

T.C.

BİLECİK ŞEYH EDEBALI ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI DOKTORA PROGRAMI

MUHAMMED b. HÜSEYİN'İN NEFEHÂTÜ'L-ÜNS MİN HADARÂTİ'L-KUDS

TERCÜMESİ

(İNCELEME-METİN)

DOKTORA TEZİ

ŞULE KANDEMİR

TEZ DANIŞMANI

PROF. DR. MEHMET ÖZDEMİR

BİLECİK, 2025

10613263

T.C.

BİLECİK ŞEYH EDEBALI ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI DOKTORA PROGRAMI

MUHAMMED b. HÜSEYİN'İN NEFEHÂTÜ'L-ÜNS MİN HADARÂTİ'L-KUDS
TERCÜMESİ

(İNCELEME-METİN)

DOKTORA TEZİ

ŞULE KANDEMİR

TEZ DANIŞMANI

PROF. DR. MEHMET ÖZDEMİR

BİLECİK, 2025

10613263

BEYAN

“Muhammed b. Hüseyin’in Nefehâtü’l-Üns min Hadarâti’l-Kuds Tercümesi (İnceleme-Metin)” adlı doktora tezinin hazırlık ve yazım aşamasında bilimsel araştırma ve etik kurallarına uyduğumu, [Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Faaliyetlerinde Üretken Yapay Zekâ Kullanımına Dair Etik Rehberine](#) uygun olarak tezimi hazırladığımı, başkalarının eserlerinden yararlandığım bölümlerde bilimsel etik kurallarına uygun olarak atıfta bulunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, çalışmamın herhangi bir kısmının başka bir tez/dönem projesi olarak sunulmadığını, aksinin tespit edilmesi durumunda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Şule KANDEMİR

Tarih

.....

ÖN SÖZ

Güney Afrika'dan Rusya'nın kuzeyine kadar kütüphanelerde ve arşivlerde Türklerin yazılı kültürlerine dair eserler bulmak mümkündür. Tam bir edebiyat tarihinin yazılabilmesi için Türk edebiyatı mahsulü yazma eserlerin de neşredilmesi ve yeni harflere aktarılıp üzerine bilimsel çalışmaların yapılması gereklidir. Yazma eserlerin tespiti, neşri, tahkiki ve başka eserlerle karşılaştırılması her biri yapılması gereken ayrı akademik çalışmalardır. Nitekim kütüphanelerde hâlâ çalışılmayı bekleyen yüzlerce eserden biri olan *Terceme-i Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds* adlı eser de tez konusu yapılarak gün yüzüne çıkarılması amaçlanan eserlerden biri olmuştur. Bu çalışma ile XV. yüzyılda telif edilen Molla Abdurrahman Câmî'nin *Nefehâtül-Üns min Hadarâti'l-Kuds* adlı eserinin neşredilmemiş bir tercümesi daha bilim dünyasının istifadesine sunulacaktır. Bu tez çalışması ile evliyaların hayatlarına dair çalışmalar yapmak isteyenler için yeni kaynaklar da ortaya çıkmış olacaktır.

Çalışma; giriş, üç bölüm, sonuç ve eklerden oluşmaktadır. Girişte kaynak metin olan *Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds* hakkında bilgi verilmiş; eserin menşei, yazılış süreci, eser üzerine yazılmış haşiyeler, eserin Türkçe tercümeleri ve bu tercümeler üzerine yapılan çalışmalar detaylı bir şekilde ele alınmıştır.

Birinci bölümde, tercüme metin olan *Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds Tercümesi*'nin mütercimi Muhammed b. Hüseyin'in hayatı ve eserleri, eserin yazılış sebebi ve adı ile eserin nüsha tavsifi ele alınmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde, Muhammed b. Hüseyin'in tercüme metni içerik yönünden detaylı olarak ele alınmıştır. Tercüme metnin mukaddimesi ve sûfî biyografileri kısmı incelenmiş, diğer tercümelerle karşılaştırmalar yapılarak mütercimin yaklaşımı ortaya koyulmuştur. Bu bölümde ayrıca tercüme metinde geçen kitap adları tespit edilerek her birinin açıklamaları yapılmış, söz konusu eserlerde sûfilere atfedilen kitaplar ile tercüme metnin beslendiği temel kaynaklar ayrı ayrı ele alınmıştır. Bunun yanı sıra söz varlığı açısından yer adları, arkaik kelimeler, deyimler, kalıp ifadeler, tekrar grupları ve tercüme metinde geçen âyetler gibi unsurlar sistematik biçimde sınıflandırılmış ve değerlendirilmiştir. Tercüme eserdeki secili söyleyişler ve manzumeler de ayrı başlıklar altında analiz edilerek sûfî biyografilerinde edebî unsurların kullanımı irdelenmiştir.

Tezin son bölümü olan üçüncü bölüm, “Çeviri Yazılı Metnin Kuruluşunda Takip Edilen Yol ve Metne Dair Notlar”, “*Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds Tercümesi*’nin Çeviri Yazılı Metni” ve “Seçme Sözlük” başlıklarından oluşmaktadır. “Çeviri Yazılı Metin” Konya Yazma

Eserler Bölge Müdürlüğü, Bölge Yazma Eserler Koleksiyonu BY00003318/1 numaralı *Terceme-i Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds* adlı tercüme metnin tam transkripsiyonlu çevirisinden oluşmaktadır.

Doktora sürecinde bilgi ve tecrübeleriyle yolumu aydınlatan kıymetli hocam Prof. Dr. Mehmet Özdemir'e akademik rehberliği ve bana duyduğu güven için gönülden teşekkür ederim. Çalışmanın son hâlini alma aşamasında sundukları öneri ve katkılar için Prof. Dr. Hacı İbrahim Demirkazık, Doç. Dr. Orhan Kılıçarslan, Dr. Bilal Güzel ve Dr. Rabia Doğru hocalarıma şükranlarımı arz ederim. Tez sürecinde fikirleriyle çalışmanın olgunlaşmasına katkı sağlayan Dr. Mehmet Altınova'ya, motivasyon ve desteğiyle yanımda olan mesai arkadaşım Dr. Neşe Aydın Karaaslan'a ve teknik anlamda her türlü desteği için Zyyarat Orazov'a teşekkür ederim. Son olarak bu süreçte sonsuz sabır, sevgi ve dualarıyla her daim yanımda olan ve desteklerini hiçbir zaman benden esirgemeyen çok kıymetli aileme de minnettar ve müteşekkirim.

Şule Kandemir

2025

ÖZET

MUHAMMED b. HÜSEYİN'İN NEFEHÂTÜ'L-ÜNS MİN HADARÂTİ'L-KUDS TERCÜMESİ

(İNCELEME-METİN)

İran'da yetişmiş büyük sûfî ve şair Molla Abdurrahman Câmî (öl. 898/1492), tasavvufî derinliği ve zarif üslubuyla Türk edebiyatını da etkilemiştir. Câmî, şiirin hemen her türünde kaleme aldığı eserlerinin yanı sıra mensur yazılarıyla da hem İran hem Osmanlı entelektüel çevrelerinde derin izler bırakmıştır. Câmî'nin eserleri arasında yer alan *Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds* adlı sûfî tabakât kitabı ise İslam dünyasında büyük yankı uyandırmış ve önemli bir değer kazanmıştır. Bu çalışma, Molla Abdurrahman Câmî'nin *Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds* adlı Farsça olarak yazılmış olan tasavvuf tabakât eserinin XVII. yüzyıl Osmanlı sahasında Muhammed b. Hüseyin tarafından yapılan tercümesini konu almaktadır. Bu tercüme Anadolu sahasında Lâmiî Çelebi (öl. 938/1532)'nin tercümesinden sonra kaleme alınan ikinci Türkçe tercümedir. Söz konusu tercüme, klasik tercüme anlayışı çerçevesinde hazırlanmış olup mütercimi tarafından ayrıca bir isimlendirmeye tabi tutulmamış ve doğrudan Terceme-i *Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds* olarak anılmıştır. Çalışma; giriş, üç ana bölüm ve sonuç kısımlarından oluşmaktadır. Girişte, Molla Câmî'nin *Nefehâtü'l-Üns* adlı kaynak eseri, eserin telif süreci, menşei, üzerine yazılan haşiyeler, farklı dillere yapılan tercümeleri ve özellikle Türkçe çevirileri üzerine yapılan çalışmalar ele alınmıştır. Birinci bölümde, mütercim Muhammed b. Hüseyin'in hayatı, bilinen eserleri ve *Nefehâtü'l-Üns Tercümesi*'ni yazma amacıyla ilgili bilgilere yer verilmiştir. İkinci bölüm ise *Nefehâtü'l-Üns Tercümesi*'nin incelenmesine ayrılmıştır. Bu bölümde tercüme eser, öncelikle içerik yönünden değerlendirilmiş ardından eserin diğer tercümelerle mukayesesi yapılmıştır. Ayrıca eser, üslup, söz varlığı, secili anlatım ve manzum parçalar gibi çeşitli yönlerden ayrıntılı olarak incelenmiştir. Üçüncü bölüm tercüme eserin çeviri yazılı metnine ayrılmış olup öncesinde bu metnin hazırlanmasında izlenen yöntem açıklanmış ve metinden notlar ilave edilmiştir. Bunun yanı sıra metne yardımcı olması amacıyla tercüme metinde geçen, seçme kelimelerden oluşan bir sözlük bölümü eklenmiştir. Çalışmanın sonuç kısmında ise elde edilen bulgular değerlendirilmiş ve Muhammed b. Hüseyin'in tercüme eserinin Türk edebiyatı ve tercüme geleneği içerisindeki yeri ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Molla Abdurrahman Câmî, *Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds*, Tercüme Edebiyatı, Muhammed b. Hüseyin, *Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds Tercümesi*

ABSTRACT

MOHAMMAD b. HUSSEIN'S TRANSLATION OF NEFEHÂTÜ'L-ÛNS MİN HADARÂTİ'L-KUDS

(ANALYSIS-TEXT)

Molla Abdurrahman Câmi (d. 898/1492) was a renowned sufi and poet who grew up in Iran. He influenced Turkish literature with his deep Sufism and graceful style, leaving a lasting impact on both Iranian and Ottoman intellectual circles through his works in nearly every genre of poetry and prose. Câmi's sufi biographical work, *Nefehâtü'l-Ûns min Hadarâti'l-Kuds*, sparked considerable excitement in the Islamic world and gained significant recognition. This study examines the 17th-century Ottoman translation of Molla Abdurrahman Câmi's Persian sufi work, *Nefehâtü'l-Ûns min Hadarâti'l-Kuds*, by Mohammad b. Hussein. This second Turkish translation, created after Lâmiî Çelebi (d. 938/1532)'s version in Anatolia, was produced within the framework of classical translation and was not given a separate title by the translator, but was simply referred to as *Translation of Nefehâtü'l-Ûns min Hadarâti'l-Kuds*. This study consists of an introduction, three main sections, and a conclusion. The introduction discusses Molla Cami's *Nefehâtü'l-Ûns*, the process of its composition, its origin, the commentaries written on it, its translations into different languages, and especially the studies conducted on its Turkish translations. The first chapter provides information about the translator Mohammad b. Hussein's life, his known works, and his motivation for translating *Nefehâtü'l-Ûns*. The second chapter is devoted to the analysis of *Translation of Nefehâtü'l-Ûns*. In this section, the work is first evaluated in terms of content, followed by a comparison with other translations. In addition, the work is examined in detail from various aspects such as style, vocabulary, selective narration, and rhymed passages. The third section is devoted to the translated text, preceded by an explanation of the method followed in preparing the text and notes added to the text. In addition, a selected glossary has been added to assist the reader. In the conclusion of the study, the findings are evaluated, and the place of Mohammad b. Hussein's translation in Turkish literature and the tradition of translation are attempted to be revealed.

Keywords: Molla Abdurrahman Câmi, *Nefehâtü'l-Ûns min Hadarâti'l-Kuds*, Translated Literature, Mohammad b. Hussein, *Translation of Nefehâtü'l-Ûns min Hadarâti'l-Kuds*

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖN SÖZ.....	i
ÖZET	iii
ABSTRACT.....	iv
İÇİNDEKİLER	v
TABLolar LİSTESİ	vii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	viii
TRANSKRİPSİYON ALFABESİ	ix
KISALTMALAR LİSTESİ	x
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

MUHAMMED b. HÜSEYİN'İN HAYATI VE ESERLERİ, NEFEHÂTÜ'L-ÜNS MİN HADARÂTİ'L-KUDS TERCÜMESİ'NİN NÜSHA TAVSİFİ VE YAZILIŞ SEBEBİ

1. Muhammed b. Hüseyin'in Hayatı	19
2. Muhammed b. Hüseyin'in Eserleri.....	21
2.1. Hilyetü'l-Mülûk	21
2.2. Tercüme-i Gülistân-ı Sadî.....	21
2.3. Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds Tercümesi	21
2.3.1. Nüsha Tavsifi.....	21
2.3.2. Yazılış Sebebi ve İsimlendirilmesi.....	23

İKİNCİ BÖLÜM

NEFEHÂTÜ'L-ÜNS MİN HADARÂTİ'L-KUDS TERCÜMESİ'NİN İNCELENMESİ

1. Tercüme Eserin İçerik Yönünden Değerlendirilmesi.....	26
1.1. Mukaddime Hakkında	26
1.2. Eserde Yer Alan Sûfîler ve Biyografileri Hakkında.....	32

2. Tercüme Eserin Diğer Tercümelerle Mukayesesi	39
2.1. Mukaddimelerin Mukayesesi	39
2.2. Sûfilerin Mukayesesi	41
2.3. Hâtimelerin Mukayesesi	122
3. Nefehâtü'l-Üns Tercümesi'nde Adı Geçen Kitap İsimleri ve Açıklamaları	123
3.1. Nefehâtü'l-Üns Tercümesi'ne Kaynaklık Teşkil Eden Kitaplar	123
3.2. Nefehâtü'l-Üns Tercümesi'nde Sûfilere Atfedilen Kitap İsimleri	131
4. Nefehâtü'l-Üns Tercümesi'nin Söz Varlığı	150
4.1. Yer İsimleri	150
4.2. Arkaik Kelimeler	152
4.3. Deyimler	163
4.4. Mecaz Anlam Taşıyan Kalıp İfadeler	170
4.5. Tekrar Grupları	173
4.6. Âyetler	177
5. Nefehâtü'l-Üns Tercümesi'nde Yer Alan Seci Örnekleri Üzerine Değerlendirme	187
6. Nefehâtü'l-Üns Tercümesi'nde Yer Alan Manzumeler	198
6.1. Sûfilerin Biyografilerinde Şiirin Yeri	206

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

NEFEHÂTÜ'L-ÜNS MİN HADARÂTİ'L-KUDS TERCÜMESİ

1. Çeviri Yazılı Metnin Kuruluşunda Takip Edilen Yol ve Metne Dair Notlar	220
2. Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds Tercümesi'nin Çeviri Yazılı Metni	226
3. Seçme Sözlük	586
SONUÇ	592
KAYNAKÇA	598
EKLER	603

TABLÖLAR LİSTESİ

Sayfa

Tablo 2.1. Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds Tercümesi ve Diğer Tercümelerin İhtiva Ettikleri Sûfilere Göre Mukayesesi	42
Tablo 4.2. Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds Tercümesi'nde Kullanılan Deyimler.....	163
Tablo 4.3. Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds Tercümesi'nde Yer Alan Âyetler.....	177
Tablo 6.4. Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds Tercümesi'nde Yer Alan Manzumeler.....	198

ŞEKİLLER LİSTESİ

	Sayfa
Şekil 2. 1. Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds Tercümesi'nde bahsedilen sûfîlerin cinsiyete göre dağılımı	34

TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

ا	Āā
ث	Ṣṣ
ح	Hḥ
خ	Ḥḥ
ذ	Ẓẓ
ص	Ṣṣ
ض	Ḍḍ/ Ṣṣ
ط	Ṭṭ
ظ	Ẓẓ
ع	‘
غ	Ġġ
ق	Kḵ
گ	Ññ
و	Ūū
	V
ی	Ī ī

KISALTMALAR LİSTESİ

b.	bin/ oğlu
BAE	Birleşik Arap Emirlikleri
bk.	bakınız
c.	cilt
çev.	çeviren
d.	ölüm tarihi
DTCF	Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi
Fars.	Farsça
h.	hicrî
hş.	hicrî-şemsî
H.z.	Hazreti
m.	miladî
mm	milimetre
No./nr.	numara
öl.	ölüm tarihi
r.a.	Radıyallahu anhu
s.	sayfa
Soğd.	Soğdca
TDK	Türk Dil Kurumu
TDV	Türkiye Diyanet Vakfı
ty	Tarih yok
vd.	ve diğerleri
vr.	varak
vs.	vesaire
yy.	yüzyıl

GİRİŞ

Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds

Arapça “güzel koku” ya da “esinti” anlamına gelen “nefha” kelimesinin çoğulu “nefehât”tir. Yine Arapçada “ülfet etmek”, “cana yakın olmak”, “candan sevgi” (Uludağ, 2001: 368) anlamlarına gelen “üns” kelimesinin ise tasavvuftaki anlamı “Allah’ın cemal tecellilerine mazhar olan sûfîlerin, kalplerinde cemâl-i İlâhî’yi müşâhede etmeleri ve hiçbir korku hâlinin kalmadığı recâ (ümit) ve bast hâlinde de öte sahv (uyanıklık) içinde sadece Hak ile huzurda bulunmaları durumu” olarak tanımlanmıştır.¹ Dolayısıyla iki kelimenin birleşiminden oluşan “Nefehâtü'l-Üns” Allah’ın müşâhedesini ile ünsiyet hâlinde olan sûfîlerin güzel kokuları ya da esintileri olarak tanımlanabilir.

Diğer taraftan “hazrat” ya da “hadarat” kelimesi “hazret”in çoğulu olup tasavvufta “mertebeler” anlamında kullanılırken “kuds” kelimesi ise mukaddes, mübarek anlamına gelir. Bu kelime tanımları dikkate alınarak bu kelimelerin terkibinden oluşan “Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds” ismine “Mübarek mertebelerde bulunan ve cemâl-i İlâhî ile ünsiyet hâlinde olan sûfîlerden gelen güzel kokular ya da esintiler” anlamı verilebilir.

Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds, Nakşibendiyye tarikatının velilerinden, nazım ve nesir üstadı Nureddin Abdurrahman Câmî (öl. 898/1492)’nin 1478 yılında yazmış olduğu tasavvufî eserinin adıdır. Farsça kaleme alınan bu önemli eser, tasavvuf düşüncesi ve sûfîlerin hayatları hakkında önemli bilgiler içerir. Eser, özellikle sûfîlerin ahlakı, Allah’a yakınlıkları ve ruhanî yolculukları gibi konularda bilgi verir. Molla Abdurrahman Câmî, eserinde mürşit-mürît ilişkisini, manevî terbiyeyi ve Allah’a giden yolu anlatan öğretilerini ayrıntılı bir şekilde işler. Dolayısıyla eserin isminin yukarıda yapılan tanımı ile eserin içeriği arasındaki uyum göze çarpar. Şöyle ki Molla Câmî, sürekli olarak Hak ile hem-dem hâlindeki sûfîlerin hayatlarını anlatarak okuyucuya onlardan güzel esintiler bahşedip onların her okuduklarında feyz almalarını istemiştir. Nitekim Câmî, eserinin yazılış sebebinin Hud suresinde geçen “Peygamberlerin haberlerinden senin kalbini (tatmin ve) teskin edeceğimiz her haberi sana anlatıyoruz. Bunda sana gerçeğin bilgisi, müminlere de bir öğüt ve bir uyarı gelmiştir.” (Kur’an-ı Kerim, 11/120) âyetine dayandırarak peygamber varisi olan velî kişilerin hikâyelerini dinlemenin de okuyucular için terbiye edici, feyizlendirici ve bereketlendirici bir gücü

¹ <https://lugatim.com/> Erişim Tarihi 30. 02. 2025.

olduğunu ayrıca velilerin hayatlarını okumanın onlara sevgi duymaya sebebiyet verdiğini, onlara duyulan bu sevginin de kişiyi Allah’la ünsiyet kurmaya götürdüğünü belirtir.

Nefehâtü’l-Üns min Hadarâti’l-Kuds, tasavvuf edebiyatı açısından önemli bir eser olarak kabul edilir. Eserin türüne bakıldığında tanınmış sûfîlerin hayatlarını konu aldığı için biyografik eserler kategorisinde değerlendirilebilir. Ancak içerisinde tasavvufî sohbetler, hikmetli sözler ve dinî-manevi öğretileri de barındırdığı için nasihatname türüne de yakın olduğu söylenebilir. Nitekim eserin içinde yer alan öğütler, hikmetler ve tasavvufî anlamlar dönemin önemli mutasavvıflarının görüşlerini yansıtır. Aynı zamanda eser, insanın manevi dünyasında değişim yaratmayı hedefler ve bu bağlamda eserde sabır, tevekkül, tövbe ve diğer tasavvufî erdemler üzerinde durulur. Özellikle tasavvufun özünde bulunan kendini bilme ve Allah’ı tanıma öğretisini, sadece zihinsel değil aynı zamanda ruhsal ve ahlaki bir düzeyde de işlemeyi hedefler, bunu müride ve okuyucuya iletmeyi amaçlar. Bu yönüyle *Nefehâtü’l-Üns min Hadarâti’l-Kuds* bir ahlak kitabı özellikleri de gösterir.

Nefehâtü’l-Üns min Hadarâti’l-Kuds sadece dinî ve tasavvufî anlamda değil aynı zamanda dil ve üslup açısından da önemli bir yere sahiptir. Nitekim Molla Câmi bu eserini, Herevî’nin *Tabakâtü’s-Sûfiyye* isimli eserini Herat Farsçasıyla yazdığı için anlaşılamadığı gerekçesiyle sadeleştirmiş ve daha anlaşılır bir dil ve üslupla yazmıştır. Dolayısıyla Câmi’nin dilindeki sadelik ve derinlik eseri hem daha anlaşılır kılmış hem de manevi derinlik sunan bir yapıya kavuşturmuştur.

Nefehâtü’l-Üns min Hadarâti’l-Kuds’ün müellifinin de bir veli olması sebebiyle sûfiyye tabakât edebiyatının değerli örneklerinden biri olarak kabul edilir. Eser aynı zamanda yazıldığı yüzyılın en güzel nesir örneklerinden biri olarak öne çıkar. Yer yer şiirsel bir dil kullanımı da eserin tasavvufî öğretilerini etkili bir biçimde sunmasına yardımcı olur. Bununla birlikte eserde söze belagat katmak amacıyla birçok âyetten de yararlanıldığı görülür. Ayrıca eser bazı yerlerde Arapça kelime, terim ve cümleler de içerir. Bu da dönemin entelektüel çevrelerince Arapçanın ilim dili olarak kabul gördüğü için tercih edilmiş olabileceğini gösterir.

Molla Câmi’nin bu eseri, etkisini Türk edebiyatında da göstermiş ve önce Çağatay sahasında Ali Şir Nevâî (öl. 906/1501) sonra da Türk edebiyatında Lâmiî Çelebi ve Muhammed b. Hüseyin tarafından tercümeleri yapılmıştır. Bu tercümeler, Osmanlı toplumunda tasavvufun edebiyatla olan ilişkisinin güçlenmesine ve derinleşmesine katkı sağlamıştır. Ayrıca tasavvufun ahlaki ve manevi öğretilerini anlatan dilinin hem halk arasında hem de daha geniş entelektüel çevrelerde yayılmasını sağlamıştır. Özellikle tasavvufî öğütler, manevi bilgeliğin edebiyatla

buluşması, aşk ve Allah’a yakınlaşma gibi temaların işlenmesi sonraki nesillerin tasavvufi eserlerine ilham vermiştir.

Nefehâtü’l-Üns min Hadarâti’l-Kuds’ün Menşei

Molla Abdurrahman Câmî’nin *Nefehâtü’l-Üns min Hadarâti’l-Kuds* adlı eserinin tasavvufi literatürde önemli bir yeri vardır. Aynı zamanda eser, bir sûfî tabakât kitabı olarak büyük bir etkiye sahiptir. Câmî, bu eserini tasavvufi biyografi geleneğinin önemli temsilcilerinden biri olan Muhammed b. el-Hüseyn b. Muhammed es-Sülemî’nin (öl. 1021) *Tabakâtu’s-Sûfiyye* adlı eserine dayandırarak kaleme almıştır. Sülemî’nin bu eseri, erken dönem sûfilerinin biyografilerini içeren ilk sûfî tabakât kitaplarından biridir. Sülemî’nin *Tabakâtu’s-Sûfiyye*’sinde yer alan sûfilerin biyografileri Câmî tarafından genişletilmiş, özellikle Sülemî’nin eserinde bulunmayan birçok sûfinin hayatları da bu eserde yer almıştır. Bununla beraber Câmî’nin *Nefehâtü’l-Üns min Hadarâti’l-Kuds*’ü sadece Sülemî’nin eserine dayanarak yazmadığını da belirtmek gerekir. Nitekim Câmî, aynı zamanda Hâce Abdullah Herevî’nin (öl. 1089) *Tabakâtu’s-Sûfiyye* adlı eserini de kaynak almıştır. Herevî, Sülemî’nin eserini Arapçadan Farsçaya tercüme edip aynı adı taşıyan kitabına ek olarak kendi dönemine kadar yaşamış olan sûfilerin biyografilerini de eklemiştir. Nitekim Sülemî, eserinde 105 sûfinin biyografisini beş bölüm hâlinde kronolojik sıraya göre anlatmış, Herevî ise bunlara 120 kadar daha sûfinin biyografisini eklemiştir (Uludağ, 2006: 521).

Molla Câmî, Herevî’nin tercümesini Farsçanın Herat lehçesiyle yazdığı için anlaşılmasını zor bulmuş ve sadeleştirmek istemiştir. Ayrıca Câmî, Herevî’nin eserini esas almasına rağmen onun tevhid, marifet, tasavvuf ve hakikat gibi konularda yaptığı açıklamalar ile dua ve münacaatlarını esere dâhil etmemiştir. Yine Herevî’nin eserine almadığı birçok sûfiyi de ekleyerek kendi dönemine kadar yetişen sûfilerin tamamının biyografisini *Nefehâtü’l-Üns min Hadarâti’l-Kuds*’e almaya çalışmış ve böylece sûfi sayısını 600’ün üzerine çıkarmıştır. Hal tercümesi yer alan sûfi sayısının, Sülemî’nin eserinde 105, Herevî’nin eserinde ise 225 civarı olduğu düşünülürse Câmî’nin aslında telif ve tercüme karışık ilaveli, yeni bir eser meydana getirmiş olduğu söylenebilir (Uludağ, 2006: 521).

Nefehâtü’l-Üns min Hadarâti’l-Kuds’teki son bölüm Sülemî’nin *Zikrû’n-Nisveti’l-Müteabbidâti’s-Sûfiyyât* isimli eserinden yararlanılarak kaleme alınmıştır. Bu bölümde Câmî otuz dört sûfi kadının biyografisine yer vermiştir. Bununla beraber Câmî, sûfileri anlatırken Sülemî’nin eserinde olduğu gibi kronolojik sırayı dikkate almamış, tasavvufi hareketlere ve

tarikatlara mensup olanları bir arada anlatmaya çalışmıştır. Böylece eser bir tür tasavvuf tarihi niteliği kazanmıştır (Uludağ, 2006: 521).

Bu şekilde Câmî'nin *Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds* isimli eseriyle birlikte üç yazarın katkısıyla zenginleşen bir sûfî tabakât zinciri meydana gelmiştir. Bu üç yazar ve eseri hakkında kısaca şu şekilde bilgi verilebilir:

Sülemî, *Tabakâtu's-Sûfiyye*

Ebu Abdurrahman Muhammed b. el-Hüseyin b. Muhammed es-Sülemî (öl. 1021) Horasanlı sûfî, müfessir ve muhaddistir. Tasavvuf araştırmaları açısından büyük öneme sahip olan Sülemî'nin *Tabakâtu's-Sûfiyye*'si, günümüze ulaşan ilk sûfî tabakât kitabı olma özelliğini taşır. Sülemî'nin beş tabaka şeklinde düzenlediği eserinde yüz beş sûfî yer almaktadır ve yaşadıkları dönem ise hicri 161-378 yılları arasına tekabül etmektedir. Bu yıllarda yaşamış sûfilerin hayat hikâyelerini konu edinen eserinde Sülemî, çalışmasının mukaddime ve hâtimesinde *Tabakâtu's-Sûfiyye*'ni beş tabaka şeklinde ele aldığını ve her tabakada yirmişer isimden bahsettiğini söyler (Eraslan, 2023: 552). Sülemî, eserin mukaddimesinde yüz sûfinin hayatını beş tabakaya ayırarak anlatacağını söylese de üç yerde tek başlık altında birden fazla sûfiye yer verdiğinden sayı yüz beşe çıkmıştır (Uludağ, 2010: 54).

Tabakâtu's-Sûfiyye üzerine ilk çalışmayı yapan J. Pedersen kırk sayfalık bir özetini (Paris 1938), daha sonra Fransızca bir girişle birlikte tamamını (Leiden 1960) yayımlamıştır. Eserin tenkitli neşri Nûreddin Şüreybe (Kahire 1953, 1969) ve Mustafa Abdülkâdir Atâ (Zikrû'n-nisveti'l-müteabbidâti's-sûfiyyâtla beraber Beyrut 2003) tarafından yapılmıştır (Uludağ, 2010: 54).

Hâce Abdullah Herevî, *Tabakâtu's-Sûfiyye*

Ebu İsmail Abdullah b. Ali el-Ensârî el-Herevî (öl. 1089) mutasavvıf şair ve alimdir. Herevî, Sülemî'nin *Tabakâtu's-Sûfiyye* adlı Arapça eserini sohbet meclislerinde bazı ilave ve kısaltmalarla Farsçaya tercüme etmiştir. Eser, bu tercümelerin müritleri tarafından not edilmesi ile meydana getirilmiştir. Sülemî'den sonra yaşayan ünlü sûfileri, özellikle kendi şeyhlerini ve görüştüğü sûfileri de eserine alarak eseri genişleten Herevî, Sülemî'nin eserinde yer alan 105 sûfî sayısına tercümesinde 120 kadar daha sûfî ekleyerek biyografisi yazılan sûfî sayısını 225'e çıkarmıştır. Ayrıca Herevî eserinde çeşitli konularla ilgili orijinal görüşlerini de zikretmiştir. *Tabakâtu's-Sûfiyye*, Abdülhay Habîbî (Kâbil 1341 hş.; Tahran 1362 hş.) ve

Muhammed Server Mevlâî (Tahran 1362 hş.) tarafından yayımlanmıştır (Yazıcı ve Uludağ, 1998: 224-225).

Câmî'nin *Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds*'ünün Yazılış Süreci

Câmî, *Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds* adlı eserini daha önce bahsedildiği gibi Horasanlı büyük veli Ebu Abdurrahman es-Sülemî'nin *Tabakâtü's-Sûfiyye* isimli eserine dayandırarak kaleme almıştır. Her ne kadar Hâce Abdullah Herevî bu eseri tercüme etmiş olsa da Herat lehçesiyle yazılan bu tercüme, çok sayıda okuyucu tarafından anlaşılmayacak derecede zorlayıcı olmuş ve bazı başka sebeplerden dolayı Câmî, bu metni sadeleştirip üzerine yeni sûfi biyografileri ekleyerek *Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds*'ü oluşturmuştur. (*Terceme-i Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds* vr.1b). Bununla ilgili olarak eserin ön sözünde Câmî şunları söylemektedir:

Nişaburlu Ebu Abdurrahman Muhammed b. Hüseyin es-Sülemî'nin, Şeyhülislam Ebu İsmail Abdullah bin Muhammed el-Ansârî (Herevî)'nin sohbet ve vaaz meclislerine devam ederken derlediği bilgilerden meydana getirmiş olduğu Tabakâtü's-Sûfiyye adlı kitap ile bu eserde bahsi geçmeyen bazı şeyhlere ait sözlerin ve kendi zevkine uygun birkaç menkıbenin ilavesi suretiyle Ebu Abdurrahman'ın müritlerinden biri tarafından yazılan risâle, o asrın âdeti gereğince eski Herat lehçesiyle yazılmıştı. Bunlar sonradan kopyacıların yaptıkları değiştirmelerle anlaşılmaz ve okunmaz bir hâle geldi. Bu bilgiler esasen vaktiyle gelip geçmiş olan bazı velilerle onlardan nakledilen bir kısım hatıralara ve hususiyle Şeyhülislam Heratlı Abdullah Ansârî'nin menkıbelerine münhasır kalmıştı. Şeyhülislam'ın bazı çağdaşlarıyla daha sonrakilerden bahsetmemekteydi (Gençosman, 1963: 199, 200).

Abdurrahman Câmî, elde mevcut başka muteber kaynaklardaki bilgileri de kullanarak zamanenin anlayabileceği bir dille yeni bir eser kaleme almak ve her velinin hâl tercümesini, hatıralarını, kerametlerini, doğum ve ölüm tarihlerini tespit ederek eserde ismi geçmeyenlerin de hayat ve eserlerini yaşatmak ister. *Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds*'ün telifi hicri 881 yılında -Ali Şir Nevâî'nin isteği üzerine- başlar ve 883 yılında tamamlanır (Gençosman 1963 200). *Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds*, kudsiyet âlemine ulaşan ve ünsiyet makamını arzulayanların gönüllerine hitap eden bir eser olduğu için bu adla anılmaya başlanmıştır.

Câmî'nin *Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds*'ü 582 erkek ve 34 kadın olmak üzere toplam 616 sûfinin hâl tercümesini ihtiva etmektedir. Câmî, asıl konuya girmeden önce uzun bir ön söz kaleme alıp ön sözde, *Risâletü'l-Kuşeyriyye*, *Keşfü'l-Mahcûb*, *Avarifü'l-Maârif*, *el-*

Fütûhâtü'l-Mekkiyye ve *Mir'âtü'l-Cenân* gibi önemli eserlerden yararlanarak sûfî taifesi arasında dolaşan terim ve deyimleri şerh etmekte ve başlıca ârif ve sûfilerin marifetleri, mucize ve kerametleri ile Allah dostlarının âdet dışı hâllerinden bahsettikten sonra hâl tercümeleri bahsine geçmektedir. Câmî eserin, erkeklere ait hâl tercümesi kısmına ilk önce Ebu'l-Haşim adlı sûfiden başlamakta ve Şirazlı Hafız Şemseddin Muhammed ile son vermektedir. Kadınlara ait kısma ise Rabia-i Adeviyye'den başlar ve İmree-i Farisiyye'nin menkıbeleriyle sözlerini bitirir. İran edebiyat tarihi müellifi Browne (öl. 1926), eserin üçüncü cildinde *Nefehâtü'l-Üns* için özel bir bölüm ayırmıştır ve bu eseri Timur (1370-1405) asrının sonlarında İran'da yazılmış olan Farsça biyografilerin ilk müjdecisi olarak tanıtmış ve Câmî'yi biyografi cephesinde meşhur *Tezkiretü'l-Evliya* sahibi Feridüddin Attar (öl. 618-1221)'dan sonra ikinci üstat saymıştır. Doğrusunu söylemek gerekirse Câmî, *Nefehâtü'l-Üns*'ün yazılışında kullandığı dil ile bu eseri hicri dokuzuncu asrın en güzel nesir örneği sırasına geçirmiştir (Gençosman, 1963: 200, 201).

***Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds* ün Haşiyeleri**

Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds'ün üzerine yapılan iki meşhur haşiye çalışması bulunmaktadır. Bunlardan ilki, Abdurrahman Câmî'nin müritlerinden olan ve tanınmış bir haşiye yazarı Abdulgafûr Lârî (öl. 912/1506)'ye ait haşiye ve zeyl çalışmasıdır. Eserin yazma nüshalarındaki ismi; tekmile, haşiye, muhtasar ve zeyl gibi farklı şekillerde yer almaktadır. Ayrıca, Derviş Ali Bûzcânî, bu haşiye ek olarak *Reşehâtü'l-Kuds fî Şerhi Nefehâtü'l-Üns* adlı bir eser kaleme almıştır. Eserin diğer bir haşiyesi ise Hâce Muhammed Dihdâr'a aittir (Uludağ, 2006: 521).

***Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds* ün Tercümeleri**

1. Ali Şir Nevâî; *Nesâyimü'l-Mahabbe min Şemâyimi'l-Fütüvve*

Tasavvuf tarihi açısından değerli olduğu kadar özellikle Türk ve İran kültürü bakımından da önemli olan *Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds* ün ilk tercümesi Ali Şir Nevâî tarafından 1495 yılında *Nesâyimü'l-Mahabbe min Şemâyimi'l-Fütüvve* adıyla Çağatay Türkçesine tercüme edilmiştir. Câmî, eserinde çoğunlukla Arap ve Fars sûfilere yer vermiş, Türk sûfilerden ancak birkaç kişinin biyografisi ile yetinmiştir. Buna karşın Nevâî ise Farsça bilmeyen Türkler tarafından da okunması için 170 kadar Türk ve Hint kökenli sûfiyi de ekleyerek 770 şahsın biyografisini ihtiva eden bir tercüme eser meydana getirmiştir (Eraslan, 1996). Câmî'nin eserin mukaddimesi yirmi sekiz sayfa olmasına karşın Nevâî'nin mukaddime kısmı ise on iki sayfadan oluşmaktadır ve Câmî'nin eserinden farklıdır.

Eser üzerine Kemal Ersaslan 1979 yılında İstanbul Üniversitesi'nde doktora çalışması yapmıştır (Eraslan,1979).

2. Lâmiî Çelebi; *Fütûhu'l-Mücâhidîn li-Tervîhi Kulûbi'l-Müşâhidîn*

*Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds*ün Türkçeye ikinci tercümesi ise Anadolu sahasında Lâmiî Çelebi tarafından *Fütûhu'l-Mücâhidîn li-Tervîhi Kulûbi'l-Müşâhidîn* adıyla 1521 yılında yapılmıştır. Bu adlandırma, eserin 1521 yılında Kanuni Sultan Süleyman (1520-1566)'ın Belgrad zaferiyle aynı dönemde telif edilmesinden kaynaklanmaktadır (Karaca, 2019:149).

Câmî gibi Nakşibendî tarikatına bağlı olan Lâmiî Çelebi eseri Türkçeye çevirirken Farsça aslına ek olarak giriş bölümünü genişletmiş, Nakşibendî şeyhleri hakkında Câmî'yi tamamlayan bilgiler vermiş, bazı tarikatlar, Zeynîler ve Halvetîler'e dair geniş bilgiler aktarmış ayrıca Anadolu'da yaşamış sûfilere tercüme esere ilave ederek kaynak eserde 616 olan sûfi sayısını 646'ya çıkarmıştır. (Uludağ, 2006: 521). Ayrıca Câmî'nin eserinde mukaddime kısmı yirmi sekiz sayfayken Lâmiî'nin tercümesindeki mukaddime seksen beş sayfadan oluşmaktadır. Bu yönüyle eser, Anadolu'da bağımsız bir telif gibi kabul edilmiş ve kendisinden sonraki birçok esere kaynaklık etmiştir.

Tercüme-i Nefehâtü'l-Üns adıyla meşhur olan Lâmiî Çelebi tercümesi ilk olarak Kâmil Candoğan-Sefer Malak tarafından 1971'de neşredilmiştir. Ancak bu sadeleştirme eksik ve özensizdir (Uludağ 2006 521). Eser üzerine bir diğer sadeleştirme çalışması da 1995 yılında Süleyman Uludağ ve Mustafa Kara tarafından yapılmıştır. 2019 yılında ise Songül Karaca tarafından eser üzerine doktora çalışması yapılmıştır.

1854 ve 1872 yıllarında basılan bu tercüme eserin hem yurt içinde hem de yurt dışında 100'e yakın yazma nüshası mevcuttur. En eski bilinen nüshası, 953/1546 tarihli olan ve Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'nde (Ahmed III, nr. 1422) bulunan nüshadır. Diğer önemli nüshalar ise şunlardır: Milli Kütüphane, Yazmalar, nr. 9035; Süleymaniye Kütüphanesi, Hasan Hüsnü Paşa, nr. 782; Hacı Selim Ağa Kütüphanesi, Hüdaî Efendi, nr. 1058; ve BAE Milli Kütüphanesi, 270/4a/9.

3. Muhammed b. Hüseyin; *Terceme-i Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds*

*Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds*ün bilinen üçüncü tercümesi, XVII. yüzyıl mütercimlerinden Muhammed b. Hüseyin'e aittir. Özel bir isme sahip olmayan eser *Nefehâtü'l-Üns Tercümesi* olarak bilinir. 1640-1648 yılları arasında yapılan bu tercüme, on dört varaklık

mukaddime bölümünden sonra toplamda 586 sûfinin hayatı ve sözleri hakkında bilgi sunmaktadır. Bu sûfilerden otuz dördü kadındır. Sûfi sayısı açısından bakıldığında Câmi'de 616, Nevâî'de 770 ve Lâmiî'de 646 sûfi biyografisi yer alırken Muhammed b. Hüseyin'in tercümesinde 586 sûfi biyografisi bulunmaktadır. Nesih yazıyla yazılmış olan metin 146 varaktan oluşmaktadır. Yer yer Arapça ve Farsça ifadeler bulunsa da genel olarak sade bir dil kullanılmıştır.

4. Kâtip Hacı Ali Efendi; *Tuhfetü'l-Muâhidîn ve Behcetü'z-Zâkirîn*

Nevâî, Lâmiî ve Muhammed b. Hüseyin'in bahsi geçen tercümelerinden başka Kâtip Hacı Ali Efendi'ye ait olan *Tuhfetü'l-Muâhidîn ve Behcetü'z-Zâkirîn* adlı eser de *Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds*'ün tercümesi olarak görülür. Ancak bu eser daha çok Lâmiî Çelebi'nin eserinin tercümesi sayılır. Nitekim bu eser Lâmiî Çelebi'nin yaptığı tercümeyle baştan ve sondan eklemeler yapılarak meydana getirilmiş bir eserdir. 624 varak olan bu eserin müellif nüshası Nuruosmaniye 2293'te kayıtlıdır (Kaçar ve İpek, 2017: 1116). Eser üzerine İsmet İpek 2023 yılında doktora tezi hazırlamıştır (İpek, 2023).

6. Hüseyin b. Mansur; *Menakıbu'l-Ebrâr ve Mecâmû'l-Ahyâr*

Hüseyin b. Mansur'a ait olan bir diğer *Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds* tercümesi de *Menakıbu'l-Ebrâr ve Mecâmû'l-Ahyâr* isimli eserdir. Ancak bu eser de yine Lâmiî Çelebi'nin tercümesinin özeti olup aynı zamanda bir seçme olduğu tespit edilmiştir. Yani Hüseyin b. Mansur, Lâmiî Çelebi'nin eserinde anlatılan 646 evliyadan sadece 292'sini eserine almış, onları da Lâmiî'nin eserinde yer alan şekilden çok büyük oranda kısaltarak hatta çoğu yerde sadece ele alınan kişi hakkında önemli hususları vurgulamakla yetinerek almıştır (Kaçar ve İpek 2017: 1118).

7. Köstendilî Süleyman Şeyhî; *Zübdetü Nefehâtü'l-Üns*

Bir diğer tercüme ise Köstendilî Süleyman Şeyhî'nin yine Lâmiî'nin tercümesini özetlediği *Zübdetü Nefehâtü'l-Üns* isimli eseridir. Müellif, Câmi'nin *Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds*'ünü okumak isteyenlerin kolaylıkla elde edebilmeleri için eseri istinsahı rahat bir hacme düşürdüğünü ifade etmiştir. Müellif bu eserini 1785-1795 yılları arasındaki bir tarihte tamamlamıştır. Eserin iki nüshası Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi Hasan Hüsnü Paşa 579/2 numara 202b-233a ve Ankara Üniversitesi DTCTF Kütüphanesi, Yazma Eserler Bölümü 2477/2 numara 173b-201a arasında bulunmaktadır. Eser üzerine tamamlanmış tek çalışmayı

Ömer Said Güler 2020 yılında “*Câmî-i Rûm-ili Mollazâde Süleyman Şeyhî’nin Zübdetü Nefehâtü’l-Üns Adlı Eseri*” başlıklı kitap bölümü çalışmasıyla yapmıştır (Kufacı 2022).

Nefehâtü’l-Üns min Hadarâti’l-Kuds, Arapça’ya da tercüme edilmiştir. İlk Arapça tercüme, Tâceddin b. Zekeriyâ Osmânî Nakşibendî ile (Dârü’l-kütübi’l-Mısriyye, nr. 9795) Zileli Ebu Leys Muharrem b. Muhammed tarafından yapılmıştır. Bir diğer Arapça tercüme ise Tokat-Zileli Muharrem Efendi’ye aittir (Uludağ 2006 521). Ancak, müellif *Künûzü’l-Evliyâ* ve *Rumûzu’l-Asfiyâ* isimleriyle tanınan bu eserin mukaddimesinde, eserin bir *Nefehâtü’l-Üns min Hadarâti’l-Kuds* tercümesi olduğunu belirtmemektedir. Aksine, bu eseri menkıbe kitaplarından bir derleme yaparak oluşturduğunu ifade etmiştir. *Nefehâtü’l-Üns min Hadarâti’l-Kuds*’ün mukaddimesi, Fransızca (Notice et extraits des Mms de la Bibliothèque Nationale, XII/1 [Paris 1831], s. 287-438) ve İspanyolca’ya (Palma de Mallorca 1987) da tercüme edilmiştir (Uludağ 2006 521).

Nefehâtü’l-Üns min Hadarâti’l-Kuds’ün Farsça aslı birçok kez basılmıştır; bu baskılar arasında Kalküta (1859), Taşkent (1332), Tahran (1370) ve Leknev (1905) baskıları bulunmaktadır. Hem yurt içi hem de yurt dışı kütüphanelerinde çok sayıda yazma nüshası yer almaktadır. Bunlardan Süleymaniye Kütüphanesi’ndeki nüsha (Fatih, nr. 2886) Hasan b. Ali el-Bâzirî tarafından 15 Receb 885 tarihinde müellif hayattayken Herat’ta istinsah edilmiştir. Diğer önemli nüshalar ise şunlardır: Ragıp Paşa Kütüphanesi, nr. 718; Hindistan Azad Kütüphanesi, Abdüsselam, nr. 924; Pir Muhammed Şah Kütüphanesi, nr. 1510; Kral Faysal İslâm Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi, nr. 1370, 7068; Cidde Merkez Kütüphanesi, nr. 1061, 1084; Riyad Merkez Kütüphanesi, nr. 5823; Medine Mahmudiye Kütüphanesi, nr. 2975.

***Nefehâtü’l-Üns* ve Türkçe Tercümeleri Üzerine Yapılan Çalışmalar**

Nefehâtü’l-Üns çevirileri üzerine yapılmış çalışmalar oldukça azdır. Yapılan çalışmaların büyük bir kısmı ise Lâmiî Çelebi tercümesi esas alınarak oluşturulmuş çeviri eserlerdir. Söz konusu eserlerde dil incelemesi, metin incelemesi, metin aktarımı ve sadeleştirme çalışmaları yapıldığı görülmüştür.

Literatüre bakıldığında tarafımızca çalışılan eser, daha önce hiçbir çalışmaya konu olmamıştır. *Nefehâtü’l-Üns min Hadarâti’l-Kuds* tercümeleriyle ilgili üç doktora tezi, üç makale, on kitap, iki sempozyum bildirisi altı ansiklopedi maddesi ve kitap bölümü yazıldığı görülmüştür. Listeye gözden kaçan kaynaklar ve yeni yapılacak çalışmalar dâhil edildiğinde bu alan üzerine yapılan çalışmaların sayısı daha da artacaktır.

Söz konusu çalışmaların künyeleri ve içeriklerine dair bilgiler şu şekilde verilebilir:

Tezler

1. Eraslan, Kemal; “*Nesâyimü’l-Mahabbe min Şemâyimü’l-Fütüvve*”. Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi. İstanbul 1979.

Kemal Eraslan tarafından 1979 yılında doktora tezi olarak hazırlanan bu çalışma Ali Şir Nevâî’nin *Nesâyimü’l-Mahabbe Min Şemâyimü’l-Fütüvve* adıyla Çağatayca kaleme aldığı *Nefehâtü’l-Üns min Hadarâti’l-Kuds* tercümesinin Latin harflerine bire bir aktarımıdır. 507 sayfadan oluşan tezde ön söz ve giriş kısmından sonra 770 sûfinin hâl tercümesinin aktarıldığı metin kısmı yer alır. Ardından sözlük ve indeks kısmı verilmiştir.

2. Karaca, Songül; “*Lâmiî Çelebi, Fütûhu’l-Mücâhidîn li-Tervîhi Kulûbi’l-Müşâhidîn (Nefehâtü’l-Üns tercümesi): İnceleme, Tenkitli Metin, Sözlük, Dizin*”. Doktora Tezi. Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi. Rize 2019.

Songül Karaca tarafından 2019 yılında doktora tezi olarak hazırlanan bu çalışma Lâmiî Çelebi’nin *Fütûhu’l-Mücâhidîn li-Tervîhi Kulûbi’l-Müşâhidîn* isimli Osmanlı Türkçesiyle kaleme aldığı *Nefehâtü’l-Üns Tercümesi*’nin Latin harflerine bire bir aktarımıdır. 1722 sayfa olan çalışma, girişten sonra iki bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde Arap, Fars ve Türk edebiyatlarında sûfî tabakât geleneği anlatılmıştır. Birinci bölümde ise Lâmiî Çelebi’nin hayatı, eserleri ve *Fütûhu’l-Mücâhidîn*’in nüshalarına yer verilmiştir. İkinci bölümde de *Fütûhu’l-Mücâhidîn*’in incelemesi yapılmış ardından da eser tenkitli metin olarak transkribe edilmiştir.

3. İpek, İsmet; “*Kâtip Hacı Ali Efendi ve Sûfî Biyografilerine Dair Tuhfetü’l-Mücâhidîn ve Behcetü’z-Zâkirîn Adlı Eseri / Kâtip Hacı Ali*”. Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi. İstanbul 2023.

2244 sayfadan oluşan bu çalışma İsmet İpek tarafından 2023 yılında hazırlanmış olan doktora tezidir. Tezde XVII. yüzyılda yaşamış olan Kâtip Hacı Ali Efendi’nin biyografisi anlatılıp onun sûfî biyografilerini içeren *Tuhfetü’l-Mücâhidîn ve Behcetü’z-Zâkirîn* isimli eseri günümüz Türkçesine aktarılmıştır. (*Tuhfetü’l-Mücâhidîn*, Lâmiî Çelebi’nin *Fütûhu’l-Mücâhidîn*’inin -*Nefehâtü’l-Üns* tercümesi- genişletilmiş hâlidir. Bu eserde Lâmiî’nin tercümesinin baş ve son kısımlarına ilaveler yapılmıştır. Eserde büyük sahâbîlerden başlayarak tabîîn ve tebe-i tabîinden bahsedilmiştir. Kitabın sonuna da Lâmiî’den sonra yaşayan meşhur sûfiler ve meşâyihin listesi ilave edilmiştir.) Tez girişten sonra üç bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde Sülemî’nin *Tabakâtu’s-Sûfiyye*’sinden Hacı Ali Efendi’nin söz konusu bu eserine

kadar uzanan eserler kısaca tanıtılmış, tezin amacı, kapsamı, yöntemi ve kaynakları anlatılmıştır. Birinci bölümde Hacı Ali Efendi'nin hayatı, eğitimi ve eserleri hakkında bilgiler verilmiştir. İkinci bölüm ise *Tuhfetu'l-Mücahidin*'in incelemesine ayrılmış. Üçüncü bölümde de eserin metni verilmiştir.

Kitaplar

1. Akçiçek, Abdülkadir; Molla Câmi, *Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds, Evliya Menkıbeleri, Huzur Yayınevi, İstanbul, 2016.*

Bu eser, Lâmiî Çelebi tarafından yapılan *Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds* tercümesinin sadeleştirilmiş bir metnidir. Kitabın başında, eseri yayına hazırlayan Abdülkadir Akçiçek'in hayatına dair bilgilere yer verilmiştir. Bunu, yazarın 1981 yılında kaleme aldığı takdim yazısı takip etmektedir. Ardından ise Lâmiî Çelebi'nin tercümesinin sadeleştirilmiş hâli sunulmuştur. Bilindiği üzere Lâmiî Çelebi'nin tercümesinde kaynak metne eklenmiş pek çok ilave bilgi bulunmaktadır. Ancak kitapta bu ilavelerin metin içerisinde nerede başladığı ve nerede sona erdiği açık bir şekilde belirtilmemiştir. Ayrıca, Lâmiî Çelebi'nin esere eklediği "hâtime" bölümü de bu baskıda yer almamaktadır. Kitabın sonunda özel adlar dizini bulunmaktadır. Eser toplam 942 sayfadan oluşmaktadır.

2. Ay, Yahya; *Nefehâtü'l-Üns Molla Câmi. Crab Publishing. 2021.*

Bu eser de Lâmiî Çelebi'nin tercümesi esas alınarak hazırlanmış olup *Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds* tercümesinin sadeleştirilmiş bir versiyonudur. Söz konusu çalışmada yazar, özellikle *Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds*'te menkıbeleriyle ön plana çıkan sûfilere odaklanmıştır. Yalnızca doğum ve ölüm yerleri, künyeleri ve tabakât içindeki dereceleri hakkında kısa bilgiler verilen sûfiler ise metinden çıkarılmıştır. Ayrıca, tasavvuf terminolojisine ait bazı kavramların anlamları parantez içinde kısaca açıklanmıştır. Bununla birlikte metin, günümüz Türkçesiyle daha anlaşılır ve akıcı bir hâle getirilmiştir. Eserde, takdim yazısının ardından Molla Câmi'nin hayatı ve eserlerine dair bilgilere yer verilmekte, daha sonra ise sadeleştirilmiş metin kısmı sunulmaktadır.

3. Candoğan, Kâmil & Malak, Sefer; *Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds Tercümesi. Bugün Gazetesi-Bedir Yayınevi. İstanbul 1971.*

Bu eser, Lâmiî Çelebi'nin *Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds* tercümesinin günümüz Türkçesine aktarılmış bir versiyonudur. Kitabın başlangıcında hem Molla Câmi hem de Lâmiî Çelebi hakkında kısa bilgilendirici yazılara yer verilmiştir. Ardından Lâmiî Çelebi'nin

tercümesi verilmiştir. Ancak metin içerisinde hangi bölümlerin Lâmiî'ye, hangilerinin Câmî'ye ait olduğu açık bir şekilde belirtilmemiştir. Eserde, Şeyh Zeynüddin Ebu Bekr-i Hâfî'ye kadar olan kısımda, Lâmiî Çelebi'nin tercümesinde yer alan yaklaşık 150 sûfiye ait hâl tercümeleri bulunmamaktadır. Toplam 556 sayfadan oluşan bu çalışma, içerdiği eksiklikler, özensizlikler ve yaygın okuma hataları sebebiyle eleştiriye açıktır.

4. *Eraslan, Kemal; Ali Şir Nevâî, Nesâyimü'l-Mahabbe min Şemâyimü'l-Fütüvve. TDK Yayınları. Ankara 1996.*

Bu eser, Ali Şir Nevâî'nin Çağatay Türkçesiyle yaptığı *Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds* tercümesinin doğrudan aktarımı niteliğindedir. Kitap, Nevâî'nin hayatı, edebî kişiliği ve eserlerinin tanıtıldığı bir sunuş bölümüyle başlamaktadır. Bunu, 1979 tarihli ön söz ve ardından ikinci baskıya ait ön söz izlemektedir. Daha sonra giriş bölümüne geçilmekte; bu bölümde Çağatay edebiyatı, dil özellikleri ve Ali Şir Nevâî hakkında açıklayıcı bilgilere yer verilmektedir. Devamında, *Nesâyimü'l-Mahabbe min Şemâyimi'l-Fütüvve* adlı tercüme eserin içeriği ve önemi ele alınmaktadır. Akabinde ise söz konusu tercümenin metni sunulmaktadır. Metin içerisindeki manzum bölümler ise Arap harfleriyle yazılmıştır. Kitabın sonunda özel adlara dair bir dizin yer almakta olup toplam 493 sayfadan oluşmaktadır.

5. *Murad, Ahmed; Nefehâtü'l-Üns, Molla Câmî, Evliya Menkıbeleri. Fatih Yayınları. İstanbul 2016.*

Bu eser de Lâmiî Çelebi'nin *Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds* tercümesinin günümüz Türkçesine yapılmış bir çevirisidir. Kitabın başında herhangi bir ön açıklama ya da giriş yazısına yer verilmemiş, doğrudan metin kısmına geçilmiştir. Ancak Lâmiî'nin tercümesine eklediği “hâtime” bölümü bu baskıya dâhil edilmemiştir. Toplam 784 sayfadan oluşan eser, sadeleştirilmiş ve günümüz Türkçesiyle kaleme alınmış olup kitabın sonunda bir fihrist bölümüne de yer verilmiştir.

6. *Karaca, Songül; Molla Abdurrahman Câmî, Sûfiler Ansiklopedisi, Fütûhu'l-Mücahidîn, Lâmiî Çelebi. Ketebe Yayınevi. 2025.*

Bu eser, Songül Karaca'nın doktora tezinin kitaplaştırılmış hâlidir. İki cilt hâlinde yayımlanan çalışmanın birinci cildinde, 359 sûfiye ait hâl tercümelerine yer verilmiştir. Karaca, metni sadeleştirerek sunmuş; bu sadeleştirme, yazarın ön sözde belirttiği üzere bire bir aktarım şeklinde değil okuyucunun anlamasını kolaylaştıracak şekilde gerçekleştirilmiştir. Giriş bölümünde, tabakât sistemi ile Lâmiî Çelebi'nin hayatı ve eserleri hakkında bilgi verilmekte

ayrıca eserin kaynakları ve yazma nüshalarına ilişkin açıklamalar da yer almaktadır. Birinci cildin sonunda kapsamlı bir dizin bulunmaktadır.

Eserin ikinci cildinde ise eserde listeli 360. sûfiden 646'ya kadar olan sûfilerin hâl tercümeleri sunulmuş ve bu cildin sonuna da birinci ciltte olduğu gibi dizin kısmı eklenmiştir. Eserde yer alan manzum parçalara manzum sadeleştirme yöntemi uygulanmıştır. Yazar, metin boyunca çeşitli yerlerde dipnotlarla açıklayıcı bilgilere yer verilmiştir.

7. *Oğuz, Seyfeddin; Nefehâtü'l-Üns, Mevlânâ Abdullah Molla Câmi, Evliya Menkıbeleri. Medine Yayınları. İstanbul [ty].*

Lâmiî Çelebi'nin *Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds* tercümesi esas alınarak hazırlanan bu eser, Seyfettin Oğuz, Ayşe Hümeysra, Muine Müberra ve Sümeyye Sâliha tarafından günümüz Türkçesine aktarılmıştır. Toplam 880 sayfadan oluşan kitap, bir ön sözle başlamaktadır. Oldukça uzun tutulan bu ön sözün sonunda yazarlar, eseri hangi amaçla ve nasıl kaleme aldıklarını şu ifadelerle açıklamışlardır:

Daha önce sadeleştirilmiş olan Nefehâtü'l-Üns eksik ve özetlenerek yapılmış, yalnız Prof. Dr. Süleyman Uludağ ve ekibi tarafından yapılmış olan sadeleştirme tam, metne sadık kalınarak yapılmış fakat günümüz Türkçesinde olmasına rağmen anlaşılması zor ve matbaa hatalarının çok olmasından dolayı okuyucularımızın yoğun talebi üzerine eseri herkesin anlayabileceği şekilde sadeleştirmeye çalıştık. Tasavvufî terminolojinin aslı ile birlikte geniş açıklamalarını parantez içinde izah etmeye çalıştık. Eserde geçen âyetlerin metinlerinin sure ve âyet numaralarını göstermiş olduk. Sayfa kenarlarında Lâmiî tercümesinin orijinal baskısının sayfa numarasını koyduk. Eseri hazırlarken adı geçen sûfilerin isimlerini metinde geçtiği gibi anlattık, numaralandırdık. Ayrıca metinde de bazı yanlışlıklar, başka kaynaklardan düzelterek yaptık. Mümkün olduğu ölçüde sade, arı bir Türkçe kullanarak akıcılığı sağladık.

Ön sözün ardından hem Molla Câmi'nin hem de Lâmiî Çelebi'nin hayatı ve eserlerinin ele alındığı kapsamlı bir giriş bölümüne yer verilmiştir. Bu bölümün ardından *Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds* metninin Lâmiî Çelebi'nin tercümesi esas alınarak günümüz Türkçesine aktarımı yapılmıştır. Ancak metin içerisinde Lâmiî Çelebi'nin tercümeye eklediği ilavelerin nerelerde başladığı ve sona erdiği belirtilmemiştir. Ayrıca Lâmiî Çelebi'nin esere eklediği hâtime kısmı bu çalışmaya dâhil edilmemiştir.

8. Tekin, Ubeydullah Bayram; *Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds Evliya Menkıbeleri*. Yasin Yayınevi. İstanbul 2023.

Bu eser de Lâmiî Çelebi'nin *Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds* tercümesinin günümüz okuyucusunun anlayacağı tarzda sadeleştirilmiş bir versiyonudur. Tercüme, içerdiği konular göre sistematik bir şekilde takdim edilmiştir. Kitapta yer alan giriş, sunuş ve Kanuni Sultan Süleyman başlıklarından sonra birinci bölümde Lâmiî'nin tercümesinin “mukaddime” kısmı altı bölüm hâlinde verilmiştir. Yedinci bölümde “Sûfiler” başlığı ile tercümenin fihrist kısmı verilirken sekizinci ve son bölümde ise “Evliya Menkıbeleri” başlığı altında biyografiler verilip metin tamamlanmıştır. Eserde Lâmiî Çelebi'nin tercümesine eklediği hâtime kısmına yer verilmemiş ayrıca dizin de eklenmemiştir. Eser toplam 1054 sayfadan oluşmaktadır.

9. Türk, Vahit; *Nesâyimü'l-Mahabbe min Şemâyimü'l-Fütüvve / Yiğitlik Kokularından Sevgi Esintileri- Tasavvuf ve Mutasavvıflar- Ali Şir Nevâî. Ötüken Yayınevi. İstanbul 2021.*

Kitap, Ali Şir Nevâî'nin kaleme aldığı *Nesâyimü'l-Mahabbe min Şemâyimü'l-Fütüvve* adlı eserin sadeleştirilmiş bir versiyonudur. Eserde, 770 sûfinin hâl tercümeleri sadeleştirilerek aktarılmış ancak bazı sûfilerin biyografilerinde yer alan manzum parçalar metinden çıkarılmıştır. Kitap, bir ön sözle başlayıp ardından girişe geçilmektedir. Giriş, Ali Şir Nevâî'nin hayatı, ailesi, yetiştiği kültürel ortam, eğitimi, sanatı ve eserleri hakkında ayrıntılı bilgiler içerir. Bu bölümün ardından *Nesâyimü'l-Mahabbe min Şemâyimü'l-Fütüvve* (*Nefehâtü'l-Üns* tercümesi) hakkında bilgiler verilip eser üzerine kısa bir değerlendirme yapılır. Son olarak metin kısmına geçilir.

10. Uludağ, Süleyman & Kara, Mustafa; *Abdurrahman Câmî, Evliya Menkıbeleri*. Pinhan Yayıncılık 2011.

Lâmiî Çelebi tercümesinin matbu nüshasına sadık kalınarak çevrilmiş olan bu kitap, giriş kısmıyla başlar. Girişte sûfilerin menkıbevi ve tarihi şahsiyetleri ve bunları okumanın yararları anlatılır. Bununla beraber girişte tabakât kitaplarına da yer verilmiştir. Diğer yandan bu bölümde Lâmiî Çelebi'nin hayatı ve *Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds*'ün muhtevası hakkında açıklamalar da yapılmıştır. Metin bölümünde ise Lâmiî Çelebi'nin yaptığı ilavelerin başladığı ve bittiği yerler köşeli parantezle gösterilmiş ancak eserin hâtimesine yer verilmemiştir. 847 sayfadan oluşan kitapta ayrıca özel adlar dizini de bulunmaktadır.

Makaleler

1. Esir, Hasan Ali & Karaca, Songül; “Üç Sûfî Tabakât Kitabının Mukayesesi: Nefehâtü’l-Üns, Nesâyimü’l-Mahabbe ve Fütûhu’l-Mücâhidîn”. *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2017, Cilt: 3, Sayı: 5 s. 81-115.

Bu makale, Songül Karaca’nın doktora tezinden üretilmiştir. Özetin ardından Arap, Fars ve Türk edebiyatlarında kaleme alınan sûfî tabakât kitaplarının ele alındığı bir giriş bölümü yer almaktadır. Devamında ise Molla Câmi’nin kaynak eseri *Nefehâtü’l-Üns min Hadarâti’l-Kuds* ile Nevâî’nin *Nesâyimü’l-Mahabbe min Şemâyimü’l-Fütüvve* ve Lâmiî’nin *Fütûhu’l-Mücâhidîn li-Tervîhi Kulûbi’l-Müşâhidîn* adlı tercüme eserleri kısaca tanıtılmış, bu üç eserin mukaddime ve fihrist bölümleri karşılaştırmalı olarak incelenmiştir.

2. Yayla, Mustafa Altuğ; “Yazma Eserlerde Kullanıcı Dostu Bir Unsur Olarak Fihristler: Lâmiî Çelebi’nin Nefehâtü’l-Üns Tercümesinin Topkapı A. 1422 Nüshası Özelinde Bir Değerlendirme”. *Marmara Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 2022, Cilt: 9, Sayı: 2 s. 550-561.

Bu makale, Lâmiî Çelebi’nin *Fütûhu’l-Mücâhidîn li-Tervîhi Kulûbi’l-Müşâhidîn* (*Nefehâtü’l-Üns* tercümesi) adlı tercüme eserinin en eski tarihli nüshası olan Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi A. 1422 (1546) nüshasındaki fihrist kullanımına odaklanmaktadır. Özetin ardından gelen giriş bölümünde öncelikle yazma eserlerde “içindekiler” işlevi gören fihristlere dair genel bir değerlendirme sunulmuş ardından “kullanıcı dostu” kavramının kuramsal çerçevesi çizilmiştir. Daha sonra Lâmiî Çelebi’nin söz konusu tercüme eseri ana hatlarıyla tanıtılmış ve ilgili nüshadaki fihrist bölümü “kullanıcı dostu” özellikleri bakımından örneklerle analiz edilmiştir.

3. Özdemir, Mehmet & Kandemir, Şule; “Muhammed b. Hüseyin’in Nefehâtü’l-Üns min Hadarâti’l-Kuds Tercümesi”. *Uluslararası Dil, Edebiyat ve Kültür Araştırmaları Dergisi (UDEKAD)*, 2025, Cilt: 8, Sayı: 3, s. 1371-1388.

Tarafımızca hazırlanan doktora tezinden üretilmiş olan bu makalede, Molla Câmi’nin *Nefehâtü’l-Üns min Hadarâti’l-Kuds* adlı eserinin XVII. yüzyılda Muhammed b. Hüseyin tarafından yapılan ve literatürde bugüne dek tanıtılmamış Türkçe tercümesi tanıtılmaktadır. Tek nüshası Konya Yazma Eserler Bölge Müdürlüğü’nde bulunan bu tercüme; mukaddime, fihrist, sûfî biyografileri ve hâtîme bölümleriyle birlikte şekil, muhteva ve dil yönünden incelenmiş ve tercüme eserin Nevâî ve Lâmiî’nin tercümeleriyle mukayesesi yapılmıştır.

Sempozyum Bildirileri

1. Kaçar, Mücahit & İpek, İsmet; “Lâmiî’nin Nefehâtü’l-Üns Tercümesine Amasyalı İki Müellif Tarafından Yapılan Özetleme ve Gelişletme Çalışmaları”. *Amasya Üniversitesi Uluslararası Amasya Sempozyumu Tarih-Dil-Kültür-Edebiyat*, (4-7 Ekim 2017), *Amasya Üniversitesi Yayınları Bildiriler Kitabı 2. Cilt*, (Edebiyat, Dil, Kültür), s. 1114-1122, Ekim 2017.

Bu çalışmada Lâmiî Çelebi’nin tercümesini esas alan, biri özetleyen diğeri ise genişleten iki eser tanıtılmıştır. Özetin ardından önce Molla Câmi ve eseri *Nefehâtü’l-Üns min Hadarâti’l-Kuds*, ardından Lâmiî Çelebi ve onun bu esere yaptığı tercümesi kısaca ele alınmıştır. Daha sonra sempozyumun konusunu oluşturan yazarlardan Kâtip Hacı Ali Efendi ile onun *Tuhfetü’l-Mücâhidin ve Behcetü’z-Zâkirin* adlı eseri tanıtılmış; bu eserin, Lâmiî’nin tercümesini esas alarak genişletilmiş bir metin olduğu ortaya konulmuştur. Ardından yine sempozyum kapsamında ele alınan bir diğer yazar Hüseyin b. Mansur ve onun *Menâkıbu’l-Ebrâr ve Mecâmu’l-Ahyâr* adlı eseri tanıtılmış, bu çalışmanın ise Lâmiî’nin tercümesinin özetlenmiş bir versiyonu olduğu ifade edilmiştir.

2. Yeniterzi, Emine; “Ali Şir Nevâyî’nin Tezkiretü’l-Evliyâ Türünde Bir Eseri: Nesâyimü’l-Mahabbe”. *Ali Şir Nevâi Sempozyumu*, (3 Ocak 1992), *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Konya Ocak 1992*.

Bu çalışma Emine Yeniterzi’nin bildirisi. Ancak yayımlanmadığı için içeriğine ulaşılammıştır.

Ansiklopedi Maddeleri ve Kitap Bölümleri

1. Uludağ, Süleyman; “Nefehâtü’l-Üns”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. TDV Yayınları, İstanbul 2006, Cilt: 32. s. 521-522.

Bu ansiklopedi maddesi, Molla Câmi’nin 1478 yılında kaleme aldığı *Nefehâtü’l-Üns min Hadarâti’l-Kuds* adlı tasavvuf tabakât eserini kapsamlı biçimde tanıtmaktadır. Sülemî’nin *Tabakâtü’s-Sûfiyye* adlı eserinden başlayarak Herevî’nin katkıları ve Câmi’nin özgün düzenlemeleri ışığında eserin yapısı, içeriği ve kaynakları ele alınır. Madde, Câmi’nin kullandığı kavramları ve yararlandığı klasik tasavvuf metinlerini ayrıntılı biçimde analiz etmekte; eserin geçirdiği tercüme, şerh ve haşiye süreçlerini, farklı dillere çevrilmesini ve çeşitli baskılarını da kronolojik olarak sıralamaktadır. Ayrıca Lâmiî Çelebi’nin tercümesi ve içerdiği özgün katkılarla birlikte *Nefehâtü’l-Üns min Hadarâti’l-Kuds*’ün Osmanlı tasavvuf

literatüründeki etkisine de değinilmektedir. Modern dönem neşirleri ve esere yöneltilen mezhebî temelli eleştiriler de açıklanarak kapsamlı bir literatür değerlendirmesi ortaya koyulmuştur. Bu madde hem eserin tarihi arka planı hem de edebî ve tasavvufî etkisi açısından oldukça kıymetli bir başvuru kaynağıdır.

2. Güleç, İsmail & Ömer Said; “Câmî-i Rûm-İli! Mollazâde Süleyman Şeyhî’nin *Zübdetü Nefehâtü’l-Üns* Adlı Eseri”. *Câmî-i Rûm-İli: Köstendilli Süleyman Şeyhî Kitabı, Vakıf Araştırmaları Merkezi (VAKAR) Yayınları, İstanbul 2020, s. 99-112.*

Madde girişinde öncelikle Süleyman Şeyhî hakkında bilgi verilmiş, ardından “zübde” yazımı ve zübde türleri üzerine genel bir değerlendirme yapılmıştır. Devamında Süleyman Şeyhî’nin *Zübdetü Nefehâtü’l-Üns* adlı eseri biçimsel ve içeriksel açıdan analiz edilerek değerlendirilmiş, eser tanıtılmış ve temel özellikleri ortaya koyulmuştur. Son olarak eserin yalnızca mukaddime kısmı Latin harflerine aktarılmıştır.

3. Türk, Vahit; “*Nesâyimü’l-Mahabbe min Şemâyimü’l-Fütüvve*”. *Türk Edebiyatı Eserler Sözlüğü, 2021.*

Bu maddede, Molla Câmî’nin *Nefehâtü’l-Üns min Hadarâti’l-Kuds* adlı eserinin, Ali Şir Nevâî tarafından 1495 yılında Çağatay Türkçesine yapılan tercümesi olan *Nesâyimü’l-Mahabbe min Şemâyimü’l-Fütüvve* tanıtılmıştır. Devamında eserin dili ve mevcut nüshaları hakkında bilgi verilmiş, eserden örnekler sunularak madde tamamlanmıştır.

4. Karaca, Songül; “*Fütûhu’l-Mücâhidîn/Nefehâtü’l-Üns Tercümesi (Lâmiî Çelebi)*”. *Türk Edebiyatı Eserler Sözlüğü, 2021.*

Bu maddede, Molla Câmî’nin *Nefehâtü’l-Üns min Hadarâti’l-Kuds* adlı eserinin Lâmiî Çelebi tarafından yapılan ilaveli tercümesi tanıtılmıştır. Devamında eserin dili ve üslubu, sayfa sayısı, mevcut nüshaları ve neşirlerine ilişkin bilgilere yer verilmiştir. Son olarak eserden örnekler sunularak madde tamamlanmıştır.

5. Kufacı, Osman; “*Zübdetü Nefehâtü’l-Üns (Şeyhî)*”. *Türk Edebiyatı Eserler Sözlüğü, 2022.*

Osman Kufacı tarafından kaleme alınan *Zübdetü Nefehâtü’l-Üns* (Şeyhî) maddesinde Köstendilli Süleyman Şeyhî’nin, Lâmiî Çelebi’nin tercümesinin özeti niteliğindeki *Zübdetü Nefehâtü’l-Üns* adlı eseri ile bu eserin mevcut nüshaları tanıtılmıştır. Ardından eserin sayfa sayısı, içerik özellikleri, dili ve üslubu hakkında bilgi verilmiş, eser üzerine yapılan çalışmaya değinilmiştir. Son olarak eserden örnekler sunularak madde tamamlanmıştır.

6. Kandemir, Şule; “Nefehâtü’l-Üns (Muhammed b. Hüseyin)”. *Türk Edebiyatı Eserler Sözlüğü*, 2022.

Bu maddede, Molla Câmî’nin *Nefehâtü’l-Üns min Hadarâti’l-Kuds* adlı eserinin Anadolu sahasında Lâmiî’den sonra yapılan ikinci tercümesi olması bakımından önemli görülen Muhammed b. Hüseyin adlı mütercimin *Nefehâtü’l-Üns min Hadarâti’l-Kuds Tercümesi* tanıtılmıştır. Devamında eserin bilinen tek nüshası, sayfa sayısı, dili ve üslubu hakkında bilgiler aktarılıp eser üzerine yapılan çalışmaya yer verilmiştir. Son olarak eserden örnekler sunularak madde tamamlanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

MUHAMMED b. HÜSEYİN'İN HAYATI VE ESERLERİ, *NEFEHÂTÜ'L-ÜNS MİN HADARÂTİ'L-KUDS TERCÜMESİ*'NİN NÜSHA TAVSİFİ VE YAZILIŞ SEBEBİ

1. Muhammed b. Hüseyin'in Hayatı

Muhammed b. Hüseyin'in hayatı hakkında kaynaklarda ayrıntılı bilgi bulanamamıştır. Bununla beraber bir devlet adamı olan mütercimmin tam adı Muhammed b. Hüseyin er-Revvanî'dir (Aydın, 2019: 2). Bursalı Mehmed Tahir Bey'in Osmanlı Müellifleri adlı eserinin üçüncü cildinde Muhammed b. Hüseyin hakkında sadece şu bilgi geçmektedir:

“Sultan İbrahim devri ricalinden olup Bağdad valisi Derviş Mehmed Paşa'nın emri ile Ali ibn-i Şihab Hemedânî'nin Farsça on babı şâmil *Zâhiretü'l-Mülûk* adındaki tarihini iki bab daha ilave ederek *Tuhfetü'l-Me'mûn (Hilyetü'l-Mülûk)* ismi ile terceme yoluyla bir tarih meydana getirmiştir” (Tahir, 1975:100).

Muhammed b. Hüseyin, Abdurrahman Câmî'nin (öl.898/1492) Farsça olarak kaleme aldığı sûfî tabakât kitabı olan *Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds* isimli eserini Osmanlı Türkçesine tercüme etmiştir. Mütercim, *Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds Tercümesi*'ni 1640-1648 yılları arasında tamamladığı tahmin edilmektedir. Çünkü metinde, “... *es-sultân İbrâhîm Hân İbnü's-sultân Ahmed Hân ahı's-sultân Gâzî Murâd Hân, lâ-zâle meyâmin es-saltanatü'z-zâhiretü maḳrûneten ilâ intihâ'i'z-zamân, bi-'inâyeti'l-meliki'l-müste'ân ḥazretlerinüñ zamân-ı şerîflerinde tercüme olunur...*”[vr.1b] ifadeleriyle eserin Sultan İbrahim (1615-1648) zamanında tercüme olunduğu yazılıdır. Sultan İbrahim ise 1640-1648 yılları arasında hükümdarlık yapmıştır. Dolayısıyla Muhammed b. Hüseyin'in *Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds*'ü Farsçadan Osmanlı Türkçesine çevirisi, Osmanlı İmparatorluğu'nun 1566-1699 yılları arasını kapsayan döneminde gerçekleşmiştir. Bu dönem Osmanlı'nın Duraklama Dönemi olarak bilinen bir sürece rast gelir. Bu süreç, özellikle Sultan İbrahim'in sekiz yıllık süren saltanatı, padişahın psikolojik sorunları nedeniyle oldukça zorlu bir dönem olarak tarihe geçmiştir. Hanedanın içinde yaşanan trajik olaylar, Sultan İbrahim üzerinde derin ölüm korkusu yaratmış ve bu durum, onu saraya kapanmaya ve devletin geleneklerine aykırı hareket etmeye itmiştir. Eserin 1640-1648 yılları arasında çevrildiği dikkate alındığında bu yıllar Avcı Mehmet olarak bilinen IV. Mehmet'in (1642-1693) doğduğu yıllara denk gelir. IV. Mehmet daha çocuk sayılabilecek bir yaşta tahta geçmek zorunda kalınca annesinin etkisi altında yönetimi ele almış ve özellikle avcılığa olan yoğun merakı, çoğu zaman devlet işlerine gereken özeni göstermemesiyle sonuçlanmıştır (Kaya, 2020: 25).

Mütercimın eseri kaleme aldığı döneme bakıldığında yukarıdaki sebeplerle Osmanlı sultanlarının halktan kopuk hâle gelmesi nedeniyle bu durumun halka da yansıdığı ve toplumun karamsar bir hâlde bulunduğunu söylemek zor bir tahmin değildir. Böyle bir atmosfer içerisinde Osmanlı aydınlarının görevlerinden biri de topluma iyi gelecek edebî faaliyetlerde bulunmaktır. Bu edebî faaliyetler çerçevesinde mütercim Muhammed b. Hüseyin'in tercümeleri dikkat çekmektedir. Örneğin, Muhammed b. Hüseyin'in -yine Sultan İbrahim'e sunduğu- *Hilyetü'l-Mülûk* adlı bir eseri daha vardır. Mütercim, siyasetname özelliği taşıyan bu eserini de Farsçadan Türkçeye çevirmiş, böylece devlet yönetiminin nasıl olması gerektiği konusunda uyarıcı nitelikte didaktik bir eser ortaya koymuştur. Yine aynı dönemde evliyaların menkıbelerinin anlatıldığı *Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds* adlı eseri de halkın toplumsal ruh sağlığına iyi gelmesi ve mevcut karamsarlığın ortadan kaldırmasına yardımcı olması amacıyla tercüme ettiği söylenebilir.

Muhammed b. Hüseyin'in eseri tercüme ettiği dönem, Deli İbrahim lakaplı Sultan İbrahim (1615-1648)'in sekiz yıl süren saltanatı dönemine rast geldiği kabul edilirse mütercimın bir eser çevirecek olgunluğa erişmiş bir yaşta olduğu düşünülebilir. Ayrıca Sultan İbrahim'den önceki dönemde, Genç Osman (1604-1622) olarak da bilinen II. Osman 1617-1622 yılları arasında Osmanlı tahtında bulunmuş ve bu dönemde yeniçeriler tarafından öldürülmüştür. II. Osman'dan sonra ise Deli Mustafa lakaplı I. Mustafa (1591-1639) ise 1617-1618 ile 1622-1623 yılları arasında iki defa tahta çıkmış ve o da yine bu yıllarda öldürülmüştür. İşte bu padişahlar döneminde ise Muhammed b. Hüseyin çocukluk yıllarını geçirmiş olmalıdır.

Muhammed b. Hüseyin'in *Hilyetü'l-Mülûk* adlı tercüme eserinde yer alan “*Giceler yukusunun yukusuzluğında*” (geceleri uykusunun uykusuzluğunda) ve “*Hazreti Ali (r.a.) bazardan et alup ve bir mahremeye sarup didüm*” (Hazreti Ali (r.a.) pazardan et aldı ve saklamak için bir nesneye sardı dedim) cümlelerinde; “uyku” kelimesinin “yuku” olarak söylemesi, -up zarf-fiil ekinin geçmiş zamanı anlatacak şekilde işlenmesi, Azerbaycan Türkçesine özgü dil hususiyetlerini yansıtmaktadır. Tam olarak bilinmemekle birlikte Muhammed b. Hüseyin'in Azerbaycan bölgesine ait bir dil ve kültürle yakın bir bağa sahip olduğu ileri sürülebilir (Kaya, 2020: 21).

Muhammed b. Hüseyin'in eserlerinin Farsçadan tercüme edilmiş olması, müellifin İran menşeli klasiklere özel bir ilgi duyduğu ve bu coğrafyada kaleme alınan eserleri Türkçeye kazandırma yönünde bir tercih içinde olduğu söylenebilir.

2. Muhammed b. Hüseyin'in Eserleri

2.1. *Hilyetü'l-Mülûk*

Muhammed b. Hüseyin'in *Hilyetü'l-Mülûk* adında Farsçadan Türkçeye çevirmiş olduğu bir eseri daha mevcuttur. Bu eser, mütercimin tercümesinde belirttiğine göre 1642 yılında tamamlanmış olup dönemin padişahı Sultan İbrahim (1615-1648)'e sunulmuştur. Eser Topkapı Sarayı Müzesi Hazine Kitaplığı, No.360'da kayıtlıdır.

Hilyetü'l-Mülûk üzerine Erdal Aydın 2019 yılında doktora tezi hazırlamış (Aydın, 2019), 2020 yılında da yine aynı eser üzerine Ertuğrul Kaya doktora çalışması yapmıştır (Kaya, 2020).

2.2. *Terceme-i Gülistân-ı Sadî*

Mütercime ait olan bir diğer eser *Tercüme-i Gülistân-ı Sadî* olarak kayıtlı olan *Gülistân* tercümesidir. Muhammed b. Hüseyin'in yine Farsçadan tercüme ettiği bu eserin tertip şekli Sadî'nin *Gülistân*'ında olduğu gibi bir mukaddime ve sekiz bölümden meydana gelmektedir. Eser 1658 yılında istinsah edilmiş olup Tebriz Milli Kütüphanesi No: 2944'de kayıtlıdır. Eserin bir nüshası da yazma eserler kütüphanesindedir. Eser üzerine Prof. Dr. Mehmet Özdemir neşir çalışması yapmaktadır.

2.3. *Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds Tercümesi*

2.3.1. Nüsha Tavsifi

İncelememize esas el yazması eser *Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds Tercüme'si*, 1640-1648 yılları arasında Muhammed b. Hüseyin tarafından Sultan İbrahim (1615-1648) adına yazılmıştır. Eser Konya Yazma Eserler Bölge Müdürlüğü, Bölge Yazma Eserler Koleksiyonu BY00003318/1 numarada kayıtlı olup başka bir nüshası tespit edilememiştir.

Yazma eserin sebeb-i terceme kısmında yer alan bilgiye göre tercüme Muhammed b. Hüseyin tarafından yapılmıştır. Ketebe kaydındaki bilgide eserin müstensihi olarak Muharrem bin Ramazan'ın adı geçmektedir. Farsça yazılmış olan rubaide tercümesi yapılan eserin Molla Câmi tarafından 883'de (1478) yılında telif edildiği yazmaktadır. Yine yazma eserler kataloğuna göre eser, miklepli, aşınmış kahverengi meşin ciltli, salbek şemseli, zencireklidir. Şirazesı dağınıktır. Nesih hatla kaleme alınmış olan eser, 285x175- 225x100 mm ölçülerine sahip olup 146 varaktan oluşmaktadır. Eserin satır sayısı 29 olup söz başları, keşideler ve cetveller kırmızıdır.

Eserin imlası harekesiz olmakla birlikte yer yer şedde, med işareti ve tenvinin kullanıldığı da görülmektedir. Ayrıca Arapça ifadeler, özel isimler, saygı ifadeleri gibi kelimelerin üzerine vurgu yapılmak üzere çizgiler çekilmiştir. Başlıklar kırmızı olup yine derkenarlarda kırmızı mürekkeple yazılmış metne ait ara başlıklar mevcuttur. Metinde 48b ve 49a arası yıpranma dolayısıyla eksiktir. Eserin ilk sayfası boş ikinci sayfasının sağ kısmında “Macûn-ı Câvidan” başlıklı ve “Lokman’dan rivâyet olunır ki...” diye başlayan, sağlık için faydalı bazı baharatların insanın çeşitli hastalıklarına iyi geleceğini tavsiye eden birtakım bilgiler vardır. Sol kısmının ortasında ise “el-kitâb-ı Ahmed hâmid tıflî-zâde rahimehuma’llâhu Te’âlâ sene: 1172” yazılıdır. Eserin sonraki sayfasında sûrh mürekkeble “Fihrist-i Kitâb-ı Nefehâtü’l-Üns Te’lif-i Molla Câmî” başlıklı ve her sayfasında ortalama 35-40 arası isim olan fihrist bölümü başlar. Fihrist bölümü toplamda dokuz varaktan oluşur. Doksan yedi sūfinin ismi sûrh mürekkeple diğerleri siyah mürekkeple yazılmıştır. Fihristin son varağında yine sûrh mürekkeple “Fî-zikri’n-Nisâ’i’l-’Ârifâtî’l-Vâşılâtı ilâ Merâtibi’r-Ricâl Raḥmetu’llâhi ‘Anhumâ” başlıklı kadın sūfiler fihristi başlar ve bu bölümde de toplamda otuz dört kadın sūfinin ismi siyah mürekkeple yazılıdır. Eserin 1b-14a varakları arasında mukaddime mevcuttur. Mukaddime yine sûrh mürekkeple yazılmış besmele ile başlar. Başlıklar, âyetler, “ammâ ba’de”, “ve hiye” gibi bağlaçlar, derkenarlar, kişi isimleri, bazı önemli ibareler evvel, sâni, sâlis gibi sıralamalar ve kısımlar sûrh mürekkeple yazılmıştır. Mukaddimenin 2b varağında sûrh mürekkeple yazılmış “sebeb-i terceme-i kitâb” başlığı ile sebeb-i telif bölümü vardır. Müellif, sebeb-i terceme kısmında kendi adını Muhammed b. Hüseyin olarak şu şekilde zikreder: “Ammâ sebeb-i terceme-i kitâbu’l mustetâb Nefehât-i keşîrû’l-fuyûzât oldur ki bu ḥaḳîr-i kemterin Muḥammed bin Ḥüseyin, nice müddetler idi ki iş bu kitâba ṭâlib u muṭâla’asına râğîb iken bi-ḥamdi’llâhi ve’l-minneh ol maḳşûda vâşıl ve ol dâ’iyemiz ḥâşıl olmağın her meclis u maḥfeldeki zîkr u kırâ’at olunur idi.”

Metinde mukaddime bölümünden sonra 14b’de “Bismi’llâhi’r-raḥmâni’r-raḥîm ve bihî nesta’in” başlığı ile besmele ve besmelenin ardından tekrar numaralandırma yapılarak 1a’da “Menâkıb-ı Ḥazret-i İmâm-ı Azam” başlığı ile sūfî biyografileri başlar. Metin 146a’da “Ḥâtimetü’l-Kitâb” başlığı ile sona erer.

2.3.2. Yazılış Sebebi ve İsimlendirilmesi

Öncelikle Muhammed b. Hüseyin’in tercümesinin menşeiini teşkil eden Molla Câmî’nin *Nefehâtü’l-Üns min Hadarâti’l-Kuds*’ünün niçin yazıldığı ile ilgili bilgiler tercümenin mukaddimesinde şu şekilde geçer:

Pes bu kitābda meşāyih-ı şūfiyede çok kimesnelerün esāsları mezkūr ve tārīh-i vilādet ve vefātları ve zikr seyrleri aḥvālī ve ma‘ārīf u kerāmāt ve merātīb ve maḳāmātları keyfiyyeti meşṭūr olsa gerekdür ki muṭāla‘a idenlere muṭāla‘a ve mulāḥazasından bu ṭāyifeye yakīn ḥāşıl ola. Ve bundan ğayrı fevāyidler var ki ba‘zıları tafşīl üzre beyān olunur (vr.13a).

Yani Muhammed b. Hüseyin, “Bu kitapta sūfilerin esasları, doğum ve vefat tarihleri, zikir seyrleri, hālleri, ilimleri, kerametleri, mertebeleri ve makamlarının nitelikleri anlatılmalıdır ki böylece bu kitap okuyanlara faydalı olmalı ve okuyanların bu tarikata yakınlık duymaları sağlanmalıdır. Bunun dışında bazı faydaları da vardır ki bunların bir kısmı detaylı olarak açıklanacaktır.” diyerek sonrasında Ebu Kasım Cüneyd, Ebu Abbas Atâ, Fudayl bin İyaz ve Herevî gibi sūfilerin sözlerine yer verir ve bu tür sūfî hikâyelerinin neden yazılması gerektiğini anlatarak *Nefehâtü’l-Üns min Hadarâti’l-Kuds* ün de niçin yazıldığını açıklamış olur. Nitekim tercümede yer alan şu ifadeler eserin yazılma sebebi olarak dikkat çekicidir:

Ḳāle seyyidü’ṭ-ṭāyife Ebu’l-Ḳasım Cüneyd bin Muḥammed el-şūfî Ḳaddesa’llāhu Te‘ālā sırrahu: “*Ḥikāyātu’l-meşāyih cünd min cünüdi’llāhi ‘azze ve celle ya’nī li’l-ḳulūbi.* Kendüden su‘āl itdiler ki: Bu ḥikāyātuñ ne menfa‘ati var? Mürīdlere cevāb verdi ki: Ḥaḳ Subḥānehu ve Te‘ālā Ḥazretleri Ḳur‘ān-ı Kerīminde buyurur ki: “*ve küllen naḳuşşu ‘aleyk min enbā’i’r-rusuli mā nuşebbitu bihi fūādeke*” ya’nī peygamberlerün kışşaların ve iḥbārların saña söylerüz ve aḥvāllerinden seni āġāh ider. Ve tā senüñ ḳalbüñ anuñla şebāt bulup ḳuvvetüñ izdiyād olsun. Ḳaçan ki saña renc u miḥnet irişe. Anuñ zaḥmetinden bunlaruñ aḥvāl u aḥbārların işidyüp fikr ve endişe ide. Sen ki selefde gelenlere daḡı buncılayın renc u miḥnet irişdükte tevekkül ile şabr u tahammül iderler idi. Senüñ gönlüñ daḡı muḥkem u şebāt bula. İmdi buncılayın eyülerüñ sözleri ve pīrlerüñ ḥikāye ve aḥvālleri mürīdlerüñ ḳalplerine terbiyyet ve ḳuvvetdür. Ve bu yola ‘azmi artup ve anda Ḥaḳ Te‘ālā Ḥazretlerinden şebāt bulup dervīşlik ve nā kāmlik bilād-ı imtiḥānında ḳadem başup merdlere irişüp ve anlaruñ sīretlerin duta. Kezālik meşāyihuñ ve Ḥaḳ Te‘ālānuñ ve dostlarınuñ sözlerin anlara dostlık ve muḥabbet getürür. Ve anlara dostlık itmek seni anlara mensūblık getürür. (vr. 13a-13b).

Buradan anlaşıldığına göre sūfî Ebu Kasım bin Muhammed şöyle buyurur: “Allah dostlarının hikâyeleri, Allah’ın ordularından bir ordu gibidir, kalpleri canlandırır.” Bunun üzerine yanındakiler kendisine bu hikâyeleri dinlemenin ne faydası olduğunu sorarlar. O da şöyle cevap verir: “Allah, Kur’an-ı Kerim’de şöyle buyurmuştur: “Peygamberlerin haberlerinden senin kalbini (tatmin ve) teskin edeceğimiz her haberi sana anlatıyoruz. Bunda sana gerçeğin bilgisi, müminlere de bir öğüt ve bir uyarı gelmiştir.” (Kur’an-ı Kerim, 11/120).

Yani peygamberlerin (ve peygamber varisi Allah dostları velilerin) hikâyelerini ve haberlerini sana bildirir ve onların hâllerinden seni haberdar ederiz. O zaman senin kalbin, bu hikâyelerle rahatlar ve gücün artar. Çünkü sana sıkıntı ve zahmet geldiğinde onların zorluklardan geçerek ulaştıkları hâl ve haberlerini duyup düşünürsün. Bu da sana güç verir. Çünkü eskiden gelenler, zor zamanlarda sabır ve tahammül gösterip tevekkül ederlerdi. Senin gönlün de onların bu sabırları ile güç bulur. İşte meşâyihlerin, büyüklerin sözleri ve hikâyeleri, müritlerin kalplerine kuvvet verir ve onları terbiye eder. Bu yol onların azmini arttırır ve onlar böylece kalp huzuru elde ederler. Ayrıca Allah dostlarının sözleri onlara dostluk ve muhabbet duymaya vesiledir ve bu dostluk da kişiyi Allah'a götürür.

Yine Herevî'nin şu sözü de eserin yazılma sebeplerinden biri olarak aktarılır:

Vasıyyet itmişdür ki: Her Pîr'den bir söz hâtırınıuzda şaklañuz. Ve eger kâdir degülseñüz isimlerin öğreniñüz ki anuñ ile behre-yâb olursız. Ve yine buyurmuşlardur ki: Bu işüñ muḳaddem nişânesi oldur ki meşâyihüñ sözlerin işitdükçe hoş gele (vr.13b).

Yani Herevî şöyle vasiyet etmiştir: “Her pîrden bir söz hafızanızda tutunuz ve eğer bunu yapacak gücünüz yoksa en azından isimlerini öğreniniz. Çünkü bunlarla fayda sağlarsınız nitekim bunun başlıca işareti, meşâyihin sözlerini dinledikçe hoşlanmanız, huzur duymanız olacaktır.”

Alıntılardan da anlaşılacağı üzere Muhammed b. Hüseyin, tercüme eserin mukaddimesinde öncelikle Câmî'nin bu eseri neden kaleme aldığı ile ilgili bilgiler aktarır. Mütercim kendi *Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds Tercümesi*'ni yazmaya nasıl başladığını ise şöyle anlatır:

Ammâ sebeb-i terceme-i kitābu'l mustetāb Nefehāt-i keşirü'l-fuyūzāt oldur ki bu ḥaḳîr-i kemterin Muḥammed bin Hüseyin, nice müddetler idi ki iş bu kitāba tālīb u muṭāla'asına rāğīb iken bi-ḥamdi'llāhi ve'l-minneh ol maḳsūda vāşıl ve ol dā'iyemiz ḥāşıl olmağın her meclis u mahfelde ki zıkr u kıra'at olunur idi. Zebān-ı Fāriside te'lif olunmağı ile ol lisānda mümāresetleri olanlaruñ meşāmm-ı cānları mu'aṭṭar ve dimāğ-ı rūḥları mufahḥar olup āğāz-ı ma'ānisinden tene'umāt ḥāşıl iderler idi. Ve lisān-ı Fāriside mahāretleri olmayanlaruñ ārāyiş-i fehmleri muḥtefī olmağın şemere-i ifhāmına elleri yetmeyüp ve gülistān-ı fehāvilerinde goncaları yetüp zebān-i Türkiye tercüme olmasın iltimās itdükleri eyyāmlar sultān-ı şark u garb şehinşāh-ı baḥr u berr İskender-i zamān ve ḥāḳān-ı cembr-maḳarr sultān-ı 'azīmü's-şān ve ḥāḳān-ı ḳavimü'l-burhān zıll-ı yezdān ḥalīfe-i zamān ḳaṭı'-ı ehlü'l-küfr ve'l-'udvān, maẓhar-ı rusūmu'l-'adl ve'l-

ihsân, sultānu'l-berreyn ve hākānu'l-bahreyn, hādиму'l-haremeyni's-şerīfeyn, sultān ibnü's-sultān ibnü'sultān ve'l-hākān ibnü'l-hākān ibnü'l-hākān, es-sultān İbrāhīm Hān İbnü's-sultān Aḥmed Hān aḥı's-sultān Ġāzī Murād Hān, lā-zāle meyāmin es-saltānatü'z-zāhiretü maḳrūneten ilā intihā'i'z-zamān, bi-'ināyeti'l-meliki'l-müste'ān ḥāzretlerinüñ zamān-ı şerīflerinde terceme olunur. Erbāb-ı nazardan istid'ā ve irticā olunur ki zīr-u bālāsın ve sehv u ḥaṭāsın dāmen-i ma'zeret ve 'afvlarıyla mestūr ṭuta. *Li-rağbeti vücūdihi* (vr. 2b).

Buradan anlaşılacağı üzere Muhammed b. Hüseyin, öncelikle feyizlerle dolu olan bu eserin tercümesini yapmaya çok uzun zamandır istekli olduğunu anlatıp ve nihâyetinde bu arzusuna ulaştığı için de hamd u senalar etmektedir. Daha sonra Câmi'nin *Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds*'ü Fars dilinde telif olunduktan sonra bu dili anlamada hüneri olanların ruhları huzurla dolup eserin manasından nimetlendiklerini ancak Fars dilinde mahareti olmayanlar ise bundan mahrum kaldıkları için manasının Türk diline tercüme edilmesini istediklerini ve bu sebeple de mütercim, Sultan İbrahim (1615-1648) zamanında eserin tercümesini tamamladığını belirtir.

Muhammed b. Hüseyin, Molla Câmi'den tercüme ettiği esere özel bir isim vermemiştir. Ne sebab-i terceme bölümünde ne de mukaddimede eserin özel bir ismi geçmemektedir. Eserin ismi “sebeb-i terceme” kısmında “*Terceme-i kitāb-ı musteṭāb Nefehāt-i keşşirü'l-fuyūzāt*” olarak geçer. Bunun dışında eserin ismiyle alakalı metnin sonundaki “Hâtimetü'l-Kitâb” bölümünde de “*Terceme-i Kitāb-ı Nefehātü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds*” ibâresi geçmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

NEFEHÂTÜ'L-ÛNS MİN HADARÂTİ'L-KUDS TERCÜMESİ'NİN İNCELENMESİ

1. Tercüme Eserin İçerik Yönünden Değerlendirilmesi

1.1. Mukaddime Hakkında

Bugünkü bilgilerimize göre Molla Câmi'nin *Nefehâtü'l-Ûns min Hadarâti'l-Kuds* isimli eserinin Anadolu coğrafyasında Lâmiî Çelebi'den sonra bilinen ikinci, Türkçeye ise üçüncü tercümesi Muhammed b. Hüseyin'in tercümesidir. Söz konusu tercümenin mukaddime kısmı on dört varaktan oluşmaktadır. Muhammed b. Hüseyin mukaddimeye besmelenin ardından Arapça şu ifadelerle giriş yapar:

Hamdolsun Allah'a ki velîlerinin kalpleri O'nun güzelliğinin aynasıdır, O'nun ezeli nuru velîlerin yüzlerine yansır. Onlar, Allah'ı anıp Peygamberimize salât getirince dünyanın perdeleri gözlerinden kalkar, Allah'ın her şeye işleyen varlığını içlerinde duyarlar. Artık varlıkta yalnızca O'nu görürler. Peygamberimizin temiz ehline, pak ashabına ve onları izleyenlere, kıyamet gününe kadar tabi olanların tümüne selâm olsun [vr.1b]². Mütercim, burada Allah'a hamdederek velîlerin kalplerinin Allah'ın güzellik tecellilerine mazhar olduğunu, onlara bakıldığında Allah'ın hatırlandığını ifade etmektedir. Ayrıca Peygamber Efendimiz'in ve onun izinden gidenlerin ilahi sırları kavrayarak her şeyde yalnızca Allah'ı gördüklerinden bahsetmekte, Peygamberimize, ailesine, ashabına ve onlara tabi olanlar ile onların nesillerine de selâm ve dualar göndermektedir. Mütercim bu hamt ve selâmdan sonra - Abdurrahman Câmi'nin ağzından- Ebu Abdurrahman Muhammed b. Hüseyin es-Sülemi en-Nişâbüri'ye duada bulunup onun *Tabakâtu's-Sûfiyye* adlı eserinden bahseder. Herevî'nin eserini ele alır; eserde yer alan konuların dildeki değişimler ve anlam kaymaları nedeniyle zamanla anlaşılmasının güçleştiğini ve bazı eksikliklerin ortaya çıktığını belirtir. Bundan dolayı da -Câmi'nin ağzından- bu eseri tekrar kaleme almak istediğini ve bunun için çalışacağını dile getirir. Ali Şir Nevâî'nin kendisine (Câmi'ye) bu eseri tekrar kaleme alması gerektiğini söylediğini belirtir. Zaten kendisinin de gönlünden geçtiğini ve böylelikle eseri kaleme almaya başladığını ifade eder. Ardından da *Nefehâtü'l-Ûns min Hadarâti'l-Kuds*'ün anlamından bahsederek Allah'ın dostlarının manevi kokularını ve etkilerini ifade eder [vr. 1b-2b].

² Metinde mukaddime kısmı ayrı biyografi kısmı ayrı numaralandırılmıştır. Buna göre 1-14a varaklar arası mukaddime verilmiş sonra 14b'de biyografi kısmına başlanmış ardından tekrar 1a'dan devam edilip tekrar numaralandırma yapılmıştır.

Bundan sonra mütercim mukaddimede “sebeb-i terceme” kısmına girer. Burada Muhammed b. Hüseyin kendisi öncelikle feyizlerle dolu olan bu eserin tercümesini yapmaya çok uzun zamandır istekli olduğunu anlatıp ve nihâyetinde bu arzusuna ulaştığı için de hamd u senâlar etmektedir. Daha sonra Câmî’nin *Nefehâtü’l-Üns min Hadarâti’l-Kuds* ü Fars dilinde telif olduktan sonra bu dili anlamada hüneri olanların ruhları huzurla dolup eserin manasından nimetlendiklerini ancak Fars dilinde mahareti olmayanlar ise bundan mahrum kaldıkları için manasının Türk diline tercüme edilmesini istediklerini ve bu sebeple de mütercim Muhammed b. Hüseyin eseri tercümeye başladığını ve Sultan İbrahim (1615-1648) zamanında da tercümeyi tamamladığını belirtir. [vr. 2b]

Sebeb-i terceme kısmından sonra Muhammed b. Hüseyin, Câmî’nin eserini tercümeye geri döner ve Câmî’nin eserindeki birinci başlık olan “Temhîd fi’l-ķavli fi’l-velâyeti ve’l-veliyyi” başlığı ile velâyet ve veli kavramlarını açıklar. Mütercim bu kısımda Ebu Ali Cürċânî, İbrahim Ethem gibi zatların kısa kısa sözlerine yer verir. Ayrıca *Risâletü’l-Kuşeyr*’den de Arapça alıntı yapmıştır. Muhammed b. Hüseyin alıntı yapılan Arapça metni aynen aktarmış olup Türkçe tercümesini vermemiştir. [vr. 2b-3b] Bundan sonraki başlıklarda da pek ilave yapmadan doğrudan Câmî’nin mukaddimesini tercüme etmiştir. Bu başlıklar mukaddimede şu şekildedir:

Mukaddimedeki ikinci başlık “El-ķavlu fi’l-Ma’rifeti ve’l-Ārifî ve’l-Müte’arrîfi ve’l-Cāhili”dir. Bu bölüm marifet, arif, mütearrif ve cahil kavramlarının açıklamalarını içermektedir. Burada *Terceme-i Avarîf*’ten yapılan alıntılarla marifet ve ârif kavramları ele alınır. Ancak mütearrif ve cahil kavramları üzerinde durulmaz. [vr. 3b]

Mukaddimedeki üçüncü başlık “El-ķavli fi-Ma’rifetu’s-Şûfî ve’l-Mutaşavvufî ve’l-Melâmetî ve’l-Faķîrî ve’l-Farķı Beynehüm”dür.” Yani bu bölüm sûfî, mutasavvıf, melâmi, fakir kavramları ve bunların arasındaki farklılıkları ele almaktadır. Bu kısımda sûfîler, salıklar ve vasıllar hakkında bilgi sunulurken mutasavvıflara da değinilmektedir. Ardından her bir kavram ayrıntılı şekilde açıklanır. Melâmiler hakkında bilgi verildikten sonra onların sûfîlerle olan farklarına dair değerlendirmelerde bulunulur. [vr. 4a-7a]

Metinde dördüncü başlık “Ammā āhîret ṯalibleri dört ṯa’îfedürler. “Zühhâd ve fuķarâ ve ħuddâm ve ‘ubbâd” başlığı altında sûfîlerle bağlantılı olarak zühhâd, fukarâ, huddâm ve ubbâd kavramlarına yer verilir. Bu türlerin her birinin hem hakiki hem de batıl örneklerinin olabileceği vurgulanır. Ayrıca bu bağlamda meczuplar hakkında da değerlendirmeler yapılır. [vr. 4a-7a]

Devamında mukaddimede tevhidin mertebeleri ve tevhid erbabından söz edilen bir bölüm bulunmaktadır. Bu kısımda tevhidin çeşitli dereceleri ele alınır ve bu dereceleri temsil eden kişiler hakkında bilgi verilir. [vr. 7a-8b]

Tevhid mertebelerinden sonra “El-ḳavlü fî izâfî erbâbu’l-velâyet eḳaddesa’llâhu Te’âlâ esrârahum ve fî kitâbü Keşfu’l-Maḥcûb” başlığı ile velâyet erbabının sınıflandırılması hakkında bir bölüm gelir. Buradaki sınıflandırmada *Keşfü’l-Maḥcûb* ve *Fütûhât-ı Mekkiyye*’den faydalanılmıştır. Bu bölümde mütercim ilaveten ahyar, abdâl, bûdela, evtad ve nükeba kutb ve gavs kavramlarından da söz eder. Bundan başka mukaddimede keramet, mucize ve istidrac kavramları ve aralarındaki fark, Fahreddin Râzî’nin tefsirinden yapılan bir alıntıyla Arapça olarak açıklanmış ancak bu açıklamanın Türkçe tercümesine yer verilmemiştir. [vr. 8b-9a]

Mukaddimedeki bir başka başlık “El-Ḳavlü fî’l-Farḳı Beyne’l-Mu’cizeti ve’l-Kerâmeti ve’l-İstidrâc”dır. Bu bölümde mucize, keramet ve istidrac arasındaki farklar hakkında bilgiler verilip Fahreddin Râzî’nin tefsiri olan *Tefsir-i Kebir*’den Arapça alıntılar yapılmıştır. Yine bu alıntılarının tercümesi verilmemiştir. [vr. 9a]

Diğer bir başlık ise “El-Ḳavlü fî İşbâti’l-Kerâmeti li’l-Evliyâ”dır. Bu bölüm evliyaların kerametlerinin ispatı konusuna ayrılmıştır. Bu bölümde *Delâilü’n-Nübüvve* ve *Keşfü’l-Maḥcûb* gibi eserlerden alıntılar yapılmış olup bununla beraber İmam Müstağfirî’nin aktardığı görüşlerden de faydalanılmıştır. Metindeki bu alıntılarının bir kısmı Arapça olarak sunulmuştur. Muhammed b. Hüseyin bu Arapça kısımların da Türkçe tercümesine yer vermemiştir. [vr. 9b]

Mukaddime “El-Ḳavlü fî Envâ’u’l-Kerâmât ve Ḥavâriḳu’l-’Âdât isimli başlıkla devam eder. Bu bölümde keramet ve harikulade hâllerin çeşitleri hakkında yazılanlar tercüme edilmiş olup herhangi bir ilave yapılmamış ve Arapça metinlerin Türkçesi de verilmemiştir. [vr. 12b]

Mukaddimede son başlık “El-Ḳavlü fî Ennehü Metâ Sümmiyeti’ş-Şüfiyyeti”dir. Bu kısım İmamu’l-Kuşeyrî’den tercümesi olmayan Arapça bir alıntı ile başlar. Burada mutasavvıfların “sûfî” unvanını almalarının sebepleri ele alınmaktadır. Hz. Peygamber döneminde kullanılan “sahabe”, sonraki dönemde kullanılan “tabiîn ve “tebe-i tabiîn” ifadelerine değinilir. Tebe-i tabiîn’den sonra daha yüksek mertebedeki kişilere hangi adın verileceği konusunda çeşitli görüşler ortaya çıkmış ve bu kişiler için “zühhâd” ve “ubbâd” terimlerinin kullanıldığı ifade edilmiştir. Bidat ehlinin de bu terimleri kullanmaya başlaması üzerine ehl-i sünnet kendilerini ayırt edebilmek için “tasavvuf” terimini benimsemişlerdir. [vr. 13a]

Mukaddimenin sonunda ise tasavvuf geleneğine mensup şeyhlerin hayatları, manevi hâlleri, kerametleri ve makamlarının kayıt altına almanın gerekliliğinden bahsedilir. Bu bilgiler sayesinde okuyucunun sûfiler hakkında doğru ve derinlemesine bir anlayışa ulaşacağı anlatılır. Ayrıca keramet ve manevi makamları inkâr eden görüşlerin batıl olduğu ifade edilerek bu tür yaklaşımlardan korunmanın önemi dile getirilir. Böylece tasavvufî mirasın aktarımı ve muhafazasının önemi üzerinde durulur. Sûfilerin hayat hikâyelerinin ve sözlerinin manevi eğitimde önemli bir araç olduğu ifade edilir ve bunun faydalarından bahsedilir. Bu faydalar anlatılırken Hz. Peygamber'in "Kişi sevdiğiyle beraberdir" ve "Kıyamet gününde bir kimse hiçbir hayırlı amel işlemediğini görüp ümitsizliğe kapılır. Allah Teâlâ ona şöyle der: 'Ey kulum! Sen falanca ârif veya âlimi tanıyor muydun?' Kul cevap verir: 'Evet, tanıyordum.' Bunun üzerine Allah buyurur: 'Öyleyse seni ona bağışladım' der ve onu rahmetiyle kuşatır." meâlindeki hadisleri tanık gösterilir. Bunun dışında Ebu'l-Kasım Cüneyd isimli zattan da konuyu destekleyici alıntılar yapılır. Burada bu türden metinlerin niçin kaleme alındığı hakkında Hud suresinde geçen şu âyetten yararlanılarak bilgi verilir: "(Ey Muhammed!) Peygamberlerin haberlerinden, kendileriyle senin kalbini pekiştirdiğimiz her bir haberi sana aktarıyoruz. Bunlarda sana hak, müminlere de bir öğüt ve hatırlatma gelmiştir." (Kur'an-ı Kerim. 13/120). Bu âyetin ışığında sâlihlerin ve pîrlerin menkıbelerini dinlemenin ve onların hayatlarını tefekkür etmenin müritler üzerinde eğitici bir etkisi olduğu ifade edilir. Zira Allah dostlarının sözleri onlara karşı bir sevgi ve bağlılık geliştirilmesine vesile olur. Bu sevgi ise kişiyi Allah'a yakınlaştıran bir yol olarak görülür.

Son olarak da "Bu kitapta her nerede 'Şeyhü'l-İslâm' ifadesi geçerse kastedilen kişi Ebu İsmail Abdullah el-Ensârî el-Herevî hazretleridir." ibaresiyle mukaddime boyunca geçen "Şeyhü'l-İslâm" unvanının kime ait olduğu netleştirilerek bu zatın Herevî olduğu belirtilir. Ardından Şeyhü'l-İslâm Ebu İsmail Abdullah el-Ensârî el-Herevî'ye ait olan "Her pîrden bir söz hatırlanmazda saklanmaz. Ve eğer kadir degülsenüz isimlerin öğreninüz ki anın ile behre-yâb olursunuz." vasiyeti hatırlatılır ve böylece *Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds*'ün aslında niçin kaleme alınmış olduğu açıklanır. Ardından yine Herevî'nin tasavvuf âdabı ve manevi olgunlaşma sürecine dair öğütlerine yer verilip mürşitlerin sözlerine hürmetle yaklaşmanın tasavvuf yolunun başlangıç şartı olduğu vurgulanır. Ayrıca sûfilere veya onların dostlarına karşı küçümseyici bir tutumun manevi mahrumiyete yol açacağını ancak niyeti halis olanın hatasının bağışlanabilir olduğu belirtilip mukaddime tamamlanır. [vr. 13a-14a]

Muhammed b. Hüseyin mukaddimesinde veli ve velâyet kavramlarını açıklarken *Risâletü'l-Kuşeyriyye*³’den; marifet, ârif, mütearif ve cahil kavramları ile sûfî, mutasavvîf, melâmi, fakir ve bunların arasındaki farkı açıklarken *Tercemeti'l-Avarîf*⁴’ten; tevhid mertebelerini açıklarken *Menâzili's-Sâyirîn*⁵’den; velâyet erbabının sınıflandırılmasını yaparken ise *Keşfü'l-Mahcûb*⁶ ve *Fütuhât-ı Mekkiyye*⁷’den; keramet, mucize ve istidrac ve bunlar arasındaki farkları anlatırken de Fahreddin Râzî’nin *Tefsirü'l-Kebîr*⁸’inden ve evliyaların kerametlerinin ispatı mevzusunu anlatırken de *Delâilu'n-Nübüvve*⁹ ve *Keşfü'l-Mahcûb* isimli eserlerden yararlanmıştır.

Bunun dışında mukaddimesinde veli, velâyet kavramlarını açıklarken Bakara suresinde geçen “Allah, iman edenlerin dostudur. Onları karanlıklardan aydınlığa çıkarır”. (Kur’an-ı Kerim. 2/257) ve Araf suresinde geçen “O (Allah), bütün sâlihler için velilik eder.” (Kur’an-ı Kerim. 7/196) âyetlerinden yararlanmıştır.

Marifet, ârif, mütearif kavramlarını anlatırken Ali İmran suresinde geçen “İçinizden bazıları ahireti istiyordu” (Kur’an-ı Kerim. 3/152) âyetini vermiştir.

Ahiret taliplerini anlatırken açıkladığı zühhâd, fukarâ, huddâm ve ubbâd kavramlarından bahsederken Fussilet suresinde geçen “Orada canlarınızın çektiği her şey var.” (Kur’an-ı Kerim. 41/31) âyetine yer vermiştir.

Tevhid mertebelerini açıkladığı bölümde tevhid şarabı vasfını Mutaaffîfîn suresinde geçen “O içeceğin katkısı tesnimdir. Bir pınar ki Allah’a yakın olanlar ondan içerler”. (Kur’an-

³ Abdülkerim el-Kuşeyrî’nin (öl. 465/1072) tasavvufa dair Arapça olarak kaleme aldığı klasik eseridir (Uludağ, 2008: 122).

⁴ Orijinal ismi Avârifü'l-Maârif olan sünnî sufiliğin tanınmış temsilcilerinden Şehâbeddin es-Sühreverdî’nin (öl. 632/1234) Arapça olarak kaleme aldığı tasavvufa dair eseridir (Uludağ, 1991: 109).

⁵ Hâce Abdullah-ı Herevî’nin (öl. 481/1089) tasavvuf makamlarına dair eseridir (Yetik, 2004: 122).

⁶ Hücvîrî adlı müellifin (öl. 465/1072 [?]) Farsça kaleme aldığı tasavvufun teorik ve pratik konularını sistematik olarak işleyen eseridir (Uludağ, 1998: 458).

⁷ Muhyiddin İbnü'l-Arabî’nin (öl. 638/1240) tasavvufi görüşlerini en geniş boyutlarıyla açıkladığı eseridir (Kılıç, 1996: 251).

⁸ Kelâm, felsefe, tefsir ve usûl-i fıkıh alanlarına dair çalışmalarıyla tanınan Eş’arî alimi Fahreddin Er-Râzî’nin *Mefâtihu'l-Gayb* olarak da bilinen *et-Tefsirü'l-Kebîr*, Râzî’nin tefsire dair en önemli eseri olup otuz iki cilt hâlinde yayımlanmıştır (Yavuz, 1995: 94).

⁹ Hadis hafızı olan Ebu'l-Abbâs Ca’fer b. Muhammed b. el-Mu’tez el-Müstağfirî en-Nesevî’nin peygamberlik müessesesini, özellikle Hz. Muhammed (s.a.v.)’in peygamberliğini ispatlamak amacıyla yazdığı eseridir (Hatiboğlu, 2006: 108-109).

ı Kerim. 83/27-28) âyeti ile anlatmıştır. Yine tevhid mertebelerinde tevhid-i İlâhî'yi anlatırken Kasas suresinde geçen “Onun zatından başka her şey helak olacaktır.” (Kur'an-ı Kerim. 28/88) âyetini vermiştir.

Velâyet erbabının sınıflandırılmasının anlatıldığı bölümde Üveysiyan grubunu anlatırken bu mertebenin çok ulvî olduğunu anlatmak için Cuma suresinde geçen “İşte bu Allah'ın lütfudur. Onu dilediğine verir.” (Kur'an-ı Kerim. 62/4) âyetini örnek olarak verir.

Evliyaların kerametlerinin ispatı bölümünde kerametlere ispat için birkaç örnek verir. Bunlardan ilki ise Süleyman Peygamber'in Kur'an-ı Kerim'de geçen cinler ve Asaf'la olan diyalogudur. Buna göre Süleyman Peygamber cinleri toplayıp Belkıs gelmeden onun tahtını getirme kerametini gösterebilecek birini araması ve bunun üzerine cinlerden birinin Neml suresinde geçen “Cinlerden bir ifrit: Sen makamından kalkmadan ben onu sana getiririm.” (Kur'an-ı Kerim. 27/39) cevabı ve ardından Asaf isimli vezirin ise Neml suresinde geçen “Ben onu, gözünü kapayıp açmadan önce sana getiririm” (Kur'an-ı Kerim. 27/40) cevabına yer verir.

Yine keramet ispatına dair bir başka örneği de Ashab-ı Kehf olayıdır. Ashab-ı Kehf'in hâlleri ve köpeklerinin onlar ile konuşması, hep beraber uyumaları kerametini anlatmak için ise Kehf suresinde geçen “Biz onları sağa sola çeviriyorduk. Köpekleri de mağaranın girişinde iki kolunu uzatmış (yatmakta idi.)” (Kur'an-ı Kerim. 18/18) âyetine telmih yapar. Tüm bunların mucize değil keramet olduğuna değinir.

Bu bölümde keramet ispatı için bundan başka örnek ise “Ammâ işbât-ı kerāmât evliyâyı sünnet ile oldur ki hadîş-i şerîfde vârid olmuşdur ki...” diye başlayan bir hadiste geçen hikâyeye yer vermesidir. Buna göre hikâyede üç kişinin samimi duaları ve Allah rızası için yaptıkları dürüst ve erdemli davranışlar sayesinde kapalı kaldıkları mağaradan kurtulmaları olayı bir keramet olarak anlatır.

Son olarak kerametlerin ispatındaki bir diğer hikâye de “Ve biri dahı Cüreyh-i hâcib hikâyetidür” diye başlayan ve Ebu Hüreyre'den nakl edilen Cüreyh hikâyesidir. Bu hikâyede annesini üç kez görmezden gelen ve onun bedduasına maruz kalan Cüreyh isimli bir kişinin başından geçen bir keramet anlatılır. Bir kadın, Cüreyh'e iftira atarak ondan hamile kaldığını iddia eder. Şehir halkı Cüreyh'i cezalandırmak isterken o, bebeği getirmelerini ister. Allah'ın izniyle bebek konuşur ve gerçek babasının bir çoban olduğunu söyler.

Bundan sonra mukaddimeyi tamamlarken bu tür metinlerin niçin yazıldığı konusunu açıklayıp Hud suresinde geçen “(Ey Muhammed!) Peygamberlerin haberlerinden kendileriyle

senin kalbini pekiştirdiğimiz her bir haberi sana aktarıyoruz. Bunlarda sana hak, müminlere de bir öğüt ve hatırlatma gelmiştir.” (Kur’an-ı Kerim. 11/120) âyetine yer vererek açıklamasını âyetle güçlendirir. [vr. 1b-14a]

1.2. Eserde Yer Alan Sûfiler ve Biyografileri Hakkında

Muhammed b. Hüseyin’in *Nefehâtü’l-Üns min Hadarâti’l-Kuds Tercümesi*’nde toplamda 586 sûfînin biyografisine yer verilmiştir. Câmi’nin orijinal eserinde bu sayı 616’dır. Câmi’nin kaynak eserinde yer alan ancak Muhammed b. Hüseyin’in tercüme eserinde bulunmayan otuz dokuz sûfî tespit edilmiştir. Tercümede yer almayan sûfilere ilişkin olarak mütercimnin yer yer kaynak eserdeki bazı biyografileri tercüme esere almama yolunu benimsediği görülmüştür. Öte yandan Câmi’nin kaynak eserinde bulunmayıp Muhammed b. Hüseyin’in tercümesine eklediği sûfiler de vardır. Kaynak eserde bulunmayan ve tercümeyle eklenen sûfiler şunlardır: Ahmed-i Mercâne, Ahmed-i Kâh-i Destânî, Ebu Bîşr-i Küvaşânî, Hasan-ı Basrî, Veysel Karanî, İmam-ı Muhammed Şafii, İmâm-ı Âzam Hümam-ı Ekrem Numan İbn-i Sabit, Ebu et-Tayyib Sehl, Mahmud Eşnevî.

Tercümenin kaleme alındığı yıllarda tasavvufî pratiklere karşı çıkan ve “Kadıẓâdeliler”¹⁰ olarak bilinen vaizler zümresinin etkisinin belirginleştiği göz önünde bulundurulduğunda özellikle İmam-ı Âzam Ebû Hanîfe ile İmam Şâfiî gibi mezhep imamlarının tercümeyle dâhil edilmesi, sûfililiği Sünnî çerçevede göstererek dönemin eleştirilerine karşı meşruiyet sağlama çabasının bir yansıması olarak değerlendirilebilir. Bunun yanı sıra Veysel Karanî gibi Sünnî hadis geleneğinde makbul sayılan tâbiînler ile sahabeyle görüşmüş ve erken zühd geleneğinin öncülerinden kabul edilen Hasan-ı Basrî’nin tercümeyle eklenmesi, sûfililiğin ehl-i sünnet çizgisiyle uyumlu olduğunu vurgulayan ve onu sahabe-tâbiîn silsilesine bağlayan bilinçli bir tercih olarak yorumlanabilir.

Tercüme eserde yer alan 586 sûfînin 34’ü kadındır, bu da toplam sayının yaklaşık %6’sına tekabül etmektedir. Kadın sûfilerin oranı erkeklere kıyasla düşük olsa da bu veriler, onların tasavvuf geleneği içindeki varlığının göz ardı edilemeyecek bir delili olarak değerlendirilebilir. Muhammed b. Hüseyin, kadın sûfilere dair bölümü Câmi’nin tertibine uygun biçimde erkek sûfilerden sonra ve herhangi bir ekleme/çıkarma yapmadan sunar. Bu

¹⁰ Kadıẓâdeliler için bk. <https://islamansiklopedisi.org.tr/kadizadeliler> Erişim Tarihi: 20.05.2025.

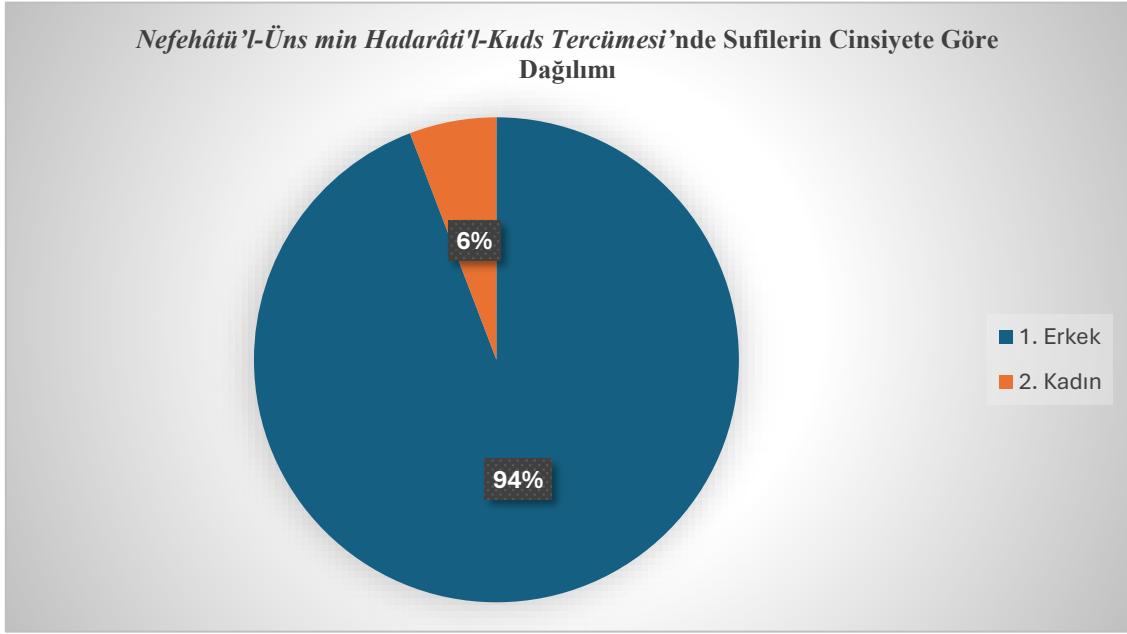
yaklaşım, klasik tabakât geleneğinde kadınların hem sayıca az hem de erkeklerin ardından zikredilmesiyle oluşan düzenin sürekliliğidir.

Kadın sûfilerin bu tür metinlerde nispeten az temsil edilmesi, onları özellikle geri planda bırakma iradesinden değil, metinlerin üretildiği müelliflik ve rivayet ağlarının ağırlıkla erkek şeyh-talebe ekseninde kurulmuş olmasından ve mahremiyet, mekânsal ayrışma, edep ölçüleri sebebiyle kadın sûfilerin aynı düzeyde kamusal görünürlük kazanamamasından doğan-dolayısıyla faaliyetlerinin kamusal kayıtlara daha seyrek aksetmesine yol açan- koşullarla açıklanabilir. Buna bağlı olarak erken dönemde kaleme alınan tabakât kitapları kadınlara sınırlı yer verdiğinden sonraki müellifler de bu çizgiyi büyük oranda sürdürmüş, sayıdaki dengesizlik bu yolla süreklilik kazanmıştır. Eserlerin tertibi de buna eklenir dolayısıyla ana gövde erkek biyografilerinden oluşur, kadınlar ayrı bir bölümde-çoğu zaman sonda-toplanır; bu durum ise bu tür eserlerin tertip tercihidir.

Metindeki kadın sûfilere dair bir başka mesele de adlandırma biçimleridir. Rabiâtü'l-Adeviyye gibi tarihî kimliği belirgin olanlar tam adlarıyla anılırken bir kısmının Tuhfe (armağan), Fidda (gümüş) gibi temsili adlarla yahut Cârîye-i Sevda (kara carîye), İmreet-i Mechûle (ismi meçhul birinin hanımı), Cârîye-i Mechûle (ismi meçhul carîye), 'İmreet-i Mısıriyye' (Mısırlı kadın), İmreet-i Harezmiyye, (Harezmlî kadın), Cârîye-i Habeşîyye (Habeşli carîye), İmreet-i İsfahâniyye (İsfahanlı kadın), İmreet-i Fârisiyye (İranlı kadın) gibi nitelermelerle zikredildiği görülür. Bu farklılık iki temel sebeple açıklanabilir: İlk olarak klasik tabakât ve menâkıbnâme geleneğinde biyografileri ayrıntılı biçimde kayda geçen kadın sûfiler tam isimleriyle aktarılmış, buna karşılık yalnızca menkıbevî bir kıssa içinde geçen ya da rivayet zinciri zayıf olanların kimlikleri çoğu kez muğlak kalmıştır. İkinci olarak dönemin toplumsal ve edebî zihniyeti, kadınların bireysel kimliğinden çok temsil ettikleri ahlâkî-dinî tipolojiyi öne çıkarmıştır. Bu nedenle bazı isimler bilerek kaydedilmemiş, ibret alınacak örnekler olarak anonim bırakılmıştır.

Sonuçta ortaya çıkan tablo bir dışlama doktrininden ziyade tarihî toplumsal yapı ile biyografi yazımı pratiklerinin doğal sonucudur. Nitekim sûfî menkıbelerinde kadın figürlerin sıkça sembolik kahramanlar olarak yer aldığı, bu anonimliğin kadın kimliğini önemsemekten değil tasavvufî anlatının sembolik dil ve tipolojisinden kaynaklandığı belirtilmiştir. Öte yandan kadın sûfiler kimi zaman erkek sûfilerle mukayese edilerek onlardan üstün gösterilmiş, takvâ ve zühd sahalarda örnek şahsiyetler olarak sunulmuştur (Çubukcu

2020). Bu çerçevede *Nefehâtü'l-Üns*'te de sayıca azlık ve sembolik adlandırmaya rağmen kadınların tasavvufî ve toplumsal algıdaki işlevsel önemlerini korudukları görülür.

Şekil 2. 1. *Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds Tercümesi*'nde bahsedilen sûfilerin cinsiyete göre dağılımı

Tercümedeki bazı kadın sûfilerin isimleri kaynak eserden farklı biçimlerde geçmektedir. Örneğin Câmî'nin eserindeki Hakîme-i Dımışkiyye ismi yerine tercümede Halîme-i Dımışkiyye, Bibik Merviyye ismi yerine Habibik Merviyye gibi varyantlar söz konusudur.

Öte yandan fihristte yer almayıp metin içinde biyografisi aktarılan sûfiler de mevcuttur. Bunların isimleri Ebu'l-Abbas es-Seyyârî, Şeyh Mecdeddin Bağdâdî, Şeyh Hüsameddin-i Hasan bin Muhammed el-Hüseyn bin Ahi Türk, Şeyh Ebu'l-Abbas el-Mürsî, Şah Şüca-ı Kirmanî, Ebu Ali Cürcanî, Şeyh Şehabe'd-din Sühreverdî'dir.

Sûfilerin biyografilerine bakıldığında klasik menakıpname geleneğine uygun şekilde yazıldığı görülür. Biyografilerde genel olarak nelerden bahsedildiği metinden seçilmiş örnekler üzerinden şöyle çözümlenebilir:

Künye ve lakab bilgileri: “Künyeti Ebu'l -Fezâyil 'Abdu'llâh bin Muḥammedu'l-Meyâncîdür ve 'Aynu'l-Ḳuzẓât laḳabıdır.” [vr. 46a] Örnekte görüldüğü gibi sûfinin künyesi ve lakabı açıkça verilmiştir.

Tarikat bağlantısı: “Şeyḫ Ziyâ'e'd-dîn Ebu'n-Necîb-i 'Abdü'l-ḳāhiri's-Sühreverdî” [vr. 46b] Örnekteki sûfinin adının sonundaki “Sühreverdî” ismi nispet eki dolayısıyla onun Sühreverdî tarikatıyla irtibatlı olduğuna işaret etmektedir.

Eğitim durumu ve ilmi yönü: “‘Ulüm-ı zāhirde ve bātında mükemmel olup tālifāt u taṣnīfātı ziyādedür” [vr. 46b] ifadesiyle hem şeri hem de tasavvufi ilimlerde yetkin olduğu belirtilmiş olup aynı zamanda çok sayıda eser verdiği vurgulanmıştır.

Silsilesi: “Nisbet-i şerīfleri on iki vāsıta ile Emīru’l-müminīn Ebī Bekrini’ş-Şiddīk Raḍıyallāhu Te‘ālā ‘anh irişür ve ṭarīkatde nisbeti Şeyḥ Aḥmed-i Ġazzālī Ḥazretlerine irişür.” [vr. 46b] Burada sūfīnin soyu nesepten on iki vasıta ile Hz. Ebu Bekir’e ulaştığı, tarikat nisbeti ise Şeyḥ Ahmed Gazzālī’ye dayandığı belirtilir. Bu sūfīyi soy bakımından yüce bir yere koyar.

Tasavvufi görüşleri: “*Ādābu’l-Mürīdīn* nām kitābında demişdür ki: *Ve ecme‘ū ‘alā enne’l-fuḳarā efḍalu mine’l-ġinā izā kāne maḳrūnen bi’r-rızā fe-in ih tacce muḥ tacun bi-ḳavli’n-nebiyyi ṣalla’llāhu ‘aleyhi ve sellem. “El-yedu’ul-ulyā ḥayrun mine’l-yedu’us-süflā ḳile lehū el-yedu’ul-ulyā tenālu’l-fazīlete bi-ih rāci mā fihā ve’l-yedu’us-süflā teciddu’l-menḳaṣate bi-ḥuṣūli’ş-şey’i fihā fe-fī tafḍili’-seḥā’i ve’l-‘atā’i delil ‘alā faẓlu’l-faḳr fe-men faḍle’l-ġaniyyū’l-infāḳi ve’l-‘atā’i ‘ale’l-faḳri ḳāne ke-men faḍḍale’l-ma’şiyete ‘ala ṭ-ṭā’ate bi-fazli’t-tevbeti.”* [vr. 46a] Burada Sühreverdī’nin *Adabü’l-Mürīdīn* adlı Arapça eserinden -rızā ile birlikte fakirliğin zenginlikten üstünlüğü konusunda- alıntı yapılarak tasavvufi görüşleri desteklenmiştir.

Kerameti: “İmām Yāfi’i Ḥazretlerinüñ tārīhinde buyurur ki: Şeyḥ Ebu’n-Necīb Ḥazretlerinüñ aşḫāblarından biri rivāyet ider ki: Bir gün Bağdādda Şeyḥ ile bāzārdan giçer idük. Bir ḳaşṣāb dükkānında bir ḳoyunuñ gövdesi aşılmış idi. Şeyḥ eyitdi: Bilür misin bu ḳoyun ne söyler? Biz eyitdük: Bilmezüz. Buyurdılar ki: Bu dirdi ki: Ben boğazlanmış degülem. Kendü kendüme ölmüşem. Ḳaşṣāb işitdügi gibi bī-ḥuṣ düşdi. Ḳaçan ki kendüye geldi. Ḥazret-i Şeyḥüñ ṣaḫt-ı ḳavline iḳrār idüp tāyib oldı.” [vr. 47b] Yani zikri geçen sūfīnin Bağdat’ta bir kasabın dükkānının önünden geçerken bir koyunun “Ben boğazlanmadım, kendiliğimden öldüm” dediğini duyması bir keramettir. Sūfīnin göstermiş olduğu bu keramet biyografiye eklenerek anlatıya canlılık katılmaya çalışılmıştır.

Vefatı: “Tuvuffiye fī sene şelāşe ve sittīn ve ḥamse mi’e Raḥmetu’llāhi ‘aleyh.” [vr. 47b] Yani sūfīnin Hicri 563 yılı Cemāziyelevvel ayında vefat ettiği belirtilmiştir ve Allah rahmet eylesin anlamında dua ile bitirilmiştir. Ayrıca metinde her sūfīnin vefat tarihi buradaki gibi Arapça olarak beyan edilir.

Metindeki diğer sūfīlerin biyografik bilgileri de verilen örneklere benzer şekilde aktarılır. Ancak kimi sūfīlerin biyografileri daha uzun; menkıbeleri, kerametleri ve sözlerine

daha detaylı yer verilmiştir. Kimilerinin biyografileri ise bir satırdan oluşan “İsmi Aḥmed bin Zekerıyyādur. Nişābürdandır. Mısrda olurdu. Raḥmetu’llāhi ‘aleyh.” [vr. 125a] gibi ifadelerle yetinilir. Bunun yanında “Ḥ̣āce Ebu’l-Vefā-i Ḥ̣ārezmī” [vr. 53b] maddesinde olduğu gibi biyografinin kısa tutulup şiirlerin yoğunlukta olduğu biyografiler de mevcuttur.

Örnek olarak verilen Şeyḥ Ziyā’e’-d-dīn Ebu’n-Necīb-i ‘Abdü’l-Ḳāhiri’s-Sühreverdī’nin biyografisinde görüldüğü gibi metin içerisinde Arapça eserlerden yapılan alıntıların tercümeleri çoğunlukla verilmemiş ve herhangi bir açıklama da yapılmamıştır. Yine bazı sūfîlerin biyografilerinde yer alan Arapça şiirler de tercüme eserde orijinal hâliyle bırakılmıştır. Ayrıca bazı şiirlerin türleri yanlış etiketlenmiş; beyitlere “rubai”, gazellere “ferd” gibi başlıklar yazılmıştır. Bu tür hatalar, mütercimın nazım şekilleri konusundaki terminolojiye yeterince hâkim olmamasından kaynaklanmaktadır. Örnek:

Mışra’:

Eger nāled kesī nāled ki yār-i der-sefer-dāred

Tū bārī ez-çi mī nālī ki yārī der beḡil dārī [vr. 61b]

Burada beyit olmasına rağmen mütercim şiir başlığına kırmızı mürekkeple mısra yazmıştır.

Bir başka örnek:

Ferd:

Ente ḳalbī ve ente fihi ḥabīb

Ve li-suḳmī’l-ḳulūbi ente ṭabīb

Leyse fī ḳalbī men yuḥıbbuke şıdḳā

Ġayri zıkrāke ḥāleten testetīb

Ente suḳmī ve şıḥḥatī ve şifāyī

Ve bike’l-mevtu ve’l-ḥayātu tetīb

Ve izā mā nazarte fiyye bi-lütf

‘An fu ‘ādī ve e ‘yunī lā-tağīb

Leke sırrī ve mūhcetī ve zāmīrī

Sācidun ve şāhidun ve mālī naşīb [vr. 52a]

Buradaki şiir de gazel olmasına rağmen mütercim tarafından başlık kırmızı mürekkeple “ferd” olarak yazılmıştır.

Bir başka örnek:

Rubā‘ī:

Bī-tū ne behişt bāyede ne rıdvān

Bā lutf-ı tū dūzaḥ heme revḥ u reyḥān [vr. 52a]

Burada ise beyit olmasına rağmen mütercim yine kırmızı mürekkeple rubai yazmıştır. Bu kısım Lâmiî Çelebi tercümesinde dört mısralık bir rubaidir. Muhammed b. Hüseyin tercümesinde birinci ve son mısrayı alıp bu şiiri beyit hâline getirmiş ancak başlığa rubai yazmıştır. Nevâî tercümesinde ise bu şiire hiç yer verilmemiştir.

Metin içinde imla hataları ve eksik kelimelere de rastlanır. Örneğin “Nice def‘a beyāda ḥacc itmişdür.” [vr. 129b] cümlesindeki “beyā” kelimesinin “beyabān” olması gerektiği, “nice keşf u kerāmet zāhir¹¹ olmuşdur” [vr. 129a] cümlesindeki “zāhir” kelimesinin yanlış harfle yazıldığı gibi. Metinde buna benzer kusurlarla yer yer karşılaşılabilir. Bu tür hatalar genel anlamda mütercimin dikkat eksikliği veya yazım konusundaki özensizliğinden kaynaklanabilir.

Dil ve üslup açısından bakıldığında metin sade bir Osmanlı Türkçesiyle kaleme alınmıştır. Özellikle günlük yaşam ve söylemler aracılığıyla dönemin sosyal yapısı hakkında bilgi sunulmaktadır. Metin, “çıkarabilevüz”, “viriserdür”, “olısardur” gibi Eski Anadolu Türkçesi unsurları da barındırmaktadır. Ayrıca “etmek (ekmek)”, “yavıklmak (kaybetmek)” gibi arkaik kelimelere yer verilmiştir.

¹¹ “Zı” ile yazılması gerekirdi ama “Dat” ile yazılmıştır.

Metin içerisinde mukaddime ve bazı biyografilerde secili, süslü anlatıma başvurulmuş olsa da genel üslup yalın kalmıştır.

Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds Tercümesi'nde aktarılan sûfî biyografilerinden yola çıkılarak bir menakıpname geleneği oluşturulduğunu söylemek mümkündür. Şöyle ki *Nefehâtü'l-Üns Tercümesi*'nde yer alan sûfî biyografileri, klasik menakıpname yazımıyla büyük ölçüde benzerlik göstermektedir. Menakıpnameler, tasavvufî edebiyatta bir sûfinin yaşamını, kerametlerini, ahlaki erdemlerini ve irşat faaliyetlerini anlatan eserlerdir. Bu eserlerde bireyin yalnızca tarihsel yaşamı değil manevi etkisi ve tasavvufî misyonu da öne çıkarılır. Dolayısıyla bu tür biyografilerde sadece tarihsel veri değil mitolojik, menkıbevi ve alegorik anlatımlar da sıkça yer alır.

Bu çerçevede *Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds*, klasik biyografiden çok menakıpname karakteri taşır. Her sûfî için verilen bilgiler genellikle şu başlıklar etrafında şekillenir:

- Künye ve lakaplar: Biyografi çoğunlukla sûfinin adı, baba adı, nisbeti ve lakaplarıyla başlar. Bu hem kimlik tespiti hem de tarikat aidiyeti bakımından önemlidir.
- Doğum yeri ve yaşadığı yer: Doğum yeri genellikle açıkça belirtilir.
- Tarikat ve silsile bağlantısı: Tarikat silsilesi genellikle Hz. Peygamber'e kadar dayandırılarak aktarılır. Bu silsile manevi oteritenin temellendirilmesi bakımından önem taşır.
- İlmî ve ahlaki şahsiyet: Biyografilerde bahsi geçen sûfinin hem zahirî ilimlerdeki yetkinliği hem de bâtını bilgiye vukufiyeti vurgulanır. "Ulûm-ı zahir ve bâtında mükemmel..." gibi kalıplar sıkça yer alır.
- Keramet anlatıları: Biyografinin en dikkat çeken bölümüdür. Olağanüstü olaylar ile sûfinin velâyet makamı ispatlanmaya çalışılır.
- Vefat tarihi ve dua ile bitiş: Vefat tarihi verilir ve "Rahmetullahu aleyh" gibi dua kalıbıyla sona erdirilir.
- Manzum parçalar: Biyografi içinde yer alan rubai, gazel ya da müfretler sûfinin ruh hâlini, ilahi aşkını veya tasavvufî anlayışını ifade eder.

Sonuç olarak bu yapı sûfîlerin tarihsel şahsiyetlerinden ziyade manevi kudretlerinin ve örnek hayatlarının vurgulanmasına imkân tanır. Bu açıdan, tasavvufî biyografiler sadece bilgi vermek için değil okuyucuda manevi bir etki yaratmak, irşat amacı gütmek için de kaleme alınır. Buna ilaveten biyografilerin içerisinde yer alan şiirsel ifadeler ve secili üslup da amaç değil okuyucu üzerinde bahsedilen manevi etkiyi arttırmak için araç olarak kullanılır.

2. Tercüme Eserin Diğer Tercümelerle Mukayesesi

2.1. Mukaddimelerin Mukayesesi

Molla Abdurrahman Câmî'nin *Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds* isimli eserinin Türkçeye ilk tercümesi Ali Şir Nevâî tarafından yapılmıştır. Nevâî'nin tercümesinin mukaddime kısmı incelendiğinde besmeleden sonra Arapça olarak Allah'a hamt ve Hz. Peygamber'e salât ve selâm ile başladığı görülür. Ardından Nevâî, eser hakkında malumat verip “*Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds* kitâbı cem'ü tertîbining bâisi boldum.” ifadesini kullanarak Câmî'nin bu eseri yazmasına kendisinin sebep olduğunu anlatır (Eraslan, 1996: 1). Eseri Türkçeye tercüme etme sebebini ise şu cümlelerle ifade eder:

Ve Hazret-i Şeyh Ferîdü'd-dîn-i Attar kuddise sırruhu bitigen Tezkiretü'l-evliyâ'dın bazı kibâr-ı meşâyih kim Nefehâtü'l-üns'ga dâhil bolmaydurlar irdi, her kaysını münâsib mahâlde dâhil kıldım. Ve Türk meşâyih zikri hem azrak irdi, anı dagı Hazret-i Şeyhü'l-meşâyih Hâce Ahmed-i Yesevî rahimehumu'llahdın bu zamângaça olça mümkün bar tilep tapıp zikrlerin ve bazı hâlât u sözlerin öz mahâlide derç kıldım. Ve hind meşâyih şerhi ki az mezkûr irdi, tâ mümkün bar tilep tapıp Hazret-i Kutbu'l-evliyâ Şeyh Ferîd-i Şekker-genc kaddesallahu ervâhehumdın songı meşâyihkaça ilhâk kıldım (Eraslan 1996: 2).

Buradan da anlaşılacağı üzere Nevâî mukaddimesinde Câmî'nin eserini olduğu gibi çevirmediğini birtakım eklemeler yaptığını belirtir. Câmî'nin, Ferîdüddin Attar'ın *Tezkiretü'l-Evliya*'sında yer alan birçok büyük şeyhi *Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds*'e dâhil etmediğinden ve kendisinin ise bu eseri yazarak bu şeyhleri dâhil etmek istediğinden bahseder. Ayrıca Câmî, eserinde birçok Türk sûfisine yer vermemiş olmasına rağmen Nevâî, kendisinin Hazret-i Hâce Ahmed-i Yesevî'den günümüze kadar ulaşan öğretileri ve onun sözlerini bulup zikirlerini ve bazı hâl ve tavırlarını uygun şekilde derlediğini anlatır. Yine Câmî, Hint şeyhlerinin açıklamalarına da fazla yer vermediği için Nevâî, kendisi bunları mümkün olduğunca araştırıp tespit ederek Hazret-i Kutbu'l-evliya Şeyh Ferîd-i Şekker-genc'in öğretilerini sonrasında gelen diğer şeyhlerle birleştirerek kaydettiğini ifade eder. Bundan başka mukaddimede kendi eserine, velâyet yolunun sevgi rüzgarından ve fütüvvet kokusundan kaynaklanan etkisiyle, *Nesâyimü'l-Mahabbe min Şemâyimi'l-Fütüvve* (Yiğitlik kokularından sevgi esintileri) ismini koyduğunu söyler. Ardından da tasavvuf ehlinin tasavvuf yoluna giriş usulü hakkında bilgiler verip tasavvuf ehlinin eylemleri, davranışları ve azla yetinme özellikleri gibi konuları bazı sûfilerin hayatlarından örnekler sunarak anlatır. Son olarak da evliyaullahda

vaki olan kerametlerden bahsedip mukaddime bölümünü tamamlar. (Eraslan,1996: 1-12). Nevâî'nin mukaddime bölümü on iki sayfa civarındadır ve Câmî'nin mukaddimesinden farklılık gösterir. Nitekim Câmî'de yer alan birçok konuyu dâhil etmemiş olup onun mukaddime kısmı tercümeden ziyade telif bir mahiyet gösterir.

Câmî'nin söz konusu eserinin Anadolu coğrafyasında bilinen ilk ve Türkçeye de ikinci tercümesi ise Lâmiî Çelebi tarafından yapılmıştır. Lâmiî'nin *Fütûhâtü'l-Mücâhidîn li-Tervîhi Kulûbi'l-Müşâhidîn* adlı tercümesinin mukaddimesi ise Yusuf suresinin üçüncü âyeti¹² ile başlar. Ardından Lâmiî, Allah'a hamt ve Hz. Peygamber'e övgü dolu sözlerden sonra bir de Hz. Peygamber'i öven bir nazm söyler. Devamında ise Molla Câmî'nin ağzından tercümeyle başlar. Lâmiî'nin mukaddime kısmı seksen beş sayfa olup mukaddimeler arasında en uzun olanıdır. Nitekim, Câmî'nin mukaddimesi yirmi sekiz sayfa olduğu düşünülürse Lâmiî'nin mukaddimeyi ne kadar genişlettiği ortaya çıkmaktadır. Lâmiî mukaddimesinde Câmî'nin eserinde bahsettikleri konulara ilaveten orada yer almayan birçok tasavvufî terimi de ekleyerek bu kavramları detaylı bir şekilde açıklamıştır. Her bir terimi açıklarken hangi tasavvufî kaynağa dayandığını da belirtmiştir. Ayrıca Lâmiî, tasavvufun dilindeki sembolizmi ve sûfîlerin birbirine zıt gibi görünen ifadelerinin aslında sadece farklı bakış açıları ve durumlarından kaynaklandığını vurgulamıştır. Lâmiî'nin tercümesinin mukaddimesi bu özellikleriyle tasavvufî kavramlar ve tiplerin bir arada ele alındığı ilk Türkçe eserlerden biri olma özelliğini taşımaktadır (Karaca 2019: 120-121).

Câmî'nin *Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds*'ünün Anadolu coğrafyasında Lâmiî'den sonra bilinen ikinci, Türkçeye ise üçüncü tercümesi olan Muhammed b. Hüseyin'in *Nefehâtü'l-Üns Tercümesi*'nin mukaddimesi ise Arapça hamt ve salâtla başlar, Câmî'nin metnine oldukça sadık kalınır. Yirmi sekiz sayfa uzunluğundaki bu mukaddime, Câmî'nin orijinal mukaddimesiyle neredeyse aynı hacimde olup aynı konuları kapsar. Bu durum mütercimnin metne ekleme ya da yorum katmaktan ziyade sadakatle aktarma niyetinde olduğunu gösterir. Sadece kısa bir “sebeb-i tercüme” kısmında, mütercim kendi kimliğini ve bu tercümeyle yapmaktaki amacını dile getirir. Bu yönüyle eserin mukaddimesi, klasik çeviri sadakati açısından tipik bir örnektir.

¹² Sana bu Kur'an'ı vahyetmekle kıssaların en güzelini anlatıyoruz. Halbuki daha önce sen bunlardan habersiz idin (Kur'an-ı Kerim, 12/3).

Bu üç eser mukayeseye tabi tutulursa Nevâî'nin "*Nesâyimü'l-Muhabbe min Şemâyimi'l-Fütüvve*" adını verdiği tercümesinde mukaddime kısmı, besmele, hamdele ve salvele ile başlar ve ardından kendi ilmî ve ahlaki niyeti üzerine yoğunlaşır. Mütercim, Câmî'nin *Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds*'ünde bulunmayan şeyhleri eklediğini açıkça ifade ederek bir nevi mütercim değil müellif gibi davranır. Özellikle Türk ve Hint sûfilerinin eksikliğini vurgulayıp onları kaynaklardan derleyerek metne dâhil ettiğini belirtir. Dolayısıyla Nevâî'nin mukaddimesi telif karakteri taşıyan bir özellik gösterir. Mukaddimenin sonunda ise evliyanın kerametlerinden ve sûfilerin hâl ve davranışlarından bahsedilerek okuyucu metne manevi bir hazırlıkla yönlendirilir. Lâmiî'nin "*Fütûhâtü'l-Mücâhidîn li-Tervihi Kulûbi'l-Müşâhidîn*" adlı tercümesinde mukaddime kısmı, Yusuf suresi üçüncü âyetle başlar. Ardından klasik geleneğe uygun şekilde tevhid ve naat yer alır. Mütercim, bu mukaddimeyi yalnızca bir giriş olarak değil neredeyse bağımsız bir tasavvuf şerhi gibi inşa etmiştir. 85 sayfa hacmindeki mukaddime hem Câmî'nin bahsettiği konuları hem de onun temas etmediği birçok tasavvufî kavramı içerir. Ayrıca Lâmiî'nin mukaddimesinde Arapça alıntılarının metin içinde "yani" ifadesiyle söze başlanıp tek tek tercümesi yapılmıştır. Lâmiî, her bir kavramın kaynağını belirtir, tasavvuf dilindeki zıtlıkların aslında derinliğe işaret ettiğini örneklerle açıklar. Bu bağlamda onun mukaddimesi sadece bir ön söz değil, tasavvufî düşüncenin Türkçedeki sistematik izahlarından biridir.

Bu bağlamda diğer tercümelerde Câmî'nin mukaddimesi kısaltma veya genişletme yoluyla değiştirilmişken Muhammed b. Hüseyin mukaddimeyi büyük ölçüde aslına sadık kalarak neredeyse aynen aktarmıştır. Bu durum, onun tercümesini diğerlerinden ayıran belirgin bir özelliktir. Ayrıca Arapça alıntılardan çoğunu da -Câmî'de olduğu gibi- tercüme etmeyerek orijinal metni aynen aktarmayı tercih etmiştir. Bu mukayeseler yalnızca tercüme yöntemlerine değil aynı zamanda dönemlerinin ilmî eğilimlerine, tasavvuf anlayışlarına ve edebî tercihlerine de ışık tutmaktadır.

2.2. Sûfilerin Mukayesesi

Daha önce bahsedildiği üzere Ali Şir Nevâî, Lâmiî Çelebi ve Muhammed b. Hüseyin'in *Nefehâtü'l-Üns* tercümeleri mukaddime yönünden farklılık gösterdiği gibi içerikte yer alan sûfilerin sıralanması yönüyle de farklılık arz etmektedir. Araştırmacıların çalışmalarında kolaylık olması amacıyla sözü edilen üç tercümede geçen sûfilerin varak numaraları ve dikkate değer olduğu düşünülen bazı hususlar tabloda verilmiştir. Hazırlanan tabloda, Muhammed b.

Hüseyin'in tercümesinde yer alan 586 sûfinin Nevâî ve Lâmiî'nin tercümelerinde hangi varaklar arasında geçtiği şu şekilde gösterilmiştir:

Tablo 2.1. *Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds Tercümesi* ve Diğer Tercümelerin İhtiva Ettikleri Sûfilere Göre Mukayesesi

Sıra No.	Eserde Geçen Sûfi İsimleri	Varak	Açıklama
1	Ḥazret-i İmām-ı A'zām u Ḥümām-ı Ekrem Nu'mān İbni Şābit Raḥmetu'llāhi 'Anh	14b ¹³	Hız. İmam-ı Azam'ın ismi Molla Câmî'nin yazdığı Nefehâtü'l-Üns'te ve Lâmiî Çelebi'nin yazdığı Fütûhu'l-Mücâhidîn'de geçmemekte ancak Ali Şir Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 19.ve 20. varaklarında geçmektedir.
2	Ḥazret-i İmām-ı Şāfi' Raḥmetu'llāhi Te'ālā	1a-2a	Hız. İmam-ı Şafi ismi Molla Câmî'nin yazdığı Nefehâtü'l-Üns'te ve Lâmiî Çelebi'nin yazdığı Fütûhu'l-Mücâhidîn'de geçmemekte ancak Ali Şir Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 20. ve 21. varaklarında geçmektedir.
3	Ḥazret-i Veyse'l-Karānî Raḍiya'llāhu 'Anh	2a	Hız. Veysel Karani'nin ismi Molla Câmî'nin yazdığı Nefehâtü'l-Üns'te ve Lâmiî Çelebi'nin yazdığı Fütûhu'l-Mücâhidîn'de geçmemekte ancak Ali Şir Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 12. ve 13. varaklarında geçmektedir.
4	Ḥasan-ı Başrî Raḥmetu'llāhi Te'ālā	2b	Hasan-ı Basri ismi Molla Câmî'nin yazdığı Nefehâtü'l-Üns'te, Lâmiî Çelebi'nin yazdığı Fütûhu'l-Mücâhidîn'de ve Ali Şir Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinde geçmemektedir.

¹³ Metinde mukaddime ayrı sûfilerin biyografi kısımları ayrı olmak üzere iki defa numaralandırma yapılmıştır. Buna göre 1-14a varakları arası mukaddime bölümü olup bu bölüm 14a'da bitmiş ve 14b'de biyografi bölümü başlatılmış olup sonra tekrar numaralandırma yapıp biyografi kısmına 1a'dan devam edilmiştir.

Tablo 2.1. devamı

5	Zü'n-nûn-ı Mısrî Raḥmetu'llāh	2b	Zü'n-nûn-ı Mısrî'nin ismi Molla Câmî'nin yazdığı Nefehâtü'l-Üns'ün 15b-17a, Lâmiî Çelebi'nin yazdığı Fütûhu'l-Mücâhidîn'in 87-90 ve AliŞirNevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 17-19. varaklarında geçmektedir.
6	Ma'rûf-ı Kerhî Raḥmetu'llāh	2b	Ma'rûf-ı Kerhî'nin ismi Molla Câmî'nin yazdığı Nefehâtü'l-Üns'ün 18a-18b, Lâmiî Çelebi'nin yazdığı Fütûhu'l-Mücâhidîn'in 92-93 ve AliŞirNevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 25. varaklarında geçmektedir.
7	Dāvud bin Aḥmed-i Dārānî Raḥmetu'llāh	2b	Davud b. Aḥmed-i Darani'nin ismi Molla Câmî'nin yazdığı Nefehâtü'l-Üns'ün 19a, Lâmiî Çelebi'nin yazdığı Fütûhu'l-Mücâhidîn'in 94 ve AliŞirNevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 26. varaklarında geçmektedir.
8	Ebū Süleymān Dāvud Raḥmetu'llāh	3a	Ebu Süleyman Davud'un ismi Molla Câmî'nin yazdığı Nefehâtü'l-Üns'ün 19a, Lâmiî Çelebi'nin yazdığı Fütûhu'l-Mücâhidîn'in 94-95, ve AliŞirNevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 26. varaklarında geçmektedir.
9	İbrāhîm Edhem Raḥmetu'llāh	3a-4a	İbrahim Edhem'in ismi Molla Câmî'nin yazdığı Nefehâtü'l-Üns'ün 19a-20a, Lâmiî Çelebi'nin yazdığı Fütûhu'l-Mücâhidîn'in 95-96 ve AliŞirNevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 26-27. varaklarında geçmektedir.

Tablo 2.1. devamı

10	İbrāhīm Sa'd el-'Alevī Raḥmetu'llāh	4a	İbrahim b. Sa'd Aleviyyü'l-Hasani'nin ismi Molla Câmî'nin yazdığı Nefehâtü'l-Üns'ün 20a, Lâmiî Çelebi'nin yazdığı Fütûhu'l-Mücâhidîn'in 96-97 ve AliŞirNevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 27. varaklarında geçmektedir.
11	Bişr-i Hâfî Raḥmetu'llāh	4a	Bişr-i Hafî'nin ismi Molla Câmî'nin yazdığı Nefehâtü'l-Üns'ün 22b-23a, Lâmiî Çelebi'nin yazdığı Fütûhu'l-Mücâhidîn'in 102 ve AliŞirNevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 32. varaklarında geçmektedir.
12	Ebu'l-Hâriş el-Evlâsî Raḥmetu'llāh	4a	Ebu'l-Harisü'l-Evlasi'nin ismi Molla Câmî'nin yazdığı Nefehâtü'l-Üns'ün 20a-20b, Lâmiî Çelebi'nin yazdığı Fütûhu'l-Mücâhidîn'in 97-98 ve AliŞirNevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 28. varaklarında geçmektedir.
13	İbrāhīm Setenbe-i Herevî Raḥmetu'llāh	4a	İbrahim Setenbe-i Herevî'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 20b-21a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 28-39 ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 98,99. varaklarında geçmektedir.
14	Ḳāsım-ı Harbî Raḥmetu'llāh	4b	Kasım-ı Harbî'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 23a Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 33. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 102-103. varaklarında geçmektedir.
15	Şakîḳ ibni İbrāhīm el-Belhî Raḥmetu'llāh	4b	Şakik ibni İbrahim el-Belhi'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 23a-23b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 32. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 103. varaklarında geçmektedir.

Tablo 2.1. devamı

16	Dāvud el-Belhî Raḥmetu'llāh	4b	Davud el-Belhi'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 23b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 32-33. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 103-104. varaklarında geçmektedir.
17	Hâriş bin el-Esed el-Muḥāsibî Raḥmetu'llāh	5a	Hâris b. Esed el-Muhasibi'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 23b-24a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 33 ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 104. varaklarında geçmektedir.
18	Ebū Tūrāb-ı Nahşebî Raḥmetu'llāh	5a	Ebu Türab-ı Nahşebi'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 24a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 34. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 104-105. varaklarında geçmektedir.
19	Ebū Tūrāb-ı Remlî Raḥmetu'llāh	5a	Ebu Türab-ı Remli'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 24a-24b varaklarında geçmekte ancak Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinde geçmemektedir. Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'ininde ise 105. varağında geçmektedir.
20	Hâtem-i 'Aṭṭār Raḥmetu'llāh	5a	Ebu Hatem-i Attar'ın ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 24b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 34. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 105-106. varaklarında geçmektedir.

Tablo 2.1. devamı

21	Serî ibni Saḳatî el-Müflis Raḥmetu'llāhi 'aleyh	5a	Serî ibni Müflis es-Sakati'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 24b-25a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 34-35 ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 106-107. varaklarında geçmektedir.
22	'Alî bin 'Abdu'l-Ḥamîd el-Ğazâirî Raḥmetu'llāhi 'aleyh	5a	Ali b. Abdülhamid Gazairi'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 25a-25b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 35. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 107-108. varaklarında geçmektedir.
23	Ebū Yezîd el-Bistāmî Ḳuddise sırruhu	5b	Ebu Yezid Bistami'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 26a-27a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 36-37. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 109-111. varaklarında geçmektedir.
24	Ebū Ḥafş-ı Ḥaddād Ḳuddise sırruhu	5b	Ebu Hafş-ı Haddad'ın ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 27a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 37-38. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 111-112. varaklarında geçmektedir.
25	Ebū Muḥammed Ḥaddād Ḳuddise sırruhu'l-'azîz	5b	Ebu Muhammed-i Haddad'ın ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 27a-27b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 38. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 112. varaklarında geçmektedir.

Tablo 2.1. devamı

26	Hâtem bin ‘Unvân el-Aşamm Kuddise sırruhu	5b	Hatem b. Unvan el-Asamm’ın ismi, Molla Câmi’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 30a-30b, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 41-42. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 116-117. varaklarında geçmektedir.
27	Ahmed Ebî el-Havârî Kuddise sırruhu	5b	Ahmed b. Ebi’l-Havari’nin ismi, Molla Câmi’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 30b-31a, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 42. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 117-118. varaklarında geçmektedir.
28	‘Abbâs ibni Ahmed eş-Şa’ir Raḥmetu’llâhi ‘aleyh	6a	Abbas ibni Ahmed eş-Şair’in ismi, Molla Câmi’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 32b-33a, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 44. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 122. varaklarında geçmektedir.
29	Ebû Sa’îd Harraz Kuddise sırruhu	6a	Ebu Said Harraz’ın ismi, Molla Câmi’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 34a-36a, Ali Şir Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 45-46. Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 125-128. varaklarında geçmektedir.
30	Ebû Şu‘ayf el-Mukaffa’ Raḥmetu’llâh	6a	Bu isim diğer eserlerde Ebu Şuayb El Mukaffa olarak geçmektedir. Molla Câmi’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 36a, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 46-47. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 129. varaklarında geçmektedir.

Tablo 2.1. devamı

31	Seyyidü't-Tā'ife Hazret-i Cüneyd-i Bağdādî Kıddise sırruhu	6b	Cüneyd-i Bağdadi'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 37b-39a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 48,49 ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 131-135. varaklarında geçmektedir.
32	Ebû 'Osmân Hîrî Kıddise sırruhu	6b	Ebu Osman Hiri'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 40b-41a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 52. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 138-139. varaklarında geçmektedir.
33	Ziyâdü'l-Kebîr el-Hemedânî Raḥmetu'llâh	6b	Ziyadü'l-Kebir el-Hemedani'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 41a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 52-53. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 139. varaklarında geçmektedir.
34	Ebû Tâlib Aḥmîmî Raḥmetu'llâh	6b	Ebu Talib-i Ahmimi'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 41b-42a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 54. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 140-141. varaklarında geçmektedir.
35	Ebû 'Abdu'llâh en-Nibâcî Raḥmetu'llâh	7a	Ebu Abdillâh en-Nibaci'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 43a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 55-56. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 143. varaklarında geçmektedir.

Tablo 2.1. devamı

36	Ebū ‘Abdu’llāh el-Anṭākī Raḥmetu’llāh	7a	Ebu Abdillāh el-Antakī’nin ismi, Molla Cāmī’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 43a-43b, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 56. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 143-144. varaklarında geçmektedir.
37	Mimşād ed-Dīneverī Raḥmetu’llāh	7a	Mimşad-ı Dineveri’nin ismi, Molla Cāmī’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 43b-44a, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 56-57. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 144-146. varaklarında geçmektedir.
38	Yūsuf bin Ḥüseyn er-Rāzī Raḥmetu’llāh	7a	Yusuf b. Hüseyin er-Razi’nin ismi, Molla Cāmī’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 45b-46a, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 58-60. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 149-151. varaklarında geçmektedir.
39	Ebū ‘Abdu’llāh el-Ḥusrī Raḥmetu’llāh	7a	Ebu Abdillāh el-Hısrī’nin ismi, Molla Cāmī’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 54b, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 70. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 166. varaklarında geçmektedir.
40	Ebū Kāsım el-Ḥakīm es-Semerḳandī Raḥmetu’llāh	7a	Ebu’l-Kasım el-Hakīm es-Semerkandī’nin ismi, Molla Cāmī’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 59a-59b, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 75 ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 175. varaklarında geçmektedir.

Tablo 2.1. devamı

41	İbrāhīm bin ‘İsā Raḥmetu’llāh	7b	İbrahim b. İsa’nın ismi, Molla Câmî’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 66b, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 84. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 189. varaklarında geçmektedir.
42	Ebu’l-‘Abbās es-Seyyārî	7b	Ebu’l-Abbās es-Seyyari’nin ismi, Molla Câmî’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 69b-70a, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 89. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 194-195. varaklarında geçmektedir. (Bu isim fihristte yok ancak içerikte mevcuttur).
43	Aḥî Ferec-i Zencânî Raḥmetu’llāh	7b	Ahî Ferec-i Zencani’nin ismi, Molla Câmî’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 71a-71b, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 91. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 197. varaklarında geçmektedir.
44	Hüseyn el-Manşûr el-Hallâc el-Beyzâvî Raḥmetu’llāh	8a	Hüseyn-i Mansur el-Hallac el-Beyzavi’nin ismi, Molla Câmî’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 72a-73a, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 92-94. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 199-202. varaklarında geçmektedir.
45	İbrāhīm bin Fâtik Raḥmetu’llāh	8b	İbrahim bin Fatik’in ismi, Molla Câmî’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 73a-74b, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 94-95. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 203-205. varaklarında geçmektedir.
46	Ebū ‘Abdu’llāh el-Berķî Raḥmet	8b	Ebu Abdullah Berki ismi, Molla Câmî’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 82a-82b, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 105. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 220. varaklarında geçmektedir.

Tablo 2.1. devamı

47	Ebū Ca‘fer el-Mahdūm Raḥmetu’llāhi ‘aleyh	8b-9a	Ebu Cafer El Mahdum’un ismi Molla Câmî’nin eserinde ve sözü edilen diğer tercümelerde Ebu Cafer el-Meczûm olarak geçmektedir. Bu isim Molla Câmî’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 82b-83b, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 105-107. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 220-222. varaklarında geçmektedir.
48	Ebū Ca‘fer-i Dāmiġānī Raḥmetu’llāh	9a-9b	Ebu Cafer-i Damigani’nin ismi, Molla Câmî’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 83b-84a, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 107 ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 222-223. varaklarında geçmektedir.
49	Ebū Bekr-i Kettānī Raḥmetu’llāh	9b	Ebu Bekr-i Kettani’nin ismi, Molla Câmî’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 85b-86a, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 110-111 ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 226-227. varaklarında geçmektedir.
50	Ebū Bekr eş-Şibli Raḥmetu’llāh	9b-10a	Ebu Bekr-i Şibli’nin ismi, Molla Câmî’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 86b-88a, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 112-113. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 228-231. varaklarında geçmektedir.
51	Ebū Bekr-i Şaydelānī Raḥmetu’llāh	10a	Ebu Bekr-i Saydelani’nin ismi, Molla Câmî’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 88b, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 114. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 232. varaklarında geçmektedir.
52	Ebū Bekr el-Ḥabbāz el- Baġdādī Raḥmetu’llāh	10b	Ebu Bekr el-Habbaz el-Baġdadi’nin ismi, Molla Câmî’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 88b-89a, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 114. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 232-233. varaklarında geçmektedir.

Tablo 2.1. devamı

53	‘Abdu’l-lāh bin ‘İşām Maḳdīsī Raḥmetu’l-lāh	10b	Abdullah b. İsam el-Makdisi ismi, Molla Câmî’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 100b, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 132-133. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 255. varaklarında geçmektedir.
54	Ebu’l -Ḥayr-ı Tiynātî’l-Aḳṭa’ Raḥmetu’l-lāh	10b	Ebu’l-Hayr-ı Tiynati’l-Akta’nın ismi, Molla Câmî’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 100b-103b, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 133-134. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 255-260. varaklarında geçmektedir.
55	Ebu’l -Ḥayr-ı Ḥabeşî Raḥmetu’l-lāh	10b-11a	Ebu’l-Hayr-ı Habeşî’nin ismi, Molla Câmî’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 103b-104a, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 135 ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 260-261. varaklarında geçmektedir.
56	Ebū Yezîd-i Mergazî Raḥmetu’l-lāh	11a	Ebu Yezid-i Mergazi’nin ismi, Molla Câmî’nin Nefehâtü’l-Üns’ünde ve diğer tercümelerde Ebu Yezid-i Mergazi Horasanî olarak geçiyor. Bu isim Molla Câmî’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 104b, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 136. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 261. varaklarında geçmektedir.
57	Ebu’l -Edyān Raḥmetu’l-lāh	11a-11b	Ebu’l-Edyan’nın ismi, Molla Câmî’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 106a-106b, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 139. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 265-266. varaklarında geçmektedir.
58	Ebū ‘Amr-ı Züccācî Raḥmetu’l-lāh	11b	Ebu Amr-ı Züccaci’nin ismi, Molla Câmî’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 107a-107b, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 140,141 ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 267-268. varaklarında geçmektedir.

Tablo 2.1. devamı

59	Ebu'l -Hüseyn el-Karafi Raḥmetu'llāh	11b	Ebu'l-Hüseyn el-Karafi'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 110a-110b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 143-144 ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 272-273. varaklarında geçmektedir.
60	Ebu'l -Hüseyn bin Şem'un Raḥmetu'llāh	11b-12a	Ebu'l Hüseyn-i bin Sem'un'un ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 112a-112b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 147. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 276-277. varaklarında geçmektedir.
61	Cühm-i Serkî Raḥmetu'llāh	12a	Cehm-i Serki'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünde ve diğer tercümelerde Cühm-i Rakkî olarak geçiyor. Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 113a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 148. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 278. varaklarında geçmektedir.
62	Ebû 'Abdu'llāh bin Hafif eş-Şirāzî Raḥmetu'llāh	12a-12b	Ebu Abdullah b. Hafif eş-Şirazi'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 113a-114a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 148-149. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 278-280. varaklarında geçmektedir.
63	Ebû Muhammed el-'Akāyidî Raḥmetu'llāh	12b	Ebu Muhammed el-Akayidi'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünde ve diğer tercümelerde Ebu Muhammed el-Atâ'idî olarak geçiyor. Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 115a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 150. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 281. varaklarında geçmektedir.
64	'Abdu'r-raḥîm İştahri Raḥmetu'llāh	12b-13a	Abdurrahim İstahri'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 116b-117b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 152-153. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 284-286. varaklarında geçmektedir.

Tablo 2.1. devamı

65	Ebū Bekr el-İskāf Raḥmetu'llāh	13a	Ebu Bekr el İskaf'ın ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 118b-119a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 155. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 288. varaklarında geçmektedir.
66	Ebū Muḥammed el-Ḥaffāf Raḥmetu'llāh	13a-13b	Ebu Muhammed el-Haffaf'ın ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 119a-119b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 155. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 289-290. varaklarında geçmektedir.
67	Hüseyn bin Hameviyye ve şāhibuhu Ebū Ca'fer el-Ḥarrāz el-İştahri Raḥmetu'llāh	13b	Hüseyn b. Hameviyye ve sahibuhu Ebu Cafer el-Harrāz el-İstahri'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 119b-120a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 155-156. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 290. varaklarında geçmektedir.
68	'Abdu'llāh el-Ḳaşṣār Raḥmetu'llāh	13b-14a	Abdullah el-Kassar'ın ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 120a-120b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 156-157. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 290-291. varaklarında geçmektedir.
69	Şeyḫ Ebū İshāk-ı İbrāhīm bin Şehriyār-ı Kārzānī Raḥmetu'llāh	14a	Şeyhü'l Ebu İshak-ı İbrahim bin Şehriyar-ı Karzani'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 124a-124b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 160-161. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 297-298. varaklarında geçmektedir.
70	Şeyḫ Rūzbihān-ı Baklī Raḥmetu'llāh	14a-15a	Şeyhü'l Ruzbihan-ı Bakli'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 124b-120b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 161-163. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 298-300. varaklarında geçmektedir.

Tablo 2.1. devamı

71	Şeyh Ebu'l -Hasan-ı Kerdüye	15a-15b	Şeyhü'l Ebu Hasan-i Kerduriye'nin ismi, Molla Câmi'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 125b-126a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 163. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 300-301. varaklarında geçmektedir.
72	Şeyh 'Abdu'llâh-ı Belyânî Raḥmetu'llâh	15b	Şeyhü'l Abdullah-ı Belyani'nin ismi, Molla Câmi'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 126a-128b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 163-164. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 301-305. varaklarında geçmektedir.
73	Mūsā bin 'İmrān Cîreftî Raḥmetu'llâh	16a	Musa bin İmran Cirefti'nin ismi, Molla Câmi'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 128b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 165. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 306. varaklarında geçmektedir.
74	Ebū 'Abdu'llâh-ı Dîneverî Raḥmetu'llâh	16a	Ebu Abdullah-ı Dineveri'nin ismi, Molla Câmi'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 131b-132a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 170. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 311-313. varaklarında geçmektedir.
75	Ebu'l-Hüseyn-i Serkî Raḥmetu'llâh	16a	Ebu'l Hüseyin Serki'nin ismi, Molla Câmi'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 133b-134a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 172-173. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 315-316. varaklarında geçmektedir.
76	Ebu'l-Hüseyn-i Cehzam el-Hemedânî Raḥmetu'llâh	16a	Ebu'l-Hüseyn-i Cehzam el-Hemedani'nin ismi Molla Câmi'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 133a-134b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 171-172. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 314-315. varaklarında geçmektedir.

Tablo 2.1. devamı

77	Şeyh Muhammed Sâhîrî Raḥmetu'llāh	16b	Şeyh Muhammed Sahiri'nin ismi Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 134a-134b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 173. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 316-317. varaklarında geçmektedir.
78	Şeyh 'İmrân-ı Selsî Raḥmetu'llāh	16b	Şeyh İmran-ı Selsî'nin ismi Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 136b-137a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 176-177. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 320-321. varaklarında geçmektedir.
79	Ebu'l-Hüseyn-i Mervi'r-Rüdî Raḥmetu'llāh	16b	Ebu'l-Hüseyn-i Mervi'r-Rudî'nin ismi Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 137a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 177. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 321-322. varaklarında geçmektedir.
80	Bâb-ı Fergânî Kıddise sırruhu	16b	Bab-ı Fergani'nin ismi Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 138a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 178.179. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 323. varaklarında geçmektedir.
81	İbnü'n-Naşr-ı Serrâc Raḥmetu'llāh	17a	İbnü'n-Naşr-ı Serrac'ın ismi Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 138b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 179-180. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 324. varaklarında geçmektedir.
82	Şeyh Ebu'l-'Abbās el-Kaşşāb el-Âmilî Raḥmetu'llāh	17a	Şeyh Ebu'l-Abbās el-Kassab el-Amilî'nin ismi Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 139b-141a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 181-182. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 327-329. varaklarında geçmektedir.

Tablo 2.1. devamı

83	Ebū 'Aliyy-i Dekkāk Raḥmetu'llāh	17a-18a	Ebu Aliyy-i Dekkak'ın ismi Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 142a-143a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 184-185. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 331-334. varaklarında geçmektedir.
84	Şeyh Ebu'l -Kāsım Bîşr-i Yāsîn Raḥmeh	18a	Şeyh Ebu'l-Kasım Bîşr-i Yasin'in ismi Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 144b-145a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 186-187. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 335-336. varaklarında geçmektedir.
85	Şeyh Lokmān-ı Serahsî Raḥmetu'llāh	18b	Şeyh Lokman-ı Serahsi'nin ismi Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 144a-144b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 187-188. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 336-337. varaklarında geçmektedir.
86	Şeyh Ebu'l -Hasan Haraḳānî Raḥmetu'llāh	18b-19a	Şeyh Ebu'l-Hasan Harakani'nin ismi Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 145b-146a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 189-190. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 337-339. varaklarında geçmektedir.
87	Şeyh Ebū Sa'îd bin Ebu'l - Ḥayr	19a-20b	Şey Ebu Said bin Ebu'l-Hayr'ın ismi Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 146b-150a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 191-193. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 339-347. varaklarında geçmektedir.
88	Şeyh Ebu'l -Kāsım Gürgānî Raḥmetu'llāh	21b	Şeyh Ebu'l-Kasım Gürgani'nin ismi Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 150a-150b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 193-194. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 347-348. varaklarında geçmektedir.

Tablo 2.1. devamı

89	Ḥ̣āce ¹⁴ Muẓaffer bin Aḥmed ibni Ḥamdān Raḥmetu'llāh	21b	Hace Muẓaffer bin Aḥmed ibni Hamdan'ın ismi Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 150b-151a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 194. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 348. varaklarında geçmektedir.
90	Ma'şûk-ı Tûsî Raḥmetu'llāh	21b-22a	Maşuk-ı Tusi'nin ismi Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 151a-151b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 194-195. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 348-349. varaklarında geçmektedir.
91	Ebū Sehl eş-Şa'lūkî Raḥmetu'llāh	22a	Ebu Sehl es-Saluki'nin ismi Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 153a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 196-197. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 352-353. varaklarında geçmektedir.
92	Şeyḥ Ebu'l-Kāsim Kuşeyrî	22a	Şeyh Ebu'l-Kasım Kuşeyri'nin ismi Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 153a-153b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 197. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 353-354. varaklarında geçmektedir.
93	Şeyḥ Ebu'l-'Abbās-ı Sekkânî Raḥmetu'llāh	22a	Şeyh Ebu'l-Abbās-ı Şakkani'nin ismi Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 153b-154a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 197-198. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 354-355. varaklarında geçmektedir.
94	Ebu'l-Fazl-ı Muḥammed bin el-Ḥasan el-Ḥatli Raḥmetu'llāh ¹⁵	22b	Ebu'l-Fazl-ı Muhammed b. Hasan el-Hatli'nin ismi Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 154a-154b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 198-199. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 355-356. varaklarında geçmektedir.

¹⁴Ḥ̣āce kelimesi Ḥı ile yazılmalı ancak metinde her yerde Ḥa ile yazılmıştır.

¹⁵ Metinde isimler buraya kadar sürh mürekkeple kaleme alınmış olup buradan itibaren siyah mürekkeple yazılmıştır.

Tablo 2.1. devamı

95	Hâce Hammād-ı Ahmed bin Serahsî Rahmetu'llāh	22b	Hace Hammad-i Ahmed Serahsi'nin ismi Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 155a-155b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 199-200. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 356-357. varaklarında geçmektedir.
96	Edib-i Kemendî Kıddise sırruhu	23a	Edib-i Kemendi'nin ismi Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 155b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 200. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 357. varaklarında geçmektedir.
97	Ebû Hasan-ı Meşnâ Rahmetu'llāh	23a	Ebu Hasan-ı Mesna'nın ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 155b-156a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 200-201. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 357-358. varaklarında geçmektedir.
98	Şeyh Ebû Zür'a-i Erdebilî Rahmetu'llāh	23a	Şeyh Ebu Züra-i Erdebili'nin ismi Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 156b-157a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 201-202. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 358-359. varaklarında geçmektedir.
99	Ebû 'Abdu'llāh el-Müştehir bî-Bālūnî Rahmetu'llāh	23b	Ebu Abdullah el-müştehir bi-Baluni'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 157a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 202. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 359. varaklarında geçmektedir.
100	Şeyh Ebû 'Abdu'llāh-ı Bākū Rahmetu'llāh	23b	Şeyh Ebu Abdullah-ı Bakü'nün ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 157a-158a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 202-203. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 359-361. varaklarında geçmektedir.
101	Hâce Ebû Ahmed-i Abdāl-ı Çeşti	23b	Hace Ebu Ahmed-i Abdal-ı Çeşti'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 158b-159a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 204. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 362-363. varaklarında geçmektedir.
102	Hâce Muhammed bin Ebî Ahmed el-Çeşti Rahmetu'llāh	24a-24b	Hace Muhammed b. Ebi Ahmed el-Çeşti'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 159a-159b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 205. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 363. varaklarında geçmektedir.

Tablo 2.1. devamı

103	Hâce Muhammed-zâde Hâce Yusuf Sem'an Raḥmetu'llāh	24b	Hace Muhammed zade Hace Yusuf Sem'an'nın ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 159b-160b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 205-206. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 363-364. varaklarında geçmektedir.
104	Hâce Kuṭbe'd-dîn Mevdûd Çeşti Raḥmetu'llāh	24b-26a	Hace Kutbeddin Mevdud-ı Çeşti'nin ismi diğer kayalarda Hoca Mevdud-ı Çeşti olarak geçiriyor. Bu isim Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 160b-162b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 206-207. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 364-368. varaklarında geçmektedir.
105	Hâce Ahmed bin Mevdûd bin Yusuf el-Çeşti Raḥmetu'llāh	26a	Hoca Ahmed b. Mevdud b. Yusuf el-Çeşti'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 162b-163a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 207. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 368. varaklarında geçmektedir.
106	Ebu'l-Velîd Ahmed bin Ebî'r-Recâ Raḥmetu'llāh	26b	Ebu'l-Velid Ahmed b. Ebi'r-Reca'nın ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 163a-163b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 207-208. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 368-369. varaklarında geçmektedir.
107	Ebû İsmâ'il 'Abdu'llāh bin Ebî Maṣṣūr Muhammed el-Enṣârî el-Herevî	26b-27a	Ebu İsmail Abdullah b. Ebi Mansur Muhammed el-Ensari el-Herevi'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 163b-165b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 208-210. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 369-372. varaklarında geçmektedir.
108	Hâce Hayrçe Raḥmetu'llāh	27a-27b	Hace Hayrçe'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 174b-175a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 218-219. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 387-388. varaklarında geçmektedir.
109	Ebû Naṣr bin Ebî Ca'fer bin Ebî İshâk el-Herevî el-Hâce Raḥmetu'llāh	27b	Ebu Nasr b. Ebu Cafer b. Ebi İshak el-Herevi el-Hace'nin ismi diğer kaynaklarda Ebu Nasr bin Ebi Cafer bin Ebi İshak el-Herevi el-Hanacebade olarak geçiriyor. Bu isim Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 175b-176a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 219-220. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 389. varaklarında geçmektedir.

Tablo 2.1. devamı

110	Ebū ‘Abdu’llāh-ı Muhtār bin Muḥammed bin Aḥmed el-Ḥıravî	27b	Ebu Abdullah-ı Muhtar b. Muhammed b. Ahmed el-Hirevi’nin ismi Molla Câmî’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 176b-177a, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 221-222. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 390-391. varaklarında geçmektedir.
111	Şeyḫ Ebū Zer-i Būzcānî	28a	Şeyh Ebu Zer-i Buzcani’nin ismi Molla Câmî’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 177a, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 222. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 391-392. varaklarında geçmektedir.
112	Şeyḫü’l-İslām Aḥmed en-Nāmıķî Raḥmetu’llāh	28-30a	Şeyhülislam Ahmed en-Namıkî’nin ismi diğer kaynaklarda Şeyhülislam Ahmed en-Namiki Cami olarak geçiyor. Bu isim Molla Câmî’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 177a-182b, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 222-225. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 392-400. varaklarında geçmektedir.
113	Şeyḫ Ebū Tāhir-i Kürd Raḥmetu’llāh	30a-30b	Şeyh Ebu Tahir-i Kürd’ün ismi Molla Câmî’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 182b-183b, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 225-226. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 400-402. varaklarında geçmektedir.
114	Ḥucetü’l-İslām Muḥammed bin Muḥammed el-Ġazzālî Raḥmetu’llāhi Te’ālā	30b-32a	Hucetü’l-islam Muhammed b. Muhammed el-Gazzali’nin ismi, Molla Câmî’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 185a-187b, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 228-229. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 404-408. varaklarında geçmektedir.
115	Şeyḫ Aḥmed bin Muḥammed el Ġazzālî Raḥmetu’llāh	32a	Şeyh Ahmed bin Muhammed el-Gazzali’nin ismi, diğer kaynaklarda Ahmed Gazzali olarak geçiyor. Bu isim, Molla Câmî’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 187b-188a, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 230. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 408-409. varaklarında geçmektedir.
116	Ḥāce Yūsuf-ı Hemedānî Raḥmetu’llāh	32b-33b	Hace Yusuf-ı Hemedani’nin ismi Molla Câmî’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 188a-189b, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 230-232. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 409-411. varaklarında geçmektedir.

Tablo 2.1. devamı

117	Hâce 'Abdu'l-halîk-ı Gücdüvânî Rahmetu'llâh	33b-34b	Hace Abdülhalîk-ı Gücdüvânî'nin ismi, Molla Câmi'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 189b-190b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 232-233. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 411-413. varaklarında geçmektedir.
118	Hâce 'Aliyy-i Rameytenî Rahmetu'llâhi 'aleyh	34b	Hace Aliyy-i Rameytenî'nin ismi, Molla Câmi'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 190b-191a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 234. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 413-414. varaklarında geçmektedir.
119	Hâce 'Ârif Rivkerdî Rahmetu'llâh	34b	Hace Arif-i Rivkerdî'nin ismi, Molla Câmi'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 190b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 233-234. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 413. varaklarında geçmektedir.
120	Hâce Muhammed Baba Simâsî Rahmetu'llâh	35a	Hâce Muhammed Baba Simasi'nin ismi, Molla Câmi'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 191a-191b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 235-236. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 414-415. varaklarında geçmektedir.
121	Seyyid Emîr Kilâl Rahmetu'llâhi 'aleyh	35b	Seyyid Emir Kilal'in ismi, Molla Câmi'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 191b-192b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 236-237. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 415-416. varaklarında geçmektedir.
122	Kusem Şeyh Rahmetu'llâh	35b-36a	Kusem Şeyh'in ismi, Molla Câmi'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 192b-193a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 237-238. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 416-417. varaklarında geçmektedir.
123	Halîl Atâ Rahmetu'llâh	36a-36b	Halil Ata'nın ismi, Molla Câmi'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 193a-193b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 238-239. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 417-418. varaklarında geçmektedir.
124	Hazret-i Hâce Bahâ'e'd-dîn Nakşibendî Kaddesa'llâhu Te'âlâ Esrâruhum ¹⁶	36b-38a	Hazreti Hace Bahaeddin Nakşibend'in ismi, Molla Câmi'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 193b-195b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 239-243. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 418-428. varaklarında geçmektedir.

¹⁶ Metinde bu isim kırmızı mürekkeple yazılmıştır.

Tablo 2.1. devamı

125	Hâce 'Alā'e'd-dīn-i 'Aṭṭār Raḥmetu'llāh	38b-39b	Hace Alaeddin-i Attar'ın ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 195b-197b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 243-244. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 428-431. varaklarında geçmektedir.
126	Hâce Muhammed Parsâ Raḥmetu'llāh	39b-41b	Hace Muhammed Parsa'nın ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 197b-199b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 244-248. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 431-435. varaklarında geçmektedir.
127	Hâce Ebū Naşr-ı Parşâ Raḥmetu'llāh	41b	Hace Ebu Nasr-ı Parsa'nın ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 199b-200a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 248-249. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 435. varaklarında geçmektedir.
128	Hâce Hasan-ı 'Aṭṭār Raḥmetu'llāh	41b-42a	Hoca Hasan-ı Attar'ın ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 200a-200b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 249-250. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 435-436. varaklarında geçmektedir.
129	Mevlânâ Ya'kûb-ı Çerhî	42a-42b	Mevlânâ Yakub-ı Çerhi'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 200b-201b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 250-251. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 436-438. varaklarında geçmektedir.
130	Mevlânâ Nizâme'd-dīn-i Ḥāmûş	42b-43b	Mevlânâ Nizameddin-i Hamuş'un ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 201b-203a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 252-253. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 438-441 varaklarında geçmektedir.
131	Mevlânâ Sa'de'd-dīn-i Kāşğarî	43b-44b	Mevlânâ Sadeddin-i Kaşgari'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 203b-205a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 254-256. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 442-444. varaklarında geçmektedir.
132	Hâce 'Ubeydu'llāh Raḥmetu'llāh	44b-46a	Hace Ubeydullah'ın ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 205a-209a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 256-261. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 444-455. varaklarında geçmektedir.

Tablo 2.1. devamı

133	Şeyh Ebu'l -Hasan-ı Bestî Raḥmetu'llāh	46a	Şeyh Ebu'l-Hasan-i Bestî'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 209a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 259. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 470-471. varaklarında geçmektedir.
134	Muhammed bin Hameviyye el-Cüveynî Raḥmetu'llāh	46a	Muhammed b. Hameviyye el-Cüveynî'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 209a-209b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 259-260. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 471. varaklarında geçmektedir.
135	Şeyh Hasan-ı Sekkāk Sümmānî	46a	Şeyh Hasan-i Sekkāk'nın ismi, diğer kaynaklarda sadece Hasan-i Sekkāk olarak geçiyor. Bu Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 209a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 259. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 471. varaklarında geçmektedir.
136	'Aynu'l-Kuzzāt-ı Hemedānî Raḥmetu'llāh	46a-47a	Aynu'l-Kuzzat-ıHemedani'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 209b-210b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 260-261. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 471-473. varaklarında geçmektedir.
137	Şeyh Fetha Raḥmetu'llāh	47a	Şeyh Fetha'nın ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 210b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 261. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 473. varaklarında geçmektedir.
138	Şeyh Berke-i Hemedānî Raḥmetu'llāh	47a	Şeyh Berke-i Hemedani'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 210b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 261. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 473. varaklarında geçmektedir.
139	Şeyh Ziyā'e'd-dîn Ebu'n- Necib-i 'Abdü'l-kâdir es- Sühreverdi	47a-47b	Şeyh Ziyaeddin Ebu'n-Necib-iAbdükadir es-Sühreverdi'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 210b-211a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 262. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 473-474. varaklarında geçmektedir.
140	Şeyh 'Ammār-ı Yāsir Raḥmetu'llāh	47b	Şeyh Ammar-ı Yasir'in ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 211a-211b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 262-263. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 474-475. varaklarında geçmektedir.
141	Şeyh Rūzbihān-ı Kebîr Raḥmetu'llāh	47b	Şeyh Ruzbihan-ı Kebir'in ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 211b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 263. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 475. varaklarında geçmektedir.

Tablo 2.1. devamı

142	Şeyh İsmâ‘îl Kaşrî Raḥmetu‘llāh	47b-48a	Şeyh İsmail Kasrî'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 211b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 263. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidin'inin 475. varaklarında geçmektedir.
143	Şeyh Necme'd-dîn Kübrâ Raḥmetu‘llāhi ‘aleyh	48a	Şeyh Necmeddin Kübra'nın ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 211b-215a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 263-268. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidin'inin 475-480. varaklarında geçmektedir.
144	Şeyh Mecde'dîn Bağdādî	50b	Şeyh Mecdeddin-i Bagdadi'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 215a-217a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 268-269. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidin'inin 480-485. varaklarında geçmektedir. (Bu isim tercümenin fihristinde yok ancak içerikte mevcuttur.)
145	Şeyh Sa'de'dîn Hamevî	51b-52a	Şeyh Saadeddin Hamavi'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 217a-218a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 269-270. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidin'inin 485-497. varaklarında geçmektedir.
146	Şeyh Seyfe'd-dîn Bâḥurzî	52a-53a	Şeyh Seyfeddin Bahurzi'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 218a-219a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 270-272. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidin'inin 487-488. varaklarında geçmektedir.
147	‘Aynu’z-zamân Cemāle’d-dîn Geylânî	53a	Aynüzzaman Cemaleddin Geylani'nin ismi diğer kaynaklarda Aynüzzaman Cemaleddin Gili olarak geçiyor. Bu isim Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 219a-219b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 272-273. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidin'inin 488-489. varaklarında geçmektedir.
148	Baba Kemāl-i Cündî	53a-53b	Baba Kemal-i Cündi'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 219b-220a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 273-274. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidin'inin 489-490. varaklarında geçmektedir.
149	H̱āce Ebu'l-Vefā'i H̱ārezmî	53b-54a	Hace Ebu'l-Vefa'i Harezmi'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 220a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 274. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidin'inin 490-491. varaklarında geçmektedir.

Tablo 2.1. devamı

150	Şeyh Necme'd-din Rāzī el-Ma'rūf	54a	Şeyh Necmeddin Razi el-Maruf bi-Daye'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 220a-220b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 276-277. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 491-492. varaklarında geçmektedir.
151	Şeyh Râdiye'd-din 'Alî Lâlâ el-Gaznevî	54a-55a	Şeyh Radiyeddin Ali Lala el-Gaznevi'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 220b-221b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 277-279. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 492-494. varaklarında geçmektedir.
152	Şeyh Cemâle'd-din Ahmed Curfânî	55a	Şeyh Cemaleddin Ahmed Çurfani'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 221b-222a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 279-280. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 494-495. varaklarında geçmektedir.
153	Şeyh Nûre'd-din 'Abdu'r-raḥmân İsfērânî el-Kesrekî	55a-55b	Şeyh Nureddin Abdurrahman İsfarani el-Kesreki'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 222a-222b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 280. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 495-496. varaklarında geçmektedir.
154	Ebu'l-Mekârim Rükne'd-din 'Alâ'ü'd-devle Ahmed bin Muḥammed bin el-Beyâbâbankî	55b-57b	Ebu'l-Mekarim Rükneddin Alaüddevle Ahmed bin Muhammed bin el-Beyababanki'nin ismi, diğer eserlerden Rükneddin Alaüddevle Ahmed bin Muhammed bin el-Beyanki olarak geçiyor. Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 222b-225a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 280-283. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 496-500. varaklarında geçmektedir.
155	Aḫî Alî Mısrî	57b	Ahi Ali Mısri'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 225a-225b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 283-284. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 500-501. varaklarında geçmektedir.

Tablo 2.1. devamı

156	Şeyh Necme'd-dîn Muhammed bin Muhammed el-Erkânî	58a	Şeyh Necmeddin Muhammed bin Muhammed el-Erkani'nin ismi, Molla Câmi'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 225b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 284. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 501. varaklarında geçmektedir.
157	Ahî Muhammed Dihistânî	58a-58b	Ahi Muhammed Dihistani'nin ismi, Molla Câmi'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 225b-226b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 285-286. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 501-503. varaklarında geçmektedir.
158	Ebu'l-Berakât Takiye'd-dîn 'Alî Dostî es-Simnânî	58b-59a	Ebu'l-Berakat Takiyeddin Ali Dosti es-Simnani'nin ismi, diğer eserlerde sadece Takiyeddin Ali Dosti es-Simnani olarak geçiyor. Molla Câmi'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 226b-227a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 287. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 503-504. varaklarında geçmektedir.
159	Emîr Seyyid 'Alî bin Şehâb el-Hemedânî	59a	Emir Seyyid Ali bin Şehab el-Hemedani'nin ismi, Molla Câmi'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 227a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 287-288. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 504. varaklarında geçmektedir.
160	Şeyh 'Abdu'llâh Garcistânî	59a-59b	Şeyh Abdullah Garcistani'nin ismi, Molla Câmi'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 227a-227b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 288-289. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 504-505. varaklarında geçmektedir.
161	Baba Maḥmūd-ı Tūsî	59b	Baba Mahmud-ı Tusi'nin ismi, Molla Câmi'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 227b-228a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 289. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 505. varaklarında geçmektedir.
162	Ahî Alî Kūṭlu Şāh	59b	Ahi Ali Kutlu Şah'ın ismi, Molla Câmi'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 228a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 289. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 505. varaklarında geçmektedir.
163	Şeyh Hâfız Bahā'e'd-dîn Ömer-i Edî	59b-60b	Şeyh Hafız Bahaeddin Ömer-i Edi'nin ismi, diğer eserlerde Hafız Bahaeddin Ömer-i Eberdihi olarak geçiyor. Molla Câmi'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 228a-229b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 289-290. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 505-508. varaklarında geçmektedir.

Tablo 2.1. devamı

164	Mevlânâ Fahre'd-dîn Kûristânî	60b-61a	Mevlânâ Fahreddin Kuristani'nin ismi, diğer eserlerde Mevlânâ Fahreddin Luristani olarak geçiyor. Bu isim, Molla Câmi'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 229b-230b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 292-293. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 508-509. varaklarında geçmektedir.
165	Şâh 'Alî Ferâhî	61a-61b	Şah Ali Ferahi'nin ismi, Molla Câmi'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 230b-231a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 293-294. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 509-510. varaklarında geçmektedir.
166	Şeyh Muhammed Şâh-ı Ferâhî	61b	Şeyh Muhammed Şah-ı Ferahi'nin ismi, Molla Câmi'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 231a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 294. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 510. varaklarında geçmektedir.
167	Şeyh Bahâ'e'd-dîn-i 'Ömer	61b-62a	Şeyh Bahaeddin-i Ömer'in ismi, Molla Câmi'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 231a-232a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 294-295. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 510-512. varaklarında geçmektedir.
168	Mevlânâ Şemse'd-dîn Esed	62a-62b	Mevlânâ Şemseddin Esed'in ismi, Molla Câmi'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 232a-232b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 295-296. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 512-513. varaklarında geçmektedir.
169	Şeyh Bahâ'e'd-dîn Veled	62b-63b	Şeyh Bahaeddin Veled'in ismi, Molla Câmi'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 232b-233b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 296-297. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 513-515. varaklarında geçmektedir.
170	Şeyh Bahâ'e'd-dîn Veled Muḥakkık	63b	Şeyh Bahaeddin Veled Muḥakkık'ın ismi, Molla Câmi'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 233b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 272-297-298. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 515-516. varaklarında geçmektedir.

Tablo 2.1. devamı

171	Mevlânâ Celâle'd-dîn Muḥammed el-Belḥî er-Rûmî Ḳuddise sırruhu ¹⁷	63b-66a	Mevlânâ Celaledin Muhammed el-Belhi er-Rumi'nin ismi, Molla Câmi'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 233a-236, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 298-302. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 516-520. varaklarında geçmektedir.
172	Mevlânâ Şemse'd-dîn Muḥammed bin 'Alî bin Melikdâd et-Tebrizî	66a-67b	Mevlânâ Şemseddin Muhammed bin Ali bin Melikdad et-Tebrizi'nin ismi, Molla Câmi'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 236a-238a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 302-304. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 520-523. varaklarında geçmektedir.
173	Şeyḫ Şalâḥa'd-dîn Firidûn el- Ḳonevî el-Ma'rûf bi-Zerkûb	67b-68a	Şeyh Salahaddin-i Firidun el-Konevî el-Maruf bi-Zerkub'un ismi, Molla Câmi'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 238a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 304-305. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 523. varaklarında geçmektedir.
174	Şeyḫ Hüsâme'd-dîn-i Ḥasan bin Muḥammed el-Ḥüseyn bin Aḫî Türk	68a-68b	Şeyh Hüsameddin Hasan bin Muhammed el-Hasan bin Ahi Türk'ün ismi, Molla Câmi'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 238a-239a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 305-307. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 523-325. varaklarında geçmektedir. (Bu isim tercümenin fihristinde yok ancak içerikte mevcuttur.)
175	Ḥazret-i Sultân Veled Ḳuddise sırruhu	68b-69b	Sultan Veled'in ismi, Molla Câmi'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 239a-240a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 307-309. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 525-527. varaklarında geçmektedir.
176	Şeyḫ Şehâbe'd-dîn Sühreverdî	69b-70a	Şeyh Şehabeddin Sühreverdi'nin ismi, Molla Câmi'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 240a-240b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 309. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 527-528. varaklarında geçmektedir. (Bu isim tercümenin fihristinde yok ancak içerikte mevcuttur.)

¹⁷ Metinde bu isim kırmızı mürekkeple yazılmıştır.

Tablo 2.1. devamı

177	Şeyh Necîbe'd-dîn 'Alî bin Büzgaş eş-Şîrâzî	70a-71a	Şeyh Necibeddin Ali bin Büzgaş eş-Şîrazi'nin ismi, Molla Câmi'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 240b-241b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 310-311. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 528-529. varaklarında geçmektedir.
178	Zahire'd-dîn 'Abdu'r-raḥmân bin 'Alî Büzgaş eş-Şîrâzî	71a	Zahireddin Abdurrahman bin Ali Büzgaş eş-Şîrazi'nin ismi, Molla Câmi'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 241b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 311-312. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 529-530. varaklarında geçmektedir.
179	Şeyh Muhammed-i Yemenî	71a-72a	Şeyh Muhammed-i Yemeni'nin ismi, Molla Câmi'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 241b-243a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 312-313. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 530-532. varaklarında geçmektedir.
180	Şeyh İbrâhîm Meczûb	72a-72b	Şeyh İbrahim Meczub'un ismi, Molla Câmi'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 243a-243b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 313. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 532-533. varaklarında geçmektedir.
181	Şeyh Cemâle'd-dîn-i Lûrî	72b-73a	Şeyh Cemaleddin-i Luri'nin ismi, Molla Câmi'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 243b-244a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 313-314. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 533-534. varaklarında geçmektedir.
182	Şeyh Şemse'd-dîn Şâfî	73a	Şeyh Şemseddin Safi'nin ismi, Molla Câmi'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 244a-244b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 314. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 534. varaklarında geçmektedir.
183	Şeyh Nûre'd-dîn 'Abdu's-Şamed Naṭrî	73b	Şeyh Nureddin Abdussamed Natri'nin ismi, diğer eserlerde Nureddin Abdussamed-i Natnazi olarak geçiyor. Bu isim, Molla Câmi'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 244b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 314. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 534-535. varaklarında geçmektedir.
184	Şeyh 'Îzze'd-dîn Maḥmûd-ı Kâşî	73b	Şeyh İzzeddin Mahmud-ı Kaşî'nin ismi, Molla Câmi'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 244b-245a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 315. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 535-537. varaklarında geçmektedir.

Tablo 2.1. devamı

185	Şeyh Kemāle'd-dīn 'Abdū'r-rezzāku'l-Kāşī	73b	Şeyh Kemaleddin Abdurrezzaku'l-Kaşı'nın ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 245b-250b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 315-316. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 537-547. varaklarında geçmektedir.
186	Şüret-i mektûb Şeyh Kemāle'd-dīn 'Abdū'r-rezzāk	74a-76a	Bu bölüm diğer eserlerde yok.
187	Cevâb-ı mektûbdur ki Şeyh Rukne'd-dīn 'Alā'ü'd-devle	76b	Bu bölüm diğer eserlerde yok.
188	Şeyh Nûre'd-dīn 'Abdū'r-rahmān el-Mışrî	77a	Şeyh Nureddin Abdurrahman el-Mısrî'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 250b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 316-317. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 547. varaklarında geçmektedir.
189	Şeyh Zeyne'd-dīn Ebū Bekr el-H'âfî	77a-77b	Şeyh Zeyneddin Ebu Bekr el-Hafî'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 250b-252a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 317-318. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 547-550. varaklarında geçmektedir.
190	Emîr Kıvāme'd-dīn Sincānî	77b	Emir Kıvameddin Sincani'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 252a-253a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 318-319. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 563-565. varaklarında geçmektedir.
191	H'âce Şemse'd-dīn Muḥammed el-Kūsî el-Cāmî	77b	Hace Şemseddin Muhammed el-Kusi el-Câmî'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 253a-253b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 319-320. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 565-566. varaklarında geçmektedir.
192	Mevlânâ Zeyne'd-dīn Ebū Bekr-i Tāybādî	77b-78a	Mevlânâ Zeyneddin Ebu Bekr-i Taybadi'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 253b-255a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 320-322. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 566-569. varaklarında geçmektedir.
193	Mevlânâ Celāle'd-dīn Maḥmūd Zāhid-i Mürğabî	78a	Mevlânâ Celaleddin Mahmud Zahid-i Mürğabi'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 255a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 322. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 569. varaklarında geçmektedir.

Tablo 2.1. devamı

194	Mevlânâ Cemâle'd-dîn Ebû Yezîd-i Pürânî	78a	Mevlânâ Cemaleddin Ebu Yezid-i Pürani'nin ismi, Molla Câmi'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 255a-256a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 322-323. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 569-571. varaklarında geçmektedir.
195	Mevlânâ Zâhîrî'd-dîn Hâlvetî	78a	Mevlânâ Zahireddin Hâlveti'nin ismi, Molla Câmi'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 256a-256b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 323-324. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 571-572. varaklarında geçmektedir.
196	Şeyh Bahâ'e'ddîn Zekerîyyâ Mûltânî	78a	Şeyh Bahaeddin Zakeriyya Mûltani'nin ismi, Molla Câmi'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 256b-257a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 324. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 583. varaklarında geçmektedir.
197	Şeyh Nizâme'd-dîn Dehlevî Hâlidî	78a-78b	Şeyh Nizameddin Dehlevi Halidi'nin ismi, Molla Câmi'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 257a-257b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 325-326. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 583-585. varaklarında geçmektedir.
198	Şeyh Ebû 'Abdu'llâh el-Şavmî	78b	Şeyh Ebu Abdullah el-Savma'i'nin ismi diğer eserlerde Abdullah es-Savma'i el-Gili olarak geçiyor. Bu isim Molla Câmi'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 257b-258a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 342-343. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 585. varaklarında geçmektedir.
199	Ġavş A'zam Hâzret-i Şeyh Muhyî'd-dîn Seyyid 'Abdu'l-kâdir el-Cilî Kâddesa'llâhu Esrârahum ve Ce'ale'l-Cennete me'vâhüm ¹⁸	78b-80a	Hazreti Şeyh Muhyiddin Abdulkadir el-Cili'nin ismi, Molla Câmi'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 258a-259b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 343-344. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 585-587. varaklarında geçmektedir.
200	Şeyh Hammâd-ı Debbâs	80a-81a	Şeyh Hammad-ı Debbas'ın ismi, Molla Câmi'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 259b-260b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 344-346. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 587-589. varaklarında geçmektedir.

¹⁸ Metinde bu isim kırmızı mürekkeple yazılmıştır.

Tablo 2.1. devamı

201	Şeyh Şadaka-i Bağdādī	81a-81b	Şeyh Sadaka-i Bağdadi'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 260b-261a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 346-347. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 589-590. varaklarında geçmektedir.
202	Şeyh Seyfe'd-dîn 'Abdu'l-vehhâb	81b-82a	Şeyh Seyfeddin Abdulvehhab'ın ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 261a-261b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 347. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 590-591. varaklarında geçmektedir.
203	Şeyh Muḥammed 'Abdu'r-raḥmân eṭ-Ṭafsūnecî	82a-83a	Şeyh Ebu Muhammed Abdurrahman et-Tafsuneci'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 261b-262b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 347-348. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 591-594. varaklarında geçmektedir.
204	Şeyh Ebü 'Ömer u 'Osmân Şarîfinî	83a-87b	Şeyh Ebu Ömer u Osman Sarifini'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 262b-267a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 348-349. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 594-601. varaklarında geçmektedir.
205	Şeyh Bekâ' bin Battûr	87b	Şeyh Beka bin Battur'un ismi, diğer eserlerde Beka bin Battu olarak geçiyor. Bu isim Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 267a-267b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 349. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 601-602. varaklarında geçmektedir.
206	Ḳaḏîbü'l-Bân-ı Mûşîlî	88a-88b	Kadibü'l-Ban-ı Musılı'nın ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 267b-268a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 350. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 602-603. varaklarında geçmektedir.
207	Muḥammed el-Avânî el-Ma'rûf ibnü'l-'Aḳâyid (Bu maḥalle dek Ḥazret-i Şeyh 'Abdu'l-kâdirüñ ḳaddesa'llahu esrârahum el-'azîzüñ ḫulefâ u menâḳıblarıdur.)	88b	Muhammed el-Avani ibnü'l-Akayid'in ismi, diğer eserlerde Muhammed el-Avani ibnü'l-Kayid olarak geçiyor. Bu isim Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 268a-268b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 351. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 603. varaklarında geçmektedir.
208	Ebü's-su'üd bin eṣ-Şibli	88b-89b	Ebu's-Suud bin eṣ-Şibli'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 268b-269a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 351-352. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 603-605. varaklarında geçmektedir.

Tablo 2.1. devamı

209	Şeyh Ebü Medyen el-Mağribî	89b-90a	Şeyh Ebu Medyen el-Mağribî'nin ismi, Molla Câmi'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 269a-270b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 352-354. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 605-607. varaklarında geçmektedir.
210	Ebu'l-'Abbās bin el-'Ureyf el-Endülüsî	90a	Ebu'l-Abbas bin el-Ureyf el-Endülüsî'nin ismi diğer eserlerde Ebu'l-Abbas bin Ureyf es-Sanhaci el-Endülüsî olarak geçiyor. Bu isim Molla Câmi'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 270b-271a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 354. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 607-608. varaklarında geçmektedir.
211	Ebü er-Rabî'i el-Kefif el-Mâlikî	90a-90b	Ebu er-Rebi'i el Kefif el-Maliki'nin ismi diğer eserlerde Ebu Rabî'i el-Kefif el-Mâlek olarak geçiyor. Bu isim Molla Câmi'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 271a-271b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 354-355. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 608-609. varaklarında geçmektedir.
212	Misâfir eş-Şâmî şümme el-Hikârî	90b	Misafir eş-Şami Sümme el-Hikari'nin ismi diğer eserlerde Adıyy bin Misafir eş-Şami olarak geçiyor. Bu isim Molla Câmi'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 271b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 355. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 609-610. varaklarında geçmektedir.
213	Hzret-i Seyyid Ahmed bin Ebi'l-Hasan er-Rufâ'î el-Bedevî Qaddesa'llāhu Te'ālā sırrahu ¹⁹	91a-91b	Seyyid Ahmed bin Ebi'l-Hasan er-Rufai el-Bedevi'nin ismi Molla Câmi'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 271b-273a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 356. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 610-612. varaklarında geçmektedir.
214	Hayât bin Kays el-Harrânî	92a	Hayat bin Kays el-Harrani'nin ismi, Molla Câmi'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 273a-273b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 356-357. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 612-613. varaklarında geçmektedir.
215	Şeyh Cāgir Qaddesa'llāhu Sırrahu'l-'azîz	92b	Şeyh Cagir'in ismi, Molla Câmi'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 273b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 357. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 613. varaklarında geçmektedir.

¹⁹ Metinde bu isim kırmızı mürekkeple yazılmıştır.

Tablo 2.1. devamı

216	Şeyh Ebü 'Abdu'llāh Muhammed bin İbrāhīm el- Kureyşī el-Hāşimī	92b	Şeyh Abdullah Muhammed bin İbrahim el-Kureyşī el- Haşimī'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 273b-274a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 357. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 613-614. varaklarında geçmektedir.
217	Ebu'l-Hasan 'Alî bin Hamîd eş-Şa'îdî el-'Urûf ibnû's- Şabâh	92b-93a	Ebu'l-Hasan Ali bin Hamid es-Said el-Uruf ibnû's- Sabah'ın ismi diğer eserlerde Ebu'l-Hasan Ali bin Hamid es-Saidi olarak geçiyor. Bu isim Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 274a-274b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 358. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 614-615. varaklarında geçmektedir.
218	Ebû İshāk bin Zarîf	93a	Ebu İshak bin Zarif'in ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 274b, Nevâî'nin Nesâyimü'l- Mahabbe'sinin 358. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l- Mücâhidîn'inin 615. varaklarında geçmektedir.
219	İbnü'l-Farîz el-Hamevî	93a-95a	İbnü'l-Farîz el-Hamevi'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 274b-277b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 358-360. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 615-621. varaklarında geçmektedir.
220	İbrāhīm Mi'sār el-Cabe'rî	95a-95b	İbrahim Misar el-Caberi'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 277b-278a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 360-361. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 621. varaklarında geçmektedir.
221	Şeyh Muhyi'd-dîn Muhammed bin 'Alî bin el- 'Arabî Kâdessa'llāhu Te'ālā sırrahu'l 'Azîz	95b-99a	Şeyh Muhyiddin Muhammed bin Ali bin el-Arabi'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 278a-283a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 361-362. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 621-632. varaklarında geçmektedir.
222	Şeyh Şadre'd-dîn Muhammed bin İshāk el-Konevî Kâdessa'llāhu Sırrahu'l-'Azîz	99a-100a	Şeyh Sadreddin Muhammed bin İshak el-Konevî'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 283a-284a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 362-363. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 632-634. varaklarında geçmektedir.
223	Şeyh Mü'eyyeddînü'l-Cündî Raḥmetu'llāh	100a- 100b	Şeyh Müeyyeddinü'l-Cündî'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 284a-285a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 364. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 634-635. varaklarında geçmektedir.

Tablo 2.1. devamı

224	Şeyh Sa‘de‘d-dîn Ferġānī	100b-101b	Şeyh Sadeddin Fergani’nin ismi, Molla Câmî’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 285a-286a, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 364-366. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 635-638. varaklarında geçmektedir.
225	Şeyh Mūsā Sedrānī Raḥmetu’llāh	101b-102b	Şeyh Musa Sedrani’nin ismi, Molla Câmî’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 286a-287b, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 366-367. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 638-640. varaklarında geçmektedir.
226	Şeyh ‘İsā Hettār-ı Yemenī	102b-103a	Şeyh İsa Hettar-ı Yemeni’nin ismi, Molla Câmî’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 287b-288a, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 367. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 640. varaklarında geçmektedir.
227	Şeyh Ebu’l -Ġayṣ Cemīl el-Yemenī	103a-103b	Şeyh Ebu’l-Gays Cemil el-Yemeni’nin ismi Molla Câmî’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 288a-288b, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 367-368. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 640-642. varaklarında geçmektedir.
228	Şeyh Ebu’l -Ḥasan-ı Maġribī eş-Şāzili	103b-105a	Şeyh Ebu’l-Hasan-ı Magribi eş-Şazili’nin ismi, Molla Câmî’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 288b-290b, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 369. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 642-645. varaklarında geçmektedir.
229	Şeyh Yāsīn el-Maġribī el-Ḥaccām el-Esved	105a	Şeyh Yasin el-Magribi el-Haccam el-Esved’nin ismi, Molla Câmî’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 290b, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 370. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 645. varaklarında geçmektedir
230	Şeyh Ebu’l -‘Abbās el-Mürsi	105a	Şeyh Ebu’l-Abbas el-Mürsi’nin ismi, Molla Câmî’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 290b-291a, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 370-371. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 645-647. varaklarında geçmektedir. (Bu isim tercümenin fihristinde geçmemekte ancak içerikte mevcuttur.)
231	Şeyh Sa‘dād ve müridi ve Şeyh Cevher	105a-105b	Şeyh Sadad ve müridi ve Şeyh Cevher’in ismi diğer eserlerde Şeyh Sad-ı Haddad ve müridi ve Şeyh Cevher olarak geçiyor. Bu isim, Molla Câmî’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 291a-291b, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 371. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 647. varaklarında geçmektedir

Tablo 2.1. devamı

232	Ahmed bin el-Ca'd ve Şeyh Sa'id	105b	Ahmed bin el-Ca'd ve Şeyh Said' in ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 291b-292a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 371-372. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 647-648. varaklarında geçmektedir.
233	Şeyh Necme'd-dîn 'Abdu'llâh bin Muḥammed el-Işfahânî	105b-106b	Şeyh Necmeddin Abdullah bin Muhammed el-İsfahani'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 292a-293a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 372-373. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 648-650. varaklarında geçmektedir.
234	H'âce Kûṭbe'd-dîn Yahyâ-yı Câmî Nişâbüri	106b	Hace Kutbeddin Yahya-yı Cami Nişaburi'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 293a-293b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 374. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 650-651. varaklarında geçmektedir.
235	Ebû Muḥammed-i 'Abdu'llâh el-Mercânî el-Mağribî	107a	Ebu Muhammed-i Abdullah el-Mercani el-Magribi'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 293b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 375-376. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 651 varaklarında geçmektedir.
236	Ebû 'Abdu'llâh el-Ma'rûf İbnü'l-Muṭarrîf el-Endelîsi	107a	Ebu Abdullah el-Maruf ibnü'l-Mutarraf el-Endelisi'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 293b-294a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 376. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 651-652. varaklarında geçmektedir.
237	Şeyh Süleymân-ı Türkman Mevlehü	107a	Şeyh Süleyman-ı Türkman Mevlehü'nin ismi, diğer eserlerde Süleyman-ı Türkmani olarak geçiyor. Bu isim Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 294a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 376-377. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 652. varaklarında geçmektedir.
238	Şeyh 'Aliyyi Kürdî Raḥmetu'llâhi 'aleyh	107a-108a	Şeyh Aliyyi Kürdi'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 294a-295a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 377-378. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 652-653. varaklarında geçmektedir.
239	Şeyh Müferric Raḥmetu'llâh	108a-108b	Şeyh Müferric'in ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 295a-295b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 378-379. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 653-654. varaklarında geçmektedir.

Tablo 2.1. devamı

240	Şeyh Ebu'l-Abbās-ı Demenhūrī Raḥmetu'llāh	108b	Şeyh Ebu'l-Abbās-ı Demenhuri'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 295b-296a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 379-380. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 654-655. varaklarında geçmektedir.
241	Şeyh Reyḥān Raḥmetu'llāh	108b	Şeyh Reyhan'ın ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 296a-296b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 380. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 655-656. varaklarında geçmektedir.
242	Şeyh 'Alā'e'd-dīn el-Ḥārezmī	109a	Şeyh Alaaddin el-Harezmi'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 296b-297a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 380-381. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 656-657. varaklarında geçmektedir
243	İmām 'Abdu'llāh el-Yāfi'ī Raḥmetu'llāh	109a	İmam Abdullah el-Yafi'i'nin ismi diğer eserlerde İmam Abdullah el-Yafi'i el-Yemeni olarak geçiyor. Bu isim, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 297a-297b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 381-382. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 657-658. varaklarında geçmektedir.
244	Şeyh Şehābe'd-dīn el-Maḳtūl Raḥmetu'llāh	109a-110a	Şeyh Şehabeddin el-Maktul'un ismi, diğer eserlerde Şehabeddin Sühreverdi el-Maktul olarak geçiyor. Bu isim, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 297b-298b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 382-383. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 658-659. varaklarında geçmektedir.
245	Şeyh Evḥade'd-dīn-i Ḥāmid el-Kirmānī	110a-110b	Şeyh Evhadeddin-i Hamid el-Kirmani'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 298b-300b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 416-417. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 659-663. varaklarında geçmektedir.
246	Emīr Seyyid Kāsım Tebrīzī	110b	Emir Seyyid Kasım Tebrizi'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 300b-302a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 418-419. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 663-666. varaklarında geçmektedir.
247	Ḥakīm Sinān Ğaznevī	110b-111a	Hakim Sinan Gaznevi'nin ismi, diğer eserlerde Hakim Sena'i Gaznevi olarak geçiyor. Bu isim, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 302a-303b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 419-421. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 666-668. varaklarında geçmektedir.

Tablo 2.1. devamı

248	Şeyh Ferîdü'd-dîn-i 'Atţâr	111a-111b	Şeyh Feridüddin-i Attar'ın ismi, diğer eserlerde Feridüddin-i Attar-ı Nişaburi olarak geçiyor. Bu isim, Molla Câmi'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 303b-304b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 421-423. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 668-670. varaklarında geçmektedir.
249	Şeyh Şerefe'd-dîn Muşlih bin 'Abdu'llâh es-Sa'dî eş-Şîrâzî	111b-112a	Şeyh Şerefeddin Muslih bin Abdullah es-Sadi eş-Şirazi'nin ismi, Molla Câmi'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 304b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 423-424. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 670. varaklarında geçmektedir.
250	Şeyh Fahre'd-dîn İbrâhîm el-Meşher bi'l-'Irâkî	112a-113b	Şeyh Fahreddin İbrahim el-Meşher bi'l-Iraki'nin ismi, Molla Câmi'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 304b-306b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 424-426. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 670-674. varaklarında geçmektedir.
251	Emîr Hüseynî Rahmetu'llâhi 'aleyh	113b-114a	Emir Hüseyini'nin ismi, Molla Câmi'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 306b-307a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 426-427. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 674-675. varaklarında geçmektedir.
252	Şeyh Evhâdî İşfahânî	114a	Şeyh Evhadi İsfahani'nin ismi, Molla Câmi'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 307a-307b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 427-428. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 675. varaklarında geçmektedir.
253	Efdalü'd-dîn Bedîle'l-Hakâyîkî el-Hâkânî	114a	Efdalüddin Bedile'l-Hakayiki el-Hakani'nin ismi, Molla Câmi'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 307b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 429-430. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 675-676. varaklarında geçmektedir.
254	Şeyh Nizâmî	114a-114b	Şeyh Nizami'nin ismi, Molla Câmi'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 307b-308b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 430-431. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 676-677. varaklarında geçmektedir.
255	Hüsrev-i Dehlevî	114b-115a	Hüsrev-i Dehlevi'nin ismi, Molla Câmi'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 308b-309a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 431-432. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 677-678. varaklarında geçmektedir.

Tablo 2.1. devamı

256	Şeyh Kemāl Hocendī Raḥmetu'llāh	115a	Şeyh Kemal Hocendi'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 309a-309b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 433-434. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 679-680. varaklarında geçmektedir.
257	Mevlânâ Muhammed Sîrîn Meşhûr Magrîbî	115a	Mevlânâ Muhammed Şirin Meşhur Magribi'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 309b-310a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 434-435. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 680-681. varaklarında geçmektedir.
258	Şemse'd-dîn Muhammed Ḥāfız eş-Şirāzî	115a	Şemseddin Muhammed el-Hafız eş-Şirazi'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 310a-310b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 438-439. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 681-682. varaklarında geçmektedir.
259	İsrâfil Kaddesa'llāhu Sırrahu'l-'azîz	115b	İsrâfil'in ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 17a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 22-23. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 90. varaklarında geçmektedir.
260	Ebu'l -Esvedü'l-Mekkî Raḥmetu'llāhi 'aleyh	115b	Ebu'l-Esvedü'l-Mekki'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 17a-17b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 23. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 90. varaklarında geçmektedir.
261	Ebu'l -Esved-i Rā'î Kaddesa'llāhu sırrahu	115b	Ebu'l-Esved-i Ra'î'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 17b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 23. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 90-91. varaklarında geçmektedir.
262	Ebū Ya'kūb-ı Hāşimî	115b	Ebu Yakub-ı Haşimi'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 17b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 23. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 91. varaklarında geçmektedir.
263	Velîd 'Abdu'llāh es-Sakā	115b	Velid Abdullah es-Saka'nın ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 17b-18a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 23-24. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 91. varaklarında geçmektedir.
264	Fuḍayl bin 'İyāz	115b	Fudayl bin İyaz'ın ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 18a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 24-25. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 91-92. varaklarında geçmektedir.

Tablo 2.1. devamı

265	İbrāhīm Ribātī	115b-116a	İbrahim Ribati'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 21a-21b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 29. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 99. varaklarında geçmektedir.
266	İbrāhīm Etrüş	116a	İbrahim Etruş'un ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 21b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 29-30. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 99-100. varaklarında geçmektedir.
267	İbrāhīm Şayyādu'l-Bağdādī	116a	İbrahim Sayyadu'l-Bagdadi'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 21b-22a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 30. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 100. varaklarında geçmektedir.
268	İbrāhīm Ācuriyy-i Şağīr	116a	İbrahim Acuriyy-i Sagir'in ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 22a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 30. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 100. varaklarında geçmektedir.
269	İbrāhīm Ācuriyy-i Kebīr	116a	İbrahim Acuriyy-i Kebir'in ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 22a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 31. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 100. varaklarında geçmektedir.
270	Muḥammed bin Ḥalidü'l-Ācurī	116a-116b	Muhammed bin Halidü'l-Acuri'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 22a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinde bu isim geçmiyor. Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin ise 100-101. varaklarında geçmektedir.
271	İbrāhīm Şemmās es-Semerḳandī	116b	İbrahim bin Şemmas es-Semerkandi'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 22a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinde bu isim geçmiyor. Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin ise 101. varaklarında geçmektedir.
272	Feth bin 'Alī el-Müşlī	116b	Feth bin Ali el-Mustili'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 22a-22b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 31. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 101. varaklarında geçmektedir.
273	Feth bin Şuhrufi'l-Mervezī Ḳaddesa'llāhu Te'ālā	116b	Feth bin Şuhrufi'l-Mervezi'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 22b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 31-32. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 101-102. varaklarında geçmektedir.

Tablo 2.1. devamı

274	Bışr bin el-Hāriş bin ‘Abdu’r-raḥmān el-Ḥafī	116b	Bışr bin el-Haris bin Abdurrahman el-Hafī’nin ismi, Molla Câmî’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 22b-23a, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 32. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 102. varaklarında geçmektedir.
275	Bışrû’t-Taberânî Ḳuddise sırruhu’l-‘azîz	117a	Bışrû’t-Taberani’nin ismi, Molla Câmî’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 23a, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 33. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 102. varaklarında geçmektedir.
276	Ebū Ca’fer Semmāk Ḳaddesa’llāhu Te’ālā	117a	Ebu Cafer Semmak’ın ismi, Molla Câmî’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 25b, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 35. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 108. varaklarında geçmektedir.
277	Aḥmed bin Ḥaḍravîyyetü’l-Belḥî	117a	Ahmed bin Hadraviyyetü’l-Belhi’nin ismi, Molla Câmî’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 25b, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 35-36. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 108. varaklarında geçmektedir.
278	Yaḥyā bin Mu’āz er-Rāzî	117a	Yahya bin Muaz er-Razi’nin ismi, Molla Câmî’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 25b-26a, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 36. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 108-109. varaklarında geçmektedir.
279	Ḥalef bin ‘Alî Raḥmetu’llāhi Te’ālā	117a	Halef bin Ali’nin ismi, Molla Câmî’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 26a, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 36. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 109. varaklarında geçmektedir.
280	Ebū ‘Alî Sindî	117a	Ebu Ali Sindi’nin ismi, Molla Câmî’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 27a, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 37. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 111. varaklarında geçmektedir.
281	Zālim bin Maḥmūd Ḳaddesa’llāhu Te’ālā	117b	Zalim bin Mahmud’un ismi diğer eserlerde Zalim bin Muhammed olarak geçiyor. Bu isim, Molla Câmî’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 27b, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 38. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 112. varaklarında geçmektedir.
282	Ebū Müzāḥim eş-Şirāzî	117b	Ebu Müzahim Şirazi’nin ismi, Molla Câmî’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 27b-28a, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 39. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 112-113. varaklarında geçmektedir.

Tablo 2.1. devamı

283	‘Abdu’l-lāh Mehdī-i Bāverdi	117b	Abdullah Mehdi-i Baverdi’nin ismi, Molla Câmî’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 28a, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 39. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 113. varaklarında geçmektedir.
284	Ĥamdün-ı Kaşşār	117b	Hamdun-ı Kassar’ın ismi, Molla Câmî’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 28a-28b, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 40. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 113-114. varaklarında geçmektedir.
285	Ebu’l -Ĥüseyn el-Bārūsî	117b	Ebu’l-Hüseyn el-Barusi’nin ismi, Molla Câmî’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 28b, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 40. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 114. varaklarında geçmektedir.
286	Manşūr ibn-i ‘Ammār Raĥmetu’l-lāh	118a	Mansur bin Ammar’ın ismi, Molla Câmî’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 28b-29a, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 40. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 114-115. varaklarında geçmektedir.
287	Aĥmedü’l-‘Āşım el-Anṭākî	118a	Ahmedü’l-Asım el-Antaki’nin ismi, Molla Câmî’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 29a, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 41. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 115. varaklarında geçmektedir.
288	Muĥammed bin Manşūr et-Tūsî	118a	Muhammed bin Mansur et-Tusi’nin ismi, Molla Câmî’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 29a-29b, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 41. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 115-116. varaklarında geçmektedir.
289	‘Aliyy-i ‘Askî Raĥmetu’l-lāh	118a	Aliyy-i Askî’nin ismi diğer eserlerde Aliyy-i Akki olarak geçiyor. Bu isim, Molla Câmî’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 29b-30a, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 41. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 116. varaklarında geçmektedir.
290	‘Abdu’l-lāh bin Ĥabîķ bin Sābit el-Anṭākî	118a-118b	Abdullah Habik bin Sabit el-Antaki’nin ismi, Molla Câmî’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 31a, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 42-43. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 118-119. varaklarında geçmektedir.
291	Sehl bin ‘Abdu’l-lāh et-Tüsterî	118b	Sehl bin Abdullah et-Tusteri’nin ismi, Molla Câmî’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 31a-32a, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 43. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 119-121. varaklarında geçmektedir.

Tablo 2.1. devamı

292	‘Abbās bin Ḥamza en-Niṣābūrī	118b	Abbas bin Hamza en-Niṣaburi’nin ismi, Molla Câmî’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 32a-32b, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 43. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 121. varaklarında geçmektedir.
293	‘Abbās İbni Yūsuf eş-Şeklî	118b	Abbas ibni Yusuf eş-Şekli’nin ismi, Molla Câmî’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 32b, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 43-44. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 121-122. varaklarında geçmektedir.
294	Ebū Ḥamza-i Ḥorāsānī	118b-119a	Ebu Hamza-i Horasani’nin ismi, Molla Câmî’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 33a-33b, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 44. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 122-123. varaklarında geçmektedir.
295	Ebū Ḥamza-i Bağdādī	119a	Ebu Hamza-i Bağdadi’nin ismi, Molla Câmî’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 33b-34a, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 44-45. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 123-125. varaklarında geçmektedir.
296	Ḥamza bin ‘Abdu’llāh el-‘Alevī el-Ḥüseynī	119a	Hamza bin Abdullah el-Alevi el-Hüseyni’nin ismi, Molla Câmî’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 34a, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 45. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 125. varaklarında geçmektedir.
297	Aḥḥefü’l-Hemedānī Raḥmetu’llāh	119a	Ahḥefü’l Hemedani diğer eserlerde Ahnefü’l-Hemedani olarak geçiyor. Bu isim Molla Câmî’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 36a, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 46. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 128-129. varaklarında geçmektedir.
298	Ebū ‘İkāl bin ‘İlvān el-Mağribī	119a-119b	Ebu İkal bin İlvan el-Magribi’nin ismi, Molla Câmî’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 36a-36b, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 47. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 129-130. varaklarında geçmektedir.
299	Ḥammād bin Kureyṣī Raḥmetu’llāh	119b	Hammad-ı Kureyşi’nin ismi, Molla Câmî’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 36b-37a, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 47. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 130. varaklarında geçmektedir.
300	Ebu’l-Hüseyn-i Nūrī Raḥmetu’llāh	119b	Ebu’l-Hüseyn-i Nuri’nin ismi, Molla Câmî’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 37a-37b, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 48. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 130-131. varaklarında geçmektedir.

Tablo 2.1. devamı

301	Ebū Ca'fer bin Kerbīnī Raḥmetu'llāh	119b	Ebu Cafer bin el-Kerbini'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 39a-39b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 49-50. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 135. varaklarında geçmektedir.
302	Kehmeş bin el-Ḥüseyn el-Hemedānī	119b	Kehmeş bin el-Hüseyn el-Hemedani'nin ismi diğer eserlerde sadece Kehmeş bin Hüseyin olarak geçiyor. Bu isim, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 39b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 50. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 135-136. varaklarında geçmektedir.
303	'Amr bin 'Osmān eş-Şūfī el-Mekkī Raḥmetu'llāhi Te'ālā	120a	Amr bin Osman el-Mekki es-Sûfî'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 39b-40a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 50. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 136-137. varaklarında geçmektedir.
304	Şāh Şücā-ı Kirmānī	120a	Şah Şüca-ı Kirmani'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 40a-40b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 51. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 137-138. varaklarında geçmektedir. (Bu isim tercümenin fihristinde geçmemekte ancak içerikte yer almaktadır)
305	Ebū 'Osmān-ı Mağribī Raḥmetu'llāh	120a	Ebu Osman-ı Magribi'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 41a-41b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 53-54. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 139-140. varaklarında geçmektedir.
306	Ṭalḥa bin Muḥammed bin aş-Şabbāḥ en-Nīlī	120a	Talha bin Muhammed bin es-Sabbah en-Nili'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 42a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 54. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 141. varaklarında geçmektedir.
307	Zekeriyyā bin Delūye Raḥmetu'llāhi 'aleyh	120a	Zekeriyya bin Deluye'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 41a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 52. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 139. varaklarında geçmektedir.
308	Zekeriyyā bin Yahyā el-Herevī	120a	Zekeriyya bin Yahya el-Herevi'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 41a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 52. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 139. varaklarında geçmektedir.

Tablo 2.1. devamı

309	Ebū Ṭālib Aḥmīmī	120a	Ebu Talib-i Ahmimi'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 41b-42a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 54. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 140-141. varaklarında geçmektedir.
310	Ebu'l - 'Abbās-ı Mesrûk Raḥmetu'llāhi Te'ālā	120a- 120b	Ebu'l-Abbās-ı Mesruk'un ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 42a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 54-55. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 141-142. varaklarında geçmektedir.
311	Şeyḥ Ebu'l - 'Abbās-ı Mevzûn Bağdādî	120b	Şeyh Ebu'l-Abbās-ı Mevzun Bagdadi'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 42a-42b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 55. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 142. varaklarında geçmektedir.
312	Ebū 'Abdu'llāh el-Mağrībî Raḥmetu'llāhi Te'ālā	120b	Ebu Abdullah el-Magribi'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 42b-43a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 55. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 142-143. varaklarında geçmektedir.
313	Ebū 'Abdu'llāh es-Sencerî	120b	Ebu Abdullah es-Senceri'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 54a-54b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 70. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 165-166. varaklarında geçmektedir.
314	Ebū 'Abdu'llāh el-Ḥuşrî	120b	Ebu Abdullah el-Husri'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 54b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 70. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 166. varaklarında geçmektedir.
315	Ca'fer bin el-Müberka'	120b- 121a	Cafer bin el-Müberka'nın ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 54b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 70. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 166. varaklarında geçmektedir.
316	'Alî bin Bindār bin el-Ḥüseyn eş-Şûfî	121a	Ali bin Bindar bin el-Hüseyn es-Sûfî es-Sayrafî'nin ismi, diğer eserlerde sadece Ali bin Bindar el-Hüseyn es-Sûfî olarak geçiyor. Bu isim, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 54b-55b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 70-71. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 166-168. varaklarında geçmektedir.
317	Muḥammed bin el-Fazl el-Belḥî	121a	Muhammed bin el-Fazl el-Belhi'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 55b-56a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 71. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 168-169. varaklarında geçmektedir.

Tablo 2.1. devamı

318	Muhammed bin ‘Alî el-Ḥakîm et-Tirmizî	121a	Muhammed bin Ali el-Hakim et-Tirmizi’nin ismi, Molla Câmî’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 56a-56b, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 72. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 169-170. varaklarında geçmektedir.
319	‘Alî bin Bekkâr Raḥmetu’llâh	121a-121b	Ali bin Bekkar’ın ismi, Molla Câmî’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 56b-57a, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 73. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 170-171. varaklarında geçmektedir.
320	Ebû ‘Abdu’llâh-ı ‘Abbādānî Raḥmetu’llâh	121b	Ebu Abdullah-ı Abbadani’nin ismi, Molla Câmî’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 57a, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 73. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 171-172. varaklarında geçmektedir.
321	‘Abdu’llâh el-Ḥadramî Raḥmetu’llâh	121b	Abdullah el-Hadrami’nin ismi diğer eserlerde Ebu Abdullah el-Hadrami olarak geçiyor. Bu isim, Molla Câmî’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 57a-57b, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 73. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 172. varaklarında geçmektedir.
322	Ebû ‘Abdu’llâh Sâlimî Raḥmetu’llâhi ‘aleyh	121b	Ebu Abdullah Salimi’nin ismi, Molla Câmî’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 57b, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 73-74. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 172. varaklarında geçmektedir.
323	Ebû Tâlib Muhammed bin ‘Alî ‘Atiyyeti’l-Ḥarisî el-Mekkî	121b	Ebu Talib-i Muhammed bin Ali Atiyyeti’l-Harisi el-Mekki’nin ismi, Molla Câmî’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 57b, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 74. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 172. varaklarında geçmektedir.
324	Ebû ‘Abdu’llâh-ı Çâvpâre Şûfî Hemedânî	121b	Ebu Abdullah-ı Çavpare Sûfî Hemedani’nin ismi, Molla Câmî’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 57b-58b, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 74. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 172-174. varaklarında geçmektedir.
325	Ebû Bekr-i Verrâḫ et-Tirmizî	121b	Ebu Bekr-i Verrak et-Tirmizi’nin ismi, Molla Câmî’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 58b-59a, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 74-75. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 174. varaklarında geçmektedir.
326	Ebu’l -Kâsım-ı Râzî Raḥmetu’llâh	122a	Ebu’l-Kasım-ı Razi’nin ismi, Molla Câmî’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 59a, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 75. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 174-175. varaklarında geçmektedir.

Tablo 2.1. devamı

327	Bekr-i Soğdı Raḥmetu'llāh	122a	Bekr-i Sogdi'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 59b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 75. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 175-176. varaklarında geçmektedir.
328	Şâlih bin Mektûm Raḥmetu'llāhi Te'ālā	122a	Sâlih bin Mektum'un ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 59b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 76. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 176. varaklarında geçmektedir.
329	Ebû Zerr et-Tirmizî Raḥmetu'llāh	122a	Ebu Zerr et-Tirmizi'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 59b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 76. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 176. varaklarında geçmektedir.
330	Hâşimî-i Soğdı Raḥmetu'llāhi Te'ālā	122a	Haşim-i Sogdi'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 59b-60a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 76. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 176-177. varaklarında geçmektedir.
331	Muḥammed bin el-Ḥasan el-Cevherî Raḥmetu'llāh	122a	Muhammed bin el-Hasan el-Cevheri'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 60a-60b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 76-77. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 177. varaklarında geçmektedir.
332	Ebû Bekr-i Kesâî-i Dîneverî Raḥmetu'llāh	122a	Ebu Bekr-i Kesai-i Dineveri'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 60b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 77. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 177-178. varaklarında geçmektedir.
333	Ebû 'Alî Cürcânî	122a	Ebu Ali Cürcani'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 60b-61a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 77. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 178. varaklarında geçmektedir. (Bu isim terümenin fihrist bölümünde geçmeyip içerikte mevcuttur.)
334	Muḥammed ve Aḥmed Ebnâ-i Ebi'l-verd	122a	Muhammed ve Ahmed Ebna-i Ebi'l-verd'in ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 61a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 78. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 178-179. varaklarında geçmektedir.
335	Tâhir-i Maḳdisî Raḥmetu'llāhi Te'ālā	122a-122b	Tahir-i Makdisi'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 61a-61b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 78. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 179-180. varaklarında geçmektedir.

Tablo 2.1. devamı

336	Ebū Ya'kūbu'l-Sūsī	122b	Ebu Yakubu'l-Susi'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 61b-62a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 78-79. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 180. varaklarında geçmektedir.
337	Ebū Ya'kūb-ı Mezḳūrī	122b	Ebu Yakub-ı Mezkuri'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 63b-64a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 81. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 183-184. varaklarında geçmektedir.
338	Ebū Ya'kūb-ı Meydānī	122b	Ebū Yakub-ı Meydani'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 64a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 81. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 184. varaklarında geçmektedir.
339	Ebū Ya'kūb bin Zizī	122b	Ebu Yakub bin Zizi'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 63a-63b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 80. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 182-183. varaklarında geçmektedir.
340	Ebū Ya'kūb bin Nehricūrī	122b	Ebu Yakub bin Nehricuri'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 62a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 79. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 180-181. varaklarında geçmektedir.
341	Ebū Ya'kūb ez-Zeyyāt	123a	Ebu Yakub ez-Zeyyat'ın ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 62a-62b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 79. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 181. varaklarında geçmektedir.
342	Aḥmed bin Vehb	123a	Ahmed bin Vehb'in ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 62b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 79. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 181. varaklarında geçmektedir.
343	Ebū Ya'kūb-ı Mezābilī	123a	Ebū Yakub-ı Mezabili'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 62b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 79. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 181. varaklarında geçmektedir.
344	Ebū Ya'kūb-ı Akṭa'	123a	Ebu Yakub-ı Akta'nın ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 62b-63a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 79-80. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 181-182. varaklarında geçmektedir.

Tablo 2.1. devamı

345	Ebū Ya'kūb-ı Harrāt-ı 'Askalānī	123a	Ebu Yakub-ı Harrat-ı Askalani'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 64a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 81. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 184. varaklarında geçmektedir.
346	Ebū Ya'kūb-ı Kürtî	123a	Ebu Yakub-ı Kürtî'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 64a-64b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 81-82. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 184-185. varaklarında geçmektedir.
347	Ḥayr-ı Nessāc Raḥmetu'llāhi Te'ālā	123a-123b	Hayr-ı Nessac'ın ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 64b-65a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 82. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 185-186. varaklarında geçmektedir.
348	Maḥfūz bin Maḥmūd	123b	Mahfuz bin Mahmud'un ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 65a-65b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 82. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 186. varaklarında geçmektedir.
349	Maḥfūz bin Muḥammed Raḥmetu'llāh	123b	Mahfuz bin Muhammed'in ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 65b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 82. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 186. varaklarında geçmektedir.
350	İbrāhīm el-Ḥavvāş	123b-124a	İbrahim el-Havvas'ın ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 65b-66b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 82-83. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 186-189. varaklarında geçmektedir.
351	İbrāhīm bin 'İsā	124a	İbrahim bin İsa'nın ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 66b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 84. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 189. varaklarında geçmektedir.
352	Ebū Muḥammed Cerirī	124a	Ebu Muhammed Ceriri'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 67a-67b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 84-85. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 189-190. varaklarında geçmektedir.
353	Ebu'l-'Abbās bin 'Aṭṭār	124a-124b	Ebu'l-Abbas bin Attar'ın ismi, diğer eserlerde Ebu'l-Abbas bin Ata olarak geçiyor. Bu isim, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 67b-68a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 86. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 191-192. varaklarında geçmektedir.

Tablo 2.1. devamı

354	Ebū Şālîh el-Müzeyyîn Raḥmetu'llāhi Te'ālā	124b	Ebu Sâlih el-Müzeyyin'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 68a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 86. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 192. varaklarında geçmektedir.
355	Ebu'l-'Abbās-ı Arzîzî	124b	Ebu'l-Abbās-ı Arzîzî'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 68a-69a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 86-87. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 192-193. varaklarında geçmektedir.
356	Ebu'l-'Abbās-ı Dîneverî	124b	Ebu'l-Abbās-ı Dîneverî'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 69a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 87-88. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 193-194. varaklarında geçmektedir.
357	Ebu'l-'Abbās Aḥmed bin Yahyā eş-Şirāzî	124b	Ebu'l-Abbās Ahmed bin Yahya eş-Şirazi'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 69a-69b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 88. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 194. varaklarında geçmektedir.
358	Ebu'l-'Abbās Bâverdî	124b	Ebu'l-Abbās Bâverdî'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 69b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 88. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 194. varaklarında geçmektedir.
359	Ebu'l-'Abbās-ı Berde'î	124b	Ebu'l-Abbās-ı Berdeî'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 69b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 88-89. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 194. varaklarında geçmektedir.
360	'Abdu'l-vāḥid bin 'Alî es- Seyyārî	124b	Abdu'l-vahid bin Ali es-Seyyari'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 70a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 89. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 195. varaklarında geçmektedir.
361	Ebu'l-'Abbās es-Sühreverdî	125a	Ebu'l-Abbās es-Sühreverdî'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 70a-70b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 89-90. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 195-196. varaklarında geçmektedir.
362	Ebu'l-'Abbās-ı Nihāvendî	125a	Ebu'l-Abbās-ı Nihavendî'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 70b-71a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 90-91. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 196-197. varaklarında geçmektedir.

Tablo 2.1. devamı

363	Ebu'l-‘Abbās-ı Nesā’ī	125a	Ebu'l-Abbās-ı Nesai'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 71b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 91-92. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 197-198. varaklarında geçmektedir.
364	Ebu'l-‘Abbās-ı Süreyc	125a	Ebu'l-Abbās-ı Süreyc'in ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 71b-72a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 92. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 198. varaklarında geçmektedir.
365	Ebu'l-‘Abbās bin Ḥamza bin Muḥammed	125a	Ebu'l-Abbās bin Hamza bin Muhammed'in ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 72a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 92. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 198-199. varaklarında geçmektedir.
366	‘Abdu'l-melik-i İskāf	125a	Abdu'l-melik-i İskaf'ın ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 73a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 94. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 202-203. varaklarında geçmektedir.
367	Fāris bin ‘İsā Bağdādī	125a	Faris bin İsa Bağdadi'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 74b-75a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 95. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 205-206. varaklarında geçmektedir.
368	Aḥmed bin Ḥüseyn bin Maṣṣūr el-Ḥallāc	125a	Ahmed bin Hüseyin bin Mansur el-Hallac'ın ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 75a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 95-96. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 206. varaklarında geçmektedir.
369	Ebū Maṣṣūr-ı Kāvḳülāh Raḥmetu'llāh	125b	Ebu Mansur-ı Kavkülâh'ın ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 75a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 96. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 206-207. varaklarında geçmektedir.
370	Ebū ‘Amr-ı Dımaşḳī	125b	Ebu Amr-ı Dımaşki'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 75a-75b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 96. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 207. varaklarında geçmektedir.
371	Muḥammed bin Ḥādım et-Tirmizī	125b	Muhammed bin Hamid et-Tirmizi'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 75b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 96-97. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 207-208. varaklarında geçmektedir.

Tablo 2.1. devamı

372	‘Abdu’l-lâh bin Muḥammed el-Ḥarrâz	125b	Abdullah bin Muhammed el-Harraz’ın ismi, Molla Câmi’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 75b-76a, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 97. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 208. varaklarında geçmektedir.
373	Bennân bin Muḥammed el-Ḥammâl Raḥmetu’l-lâh	125b	Bennan bin Muhammed el-Hammal’ın ismi, Molla Câmi’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 76a-77a, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 97-98. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 208-210. varaklarında geçmektedir.
374	İşhak ibni İbrâhîm el-Ḥammâl	125b	İshak ibni İbrahim el-Hammal’ın ismi, Molla Câmi’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 77a-77b, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 98-99. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 210-211. varaklarında geçmektedir.
375	Bennân bin ‘Abdu’l-lâh Raḥmetu’l-lâh	125b	Bennan bin Abdullah’ın ismi, Molla Câmi’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 77b, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 99. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 211. varaklarında geçmektedir.
376	Şeybân bin ‘Alî	126a	Şeyban bin Ali’nin ismi, Molla Câmi’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 77b, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 99. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 211. varaklarında geçmektedir.
377	Ebu’l-Ḥasan bin Muḥammed el-Müzeyyin	126a	Ebu’l-Hasan bin Muhammed el-Müzeyyin’in ismi, Molla Câmi’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 77b-78a, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 99-100. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 211-212. varaklarında geçmektedir.
378	Ebu’l-Ḥasan eṣ-Şāyî ‘ed-Dîneverî	126a	Ebu’l-Hasan es-Sayi ed-Dineveri’nin ismi, Molla Câmi’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 78a-78b, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 100. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 212-213. varaklarında geçmektedir.
379	Ebu’l-Ḥasan eṣ-Şabîhî Raḥmetu’l-lâhî Te‘âlâ	126a	Ebu’l-Hasan es-Sabihi’nin ismi, Molla Câmi’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 78b, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 101. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 213. varaklarında geçmektedir.

Tablo 2.1. devamı

380	Ebu'l-Hasan es-Suyûtî	126a	Ebu'l-Hasan es-Suyuti'nin ismi, Molla Câmi'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 78b-79a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 101. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 213-214. varaklarında geçmektedir.
381	Ebu'l-Hasan bin Şa're	126a	Ebu'l-Hasan bin Şare'nin ismi, Molla Câmi'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 79a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 101. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 214. varaklarında geçmektedir.
382	İbrâhîm Dāvūd el-Ğaşşâr er-Rakķî	126a	İbrahim Davud el-Kassar er-Rakki'nin ismi, Molla Câmi'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 79b-80a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 102. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 214-216. varaklarında geçmektedir.
383	Ebū Hâmid ez-Zenci'l-Esved	126b	Ebu Hamid ez-Zenci'l-Esved'in ismi, Molla Câmi'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 79a-79b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 101-102. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 214. varaklarında geçmektedir.
384	Ebū Ca'fer-i Haffâr	126b	Ebu Cafer-i Haffar'ın ismi, Molla Câmi'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 80a-80b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 102. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 216. varaklarında geçmektedir.
385	Ebū Ca'fer-i Sümânî	126b	Ebu Cafer-i Sümâni'nin ismi, Molla Câmi'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 80b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 103. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 216-217. varaklarında geçmektedir.
386	Ebū Ca'fer bin Hâmdân bin 'Alî bin Sinân	126b	Ebu Cafer bin Hamdan bin Ali bin Sinan'ın ismi, diğer eserlerde Ebu Cafer-i Ahmed bin Hamdan bin Ali bin Sinan olarak geçiyor. Bu isim Molla Câmi'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 81a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 103. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 217-218. varaklarında geçmektedir.
387	Ebū Ca'fer el-Fergânî Raḥmetu'llâh	126b	Ebu Cafer el-Fergani'nin ismi, Molla Câmi'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 81a-81b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 104. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 218. varaklarında geçmektedir.
388	Ca'fer-i Sāmânî	126b	Cafer-i Samani'nin ismi, Molla Câmi'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 81b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 104. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 218. varaklarında geçmektedir.

Tablo 2.1. devamı

389	Ebū Ca'fer-i Haddād Raḥmetu'llāhi Te'ālā	126b	Ebu Cafer-i Haddad'ın ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 81b-82a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 104-105. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 218-219. varaklarında geçmektedir.
390	Ebū Ca'fer-i Mu'âz-ı Mısrî	127a	Ebu Cafer-i Muaz-ı Mısri'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 82a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 105. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 219-220. varaklarında geçmektedir.
391	Ebū 'Abdu'llāh el-Berķī Raḥmetu'llāhi Te'ālā	127a	Ebu Abdullah el-Berki'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 82a-82b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 105. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 220. varaklarında geçmektedir.
392	Ebu'l-Hüseyn ed-Derrāc Raḥmetu'llāh	127a	Ebu'l-Hüseyn ed-Derrac'ın ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 84a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 108. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 223. varaklarında geçmektedir.
393	Ebu'l-Hüseyn-i Selāmī Raḥmetu'llāhi Te'ālā	127a	Ebu'l-Hüseyn-i Selâmiî'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 84a-84b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 108. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 224. varaklarında geçmektedir.
394	Bekr Derrāc Raḥmetu'llāh	127a	Bekir Derrac'ın ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 84a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 108. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 223-224. varaklarında geçmektedir.
395	Ebu'l-Hüseyn-i Hāşimī Raḥmetu'llāh	127a	Ebu'l-Hüseyn-i Haşimi'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 91b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 108. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 224. varaklarında geçmektedir.
396	Ebu'l-Hüseynü'l-Mālīkī	127a	Ebu'l-Hüseynü'l-Maliki'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 84b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 108. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 224. varaklarında geçmektedir.
397	Ebū Bekri'l-Vāsītī	127a	Ebu Bekri'l-Vasiti'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 84b-85a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 109. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 224-225. varaklarında geçmektedir.
398	Ebū Bekr-i Zekḳāk-ı Kebīr Raḥmetu'llāh	127a	Ebu Bekr-i Zekkak-ı Kebir'in ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 85a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 110. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 225. varaklarında geçmektedir.

Tablo 2.1. devamı

399	Ebū Bekr-i Zekkāk-ı Şağır Raḥmetu'llāh	127a	Ebu Bekr-i Zekkak-ı Sagir'in ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 85b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 110. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 225-226. varaklarında geçmektedir.
400	Ebū Bekr-i 'Aṭā'i Cuḥfî	127b	Ebu Bekr-i Ata Cuhf'un ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 86a-86b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 111-112. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 227. varaklarında geçmektedir.
401	Ebū Bekr-i Şıķāk Raḥmetu'llāh	127b	Ebu Bekr-i Şıkak'ın ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 86b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 112. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 227-228. varaklarında geçmektedir.
402	Ebū Bekr-i Yezdāniyār Ermevî	127b	Ebu Bekr-i Yezdaniyar Ermevi'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 88a-88b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 113-114. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 231-232. varaklarında geçmektedir.
403	Ebū Bekr bin 'İsā el- Muṭavva'î	127b	Ebu Bekr bin İsa el-Mutavva'i'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 89a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 115. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 233. varaklarında geçmektedir.
404	Ebū Bekr bin Ṭāhirü'l-Ebherî	127b	Ebu Bekr bin Tahirü'l-Ebheri'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 89a-89b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 115-116. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 233-234. varaklarında geçmektedir.
405	Ebū Bekr bin Ebî Sa'dān	127b	Ebu Bekr bin Ebi Sadan'nın ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 89b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 116. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 234-235. varaklarında geçmektedir.
406	Ebū Bekr-i 'Aṭūnî Raḥmetu'llāh	127b	Ebu Bekr-i Aṭuni'nin ismi diğer eserlerde Ebu Bekr-i Atufi olarak geçiyor. Bu isim, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 89b-90a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 116. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 235. varaklarında geçmektedir.
407	Ebū Bekr-i Sekkāk Raḥmetu'llāh	127b	Ebu Bekr-i Sekkak'ın ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 90a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 116-117. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 235. varaklarında geçmektedir.

Tablo 2.1. devamı

408	Ebū Bekr-i Saḫḫā Raḥmetu'llāh	127b	Ebu Bekr-i Sakka'nın ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 90a-90b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 117. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 235-236. varaklarında geçmektedir.
409	Ebū Bekri'l-Mısrî Raḥmetu'llāh	127b- 128a	Ebu Bekri'l-Mısri'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 90b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 117-118. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 236. varaklarında geçmektedir.
410	Ebū Bekri'l-Duḫḫî	128a	Ebu Bekri'l-Dukki'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 90b-91a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 118. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 236-237. varaklarında geçmektedir.
411	Ebū Bekr-i Ṭamistānî	128a	Ebu Bekr-i Tamistani'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 91a-91b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 118-119. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 237-238. varaklarında geçmektedir.
412	Ebū Bekr-i Ḳarrā Raḥmetu'llāh	128a	Ebu Bekr-i Karra'nın ismi, diğer eserlerde Ebu Bekr-i Ferra olarak geçiyor. Bu isim, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 91b-92a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 119. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 238-239. varaklarında geçmektedir.
413	Ebū Bekri'l-Şibhî Raḥmetu'llāh	128a	Ebu Bekri'l-Şibhi'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 92a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 119. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 239. varaklarında geçmektedir.
414	Ebū Bekri'l-Ṭarsūsî	128a	Ebu Bekri'l-Tarsusi'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 92a-93a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 119-121. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 239-241. varaklarında geçmektedir.
415	Ebū Bekri'l-Sūsî Raḥmetu'llāh	128a	Ebu Bekri'l-Susi'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 93a-94a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 121-123. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 241-243. varaklarında geçmektedir.
416	Ebū Bekr-i Şekîr Raḥmetu'llāh	128a	Ebu Bekr-i Şekir'in ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 94a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 123. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 243-238. varaklarında geçmektedir.

Tablo 2.1. devamı

417	Ebū Bekr-i Cevzekî Raḥmetu'llāh	128a	Ebu Bekr-i Cevzeki'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 94a-94b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 123. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 243-244. varaklarında geçmektedir.
418	Ebū Bekr-i Rāzî Raḥmetu'llāh	128a	Ebu Bekr-i Razi'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 94b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 123-124. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 244. varaklarında geçmektedir.
419	Ebū Bekr-i Müfid Raḥmetu'llāhi Te'ālā	128b	Ebu Bekr-i Müfid'in ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 95a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 124. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 244. varaklarında geçmektedir.
420	Ebū Bekr-i Kaşrî Raḥmetu'llāh	128b	Ebu Bekr-i Kasri'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 95a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 124-125. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 244-245. varaklarında geçmektedir.
421	Ebū Bekr-i Mevâzînî Raḥmetu'llāh	128b	Ebu Bekr-i Mevazini'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 95a-95b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 125. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 245. varaklarında geçmektedir.
422	Ebū Bekr-i Uşnânî Raḥmetu'llāh	128b	Ebu Bekr-i Uşnani'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 95b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 125. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 245-246. varaklarında geçmektedir.
423	Ebū Bekr-i Megâzilî Raḥmetu'llāh	128b	Ebu Bekr-i Megazili'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 95b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 125-126. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 246. varaklarında geçmektedir.
424	Ebū Bekr-i Kaṭî'î Raḥmetu'llāh	128b	Ebu Bekr-i Katii'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 95b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 126. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 246. varaklarında geçmektedir.
425	Ebū Bekr-i Hemedânî Raḥmetu'llāhi Te'ālā	128b	Ebu Bekr-i Hemedani'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 95b-96a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 126. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 246. varaklarında geçmektedir.
426	Ebū Bekr-i Kefşîrî	128b	Ebu Bekr-i Kefşiri'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 96a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 126-127. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 246-247. varaklarında geçmektedir.

Tablo 2.1. devamı

427	Ebū Bekr-i Dāvud ed-Dīneverī Raḥmetu'llāh	128b	Ebu Bekr-i Davud ed-Dineveri'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 96a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 127. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 247. varaklarında geçmektedir.
428	Ebū 'Aliyy-i Rûdbārī	129a	Ebu Aliyy-i Rudbari'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 96a-97b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 127-128. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 247-249. varaklarında geçmektedir.
429	Ebū 'Alī eş-Şekafī Raḥmetu'llāhi Te'ālā	129a	Ebu Ali es-Sekafi'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 97b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 128-129. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 249-250. varaklarında geçmektedir.
430	Ebū 'Alī el-Mekâtib el-Mıṣrī	129a	Ebu Ali el-Katib el-Mısri'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 97b-98a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 129. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 250. varaklarında geçmektedir.
431	Ebū 'Aliyy-i Meştulī Raḥmetu'llāhi Te'ālā	129a	Ebu Aliyy-i Meştuli'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 98a-98b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 129-130. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 250-252. varaklarında geçmektedir.
432	Ebū 'Aliyy-i Rāzī Raḥmetu'llāh	129a	Ebu Aliyy-i Razi'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 98b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 130. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 252. varaklarında geçmektedir.
433	Ebū 'Aliyy-i Ḥayrān Raḥmetu'llāhi Te'ālā	129a	Ebu Aliyy-i Hayran'ın ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 98b-99a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 130. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 252. varaklarında geçmektedir.
434	'Abdu'llāh bin Muḥammed el- Ma'rūf ve'l-Mūrta'ış	129b	Abdullah bin Muhammed el-Maruf ve'l-Mürtaiş'in ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 99a-100a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 131-132. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 252-254. varaklarında geçmektedir.
435	'Abdu'llāh bin Muḥammed bin Menāzil Raḥmetu'llāh	129b	Abdullah bin Muhammed bin Menazil'in ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 100a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 132. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 254. varaklarında geçmektedir.

Tablo 2.1. devamı

436	Ebū ‘Alī Sīrcānī Raḥmetu’llāh	129b	Ebu Ali Sircani’nin ismi, Molla Câmî’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 99a, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 130-131. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 252. varaklarında geçmektedir.
437	‘Abdu’llāh bin Ḥaddād-ı Rāzī Raḥmetu’llāh	129b	Abdullah bin Haddad-ı Razi’nin ismi, Molla Câmî’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 100a-100b, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 132. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 254. varaklarında geçmektedir.
438	‘Abdu’llāh-ı Nebāzānī	129b	Abdullah-ı Nebazani’nin ismi, Molla Câmî’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 100b, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 133. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 255. varaklarında geçmektedir.
439	Ebu’l-Ḥayr-ı ‘Asḳalānī Raḥmetu’llāh	129b	Ebu’l-Hayr-ı Askalani’nin ismi, Molla Câmî’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 104a, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 135. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 261. varaklarında geçmektedir.
440	Ebu’l-Ḥayr-ı Ḥamṣī Raḥmetu’llāh	129b	Ebu’l-Hayr-ı Hamsi’nin ismi, Molla Câmî’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 104a, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 135. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 261. varaklarında geçmektedir.
441	İbrāhīm eş-Şeybānī Raḥmetu’llāh	129b	İbrahim eş-Şeybani’nin ismi, diğer eserlerde İbrahim bin Şeyban el-Kirmanşahi el-Karmisi olarak geçiyor. Bu isim, Molla Câmî’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 104a-104b, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 135-136. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 261. varaklarında geçmektedir.
442	İbrāhīm bin Aḥmed bin el-Müvār eş-Şūfī er-Rākī	129b-130a	İbrahim bin Ahmed bin el-Müvar es-Sûfî er-Rakki’nin ismi, diğer eserlerde İbrahim bin Ahmed bin Müvellid es-Sûfî olarak geçiyor. Bu isim, Molla Câmî’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 104b, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 136-137. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 261-262. varaklarında geçmektedir.
443	İbrāhīm el-Cilī Raḥmetu’llāh	130a	İbrahim el-Cili’nin ismi, diğer eserlerde İbrahim el-Gili olarak geçiyor. Bu isim, Molla Câmî’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 104b-105a, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 137. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 262-263. varaklarında geçmektedir.

Tablo 2.1. devamı

444	İbrāhīm-i Dihistānī	130a-130b	İbrahim-i Dihistani'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 105a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 137. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 263. varaklarında geçmektedir.
445	İbrāhīm-i Merġinānī Raḥmetu'llāh	130b	İbrahim-i Merginani'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 105a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 137. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 263. varaklarında geçmektedir.
446	İbrāhīm-i Nāzūvīr Raḥmetu'llāh	130b	İbrahim-i Nazuvir'in ismi diğer eserlerde İbrahim-i Nazeviyye olarak geçiyor. Bu isim, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 105a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 137-138. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 263. varaklarında geçmektedir.
447	Muẓaffer Kirmānşāhī Raḥmetu'llāh	130b	Muzaffer Kırmanşahi'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 105a-105b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 138. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 263-264. varaklarında geçmektedir.
448	Ebu'l-Ḥasan Bennān	130b	Ebu'l-Hüseyn Bennan'nın ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 105b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 138. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 264. varaklarında geçmektedir.
449	Ebu'l-Ḥüseyn bin el-Ḥīndī'l-Fārisī	130b	Ebu'l-Hüseyn bin el-Hindi'l-Farisi'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 105b-106a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 138-139. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 264-265. varaklarında geçmektedir.
450	Ebū Ca'fer-i Muḥammed bin 'Alī en-Nesevī el-Ma'rūf bi-Muḥammed bin Ğaltān	130b	Ebu Cafer-i Muhammed bin Ali en-Nesevi el-Maruf bi-Muhammed bin Galtan'ın ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 106b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 139-140. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 266. varaklarında geçmektedir.
451	Ebū Sa'id el-A'rābī	130b	Ebu Said el-Arabi'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 106b-107a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 140. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 266-267. varaklarında geçmektedir.

Tablo 2.1. devamı

452	İbrâhîm bin Yûsuf bin Muḥammed ez-Züccâcî	131a	İbrahim bin Yusuf bin Muhammed ez-Züccaci'nin ismi, Molla Câmi'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 107b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 141. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 268. varaklarında geçmektedir.
453	Ca'fer bin Muḥammed bin Nuṣayr el-Ḥuldî el-Ḥavvâş	131a	Cafer bin Muhammed bin Nusayr el-Huldi el-Havvas'ın ismi, Molla Câmi'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 107b-108b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 141. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 268-269. varaklarında geçmektedir.
454	Ebu'l-Hüseyn eş-Şûfî el-Kuşencî	131a	Ebu'l-Hüseyn es-Sûfî el-Kuşenci'nin ismi, diğer eserlerde Ebu'l-Hasan es-Sûfî el-Kuşenci olarak geçiyor. Bu isim, Molla Câmi'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 108b-109a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 141-142. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 269-270. varaklarında geçmektedir.
455	Bindâr bin el-Hüseyn Muḥammed bin el-Mühelleb eş-Şîrâzî	131a	Bindar bin el-Hüseyn Muhammed bin el-Mühelleb eş-Şîrazi'nin ismi, Molla Câmi'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 109a-109b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 142. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 270-271. varaklarında geçmektedir.
456	Ebû 'Amr bin Nüceyd Raḥmetu'llâhi Te'âlâ	131a	Ebu Amr bin Nüceyd'in ismi, Molla Câmi'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 109b-110a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 142-143. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 271-272. varaklarında geçmektedir.
457	'Abdu'llâh bin Muḥammed bin 'Abdu'r-raḥmân er-Râzî	131a	Abdullah bin Muhammed bin Abdurrahman er-Razi'nin ismi diğer eserlerde Abdullah bin Muhammed bin Abdurrahman er-Razi eş-Şarani olarak geçiyor. Bu isim, Molla Câmi'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 110a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 143. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 272. varaklarında geçmektedir.
458	Ebu'l-Hüseyn es-Sîrvânî Raḥmetu'llâh	131a	Ebu'l-Hüseyn es-Sirvani'nin ismi, Molla Câmi'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 110a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 143. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 272. varaklarında geçmektedir.
459	Ebû Süleymân-ı Nîlî Raḥmetu'llâhi Te'âlâ	131a	Ebu Süleyman-ı Nili'nin ismi, Molla Câmi'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 110b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 144. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 273. varaklarında geçmektedir.

Tablo 2.1. devamı

460	Ebū Süleymān-ı Havvāş-ı Mağribī	131b	Ebu Süleyman-ı Havvas-ı Magribi'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 110b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 144. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 273-274. varaklarında geçmektedir.
461	Ebu'l -Kāsım Naşrābādī	131b	Ebu'l-Kasım Nasrabadi'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 110b-111a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 145. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 274. varaklarında geçmektedir.
462	Ebū Bekr-i Rāzī Cīlī	131b	Ebu Bekr-i Razi Cili'nin ismi, diğer eserlerde sadece Ebu Bekr-i Razi olarak geçiyor. Bu isim, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 111a-111b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 145. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 274-275. varaklarında geçmektedir.
463	Ebū Bekr-i Fāliznān	131b	Ebu Bekr-i Faliznan'ın ismi diğer eserlerde Ebu Bekr-i Falizban olarak geçiyor. Bu isim, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 111b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 146. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 275. varaklarında geçmektedir.
464	Ebu'l-Hüseyn el-Huşrī	131b	Ebu'l-Hüseyn el-Husri'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 111b-112a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 146-147. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 275-276. varaklarında geçmektedir.
465	Ebu'n-Naşr-ı Habbāz ve Ebu'l -Hasan-ı Sūhān Ajen	131b-132a	Ebu'n-Nasr-ı Habbaz ve Ebu'l-Hasan-ı Sūhan Ajen'in ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 112b-113a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 147-148. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 277-278. varaklarında geçmektedir.
466	Şeyh Muḥammed Ḥarrānī	132a	Şeyh Muhammed Harrani'nin ismi, diğer eserlerde Şeyh Ahmed-i Harrani olarak geçiyor. Bu isim, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 113a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 148. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 278. varaklarında geçmektedir.
467	Ebu'l-Hasan el-Urmevī	132a	Ebu'l-Hasan el-Urmevi'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 113a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 148. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 278. varaklarında geçmektedir.

Tablo 2.1. devamı

468	Ebu'l-Ḥayr-ı Mālīkī	132a	Ebu'l-Hayr-ı Maliki'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 114a-114b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 149. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 280-281. varaklarında geçmektedir.
469	Ebū Bekr eş-Şa'rānī	132a	Ebu Bekr eş-Şarani'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 114b-115a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 150. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 281. varaklarında geçmektedir.
470	Ca'fer el-Ḥazzā'	132a	Cafer el-Hazza'nın ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 115a-115b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 150-151. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 281-282. varaklarında geçmektedir.
471	Hişām bin 'Abdān	132a	Hişam bin Abdan'ın ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 115b-116a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 151. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 282-283. varaklarında geçmektedir.
472	Ebū Muḥarriz Raḥmetu'llāh	132a	Ebu Muharriz'in ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 116a-116b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 152. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 283-284. varaklarında geçmektedir.
473	Mü'mil el-Ḥaşşāş	132b	Mümil el-Hassas'ın ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 117b-118b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 153-154. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 286-287. varaklarında geçmektedir.
474	'Alī bin Şeleviyye	132b	Ali bin Şeleviyye'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 118b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 154. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 287-288. varaklarında geçmektedir.
475	Ebū'd-Ḍaḥḥāk	132b	Ebu'd- Dahhak'ın ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 119a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 155. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 288-289. varaklarında geçmektedir.
476	İbrāhīm el-Mütevekkil	132b	İbrahim el-Mütevekkil'in ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 120b-121a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 157. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 291-292. varaklarında geçmektedir.

Tablo 2.1. devamı

477	Ebū Ṭālib bin Ḥazrec bin ‘Alī	132b	Ebu Talib bin Hazrec bin Ali’nin ismi, Molla Câmî’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 121a-122a, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 157-158. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 292-294. varaklarında geçmektedir.
478	Ebū ‘Aliyy-i Vârcî	132b	Ebu Aliyy-i Varcî’nin ismi, Molla Câmî’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 122a-122b, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 158. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 294. varaklarında geçmektedir.
479	Ebu’l-Fazl-ı Ca’fer el-Ca’dî	132b	Ebu’l-Fazl-ı Cafer el-Cadi’nin ismi, Molla Câmî’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 122b, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 159. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 294. varaklarında geçmektedir.
480	Ebu’l-Kâsım el-Kaşrî	132b	Ebu’l-Kasım’l-Kasri’nin ismi, Molla Câmî’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 122b-123a, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 159. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 294-296. varaklarında geçmektedir.
481	‘Abdu’l-‘azîz Buḥrânî	132b	Abdulaziz Buhrani’nin ismi, Molla Câmî’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 123a-123b, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 159-160. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 296. varaklarında geçmektedir.
482	Ebu’l-Ḥasan-ı Ḥakīmî	132b-133a	Ebu’l- Hasan-ı Hakimi’nin ismi, Molla Câmî’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 123b, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 160. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 296-297. varaklarında geçmektedir.
483	Şeyḥ Ebū ‘Alī Ḥüseyn bin Muḥammed el-Ekkār	133a	Şeyh Ebu Ali Hüseyin bin Muhammed el-Ekkar’ın ismi, Molla Câmî’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 123b-124a, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 160. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 297. varaklarında geçmektedir.
484	Cemāle’d-dîn Muḥammed Bâklincār	133a	Şeyh Cemaleddin Muhammed Baklincar’ın ismi, Molla Câmî’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 128a-128b, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 164-165. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 305-306. varaklarında geçmektedir.

Tablo 2.1. devamı

485	Hâce 'Alî bin Hasan Kirmânî	133a	Hace Ali bin Hasan Kirmani'nin ismi, Molla Câmi'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 128b-129a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 165-166. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 306. varaklarında geçmektedir.
486	Mîre-i Nişabûrî	133a-133b	Mire-i Nişaburi'nin ismi, Molla Câmi'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 129a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 166. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 306-307 varaklarında geçmektedir.
487	Ebû 'Abdu'llâh et-Terûgindî	133b	Ebu Abdullah et-Terugidi'nin ismi, Molla Câmi'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 129a-129b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 166. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 307-308. varaklarında geçmektedir.
488	Ebû 'Abdu'llâh-ı Rûdbârî	133b	Ebu Abdullah-ı Rudbari'nin ismi, Molla Câmi'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 129b-130a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 166-167. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 308. varaklarında geçmektedir.
489	Ebû 'Abdu'llâh-ı Me'nûk Raḥmetu'llâh	133b	Ebu Abdullah-ı Menûk'ün ismi, Molla Câmi'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 130a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 167. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 308-309. varaklarında geçmektedir.
490	Ebû 'Abdu'llâh el-Muḳrî	133b	Ebu Abdullah el-Mukri'nin ismi, Molla Câmi'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 130b-131a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 168-169. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 310. varaklarında geçmektedir.
491	Ebu'l-Ḳasım el-Muḳrî Raḥmetu'llâhi Te'âlâ	133b	Ebu'l-Ḳasım el-Mukri'nin ismi, Molla Câmi'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 131a-131b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 169. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 310-311. varaklarında geçmektedir.
492	Ebû Muḫammed er-Rāsibî	133b	Ebu Muhammed er-Rasibi'nin ismi, Molla Câmi'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 131b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 169. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 311. varaklarında geçmektedir.
493	Ebu'l-Hüseyn-i Tarzî	133b	Ebu'l- Hüseyin-i Tarzi'nin ismi, Molla Câmi'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 133b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 172. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 315. varaklarında geçmektedir.

Tablo 2.1. devamı

494	Ebu'l-Hüseyni's-Sîrvânî	134a	Ebu'l- Hüseyni's-Sirvani'nin ismi diğer eserlerde Ebu'l- Hüseyni's-Sirvani es-Sagîr olarak geçiyor. Bu isim, Molla Câmi'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 132a-133a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 170-171. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 313-314. varaklarında geçmektedir.
495	Şeyh Ahmed-i Cuvâlger Raḥmetu'llâhi Te'âlâ	134a	Şeyh Ahmed-i Cuvalger'in ismi Molla Câmi'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 134b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 173. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 317. varaklarında geçmektedir.
496	Ebu'l-Hüseyn-i Haddâd-ı Hirevî	134a	Ebu'l- Hüseyn-i Haddad-ı Herevi'nin ismi Molla Câmi'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 134b-135a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 173-174. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 317-318. varaklarında geçmektedir.
497	Ebu'l-Muzaffer-i Tirmizî Raḥmetu'llâh	134a	Ebu'l-Muzaffer-i Tirmizi'nin ismi Molla Câmi'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 135a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 174. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 318. varaklarında geçmektedir.
498	Emîrḥa-i Sîfalfürüş	134a	Emirçe-i Sîfalfürüş'un ismi Molla Câmi'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 135a-135b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 174-175. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 318-319. varaklarında geçmektedir.
499	Şerîf Ḥamza-i 'Uḳaylî	134a	Şerif Hamza-i Ukayli'nin ismi Molla Câmi'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 135b-136a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 175-176. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 319-320. varaklarında geçmektedir.
500	'Ârif-i 'Ayyâr Raḥmetu'llâh	134a- 134b	Arif-i Ayyar'ın ismi Molla Câmi'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 136a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 176. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 320. varaklarında geçmektedir.
501	Ebu'l-Hüseyn-i Sâlbih bin İbrâhîm Ḳaddesa'llâhu sırrahu	134b	Ebu'l- Hüseyn-i Salbih bin İbrahim'in ismi Molla Câmi'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 136a-136b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 176. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 320. varaklarında geçmektedir.

Tablo 2.1. devamı

502	Ebū Hāmid-i Dostān	134b	Ebu Hamid-i Dostan'ın ismi Molla Cāmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 137a-138a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 178. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 322-323. varaklarında geçmektedir.
503	Şeyh Ebu'l-Fazl bin el-Hasan es-Serahsî	134b-135a	Şeyh Ebu'l-Fazl bin el- Hasan es-Serahsi'nin ismi Molla Cāmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 138b-139b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 180. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 324-326. varaklarında geçmektedir.
504	Hâlû-yı Nîşâbūrî	135a	Hâlu-yı Nişaburi'nin ismi Molla Cāmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 139b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 181. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 326-327. varaklarında geçmektedir.
505	Şeyh Ahmed-i Naşr Kuddise sirruhu'l-'azîz	135a	Şeyh Ahmed-i Nasr'ın ismi Molla Cāmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 141a-141b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 183. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 329-330. varaklarında geçmektedir.
506	Şeyh Ebū 'Aliyy-i Siyāh	135a	Şeyh Ebu Aliyy-i Siyah'ın ismi Molla Cāmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 141b-142a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 183-184. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 330-331. varaklarında geçmektedir.
507	Şeyh Ebū 'Alî eş-Şuyūsî el-Mervezî	135a	Şeyh Ebu Ali eş-Şuyusi el-Mervezi'nin ismi, diğer eserlerde Ebu Ali eş-Şebevi el-Mervezi olarak geçiyor. Bu isim, Molla Cāmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 143a-144a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 185-186. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 334-335. varaklarında geçmektedir.
508	Şeyh Muhammed Kaşşâb-ı Âsili	135b	Şeyh Muhammed Kassab-ı Asili'nin ismi diğer eserlerde Muhammed Kassab-ı Amili olarak geçiyor. Bu isim, Molla Cāmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 145a-145b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 188-189. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 337. varaklarında geçmektedir.
509	Şeyh Ebū 'Abdu'llāh-ı Dāsitanî	135b	Şeyh Ebu Abdullah-ı Dasitani'nin ismi Molla Cāmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 146a-146b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 190. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 339. varaklarında geçmektedir.
510	Ebū eṭ-Ṭayyib-i Sehl	135b	Diğer eserlerde bu isim geçmiyor.

Tablo 2.1. devamı

511	Emîr ‘Aliyy-i Ğabûr Raĥmetu’llâhi ‘aleyh	135b	Emir Aliyy-i Gabur’ın ismi diğ er eserlerde Emir Aliyy-i Abu olarak geçiyor. Bu isim, Molla Câmi’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 151b-152a, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 195. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 349-350. varaklarında geçmektedir.
512	Şeyh Ebû ‘Abdu’r-raĥmân es-Sülemî en-Nîşâbûrî	135b	Şeyh Ebu Abdur-rahman es-Sülemi en-Nişaburi’nin ismi, Molla Câmi’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 152a-152b, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 195-196. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 350-352. varaklarında geçmektedir.
513	Hüseyn bin Muhammed Mūsā es-Sülemî	135b	Hüseyn bin Muhammed Musa es-Sülemi’nin ismi, Molla Câmi’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 152b-153a, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 196. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 352. varaklarında geçmektedir.
514	‘Alî bin ‘Oşmân bin Ebi ‘Alî el-Celâbî el-Ġaznevî	136a	Ali bin Osman bin Ebi Ali el-Celabi el-Gaznevi’nin ismi, Molla Câmi’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 154b-155a, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 199. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 356. varaklarında geçmektedir.
515	Şeyh Aĥmed-i Neccâr Esterâbâdî	136a	Şeyh Ahmed-i Neccar Esterabadi’nin ismi, Molla Câmi’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 156a, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 201. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 358. varaklarında geçmektedir.
516	Şeyh Ebû Zür‘a-i Râzî	136a	Şeyh Ebu Züra-i Razi’nin ismi, Molla Câmi’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 156a-156b, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 201. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 358. varaklarında geçmektedir.
517	Şeyh Ebû Zür‘a-i Erdebîlî	136a	Şeyh Ebu Züra-i Erdebili’nin ismi, Molla Câmi’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 156b-157a, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 201-202. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 358-359. varaklarında geçmektedir.
518	Şeyh Mü’mîn-i Şîrâzî	136a	Şeyh Mümin-i Şirazi’nin ismi, Molla Câmi’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 158a-158b, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 203. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 361. varaklarında geçmektedir.

Tablo 2.1. devamı

519	Şeyh Ebü İshāk-ı Şāmī	136a	Şeyh Ebu İshak-ı Şami'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 158b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 203-204. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 361-362. varaklarında geçmektedir.
520	Hâce Yahyâ bin 'Ammâr eş-Şeybânî	136b	Hace Yahya bin Ammar eş-Şeybani'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 165b-166b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 210-111. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 372-374. varaklarında geçmektedir.
521	Şeyh Ebü 'Abdu'llâh-ı Tākî	136b	Şeyh Ebu Abdullah-ı Taki'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 166b-167b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 211. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 374-375. varaklarında geçmektedir.
522	Şeyh Ebu'l -Hasan Bîşr-i Sencerî	136b	Şeyh Ebu'l-Hasan Bîşr-i Senceri'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 167b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 212. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 375-376. varaklarında geçmektedir.
523	Kākā Ebu'l -Kaşr-ı Büstî Raḥmetu'llāh	136b	Kaka Ebu'l-Kasr-ı Büsti'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 167b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 212. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 376. varaklarında geçmektedir.
524	Kākā Aḥmed-i Sünbül ve birâderi Muḥammed-i Hürçe	136b	Kaka Ahmed-i Sünbül ve biraderi Muhammed-i Hurçe'nin ismi Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 167b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 212. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 376. varaklarında geçmektedir.
525	Ebū Maṣṣūr Muḥammed el-Enşārî	136b-137a	Ebu Mansur Muhammed el-Ensari'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 167b-168a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 212-213. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 376-377. varaklarında geçmektedir.
526	Ebū Maṣṣūr-ı Sūhte	137a	Ebu Mansur-ı Suhte'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 168a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 213. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 377. varaklarında geçmektedir.

Tablo 2.1. devamı

527	Şeyh Ahmed-i Ceştî ve Hâce İsmâ'il Ceştî biraderi	137a	Şeyh Ahmed-i Ceştî ve biraderi Hacı İsmail Ceştî'nin ismi, Molla Câmi'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 168a-169a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 213-214. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 377-378. varaklarında geçmektedir.
528	Ebû Hafş-ı Gāvurdānī	137a	Ebu Hafş-ı Gavurdani'nin ismi, Molla Câmi'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 168b-169a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinde ise bu isim geçmiyor. Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'ininde ise 377-378. varaklarında geçmektedir.
529	Bû Bişr-i Kūvaşānī Raḥmetu'llāh	137a	Ebu Bişr-i Kūvaşani'nin ismi diğer eserlerde geçmemektedir.
530	Aḥmed Mercāne ve Aḥmed Kāh-i Destānī	137a	Ahmed Mercane ve Ahmed Kah-i-Destani'nin ismi diğer eserlerde geçmemektedir.
531	Şeyh Ahmed-i Hācī Raḥmetu'llāh	137a	Şeyh Ahmed-i Hacı'nin ismi, Molla Câmi'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 169a-169b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 214. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 379. varaklarında geçmektedir.
532	Şeyh Bū Seleme-i Bāverdānī	137a	Şeyh Bu Seleme-i Baverdani'nin ismi, Molla Câmi'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 169b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 214. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 379. varaklarında geçmektedir.
533	Ebū 'Aliyy-i Keyyāl Raḥmetu'llāh	137a	Ebu Aliyy-i Keyyali'nin ismi, Molla Câmi'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 169b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 214. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 379. varaklarında geçmektedir.
534	Ebū 'Aliyy-i Zerger Raḥmetu'llāhi 'aleyh	137a	Ebu Aliyy-i Zerger'in ismi, Molla Câmi'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 169b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 214. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 379. varaklarında geçmektedir.
535	Ebū 'Alī Pūyeger Raḥmetu'llāh	137a	Ebu Ali Puyeger'in ismi diğer eserlerde Ebu Ali Puteger olarak geçiyor. Bu isim, Molla Câmi'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 169b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 214. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 379. varaklarında geçmektedir.

Tablo 2.1. devamı

536	Şeyh Ebū Naşr-ı Kabbānī	137a	Şeyh Ebu Naşr-ı Kabbani'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 169b-170a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 215. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 379-380. varaklarında geçmektedir.
537	Şeyh İsmâ'îl Naşrâbâdî	137a	Şeyh İsmail Nasrabadi'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 170a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 215. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 380. varaklarında geçmektedir.
538	Şeyh Ebū Hâşim eş-Şüfî	137a-137b	Şeyh Ebu Haşim es-Sûfî'nin ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 15a-15b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 16-17. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 86-87. varaklarında geçmektedir.
539	Şeyh Ebū Manşûr Raḥmetu'llāh	138a-138b	Şeyh Ebu Mansur Kazur'un ismi, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 170a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 215. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 380. varaklarında geçmektedir.
540	İsmâ'îl Kabbās-ı Cîreftî	138b	İsmail Kabbas-ı Cîreftî'nin ismi diğer eserlerde İsmail Debbas-ı Cîreftî olarak geçmektedir. Bu isim, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 170a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 215. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 380. varaklarında geçmektedir.
541	Ebū Sa'îd-i Mu'allim	138b	Ebu Said-i Muallim'in ismi Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 170a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 215. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 380. varaklarında geçmektedir.
542	Şeyh Muḥammed Ebū Ḥafş Raḥmetu'llāh	138b	Şeyh Muhammed Ebu Hafs-ı Kürti'nin diğer eserlerde Muhammed Ebu Hafs-ı Kürti olarak geçiyor. Bu isim, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 170a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 215-216. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 380. varaklarında geçmektedir.
543	Şeyh 'Ammū Ḳuddise sırruhu'l-'azîz	138b	Şeyh Amu'nun ismi Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 170a-170b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 216. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 380-381. varaklarında geçmektedir.

Tablo 2.1. devamı

544	Şeyh Ahmed-i Kūfānī	138b	Şeyh Ahmed-i Kufani'nin ismi Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 170b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 216. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 381. varaklarında geçmektedir.
545	Ebu'l-Hasan-ı Neccâr	138b	Ebu'l-Hasan-ı Neccar'ın ismi Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 170b-173b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 216-217. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 381-386. varaklarında geçmektedir.
546	Şeyh Ebu'l -Leys-i Kūşencî	138b	Şeyh Ebu'l-Leys-i Kuşenci'nin ismi Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 173b-174a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 217. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 386-387. varaklarında geçmektedir.
547	Muhammed 'Abdu'llâh-ı Kâzur-ı Merdî	138b	Muhammed Abdullah-ı Kazur-ı Merdi'nin ismi diğer eserlerde Muhammed bin Abdullah-ı Kazur-ı Herevi olarak geçiyor. Bu isim, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 174a-174b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 217. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 387. varaklarında geçmektedir.
548	Kurbenc Kuddise sırruhu'l- 'azîz	138b	Kurbenc'in ismi Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 174b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 218. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 387. varaklarında geçmektedir.
549	Ebû 'Abdu'llâh Ahmed 'Abdu'r-raḥmān ibni Naşr el-Mālînî	138b-139a	Ebu Abdullah Ahmed bin Abdurrahman ibni Nasr el-Malini'nin ismi Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 175a-175b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 219. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 388-389. varaklarında geçmektedir.
550	Sultân Mecde'd-dîn-i Tâlib	139a	Sultan Mecdeddin-i Talibe'nin ismi Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 176a-176b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 220-221. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 389-390. varaklarında geçmektedir.
551	Şeyh Maḥmūd Eşnevî	139a	Şeyh Mahmud Eşnevi'nin ismi diğer eserlerde geçmiyor.
552	Hâce 'Abdu'llâh İmâm-ı İşfahânî	139a	Hace Abdullah İmam-ı İsfahani'nin ismi Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 203a-203b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 253-254. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 441-442. varaklarında geçmektedir.

Tablo 2.1. devamı

553	Rābi‘a-i ‘Adeviyye Raḥimehu’llāh	139b	Rabia-i Adeviyye’nin ismi Molla Cāmî’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 310b-311a, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 441-442. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 692. varaklarında geçmektedir.
554	Lübabetü’l-Müte‘abbide Raḥimehu’llāh	139b-140a	Lübabetü’l-Müteabbide’nin ismi Molla Cāmî’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 311a, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 442. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 692-693. varaklarında geçmektedir.
555	Meryemü’l-Basariyye Raḥimehu’llāh	140a	Meryemü’l-Basariyye’nin ismi Molla Cāmî’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 311a, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 442. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 693. varaklarında geçmektedir.
556	Reyhâne-i Vâlihe	140a	Reyhane-i Valiye’nin ismi Molla Cāmî’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 311a, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 442. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 693. varaklarında geçmektedir.
557	Mu‘âzatü’l-‘Adeviyye	140a	Muazatü’l-Adeviyye’nin ismi Molla Cāmî’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 311a, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 442-443. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inde ise bu isim geçmemektedir.
558	‘Ukîretü’l-‘Ābide	140a	Ukîretü’l-Abide’nin ismi Molla Cāmî’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 311a-311b, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 443. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 693. varaklarında geçmektedir.
559	Şe‘vâne Raḥimehu’llāh	140a-140b	Şevane’nin ismi Molla Cāmî’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 311b, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 443. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 693-694. varaklarında geçmektedir.
560	Kürdiyye Raḥimehu’llāhi Te‘ālā	140b	Kürdiyye’nin ismi Molla Cāmî’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 311b, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 443-444. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 694. varaklarında geçmektedir.
561	Ḥafza binti Sirin	140b	Hafza binti Sirin’in ismi Molla Cāmî’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 311b-312a, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 444. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 694. varaklarında geçmektedir.
562	Rābi‘a-i Şāmiyye Raḥimehu’llāhi Te‘ālā	140b	Rabia-i Şamiyye’nin ismi Molla Cāmî’nin Nefehâtü’l-Üns’ünün 312a, Nevâî’nin Nesâyimü’l-Mahabbe’sinin 444-445. ve Lâmiî Çelebi’nin Fütûhu’l-Mücâhidîn’inin 694-695. varaklarında geçmektedir.

Tablo 2.1. devamı

563	Ḥalīme-i Dımışkiyye	140b	Halime-i Dımışkiyye'nin ismi diğerk eserlerde Hakime-i Dımışkiyye olarak geçiyor. Bu isim, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 312a-312b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 445. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 695. varaklarında geçmektedir.
564	Ümmi Ḥasân Raḥimehu'llâh	140b-141a	Ümmi Hasan'ın ismi Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 312b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 445. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 695. varaklarında geçmektedir.
565	Fâtıma-i Nişaburiyye	141a	Fatıma-i Nişaburiyye'nin ismi Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 312b-313a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 445-446. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 695-696. varaklarında geçmektedir.
566	Zeytûne Raḥimehu'llâhi Te'âlâ	141a	Zeytune'nin ismi Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 313a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 446. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 696-697. varaklarında geçmektedir.
567	Fâtıma-i Berda'ıyye	141a	Fatıma-i Berdaiyye'nin ismi Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 313a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 446-447. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 697. varaklarında geçmektedir.
568	Ümmi 'Alî zevce-i Aḥmed bin Ḥadraviyye	141a-141b	Ümmi Ali zevce-i Ahmed bin Hadraviyye'nin ismi Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 313a-313b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 447. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 697. varaklarında geçmektedir.
569	Ümmü Muhammed vâlide-i Şeyḫ Ebî 'Abdu'llâh-i Ḥafîf	141b	Ümmü Muhammed valide-i Şeyh Ebi Abdullah-i Hafîf'in ismi Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 313b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 447. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 697-698. varaklarında geçmektedir.
570	Vâlide-i Fâtıma binti Ebî Bekr Raḥimehu'llâh	141b	Fatıma binti Ebi Bekr Kettani'nin ismi Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 313b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 448. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 698. varaklarında geçmektedir.
571	Fıdḍa Raḥimehu'llâh	141b-142a	Fıdda'nın ismi Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 313b-314a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 448. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 698-699. varaklarında geçmektedir.

Tablo 2.1. devamı

572	Telmîze-i Serîr-i Saḳaṭî Raḥimehu'llāh	142a- 142b	Telmîze-i Serî-i Sakatî'nin ismi Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 314a-314b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 448. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 699. varaklarında geçmektedir.
573	Tuhfe Raḥimehu'llāhi Te'ālā	142b- 144a	Tuhfe'nin ismi Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 314b-316b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 448-449. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 699-702. varaklarında geçmektedir.
574	Ümî Muhammed Raḥimehu'llāhi Te'ālā	144a	Ümî Muhammed'in ismi Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 316b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 449. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 702-703. varaklarında geçmektedir.
575	Ḥabîbik Mervîyye	144a	Ḥabîbik Mervîyye'nin ismi diğer eserlerde Bibik Mervîyye olarak geçiyor. Bu isim, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 316b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 449. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 703. varaklarında geçmektedir.
576	Ka'b kızı Raḥimehu'llāhi Te'ālā	144a	Kab kızı'nın ismi diğer eserlerde Duhter-i Kab olarak geçiyor. Bu isim, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 316b-317a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 449-450. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 703. varaklarında geçmektedir.
577	Fâtîma binti el-Müşennā	144a- 144b	Fâtîma binti el-Müşenna'nın ismi Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 317a-317b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 450. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 703-704. varaklarında geçmektedir.
578	Câriye-i Sevdâ Raḥimehu'llāh	144b	Cariye-i Sevdâ'nın ismi Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 317b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 451. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 704-705. varaklarında geçmektedir.
579	İmre'e-i Mechûliyye	144b	İmree-i Mechuliyye'nin ismi Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 317b-318a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 451-452. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 705. varaklarında geçmektedir.
580	Câriye-i Mechûle Raḥimehu'llāh	145a	Cariye-i Mechule'nin ismi Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 318a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 452. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 705-706. varaklarında geçmektedir.

Tablo 2.1. devamı

581	İmre'e-i Mısrıyye-i Uḥrā	145a	İmree-i Mısrıyye-i Uhra'nın ismi Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 318a-318b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 452. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 706. varaklarında geçmektedir.
582	İmre'e-i Mısrıyye Raḥimehu'llāh	145a	İmree-i Mısrıyye'nin ismi Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 318a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 452. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 706. varaklarında geçmektedir.
583	İmre'e-i Ḥārezmiyye	145a	İmree-i Harezmiyye'nin ismi Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 318b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 452-453. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 706. varaklarında geçmektedir.
584	Ḥabeşıyye Raḥimehu'llāhi Te'ālā	145a-145b	Habeşıyye'nin ismi, diğer eserlerde Cariye-i Habeşıyye olarak geçiyor. Bu isim, Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 318b-319a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 453-454. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 706-707. varaklarında geçmektedir.
585	İmre'e-i İsfahāniyye	145b	İmree-i İsfahaniyye'nin ismi Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 319a, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 454. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 707. varaklarında geçmektedir.
586	İmre'e-i Fārisiyye Raḥimehu'llāh	145b-146a	İmree-i Farisiyye'nin ismi Molla Câmî'nin Nefehâtü'l-Üns'ünün 319a-319b, Nevâî'nin Nesâyimü'l-Mahabbe'sinin 454-455. ve Lâmiî Çelebi'nin Fütûhu'l-Mücâhidîn'inin 707-708. varaklarında geçmektedir.

Hazırlanan tabloda, Muhammed b. Hüseyin'in tercümesinde yer alan 586 sûfinin Nevâî ve Lâmiî tercümelerinde hangi varaklar arasında geçtiği ortaya koyulmuştur. Muhammed b. Hüseyin biyografî bölümüne -Câmî'nin eserinde adı geçmeyen- İmâm-ı Âzam Ebu Hanife'nin hayatıyla başlarken Câmî ve Lâmiî bu bölüme Ebu Hâşim es-Sûfî ile, Nevâî ise Veysel Karanî ile başlamaktadır. Yine Muhammed b. Hüseyin, eserinde erkek sûfiler bölümünü İmâm-ı Abdullah İsfahânî ile bitirirken Câmî, Hâfız Şirâzî ile, Lâmiî ise Hacı Bektaş Velî ile, Nevâî de Abdurrahman Câmî ile bitirmektedir. Öte yandan kadın sûfilerin biyografisi tüm eserlerde Râbiyatü'l-Adeviyye ile başlamakta ancak Muhammed b. Hüseyin ve Câmî'nin eserinde İmree-i Fârisiyye ile sona ererken Lâmiî'ninki Cârîye-i Selime ile, Nevâî'ninki ise -diğer tercümelerde ve Câmî'de adı geçmeyen- Penbeçe-i Müneccime ile sonlanmaktadır.

Daha önce de ifade edildiği üzere sūfî sayısı Câmî'nin eserinde 616, Muhammed b. Hüseyin tercümesinde 586, Nevâî'de 770, Lâmiî'de ise 646'tır. Bu sayısal farklılık, her üç tercümenin sūfî sayısı bakımından Câmî'nin kaynak metnine sadık kalmadıklarını, bazı ekleme ve çıkarmalar yaptıklarını göstermektedir. Muhammed b. Hüseyin, tercümesine Câmî'nin eserinde yer almayan dokuz sūfîyi ilave etmiş buna karşın kaynak metindeki otuz dokuz sūfîyi dâhil etmemiştir.

Söz konusu üç tercümede sūfilerin biyografileri içerik olarak incelendiğinde genel olarak benzerlik göstermektedir. Ancak tercüme arasındaki farklılıklar özellikle Arapça alıntılarının aktarımı noktasında belirginleşmektedir. Nevâî ve Muhammed b. Hüseyin'in tercümelerinde, metin içinde yer alan Arapça alıntılarının çevirisine çoğunlukla yer verilmezken Lâmiî'nin tercümesinde bu kısımların tamamı Osmanlı Türkçesine tercüme edilmiştir. Aynı durum Arapça ve Farsça manzum parçalar için de geçerlidir. Lâmiî, bu manzumeleri Osmanlı Türkçesinde nazmen tercüme ederken Nevâî ve Muhammed b. Hüseyin bu parçaları orijinal dillerinde bırakmıştır.

Sūfî biyografilerinin uzunlukları arasında da belirgin farklar göze çarpar. Örneğin Zeytûne isimli kadın sūfinin biyografisi Muhammed b. Hüseyin tercümesinde “İsmi Fâtımadur. Ebû Hamza ve Cüneyd ve Nûriye kıddesa'llāhu Te'ālā esrārahum hîdmetlerin itmışdür. Şâliha ve âbide ve zâhide idi.” [vr.141a] şeklinde iki satırdan oluşurken bu ismin biyografisi Nevâî ve Lâmiî tercümelerinde detaylı verilmiştir. Fâtımatü'l-Berdaiyye isimli kadın sūfinin biyografisi ise Muhammed b. Hüseyin'in tercümesinde “Erdebilde olurdu. 'Âbide ve zâhide olup ve hem 'ârifelerden idi.” şeklinde tek cümleden oluşurken Nevâî'de de aynı şekilde kısadır. Ancak Lâmiî'de detaylı verilmiştir.

Dikkat çeken bir başka durum da Muhammed b. Hüseyin'in tercümesinde Reyhâne-i Vâlihe isimli kadın sūfinin biyografisinde “Bâşra müte'abbidlerindendür. Mirrî Şâlih Raḥmetu'llāhi Te'ālā eyyâmında bu ebyâtı kendü yaḳasına yazmışdur:

Şiir:

Ente ünsî ve himmetî ve surûrî

Ḳad ebi'l-ḳulûbi en yuḥibbû sivākā

Yā ‘azîzî ve himmetî ve murādî

Ṭāl şevkî metî yekûne likākā

Leyse mü ‘lî mine’l-cinān na‘îm

Ġayrî innî irîdānu’l-ķākā” [vr. 140a]

şeklinde kısa bir bilgidен sonra kıta yer alırken Lâmiî’de “Rābia-i Adeviyyenüñ akrānındandır. Ve anuñla sohbet itmişdür. Kırk yıl başın gökden yaña kaldurmadı. Ve hergiz gündüz taāmın yimedi. Ve gice uyku uyımadı. Aña eyitdiler: Nefsüñe ziyāde zarar irişdürürsin. Eyitdi: Hic zarar irişdürmezem. Gicenüñ uykusın gündüze saldum ve gündüzüñ taāmını giceye. (Karaca, 2019: 1422) şeklinde olup şiire yer verilmemiştir.

Bu ismin biyografisi Câmî²⁰ ve Nevâî²¹’de ise Muhammed b. Hüseyin’inki ile aynıdır.

Verilen örneklerden de anlaşılacağı üzere tercümeler arasında biyografi bölümlerinde uzunluk kısalık yönünden farklılıklar mevcuttur.

Bundan başka her üç tercümede de bazı sūfîler hakkında oldukça kapsamlı bilgiler sunulurken bazılarında sadece bir-iki satırlık kısa ifadelerle yetinilmiştir. Kısa tutulan biyografilerde metinlerin birbirine olan yakınlığını göstermek amacıyla tabloda sırasıyla 328., 329. ve 261. sırada yer alan Sâlih b. Mektûm, Ebu Zerr et-Tirmizî ve Ebu’l-Esved Râ’î örnek olarak seçilmiştir:

Sâlih bin Mektûm Kaddesa’llāhu Te’ālā sırrahu [Nevâî]

“Ol dağı Ebū Bekr-i Varrāk’ning mürîdlerindindür. Belḥdin irdi. Ve Ebū Bekr-i Varrāk sözleridin köp yādıda irdi ve dāyim andın aytur irdi” (Eraslan, 1996: 76).

Sâlih bin Mektûm, Raḥmetu’llāhi Te’ālā ‘aleyh [Lâmiî]

“Ebū Bekr-i Verrākun şākirdlerindendür. Belḥdendür ve anuñ sözlerin ezberlemiş-idi. Ve muttaşıl andan söz söyler idi.” (Karaca, 2019: 513)

²⁰ Süleymaniye Kütüphanesi, Aşir Efendi Koleksiyonu, 00177-001 numaralı vr. 304a.

²¹ Eraslan 1996:442.

Sâlih Bin Mektûm Raḥmetu'llâh [Muahmmmed b. Hüseyin]

“Bu dahı Ebû Bekr-i Verrâk mürîdlerindendir. Ve Belḥdendir.” [vr. 122a]

Sâlih b. Mektûm'a dair Nevâî ve Lâmiî tercümesinde sûfinin şeyhi, şehri ve şeyhinin sözlerini ezberleyip sıkça zikrettiği bilgisi yer almaktadır. Ancak Muhammed b. Hüseyin sadece şeyh ve şehir bilgisini vermekle yetinmiştir.

Bir başka kısa biyografi örneği de tabloda 329. sırada geçen Ebu Zerr et-Tirmizî'ye aittir. Bu sûfi üç tercümede şu şekilde geçer:

Ebû Zerri't-Tirmizî Kuddise sırruhu [Lâmiî]

“Meşâyih-i Ḥorāsāndandır. Ve şâhib-kerāmâtdur. Abdu'llâh dimişdür ki: Biz bir cemâat idük ki Ebû Zerr ile şöhet iderdük. Her vakt ki ol cemâate bir nesne gerek olaydı Ebû Zerr kalkardı ve Namâza dururdu. Fi'l-hâl ol ḥâcet olan nesne zâhir olurdu” (Karaca, 2019: 513).

Ebû Zerr-i Tirmizî Raḥimehu'llâhi Te'âlâ [Nevâî]

“Ḥorāsân Meşâyihindandır. Bu tâyifedin ba'zı dipdürler kim biz cem'i idük ki birbirimiz bile şöhet tutar irdük. Her kaysımızğa bir nime kireklik bolsa irdi, Ebû Zerr kopup namazğa tutar irdi. Tiñgri ol nimeni hem ol zamân yitkürür irdi” (Eraslan, 1996: 76).

Ebû Zerri't-Tirmizî Raḥmetu'llâhi 'aleyh [Muhammed b. Hüseyin]

“Ḥorāsân meşâyihlerinden ve şâhib-i kerâmet idi.” [vr. 122a]

Ebu Zerr et-Tirmizî örneğinde ise Lâmiî ve Nevâî, sûfinin Horasan meşâyihinden olduğunu, keramet sahibi olduğunu ve kerametine dair bir menkıbeyi aktarmaktadır. Bu aktarım, Câmi'nin orijinal metniyle bire bir örtüşmektedir.²² Oysa Muhammed b. Hüseyin yalnızca sûfinin kimliği ve keramet sahibi oluşunu belirtmiş, menkıbeye yer vermemiştir. Ancak bu durum, Muhammed b. Hüseyin'in tercümesinin tamamı için genellenemez zira bazı diğer biyografilerde durum tersine dönmekte, bu kez Nevâî kısa bilgi verirken Lâmiî ile Muhammed b. Hüseyin daha ayrıntılı çeviriler sunmaktadır. Örneğin bir başka sûfi tablodaki 261. sırada olan Ebu Esved-i Râî'nin biyografisidir. Bu sûfi üç eserde şu şekilde anlatılmıştır:

²² Süleymaniye Kütüphanesi, Aşir Efendi Koleksiyonu, 00177-001 numaralı vr. 60a.

Ebu'l-Esved-i Râ'î Kuddise sırruhu [Nevâî]

“Bâdiyede bir kün öz ehliga ayttı kim bidrûd bol ki min bardım. Kız kardaşı matharasın sût bile toldurdı, tahâret vaktı matharasıdın sût koyıldı. Didi kim manga sûtđin su mühimrakdur. Kayttı dagı matharasın sûtđin hâlî kıldı dagı su bile toldurdı. Tahâret vaktı matharadın su tökülür irdi ve açlık ve susuzluk vaktı sût” (Eraslan, 1996: 23).

Ebu'l-Esved-i Râ'î Rahimehu'llâhu Te'âlâ [Lâmiî]

“Dahı meşâyihdendür. Bir vaktde bâdiyede ehline eyitdi: Esen kalınız ki ben gitdüm. Kız karındaşı matharasın süd ile toldurup ana virdi. Ol dahı matharasın alup gitdi. Çün tahârete ihtiyâcı oldı. Diledi ki tahâret ide. Matharadan süd taşra çıkdı. Yoldan girü döndi ve eyitdi: Suyum yokdur ki tahâret idem. Bana südden su vâcib-rekdür. Matharanun südin boşaldup su ile toldurdılar. Pes dönüp gitdi. Her vakt ki tahâret iderdi matharadan su akardı. Çünkim aç ve susuz olaydı süd çıkardı” (Lâmiî) (Karaca, 2019: 144).

Ebu'l-Esved-i Râ'î Kuddise sırruhu [Muhammed b. Hüseyin]

“Meşâyihdendür. Bir zamân şahrâda ehline vedâ' itdi ki: Ben gitdüm. Ve kendü hemşiresi matharasın südden toldurup eline alup gitdi. Yolda tahâret ihtiyâc olup tahâret itmek istediğinde gördi ki matharada olan süddür. Yoldan dönüp evine gelüp didi: Baña şu südden vâcibdür, diyü südi boşadup şu toldurup gitdi. Her kaçan ki tahâret ider idi, matharadan şu gelürdi. Ve kaçan ki aç olurdı, süd gelirdi.” [vr. 115b]

Ebu'l-Esved Râ'î'nin biyografisi, üç tercümede de hemen hemen aynıdır. Lâmiî ve Muhammed b. Hüseyin sûfinin “meşâyihden” olduğunu vurgulamıştır ki bu Câmî'de de aynıdır.²³ Nevâî ise doğrudan menkıbe kısmına geçmiştir.

Diğer taraftan bu örnekler, metnin biyografik olmaktan çok menkıbevi yönünü de ortaya koymaktadır. Ancak sûfîlerin künyesi, lakabı, doğum ve ölüm tarihleri, eğitim geçmişi, tasavvufî görüşleri, şiirleri gibi biyografik unsurların yer aldığı metinlere de rastlanmaktadır.

Sonuç olarak yukarıda verilen örnekler incelendiğinde, üç tercümenin genel hatlarıyla benzerlik gösterdiği ancak aralarında bazı küçük farklılıkların bulunduğu görülmektedir. Zaman zaman kaynak metne eklemeler yapılmış, bu duruma en çok Lâmiî'nin tercümesinde

²³ Süleymaniye Kütüphanesi, Aşir Efendi Koleksiyonu, no. 00177-001, vr. 17b.

rastlanmıştır. Öte yandan özellikle Muhammed b. Hüseyin ve Nevâî bazı bilgileri tercümeye dâhil etmemiş, kısaltmaya gitmişlerdir.

2.3. Hâtimelerin Mukayesesi

Muhammed b. Hüseyin'in tercümesinde hâtîme kısmı kırmızı mürekkeple yazılmış “Hâtîmetü'l-Kitâb” başlığıyla başlamaktadır. Bu bölüm eserin genel amacını ve mahiyetini özetleyen kısa bir açıklama, bu açıklamayı pekiştiren -tercümesi olmayan- Farsça bir gazel ve son olarak kırmızı mürekkeple yazılmış “İtmâm-ı Târihine Rubâ'î” başlıklı, eserin tamamlanış tarihini bildiren bir rubâiden oluşur. Mütercim hâtîmede, eserin maksadının “bazı büyük velîlerin ve takvâ ehli zatların ahlaklarını, fiillerini ve yaşadıkları hâlleri açıklamak” olduğunu belirtir. Bu sûfileri, “velâyet meydanının çevik süvarileri” ve “hidâyet yolunun ı ışık saçan meşaleleri” olarak nitelendirir; onların doğruluk ve samimiyetle Hak yoluna girip nihayetinde “vuslat” makamına ulaştıklarını ifade eder. Bu açıklamanın ardından yer alan Farsça gazel, Hakk'ı temaşa eden ve kendi benliklerinden fânî olmuş sûfilerin manevî hâllerini tasvir eder. Gazelde, ariflerin “mahv” (benliğin silinmesi), “şühûd” (ilâhî hakikati müşahede) ve “istiğfar” (her an yenilenen manevî arınma) hâllerinden söz edilir. Onların gönüllerine İlâhî marifet yağmuru indiği, gönül levhalarından mâsivânın (Allah'tan gayrısının) silindiği, her hâllerinde İlâhî tecellîlerin görüldüğü anlatılır. Manzume hem eserin manevî atmosferini yansıtır hem de Câmî'nin irfan geleneğine olan bağlılığını gösterir.

Bölümün sonunda yer alan “İtmâm-ı târihine Rubâî”, eserin manevî kaynağını ve tamamlanış tarihini bildirir. Mütercim, bu rubâide (Câmî'nin ağzından) eserin “kerem sahiplerinin nefeslerinden alınan bir nüsha” olduğunu, ondan “üns nefeslerinin kokusunun geldiğini” belirtir. Ayrıca eserin Hicrî 883 (1478-1479) yılında tamamlandığını kaydeder. Böylece hâtîme kısmında bir yandan eserin maksadı ve kaynağı özetlenmiş, diğer yandan tarih düşürme geleneği sürdürülmüştür. Bu yönüyle Muhammed b. Hüseyin'in tercümesindeki hâtîme kısmı, Câmî'nin kaynak metnindeki²⁴ hâtîmeyle neredeyse bire bir örtüşmektedir.

Lâmîî Çelebi'nin tercümesinde ise hâtîme kısmı özel bir başlık taşımamakta, doğrudan metinle başlamaktadır. Ancak bu kısım, kaynak metnin hâtîmesinin genişletilmiş bir şekli izlenimini vermektedir. Lâmiî, Câmî'den çevirdiği bölümlerdeki tüm şiirleri ve tarih kısmını Osmanlı Türkçesine tercüme etmiştir.

²⁴ Süleymaniye Kütüphanesi, Aşir Efendi Koleksiyonu, 00177-001 numaralı vr. 313a-313b.

Nevâî ise kaynak metnin hâtîme bölümünü bire bir aktarmamış, herhangi bir başlık kullanmaksızın özgün bir hâtîme bölümü kaleme almıştır. Ayrıca bu bölümde herhangi bir şiire de yer verilmemiştir.

Sonuç olarak diğer tercümelerde tıpkı mukaddimede olduğu gibi kaynak metnin hâtîme kısmı da eksiltme veya genişletme yoluyla değiştirilmiştir. Buna karşılık Muhammed b. Hüseyin, kaynak metnin hâtîmesini aslına büyük ölçüde sadık kalarak aktarmış, böylece tercümesini diğerlerinden ayıran bir başka özellik ortaya koymuştur.

3. *Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds Tercümesi*'nde Adı Geçen Kitap İsimleri ve Açıklamaları

Tasavvuf geleneği yalnızca manevi bir disiplin değil aynı zamanda zengin bir entelektüel birikimle örülü bir alandır. Bu gelenek içerisinde kaleme alınan eserler hem dönemin ilmi birikimini hem de maneviyat dünyasını yansıtan önemli kaynaklar arasında yer alır. Bu çerçevede *Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds Tercümesi* tasavvufun temel eserlerinden biri olarak yalnızca mutasavvıfların hayat hikâyelerini aktarmakla kalmaz aynı zamanda İslam ve tasavvuf düşüncesinin şekillenmesinde önemli bir rol oynayan kitaplara ve bu kitapların müelliflerine de atıfta bulunur. Muhammed b. Hüseyin'in *Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds Tercümesi*, Câmî'nin *Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds*'ünün çevirisi olduğu için her iki eserde de adı geçen kitap isimleri aynıdır.

Bu bağlamda eserde geçen kitap isimleri derlenmiş ve müellifleriyle birlikte bu kitaplar hakkında bilgi verilmesi uygun görülmüştür. Liste, ilim dünyasının tasavvuf literatürüne dair geniş bir perspektif kazanmasına katkı sağlamak amacıyla hazırlanmıştır.

3.1. *Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds Tercümesi*'ne Kaynaklık Teşkil Eden Kitaplar

1. Tabakâtu's-Sûfiyye [1b]

Horasanlı Ebu Abdurrahman Muhammed b. El-Hüseyin es-Sülemi (öl. 1021) tarafından kaleme alınmıştır. Zahid, sûfî ve tarikat büyüklerinin biyografilerini, hikmetli sözlerini aktaran tabakât ve menakıpname türü eserlerdendir. *Tabakâtü's-sûfiyye*, Hâce Abdullah-ı Herevî tarafından birtakım farklılık ve eklemelerle Farsçaya çevrilmiş, bu çeviri ise Abdurrahman Câmî'nin *Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds*'ünün temelini oluşturmuştur. Sülemî, eserin mukaddimesinde 100 sûfinin hayatını beş tabakaya ayıracak şekilde anlatacağını söylese de eserinde üç yerde tek başlık altında birden fazla sûfiye yer verdiği için sayı 105'e çıkmıştır

(Uludağ, 2010: 53,54). Bu eserin ismi tercüme eserin mukaddime bölümünde *Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds*'ü tanıtırken kaynak eser olarak geçmektedir.

2. Risâletü'l-Kuşeyriyye [2b]

Abdülkerim el-Kuşeyrî (öl.1072) tarafından 1045-1046 yıllarında Nişabur'da yazılan tasavvufa dair bir eserdir. Eser bir giriş ve elli beş bölümden oluşur. Girişte akaid ve tevhid konuları, müritlik adabı anlatılır. Eserin birinci bölümünde seksen üç kadar sûfinin biyografi ve menkıbeleri anlatılmıştır. Kuşeyrî bu bölümü yazarken Sülemî'nin *Tabakâtü's-Sûfiyye*'sinden büyük ölçüde yararlanmıştır. Eserin ikinci bölümünde ise vecd, fena, cem, bast, üns, tecelli, gaybet ve sekr gibi tasavvufî hâllerden bahsedilmiştir. Eserin diğer elli üç bölümünde de tövbe, vera, takva, zühd, fakr, sabır, şükür, tevekkül, rıza, yakın, reca, havf gibi terimler açıklanmış bununla birlikte dua, zikir, velâyet, keramet, keşf, fîraset, rüya, edep, ahlak, sohbet, sema, müritlik ve ölüm gibi tasavvufî kavramlar açıklanmıştır (Uludağ, 2008:122). Bu eserin ismi tercüme eserin mukaddime bölümünde veli ve velâyet kavramları açıklanırken kaynak eser olarak geçmektedir.

3. Avârifü'l-Maârif [3b]

Avârifü'l-Maârif (marifet lütufları), sünni sûfiliğin tanınmış temsilcilerinden Şehâbeddin es-Sühreverdî'nin (öl.1234) Arapça olarak kaleme aldığı tasavvufa dair eseridir. Sühreverdî eserini, sûfiliğin esaslarını anlatmak ve bunları savunmak amacıyla kaleme aldığını söyler. Eser altmış üç bölümden oluşur. Bu bölümlerde yer alan bilgilerin çoğu daha önce aynı konuda kaleme alınan eserlerden çok farklı olmasa da esere orijinallik katan hususlar da mevcuttur. Bunlar eserin tasavvuf tarihinde önemli bir yer almasını sağlamıştır (Uludağ, 1991: 110). Bu eserin ismi tercüme eserin mukaddime bölümünde mârifet, ârif, müteârif ve câhil kavramları ile sûfî, mutasavvîf, melâmi, fakir ve bunların arasındaki farklar açıklanırken kaynak eser olarak geçmektedir.

4. Menâzili's-Sâyirîn [8b]

Hâce Abdullah Herevî'nin (öl.1089) tasavvuf makamlarına dair eseridir. Herevî bu eserinde 100 temel tasavvuf teriminin açıklamasını yapmıştır. Terimler çok kısa ve çarpıcı ifadelerle ve secili bir üslupla açıklanmıştır. Ayrıca eser, Herevî'nin daha önce Farsça yazmış olduğu *Sad Meydân* isimli kitabının genişletilmiş şeklidir (Yetik, 2004: 122). Eserin Farsça, Arapça ve Türkçe çok sayıda tercüme ve şerhi vardır. Bu eserin ismi tercüme eserin mukaddime bölümünde tevhid mertebeleri açıklanırken kaynak eser olarak geçmektedir.

5. Keşfu'l-Mahcûb [8b]

Hücvîrî (öl.1072 [?]) tarafından 1043 yılında Lahor'da yazmaya başlanmıştır. Farsça kaleme alınan eser tasavvufun teorik ve pratik konularını sistematik olarak işleyen ilk kitaptır. Eser giriş kısmından sonra iki bölümden oluşur (Uludağ, 1998: 459). Bu eserin ismi tercüme eserin mukaddime bölümünde velâyet erbabının sınıflandırılması yapılırken kaynak eser olarak geçmektedir.

6. Fütuhât-ı Mekkiyye [8b]

Muhyiddin İbnü'l-Arabî'nin (öl.1240) tasavvufî görüşlerini en geniş boyutlarıyla açıkladığı eseridir. Eser kısaca *el- Fütûhat* olarak da anılır. Eser, İbni Arabî'nin “sıfı” adını verdiği otuz yedi kitaptan oluşur. Bunlar cüzlere, fasıllara, bablara ve meselelere bölünmüştür. Eser, sûfilerin varlık ve bilgi kuramı, kozmolojisi ve metafizik anlayışlarının yanı sıra nübüvvet, risâlet, velâyet, melekîyyat, mebd ve mead, tefsir ve te'vil gibi hem zahirî hem de bâtını yönleri olan birçok konu hakkında orijinal bilgiler içerir. *Fütuhât-ı Mekkiyye*'nin İbni Arabî'nin bir başka önemli eseri *Fusûsu'l-hikem*'in bir şerhi olduğu söylenebilir (Kılıç, 1996: 251,253). Bu eserin ismi de tercüme eserin mukaddime bölümünde velâyet erbabının sınıflandırılması yapılırken kaynak eser olarak geçmektedir.

7. Tefsîrü'l-Kebîr [9a]

Kelam, felsefe, tefsir ve usûl-i fıkıh alanlarına dair çalışmalarıyla tanınan Eş'arî alimi (Yavuz, 1995: 94) Fahreddin Er-Râzî'nin (öl. 1210) *Mefâtîhu'l-gayb* olarak da bilinen *et-Tefsîrü'l-kebîr* ve *Tefsîr'r-Râzî* adlarıyla şöhret yapmış eseridir. Fahreddin Râzî'nin tefsire dair en önemli eseri olan *Mefâtîhu'l-gayb*'ı yazmaktaki amacının *Kur'an*'a yöneltilen saldırıları engellemek, İslam inancıyla ilgili delillendirmeleri güçlendirmek ve bu konuda ileri sürülen karşı fikirleri reddetmek olduğunu belirtir (Cebeci, 2003:348). Bu eserin ismi de tercüme eserin mukaddime bölümünde keramet, mucize, istidrac ve bunlar arasındaki farklar anlatılırken aynı zamanda evliyaların kerametlerinin ispatı mevzusu anlatılırken kaynak eser olarak geçmektedir.

8. Delâilu'n-Nübüvve [9b]

Hadis hafızı olan Ebu'l-Abbas Ca'fer b. Muhammed b. el-Mu'tez el-Müstağfirî en-Nesefî (öl. 1041) tarafından yazılmıştır. Abdurrahman Câmî, *Şevâhidü'n-nübüvve*'sinde bu eserden iktibaslarda bulunmuştur (Hatiboğlu, 2006: 108). Eser muhteva itibarıyla Hz. Peygamber'in sîreti, mucizeleri ve velilerin kerametlerini ihtiva etmektedir (Abduganiev, 2018:

64). Bu eserin ismi de *Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds Tercümesi*'nin mukaddime bölümünde evliyaların kerametlerinin ispatı mevzusu anlatılırken kaynak eser olarak geçmektedir.

9. Şerh-i Şaṭhiyyât [14b, 117a]

İranlı meşhur sûfî, alim ve şair Rûzîbihân Baklî tarafından Farsça olarak yazılmış olan eser, Arapça yazılmış olan *Mantiku'l-esrâr*'ın genişletilmiş şeklidir. Baklî kendisinden evvel yaşamış olan birçok sûfinin vecd hâlinde söylemiş oldukları şaṭhiyyatı bu eserinde bir araya getirip açıklamıştır (Hoca, 1991: 547). Bu eserin ismi de *Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds Tercümesi*'nde Rûzîbihân Baklî'nin biyografisi anlatılırken onun eserlerinden bahisle “Ve taṣnîfât-ı keşîr şâhibidür *Tefsîr-i 'Arâyis* gibi ve **Şerḥ-i Şaṭhiyyât-ı** ‘Arabî vü Fârisî’ olarak geçmektedir. Ayrıca metinde Ebu Aliyy-i Sindî'nin biyografisi bölümünde bu sûfî hakkında eserden alıntı yapılmak suretiyle şu şekilde geçmektedir: “Şeyḥ Rûzbihân Baklî **Şerḥ-i Şaṭhiyyât**da getürmüşdür ki: Bâyezîdüñ üstâdlarındandır. Ve Bâyezîd dimişdür ki: Ben Ebû ‘Aliden ‘ilm-i fenâ-yı tevḥîdde öğrenirdüm. Ve ol benden *el-Ḥamdü li'llâh ve kul hüve'llâhu aḥad* öğrenürdi.” [117a]

10. Rumûzu'l-Hakâyık [28b]

Eserin müellifi Zahîreddin Âsâ'dır. Bu kişi Câmîyye tarikatının kurucusu, mutasavvıf-şair Şeyh Ebu Nasr Ahmed b. Ebi'l-Hasen en-Nâmekî'nin (öl.1141) oğludur ve ilim ile edebiyatta çağının ileri gelenlerindendir. Bu zatın *Rumûzu'l-Hakâyık*'tan başka *Sırru'l-bedâye* adlı eseri de vardır ancak her iki eser de günümüze ulaşmamıştır (Uludağ, 2019:100). Eserin ismi metinde Şeyhü'l-islâm Ahmed en-Nâmekî'nin biyografisi verilirken bu kitaptan alıntı yapılmak suretiyle şu şekilde geçmektedir: “Ve Şeyḥ Zâhîrû'd-dîn-i ‘Âsâ, evlâdlarından biridür. Nakl ider ki: **Rumûzu'l-Hakâyık** nâm kitâbda getürmüşdür ki: Pederüm Şeyḥ ḥâzretleri âḫîr-i ‘ömrine degin altı biñ kimesne elinde tevbe itmişdür.” [28b].

11. Lemaât [32a]

Mutasavvıf-şair Fahreddîn-i Irâkî'nin (öl. 1289) tasavvufa dair Farsça olarak kaleme aldığı eseridir. Irakî *Lemaât*'ta aşk, âşık ve mâşuk kavramlarını yorumlar ve eserinde yer yer manzum parçalara da yer verir. Eser yirmi sekiz bölümden meydana gelir. Ayrıca *Lemaât*, İbni Arabî'nin düşüncelerini yansıtır ve *Sevanihu'l-Uşşak*'tan ilham alınarak yazılmıştır. Eser, Saffet Yetkin tarafından *Parıltılar* adıyla Türkçeye çevrilmiştir (Bilgin, 1995:85-86). Eserin ismi metinde Ahmet Gazâlî'nin biyografi bölümünde geçer. *Metinde Lemaât*'ta, Ahmed

Gazâlî'nin *Sevânih* isimli eserinden izler taşıdığı anlatılır. Ayrıca *Lemaât*'ın dibacesinden de alıntı yapılır. [32a]

12. *Fusûsu'l-Hikem* [76b-77b-89a-96a-100b-112b]

Muhyiddin İbnü'l-Arabî'nin (öl. 1240) tüm düşüncelerinin özeti olarak kabul edilen temel eseridir. Tasavvuf düşüncesinin ana kitaplarından biri olan eserin tam adı *Fusûsu'l-hikem ve husûsü'l-kilem*'dir. Eser, yirmi yedi peygamberin her birinin hikmetlerine izafeten yirmi yedi kısma ayrılmıştır (Kılıç, 1996: 230-231). Tercüme eserde birçok yerde *Fusûsu'l-Hikem*'e atıfta bulunulur.

13. *Zübdetü'l-Hakâik fî keşfi'd-dekâik* [46b]

Bu eser mutasavvıf, kelam alimi, Şafîî fakihî ve şair Aynü'l-kudât el-Hemedânî (öl. 1131) tarafından 1122'de yazılmıştır. Müellif eseri tasavvufta süluk edenleri dalaletten ve felsefe tuzağından kurtarmak için kaleme almıştır (Uludağ ve Bayburtlugil, 1991: 281). Tercüme eserde Aynü'l-kudât'ın biyografi bölümünde “Ve ‘Aynü'l-kuzzât hazretleri *Zübdetü'l-Hakâik* nâm kitâbda demişdür ki ‘ulûm-ı resmînüñ kıl u kalinden melûl olduğumdan sonra muşannifât *Huccetü'l-islâm* müâla‘asına meşğûl oldum.” [46b] ifadesiyle geçmektedir.

14. *Âdâbu'l-Mürîdîn* [47a]

Ziyâeddîn Ebu Necîb-i Abdulkâhiri's-Sühreverdi'nin (öl. 1167) müritlerin uyması gereken kurallardan bahseden eseridir. Eser, konu ve muhteva bakımından yeni değildir ancak müritlik adabına dair derli toplu bilgi vermesi açısından tasavvuf tarihinde önemli bir yere sahiptir (Uludağ, 1988: 337). Eserin ismi tercüme metinde Abdülkâhir's-Sühreverdi'nin biyografi bölümünde onun bu kitabından Arapça olarak alıntı yapılmak suretiyle geçmektedir. Yapılan alıntıda rıza ile kabul edilen fakirliğin gösterişsiz zenginlikten daha faziletli olduğu savunulmakta ve infak hakkında Hz. Peygamber'den verilen bir hadis üzerinden görüş desteklenmektedir. [47a]

15. *Fevâ'ihu'l-cemâl ve fevâtihu'l-celâl* [47b]

Necmeddîn Kübrâ (öl.1221) tarafından yazılmıştır. Müellif bu eserinde şahsi his ve müşahedelerine ağırlık vererek gaybet hâlindeki tespitlerini yazmış ve fikirlerini nakletmiştir. Necmeddîn Kübrâ'nın özellikle Batılı araştırmacılar tarafından en çok bilenen bir eseridir. Tasavvuf tarihinin de en orijinal eserlerinden biri olan *Fevâ'ihu'l-Cemâl*, Mustafa Kara tarafından *Tasavvufî Hayat İçinde* isimli eserin 93-161 sayfaları arasında Türkçeye tercüme edilmiştir (Algar, 2006: 500). Eserin ismi tercüme metinde Şeyh Ammâr-ı Yâsir'in biyografi

bölümünde eserden alıntı yapılmak suretiyle geçmektedir. Yapılan alıntı ise tasavvuf yolunda ilerleyen Necmeddîn Kübrâ'nın niyetinin arındırılması ve mürşidi olan Ammâr-ı Yâsir'in rehberliğinde halvet sürecine girerek manevi açılımlar yaşadığı bir tecrübesini aktarmasıdır. [47b]

16. Tuhfetü'l-berere fi'l-mesâ'ili'l-aşere [47b]

Kübreviyye tarikatı şeyhi Mecdüddin el-Bağdâdî'nin (öl. 1219?) tasavvufa dair kaleme almış olduğu eseridir. Eserde salıkların seyr-i süluk sırasında dikkat etmesi gerekenler, giyim kuşam adabı, şeyhlik ve müritliğin nitelikleri, şeyh-mürit münasebetleri, halvet ve uzletin keyfiyeti, kalbe gelen hatıraların özellikleri, hırka giyme, sûfînin dinin emir ve yasaklarından kurtulacağı bir mertebeye çıkıp çıkamayacağı, yöneticiler ile münasebetlerin tasavvuf bakımından değerlendirilmesi gibi on konu üzerinde yoğunlaşıp ardından sema meselesi de anlatılmıştır (Öngören, 2003: 231). Eserin ismi tercüme metinde Şeyh Rûzbihân-ı Kebîr-i Mısırî'nin biyografisi bölümünde bu eserden Arapça olarak alıntı yapılmak suretiyle geçmektedir.

17. İlâhînâme / Hadîkatü'l-Hakîka (68a-68b)

İranlı mutasavvıf-şair ve Farsça tasavvufî mesnevi tarzının kurucusu olan Hakîm Senâyî (öl. 1131[?]) (Savi, 2009: 502) tarafından 1130 yılında yazılmaya başlanmıştır. Eserin asıl adı *Hadîkatü'l-hakîka* olup tam adı ise *Hadîkatü'l-hakîka ve şerîatü'l-tarîka*'dır. Eser, Gazne sultanına sunulduğu ve sultana övgüleri de içerdiğinden dolayı *Fahrînâme* ya da *Kitâbü'l-Fahrî* isimleriyle de anılmaktadır. Mevlânâ, bu eseri çok beğenmiştir ve Mesnevi'sinde bazı konuları iktibas ettiği esere *İlâhînâme* ismini koymuştur. On bin beyitlik eser on bölümden oluşur (Öztürk, 1997: 20). *Hadîkatü'l-hakîka* ya da *İlâhînâme* bir tasavvuf ansiklopedisi niteliğinde olup tefsir, hadis, fıkıh, kelam, hikmet, mantık, felsefe, tarih ve edebiyat konularını da ihtiva eden bir kaynaktır (Küçük ve Rahmani, 2023: 224). Eserin ismi tercüme metinde Hüsameddin-i Hasan bin Muhammed el-Hüseyn bin Türk'ün (Hüsameddin Çelebi) biyografisi bölümünde Mevlânâ'nın *Mesnevi*'sinin yazılma sebebi anlatılırken şu şekilde geçmektedir: “Ve meşnevî'nün sebeb-i nazmına ol idi ki Çelebî Hüsâme'd-dîn gördi ki aşhâb Hakîm Senâyî'nün *İlâhî-nâmesine* ve Ferîdü'd-dîn-i 'Atţâruñ *Manţıku't-Tayr*una ve *Muşîbet-nâmesine* meyl u râğbet üzredirler. Hâzret-i Mevlânâ iltimâs itdi ki esrâr-ı gâzalliyât çokdur. Senâyî'nün *İlâhî-nâmesi* gibi veyâ *Manţıku't-Tayr* gibi manzûm bir kitâb taşnîf itseñüz ki dost ve ihtiyâyâ yâdigâr kıla, gâyetle lûtf u 'inâyetdür. Hâzret-i Mevlânâ fi'l-hâl bir kâğıd pâresi çıkarup ve Çelebî Hüsâme'd-dîn eline virüp ol sâ'at meşnevî'nün evvelinden on sekiz beyt tahrîr u inşâ

buyurdılar.” [68a] Paragraftan anlaşıldığı üzere Çelebi Hüsameddin, halkın Senâî’nin *İlâhînâme* (*Hadikatü’l-hakîka*) ve Attar’ın *Mantıku’t-tayr* isimli eserlere ilgi gösterdiğini görünce Mevlânâ’dan benzer bir eser yazmasını rica etmekte, Mevlânâ da bu isteği memnuniyetle kabul ederek hemen Mesnevi’nin ilk on sekiz beytini yazmaya başlamaktadır.

Bundan başka Sultan Veled’in biyografisinde onun mesnevisinden bahsedilirken “Ve Hâkîm Senâ’înüñ **Hadîkası** vezni üzere ma’ârif u esrâra mute’allik meşnevîsi var.” [68b] ibaresiyle geçmektedir.

18. Risâle-i İkbâliyye [70a]

Rükniyye tarikatının kurucusu, İranlı alim ve şair Rükneddin Alâüddevle’nin (öl. 1336) (Alâüddevle-i Simnânî) müritlerinden olan Emîr İkbâl Sistânî’nin, şeyhinin sözlerini yazıya geçirmesiyle ortaya çıkmış bir eserdir. *Risâle-i İkbâliyye* ya da *Çihil Meclis* adı ile anılan bu eser, Rükneddin Alâüddevle’nin hayatı, silsilesinde bulunan bazı zatlar, manevi tecrübeleri ve tasavvuf anlayışı hakkında çok önemli bilgiler içermektedir (Orhan, 2016:122). Eserin ismi tercüme metinde Şehâbeddin Sühreverdî’nin biyografi bölümünde bu kitaptan yapılan bir alıntı aracılığıyla geçmektedir. Alıntı şu şekildedir: “**Risâle-i İkbâliyye**de mezkûrdur ki: Şeyh Rukne’d-dîn ‘Alâ’e’d-devle didi ki: Şeyh Sa’ade’d-dîn Hamavîden su’âl itdiler ki: Şeyh Muhyî’d-dîn nice bulduñ? Didi ki: Baħr-ı mevvâc lâ-nihâleyete. Didiler: Şeyh Şihâbe’d-dîn-i Sühreverdî nice bulduñ? Eyitdi ki: Nûr-ı mütâba’ate’n-nebiyyi şalla’llâhu ‘aleyhi ve sellem fî-cebîn Sühreverdî şe’y-i âħîr.” [70a] Görüldüğü gibi *Risâle-i İkbâliyye*’de aktarıldığına göre Şeyh Hamavî, Muhyiddin İbn Arabî’yi sonu olmayan bir denize benzetirken Şehâbeddin Sühreverdî’yi ise alnında Hz. Peygamber’e bağlılık nurunun parladığı kimse olarak nitelendirmektedir.

19. Kitâb-ı Sülûk [96b]

Bu eserin ismi tercüme metinde Muhyiddin İbni Arabî’nin biyografisi anlatılırken İbni Arabî ile alakalı bu eserden alıntı yapılmak suretiyle şu şekilde geçmektedir: “Şeyh Şadre’d-dîn kıddesa’llâhu sırrahu’l-‘azîz **Kitâb-ı Sülûk**ında buyurmışdur ki: Bizüm Şeyhüñ bir mübârek maħşûş nazarı var idi ki kaçan ki murâd ideydi bir âdemüñ aħvâline muṭṭali’ ola, aña bir nazır itdügi gibi dünyevî ve uhrevî aħvâlinden ħaber virürdi.” [96b] Bu ibarede geçen *Kitâb-ı Sülûk* isimli eser ifadelerine göre Muhyiddin Arabî’nin öğrencisi Sadreddin Konevî’ye aittir. Ancak Sadreddin Konevî hakkındaki kaynaklar incelendiğinde onun bilinen eserleri arasında bu kitabın ismi yer almamaktadır. Fakat bu durum onun böyle bir eseri hiç yazmadığı anlamına

gelmez. Nitekim “*Konevî’nin eserlerinde derin metafizik ve tasavvufî konular yer alır ve bu eserlerde sulûk kavramı detaylı bir şekilde işlenir*” (Demirli, 2008). Dolayısıyla “*Kitâb-ı Sülûk*” ifadesi ile Konevî’nin bu konudaki görüşlerini içeren bir eserine atıfta bulunuluyor olabilir.

20. Kasîde-i Tâiyye (et-Tâiyyetü’l-kübrâ) Şerhi [101b]

Eser, İbnü’l-Fârız’ın *et-Tâiyye* olarak bilinen meşhur kasidesinin Şeyh Saidüddin Fergânî tarafından yapılmış bir başka şerhidir. Eserin kaynaklarda geçen asıl ismi ise “*Münteha’l-medârik ve müntehâ lübbi külli kâmilin ve arifin ve salık*”dır. İlk esere üçte bir oranında ilaveler yapılarak yeniden yazılan bu kitap Arapçadır. Mukaddimede konular yine benzer şekilde “rütbe-i zât”, “mertebe-i ervâh”, “âlem-i misâl” ve “neş’etü’l-insân” olmak üzere dört bölüme ayrılmıştır.” (Kılıç, 1995:382). Eserin ismi tercüme metinde Şeyh Musa Sedrânî’nin biyografi bölümünde bu eserden alıntı yapılmak suretiyle şu şekilde geçmektedir: “Ebû Medyen Mağribînün büyük aşhâblarından Şeyh Sa’îde’d-dîn Fergânî *Kaşîde-i Tâiyye Şerhinde* getürmüşdür...” [101b].

21. Mirâtî’l-Cenân ve ibretü’l-yakzân fî marifeti havâdisi’z-zamân/ *Târihü’l-Yâfiî* [109a-51b]

Kâdiriyye tarikatının Yâfiyye kolunun kurucusu Abdullah Yâfiî tarafından [öl. 1367] kaleme alınan eser (Baş, 2013:176) *Târihü’l-Yâfiî* olarak da bilinen tabakât ve tarih kitabıdır. Yâfiî bu eserinde tarih ve siyer ilimleriyle iştigal eden alimlere yer vermiştir. Bunun yanında yine eserde Hz. Peygamber’in sıfatları, mucizeleri, gazveleri, sahabenin menkıbeleri ile şemâilleri anlatılır (Aydınlık, 2018: 6). Eserin ismi Abdullah Yâfiî’nin biyografisinde onun eserlerinden bahsedilirken “Ve kendünün nice taşnîfâtı vardır, *Mir’âtî’l-Cinân* ve *İbretü’l-Yakazân fî Ma’rifeti havâdisi’z-zamân* gibi.” [109a] ifadeleriyle geçmektedir. Ayrıca metnin bazı yerlerinde “*Ve fî Târihi’l-Yâfiî: Kâne şaḥibe aḥvâlin ve riyâzâtin ve lehu aşḥābu ve müridüne ve kelâmun sekenun sefeḥun kâsiyüne müddeten şümme rece’a illâ Ḥorāsânin fetuvuffî hunāke*” [51b] ifadelerinde olduğu gibi bu eserden alıntı yapılmıştır.

22. Gülşen-i Râz [113b]

İranlı mutasavvıf ve şair Mahmud Şebüsterî’nin (öl. 1320) Farsça olarak kaleme aldığı tasavvufî mesnevisidir. Eser, Hüseyinî Sâdât el-Gûrî’nin sorularına cevap olarak şeyhi Bahâeddin Yakub’un isteği üzerine yazılmıştır (Karaismailoğlu, 2010:401). *Gülşen-i Râz*, tasavvufî aşkı, özellikle tasavvufî mecazları ve sûfilerin bu mecazlardan kastettikleri manaları anlamak için başvurulması gereken en önemli kitaptır (Sevgi, 1996:254). Eserin ismi

tercüme metinde Hüseyinî Sâdât el-Gûrî'nin biyografi bölümünde “Şeyh Maḥmūd Çepüsterî *Gülşen-i Râz* kitabın aña cevâb dimişdür...” [113b] ibaresiyle geçmektedir.

3.2. *Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds Tercümesi*'nde Sûfilere Atfedilen Kitap İsimleri

1. *Arâ'isü'l-beyân* [14b]

Rûzîbihân Baklî (öl. 1209) tarafından Arapça olarak kaleme alınmış eserin tam adı *Arâ'isü'l-beyân fî hakâiki'l-Kur'an*'dır. Baklî'nin, Kur'an'ın işari tefsirine dair günümüze kadar ulaşan iki eserinden biridir. İçerisinde tasavvuf terimlerine de geniş ölçüde yer verilmiştir (Hoca, 1991: 547). Bu eserin ismi de *Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds Tercümesi*'nde Rûzîbihân Baklî'nin biyografisi anlatılırken onun eserlerinden bahisle “Ve taṣnîfât-ı keşir şâhibidür. *Tefsîr-i 'Arâyis* gibi ve *Şerḥ-i Şaḥiyyât-ı 'Arabî vü Fârisî*.” olarak geçmektedir.

2. *Kitâbü'l-Envâr fî keşfi'l-esrâr* [14b]

Rûzîbihân Baklî'ye ait olan eser Arapça olarak kaleme alınmıştır. Baklî'nin bu eseri kendisinin iç dünyasını yansıtan otobiyografik bir eserdir. Bu kitabında müellif çocukluğundan itibaren hayallerini, ruhsal ve manevi gelişimini, keşif sürecindeki yaşadığı olayları ve gözlem anlarında karşılaştığı gizemleri dile getirmektedir. Baklî'nin bu eseri özellikle din psikolojisi açısından dikkate değer bir öneme sahiptir (Hoca, 1991: 547). Tercüme metinde eserin adı, Rûzîbihân Baklî'nin biyografisinin yer aldığı bölümde, Baklî'nin bu kitabından bir alıntı aracılığıyla geçmekte ve bu bağlamda anılmaktadır. Eserden bahsedilen alıntının sadeleştirilmiş şekli şu şekildedir: “...*Kitâbü'l-Envâr fî keşfi'l-esrâr* adlı eserinde şöyle demiştir: Meclisde kavval (tasavvufta sema meclislerinde dinleyenlerin kalbine tesir edecek şekilde tasavvufi şiirler, ilahiler okuyan kişi) güzel yüzlü olmalıdır. Çünkü arifler gönüllerini ferahlatmak için sema meclisinde üç şeye ihtiyaç duyarlar: hoş kokular, güzel yüz ve tatlı ses...” [14b]

3. *Behcetü'l-Esrâr* [16a]

İbn Cezam diye tanınan Ali b. Yusuf Şattanûfî (öl. 1314) tarafından yazılan bu eserin tam adı *Behcetü'l-esrâr ve ma'dinü'l-envâr*'dır. Eser Abdülkadir Geylânî hakkında yazılan bir menakıpname olup onun hakkında yazılmış olan menakıpnamelerin en tanınmış ve en önemlisidir. Ayrıca bu eserde Geylânî'nin pek çok fikir, davranış ve şathiyeleri de aktarılır. “*Behcetü'l-esrâr*’ın Türkçe tercümeleri de bulunmaktadır (Uludağ, 1988: 237). *Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds Tercümesi*’nde eserin yazarının ismi Ebu'l-Hüseyin Cezam el-Hemedânî

olarak geçer ve kitabın ismi de onun biyografisinin anlatıldığı bölümde “*Behcetü’l-Esrār* nām kitāb kendinüñdür” ifadesiyle geçmektedir.

4. *Letâyifü’l-İşârât* [22a]

Mutasavvıf, kelam, tefsir ve hadis alimi Ebu’l-Kâsım-ı Kuşeyrî/ Abdülkerim bin Hevâzinü’l-Kuşeyrî (öl. 1072) tarafından 1042-43 yıllarında kaleme alınmıştır. Eser, Sülemî’nin *Hakâiku’t-tefsîr*’ı örnek alınarak yazılsa da onun tefsirinden daha düzenli ve kapsamlıdır (Uludağ, 2002:474). Eser tercüme metinde Kuşeyrî’nin biyografisi anlatılırken onun eserlerinden bahisle “Şâhib-i *Tefsîr* ve *Risâle* ve *Letâyifü’l-İşârât*dur” ifadesiyle geçmektedir.

5. *Tefsîrü’l-kebîr* (et-Teysîr fî ilmi’t-tefsîr) [22a]

Ebu’l-Kâsım-ı Kuşeyrî tarafından yazılan bu eser de tercüme metinde onun biyografisi bölümünde eserlerinden bahsedilirken “Şâhib-i *Tefsîr* ve *Risâle* ve *Letâyifü’l-İşârât*dur.” ifadesiyle geçmektedir. Ancak bu eserin “Kuşeyrî’nin oğlu Ebu Nasr Abdürrahim’e ait olduğu da rivâyet edilmektedir” (Uludağ, 2002:474).

6. *er-Risâle* [22a]

Bu eser de yine Ebu’l-Kâsım-ı Kuşeyrî tarafından kaleme alınmış olup onun tasavvufa dair klasik eseridir. “*Tasavvuf tarihinin en önemli kaynaklarından kabul edilen eserde Kuşeyrî, tasavvufun temeli olan konuların Sünnî akideye tam anlamıyla uyduğunu ortaya koyarak sûfîlerin Sünnî çevrelerde uğradıkları eleştirilere cevap vermek ayrıca onların bu çerçeve dışına çıkmalarını önlemek istemiştir*” (Uludağ, 2002:474). Eser tercüme metinde Kuşeyrî’nin biyografisi anlatılırken onun eserlerinden bahisle “Şâhib-i *Tefsîr* ve *Risâle* ve *Letâyifü’l-İşârât*dur” ifadesiyle geçmektedir.

7. *İhyâ-i ulûmi’d-dîn* [31a]

Gazâlî (öl.1111) tarafından kaleme alınan bu eser başta tasavvuf ve ahlak olmak üzere fıkıh, kelam gibi ilimlere özellikle gayeleri açısından yeni yaklaşımlar ortaya koyan önemli bir kitaptır. Dört ciltten oluşan eserin her cildinde “kitab” başlığı altında on konu işlenmiştir (Çağrı, 2000: 10). Eser Ahmet Serdaroğlu tarafından Türkçeye çevrilmiştir. Eserin ismi tercüme metinde Gazâlî’nin biyografisi anlatılırken onun eserlerinden bahisle “Ve kitâplarda taşnîf itmeğe başlayup *İhyâ-i ‘Ulûm* gibi ve *Cevâhirü’l-Ḳur’ân* ve *Tefsîr-i Yâḳûtü’t-Te’vîl* ve *Mişkâtü’l-Envâr* gibi kırk mücellled kitâb tasnîfleri var meşhûr ve müta‘ârif olan kitâblardan.” ifadeleriyle geçmektedir.

8. Cevâhirü'l-Kur'ân [31a]

Gazâlî'nin yazmış olduğu bir başka eser olan *Cevâhirü'l-Kur'an*, Kur'an'ın özelliklerini, inceliklerini ve sırlarını açıklamayı amaçlar (Karlığa, 1996: 523). Eserin ismi tercüme metinde Gazâlî'nin biyografisi anlatılırken onun eserlerinden bahisle “Ve kitâplarda taşnîf itmeğe başlayup *İhyâ-i 'Ulûm* gibi ve *Cevâhirü'l-Kur'ân* ve *Tefsîr-i Yâkûtu't-Te'vîl* ve *Mişkâtî'l-Envâr* gibi kırk mücelled kitâb tasnîfleri var meşhûr ve mütâ'arif olan kitâblardan.” ifadeleriyle geçmektedir.

9. Tefsîr-i Yâkûtu't-Te'vîl [31a]

Tercüme metinde Gazâlî'nin biyografisi anlatılırken onun eserlerinden bahisle “Ve kitâplarda taşnîf itmeğe başlayup *İhyâ-i 'Ulûm* gibi ve *Cevâhirü'l-Kur'ân* ve *Tefsîr-i Yâkûtu't-Te'vîl* ve *Mişkâtî'l-Envâr* gibi kırk mücelled kitâb tasnîfleri var meşhur ve mütâ'arif olan kitâblardan.” ifadesiyle ismi geçen bu eser hakkında detaylı bilgi tespit edilememiştir. Ancak Kutbettin Ekinci tarafından yazılmış olan “*Gazâlî'nin Mutasavver Tefsiri*” adlı makalede şu bilgiye rastlanmaktadır: “*Bazı tabakât eserlerinde (Gazâlî'nin) kırk ciltlik Yakutu't-Te'vîl adlı bir tefsirinden söz edilse de elimizde İmam Gazâlî'nin Kur'an'ı baştan sona tefsir ettiği bir eseri yoktur. Gazâlî'nin tefsir metodu hakkında bir makale kaleme alan M. Zeki Duman, makalesinin sonunda Gazâlî'ye atfedilen bu isimde bir tefsirin Mülk Suresi'nden Nas Suresi'ne kadar olan bir cildinin Süleymaniye Kütüphanesi Hasan Paşa Bölümü no: 57'de bulunduğunu belirttikten sonra bunun Gazâlî'ye ait olmadığını delilleriyle ortaya koymaktadır.*” (Ekinci, 2016:108).

10. Mişkâtî'l-Envâr [31a]

Gazâlî'nin felsefî muhteva taşıyan son dönem eserlerindedir. Bu yönüyle zaman zaman eleştirilere uğramış hatta Gazâlî'ye ait olup olmadığı tartışma konusu olmuşsa da gerek Gazâlî'nin hayatından bahseden klasik kaynaklarda zikredilmesi gerekse İbni Rüşd ve İbni Tufeyl gibi düşünürler tarafından yapılan atıflar nedeniyle Gazâlî'ye ait olduğu kesinlik kazanmıştır. Eser 1924'te Gardner tarafından İngilizceye tercüme edilirken 1964 yılında da Süleyman Ateş tarafından Türkçeye çevrilmiştir (Karlığa, 1996:522). Eserin ismi tercüme metinde Gazâlî'nin biyografisi anlatılırken onun eserlerinden bahisle “Ve kitâplarda taşnîf itmeğe başlayup *İhyâ-i 'Ulûm* gibi ve *Cevâhirü'l-Kur'ân* ve *Tefsîr-i Yâkûtu't-Te'vîl* ve *Mişkâtî'l-Envâr* gibi kırk mücelled kitâb tasnîfleri var meşhûr ve mütâ'arif olan kitâblardan.” ifadeleriyle geçmektedir.

11. Kavâidü'l-Akâid [31b]

Gazâlî tarafından yazılan ve “inanç esasları” anlamına gelen bu eser de kelam hakkındaki konuları ele almaktadır. Toplam dört bölümden meydana gelir. “*Gazzâlî, karşı çıktığı fikir sistemlerini birer birer ele alıp çürütmeye çalıştıktan sonra ehl-i sünnet görüşünü ortaya koyan bir dizi eser yazmaya karar vermiştir. Gazzâlî’nin daha sonra İhyâ’ü ‘ulûmi’d-dîn’e ilave ettiği bu eser işte bu amaç ile yazılmıştır*” (Karlığa, 1996: 520). Tercüme eserde bu eserin ismi Gazâlî’nin biyografisi anlatılırken özel bir bağlamda yer almaktadır. Nitekim metindeki bu özel bağlam şu şekilde özetlenebilir: *Ekâbir-i ulemâdan birinin naklettğine göre rüya aleminde çeşitli mezhep imamları, Hz. Peygamber’in huzuruna çıkarak kendi mezhep ve itikatlarını temsil eden eserlerini taktim ederler. Bu esnada anlatıcı da elinde bulunan bir kitapla Hz. Peygamber’e yaklaşır ve şöyle seslenir: “Ya Rasulallah! Bu kitap benim itikadım ve ehl-i İslam’ın itikadıdır. Eğer izniniz olursa okuyayım.” Peygamber Efendimiz, “Ne kitabıdır?” diye sorar. Anlatıcı ise “**Kavâidü’l-Akâid**’dir ki Gazâlî’nin tasnifidir.” cevabını verir. Ardından kitabı okumaya başlar ve kitapta Gazâlî’nin ifadesi olan “Allah Teâlâ ümmi Kureyşli Peygamber Muhammed (s.a.v.)’i bütün Araplara, Acemlere, cinlere ve insanlara gönderdi” kısmına geldiğinde Hz. Peygamber’in yüzünde tebessüm belirir. Naat ve sıfatlarını okumaya devam ederken Peygamber Efendimiz anlatıcıya dönerek: “Gazâlî nerede?” diye sorar. O sırada orada bulunan Gazâlî ayağa kalkar ve “Gazâlî benim ya Rasulallah” der. Ardından Peygamber Efendimiz’in elini öpüp yüzüne ve gözlerine sürer ve yerine oturur. Sonrasında Peygamber Efendimiz Kavâidü’l- akâid adlı eseri okuyarak şöyle söyler: “Hiç kimsenin okumasından bu kadar sevinç duymamıştım.”*[31b]

Tercüme eserde *Kavâidü’l- akâid* ile alakalı bu rüya anlatısı, eserin yalnızca ilmî değil aynı zamanda manevi bir değer taşıdığını ve Hz. Peygamber nezdinde de büyük kabul gördüğünü sembolik biçimde ifade etmektedir.

12. Sevânihu’l-Uşşâk [32a]

“Aşıkların hâlleri” anlamına gelen bu eser, İmam-ı Gazâlî’nin kardeşi olan Ahmed-i Gazâlî tarafından Farsça olarak kaleme alınmıştır. Sevânih, Ahmed Gazâlî’nin tasavvufî düşüncelerini yansıtan özellikle “aşk” temasını derinlemesine işleyen önemli bir eserdir. Kitap, bir sûfinin ruhsal yolculuğunda geçtiği menzilleri, özellikle ruhlar alemini ve burada yaşanan ilhamları anlatır. Bu yolculuk sırasında sûfî, aşkı tecrübe eder ve ilahi sevgiliye ulaşmaya çalışır. Yani *Sevânih* mistik bir aşkın psikolojisini, metafizik boyutunu ve ilahi niteliklerini ele alan felsefi-tasavvufî bir eserdir (Çetinkaya ve Koç, 2004)). Eserin ismi Ahmed Gazâlî’nin

biyografisi anlatılırken onun eserlerinden bahisle “Bî-naẓîr, iltifât u taşnîfâtı ve risâleleri var. Cümleden biri **Risâle-i Sevânî**dur” ifadesiyle geçmektedir.

13. Rûtbetü'l-Hayât [33a]

Horasanlı sûfî müellif Yusuf el- Hemedânî (öl.1140) tarafından yazılmıştır. Bir sûfî gözüyle yaşamın yorumunun yapıldığı, yaşamın -iman, İslam ve ihsan ile devam ettirmek şeklinde- üç kademeye ayrıldığı bu eser Farsça olarak kaleme alınmıştır. Eser 1998 yılında Necdet Tosun tarafından “*Hayat nedir*” ismiyle Türkçeye tercüme edilmiş, yazarın iki risâlesiyle beraber yayımlanmıştır (Tosun, 2013: 13). Eserin ismi tercüme metinde Yusuf el-Hemedânî’nin biyografisi anlatılırken rüya motifi çerçevesinde yer almaktadır. Anlatıya göre “*Şeyh Necibüddin Büzgaş-ı Şirâzî isminde bir sûfî, bir gün bazı meşâyih’in kelimelerinden birkaç cüz elde eder ve bunları okuyarak çok beğenir. Kimin yazdığını merak eder ve araştırmak ister. Bu düşünceler içinde bir gece rüyasında nurlu yüzlü, vakur bir zat görür. Bu zat ona üzerinde altınla Âyetel-kürsi yazılmış süslü iki elbise verir ve birini seçmesini ister. Ardından kendini tanıtarak ‘Ben ol cüzlerin musannifiyim. Bana Ebu Yusuf Hemedânî dirler ve ol cüzlerin ismi **Rûtbetü'l-Hayât**’dır. Ve bundan başka Menâzilü’s-sâyirîn ve Menâzilü’s-salîkîn gibi tasniflerim de var.*” [33a] diyerek bu eserlerin kendi eseri olduğunu belirtir. Böylece **Rûtbetü'l-Hayât** ismi doğrudan eserin müellifi tarafından rüya motifiyle zikredilip tasavvufî bir rüya tecrübesi aracılığıyla eserin manevi değeri vurgulanır. Bu bağlamda **Rûtbetü'l-Hayât** metin içerisinde sadece bir kitap ismi olarak değil aynı zamanda bir sûfinin manevi arayışında karşılaştığı hakikatin sembolü olarak da yer almaktadır.

14. Menâzilü’s-Sâ’irîn [33a]

Ebu Yusuf-ı Hemedânî tarafından yazılmış olan bu eser günümüze ulaşmamıştır (Tosun, 2013: 13). Tercüme metinde eserin ismi müellifin bir başka eseri olan **Rûtbetü'l-Hayât** anlatılırken şu ifadelerle geçmektedir: “Baña Ebû Yûsuf-ı Hemedânî dirler. Ve ol cüzlere **Rûtbetü'l-Hayvân** nâmdur. Ve andan ma’ada nice taşnîflerüm var. Andan eyü **Menâzilü’s-Sâyirîn** gibi ve **Menâzilü’s-Sâlikîn** gibi. [33a]

15. Menâzilü’s-Sâlikîn [33a]

Ebu Yusuf Hemedânî’ye ait bir diğer eser de **Menâzilü’s-Salîkîn**’dir. Müellifin bu eseri de günümüze ulaşmamıştır (Tosun, 2013: 13). Tercüme metinde eserin ismi müellifin bir başka eseri olan **Rûtbetü'l-Hayât** anlatılırken şu ifadelerle geçmektedir: “Baña Ebû Yûsuf-ı Hemedânî

dirler. Ve ol cüzlere *Rütbetü'l-Hayvân* nâmdur. Ve andan ma'ada nice taşnîflerüm var. Andan eyü *Menâzilü's-Sâyirîn* gibi ve *Menâzilü's-Sâlikîn* gibi. [33a]

16. Selvetu't-Tâlibîn [46a]

Hasen-i Sekkâk Simnânî tarafından yazıldığı bilinen eser hakkında bilgi bulunamamıştır. Tercüme metinde eserin ismi Hasan Sekkak Simnânî'nin biyografisi bölümünde “Ve *Selvetu't-Tâlibîn* nâm bir kitâb vardır taşavvufda.” [46a] ibaresiyle geçmektedir ancak daha fazla bilgi verilmemiştir.

17. Risâle-i Alâiyye/Gaybiyye [46b]

Yine Aynu'l-kuzat-ı Hemedânî (öl. 1131)'ye ait olan bu eser ise felsefe ve kelim hakkındaki konuları avamın anlayabilmesi amacıyla sade dille yazılmış bir risâledir. Arapça olarak kaleme alınan eser kaynaklarda zikredilir ancak günümüze ulaşmamıştır (Uludağ ve Bayburtlugil, 1991: 282). Tercüme metinde eserin ismi *Risâle-i Gaybiyye* adıyla yazarın biyografisi bölümünde “Ol cümleden *Risâle-i Gaybiyye* ki Şeyh kendüye yazmışdır” [46b] cümlesiyle geçer.

18. Kitâb-ı Mahcûb [51b]

Kitabın ismi tercüme metinde Kübrevî şeyhi Sadeddîn-i Hammûye (öl. 1272)'nin biyografisi anlatılırken onun eserlerinden bahisle “Ve ‘ulûm-ı zâhirde ve bâtında bî-naẓîr olup muşannefâtı çokdur *Kitâb-ı Mahcûb* ve *Secencelu'l-Ervâh* gibi.” [51b] ibaresiyle geçmektedir. Ancak diğer kaynaklarda müellifin bu eserine dair herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır.

19. Secencelü'l-ervâh ve nukûşü'l-elvâh [51b]

Sadeddîn-i Hammûye (öl. 1272) tarafından Humus'ta kaleme alınan eserde Kur'an âyetlerinin tefsir ve te'vili yapılmaktadır. Ayrıca eserde Allah'ın isim ve sıfatları şerh edilip sırlı ifadeler, cetveller ve devirler bulunmaktadır. Bir kısmı *Kur'an-ı Kerim*'de yer alan duaları ve zikirleri de içermektedir (Öngören, 2008: 391). Eserin ismi tercüme metinde Sadeddîn-i Hammûye'nin biyografisi anlatılırken onun eserlerinden bahisle “Ve ‘ulûm-ı zâhirde ve bâtında bî-naẓîr olup muşannefâtı çokdur *Kitâb-ı Mahcûb* ve *Secencelu'l-Ervâh* gibi.” [51b] ibaresiyle geçmektedir.

20. Fusûsu'l-Hikem Şerhi [52a]

Tercüme eserde Sadeddîn-i Hammûye'nin biyografisinde yer alan “Şeyh Muhyi'd-dîni'l-Cündî *Füşuşu'l-Hikem Şerh*inde getirür ki:...” [52a] şeklindeki ifadedden Muhyiddin

Cüнді'ye ait olduğu anlaşılan bu eserin adı tasavvufî tecrübenin aktarıldığı bir alıntı aracılığıyla zikredilmektedir. Ancak Şeyh Muhyiddin Cüнді'nin ismine de eserlerine de diğer kaynaklarda rastlanılamamıştır.

21. Bahrü'l-hakâyık ve'l-meânî [54a]

Kübrevî şeyhi, müfessir Necmeddîn-i Dâye (öl.1256) tarafından yazılmıştır. Eserin tam ismi *Bahrü'l-hakâyık ve'l-meânî fî tefsîri's-seb'i'l-mesânî*'dir. Eser, uzun zaman içerisinde yazılmış geniş hacimli bir *Kur'an-ı Kerim* tefsiridir. *Aynü'l-hayât ve et-Tevîlâtü'n-Necmiyye* adlarıyla da bilinir. Zariyat suresinin on sekizinci âyetinde bitirilen kitap aynı şekilde bir Kübrevî şeyhi olan Alâüddeve-i Simnânî tarafından tamamlanmıştır. Bazı kaynaklarda Necmeddîn-i Kübrâ'ya ait olarak gösterilen eser üzerine Mehmet Okuyan tarafından 2021 yılında *Necmüddin Dâye ve Tasavvufî Tefsiri* adıyla doktora tezi hazırlanmıştır (Okuyan, 2006: 496). Eserin ismi tercüme metinde Şeyh Necmeddîn-i Râzî el-Marûf bi-Dâye'nin biyografisi anlatılırken onun eserlerinden bahisle “Tefsîr-i **Bahrü'l-Hakâyık** ve *Mirşâdü'l-İbâd* nâm kitâbuñ şâhibidür.” [54a] ifadesiyle geçmektedir.

22. Mirşâdü'l-İbâd mine'l-mebde ile'l-meâd [54a]

Necmeddîn-i Dâye'nin bir başka eseri de *Mirşâdü'l-ibâd*'dir. Eser, mensur-tasavvufî eserler içerisinde en çok okunan kitaplar arasında olup diğer Kübrevî yazarların eserlerinden daha etkili olmuştur. Edebî ve tesirli bir Farsça ile kaleme alınan eser, bir mukaddime ile beş bölümden ibarettir. 1422 yılında Karahisarlı Kasım b. Muhammed isimli şahıs bu kitabı “*İrşâdü'l-mürîd ile'l-Murâd*” adıyla Türkçeye çevirmiş ve II. Murat'a ithaf etmiştir (Okuyan, 2006: 496). Eserin ismi tercüme metinde Şeyh Necmeddîn-i Râzî el-Marûf bi-Dâye'nin biyografisi anlatılırken onun eserlerinden bahisle “Tefsîr-i *Bahrü'l-Hakâyık* ve **Mirşâdü'l-İbâd** nâm kitâbuñ şâhibidür.” [54a] ifadesiyle geçmektedir.

23. Esrâri'n-Nokta [59a]

Bu eser, Kübreviyye tarikatının Hemedâniyye kolunun kurucusu olan ve Keşmir'in İslamlaşmasında önemli etkisi olan sûfî Ali bin Şihâbiddîn bin Muhammed Hemedânî (öl. 1385) tarafından yazılmıştır. Eser, Hz. Ali'ye atfedilen “İlim bir noktadır, onu cahiller çoğalttı” şeklindeki sözün şerhidir (Yazıcı, 1998: 187). Eserin ismi tercüme metinde Ali bin Şihâbiddîn Hemedânî'nin biyografisi anlatılırken onun eserlerinden bahisle “Ve ehl-i bâtın 'ilminde taşnîfâtı çokdur ve meşhûrdur kitâb-ı **Esrâri'n-Nokta** ve *Şerh-i Esmâ'u'llâh* ve *Şerh-i Füşuşu'l-*

Hikem ve *Şerh-i Kaşîde-i Hamriyye-i Fâriziyye* ve *Zahriyyetü'l-Mülûk* ve gayrıları gibi.” [59a] ifadesiyle geçmektedir.

24. Şerhu'l-esmâ'i'l-hüsnâ/ Şerh-i Esmâ'u'llâh [59a]

Ali bin Şihâbiddîn bin Muhammed Hemedânî'nin eseridir. Eserin ismi tercüme metinde Ali bin Şihâbiddîn Hemedânî'nin biyografisi anlatılırken onun eserlerinden bahisle “Ve ehl-i bâtın ‘ilminde taşnîfâtı çokdur ve meşhurdur kitâb-ı *Esrâri'n-Nokta* ve **Şerh-i Esmâ'u'llâh** ve *Şerh-i Füşûsu'l-Hikem* ve *Şerh-i Kaşîde-i Hamriyye-i Fâriziyye* ve *Zahriyyetü'l-Mülûk* ve gayrıları gibi.” [59a] ifadesiyle geçmektedir.

25. Şerh-i Fusûsu'l-Hikem [59a]

Ali bin Şihâbiddîn bin Muhammed Hemedânî'nin bir başka eseridir. Muhyiddin ibnü'l Arabî'nin eseri olan *Fusûsu'l-Hikem*'in şerhidir. Eserin ismi tercüme metinde Ali bin Şihâbiddîn Hemedânî'nin biyografisi anlatılırken onun eserlerinden bahisle “Ve ehl-i bâtın ‘ilminde taşnîfâtı çokdur ve meşhurdur kitâb-ı *Esrâri'n-Nokta* ve *Şerh-i Esmâ'u'llâh* ve **Şerh-i Füşûsu'l-Hikem** ve *Şerh-i Kaşîde-i Hamriyye-i Fâriziyye* ve *Zahriyyetü'l-Mülûk* ve gayrıları gibi.” [59a] ifadesiyle geçmektedir.

26. Şerh-i Kasîde-i Hamriyye-i Fâriziyye/ Meşâribü'l-ezvâk [59a]

Tercüme eserde *Şerh-i Kasîde-i Hamriyye-i Fâriziyye* adıyla geçen *Meşâribü'l-ezvâk*, Ali bin Şihâbiddîn bin Muhammed Hemedânî tarafından yazılmıştır. Eser, Arap edebiyatının mutasavvıf-şairi İbnü'l-Fârız'ın *Kasîde-i Hamriyye*'sinden otuz iki beytin şerhidir (Yazıcı, 1998: 187). *Kasîde-i Hamriyye*'de şarap, ilahi aşkın simgesi olarak tasvir edilir. Eserin ismi metinde Ali bin Şihâbiddîn Hemedânî'nin biyografisi anlatılırken onun eserlerinden bahisle “Ve ehl-i bâtın ‘ilminde taşnîfâtı çokdur ve meşhurdur kitâb-ı *Esrâri'n-Nokta* ve *Şerh-i Esmâ'u'llâh* ve *Şerh-i Füşûsu'l-Hikem* ve **Şerh-i Kaşîde-i Hamriyye-i Fâriziyye** ve *Zahriyyetü'l-Mülûk* ve gayrıları gibi.” [59a] ifadesiyle geçmektedir.

27. Zahîretü'l-Mülûk [59a]

Ali bin Şihâbiddîn bin Muhammed Hemedânî'nin bir diğer eseri olan *Zahîretü'l-mülûk* Farsça olarak kaleme alınmış ve on bölümden meydana gelen siyasetname türünde bir eserdir. Osmanlı döneminde bu eser Muslihuddin Mustafa Sürûrî (öl. 1562) tarafından Türkçeye tercüme edilmiştir. Ayrıca *Zâhîretü'l-mülûk*, teze konu olan *Nefehâtü'l-üns Tercümesi*'nin müellifi Muhammed b. Hüseyin tarafından 1642 yılında da *Hilyetü'l-Mülûk* adıyla Sultan

İbrahim adına tercüme edilmiştir. Muhammed b. Hüseyin bu tercümesine Hz. Peygamber ve sahabeliyle velilerin ahlakı hakkında iki bölüm daha eklemiştir (Yazıcı, 1998: 186). *Hilyetü'l-Mülûk* üzerine 2020 yılında Ertuğrul Kaya tarafından doktora tezi yapılmıştır (Kaya, 2020). Eserin ismi tercüme metinde Ali bin Şihâbiddîn Hemedânî'nin biyografisi anlatılırken onun eserlerinden bahisle “Ve ehl-i bâtın ‘ilminde taşnîfâtı çokdur ve meşhûrdur kitâb-ı *Esrâri’n-Nokta* ve *Şerh-i Esmâ’u’l-lâh* ve *Şerh-i Füşûşu’l-Hikem* ve *Şerh-i Kaşîde-i Hamriyye-i Fâriziyye* ve *Zahriyyetü’l-Mülûk* ve gayrıları gibi.” [59a] ifadesiyle geçmektedir.

28. Esrâr-nâme (64a)

İranlı meşhur şair ve mutasavvıf Feridüddin Attar (öl. 1221) tarafından mesnevi tarzında kaleme alınmış olup Attar’ın ilk tasavvufî mesnevisidir. Yirmi altı bölümden meydana gelen eser birtakım tasavvufî ilkeleri hikâye ve efsaneler yardımıyla açıklamak üzere yazılmıştır. Müellif, tasavvuf ilkelerini “usul” olarak isimlendirir ve eserinin her bölümünde usulün birini açıklar. Esrâr-nâme XV. yüzyılda Ahmedî Akkoyunlu tarafından Türkçeye tercüme edilmiştir (İbrahimî, 1995: 434-435). Eserin ismi tercüme metinde Mevlânâ Celâleddîn Rûmî’nin biyografisi anlatılırken “Şeyh Ferîdü’l-dîn ‘Atţâr ile şöbet itdigünde Şeyh *Esrâr-nâme* kitâbın kendüye virüp ve dâ’imâ bile getirürler idi.” ifadesiyle geçmektedir.

29. Mantıku’t-Tayr [68a]

İranlı meşhur şair ve mutasavvıf Feridüddin Attar (öl. 1221) tarafından kaleme alınan tasavvufî bir mesnevidir. *Makâmât-ı Tuyûr*, *Makâlâtü’t-tuyûr* ya da *Tuyûrnâme* isimleriyle de bilinen eser 1187 yılında yazılmıştır. Eser temsili bir biçimde vahdet-i vücûd inancını anlatır. Bu mesnevide kuşlar, salikleri temsil ederken Hüdhüd, mürşidin Simurg ise Allah’ın zuhur ve taayyünüdür. Beş yüz beyti aşan ve otuz bir bölümden oluşan eser XIV. yüzyıl Anadolu şairlerinden Gülşehrî tarafından 1317’de Türkçeye tercüme edilmiş tıpkıbasımı ise 1957 yılında Agâh Sırrı Levend tarafından neşredilmiştir. 1963 yılında da Abdülbaki Gölpınarlı günümüz Türkçesine çevirmiştir (Şahinoğlu, 1991: 97). Tercüme metinde eserin ismi yukarıda *Îlâhînâme* eserinde açıklandığı gibi Hüsameddin-i Hasan bin Muhammed el-Hüseyn bin Türk’ün (Hüsameddin Çelebi) biyografisi bölümünde geçmektedir. bk.Îlâhînâme.

30. Musîbetnâme [68a]

Feridüddin Attar tarafından kaleme alınan eser onun tasavvufî görüşlerini ve fikir dünyasını yansıtır. *Musîbetnâme*, 5740 beyitlik bir mesnevi olup *Cevâb-nâme* ismiyle de anılır. Eser kırk bölümden meydana gelir ve salikin ilk önce melekler arasında ve ahirette sonrasında

da bu âlemde dolaşması, peygamberlere müracaat etmesi, sonra duygu, hayal ve akıl ile ruha giderek bunlara Allah'ı sorması en sonunda da Allah'ı kendi içinde bulması hikâye edilmiştir (Şahinoğlu, 1991:97). Tercüme metinde eserin ismi yukarıda *İlâhînâme* eserinde açıklandığı gibi Hüsâmeddin-i Hasan bin Muhammed el-Hüseyn bin Türk'ün (Hüsameddin Çelebi) biyografisi bölümünde geçmektedir. bk.İlâhînâme.

31. Avârifü'l-Maârif [70a]

Sühreverdiyye tarikatının kurucusu olan müfessir ve muhaddis Şehâbeddîn-i Sühreverdî (öl. 1234) tarafından kaleme alınmış tasavvufa dair önemli eserlerden biridir. (Yılmaz, 2010: 40). Altmış üç bölümden meydana gelen eser 1989 yılında H. Kâmil Yılmaz ve İrfan Gündüz tarafından *Tasavvufun Esasları* adıyla Arapçadan Türkçeye çevrilmiştir (Uludağ, 1991: 110). Eserin ismi tercüme metinde Şehâbeddin Sühreverdî'nin biyografisinde onun eserlerinden bahsedilirken “Ve kendü taşnîfâtları var ‘*Avârif*’ve *Reşfi’n-Naşâyih* ve *İ’lâmu’t-takî*’ve gayriler gibi ve ‘*Avârif*’ Mekke-i Mükerrremde taşnîf itmişdür.” ifadesiyle geçmektedir.

32. Reşfü’n-Nasâ’ih [70a]

Şehâbeddîn-i Sühreverdî tarafından yazılan eserin tam adı *Reşfü’n-Nasâ’ih*’l-îmâniyye ve *keşfü’l-fedâ’ih*’l-Yûnâniyye’dir. Gazzâlî yolunu takip eden Sühreverdî bu eserini filozofları eleştirmek için yazmıştır (Yılmaz, 2010: 41). Eserin ismi tercüme metinde Şehâbeddin Sühreverdî'nin biyografisi anlatılırken onun eserlerinden bahisle “Ve kendü taşnîfâtları var ‘*Avârif*’ve *Reşfi’n-Naşâyih* ve *İ’lâmu’t-takî*’ve gayriler gibi.” ifadesiyle geçmektedir.

33. İlâmü’l-hüdâ ve akîdetü erbâbi’t-tükâ [70a]

Metinde *İlâmü el tükî* adıyla geçen eser yine Şehâbeddîn-i Sühreverdî tarafından Mekke’de yazılmıştır. Tasavvuf ve kelam ilmi hakkında kaleme alınan eser on bölümden meydana gelir (Yılmaz, 2010: 42). Eserin ismi tercüme metinde Şehâbeddin Sühreverdî'nin biyografisi anlatılırken onun eserlerinden bahisle “Ve kendü taşnîfâtları var ‘*Avârif*’ve *Reşfi’n-Naşâyih* ve *İ’lâmu’t-takî*’ve gayriler gibi.” ifadesiyle geçmektedir.

34. Tercüme-i Avarif (Misbâhu’l-hidâye ve miftâhu’l-kifâye) [73b]

Mutasavvıf-şair İzzeddin-i Mahmud el-Kâşî’nin (öl. 1334) eseridir. Eserin ismi metinde *Tercüme-i Avarif* olarak geçse de eserin esas ismi *Misbâhu’l-hidâye ve miftâhu’l-kifâye*’dir. Bu eser kaynaklarda Şehâbeddin Sühreverdî'nin *Avârifü’l-Maârif* adlı eserinin Farsça tercümesi olarak geçse de esasında *Avârifü’l-Maârif*’le beraber başka temel tasavvufi kaynaklardan da geniş ölçüde yararlanarak ortaya çıkarılan telif bir eser özelliği gösterir. İtikat,

ilim, marifet, ıslahatlar, müstahsenat, adap, amel, ahlak, makam, hâl konuları olmak üzere on bölümden oluşan kitabın her bölümünü ayrıca on altı bölüme ayıran İzzeddin el-Kâşî eserini *Avârifü'l-Maârif*'ten farklı bir biçimde düzenlemiş olup Farsça nesrin güzel bir örneğini ortaya koymuştur (Yetik, 2001:555). Eserin ismi tercüme metinde İzzeddin-i Mahmud el-Kâşî'nin biyografisi anlatılırken onun eserlerinden bahisle “*Tercüme-i ‘Avârif* şâhibi ve şârih, *Kaşîde-i Tâ’iyye-i Fârîziyyesi* olup bu iki kitâbda hâkâyık-ı bülend ve ma’ârif-i ercümendden çok nesneler derc itmişdür.” [73b] ifadesiyle geçmektedir.

35. *Kasîde-i Tâiyye-i Fârîziyye (Keşfü'l-vücûhi'l-gur li-meânî Nazmi'd-dür)* [73b]

Metinde *Kasîde-i Tâiyye-i Fârîziyye* adıyla geçen eserin asıl adı kaynaklarda *Keşfü'l-vücûhi'l-gur li-meânî Nazmi'd-dür* olarak geçer. İzzeddin-i Mahmud el-Kâşî tarafından kaleme alınan bu eser İbnü'l-Fârîz'ın *et-Tâiyye* olarak bilinen meşhur kasidesinin şerhidir. Eserde tasavvufun temel konularına dair özlü bilgiler bulunan bir giriş bölümü vardır. Kâşî giriş bölümünden sonra beyitleri tek tek ele alıp Farsçaya çevirmiş ve kendi tasavvuf anlayışına göre beyitlerin şerhlerini yapmıştır (Yetik, 2001:555). Eserin ismi tercüme metinde İzzeddin-i Mahmud el-Kâşî'nin biyografisi anlatılırken onun eserlerinden bahisle “*Tercüme-i ‘Avârif* şâhibi ve şârih, *Kaşîde-i Tâ’iyye-i Fârîziyyesi* olup bu iki kitâbda hâkâyık-ı bülend ve ma’ârif-i ercümendden çok nesneler derc itmişdür.” [73b] ifadesiyle geçmektedir.

36. *Tefsîr u Te’vîlât (Tevîlâtü'l-Kur’an)* [73b]

Bu eser, tasavvufî tefsir ve terimlere dair eserleriyle tanınan mutasavvıf Kemâlüddin Abdürrezzâk el-Kâşânî (öl.1335) tarafından yazılmıştır. *Tevîlât-ı Kâşânîyye* olarak da bilinen eser, büyük ölçüde İbnü'l-Arabî'nin geliştirdiği terim ve kavramlara dayalı tasavvufî bir tefsirdir. Kitapta bütün âyetler değil, sure sırasıyla bazı âyetler tefsir edilmiş olup 1987 yılında Ali Rıza Doksanyedi tarafından Türkçeye de tercümesi yapılmıştır (Uludağ, 2022: 5). Eserin ismi tercüme metinde Kemâlüddin Abdürrezzâk el-Kâşânî²⁵'nin biyografisi anlatılırken onun eserlerinden bahisle “Zâhir u bâtın ‘ulûmında câmi’ olup ve taşnîfâtı çokdur *Tefsîr u Te’vîlât* ve *Şûfiyye İslâhâtı* ve *Şerh-i Füşûşu'l-Hikem* ve *Şerh-i Menâzilü's-Sâyirîn* ve sâyirler gibi.” [73b] ibaresiyle geçmektedir.

²⁵ Metinde Kâşî olarak geçmektedir.

37. Sûfiyye Islâhâtı (Islâhâtü's-Sûfiyye) [73b]

Kemalüddin Abdürrezzak el-Kâşânî (öl.1335) tarafından kaleme alınan eserde beş yüz kadar tasavvuf terimi ebced sırasına göre açıklanmıştır. Eserin yazılma amacı ise İbnü'l-Arabî'nin kitaplarını anlamayı kolaylaştırmaktır (Uludağ, 2022: 5). Eserin ismi tercüme metinde Kemâlüddin Abdürrezzâk el-Kâşânî'nin biyografisi anlatılırken onun eserlerinden bahisle “Zâhir u bâtın ‘ulûmında câmi’ olup ve taşnîfâtı çokdur *Tefsîr u Te’vilât* ve ***Şûfiyye Islâhâtı*** ve *Şerh-i Fûşûsu'l-Hikem* ve *Şerh-i Menâzilü's-Sâyirîn* ve sâyirler gibi.” [73b] ibaresiyle geçmektedir.

38. Şerh-i Füsûs’ul-Hikem [73b]

Kemalüddin Abdürrezzak el-Kâşânî’ye ait bir başka eserdir. Kâşânî’nin *Fusûs* şerhi bu konuda kaleme alınan çok sayıda şerhin en güvenilir olanı ve en başarılısıdır. Nitekim *Fusûs*’a şerh yazan diğer müellifler Kâşânî’yi örnek alarak yazmışlar ve yazarken de ondan faydalanmışlardır (Uludağ, 2022: 6). Eserin ismi tercüme metinde Kemâlüddin Abdürrezzâk el-Kâşânî’nin biyografisi anlatılırken onun eserlerinden bahisle “Zâhir u bâtın ‘ulûmında câmi’ olup ve taşnîfâtı çokdur *Tefsîr u Te’vilât* ve *Şûfiyye Islâhâtı* ve ***Şerh-i Fûşûsu'l-Hikem*** ve *Şerh-i Menâzilü's-Sâyirîn* ve sâyirler gibi.” [73b] ibaresiyle geçmektedir.

39. Şerh-i Menâzilü’s-Sâyirîn [73b]

Kemalüddin Abdürrezzak el-Kâşânî’ye ait bir başka eser de Abdullah Herevî’ye ait olan *Menâzilü’s-Sâyirîn*’in şerhidir. Kâşânî bu eseri şerh ederken yer yer kendine ait görüşlerini de eklemiştir (Uludağ, 2022: 6). Eserin ismi tercüme metinde Kemâlüddin Abdürrezzâk el-Kâşânî’nin biyografisi anlatılırken onun eserlerinden bahisle “Zâhir u bâtın ‘ulûmında câmi’ olup ve taşnîfâtı çokdur *Tefsîr u Te’vilât* ve *Şûfiyye Islâhâtı* ve ***Şerh-i Fûşûsu'l-Hikem*** ve ***Şerh-i Menâzilü’s-Sâyirîn*** ve sâyirler gibi.” [73b] ibaresiyle geçmektedir.

40. el-Urve li-ehli’l-hâlve ve’l-celve [74a]

Rükniyye tarikatının kurucusu, İranlı alim ve şair Rükneddin Alâüddevle (öl. 1336) (Alâüddevle-i Simnânî) tarafından kaleme alınan eserde akaid ve tasavvufa ait konular geniş şekilde ele alınmıştır (Şahinoğlu, 1989: 347). Eserin ismi tercüme metinde “Şüret-i Mektûb-ı Şeyh Kemâle’d-dîn-i ‘Abdü’r-rezzâk” başlığı altında “Bu derviş hâzretlerinin ism-i şeriflerin hergiz ta’zîmsiz zikir itmemişdür. Lâkin *Kitâb-ı ‘Urveyi* mü’tâlâ’a itdüm. Ve bahşi i’tikâdîma mu’tâbîk anda bulmadum.” [74a] ifadesiyle geçmektedir.

41. el-Keşf [75b]

Horasanlı sûfî müellif Yusuf el-Hemedânî (öl. 1140)'nin *Kitâb-ı Keşf* adıyla bilinen eseridir. Hemedânî'nin bu eserdeki günah ve tövbe hakkındaki düşüncelerini Şemseddin Muhammed-i Deylemî, *Risâle-i İsfahân* isimli eserinde tenkit etmiş, Sümeýremî de ona karşı *Redd-i Risâle-i İsfahân* isimli eseri yazmıştır. Süleymaniye Kütüphanesi'nde (Nâfiz Paşa, nr. 438) *Kitâbü'l-Keşf an menâzili's-sâirin* adıyla kayıtlı olup baş tarafındaki eksiklik sebebiyle müellifi bilinmeyen yazmanın *Kitab-ı Keşf*'in II. cildi olması muhtemeldir (Tosun, 2013: 13). Bu eserin ismi tercüme metinde “Şüret-i Mektûb-ı Şeyh Kemâle'd-dîn-i ‘Abdü'r-rezzâk” başlığı altında “Ve ibtidâ bu kelimât Mevlânâ Nüre'd-dîn Naṭnazî Ḳuddise sırruhu şoḥbetine irişüp ve anuñ şoḥbetinden hemân bu ma'nî-i tevḥîd buldı. Ve *Füşûsı* ve *Keşf-i* Şeyh Yûsuf Hemedânîyi ziyâde pesend iderdi.” [75b] ifadeleriyle geçmektedir.

42. Cünûnu'l-Mecânîn [77b]

Eserin ismi Emir Kıvâmeddîn Sincânî'nin biyografisi anlatılırken “Mecâlisde ma'ârif söyleyüp ve dir idi ki: Mūsâ 'aleyhi's-selâm baña bir kâse şerbet virdiğünden bu mütekellimlik bende zâhir oldu. Ve *Cünûnu'l-Mecânîn* nâm bir kitâb taşnîf idüp ve eş'âr-ı keşîresi dahı var.” [77b] ifadeleriyle geçmekte olup başka kaynaklarda ne eser ne de müellifi Emir Kıvâmeddin Sincânî hakkında herhangi bir bilgi bulunamamıştır.

43. Kasîde-i Tâiyye/Levâiyhu'l-Cenân/Revâiyhu'l-Cinân/Nazmu's-Sulûk [94a]

Sultânü'l-âşıkîn olarak tanınan mutasavvıf-şair İbni Fâriz el-Hamevî (öl.1235)'nin *Divan*'ındaki en önemli şiir *el-Kasîdetü't-tâiyye* veya *et-Tâiyyetü'l-kübrâ* olarak bilinen kasidedir. İbnü'l-Fâriz bu kasideye önce *Enfësü'l-cenân ve nefâisü'l-cinân* ardından *Levâihu'l-cenân ve revâihu'l-cinân* adını vermiş, daha sonra rüyada gördüğü Hz. Peygamber'in işareti üzere *Nazmü's-sulûk* diye isimlendirmiştir. Yedi yüz elli beyitten fazla olan bu kaside şairin bir tür manevi yolculuğunun ve ruhi miracının tasviridir. Bu kasidenin birçok şerhi yapılmıştır (Uludağ, 2000: 41). Eserin ismi tercüme metinde İbnü'l-Fâriz el-Hamevî'nin biyografisi anlatılırken “İbn-i Fâriz Ḥazretlerinüñ dîvânı var, 'uyûn-ı ma'ârif ve fûnûn-ı letâyif olup cümleden biri *Kaşîde-i Tâ'îyye*sidür ki yedi yüz elli beyitdür. Meşâyih u şüfiyye ve 'ulemâ u fuzalâ katlarında mu'teberdür” ifadesiyle geçmektedir. Ayrıca kasidenin diğer isimleri ve Hz. Peygamber'in kasideye vermiş olduğu isim de metinde şu ifadelerle geçmektedir: “Şeyh Raḥmetu'llâhi Te'âlâ buyurur ki: *Kaşîde-i Ta'îyye*yi söyledigümde Ḥazret-i Resûlu'llâh şalla'llâhu 'aleyhi ve sellem Ḥazretlerin vâkı'ında gördüm. Buyurdı ki: Yâ 'Ömer! *Mâ*

semmeyte kaşîdetekte.²⁶ Ben eyitdüm: Yâ Resûlu'llâh! Aña, *Levâyhü'l-Cenân* ve *Revâyhü'l-Cinân* ismi kodum. Buyurdi ki: *Lâ bel semmihâ Nazmu's-Sülûk*.²⁷ *Qismetihâ bi-zâlik*. [94a]

44. Câmi'u'l-Usûl [99b]

Tam adı *Câmi'u'l-usûl li-ehâdisi'r-Resûl*'dür. İbnü'l-Esîr Mübarek b. Muhammed'in (öl.1210) Kütüb-i Sitte'deki hadisleri bir araya toplayan eseridir (Çakan, 1993: 136). Eserin ismi tercüme metinde Sadreddin Konevî'nin biyografisi anlatılırken “Kitâb-ı *Câmi'u'l-Uşûl* kendü hattıyla yazup vâlih okıyup ve anuñla iftiḥâr iderdi” [96b] cümlesiyle geçmektedir.

45. Tefsîr-i Fâtîha (İcâzü'l-beyân fi te'vîli ümmi'l-Kur'an) [99b]

Vahdet-i vücûd görüşünün İbnü'l-Arabî'den sonraki en önemli temsilcisi olan Sadreddin Konevî (öl. 1274) tarafından kaleme alınan bu eser Fatiha suresinin geniş bir tefsiridir. Konevî bu eserinde bir tasavvufî tefsirin sınırlarını aşacak şekilde Allah-âlem ilişkilerini yorumlamıştır. Eser, Ekrem Demirli tarafından 2002 yılında *Fatiha Suresi Tefsiri* adıyla Türkçeye tercüme edilmiştir (Demirli, 2008: 424). Eserin ismi tercüme metinde Sadreddin Konevî'nin biyografisi anlatılırken onun eserlerinden bahisle “Ve kendinüñ nice taşnîfâtları vardır *Tefsîr-i Fâtîha* gibi ve *Miftâhu'l-Ġayb* ve *Füşûş* ve *Fükûk* ve *Şerḥ-i Hadîş* ve kitâb-ı *Nefehât-ı ilâhiyye* gibi.” [99b] ifadesiyle geçmektedir.

46. Miftâhu'l-gayb [99b]

Sadreddin Konevî (öl. 1274) tarafından kaleme alınan bir başka eser de tam adı *Miftâhu'l-gayb ve'l-cem ve tafsîlühû* olan bu eserdir. Konevî'nin temel kitabı olan eser, *Fusûsu'l-hikem* ile beraber yeni dönem tasavvufunun çevresinde biçimlendiği ana metindir. Bu eserin birçok şerhi yapılmış olup Ekrem Demirli tarafından 2002 yılında *Tasavvufun Metafizigi* ismiyle Türkçeye de çevrilmiştir (Demirli, 2008: 424). Eserin ismi tercüme metinde Sadreddin Konevî'nin biyografisi anlatılırken onun eserlerinden bahisle “Ve kendinüñ nice taşnîfâtları vardır *Tefsîr-i Fâtîha* gibi ve *Miftâhu'l-Ġayb* ve *Füşûş* ve *Fükûk* ve *Şerḥ-i Hadîş* ve kitâb-ı *Nefehât-ı ilâhiyye* gibi.” [99b] ifadesiyle geçmektedir.

²⁶ Kasidene ne ad koydun?

²⁷ Yok belki adını *Nazmu's-Sulûk* ver.

47. el-Fükûk fî esrâri müstenidâti hikemi'l-Füsûs [99b]

Sadreddin Konevî'nin, İbnü'l-Arabî'nin *Füsûsu'l-hikem* kitabı üzerine yazmış olduğu bir diğer eseridir. Bu eser geleneksel olarak bilinen bir şerhten daha çok belirli konulardaki açıklamalardan meydana gelen bir eserdir. Daha çok *Füsûsu'l-hikem*'in anlaşılmasına katkı sağlamak amacıyla yazılmıştır. *el-Fükûk* 2002 yılında Ekrem Demirli tarafından *Füsûsu'l-Hikem Sırları* ismiyle Türkçeye tercüme edilmiştir (Demirli, 2008: 424-425). Eserin ismi tercüme metinde Sadreddin Konevî'nin biyografisi anlatılırken onun eserlerinden bahisle “Ve kendinüñ nice taşnîfâtları vardır *Tefsîr-i Fâtîha* gibi ve *Miftâhu'l-Ğayb* ve *Füşûş* ve **Fükûk** ve *Şerh-i Hadîş* ve kitâb-ı *Nefehât-ı ilâhiyye* gibi.” [99b] ifadesiyle geçmektedir.

48. Şerhu hadîsi'l-erbaîn [99b]

Sadreddin Konevî'ye ait bu eser onun tasavvufî hadis yorumculuğu konusunda yazmış olduğu kırk hadis şerhidir. Konevî'nin hadis şerhi yöntemini gösteren eser yirmi dokuz hadisin şerhini ihtiva eder (Demirli, 2008: 425). Konevî, hadis yorumcularının sadece gramerle ilgili açıklamalarla hadislerin hükümlerine yönelip hadislerin hikmetlerini ihmal etmelerini tenkit ederek bu eserini kaleme almıştır (Gökçe, 2017: 1). Eserin ismi tercüme metinde Sadreddin Konevî'nin biyografisi anlatılırken onun eserlerinden bahisle “Ve kendinüñ nice taşnîfâtları vardır *Tefsîr-i Fâtîha* gibi ve *Miftâhu'l-Ğayb* ve *Füşûş* ve *Fükûk* ve **Şerh-i Hadîş** ve kitâb-ı *Nefehât-ı ilâhiyye* gibi.” [99b] ifadesiyle geçmektedir.

49. Nefehâtü'l-ilâhiyye [99b]

Sadreddin Konevî'nin kaleme aldığı tasavvufa dair bir diğer eseridir. Konevî, tasavvuf edebiyatında “varidat” diye bilinen tarzın en önemli örneklerinden biri olan bu kitabında belirli konulardaki tecrübelerini, düşüncelerini akıcı bir üslupla dile getirir. Ayrıca eser onun İbnü'l-Arabî ile ilişkileri başta olmak üzere kendi hayatı hakkında en fazla bilgi verdiği kitabıdır. Eserin bir bölümü Konevî'nin mektuplarından oluşur. Farklı dönemlerde yazılan bu mektuplar Konevî'nin biyografisiyle ilgili birtakım ipuçları taşır. Kitabı Muhammed Hâcevî Farsça çevirisiyle birlikte tahkikli olarak yayımlamış (Tahran 1996), Ekrem Demirli 2002 yılında *İlâhî Nefhâlar* adıyla tercüme etmiştir” (Demirli, 2008: 425). Eserin ismi tercüme metinde Sadreddin Konevî'nin biyografisi anlatılırken onun eserlerinden bahisle “Ve kendinüñ nice taşnîfâtları vardır *Tefsîr-i Fâtîha* gibi ve *Miftâhu'l-Ğayb* ve *Füşûş* ve *Fükûk* ve *Şerh-i Hadîş* ve kitâb-ı *Nefehât-ı ilâhiyye* gibi.” [99b] ifadesiyle geçmektedir.

50. *Mevâki'i'n-Nücûm* [100b]

Muhyiddin İbni Arabî (öl. 1240) tarafından kaleme alınan tasavvufî metafizik alanında derin semboller içeren bir eserdir. *Mevâki'i'n-Nücûm*'un (Yıldızların Mevkî) birçok şerhi yapılmış olup bu şerhlerden biri de Şeyh Müeyyedüddin el-Cündî'ye aittir. Eserin ismi tercüme metinde bu şeyhin biyografisi anlatılırken ve onun İbni Arabî'nin eserlerini şerh ettiğinden bahsedilirken “‘Ulûm-ı zâhir u bâtında câmi‘ olup ve Şeyh Muhyi'd-dîn Hazretlerinin muşannefâtından olan *Füşûşu'l-Hikem* ve *Mevâki'i'n-Nücûm* kitâblarını şerh ve *Füşûşu*ñ sâwir şârihleri bundan ahz itmîşlerdür.” [100b] ifadeleriyle geçmektedir.

51. *Menâhicü'l-İbâd ile'l-Meâd* [100b]

Sûfi-müellif Saidüddin Fergânî (öl. 1300) tarafından yazılmıştır. Molla Câmi, *Nefehâtü'l-Üns*'te eser için “Her talip ve müride muhakkak lazımdır” demiştir. Eser, salikin amelî olarak yapması gereken işler ile alakalı muhtasar bir kitaptır. Farsça olan eser üç bölümden oluşur. Birinci bölümde doğru itikat, ikinci bölümde ilmihal bilgileri, üçüncü bölümde de müritlik usulleri hakkında bilgiler anlatılmıştır. Eser, *Medâricü'l-İtikâd* ismiyle Türkçeye de tercüme edilmiştir (Kılıç, 1995:382). Eserin ismi tercüme metinde Saidüddin Fergânî'nin biyografisi anlatılırken onun eserlerinden bahisle “Ve sâwir taşnîfleri vardır. Cümleden biri *Menâhicü'l-İbâd ile'l-Me'âd*” [100b] ibaresiyle geçmektedir.

52. *Ravzü'r-reyâhîn fî hikâyâti's-sâlihîn* [109a]

Kâdiriyye tarikatının Yafiiyye kolunun kurucusu olan Abdullah Yâfiî (öl. 1367)'nin tasavvufî eserlerinden biri olan *Ravzü'r-reyâhîn*'de sûfilerin keramet ağırlıklı menkıbeleri anlatılır. Bunun yanında Yâfiî, bu menkıbeleri anlatırken velilerden zuhur eden kerametleri esas alarak keramet konusunu savunmacı bir yaklaşımla ele alır (Aydınlık, 2018). Eser Türkçeye de tercüme edilmiş ve 2008'de *Evliyalardan Dini Hikâyeler* adıyla yayımlanmıştır (Baş, 2013:176). Eserin ismi tercüme metinde Abdullah Yâfiî'nin biyografisi anlatılırken onun eserlerinden bahisle “Ve kendinüñ nice taşnîfâtı vardır *Mir'âti'l-Cinân* ve *İbretü'l-Yakazân fî Ma'rifeti Havâdisi'z-Zamân* gibi ve *Kitâb-ı Ravzü'r-Reyâhîn fî Hikâyeti's-Sâlihîn* ve *Kitâb-ı ed-Dürrü'n-Nazîm fî Fezâyili'l-Kur'âni'l-Azîm* gibi.” [109a] ifadeleriyle geçmektedir.

53. *ed-Dürrü'n-nazîm fî havâsi'l-Kur'âni'l-azîm ve'l-âyât ve'z-zikri'l-hakîm* [109a]

Abdullah Yâfiî tarafından kaleme alınan bu eserde ise Kur'an'ın sırlarından bahsedilmektedir. Bununla beraber Kur'an okumanın, besmelenin fazileti gibi meseleler üzerinde durulmuş ve tüm surelerin havas ve faziletleri hakkında bilgiler verilmiştir. Kitap

içerisinde birçok hadise de yer verilmiştir. Eser, *Kur'an-ı Kerim'in Havas ve Esrarı* adıyla Hami Erin tarafından Türkçeye de çevrilmiştir (Baş, 2013:176). Eserin ismi tercüme metinde Abdullah Yâfi'nin biyografisi anlatılırken onun eserlerinden bahisle “Ve kendinü nice taşnîfâtı vardır *Mir'âti'l-Cinân* ve *'İbretü'l-Yağazân fî Ma'rifeti Havâdişi'z-Zamân* gibi ve *Kitâb-ı Ravzü'r-Reyâhîn fî Hikâyeti's-Şâlihîn* ve *Kitâb-ı ed-Dürrü'n-Nazîm fî Fezâyili'l-Kur'ânî'l-Azîm* gibi.” [109a] ifadeleriyle geçmektedir.

54. Rumûzü'l-enbiyâ ve künûzu'l-evliyâ /Seyrû'l-ibâd ile'l-meâd [111a]

İranlı şair ve Farsça tasavvufî mesnevi tarzının kurucusu Hakîm Senâyî-i Gaznevî (öl. 1131?) tarafından yazılmış tasavvufî ve didaktik bir mesnevidir. Hermann Ethe eseri *Künûzü'r-rumûz*, Şemseddin Sâmî *Rumûzü'l-enbiyâ ve künûzu'l-evliyâ* diye zikreder. *Nefehâtü'l-üns*'te ise eserin ismi *Kaside-i Râiyye*, *Rumûzu'l-Enbiyâ ve Künûzu'l-Evliyâ* adıyla geçmektedir. Mesnevide 700'ün üzerinde beyit bulunur. Eser yirmi sekiz bölümden oluşur ve her bölümde o bölümü özetleyen başlıklar yer almaktadır. Eserin büyük bir bölümü sûfî seyrin alegorik biçimde anlatılışdır ve hayal unsurlarıyla beraber düşünceye de yer verilmiştir (Savi, 2009: 503). Eserin ismi tercüme metinde Hakîm Senâyî-i Gaznevî'nin biyografisi anlatılırken ve onun eserinden bahsedilip şiirlerinden alıntı yapılırken “Ve kendinü yüz seksen beyti bir *Kasîde-i Râ'iyyesi* vardır ki aña *Rumûzu'l-Enbiyâ ve Künûzu'l-Evliyâ* nâm komışlardır. Evveli budur:..”[111a] ifadeleriyle geçmektedir.

55. Kenzü'r-Rumûz [113b]

İranlı mutasavvıf şair Hüseyinî Sâdât el-Gûrî (öl. 1329) tarafından mesnevi nazım şekliyle yazılmış tasavvuf konulu bir eserdir. *Kenzü'r-Rumûz* (Şifreler Hazinesi) tasavvufî istilahların şerhinin yapıldığı ilk manzum eser olarak kabul edilmektedir (Aydınlı & Tosun 2022: 70). Eser yaklaşık 950 beyitten oluşur. Türk edebiyatında özellikle tasavvufî içerikli bazı eserlerde *Kenzü'r-Rumûz*'dan beyitler görmek mümkündür. Buna en güzel örnek ise Sinan Paşa'nın *Tazarrunâme*'sidir (Nalbat, 2021:1368-1371). Eserin ismi tercüme metinde Hüseyinî Sâdât el-Gûrî'nin biyografisi anlatılırken onun eserlerinden bahisle “Kitâbı *Kenzü'r-Rumûz* kendinüñdür” [113b] ibaresiyle geçmektedir.

56. Zâdü'l-müsâfirîn [113b]

Hüseyinî Sâdât el-Gûrî'nin eseridir. Gûrî, bu eserinde tasavvufî düşüncelerini masal ve hikâyelerle açıklamıştır ve eseri Senâyî'nin *Hadikatü'l-hakîka*'sını örnek alarak yazmıştır. Manzum olarak kaleme alınan eser, sekiz bölüm ve yaklaşık 1250 beyitten meydana gelir

(Nızamı, 1999:24). Eserin ismi tercüme metinde Hüseyinî Sâdât el-Gûrî'nin biyografisi anlatılırken onun eserlerinden bahisle “Ve taşnîfâtı çokdur, *Kenzü'r-Rumûz* ve *Zâdü'l-Müsâfirîn* ve *Nüzhetü'l-Ervâh* ve *Rûhu'l-Ervâh* ve *Şırât-ı Müstakîm* ve bir *Dîvân* 'ı dağı var” [113b] ifadeleriyle geçmektedir.

57. Nüzhetü'l-ervâh [113b]

Hüseyinî Sâdât el-Gûrî tarafından yazılan bir diğér eser de *Nüzhetü'l-ervâh*'tır. Eser, Gûrî'nin tasavvufî fikirlerini içerir ve yer yer manzum ve mensur olarak kaleme alınmıştır. Manzum bölümler yaklaşık olarak 2000 beyit kadardır (Nızamı, 1999:24). Eserin ismi tercüme metinde Hüseyinî Sâdât el-Gûrî'nin biyografisi anlatılırken onun eserlerinden bahisle “Ve taşnîfâtı çokdur, *Kenzü'r-Rumûz* ve *Zâdü'l-Müsâfirîn* ve *Nüzhetü'l-Ervâh* ve *Rûhu'l-Ervâh* ve *Şırât-ı Müstakîm* ve bir *Dîvân* 'ı dağı var” [113b] ifadeleriyle geçmektedir.

58. Rûhu'l-ervâh [113b]

Hüseyinî Sâdât el-Gûrî'ye ait bir başka eser de *Rûhu'l-ervâh*'tır. Bu eser ise esmayihüsna'nın tasavvufî bir şerhidir (Aydınlı ve Tosun 2022: 72). Eserin ismi tercüme metinde Hüseyinî Sâdât el-Gûrî'nin biyografisi anlatılırken onun eserlerinden bahisle “Ve taşnîfâtı çokdur, *Kenzü'r-Rumûz* ve *Zâdü'l-Müsâfirîn* ve *Nüzhetü'l-Ervâh* ve *Rûhu'l-Ervâh* ve *Şırât-ı Müstakîm* ve bir *Dîvân* 'ı dağı var” [113b] ifadeleriyle geçmektedir.

59. Sırât-ı müstakîm [113b]

Hüseyinî Sâdât el-Gûrî'ye ait bir başka tasavvufî eser de *Sırât-ı müstakîm*'dir. Bu eserde ise müellif, salikin mertebelerini ele alır (Aydınlı ve Tosun 2022: 71). Eserin ismi tercüme metinde Hüseyinî Sâdât el-Gûrî'nin biyografisi anlatılırken onun eserlerinden bahisle “Ve taşnîfâtı çokdur, *Kenzü'r-Rumûz* ve *Zâdü'l-Müsâfirîn* ve *Nüzhetü'l-Ervâh* ve *Rûhu'l-Ervâh* ve *Şırât-ı Müstakîm* ve bir *Dîvân* 'ı dağı var” [113b] ifadeleriyle geçmektedir.

60. Divân-ı Eşâr [113b]

Hüseyinî Sâdât el-Gûrî'ye ait bir başka eser ise *Divân-ı Eşâr*'dır ancak bu eser günümüze ulaşmamıştır (Nızamı, 1999:24). Eserin ismi tercüme metinde Hüseyinî Sâdât el-Gûrî'nin biyografisi anlatılırken onun eserlerinden bahisle “Ve taşnîfâtı çokdur, *Kenzü'r-Rumûz* ve *Zâdü'l-Müsâfirîn* ve *Nüzhetü'l-Ervâh* ve *Rûhu'l-Ervâh* ve *Şırât-ı Müstakîm* ve bir *Dîvân* 'ı dağı var” [113b] ifadeleriyle geçmektedir.

61. Fevâ'idü'l-fuâd [115a]

Hindistanlı mutasavvıf, şair ve menakıpname müellifi Hasan Dihlevî'nin eseridir. *Fevâ'idü'l-fuâd*, Hasan Dihlevî'nin aynı zamanda menakıpname müellifi olarak tanınmasını sağlayan bir eserdir ve şeyhi Nizâmeddin Evliyâ'nın sohbetlerinin (melfûzât) derlenmesinden meydana gelmiştir (Kurtuluş, 1997:316). Eserin ismi tercüme metinde Hasan Dihlevî'nin biyografisi anlatılırken “Ve Hâzret-i Şeyh Nizâme'd-dîne olan kemâl- i tişkâdından Hâzret-i Şeyhü'n meclis-i şerîf içre irâd buyurdıkları enfâs-ı müteberrekelerin cem' idüp ismini **Fevâ'idü'l-fuâd** kırmışdır.” [115a] ifadesiyle geçmektedir. Burada yukarıda söylendiği gibi Dihlevî, şeyhinin sohbetlerini yazıya geçirdiğini ve bu metine de *Fevâ'idü'l-fuâd* adını koyduğunu ifade etmektedir.

62. Kûtu'l-kulûb [121b]

Mutasavvıf Ebu Tâlib el-Mekkî (öl. 996) tarafından yazılan bu eser tasavvufun doğuş dönemine ait birtakım bilgiler verir. Bunun yanında eser, zühd ve ibadet konularını da geniş ölçüde işler (Saklan, 1994:239). Eserin ismi tercüme metinde Ebu Tâlib el-Mekkî'nin biyografisi anlatılırken sadece tek eserinden bahisle “Şâhib-i **Kûtu'l-Kulûb**dur.” [121b] ibaresiyle geçmektedir.

63. Hakâ'iku't-tefsîr (Tefsîr-i hakâyık) [135b]

Sülemî, Muhammed b. Hüseyin (öl. 1021) tarafından yazılan tasavvufî tefsirdir. Aynı zamanda mutasavvıfların Kur'an âyetleri hakkında yaptıkları yorumları ihtiva eden ilk kapsamlı eserdir. Sülemî, âyetlerle ilgili şahsi yorumlarından daha ziyade sûflerin yorumlarını naklettiği için eser bir nevi derleme özelliği gösterip Kur'an'ın tüm âyetlerinin tefsirini içermez. Sülemî'nin bu tefsiri, Kuşeyrî'nin *Leṭâ'ifü'l-işârât*, Rûzbihân-ı Baklî'nin '*Arâ'isü'l-beyân* adlı tefsirleri üzerinde etkili olmuştur (Uludağ, 2010:54). Eserin ismi tercüme metinde Sülemî'nin biyografisi anlatılırken onun bu eserinden bahisle “Şâhib-i **Tefsîr-i hakâyık** ve *Ṭabakât-ı meşâyih*dur.” [135b] ibaresiyle geçmektedir.

64. Risâle-i gâyeti'l-imbân fî marifeti'z-zamân ve'l-mekân [139a]

Eserin ismi tercüme metinde Şeyh Mahmud Uşnevî'nin biyografisi anlatılırken “Şâhib-i **Risâle-i Gâyeti'l-imbân fî Ma'rifeti'z-zamân ve'l-Mekân**dur. Mecde'd-dîn ile bir yirde medfûndur. Ekâbir-i meşâyih u muhâkiklerden olup tahkîkât-ı zamânda bunuñ söyledigün dahı kimesne söylemege kıdır degüldür.” [139a] ifadeleriyle geçmektedir. Ancak bahsedilen eser ve müellifi hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır.

Sonuç olarak Muhammed b. Hüseyin'in *Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds Tercümesi*, Câmi'nin *Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds*'ünün çevirisi olduğu için her iki eserin de faydalandığı, kaynak gösterdiği ve sûfilere attettiği kitaplar aynıdır. Bu kitaplar eser içerisinden tespit edilip tek tek tanıtılmaya çalışılmıştır. Bunun sonucunda yirmi iki tane esere kaynaklık teşkil eden kitap, altmış dört tane de eserde sûfilere atfedilen kitap ismi tespit edilmiştir.

4. *Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds Tercümesi*'nin Söz Varlığı

Bu başlık altında *Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds Tercümesi*'nde geçen bazı dil unsurları tematik olarak tasnif edilmiştir. Eserde geçen yer isimleri, arkaik kelimeler, deyimler, mecaz anlam taşıyan kalıp ifadeler, tekrar grupları ve âyetler belirlenmiş, her biri kendi başlığı altında verilmiştir. Bu derleme, eserin zihnî ve kültürel arka planına dair ipuçları sunmayı amaçlamaktadır. Her ne kadar bu çalışmada dilbilimsel bir çözümleme hedeflenmese de ilgili unsurların tespiti, metnin anlam dünyasını ve dönemin kullanım özelliklerini yansıtmaları bakımından önem arz etmektedir.

4.1. Yer İsimleri

Mekân, edebî eserlerin temel yapı taşlarından biri olarak kabul edilir. Olayların geçtiği fiziki çevre yani mahal “mekân” kavramı kapsamında değerlendirilir. Bu bağlamda incelenen eserde yazarın hayal gücüyle kurguladığı mekânlardan ziyade gerçekliğe dayanan ve somut coğrafi yerlerle özdeşleşen mekânlar ön plana çıkmaktadır. Eserde yer verilen mekân adları ise şu şekildedir:

Akabe [222b], Antakiyye [116b], Arafat [9a], Bağdat [1a], Basra [5a], Belh [2b], Bestam [5b], Beytü'l-Cin [222b], [Beyza [8a], Bistam [117a], Buhara [33b], Buhara-Tar [26a], Buzcan [28a], Câm [40a], Cidde [4a], Cile [4a], Cireft [16a], Çeşt [25a], Dımaşk [69a], Dicle [7b], Dimyad [11b], Dînever [16a], Fergana [16b], Gazeyn-Çerh [42a], Gâzurgâh [27a], Herat [116a], Herat-Âzâ [26b], Hicaz [11a], Horasan [4b], Huttalan [4b], Irak [7a], Istahr [13b], İsfahan [7b], İskenderiye [31a], Mısır-Karafi [11b], Karzun [14a], Kazvin [4b], Kirman [11a], Konya [8b], Kudüs [31a], Kûfe [4b], Maverâ'ü'n-nehir [20a], Medine [9a], Mekke [4a], Merv [7b], Mısır [2b], Mina [9a], Belh-Mu Eşcer [5b], Musul [116b], Nesef [37a], Nevçuganiyan [39b], Nihavend [6b], Nişabur [5b], Remle [5a], Rey [6b], Buhara-Rivertun [36b], Rum [117a], Saganıyan [42a], Mısır-Sels [16b], Semerkand [32b], Serahs [18b], Simnan [46a], Sincan [24b], Şafalan [24b], Şam [4a], Şiraz [12a], Şirvan [16a], Taberistan [17a], Tebük [5a], Tûs [17a], Türkistan [33b], Zencan [7b]. Gûr [113a], Eberdi [60], Virâni [60], İscil [60a], Aden [105b],

Bahrâbâdd [52a], Beşkirâbâd [51a], Cennet [82a], Cercerâbâd [128b], Hübeyr [128b], Kefşir [128b], Çurfân [55a], Damgan [135b], Demenhur [108b], Dımışk [80b], Nil [102a], Sûsa [126a], Nesâ [128a], Ebher [127b], Enkûha [143b], Erdebil [141a], Erzincan [63a], Lârende [63a], Fera [61a], Fergan [143b], Tirmid [134a], Hirevî [134a], Gîlân [78b], Harezmi [49], Hakkâriyye [90b], Harrân [92b], Sammâra [92b], Hayber [134b], Hemedân [54a], Mûltân [112a], Rey [125b], Lübnân [125b], Antâkiyye [125b], Hıtâ [52b], Yemen [92a], Hindistan [55a], Hire [117b], Akke [136a], Tebriz [114a], Hürmüz [61b], Irak [127b], Dımışk [131a], Dimyat [131a], İsfahân [145b], Gülbâyigân [145b], Şiraz [145b], İsferyîn [51b], Karâfe [61a], Karamita [124a], Kârzan [133a], Kayseriyye [63b], Kâzrûnî [47b], Kazvîn [53a], Kirüsüvâr [59a], Kuhendiz [138b], Kalât [138b], Küvaşân [137a], Sistân [137a], Lûri [73a], Bâverd [118a], Pûşenk [118a], Antalya [118a], Metûcân [61b], Minâ [92b], Mûltân [113b], Beyte'l-Mukaddes [111b], Rakka [129b], Remle-i Şam [137b], Rum [51a], Rûmeyye [132a], Sâmiri [123a], Tus [110b], Harcurd [110b], Gaznîn [110b], Irak [122a], Kuhistân [122a], Simnân [59a], Sultâniyye [73b], Şakân [55b], Şam [51a], Taberiyye [117a], Tabrek [124a], Tafsûnec [82a], Tarsus [135a], Telesman [98a], Tîh [130b], Tikrît [89a], Tirmiz [124b], Tokat [112b], Tûr-ı Sînâ [120b], Tarz [133b] Gîl [130a], Dâmigân [130a], Şeşder [55a], Ebher [55a], Cezayir [120a].

Sonuç olarak eserde tespit edilebildiği kadarıyla 165 farklı yer ismi görülmektedir. Eserde örneğin Nişabur, Remle, Irak, Horasan gibi yerler defalarca zikredilmektedir. Ayrıca Konya, Dicle, Antakiyye gibi Anadolu coğrafyasından da isimler birçok kez çeşitli sebeplerle geçmektedir.

Yer adlarının coğrafi dağılımı incelendiğinde Orta Doğu özellikle İran, Orta Asya ve Anadolu bölgelerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Bu dağılım, eserin İslam coğrafyasının merkezlerine odaklandığını ve bu bölgelerin tarihi önemini vurguladığını göstermektedir.

Eserde geçen yer adları bölge bölge tasnif edilecek olursa bunlardan örnek olarak Anadolu'dan; Konya, Tokat, Kayseriyye, Antalya, Erzincan, Larende, Antakiyye; Orta Doğu'dan; İran, Irak, Bağdat, Kufe, Musul, Dımışk/Şam, Kudüs, Remle, Mekke, Medine, Mina, Hicaz, Cidde, Dimyat, Yemen, Mısır, Lübnan, Yemen, Cezayir; İran coğrafyasından; Horasan, Nişabur, İsfahan, Şiraz, Rey, Şiraz, Taberistan, Tus, Gur, Şirvan, Hemedan, Simnan; Orta Asya'dan; Buhara, Semerkant, Türkistan, Fergana, Merv, Belh, Harezmi; Hint coğrafyasından; Hindistan gibi yerler örnek olarak gösterilebilir. Bundan başka tarihsel ve coğrafi bağlamda bölgelere net olarak sınıflandırılmayan ya da özgün adlandırmalar içeren

yerler de mevcuttur. Ayrıca bu sınıflandırma tarihî coğrafya ve günümüz coğrafi sınırları göz önünde bulundurularak yapılmıştır. Bazı yer isimleri tarihsel olarak farklı dönemlerde farklı bölgelerde yer almış olabilir.

4.2. Arkaik Kelimeler

Arkaik²⁸ kelimeler, Türkçe Sözlük'te konuşma ve yazı dilinde artık kullanılmayan eski kelime veya deyimlerin yanı sıra geçmiş dönemlere ait biçim ya da yapıların kullanımı olarak tanımlanmaktadır (TS, 2005). Türkçenin farklı dönemlerine ait eserlerde de az ya da çok miktarda arkaik kelimelere rastlanabilmektedir.

Tarihi metinler, yazıldıkları dönemin zihniyet yapısını yansıtmakla kalmayıp aynı zamanda dilin zaman içinde geçirdiği değişimleri ortaya koyarak araştırmacılar için önemli bir veri alanı oluşturur. Bu çerçevede XVII. yüzyılda Osmanlı Türkçesine tercüme edilmiş olan *Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds Tercümesi*'nde de bu tür sözcük örnekleriyle karşılaşılabilir.

Bu bağlamda aşağıda söz konusu eserin günümüz Türkçesine aktarımı sırasında eserde tespit edilen hepsi olmasa da bazı örnek teşkil edecek arkaik kelimelere yer verilmiş böylece dilin tarihi katmanlarına dair bir bakış açısı sunulmaya çalışılmıştır.

Muhammed b. Hüseyin'in *Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds Tercümesi*'nde geçen bazı arkaik kelime örnekleri:

“Deve **yavı**kıldum.” [3a]

Yavı: -kılmak [yavukılmak] yavutmak: kaybetmek, saklamak (Dilçin, 2013: 251)

“Yava-yavu-yavı sıf. (Fars. yâve'den.) E. T. Türk. ve halk ağzı. 1. Kaybolmuş, kayıp, zâyi. 2. Sıf. ve i. Sahipsiz (hayvan)...”(Ayverdi 2008: 3430) manalarına gelen Eski Türkçe bir birleşik fiildir. (Küçük, 2013 127).

“Ol Tengri **hakkı**-çün **eyit** ki böyle midür?” [2a]

Eyitmek: [ayıtmak, aytmak, etmek, eytmek, itmek] Söylemek, demek, anlatmak (Dilçin, 2013: 99).

²⁸ (Fr. *archaïque* < Yun.) Kullanıldığı zamandan daha eski bir döneme ait kelime ve cümle yapısı özellikleri taşıyan (<https://lugatim.com/>) Erişim tarihi: 22.04.2025.

Bu cümledeki eyitmek fiili günümüz Türkçesindeki “söylemek” fiilinin karşılığı olup artık kullanımdan kalkmış bir arkaik kelimedir.

Eski Türkçe döneminden beri Türkçede görülen eyt- fiili, Batı Türkçesinin ilk devirlerinde uzun bir süre kullanıldıktan sonra Osmanlı Türkçesinin başlarından itibaren kullanımı azalmış ve sonra da düşmüştür. Eski Anadolu Türkçesinde eyit-/eyt-; diğer tarihi lehçelerde ise ay- ve genişlemiş hâli ayt-/ayd-/ayıt- biçimlerinde kullanılmıştır (Türk, 2021: 141).

“Bir gice vāḳı‘asında gördi ki Ḥazret şalla’llāhu ‘aleyhi ve sellemüñ kabr-i mübāreklerinde mübārek sūñüklerin birbirine düzerdi.”[14b]

Sünük: Kemik (Dilçin, 2013:208).

Burada geçen “sünük” kelimesi Eski Anadolu Türkçesinde kullanılan günümüz Türkçesinde kullanılmayan bir arkaik kelimedir. Kelimenin bugünkü karşılığı “kemik” anlamına gelmektedir.

“Hîçkes” senüñ gibi olmaya”[14a]

Hîçkes ~ هیچکس: Hiçbir adam.²⁹

Burada geçen “hîçkes” kelimesi Eski Anadolu Türkçesinde kullanılan ancak günümüzde “hiç kimse” olan arkaik bir kelimedir.

“Naḳlimüz kaçalı geldi. Gelüñüz müvāfakatla kelime-i tevḥīd idelüm. Başladıklarında bir sâ‘at geçmeyüp teslīm-i rūḥ itdi. [36a]

Kaçan: Ne zaman, ne zaman ki, her ne zaman, vaktaki, nasıl, ne suretle (Dilçin, 2013: 133).

Burada geçen “kaçalı” kelimesi Eski Anadolu Türkçesinde kullanılan “kaçan” zaman zarfından türemiş günümüz Türkçesinde kullanılmayan bir arkaik kelimedir. Kelimenin bugünkü karşılığı “kaç zamandır” anlamına gelmektedir.

“Çün bizcileyin faḳīrlere bu ma‘nāyı müyesser degüldür.”[46a]

Bizcileyin: Bizim gibi (Dilçin, 2013:48).

²⁹ [Lugat-ı Remzi](#) Erişim tarihi: 22.04.2025.

Bu cümlede geçen “bizcileyin” Eski Anadolu Türkçesinde kullanılan “biz” zamiri ile “cileyin” benzetme ekinin birleşmesinden oluşmuştur. Günümüzde pek kullanılmayan bu kelime yerine “biz gibi” kelimesi tercih edilmektedir.

“**Buncılayın** güft u gūlar giriftārılığı şirīn görinür.”[46a]

Buncılayın: Bunun gibi, böyle. (Dilçin, 2013: 52).

Bu cümlede geçen “buncılayın” kelimesi de yukarıda açıklandığı gibi “bu” zamiri ile “cılayın” benzetme ekiyle kurulmuş günümüz Türkçesinde “bunun gibi” anlamına gelen arkaik bir kelimedir.

“*Didiler **börki** ağırır, ḥammāma gıtmışdür. Seyyid daḥı ḥammāma varup gördi ki **börk** ağrısından ‘azīm ıztırābdadır.*”[53a]

Bu cümlede geçen “vücûdun iki yanında kaburgalarla kalça kemiği arasında kalan kısım” anlamındaki börk” kelimesi günümüz Türkçesinde “böğür” olarak kullanılır. Değişime uğrayan bu kelime de arkaik kelime özelliği gösterir.

“*Bu ḥakīrden **ancılayın** ḥātıra ki göñlümde giçer ve qalbimde eşer ider idi.*”[64a]

Ancılayın: Onun gibi, o kadar, öyle ((Dilçin, 2013: 21.).

Bu cümlede geçen “a*+n+cılayın” kelimesi de “a” yani “o” zamiri ve “cılayın” benzetme ekinin birleşimiyle oluşmuş günümüz Türkçesinde “onun gibi” kelimesiyle karşılanan arkaik bir kelimedir.

“**Kaçan** ki ol berḥ münkaṭı‘ ve ol nefḥ-i sākin ola.”[6a]

Kaçan: Ne zaman, ne zaman ki, her ne zaman, vaktaki, nasıl, ne suretle (Dilçin 2013: 133).

Metinde en çok kullanılan soru zarflarından biri olan örnek cümledeki “kaçan” kelimesi artık kullanımdan düşmüş bir arkaik kelimedir. Günümüz Türkçesindeki karşılığı ise “ne zaman”-“nasıl” gibi soru zarflarıdır.

“*Ancılayın ki her **kanda** bir ‘ilm u kudret u irādet sem‘ u baṣar-ı İlāhiden bir eşer bile.*” [7b]

Kanda: Nereye, nerede (Dilçin, 2013: 136).

Bu cümledeki “kanda” kelimesi metinde en çok kullanılan soru zarflarından biridir. Günümüz Türkçesinde artık kullanımdan düşmüş bu arkaik kelime de metinde “nereye, nerede, hangi yerde” anlamlarında kullanılmıştır.

“Beni su ’āl itdi: “**Kandansın** ve **kanda** gidersin?”[7b]

Kandan: nereden (Dilçin, 2013: 136).

Günümüz Türkçesinde kullanımdan düşmüş bir başka soru zarfı da “kandan” yani “nereden” kelimesidir.

“Lākin akrabālardan ve mün’im kimesne ol mescide yakın vardı. Aña vardum. Ve **kayvelerin** içdirüp eyitdüm ki...”[72b]

Bu cümlede geçen “kayve” kelimesi günümüz Türkçesinde “kahve” şeklinde değişime uğramış bir arkaik kelimedir.

“Hemān mescidüñ tamı üzere çıkup ve **nerdübān** başında imāmuñ bir hücresi var idi. Aña girdi.”[72b]

Nerdübân: (Fars. *nerdubān*) Merdiven kelimesinin eski metinlerde rastlanan asıl şekli.³⁰

Metinde birkaç yerde geçen bu cümledeki “nerdübân” kelimesi de günümüz Türkçesinde “merdiven” olarak kullanılmakta olan bir arkaik kelimedir. “Türkçe yazımda 20. yy. başlarına dek *nerdübān* kullanılır.”³¹

“Ve **saralmış** ve za’if olmuş az yimekden ve az uyumakdan”[86a]

Saralmak: Sararmak (Dilçin, 2013: 192).

Bu cümledeki “**saralmak**” fiili günümüz Türkçesinde “sararmak” olarak değişime uğrayan bir arkaik kelime özelliği gösterir.

“Ey faḫīh! Ol gördigüñ dört kimseden **kangısı** idi senüñle namāz kılan?”[88a]

“İmāret **kangı** yanadur?” [3a]

Kangı: [kankı] Hangi (Dilçin, 2013: 136).

³⁰ <https://lugatim.com/> Erişim tarihi: 22.04.2025.

³¹ <https://www.nisanyansozluk.com/kelime/merdiven> Erişim tarihi: 22.04.2025.

Metinde birçok yerde soru zarfı olarak kullanılan bu cümlelerdeki “kangısı” ve “kangi” kelimeleri Eski Anadolu Türkçesinde sıkça kullanılan zamanla k-h değişimiyle “hangisi” ve “hangi” soru zarflarının yerine kullanılmış olan arkaik kelimelerdir.

“*Birgün İbrāhīm Edheme didi ki: Siz ma‘āşda **nicesüz**?*” [4b]

“*Yā Seyyidī! Hāl **nicedür**?*” [105a]

Nice: Nasıl. Çok, birçok, hayli. Çok kez. Ne. Ne zaman. Kaç, ne kadar. Hangi. Ne kadar, ne derece. Ne vakte kadar (Dilçin, 2013: 136).

Bu cümlelerde geçen “nice” kelimesi günümüz Türkçesinde “nasıl, ne durumda” soru zarflarının karşılığıdır. Ancak metinde sözlükteki farklı anlamlarıyla birçok kez geçmektedir.

“*Bu deñlü pirinç ve yağ ve **etmek** ve havāyic lāzımdur.*” [108b]

Etmek: ekmek (Dilçin, 2013: 98.)

Bu cümlede geçen ve metinde birkaç yerde daha karşılaşılan “etmek” kelimesi günümüz Türkçesinde “ekmek” isminin karşılığı olup değişim geçirmiş bir arkaik kelimedir. “Türkiye Türkçesi etmek biçimi XVII. veya XVIII. yy.’da dek egemendir, XIX. yy’da tek tük görülür.”³²

“*Şeyhu’l-islām buyurur ki: Ebu’l-Ḥüseyn-i Sem‘ün ile **eyü** degülem*” [12a]

Eyü: [edgü, eyi, eyü] iyi (Dilçin, 2013: 100).

Buradaki “eyü” kelimesi günümüz Türkçesinde “iyi” kelimesine dönüşmüştür.

“*Ve kırık senedür göñlüm bir içim **şavuk** şu ārzū ider. Ve bir içim ekşi ayran ister. Dağı kendüye virmek müyesser olmamışdur.*” [19a]

Sovuk: [savık, savuk] Soğuk (Dilçin, 2013: 202).

Günümüz Türkçesinde bazı ağızlarda hâlen “sovuk” kelimesi varlığını korurken İstanbul ağzında v-ğ değişimiyle “soğuk” şeklinde kullanılmaktadır.

“*Anuñ ġarāmeti oldur ki Rūma gidüp bir sene **toñuz** güdüp ve gice Ṭarsūsda bir yir var ki kāfirler melāmetlerden alup ḡarāb itmışler.*” [135a]

Toñuz: [doñuz] Domuz (Dilçin, 2013: 222).

³² <https://www.nisanyansozluk.com/kelime/ekmek> Erişim tarihi: 22.04.2025.

Günümüz Türkçesindeki “domuz” şeklinde değişime uğramış bu kelime aslı art damak nazalıyla Eski Anadolu Türkçesinde toñuz olup Anadolu ağızlarında hâlen bu şekliyle telaffuzu yaygındır.³³

“*Ben eyitdüm: Var-ısa koyun zevcimüñ elinden kaçup gelmişdür.*” [142a]

Var-ısa: İhtimal ki, olsa olsa (Dilçin, 2013: 240).

Eski Anadolu Türkçesinde sıkça karşılaşılan cümledeki “var-ısa” kelimesinin günümüz Türkçesindeki karşılığı “galiba” kelimesidir. Eski anlamını tamamen kaybetmiş bu kelime arkaik kelime özelliği gösterir.

“*Anı gördüm ki H̱ācesı çıkageldi. Bīmāristāncıya eyitdi ki: **Kanı** Tuḥ fē?*” [143a]

Kanı: Hani, nerede (Dilçin, 2013: 136).

Eski Anadolu Türkçesinde “kanı” olarak kullanılan bu kelime de zamanla k-h değişimi ile “hani” şeklinde kullanılmaya başlamıştır.

“*Merdlere irişüp ve **anlaruñ** sîretlerin duta.*” [13b]

(ol [o] zamirinin çoğul hâli) Onlar. 1) < o+n+lar. Anlar: Onlar (Dilçin, 2013: 22).

“*Andan sonra **irtesi** meclis idüp ve ḥalka naşîḥat itmege başladum.*” [6b]

İRte: [Erte] Ertesi, gelecek sabah, şafak sökme zamanı, yarın (Dilçin, 2013: 129).

Metinde birçok yerde geçen “irte” kelimesi de zamanla i-e değişimi ile “erte” olarak kullanılmaya başlamıştır.

“*Didi ki: Ey nādān! **Andan** bildüm ki Şiblî bildim ki benüm anuñla yarın işim olacaktadır.*” [10a]

(ol [o] zamirinin çıkma hâli) Ondan. < o+n+dan, < Ot. Andın-andan (DLT) (Gülensoy, 2007:626).

Andan: Ondan. Ona. Sonra, ondan sonra. Ondan ötürü. Oradan. Onunla (Dilçin, 2013: 21).

Metinde sözlükteki farklı manalarla birçok kez kullanılan “andan” kelimesi de zamanla değişime uğrayan kelimelerdendir.

³³ <https://www.nisanyansozluk.com/kelime/domuz> Erişim tarihi: 24.04.2025.

“Cemī‘ ‘ulemā-i Bagdād bir yire cem‘ olup min ba‘d bu ki ḥalīfeye **ucmaklık** yāḥūd **ṭamulık** mıdır?” [1b]

Tamuluk: Cehennemlik (Dilçin, 2013: 213).

Tamu: (Soğd. tamw) E.T. Türk ve halk ağzı. “Cehennem” (Ayverdi 2008: 3060; Çağbayır 2007: 5154) manasına gelen Eski Türkçe döneminden kalma bir sözcüktür (Küçük, 2013: 125).

Uçmak [ucmah. Uçmah] Cennet (Dilçin, 2013: 228).

“Cennet” Soğdca kökenli bir kelimedir ve Karahanlı Türkçesinden itibaren dilimizde vardır (Küçük, 2014: 19).

“Didi ‘Ey ferzend! Ol benüm **karındaşum** Dāvud el-Belḥīdūr.” [4b]

Karındaş [kardaş, karıntaş, kartaş] Kardeş (Dilçin, 2013: 140).

Bu cümledeki “karındaş” kelimesi günümüzde bazı ağızlarda “kardaş” şeklinde kullanılmaya devam etse de İstanbul ağızındaki kullanımı kardeş şeklindedir.

“Didiler: “Bu def‘a ḥac için itmem. **Taṅgrı** için iderem.” dedi” [11b]

Taṅgrı: Tanrı (Dilçin, 2013: 214).

“Ammā sūnnete ri‘āyet **katı** güç olup ve her kim bu ṭarīkümüzden yüz döndüre, aña ḥaṭar-ı dīn vardır.”[37b]

Katı: Çok, çok fazla, pek şiddetli, iyice, sıkı, sıkı sıkı, gâyet. 2. Ağır, acı. 3. Haşin, şiddetli, sert, kırıcı.

Bu cümlede geçen “katı”nın günümüz dilindeki karşılığı “çok” kelimesidir. Ancak metinde birçok kez sözlükte verilen diğer manalarda da geçmektedir.

“Ve ne görürsin? Tiz söyle” [58a]

Tiz: [Far. Tîz] Çabuk (Dilçin, 2013: 220).

“Yerinden deprenmedi” [63b]

Deprenmek: Hareket etmek, harekete gelmek, kımıldanmak, sarsılmak (Dilçin, 2013: 76).

Bugün sarsıntı ya da hareket etmek anlamlarında kullanılan deprem kelimesinin kökeninin depretmek fiiline dayandırmak mümkündür.

“*Yā İbrāhīm ırak gıtme ki mehcūr olursun ve yakın gelme kim rencūr olursun*” [3b]

Irak [ırag, ırah, yırak] Uzak (Dilçin, 2013: 122).

Eski Türkçe döneminden kalma ırak kelimesi günümüz Türkçesindeki karşılığı “uzak” kelimesidir.

“*Ġāyet ıssı gün idi. Ve oturcağ bir gölge dağı yog idi.*” [14b]

Issı: Sıcaklık, hararet. 2.Sıcak. (Dilçin, 2013: 123).

Eski Anadolu Türkçesinde kullanılan ıssı kelimesi günümüzde bazı ağızlarda duyulsa da İstanbul ağzında sıcak kelimesi tercih edilmektedir.

“*Ol hirre kendüzini dervişāne fedā itmişdir*” [7b]

Kendüzi: [Gendüzü, kendi özi, kendözi, kendözü, kendü özi, kendüzü] Kendisi, zatı, şahsı, nefsi (Dilçin 2013: 146) manalarına gelen Eski Türkçe bir zamirdir.

“*Eydür: işbu kārban-serāya konmak istedüm*” [3a].

Uşbu: [işbu] Bu, işte bu (Dilçin 2013: 232).

uşbu “bu” uş+bu biçiminden gelir, Harezmi Türkçesinden itibaren kullanılmaya başlanmıştır. Bu birleşik isim (zamir), Eski Anadolu Türkçesinde yaygın olarak kullanılmış olup Osmanlıca içerisinde bir müddet kullanıldıktan sonra kullanımdan düşmüştür. (Küçük 2014: 4).

“*Eydür: işbu kārban-serāya konmak istedüm*” [3a].

(Fars. *kārban – kāravan*) Kervan kelimesinin eski metinlerde rastlanan asıl şekilleri.³⁴

“*Yitmiş murakka’ boş şūfī cān ısmarlamış kamusunuñ burnundan ve kulağından kan revān olmuş.*” [3b]

Kamu: Bütün, hep, her. 2.Herkes (Dilçin 2013: 135) “bütün, hep” < Soğd. hamag Eski Türkçede kamag biçiminde kullanılmaktadır. Batı Türkçesine kadar hep kamag biçiminde kullanılan kelime, Eski Anadolu Türkçesinde kamu biçimindedir (Küçük, 2014: 5).

“*Taşraya bir ġarīb kimesne var. Getür ki ol kimesneden āşinā koğusu gelür.*” [71b]

³⁴ <https://lugatim.com/> Erişim tarihi: 25.04.2025.

Kohu: Koku (Dilçin, 2013: 154).

Metinde “kohu” olarak geçen kelime zamanla h-k değişimi sonucu günümüz Türkçesinde “koku” olarak kullanılmaktadır.

Kimesne: [kimerse, kimsene] Kimse (Dilçin, 2013: 152). Günümüz Türkçesinde sadece “kimse” olarak kullanılmaktadır.

Taşra [Daşra, dışra] Dışarı (Dilçin, 2013: 217). Taşra kelimesi Eski Anadolu Türkçesinde ve Osmanlıcada bulunmaktadır, Türkiye Türkçesinde ise sadece “taşralı” kelimesinde kullanılmaktadır (Küçük, 2014: 11).

“*Lübnān ʔağında nāgāh ʔmaştım*” [125b]

Sınaşmak birbirini sınamak/karşılaşmak (Dilçin, 2013: 198).

“*At ve ʔavarları boşanup kaçdılar.*” [32a].

Tavar: [Davar] 1.Binek hayvanı. 2.Dört ayaklı çiftlik hayvanı. 3.mal (Dilçin, 2013: 217).

Eski Anadolu Türkçesi ve Osmanlıcada kullanılmış, daha sonra “mal, mülk” anlamıyla kullanılmamıştır. Bugün “tavar” kelimesi Anadolu’da “koyun” anlamında kullanılmaktadır, Derleme Sözlüğünde de “koyun” anlamında kullanılmıştır (Küçük, 2014: 18).

“*At ve ʔavarları boşanup kaçdılar.*” [32a].

Boşanmak: Boşalmak, boş kalmak (Dilçin, 2013: 49).

Bu cümlede geçen “boşanmak” kelimesi günümüzde bu anlamıyla kullanımdan düşse de “Boşan da semerini ye” gibi deyimlerde varlığını korumaktadır.

“*Ve aḥşama degin yanlarında kaldum.*” [92a]

“Ahşam: [ağşam] Akşam (Dilçin, 2013: 49).

Metinde kimi yerde “ahşam” kimi yerde “akşam” olarak geçen kelime h-k değişimi ile günümüzde bazı ağızlarda hâlen “ahşam” olarak kullanılsa da İstanbul ağızında “akşam”dır.

“*Yā Rabbi! Baña uzun ‘ömr virdüñ ki böyle bir zamāna iriştük. Buncalayın sözler işidem. Bundan böyle dirlik istemem*” [15b]

Dirlik [dirilik] 1.yaşayış, hayat, sağlık, geçim. 2. Tahsisat, ödenek (Dilçin, 2013: 81).

Bu kelime metinde birkaç yerde yaşayış, sağlık anlamlarında geçmektedir.

“...*ğāzab yüzinden bir merkebe birkaç ağaç **urmuş** ve ol merkeb yüz döndürüp lisāna gelüp eyitmiş...* [27b]

Urmak: 1. Vurmak, çarpmak. 2. Baskın yapmak, gasp ve yağma etmek. 3. Belli bir sesi yüksek olarak çıkarmak, haykırmak. 4. giydirmek, giyinmek, takmak. 5. Vazetmek, koymak. 6. Sokmak, batırmak, delmek, yaralamak. 7. Nişan olarak atmak. 8. İfade etmek, beyan etmek, bildirmek. 9. Sürmek. 10. Etkilemek.

Sözlükte 10 farklı mana verilen “urmak” kelimesi metinde birinci anlamıyla kullanılmıştır. Günümüz Türkçesinde ise kullanılmamaktadır.

“*İmdi kendü söyleyen kimesneye mi necāt buldı dırsız **yohsa** vekil u bedile söyleden*” [90a]

Yohsa: [yogsa] yoksa (Dilçin, 2013: 260).

Eski Anadolu Türkçesinde “yohsa” diye söylenen bu kelime zamanla h-k değişimiyle günümüzde “yoksa” olarak kullanılmaktadır.

“*Kaçan ki **yegirmi** yaşına irişdi*” [24a]

Derleme Sözlüğü (Türkiye Türkçesi Ağızları Sözlüğü)’nde “yegirmi/igirmi” ifadesi “yirmi” anlamında kullanıldığı yazılıdır. Metne bakıldığında bu ifadenin ağızlarda kalmış bir arkaik kelime olduğunu söylemek mümkündür.

“*Heriseyi yārāna **şāvut**mamak meger Ebu’l -Haseyn kendü menzîlinde yārān hāzır iken kendü bir yir şuğl ile meşğûl olduğundan herise(y)i **şavutmuş** imiş.*” [134a]

Savutmak: Soğutmak (Dilçin, 2013: 194).

Günümüz Türkçesinde bazı ağızlarda hâlen “sovut” kelimesi varlığını korurken İstanbul ağızında v-ğ değişimiyle “soğut” şeklinde kullanılmaktadır.

“*Bir gün bir menzilde bir cāriye-i Habeşîyye burka ile çıkagelüp ve baña **iti iti** bakmağa başladı.*” [145a]

İti: 1. Sert, keskin, şiddetli. 2. Şiddet, keskinlik, sertlik (Dilçin, 2013:131).

Günümüz Türkçesinde artık kullanımdan düşmüş bu kelime de arkaik olma özelliği gösterir.

“*Hemān aralarından bir ak köpek dönüp sâyirlerine hamle idüp benüm üzerimden **kavdı**.*” [127b]

Derleme Sözlüğü (Türkiye Türkçesi Ağızları Sözlüğü)’nde “Kavlamak” ifadesi kovalamak anlamında kullanıldığı yazılıdır. Metne bakıldığında bu ifadenin ağızlarda kalmış bir arkaik kelime olduğunu söylemek mümkündür.

Diğer taraftan, dildeki bazı yapılar arkaik özelliklerini korumaktadır. Eski Anadolu Türkçesi döneminde kullanılan bazı eklerdeki arkaik unsurlara bakıldığında günümüz Türkiye Türkçesinde artık kullanılmadığı görülür.

Metinden alınan “*Allāh Te’ālā Hāzretleri cennet ve uçmak viriserdür*” [2a], “*Yigitlik ve koçluk hālinde ne olisardur didiler*”[2a], “*Tabaka-i şāliseden ve kudemā-i meşāyih-i Nīşābūr olupdur*” cümlelerindeki “-IsAr” ve “-UpdUr” ekleri bu duruma örnek olarak verilebilir. Günümüz Türkçesinde “viriserdür: verecektir, olisardur: olacaktır, olupdur: olmuş” anlamlarına gelmektedir.

“*Bula ki bu dām-ı şeyātīndan imānımızı selāmetle çıkarabilevüz.*”[34b]

Eski Anadolu Türkçesi özelliği gösteren bir başka örnek de burada geçen “çıkabilevüz” kelimesidir. Kelimenin sonundaki “vüz” eki günümüz Türkçesindeki geniş zaman ekinin ikinci çoğul kişi eki yerine kullanılmış ve zamanla bu ek de “çıkabiliriz” olarak değişmiştir.

Sonuç olarak metinden alınan örnek cümlelerde arkaik özellikler taşıyan bazı kelimeler verilmiş ve açıklamaları yapılmıştır. Ancak belirtmek gerekir ki bu kelimelerden bazıları günümüzde tamamen kullanımdan kalkmış değildir. Farklı yörelerde ve ağızlarda kullanılmaya devam etmektedir. Örneğin, İstanbul Türkçesinde “akşam”, “koku”, “uyku” gibi kelimeler bazı ağızlarda hâlen “aşam” ya da “ahşam”, “korhu”, “uyhu” biçimlerinde yaşatılmaktadır. Benzer şekilde İstanbul ağzında “soğuk” olarak kullanılan kelime, bazı ağızlarda “sovuk” biçiminde kullanılmaktadır. Ayrıca tamamen kullanımdan düştüğü düşünülen “yavıkılmak” gibi kelimeler belki de Anadolu’nun bir köyünde ya da belirli bir yöresinde hâlâ kullanılabilir durumdadır.

Bu nedenle “arkaik kelime” kavramının tanımı konusunda kesin bir netlikten söz etmek güçtür. Her ne kadar bu tür kelimeler için “kullanımdan düşmüş”, “eski anlamını kaybetmiş” ya da “biçimsel veya anlamsal değişime uğramış” gibi tanımlar yapılmış olsa da Anadolu’nun tüm ağızlarını kapsamlı biçimde taramak mümkün olmadığından tarafımızca hazırlanan bu çalışmada bu kelimeler çoğunlukla “edebî dil” ya da “İstanbul ağzı” bağlamında kullanımdan düşmüş kabul edilmekte olup bu çerçevede değerlendirilmiştir.

4.3. Deyimler

İfade gücünü arttırmak için bir araya getirilen ve genellikle gerçek anlamından az çok ayrı, kendine özgü bir anlam taşıyan kalıplaşmış söz öbeğine deyim denir. Dilin söz varlığı içinde deyimlerin mühim bir yeri vardır. Bir dildeki deyimlerin fazlalığı o dilin işlenmişliğini gösterir. Deyimler de tıpkı dillerin diğer söz varlıkları gibi zamanla başkalaşmaya uğrayabilir.³⁵ Bu kapsamda *Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds Tercümesi*'nde deyimler tespit edilmiş ve bu tespitlere göre metinde 116 farklı deyim kullanılmıştır. Kullanılan deyimler tabloda gösterilmiştir:

Tablo 4.2. *Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds Tercümesi*'nde Kullanılan Deyimler³⁶

SIRA	DEYİMLER	VARAK	TDK	TARAMA/ DERLEME	EYÜBOĞLU	TANYERİ	AKSOY	EN AZ BİR KAYNAKTA YER ALANLAR	KAYNAKLARDA OLMAYANLAR
1	aciz kalmak	130a	X					X	
2	aklına düşürmek	84a	X		X		X	X	
3	ardına (peşine) düşmek	92a	X		X		X	X	
4	ayağına düşmek	24a	X	X	X	X	X	X	
5	ayakdan düşmek	41b	X	X	X			X	
6	baş açık yalın ayak	130a			X	X	X	X	
7	baş çekmek	81a	X		X		X	X	
8	baş kaldırmak	51b	X		X	X		X	
9	belalar dökmek(çekmek)	141b	X		X			X	

³⁵ Deyimlerin zaman içerisindeki anlam değişimleriyle ilgili bilgi için bk. (Ufuk ve Kirik 2019).

³⁶ Tablo hazırlanırken Mehmet Altınova'nın doktora tezinden istifade edilmiş, *Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds Tercümesi* ismi tarafımızdan eklenmiştir. Tez için bk. kaynakça.

Tablo 4.2. devamı

10	bî-hûş düşmek	47b							X
11	biri birine düşmek (girmek)	116b	X		X		X	X	
12	can ısmarlamak	3b			X	X		X	
13	can virmek	143a	X		X	X	X	X	
14	cefa çekmek	56b	X		X			X	
15	damen-i mübareklerine yapışmak (eteklerine yapışmak)	37b	X				X	X	
16	dameni yanmış (tutuşmuş)	27b	X		X		X	X	
17	dem urmak	110b	X	X	X		X	X	
18	derd derd üzerine artmak (derdine dert katmak)	27b			X			X	
19	dili tutulmak	10a	X		X		X	X	
20	diz çökmek	1a	X	X	X		X	X	
21	dünyadan geçmek	120b	X		X		X	X	
22	dünyalığa düşmek	116a							X
23	efkara düşmek (endişeye düşmek)	88a	X					X	
24	el çekmek	2a	X		X	X	X	X	
25	el sunmak	18a		X	X			X	

Tablo 4.2. devamı

26	el ırmak	112a	X	X	X			X	
27	el vermek	17a	X	X	X	X		X	
28	el yetürmek	34a							X
29	ele getirmek	141a		X				X	
30	ele girmek	67a	X	X	X			X	
31	eli dar olmak	2a	X				X	X	
32	erbaine komak	53a			X			X	
33	erbainler çekmek	62a			X			X	
34	fitneye düşmek	125b							X
35	fursat bulmak	51b	X		X			X	
36	fursat gözlemek	51b	X		X		X	X	
37	gazaba gelmek	51b	X			X	X	X	
38	gönli kat itmek (gönülden çıkarmak)	44b	X					X	
39	gönlü açılmak	142b		X	X			X	
40	gönlü düşmek	17a	X		X			X	
41	gönlün aldırarak (gönlünü kaptırmak)	113a	X	X	X			X	
42	gönlünde tutmak (yer tutmak)	69b			X			X	

Tablo 4.2. devamı

43	gönlünden geçmek	288b					X	X	
44	gönül incitmek	15b				X		X	
45	göze uyku girmemek	142b	X		X	X		X	
46	gözünden pinhan eylemek	57a	X		X		X	X	
47	gözlerin dikmek	56b	X		X	X	X	X	
48	gözünden gâib olmak	124b	X		X		X	X	
49	gözünden düşürmek	7a	X		X		X	X	
50	günahına girmek/günahlarını almak	37b	X		X		X	X	
51	hakir görmek	14a	X					X	
52	(Hakkın) nazarından düşmek	72a			X		X	X	
53	hatırda saklamak	14a					X	X	
54	hatırına düşmek	60b	X					X	
55	hatırına gelmek	10b			X	X	X	X	
56	hatırından geçmek	71b	X			X		X	
57	hatırından gitmek	20b			X	X	X	X	
58	hatırın hoş tutmak	30a				X	X	X	

Tablo 4.2. devamı

59	hayran olmak	1b	X		X			X	
60	hoşuna gelmek (gitmek)	137b	X		X		X	X	
61	ızdıraba düşmek	135b							X
62	imana gelmek	28a	X		X	X	X	X	
63	insafa gelmek	24a	X		X			X	
64	işe yaramak	10a	X		X		X	X	
65	işün düşmek	30a	X				X	X	
66	kadem basmak	13a	X	X	X		X	X	
67	kaf dağıtımını kaldırmak	134b							X
68	kağıt yüzün siyah eylemek	19a							X
69	kalbi (gönlü) yakmak	142b	X		X	X	X		
70	karar tutmak (kılmak, komak)	145b	X	X	X			X	
71	kendinden geçmek	45b	X	X		X	X	X	
72	kendüden yüz döndürmek (çevirmek)	120b	X		X	X	X	X	
73	kendünden gayib olmak	49b	X	X	X	X	X	X	
74	kendüye getirmek	141b	X		X	X	X		

Tablo 4.2. devamı

75	kışı çıkarmak (geçirmek)	54b	X					X	
76	kulak tutmak	111a	X	X	X	X	X	X	
77	kulak urmak	116b	X	X	X	X	X	X	
78	lisana/ dile gelmek	27b	X	X	X		X	X	
79	(maksûd) ele gelmek	62a	X	X	X			X	
80	masharalığa almak	128a	X		X	X	X	X	
81	mesken/ yer tutmak	23b	X			X		X	
82	minnet koymak (çekmek)	143a			X			X	
83	mütehayyir kalmak (hayrette kalmak)	143b	X					X	
84	müzâyaka (sıkıntı) çekmek	146a	X	X			X	X	
85	nam komak	8b	X		X			X	
86	nara urmak (atmak)	143a	X		X		X	X	
87	nażar etmek/kılmak	27b	X		X			X	
88	nażarı uğramak (gözü ilişmek)	113b	X		X	X	X	X	
89	nez u can çekmek (can çekişmek)	97a	X					X	

Tablo 4.2. devamı

90	sohbetine düşmek	7b							X
91	söz açılmak	66a	X		X	X	X	X	
92	tenha düşmek (kalmak)	134b	X					X	
93	topraklar başına olmak	118b		X	X	X		X	
94	uyku almak	12a	X				X	X	
95	uykuları gelmek	44a	X		X			X	
96	uykuya varmak	140b	X	X	X			X	
97	yağdan kıl çekilir gibi	119a			X		X	X	
98	yanına düşmek	97a							X
99	yol göstermek	125b	X		X		X	X	
100	yola düşmek	10b	X		X		X	X	
101	yoldan çıkarmak	10b	X		X		X	X	
102	yolu yitirmek (kaybetmek)	136a			X			X	
103	yolın gözetmek	103a	X		X		X	X	
104	yolu düşmek	6a	X		X	X	X	X	
105	yolun tutmak	4a	X		X	X	X	X	
106	yükü altına girmek	42a	X				X	X	

Tablo 4.2. devamı									
107	yükünü çekmek	37b	X					X	
108	yüreği yanmak	27b	X	X	X		X	X	
109	yüreğine od düşmek	113b			X			X	
110	yüreklere yakmak	112b		X	X		X	X	
111	yüz döndürmek	37b	X	X	X	X	X	X	
112	yüz göstermek	44a	X	X	X		X	X	
113	yüz tutmak	61b	X	X	X	X		X	
114	yüzün hakka tutmak	34a		X		X		X	
115	yüzü kalmamak	30b	X	X			X	X	
116	zahmet çekmek	130a	X					X	

Tabloda da görüldüğü üzere *Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds Tercümesi*'nde tespit edilebildiği kadarıyla 116 farklı deyim kullanılmıştır. Bu deyimlerin yer aldığı bölümlerin varak numaraları da deyimlerin yanında belirtilmiştir. Söz konusu deyimler çeşitli deyim sözlüklerinde tarandığında çoğunun bu sözlüklerde yer aldığı görülmektedir. Buna karşın deyim olduğu düşünülen dokuz kalıp ifadenin incelenen sözlüklerde bulunmadığı görülmüştür. Bu durum, Türkçe söz varlığına katkı sağlayacak nitelikte değerlendirilmelidir.

Kullanılan deyimler göz önünde bulundurulduğunda *Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds Tercümesi*'nin bir dil malzemesi olarak da incelenmeye değer olduğu ortaya çıkmaktadır. Ayrıca deyim sözlüklerinde yer almayan dokuz kalıp ifade, Tarama Sözlüğü'ne eklenmesi gereken yeni deyimlerin varlığına işaret etmektedir.

4.4. Mecaz Anlam Taşıyan Kalıp İfadeler

Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds Tercümesi'nde kullanılan deyimlerin incelenmesinin ardından eserde yer alan bazı kalıp ifade ve benzetmelerin de ayrıca

değerlendirilmesi anlamlı olacaktır. Söz konusu bu ifadeler metnin anlam derinliğini artıran, anlatımı güçlendiren ve soyut kavramların daha somut biçimde ifadesine imkân tanıyan dilsel yapılardır. Bu bölümde ele alınan örnekler, eserin tamamındaki kalıp ifade kullanımını bütünüyle yansıtmaya amacı taşımasa da temsil gücü yüksek bazı örnekler aracılığıyla söz konusu anlatım biçiminin işlev ve etkisini ortaya koymayı hedeflemektedir.

1. Dizleri gözi deve dizi göz gibi olmak

*Ve mübârek **dizleri gözi deve dizi göz gibi olmuştı** secde kılmakdan.* [1a vr.]

Bu örnek bir sanatlı ifade olup tam olarak bir teşbih (benzetme) sanatına girer. Müellif, dizlerin secdeden dolayı nasır tutmasını, deve dizlerinin nasırına benzeterek anlatmış yani “gibi” ile kurulmuş doğrudan bir teşbih yapmıştır. Bu yüzden bu ifade özgün bir edebî benzetmedir.

2. Ateş ateş üzerine artmak

*Ne aglarsın? Meger Hâk Te‘âlâ âyetlerine muhâlefet mi itdün? Senün bu ağladığın dâmenini yanmışların ağlamasına beñzer, degül yüregi yanmışların. Ebû Naşr bunu dahı işitdiği gibi derd derd üzerine ve **âteş âteş üzerine artup** ve cümleden geçüp sefer u seyâhate çıkdı.* [27b vr.]

“Ateş ateş üzerine artmak” ifadesi metinde “dert ve ızdırap katlanarak çoğalmak” anlamını verir; “ateş” burada mecazî olarak içsel yanmayı, acıyı ve ruhî sıkıntıyı simgeler, aynı sözcüğün tekrar edilmesi (ateş ateş) vurguyu pekiştirerek “bir kat daha derin bir ızdırap” duygusunu öne çıkarır, “üzerine artmak” fiili ise bu acının fazlasıyla eklenip büyüdüğünü, artık dayanılmaz bir yoğunluğa ulaştığını anlatır. Dolayısıyla “ateş ateş üzerine artıp” ifadesi, metindeki kişinin yaşadığı elem ve kederin üst üste binerek giderek şiddetlendiğini ve bu bunalımdan kurtulmak için yol almayı, yeni bir sefere çıkmayı zorunlu kıldığını ifade eder.

3. Dîde-i basîretlerin kör itmek

*Hased u ‘aşabiyyet **dîde-i basîretlerin kör itmişdür.*** [46a vr.]

“Basiret gözünü kör etmek / anlayışı/ferâseti yok etmek” anlamındaki bu ifade de metinde geçen mecazlı kalıp ifadelere örnek verilebilir.

Burada “kıskançlık” ve “öfke” soyut kavramları, insanın gözlerini kör edebilecek güçte fiil işleyen varlıklar gibi sunulmaktadır. Yani “haset ve asabiyet basiret gözlerini kör etmiştir” derken gerçek anlamda körleşme değil, soyut duyguların insanın anlayışını karartması mecazla

anlatılmaktadır. Bu sayede soyut duyguların yarattığı zararı somut bir eylem (gözleri kör etmek) üzerinden anlatılmaktadır.

4. Ruha urûc vâki olmak

Ve kendüler nakl iderler ki: Ol zamân ki rûhuma ‘urûc vâkı’ olup kâlebdan münseliḥ itdi. On üç gündür ki senûn kalebûn böyle yatur idi. [52a vr.]

Cümlede “O zaman ki ruhum semaya yükseldi (manevî yükseliş gerçekleşti) ve kalıptan (bedenden) sıyrıldı. İşte o zamandan beri tam on üç gündür senin kalıbın (bedenin) böylece yatmakta.” anlamına gelen bu cümlede “rûha urûc vâkî olmak” ifadesi, tasavvuf dilinde “ruhun semavî âlemlere yükseliş tecrübesinin gerçekleşmesi”ni anlatır. Metin, anlatıcının tasavvufî bir “beden-dışı deneyim” yaşadığını bildirir. Ruhunun göklere yükselip bedenden sıyrıldığı anda cismanî kalıbı dünyada hareketsiz kalmış ve bu hâl tam on üç gün sürmüştür. Yani anlatıcı, ilâhî âlemlerde seyr ü sülûk hâlindeyken bedeninin boş bir kılıf gibi yatmakta olduğunu, bu sürenin uzunluğuyla da yaşadığı manevî tecrübenin derinliğini vurgulamaktadır.

5. Dünyaya kulağına değin müstağrak olmak

Sende küfr âteşi şu’lesi vardur diyüp ba’dehu baña bakup “Yâ ‘Abdu’llâh benden mes’ele su’âl itseñ gerek. Tâ göresin ne cevâb virirdüm. Mes’eleñ budur ve cevâbı budur. Ammâ dünyāya kulağıña degin müstağrak olasin. Benüm ile bî-edeblik itdün. [80a vr.]

Cümledeki “dünyaya kulağına değin müstağrak olmak” ifadesi, muhatabı “dünyevî işlere ve nefis arzularına boydan boya gömülmek, maneviyattan uzak yaşamak” şeklinde azarlamak için kullanılır. Yani “kendini bütünüyle dünyaya kaptırmışsın, kulaklarına kadar batmışsın” anlamındadır.

Ayrıca buradaki “küfür ateşinin kıvılcımı (küfr âteşi şu’lesi)” ifadesindeki sanat, istiare sanatıdır. Küfr soyut bir kavram olduğu hâlde “ateş” olarak somutlaştırılmış, ateşin “şulesi”ne (ışınlarına) sahip olmasıyla onun yarattığı etkiyi canlı ve güçlü bir imgeyle aktarmış. Böylece okuyucu, soyut bir duygunun zihninde nasıl alevler saçtığını somut bir imgeyle hisseder.

6. Göz hüküm ettiği kadar

Ve ikinci pâyede oturup ben müşâhede itdüm ki evvelki pāyenün karşısı göz hüküm itdügi kadar ve sündüs aḥḍardan bir ferş bıraḥdılar. Ḥazret-i Sultān-ı kevneyn şalla’llāhu Te’ālā ‘aleyhi ve sellem aşḥāb-ı kirāmıyla oturdılar. [87b vr.]

“Gözün görebildiği yere kadar / gözün yettiği yere kadar” gibi varyantları da olan bu ifade metinde geçen kalıp ifadelerden biridir.

7. Dil-i haste ve zebân-ı şikeste itmek

Câriyeden su’âl itdüm ki: Böyle midür? Dil-i hâsta ve zebân-ı şikeste idüp eyitdi: ...
[143a vr.]

“Dil-i haste ve zebân-ı şikeste/yorgun/yaralı gönül ve kırık dil” (kırık dil yani söz söyleme kudretinin körelmesi) anlamındaki bu ifadeler metindeki kalıp ifadeler örneğidir.

Burada soyut bir eylem (gönlün hüznü olması ve konuşmanın aksaması) somutlaşmış, “hasta gönül” ve “kırık dil” şeklinde betimlenmiştir.

4.5. Tekrar Grupları

Nefehâtü’l-Üns min Hadarâti’l-Kuds Tercümesi dil bakımından sade bir üsluba sahip olmakla birlikte anlamın pekiştirilmesi ve belirli öğelerin vurgulanması için eserde tekrar gruplarına da başvurulmuştur. Bu gruplar metnin ritmik yapısını güçlendirmeyi hedefler. Eserde geçen tekrar grupları sayıca az olsa da her biri belirli bir işlevi yerine getirir ve metnin anlamını daha yoğun ve etkili kılar. Aşağıda metinde tespit edilen tekrar grupları ve bağlamları verilmiştir:

1. Kanad kanada

*Kaçan cenāze-i şerīflerin muşallāya getürdükde üzerinde nice tıyūr **kanad kanada** çatup gölge idüp halk gölgelerinde giderlerdi. [2b]*

Bu cümledeki “kanad kanada” tekrar grubu, aynı kelimenin tekrarı yoluyla oluşturulmuş bir ikilemedir. İşlev olarak zarf görevinde kullanılan ikileme, anlam itibariyle kuşların birbirine çok yakın, neredeyse temas edercesine yan yana uçarak gölge oluşturduklarını ifade eder. Bu ikileme hem mekânsal yakınlığı hem de görsel bütünlüğü vurgular. Aynı zamanda sahnenin manevi yönünü yani cenaze merasiminin ulvîliğini ve kuşların bu duruma iştirak eder gibi görünmesini etkileyici bir şekilde betimler. Böylece anlatım hem tasviri hem de duygusal olarak zenginleşir.

2. çeke çeke

*Öyle tırdugum yirde kendümden gāyib olup gördüm ki kıyāmet kopmuş ve cehennem zāhir olup halkı **çeke çeke** getürürler. [49b]*

Bu cümledeki aynı kelimenin tekrarı yoluyla yapılmış “çeke çeke” tekrar grubu, zarf fiil oluşturmuş olup mana olarak da cehenneme sürüklenişin zorluk, direnç, acı ve süreklilik içerdiğini vurgular. Bu sayede anlatım daha canlı, dramatik ve etkileyici hâle gelir.

*Ve görürem ki ğayb cemā‘ati ellerinde kılıçlar ile tıturup her kimün ki ih lāş ile işgā itmez ise anlaruñ imānı kökin ve dīn ve imānı ellerinden getürüp şāhların çıkarup ve kaṭ‘ idüp ve **çeke çeke** müstahırr-i Sakara getürürler.* [68b]

Buradaki “çeke çeke” tekrar grubu da zarf fiil oluşturmuş olup mana olarak ise acı çektirerek ve devamlı şekilde yapılan bir hareketi anlatır. Müstahırr-i Sakar (yani cehennemin bir bölümü) ifadesiyle bağlantılı olarak imanını kaybetmiş kişilerin zorla acılı bir şekilde cehenneme götürülmelerini betimler.

3. kopara kopara

*Gördüm ki ṭabaḳa-i ḥ ‘ācegān herbiri ziyāret-gāhına ki Ḥazret-i Şeyḥ ol vakt anda idi geldiler ammā ağaçları **kopara kopara**, dīvārları yıkarak ḳahr u ğaḳab āşārı kendülerde zāhir idi.* [44a]

Cümledeki “kopara kopara” zarf fiili de aynı kelimenin tekrarı yoluyla oluşturulmuş bir tekrar grubudur. Bu tekrar grubu eylemin şiddetle yapıldığını, aynı zamanda duygusal bir ton (öfke, hiddet) içerdiğini gösterir. Eylemi sıradanlıktan çıkarır, anlatıma duygusal ve görsel yoğunluk katar.

4. elden ele

*Ve gelen ādemi eliyle yapışup ve yukaru götürüp yanında bir kimesne tıturur idi. Aña teslīm idüp ol daḥı göge götürür idi. Nevbet kendüye gelüp anı daḥı **elden ele** alup getürdiler* [54b]

Cümledeki “elden ele” ifadesi ek alarak yapılan bir tekrar grubudur. İşlev olarak ise “alup” kelimesiyle birlikte cümlede zarf fiili görevini üstlenmiştir. Anlam olarak da bir kişinin bir yerden bir yere, bir kişiden diğerine kesintisiz bir şekilde aktarılmasını anlatır. Bu tekrar devamlılık ve süreklilik fikrini vurgulayıp anlatımı hareketli, görsel ve sembolik kılar.

5. diz be diz

*Evliyā-i Ḥaḳḳ ile **diz be diz** oturmak gerekdür ki ol ḳaryede ‘azīm eşerler vardır.* [64a]

Örnekte yer alan “diz be diz” ifadesi de aynı kelimenin tekrarı ile yapılan bir tekrar grubudur. İşlev olarak bakıldığında oturmak fiilimsisini nitelediği için zarf görevinde

kullanılmıştır. Anlam bakımından ise kişilerin birbirine yakın bir şekilde oturması ya da birbiriyle çok samimi ve yakın bir ilişki içinde olmalarını karşılayan bir bağlam taşır.

6. **tağdan tağa**

*Anı gördük ki atlular cümle bir yirinden müteferriḳ olup atlar kendülerin getirüp **tağdan tağa** bırakup ikisi bir yire gelediler ve bu cemā‘ati şerlerinden ḥalāṣ idüp cemā‘at Şeyḫi arayup daḫı bulamadılar. [78b]*

Cümlede yer alan “tagdan taga” ifadesi ek alarak yapılan bir tekrar grubudur. İşlev olarak bakıldığında “bırakup” kelimesi ile beraber zarf fiil grubu oluşturmuştur. Mana olarak ise metinde atlıların düzensiz biçimde her yöne dağıldığını ve bir araya gelediklerini vurgulamak için kullanılmıştır. Bu ikileme hem fiziksel dağılmayı hem de olayların düzensiz ve karışık bir hâl aldığını ifade ederek karmaşık atmosferi güçlendirir.

7. **gün be gün**

*Ve zıkrimde müdāvemet ve ziyāde teḳayyüd üzre iken **gün be gün** kendümde zıkrün te‘şirîn ziyāde müşāhede iderdüm. [62b]*

Cümlede yer alan “gün be gün” ifadesi aynı kelimenin tekrarı ile yapılan bir tekrar grubudur. İşlev olarak zarf görevinde kullanılmış olup mana bakımından ise bir şeyin her gün düzenli olarak ve zamanla artarak geliştiğini anlatan bir anlam taşır. Bu ifadeyle kişi yaptığı zikrin etkisinin her geçen gün arttığını gözlemlediğini belirtmektedir.

*Ve kendü içün Fuḫayl bin ‘Iyāz ve İbrāhīm-i Edhem vāḳı‘alar görüp ta‘biri **gün-be-gün** zuhūr idüp ve ibtidā‘ ḥālinde vāḳt u ḥālī gāyetle eyü olup ferāḡat-i ḳalb ve şafā vāḳti var iken ehl u ‘iyāl ḳaydına düşüp āḫir bu ızdırabdan dükkānın terk idüp Belḥde Şeyḫi Şerīf Ḥamza-i ‘Uḳaylī yanına varup anda müteveffā oldu. Sene selāṣin ve erba‘-mi‘edür. [136b]*

Bu cümledeki “gün be gün” tekrar grubu ise zarf işlevinde olup yine aynı şekilde bir sürecin zaman içinde artarak ve devamlı olarak geliştiğini vurgulamak amacıyla kullanılmıştır. Yani kişinin manevi yolculuğunda yaşadığı değişimlerin her gün daha belirgin hâle geldiği ifade edilir.

8. **başka başka**

*Ve ben her ṭā‘ife ile namāz kılordum. Zirā her ṭāyife **başka başka** kırlarlar idi. Bu sebeble defni aḫsama te‘hīre ḳalmışdı. Herkes bir gūne söz söylerdi. [95a]*

Örnekte yer alan “başka başka” ifadesi aynı kelimenin tekrarı yoluyla yapılan tekrar grubudur. Zarf görevinde kullanılmış olan bu yapı mana olarak ise her bir taifenin namazda izlediği yolun farklı olduğunu vurgulamak amacıyla kullanılmıştır.

9. pāre pāre olmak

*Ve ol āb-rīz için aldığımız şişe yine elinde va'llāh ben ve Ebū 'Abdu'llāh Qurbānī ikimiz dahı işitdük. Ol şışeden āvāz geldi ki: evliyā'u'llāh Te'ālā benden ta'ām yiyeler. Ve ben şimden girü bevl zarfı ³⁷olmak ihtimālî yokdur, diyü Hāk Te'ālā Hāzretlerine kase idüp ve elinden şıçrayup ve yire düşüp **pāre pāre** oldu. [98a]*

Örnekte yer alan “pāre pāre” ifadesi aynı kelimenin tekrarı yoluyla yapılmış tekrar grubudur. Zarf görevinde kullanılmış olan bu ifade mana olarak da parça parça veya kırık dökük anlamındadır. Cümledeki bağlamına göre şişenin kırılması ve içindeki şeyin parçalanması anlatılmaktadır. Parçalanmanın tam anlamıyla ve şiddetle gerçekleştiğini anlatırken tekrar grubuyla okuyucunun dikkati bu önemli olaya çekilir.

*Hikmeten bu iki Şeyh birbirlerine söyledikleri nice pezīr olup Şeyh Aḥmed, muk'ad olup yirinde kaldı. Dünyādan gidinceye degin ve Şeyh Sa'id kendü tenini yırtup **pāre pāre** itmege mübtelā oldu. [105b]*

Bu cümledeki “pare pare” tekrar grubu da işlev olarak “itmek” yardımcı fiiliyle beraber isim-fiil grubu oluşturmuştur. Mana olarak ise Şeyh Said isimli şahsın içsel parçalanma ve manevi yıkılma durumunu vurgulamaktadır. Kendisini parça parça etmek, onun yaşadığı manevi çöküşü anlatan dilsel yapıdır. Bu tür tekrarlar bir durumu daha etkili ve güçlü bir şekilde iletmeye yarar. Parçalanma fikrini hem görsel hem de ritmik olarak okuyucunun zihninde canlandırır.

10. iti iti³⁸

*Bir gün bir menzilde bir cāriye-i Habeşiyeye burka' ile çıkagelüp ve baña **iti iti** bakmağa başladı. [145a]*

Örnekte yer alan “iti iti” ifadesi aynı kelimenin tekrarı yoluyla oluşturulmuş bir tekrar grubudur. İşlev olarak ise “bakmak” isim-fiilini nitelediği için zarf görevinde kullanılmıştır. Mana bakımından ise buradaki “iti iti” ifadesi, “sert sert” anlamındadır ve söz edilen cariye

³⁷ Zı ile yazılması gerekirken dat ile yazılmıştır.

³⁸ Sert sert anlamına gelmektedir.

bakışlarının acı ve sert olduğunu belirtip bu bakışların anlatıcı üzerinde yarattığı etkiyi güçlendirir. Bu tekrarla bakışların şiddeti ve sertliği daha fazla vurgulanmış olup burada bir duygusal yoğunluk yaratılmak istenmiştir.

11. ‘atālar ve ‘atālar

Ba’na müşāhede vāḳı’ oldı ki Cenāb-ı Bārī Te‘ālā Hāzretleri sa’na tecellī idüp ve ‘atālar ve ‘atālar itdi ki kimesneye itmemişdür. [145a]

Örnekte yer alan “atarlar ve atalar” ifadesi de aynı kelimenin tekrarı yoluyla oluşturulmuş bir tekrar grubudur. Mana olarak “atarlar” kelimesi hediyeler ya da verilen nimetler veya lütuflar anlamındadır. Bu tekrar, ilahi lütufların bolluğunu ve başka kimseye nasip olmamış yüceliğini etkili biçimde vurgulamak için kullanılmıştır. Duygusal yoğunluk ve manevi ayrıcalık hissi uyandırır.

Sonuç olarak örneklerde görüldüğü gibi metindeki ikilemeler aynı kelimenin tekrarı ya da ek alarak yapılan tekrar grupları olarak karşımıza çıkmaktadır. İşlev olarak farklılıklar gösteren bu grupları cümle içerisinde anlatımı güçlendirmek, vurgu yapmak ve duygusal etkiyi arttırmak amacıyla kullanılmıştır. Ayrıca anlatımda yoğunluk ve ısrar duygusu yaratmak için de tercih edilerek söylemin etkileyciliğini de arttırmıştır.

4.6. Âyetler

Nefehâtü’l-Üns min Hadarâti’l-Kuds Tercümesi’nde müellif âyetlerden çokça şahit göstermiştir. Eserde geçen âyetlerin sırasını, varak numarası ile âyet numarasını, Arapçasını ve Türkçe tercümesini şu şekilde tablo hâlinde göstermek mümkündür:

Tablo 4.3. *Nefehâtü’l-Üns min Hadarâti’l-Kuds Tercümesi*’nde Yer Alan Âyetler

SIRA	VARAK	SURE/ÂYET	ARAPÇASI	TERCÜMESİ
1	3a	Bakara/257	اللَّهُ وَلِيُّ الَّذِينَ آمَنُوا يُخْرِجُهُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ	Allah, iman edenlerin dostudur. Onları karanlıklardan aydınlığa çıkarır.
2	3a	Araf/196	وَهُوَ يَتَوَلَّى الصَّالِحِينَ	O (Allah), bütün Sâlihlerle velilik eder.

Tablo 4.3. devamı

3	4a	Fussilet/31	فِيهَا مَا تَسْتَهَيِّ أَنْفُسُكُمْ	Orada canlarınızın çektiği her şey var.
4	4a	Sad/46	إِنَّا أَخْلَصْنَاهُمْ بِخَالِصَةٍ	Biz onları, tertemiz bir hasletle arındırdık.
5	8a	Kasas/88	كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ	Onun zatından başka her şey helak olacaktır.
6	9a	Cuma/4	ذَلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ	İşte bu Allah'ın lütfudur. Onu dilediğine verir.
7	7b	Mutaffifin/27-28	وَمَزَاجُهُ مِنْ تَسْنِيمٍ عَيْنًا يَشْرَبُ بِهَا الْمُقَرَّبُونَ	Bir pınar ki, Allah'a yakın olanlar içerler. O içeceğin katkısı tesnimdir.
8	9b	Neml/39	قَالَ عَفْرِيتٌ مِنَ الْجِنِّ أَنَا آتِيكَ بِهِ قَبْلَ أَنْ تَقُومَ مِنْ مَقَامِكَ	Cinlerden bir ifrit, “Sen yerinden kalkmadan ben onu sana getiririm”dedi.
9	9b	Neml/40	أَنَا آتِيكَ بِهِ قَبْلَ أَنْ يَرْتَدَّ إِلَيْكَ طَرْفُكَ	“Ben onu, gözünü kapayıp açmadan önce sana getiririm”dedi.
10	9b	Kehf/18	وَنُقَلِّبُهُمْ ذَاتَ الْيَمِينِ وَذَاتَ الشِّمَالِ وَكُلُّهُمْ بَاسِطٌ ذِرَاعَيْهِ بِالْوَصِيدِ	Biz onları sağa sola çeviriyorduk. Köpekleri de mağaranın girişinde iki kolunu uzatmış (yatmakta idi.)
11	13a	Hud/120	وَكُلًّا نَقُصُّ عَلَيْكَ مِنْ أَنْبَاءِ الرُّسُلِ مَا نُنَبِّئُ بِهِ فُؤَادَكَ	(Ey Muhammed!) Peygamberlerin haberlerinden kendileriyle senin kalbini pekiştirdiğimiz her bir haberi sana aktarıyoruz.

Tablo 4.3. devamı

12	14b	Ali İmran/188	... أَنْ يُحْمَدُوا بِمَا لَمْ يُفْعَلُوا ...	...yapmadıkları şeylerle övülmeyi [seven]...
13	1a	Lokman/34	إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ وَيُنَزِّلُ الْغَيْثَ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْأَرْحَامِ وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ مِمَّاذَا تَكْسِبُ غَدًا وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ بِأَيِّ أَرْضٍ تَمُوتُ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ	Kıyamet vakti hakkındaki bilgi ancak Allah'ın katındadır. Yağmuru O yağdırır. Rahimlerde olanı O bilir. Hiç kimse yarın ne kazanacağını bilmez. Yine hiç kimse nerede öleceğini bilemez. Şüphesiz Allah, her şeyi bilendir, her şeyden haberdardır.
14	7b	Hadid/3	هُوَ الْأَوَّلُ وَالْآخِرُ وَالظَّاهِرُ وَالْبَاطِنُ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ	O, ilk ve sondur. Zahir ve Batın'dır. O, her şeyi hakkıyla bilendir.
15	8a	Hicr/70	أَوَلَمْ نُنْهَكْ عَنِ الْعَالَمِينَ	Onlar, “Biz seni insanlarla ilgilenmekten men etmemiş miydik” dediler.
16	16a	Enam/54	فَقُلْ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ	Öyleyse de ki: ‘Selâm üzerinize olsun.
17	17b	Tevbe/72	وَرِضْوَانٌ مِنَ اللَّهِ أَكْبَرُ	Allah'ın rızası ise bunların hepsinden daha büyüktür.
18	17b	Taha/73	وَاللَّهُ خَيْرٌ وَأَبْقَى	Allah'ın vereceği mükafat daha hayırlı ve daha kalıcıdır.
19	20b	Müddessir/28	لَا تُبْقِي وَلَا تَذَرُ	Geride bir şey koymaz, bırakmaz.

Tablo 4.3. devamı				
20	20b	Zuhurf/22	إِنَّا وَجَدْنَا آبَاءَنَا عَلَىٰ أُمَّةٍ	Şüphesiz biz babalarımızı bir din üzerinde bulduk
21	22a	Nahl/75	ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا عَبْدًا مَمْلُوكًا لَا يَقْدِرُ عَلَىٰ شَيْءٍ	Allah, hiçbir şeye gücü yetmeyen ve başkasının malı olan bir köle ile misal verir.
22	22b	Haşr/9	... وَيُؤْتُونَ عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ ...	Onları kendilerine tercih ederler.
23	29a	Neml/40	... هَذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي ...	Bu rabbimin fazlındandır.
24	37a	Nur/37	رَجَالٌ لَا تُلْهِهِمْ تِجَارَةٌ وَلَا بَيْعٌ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ	Öyle erler vardır ki ne ticaret ne de alışveriş onları Allah'ı zikretmekten alıkoymaz.
25	37b	Ali İmran/31	... فَاتَّبِعُونِي ...	...Bana tabi olunuz!...
26	52a	Araf/172	... أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ ...	Ben sizin Rabbiniz değil miyim?
27	57b	Maide /3	الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ	Bugün sizin için dininizi kemale erdirdim.
28	57b	Naziat/24	أَنَا رَبُّكُمْ الْأَعْلَىٰ	Ben, sizin en yüce Rabbinizim!
29	59a	Taha/14	إِنِّي أَنَا اللَّهُ	Şüphe yok ki ben Allah'ım.
30	65b	Ahkaf/31	يَا قَوْمَنَا أَجِيبُوا دَاعِيَ اللَّهِ	Ey kavmimiz! Allah'ın davetçisine uyun!
31	83b	Taha/50	أَعْطَىٰ كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ ثُمَّ هَدَىٰ	(Rabbimiz) her şeye hilkatini (yaratılış özelliklerini) veren, sonra onlara yol gösterendir.

Tablo 4.3. devamı

32	106b	Şuara/213	فَلَا تَدْعُ مَعَ اللَّهِ	Öyle ise sakın Allah ile beraber başka bir ilaha yalvarma!
33	32a	Zümer/53	قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِن رَّحْمَةِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ	De ki: Ey kendilerinin aleyhine aşırı giden kullarım! Allah'ın rahmetinden ümidinizi kesmeyin. Şüphesiz Allah, bütün günahları affeder. Çünkü O, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.
34	33b	Hicr/2	رُبَّمَا يَوَدُّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْ كَانُوا مُسْلِمِينَ	İnkâr edenler zaman zaman 'Keşke Müslüman olsaydık' diye arzu edecekler.
35	37b	Nisa/136	يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا آمِنُوا بِاللَّهِ	Ey iman edenler! Allah'a iman edin.
36	47a	Zümer/42	اللَّهُ يَتَوَفَّى الْأَنفُسَ حِينَ مَوْتِهَا	Allah, (ölen) insanların ruhlarını öldüklerinde alır.
37	47a	Fatır/8	يُضِلُّ مَن يَشَاءُ وَيَهْدِي مَن يَشَاءُ	Şüphesiz Allah dilediğini saptırır, dilediğini hidâyete erdirir.
38	47a	Araf/155	... إِنَّ هِيَ إِلَّا فِتْنَتُكَ ...	Bu, sırf senin bir imtihanındır.
39	3b	Ali İmran/152	وَمِنْكُمْ مَّنْ يُرِيدُ الْآخِرَةَ	İçinizden bazıları ahireti istiyordu.

Tablo 4.3. devamı

40	47a	Secde/11	قُلْ يَتُوفِّيَكُم مَّلَكُ الْمَوْتِ	De ki ölüm meleği canınızı alır.
41	51b	Bakara/156	إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ	Biz Allah'ınız ve elbette O'na döneceğiz.
42	51b	İsra/58	كَانَ ذَلِكَ فِي الْكِتَابِ مَسْطُورًا	İşte bu, Kitap'ta (Levh-i Mahfuz'da) yazılmış bulunuyor.
43	66b	İnşirah/1	أَلَمْ نَشْرَحْ لَكَ صَدْرَكَ	(Ey Muhammed!) Senin göğsünü açıp genişletmedik mi?
44	67b	Araf/54	أَلَا لَهُ الْخَلْقُ وَالْأَمْرُ تَبَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ	Dikkat edin, yaratmak da, emretmek de yalnız O'na mahsustur. Alemlerin Rabbi olan Allah'ın şanı yücedir.
45	67b	Hud/46	... إِنَّهُ لَيْسَ مِنْ أَهْلِكَ ...	O, asla senin ailenden değildir.
46	74a	Yusuf/76	وَفَوْقَ كُلِّ ذِي عِلْمٍ عَلِيمٌ	Her ilim sahibinin üstünde daha iyi bir bilen vardır.
47	9b	Ali İmran/37	كُلَّمَا دَخَلَ عَلَيْهَا زَكَرِيَّا الْمِحْرَابَ وَجَدَ عِنْدَهَا رِزْقًا	Zekeriya, onun bulunduğu bölme her girişinde yanında bir yiyecek bulurdu.

Tablo 4.3. devamı

48	74a	Fussilet/53-54	سَنُرِيهِمْ آيَاتِنَا فِي الْأَفَاقِ وَفِي أَنْفُسِهِمْ حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُ الْحَقُّ أَوَلَمْ يَكْفِ بِرَبِّكَ أَنَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ أَلَا إِنَّهُمْ فِي مَرِئَةٍ مِنْ لِقَاءِ رَبِّهِمْ أَلَا إِنَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ مُحِيطٌ	Kur'an'ın gerçek olduğu kendileri için apaçık belli oluncaya kadar onlara çevrelerinde ve kendilerinde bulunan kanıtlarımızı hep göstereceğiz. Rabbinin her şeye tanıklık etmesi (onlar için) yeterli degül midir? Bilesin ki onlar Rablerinin huzuruna çıkacakları konusunda kuşku içindedirler. Kesinlikle unutulmamalı ki Allah her şeyi kuşatmıştır.”
49	74a	Fussilet/52	قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ كَانَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ نَمٌ كَفَرْتُمْ بِهِ مَنْ أَضَلُّ مِمَّنْ هُوَ فِي شِقَاقٍ بَعِيدٍ	De ki: “Ne dersiniz? Eğer o (Kur'an) Allah katından olup da siz de onu inkâr etmişseniz, o zaman derin bir ayrılık içinde bulunan kimseden daha sapık kim olabilir?”
50	74b	Fussilet/53	حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُ الْحَقُّ	O Kur'an'ın gerçek olduğu onlara iyice belli olsun.
51	74b	Fussilet/53	أَوَلَمْ يَكْفِ بِرَبِّكَ أَنَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ	Rabbinin, her şeye şahit olması yetmez mi?
52	74b	Fussilet/54	أَلَا إِنَّهُمْ فِي مَرِئَةٍ مِنْ لِقَاءِ رَبِّهِمْ	İyi bilin ki, onlar Rablerine kavuşma konusunda şüphe içindedirler.
53	74b	Fussilet/54	أَلَا إِنَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ مُحِيطٌ	İyi bilin ki, O, her şeyi kuşatandır.

Tablo 4.3. devamı

54	74b	Rahman/ 26-27	كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ وَيَبْقَى وَجْهُ رَبِّكَ ذُو الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ	Yer üzerinde bulunan her canlı yok olacaktır. Ancak azamet ve ikram sahibi Rabbinin zatı baki kalacaktır.
55	74b	Kasas/88	هُوَ كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٍ إِلَّا وَجْهَهُ	O'nun zatından başka her şey yok olacaktır.
56	75a	Hadid/3	هُوَ الْأَوَّلُ وَالْآخِرُ وَالظَّاهِرُ وَالْبَاطِنُ	O, ilk ve sondur. Zahir ve Batın'dır. O, her şeyi hakkıyla bilendir.
57	75a	Bakara/115	فَإَيُّمَا تَوَلَّوْا فَنَمَّ وَجْهُ اللَّهِ	Nereye dönerseniz Allah'ın yüzü işte oradadır.
58	75b	Necm/32	فَلَا تُزَكُّوا أَنْفُسَكُمْ	Kendinizi temize çıkarmayın.
59	75b	Duha/11	وَأَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثْ	Rabbinin nimetine gelince; işte onu anlat.
60	76a	Kasas/30	إِنِّي أَنَا اللَّهُ	Şüphesiz ben, evet, ben Allah'ım!
61	76a	Zuhuf /84	وَهُوَ الَّذِي فِي السَّمَاءِ إِلَهٌ	O, gökte de ilah olandır, yerde de ilah olandır.
62	76a	Maide /73	لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ ثَلَاثُ ثُلُثَةٍ	Andolsun, “Allah, üçün üçüncüsüdür” diyenler kafir oldu.
63	76a	Mücadele/7	مَا يَكُونُ مِنْ نَجْوَى ثَلَاثَةٍ إِلَّا هُوَ رَايِعُهُمْ	Üç kişi gizlice konuşmaz ki, dördüncüleri O (Allah) olmasın.

Tablo 4.3. devamı

64	76a	Mücadele/7	وَلَا أَنْتَ مِنْ ذَلِكَ وَلَا أَكْثَرُ إِلَّا هُوَ مَعَهُمْ	Bundan daha az yahut daha çok da olsalar, nerede olurlarsa olsunlar, O mutlaka onlarla beraberdir.
65	76a	Nur/35	يَكَادُ رَيْثُهَا يُصْبِيءُ وَلَوْ لَمْ تُمْسَسْهُ نَارٌ	Bu ağacın yağı, ateş dokunmasa bile neredeyse aydınlatacak (kadar berrak)tır.
66	76b	Sebe/24	وَإِنَّا أَوْ إِيَّاكُمْ لَعَلَىٰ هُدًى أَوْ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ	Öyleyse doğru yolda veya apaçık bir sapıklıkta olan ya biziz ya sizsiniz.
67	76b	Enam/91	قُلِ اللَّهُ ثُمَّ ذَرْهُمْ فِي خَوْضِهِمْ يَلْعَبُونَ	(Yâ Muhammed) “Allah” (indirdi) de, Sonra bırak onları, daldıkları bataкта oynayadursunlar.
68	78b	Hadid/16	أَلَمْ يَأْنِ لِلَّذِينَ آمَنُوا أَنْ تَخْشَعَ قُلُوبُهُمْ لِذِكْرِ اللَّهِ	İman edenlerin Allah’ı zikretmekten (ve inen haktan dolayı) kalplerinin saygı ile ürpermesinin zamanı gelmedi mi?
69	86a	Ali İmran/49	وَأُوبِرْئِ الْأَكْمَةَ وَالْأَبْرَصَ وَأُخِي الْمَوْتَى بِإِذْنِ اللَّهِ	Körü ve alacalıyı iyileştiririm ve Allah’ın izniyle ölüleri diriltirim.
70	86a	Yasin/78	...بُخِيَ الْعِظَامُ وَهِيَ رَمِيمٌ...	Şu çürümüş kemikleri diriltecek...
71	96b	Duha/11	وَأَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثْ	Rabbinin nimetine gelince; işte onu anlat!
72	97b	Enbiya/69	...بَرْدًا وَسَلَامًا...	... serin ve esenlik ol...
73	101b	Fatır/10	...يَصْعَدُ الْكَلِمُ الطَّيِّبُ...	...güzel sözler yükseltir.

Tablo 4.3. devamı				
74	102b	Secde/5	... كَانَ مِقْدَارُهُ أَلْفَ سَنَةٍ ...	... süresi bin yıl olan...
75	117b	Furkan/26	الْمَلِكُ يَوْمَئِذٍ الْخَبِيرُ	O gün egemenlik yalnızca Rahman'a aittir.
76	121a	Bakara/156	إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ	(Onlar) “Bizler, Allah için varız ve muhakkak O’na döneceğiz.” derler.
77	121b	Ahzap/23	رَجُلٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ	(Müminlerden) Öyle adamlar vardır ki, Allah’a verdikleri söze sadık kaldılar.
78	121b	İbrahim/43	لَا يَرْتَدُّ إِلَيْهِمْ طَرْفُهُمْ وَأَفْئِدَتُهُمْ هَوَاءٌ	Gözleri kendilerine bile dönmez, kalpleri de bomboştur.
79	115b	İbrahim/49	وَنَرَى الْمُجْرِمِينَ	(Kıyamet günü) Suçluları görürsün
80	122a	Taha/110	وَلَا يُحِيطُونَ بِهِ عِلْمًا	Onların bilgisi ise Rahmân’ı kuşatamaz.
81	129a	Yusuf/87	لَا يَأْتِيَنَّكَ مِنَ رَوْحِ اللَّهِ إِلَّا الْقَوْمُ الْكَافِرُونَ	Kafirler topluluğundan başkası Allah’ın rahmetinden ümidini kesmez.
82	129a	Zümer/53	لَا تَقْطَعُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ	Allah’ın rahmetinden ümidinizi kesmeyin.
83	123a	Haşr/14	تَحْسِبُهُمْ جَمِيعًا وَقُلُوبُهُمْ شَتَّى	Sen onları toplu sanırsın. Halbuki kalpleri darmadağındır.
84	126a	Abese/21	ثُمَّ أَمَاتَهُ فَأَقْبَرَهُ	Sonra onu öldürdü ve kabre koydurdu.

Tablo 4.3. devamı				
85	140a	Zariat/22	وَفِي السَّمَاءِ رِزْقُكُمْ وَمَا تُوعَدُونَ	Gökte rızkınız ve size vaad olunan şeyler vardır.
86	144b	Maide/54	يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ	Allah onları sever, onlar da Allah'ı severler.

Sonuç olarak tabloda yer alan âyetler, eserde farklı bağlamlarda ve çeşitli amaçlarla iktibas edilmiş, bu yönüyle metnin ana tema ve mesajlarını desteklemede önemli bir işlev üstlenmiştir. İnceleme sonucunda kırk altı farklı surenin toplam seksen altı farklı yerde ve bağlamda kullanıldığı tespit edilmiştir. Sure iktibas sıklığına bakıldığında en çok yararlanılan surelerin *Fussilet*, *Taha* ve *Ali İmran* suresi olduğu görülmektedir. Özellikle *Fussilet* suresinde yer alan âyetler, aynı varak içinde hem farklı bağlamlarda hem de aynı âyetin farklı bölümleriyle atıf yapılmak suretiyle tekrar tekrar kullanılmıştır.

Benzer biçimde diğer bazı surelerde de aynı âyetin farklı cümlelerine farklı yerlerde yer verildiği ya da aynı âyetin metin içinde farklı varaklarda, farklı bağlamlarda tekrar edildiği görülmektedir. Ayrıca aynı surenin farklı âyetlerine de çeşitli yerlerde başvurulmuştur. Örneğin *Ali İmran*, *Araf* ve *Taha* sureleri dört kez; *Fussilet*, *Maide* ve *Bakara* sureleri üçer kez farklı âyetle bunun yanı sıra *Hadid*, *Hicr*, *Hud*, *Haşr*, *Kasas*, *Neml*, *Secde*, *Yusuf*, *Duha*, *Fatır*, *İbrahim*, *Zuhruf* ve *Zümer* surelerinden de ikişer kez farklı âyetle alıntı yapılmıştır. Geriye kalan surelerdeki âyetler ise yalnızca birer kez kullanılmıştır.

5. *Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds Tercümesi*'nde Yer Alan Seci Örnekleri Üzerine Değerlendirme

Seci³⁹ Arapçadan dilimize girmiş bir sözcüktür. Kelimenin sözlük anlamı, kuşların öterken aynı sesleri tekrar ederek ötmesidir. Nesirde ise seci, fasıla sonlarında aynı harfin bulunması manasında kullanılmaktadır. Edebiyat terimi olarak seci; nesirde sözcükler, sözcük grupları veya cümlelerin genellikle sonlarında bulunan ses benzeşmeleridir. Seci en az iki sözcük arasında olabilir. (Şenödeyici, 2016: 303).

³⁹ Nesirde yapılan uyak (<https://sozluk.gov.tr/>) Erişim tarihi 30.04.2025.

Düz yazının kafiyesi görevinde sayılan seci, mensur eserlerde söze güzellik katan ve ifadenin tesirini ve kalıcılığını güçlendiren bir ahenk faktörü olarak karşımıza çıkar. Özellikle sanatlı üslubun ön planda olduğu düz yazılarda, Arapça ve Farsça tamlamaların yoğun olduğu uzun ve karmaşık cümlelerde seci; virgül, noktalı virgül ve nokta yerini alarak metinlerin daha anlaşılır olmasında önemli bir rol oynamaktadır. Noktalama işaretlerinin Osmanlı'da XIX. yüzyılda kullanılmaya başlandığı düşünülürse mensur eserlerde secinin anlam üzerinde katkısı da net bir şekilde görülebilir. Aynı zamanda mensur eserlerde araştırma yapan kişiler için seci, metnin doğru bir şekilde okunup yorumlanmasında anahtar bir rol üstlenir. Bu bağlamda nazımda vezin ve kafiye'nin işlevini, nesirde secinin yerine getirdiği tartışmasıdır (Karaman, 2022: 692).

Yapılarına göre seci türleri üç gruba ayrılarak incelenir. Bunlar mutarraif, mütevazî ve murassadır. Kelimelerdeki son ses benzerliği mutarraif seci olarak adlandırılırken hem son ses hem de vezin açısından uyumuna mütevazî seci denir. Murassa seci ise paralel iki cümlecikteki her sözcüğün simetriği olan kelimeyle hem son ses hem de vezin açısından uyumlu olmasıdır. Bu noktada Türkçe sözcükler için vezin söz konusu olmadığından mütevazî ve murassa seci Arapça kökenli sözcükler ile yapılan secide mümkün olabilmektedir. Mutarraif seci ise Arapça, Farsça ve Türkçe sözcükler ile yapılan secide görülebilir (Kılıç ve Yıldız, 2006: 237). Bir de mütevazî'nin seci vardır ki bu ise fıkraların sonundaki sözcüklerde yalnız vezin uygunluğu olması, harflerde uygunluk olmamasıdır. Fakat bunun seci sayılıp sayılmayacağı hususunda belâgat kitaplarında ihtilaflar vardır (Yıldız, 2007: 1057).

Tezin konusunu oluşturan *Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds Tercümesi* dil ve üslup yönünden incelendiğinde muhtevası icabı sade bir dille kaleme alınmış olduğu görülür. Nitekim eser, içerik yönüyle özellikle tasavvufî öğretinin ön planda olduğu bir karakter arz etmektedir. Bilindiği üzere öğretici metinlerde seci kullanımı diğer sanatlı nesir örneklerine göre daha içerik odaklı ve deruni bir ahenk taşır ve anlamı gölgelemez. Elbette bu metinlerde de seci yine vardır fakat secinin amacı daha çok hikmetin altını çizmek ve kalpte iz bırakacak bir musiki yaratmaktır. Diğer sanatlı nesirde ise seci, bazen yalnızca biçimsel bir gösteriş hâline gelebilir.

Bu bakımdan bu eserde de sanatkârane üslup ve süslü terkipler çok fazla bulunmasa da özellikle mukaddime bölümünde, biyografileri geçişlerinde sûfileri tanımlarken, dua ve tazim ifadelerinde ve hükümdar methiyelerinde secili yapılarla karşılaşmaktadır. Bu bağlamda eserde yer alan seci gruplarına örnekler ve seci türleri aşağıda verilmiştir:

Şeyh İmām ‘ālim u ‘ārif Ebū ‘Abdu’r-raḥmān Muḥammed bin Ḥüseyn es-Sülemî en-Niṣābūrî ḳaddesa’llāhu Te’ālā rūḥahu. [1b]

Örnek cümledeki “âlim” ve “ârif” kelimeleri hem aynı vezindedir hem de kelimeler arasında anlam yakınlığı vardır. Bu kelimeler arasında -son ses benzerliği olmasa da vezin uygunluğu dolayısıyla- **mütevazın seci** mevcuttur denilebilir. Her ne kadar bu seci türü ihtilaflı olsa da “*seciden maksat nesre ahenk katmak ise, “revî harfî birliği (kafiye) olmaksızın sadece vezin birliği ile” de bu ahenk sağlanabildiğine göre “sec’- i mütevazın”ın de bir seci türü olarak kabul edilmesi gerekir*” (Köksal, 2018: 593).

Ayrıca “âlim” ve “ârif” kavramlarının metinde sıkça birlikte kullanıldığı görülür ki biri zahirî ilmi, diğeri ise bâtını bilgiyi temsil eder. Bu da secinin sadece musiki değil, aynı zamanda anlam birlikteliği sağladığını gösterir.

Meşâyih-ı tarikat ve fuṣalā-i ḥakikat ḳaddesa’llāhu Te’ālā erḥamuhum ve ervāḥahüm ce’ale cennete meşvāḥüm ki küberā-i dîn ve ‘uzmā-i yakîn dirler. [1b]

Örnekte yer alan “tarikat” ve hakikat” kelimeleri hem aynı vezinde hem de aynı kafiye harflerine sahip oldukları için **mütevazi seci** örnekleridir. Yine örnekte yer alan “küberâ-i dîn” ve “uzmâ-i yakîn” tamlamalarında küberâ ve uzmâ kelimeleri son ses benzerliği ile seciyi oluşturan yapılardır. Ardından gelen dîn ve yakîn kelimeleri de kafiye harfleri benzerliği dolayısıyla secilidir. Dolayısıyla bu kelimelerdeki seci de **mutarraf seci** örneğidir.

Ve cāmî’dürler ‘ulûm-i zâhir ile ‘ulûm-ı bâtına. [1b]

Bu cümlede yer alan “ulûm-i zâhir” ve “ulûm-i bâtın” terkipleri de bir seci örneğidir. Aynı kelimenin zıt anlamlı iki sıfatla tekrarı hem ritmik hem anlam zenginliği yaratır. Seci türü olarak bakıldığında ise “zâhir” ve “bâtın” kelimeleri arasında aynı kafiye harfî olmasa da vezin uygunluğu dolayısıyla **mütevazın seci** türüne örnektir.

Anlaruñ seyr u ḥâlât ve sülûk u maḳâlâtların beyân ider bir kitâb cem’ idüp Ṭabaḳātu’ş-Şūfiyye nām ḳomışdur. (1b)

Bu cümledeki “hâlât-makâlât” kelimeleri her ikisi de -ât ekiyle biten Arapça çoğul isimlerdir. Hem biçimsel (ses) benzerlik hem de anlam düzleminde paralellik vardır. “Hâlât”, hâller, ruh durumları; “Makâlât”, sözler, söylemler anlamında her iki kelime de mutasavvıfın ruhsal ve sözlü durumlarını ifade eder.

Seci türü incelendiğinde örnekte yer alan “hâlât” ve “makâlât” kelimeleri arasında sadece kafiye harfleri benzerliği olduğu için mutarraf seci bulunmaktadır.

Ve anı biş tabağa idüp bir cemâ’atden ‘ibâret itmişdür ki yâ zamân-ı vâhidde veyâ ezmine-i mutekâribede envâr-ı velâyet ve âsâr-ı hidâyet anlardan nümâyân idüp ve mürîdlerün sefer u riḥletlerin ve anlardan müstefîd olmaların zıkr u beyân itmişdür. [1b]

Bu cümlede yer alan “zamân-ı vâhid” ve “ezmine-i mutekârib” terkinde “vâhid” ve “mutekârib” kelimeleri arasında seci bulunmasa da hem anlam olarak birbiriyle ilişkili (zaman kavramı içinde tekil ve yakın zamanlar) hem de ses uyumu bakımından ahenklidir.

Yine “envâr” ve “âsâr” kelimeleri de kafiye harfleri benzerliği dolayısıyla secilidir. Dolayısıyla bu kelimelerdeki seci **mutarraf seci** örneğidir. Diğer taraftan “velâyet” ve “hidâyet” kelimeleri hem aynı vezinde hem de aynı kafiye harflerine sahip oldukları için **mütevazi seci** örnekleridir.

Ayrıca her iki ibare ses benzerliğinin yanında anlam paralellliği de taşır. Nitekim “envâr”, nurlar, “âsâr”, eserler demek. Diğer taraftan “velâyet” ve “hidâyet” kelimelerinin her ikisi de tasavvufî kavramlardır.

Ve her tabakada bu ṭâ’ifenün meşâyih u e’imme vü ulemâ vü mahremelerinden yegirmi ‘azîzün iktizâ-yı vâkt u makâm ḥasebiyle kelimât-ı kudsiyye ve şemâyil-i merziyyelerinden ol nesneler ki delâlet ider. [1b]

Bu cümlede yer alan “meşâyih”, şeyhler; “E’imme”, imamlar; “ulema”, alimler; “mahremeler” yakınlar anlamına gelmektedir. Bu kelimelerin her biri çoğulluk ya da topluluk bildiren kavramlardır aynı zamanda hepsi birer manevî otoriteyi, öncülüğü ve bilgi kaynağını temsil etmektedir yani anlamsal yakınlıkları yüksektir. Hece yapıları benzer, son sesler açık ünlülerle bitmekte (E’imme, ulema, mahreme, kudsiyye, merziyye), cümle içinde ritmik ve simetrik bir dizi oluşturmaktadır. Bağlaçlar da (u-vü) ahenkli geçiş sağlamaktadır.

“Kelimât-ı kudsiyye” ve “şemâyil-i merziyye” terkinde “kudsiyye-merziyye” kelimeleri arasında vezin ve kafiye harfi benzerliği olduğu için **mütevazi seci** bulunmaktadır.

Anlam olarak bakıldığında “kelimât-ı kudsiyye”, kutsal sözler; “şemâyil-i merziyye”, beğenilen, razı olunan güzel vasıflar anlamına gelir. İkisi de olumlu ve yüce nitelikler üzerine kuruludur.

El-hak ol bir kitâb-ı latîf ve bir mecmû'a-yı şerîfdür ki hakâyık-ı ma'ârif-i şûfiyye ve dekâyık-ı letâif-i âliyyeye müstemildür. [2a]

Bu cümlede “kitâb-ı latîf” ve “mecnûa-i şerîf” terkipleri arasında ses uyumu ve ritmik bir ahenk vardır. Terkipteki “latîf-şerîf” kelimeleri aynı vezinde ve kafiyeleşmiştir. Dolayısıyla bu kelimeler arasında **mütevazi seci** bulunmaktadır.

Anlam açısından ise kitâb ve mecnûa kelimeleri birbirini tamamlayan anlamlar taşır. Dolayısıyla kelimeler arasında hem ses hem de anlam açısından güçlü bir bağ oluşturulduğu söylenebilir.

Örnekte yer alan “hakâyık-ı maârif-i şûfiyye” ve “dekâyık-ı letâif-i âliyye” tamlamaları arasında da hem ses hem de anlam birliği kuran yapılar bulunuyor. Burada “hakâyık-dekâyık” arasında vezin ve ses benzerliği mevcuttur. Diğer taraftan “maârif-letâif” arasında ve “şûfiyye-âliyye” arasında benzer yapıdaki sesler secili bir düzen oluşturur. Dolayısıyla buradaki yapı **murassa seci** örneği göstermektedir.

Mana olarak bakıldığında da cümlede “hakâyık” (gerçekler), “dekâyık” (ince detaylar); “maârif” (bilgiler), “letâif” (zarif şeyler); şûfiyye” (tasavvuf) ve “âliyye” (çok yüksek) kelimeleri arasında benzer anlamlar ve derinlikler taşıyan bir ilişki kurar.

Ammâ vukû'-ı alâik ve hucûm-ı avâik sebebiyle müyesser olmaz idi. [2a]

Örnekte yer alan “alâik” ve “avâik” kelimeleri hem aynı vezinde hem de aynı kafiye harflerine sahip oldukları için **mütevazi seci** örnekleridir.

Mana olarak ise özellikle “alâyık” (İnsanı meşgul eden, Hakk’a erişmekten alıkoyan ilişkiler, bağlar) ve “avâik” (Bir işten alıkoyan engeller) kelimeleri birbiriyle ilişkili iki durumu ifade eder, bu da secinin anlamda da birlik sağladığını gösterir.

Ve'l-hâzâ şıdk-ı himmet u hulûş-ı taviyyet ile anuñ ma'nâsı niyyetine ve istikşâsı emniyyetine şurû' olındı. [2a]

Örnekte yer alan “himmet”, “taviyyet”, “niyyet”, “emniyyet” kelimeleri arasında sadece kafiye harfi benzerliği olduğu için **mutarraf seci** bulunmaktadır. Diğer taraftan ma'nâ ve istikşâ kelimeleri arasında da tek ses benzerliği olduğu için bu kelimeler arasında da **mutarraf seci** vardır.

Mana bakımından ise “himmet” (gayret) ve “taviyyet” (gönüldeki istek) kelimeleri birbirine yakındır ve anlam açısından da benzer bir derinlik taşır. Ayrıca “sıdk” (doğruluk) ve hulûs (safılık) kelimeleri arasında ise anlam bakımından benzerlik mevcuttur.

*Mütâla‘a idenlerüñ **mekârim-i ahlâk** ve **merâsim-i eşfâk**larından **me’mûl** u **melhûz** olunur ki kaçan ki **yümn-i enfâs-ı tayyibe-i evliyâ’u’llâh** ve **feyz-i ervâh** **mukaddese-i ricâlu’llâh**dan vakitleri hoş ola. [2a]*

Bu cümlede “mekârim-i ahlâk” ve “merâsim-i eşfâk” tamlamalarında “mekârim-merâsim” ve “ahlâk-eşfâk” arasında her sözcüğün simetriği olan kelimeyle hem son ses hem de vezin açısından uyumlu olması dolayısıyla **murassa seci** örneği gösterirler. Aynı zamanda bu yapılar birbirini tamamlayan anlamlar taşır.

Örnekte yer alan “me’mûl ve “melhûz” kelimelerinin sadece vezinleri aynı olduğu için bu kelimeler arasında **mütevazin seci** bulunmaktadır.

Yine örnekteki “yümn-i enfâs-ı tayyibe-i evliyâ’u’llâh” ve “feyz-i ervâh-ı mukaddese-i ricâlu’llâh” terkipleri arasında da bir uyum mevcuttur. Nitekim “yümn-feyz”, “ervâh-enfâs” kelimeleri benzer vezindedir. Bu kelimeler arasında **mütevazin seci** bulunmaktadır. Diğer taraftan “evliyâullah-ricâlullah” kelimeleri arasında da kafiye harfî benzerliği olduğu için **mutarraf seci** örneği göstermektedir.

Ayrıca “yümn (bereket)-feyz (Îlâhî lütuf)”, “enfâs (nefisler)-ervâh (ruhlar)”, “tayyibe (temiz)-mukaddese (kutsal)” ve “evliyâ’u’llâh- ricâlu’llâh” kelimeleri arasında mana benzerliği de göze çarpar. Buradaki secili yapılar hem anlam hem de ses açısından derin bir birliktelik oluşturur.

*Ammâ sebeb-i terceme-i kitâbu’l **mustetâb** Nefehât-i keşîrû’l-**fuyûzât** oldur ki bu hâkîr-i **kemterîn** Muhammed bin **Hüseyin**, nice müddetler idi ki iş bu **kitâba** tâlib u **mütâla‘asma** râğib iken bi-ḥamdi’llâhi ve’l-minneh ol **makṣûda vâsıl** ve ol dâ‘iyemiz **hâşıl** olmağın her meclis u mahfelde ki zîkr u kırâ’at olunur idi. [2b]*

Bu cümledeki “müstetâb” (iyi, güzel) ve “fuyûzât” (feyizler) kelimeleri arasındaki hem ses uyumu hem de anlam yakınlığı bulunmaktadır. Ses açısından, kelimelerin sonundaki -âb ve -ât ekleri ritmik uyum sağlar. Anlam açısından ise her iki kelime de manevi yüksekliği ve kutsallığı ifade eder. Örnekte yer alan “kemterîn” ve “Hüseyin” kelimeleri arasında sadece kafiye harfî benzerliği olduğu için **mutarraf seci** bulunmaktadır. Son olarak “vâsıl” ve “hâsıl” kelimelerinin hem kafiye harfleri hem vezinleri aynı olduğu için bu kelimeler arasında **mütevazi**

seci bulunmaktadır. Ayrıca vâsıl (ulaşan) ve hâsıl (elde edilen) kelimeleri bir şeyin gerçekleşme süreci ile ilgili anlamlar taşır. “Vâsıl” bir hedefe veya amaca ulaşmayı ifade ederken “hâsıl” bu ulaşmanın somutlaşmış, gerçekleşmiş hâlini ifade eder. Bu iki kelime arasındaki anlam yakınlığı secili yapıyı güçlü kılar.

Erbâb-ı nazardan istid'â ve irticâ olunur ki zîr-u bâlâsın ve sehv u hâţâsın dâmen-i ma'zeret ve 'afvlarıyla mestûr tuta. [2b]

Bu cümledeki “istidâ” ve “irticâ” kelimeleri ile “bâlâsın” ve “hatâsın” kelimeleri arasında sadece kafiye harfleri benzerliği olduğu için **mutarrafa seci** bulunmaktadır.

*sultân-ı şark u garb şehinşâh-ı bahr u berr İskender-i zamân ve hâkân-ı cembr-makarr
sultân-ı 'azîmü's-şân ve hâkân-ı kavîmü'l-burhân zıll-ı yezdân halîfe-i zamân kaçı'-ı ehlü'l-
küfr ve'l-'udvân, mazhar-ı rusûmu'l-'adl ve'l-ihsân, sultânü'l-berreyn ve hâkânü'l-bahreyn,
hâdimü'l-Haremeynü's-şerîfeyn, sultân ibnü's-sultân ibnü'sultân ve'l-hâkân ibnü'l-hâkân
ibnü'l-hâkân, es-sultân İbrâhîm Hân İbnü's-sultân Ahmed Hân ağı's-sultân Gâzî Murâd Hân,
lâ-zâle meyâmin es-saltanatü'z-zâhiretü makrûneten ilâ intihâ'i'z-zamân, bi-'inâyeti'l-
meliki'l-müste'ân hâzretlerinüñ zamân-ı şerîflerinde tercüme olunur.(2b)*

Bu uzun cümlede art arda gelen unvanlar secili yapıyı oluşturmakta ve metne estetik bir ifade kazandırmaktadır. Bu tür secili ifadeler, klasik metinlerde hem metne musiki kazandırmakta hem de anlamı derinleştirmektedir. Özellikle hükümdar methiyelerinde kullanılan bu tarzlar, dönemin hitabet geleneğini yansıtmaktadır.

Örnekte yer alan “berr”, “bahr”, “cembr” ve “makarr” (r sesi) “İskender”, “berr” (er sesi) kelimeleri arasında sadece kafiye harfi benzerliği olduğu için **mutarrafa seci** bulunmaktadır.

Diğer taraftan “sultân”, “zamân”, “hâkân”, “şân”, “burhân”, “yezdân”, “udvân”, “ihsân”, müsteân kelimeleri arasında da sadece kafiye harfleri benzerliği olduğu için **mutarrafa seci** bulunmaktadır.

Aynı şekilde “berreyn” ve “bahreyn” kelimeleri arasında da sadece kafiye harfleri benzerliği olduğu için **mutarrafa seci** bulunmaktadır.

Örnekteki “azîm-kavîm” kelimelerinin hem kafiye harfleri hem vezinleri aynı olduğu için bu kelimeler arasında **mütevazi seci** bulunmaktadır.

Cümledeki “şark u garb”, “bahr u berr” ve “berreyn” ve “bahreyn” gibi ikili yapılar arasındaki uyum da göze çarpmaktadır. Bu yapılar, zıt anlamlı terimler (doğu-batı, deniz-kara) arasında bir bağlantı kurar ve ses açısından da birbirine paraleldir.

Ayrıca cümlede “sultân ibnû’s-sultân ibnû’sultân ve’l-hākân ibnû’l-hākân ibnû’l-hākân, es-sultân İbrâhîm Hân İbnû’s-sultân Ahmed Hân” ifadeleri, tekerrür kullanımıyla dikkat çeker. Bu yapı her bir kelimenin kendi içindeki derin anlamı güçlendirir ve birbirine benzer terimlerin tekrar etmesiyle ritmik bir uyum oluşturur ve güçlü bir etki yaratır.

Hâzret-i Sultân-ı enbiyâ ve burhân-ı etkîyâ şefî‘a ‘âlemiyân u âdemiyan, habîb-i Hudâ Muhammedü’l-Muṣṭafâ [63a]

Bu cümlede yer alan “sultân-ı enbiyâ” ile “burhân-ı etkîyâ” ifadelerinde, fasıla sonunda “enbiyâ” ve “etkîyâ” arasında seci olduğu gibi “sultân” ve “burhân” kelimeleri arasında da seci vardır. Yani fasılalarda olan seciye ek olarak onlardan önceki sözcüklerin de aynı vezinde ve secili oldukları görülmektedir. Dolayısıyla bu kelimeler arasında **murassa seci** vardır.

Örnekte yer alan “âlemiyân” ve âdemiyan” kelimelerinin hem kafiye harfleri hem vezinleri aynı olduğu için bu kelimeler arasında **mütevazi seci** bulunmaktadır. Yine “Hudâ” ve Mustafâ” kelimeleri arasında da ses uyumu bulunmaktadır.

Üstâd-ı zamâne ferîd-i evâne, maṭla‘u’l-envâr ve menba‘u’l-esrâr delîlü’ṭ-ṭarîka ve tercümânî’l-hakîka üstâdu’s-şüyûhu’l-ekâbiri’l-câmi‘ beyne ‘ilmiyyi’l-bâtînu ve’z-zâhiru kudvetü’l-ârifin ve ‘umdetü’s-sâlikîn el-‘âlimu’r-rabbânî Şehâbü’d-dîn-i Ebû Hıfz-ı ‘Ömer bin Muhammedu’l-Bekrî es-Sühreverdî, Qaddesa’llâhu Te‘âlâ sırrahu. [70a]

Bu cümledeki “zamâne” ve “evâne” kelimelerinin hem kafiye harfleri hem vezinleri aynı olduğu için bu kelimeler arasında **mütevazi seci** bulunmaktadır.

Anlam bakımından “Üstâd-ı zamane” zamanın hocası, “ferîd-i evâne” çağının eşi benzeri olmayan anlamına gelir. Özellikle “zamân-evân” kelimelerinde -ân sesleri ile uyum yakalanırken içerik olarak da aynı anlamı taşımaları dikkat çekicidir.

Örnekte yer alan “matlau’l-envâr ve menbau’l-esrâr” ifadelerinde, fasıla sonunda “envâr” ve “esrâr” arasında seci olduğu gibi “matlau’l” ve “menbau’l” kelimeleri arasında da seci vardır. Yani fasılalarda olan seciye ek olarak onlardan önceki sözcüklerin de aynı vezinde ve secili oldukları görülmektedir. Dolayısıyla bu kelimeler arasında **murassa seci** vardır.

Mana olarak “matla” (doğuş yeri, başlangıç noktası), “menba” (kaynak, çıkış yeri) her iki kelimenin de başlangıç/kaynak anlam alanında olması yine “envâr” (nurlar) ve “esrâr” (sırlar) her iki yapı da bir şeyin kaynağı anlamında olduğundan hepsi bir bütünlük, semantik ve akustik bir uyum gösterir.

Örnekteki diğer kelimeler “tarîka” ve “hakîka” ifadelerinin hem kafiye harfi hem vezinleri aynı olduğu için bu kelimeler arasında **mütevazi seci** bulunmaktadır.

Ayrıca “delîlü’t-tarîka” (tarikât yolunun delili) ve “tercümânî’l-hakîka” (hakikatin tercümanı) terkinde mana olarak da paralellik arz eder.

“kudvetü’l-arifîn ve umdetü’s-salîkîn” ifadelerinde, fasıla sonunda “ârifîn” ve “sâlikîn” arasında seci olduğu gibi “kudve” ve “umde” kelimeleri arasında da seci vardır. Yani fasılalarda olan seciye ek olarak onlardan önceki sözcüklerin de aynı vezinde ve secili oldukları görülmektedir. Dolayısıyla bu kelimeler arasında **murassa seci** vardır.

Mana olarak da “kudve” (önder, örnek alınan kişi) “umde” (dayanılacak, güvenilecek temel kişi); “ârifîn” (tasavvufta manevi bilgiye erişmiş, marifet sahibi kişiler), “sâlikîn” (tasavvufta sülûk yoluna girmiş kimseler, manevi yolculuğa çıkanlar) anlamlarıdır. Bu iki terkip birlikte “hem marifet ehlinin örneği hem de tasavvuf yolcularının dayanağı olan zat” anlamında hem bilgi ve irfan sahibi olanların hem de manevi eğitim sürecine giren müritlerin başvurduğu, ilmiyle ve hâliyle örnek alınan çok yüce bir mürşidi tarif eder. Bu tür terkipler metinde büyük sûfileri anlatırken kullanılmıştır ve hem anlam derinliği hem de musiki yönüyle secili anlatımı zenginleştirmiştir.

“ilmiyyi’l-bâtın ve’z-zâhir” terkinde ise zıt anlamlı “bâtın ve zâhir” kelimeleri arasında -aynı vezinde oldukları için- mütevazın seci vardır.

Emdâd-ı te’yîd u tevîk ve envâr-ı tevhîd u tahkîk Hâzret-i Eḥâdiyyetden ***zâhir ezḥâr u bâtın envâr*** ile *Mevlânâ el-a’zam Şeyḥü’l-İslâm ḥâfiẓ-ı evzâ’i’ş-şer’, kıdvetü erbâbi’t-tarîka, muḳîm-i sūrâdîkâtî’l-celâl, muḳavvim-i estâri’l-cemâl, ‘alâ’i’l-ḥaḳḳı ve’d-dîn ğavṣü’l-İslâm ve’l-müslimîn mütevâlî yâd merâsim taḳdîm-i du’â vü ihlâşdan ṣoñra ma’rûz budur ki: Bu dervîş ḥâzretlerinüñ ism-i şerîflerin hergiz ta’zîmsiz zîkr itmemişdür.* [74a]

Bu cümlede yer alan “emdâd-ı te’yîd u tevîk” ve “envâr-ı tevhîd u tahkîk” ifadelerinde fasıla sonunda “tevîk” ve “tahkîk” arasında seci olduğu gibi “te’yîd” ve “tevhîd” ile “emdâd” ve “envâr” kelimeleri arasında da seci vardır. Yani fasılalarda olan seciye ek olarak onlardan önceki sözcüklerin de aynı vezinde ve secili oldukları görülmektedir. Dolayısıyla bu kelimeler

arasında **murassa seci** görülmektedir. Aynı şekilde “zâhir ezhâr u bâtın envâr” kelimeleri arasında da **murassa seci** bulunmaktadır.

Mana olarak incelendiğinde zâhir-bâtın zıt anlamlıdır (görünür- gizli). “ezhâr-envâr” ise apaçık-nurlar anlamındadır. Hem yapı hem anlam açısından dengeli bir karşıtlık ve paralellik bir arada uyum içerir.

Örnekteki “Mukîm-i sūrâdikâtü’l-celâl-mukavvîm-i estârü’l-cemâl” ifadesinde “mukîm” ve “mukavvîm” kelimeleri arasında sadece kafiye harfi benzerliği olduğu için **mutarrafa seci** bulunmaktadır.

Diğer taraftan “celâl” ve “cemâl” kelimelerinin hem kafiye harfi hem vezinleri aynı olduğu için bu kelimeler arasında **mütevazi seci** bulunmaktadır.

Hâzret-i ‘Abdu’l-kâdir Seyyidü’l-‘Ârifîn ve kıbletü’l-vâfirîn fî hâzâ’l-vâkıti fe-‘aleyke bi-mülâzemeti hîdmetihi ve ta’zîmu hürmetihi [83b]

Bu cümlede yer alan “ârifîn” ve “vâfirîn” kelimelerinin hem kafiye harfleri hem vezinleri aynı olduğu için bu kelimeler arasında **mütevazi seci** bulunmaktadır.

Örnekteki “hidmet” ve “hürmet” kelimelerinin hem kafiye harfleri hem vezinleri aynı olduğu için bu kelimeler arasında **mütevazi seci** bulunmaktadır.

“Mülâzemeti hidmetihi ve ta’zîmu hürmetihi” terkinde ise “hidmet-hürmet” kelimeleri semantik olarak da hizmet etmek-hürmet göstermek anlamında bütünleyicidir. Yine mülâzemet (bağlılık gösterme)-ta’zîm (saygıda bulunma) kelimeleri arasında da anlamca yakınlık mevcuttur. Bu secili yapıda, Hz. Abdülkadir Geylani’ye gösterilen tasavvufî saygı ve bağlılığı ifade eden bir üslup kullanılmıştır.

Şâhib-i kerâmet-i hârikâ ve’l-enfâs-ı şâdıkâ ve’l-aḥ vâl-i fâhire ve’l-envâr-ı bâhire ve’l-makâmât-ı ‘âliye ve’l-menâkıbu’l-sâmiye [92a]

Bu cümlede yer alan “hârikâ” ve “sâdıkâ”, “fâhire” ve “bâhire” ile “âliye” ve “sâmiye” kelimelerinin hem kafiye harfi hem vezinleri aynı olduğu için bu kelimeler arasında **mütevazi seci** bulunmaktadır.

Ayrıca “hârikâ-sâdıkâ-fâhire-bâhire” kelimelerinin herbiri mecâzî veya üstünlük belirten anlamlar taşır.

İmâmu’l-‘ârifîn ve delîlü’s-sâlikîn, şâhibu’l-aḥ vâl-i fâhire ve’l-kerâmetu’l-bâhire. [92b]

Bu örnekte yer alan “ârifîn” ve “sâlikîn” ile “fâhire” ve “bâhire” kelimelerinin hem kafiye harfi hem vezinleri aynı olduğu için bu kelimeler arasında **mütevazi seci** bulunmaktadır.

Mana olarak da hem ârifîn (bilginler) hem de “sâlikîn” (yolcular, salıklar) çoğul ve belirli bir bağlamda manevi dereceler ifade eder.

*Künyeti Ebu'l -Me'âlîdür. Cümle 'ulûmda câmî' idi. Eger **zâhirî** ve eger **bâtınî** ve 'aklîde ve naklîde tamâmu'l- 'ayâr idi. [99a-99b]*

Örnekte yer alan “zâhirî” ve “bâtınî” ile “aklî” ve “naklî” kelimelerinin hem kafiye harfi hem vezinleri aynı olduğu için bu sözcükler arasında **mütevazi seci** bulunmaktadır.

Zü'l-makâmâtü'l- 'aliyye ve'l- 'ahvâlu's-seniyye ve'l-enfâsu's-sâdika ve'l-kerâmâtü'l- hârîka [103a]

Örnekte yer alan “makâmât” ve “kerâmât”, “aliyye” ve “seniyye” ile “sâdika” ve “hârîka” kelimelerinin hem kafiye harfi hem vezinleri aynı olduğu için bu sözcükler arasında da **mütevazi seci** bulunmaktadır.

Anlam bakımında da “makâmâtü'l-aliyye” (yüksek makamlar) ve kerâmâtü'l-hârîka” (olağanüstü kerametler) ifadesi manevi yüksek dereceler, olağanüstü güçler vurgusu yapmaktadır. Yine “ahvâlu's-seniyye” (yüksek hâller) ve “enfâsu's-sâdika” (doğru nefesler) terkiplerinde anlam olarak benzer şekilde manevi yüksekliği ve doğruluğu işaret etmektedir.

Ve tercümânü'l-esrâr-ı gaybiyye ve ma'ânî-i hakîkiyye idi [115a]

Örnekte yer alan “gaybiyye” ve “hakîkiyye” kelimeleri arasında sadece kafiye harfi benzerliği olduğu için **mutarraf seci** bulunmaktadır.

Anlam olarak ise “tercümânü'l-esrâr-ı gaybiyye” (gaybî sırların tercümanı) ifadesi bir kişinin görünmeyen, bilinmeyen veya manevi sırlara dair bilgi verdiğini belirtir. “Maânî-i hakîkiyye” (hakiki anlamlar) ise gerçek, doğru ve öz anlam ile ilgili bir vurgudur. Bu iki tamlama cümlelerinin anlamını derinleştirir. Birincisi gizli ya da manevi anlamların çözülmesini ifade ederken ikincisi bu anlamların gerçek ve doğru olduğunu vurgular.

Sonuç olarak Muhammed b. Hüseyin'in XVII. yüzyılda kaleme aldığı *Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds Tercümesi*'nde dikkate değer bir unsur da seci kullanımıdır. Ancak bu kullanımın hem yoğunluğu hem de işlevi aynı dönemdeki yüksek edebi nesir örneklerinden farklılık arz eder. Tercüme, genel üslubu itibarıyla oldukça sade ve kuru sayılabilecek bir anlatıma sahiptir. Mütercimmin edebi bir kimliğe veya şairane bir kudrete sahip olmadığı göz

önünde bulundurulduğunda, secinin metinde sistematik bir süsleme unsuru olarak değil belirli geleneksel alanlarda işlevsel bir unsur olarak yer aldığı görülmektedir. Özellikle metnin mukaddime kısmında, bazı tasavvuf büyüklerinin biyografik tanıtımlarında, dua ve tazim ifadelerinde ve hükümdar methiyelerinde secili yapılarla karşılaşmaktadır. Bu da mütercimnin seciden tamamen uzak durmadığını, onu ancak geleneksel formun gerektirdiği yerlerde kullandığını ortaya koymaktadır. Örneğin “*Emdād-ı te’yîd u tevfiķ ve envār-ı tevḥîd u taḥḳîķ*” gibi yapılar hem ses hem vezin bakımından secili ifadeler olup aynı zamanda klasik Osmanlı tazim ve dua dilinin kalıplarını yansıtır. Bu noktada, eserde secinin sanatsal bir kaygıyla değil daha çok toplumsal söylem alışkanlıklarından kaynaklanan bir ifade biçimi olarak kullanıldığı vurgulanmalıdır.

6. *Nefehâtü’l-Üns min Hadarâti’l-Kuds Tercümesi*’nde Yer Alan Manzumeler

Eserde düzyazı bölümlerinin yanı sıra manzumeler de yer almaktadır. Bu manzum parçalar tasavvufî içeriği destekleyen, anlatımı güçlendiren ve yer yer öğüt veya vecize işlevi gören öğelerdir. Bu şiirler, genellikle sohbet yahut hikâye akışı sırasında araya serpiştirilmiş beyitler şeklindedir. Her ne kadar edebî bakımdan yüksek bir sanat kaygısı taşımıyorlarsa da içerik itibarıyla dönemin tasavvufî anlayışını ve didaktik yaklaşımını yansıtmaları açısından önemlidir. Bu şiirler bazı sûfîlerin biyografilerinde yer almakla birlikte her biri müellif tarafından özel bir bağlamda metne dâhil edilmiştir. Aşağıda yer alan tabloda bu şiirlerin geçtiği varak numarası, sûfî adı, nazım şekli ve dili gibi bilgiler düzenli bir şekilde sunulmuştur:

Tablo 6.4. *Nefehâtü’l-Üns min Hadarâti’l-Kuds Tercümesi*’nde Yer Alan Manzumeler

NUMARA	VARAK	SUFİNİN ADI	ŞİİRİN DİLİ	NAZIM ŞEKLİ
1	8b	Abdullah Herevî	Arapça	Gazel
2	13b	Molla Câmî	Arapça	Müfret
3	6a	Abbas İbn-i Ahmed eş-Şâir	Arapça	Müfret

Tablo 6.4. devamı				
4	10a	Ebu Bekr-i Şiblî	Arapça	Müfret
5	14b	Rûzibihân Baklî	Farsça	Kıta
6	16a	Ebu Abdullah Dîneverî	Arapça	Müfret
7	18a	Ebu'l-Kasım-Bişr-i Yasin	Farsça	Rubai
8	19b	Ebu Said bin Eb'l-Hayr	Farsça	Müfret
9	20b	Ebu Said bin Eb'l-Hayr	Arapça	Müfret
10	20b	Ebu Said bin Eb'l-Hayr	Farsça	Rubai
11	21a	Ebu Said bin Eb'l-Hayr	Farsça	Müfret
12	21a	Ebu Said bin Eb'l-Hayr	Farsça	Rubai
13	21a	Ebu Said bin Eb'l-Hayr	Farsça	Rubai
14	21a	Ebu Said bin Eb'l-Hayr	Farsça	Müfret
15	21b	Ebu Said bin Eb'l-Hayr	Arapça	Kıta
16	27a	Ebu İsmail-i Abdullah b. Ebi Mansur Muhammedü'l-Ensar el-Herevî	Farsça	Müfret
17	27a	Ebu İsmail-i Abdullah b. Ebi Mansur Muhammedü'l-Ensar el-Herevî	Mülemma	Kıta
18	27a	Ebu İsmail-i Abdullah b. Ebi Mansur Muhammedü'l-Ensar el-Herevî	Farsça	Mısra
19	27a	Ebu İsmail-i Abdullah b. Ebi Mansur Muhammedü'l-Ensar el-Herevî	Arapça	Müfret
20	27a	Ebu İsmail-i Abdullah b. Ebi Mansur Muhammedü'l-Ensar el-Herevî	Arapça	Müfret
21	28a	Ebu Zer-i Bûzcânî	Arapça	Müfret

Tablo 6.4. devamı				
22	28a	Ebu Zer-i Bûzcânî	Farsça	Rubai
23	29b	Ahmed en-Nâmîkî	Farsça	Müfret
24	30a	Ahmed en-Nâmîkî	Farsça	Rubai
25	34b	Aliyy-i Rameytenî	Farsça	Müfret
26	37a	Bahâeddîn-i Nakşibendî	Farsça	Müfret
27	38a	Bahâeddîn-i Nakşibendî	Farsça	Müfret
28	38a	Bahâeddîn-i Nakşibendî	Farsça	Müfret
29	39a	Alâaddin-i Attar	Farsça	Müfret
30	39a	Alâaddin-i Attar	Farsça	Müfret
31	40a	Muhammed Parsa	Farsça	Kıta
32	40b	Muhammed Parsa	Arapça	Müfret
33	45a	Hâce Ubeydullah	Farsça	Mesnevi
34	45b	Hâce Ubeydullah	Farsça	Mesnevi
35	45b	Hâce Ubeydullah	Farsça	Mesnevi
36	46a	Hâce Ubeydullah	Farsça	Kıta
37	46b	Aynu'l-Kuzzat-ı Hemedânî	Arapça	Müfret
38	47a	Aynu'l-Kuzzat-ı Hemedânî	Farsça	Mesnevi
39	50b	Necmeddin-i Kübrâ	Farsça	Rubai
40	51b	Mecdeddin-i Bağdâdî	Farsça	Müfret
41	51b	Mecdeddin-i Bağdâdî	Farsça	Rubai
42	52a	Sadeddin Hamavî	Mülemma	Rubai

Tablo 6.4. devamı				
43	52a	Sadeddin Hamavî	Farsça	Rubai
44	52a	Sadeddin Hamavî	Farsça	Müfret
45	52a	Sadeddin Hamavî	Arapça	Rubai
46	52b	Seyfüddin-i Bâhurzî	Farsça	Müfret
47	52b	Seyfüddin-i Bâhurzî	Farsça	Rubai
48	52b	Seyfüddin-i Bâhurzî	Farsça	Rubai
49	53a	Seyfüddin-i Bâhurzî	Farsça	Rubai
50	53b	Baba Kemal-i Cündî	Farsça	Gazel
51	53b	Ebu'l-Vefâ-i Harezmî	Farsça	Rubai
52	54a	Ebu'l-Vefâ-i Harezmî	Farsça	Rubai
53	54a	Ebu'l-Vefâ-i Harezmî	Farsça	Rubai
54	54a	Ebu'l-Vefâ-i Harezmî	Farsça	Rubai
55	54a	Ebu'l-Vefâ-i Harezmî	Mülemma	Rubai
56	55a	Radiyeddin-i Ali Lâlâ el-Gaznevî	Farsça	Rubai
57	61a	Mevlânâ Fahreddin-i Gûristânî	Farsça	Mısra
58	62a	Bahâeddîn-i Ömer	Farsça	Müfret
59	62a	Bahâeddîn-i Ömer	Farsça	Müfret
60	64a	Mevlânâ Celaleddin-i Muhammed el-Belhi er-Rûmî	Farsça	Rubai
61	65a	Mevlânâ Celaleddin-i Muhammed el-Belhi er-Rûmî	Farsça	Müfret

Tablo 6.4. devamı				
62	65a	Mevlânâ Celaleddin-i Muhammed el-Belhi er-Rûmî	Arapça	Rubai
63	65b	Mevlânâ Celaleddin-i Muhammed el-Belhi er-Rûmî	Farsça	Müfret
64	65b	Mevlânâ Celaleddin-i Muhammed el-Belhi er-Rûmî	Farsça	Mısra
65	66a	Mevlânâ Celaleddin-i Muhammed el-Belhi er-Rûmî	Arapça	Müfret
66	68a	Salâhaddin-i Firidûne'l- Konevî el-marûf bi-Zerkûb	Farsça	Müfret
67	68a	Hüsameddin-i Hasan b.Muhammed el-Hüseyn b.Ahi Türk	Farsça	Mesnevi
68	68b	Hüsameddin-i Hasan b.Muhammed el-Hüseyn b.Ahi Türk	Farsça	Müfret
69	68b	Hüsameddin-i Hasan b.Muhammed el-Hüseyn b.Ahi Türk	Farsça	Mesnevi
70	69b	Sultan Veled	Farsça	Müfret
71	69b	Sultan Veled	Farsça	Rubai
72	69b	Sultan Veled	Farsça	Müfret
73	71a	Necibeddin Ali b.Büzgaş eş- Şirâzî	Farsça	Rubai
74	71a	Necibeddin Ali b.Büzgaş eş- Şirâzî	Farsça	Rubai
75	71a	Zahireddin-i Abdurrahman b. Ali Büzgaş eş-Şirâzî	Arapça	Rubai
76	73b	İzzeddin-i Mahmûd el-Kâşî	Farsça	Rubai
77	75a	Kemaleddin-i Abdürrezzâk	Farsça	Müfret

Tablo 6.4. devamı				
78	75a	Kemaleddin-i Abdürrezzâk	Farsça	Mesnevi
79	75a	Kemaleddin-i Abdürrezzâk	Arapça	Mesnevi
80	75b	Kemaleddin-i Abdürrezzâk	Farsça	Rubai
81	76b	Kemaleddin-i Abdürrezzâk	Farsça	Rubai
82	77a	Kemaleddin-i Abdürrezzâk	Arapça	Gazel
83	77b	Emir Kivâmeddin Sincânî	Mülemma	Kıta
84	78a	Mevlânâ Zeyneddin Ebu Bekr Tâybâdî	Mülemma	Kıta
85	90a	Ebu Medyen el-Mağribî	Arapça	Rubai
86	91b	Seyyidî Ahmed b. Ebi'l-Hasan er-Rufâî el-Bedevî	Arapça	Kıta
87	94a	İbnü'l-Fârız el-Hamavî	Arapça	Kıta
88	94b	İbnü'l-Fârız el-Hamavî	Arapça	Müfret
89	94b	İbnü'l-Fârız el-Hamavî	Arapça	Müfret
90	94b	İbnü'l-Fârız el-Hamavî	Arapça	Müfret
91	94b-95a	İbnü'l-Fârız el-Hamavî	Arapça	Kıta
92	95a	İbnü'l-Fârız el-Hamavî	Arapça	Müfret
93	95b	İbrahim Misâr el-Caberî	Arapça	Müfret
94	95b	İbrahim Misâr el-Caberî	Arapça	Müfret
95	97a	Muhyiddin Muhammed b. Ali b. el-Arabî	Arapça	Müfret
96	97a	Muhyiddin Muhammed b. Ali b. el-Arabî	Arapça	Kıta

Tablo 6.4. devamı				
97	100a	Sadreddin Muhammed b. İshak el-Konevî	Farsça	Müfret
98	106b	Kudbeddin Yahya-yı Câm Nîşabûrî	Farsça	Rubai
99	109a	İmam-ı Abdullah el-Yâfî	Arapça	Gazel
100	111a	Hakim Senâyî-i Gaznevî	Farsça	Müfret
101	111a	Hakim Senâyî-i Gaznevî	Farsça	Gazel
102	111b	Feridüddin Attar	Farsça	Müfret
103	111b	Feridüddin Attar	Farsça	Müfret
104	112a	Şerefeddin Muslih b. Abdullah es-Sadî eş-Şirâzî	Farsça	Müfret
105	112a	Fahreddin İbrahim el-Meşher bi'l-Irâkî	Farsça	Müfret
106	112b	Fahreddin İbrahim el-Meşher bi'l-Irâkî	Farsça	Müfret
107	114a	Efdâlüddin Bedîle'l-Hakâyikî el-Hâkanî	Farsça	Müfret
108	114a	Efdâlüddin Bedîle'l-Hakâyikî el-Hâkanî	Farsça	Müfret
109	114a	Efdâlüddin Bedîle'l-Hakâyikî el-Hâkanî	Farsça	Müfret
110	115a	Kemal Hocendî	Farsça	Müfret
111	115a	Kemal Hocendî	Farsça	Müfret
112	120b	Ebu'l-Abbâs-ı Mevzûn Bağdâdî	Arapça	Müfret
113	122b	Ebu Yakub es-Sûsî	Arapça	Müfret
114	137b	Ebu Haşim es-Sûfî	Arapça	Müfret

Tablo 6.4. devamı				
115	137b	Ebu Haşim es-Sûfî	Arapça	Müfret
116	138a	Ebu Haşim es-Sûfî	Arapça	Kıta
117	140a	Reyhâne-i Vâlihe	Arapça	Kıta
118	140a	Şevâne	Arapça	Kıta
119	140b	Rabia-i Şâmiyye	Arapça	Rubai
120	140b	Rabia-i Şâmiyye	Arapça	Rubai
121	140b	Rabia-i Şâmiyye	Arapça	Rubai
122	142b	Tuhfe	Arapça	Kıta
123	142b	Tuhfe	Arapça	Kıta
124	143a	Tuhfe	Arapça	Gazel
125	143a-143b	Tuhfe	Arapça	Gazel
126	143b	Tuhfe	Arapça	Gazel
127	143b-144a	Tuhfe	Arapça	Gazel
128	144b	İmreet-i Mechûle	Arapça	Gazel

Sonuç olarak tabloda görüldüğü üzere metinde -sûfî biyografileri bölümünde- 128 manzume bulunmaktadır. Ancak mukaddimedede de iki Arapça müfret, bir Arapça gazel olmak üzere 3 manzume vardır. Ayrıca biri Farsça gazel ve diğeri Farsça rubai olmak üzere 2 manzume de hâtime bölümünde mevcuttur. Böylece metinde toplam 133 manzume yer almaktadır. Bu manzumelerin nazım biçimleri şöyle değerlendirilebilir:

Gazel: 133 manzumenin 11 tanesi gazel nazım biçimi ile yazılmıştır. Bu gazellerin 8'i Arapça 3'ü ise Farsçadır.

Kıta: 133 manzumenin 17 tanesi ise kıta nazım biçimi ile yazılmıştır. Bu kıtalar genellikle kıta-ı kebiredir. Bunlardan 11 tanesi Arapça, 3 tanesi Farsça olup 3 tanesi de karışık dillidir.

Mesnevi: 133 manzumenin 8 tanesi ise mesnevi nazım biçimidir. Bunlardan 7'si Farsça olup 1'i de Arapçadır.

Mısra: 133 manzumeden sadece 3 tanesi mısra olup 3'ü de Farsça olarak kaleme alınmıştır.

Müfret: 133 manzumenin 59 tanesi müfretlerden oluşur. Bunlardan 24'ü Arapça, 35'i de Farsça yazılmıştır.

Rubai: 133 manzumenin 35'ini de rubailer oluşturur. Bunlardan da 7 tanesi Arapça, 26 tanesi Farsça olup 2 tanesi de mülemmadır.

Görüldüğü üzere eserde en fazla müfret kullanılmıştır. Bunu sırasıyla rubai, kıta, gazel, mesnevi ve mısralar takip etmiştir. En az kullanılan mısradır.

Dil olarak bakıldığında şiirlerin çoğunluğu Farsçadır. 133 şiirin 51 tanesi Arapça, 77 tanesi Farsça olup 5 tanesi ise mülemmadır.

586 sūfînin hâl tercümesi verilmiş olan eserde 56 sūfînin biyografisinde manzumeler geçmektedir. 3 manzume mukaddimede ve 2 manzume de hâtimede mevcuttur. Biyografisinde en çok şiir geçen sūfîler Ebu Said bin Ebu'l-Hayr, Mevlânâ Celâleddin Rûmi ve Herevî'dir. Biyografisinde şiir geçen sūfîlerin 5 tanesi de kadındır. Kadın sūfîlerden en çok şiiri olan Tuhfe'dir. Kadın sūfîlerdeki şiirlerin tamamı Arapça olup şiirlerin nazım biçimleri ise rubai, gazel ve kıtadan oluşmaktadır.

6.1. Sûfîlerin Biyografilerinde Şiirin Yeri

Tasavvuf geleneği içerisinde kaleme alınan biyografik metinler, sadece sūfîlerin yaşam öykülerini aktaran belgeler değil aynı zamanda manevi terbiyenin, tasavvufî anlayışın ve halkla irtibatın güçlü bir ifadesidir. Bu tür eserlerde yer alan şiirler ise çoğu zaman beyit şeklinde olup şeyhin hâlini, düşüncesini veya bir soruya verdiği cevabı doğrudan yansıtan söyleyişlerdir. Yüksek edebî sanatlarla bezenmemiş olan bu şiirler, genellikle irşat amacı taşıyan, sohbet ortamlarında doğaçlama olarak dile getirilmiş veciz ifadelerdir.

Biyografi metinlerindeki manzum parçalar, sūfîlerin hem bireysel ruh hâllerini hem de tevhit, aşk, teslimiyet, nefis mücadelesi gibi temel tasavvufî kavramları ifade etmede işlevsel

bir araç hâline gelir. Bu şiirlerin çoğu kez bir olay, bir soru veya bir tenkit üzerine söylenmiş olması da onları bağlam içinde anlamlı kılar. Şiir, sûfî kimliğin ve düşünce dünyasının dışı vurumu olarak bu metinlerde önemli bir rol oynar.

Sûfî biyografilerinde yer alan şiirlerin mahiyeti ve işlevi üzerine yapılan bu değerlendirme, *Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds Tercümesi*'ndeki biyografilerde yer alan manzumelerin işlevsel bağlamlarından hareketle somutlaştırılacaktır. Eserde yer alan sûfî biyografileri incelendiğinde, yalnızca manzumelerin değil aynı zamanda bu beyitlerin çevresini saran anlatılar, hatıralar, öğütler ve tasavvufî hâllerin de oldukça dikkat çekici olduğu görülmektedir. Aşağıda bu çerçevede değerlendirilebilecek bazı örnek biyografi içeriklerine ve biyografilerde geçen manzumelere yer verilmiştir:

‘Abbās ibn-i Ahmed eş-Şâ‘ir [6a]

Metinde Abbās ibn-i Ahmed eş-Şair isimli sûfinin biyografisinde sûfinin adı, künyesi ve Şam şehrindeki tanınmışlığından bahsedilip ardından şairin dönemin önemli tasavvufî şahsiyetlerinden olduğu anlatılmış ayrıca dilindeki temizlikten ve fütüvvet anlayışından da söz edilmiştir. Bunlardan sonra şairin hastalandığı ve bu süreçte yaşadığı içsel bunalım ve kararsızlıklardan bahsedilip yaşadığı bu ruhsal problemlerini başka bir sûfî ile paylaştığı aktarılmış en sonunda da şairin vefatından bahsedilmiştir. Biyografinin sonuna da Arapça olarak şairin ölüm karşısındaki teslimiyetini ifade eden şu beyti eklenmiştir:

Beyit:

Velev kulte lî mut muttu sem‘an ve tã‘aten

Ve kulture li-dâ‘î'l-mevti ehlen ve merhaben

[Bana “öl” deseydin, işittim ve itaat ettim derdim

Ölüm çağrıcısına da hoş geldin, merhaba derdim.]

Ebū Bekr-i Şiblî Kuddise [9b-10a]

Şiblî'nin biyografisinde ise öncelikle onun kimliği ve eğitimi hakkında bilgi verilir. Buna göre Cafer bin Yunus olarak da tanınan Şiblî, Mısırlı'dır. Cüneyd-i Bağdadî'nin öğrencisi olup alim ve fakihdir. Tasavvufî öğretileriyle bilinir ve İslam dünyasında önemli şahsiyet olarak kabul edilir.

Ardından Cüneyd-i Bağdadî ile olan ilişkisinden bahsedilerek Cüneyd Bağdadî'nin kendisi hakkında söylediği önemli sözler aktarılır. Örneğin Bağdadî, Şiblî'yi işaret ederek

“Bazen birinin gözleri Allah’ın gözleri gibidir” manasında bir ifade kullanır. Yine Bağdâdî’nin, Şiblî hakkında “Her kavmin bir tacı vardır, bu kavmin tacı da Şiblî’dir.” sözüne yer verilmiştir. Ardından Şiblî’nin seksen yedi yaşında vefat ettiği vurgulanmıştır.

Bundan başka biyografide Şiblî hakkında bazı anekdotlara yer verilmiştir. Şöyle ki Şiblî, bir zamanlar helalden başka hiçbir şey yememek üzere kendi kendine söz vermiştir. Bir gün çölde yürürken bir incir ağacının dibine gelir ve bu ağaçtan “Ahdine sadık ol ve benden yeme! Çünkü ben bir Yahudi’nin malıyım” diye bir ses duyar. Yanındakiler bunun anlamını sorduklarında ise Şiblî, “Bunun anlamı kalbin Allah’ı bilip, sonra ona karşı isyan etmesidir” diye cevap verir.

Şiblî’ye birileri gelir ve “Seni gâyet semiz ve kuvvetli görüyoruz ancak senin iddia ettiğin muhabbetin gereği zayıflık ve acizliktir” dediklerinde o da şu beyit ile karşılık verir:

Beyit:

Eḥabbe kalbî ve mā derā bedenî

Velev derā mā eḳāme fi’s-semeni

[*Kalbim sevdi ama bedenim bundan habersiz kaldı*

Haberî olsaydı hiç böyle semiz ve güçlü olur muydu?]

Özetle sevginin sadece kalpte yaşandığını bedeninin ise bu sevgiden habersiz olduğunu ifade eden bu beyit, “beden her ne kadar dışarıdan güçlü, sağlıklı görünse de bu sevginin içte yarattığı etkileri yansıtmaz” anlamı taşıyor. Görüldüğü gibi bu, Şiblî’ye yöneltilen “Sen hem semizsin hem aşk iddia ediyorsun” eleştirisine beyitle verdiği cevaptır.

Ebū ‘Abdu’llāh Dîneverî [16a]

Ebu Abdullah Dîneverî biyografisinde ilk önce tasavvuf ehli büyük bir şeyh olarak tanıtılıp ilmiyle, hâliyle ve hitabetiyle üstün bir kişi olduğu anlatılır. Ardından sûfînin hayatının son dönemine dair hüznü bir olay aktarılır. Şöyle ki Dîneverî hayatının sonunda Vadi’l-Kura adında bir yere gider ve bir mescitte kalır. Ancak halk ona ne yiyecek verir ne de onu misafir eder. Dîneverî burada açlıktan vefat eder. Bunu gören halk onu kefenleyip gömer. Ancak ertesi gün kefeni mescidin mihrabında bulurlar. Üzerinde şöyle yazılı bir not vardır: “Size bir dostumuz geldi. Onu misafir etmediniz, bir şey vermediniz, açlıktan öldürdünüz. Kefeninizi istemiyoruz.” Metin sonunda da Dîneverî’nin şu sözü aktarılır: “Allah Teâlâ fakir kullarına selam eder. Kur’an’da onlara şöyle buyurur: “*De ki: Size selam olsun*”.

Biyografinin sonunda ise bir kişi Dineverî'ye gelip ‘‘Gecen nasıl geçti?’’ diye sorar. Bunun üzerine Dineverî o kişiye şu beyitle cevap verir:

şi r:

İza'l-leylu elbesenî şevbuhu

Teķallebe fihi feten mûce'u

[Gece karanlığını üstüme giydirdiğinde

İçinde acıdan kıvranan bir genç döner durur]

Kendisine sorulan ‘‘Akşamın nasıl geçti?’’ sorusuna Dineveri, doğrudan bir cevap vermek yerine hâlini bu şiirle anlatır.

Bu beyitte, kişinin iç dünyasında yaşadığı derin hüzn, tasavvufî bir acı veya aşkın ızdırabı anlatılır. Geceler, tasavvufta genellikle dervişin yalnız kalıp tefekküre daldığı zamanlardır. Bu genç (fetâ), gece boyunca acılarla dolu ruh hâliyle dönüp durur, rahat yüzü göremez.

Ebu'l-Kâsım- Bîş-i Yâsîn [18a]

Bu biyografide ilk önce Ebu'l-Kasım Bîş-i Yasin, büyük bir sûfî ve mürşit olarak tanıtılır. Sonra vefat tarihi verilir. Ardından da şeyh Ebu Said b. Ebu'l-Hayr'ın ağzından menkıbelerinden bahsedilir. şöyle ki şeyh Ebu Said b. Ebu'l-Hayr'ın naklettiği hadiseye göre Ebu Said çocukluğunda babasıyla beraber yolda Ebu'l-Kasım Bîş-i Yasin'e rastlarlar. Ebu'l-Kasım bu çocuğun kim olduğunu sorar. Babası oğlu olduğunu söyleyince gözleri dolar ve ‘‘Oğlunu görünce anladım ki onun velâyetten nasibi ve payı var, bizden sonra yerimizi o dolduracak’’ der. Sonrasında birlikte zaviyesine giderler. Ebu'l-Kasım'ın bir tenceresi vardır. Bu tencereyi Ebu Said bin Ebu'l-Hayr'a kaldırmasını ve içindeki ekmeği almasını ister. Fakat Ebu Said ekmeği eline alınca ekmeğin sıcaklığından eli yanar. Hemen Ebu'l-Kasım'a uzatır. Ebu'l-Kasım ekmeği eline alır ve yine gözleri dolar. Ekmek parçasını ikiye bölüp birini Ebu Said'e verip diğerini de kendi yer. Ancak Ebu Said'in babasına vermez. Bunun üzerine Ebu Said'in babası ‘‘Bana niye vermediniz’’ diye sorduğunda şöyle der: ‘‘Otuz senedir bu ekmek bu tencerenin içindedir ve bize şöyle demişlerdi: ‘Bu ekmek kimin elinde sıcak olursa dünya onunla birlikte dirilecektir. O kimse bu hadisin anlamına layık olacaktır.’ Müjde olsun ki bu senin oğlun Ebu Said'dir, beklediğimiz çocuk budur.’’

Biyografide geçen diğer bir hadise de yine Şeyh Ebu Said b. Ebu'l-Hayr'ın naklettiğine göre bir gün beraber otururlarken Ebu'l-Kasım, Ebu Said'e sorar: "Ey evladım! Allah ile konuşmak ister misin?" Ebu Said "Neden istemeyeyim" diye cevap verince Ebu'l-Kasım "Ne zaman tenhada bulunursan bunu söyle, fazlasını söyleme!" deyip Farsça şu rubaiyi okur:

Rubā'ī:

Bī tū cā[nā] qarār netüvānem kerd

İhsān-ı türā şumār netüvānem kerd

Ger ber ten min zebān şevēd her mū teni

Yek şükr-i tū ez hezār netüvānem kerd

[Sensiz ey canan! Bir an bile huzur bulamam

Lütuflarını sayıp dökemem.

Eğer bedenimdeki her tüy, her kıl birer dil olsa

Yine de senin tek bir lütfuna karşılık bir şükür bile edemem.]

Bu, mutasavvıfın fakr hâliyle, aczini ve şükrünü birleştirerek dile getirmesidir. Yani hem Allah'tan gelen nimetler sayısızdır hem de insan onları idrakten ve şükürden acizdir.

Şeyh Ebū Sa'īd bin Ebi'l-Hayr [19a-21b]

Bu biyografide öncelikle Ebu Said bin Ebu'l-Hayr'ın asıl adı, kimliği ve manevi konumu, döneminde tüm şeyhlerin kendine bağlı, etkili ve saygıdeğer bir sūfî olduğu anlatılır. Ardından mürşidi Ebu'l-Fazl b. Hasan-ı Serahsî'den bahsedilir ve onun sözlerine yer verilir. Buna göre Ebu'l-Fazl b. Hasan-ı Serahsî şöyle demiştir: Ey Ebu Said! Yüz yirmi dört bin peygamber gönderildi. Hepsi halka şu sözü söylediler ki bu söz Allah'tandır. Kim bu sözü söyledi, o sözde fani oldu. İşte o söz şudur: "Lâ ilâhe illallah Muhammedün Resûlullah." Ebu Said bu sözü duyunca gece uyuyamaz. Sabah olunca tefsir dersi için hocası Ebu Ali Faki'nin yanına gider. Dersin başında okunan âyet ise şudur: "...*Sonra bırak onları daldıkları bataкта oynayadursunlar...*" (Kur'an-ı Kerim, 6/91). Bu âyeti işittiği anda kalbinde bir kapı açılır ve kendinden geçer. O zaman hocası Ebu Ali ona "Dün neredeydin?" diye sorar. O, Şeyh Ebu'l-Fazl'ın yanında olduğunu söyleyince hocası "Haydi tekrar oraya git! Çünkü bu manevi sır senin buraya böyle gelişin ile zayi olur. Sana haram olur." der. Bunu üzerine Ebu Said bu kelimenin

ve onun hâlinin etkisinden kurtulamaz ve tekrar mürşidi Ebu'l-Fazl'ın yanına döner. Ebu'l-Fazl onu görünce şu beyti okur:

Beyit:

[mef'ülü mefâ'ilün mefâ'ilü fa'ül]

Mestek şudehî hemî nedânî pes u pîş

Hân küm nekonî tu in ser-rişte-i hîş

[*Çok sarhoş olup kendin anlayıştan ve amelden yoksun kalmışsın*

Ne olur, sakın o seni hakikate bağlayan baş ipini elinden bırakma!]

Beyitte, biyografide anlatılan menkıbenin bağlamına uygun olarak tasavvufî bir temada aşkın vecdiyle kendinden geçmek ele alınmıştır. Şair, ilahi aşkın sarhoşluğundan bahsetmektedir. Burada kişi, aklını ve amelini (ibadet, doğru davranış) yitirecek kadar cezbe hâlinedir. Ancak bu cezbe halinin tehlikeli boyuta varabileceğini ima eden şair, âşığı uyarır. Yani, bu “senin ruhunu Allah’a bağlayan o ince ama güçlü ipi sakın kaybetme” anlamında mürşidin, müridine beyitle verdiği nasihattir.

Bu beyitten sonra da biyografiye devam edilir. Ebu Said'in mürşidi olan Ebu'l-Fazl'ın vefatından sonra bu sûfinin intisap ettiği bir başka şeyh Ebu'l-Abbas merkezli bazı menkıbevi ve tasavvufî olaylar aktarılır. Bu olaylar klasik menakıpnamelerde sıkça görülen mürşidin kerametleri, dervişin teslimiyeti, hizmetin kıymeti, manevi nasipler, halifelik işaretleri ve tasavvufî sualler gibi öğeleri taşır.

Biyografide Ebu Said'in kerametine dair şu menkıbe de aktarılır. Şöyle ki Merv imamlarından Ebu Bekir Hatib, bir iş için Nişabur'a gitmeye niyetlenir. Büyük sûfilerden olan Muhammed bin Nasr el-Habibi onun aracılığıyla Ebu Said'e özel bir soru göndermek ister. Soru şudur: “Manevi izler yok olur mu?” Bu soru, tasavvufta benlik ve varlık izlerinin fani olup olmayacağına dair bir meseledir. Ebu Bekir Hatib, şeyhin huzuruna gelir. Şeyh Ebu Said, onu olağanüstü bir şekilde karşılar, onun huzuruna geleceğini önceden bildiğini gösteren kerametlerde bulunur. Ayrıca Şeyh Ebu Said'in, Ebu Bekir Hatib'i görünce övgü dolu bir beyitle karşıladığı aktarılır ki beyit şudur:

Ehlen li-Sa'dî ve'r-Resûl ve cebbezâ

Vecehu'r-Resûli li-ḥubbi vechu'l-mursili

[Elçi olan Sadi'ye merhaba,

Göndereni temsil ettiği için elçi ne kadar güzeldir.]

Gitme vakti geldiğinde Ebu Bekir Hatib, Şeyh Muhammed bin Nasr el-Habibi'nin kendisi aracılığı ile gönderdiği “Manevi izler yok olur mu?” sorusunun cevabını isteyince Şeyh Ebu Said şöyle der: O şeyhe; “Öz kalmayınca eseri nerede kalır de.” Ardından da Ebu Said bir rubai okur ve Ebu Bekir Hatib'e bu soruyu sorduran şeyhe bu rubaiyi okumasını söyler. Rubai şöyledir:

Rubā'ī:

[mef'ülü mefā'ilün mef'ülün fā']

Cismem heme eşk geşt ü çeşmem bigrîst

Der- 'İşk-ı tû bî-cism hemî bâyed zîst

Ez-men eşerî nemāned in 'ışk ez-çîst

Çün men heme mā'şūk şodem 'âşık kîst

[Bedenim bütünüyle gözyaşına döndü, gözlerim durmadan ağlıyor.

Senin aşkında beden olmaksızın yaşamak gerek.

Benden zerre eser kalmadı, bu nasıl bir sevdadır?

Ben tümünden mâşuk oldumsa, söyle! Âşık kim artık?]

Bu şiirde anlatılan, kişinin aşk içinde eriyip yok olmasıdır. Artık ne beden kalmıştır ne de benlik. Sevenle sevilen bir olmuş, ortada sadece aşkın kendisi kalmıştır.

Daha sonra Ebu Bekir Hatib bu cevabı şeyhine götürür. Şeyh bu cevabı ve özellikle şiiri duyduğunda derin bir vecde kapılır. Feryat ederek bayılır ve kısa bir süre sonra vefat eder.

Sonrasında metinde tasavvufi öğütler ile insanın bilgiyi nasıl elde ettiğine dair bilgiler verilir. Örneğin “zahirî bilgi” ki bu, bir geleneği sorgulamadan tekrar edenlerdir, bu insanı olumsuz bir sona götürür, diğeri ise “bâtınî bilgi” ki bu tasavvufun övdüğü gerçek, derin bilgi ve hem dünya hem de ahiret için faydalı bilgidir. Bunun yanında dilin ve kalbin rolüne ayrıca ölüm ve hakikat karşısında kişinin durumuna dair felsefî-tasavvufî değerlendirmeler yer alır.

Ardından şu beyite yer verilir:

Beyit:

Ender ğazel ħ̣ĩş nihān ħ̣āhem şod

Tā ber-leb-i tū buse zenem ħ̣ĩş bihānī

[Kendi gazelimin (şiiirimin) içinde gizlenmek isterim ki sen şiiirimi okurken fark ettirmeden senin dudağından bir öpücük alayım.]

Bu beyit, tasavvufî bir aşkı sembolize eder. Aşık, varlığını gizleyerek maşukuna yaklaşmak ister; fark ettirmeden O'na ulaşmak, O'ndan feyz almak diler.

Bu beyti duyan Şeyh “Bu şiiiri kim okudu?” diye sorar. Ammâre'nin (muhtemelen Fars şairlerinden biri) olduğu söylenir. Bunun üzerine Şeyh bu şairin ziyaretine gider. Ziyaret sırasında şeyhin ağzından şu rubai dökülür:

Rubā'î:

[mef'ülü mefā'ilün mefā'ilü fa'ül]

Der-rāh-ı yegānegī ne küfrest ü ne dīn

Yek kām zi ħod bīrūn nih ü rāh be-bīn

Ey cān u cihān tū rāh-ı İslām-ı güzīn

Bā mār-ı siyeh nişīn ü bā ħod menişīn

[Vahdet yolunda ne küfür vardır ne din

Kendinden bir adım dışarı çık ve yolu gör.

Ey can ve cihan sen güzel İslam yolundasın

Siyah yılanla otur ama nefsinle oturma.]

Şeyh bu rubaide, tevhit yolunun hakikatinde “küfür-din” gibi zıt kavramların bile anlamını yitirdiğini vurgular. Buna göre asıl engel dış düşmanlar değil insanın kendi nefsidir. Hakikat yolunu görmek için “kendinden bir adım dışarı çıkmak” yani benliğini terk etmek yeterlidir. Bu yolda “siyah yılanla bile arkadaşlık et ama asla nefsinle dost olma” diyerek ikazda bulunmaktadır.

Yine Ebu Sâlih adındaki kişi hastalanınca Şeyh (Said b. Ebu'l-Hayr) bir kağıt ister ve şu rubaiyi yazdırır:

Rubā'î:

[mef'ûlû mefâ'ilûn mefâ'ilûn fa']

Ḥavrâ be-nezâre-i nekârem şaf red

Rıdvân zi ta'accüb kefi ḥod ber kefi zed

Yek ḥâl-i siyeh berân ruḥân muṭarraf zed

Abdâl zi bîm ceng ber muşḥaf zed

[Huriler sevgilimin önünde dizildiler

Rıdvan şaşkınlıktan elini eline vurdu

O yanaklara konmuş bir tek siyah ben, bütün endamı süsledi

Abdallar korkup Kur'an'a el basıp yemin etti]

Rubainin yazılması ve Şeyh'in onu hastaya bağlaması mucizevi bir şifa olarak anlatılır: "Fi'l-hâl sıhhat buldı" yani "Hemen iyileşti" ifadesi geçer.

Şeyh (Said b. Ebu'l-Hayr) yine bir gün yaprakları sararmış bir ağacın altına oturup şu beyti okur:

Beyit:

Tû ez mihr-i zerd u men ez mihr-i derd

Tû ez mihrimâh u men ez mihrimâh

[Sen nasıl güneşten sarardıysan ben de dertten güneş gibi sarardım

Sen de ondan dolayı aysın, ben de.]

Burada Şeyh, solmuş bir ağacın hâinden kendi tasavvufî solgunluğunu hissetmiş olabilir. Bu şeyhin doğa ile kurduğu vahdet (birlik) anlayışını gösterir. Nitekim tasavvuf ehli, doğadaki her varlıkta kendi hâlini görür.

Bu biyografide Şeyh ile müritleri arasında geçen şu diyalog da dikkat çekicidir:

Şöyle ki müritler, Şeyh'e bazı kişilerin olağanüstü hâillerini anlatır ve Şeyh de şu cevapları verir:

Müritler: "Falanca kimse su üzerinde yürüyor."

Şeyh: "Kurbağalar ve su kuşları da suyun üstünde yüzer."

Müritler: “Filan kişi havada uçuyor.”

Şeyh: “Sinek, kartal, karga da uçar.”

Müritler: “Filan kişi bir anda şehirler arası gidiyor.”

Şeyh: “Şeytan da bir nefeste doğudan batıya gider.”

Sonra Şeyh şöyle devam eder: “Bu dedikleriniz keramet gibi görünse de esas olan Allah ile kalpten bağlantı kurmak yani her an Allah’tan gafil olmamaktır. Bu, gerçek velâyet ölçüsüdür. Mert oldur ki halk içinde yaşayıp, alışveriş edip, evlenip, yiyip içip bir lahza Hak’tan gafil olmayandır.”

Sonra Şeyhe “Tasavvuf nedir?” diye sorarlar. Şeyh ise “Başındaki şeyi (kibir, benlik) bırakırsın, elindeki şeyi (mal, mülk) verirsın, sana gelen hiçbir şeye (dünyevi arzuya) tenezzül etmezsin” der. Biyografi Şeyh Ebu Said’in Arapça olarak okuduğu şu şiir ile sona erer:

Şi‘r:

Ḳālū Ḥorāsān aḥrecet şey‘en

Leyse lehu fî cemālihi şānī

Fe-ḳultü lâ-tunkirū meḥāsinehu

Fe-maṭla‘u‘ş-şemsi min Ḥorāsān

[Dediler ki: Horasan öyle bir şey çıkardı ki

Onun güzelliğinde asla bir kusur yoktur.

Ben de dedim ki: Onun güzelliklerini inkâr etmeyin,

Zira güneşin doğduğu yer Horasan’dır.]

Burada Horasan hem coğrafi hem de tasavvufî merkez olarak yüceltilir. Horasan o dönemde özellikle büyük sûfîlerin ve alimlerin bulunduğu yerlerden biri olmasıyla bilinir. Bu beyit, muhtemelen bir alim, şeyh ya da manevi önderin övülmesi bağlamında söylenmiştir.

Son olarak biyografide Şeyh Ebu Said b. Ebu’l-Hayr’ın ölüm tarihine yer verilir ve bu uzun biyografi tamamlanır.

H‘âce Ebu’l-Vefâ-i H‘ârezmî [53b-54a]

Ebu’l-Vefâ el-Harezmî biyografisi, eserdeki diğer sûfî biyografilerinden yapısal olarak ayrılmaktadır. Diğer sûfîlerin biyografilerinde menkıbelere geniş ölçüde yer verilip aralara

beyitler serpiştirilmesi genel bir yöntem olarak dikkat çeker. Ancak bu genel eğilimin aksine Ebu'l-Vefâ el-Harezmi maddesinde, biyografik bilgiler ve menkıbeler yerine manzum parçalar ön plana çıkarılmıştır. Bu bölümde Ebu'l-Vefâ'nın tasavvufun derin anlamlarını yalnızca teorik olarak değil bizzat yaşayarak tecrübe ettiği, tevhit anlayışını içselleştirdiği ve bu manevi halleri eserleri ile şiirlerinde açık bir şekilde yansıttığı vurgulanmaktadır. Ardından şu şiirlere yer verilmektedir:

Rubâ'î:

Ey ân ki tû-yı hayât-ı cân ü cânem

Der vaşf-ı tû gerçi 'âciz ü hayrânem

Bînâ-yı çeşm-i men tû-yı mî bînem

Dânâ-yı 'aql-ı men tûyî mî dânem

[Ey canımın ve ruhumun hayatı olan sen!]

Senin vasfında gerçi aciz ve hayranım.

Gözümün gördüğü sensin, hep seni görüyorum.

Aklımın bildiği sensin, hep seni biliyorum.]

İlahi aşkın anlatıldığı bu şiirin birinci mısrasında şair sevgiliyi (Allah'ı) hem cân (ruh) hem de cânem (beden) için hayat kaynağı olarak sunar, ona hayat veren, varlığının sebebi olarak görür. İkinci mısrada ise sevgilinin (Allah'ın) güzelliği, yüceliği tarif edilemezdir; şair diliyle anlatmakta yetersiz kalır ve bunun karşısında hayrete düşer. Üçüncü mısrada ise "Her neye baksam seni görüyorum" manası çıkar, bu ise tasavvufî bir yaklaşımla vahdet-i vücûd anlayışına da işaret eder. Son mısrada ise şairin aklı, bilgi kaynağı olarak sadece sevgiliyi tanır. Bilgi ve idrak bile sevgiliyle kaimdir.

Rubâ'î:

Men ez tû cüdâ ne bûde-em tâ bûdem

İnest delîl tîlî '-i mes'ûdem

Der zât-ı tû nâ-bedîdem er ma'dûmem

Ve'z nûr-ı tû zâhirem eger mevcûdem

[Senden ayrı değilim ki yok olayım

Bundan dolayı hoş talihliyim,

Zatında iken görmem ki yok olduğumu

Görünmeyen nurundandır, şâyet varsam.]/(Tekin, 2023: 763).

Burada “Senden yarı değilim ki yok olayım” dizesiyle varlığın Yaradan’a olan tam bağlılığı vurgulanmaktadır. Yani insanın özü Allah’tan ayrılmaz, O’nun bir parçasıdır. Bu yüzden yok olmak mümkün değildir. “Bundan dolayı hoş talihliyim” derken bu kesintisiz birlik hali bir mutluluk, lütuf olarak kabul edilmektedir. “Zatında iken görmem ki yok olduğumu” ifadesi, varlığın gerçek kaynağı olan Zat (Allah) içindeyken benliğin yok olmadığı, tam tersine varlığın bakileştiği anlatılmaktadır. Son dizede geçen “Görünmeyen nurundandır, şâyet varsam” ifadesi ile insanın varlığının maddi veya dışsal değil, Allah’ın nurundan, yani ilahi ışık ve hakikatten kaynaklandığı belirtilmektedir.

Özetle bu şiir ile tasavvufun temel kavramlarından olan vahdet ve fenafilellah (Allah’ta yok olma) fikirleri üzerine, insanın varlığının Allah’tan kopmaz bir parça olduğu, bu yüzden gerçek anlamda yok olmayıp ilahi nurla varlık bulunduğu teması işlenmektedir.

Rubā’ı:

Çün ba‘zı zuhūrāt-ı Hāk āmed bātıl

Pes münkir-i bātıl neşevēd cüz cāhil

Der külli vücūd her ki cüz hāk bubīned

Bāşed zi hākīkatü’l-hākāyık ğāfil

[Hak, bazen bazı görünümelerde batıl gibi tecelli eder

Bu nedenle batılı körü körüne inkâr eden kişi cahildir

Tüm varlıkta kim Hak’tan başka bir şey görüyorsa

O, gerçeğin özünden habersizdir.]

Bu rubai vahdet-i vücud düşüncesini yansıtmaktadır. Şair, “Her şeyde Hak tecelli eder. Bazen bu tecelliler ilk bakışta “batıl” gibi görünse de aslında her şeyin arkasında Hak vardır” demektedir. Batılın varlığını mutlak bir biçimde reddetmek o yüzden cehalettir. Çünkü görünen her şeyde, her varlıkta Hak bir şekilde vardır. O halde, Hak’tan başka bir şey gören kişi, hakikatin hakikatinden yani ilahi birliğin özünden gafildir.

Rubā'î:

Hor rāz-ı kuyūd ḥod eger bürhānī

Dāniyeş ne ez-delāyil bürhānī

Yigīst velī ne ān yigī kes dānī

Yigī ki ne bāşed ān yigī rā şānī

[Öyle bir (varlık) vardır ki dünyada onun bir benzeri yoktur.

O, senin düşünerek kavrayabileceğin bir “bir” değildir.

Eğer onu bilmek istiyorsan her şeyden (dünyadan, benlikten) fani ol.

Çünkü onu, deliller ve mantıksal kanıtlarla tanıyamazsın.]

Bu dörtlük, mutlak teklik (vahdet) fikrini merkeze alır ve özellikle akıl, düşünce ve delil yoluyla ulaşılamayacak olan ilahi varlık ile ilgili bir uyarı taşır. Şairin burada işaret ettiği “bir”, sıradan bir sayı değil; Allah’ın eşsiz, benzersiz, misilsiz oluşudur ve akli düşünceyle kavranamayacağı, O’na ulaşmak için nefisten geçilmesi gerektiği ve en nihâyetinde O’nun felsefi delillerle değil, manevi tecrübe ile tanınabileceğini vurgulanmaktadır.

Rubā'î:

Bed-gerdem ü i ‘tizār bedter zi günāh

Çün hest derīn ‘özü-i sih da ‘vā-yı tebāh

Da ‘vā-yı vücūd u da ‘vā-yı kudret ü fi ‘l

Lā havle ve lā kuvvete illā bi ‘llāh

[Eyvah! Özüüm, günahımdan daha kötü oldu.

Çünkü özüüm, birçok iddiaya yol buldu.

(Özürde bile) varlık iddiası, kudret iddiası ve fiil iddiası var.

(Oysa ki) güç ve kuvvet ancak Allah ile dir.]

Bu şiir, tasavvufun benlikten arınma (fena) ve tam teslimiyet anlayışını yoğun şekilde işler. Şair bir tövbe halindedir ama fark eder ki özür dilemesi bile benliğin bir izini taşımaktadır. Şu üç tehlikeli “dava”dan bahseder: Vücut davası: “Ben varım” demek yani bu, varlıkta Allah’tan başkasını görmek demektir. Kudret davası: “Güç bende” demek hâlbuki kulda

müstakil bir kudret yoktur. Fiil davası: “Yapan benim” demek oysa fiil Allah’tandır, kulda sadece yönelme vardır. Bu farkındalık ile son dizeye Kur’anî bir teslimiyet yerleştirir: “Lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâh” yani her şey Allah’ın kuvvetiyle olur, kulda gerçek bir tasarruf yoktur.

Verilen bu şiirlerinden sonra Ebu’l-Harezmi’nin vefat tarihi de belirtilip madde tamamlanmıştır.

Sonuç olarak örnek verilen biyografilerdeki manzumeler incelendiğinde bunların salt edebi bir sanat kaygısından ziyade daha çok dini ve tasavvufî öğretilerin aktarılması, ilahi aşkın derinliğinin ifade edilmesi ve şeyh-mürît ilişkisi bağlamında karşılıklı duygusal ve manevi etkileşimin yansıtılması amacıyla kullanıldığı görülür.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

NEFEHÂTÜ'L-ÜNS MİN HADARÂTİ'L-KUDS TERCÜMESİ

1. Çeviri Yazılı Metnin Kuruluşunda Takip Edilen Yol ve Metne Dair Notlar

Metin harekesiz ve fihristli olarak kaleme alınmıştır. Fihrist ile metin içerisindeki sûfîlerin sıralaması birbirine uymaktadır ancak fihristte bazı sûfî isimleri atlanmıştır. Bu eksik olan sûfîler içerikle karşılaştırılarak tespit edilmiştir. Eserin fihristi metnin önünde sunulmuş, fihrist kısmında varak numarası olmadığı için tezde de fihrist bölümüne herhangi bir numaralandırma yapılmamıştır. Ayrıca eserin fihristi toplamda dokuz varaktan oluşmaktadır. Doksan yedi sûfînin ismi sürh mürekkeple diğerleri siyah mürekkeple yazılmıştır. Fihristin son varığında yine sürh mürekkeple “Fî-zikri'n-Nisâ'i'l-Ârifâti'l-Vâşılâtı ilâ Merâtibi'r-Ricâl Raḥmetü'llâhi 'Anhumâ” başlıklı kadın sûfîler fihristi başlar ve bu bölümde de toplamda otuz dört kadın sûfînin ismi siyah mürekkeple yazılmıştır.

Varak numaraları mukaddime bölümüyle başlar. Tezde de aynı şekilde mukaddimeyle beraber sayfa numaraları [1a], [1b] şeklinde gösterilmiştir. Ancak metinde mukaddime ayrı sûfîlerin biyografi kısımları ayrı olmak üzere iki defa numaralandırma yapılmıştır. Buna göre 1-14a varakları arası mukaddime bölümü mevcuttur. Ardından 14b'de biyografi bölümü başlatılmış olup sonra tekrar numaralandırma yapıp 1a'dan devam edilmiştir. 146a'da biyografi bölümü tamamlanmıştır. Numaralandırma tezde de aynı şekilde gösterilmiştir.

Mukaddime yine sürh mürekkeple yazılmış besmele ile başlar. Sonrasında hem mukaddime hem de metnin tümünde başlıklar, âyetler, “amma ba'de”, “ve hiye” gibi bağlaçlar, derkenarlar, kişi isimleri, bazı önemli ibareler evvel, sâni, sâlis gibi sıralamalar ve kısımlar sürh mürekkeple yazılmıştır.

Arapça ve Farsça ifadeler ve metinde ismi geçen eser adları italik yazılmış olup bu eser adları ayrıca tezde ayrı bir başlık altında irdelenmiştir.

Metindeki özel isimlerin ilk harfleri büyük harfle yazılmış olup metnin daha anlaşılır olmasını sağlamak için tarafımızdan noktalama işaretleri ilave edilmiştir.

Bu çalışma boyunca sözlükler sürekli olarak başvuru kaynağı olarak kullanılmıştır. Hem metnin çevirisi sırasında anlamını bilmediğimiz kelimeleri tespit etmek hem de metnin sözlüğünü oluşturmak amacıyla sıkça sözlüklere müracaat edilmiştir.

Arapça terkiplerin metinde yoğun olarak yer alması sebebiyle bu yapılar orijinal hâllerine uygun biçimde Latin harfleriyle aktarılmıştır.

Metinde geçen bazı Türkçe kelimeler günümüz Türkçesiyle bire bir örtüşmemekle birlikte dönemin dil özelliklerini yansıtmak amacıyla olduğu gibi korunarak çevrilmiştir. Örneğin; “yirmi” kelimesi “yigirmi”, “açıp” kelimesi “açup” ve “o” ya da “şu” gibi zamirler “ol”, “şol” şeklinde yazılmıştır.

Metinde yer yer metin tamiri yapılmış ve bunlar da dipnotta belirtilmiş olup metnin orijinalinde yer almayan her ifade [] ile gösterilmiştir.

Metinde yer alan Arapça ifadeler, dua, âyet, hadis ve özlü sözlerin bir kısmının mütercim tarafından herhangi bir tercümesi ya da açıklaması yapılmamıştır. Tezde ise bu ifadeler latinize edilip mümkün olduğu kadar dipnotta tercümeleri yapılmış olup âyetlerin de âyet numaralarıyla beraber mealleri verilmiştir.

Metinde Arapça ve Farsça olarak yer alan manzumeler ise tezde orijinalini koruyarak Arap harfleriyle aktarılmıştır. Ayrıca bu manzumelerin tercümeleri yapıp dipnotta verilmiştir.

Yazmanın kenarında yazılmış olan kelimeler metin içerisinde bulunup tezde köşeli parantezle uygun yere yerleştirilmiştir.

Derkenar metninde bazı kelimelerde düzeltme yapılmıştır. Örneğin 14b’de meth olarak te ile yazılan kelime medh şeklinde dal harfi ile düzeltilmiştir.

Metinde 48b ve 49a arası yıpranmadan dolayı eksiktir. Yine metinde 51b’den sonra tekrar 51a gelmiş yani 51a ve 51b varak numaraları sehven iki kere yazılmıştır.

Metinde bazı yerler boş bırakılmıştır. Örneğin 82a’da “Şeyh Hâzretleri ol senenüñ rebî’u’l-âhîrinüñ güninde dünyâdan rihlet idüp bir Ramazân dahı görmek müyesser olmadı” cümlesinde noktalı yer boş bırakılmıştır. Bu da eserin müellif hattı olmadığını gösterebilir. Yine 93a’da “Pederi bu hâli gördügi gibi hayrân olup ba’dehu tarîk-ı şüfîyye sülûk idüp...” cümlesi tamamlanmamıştır.

Metinde bazı şiirler yanlış etiketlenmiştir. Örneğin 52a’da rubai olarak etiketlenmiş şiir tek beyitten oluşmaktadır. Bu şiir Lâmiî Çelebi tercümesinde rubaidir. Ali Şir Nevâî tercümesinde ise bu şiire hiç yer verilmemiştir. Muhammed bin Hüseyin’in tercümesinde ise rubainin birinci ve son satırı alınıp beyit hâlinde verilmiş ancak rubai olarak başlıklandırılmıştır. Yine 52a’da ferd olarak etiketlenmiş şiir gazeldir. Bunun gibi yanlış etkilenmiş şiirlerin hepsi dipnotta belirtilmiştir.

Metinde karşılaşılan bilinmeyen ve sık karşılaşılmayan kelimeler farklı sözlüklerden araştırılıp anlamları bulunmuş bu kelimelerin manaları da dipnotta verilmiş olup bu kelimeler tezde seçme sözlük başlığı altında ayrıca anlamlandırılmıştır.

“Kuddise sırruhu, Rahmetu’llāhi Te’ālā, Kaddesa’llāhu sırrahu, Rahmetu’lāhi aleyh” gibi klasik metinlerde sıkça kullanılan bu tür iyi dilek ve dua ifadelerinin tercümelerine ihtiyaç duyulmamıştır.

Metin transkribe edilirken Times Turkish Transcription yazı fontu kullanılmıştır.

Metinde epeyce imla hatası mevcuttur. İmla hatası olan kelimeler metindeki haliyle transkribe edilip bu kelimelerin doğru yazımı dipnotlarda verilmiştir. İmla hatalarına örnekler şu şekilde gösterilebilir:

*Ḥāce kelimesi ḥı ile yazılmalıyken metinde her yerde ḥa ile yazılmıştır.

*Mensūblık kelimesinin sonundaki harf kafla yazılmalıydı ancak kefle yazılmıştır.

*“Tirmiz” kelimesi “zel” ile yazılmalıyken “dal” ile yazılmıştır.

*Payrām [3a] olarak yazılmış bu kelime “bayram” olarak “be” ile imla edilmesi gerekirken P ile imla edilmiştir.

*Tārih [4a] kelimesi hı ile yazılması gerekirken ha harfi ile yazılmıştır.

*Zāhir [5a] olarak yazılmış olan kelime “zı” harfi ile yazılmalıyken “dat” harfi ile yazılmıştır.

*Ṭayinuñ [7b] olarak yazılmış olan kelime te ile yazılması gerekir ama tı ile yazılmıştır.

*Noḡṣānlık [8b] şeklinde yazılmış olan kelimenin sonundaki harf gayın olmalıydı ancak kef ile yazılmıştır.

*Teñgrilik [8a] kelimesinin sonundaki harf kef ile yazılmalıyken kaf ile yazılmıştır.

*Mūşıla deḡ [10b] dek kelimesi kefle yazılması gerekirken kafla yazılmıştır.

* Topraḡımdan [17a] toprak kelimesi tı ile yazılmalıyken te ile yazılmıştır.

*Şır [26b] kelimesi sin ile yazılması gerekirken sad ile yazılmıştır.

* Pīr-i şebaḡları [33b] terkibindeki şebaḡ kelimesi se harfiyle yazılmalıyken sad harfiyle yazılmıştır.

*Ṭācin [82a] kelimesi te ile yazılmalıyken tı ile yazılmıştır.

*...hāzır ile ve sen hāzır oldun...[94b] birinci hāzır kelimesi ha ile yazılması gerekirken hı ile ayrıca dat harfiyle yazılması gerekirken zı harfiyle yazılmıştır ikinci hāzır kelimesinde ise bu sefer “ha” harfi doğru ancak “zı” harfi yanlıştır. Doğrusu hāzır şeklinde olmalıydı. 94b’de hāzır kelimesi doğru yazılmış olup yazım birliği sağlanmamıştır.

*Teyerān [104a] kelimesi tı ile yazılması gerekirken te ile yazılmıştır.

*Furuht [135b] kelimesi hı ile yazılmalıydı ve kelimedede vav harfi de olmalıydı.

*Yüregine ot düşüp [113b] ot kelimesi dal ile yazılmalıydı ancak te ile yazılmıştır.

* ‘Aṭṭārılık [111b] kelimesinin sonundaki harf kaf ile yazılmalıyken kef ile yazılmıştır.

Bu imla hataları dipnotlarda da tek tek belirtilmiştir.

Metinde birçok yerde metin tamiri de yapılmıştır. Metin tamirine örnekler şu şekilde gösterilebilir:

*5b’de “...mu‘avvaḫ u memnū‘...” şeklinde kelime eksik olduğu için “mu‘avvaḫ u memnū‘ [kalmışlardır]” şeklinde metin tamiri yapılmıştır.

*29a’da “miḫdā[r]” kelimesinde rı harfi unutulmuş ve tarafımızca eklenmiştir.

*45b’de “İttiḥād nedür? Cevāb budur ki: Ḥaḫ Sübhānehu Te‘ālānuñ var[lığında] istiḡrāḫ.” cümlesinde “var[lığında]” kelimesinde metin tamiri yapılmıştır.

*45b’de “Buncılayın intizā[r]” kelimesinde rı harfi unutulmuş ve tarafımızca eklenmiştir.

*57b’de “İnkār iderse belki [kāfir olur.]” Bu cümlede de eksik kelime olduğu için metin tamiri yapılmıştır.

*64b’de Mer[d] kelimesinde dal harfi unutulmuş ve tarafımızca eklenmiştir.

*70a’da “aḡniyā-i kibā[r]” terkinde rı harfi unutulmuş ve tarafımızca eklenmiştir.

*89b’de “İblisi vaḫı‘amda görüp su‘āl [itdüm]”. Burada “itmek” yardımcı fiili eksik olduğu için metin tamiri yapılmıştır.

*126b’de “Niṣābūrda bundan ulu meṣā[yih] yok idi” cümlesinde “meṣā” yazılmış. Metin tamiri yapılarak “meṣāyih” olarak düzeltilmiştir.

*128b’de “Ṣā[hib-i] zühed” terkinde metin tamiri yapılmıştır.

*129b’de “Nice def‘a beyā[bān] da ḥacc itmişdür.” cümlesinde metin tamiri yapılmıştır.

*136a'da “Şeyhü'l-islām buyurdu ki: İsmā'îl-i [De]bbās naql itdi” cümlesindeki şahıs ismi Câmî'nin eserinden teyit edilerek metin tamiri yapılmıştır.

*Nerd[übân] kelimesi “nerd” olarak yazılmış ancak bağlam göz önüne alınarak nerd[übân] şeklinde tarafımızca düzeltilmiştir. Bu örneklerde olduğu gibi metinde yer yer bu şekilde metin tamiri yapılmıştır.

Yine metinde yanlış yazılmış kelimelerde mevcuttur. Örneğin 12b'de “Ol cevāb bize didi ki” cümlesinde “cūvān” olması gereken kelime sehven cevāb yazılmış olup tarafımızca düzeltilmiştir.

12b'de Ebū Muḥammed ‘Aḳāyidī ismi diğer kaynaklarda Atā'idī olarak geçmekte metinde ise sehven “‘Aḳāyidī” olarak yazılmıştır. Bu isim de tarafımızca düzeltilmiştir.

34b'de “Bir heybetle cūvān imiş.” cümlesinde sehven “heybetle” şeklinde imla edilmiş olan kelime “heybetli” şeklinde düzeltilmiştir.

138a'da “Ve ben aña ḥavf u ümīd içün tapmaz me'cūrlar gibi.” Cümlesinde “tapmaz” olarak yazılmış olan kelime özne yüklem uyumsuzluğu olduğu için “tapmaz” değil “tapmam” şeklinde düzeltilmiştir.

117b'de “kendüden bī-ḥabersiz iken köriye uzadup kızmış demüri çıkardığında şākirdi görüp düşüp bī-hūş olmuş” cümlesindeki “bī-ḥabersiz” kelimesinde hem Farsça ve Arapça kelimelerin başına gelen ve dilimizdeki “-siz, -mez” eklerinin anlamını karşılayan ön ek “bī” kullanılmış hem de Türkçe aynı olumsuzluk eki olan “sız” kullanılmıştır.

133a'da “Ve anda dārü's-şifā-ḥānesi var idi.” cümlesinde aynı anlama gelen hem “dār” hem “hāne” kelimeleri aynı kelimedede kullanılmıştır.

Metinde tam anlamıyla bir imla birliğinden de söz edilemez. Nitekim bazı kelimeler iki farklı şekilde yazılmıştır. Örneğin “uyku” kelimesi bir yerde kaf ile yazılmışken başka yerde “uyḡu” olarak hı ile yazılmış. Yine “hırka” kelimesi bir yerde “ḡırḡa” olarak “ḡı” ile yazılmışken akabinde gelen cümlede “hırḡa” olarak “kaf” ile yazılmıştır. Koku kelimesi de bir yerde “koku” başka yerde “kohu” şekilde yazılmıştır. Kankı kelimesi ise bazı yerde “kaḡı” şeklinde gayın harfi ile bazı yerlerde “kankı” şeklinde kaf ile yazılmıştır. Yine ekmek kelimesi de bir yerde “etmek” başka yerde “ekmek” şeklinde yazılmış ve yazım birliği sağlanamamıştır. Bundan başka bazı yerlerde Eski Anadolu Türkçesi özelliği gösteren kelimeler kullanılırken bazı yerlerde aynı kelime Osmanlı Türkçesi ile yazılmıştır. Örneğin “getiririz” kelimesi bir

verde “getürürüz” şeklinde yazılmışken bir başka yerde “getürevüz” şeklinde Eski Anadolu Türkçesi ile yazılmıştır. Bunun dışında “ben” kelimesi de çoğu yerde “men” şeklinde Azeri Türkçesi özelliği gösterirken yine bu kelime üzerinde de birlik sağlanmamış bazı yerlerde de “ben” şeklinde yazıldığı olmuştur. Bunların hepsi dipnotlarda da belirtilmiş yanlış yazılmış kelimelerin de doğru yazımı yine dipnotta gösterilmiştir.

2. Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds Tercümesi'nin Çeviri Yazılı Metni

Fihrist-i Kitâb-ı Nefehâtü'l-Üns Te'lif-i Molla Câmî

1. Hâzret-i İmâm-ı A'zâm u Hümâm-ı Ekrem Nu'mân İbni Şâbit Raḥmetu'llâhi 'Anh⁴⁰
2. Hâzret-i İmâm-ı Şâfi' Raḥmetu'llâhi Te'âlâ
3. Hâzret-i Veyse'l-Karanî Raḍıya'llâhu 'Anh
4. Ḥasan-ı Başrî Raḥmetu'llâhi Te'âlâ
5. Zü'n-nûn-ı Mısrî Raḥmetu'llâh
6. Ma'rûf-ı Kerhî Raḥmetu'llâh
7. Dâvud bin Aḥmed-i Dârânî Raḥmetu'llâh
8. Ebû Süleymân Dâvud Raḥmetu'llâh
9. İbrâhîm Edhem Raḥmetu'llâh
10. İbrâhîm Sa'd el-'Alevî Raḥmetu'llâh
11. Bişr-i Hâfî Raḥmetu'llâh
12. Ebu'l-Hâriş el-Evlâsî Raḥmetu'llâh
13. İbrâhîm Setenbe-i Herevî Raḥmetu'llâh
14. Kâsım-ı Harbî Raḥmetu'llâh
15. Şakîk ibni İbrâhîm el-Belhî Raḥmetu'llâh
16. Dâvud el-Belhî Raḥmetu'llâh
17. Hâriş bin el-Esed el-Muḥâsibî Raḥmetu'llâh
18. Ebû Tûrâb-ı Nahşebî Raḥmetu'llâh
19. Ebû Tûrâb-ı Remlî Raḥmetu'llâh
20. Hâtem-i Atţâr Raḥmetu'llâh
21. Serî ibni Sakatî el-Müflis Raḥmetu'llâhi 'aleyh
22. 'Alî bin 'Abdu'l-Ḥamîd el-Ġazâirî Raḥmetu'llâhi 'aleyh
23. Ebû Yezîd el-Bistâmî Kıddise sırruhu
24. Ebû Ḥafş-ı Haddâd Kıddise sırruhu
25. Ebû Muḥammed Haddâd Kıddise sırruhu'l-'azîz
26. Hâtem bin 'Unvân el-Aşamm Kıddise sırruhu

⁴⁰ Metnin fihrist bölümünde, buradan itibaren Şeyh Ebu'l-Abbâs-ı Sekkânî'ye kadar olan sûfî isimleri sürh mürekkeple yazılmıştır.

27. Aḥmed Ebī el-Ḥavārī Ḳuddise sırruhu
28. ‘Abbās ibni Aḥmed eş-Şa‘ir Raḥmetu’llāhi ‘aleyh
29. Ebū Sa‘īd Ḥarrāz Ḳuddise sırruhu
30. Ebū Şu‘ayf el-Muḳaffa‘ Raḥmetu’llāh
31. Seyyidü’t-Tā’ife Ḥazret-i Cüneyd-i Bağdādī Ḳuddise sırruhu
32. Ebū ‘Osmān Ḥirī Ḳuddise sırruhu
33. Ziyādü’l-Kebīr el-Hemedānī Raḥmetu’llāh
34. Ebū Tālib Aḥmīmī Raḥmetu’llāh
35. Ebū ‘Abdu’llāh en-Nibācī Raḥmetu’llāh
36. Ebū ‘Abdu’llāh el-Anṭākī Raḥmetu’llāh
37. Mımşād ed-Dīneverī Raḥmetu’llāh
38. Yūsuf bin Ḥüseyn er-Rāzī Raḥmetu’llāh
39. Ebū ‘Abdu’llāh el-Meysirī Raḥmetu’llāh
40. Ebū Ḳasım el-Ḥakīm es-Semerḳandī Raḥmetu’llāh
41. İbrāhīm bin ‘İsā Raḥmetu’llāh
42. Aḫī Ferec-i Zencānī Raḥmetu’llāh
43. Ḥüseyn el-Manşūr el-Ḥallāc el-Beyzāvī Raḥmetu’llāh
44. İbrāhīm bin Fātik Raḥmetu’llāh
45. Ebū ‘Abdu’llāh el-Berḳī Raḥmet
46. Ebū Ca‘fer el-Maḥdūm Raḥmetu’llāhi ‘aleyh
47. Ebū Ca‘fer-i Dāmiġānī Raḥmetu’llāh
48. Ebū Bekr-i Kettānī Raḥmetu’llāh
49. Ebū Bekr eş-Şiblī Raḥmetu’llāh
50. Ebū Bekr-i Şaydelānī Raḥmetu’llāh
51. Ebū Bekr el-Ḥabbāz el-Baġdādī Raḥmetu’llāh
52. ‘Abdu’llāh bin ‘İşām Maḳdīsī Raḥmetu’llāh
53. Ebu’l -Ḥayr-ı Tiynātī’l-Aḳṭa‘ Raḥmetu’llāh
54. Ebu’l -Ḥayr-ı Ḥabeşī Raḥmetu’llāh
55. Ebū Yezīd-i Merġazī Raḥmetu’llāh
56. Ebu’l -Edyān Raḥmetu’llāh
57. Ebū ‘Amr-ı Züccācī Raḥmetu’llāh
58. Ebu’l -Ḥüseyn el-Ḳarāfi Raḥmetu’llāh

59. Ebu'l -Hüseyn bin Şem'un Raḥmetu'llāh
60. Cühm-i Şerkī Raḥmetu'llāh
61. Ebū 'Abdu'llāh bin Hafīf eş-Şirāzī Raḥmetu'llāh
62. Ebū Muḥammed el- 'Akāyidī Raḥmetu'llāh
63. 'Abdu'r-raḥīm İştahīrī Raḥmetu'llāh
64. Ebū Bekr el-İşkāf Raḥmetu'llāh
65. Ebū Muḥammed el-Ḥaffāf Raḥmetu'llāh
66. Hüseyn bin Hameviyye ve şāhibuhu Ebū Ca'fer el-Ḥarrāz el-İştahīrī

Raḥmetu'llāh

67. 'Abdu'llāh el-Ḳaşşār Raḥmetu'llāh
68. Şeyḥ Ebū İshāk-ı İbrāhīm bin Şehriyār-ı Kārzānī Raḥmetu'llāh
69. Şeyḥ Rūzbihān-ı Baklī Raḥmetu'llāh
70. Şeyḥ Ebu'l -Ḥasan-ı Kerdūye
71. Şeyḥ 'Abdu'llāh-ı Belyānī Raḥmetu'llāh
72. Mūsā bin 'İmrān Cīreftī Raḥmetu'llāh
73. Ebū 'Abdu'llāh-ı Dīneverī Raḥmetu'llāh
74. Ebu'l -Hüseyn-i Serkī Raḥmetu'llāh
75. Ebu'l -Hüseyn-i Cehzam el-Hemedānī Raḥmetu'llāh
76. Şeyḥ Muḥammed Sāḥirī Raḥmetu'llāh
77. Şeyḥ 'İmrān-ı Şeşī Raḥmetu'llāh
78. Ebu'l -Hüseyn-i Mervi'r-Rūdī Raḥmetu'llāh
79. Bāb-ı Ferġānī Ḳuddise sırruhu
80. İbnü'n-Naşr-ı Serrāc Raḥmetu'llāh
81. Şeyḥ Ebu'l - 'Abbās el-Ḳaşşāb el-Āmilī Raḥmetu'llāh
82. Ebū 'Aliyy-i Dekḳāk Raḥmetu'llāh
83. Şeyḥ Ebu'l -Ḳāsım Bīşr-i Yāsīn Raḥmeh
84. Şeyḥ Loḳmān-ı Seraḥsī Raḥmetu'llāh
85. Şeyḥ Ebu'l -Ḥasan Ḥaraḳānī Raḥmetu'llāh
86. Şeyḥ Ebū Sa'id bin Ebu'l -Ḥayr
87. Şeyḥ Ebu'l -Ḳāsım Gürgānī Raḥmetu'llāh

88. Ḥ̣āce⁴¹ Muẓaffer bin Aḥmed ibni Ḥamdān Raḥmetu'llāh
89. Ma'şūk-ı Tūsī Raḥmetu'llāh
90. Ebū Sehl eṣ-Şa'lūkī Raḥmetu'llāh
91. Şeyḥ Ebu'l -Kāsım Kuşeyrī Raḥmetu'llāh
92. Şeyḥ Ebu'l -'Abbās-ı Sekkânī Raḥmetu'llāh
93. Ebu'l -Fazl-ı Muḥammed bin el-Ḥasan el-Ḥatlı Raḥmetu'llāh⁴²
94. Ḥ̣āce Ḥammād-ı Aḥmed bin Seraḥsī Raḥmetu'llāh
95. Edib-i Kemendī Kuddise sırruhu
96. Ebū Ḥasan-ı Meşnā Raḥmetu'llāh
97. Şeyḥ Ebū Zūr'a-i Erdebilī Raḥmetu'llāh
98. Ebū 'Abdu'llāh el-Müştehir bī-Bālūnī Raḥmetu'llāh
99. Şeyḥ Ebū 'Abdu'llāh-ı Bākū Raḥmetu'llāh
100. Ḥ̣āce Ebū Aḥmed-i Abdāl-ı Çeştī
101. Ḥ̣āce Muḥammed bin Ebī Aḥmed el-Çeştī Raḥmetu'llāh
102. Ḥ̣āce Muḥammed-zāde Ḥ̣āce Yūsuf Sem'an Raḥmetu'llāh
103. Ḥ̣āce Kuṭbe'd-dīn Mevdūd Çeştī Raḥmetu'llāh
104. Ḥ̣āce Aḥmed bin Mevdūd bin Yūsuf el-Çeştī Raḥmetu'llāh
105. Ebu'l -Velīd Aḥmed bin Ebī'r-Recā Raḥmetu'llāh
106. Ebū İsmā'il 'Abdu'llāh bin Ebī Manşūr Muḥammed el-Enşārī el-Herevī
107. Ḥ̣āce Ḥayrçe Raḥmetu'llāh
108. Ebū Naşr bin Ebī Ca'fer bin Ebī İshāk el-Herevī el-Ḥāce Raḥmetu'llāh
109. Ebū 'Abdu'llāh-ı Muḥtār bin Muḥammed bin Aḥmed el-Hıravī
110. Şeyḥ Ebū Zer-i Būzcānī
111. Şeyḥü'l-İslām Aḥmed en-Nāmıkī Raḥmetu'llāh
112. Şeyḥ Ebū Tāhir-i Kürd Raḥmetu'llāh
113. Ḥuccetü'l-İslām Muḥammed bin Muḥammed el-Ġazzālī Raḥmetu'llāhi Te'ālā
114. Şeyḥ Aḥmed bin Muḥammed el Ġazzālī Raḥmetu'llāh
115. Ḥ̣āce Yūsuf-ı Hemedānī Raḥmetu'llāh
116. Ḥ̣āce 'Abdu'l-ḥāl-ı Gücdüvānī Raḥmetu'llāh
117. Ḥ̣āce 'Aliyy-i Rāmeytenī Raḥmetu'llāhi 'aleyh

⁴¹Ḥ̣āce kelimesi Hı ile yazılmalı ancak metinde her yerde Ha ile yazılmıştır.

⁴²Metinde isimler buradan itibaren siyah mürekkeple yazılmıştır.

118. Hâce Muhammed Baba Sımāsī Raḥmetu'llāh
119. Hâce 'Ārif Rīvkerdī Raḥmetu'llāh
120. Seyyid Emīr Kilāl Raḥmetu'llāhi 'aleyh
121. Kusem Şeyh Raḥmetu'llāh
122. Halīl Atā Raḥmetu'llāh
123. Hāzret-i Hâce Bahā'e'd-dīn Nakşibendī Kaddesa'llāhu Te'ālā Esrāruhum⁴³
124. Hâce 'Alā'e'd-dīn-i 'Atţār Raḥmetu'llāh
125. Hâce Muhammed Parsā Raḥmetu'llāh
126. Hâce Ebū Naşr-ı Parşā Raḥmetu'llāh
127. Hâce Hasan-ı 'Atţār Raḥmetu'llāh
128. Mevlānā Ya'kūb-ı Çerhī
129. Mevlānā Nizāme'd-dīn-i Hāmūş
130. Mevlānā Sa'de'd-dīn-i Kāşgarī
131. Hâce 'Abdu'llāh Raḥmetu'llāh
132. Şeyh Ebu'l -Hasan-ı Bestī Raḥmetu'llāh
133. Muhammed bin Hameviyye el-Cüveynī Raḥmetu'llāh
134. Şeyh Hasan-ı Sekkāk Sümmānī
135. 'Aynu'l-Kużzāt-ı Hemedānī Raḥmetu'llāh
136. Şeyh Fethā Raḥmetu'llāh
137. Şeyh Berke-i Hemedānī Raḥmetu'llāh
138. Şeyh Ziyā'e'd-dīn Ebu'n-Necīb-i 'Abdü'l-kādir es-Sühreverdī
139. Şeyh 'Ammār-ı Yāsir Raḥmetu'llāh
140. Şeyh Rūzbihān-ı Kebīr Raḥmetu'llāh
141. Şeyh İsmā'īl Kaşrī Raḥmetu'llāh
142. Şeyh Necme'd-dīn Kübrā Raḥmetu'llāhi 'aleyh
143. Şeyh Sa'de'dīn Hamevī
144. Şeyh Seyfe'd-dīn Bāhurzī
145. 'Aynu'z-zamān Cemāle'd-dīn Geylānī
146. Baba Kemāl-i Cündī
147. Hâce Ebu'l-Vefā'i Hâcezmī

⁴³ Metinde bu isim kırmızı mürekkeple yazılmıştır.

148. Şeyh Necme'd-din Rāzī el-Ma'rūf
149. Şeyh Rāḍiye'd-din 'Alī Lālā el-Ġaznevī
150. Şeyh Cemāle'd-din Aḥmed Çūrfānī
151. Şeyh Nure'd-din 'Abdu'r-raḥmān İsfērānī el-Kesrekī
152. Ebu'l -Mekārim Rükne'd-din 'Alaü'd-devle Aḥmed bin Muḥammed bin el-Beyābābānī
153. Aḥī Alī Mıṣrī
154. Şeyh Necme'd-din Muḥammed bin Muḥammed el-Erkānī
155. Aḥī Muḥammed Dihistānī
156. Ebu'l -Berakāt Taḳiye'd-din 'Alī Dostī es-Simnānī
157. Emīr Seyyid 'Alī bin Şehāb el-Hemedānī
158. Şeyh 'Abdu'llāh Ġarcistānī
159. Baba Maḥmūd-ı Tūsī
160. Aḥī Alī Kuṭlu Şāh
161. Şeyh Ḥāfız Bahā'e'd-din Ömer-i Edī
162. Mevlānā Fahre'd-din Kūristānī
163. Şāh 'Alī Ferāhī
164. Şeyh Muḥammed Şāh-ı Ferāhī
165. Şeyh Bahā'e'd-din-i 'Ömer
166. Mevlānā Şemse'd-din Esed
167. Şeyh Bahā'e'd-din Veled
168. Şeyh Bahā'e'd-din Veled Muḥakkık
169. Mevlānā Celāle'd-din Muḥammed el-Belḥī er-Rūmī Ḳuddise sırruhu⁴⁴
170. Mevlānā Şemse'd-din Muḥammed bin 'Alī bin Melikdād et-Tebrīzī
171. Şeyh Şalāḥa'd-din Firidūn el-Ḳonevī el-Ma'rūf bi-Zerkūb
172. Ḥazret-i Sultān Veled Ḳuddise sırruhu
173. Şeyh Necībe'd-din 'Alī bin Büzgaş eş-Şirāzī
174. Zāhire'd-din 'Abdu'r-raḥmān bin 'Alī Büzgaş eş-Şirāzī
175. Şeyh Muḥammed-i Yemenī
176. Şeyh İbrāhīm Meczūb

⁴⁴ Metinde bu isim kırmızı mürekkeple yazılmıştır.

177. Şeyh Cemāle'd-dīn-i Lūrī
178. Şeyh Şemse'd-dīn Şāfī
179. Şeyh Nūre'd-dīn 'Abdu's-Şamed Naṭrī
180. Şeyh 'İzze'd-dīn Maḥmūd-ı Kāşī
181. Şeyh Kemāle'd-dīn 'Abdü'r-rezzāku'l-Kāşī
182. Şüret-i mektüb Şeyh Kemāle'd-dīn 'Abdü'r-rezzāk
183. Şeyh Nūre'd-dīn 'Abdü'r-rahmān el-Mıṣrī
184. Şeyh Zeyne'd-dīn Ebū Bekr el-H'āfī
185. Emīr Kıvāme'd-dīn Sincānī
186. H'āce Şemse'd-dīn Muḥammed el-Kūsī el-Cāmī
187. Mevlānā Zeyne'd-dīn Ebū Bekr-i Tāybādī
188. Mevlānā Celāle'd-dīn Maḥmūd Zāhid-i Mürgābī
189. Mevlānā Cemāle'd-dīn Ebū Yezīd-i Pūrānī
190. Mevlānā Zāhīrū'd-dīn Ḥalvetī
191. Şeyh Bahā'e'ddīn Zekerıyyā Mūltānī
192. Şeyh Nizāme'd-dīn Dehlevī Ḥālidī
193. Şeyh Ebū 'Abdu'llāh el-Şavmī
194. Ğavṣ A'zam Ḥazret-i Şeyh Muḥyi'd-dīn Seyyid 'Abdu'l-kādir el-Cilī
Ḳaddesa'llāhu Esrārahum ve Ce'ale'l-Cennete Me'vāhüm⁴⁵
195. Şeyh Ḥammād-ı Debbās
196. Şeyh Şadaḳa-i Bağdādī
197. Şeyh Seyfe'd-dīn 'Abdu'l-vehhāb
198. Şeyh Muḥammed 'Abdu'r-rahmān eṭ-Ṭafsūnecī
199. Şeyh Ebū 'Ömer u 'Osmān Şarīfinī
200. Şeyh Bekā' bin Battūr
201. Ḳaḍībū'l-Bān-ı Mūşılī
202. Muḥammed el-Avānī el-Ma'rūf ibnü'l-'Aḳāyid (Bu maḥalle dek Ḥazret-i Şeyh
'Abdu'l-kādirūn ḳaddesa'llahu esrārahum el-'azīzūn ḥulefā u menāḳıblarıdur.)
203. Ebū's-su'ūd bin eş-Şiblī
204. Şeyh Ebū Medyen el-Mağribī

⁴⁵ Metinde bu isim kırmızı mürekkeple yazılmıştır.

205. Ebu'l - 'Abbās bin el-'Ureyf el-Endülüsî
206. Ebū er-Rabî'î el-Kefîf el-Mâlikî
207. Misâfir eş-Şāmî şümme el-Hikârî
208. Hâzret-i Seyyid Aḥmed bin Ebi'l-Ḥasan er-Rufā'î el-Bedevî Ḳaddesa'llāhu Te'ālā sırrahu⁴⁶
209. Ḥayāt bin Ḳays el-Ḥarrānî
210. Şeyḫ Cāgir Ḳaddesa'llāhu Sırrahu'l-'azîz
211. Şeyḫ Ebū 'Abdu'llāh Muḥammed bin İbrāhîm el-Ḳureyşî el-Hāşimî
212. Ebu'l -Ḥasan 'Alî bin Ḥamîd eş-Şa'îdî el-'Urûf ibnü's-Şabāḥ
213. Ebū İshāk bin Zārîf
214. İbnü'l-Fārîz el-Ḥamevî
215. İbrāhîm Mi'sār el-Cabe'rî
216. Şeyḫ Muḫyi'd-dîn Muḥammed bin 'Alî bin el-'Arabî Ḳaddesa'llāhu Te'ālā sırrahu'l 'Azîz⁴⁷
217. Şeyḫ Şadre'd-dîn Muḥammed bin İshāk el-Ḳonevî Ḳaddesa'llāhu Sırrahu'l-'Azîz
218. Şeyḫ Mü'eyyeddînü'l-Cündî Raḥmetu'llāh
219. Şeyḫ Sa'de'd-dîn Fergānî
220. Şeyḫ Mūsā Sedrānî Raḥmetu'llāh
221. Şeyḫ 'İsā Hettār-ı Yemenî
222. Şeyḫ Ebu'l -Ġayṣ Cemîl el-Yemenî
223. Şeyḫ Ebu'l -Ḥasan-ı Mağribî eş-Şāzîlî
224. Şeyḫ Yāsîn el-Mağribî el-Ḥaccām el-Esved
225. Şeyḫ Sa'dād ve mürîdî ve Şeyḫ Cevher
226. Aḥmed bin el-Ca'd ve Şeyḫ Sa'id
227. Şeyḫ Necme'd-dîn 'Abdu'llāh bin Muḥammed el-Işfahānî
228. H'âce Ḳuṭbe'd-dîn Yahyā-yı Cāmî Nişābūrî
229. Ebū Muḥammed-i 'Abdu'llāh el-Mercānî el-Mağribî
230. Ebū 'Abdu'llāh el-Ma'rûf İbnü'l-Muṭarrîf el-Endelîsî
231. Şeyḫ Süleymān-ı Türkmān Mevlehü

⁴⁶ Metinde bu isim kırmızı mürekkeple yazılmıştır.

⁴⁷ Metinde bu isim kırmızı mürekkeple yazılmıştır.

232. Şeyh ‘Aliyyi Kürdî Raḥmetu’llāhi ‘aleyh
233. Şeyh Müferric Raḥmetu’llāh
234. Şeyh Ebu’l - ‘Abbās-ı Demenhūrî Raḥmetu’llāh
235. Şeyh Reyḥān Raḥmetu’llāh
236. Şeyh ‘Alā’e’ d-dīn el-Ḥ’ārezmī
237. İmām ‘Abdu’llāh el-Yāfī’î Raḥmetu’llāh
238. Şeyh Şehābe’ d-dīn el-Maḳtūl Raḥmetu’llāh
239. Şeyh Evḥade’ d-dīn-i Ḥāmid el-Kirmānī
240. Emīr Seyyid Kāsım Tebrīzī
241. Ḥakīm Sinān Ġaznevī
242. Şeyh Ferīdū’ d-dīn-i ‘Attār
243. Şeyh Şerefe’ d-dīn Muşlih bin ‘Abdu’llāh es-Sa’dī eş-Şirāzī
244. Şeyh Fahre’ d-dīn İbrāhīm el-Meşher bi’l- ‘Irākī
245. Emīr Ḥüseynī Raḥmetu’llāhi ‘aleyh
246. Şeyh Evḥādī İşfaḥānī
247. Efḍalū’ d-dīn Bedīle’l-Ḥaḳāyıkī el-Ḥāḳānī
248. Şeyh Nizāmī
249. Ḥüsrev-i Dehlevī
250. Ḥasan-ı Dehlevī
251. Şeyh Kemāl Ḥocendī Raḥmetu’llāh
252. Mevlānā Muḥammed Sīrīn Meşhūr Mağribī
253. Şemse’ d-dīn Muḥammed Ḥāfız eş-Şirāzī
254. İsrāfīl Kaddesa’llāhu Sırrahu’l- ‘azīz
255. Ebu’l -Esvedü’l-Mekkī Raḥmetu’llāhi ‘aleyh
256. Ebu’l -Esved-i Rā’î Kaddesa’llāhu sırrahu
257. Ebū Ya’ḳūb-ı Hāşimī
258. Velīd ‘Abdu’llāh es-Saḳā
259. Fuḍayl bin ‘İyāz
260. İbrāhīm Ribātī
261. İbrāhīm Eṭrūş
262. İbrāhīm Şayyādu’l-Bağdādī
263. İbrāhīm Ācuriyy-i Şağīr

264. İbrāhīm Ācuriyy-i Kebīr
265. Muḥammed bin Ḥālidü'l-Ācurī
266. İbrāhīm Şemmās es-Semerḳandī
267. Feth bin 'Alī el-Mūşilī
268. Feth bin Şuḥrufī'l-Mervezī Ḳaddesa'llāhu Te'ālā
269. Bişr bin el-Ḥāriş bin 'Abdu'r-raḥmān el-Ḥāfī
270. Bişrū't-Ṭaberānī Ḳuddise sırruhu'l-'azīz
271. Ebū Ca'fer Semmāk Ḳaddesa'llāhu Te'ālā
272. Aḥmed bin Ḥaḍravī el-Belḥī
273. Yaḥyā bin Mu'āz er-Rāzī
274. Ḥalef bin 'Alī Raḥmetu'llāhi Te'ālā
275. Ebū 'Alī Sindī
276. Zālīm bin Maḥmūd Ḳaddesa'llāhu Te'ālā
277. Ebū Müzāḥim eş-Şirāzī
278. 'Abdu'llāh Mehdī-i Bāverdi
279. Ḥamdūn-ı Ḳaşşār
280. Ebu'l -Ḥüseyn el-Bārūsī
281. Manşūr ibn-i 'Ammār Raḥmetu'llāh
282. Aḥmedü'l-'Āşım el-Anṭākī
283. Muḥammed bin Manşūr et-Tūsī
284. 'Aliyy-i 'Askī Raḥmetu'llāh
285. 'Abdu'llāh bin Ḥabīḳ bin Sābit el-Anṭākī
286. Sehl bin 'Abdu'llāh et-Tüsterī
287. 'Abbās bin Ḥamza en-Nişābūrī
288. 'Abbās İbni Yūsuf eş-Şeklī
289. Ebū Ḥamza-i Ḥorāsānī
290. Ebū Ḥamza-i Bağdādī
291. Ḥamza bin 'Abdu'llāh el-'Alevī el-Ḥüseynī
292. Aḥfefü'l-Hemedānī Raḥmetu'llāh
293. Ebū 'İḳāl bin 'İlvān el-Mağrībī
294. Ḥammād bin Ḳureyşī Raḥmetu'llāh
295. Ebu'l -Ḥüseyn-i Nūrī Raḥmetu'llāh

296. Ebū Ca‘fer bin Kerbīnī Raḥmetu’llāh
297. Kehmeş bin el-Ḥüseyn el-Hemedānī
298. ‘Amr bin ‘Osmān eş-Şūfī el-Mekkī Raḥmetu’llāhi Te‘ālā
299. Ebū ‘Osmān-ı Mağrībī Raḥmetu’llāh
300. Ṭalḥa bin Muḥammed bin aş-Şabbāḥ en-Nīlī
301. Zekerıyyā bin Yaḥyā el-Herevī
302. Zekerıyyā bin Delūye Raḥmetu’llāhi ‘aleyh
303. Ebū Ṭālib Aḥmīmī
304. Ebu’l - ‘Abbās-ı Mesrūk Raḥmetu’llāhi Te‘ālā
305. Şeyḥ Ebu’l - ‘Abbās-ı Mevzūn Bağdādī
306. Ebū ‘Abdu’llāh el-Mağrībī Raḥmetu’llāhi Te‘ālā
307. Ebū ‘Abdu’llāh es-Sencerī
308. Ebū ‘Abdu’llāh el-Ḥuşrī
309. Ca‘fer bin el-Müberka‘
310. ‘Alī bin Bindār bin el-Ḥüseyn eş-Şūfī
311. Muḥammed bin el-Faẓl el-Belḥī
312. Muḥammed bin ‘Alī el-Ḥakīm et-Tirmizī
313. ‘Alī bin Bekkār Raḥmetu’llāh
314. Ebū ‘Abdu’llāh-ı ‘Abbādānī Raḥmetu’llāh
315. ‘Abdu’llāh el-Ḥaḍramī Raḥmetu’llāh
316. Ebū ‘Abdu’llāh Sālīmī Raḥmetu’llāhi ‘aleyh
317. Ebū Ṭālib Muḥammed bin ‘Alī ‘Atıyyetī’l-Ḥārisī el-Mekkī
318. Ebū ‘Abdu’llāh-ı Çāvpāre Şūfī Hemedānī
319. Ebū Bekr-i Verrāk et-Tirmizī
320. Ebu’l -Kāsım-ı Rāzī Raḥmetu’llāh
321. Bekr-i Soğdī Raḥmetu’llāh
322. Şālih bin Mektūm Raḥmetu’llāhi Te‘ālā
323. Ebū Zerr et-Tirmizī Raḥmetu’llāh
324. Hāşimī-i Soğdī Raḥmetu’llāhi Te‘ālā
325. Muḥammed bin el-Ḥasan el-Cevherī Raḥmetu’llāh
326. Ebū Bekr-i Kesāī-i Dīneverī Raḥmetu’llāh
327. Muḥammed ve Aḥmed Ebnā-i Ebi’l-verd

328. Tāhir-i Maḳdisī Raḥmetu'llāhi Te'ālā
329. Ebū Ya'ḳūbu'l-Sūsī
330. Ebū Ya'ḳūb-ı Mezkūrī
331. Ebū Ya'ḳūb-ı Meydānī
332. Ebū Ya'ḳūb bin Zizī
333. Ebū Ya'ḳūb bin Nehricūrī
334. Ebū Ya'ḳūb ez-Zeyyāt
335. Aḥmed bin Vehb
336. Ebū Ya'ḳūb-ı Mezābilī
337. Ebū Ya'ḳūb-ı Aḳṭa'
338. Ebū Ya'ḳūb-ı Ḥarrāt-ı 'Asḳalānī
339. Ebū Ya'ḳūb-ı Kürtī
340. Ḥayr-ı Nessāc Raḥmetu'llāhi Te'ālā
341. Maḥfūz bin Maḥmūd
342. Maḥfūz bin Muḥammed Raḥmetu'llāh
343. İbrāhīm el-Ḥavvāş
344. İbrāhīm bin 'İsā
345. Ebū Muḥammed Cerīrī
346. Ebu'l - 'Abbās bin 'Aṭṭār
347. Ebū Şālīḥ el-Müzeyyīn Raḥmetu'llāhi Te'ālā
348. Ebu'l - 'Abbās-ı Arzizī
349. Ebu'l - 'Abbās-ı Dīneverī
350. Ebu'l - 'Abbās Aḥmed bin Yaḥyā eş-Şirāzī
351. Ebu'l - 'Abbās Bāverdi
352. Ebu'l - 'Abbās-ı Berde'ī
353. 'Abdu'l-vāḥid bin 'Alī es-Seyyārī
354. Ebu'l - 'Abbās es-Sühreverdi
355. Ebu'l - 'Abbās-ı Nihāvendī
356. Ebu'l - 'Abbās-ı Nesā'ī
357. Ebu'l - 'Abbās-ı Süreyc
358. Ebu'l - 'Abbās bin Ḥamza bin Muḥammed
359. 'Abdu'l-melik-i İskāf
360. Fāris bin 'İsā Bağdādī

361. Aḥmed bin Ḥüseyn bin Maṣṣūr el-Ḥallāc
362. Ebū Maṣṣūr-ı Kāvkülāh Raḥmetu'llāh
363. Ebū 'Amr-ı Dımaşķı
364. Muḥammed bin Ḥādım et-Tirmizı
365. 'Abdu'llāh bin Muḥammed el-Ḥarrāz
366. Bennān bin Muḥammed el-Ḥammāl Raḥmetu'llāh
367. İshak ibni İbrāhım el-Ḥammāl
368. Bennān bin 'Abdu'llāh Raḥmetu'llāh
369. Şeybān bin 'Alı
370. Ebu'l -Ḥasan bin Muḥammed el-Müzeyyin
371. Ebu'l -Ḥasan eş-Şāyi' ed-Dıneverı
372. Ebu'l -Ḥasan eş-Şabıḥı Raḥmetu'llāhi Te'ālā
373. Ebu'l -Ḥasan es-Suyūṭı
374. Ebu'l -Ḥasan bin Şa're
375. İbrāhım Dāvūd el-Ḳaşşār er-Rakķı
376. Ebū Ḥāmid ez-Zencı'l-Esved
377. Ebū Ca'fer-i Ḥaffār
378. Ebū Ca'fer-i Sūmānı
379. Ebū Ca'fer bin Ḥamdān bin 'Alı bin Sinān
380. Ebū Ca'fer el-Fergānı Raḥmetu'llāh
381. Ca'fer-i Sāmānı
382. Ebū Ca'fer-i Ḥaddād Raḥmetu'llāhi Te'ālā
383. Ebū Ca'fer-i Mu'āz-ı Mışrı
384. Ebū 'Abdu'llāh el-Berkı Raḥmetu'llāhi Te'ālā
385. Ebu'l -Ḥüseyn ed-Derrāc Raḥmetu'llāh
386. Ebu'l -Ḥüseyn-i Selāmı Raḥmetu'llāhi Te'ālā
387. Bekr Derrāc Raḥmetu'llāh
388. Ebu'l -Ḥüseyn-i Hāşımı Raḥmetu'llāh
389. Ebu'l -Ḥüseynü'l-Mālikı
390. Ebū Bekri'l-Vasıṭı
391. Ebū Bekr-i Zeķķāk-ı Kebır Raḥmetu'llāh
392. Ebū Bekr-i Zeķķāk-ı Şağır Raḥmetu'llāh

393. Ebū Bekr-i 'Aṭā'ī Cuḥfī
394. Ebū Bekr-i Şıkāk Raḥmetu'llāh
395. Ebū Bekr-i Yezdāniyār Ermevī
396. Ebū Bekr bin 'İsā el-Muṭavva'ī
397. Ebū Bekr bin Ṭāhirü'l-Ebherī
398. Ebū Bekr bin Ebī Sa'dān
399. Ebū Bekr-i 'Aṭūnī Raḥmetu'llāh
400. Ebū Bekr-i Sekkāk Raḥmetu'llāh
401. Ebū Bekr-i Saḳḳā Raḥmetu'llāh
402. Ebū Bekri'l-Mısrī Raḥmetu'llāh
403. Ebū Bekri'l-Duḳḳī
404. Ebū Bekr-i Ṭamistānī
405. Ebū Bekr-i Ḳarrā Raḥmetu'llāh
406. Ebū Bekri'l-Şibhī Raḥmetu'llāh
407. Ebū Bekri'l-Ṭarsūsī
408. Ebū Bekri'l-Sūsī Raḥmetu'llāh
409. Ebū Bekr-i Şekīr Raḥmetu'llāh
410. Ebū Bekr-i Cevzekī Raḥmetu'llāh
411. Ebū Bekr-i Rāzī Raḥmetu'llāh
412. Ebū Bekr-i Müfīd Raḥmetu'llāhi Te'ālā
413. Ebū Bekr-i Ḳaşrī Raḥmetu'llāh
414. Ebū Bekr-i Mevāzīnī Raḥmetu'llāh
415. Ebū Bekr-i Uşyānī Raḥmetu'llāh
416. Ebū Bekr-i Meḡāzilī Raḥmetu'llāh
417. Ebū Bekr-i Ḳaṭī'ī Raḥmetu'llāh
418. Ebū Bekr-i Hemedānī Raḥmetu'llāhi Te'ālā
419. Ebū Bekr-i Keşşirī
420. Ebū Bekr-i Dāvud ed-Dīneverī Raḥmetu'llāh
421. Ebū 'Aliyy-i Rūdbārī
422. Ebū 'Alī eş-Şekāfī Raḥmetu'llāhi Te'ālā
423. Ebū 'Alī el-Mekātib el-Mısrī
424. Ebū 'Aliyy-i Meştūlī Raḥmetu'llāhi Te'ālā

425. Ebū ‘Aliyy-i Rāzī Raḥmetu’llāh
426. Ebū ‘Aliyy-i Ḥayrān Raḥmetu’llāhi Te‘ālā
427. ‘Abdu’llāh bin Muḥammed el-Ma‘rūf ve’l-Mūrta‘īş
428. ‘Abdu’llāh bin Muḥammed bin Menāzil Raḥmetu’llāh
429. Ebū ‘Alī Sīrcānī Raḥmetu’llāh
430. ‘Abdu’llāh bin Ḥaddād-ı Rāzī Raḥmetu’llāh
431. ‘Abdu’llāh-ı Nebāzānī
432. Ebu’l -Ḥayr-ı ‘Asḳalānī Raḥmetu’llāh
433. Ebu’l -Ḥayr-ı Ḥamşī Raḥmetu’llāh
434. İbrāhīm eş-Şeybānī Raḥmetu’llāh
435. İbrāhīm bin Aḥmed bin el-Müvār eş-Şūfī er-Rāķī
436. İbrāhīm el-Cīlī Raḥmetu’llāh
437. İbrāhīm-i Dihistānī
438. İbrāhīm-i Merġinānī Raḥmetu’llāh
439. İbrāhīm-i Nāzūvīr Raḥmetullāh
440. Muẓaffer Kirmānşāhī Raḥmetu’llāhi Raḥmetu’llāh
441. Ebu’l -Ḥasan Bennān
442. Ebu’l -Ḥüseyn bin el-Ḥīndī’l-Fārisī
443. Ebū Ca‘fer-i Muḥammed bin ‘Alī en-Nesevī el-Ma‘rūf bi-Muḥammed bin

Ġaltān

444. Ebū Sa‘īd el-A‘rābī
445. İbrāhīm bin Yūsuf bin Muḥammed ez-Züccācī
446. Ca‘fer bin Muḥammed bin Nuşayr el-Ḥuldī el-Ḥavvāş
447. Ebu’l -Ḥüseyn eş-Şūfī el-Ḳūşencī
448. Bindār bin el-Ḥüseyn Muḥammed bin el-Mühelleb eş-Şīrāzī
449. Ebū ‘Amr bin Nüceyd Raḥmetu’llāhi Te‘ālā
450. ‘Abdu’llāh bin Muḥammed bin ‘Abdu’r-raḥmān er-Rāzī
451. Ebu’l -Ḥüseyn es-Sīrvānī Raḥmetu’llāh
452. Ebū Süleymān-ı Nīlī Raḥmetu’llāhi Te‘ālā
453. Ebū Süleymān-ı Ḥavvāş-ı Maġribī
454. Ebu’l -Ḳāsım Naşrābādī
455. Ebū Bekr-i Rāzī Cīlī

456. Ebū Bekr-i Fālīznān
457. Ebu'l -Hüseyn el-Huşrī
458. Ebu'n-Naşr-ı Habbāz ve Ebu'l -Hasan-ı Sūhān Ajen
459. Şeyh Muḥammed Harrānī
460. Ebu'l -Hasan el-Urmevī
461. Ebu'l -Ḥayr-ı Mālīkī
462. Ebū Bekr eş-Şa' rānī
463. Ca'fer el-Ḥazzā'
464. Hişām bin 'Abdān
465. Ebū Muḥarriz Raḥmetu'llāh
466. Mü'mil el-Ḥaşşās
467. 'Alī bin Şeleviyye
468. Ebū'd-Ḍaḥḥāk
469. İbrāhīm el-Mütevekkil
470. Ebū Ṭālib bin Ḥazrec bin 'Alī
471. Ebū 'Aliyy-i Vārcī
472. Ebu'l -Fazl-ı Ca'fer el-Ca'dī
473. Ebu'l -Kāsım el-Kaşrī
474. 'Abdu'l-'azīz Buḥrānī
475. Ebu'l -Hasan-ı Hakīmī
476. Şeyh Ebū 'Alī Hüseyn bin Muḥammed el-Ekkār
477. Cemāle'd-dīn Muḥammed Bāklincār
478. Ḥ'āce 'Alī bin Ḥasan Kirmānī
479. Mīre-i Nişābūrī
480. Ebū 'Abdu'llāh et-Terūgindī
481. Ebū 'Abdu'llāh-ı Rūdbārī
482. Ebū 'Abdu'llāh-ı Me'nūk Raḥmetu'llāh
483. Ebū 'Abdu'llāh el-Muḥrī
484. Ebu'l -Kāsım el-Muḥrī Raḥmetu'llāhi Te'ālā
485. Ebū Muḥammed er-Rāsibī
486. Ebu'l -Hüseyn-i Ṭarzī
487. Ebu'l -Hüseyni's-Sīrvānī
488. Şeyh Aḥmed-i Cuvālger Raḥmetu'llāhi Te'ālā

489. Ebu'l -Hüseyn-i Haddād-ı Hirevî
490. Ebu'l -Muzaffer-i Tirmizî Raḥmetu'llāh
491. Emîrḥa-i Sifālfürüş
492. Şerîf Ḥamza-i 'Uḳaylî
493. 'Ārif-i 'Ayyār Raḥmetu'llāh
494. Ebu'l -Hüseyn-i Sālbih bin İbrāhîm Ḳaddesa'llāhu sırrahu
495. Ebū Ḥāmid-i Dostān
496. Şeyḥ Ebu'l -Fazl bin el-Ḥasan es-Seraḥsî
497. Ḥālū-yı Nişābūrî
498. Şeyḥ Aḥmed-i Naşr Ḳuddise sırruhu'l- 'azîz
499. Şeyḥ Ebū 'Aliyy-i Siyāh
500. Şeyḥ Ebū 'Alî eş-Şuyūsî el-Mervezî
501. Şeyḥ Muḥammed Ḳaşşāb-ı Āsilî
502. Şeyḥ Ebū 'Abdu'llāh-ı Dāsitanî
503. Ebū eṭ-Ṭayyib-i Sehl
504. Emîr 'Aliyy-i Ġabūr Raḥmetu'llāhi 'aleyh
505. Şeyḥ Ebū 'Abdu'r-raḥmān es-Sülemî en-Nişābūrî
506. Hüseyn bin Muḥammed Mūsā es-Sülemî
507. 'Alî bin 'Oşmān bin Ebî 'Alî el-Celābî el-Ġaznevî
508. Şeyḥ Aḥmed-i Neccār Esterābādî
509. Şeyḥ Ebū Zür'a-i Rāzî
510. Şeyḥ Ebū Zür'a-i Erdebîlî
511. Şeyḥ Mü'min-i Şîrāzî
512. Şeyḥ Ebū İshāḳ-ı Şāmî
513. Ḥ'āce Yaḥyā bin 'Ammār eş-Şeybānî
514. Şeyḥ Ebū 'Abdu'llāh-ı Ṭāḳî
515. Şeyḥ Ebu'l -Ḥasan Bişr-i Sencerî
516. Kākā Ebu'l -Ḳaşr-ı Büstî Raḥmetu'llāh
517. Kākā Aḥmed-i Sünbül ve birāderi Muḥammed-i Ḥūrçe
518. Ebū Manşūr Muḥammed el-Enşārî
519. Ebū Manşūr-ı Sūḥte
520. Şeyḥ Aḥmed-i Ceştî ve Ḥ'āce İsmā'îl Çeştî birāderi

521. Ebū Ḥaṣṣ-ı Ğāvurdānī
522. Bū Bişr-i Kūşānī Raḥmetu'llāh
523. Aḥmed Merḥāne ve Aḥmed Kāhidestānī
524. Şeyḥ Aḥmed-i Ḥacī Raḥmetu'llāh
525. Şeyḥ Bū Seleme-i Bāverdānī
526. Ebū 'Aliyy-i Zerger Raḥmetu'llāhi 'aleyh
527. Ebū 'Aliyy-i Keyyāl Raḥmetu'llāh
528. Ebū 'Alī Pūyeger Raḥmetu'llāh
529. Şeyḥ Ebū Naşr-ı Kabbānī
530. Şeyḥ İsmā'il Naşrābādī
531. Şeyḥ Ebū Hāşim eş-Şūfī
532. Şeyḥ Ebū Maşşūr Raḥmetu'llāh
533. Kāzur Ḳuddise sırruhu'l-'azīz
534. İsmā'il Kabbās-ı Cīreflī
535. Ebū Sa'īd-i Mu'allim
536. Şeyḥ Muḥammed Ebū Ḥaṣṣ Raḥmetu'llāh
537. Şeyḥ 'Ammū Ḳuddise sırruhu'l-'azīz
538. Şeyḥ Aḥmed-i Kūfānī
539. Ebu'l -Ḥasan-ı Neccār
540. Şeyḥ Ebu'l -Leys-i Kūşencī
541. Muḥammed 'Abdu'llāh-ı Kāzur-ı Merdī
542. Ḳurbenc Ḳuddise sırruhu'l-'azīz
543. Ebū 'Abdu'llāh Aḥmed 'Abdu'r-raḥmān ibni Naşr el-Mālinī
544. Sulṭān Mecde'd-dīn-i Tālib
545. Şeyḥ Maḥmūd Uşnevī
546. Ḥāce 'Abdu'llāh İmām-ı İşfahānī
Fī-Zikri'n-Nisā'i'l-'Ārifāti'l-Vāşılāti ilā Merātibi'r-Ricāl Raḥmetu'llāhi 'Anhumā⁴⁸
547. Rābi'a-i 'Adeviyye Raḥimehu'llāh
548. Lübābetü'l-Müte'abbide Raḥimehu'llāh
549. Meryemü'l-Başariyye Raḥimehu'llāh

⁴⁸ Burada kırmızı mürekkeple yazılmış başlıkla kadın sûfîlerin anlatıldığı bölüme geçilmektedir.

550. Reyhāne-i Vālihe
551. Mu‘āzatü’l-‘Adeviyye
552. ‘Uķiretū’l-‘Ābide
553. Şe‘vāne Raḥimehu’llāh
554. Kürdiyye Raḥimehu’llāhi Te‘ālā
555. Ḥafza binti Sīrīn
556. Rābi‘a-i Şā[miyye] Raḥimehu’llāhi Te‘ālā
557. Ḥalīme-i Dımışķiyye
558. Ümmi Ḥasān Raḥimehu’llāh
559. Fāṭıma-i Nişābüriyye
560. Zeytūne Raḥimehu’llāhi Te‘ālā
561. Fāṭıma-i Berda‘iyye
562. Ümmi ‘Alī zevce-i Aḥmed bin Ḥaḍraviyye
563. Ümmü Muḥammed vālide-i Şeyḥ Ebī ‘Abdu’llāh-i Ḥafif
564. Vālide-i Fāṭıma binti Ebī Bekr Raḥimehu’llāh
565. Fiḍḍa Raḥimehu’llāh
566. Telmīze-i Serīr-i Saķaṭī Raḥimehu’llāh
567. Tuḥfe Raḥimehu’llāhi Te‘ālā
568. Ümmi Muḥammed Raḥimehu’llāhi Te‘ālā
569. Ḥabībik Merviyye
570. Ka‘b kıızı Raḥimehu’llāhi Te‘ālā
571. Fāṭıma binti el-Müşennā
572. Cāriye-i Sevdā Raḥimehu’llāh
573. İmre’e-i Mechūliyye
574. Cāriye-i Mechūle Raḥimehu’llāh
575. İmre’e-i Mışriyye-i Uḥrā
576. İmre’e-i Mışriyye Raḥimehu’llāh
577. İmre’e-i Ḥārezmiyye
578. Ḥabeşiyye Raḥimehu’llāhi Te‘ālā
579. İmre’e-i İşfahāniyye
580. İmre’e-i Fārisiyye Raḥimehu’llāh

[1b] Bismi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

Elḥamdu lillāhi ellezī ce'ālā merā'īye kulūbu evliyā'ihī mecāliye cemāli vecihi'l-kerīm ve elāḥa minhā 'alā şafāyihī vucūhihim levāyihī nūrihī'l-ḳadīm feşārū bi-ḥaysū izā raev zikra'llāhi ve'ş-şalāti 'alā efzale men ertefe'a ḥucubu'l-kevnī 'an basarī 'an başāirihim ve enkeşefe sırru sareyāni vucūdihi e'ssārī fī'l-küllī 'alā serāirihim femā raev fī'l-vucūdi illā iyyāh ve 'alā ālihi't-tayyibīn ve aşḥābihi'z-zāhirīn ve 'alā men tebi'ahüm ve teb'a tābi'ahüm ecma'in ilā yevmü'd-dīn.⁴⁹

Ammā ba'd böyle irād ider. Ol pā şikeste-zāviyeyi ḥamūl ve kim nām-ı 'Abdu'r-raḥmān bin Aḥmed el-Cāmī *şebbetahu'llāhu 'alā nehci'ş-şıdkı ve's-sedādi fī'l-'ameli'l-ḳavli ve'l-i'tikād⁵⁰* ki Şeyḫ İmām 'ālim u 'ārif Ebū 'Abdu'r-raḥmān Muḥammed bin Hüseyn es-Sülemī en-Nişābūrī ḳaddesa'llāhu Te'ālā rūḥahu. Meşāyih-ı tarīḳat ve fuḫalā-i ḥaḳīḳat ḳaddesa'llāhu Te'ālā erḥamuhum ve ervāḥahüm ce'ale cennete meşvāhüm ki kübrā-i küberā-i dīn ve 'uzmā-i yakīn dirler. Ve cāmi'dürler 'ulūm-i zāhir ile 'ulūm-ı bātına. Anlaruñ seyr u ḥālāt ve sülūk u maḳālātın beyān ider bir kitāb cem' idüp *Ṭabaḳātu'ş-Şūfiyye*-nām ḳomışdur. Ve anı biş ṭabaḳa idüp bir cemā'atden 'ibāret itmişdür ki yā zamān-ı vāḥidde veyā ezmine-i muteḳāribede envār-ı velāyet ve āşār-ı hidāyet anlardan nümāyān idüp ve mürīdleruñ sefer u riḥletlerin ve anlardan müstefīd olmaların zikr u beyān itmişdür. Ve her ṭabaḳada bu ṭā'ifenüñ meşāyih u e'imme ve 'ulemā vü maḥremelerinden yigirmi 'azīzūñ iktizā-yı vaḳt u maḳām ḥasebiyle kelimāt-ı ḳudsiyye ve şemāyil-i merzıyyelerinden ol nesneler ki delālet ider. Tarīḳatine ve 'ilm u ḥāl ve sīretine birer birer işāret ve beyāna getürmişdür. Ve Ḥazret-i Şeyḫü'l-İslām ve keḫfü'l-enām nāşıru's-sünneti ḳāmi'il-bid'ati Ebū İsmā'il 'Abdu'llāh bin Muḥammed el-Enşārī el-Hirevī *ḳaddesa'llāhu Te'ālā rūḥahu* ol kitābı meclis ve şoḫbet ve mecāmi'-i tezkīr [2a] ve mevi'zatında imlā buyururlar idi. Ve ba'zı meşāyihlaruñ ol kitābda mezkūr olmayan sözlerinden ve kendüñün ba'zı ezvāḳ-ı vicdānlarından izdiyād ve izāfe buyururlar idi. El-ḥaḳ ol bir kitāb-ı laṭīf ve bir mecmū'a-yı şerīfdür ki ḥaḳāyik-ı ma'ārif-i şūfiyye ve deḳāyik-ı leṭā'ife-yi 'āliyye müştemildür. Lākin ol 'aşruñ lisānı ki her biri ḳadīm idi. Ol zamān ile vuḳū' bulup kātibinüñ taşḫīf u taḥrīfi bir mertebede idi ki ekşer mevāzı' ve ma'ātibleri sehv ile fehmin olınmasında 'usret çekerler idi. Ve bundan ḡayrı ba'zı muḳaddimleruñ ve Ḥazret-i Şeyḫü'l-

⁴⁹ Hamdolsun Allah'a ki velîlerinin kalpleri O'nun güzelliğinin aynasıdır, O'nun ezeli nuru yüzlerine yansır. Allah'ı anıp Peygamberimize salât getirince dünyanın perdeleri gözlerinden kalkar, Allah'ın her şeye işleyen varlığını içlerinde duyarlar. Artık varlıkta yalnızca O'nu görürler. Peygamberimizin temiz ehline, pak ashabına ve onların yolunda gidenlere, kıyamet gününe kadar tabi olanların tümüne selâm olsun.

⁵⁰ Allah onu amel, söz ve itikatta doğruluk ve isabet yolu üzere sabit kılsın.

islām ve mu‘āşırîlarınuñ ve ba‘zı muahhîrinuñ dahı zikrlerinden hālî idi. Ve nice müddet bu hâkîrûñ hâtırından geçer idi ki “‘*alā kadru’l-vus‘u ve’t-ṭāḳate*⁵¹” anuñ taḥrîr u taḳrîrine sa‘y u kûşîş⁵² itdüm. Ve ol nesneler ki ma‘lûmdur. Ma‘ârif-i rûzgâr olan ‘ibâret ile beyâna getürem. Ve ol nesneler ki mefhûmumuz olmaz. Hicâb-ı setr u kitmânda ḳadîm, sâ‘ir kütüb-i mu‘teberâtta kelâm-ı belâgat-encâm cem‘ u intihâb u ma‘ârif ile taḥşîl u iktisâb ve aña izâfe ve levḥ-i tibyâna terḳîm u müzâfe olinup ve ol cemâ‘atleruñ ki şerḥ-i ahvâl u maḳâmât ve ma‘ârif u kerâmât ve târiḥ-i vilâdât u vefâtları ol kitâbda mezkûr u mestûr olmamış ola. Bu kitâb-ı müsteṭâba ḳalem-i müşḳîn-raḳam ile zamm eyleyem. Ammâ vukû‘-ı ‘alâyıḳ ve hücum-ı ‘avâ‘iḳ sebebiyle müyesser olmaz idi. Ol müddete degin ki târiḥ-i *sene aḥadî ve semânîn ve semân-mi’e*. Dervîşleruñ muḥabbeti ve sâlik u şadıklarûñ mu‘teḳidî Emîr Nizâme’d-dîn ‘Alîyyi Şîr e‘azze’llâhu Te‘âlâ bi‘izzî ḳabûlihi ve veffeḳahü li-sülûk-ı ṭarîḳi vuşûlihi ki ṭav‘ u er-rızâ-i mertebeyi ve zîb u mesned-câh-ı ‘ulyâdan i‘râz idüp ḳadem-i teslîm ve rızâ ile cadde-i faḳîr sülûkına iḳbâl buyurdu. Bu hâkîrden ancılâyın hâtıra ki göñlümden giçer ve ḳalbimde eşer ider idi. İstid‘â vü iltimâs eylemeleriyle dâ‘iyye-i ḳadîm şüret-i tecdid ve daḡdaḡa-i sâbıḳ semt-i taḳviyyet ve te’kîd buldı. Ve’l-hâzâ şıdk-ı himmet u ḥulûş-ı ṭaviyyet ile anuñ ma’nâsı niyyetine ve istiḳşâsı emniyyetine şurû‘ olındı. Mütâla‘a idenleruñ meḳârim-i aḥlâḳ ve merâsim-i eşḳâklarından me’mûl u melḥûz olinur ki ḳaçan ki yümn-i enfâs-ı ṭayyibe-i evliyâ’u’llâh ve feyz-i ervâḥ-ı muḳaddese-i ricâlu’llâhdan vakîitleri ḥoş ola.

[2b] Bu cem‘iyyet ve te’lifüñ bâ‘işî ki *Nefehâtü’l-Üns* tayyibe-i meşâyih ki ḥaṭâyir-i ḳudsden irişüp ve müştâḳân maḥâzır-ı ünsüñ meşâm-ı cânlarına esmişdür. Aña *Nefehâtü’l-Üns min Ḥaḍarâtü’l-ḳuds* diyü tesmiye olunmuşdur. Güşe-i hâtırlarından çıkarılmaya, du‘â-yı ḥayr ile yâd eyleyeler. *Ve’t-tüklân fî cemî‘i’l-aḥvâl ‘alâ Müheymini’l-Müte‘âl*.⁵³

Ammâ sebeb-i terceme-i kitâbu’l-müsteṭâb nefehât-i keşîrû’l-füyûzât oldur ki bu hâkîr-i kemterîn Muḥammed bin Hüseyin, niçe müddetler idi ki iş bu kitâba ṭâlib u muṭâla‘asına râḡıḳ iken bi-ḥamdî’llâhî ve’l-minneh ol maḳsûda vâsıl ve ol dâ‘iyemiz ḥâşıl olmaḡın her meclis u maḥfelde ki zıḳr u ḳırâ‘at olinur idi. Zebân-ı Fâriside te’lif olınmaḡı ile ol lisânda mümâresetleri olanlaruñ meşâmm-ı cânları mu‘aṭṭar ve dimâḡ-ı rûḥları mufahḥar olup âḡâz-ı ma‘ânîsinden tene‘umât ḥâşıl iderler idi. Ve lisân-ı Fâriside mahâretleri olmayanlaruñ ârâyîş-i fehmleri muḥtefî olmaḡın şemere-i ifhâmına elleri yetmeyüp ve gülistân-ı fehâvîlerinde goncaları yetüp

⁵¹ İmkân ve takat ölçüsünce anlamına gelmektedir.

⁵² Çabalamak anlamına gelmektedir.

⁵³ Ve her durumda tevekkül, her şeyi gözetip koruyan yüceler yücesi Allah’adır.

zebân-ı Türkiye tercüme olmasın iltimâs itdükleri eyyâmlar sultân-ı şark u garb şehinşâh-ı bahır u berr İskender-i zamân ve hâkân-ı cembr-makarr, sultân-ı ‘azîmü’ş-şân ve hâkân-ı kavîmü’l-burhân zıll-ı Yezdân halîfe-i zamân kâtı’-ı ehlü’l-küfr ve’l-‘udvân, mazhar-ı rusûmu’l-‘adl ve’l-ihsân, sultânü’l-berreyn u hâkânü’l-bahreyn, hâdimü’l-Haremeynü’ş-şerîfeyn, sultân ibnü’s-sultân ibnü’s-sultân ve’l-hâkân ibnü’l-hâkân ibnü’l-hâkân, es-sultân İbrâhîm Hân İbnü’s-sultân Ahmed Hân ahi’s-sultân Gâzî Murâd Hân, lâ-zâle meyâminü’s-salţanatü’z-zâhiretü maqrûneten ilâ intihâ’i’z-zamân, bi-‘inâyeti’l-meliki’l-müste‘ân hazretlerinin zamân-ı şerîflerinde terceme olunur. Erbâb-ı nazardan istid‘â ve irticâ olunur ki zîr u bâlâsın ve sehv u hatâsın dâmen-i ma‘zeret ve ‘afvlarıyla mestûr tuta. Li-rağbeti vücûdihî.

Temhîd fi’l-Kavli fi’l-Velâyeti ve’l-Veliyyi

Velâyet, veliden müştakdur karîb olmağ-ıla ve ol ise iki kısımdur. Velâyet-i ‘âmme ve velâyet-i hâşşa. Velâyet-i ‘âmme müsterekdür. Cümle mü’minler arasında *kâle’llâhu Te‘âlâ: [3a] “[Allâhu] veliyyu’llezîne âmenü yuhricuhum mine’z-zulumâtı ila’n-nûr.”*⁵⁴ Ve velâyet-i hâşşa mahşûşdur erbâb-ı sülûkuñ vâsıllarına.

Ve hiye ‘ibâreti ‘an fenâ’il-‘abd fi’l-hakkı ve beķâ’i bihi kâlû lî hüve’l-fânî fihi ve’l-bâķî bihi⁵⁵ve fenâ’ibâretdür nihâyet-i seyr-i ilâ’llâhdan ve beķâ’ibâretdür bidâyet-i seyr-i fi’llâhdan. Ol maħal muħakkak olur ki bendeye fenâ-i muṭlaķdan sonra bir zât-ı vücûd-ı muṭahhar levş-i ḥadeşâtdan erzânî tuta. Tâ anuñ ile ‘âlem ittışâfdur. Evşâf-ı İlâhî ve taħalluķ-ı bi-aḥlâķ-ı Rabbânî ile teraķķî eyleye.

Ebû ‘Alî Cürcânî Raḥmetu’llâhi Te‘âlâ buyurur ki: *El-veliyyu hüve’l-fânî min ḥâlihi’l-bâķî fi müşâhedeti’l-hakkı lem-yekün lehü ‘an-nefsihi iḥbârun ve lâme’a gayru’llâhu kararun.* Velî oldur ki kendü ḥâline fânî ola. Ve bâķiligi ancak Ḥaķ Te‘âlânuñ müşâhedesine ola. Ve mümkün olmaya ki kendü kendüden ḥaberi olup Ḥaķ Subḥānehü ve Te‘âlâdan gayrı ile şabr u karar tuta.

İbrâhîm Edhem Raḥmetu’llâhi Te‘âlâ ‘aleyh bir kimesneye didi ki: İster iseñ evliyâ’ullâhdan bir velî olasın? Didi: İsterim. Buyurur ki: *Lâ terğabü fi şey’in mine’d-dünyâ ve’l-âḥireti ve efrâğ nefseke,*⁵⁶ Allâhu Te‘âlâ hazretlerinden gayrısına i‘râz itmek olur ve

⁵⁴ Allah, iman edenlerin dostudur. Onları karanlıklardan aydınlığa çıkarır. (Kur’an-ı Kerim, 2/257).

⁵⁵ Kulun Hak’ta fenâsı ve O’nunla bekâsı hakkında şöyle demişlerdir: “O, Hak’ta yok olan ve Hak ile bâķî kalandır.”

⁵⁶ Dünya ve âhiretten hiçbir şeye rağbet etme, nefsinı (onlardan) boşalt!

kendüni fâriğ it Hâk Subhānehu ve Te‘ālā dostlığına ve göñliñe dünyā ve ‘uqbā içün yol virme. Ve kalbün yüzün Hâkka tut. Kaçan ki bu evşâf sende mevcūd ola, velī olasın.

Ve fî'l-Risāletü'l Kuşeyriyye: *İnne'l-veliyyi lehu ma' niyāni aḥaduhumā fî'ile bi-ma'nā mef'ul u hüve men yetevellā allāhu emrihi. Kale'llāhu Te'ālā: "ve hüve yetevelle ş-şālih'in"*⁵⁷ *Fe-lā yukilhu ilā nefsihi laḥẓaten bel yetevāliye'l-ḥaqqı sübhānehu ri'āyetihi ve ş-sānī fā'ilu mübālağaten mine'l-fā'ili ve hüve'llezī yetevellā 'ibādeti'llāhi ve ṭā'ātihi fe-'ibādetihi tecrī'aleyhi 'ecrī' aleyhi yeteveli en yetehalleluhā işyānen ve küla el-vaşfeyni vācibun ḥattā yekūne'l-veliyyi veliyyen yecibū kıyāmuhu bi-ḥuḳūķi'llāhi 'ale'l-istikṣā'i ve'l-istifā'i ve devāme ḥıfzı'llāhi iyyāhu fī's-serrā'i ve'z-zarrā'i ve min şartı'l-veliyyi en yekūne maḥfūzan ke-mā enne min şartı'n-nebiyyi en yekūne ma'şūmen fe-küllī men kāne li'ş-şer'i 'aleyhi i'tirāz fe-hüve mağrūrun muḥādī'un kaşdā.*⁵⁸

Ebū Beyezīd-i Bestāmī Kāddesa'llāhu Te'ālā Sırrahu'l-'azīz: [3b] *Ba'zı min vaşf-ı bi'l-velāyete fe-lemmā ve fī mescidihi ka'ade yenteziru ḥurūcihi fe-ḥarace'r- raculu ve remā bi-büzākati tūcāhe'l-kıblete fenşarif Ebū Yezīd ve-lem yüsellim 'aleyhi ve kāle hāzā raculu gayre me'mūnin 'alā edebin min ādābi'ş-şer'i fe-keyfe yekūnu emīnen 'alā esrāri'l-ḥaqqı.*⁵⁹

Şeyḫ Ebū Sa'īd Ebu'l -Ḥayr Kāddesa'llāhu Sırrahu'l-'azīz: Yanına bir kimesne gelüp ve āhestece şol ayağıyla mescide girdi. Şeyḫ eyitdi ki: Dön girü ki her kim dost evine edeb ile girmesin bilmeye bizüm meclisimüze yaramaz ki anuñ ile şoḫbet idevüz.

El-Kavlu fî'l-Ma'rifeti ve'l-Ārif⁶⁰ ve'l-Müte'arri fi ve'l-Cāhili

Ve-fi'l-faşli'l-evveli mine'l-bābi'ş-şālih min *Tercemeti'l-'Avārif:*

⁵⁷ O (Allah), bütün sâlihlerle velilik eder. (Kur'an-ı Kerim, 7/196).

⁵⁸ "Veli" kelimesinin iki anlamı vardır. Bunlardan biri "mef'ul" (kendisine fiil yapılan) manasındadır. Yani Allah'ın işlerini üzerine aldığı kişidir. Yüce Allah şöyle buyurmuştur: "O, salihlerin velâyetini (işlerini) üstlenir" (Kur'an-ı Kerim, 7/196). Böylece Allah onu bir an bile kendi nefesine bırakmaz, bilakis Hak Teâlâ onu daima koruması altında tutar. İkinci anlamı ise "fa'il" (fiili yapan) vezninde mübalağa ile gelir. Yani Allah'ın ibadetini ve itaati üzerine alan, bunları kendisine görev edinen kimsedir. Onun ibadeti sanki Allah'ın yardımıyla işleniyor gibidir, sevap da bu sayede onun lehine yazılır. Bu iki vasıf da veli için gereklidir. Çünkü velinin veli sayılabilmesi için Allah'ın haklarını eksiksiz ve tam bir şekilde yerine getirmesi, Allah'ın koruması altında sürekli bulunması gerekir ki ister bollukta olsun ister darlıkta. Velinin bir şartı da korunmuş (mahfuz) olmasıdır. Tıpkı peygamberin şartının masumiyet olması gibi. Kim şer'i hükümlere karşı bir itiraz ve itaatsizlik içindeyse o aldanmış ve kasıtlı olarak hile yapan bir kimsedir.

⁵⁹ Veliliğin şartlarından biri de edeptir. Ebū Yezīd bir gün mescitte oturup bir adamın çıkmasını bekliyordu. Adam çıkınca kibleye doğru tükürdü. Bunun üzerine Ebū Yezīd arkasını dönüp oradan ayrıldı, ona selam bile vermedi. Şöyle dedi: "Şeriatın edebine güvenilmeyen bir kimseye, Allah'ın sırları nasıl emanet edilebilir?"

⁶⁰ Metinde sehven ma'rif olarak yazılmış kelime ârif olarak düzeltildi.

Ma‘rifet ‘ibāretdür ma‘lûm-ı mücmeli bilmekdür. Şuver-i tefâşıl-da nice ki ‘ilm-i nahiv meşelâ bile ki her biri ‘avāmilden lafzî ve ma‘nevî ne ‘amel ider. Buncılayın bilmek mücmelen ‘ilm-i nahivdür. Ve dahı her ‘âmilün bilmesi andan ‘ala’t-tafşıl sevâd-ı ‘Arabî okudığı vaqıtde bî-tevkîf ve ru’yet ve anuñ isti‘mâli kendü maḥallinde ma‘rifet-i nahivdür. Ve girü fikr u ru’yet ile bilinmesi ta‘rif-i nahiv u bâ-vücûd ‘ilm ile andan ġâfil olmak sehv u ḥaṭâ bes⁶¹ ma‘rifet-i rubûbiyyet ‘ibāretdür. Rabbu’l-‘izzetün zât u şıfâtın bilmekden şûr-ı tefâşıl-ı aḥvâl u ḥavâdiş u tevezzülde andan şoñra ki bir sebîl-i icmâl ma‘lûm olmuş ola ki mevcûd-ı ḥaḳîķi ve fi’l-i muṭlaḳ oldur. *Subḥānehu ve Te‘ālā ‘uluvven kebîrā.*⁶²

Ve tā kim şûret-i tevḥîd mücmel-i ‘ilmî ve mufaşşal-ı ‘aynî olmaya nice ki şāḥib-i ‘ilm-i tevḥîd şûr-ı tefâşıl-ı vaḳâyî‘de ve aḥvâl-i müteceddide mütefâde zarar u nef‘den ve ‘aṭâ vü men‘den ve ḳabz u başt zârr u nâfi‘ ve mânî mütî u mânî‘ ḳâyiz u bâsıt Ḥaḳ Subḥānehu ve Te‘ālā Ḥazretlerinden göre ve bile. Tevaḳḳuf u ru’yetsiz aña ‘ârif dimezler. Ve eger ol vecihle de andan ġâfil ola ve te’sîrât-ı ef‘âlî veşâyıṭa ḥavâle eyleye aña sâḥî vü lâḥî ve müşrik-i ḥafî dirler.

Meşelâ eger tevḥîdüñ ma’nâsın taḳrîr idüp ve kendüyi müstaḡraḳ-ı baḥr-ı tevḥîd göstere, ġayrılar aña inkâr yolından redd idüp diyeler ki: Bu söz ḥâl yüzinden degüldür. Belki netîce-i fikr u ru’yetdendir. Fi’l-ḥâl incinüp aña ḥışm ide ammâ [4a] bilmeye ki bu incinmek münkirler ḳavlinün ‘ayn-ı mışdâķıdır. Ve illâ fâ’il-i muṭlaḳı bu inkâr şûretinde bilse idi ḥışm itmezdi. Ve ma‘fret-i İlâḥisinün merâtibi var:

Evvel oldur ki: Her eşer ki bolur fâ’il-i muṭlaḳ celle zikruhudan bile nice ki bilinmişdür.

Şânî oldur ki: Her eşer ki bolur fâ’il-i muṭlaḳ celle zikruhudan yaḳîn ile bile ki ḳanḳı şıfatuñ neticesidür anuñ şıfatından.

Şâliş: Ḥaḳ Subḥānehu ve Te‘ālā Ḥazretlerinin murâdın her şıfatuñ tecellisinde anlaya.

Râbi‘ oldur ki: ‘ilm-i İlâḥî şıfatın kendü ma‘rifeti şûretinde girü añlaya bile ve kendüyi dâ’ire-i ‘ilm u ma‘rifetden bi’l-vücûd iḥrâc eyleye nice ki Cüneyd ḳaddesa’llāhu Te‘ālā sırrahu’l-‘azîz ḥazretlerinden su’âl itdiler ki: Ma‘rifet nedür? Buyurur ki: *El-ma‘rifetü vücûdı*

⁶¹ “Pes” kelimesi b ile imla edilmiştir.

⁶² Onu (Allah’ı) tenzih ederiz; O, pek büyük bir yücelikle yücedir.

cehlike 'inde kıyāmi 'ilmehü.⁶³ Didiler ki: *Zidnen eyzāhan*.⁶⁴ Buyurdu ki: *Hüve'l- 'ārif u ve'l- ma' ruf*.⁶⁵ Ve ne deñlü ki merātib-i kurb ziyāde ola. Ve āşār-ı 'azamet-i İlāhî zāhire dek ola. 'İlm-i cehle ziyāde hāşıl olup ve mā'rifet-i fikret ziyāde ola. Hayret hayret üzre artup feryād *rabbi zidnī tahayyuran fike 'ārifēke*⁶⁶ nihādından çıka. Ma' nī ki taqrīr oldı. Ma' rifet degül 'ilm-i ma'rifetdür. Zīrā ma'rifet emr-i vicdāniyetdür. Ve taqrīr andan kâşırdur. Ammā 'ilm-i muḳaddem oldur bes ma'rifet 'ilmsüz muḫal. Ve 'ilm ma'rifetsüz vebāl olur.

El-Ḳavl fī-Ma'rifetu's-Şüfī ve'l-Mutaşavvufi ve'l-Melāmeti ve'l-Fakīri ve'l-Farkī Beynehum

Ve fī'l- 'āşer-i mine'l-bābu's-şāliḡ min *Tercümetü'l- 'Avārif* ma'lūm ola ki insānuñ merātib ṭabaḳatı ḳat ḳat olup üç ḳısma mebnīdür:

Evvelki kısım: Mertebe-i vāşılān u kāmīlāndur. Ol ise ṭabaḳa-i 'ulyādur.

İkinci kısım: Ḳısm-ı sālīkān-ı ṭarīḳ-i kemāldür. Ve ol ise ṭabaḳa-i evsaṭdur.

Üçünci: Ḳısm-ı muḳīmān-ı eşrār ṭabaḳa-i suflādur. Vāşıllar ve muḳarribler ve sābıqlardur. Ve sālīkān-ı ebrār ve aşḫāb-ı yemīn ve muḳīmān-ı eşrār ve aşḫāb-ı şimāldürler.

Enbiyālar şalavātu'llāhu Te'ālā ve selāmeḫüden şonra ehl-i vuşul iki ṭā'ifedürler:

Evvel: Meşāyiḡ-ı şüfiyye ki Ḥazret-i Resūlu'llāh şalla'llāhu Te'ālā 'aleyhi ve sellemüñ mütābi'at-ı kemālī vāşıtasıyla mertebe-i vuşul bulmuşlardur. Ve andan şonra rucū'idüp ḫalḳ da'veti içün mütābi'at ṭarīḳıyla me'zūn ve me'mūr olmuşlardur. Ve bu ṭāyifeye mükemmel dirler ki faẓl-ı 'ināyet-i ezelī anları istiḡrāḳdan şonra 'ayn-ı cem'[3b] ve lücce-i tevḫīdde māhī-i fenā şikeminden sāḫil-i tefrīḳa ve meydān-ı beḳāya ḫalāşlık ve menāşlık erzānī buyurmuşdur. Tā ḫalḳı necāt ve deracāta delālet iderler.

Ve ammā ikinci cemā'at [kāmīl-i ḡayr-ı mükemmil]⁶⁷ anlardır ki derece-i kemāle vuşul bulduḳdan ḫavāle-i tekmīl ve ḫalḳa rucū'ları anlara müyesser olmadıḡından ḡarḳa-i baḫr-i cem' oldılar. Ve fenā balıḡınuñ ḳarnında ancılayın nā-cīz ve müstehlik oldı meger ki anlarıñ hergiz ḫaber ve eşerleri sāḫil-i tegarruḳa ve nāḫiyyet-i beḳāya irişmeyüp sālīk-i zümre sükkān-ı ḳıbb

⁶³ Marifet, O'nun (Allah'ın) ilminin mevcudiyeti (sonsuzluğu) karşısında (kişinin) kendi bilgisizliğinin idrakinde olmasıdır.

⁶⁴ Biraz daha açıklayın!

⁶⁵ Bilen de bilinen de O'dur (Allah'tır).

⁶⁶ Rabbim! Sana olan hayretimi artır ki seni bileyim.

⁶⁷ Parantez içindeki bu kelimeler derkenara yazılmıştır.

ğayret u diyār-ı hayretde inhirāt buldılar. Ve vuşul-ı velāyet kemālinden soñra gayrilerün tekmi̇li anlara tefvīz olunmadı.

Ve ehl-i sülūk dağı iki kısımdurlar. Mağşad-ı a‘lā ṫalibleri ve vecchi’llāh mürīdleri *yürīdūne vecchehū*⁶⁸ ve biri dağı cennet-i a‘lā ṫalibleri ve āḫiret mürīdleri. *Ve min kūm men yürīdū’l-āḫirete*.⁶⁹

Ve ammā Ḥaḳ ṫalibleri iki ṫā’ifedürler mutaşavvıfa ve melāmiyye. Mutaşavvıfa ol cemā’atdürler ki ba‘zı şıfāt-ı nufūsdan ḥalāş bulmuşlardur. Ve şūfīlerün ba‘zı aḥvāl u evşāflarına muttaşıf olup aḥvāllerine nihāyetine muṭṭali’ olmuşlardur. Ve lākin müteşebbiş ezyāl-i beḳā-yı şıfāt nufūsdan ḳalmış olalar. Ve ol sebeble vuşul-ı ḡāyet u nihāyet ehl-i ḳurb u şūfiyyede müteḫallif ola.

Ve ammā melāmiyye: Melāmiyye ol cemā’atdürler ki ri‘āyet-i ma’nī iḥlāşda ve muḥāfazat-ı ḳā’ide-i şıdkda bezl-i mechūd idüp iḥfā-yı ṫā’āt u ketm-i ḫayrātı ḫaḳ nazarından mübālaḡa ile vācib bileler. Ḥuşuşan ki a‘māl-i şāliḫādan bir daḳıḳa mühmel-i ḳavmiyyeler ve cümle feżāyil u nevāfili temessūki levāzımdan ‘add ideler ve anlarun meşrebleri külli evḳātda ma’nī ma’nī-i iḥlāş-ı taḫḳīḳi ola. Ve lezzetleri kendü a‘māl u aḥvāllerine Ḥaḳ Sübhānehu ve Te‘ālā Ḥazretlerinün teferrūd-i nazarı nice ki ‘āşī zuhūr-ı ma’siyyetden ḫazer üzredür. Anlar dağı zuhūr-ı ṫā’at ki maḫinne-i riyā ola. Ḥazer üzredirler. Tā ḳavā’id-i iḥlāş ḫalel bulmaya. Ve ba‘zıları dimişlerdür: El-melāmiyyeti *hüvellezī lā yazheru ḫayran velā yezharu şerran* ve bu ṫā’ife ise her nice ki ‘azīzū’l-vücūd ve şerīfū’l-ḫāl ola. Ger henüz ḫicāb vücūd-ı ḫaḳıyyāt anlarun nazarlarında bi’l-küllīye münkeşif olmamış [4a] ola. Ve ol sebeble müşāhede-i cemāl tevḫīd ve ma‘āyene-i ‘ayn-ı takirde maḫcūb ḳalmış olalar. Zīrā aḫfā-i a‘māl ve setr-i aḥvāl ḫaḳ nazarından müş‘ir u müvezzindür. Ru’yet-i vücūd-ı ḫaḳa ve kendü nefisleri ki mānī’ ma’nī-i tevḫīddür. Ve nefis-i ḫor cümle iḡbārdandır ki henüz kendü ḫāline nazar ider. Mütāla‘a-i a‘mālden ve kendü aḥvālinden bi’l-küllīye iḡbārı iḫrāc itmemişdürler. Ve anlar ile şūfiyye arasında fark oldur ki cezbe-i ‘ināyet ḳadīme-i şūfiyye bi’l-küllīye anlardan intizā’ itmiş idi.

Ve ḫicāb-ı ḫaḳ ve ‘ināyetini anlarun nazar-ı şuhūdlarından ḳaldırmış idi. Lā-cerem işbāt-ı ṫā’āt ve şudūr-ı ḫayrātı kendüyi ve ḫaḳı arada görmeyüp itlā’-ı nazar-ı ḫaḳda me’mūn olalar. Ve iḫtifā-i a‘māl ve setr-i aḥvāle muḳayyet olalar. Eger vaḳt-i maşlaḫatın izḫār-ı ṫā’ātde göreler, izḫār ideler. Ve eger anun iḫfāsında göreler, iḫfā ideler. Pes melāmiyye-i muḫlişler

⁶⁸ Onun rızasını isteyerek... (Kur’an-ı Kerim, 6/52).

⁶⁹ İçinizden ahireti isteyenler de vardı (Kur’an-ı Kerim, 3/152).

kesr-i lām ile ve şūfiyye-i muhlaşlardur feth-i lām ile. *İnnā ahlāṣnāhum bi-ḥālīṣatin*⁷⁰ anlarıñ vaşf-ı hālleridür.

Ammā āḫiret t̄alibleri dört t̄a'ifedürler: Zühhād ve fuḳarā ve ḥuddām ve 'ubbād. Ammā zühhād bir t̄a'ifedürler ki nūr-ı imān ve ikān-ı cemāl ile āḫiret müşāhede iderler. Ve dünyāyı şūret-i ḳabīḥ ile mu'āyene görürler. Ve min-ba'd anuñ zīnet-i müzahref-i fānīsine rağbet itmeyüp cemāl-i ḥaḳīḳī olan bākīye rağbet gösterirler. Ve bu t̄a'ifenüñ şūfiyyeye taḥalluḳı anuñ-çündür ki zühhād kendü ḥazṣı için Ḥaḳdan maḥcūb olur. Zīrā maḳām-ı ḥazṣ nefsdür. *Fī-hā mā teṣteḥī enfüsüküm*.⁷¹

Ve şūfī ise müşāhede-i cemāl-i ezeli ve muḥabbet-i zāt-ı lem-yezeli için bunun ikisinden daḫı maḥcūbdur. Nice ki dünyādan def'-i rağbet itmişdür, āḫiret için daḫı rağbeti maşrūf ola. Pes şūfinüñ zühdde mertebesi var. Zāhidüñ ol mertebesi üzre ki ḥazṣ-ı nefis andan uzak ola. Ve ammā fuḳarā ol t̄a'ifedürler ki emvāl u esbāb-ı dünyevīden hiç bir nesneye mālīk [4b] olmamışlar ola. Faḫl u rıdvān-ı İlāhī talebinde cümleñ terkin itmiş olalar. Ve bu t̄a'ifenüñ bir nesne terkine bā'ış üç şeydendür:

Evvel: Recā'-i taḥfīf ḥisāb yāḥud 'ıḳāb zīrā ihlāle ḥisāb lāzım ve ḥarāma 'azāb lāzım. *Helālīhā ḥisābehüm ve ḥarāmūhā 'azābehüm*.⁷²

İkinci: Tavaḳḳu' faḫl-ı şevāb ve müsābaḳat-ı duḫūl-i cennet zirā fuḳarā biş yüz yıl aḡniyādan evvel cennete gireler.

Üçüncü: Taleb-i cem'iyet ḥāṭır u ferāḡat bāṭın-ı t̄a'ātuñ keşreti ve ḳalbüñ anda ḥuzūrı olmak için ve faḳirüñ melāmiyyete ve mutaşavvıfiyyete taḥalluḫı anuñ iledür ki ol t̄alib-i cennet ve kendü ḥazṣ-ı nefis isteyicidür. Ve anlar ise t̄alib-i Ḥaḳḳ ve anuñ ḳurbın isteyicidürler. Ve bu mertebeden taşra faḳire bir maḳām var. Melāmiyye ve mutaşavvıfa maḳāmları üzre ve ol ise şūfinüñ vaşf-ı ḥāşşıdır. Zīrā şūfinüñ egerçi mertebesi faḳirüñ mertebesinden taşradur ve lākin faḳirüñ ḥülāṣa-i maḳāmı içre mündericdür. Ve sebebi oldur ki şūfinüñ maḳām-ı fuḳarāya 'ubūrı cümle şerāyıt ve levāzımdandır. Ve her maḳām ki andan teraḳḳī ide, anuñ şafāret u neḳāret sinn-i intizā' gösterüp ve kendü maḳāmı rengin vire, pes fuḳarā maḳām-ı şūfiyyede bir ziyāde vaşf olmuş ola ve ol sebep neseb-i cem'-i a'māl ve aḫvāl-i maḳāmātıdır. Kendüden ve anuñ ve anuñ 'adem-i temellükünden ki hiç 'amel ve hiç ḥāl ve hiç maḳām kendüden görmeyüp

⁷⁰ Biz onları, tertemiz bir hasletle arındırdık. (Kur'an-ı Kerim, 38/46).

⁷¹ Orada canlarınızın çektiği her şey vardır. (Kur'an-ı Kerim, 41/31).

⁷² Onun helali hesaba, haramı ise azaba sebep olur.

ve kendüye mahşûş bilmeye belki kendüsin dağı görmeye pes anuñ ne vücudı ola ve ne zāt ve ne şıfāt mahv mahv üzre ve fenā fenā üzre ola ve bu ise haqıķat-ı fakırdur ki meşāyih-ı ‘azām anuñ tafzılinde söz söylemişlerdür. Ve bundan ol fakır-ı ma‘nāsında zıkr olınan fuķarā resmidür ve şüretleridür.

Şeyh Ebü ‘Abdu’llāh Hafif Qaddesa’llāhu Te‘ālā sırrahu’l-‘aziz buyurur ki: *El-fakıru ‘ademü’l-emlāki ve’l-ḥurūc ‘an-ahkāmı’ş-şıfāt.*⁷³ Ve bu bir hadd-i cāmi‘dür resm-i fakır ve haqıķi üzre.

Ve ba‘zı dimişlerdür: *El-fakıru’llezī lā yümlekü velā yemlikü.*⁷⁴ Ve şüfi maķāmınınuñ tafavvufi fuķarā maķāmından anuñ iledür ki fakır irādet-i fakır u irādet-i ḥazı-ı nefsi mahcūbdur.

[5a] Ve şüfiyyede irādet-i mahşûş yokdur. Ve şüret-i fakır u ğınāda anuñ irādeti Haķ Subḥānehu ve Te‘ālā irādetine mahv olur. Belki anuñ irādeti ‘ayn-ı irādet Haķ Sübhānehu ve Te‘ālā ola. Bu taķdırce eger anuñ şüret-i resm ve fakırın ihtiyār ide. Kendü irādet u ihtiyārı ve ihtiyārı ile mahcūb olmaya. Zırā anuñ irādeti irādet-i Haķķ ola.

Ebü ‘Abdu’llāh Hafif Quddise sırruhu buyurdu ki: *[Eş-şüfi] men isteşfā’u’l-Haķķu li-nefsihi teveddudden ve’l-fakıru men isteşfā nefsihi fi-fakırhi taķarruben.*⁷⁵

Ve ba‘zılar dimişdür ki: *Eş-şüfi hüve’l-ḥāricü ‘ani’n-nu‘uti ve’r-rusūm ve’l-fakıru hüve’l-fākidü li’l-eşyā’i*⁷⁶.

Ve Ebu’l-‘Abbās Niḥāvendī Raḥmetu’llāhi Te‘ālā dimişdür: *El-fakıru bidāyeti’t-taşavvuf.*⁷⁷

Ve fakır u zühd arasında farkı oldur ki fakır, zühdsüz mümkün degüldür. Ancılayın ki bir kimesne yaķın yüzünden dünyā terkine ‘azm-i tābet eyleye ve henüz anda rağbeti bāķi kalmış ola ve buncılayın zühd, fakırsız mümkün degüldür. Nice ki bir kimesne vücūd-i esbāb eyledi, rağbeti andan mün‘arif olur. Ve fakırın dağı resmī ve haqıķati var, anuñ resmī ‘adem-i

⁷³ Fakır, mülkün (sahip olunan şeylerin) bulunmaması ve nefsin sıfatlarının hükümlerinden çıkmaktır.

⁷⁴ Fakir ne sahip olunan ne de sahip olan kimsedir.

⁷⁵ Süfi, öyle kimsedir ki Hak Teālā onu kendi zatı için muhabbetle bütünüyle seçmiştir yani onu fānı kılmıştır.

Fakır ise, kendi nefsinin fakır içinde Hakk’a yakınlık için bütünüyle yok etmiş (fānı kılmış) kişidir.

⁷⁶ Süfi, vasıfların ve usullerin dışına çıkmıştır. Fakir ise maddi şeylerden mahrumdur.

⁷⁷ Fakır, tasavvufun başlangıcıdır.

emlâkdur. Ve hâkîkati ahkâm-ı sıfâtıdan hürûc ve kendüye mahşûş bir nesneyi selb itmekdür. Ve resm-i fakr, şüret-i zühddür. Ve anuñ imâreti ve ma'nî-i zühd, şarf-ı rağbet-i dünyâdandır.

Ve Hâk Te'âlâ Hazretleri kaçan isteye ki kendü evliyâlarından birin ba'zını taht-ı kabâb-ı 'izzetinde ağıyar nazarından mahcûb eyleye. Anlaruñ nazarların libâs-ı ğınâ ile ki şüret-i rağbetle setr ider. Tâ ehl-i zâhir anları cümleyi râğıbân-ı dünyâdan kıyâs eyleyeler. Ve cemâl-i hâlleri nâ-mahremeler nazarından mestûr kıla. Ve bu hâkîkat-i fakr u zühd şüfînüñ vaşf-ı hâşş u lâzım-ı halleridür. Ve ammâ resm-i fakr şüfilerüñ ba'zı meşâyihlerinüñ ihtiyârlarıdır. Ve anlaruñ murâdları andan iktidâ-i enbiyâya ve dünyâdan ta'allül ve fakr şüretinde zebân-i hâliyle tâliblere tergîb ve da'vet itmekdür. Ve anlaruñ ihtiyârları bu ma'nâda ihtiyâr hâkka istinâdda ve illâ taleb-i hazz-ı uhrevî degüldür.

İzâ ra'eyte lî-tâliben fe-kün lehü hâdimen⁷⁸ edâ-yı farzdan soñra evkâtların anlaruñ hâtırları tefrîh u terfiyyelerine 'umûr-ı ma'aş u i'ânet ihtimâm ile isti'dâd-ı emr-i ma'âda maşrûf dutarlar. Ve anı 'ibâdât-ı nevâfile taqdîm iderler. Ve anlaruñ her yüzden mâ-yuhtâclarını ki şer'de mezmûm olmaya müdâhalet iderler. Ba'zılar kesbe ve ba'zıları nafaqaya ve ba'zıları futûha anlaruñ [5b] ahz u 'atâda nazarları hâkka ola. Ve ahzda halkı râbıta-ı a'tâ-ı hâkka u 'atâda vâsıta-ı kabûl bileler. Ve bu makâmüñ 'izzetinden hâl tayifesine hâdim ve şeyh-i müşebbeh olmuştur. Ve hâdime şeyhden bir fark komışlardır. Fark oldur ki hâdim, makâm-ı ebrârdadır. Ve şeyh, makâm-ı muḳarribânda. Zîrâ ki hâdimüñ hîdmeti ihtiyâr itmekden murâdı neyl-i şevâb-ı âhîretdür. Ve illâ muḳayyed olmaya idi. Ve şeyh ise Hâkkuñ murâdına kâ'imdür, degül kendü nefsi murâdına.

Ve ammâ 'ubbâd ol tâ'ifedürler ki dâ'imâ ve tâ'ife-i 'ibâdât ve fûnûn-ı nevâfla mevâziyet ve mülâzemet gösterdiler. Neyl-i şevâb-ı uhrevî içün ve bu vaşf ise şüfide mevcûddur. Ve lâkin mu'arrâ u müberrâdur şevâ'ib-i 'alîl ve igrâşından. Zîrâ anlar Hâkkuñ hâk içün taparlar, degül şevâb-ı uhrevî içün.

Ve zühhâd ile 'ubbâd arasında fark oldur ki bâ-vucûd rağbet-i dünyâ 'ibâdet mümkündür.

Ve 'ubbâd u fakr arasında fark oldur ki bâ-vucûd ğınâ ile câ'izdür ki âdem âbid ola.

⁷⁸ Bana talip olan, beni isteyen birini gördüğün zaman ona hizmetçi ol.

Pes ma'lûm oldu ki vâsıllar iki tã'ifedürler ve sâlikler altı tã'ifedürler. Ve bu sekiz tã'ifenüñ herbirinin iki müşebbihi var. Biri haqq ve biri mubaṭṭıl.

Ammā [müştebih-i muḥaqq-ı şūfiyye⁷⁹] müştebih-i muḥaqq-ı şūfî ki heves idüp anlarıñ aḥvâllerinüñ nihâyetine muṭṭali' olmağa müştâkdurlar. Ve bekâyâ-yı ta'allukât-ı şıfâta bulûğ-ı maḳşad u maḳşuddan mu'avvaḳ u memnû' [qalmışlardır.]⁸⁰

Ammā müştebih-i mubaṭṭıl-ı şūfiyyeler [müştebih-i mubaṭṭıl-ı şūfiyye] bir cemâ'atdürler ki kendülerin şūfîler şüretinde izhâr idüp ve anlarıñ ḥilyeti 'aḳâyid u a'mâl u aḥvâllerinden 'atıl u ḥâlî olalar. Ve ribḳa-i tã'atı boyunlarından kaldırıp ḥâlî' u'l' izâr-ı merta'-i ibâḥâdde otlarlar. Ve dirler ki aḥkâm-ı şer'iyye-yi taḳayyüd-i vazîfe-i 'avâmdur ki anlarıñ nazarları zevâhir-i eşyâda maḳşûrdur.

Ve ammā ḥâl-i ḥavvâş ve ehl-i ḥaḳîḳat anuñ-çün 'âlîdür ki rûsûm-ı zâhire muḳayyed olurlar. Ve ihtimâmları murâ'ât-ı ḥuzûr-ı bâṭına ziyâde degüldür. Bu ṭâyifeye bâṭına u mubâḥiyye dirler.

Ammā müştebih-i muḥaqq-ı meczûbân ve aşlî bir ṭâyifedürler ki zümre-i ehl-i sülûkdan ki anlarıñ seyri henüz ḳaṭ'-ı menâzil-i şıfât-ı nufûsda ola. Ve te'sîr-i ḥarâret-i talebde vucûdları ḳalak⁸¹ u iztîrâbda tebâşir-i şubḥ-ı zuḥûrından muḳaddem keşf-i zât u istiḳrâr ve temkîn-i maḳâm-ı fenâda ola. Gâh gâh bevâriḳ-i keşfden bir berḳ anlarıñ nazar-ı şuhûdlarına lâyıḥ u lâmi' olur. Ve vaşl-ı nefḥâşından bir nefḥ-i mehibbe-i fenâdan [6a] göñülleri meşâmına irişe. Ancılayın ki anlarıñ zulûmât-ı nufûsları ol berḳüñ nûr-ı lem'âtı ile münṭavî vü mütevarî ola. Ve ol nefḥanıñ ḥübûbı-y-ıla anlarıñ bâṭınları üzre ve hiç âteş-i talebden ve ḳalak-ı şevḳden rûḥ u arâm bağışlar. Ḳaçan ki ol berḳ münḳaṭı' ve ol nefḥ-i sâkin ola. Zuḥûr-ı şıfât-ı nufûs ve merâret-i taleb ve ḳalak-ı şevḳ 'avdet eyleye. Ve sâlik ister ki bil'l-küllîye melâbis-i şıfât ve vucûddan münselih u münḥali' olup ḡarḳ-ı baḥr-i fenâ ola. Tã ta'b u vucûddan bi'l-küllîye arâm bula. Ve ḳaçan ol ḥâl henüz anuñ maḳâmı olmamış ola. Ve gâh gâh aña nâzil ola. Anuñ bâṭını bu maḳâma ziyâde ile müṭṭali' u müştâkdur. Anuñ laḳâbın meczûb ve aşliyye-i müteşebbih-i muḥaqq dirler.

⁷⁹ Bu kısım derkenarda yazılmıştır. Bundan sonraki derkenara yazılmış olan tüm cümle ve kelimeler köşeli paranteze alınarak gösterilmiştir.

⁸⁰ Kelime eksik olduğu için metin tamiri yapılmıştır.

⁸¹ İç sıkıntısı, gönül darlığı, ızdırıp anlamlarına gelmektedir.

Ammā meczūbān ve aşliyye-i müteşebbih-i muṭill ol ṭāyifedirler ki da'vā-yı istiğrāk-ı baḥr-i fenāda ve istihlak 'ayn-ı tevḥīdde iderler. Ve kendü ḥarekāt u sekinātların kendüye hiç izāfe itmezler. Ve diyeler ki bizüm ḥarekātımız, ḥarekāt-ı ebvāb gibidür ki müḥarriksiz münkün degüldür. Ve bu ma'nī her ne kadar şaḥīḥ ise daḥı ol cemā'atūn ḥālleri degüldür. Zirā anların murādı bu sözden temhīd-i 'özü-i ma'āşī ve menāḥīdür. Anı irādet-i Ḥaḳḳa ḥavāle iderler. Ve def'-i melāmeti kendülerden bu ṭā'ifeye zenādıka dirler.

Sehl-i 'Abdu'llāh Raḥmetu'llāhi Te'ālā 'aleyh didi ki: Bir kimesne söyler ki: Benüm fi'ilim irādet-i Ḥaḳḳ ile nisbeti öyledür ki nisbet-i ḥareket-i ebvāb-ı muḥarrikī ile. Buyurdı ki bunu söyleyen eger bir kimesnedür ki mūrā'āt-ı 'uṣūl-i şerī'at ve muḥāfazat-ı ḥudūd-ı aḥkām-ı 'ubūdiyyet eyleye, şiddīklar zümresindendür. Ve eger bir kimesnedür ki teverruṭ u inhimākından muḥālefet-i aḥkām-ı şer'iden bākī olmayup ve bu sözi anuñ-çün söyler ki vech-i cevālet-i ef'āl Ḥaḳ Sübhānehu ve Te'ālā Ḥazretlerinden ve isḳāṭ-ı melāmet kendü nefsindendür. İnḥilā' dīn-i millet zāhir itmiş olur. Pes zındīklar zümresindendür.

Ammā müteşebbih-i muḥıḳḳ-ı melāmiyye bir ṭā'ifedür ki ta'mīr ve taḥrīb ile nazar-ı ḥalka ziyāde mübālāt göstermezler. Ve ekşer anların sa'yı taḥrīb-i rüsūmda ve 'ādāt u itlākda kıyūd-ı ādābda muḥālaṭatdır. Ve anların sermāye-i ḥālleri ferāğ-ı ḥāṭır u ḥuzur-ı ḳalbden gayrı degüldür. Ve teressüm-i zühḥād ve 'ubbād anlardan şüret bağlamayup ve nevāfil ve keşret-i ṭā'āt anlardan gelmez. Ve 'azāyim-i a'māle temessük göstermeyüp edā-yı farzdan gayrıya müvāzebet itmezler. Ve cem' u istikṣār esbāb-ı dünyevī anlara menşüb olup ve ṭayyibet-i ḳalbe ḳānī' olalar. Ve ṭaleb-i mezīd-i aḥvāl itmeyeler. [6b] o makūlelere Ḳalenderiyye dirler. Ve bu ṭāyife 'adem-i riyā cihetinden mülāyemetine müşābehetleri var. Ve fark anların aralarında oldur ki melāmeti cemī'i nevāfil u fezāyile temessük arar. Ve lākin anı nazar-ı ḥalkdan pinhān dutar. Ve ammā Ḳalenderī ḥadd-i ferā'izden gücenmez ve a'mālūn izḥār ve iḥfāsın ḥalk nazarına muḳayyed olmazlar. Ve ammā bir ṭāyife ki bu zamānlarda Ḳalenderī nāmı ile mevsūmdurlar. Ribḳa-i İslāmı boyunlarından ḳaldırup bu evşāflar ki zıkr olındı. Berī ve ḥālīdürler. Bu isim anlara 'āriyet olup anlara Ḥaṣeviyye demek lāyıkkrakdur.

Ve ammā müteşebbih-i mübṭil-i melāmiyye bir ṭāyifedür ki zenādıkadan ki da'vā-yı iḥlāş iderler. Ve fışk u fücür izḥārında mübālağa gösterüp diyeler ki: Murādumuz bu ḥalka melāmetlikden ḥalkuñ isḳāṭ nazarlarıdır. Ve Ḥaḳ Sübhānehu ve Te'ālā ḥalkuñ ṭā'atinden bī-niyāzdur. Ve anların ma'şiyetlerinden muḳarrizdür. Ve ma'şiyet ḥalkı rencīr itmekde münḥaşır bileler. Ve ṭā'at-i iḥsāndur.

Ve ammā müteşebbih-i muhıkk-ı zāhidlere ol t̄a'ifedürler ki henüz ragbetleri dünyādan bil'l-küllîye maşrûf olmamış ola. Ve isteyeler ki bir def'ada dünyādan ragbeti kaldıralar. Anlara Mütezehhid dirler.

Ve ammā müteşebbih-i mübtıl-i zāhidlere bir cemā'atdürler ki kabûl-i halk için terk-i zînet-i dünyā ideler. Ve hâtırların cem'-i esbâb-ı dünyevîden girü alup ol taleble halk arasında tahşîl-i cāh ideler. Ve anların ba'zı hallerine müşābehe eylemeleri mümkün ola. Pes kıyās ideler ki dünyāya fıkret itmişler. Anlar hodmāl terki ile cāh şatun almışlar. *Terkü'd-dünyā li'd-dünyā* ve hâllerin anların hâllerine müşābih itmeleriyle gümān ideler ki hâtırları esbâb-ı dünyevîye meşgûl degüldür. Ya'nî illet oldur ki dünyādan nefret itmişler. Pes bu t̄a'ifeye Merâtibe dirler.

Ammā müteşebbih-i muhıkk-ı fuکارāya anlardır ki zāhirleri resm-i fakra müteressim ola. Ve bātınları fakr-i hakikatın isteyici ola. Lākin henüz meyilleri gınāya olup bi'z-zarûri teklîfle fakra şabr ideler. Ve fakîr-i hakikî ise fakrı Hak Subhānehu ve Te'ālā Hazretlerinin taraf-ı bāhirlerinden ni'met-i hāş bilüp ol vezāyifüñ dā'imā şükürin yerine götüreler.

Ve ammā müteşebbih-i mübtıl-i fuکارāya oldur ki zāhiri rûsûm-ı fakr ile müteressim olup ve bātını anıñ hakikatinde gayr-ı muṭṭali' u murādları [7a] mücerred-i izhār da'vā-yı vaşîyyet kabûl-i halk ola. Bu t̄a'ifeye dahı Mürā'îye dirler.

Ve ammā müteşebbih-i muhıkk-ı hādîmler, anlardır ki dā'imā 'ubbādu'llāh hîdmetlerine kıyām gösterüp bātında ister ki anlara hîdmeti şā'ibe-i gāraḫ-ı dünyevî mālî için yā cāhı için meşûb döndürmeye ve niyyeti şevāyib-i meyl-i hevā u riyādan tahlîş eyleye. Ve lākin henüz hakikat zühde irişmemiş ola. Pes bir vakt galebe-i nûr-ı imān ve ihtifā-i nefis ile ba'zı hîdmetleri maḫall-i istiḫkākā düşe ve bırakup galebe-i hüküm-i nefis ile riyāya karışa ve maḫall-i istiḫkāk olmayan kimesnelere kendüye maḫmedet u şenā-i tevķi'î ile mübālağa ile hîdmet eyleye. Ve ba'zılar ki müsteḫakk-ı hîdmetdür maḫrûm kıya. Pes buncılayın kimesnelere münḫādim dirler.

Ve ammā müteşebbih-i mübtıl-i hādîmlere oldur ki hîdmetden anıñ murādı ve niyyeti āḫîret olmayup halka hîdmet itmegi dām-ı nef'-i dünyevî itmiş ola. Tā ol sebeble evkāfdan isticlāb-ı akvāt u esbāb eyleyeler. Ve eger anı kendü 'arz-ı tahşîlinde ve teysîr-ı murādında mü'eşşir görmeyeler, terk eyleyeler pes anların hîdmetleri maḫşûr ola. Taleb-i cāh u māl ve keşret-i ittibā' u eşyā' da ya meḫāfil u mecāmi'de anıñ ile taḫaddüm u tefāḫîr isteyüp nazarı hîdmet itmekden dā'imā kendü ḫaḫḫ-ı nefsi için ola, buncılayın kimesnelere müstaḫdim dirler.

Ve ammā müteşebbih-i muhıkk-ı ‘ābidlere anlardır ki kendü evkatlarını müstağrak-ı ‘ibādāt isteyeler. Lākin bakāyā-yı devā’-i ‘at u ‘adem-i kemāl tezkiyye-i nefis sebebi ile her vakitte anlarıñ a‘māl u evrād-ı t̄ā‘atlerinde feterāt-ı ta‘vīkat düşe. Yā bir kimesne ki henüz lezzet-i ‘ibādet bulmamış ola ve teklifle aña kıyām göstere aña Müte‘‘id dirler.

Ve ammā müteşebbih-i mübtıl-i ‘ābidlere ol mürāyī kimesnelerdür ki t̄ā‘atdan murādları kabūl-ı halk için olup ve gönülde imān şevāb-ı āhıret için olmaya. Ve tā halkı kendüye ve t̄ā‘atine müttali‘ görmeye. Kıyām göstermeye. *E‘āzenā’llāhu Subhānehu ve Te‘ālā mine’s-süm‘ati ve ‘r-riyā ve bi’llāhi’l-‘ismetü ve ‘t-tevfik*.⁸²

El-Kavlu fi’t-Tevhīdi ve Merātibihi ve Erbābihā

Tevhīdüñ dahı mertebeleri var: Evvel: Tevhīd-i imānī. Sānī: Tevhīd-i ‘ilmī. Şālīs: Tevhīd-i hālī. Rābi‘: Tevhīd-i İlāhī.

[7b] Ammā tevhīd-i imānī oldur ki teferrūd-i vaşf-ı ilāhiyyet ve tevhīd-i istiḥkāk-ı ma‘būdiyet Hāq Subhānehu Te‘ālāya muktezā-yı işāret āyāt u aḥbār ile bi’l-kalb taşdıķ idüp ve lisān ile ikrār vire. Ve bu tevhīd netice-i taşdıķ muḥbir u i‘tikād şıdk-ı haber ve müstefād olur. Zāhir-i ‘ilmden ve anuñ ile temessük şirk-i celīden ḥalāş ve inḥirāt silk-i İslāmda fā‘ide vire. Ve mutaşavvıfa ḥükm-i zarūret-i imānla mü‘mīnler ile bu tevhīdde müşterekdürler. Ve sāyir mertebelerde münferid ve maḥşuş dirler.

Ammā tevhīd-i ‘ilmī müstefāddur. Bāṭın-ı ‘ilmden ki aña ‘ilm-i yakīn dirler. Ve ol ise öyledir ki bende-i bidāyet-i tarīķ-i taşavvufda yakīn yüzinden bile ki mevcūd-ı ḥaķīķī ve müeşşir-i muṭlaķ yokdur. İllā Hāq Subhānehu ve Te‘ālā celle celālühü ve cümle zevād u şıfāt u ef‘ālī anuñ zāt u şıfāt u ef‘ālī yanında nāciz bile ve her zātı anuñ nūr-ı zāt-ı muṭlaķından bir lem‘a bilüp ve her şıfatı anuñ nūr-ı şıfat-ı muṭlaķından bir bir pertev añlaya. Ancılayın ki her kande bir ‘ilm u kudret u irādet sem‘ u başarı İlāhiden bir eşer bile. *Ve ‘alā hāzā’l-kıyās cemī‘u ş-şıfāt ve ‘l-ef‘āl*.⁸³ Ve bu mertebe evāil-i merātib-i tevhīd ehl-i ḥuşuş ve mutaşavvıfıdır. Ve anuñ muḥaddimesi mesāfe-i tevhīd-i ‘amme ile peyveste olmuşdur. Ve bu mertebeye müşābih bir mertebe var kūteh nazarlular aña tevhīd-i ‘ilmī dirler.

Ve ol ise böyledür ki bir kimesne zekā u fiṭnat yüzinden muṭāla‘a veyā semā‘ tarīķ ile ma‘nāsını tevhīdden taşavvur idüp şüret-i tevhīdden bir resm anuñ zāmīrinde mürtesim ola. Ve

⁸² Allah bizi riyā ve gösterişten korusun, gerçek korunma ve başarı yalnız Allah’ın lütfuyla mümkündür.

⁸³ Buna kıyasla bütün sıfatlar ve fiiller hakkında da aynı hüküm geçerlidir.

oradan eşnâ-i bahş u münâza‘ada gâh gâh neticesiz sözler söyleye ki tevḥîd hâlinde anda hiçbir eşer olmaya. Ve tevḥîd-i ‘ilmî egerçi furûd-ı mertebe-i tevḥîd hâlinde bir mezc anuñ ile yoldaşdur ki buyurur: *Ve mizâcuhu min tesnîmin ‘aynen yeşrabu bihâ’l-muḥarrabûn*.⁸⁴ Bu tevḥîd şarâbınuñ vaşfıdur. Bu sebeble anuñ şâhibinde zevk u sürûr ziyâde olur. Zîrâ aña göre ba‘zı mezc hâlde anuñ zulmet-i rûsûmından mürtefi‘ olur. Nice ki taşârîfde kendü ‘ilmi, muḳtezâsı ile ‘amel ide. Esbâbuñ vücûdı ki revâbıṭ-ı ef‘âl-i İlâhîdür. Mâbeynde görmeyeler ammâ ekşer-i ahvâlde sebep-i baḳâyâ-yı zulmet-i vücûd kendü ‘ilmi, muḳtezâsı ile maḥcûb ola. Ve bu tevḥîdde şirk-i ḥafîden ba‘z [8a] çıka.

Ve ammâ tevḥîd-i hâlî oldur ki hâl-i tevḥîd-i vaşf lâzım. Zât-ı muvaḥḥid ülä ve cümle zulumât-ı rûsûm-ı vücûd, illâ bir endek⁸⁵ baḳıyye işrâḳ-ı nûr-ı tevḥîdde mütelâşî ve muẓmaḥîl ola. Ve nûr-ı tevḥîd anuñ nûr-ı hâlînde müstetir u mûnderic ola. Mişâl indirâc-ı kevâkib gibi nûr-ı ḥurşîdde.

فَلَمَّا اسْتَبَانَ الصَّبْحُ أَدْرَجَ ضَوْءُهُ
بِأَسْفَارِهِ أَضْوَاءَ الْكَوَاكِبِ⁸⁶

Ve bu maḳamda müvaḥḥidüñ vücûdı müşâhede-i cemâl vücûd-i vâḥidde öyle müstağraḳ-ı ‘ayn-ı cem‘ ola ki zât u şıfât-ı vâḥidden ğayrı anuñ naẓar-ı şuhûdına gelmeye. Ol ğâyete degin bu tevḥîdi şıfat-ı vâḥid göre degül. Kendü şıfatı ve bu gördüğü daḥı anuñ şıfatı göre. Ve anuñ varlığı bu tarîḳle ḳatre gibi telâṭum-ı emvâc-ı baḥr-i tevḥîd taşarrufına düşüp ve ğarḳ-ı cem‘ ola. Ve buradandur.

Cüneyd ḳavli ki ḳaddesa’llâhu Te‘âlâ sırrahu’l-‘azîz ki: *Et-tevḥîdü ma‘nen yaḍmaḥıllu fihi’r-rûsûmu ve yendericü fihi’l-‘ulûm ve yekûnu’llâhu kemâ lem-yezel*.⁸⁷ Bu tevḥîdüñ ve bu tevḥîdüñ münşâ‘ı nûr-ı müşâhededür. Ve münşâ‘ı tevḥîd ‘ilmi nûr-ı mezâḳ ve tevḥîd ile rûsûm-ı beşîrettdi. Ekşerî müntefî olur. Ve tevḥîd ‘ilmi ile ol rûsûmdan bir miḳdâr mürtefi‘ olur. Ve baḳâyâ-yı rûsûmdan tevḥîd-i hâlîde ba‘zı sebep oldur ki tâ şudûr-ı tertîb-i ef‘âl u tehzîb-i aḳvâl-i muvaḥḥidden mümkün ola. Bu cihetden hâl-i ḥayvâtında ḥaḳḳ-ı tevḥîd nice ki gerekdür edâ olunmaya. Ve buradandur.

⁸⁴ O içeceğin katkısı tesnimdir. Bir pınar ki Allah’a yakın olanlar ondan içerler. (Kur’an-ı Kerim, 83/27-28).

⁸⁵ Az anlamına gelmektedir.

⁸⁶ Sabahın aydınlığı, yıldızların parıltılarını örtüp gizlemiştir.

⁸⁷ Tevhîd, mana bakımından öyle bir şeydir ki onda bütün şekiller ve kalıplar yok olur, bütün ilimler onda toplanır, Allah ise ezelden beri olduğu gibi (değişmeden) kalır.

Ebū ‘Alī Dekkāk ḳaddesa’llāhu sırrahu’l-‘azīzün ḳavlu: *Et-tevhīdū ġarīmün lā yukzā deynuhu ve ġarībun lā yu‘eddā ḥaḳḳuhu*.⁸⁸

Ve ḥavvāş-ı muvaḥḥidānī ḥāl-i ḥayātında tevḥīd-i şarf-i ḥaḳīḳatinden ki bir yirde āşār u rusūm-ı vucūdātda meşelā şey’i olup gāh gāh mişāl-i berḳ-i ḥatīf gibi bir lücce lāmi‘ olup ve fi’l-ḥāl müntakī ola. Ve baḳāyā-i rusūm tekrār ‘avdet idüp bu ḥâlde küllī ile baḳāyā-i şirk-i ḥafī mürtefi‘ ola. Bir mertebe ġayr-ı tevḥīdde insāna daḥı bir mertebe mümkin degüldür.

Ve ammā tevḥīd-i İlāhī oldur ki Ḥaḳ Subḥānehu ve Te‘ālā Ḥazretleri ezel-i āzâlde ‘abdinün tevḥīd ile degül kendü nefsi ile dā’imā vaḥdāniyet vaşfı ile ve ferdāniyet na’tı ile mevşūfdur *ve men‘ūt “Ḳāne’llāhu ve lem yekūn ma’ahu şeyün*.⁸⁹ ve yine öyle na’t-ı ezelīde vāḥid u ferddür. *Ve ilā’ el-ān kemā kâne ve tā abedü’l-ābād* hem bu vaşfda olsa gerekdür. “*Küllī şey’in ḥālikün illā vechehü*.”⁹⁰ Ve dimedi *yehlikü nā-ma’lūm* ola ki cümle eşyānuñ vucūdı anuñ vucūdında bugün ḥālikdür. Ve bu ḥālün ḥavāle-i müşāhedesi yarın ḥaḳda maḥcūblardur. Ve illā erbāb-ı başā’ir ve aşḥāb-ı müşāhedāt ki mużīḳ-i zamān u mekāndan ḥalāşlık bulmuşlardır. Bu va’de anlaruñ ḥaḳḳında ‘ayn-ı naḳddür. Ve bu tevḥīd-i [8b] İlāhīdür ki şamt-ı noḳşāndan biridür. Ve ḥalā’iḳuñ tevḥīdi vucūd-i noḳşānlığı⁹¹ sebebiyle nāḳışdur. Ve Ḥazret-i Şeyḥü’l-islām⁹² ḳaddesa’llāhu Te‘ālā sırrahu’l-‘azīz *Kitāb-ı Menāzili’s-Sāyirīn* birini bu üç beyt ile ḥatm itmişdür:

شعر⁹³

ما وَّحَّدَ الْوَاحِدَ مِنْ وَاحِدٍ
إِذْ كُلٌّ مِنْ وَحْدِهِ جَادِدٍ

تَوْحِيدٍ مِنْ يَنْطِقُ عَنْ نَعْتِهِ
عَارِيَةٍ أَبْطَلَهَا الْوَاحِدُ

تَوْحِيدِهِ إِيَّاهُ تَوْحِيدٍ
وَنَعْتٍ مِنْ يَنْعُتُهُ لِاحِدٍ

⁸⁸ Tevhit, borcu asla ödenemeyen bir borçtur, hakkı asla yerine getirilemeyen yüce bir haktır.

⁸⁹ Allah vardı, onunla hiçbir şey yoktu.

⁹⁰ Onun zatından başka her şey helak olacaktır (Kur’an-ı Kerim, 28/88).

⁹¹ Gayın ile yazılması gerekirken kef ile yazılmıştır.

⁹² Hâce Abdullah-ı Herevi (öl.1089) kastedilmektedir.

⁹³ Bir olan Allah’ı hiçbir kimse gerçekten tevhit etmiş değildir; zira O’nu tevhit ettiğini söyleyen herkes (bu iddiasıyla) inkāra düşmektedir. Niteliklerinden söz ederek O’nun için tevhit iddiasında bulunan kimsenin tevhibi, bir olan Allah tarafından hükümsüz kılınmış, ödünç bir tevhitir. Gerçek tevhit, O’nun kendi zatını birlemesidir. O’nu niteleyen herkesin ortaya koyduğu niteleme ise ilhattır (sapmadır).

El-Kavlu fî Eşnâfi Erbâbi'l-Velâyeti Kaddesa'llâhu Te'âlâ Esrârihim ve fî Kitâbi Keşfu'l-Mahcûb⁹⁴

Hak Subhānehu ve Te'ālā burhān-ı nebevîyi bâkî eylemiştir. Ve evliyâyı anuñ izhârı içün itmiştir ki lâ-inkıṭā' âyât-ı Hak ve cihet-i şıdk-ı Muhammedî şalla'llāhu Te'ālā 'aleyhi ve sellem zâhir kıla. Ve anları vâliyân-ı 'âlem kılmıştır. Tâ mücerred hadîş içün kendüleri ta'yîn idüp ve metâ'ib-i nefis yolından geçmişlerdür.

Gökden bārân anlarıñ aqdâmları berekâtı ile nüzûl bulur. Ve zîb-i enhâr anlarıñ şeref-i dîdârı içün çıkar. Ve Müselmanuñ kâfirler üzerine nuşret anlarıñ himmetleri ile bulurlar. Ve anlardandır, halkdan mestür olurlar. Ve aḥbâr böyle vâriddür evliyâ sözleri bunuñla nâṭık ve baña ḥod bu ma'nide el-ḥamdü'lillâhi Te'ālâ haber-i 'ayân olmuştur.

Ve ammâ anlar ki ḥall u 'aḳd ehilleridür. Dergâh-ı Hak rehinleridürler. Anlar üç yüzlerdür ki anlara aḥyâr dirler. Ve kırk daḥı anlardan abdâllar dirler. Ve yidi daḥı anlardan ebrâr dirler. Ve dört daḥı ve anlara evtâd dirler. Ve üç daḥı var ki anlara nuḳabâ dirler. Ve biri daḥı var ki ol ḳuṭb ve ḡavşdur. Ve bunlar cümle birbirlerin bilürler. Ve umûrda birbirinüñ izinlerine muḥtâcdurlar. Ve buña daḥı ihtiyârı mervîdür. Ve ehl-i ḥaḳîḳat bunuñ şoḥbetine müctemi'dürler. Şâhib-i Kitâb-ı *Fütûḥât-ı Mekkiyye*⁹⁵ raḍiya'llāhu 'anh yüz ṭoḳsan sekizinci bâbuñ otuz birinci faşlında ricâl-i seb'aya abdâl dimıştır. Ve ol maḥalde zıkr itmiştir ki Cenâb-ı Bârî Te'ālâ Ḥazretleri arzı yidi iḳlîm idüp kendü bendelerinden yidi kimesneyi intiḥâb idüp anlara abdâl diyü nâm ḳomıştır. Ve her iḳlimüñ vucûdın ol yidilerden birisi şaḳlar. Ve buyurmuştur ki: Ḥarem-i Ka'be -i Mükerrermede ben anlara buluşup selâm virdüm. Ve anlar daḥı baña selâm virüp ve söyleşdi. *Femâ ra'eyte fî-mâ ra'eytü aḥsene semten minhüm [minhüm bi'llâhi] ve lâ-ekşere şuḡlen.*⁹⁶ Ve buyurmuştur ki: Anlara aḳrân daḥı kimesne görmedim meger bir kimesne Ḳonyada.

Şeyḥ-i ṭarîḳat Şeyḥ Ferîdü'd-dîn 'Aṭṭâr Kaddesa'llāhu Te'ālâ sırrahu dimuştur ki: Bir ḳavim evliyâ'u'llāhdan olalar ki anlara meşâyih-ı ṭarîḳat ve kübrâ-i ḥaḳîḳat Üveysiyân nâmları ola. Ve anlara zâhirde pîre ihtiyâc [9a] olmaya. Zîrâ ki anlara Ḥazret şalla'llāhu Te'ālâ 'aleyhi ve sellem kendü ḥicr-i 'inâyetinde perveriş virür. Ḡayrılar vâsitasızın nice ki Üveys el-Ḳarîni

⁹⁴ Ebu'l-Hasen Ali b. Osman b. Ebi Ali el-Cüllâbî el-Hücvîrî [öl.1072?]’nin eseridir.

⁹⁵ Muhiddün-i ibnü'l Arabî [öl.1240]’nin eseridir.

⁹⁶ Gördüğüm insanlar arasında, Allah ile hâlleri onlardan daha güzel, O’nunla meşguliyetleri onlardan daha fazla olan bir topluluk görmedim.

rağıya'llāhu 'anh Һazretlerine virdi. Ve bu esir 'azim u 'ali maķam ola. Tā Bārī Te'ālā kimi bu maķāma irişdire ve bu devlet kime yüz göstere? *Zālike faẓlu'llāhi yu'tihi men yeřā'u*.⁹⁷ Ve dā'imā böyle evliyā'u'llāhdan ba'zıları ki ol Һazret şalla'llāhu Te'ālā 'aleyhi vesellem Һazretlerine tābi'dürler. Tāliblerün ba'zılarına rūhāniyyet Һasebiyle terbiyyet itmişlerdür. Ansızın ki anuñ zāhirde piri ola. Ve bu cemā'at daħil Üveysilerdür ve meşāyih-ı tarikünün ekşerlerinin ol sülūkda teveccühleri bu maķāma olmışdır. Ancılayın ki Şeyh Büzürgüvār Şeyh Ebu'l -Kāsım Gürgānī Tūsī Raħmetu'llāhi 'aleyhün silsile-i meşāyih Һazret Ebu'l -Cenāb-ı Necme'd-dinü'l-Kiberī Kaddesa'llāhu sırrahuya irişür. Ve Şeyh Ebū Ebū Sa'id Ebu'l -Hayr Һazretlerinin ve Şeyh Ebu'l -Hasen Һaraķānī kaddese sırruhu Һazarātının tabaķa-i merātubında zikri sebķ itmişdür ki 'ale'd-devām dir idi Üveys! Üveys!

El-Kavlü fi'l-Farķı Beyne'l-Mu'cizeti ve'l-Kerāmeti ve'l-İstidrāc

Ve fi't-*Tefsirü'l-Kebiru'l* İmāmu el-nihırir Faħre'd-din er-Rāzī Raħmetu'llāhi Te'ālā 'aleyh: *izā zahara fi'lün ħāriķun lil-'ādet 'alā insani fe-zālike immā en-yekūnu maķrūnen bi'd-da'vā evvelen ma'a'd-da'vā. Ve'l-kısmu'l-evvel ve hüve en-yekūnu bi'da'vā immā en-yekūnu da'vā'l-ālihiyyeh ev-da'vā'n-nübüvveh ev-da'vā'l-vilāyeh ev-da'vā's-sıhr ve tātā's-şeytān fe-hāẓihi erba'ate aķsām. El-kısmu'l-evvel iddi'āhü'l-ālihiyyeh vücūd elce'en ez-zuhūru ħavāriķu'l-'ādāti 'alā yedihi min ġayrı ma'āraẓatıhi kemā nuķıle enne fir'avne kāne yedde'ı el-ālihiyyete ve kāne yezharu 'alā yedihi ħavāriķu'l-'ādāt ve kemā nuķıle zālike eyzān fi-ħaķķ ed-deccāl. Kāle ařhābunā ve innemā cāze zālike li-enne şeklehü ve ħılķatehü yedullu 'alā kezıbihi fe-zuhūru'l-ħavāriķ 'alā yedihi lā-yuġzi ile't-telebbis. Ve'l-kısmu's-şānī iddi'āhü'n-nübüvveh ve hāzā'l-kısmu 'alā kısmeyn li-ennehü immā en-yekūnu zālike'd-dā'ı şādiķan ev-kāziben fe-in kāne şādiķan veciben zuhūru'l-ħavāriķı 'alā yedihi ve hāzā müttefiķun 'aleyhi min külli men-aķarra bi-şıĥhati'n-nübüvveh ve ammā men kāne kāziben lem-yecib zuhūru'l-ħavāriķı 'alā yedihi ve yete'azzar min en yazhar vecibe ħuşulu'l-mu'āraẓah. Ve ammā'l-kısmu's-şānī ve hüve iddi'ā'u'-velāyeh fe'l-ķāilüne bi-kerāmātu'l-evliyāi iķtelefū fi ennehu hel-yecūzu iddi'ā'ı'l-kerāmete şümme innehā yaĥşilu 'alā vıfķu da'vāhu em-lā. El-kısmu'r-rābī ve-hüve iddi'ā'ı's-sıhr ve tātā's-şeytān fe-'inde ařhābınā yecūzu zuhūr ħavāriķu'l-'ādāt 'alā yedihi ve 'inde'l-mu'tezileh lā-yecüz. Ve ammā's-şānī ve-hüve en yazhar ħavāriķu'l-'ādāt 'alā yedihi insānin men ġayrı şey'in mine'd-da'āvā. Fe-zālike'l-insān. İmmā en yekūne şālīķan merziyyen 'inda'llāh [9b] ve immā en yekūne ve ammā en yekūne ħabışen medinen ve'l-evvelü min'el-*

⁹⁷ İşte bu Allah'ın lütfudur. Onu dilediğine verir. (Kur'an-ı Kerim, 62/4).

ķavlu bi-ķerāmātu'l-evliyā'i ve ķad ittifaķa aŗhābīnā 'alā cevāzihi ve enķerahā el-mu'tezileh illā Ebā el-Ħuseyn el-Baŗrī ve řāŗibuhu Maŗmūd el-Ħavārizmī. Ve ammā el-ķısmu's-řānī ve hūve en yazŗar ħavāŗıķu'l-'ādāt 'alā ba'zı men kāne merdūden 'an řā'ata'llāhu fe-hāzā hūve'l-mūsammā bi'l-istidrāc.

El-Ķavlu fī İşbāti'l-Kerāmeti li'l-Evliyā'i

Ve fī Kitāb-ı *Delāilu'n-Nübüvvet* el-İmāmu'l-Müstaŗfırī Raŗmetu'llāhi Te'ālā 'aleyh: *Ķerāmātu'l-evliyā'i ħaķķun bi-kitābu'llāhu Te'ālā ve'l-āŗaru's-řāŗıŗatū'l-mervıyyeh ve icmā'u ehlū's-sünneti ve'l-cemā'at 'alā zālik. Fe-ammā el-kitābu fe-ķavlulu Te'ālā 'azze ve celle: "Ķüllemā deŗale 'aleyhā zekeriyyā'l-mıŗrābe vecede 'indehā rizķan" ķāle ehlū't-tefsīr fī zālike kāne yerā 'indehā fāķihetū's-řayfı fī řitā'i fī's-řayf.*⁹⁸

Ve Meryem raŗıya'llāhu 'anhā *lem tekūn nebiyyehū bi'l-icmā' fe-hāzıhi'l-āyeti ħucceťün 'alā münķira'l-ķerāmātu'l-evliyā'i ve fī Kitāb-ı Keŗfu'l-Maŗcūb Ħüdāvend Subŗānehu ve Te'ālā celle celāluŗu naŗŗ-ı kitābında ħaber virmıŗdūr.*⁹⁹ Āŗafuń kerāmetinden ki ķaŗan Ħāzret-i Süleymān 'aleyhi's-selām iķtizā itdūŗi Belķısuń taŗtını Belķısdan evvel ğötürüp ħāzır ide ve Cenāb-ı Bārī daŗı ister idi ki Āŗafuń řerefın ve kerāmetin zāhir idüp ħaķķa ğöstere ki evliyānuń kerāmetleri cā'izdūr. Süleymān Nebī 'aleyhi's-selām dıvān içre buyurdı ki: Sizlerden kim var ki Belķıs gelmezden evvel varup taŗtı bunda ğötürüp ħāzır ide? *Ķāle 'ıfrıtūn mine'l-cinni ene āťike bihi ķable en taķūme min meķāmik.*¹⁰⁰ Ya'nī cinnilerden bir 'ıfrıt didi ki: Ben ğötürürem yerińüzden ķaķmazdan evvel. Süleymān eyitdi ki: Daŗa evvel isterem. Āŗaf eyitdi ki: *Ene āťike bihi ķable en yertedde ileyke řarfuk.*¹⁰¹ Ya'nī siz ğözüńüz yumup aŗınca ħāzır iderem, didi. Süleymān Nebī 'aleyhi's-selām müteŗayyir olmayup inkār itmedi. Ve bu ise ħıķ ħāl ile mu'cize deŗül idi. Zırā peyŗamber olmadı pes bilā-muŗāl ğerekdūr ki kerāmet ola.

Ve daŗı Aŗŗāb-ı Keŗf aŗvāli ve kelb anlar ile söyleŗmeyi ve uyumaları ve bir yanlarından bir yanlarına dönmeleri *ve yessār ve "Ve nuķallibuhum zāte'l-yemīni ve zāte's-*

⁹⁸ Evliyanın kerametleri; Allah Teālā'nın kitabı, sahih rivayetlerle nakledilen eserler ve Ehl-i sünnet ve'l-cemaatin bu husustaki icmā ile sabit bir hakıtır. Kitaptan delil ise Yüce ve Celil olan Allah Teālā'nın şu sözüdür: "Ne zaman Zekeriyya onun bulunduŗu mihraba girse, yanında bir rızık bulurdu" (Kur'an-ı Kerim, 3/37). Mufessirler bu āyet hakkında şöyle demiŗlerdir: Zekeriyya, onun yanında kış mevsiminde yaz meyvelerini, yaz mevsiminde ise kış meyvelerini ğörürdü.

⁹⁹ Hz. Meryem, icmāen peyŗamber deŗildir. Dolayısıyla bu āyet, velilerin kerametini inkār edenlere karşı bir delildir. *Keŗfu'l-Maŗcūb* adlı eserde de Yüce Rabbimiz kitabının açık nassında bunu haber vermiŗtir.

¹⁰⁰ Sen makamından kalkmadan ben onu sana getiririm. (Kur'an-ı Kerim, 27/39).

¹⁰¹ Ben onu, ğözünü kapayıp aŗmadan önce sana getiririm. (Kur'an-ı Kerim, 27/40).

*şimāl ve kelbuhum bāsiṭun zirā‘ayhi bi’l-vaṣīd.*¹⁰² Ve bu cümle nakız-ı ‘ādāt olup ma‘lumdur ki mu‘cize degüldür. Pes kerāmetdür.

Ammā işbāt-ı kerāmāt evliyā-yı sünnet ile oldur ki ḥadīş-i şerīfde vārid olmuşdur ki bir gün şahābe raḍıya’llāhu ‘anhüm ecma‘in buyurdılar: “Yā Resūla’llāh ṣallī Te‘ālā ‘aleyhi ve sellem bize ümemu māziyye ‘acā’iblerinden nesne nakl buyurun.” Ḥazret-i şalla’llāhu ‘aleyhi ve sellem [10a] buyurdi ki: Sizden evvel üç kimesne bir yire giderlerdi. Kaçan ki gice oldı. Bir mağāraya giderler. Giceden bir miḳdār geçdiğünde taḡdan bir kaya inüp mağāraların kapusın kapadı. Bu adamlar bu aḥvālī görüp muteḥayyir kaldılar. Pes dönüp eyitdiler ki: Vartadan biz ḥalāş olmazız. İllā kendü aḥvāl u sergüzeştimize riyyāsız li-vechi’llāh olanları Cenāb-ı Kibriyāya şefi‘ getürevüz.¹⁰³ Bunı ma‘kūl görüp biri eyitdi ki: Benüm pederüm ve vālidem var idi. Ve lākīn dünyā mālından nesneye iḳtidārum yoḡdı ki anlara virem. Bir keçiden ḡayrı ki her gün südin şaḡup anlara virür idüm. Ve kendüm her gün barakaya odun getürüp şatup pahāsıyla anlara nafaḡa alur idüm. Bir gice geç vaḳitle gelüp ve ol keḡinüñ südin şaḡup ta‘ām pişürdüm. Anlar uyurlar idi. Ol ta‘āmı çanaḡa koyup ve elime alup tutup turur idüm. Ve bir nesne daḡı yimemiş idüm. Tā ki şabaḡ olup uyanup ol ta‘āmı yidiler. Ben daḡı oturdum. Yā Rabbī! Eger bu sözde şādıḡ isem bize necāt vir. Ḥazret-i Sulṭānu’l-enbiyā buyurur ki şalla’llāhu ‘aleyhi ve sellem: Ol taş hareket idüp bir delik açıldı. Biri daḡı eyitdi ki: Benüm bir ‘ammum var idi. Bir cemīle kıza mālīk idi ki ḡüsniyle mevşūf idi. Göñlüm düşüp mübtelāsı olmuş idüm. Ve her ne kadar kendüye tālib oldum ise baña göñül virmeydi. Bir vaḡte deḡin ki ḡile ile yüz dīnār aḡçe gönderdüm. Rāzī olup bir gice ḡalvet yanuma geldi. Ol eşnāda Nāḡāḡ Ḥaḡ Te‘ālā Ḥazretlerinin ṭaraf-ı bāhirü’s-şereflerinden göñlüme bir ḡavf ve ḡalbime bir ru‘b ḡāşıl olup kendüden el çekdüm. Yā Rabbī! Eger ben bu sözde şādıḡ isem bize necāt vir. Ḥazret-i şalla’llāhu Te‘ālā ‘aleyhi ve sellem buyurur ki: Ol kaya girü hareket idüp bir miḳdār daḡa açıldı. Üçinci kimesne eyitdi ki: Ücret ile birḡaç işçilerüm var idi ki kaçan ki işlerin bitürdiler. Cümleñ ücretleri ne ise virdüm. Lākīn aralarından birisi nā-bedīd olup gelmedi. Ben ol adamuñ ücretin bir ḡoyuna virüp çobana işmarladum. Ne kadar ḡuzıları olur ise başḡa şaḡlasun. Ḥikmeten mābeynden otuz kırḡ sene murūr idüp gelmedi. Ve ben ise ol ḡoyından ḡāşıl olanları başḡaca besledüm idüm. Bir gün çıkageldi ki “Fülān tāriḡinde saña bu deñlü iş işledüm. Ücretüm yanuñda ḡaldı. Ḥālā muḡṭācum vir.” didi. Didüm “Ḥoş geldüñ. Var ḡoyunlar [10b] cümlesinüñ ücretüñ neticesidür,

¹⁰² Biz onları saḡa sola çeviriyorduk. Köpekleri de mağaranın girişinde iki kolunu uzatmış (yatmakta idi.) (Kur’an-ı Kerim, 18/18).

¹⁰³ “Getürevüz” şeklinde yazılmıştır, bu eski Anadolu Türkçesi özelliḡidir ancak yazım birliḡi yoktur.

al.” Ol adam eyitdi: Benüm üzerime gelüp istihzâ idersin, didi. Ey bîçâre! Toğrı söylerim. Ahvâl budur. Senün haqqıñdur. Götür, git, diyü qayı didüğümde bu def‘a i‘timâd idüp getürüp gitdi. Yâ Rabbî! Ben dağı bu sözde şâdık isem baña, bu yoldaşlarıma necât vir. Hâzret-i şalla’llâhu Te‘âlâ ‘aleyhi ve sellem buyurur ki: Ol sâ‘at taş mağaranıñ qapısından qalkıp bunlarıñ üçü dağı çıqıp gitdiler. Ve bu nâkış-ı ‘âdet bir fi‘il idi.

Ve biri dağı Cüreyh-i hâcib hikâyetidür. Ve râvisini Ebû Hureyre rağıya’llâhu Te‘âlâ ‘anh hâzretlerinin naqlidür. Rivâyet ider ki: Hâzret-i şalla’llâhu Te‘âlâ ‘aleyhi vesellem buyurdi ki: Benî İsrâ’îl zamânlarında bir râhib var idi ki adına Cüreyh dirler idi. Bir müctehid âdem idi. Ve bunıñ bir mestüre vâlidesi var idi. Bir gün oğlını görmek ârzüsü ile geldigünde oğlı ‘ibâdetde idi. Qapısı qapalı olup açmadı. İkinci günü geldi yine açmadı. Üçüncü günü geldi yine açmadı. Vâlidesi dağı eleminden eyitdi ki: Yâ Rabbî! Benüm oğlumı rüsvâ eyleyüp benüm haqqım için kendüyi tut. Mu‘âhiz ile meger ol eyyâmlarda bir hayâsız selîta¹⁰⁴‘avrat var idi. Da‘vâ itdi ki: Ben Cüreyhi azdurup yolundan çıkarurum, diyü şavma‘asına gitdi. Cüreyh bunı gördüğünde cidden mültefit olmadı. ‘Avrat dönüp yolda bir çobân bulup anıñ ile cimâ‘ idüp hâmile oldı. Qaçan ki şehre geldi. Didi: Bu haml Cüreyhdendür. Qaç eyyâmdan soñra ki vuzu‘-ı haml itdi. Halk Cüreyhüñ üzerine hucüm idüp kendüyi sultâna getürdiler. Ba‘de’s-su‘âl Cüreyh eyitdi ki: Ol ma‘şümü getürsünler. Hâzır itdüklerinde Cüreyh eyitdi ki: Ey ma‘şüm! Senün babañ kimdür? Ma‘şüm dağı Emr-i Yezdân celle celâluhu ile nuṭqa gelüp eyitdi ki: Benüm vâlidem senün için hilâf söyler. Benüm pederüm bir çobândur. İmdi bu dağı nâkış-ı ‘ibret-i fi‘ildür.

Şümme kâle el-İmâmu’l-Müstağfirî Raḥmetu’llâhi Te‘âlâ ‘aleyh: Ve’l-hucetü ‘aleyhim min ṭariқи el-âşâr keşiratün minhâ kavli Ebû Bekru’s-Şiddîk rağıya’llâhu Te‘âlâ ‘anh li-ibnihî ‘Abdu’llâh yâ büneyye en vaḳ‘a beyne’l-‘Arab yevmen ihtilâfün fe-inne’l-gâra ellezî küntü fihi ene Resûlu’llâh şalla’llâhu ‘aleyhi vesellem ve kün fihi fe-innehü ye‘tike rızkuke bükreten ve ‘aşıyyen. Ve fi kavlihi rağıya’llâhu ‘anh fe-innehü ye’ [11a] tike rızkuke bükreten ve ‘aşıyyen işbâtü’l-kerâmâtü’l-evliyâ’i. Ve ravâ el-İmâmu’l-Müstağfirî Raḥmetu’llâhi Te‘âlâ ‘aleyhi bi-isnâdihi ‘an Cābir bin ‘Abdu’llâh rağıya’llâhu Te‘âlâ ‘anh. Kâle Ebû Bekr rağıya’llâhu ‘anh. Ve kâle izâ ene mittu fecî‘u ebî ‘ala’l-bāb ya‘nî bābu’l-beyt ellezî fihi kabru Resûlu’llâhu şalla’llâhu Te‘âlâ ‘aleyhi ve sellem fedfe‘ūhu fein fütḥa leküm fedfinünî. Kâle Cābir rağıya’llâhu ‘anh feṭṭalaḳnâ fedfāḳnâ’l-bāb ve ḳulnâ en hāzâ Ebû Bekr rağıya’llâhu ‘anh

¹⁰⁴ Bu kelime Lugat-ı Remzî’de geçmektedir. Kötü dilli manasına gelmektedir.

kad iştēhā en yudfene ‘inde’n-Nebiiyi şalla’llāhu ‘aleyhi ve sellem fefutiha ‘l-bāb velā nedrī men fetaḥa ‘lnā ve kālē lenā üdḥulū üdfunūh ve kerāmetuhu velā nerā şaḥşan velā nerā şey’en.

Ve revī el-İmāmu ‘l-Müstāğfirī bi-isnādihi ‘an Mālik bin Enes ‘an Nāfi ‘an İbni ‘Ömer raḍıya’llāhu ‘anhumā. İnnē ‘Ömer ibnü ‘l-Ḥaṭṭāb raḍıya’llāhu ‘anh ḥaṭṭabe’n-nāsı bi ‘l-Medīneh. Fe-kālē yā sāriyetebne zenīm el- cebele ‘l-cebel men istera’a el-zīb feḳad zalem. Kālē fe-enkerā’n-nāsu zıkra sāriyyeh ve sāriyyetü bi ‘l-‘arāk. Fe-kālē’n-nāsu li-‘Aliyyī raḍıya’llāhu ‘anhu ve kerrema’llāhu vecchēü innā semi’nā ‘Ömera yezkürü sāriyeh ve sāriyetü bi ‘l-‘arākı ‘ala ‘l-minber. fe-kālē ve yaḥküm da’vā ‘Ömera fe-ḳallemā deḥale fī şey’in illā ḥarace minhu felem yelbeş en-cā’i Resūlu’llāhu şalla’llāhu Te’ālā ‘aleyhi ve selleme enne sāriyete lekıya ‘l-‘aduvve ve ferra minhum şümme cā’e bi ‘l-ḳıymeti ilā sefḥı ‘l-cebel fe-erāde ‘l-‘adüv en yaḥülü beynehüm ve beyne ‘l-gānīmete ve sefḥa ‘l-cebel fe-etāhüm nidā’ün mine’s-semā’i yā sāriyetine zenīm el-cebele ‘l-cebel min istera’a ‘z-zıbe feḳad zalem. Kālē ve kānū eyyeravne enne ‘ş-şavte ‘Ömera raḍıya’llāhu ‘anhu hüve’llezī semi’ūh. Ve rāvi el-İmāmu ‘l-Müstāğfirī Raḥmetu’llāhi Te’ālā eyzan bi-isnādihi raḍıya’llāhu ‘anhu ennehu lemmā futiḥat Mışru etā ehlühā ilā ‘Amr bin el-‘Āş raḍıya’llāhu ‘anh. Fe-ḳālū eyyuhā ‘l-Emīru inne lenīlinā hāzā sünnetün lā-yecrī illā bihā. Kālē lehüm ve mā zālīk. Kālū izā kānet şintā ‘aşrate leyleten ḥalevne min hāzihi ‘ş-şehr ‘amednā ilā cāriyetin bikrīn ebveyhā fe-erzaynā ebveyhā fe-ce’alnā ‘aleyhā mine ‘l-ḥaliyyi ve ‘ş-şiyābi efzale mā yekün şümme el-ḳaynāhā fī hāzā’n-nīl. Fe-kālē ‘Amr inne hāzā ‘l-emru lā yekūnu ebeden fī ‘l-İslām ve inne ‘l-İslām yehdümü mā kāne ḳablehü fe-ekāmu ‘ş-selāsete eşhürün lā-yecrī ḳalilen velā keşīran ḥattā hemmū bi ‘l-celā’i fe-lemmā rāyi zālīke ‘Amr ketebe ilā ‘Ömer bin el-Ḥaṭṭāb raḍıya’llāhu ‘anhu fī-zālīk [11b] kad aşabte ellezī fe’alte ve inne ‘l-İslāme yehdimu mā kāne ḳablehu ve ba’aşe bibiṭāḳatin fī dāḥili kitābihi ve ketebe ileyhi enni kad ba’aşe ileyke bibiṭāḳatin fī dāḥili kitābi fe-elḳıthā fī’n-nīl felemmā ḳadime ‘l-kitābu ilā ‘Amr ibnu ‘l-‘Āş aḥaze ‘l-biṭāḳate fefetaḥahā fe-izā fihā min ‘Abdu’llāh ‘Ömer emīru ‘l-mü’mīnīn ilā nīli mışra ammā ba’de fe-inneke in küntü tecrī min ḳıbeleke felā tecrī ve in kāne’llāhu ‘l-vāḥidu ‘l-ḳahhār sübhānehu hüve’llezī yücriyeke fenes’ela’llāhu ‘l-vāḥidu ‘l-ḳahhār en yücriyeke fe’elḳā ‘l-biṭāḳatehu fī’n-nīli ve kad teheyre ‘ā ehli mışru ‘l-licelā’i ve ‘l-ḥurūcu minhā li-ennēhā lā teḳūmu maşlahatühüm fihā illā bi ‘l-nīl fe-aşbahū ve feḳad ecrāhu’llāhu Te’ālā sittete ‘aşra zırā’an fī leyletin vāḥidetin veḳaṭa’a’llāhu Te’ālā tilke es-sünneti essü’ ‘an ehli mışır ile ‘l-yevm.

Ve rāvi el-İmāmu ‘l-Müstāğfirī Raḥmetu’llāhi Te’ālā ‘aleyhi eyzan bi-isnādihi ‘an nāfi ‘an İbni ‘Ömer raḍıya’llāhu Te’ālā ‘anhümā. Kālē rāvi ‘Oşmān raḍıya’llāhu ‘anhu leylete ḳutile

şubhıhā Resūlu'llāhu şalla'llāhu Te'ālā 'aleyhi ve selleme ve hüve yeķūl yā 'Osmān inneke tūftıru 'indenā feķutıle rađıya'llāhu 'anhu yevmehu.

Ve rāvı el-İmāmu'l-Müstağfırı Raḥmetu'llāhi 'aleyhi bi-isnādihi en Emıra'l-mü'minın 'Alı rağıya'llāhu 'anhu ve kerrema'llāhu vechehu se'ele racülen 'an ḥadışı fı er-racih fekezzebehu ķāle innemā kezzebtenı ķāle mā kezzebtüke ķāle fāde'ü'llāhu 'aleyke in künte kāzıben en yu'mıye başaruke ķāle fāde'ü'llāhu fede'ā 'aleyke Emıru'l-mü'minın ve İmāmu'l-Muttaķın esedu'llāhu'l-gālib mazharu'l-'acāyib ve'l-garāyib ve fārisü'l-meşāriķ ve'l-mağārib 'Alı bin Ebı Tālib rağıya'llāhu 'anhu ve kerrema'llāhu vecheh 'ad fe'amiye başaruhu felem yahruc mine'r-raḥbeti illā vehüve a'mā. İmdi buḥleyn sāyır şaḥābe ve tābi'in ve tabi' tābi'in ve meşāyih-ı tarikatdan ṭabaķa-i ba'd ṭabaķa ol miķdār kerāmāt ve ḥavāriķ-i 'ādāt zāhir ve şādır olmuşdur ki ḥaber taḥrır u taķrıre şoķmaz. Kāle el-İmāmu'l-Kuşeyrı Raḥmetu'llāhi Te'ālā 'aleyhi fı risāletin ve li-keşrati mā tevātera bi'ecnāsihā ya'nı bi-'ecnāsi'l-kerāmāti el-aḥbāri ve'l-ḥikāyāt şārā'l-'ilmu yekevnühā ve zuhūruhā 'ala'l-evliyā'i 'ilmen ḳaviyyen [12a] tenfi 'anhu's-şukūk ve men tevassaṭa ḥāzihi't-ṭāyifeh ve tevātera 'aleyhi ḥikāyātühüm ve aḥbārahüm lem yetefekķa lehu şübheh fı zālik.

İmdi bu deñlü mübālağa ve taṭvıl-i kelāmdan murād Evliyā'u'llāhuñ kerāmātları işbātı içündür. Tā ki her selimü'l-ķalb olanlar bu ṭāyifenüñ aḥvāllerine müşāhede ve aḳvāllerine müṭāla'a itmemişdür. Aşḥāb-ı cehālet ve erbāb-ı ḳalāletün ki fı zamānına zāhir dirler. Tā dürüst ḥikāyāt ve süst rivāyātlarıyla nefy-i kerāmāt-ı evliyā belki inkār-ı mu'cizāt-ı enbiyā iderler. Aldanmayalar ve dınlerin hebāya virmeyeler. Ve bu ṭāyife nefy-i kerāmāt itmekden sebebi oldur ki herkesün merātib-i a'lā ve vilāyet-i kübrāda gösterürler. Ve lākin anlaruñ aḥvālleründen ve umūrlarından bı-ḥaberdirler. Anuñçün nefy iderler ki ḥalk yanında fuşıḥat olmayalar. Ammā ḥavāşlar yanında fuşıḥat olduķların fikr itmezler. Ḥuşuşan eger yüz biñ ḥāriķ-ı 'ādāt anlara zāhir olur ise daḥı çünki anlaruñ zāhirleri muvāfiķ aḥķām-ı şerī'at ve bāṭınları muṭābıķ ādāb-ı tarikat degüldür. Mekk u istidrāc ḳabılinden olsa gerekdür ki degüldür vilāyet u kerāmātdan. *Ve fı kitāb-ı a'lāmu'l-hudā ve 'aķıdeti erbābu't-tūķā taşnıf eş-Şeyḥu'l-imām Ḳuṭbu'l-imām Şehābe'd-dın Ebı 'Abdu'llāh 'Ömer bin Muḥammed es-Sühreverdī ḳaddesa'llāhu Te'ālā rūḥahu ve na'taķadu enne li'l-evliyā'i min ümmetihi ya'nı ümmet-i Muḥammedin şalla'llāhu Te'ālā 'aleyhi ve sellem kerāmātin ve icābātin ve heķazā kâne fı zemenin külli Resūlün kâne lehüm itbā'un zaharat lehüm kerāmātun ve muḥriķātün li'l-'ādāt ve kerāmātu'l-evliyā'i min tetimmetün mu'cizātu'l-enbiyā'i ve men zahara lehü ve 'alā yedihi*

*mine'l-muḥrikāti ve hüve 'alā gayru'l- iltizāmi bi-aḥkāmu'ş-şerī'ati na'taḳadu ennehu zindīk ve inne'llezī zahara lehü mekrun ve istidrāc.*¹⁰⁵

El-Kavlu fi Envā'u'l-Kerāmāt ve Havāriku'l- Ādāt

Pes havārik- 'ādātuñ envā'ı çokdur: Nice ki icād-ı ma'dūm ve i'dām-ı mevcūd ve izhār emri mestūr u sutūr emri zāhir ve isticābet-i du'ā ve ḳaṭ'-ı mesāfet-i ba'ide müddet-i ḳalilede ve umūr-ı ḡāyibeye ḥasetle itlā'da ve andan cünüd virmede ve zamān-ı vāhidde ḥāzır olmak [12b] emkine-i muḥtelifede ve eḥibbā-i mevti ve imāte-yi eḥibbā ve semā'-i kelām ḥayvānāt u nebātāt u cemādāt tesbīhlerin ve ḡayrılarının ve aḥzār-ı ṭa'ām ve şarāb ve vakt-i ḥācetde ve bī-sebeeb zāhir itmek “ve ḡayrı zālike min funūnu'l-a'mālu'z-zāhirati ve'n-nāḳızati li'l- 'ādāt ke'l-meşī 'ala'l-mā'i ve's-sibāhati fi'l-hevā'i ve ke'l-ekli mine'l-kevni ve keteshīru'l-ḥayvānāti el-vāḥşiyyeh ve ke'l-ḳuvvetü'z-zāhirati 'alā ebdānihim ke'llezī iḳtala'a şeceraten bi-riclihi min aşlihā ve hüve yedūru fi's-semā' ve ḍarbu'l-yedi 'ala'l-ḥāyṭ feyenşak ve ba'zihüm beşīru bi-işba'ahi ilā şahşın li-yak'a fe-yak'a ev yaḍribü 'uniḳa aḥadü bi'l-işāreti fe-yaṭīru ra'sü el-müşāri ileyhi”¹⁰⁶ ve bi'l cümle çün Rabbu'l- 'izzeti Te'ālā şānehu ve celle şenā' uhu kendü dostlarından birin mazḥar-ı ḳudret-i kāmilesi idince heyülā-yı 'ālimden her ne nev'i taşarruf ki isteye idebilür. Ammā ḥaḳīḳatde ol te'şir ve taşarruf Cenāb-ı kibriyānuñdur ki kendüde zāhir olur. Ve kendünün yanında 'alāḳası yokdur.

Ḳāle ba'zu el-küberā'i'l-ārifin: Ve'l-aşlu' llezī yecme'u leke ḥāzā küllehu ennehu ḥaraḳa 'ādeten fi nefsihi mimma istemerrat 'aleyhā nufūsu'l-ḥalkı ev nefsihi fe-inna'llāhe yaḥriku lehü 'ādeten mişlehā fi muḳābeletihā yüsemmā kerāmeten 'inde'l- 'āmmeh ve ammā şatte fe'l-kerāmetü 'indehüm el-'ināyete'l-ilāhiyyetü elletī ve-hebethüm et-tevfīku ve'l-ḳuvvete ḥattā ḥaraḳü 'avāyide enfüsehüm fe-tilke'l-kerāmetü 'indenā ve ammā ḥāzihi'lletī

¹⁰⁵ Şeyhu'l-imām, kutbu'l-imām Şehābeddīn Ebū Abdullah Ömer b. Muhammed es-Sühreverdī'nin (kaddesallahu te'ālā rūhahu) telifi olan *A'lāmü'l-hudā ve 'Akīdeti erbābi't-tukā* adlı eserde şöyle denilir: Biz, onun ümmetinden, yani Allah Teālā'nın kendisine salāt ve selām eylediği Muhammed ümmetinden veliler için kerametlerin, dualarının kabulünün bulunduğuna inanırız. Her peygamberin zamanında da böyle olmuştur; ona tâbi olanlar arasında kerametlerin ve âdeti bozan olağanüstü hâllerin zuhur ettiği kimseler bulunmuştur. Velilerin kerametleri, peygamberlerin mucizelerinin bir tamamlayıcısı mahiyetindedir. Ancak kimde birtakım olağanüstü hâller ortaya çıkar ve bunlar onun eliyle gerçekleşir de kendisi şer'î hükümlere bağlı olmazsa, biz onun zındık olduğuna inanırız; onda ortaya çıkan şey ise (ilâhî) bir tuzak ve derece derece (helâke) yaklaştırmadır.

¹⁰⁶ Ve bunlara benzer daha nice zahirde görülen ve âdeti bozan fiiller vardır: Su üzerinde yürümek, havada yüzmek, âlemdeki (mevcudattan) dilediğini yiyip içmek, vahşi hayvanları emri altına almak; bedenlerinde zuhur eden olağanüstü bir kuvvetle, meselâ semâ hâlindeyken ayağıyla bir ağacı kökünden sökmek; duvara elini vurduğunda onun yarılması; bazılarının parmağıyla bir kimseyi işaret ederek düşmesini kastetmesi üzerine onun düşmesi yahut birine işaretle boynuna vurması ve işaret edilen kimsenin başının uçması gibi.

tüsem mā fi'l-‘umūmi kerāmeten kāle ricālün ittekū min mülāḥazatihā li-müşāraḳeti'l-müstedrici'l-mümküriyyeti fihā evnikevnühā mu‘āvaḳatühü fe-yehāfū en yekūne ḥuṭṭa ‘amelühüm li-enne'l-ḥuṭṭa maḥallühā ed-dāru'l-āḥireti fe-izā ‘uccile minhā bi-şey’in feza‘nā en yekūne ḥuṭṭa ‘amelühüm li’en veradet fī zālike aḥbār ve ennī eḳḳabihū’-l ḥavfu me‘a’l-kerāmetu fe-izen leyse bi-kerāmetin ‘indenā ve innemā hiye ḥaḳku ‘ādete fe-in iḳterane me‘ahā el-beşeriyyi bi-ennēhā ziyāde lā netekāşşā ḥuṭṭa evlā sebēkat li-ḥicābün fe-ḥiḳnezin yüsem mā kerāmetün fe’l-beşeriyyü ‘ala’l-ḥaḳıḳatü fi’l-kerāmetün. Ve kāle eyzān ecclü’l-kerāmātü ve a‘zamuhā et-telezzezü bi’tṭā‘āti fi’l-ḥalavāti ve’l-celevāt. Ve minhā murā‘ātu’l-enfāsi me‘allāhi ve minhā ḥıfzu’l-edebi ma‘ahu fī telakkī el-vāridāti fi’l-evḳāti ve minhā er-rızā ‘ani’llāhi fī cemī’u’l-ḥālāti ve minhā el-yüsrā lehüm mina’llāhu bi’s-sa‘ādeti’l-ebediyyeti fi’d-dāru’l-āḥirati.¹⁰⁷

El-Ḳavlu fi Ennehü Metā Sümmiyeti’ş-Şüfiyyeti [13a] şüfiyyeh

Ḳāle el-İmāmu’l-Ḳuşeyrī Raḥmetu’llāhi Te‘ālā ‘aleyh: A’lemū eḥamukumu’llāhu inne’l-müslimīne ba‘de Resūlu’llāhu şalla’llāhu Te‘ālā ‘aleyhi ve sellem lem-yettesim efāzıluhum fī ‘aşrihim bisemmiyyeti ‘ilmün sivā şoḥbeti’r-Resūlu’llāhu şalla’llāhu ‘aleyhi ve sellem iz lā faẓilete fevḳahā feḳile lehüm aşḥābihi. Ve lemmā edrakehüm ehlü’l-‘aşri eş-şānī sümmī men şaḥabe’ş-şāḥābihi et-tābi‘in veraev zālike eşrafü simetin şümme ḳile limen ba‘dehum ittibā‘a’t-tābi‘in şümme iḥtelefe’n-nāsi ve tebāyinetü’l-merātibi feḳile li-ḥavāşu’n-nāsi mimmen lehüm şiddetü ‘ināyetin bi-emri’d-dīn ez-zühād ve’l-‘ubbād şümme zaharat el-bid‘ate ve ḥaşale et-tedā‘i beyne’l-farḳ fekülli farıḳin idda‘ü enne fihim zühhādün fe’n-ferede ḥavāşu ehli’s-sünneti el-mürā‘üne en-fāsühüm ma‘a’llāhu’l-ḥāfiẓüne ḳulūbehüm ‘an

¹⁰⁷ Bazı büyük ârifler şöyle demiştir: Bütün bunları senin için toplayan asıl kaide şudur: Kişi, halkın nefislerinin yahut kendi nefsinin alışılageldiği bir âdeti kendi içinde bozarsa, Allah da bunun karşılığında onun hakkında benzeri bir âdeti bozar; halk nezdinde buna “keramet” denir. Sûfilere gelince onların yanında keramet, Allah’ın kendilerine nefislerinin alışkanlıklarını kıracak derecede tevfiḳ ve kuvvet bağışlamasına vesile olan ilâhî inayettir; bizim nazarımızda asıl keramet budur. Halk arasında keramet adı verilen bu dış tezahürlere gelince bazı ricāl şöyle demişlerdir: İstidracı (aşama aşama helâke sürükleyen ilâhî tuzağa) uğrayan kimselerle ortaklık ihtimali ve bunun bir karşılık/ücret olması ihtimali sebebiyle onlara dikkatle bakmaktan sakının. Zira amelin karşılığının yeri ahiret yurdu; bundan bir şeyin dünyada peşin verilmesinden korkar, bunun onların amel ücretinin tamamı olmasından endişe ederiz. Bu hususta rivayetler de gelmiştir. Ben ise kerametle birlikte (kişide) korkunun artmasını gerekli görürüm; o hâlde bu, bizim nazarımızda keramet değil, sadece âdetin bozulmasıdır. Eğer bu hâlde eşlik eden beşerî durum, bunun (ahiretteki) ecirden bir eksiltme değil, bir fazlalık veya önceki bir perdenin kalkması olduğunu gösterirse işte o zaman buna keramet adı verilir; hakikatte kerametın ölçüsü beşeriyetin hâlidir. Yine şöyle demiştir: Kerametlerin en yücesi ve en büyüğü gerek halvetlerde gerek cemiyet içinde itaatten lezzet duymaktır. Kerametlerden biri, nefesleri Allah ile beraberlik şuuru içinde gözetmektir. Yine kerametlerden biri, gelen vâridleri zamanlarında karşılarlarken Allah’a karşı edebi muhafaza etmektir. Bir diğeri, bütün hâllerde Allah’tan razı olmaktır. Yine kerametlerdendir ki Allah’ın onlara ahiret yurdunda ebedî saadeti kolaylaştırmasıdır.

*ṭavaraḳa'l-ġafleti bi-ismi et-taṣavvuf ve eṣtehera hāzā'l-ismü ehā'ülā'i'l-ekābiri ḳable'l-mi'eteyni mine'l-hicreti.*¹⁰⁸

Pes bu kitābda meṣāyih-ı şūfiyede çok kimesnelerün esāsları mezkūr ve tārīḫ-i vilādet ve vefātları ve zıkr seyrleri aḥvāl ve ma'ārif u kerāmāt ve merātib ve maḳāmātları keyfiyyeti meṣtūr olsa gerekdür ki muṭāla'a idenlere muṭāla'a ve mulāḥazasından bu ṭāyifeye yakīn ḥāṣıl ola. Ve ol ṭāyife ki nefy-i kerāmāt ve maḳāmāt iderler. Anlarıñ hezeyān sözleri bunlara sirāyet itmeye ve ol cemā'atūñ ġāyile-i ġavāyetlerinden maḥfūz ḳalalar. *E'āzenā'llāhu ve cemi'u'l-müslimīne min şurūri enfusinā ve seyyi'āti a'mālinā.*¹⁰⁹ Ve bundan ġayrı fevāyidler var ki ba'zıları tafşıl üze beyān olunur.

Ḳāle seyyidü't-ṭāyife Ebu'l-Ḳāsim Cüneyd bin Muḥammed es-şūfī Ḳaddesa'llāhu Te'ālā sırrahu: “*Hikāyātu'l-meṣāyih cünd min cünüdi'llāhi 'azze ve celle ya'nī li'l-ḳulūbi.*”¹¹⁰ Kendüden su'al itdiler ki: Bu hikāyātuñ ne menfa'ati var? Mürüdlere cevāb verdi ki: Ḥaḳ Subḥānehu ve Te'ālā Ḥazretleri Ḳur'an-ı Keriminde buyurur ki: *Ve küllen naḳuṣṣu 'aleyk min enbā'i'r-rusuli mā nuṣebbitu bihi fūādeke*¹¹¹ Ya'nī peygamberlerün kıṣṣaların ve iḥbārların saña söylerüz ve aḥvāllerinden seni āġāh ider. Ve tā senüñ ḳalbüñ anuñla şebāt bulup ḳuvvetüñ izdiyād olsun. Ḳaçan ki saña renc u miḥnet irişe. Anuñ zaḥmetinden bunlarıñ aḥvāl u aḥbārların işidüp fıkr ve endişe ide. Sen ki selefde gelenlere daḫı [13b] buncılayın renc u miḥnet irişdükte tevekkül ile şabr u tahammül iderler idi. Senüñ gönlüñ daḫı muḥkem u şebāt bula. İmdi buncılayın eyülerüñ sözleri ve pīrlerüñ hikāye ve aḥvālleri mürüdlereñ ḳalplerine terbiyyet ve ḳuvvetdür. Ve bu yola 'azmi artup ve anda Ḥaḳ Te'ālā Ḥazretlerinden şebāt bulup dervişlik ve nā-kāmlık bilād-ı imtiḥānında ḳadem başup merdlere irişüp ve anlarıñ sīretlerin duta. Kezālik meṣāyihüñ ve Ḥaḳ Te'ālānuñ ve dostlarıñ sözlerin anlara dostlık ve muḥabbet getürür. Ve

¹⁰⁸ İmam Kuşeyrî rahmetullahu Teâlâ şöyle der: “Bilin ki-Allah size merhamet etsin- Resûlullah'tan (s.a.v.) sonra gelen Müslümanlar arasında kendi devirlerinin en faziletlieleri, 'Resûlullah'ın sohbeti' dışında herhangi bir ilim adıyla anılmadılar; zira ondan üstün bir fazilet yoktur. Bu yüzden onlara ashâb (Peygamber'in arkadaşları) denildi. Onların devrine yetişen ikinci nesilde ise sahâbeye arkadaşlık edenlere 'tâbiîn' adı verildi; bunu en şerefli bir unvan saydılar. Onlardan sonra gelenlere de 'tâbiîni izleyenler' (tebeu't-tâbiîn) dendi. Sonra insanlar ihtilafa düştü, dereceler ayrıştı; din işine büyük bir özen gösteren seçkinlere 'zâhidler' ve 'ibadet ehli' denmeye başlandı. Derken bidatlar ortaya çıktı ve fırkalar arasında çekişmeler doğdu; her fırka, kendi içinde zâhidler bulunduğunu iddia etti. Bunun üzerine Ehl-i Sünnet'in seçkinleri-nefeslerini Allah huzurunda gözetin ve kalplerini gafletin ansızın baskınlarından koruyanlar- 'tasavvuf' adıyla temayüz ettiler. Bu ad, bu büyükler arasında Hicrî 200 yılından önce şöhret buldu.

¹⁰⁹ Allah, bizi ve bütün Müslümanları nefislerimizin kötülüklerinden ve kötü amellerimizin kötü sonuçlarından korusun.

¹¹⁰ Şeyhlerin kıssaları, Allah'ın ordularından (bir tür) ordudur; yani kalpler için bir güç, bir asker gibidir.

¹¹¹ (Ey Muhammed!) Peygamberlerin haberlerinden kendileriyle senin kalbini pekiştirdiğimiz her bir haberi sana aktarıyoruz. Bunlarda sana hak, müminlere de bir öğüt ve hatırlatma gelmiştir. (Kur'an-ı Kerim, 11/120).

anlara dostlık itmek seni anlara mensûblik¹¹²getürür. Nice ki buyurmuşlardır ki: *El-meveddetu ihdâ'l-karâbeteyn*.¹¹³ Ve dahı dimişlerdür: *Lâ karâbete akrabe mine'l-meveddeti ve lâ bu'de eb'adü mine'l-'adâveti ve li'llâhi dürrü'l-kâ'il*.¹¹⁴

شعر¹¹⁵

القوم إخوان صدق بينهم نسب
من المودة لم يعدل به سبب

Hzret-i risâlet-penâh şalla'llâhu 'aleyhi ve sellemden su'âl itdiler ki: Bir âdem bir kavme muhabbet ider. Ammâ anlaruñ semtlerine varuşlarına irişmez. Buyurdi ki: *El-mer'u me'a men ahabbe*.¹¹⁶ Âdem anlardandır ki dostluk ve muhabbet ider. Haberde gelmişdür ki Hzret şalla'llâhu Te'âlâ 'aleyhi ve sellem buyurur ki: Kıyâmet güninde birinde hayr 'amelinuñ yokluğundan nevmîd kalmış ola. Hâk Subhânehu ve Te'âlâ Hzretleri buyura ki: Ey bende fülân mahallede fülân dânişmendî yâ fülân 'arîfî bilüp âşinâlıguñ var mı idi? 'Abd didi ki: Belî yâ Rabbî, var idi. Hâk Subhânehu ve Te'âlâ Hzretleri celle celâluhu buyura ki: Var seni aña bağışladım, diyü rahmet kıla. Bundan ma'lûm ola ki bir bilmek ile münâsebet bağlar. Ve sebt-i necât olur. Bâ huşuş dostlarına muhabbet ve ülfet ve meyl itmek ve sîretlerin tutup 'ağıllarınca gitmek dahı evlâ ve aqvâ ola.

Hzret-i Ebu'l -'Abbâs 'Aṭâ buyururlar ki: Eger dostlığa eluñ irişmeye dostlarıyla dostlık eyleñüz ki anlaruñ dostları dostlığı anlara dostlıktır. Ve Hzret-i Sultân-ı enbiyâ ve burhân-ı etkiyâ Muhammedu'l-Muşṭafâ şalla'llâhu Te'âlâ 'aleyhi ve sellem buyurur ki: Yâ İbn-i Mes'ûd etedrî eyye 'ura'l-islâmi evşak?¹¹⁷ Kâle kûltü Allâhu ve Resûluhu a'lemü.¹¹⁸ Kâle şalla'llâhu Te'âlâ 'aleyhi ve sellem: *El-vilâyetu* [14a] *fî'llâh ve'l-ḥubbu fîhi ve'l-buğzu fîhi*.¹¹⁹

Ve Fuḍayl bin 'Iyâz Raḥmetu'llâhi Te'âlâ 'aleyh buyurur ki: Allâh Subhânehu ve Te'âlâ Hzretleri yarın bendeye diye ki: *Yâ İbni Âdem ammâ zühdüke fi'd-dünyâ fe-innemâ talebte er-râḥate li-nefsike ve ammâ inḳıṭâ'uke ileyye fe-innemâ talebte el-'izze li-nefsike velâkin hel*

¹¹² Kafla yazılmalıydı ancak kefle yazılmıştır.

¹¹³ Sevgi, yakınlığın iki sebebinden biridir.

¹¹⁴ Sevgiden daha yakın bir yakınlık yoktur, düşmanlıktan daha uzak bir uzaklık da yoktur. Bu sözü söyleyen ne güzel söylemiş!

¹¹⁵ Onlar, aralarında sevgi nesebi bulunan sadık kardeşlerdir, hiçbir sebep bu sevgi bağından değerli değildir.

¹¹⁶ Kişi sevdiği ile beraberdir.

¹¹⁷ Ey İbn Mes'ûd! İslâm'ın bağlarından hangisinin daha sağlam olduğunu bilir misin?

¹¹⁸ (İbn Mes'ûd dedi ki:) "Allah ve Resûlü daha iyi bilir" dedim.

¹¹⁹ Bunun üzerine Peygamber (Allah'ın salât ve selâmı üzerine olsun) buyurdu: Allah için dostluk, Allah için sevmek ve Allah için buğzetmektir (karşı tavır almaktır).

‘ādeyte lī ‘adüvven ev-vā leyte lī veliyyen.¹²⁰ Bu t̄āyifenüñ hikābāhiru’l-berakātları istimā’ inuñ ednī fāyidesi budur ki kendü ef’āl u aḥvāl u aḳvālī anlar gibi olmadığın bilmiş olup kendü vücūdundan benligi ve kibri kaldırurur ve takṣīrātın anlaruñ sülūkı yanında egleyüp ‘ucb u riyā ve istihādan perhīz eyleye.

Şeyhü’l-İslām Ebū İsmā’il ‘Abdu’llāh el-Enṣārī el-Herevī ḳaddesa’llāhu Te‘ālā sırrahu’l-‘azīz bu kitābda her ḳande Şeyhü’l-İslām diyü mezkūr olunur ise İsmā’il ‘Abdu’llāh el-Enṣārī el-Herevī ḳaddesa’llāhu Te‘ālā sırrahu’l-‘azīz ḥazretleridür. Vaşıyyet itmişdür ki: Her Pīr’den bir söz ḥātırınuzda şaḳlañuz. Ve eger ḳadīr degülseñüz isimlerin öğreniñüz ki anuñ ile behre-yāb olursız. Ve yine buyurmuşlardır ki: Bu işüñ muḳaddem nişānesi oldur ki meşāyiḥüñ sözlerin işitdükçe hoş gele. Ḳalb ile muḥabbet idüp inkār getürmeyesin. Ammā her vaḳit ki anlaruñ dostlarından birin saña göstereler. Ḳabūl itmeyüp ḥaḳīr göresin. Ol günāhlardan birdür ki andan beter olmaya. Zīrā ki ol maḥrūmlık¹²¹ ve ḥicāb delīli olur. Ne’ūzu bi’llāh mine’l-ḥuzlān ve eger ol naḳar itdügüñ adam ḥadd-i zātında ḳabūl olınmağa isti’dādı yok imiş ise senüñ inkāruñda ḥaṭā olmayup ve zarar yokdur. Zīrā senüñ ḳaşduñ aña şaḥīḥ olmuş olur. Münāsibdür. Muḳayyed olına. *Va’llāhu’l-müste‘ānu ve ‘aleyhu’l-tuklān.*¹²²

[14b] Bismi’llāhi’r-raḥmāni’r-raḥīm ve biḥī nesta’in

Menāḳıb-ı Ḥazret-i İmām-ı A’zam u ḥümām-ı ekrem, Nu’mān ibn-i Şābit raḍıya’llāhu Te‘ālā ‘aleyh, İbrāḥīm Edhemüñ ve Bişr-i Ḥāfīnüñ üstādidur. Bir gün Ḥazret-i Resūlu’llāh ‘aleyhi ve sellemüñ terbiye-i şerīfine vardı. Esselāmün ‘aleyke yā seyyide’l-mürselin didükde ravza-i Resūl-i kerīmden ‘aleyk es-selām yā İmāmu’l-müttekīn ve’l-müslimīn diyü āvāz geldi. Evvel ol ḥalkdan ayrılmışdı. Bir ‘abā geyüp oturmuşdı. Bir gice vāḳı’asında gördi ki Ḥazret şalla’llāhu ‘aleyhi ve sellemüñ ḳabr-i mübāreklerinde mübārek sūnüklerin birbirine düzerdi. Uyanup İbn-i Sīrīn ḳatına vardı. Kendüyi dehşet ve heybet aldı. Düşini takrīr idüp İbn-i Sīrīn daḥı bu ta’bīr itdi ki Resūlu’llāhuñ ‘ilmi içinde ve sūnneti içinde şöyle olsun ki ḥaḳ bāṭıldan seçüp ve derecāt-ı ‘āliyāta vāşıl olasın. Hiçkes senüñ gibi olmaya. Ve bir gün daḥı Ḥazret şalla’llāhu ‘aleyhi ve sellem menāmında görüp buyurmuşlar ki: Yā Ebā Ḥanīfe! Sen benüm sūnnetimi icrā idüp ümmetime bildür. Naḳıldür ki: Ḥazret-i İmāmuñ bir şākirdi merḥūm

¹²⁰ Ey Âdemoğlu! Dünyadan yüz çevirmen aslında nefesine rahatlık aramandır. Bana yönelip bağlanman ise aslında nefesine izzet (yücelik) aramandır. Fakat Ben'im için hiç düşmanlık ettin mi yahut Ben'im için hiç edindin mi?

¹²¹ Kaf ile yazılmalıydı ama kef ile yazılmıştır.

¹²² Yardım istenecek olan Allah'tır, güvenilecek ve dayanılacak olan da O'dur.

olmuş. Kalkıp cenâzelerine vardılar. Gâyet ıssı gün idi. Ve oturacak bir gölge dahı yoğ idi. Hâzret-i İmâmuñ bir borçlısı evi ol maħalde idi. Cemā‘at dirilüp İmâmuñ medyūnı dīvār dibinde oturdılar. Ebū Hānīfeye yer eylediler. Oturmadı. Yā İmām! Niçün oturmazsınız? Didiler: Cevāb vir. Didi: Medyūnuñ dīvāridur. Mālıma ħarām k̄atılup belki riyā olur, diyū zūhd-i vera‘ından oturmadı.

Ve her gice üç yüz rek‘at namāz kılurdu. Bir ‘avrat bir ‘avrata eyitdi: Bu kiři her řeb biř yüz rek‘at namāz kılur. İmām bu cevāb iřitdi. Ve eyitdi: řimden girū biř yüz rek‘at namāz kılam. Tā kim bu ‘avratuñ gümān yalan olmaya, diyū beřer yüz rek‘at namāz kılmağa bařladı.

Ve yine bir gün yolda giderken bir oğlancık anı görüp yoldaşına eydür: İşbu kiři her řeb biñ rek‘at namāz kılurmuş. Ebū Hānīfe işitdi. Eyitdi ki: şimden girū biñ rek‘at namāz kılam der. Andan řoñra be-her řeb biñ rek‘at namāz kılur oldı.

Ve bir gün řākirdleri eydürler: Ādemler söyleřürler ki İmām Ebū Hānīfe her řeb uyumaz, diyū. Niyyet eyledi ki ġayrı hıçbir gice uyumaya. řākirdleri eyitdiler ki: Niçün böyle eydürsünüz? Eyitdi: Anuñçün ki Allāh Sübhānehu buyurur: *en yuħmedū bimā lem yef‘alū*.¹²³ Ya‘nī sever misiz ki iřlemedigüñüz nesneyle medħ¹²⁴ olınasız? Andan řoñra ‘iřā¹²⁵ abdestiyle řabāħ namāzın kılurdu.

Ve bir gün iřitdi ki: Bir kimesne [1a]¹²⁶ bir koyun zayı‘ eylemiş diyū, řāyet kařřāblara řatup ol koyundan bize nařīb olur diyū laħm yimedi. Balık yerdı. Ve yine gördi. Balıġı koyun etiyle avlarlar. Belki serīka olan koyunuñ etiyle avlanmışdur, diyū yidi sene ne balık ne laħm yidi. Ve mübārek dizleri gözi deve diz göz gibi olmuşdı secde kılmaħdan.

Dāvūd-ı Tāyīden naħldür ki: Yigirmi sene tamām Ebū Hānīfe öñinde diz çökdüm. Bu yigirmi yıl içinde bir kez bařın yařduğa koymadı ve bařın açmadı ve ayaġ uzatmadı. Ve bir sā‘at diñlenmedi. Kendüden su‘āl itdügümde “*ħıfzu’l-edeb fi-ħaħku’r-rabbi evlā*.” Ya‘nī edeb řaħlamak Ĥaħ Te‘ālā yanında yegrekdür, diyū cevāb buyurdu.

Ve bir gün Ebū Hānīfe gördi ki: Bir oğlancık balçık içinde oynar. İmām eyitdi: řaħın balçıka düşmeyesin. Oġlan eyitdi: Yā İmāmu’l-müslimīn! Benüm düşdigüm sehldür. Eger

¹²³ “...yapmadıkları şeylerle övülmeyi [seven]” (Kur’an-ı Kerim, 3/188)

¹²⁴ Bu kelime üzerinde metinde derkenarda düzeltme yapılmıştır.

¹²⁵ Akşamla yatsı arası vakit anlamına gelmektedir.

¹²⁶ Buradan itibaren yeniden bir numaralandırma yapılmış ve [1a]’dan başlanmıştır.

düşersen bir oğlan düşmüş dirler. Ve vâlidem tönümü girü yıkar. Ammâ sen düşersen nice olur, didi. Hâzret-i İmâm bunu işitdi. Kendü işine çok ağladı.

Bir gün İmâm tırnış tırnak kadar necâset tönünden yur. Aña eyitdiler: Ey imâmu'l-müslimîn! Dirhem kadar necâsetle tırur yıkarsın. Bize namâz kılmğa destür virürsin. Sebeb nedür? Cevâb virürler ki: Ol fetvâdur, bu hüd takvâdur.

Ve halîfelerden biri melekü'l-mevti düşünde görüp kendinüñ 'ömründen su'âl ider. Baş barmağıyla işâret ider. Ol düşi Hâzret-i İmâma ta'bîr itdürür. Hâzret-i İmâm dağı cevâb virürler ki: Biş nesne muğayyebât-ı hamsedür. Tengri Te'âlâ bilür. Evvel: Kıyâmet ne vaktin kıpar? İkinci: Yağmur ne vakt yağar? Üçünci: Baṭn-ı mâderde olan erkek mi dişî midür? Dördünci: Ehl-i cennet mi ve yâhûd ehl-i nâr mıdur? Beşinci: 'Ömri ne mertebedür? Zîrâ ki Allâh Subḥānehu ve Te'âlâ kelâm-ı şerîfinde buyurur: *İnna'llāhe 'indehu 'ilmu's-sā'ati ve yunezzilu'l-ğayşe ve ya'lemu mā fi'l-eḥḥāmi ve mā tedrî nefṣün māzā teksibu ḡaden ve mā tedrî nefṣün bi eyyi arzın temūtu inna'llāhe 'alîmun ḡabîr.*¹²⁷

Yaḥyâ bin Mu'âzir eyitdi: Resûlu'llāhu şalla'llāhu 'aleyhi ve sellemi menāmında görüp Yâ Resûlu'llāh! Seni kande bulurın? Cevâb buyurırlar ki: Ebû Ḥanîfenüñ 'ilm katında bulursın, diyü cevâb buyurmuşlardur. Raḡıya'llāhu Te'âlâ 'anh.

Zıkr-i Menâkıb-ı İmâm-ı Muḥammed eş-Şâfi 'i Raḡıya'llāhu 'anh

Ve Aḥmed-i Ḥanbel ki cihānuñ ulu seyyid ve imâm idi. Üç biñ ḡadîṣ-i şerîf ezberleyüp ve yine gelüp Şâfi'ye şâkird oldı. Bir nice kavm gelüp eyitdiler: Senüñ bu mertebe faẓîletüñ vardur. Ve bu nice ulularuñ şöḡbetin terk idüp yigirmi biş yaşında bir oğluñ meşābeşinde âdemüñ öñinde diz çökersin, didiler. Aḥmed-i Ḥanbel dağı cevâb virdi ki: Anı biz ezber bilürüz, ol cemî'sinüñ ma'nâsın [1b] bilür. Eger ol diñilmese bu beyānda ḡalurduk. Zîrâ ki işüñ ḡaḡîḡatın ve ḡaberlerin ve toḡrusın ol añlamışdur.

Naḡildür ki: Şâfi'yi altı yaşında oḡlancık iken mektebe varup der[s] öğrenirdi. Vâlidesi benî Hâşim kabîlesinden bir zâhide idi ki her kimiñ emāneti olsa ḡatına ḡordı. Bir gün iki kişi ḡavl idüp bir câmedān esbāb emānet ḡodılar. Eyitdiler ki: Zinhār ikimüz bir aradan gelmeyince bu emānet virmeyesin diyü gitdiler. Birḡaç zamān murûr idüp ve Şâfi'inüñ vâlidesi dağı şart

¹²⁷ Kıyâmet vakti hakkındaki bilgi ancak Allah'ın katındadır. Yağmuru O yağdırır. Rahimlerde olanı O bilir. Hiç kimse yarın ne kazanacağını bilmez. Yine hiç kimse nerede öleceğini bilemez. Şüphesiz Allah, her şeyi bilendir, her şeyden haberdardır. (Kur'an-ı Kerim, 31/34)

unıtdı. Nāgāh biri gelüp cāmedānı diliyorurdu. Eyitdi: Ol emānet vir! Hātūn daḥı cāmedānı viridi. Ve birkaç gün geçdi. O bir yoldaşı geldi. Cāmedānı taleb itdügünde hātūn eyitdi: Emānet yoldaşuñ alup gitdi, didi. Ol kişi eyitdi: Hāy biz senüñle şart eylemiş idi ki ikimüz bir yirde olmayınca virmeyecek idüñ, didi. Ol kişi varup kādīdan ādem getürdi. O hinde Ḥazret-i Şāfi‘ mektebinden geldi. Gördi kim māderi ağlar. Eyitdi: Ne ağlarsın? Vālidesi eyitdi: Cāmedān ḥuşuşı için diyü vāḳı‘ ayı aña bir bir nakl itdi. Şāfi eyitdi: Bunuñ-çün ne ağlamak gerek. Ol kişi gelsün ben cevāb vireyim, didi. Hemān-dem cāmedān şāhib geldi. Eyitdi: Vālideñ ile kavlı itdük. İkimiz bir yirde olmayınca cāmedān virmeyesin, didük. Şimdi birimize virmiş. Şāfi eyitdi: Var yoldaşuñı getür, emānet alındı. Çün ol kişi ḥayrān olup gitdi. Andan soñra Mālik-i Dīnārdan ‘ilm okumağa meşgūl oldu. Ol vaḳt Mālik yitmiş tokuz yaşında idi. Şāfi tıfıl oğlandı. Māliküñ evi kapusunda oturdu. Kaçan bir güc fetvā olsa Şāfi ol fetvāyı alurdu görürdi. Ol kişiye eydürdi, bunu viren katına getür ve eyüt ki: Şāfi eyitdi ki: Daḥı ihtiyāt kılop ve añlayarak nazar kılsun. Fetvāda ihtimām gerekdür. Pes İmām-ı Mālik fetvāyı eline alup nazar kılurdu. Görürdi ḥaḳḳ Şāfi elindedür.

Ve bir def‘a daḥı Bağdād ḥalīfesi Hārūnü‘r-Reşid idi. Bir gice hātūnı Zübeyde ile çekişdiler. Pes aña Hārūn katı söyledi. Zübeyde¹²⁸ daḥı otur yirinde hey cehennemlik! Hārūn daḥı eger ben cehennemlik isem benden boş ol, didi. Derḥāl birbirinden ayrılmışdılar. Hārūn, Zübeydeyi gāyet severdi. Ve ziyāde elem-zede oldu. Münādiler nidā eylediler ki ne kadar faḳīh-i ehl-i ‘ilm var ise bir yire cem‘[olup]¹²⁹ buña bir çāre görsinler. Cemī‘-i ‘ulemā-yı Bağdād bir yire cem‘ olup min ba‘d bu ki ḥalīfeye uçmaḳlıḳ yāḥūd ṭamulıḳ mıdur cevāb viremediler. Bir hafta bu ḥāl üzre baḥş eylediler. Ve ‘āciz ü fūrū-mānde ḳaldılar. Yedinci gün yine cem‘ olup oturlarken bir oḡlancık içeri girdi. Ben bu mes‘elece cevāb vireyim didi. Cümle ‘ulemā ta‘accüb idüp Hārūn ḥabir olıcaḳ katına çağırdu. Şāfi‘ eyitdi: Senüñ [2a] ihtiyācuñ bañadur. Benüm saña degüldür. Sen benüm katıma gel, didi. Cümle ḥalk bunu işitdiler. Ğayrı dutup ağlaştılar. Ḥalīfe, Şāfi‘yi tahtına çıkarup bir yirde oturdılar. Şāfi‘ eyitdi: Benüm senden bir su‘ālim vardur. Toḡrı cevāb vir, didi. Ḥalīfe daḥı su‘ālüñ nedür? Söyle, didi. Şāfi‘ eyitdi: Hiç bir gün bir günāha şurū‘ idüp yine Allāhdan ḳorḳup fāriḡ olduḡın var mıdur? Ḥalīfe eyitdi: Belī, vardur. Şāfi‘ eyitdi: Ol Tengri ḥaḳḳı-çün eyit ki böyle midür? Böyledür, didi. Şāfi‘ eyitdi: Sen cennetliksin ve Zübeyde senden boş degüldür. Eger delil isterseñ bu āyet ki delil-i ḳaṭ‘i‘dür:

¹²⁸ Metinde bir önceki isim zel ile yazılmış olup burada ze ile yazılmıştır. Birlik sağlanamamıştır.

¹²⁹ Metin tamiri yapılmıştır.

Ḳavlihi Te‘ālā: *Ve ammā men ḥāfe maḳāme rabbihi ve nehe’n-nefse ‘ani’l-hevā fe-inne’l-cennete hiye’l-me’vā.*¹³⁰ Ya’nī her kim nefis-i emmāreye uyup bir fi’l-i ḳabīḥa şurū‘ idüp ḳaşd ide ve ol ḥālde Allāh ḳorḳusı ḥāṭıra olup ol ḳabāḥatden fāriḡ olup el çeken içün Allāh Te‘ālā Ḥāzretleri cennet ve uçmaḳ viriserdür. Ya’nī ehl-i cennetdür. Ḥāzır olan fukahā u ‘ulemā bunu işidüp ḡirī[v] u feryād eylediler. Ve Şāfi‘ öñinde baş yire ḳodılar. Ve eyitdiler: Bu ma’süm iken böyledür. Yigitlik ve ḳocalık ḥālinde ne olısardur didiler. Ve ḥalīfe ve Zübeyde, Şāfi‘ye beşer biñ filori virdiler. Şāfi‘ daḡı bāzār içinde varmadın on biñ altunı üleşdi. Ve bir mertebe şāḥib-i vera‘ idi ki Ka‘be -i mükerremede gice ay ışığında muṭāla‘a iderdi. Eli dar olmışdı. Bir kimesne buña Ka‘be-i Mükerreme ḥavlisında bu ḳadar şem‘-i ḳanādīl vardır. Anuñ ışığında niçün varmazsınız? didiler. Cevāb buyurdılar ki: Ol şem‘-i ḳanādīl benüm-çün degüldür, Ka‘be içündür. Anuñ ışığında nice muṭāla‘a olsun, dirdi. Raḡıya’llāhu Te‘ālā ‘anh.

Menāḳıb-ı Üveyse’l-Ḳaranī Raḡıya’llāhu ‘anh

Naḳl olunur ki Üveys ‘ömr içinde uyumadı. Bir gice ḳıyāmda idi ve bir gice rukū‘da ve bir gice secde. Bundan şordılar ki bu uzun gicelerde şabāḥa dek nice durursın? Cevāb virdi ki: Bir kerre secdede “*Subḥāne rabbīye’l-a’lā*”¹³¹ dimedin şabāḥ olur. Ol ḥavzı¹³² üç kerre dimek sünnetdir, dirdi.

Ve daḡı ḥuzū‘ u ḥuşū‘ nedür? diyü şorduklarında namāz ḳılarken bir sūñüyle urup demirini bir yanadan bir yana geçirse ol anı ṭuymaya. Ve server-i kāināt ve mu‘ciz-i mevcūdāt ve şefi‘u’z-zād-ı yevmi’l-‘araşāt şalla’llāhu Te‘ālā ‘aleyhi ve sellem ḥāzretleri vefāt itdüğünde hırḡa-yı şerīflerin Üveys Ḥāzretlerine vaşıyyet buyurup ‘Alī Ḥāzretleri Kerrema’llāhu Vechehü nāmına getürüp teslīm eylemişlerdür. Ve bir ḡazāda Ḥāzret-i şalla’llāhu ‘aleyhi ve sellemüñ bir mübārek dişi şehīd olduğunu istimā‘ itdüğünde cümle dendānların çekmişler. Ve Ḥāzret-i Sulṭān-ı Enbiyā [2b] şalla’llāhu Te‘ālā ‘aleyhi ve sellem ḥāzretleri mülākāt müyesser olmamışdur. Raḡıya’llāhu Te‘ālā ‘anh.

¹³⁰ Kim de Rabb’inin huzurunda duracağından korkar ve nefsinin arzularından alıkoysa şüphesiz cennet onun sığınağıdır. (Kur’an-ı Kerim, 79/40,41).

¹³¹ Yüce Rabbimi her türlü noksanlıktan tenzih ederim.

¹³² Kendisine bir şeyi zammeylemek, ahz ve ittihaz eylemek anlamına gelmektedir.

Zıkr-i Menākıb-ı Hasan-ı Başrî Rağıya'llāhu 'anh

Hasan bir gün bir it gördi. Pes eyitdi: İllāhî! Beni bu itden üsdün eylegil. Aña eyitdiler: Ne sözdür ki sen dirsın dimekle? Hasan eyitdi: Eger şırāt geçebilürsem bu it benden yegrek degüldür. Ve eger geçmez isem ol benden yegrekdür, didi.

Zü'n-nün-ı Mısrî Kaddesa'llāhu Te'ālā sırrahu'l-'azîz

Tabağa-i üladandur. İsm-i şerîfî Şevbân bin İbrāhîmdür. Vefâtı ı hamse erba'in ve mi'eteyndür. Kaçan cenāze-i şerîflerin muşallāya getürdükde üzerinde nice tıyür kanad kanada çatup ve gölge idüp halk gölgelerinde giderlerdi. Ve bu tıyürü kimesne görmeyüp ancak zıllinde yürirdi. Ve Hazret-i Şāfi'nün bir şākirdi mü'ezzinlik iderdi, ol görürdi.

Ve Zü'n-nünü defn itdiler. İrtesi gün mezārı üzre yazılmış bir hat buldılar ki: *Zü'n-nūnu ḥabîbu'llāhi mine 'ş-şevki katîlu'llāhi*.¹³³ Ve ol hattı her ne deñlü ki kazıdılar yine öyle hat zıhür idüp mahv olmazdı.

Zü'n-nün dimişdür ki: Bir zamān bir cemā'atle gemiye girüp Mışırdan Ciddeye giderken bir cüvān-ı nāzenin ma'an sefinede bile idi. Ve benüm ise bunuñla hem-şoḥbet olmasına ārzü iderdüm. Ğāyet rüzgāruñ 'azîzlerinden idü ki ma'lüm idünüp heybetinden söyleşemez idüm. Ve hiç 'ibādetden ḥālî olmaz idi. Tā bir gün ki bir ādemün cevāhir ve aķçesi ğā'ib olup bu cüvānı müttehem idüp ve gümāna düşüp isterler ki cüvāna cefā ideler. Ben didüm ki bu yüzden cefā itmeñüz. Tā ben kendüye varup su'āl ideyim. Bunlar daḥı bu sözüme rāzî oldılar. Bu kerre cüvāna varup laṭife ile didüm ki bu ādemlere böyle bir aḥvāl olmuşdur. Sizden gümān iderler. Ve size cefā itmekden alıķodım. Ne buyurursın? Ol cüvān yüzün göge tıutup birkaç kelām söyledügi gibi deryānuñ balığları şu yüzine çıkup her birinün ağızında birer cevāhir vardur. Birinden bir cevheri alup ol ādeme virüp ve deryāya ķadem başıp yürüyerek ğāyib oldu. Ve şurra [y]ı¹³⁴ bir ğayrı ādem almış imiş. Deḥşetinden şurra [y]ı bırakup buldılar ve 'azim nedāmet çekdiler.

Mağrûf-ı Kerḥî Raḥmetu'llāhi 'aleyh

Tabağa-i üladandur ve ķudemā-i meşāyıḥdan üstadı Serî Saķaṭî raḥmetu'llāhi 'aleyhdür. Hazreti imām 'Alî ibn-i Mūsā er- Rızā Rağıya'llāhu 'anhumā elinde İslāma geldi. E'izze-i kirāmdandur. Merķad-ı münevvereleri Bağdādda ķuşlar ķal'asında medfündür. Türbe-

¹³³ Allah'ın sevgilisi Zünnun, şevk sebebiyle Hak şehidi.

¹³⁴ Bu kelime Kamus-ı Türki'de "para kesesi" olarak anlamlandırılmıştır.

i ‘azîmi vardır. Ziyâret u du‘â için varurlar ve nuzûr virürler, murâdları hâşıl olup du‘aları müstecâb olur.

Dāvūd bin Aḥmedü’l-Dārānî Raḥmetu’llāhi Te‘ālā

‘Azîm şāḥib-i riyāzetdûr. [3a] Ebū Süleymān-ı Dārānî birāderidûr. Ve birāderiyle şöḥbet edüp ve sözleri mu‘āmelatda birāderünün sözleri mişālinde idi. Aḥmed bin Ebi’l-Ḥavārî dir ki: Dāvuddan su‘āl itdim ki “Ne dirsiz ol ḳalbe ki Ebū Āvāz aña eşer ider.” Cevāb virdi ki “Ol ḳalb bīmār u za‘īfdûr. Aña mu‘ālece lâzımdur.”

Ebū Süleymān Dāvud bin Naşr eṭ-Ṭā‘î Kaddesa’llāhu Te‘ālā Esrāruhum

Küberā-yı meşāyihden, sādātın olup ehl-i tasavvuf idi. Ve kendü aşrında bî-naẓır idi. Ve Ḥazreti İmām-ı ‘Azam u humām-ı ekrem Ebū Ḥanîfe Raḍıya’llāhu ‘anh şākirdlerinden olup ṭabaḳa-i ūlāda Fuḍayl ve İbrāhîm Edhem ve ḡayrılar akrānından idi. Ve ṭarîḳinde Ḥabîb-i Rā‘inüñ mürîdi olup ve cümle ‘ulūmda vāfir ḥazẓı var idi. Ve derece-i ā‘lāda faḳîhü’l-fuḳahā olup ve riyāsetden fārîḡ olup ‘uzlet ihtiyār itdi. Ve zühd u vera‘ ve taḳvā ṭarîḳin ṭutup feẓāyil u menākıbı çokdur.

Bir derviş eydûr: Birgün Dāvud ḳatına vardum. Anı gelür buldum. Ḳat acildem eyitdüm: “Yā Ebā Süleymān bu gönül ḥoşluḡı nedendûr? Eyitdi “Seḥer vakitlerinde bana bir şarāb virürler. Bugün payrām¹³⁵ eyledüñ anuñ zevḳidûr” didi.

Hārūnu’l-Reşîd İmām-ı Ebū Yūsufdan dilek eyledi, ben Dāvuduñ ḳatına ilet, varup ziyâret idem didi. Ebū Yūsuf gelüp Dāvuddan ‘azîm şefā‘at eyledi. Ḳabûl etmedi. Ve vālidesi daḡı şefā‘at idüp sözüne and virdi. Pes Dāvūd eyitdi: “Yā Rab! Sen bilürsün ki ve buyurmuşsun ki “Ḥaḳḳ-ı vālideyn benüm ḥaḳḳımdur. Ve vālideyn rızāsı benüm rızāmdur.” Buña çārem nedür?” Ve’l-hāşıl rızā virdi. Hārūn geldi. Bir sā‘at oturdı. Dāvūd ḥazretleri vāfir va‘ẓ u naşîḥat idüp Hārūn daḡı vāfir ağladı. Gider olduḡda vāfir filori virdi. Dāvūd ḳabûl eylemedi. Ḳaçan Dāvūd vefāt eyledi. Gökden bir āvāz geldi ki “Ey yer ehli! Dāvūd vefāt eyledi ve biz andan rāzî olduk. Ve düşde görenler gökde uçar gördi ki ve ḳatreye kemāl-i luṭf gözi ile naẓar iderdi. Raḥmetu’llāhi ‘aleyh. Rızāen-kāmilen.

¹³⁵ Bu kelime “bayram” olarak be ile imla edilmesi gerekirken P ile imla edilmiştir.

İbrāhīm Edhem Kāddeşallāhu Te‘ālā rūḥahū

Belḥ şehrinüñ pādişāhı idi. Kırk altun kalkan önünce ve kırk altun kalkan altun ardunca yürür idi ve ‘ābid u zāhid idi. Buñca taht üzre uyurken serāyının üzerinde bir paṭırdı oldu. Sordu ki: Nedür? Deve yavıķıldum. İbrāhīm eydür: Deve damda neyler? Ol kimesne eydür: Tengri atlas geyüp taht üzre neyler, diyü cevāb virdi. İbrāhīm heybet buyurdi: Erte oldu. Bir kimesne içerü girdi. İbrāhīm taht üzre iken yanına geldi. Eydür: İşbu kārban-serāya ķonmak istedüm. [3b] İbrāhīm eyitdi: “Bu benüm serāyımdur.” Ol kişı eydür: “Senden evvel kimiñ idi?” İbrāhīm eyitdi: “Atamın idi.” Andan evvel kimindi? Fūlan kişinüñ idi. Bunlar nice oldılar? İbrāhīm eydür: “Öldüler” Pes kişı eydür: Bundan ğayrı kārban-serāyı olur mı? didi, ğāyīb oldu. İbrāhīm daḥı bir ata süvār olup deşt-i saḥrāya düşüp bir çobān buldı, koyun güder. Derḥāl‘abāsın u külāhın geyüp kendü mürāşşa‘ tāc u ḥil‘atı çobāna geyürdi ve yola düşüp Ka‘be yoluna revāne oldu.

Bir vādi içinde giderken bir maḥalle vardum. Yitmiş muraḳķa‘ boş şūfī cān ısmarlamış ḳamusınuñ burnundan ve kulağından ḳan revān olmuş, birisinde cān eşer var. Andan bu aḥvāl tefahḥuş itdim. Cevāb virdi ki: “Yā İbrāhīm ırak gitme ki mehcūr olursun ve yakın gelme kim rencūr olursun. Yā İbrāhīm biz ḳamumuz tevekkel bula, işbu bādiyeye girdük ahd şöyle kılduk ki Allāhdan ğayra iltifat ḳılmayuz ve hiç endişemüz andan artuğa olmaya. Çün bu araya geldük. Hıẓr Nebī‘aleyhi’s-selāma mülākī oldu. Görüp şād olduk, ḥamd eyledük. Çağıra nidā geldi ki: “Ey gedālar! Ḳavl u ahdüñde niçün vefā itmeyesüz? Beni unutduñuz ve benden ayruğa meşğül oldunuz.” diyü. “Biz bu ḥāle girdük” didiler.

İbrāhīmüñ küçük oğlı var idi. Büyüdü. “Birgün vālidesinden su‘āl ider: Atam ne yere gitdi? Vālidesi Ka‘be-i Mükerrremeye gitdi, didi. Vālidesiyle ḳalkup Ka‘beye geldi. İbrāhīm buldılar, yüz görüşürken nidā geldi ki: Yā İbrāhīm! Şimdi beni ḳoyup ‘avrat, oğlun sevdāsına mı düştün, didi. Hemān-dem yüzün göge dutup yā Rab! Ya benüm cānum al ya bu oğlanuñ didi. Derḥāl oğlanuñ rūḥı ḳabz oldu.

İbrāhīm eydür: Tevekkül birle giderdüm. Üç gün ṭa‘ām bulmadum ve ifṭār itmedüm. İblīs yine geldi. Eydür: Bunca pādişāhlığı bırağup terk eyledüñ. Şimdi açlık ile ḥacca gidersün ḥidem u ḥışm ve at-ı dūn ile daḥı varmak olurdu. İbrāhīm bu sözi işidüp eyitdi: İlāhī! Düşmen, dostuña ḥavālemi ḳılursun ki geldi beni rencūr ider. Bir āvāz geldi ki: Yā İbrāhīm! Ol ki cebiniñdedür. Sen anı çıkar ve ol ki ğaybdadur biz daḥı çıkaralum. Çün İbrāhīm eydür: Çün bu nidāyı işitdüm. Elüm cebinime urdum. Gördüm ki dört dānek gümüş unutmak birle ḳalmış

çıkarup bir kadem gayrı iblis şer-ger olmadı ve Hakk Te‘ālā Hazretleri gayb âleminden bana rızık düzişkıldı didi.

Yine bir gün şahrâda İbrâhîm gezerken bir âdeme rast geldi. ‘İmâret kangı yanadur?’ İbrâhîm gür-sitândan yanın gösterdi. Ol âdem eydür: Bu mezâristândur, [4a] ‘İmâret midür? İbrâhîm eyitdi: ‘İmâretdür. Zîrâ lehu şehirlerde halk kırulup bu hod ma‘mûr oluruz didi. Mekke-i Mükerrerede Süfyân-ı Şevrî ve Fuzayl-ı ‘İyâz ve Ebû Yûsuf Ğasûlî ile şöhet idüp andan Şâma varup ve anda nâtûrluk hıdmetiyle kesb-i halâl iderdî ve velâyet ehli olup yine Şâm kırbunda Cile-nâm kıaryede dünyâdan intikâl itmişdür. Sene ehadî ve sittîn ve sitte. Raḥmetu’llâhi Te‘ālā ‘aleyh. Ve nevvera’llâhu kabrehu.

İbrâhîm Sa‘d ‘Aleviyyü’l-Hüseynî Kaddesa’llâhu sırrahu’l-‘azîz

Kudemâ-yı meşâyiḥındandur. Aşlı Bağdâdîdür. Nihâyet Şâmda tavaṭṭun itdi. Ehl-i kerâmetdür. İbrâhîm Edheme nazîrî idi. Şeyḥü’l-İslâm dir ki: Biñ iki yüz şeyḥ bilürem aralarında ancak iki ‘alevî vardır. Biri İbrâhîm bin Sa‘d ve biri dahı Hamza-i ‘Alevî. Şâhib-i keşf u kerâmât idiler. Raḥmetu’llâhi ‘aleyhim.

Bişr-i Hâfi Raḍıyallâhu ‘anhû

‘Alî ibn-i Hısemüñ mürîdidür ve tevbesinüñ sebebi oldur kim evvel ḡâyet müfsid idi. Birgün serhoş giderken bir kâğıd buldı. Üzerinde “*Bismillâhirraḥmânirraḥîm*” yazılmış. Pes ol kâğıd pak idüp ṭayyîb şeylerle kokuḍı ve bir yüksek yerde ta‘zîm idüp kodı. Nâḡâh ol gice düş gördi. Biri evin geldi. Eyitdi ki: “*Ṭayyibet ismi feb‘aznî lâ ṭayyibîn ismüñ fi’d-dünyâ ve’l âḡireti*” ya‘ni “Sen bizim adımızı hoş kokuḍlar içine kıoyup kokuḍup ‘izzet-i ikrâm itdüñ. ‘İzzetüm ve celâlüm ḡakkı senüñ adını dünyâ ve âḡiretde hoş kokuḍu kıılam, didi. Çün Bişr bu uyḡudan uyandı. Tevbe kıılıp zâhidlik yolun kıuttı. Müşâhede-i cemâl içün meşḡûl oldu. Hergiz ayaḡına başmaḡ giymezi. Niçün yalın ayak yürürsün? Cevâb virdi ki: Allâh subḡâne vü Te‘ālâ yeryüzün döşek halk itmiş. Allâh Te‘ālâ döşeginde başmaḡla yürünür mi? Min ba‘d yeryüzüne tükürmezdi. Hazreti Bişr-i Hâfi ṭabaḡa-ı ülâdandur. Künyetî Ebû Naşrdır. İḡâmet dâru’s-selâm Bağdâddur. Yine anda vefât itdi. Pederleri ‘Abdurraḡmân el-Hâfidür. Târiḡ¹³⁶-i vefâtları yevmü’l-erba‘ ‘aşer muharremü’l-ḡarâm sene seb‘a ve ‘iştirîn vefâtın yine Bağdâdda medfûndur. Raḥmetu’llâhi ‘aleyh.

¹³⁶ Hı ile yazılması gerekirken ha harfî ile yazılmıştır.

Ebu'l-Hârişü'l-Evlâsî Kaddesa'llâhu Te'âlâ sırrahu

İsm-i şerîfleri Feyz bin el-Haḍrdur. İbrâhîm Sa'd 'Alevîye şâkirdândur. Kendüden menkûldür. Üstâdım İbrâhîm Sa'd 'Alevî ile deryâ kenârına vardum. Durdukda deryâda olan balıklar qarşumuza şaf şaf olup kendüye qarşu geldiler. Bir miqdârdan soñra müteferriķ oldılar. Ebu'l Hâriş Ḥazretlerinüñ daḡı bu mertebeler ķadar kuvvet vardur. Raḡmetu'llâhi 'aleyh.

İbrâhîm Setenbe-i Herevî Kaddesa'llâhu Te'âlâ rûḡahu

Aşlı Kirmândan [4b] olup Herâtta ikâmet itmişdür. Qabr-i şerîfleri Qazvîndedür. Merâtib-i 'azîmeye vâşıl olup Herâtdan birkaç ḡacc itmişdür. Ve ḡaḡķında küberâ-yı evliyâ'u'llâḡ buyururlar ki “Eger murâd idinseler gördüḡi şeceri zer ve gördüḡi ḡaceri gevher iderdi.

Birgün Bâyezîd aşḡâbıyla oturur idi. Didi: “Qalkuñuz! ḡaḡ Te'âlânüñ dostlarından bir dostuñ istiķbâline varalum.” Qaçan ki şehir qapusına irişdiler. İbrâhîmi gördiler ki gelür. Bâyezîd kaddesa'llâhu sırrahu aña eyitdi: “ḡâtıruma geldi ki saña istiķbâl idüp ve ḡaḡ Te'âlâya kendü ḡaḡķımda seni şefî' getürem.” İbrâhîm eyitdi ki: Eger cem'-i ḡalka baña şefâ'at vire, bir pâre balçık baḡışlamış olur. Şeyḡ anuñ cevâbından müteḡayyir oldı ki fetvâyu söyledi.

Ve bir gün buyurmuşlardur ki: “*Min erâde en yebluḡa's-şeref külli's-şeref fel-yaḡter seb'an 'alâ seb'a. El-fakra 'alâ'l ḡinâ ve'l cû'a 'ala's-şeb'a ve'd-düne 'ala'l-mürtefa' ve'z-zülle 'ale'l-'izz ve'tevâzu'a 'ala'l kibr. Ve'l-ḡüzne 'ale'l-ferah. Ve'l mevte 'ale'l-ḡayât.*”¹³⁷

Qasım ḡarbî Raḡmetu'llâhi 'aleyh

Kibârdandur. *Kâne fî ḡâlihi müseddeden ve min esbâbi'd-dünyâ mücerreden.*¹³⁸ Bişr-i ḡâfi bunun ziyâretine giderdi. Birgün ḡasta olduğında Bişr yine 'iyâdetine gelüp gördi kim bir kerpici pâresini başı altına yalın ve bir'atîķ parça buryânî alnına bûsına eylemiş. Taşra çıķdığında hem-civârlarından eyitdiler: “Otuz senedür hem-civârumuzdur. Bizden bir ḡâcet talep itmiş degüldür.” Raḡmetu'llâhi 'aleyh.

¹³⁷ Kim şerefın en yücesine ulaşmak isterse fakirliḡi zenginliḡe, açlıḡı tokluḡa, mütevazı olanı yüksek olana, mahviyeti izzete, tevazuyu kibre, ḡüznü sevince, ölümü hayata tercih etsin.

¹³⁸ Yaşantısında doḡru ve isabet üzereydi, dünya baḡlarından sıyrılmıştı.

Şakîk ibni İbrâhîmü'l-Belhî Kaddesa'llâhu Te'âlâ sırrahu

Tabaka-i ülâdandur. Evâyilleründe şâhib-re'y şâhib-hadîs oldu. Ve sünnî pâkîze ve şâkird-i Züfer rahmetu'llâhi 'aleyh. Ve kudemâ-i meşâyih-i Belhî idi. İbrâhîm Edhem akrânıdır.

Birgün İbrâhîm Edheme didi ki: Siz ma'âşda nicesüz? İbrâhîm Edhem cevâb virdi ki: Buluruz, şükr iderüz ve bulmazuz şabr iderüz. Şakîk cevâb virdi ki: Cem'-i Hürāsānuñ köpekleri dahı böyledür. İbrâhîm eyitdi ki: Siz nicesüz? Cevâb buyurdılar ki: Biz buluruz bezl iderüz ve bulmadüğumuzda şükr iderüz, diyü cevâb buyurmuşlardır. Şakîk Belhî Hazretleri sene erba' ve seb'in-mi'ede dâru'l-karâra rihlet buyurmuşlar. Vilâyet-i Huṭṭalânda şehîd olduklarından yine anda medfûndur. Rahmetu'llâhi 'aleyh.

Dâvud el-Belhî Kaddesa'llâhu Te'âlâ sırrahu

Hürāsānuñ kudemâ-yı meşâyihindendür. İbrâhîm Edhem nakl ider: “Mekke ile Kûfe arasında bir şahış ile muşâhabet itdüm. Kaçan şalât-ı mağribi edâ itdi. İki rek'at dahı seb' üzre kılup tuṭağı altında bir nesne söyledi. Gördüm ki sağ tarafından bir kâse şerîd¹³⁹ ve bir bardak şu peydâ oldu. Kendü yiyüp bana dahı yidirdi. Bu kışşayı keşf-i kerâmet şâhibi bir şeyhe söyledüm. Didi “Ey ferzend! Ol benüm qarındaşum Dâvud el-Belhîdür. Ve anuñ hâline [5a] ol deñlü nev-şayf itdi ki ol meclisde her kim hâzır idi. Giryân olup ağladılar ve didi ki: Belhüñ bir küyunda küyundandur. Ve “Saña ne öğretti?” didi. “İsm-i 'azam.” didüm. Rahmetu'llâhi 'aleyh.

Hâriş bin Esedü'l-Muhâsibî Kuddise sırrahu'l 'azîz

Tabaka-i ülâdandur. 'Ulemâ ve kudemâ-yı meşâyihdandur. Aşlı Başravîdür. Bağdâdda merhûm olmışdur. Ebû 'Abdu'llâh el-Hafîf nakl ider ki *İktedû bi-ḥamsetin min suyuḥinâ ve'l-bâḳüne sellimû aḥvâlehüm*.¹⁴⁰ Hâriş el-Muhâsibî, el-Cüneydî ve Rüveyym ve ibnü'l-'Aṭâ ve 'Amr bin 'Osmân el-Mekkî kaddesa'llâhu Te'âlâ esrârahum. *Li-ennehüm ceme'û beyne'l-ilmu'l-ḥakāyık*.¹⁴¹ Rahmetu'llâhi 'aleyhim ecma'in.

¹³⁹ Tirit denilen yemek anlamına gelmektedir.

¹⁴⁰ Şeyhlerimizden beşini örnek alın, geri kalanların hâllerini ise olduğu gibi kabul edin.

¹⁴¹ Zira bunlar zahirî ilimlerle tasavvufî hakikatleri bir arada toplamışlardır.

Ebū Tūrāb-ı Nahşebī Qaddesa'llāhu rūḥahu

Ṭabaḳa-i ūlādandır. Ve ismi 'Asker bin el-Ḥasīndür. Şāḥib-i keşf ve kerāmāt şāḥib olup ḥacca giderken çölde namāz kılariken Bād-ı semūm yakup bir sene ayak üzre kaldı. Sene ḥamse u erba'in ve mi'eteynindedür. Rıḥlet dārü'n-na'imleri Raḥmetu'llāhi 'aleyh.

Ebū Tūrāb el-Remlī Qaddesa'llāhu Te'ālā rūḥahu

Aşḥāb ile Mekke-i Mükerrmeden çıkup aşḥābına didi ki: Siz cādde ile gidün men¹⁴² Tebük yolına gitsem gerek. Dilerüm ki Remleye varduḳda bizüm fulān dostumuza konuñuz. Kaçan Remleye vardılar. Ol eve müsāfir oldılar. Şāḥib-i ḥāne bunlar için dört parça et büryān idüp önlerine getürdüğünde nāgāḥ hevādan bir kuş gelüp pārenüñ birin ḳapup gitdi. Didiler ol bizim ḳismetümüz degül imiş mā'adāsın yidiler. İki günden soñra Ebū Tūrāb geldi. Kendüden su'al itdiler ki yolda hiçbir nesne bulduñ mı? Didi: Öteki gün bir kuş önüme bir ıssı büryān bıraḳdı. Baña didi: Ol büryānı bizüm ulumuzdan ḳapmış idi. Ebū Tūrāb eyitdi: Şıdḳ böyle olur, didi.

Ebū Ḥātem-i 'Atṭār Quddise rūḥahu

Ebū Tūrāb aḳrānı ve Ebū Sa'id-i Ḥarrāz ve Cüneydüñ üstādıdır. Dimişlerdür ki: *Kāne Ebū Ḥātemü'l-'Atṭār. Zāḥir zāḥirü't-tüccār ve bāṭıne bāṭınü'l-ibrār.*¹⁴³ Ve dirler ki: 'Ulūm-ı işāretten evvel söz söyleyen budur. Şāḥib-i zühd u vera' şāḥibidür. Velāyet ve kerāmet zāhirdür.¹⁴⁴ Raḥmetu'llāhi 'aleyh.

Serī İbnü'l-Saḳatī el-Müflis Qaddesa'llāhu Te'ālā rūḥahu

Ṭabaḳa-i ūlādandır. Ve künyeti Ebu'l -Hüseyn. Ḥāriş Muḥāsibī ve Bişr-i Ḥāfī aḳrānı olup Cüneydüñ ve sā'ir Bağdādīlerüñ üstādıdır. Ve ṭabaḳa-i şānīde olanların nisbetleri bunuñladur. Ğāyet ululardandır. Şāḥib-i kerāmetdür. Raḥmetu'llāhi Te'ālā 'aleyh.

'Alī bin 'Abdu'l-Ḥamīd el-Ġazā'irī Quddise sırıruhu

Bağdādīdür. Seriyi-i Saḳatī meşāyihundan münzevī ve münḳaṭı' ve müte'abbid olmuş idi. Ululardan mekāşif-i 'azīzdür. Raḥmetu'llāhi 'aleyh.

¹⁴² "Men" kelimesi Azeri sahası dil özelliği göstermektedir.

¹⁴³ Ebu Hâtemin zâhiri tüccar suretinde idi ve bātını ebrâr sîretinde idi.

¹⁴⁴ "Zı" harfi ile yazılmalyken "dat" harfi ile yazılmıştır.

[5b] Ebū Yezīd-i Bistāmī Kāddesa'llāhu Te'ālā sırrahu

Ṭabaḳa-i ūlādandur. Vefātı sene-i eḥadī ve sittīn ve mi'eteyndedür. Kaḳan Bāyezīd namāz kııurdı. Gögsinüñ kemiklerinden ḳa'ḳa'a gelüp işidilürdi. Ḥaḳ Te'ālā Ḥazretlerinüñ heybetinden ve şerī'at ta'zīminden kendü şākirdleründen Ebū Mūsā dir ki: Bāyezīd didi: "Allāh Subḥānehu ve Te'ālā Ḥazretlerin vāḳı'ada görüp didüm "Saña yol bulmaḳ nice olur." Buyurdılar ki: Kendüñden giçdüñ, beni geldüñ, bulduñ. Ğāyet ululardandur. Bestāmda medfūndur. Raḥmetu'llāhi 'aleyh.

Ve Nişābūrda 'Irāḳiyye-nām bir 'acūze dilenüp cerrār idi. Kaḳan kim vefāt itdi. Rū'yāda görenler ḥāletden su'āl eylediler. Didi ki: Dünyāda ne bulduñ ve ne götürdüñ? Cevāp virdüm ki: Dünyāda kimüñ ḳapusına varsam cümlesi Allāh vire diyü bu ḳapuya ḥavāle iderler idi. Şimdi bana "Ne götürdüñ?" Dirler ki: Gerçek söyler. Andan ferāġat oldılar.

Ebū Ḥafş-ı Ḥaddād Kāddesa'llāhu rūḥahu

Ṭabaḳa-i ūlādandur. İsmi 'Amr bin Seleme ve Nişābūr ḳaralarındandur. Ve yegāne-i cihān ve şeyḥ-i melāmet ve [E]bū Oşmān-ı Ḥirī pīrī idi. Ve fī vefātı sene-i erba' ve sittīn ve mi'eteyndür. Ve Ka'be -i Mükerrremeye giderken Bağdāda geldigünde Cüneyd istikbāle çıḳdı. Ebū Ḥıfz pīr olmuşdı. Evliyā-yı kibārdandur. Raḥmetu'llāhi 'aleyh.

Ebū Muhammed-i Ḥaddād Raḥmetu'llāhi 'aleyh

Ebū Ḥıfzuñ mürīdlerindendür. Nişābūrda Ebū Ḥıfzuñ yanına gelmişdür. Ululardandur. Kibār-ı 'ulemādandur. Raḥmetu'llāhi 'aleyh.

Ḥātem bin 'Unvānu'l-Aşam Kāddesa'llāhu Te'ālā rūḥahu

Ṭabaḳa-i ūlādandur. Ve künyeti Ebū 'Abdu'r-Raḥmān. Ehl-i Belḥ ve ḳudemā-yı meşāyih-ı Ḥorāsāndur. Şaḳīḳ ile şoḥbet idüp Aḥmed Ḥaḍreviyye üstādıdır. Nevāḥī-i Belḥden Mū Eşcer nām mahâlde müteveffā olmuşdur. Tārīḥ-i fevti sene-i seb'a ve şelātīn ve mi'eteyndedür. Aşlında aşam degül idi. Lakin bir za'ife kendü ile söyleşür iken eşnā-yı kelāmda kendüden bir muḥālif hevā şadır olmağın mervīdür. Za'ife ḥacālet çekmesün diyüñce şöyle şiddet-i şavta muḥtācuz dimesiyle işitmez kıyās idüp şād u ḥandān olup ol kendüden bir aşamlık ile şöhret bulmuşdur.

Ve buyurmışlardır ki: Her kim bir ṭarīḳa sülūk ider gerekdür ki bu dört mevti kendüye ḳarār vire. Biri mevt-i ebyaz ki ol açlıḳdur. Ve mevt-i esved ol ḥaıḳuñ ezāsına şabrdur. Ve

mevt-i aḥmer ol muḥālefet-i nefsdür. Ve mevt-i aḥḍar oldur ki ḥırķanuñ pārelerin birbirine dike. Kibārdandur. Raḥmetu’llāhi ‘aleyh.

Aḥmed Ebī’l Ḥavārī Kaddesa’llāhu Te’ālā sırrahu

Ṭabaķa-i ūlādandur. Künyeti Ebu’l -Ḥasen ve Dimaşķdandur. Şāḥib-i zühd u vera’ idi. [6a] Dirler ki Ebū Süleymān-ı Dārānī ile hergiz sözine muḥālefet itmeye. Birgün Ebū Süleymān meclisinde söz söyler iken Aḥmed gelüp eyitdi ki: Tennūr kızmışdır. Ne buyurursın? Ebū Süleymān cevāb virmedi. Üç def’a böyle eyitdi. Ebū Süleymān elem çeküp eyitdi ki: Var anda otur. Ebū Süleymān bir sā’at meşğul olup ḥātırına geldi ki Aḥmede ne didüm diyü bir kimesneye eyitdi: “Var Aḥmedi çağır ki ol şimdi tennūrda olsa gerekdür. Kaçan ki ‘aķabince varup gördiler ki tennūra girmiş ve bir kılı yanmamış. Raḥmetu’llāhi ‘aleyhim.

‘Abbās ibn-i Aḥmed eş-Şā’ir Raḥmetu’llāhi Te’ālā

Künyeti Ebu’l-Fazldur. Şām meşāyılınuñ yegānesi, ‘aşırında pākize lisān ve fütüvvet ṭāhiresi var idi. Şeyḥ Ebū Sa’id-i Mālīnī Ḥāfız dir ki: Birgün Şeyḥ ‘Abbās marız ve muḥtażar idi ki biz ‘iyādete varup bālını yanında oturur idim. Didim: “Nicesin ve ḥālūñ nicedür?” Cevāb viridi ki: Mütereddidem. Bilmem ne eyleyem. Eger gitmegi ihtiyār ideyim. Korkarım ki dilirlik ve küstāḥlık ve da’vā-dārılık¹⁴⁵ itmiş olam. Eger bunda kalmak ihtiyār idem. Yine ḥavf iderem ki ārzūda maķşūr olup kerāhiyyet dīdār ola. Pes muntazıram tā kendü nedir ve ne eyler? Şeyḥ Ebū Sa’id dir: “Kaçan ki ṭaşra çıķdum. Ol vakit rıḥlet itdi. Raḥmetu’llāhi ‘aleyh.

بيت¹⁴⁶

ولو قلت لى مت مت سمعاً وطاعة
و قلت لداعى الموت اهلاً و مرحباً

Ebū Sa’id-i Ḥarrāz Kaddesa’llāhu Te’ālā sırrahu

Ṭabaķa-şāniyedendür. Ve ismi Aḥmed bin ‘İsādur. E’imme-i ḳavm ve ecille-i meşāyılı idi. Tārih-i vefātı sene-i seb’a ve şemānīn ve mi’eteyndür. Kendüden naķl olunur ki: Evāyil-i ḥāl-i irādet ve muḥāfazat setr ve kendü vaķtüm ider iken bir gün bir şaḥrāda yolum düşdi giderdüm. Kāfamdan bir şadā geldi. Gözümi aña baķmadan ve ḳalbimi aña teveccüh itmeden alıķoyup benden yaña gelüp irişdiğünde gördüm. İki iri arslan her biri bir omuzuma çıķup ve

¹⁴⁵ “Kaf” ile olması gerekiyorken “kef” ile yazılmıştır.

¹⁴⁶ Sen bana “öl” desen, işitip itaat ederek ölürüm; hatta ölüm davetçisine “hoş geldin, merhaba” derim.

yine indiler. Bunlara nazār itmedüm ne çıkduklarından ve ne indüğünden. Raḥmetu'llāhi 'aleyh.

Ebū Şu'ayfu'l¹⁴⁷-Muḳaffa' Raḥmetu'llāhi Te'ālā

İsmi Şāliḥdür. Ve Mıſırda olurmuş. Ebū Sa'id-i Ḥarrāz zamānında olup yitmiş ḥaccı var imiş yayanca. Ve her ḥacda Şaḥre¹⁴⁸-i Beytü'l-Muḳaddesden iḥrām bağlanur ve Tebūk şaḥrāsından tevekkül ile gider imiş. Dirler ki āḥir ḥaccında bir kelbi gördüm ki çölde şusuzlıktan dilin çıkarup şolur. Hemān Ebū Şu'ayf feryād itdi ki: Kimdür ki bir içim şuya yitmiş ḥac şatun ala. Bir kimesne bir içim şu getirüp virdigünde şuyı alup ol kelbe virüp eyitdi ki: Bu eyüdü bana itdigüm ḥaclardan. Zirā aña Ḥazret-i [6b] Resūlu'llāh şallī Te'ālā 'aleyhi ve sellem buyurmuşdur ki: *Fī külli zāti kebedin ḥarrā ecran*.¹⁴⁹

Seyyidü't-Tā'ife Cüneyd-i Bağdādī Ḳaddesa'llāhu Te'ālā sırrahu'l-'azīz

Ṭabaḳa-i şāniyedendür. Künyeti Ebu'l -Ḳāsım ve'l Ḳabī Züccācdur. Züccāc anuñçündür ki babası şīşe şatardı. Aşlı Nihāvenddendür. Mevlūdī ve menşe'i Bağdādda. Ebū Şevr mezhebin tutup Seriyy-i Saḳatī ve Ḥāriş Muḥāsibī ve Muḥammed Ḳaşşāb ile şöḥbet itmişdür. Bu ḳavmūñ e'imme u sādātıdur. Ve cümle nisbeti bununla tekmīl iderler. Şeyḥ Ebū Ca'fer Ḥaddād eydür ki: Aḳluñ eger şūreti olmak cāyız olaydı Cüneyd şūretinde olurdı. Tāriḥ-i vefātı sene-i seb'a ve tis'in ve mi'eteyndedür.

Cüneyd dir ki: Biri baña eyitdi ki: Ba'de'l-yevm meclis it ve ḥalkā söz söyle ve ben ise kendü nefsimi müttehem tutup aña isti'dād u istiḥḳākın bilmezdüm. Ol vaḳte degin ki Ḥazret-i Sultān Resūli şalla'llāhu 'aleyhi ve sellemi bir cum'a gicesi rü'yāda gördüm. Eyitdi ki: *Tekellem şalli'n-nās*.¹⁵⁰ Uyanup mescidden o ser¹⁵¹e varup ḳapusun daḳ itdigümde eyitdi ki: Benüm sözüme i'timād itmedüñ tā ki saña söylediler. Andan soñra irtesi meclis idüp ve ḥalkā naşīḥat itmege başladum. Velāyete münteşir oldu ki Cüneyd söz söylemege başladı.

¹⁴⁷ Diğer kaynaklarda bu isim Ebū Şu'aybi'l-Muḳaffa' olarak geçmektedir. Ebū Şu'ayfu'l-Muḳaffa' olarak yanlış yazılmıştır.

¹⁴⁸ Kudüs'teki Kubbetüssahre içinde yer alan, Yahûdi, Hristiyan ve Müslümanlarca mukaddes olduğuna ve Hz. Peygamber (s.a.v.)'in mîraç gecesinde üzerine basarak yedi kat semâya yükseldiği için üzerinde ayak izlerinin bulunduğu inanan büyük kaya.

¹⁴⁹ Her ciğeri hararetli kimseye kim gerekse olsun su vermede ecr vardır.

¹⁵⁰ Konuş, insanlara söz söyle!

¹⁵¹ Reis, baş, başkan anlamına gelmektedir.

Bir tersā cüvān ammā tersā libāsında degül meclis kenārında oturmuşdı. Eyitdi ki: *Ey şeyh mā ma‘nī kavī-i Resūlu’llāh şalla’llāhu ‘aleyhi ve sellem*¹⁵² “itteku firāsete’l-mü’mini fe-innehu yenḡuru binūri’llāhi.”¹⁵³ Cüneyd eyitdi ki: Bir sā‘at başum aşāğa tūtur ba‘de ḡaldurup eyitdim ki: İslāma gel ki senūñ İslāmuñ irişmişdür. İmām-ı Yāfi‘i Raḡmetu’llāhi ‘aleyh eydür: “Ḥalk bunda bir kerāmet var şanurlar ammā ben iki kerāmetdür didüm. Biri bu ki tersā olduḡın bilüp biri daḡı ol maḡalde İslāma geleceḡın ḡükm itdi.” Raḡmetu’llāhi ‘aleyh.

Ebū ‘Osmān Ḥirī Ḳuddise sırıruhu

Ṭabaḡa-i şāniyedendür. İsmi Sa‘īd bin İsmā‘īl el-Ḥirī en-Nişābūrī, aşlı Reydendür. Tāriḡ-i vefātı sene-i şemān u tis‘īn ve mi‘eteynde ve Nişābūrda medfūndur.

Ziyādü’l-Kebīrü’l-Hemedānī Raḡmetu’llāhi ‘aleyh

Cüneyd ile şoḡbet idüp faḡīh ve müstecābü’d-da‘ve idi. Kehmeş Hemedānī Raḡmetu’llāhi ‘aleyh naḡl ider ki: Ziyād mescid miḡrābında oturup istiskā içün du‘ā idiyor, henüz tamām olmadın bir yaḡmur yaḡdı. Evlerimize ḡüçle geldük.

Ebū Ṭālib Aḡmīmī Raḡmetu’llāhi ‘aleyh

Meşāyiḡ-ı kibār ve kerāmāt-ı bisyār şāḡibi idi. Ebū ‘Osmān naḡl ider ki: Ebū Ṭālibi gördüm. Kuşlar ile söyleşüp ve bir seferde arslan ḡavfı olduḡı maḡalde geldigümüzde ben ziyāde ḡavf iderdüm. Eyitdüm ki: Her kimüñ Allāhdan ḡavfı ola [7a] bir nesneden ḡavf itmez.

Ebū ‘Abdu’llāhi’n-Nibācī Ḳuddise sırıruhu

İsmi Sa‘īd bin Yezīddür. Zü’n-nūn aḡrānı ve Aḡmed el-Ḥavārī üstādlarındandır. Dimişdür ki: *El-edebu ḡilyetü’l-ebār*.¹⁵⁴ Ve yine dimişdür ki: *Li külli şey’in ḡādimūn ve ḡādimü’d-dīnū’l-edeb*.¹⁵⁵

Ebū Abdu’llāhi’l-Anṡākī Ḳuddise sırıruhu

İsmi Aḡmed bin el-‘Āşımu’l-‘Anṡākī. ‘Ālim ve kibār ḡavmleründendür. Çok ‘Ömr sürüp etbā‘-ı tābi‘ine irişmişdür.

¹⁵² Ey şeyh, Resūlullah’ın (s.a.v.) şu sözünün manası nedir?

¹⁵³ Mü’minin firāsetinden sakının çünkü o Allah’ın nuruyla bakar.

¹⁵⁴ Edeb, sâlih kulların ziynetidir.

¹⁵⁵ Her nesnenin bir hadimi vardır ve dinin hadimi de edeptir.

Ve dimişdür: *Enfe‘a‘l-fakru mā küntü bihi müteḥammilen ve bihi rāḍiyen*. Ya‘nī fakruñ infa‘ı oldur ki sen aña müteḥammil ve rāzī olasın.

Mimşād ed-Dīneverī Ḳuddise sırruhu

Ṭabaḳa-i şāliseden ‘Irāḳuñ meşāyih-ı kibārlarından kerāmāt-ı zāhir şāhibi idi.

Yūsuf bin Hüseyn er-Rāzī Raḥmetu’llāhi ‘aleyh

Ṭabaḳa-i şāniyedendür. Ve künyeti Ebū Ya‘kūb. Meşāyih-ı Reydendür. Ṭarīḳ-i melāmet tutup kendüyi ḥalk gözünden düşürmüş idi. Zü’n-nün şākirdidir. Tārīḳ-i vefātı sene-i erba‘ ve şelāşe-mi’e. Hīn-i vefātı eyitdi ki: Yā Rabbi! Ceḥd ile ḥalkı saña da‘vet itdüm. Ve kendüm için kādır oldukça yaramaz itdüm. Pes beni anlaruñ yerine bağışla, diyüp gitdi. Ba‘dehu kendüyi rü’yāda görüp su‘āl itdiler: “Nedür ḥālūñ? Eyitdi ki: “Allāh Te‘ālā bana eyitdi ki: “Ol sözi bir daḥı söyle!” Söyledüm. Buyurdi ki: “Seni saña bağışladum.” Şeyḥü’l-İslām dir ki: Bilürsün seni saña bağışladum didi ki ne içündür? Kendü ile anuñ arasına vāsıta getürmedi ki bunlar ile anuñ arasında vāsıta vü vesile yine oldur.

Ebū ‘Abdu’llāh el-Husrī Ḳuddise sırruhu’l-‘azīz

Ḳudemā-yı meşāyihdan olup naḳl olunur ki Ramażān-ı şerīf geldigünde ehl-i beyte dir idi ki kendü olduğu hücrenün ḳapusın yapup ancak bir delik ḳorlardı ve gicede birer ekmek ol delikten bırakırlardı. Ḳaçan ki ‘ıyd-ı şerīf günü açup çıkarırlardı. Ol otuz ekmek ‘aynı ile hücrede mevcūd ṭurup ne yemiş ve ne içmiş ve ne uyumuş ve ne oturmuş ve otuz gün bir ṭahāret ile namāz kılmuş. Ve bir def‘a bir gāzāya gitdi. Bir ṭay¹⁵⁶ atı var idi. İttifāḳ ol esnāda ṭayı düşüp öldi. Hemān-dem durup du‘ā idüp “Ey yār-ı Ḥudā bu ṭayı bana ‘āriyeti vir tā Başrāya irişeyim.” Ṭayı fi’l-ḥāl şıḳrayup ḳalkdı. Ḳaçan ki gāzādan fāriḡ olup Başrāya geldi. Oḡluna eyitdi ki: Ṭayınuñ oḡul egerin al! Ol oḡlı eyitdi: “Daḥı terlidür” didi. Yine ‘Abdu’llāh eyitdi: “Ḳaldır ki ol ‘āriyetdür.” Hemān ki ayrı aldı, ṭay düşüp öldi.

Ebu’l Ḳāsim el-Ḥakīmü’s- Semerḳandī Raḥmetu’llāhi Te‘ālā

Meşākīrāmdandır. Tārīḳ-i fevti sene-i eşnā u erba‘īn u şelāşe-mi’e. Bir gün ḥalk ile [7b] oturur iken ekābirden biri kendüyi görmege gelüp Ebu’l-Ḳāsimı ḥalka aḥḳām naḳl itdigün gördigünden seccādesin ḥavz üzerine bırakup namāza meşḡul oldu.

¹⁵⁶ Tay kelimesi te ile yazılması gerekirken tı ile yazılmıştır.

İbrāhīm bin ‘İsā Raḥmetu’llāhi Te‘ālā

İşfahāndandır. İbrāhīm Ḥavvāş dır ki: Bağdādda Dicle kenārında vuzū iderdüm. Bir kimesneyi gördüm, şu üzerinde yürüp. Başım yere koyup didim ki: Yā Rabbi! ‘İzzetüñ ve celālüñ için başım qaldurmazam. Bu ādem kim idigün bilmeyince gördüm ki İbrāhīm bin ‘İsā gelüp eliyle beni qaldurup eyitdi ki: Qaçan evliyā’u’llāh bilmek isterseñ di ki: *Hüve’l evvelu ve’l-āḥıru ve’z-zāhiru ve’l- bāṭın ve hüve bi külli şey’in ‘alīm.*¹⁵⁷ Tāriḥ-i¹⁵⁸ vefātı sene-i seb‘a ve erba‘ın ve mi’eteyndür.

Ebu’l-‘Abbās es-Seyyārī Ḳuddise sırruhu’l-‘azīz

Ṭabaqa-i ḥāmisden olup şeyḥ ve faḳīh kimesne idi. Kendüye babasından külli mīrās qalup cümlesin Ḥazret-i Resūlu’llāh şalla’llāhu ‘aleyhi ve sellemüñ iki şaç kılına virüp ol mübārek kılları bir kâtib ile nāib olup Ebū Bekr-i Vāsıṭī şöḥbetine düşüp bir mertebeye irişdi ki taşavvufda Seyyāriler cemā’atinüñ imāmı oldu. Ve ḥin-i vefātda vaşıyyet itdi ki ol tüyleri öldigünde ağzına koyalar. Ve mezārı Mervdedür. Mühimmāt için ḥalq mezārına varup rûḥundan isti‘ānet isterlerdi. Tāriḥ-i vefātı sene şinnin ve erba‘ın ve şelāşe mi’edür. Raḥmetu’llāhi ‘aleyh.

Aḥī Ferec-i Zencānī Ḳaddesa’llāhu Te‘ālā sırrahu’l-‘azīz

Ebu’l-‘Abbās-ı Nihāvendī mürīdidür. Seb‘a ve ḥamsin ve erba‘inde fevt itmişdür. Qabri Zencādadur. Ve dirler ki kedisi var idi ki ol gün ḥanḳāhına bir kaç ādem misāfir gelse gerekdür birer kere çağırırdı. Ṭabbāḥ işitdigünde her çağırmasına bir taş şu qor idi qazan[a]. Bir gün bir noḳşān çağırıp ve misāfir bir ziyāde geldi. Ta‘accüb itdiler. Ol kedi gelüp ol misāfirleri birer birer qoqulayup ve birisinüñ üzerine bevl itdi. Ol ādemi tefahḥuş itdiler. Meger dīnden biḡāne imiş.

Ve dirler ki ṭabbāḥ bir gün süd alup dervīşāna südli aş pişirmek üzere iken ocaqlıqdan bir siyāḥ ılan¹⁵⁹ ol qazanüñ içine düşüp ve düşdigün ol kedi görmiş imiş. Durmayup qazanüñ eṭrāfın dolanup na‘ra ururdi. İşçiler bu aḥvālden gerü gördi. Āgāḥ olmuyor. Kendüsin qazanüñ içine atup ta‘āma düşdi. Ṭabbāḥ müte’ellim olup qazanı dökdükde içinden bir siyāḥ ılan düşüp

¹⁵⁷ O, ilk ve sondur. Zahir ve Batın’dır. O, her şeyi hakkıyla bilendir. (Kur’an-ı Kerim, 57/3)

¹⁵⁸ Hı ile yazılmalıydı.

¹⁵⁹ Metinde “ılan” olarak yazılan kelime “yılan”dır.

kažiye-i şeyhe i'lām itdi. Şeyh eyitdi ki: Ol hirre kendüzini dervişâne fedâ itmişdir. Anı kefenleyüp bir yere defn itdiler. Dirler ki hālā kabrine ziyārete varurlar.

[8a] Hüseynü'l-Manşūr el-Hallāc el-Beyzāvi Kuddise sırruhu

Tabaka-i şāliseden ve künyeti Ebu'l-Muğiş olup Fars şehirlerinden Beyzā-nām şehirdendir. Ve kendü hallāc degül idi. Lākin bir gün kendü dostlarından bir hallācuñ dükkānında oturur iken dükkān şāhibini beyābāna gönderir. Ve fikr itdi ki bir bu hallācı āvāre idüp kārından kodum. Hemān parmağıyla penbeye işāret itdigünde cümle itilüp dānesi bir yaña ayrılup ve penbesi bir yaña ayrıldı. Ol sebeple Hallāc tesmiye itdiler.

Cüneyd ve Nūrī ile şöhbət idüp 'Amr bin 'Osmān-ı Mekki şākirdidür. Meşāyih bunun aḥvālinde muhtelifdürler. Ekseri kendüyi redd itmişdürler. Bunun katline ancak Ebu'l 'Abbās-ı 'Aṭā ve Şiblī ve Şeyh Ebū 'Abdu'llāh-ı Hāfif ve Şeyh Ebu'l -Kāsım-ı Naşrābādī ve Ebu'l -'Abbās-ı Süreyc bunun katline rızā virmediler. Ve fetvā yazmadılar. Ve didi: “Biz anuñ söyledigün bilmezüz ki ne cevāb yazalım.”

Ba'zı kütübde mestürdür ki meşāyih-ı müte'aḥḥırin kaddesa'llāhu ervāhuhum kendüyi qabūl itmişlerdür. Ve müte'aḥḥırinden sultān-ı tarikat Şeyh Ebū Sa'id Ebu'l-Hayr kaddesa'llāhu Te'ālā rūḥahu buyurmuşdur ki: Hüseyn Manşūr-ı Hallāc 'uluvv-i hālde olup 'aşrında şarkdan garba degin ancılayın kimesne yokdur.

Ebū 'Abdu'llāh Hāfif nakl itdi ki Manşūr imāmdur ammā her kimesneye söyleyüp za'ifleri yük altında koyup ve ri'āyet şer' itmezdi. Kendüye olan ol sebeple oldu. Huşūşan gice ve gündüz biñ rek'at namāz kıilup berdār olduğu günün gicesi biş yüz rek'at namāz kılmışdı.

Şiblī dār altına varup didi ki: *[Kāle] evelem nenheke 'ani'l- 'ālemīn.*¹⁶⁰ Ol kādı ki Manşūruñ katline fetvā virmişdi. İşidüp eyitdi: “Manşūr peygamberlik da'vāsın iderdi. Bu teñgrilik¹⁶¹ da'vāsın ider. Şiblī dahı didi ki: Ben dahı anuñ didigün didüm. Ve lākin dīvānelik beni sağ koyup ve 'aql anı berdār itdi.

Bir zamān Cüneyde varup qapusun dağ itdikde Cüneyd eyitdi ki: Kimdür? Cevāp viridi ki: Haq. Cüneyd eyitdi ki: Belki bā-Haqsın. *Eyyu ḥaşyetin tufsidühā.* Ya'nī min qavlihi ağaç saña dār ola. Ve aña olan üstāduñ bed-du'āsından oldu dirler. Ve 'Amr bin 'Osmān tevḥid ve şūfiyyūn 'ilminde bir cüz u taşnif itmişdi. Şaklardı. Manşūr anı ḥifeten alup ve aşikāre itdi.

¹⁶⁰ Onlar, “Biz seni insanlarla ilgilenmekten men etmemiş miydik” dediler. (Kur'an-ı Kerim, 15/70).

¹⁶¹ Tengrilik “kef” ile yazılması gerekirken “kaf” ile yazılmıştır.

Halka gösterüp ince ve muğlak kelām olduğundan kimesne anlamayup ve kendüye inkār idüp şehrdən çıkardılar. Hāllāca bed-du‘ā idüp didi ki: İlāhī! Bir kimseyi musallaṭ eyle [8b] aña ki elin ayağın kesüp gözün çıkarup ber-dār eyleye. Fi‘l-vāḳı‘ öyle oldu üstād bed-du‘āsı sebebiyle.

İbrāhīm bin Fātik Raḥmetu‘llāhi ‘aleyh

Meşāyih-ı kibārdandır. Bağdādīdür. Mazanne-i¹⁶² kerāmetdür Raḥmetu‘llāhi ‘aleyh. [İbrāhīm Fātik Allāh subḥāne vü Te‘ālā ḥazretlerin rü’yāsında görüp eyitdi ki: Yā Rab! Bu ne işdür ki Hüseyin Manşūra itdün? Buyurdi ki: Esrārımdan bir sır kendüne gösterdüm. Şaklayamayup halka söyledi. Kendüye bir ‘atā virdük ra‘nā olup halkı kendüye gösterdi.]¹⁶³

Ebū Ca‘fer Şaydelānī Raḥmetu‘llāhi ‘aleyh

Bağdādīdür. Ve Ebu‘l-Ḥasen Dīneverī üstādı ve Mekkede mücāvır iken Mışra varup anda vefāt itmişdür. Ebu‘l-Ḥasen Dīneverīden naql ider ki: Üstādum Ebū Ca‘fer-i Şaydelānī didi ki: İbtidā-i irādetümde Ḥazret-i Resūl şalla‘llāhu ‘aleyhi ve sellemi rü’yāmda gördüm ki bir şadrda oturup ve eṭrāf-ı cevānibinde meşāyih cem‘ olup oturmuşlar. Ḥazret-i şalla‘llāhu ‘aleyhi ve sellem göge bakup gök açılıp legen ve ibriḳ ile bir ferişte indi. Her birinün önüne tutup ellerin yurlar idi. Kaçan ki baña irişdi. Didiler ki: Aña götürme ol bunlardan degüldür. Ben didüm: “Yā Resūl Rabbū‘l ‘ālemīn ve şefi‘u‘l-müznibīn! Ben anlardan degül isem ma‘lūmuñdur ki ben anlarıñ muḥibleri ve dostuyum.” Bu def‘a Ḥazret-i Sultān-ı Enbiyā şalla‘llāhu ‘aleyhi ve sellem buyurdi ki: Her kim anları sever ve dostlardur, o da anlardandır, diyü buyurduklarında legen götürüp elümi yudum. Ve Sultān-ı Enbiyā şalla‘llāhu ‘aleyhi ve sellem baña müteveccih olup ḥande idüp buyurdi ki: Bizi sever iseñ bizdensin. Ebū Ca‘fer dir ki: Ol zamān şoḥbetüm daḥı bunlar ile degül idi. Ebu‘l-‘Abbās-ı ‘Atā dir ki: Eger aña irişmege ḳādir degül iseñ anuñ dostlarına iriş. Eger mertebelerine irişmeyesin saña şefi‘ olalar.

Ebū ‘Abdu‘llāhi‘l-Berḳī Ḳuddise sırruhu

Mışruñ meşāyih-i kibārındandır. Ebū ‘Aliyy-i Kātib, Ebū ‘Oşmān-ı Mağribiye naql itdi ki: Bir gün İbnü‘l-Berḳī bī-ḥuzūr¹⁶⁴ olup kendüye şu virdiler. İçmedi ki “Vilāyetde bir ḥādise vāḳı‘ olmuşdur. Ne idüğün bilmeyince içmem.” On üç gün yimedi, içmedi. Tā ki ḥaber geldi ki Ḳarāmiṭa, Ḥarem-i Ka‘beye müstevlī olup halkı kırdılar. Ve Ḥacerü‘l-Esvedī kırdılar diyü

¹⁶² “Zı” ile yazılması gerekirken “dat” ile yazılmış. Mazanne-i kerāmet: Kendisinden keramet beklenen manasındadır.

¹⁶³ Bu kısım derkenarda geçmektedir.

¹⁶⁴ Ha ile yazılmalıydı ama hı ile yazılmıştır.

andan sonra yedi. Ebū ‘Osmān eyitdi ki: Bu cüz’i işdür. Ebū ‘Alī eyitdi ki: Cüz’i ise sen söyle ki bugün Ka‘bede ne vākı‘ olmuşdur. Eyitdi ki: Bugün hevā dumandur. Tālḥiler ve Bekriler arasında cidāldür. Ve Tālḥilerün serdārı bir siyāh ata binmiş, başına kırmızı şarmış. Bu sözi yazdılar. ‘Aynī ile vākı‘ olmuş didügi.

Ebū Ca‘fer Meczūm Kıddise sırruhu

Ebu’l -‘Abbās-ı ‘Aṭā akrānı olup ‘aşrının ğavısı idi. İbn-i Ḥafīf, Ebu’l-Ḥasen-i Dürrācdan naql ider ki: Seferde yoldaşlarumdan baña melālet ḥāşıl oldu. Zīrā aralarında niḳāraḳ¹⁶⁵ olmağın kendülerden [9a] ayrılıp Kādisiyye mescidine geldüm. Anda bir pīr gördüm ki aḥvālī mükedderdür. Selām idüp eyitdi ki: Ey Ebu’l -Ḥasen ḥacca ‘azīmetün var? Ben didüm ki: Belī. Didi: “Yoldaş ister misin?” Didüm: “Ben yoldaşlardan kaçdım.” Dedi: “Benüm ile yoldaşlık eyle.” Didüm: “Vallāhī itmem.” Didi: “Ey Ebu’l -Ḥasen! *Yeṣna‘u’llāhu bi‘zza‘ifī ḥattā te‘accebe minhū’l-ḳaviyyu.*”¹⁶⁶ Böyledür diyüp inkārımla gitdüm. Kaçan ki menzile irişdüm. Gördüm kendü ferāğat oturmuş, eyitdi ki: Yā Ebu’l -Ḥasen! *Yeṣna‘u’llāhu bi‘zza‘ifī ḥattā te‘accebe minhū’l-ḳaviyyu.* Hiç söylemeyüp gitdüm. Ammā ḳalbime bir tereddüd ve vesvās zāhir oldu. Bu def‘a sür‘at üzre menzile sürüp şabāh namāzında irişdüm. Mescide varup gördüm ki yine benden evvel gelüp ferāğatle oturup beni gördügi gibi yine evvel didügi sözi söyledi. Bu def‘a öñine yüz sürüp didüm: “*El-ma‘ziretü ila’llāhi ve ileyke.*”¹⁶⁷ Teñrīden ve senden ‘özr isterem.” Didi ki: Şimdi murāduñ nedür? Didüm: “Yoldaşlığıñız.” Didi: “Sen yoldaş istemem diyü ḳasem itdün. Baña mekrūh gelür senün ḳasemünñi ḥilāf çıkarman.” Didüm: “İmdi öyle eyleñüz ki her menzilde sizi gözedeyim.” Ḳavl idüp yolun açlığı ve renc u te‘ab¹⁶⁸ı benden ḳalmayup ancak bu ārzūya düşdüm ki menzile tizce varup mülākāt olayım. Bu ḥāl ile Mekke-i Mükerreremeye varup ba‘zı sūfīlere bu aḥvālimizi taḳrīr itdigümde Şeyḫ Ebū Bekr-i Kettānī ve Ebu’l-Ḥasen-i Müzeyyin eyitdiler ki: Ol Şeyḫ Ebū Ca‘fer Meczūmdur. Otuz senedür ki anuñ görmesi ārzūsundayuz ve bulamazuz. Nolaydı yine görüp alıḳoyup bize ḥayr ide idün. Didüm öyle olsun. Kaçan ki Minā ve ‘Arafāta gitdüm, görmedüm remy-i cimār günü bir kimesne baña selām virdi. Gördüm ki Şeyḫ Ebū Ca‘fer kendüye baḳdı. Ğamdan baña bir ḥāl oluyordu ki bī-ḥod düşmüşem ve kendü gitmiş. Ḳalḳup Ḥayf mescidine varup yārāna söyledüm. Kaç günden sonra vedā‘ günü Maḳām-ı İbrāhīimde ḳılurdum. Bir kimesne beni ardumdan çeküp eyitdi ki:

¹⁶⁵ Nikāk/nikārak, anlaşmazlık, kavga, niza anlamına gelmektedir.

¹⁶⁶ Hak Teālā, öyle bir kudret sahibidir ki zayıf (bir kul) ile öyle işler yapar ki güçlü olan bile ona hayret eder.

¹⁶⁷ Allah’a ve sana karşı özür diliyorum.

¹⁶⁸ Yorgunluk anlamına gelmektedir.

Yā Eba'l-Ḥasen! Dahı haber ider misin? Didüm: “Ḥāṣā Ey Şeyḥ ammā ricā iderüm ki baña bir du‘ā eylesin.” Didi: “Ben du‘ā itmem. Sen du‘ā eyle ve ben āmin diyeyim.” Ben üç du‘ā idüp kendü āmin didi. Biri “Rızkıımı gün-be-gün vir yā Rābbi didüm.” Yine öyle oldu. Ve biri dahı “Dervişlere muhabbetimi kavī kıl.” Ve biri dahı “Yarın maḥşerde beni dostların ile maḥşūr kıl.” “*Allāhümme yessir.*”¹⁶⁹

Ebū Ca‘fer-i Dāmīgānī Ḳuddise sırıhu’l-‘azīz

Bu ṭāyifeden biri naḳl ider ki: Medīnede idüm. Bir büyük başlu kimesne Ḥazreti şalla’llāhu Te‘ālā ‘aleyhi ve selleme vedā’ idüp ṭaşra çıkdı. Ben dahı ‘aḳabince çıkdum. Tā Mescid-i Zü’l-huleyfeye irişdi. Namāz kılop telbiye itdi [9b] ve çıkdı. Bile çıkdum. Baña bakup eyitdi ki: Ne istersin? Didim ki: Senün arduca gitmek isterem didüm. Men’ itdi. Bārī ilḥāḥ itdüm. Didi: “Eger gelür iseñ imdü ḳademün benüm ḳademünden ḡayrı yere başma!” Öyle itdüm. Bir ṭarafa çekilüp gitdüm ki yol degül idi. Giceden bir miḳdār geçmişdi ki gitdük ḳarşudan bir çerāḡ rüşen olup “İşte mescid-i ‘Āyişedür. Sen mi ilerü gidersün yāḥūd ben mi?” didüm. “İḥtiyār senün.” Kendü gitdi. Ben uyumuşam. Seḡer ki oldu. Ka‘beye varup sa‘y ve ṭavafdan soñra Ebū Bekr-i Kettānī yanına vardum. Meşāyıl ile oturlar idi. Selām virdüm. Baña eyitdi: “Ḳaçan geldün?” Didüm: “Şimdi.” Didi: “Ḳandan gelürsün?” Didüm: “Medīneden.” Didi: “Ḳaç gündür?” Didüm: “Aḡşam çıkdum.” Muteḡayyir olup didi: “Kimün ile geldün?” Didüm: “Bir ādem ile ki aḡvāl böyle idi. Didiler: “Ol Ebū Ca‘fer-i Dāmīgānīdür. Ve bu aḡvāl anuñ yanında seḡldür.” Didi: “Var çağır.” Didi: “Vardum” Cā itdi. “Ey Ferzend! Ben bilürem ki bu senün ḡālün degüldür.” Ve didi: “Yeri ayaḡuñ altında nice görürdün?” Didüm: “Deryā mevci gibi.”

Ebū Bekr-i Kettānī Ḳaddesa’llāhu Te‘ālā sırıahu’l-‘azīz

Ṭabaḳa-i rābi‘adandur. Ve ismi Muḡammed bin ‘Aliyy bin Ca‘feru’l-Kettānī el-Baḡdādī ve Cüneyd aşḡābıdır. Ve Mekke-i Mükerremede mücāvır ḳalup anda müteveffā olmuşdur tāriḡ-i işneyn ve ‘işrīn ve şelāşe-mi’ede. Şeyḡü’l-islām dimişdür ki: Ḥazret-i ‘aleyhi’s-selām ile hem-şoḡbet idi. Şeyḡ Ebū Bekr Rāzī naḳl ider ki: Ebū Bekr-i Kettānī birliğinden saçı şaḳalı aḡardı. Su‘āl iderdi ve dir idi ki: *Hāzā raculün eḡā’a emru’llāhi Te‘ālā fī şuḡrihi fe-ḡayyi’a’llāhi fī kibrihi.* Ya’nī şabāvetde Allāhu Te‘ālānuñ emrini zāyi’ itdüm. Allāhu Te‘ālā dahı birlikde ḡor ve zelīl itdi. Şeyḡü’l-islām dir ki: Ebū Bekr-i Kettānīye Ḥazret-i Resūl

¹⁶⁹ Ey Allah’ım, (işimi) kolay kıl.

şalla'llāhu 'aleyhi ve sellem şākirdi dirler idi. Zīrā Ḥazret-i şalla'llāhu 'aleyhi ve sellemi rū'yāda çok gördüğünden ve kaṅgı gice göreceğin bilürdi. Ve ḥalk kendüden ba'zı su'aller iderlerdi. Ol daḥı rū'yāda Ḥazret-i şalla'llāhu Te'ālā 'aleyhi ve sellem kendüye eyitdi ki: Her kim her gün kırk bir kere “*Yā Ḥayy yā Kayyūm yā lā ilāhe illā ente*”¹⁷⁰ dise kaçan kalbler öldüğünde bunun kalbi ölmeye.

Ebū Bekr-i Şiblī Kıddise sırruhu

Ṭabaḳa-i rābi' adandır. Ve ismi Ca'fer bin Yūnusdur. Ve Dülef bin Ca'fer daḥı demişler. Şeyḫü'l-islām dir ki: Mısrīdür ve Bağdāda gelüp Ḥayr-ı Nessāc meclisinde tevbe itmişdür. Cüneyd şākirdidir. Ālim ve faḳīh kimesnedür. [10a] Cüneyd demişdür ki: *Lā yenḫur li ilā Ebā Bekr eṣ-Şiblī bi'l-'aynu' lletī yenḫur ba'zıkūm ilā ba'z feinnehu 'ayn-ı men 'uyūnu'llāh.*¹⁷¹ Ve seksen yidi yaşında sene-i erba'selāşın ve şelāşe-mi'e idi. Müteveffā olmuştur. Cüneyd dimüşdür ki: *Li külli kavmūn tāc u tāc hāzā'l-kavmū's-şiblī.*¹⁷² Kendüye didiler ki: Seni ziyāde semiz ve tuvānā görüyoruz. Ve senün da'vā itdigün muḥabbetün iktizāsı ise zebūnlukdur. Didim ki:

بيت¹⁷³

احبّ قلبي¹⁷⁴ و ما درى بدنى
و لو درى ما اقام فى السمن

Kendü naql ider ki: Bir zamān 'ahd itmişdüm ki ḥelālden ḡayrı yimeyem. Şahrālarda gezer iken bir incir ağacına rāst gelüp istedüm ki bir incirün dibinden bir şedā izhār oldu ki “‘Ahdün üzerine durup benden yime ki ben bir Yahūdīnün milkiyem.”

Didiler ki: Ne nesne 'acebdür? Didi ki: Bir ḳalb ki Tengrī Te'ālāsını bilüp ba'de 'āşī ola.

Bekr-i Dīneverī ki şākirdīdür. Naql ider ki: Şiblī ḥīn-i vefātında bana eyitdi ki: Bir vuzū vir didi. Virdüm. Taḥlilü'l-ḥayāy ferāmūş itmişdüm. Dili tutulmuşdı. Eliyle elümi tutup ve şaḳalı arasına gezdirdi. Ve rahmet-i Ḥaḳḳa gitdi.

Ve yine Bekr dir ki: Ol ḥastalık arasında Şiblīye Cum'a günü fi'l-cümle bir za'af ḥāşıl olmağın Cum'aya gitmek istedi. Koltuğuna girüp kendüyi Cum'aya götürür iken bir kimesne

¹⁷⁰ Ey Hayy (her şeye hayat veren), ey Kayyūm (her şeyi ayakta tutan) Sen'den başka ilāh yoktur.

¹⁷¹ Ebū Bekr eṣ-Şiblī'ye sıradan bir gözle bakmayın; zira o, Allah'ın özel nazarına mazhar olan gözlerden biridir.

¹⁷² Her kavmin bir tacı vardır. Bu kavmin tacı da Şiblī'dir.

¹⁷³ Kalbim sevdi, fakat bedenim bunun farkında değildi; eğer bilseydi, böyle semizlik ve rahatlık içinde kalmazdı.

¹⁷⁴ Müellif sahh kaydında “قلبي بدر” ifadesini kullanmıştır.

karşumuza geldi. Şiblî eyitdi ki: Yâ Bekr bu âdem yarın bir işimize yarasa gerekdür diyüp varup varup namâzı edâ idüp eve geldük. Gicesi fevt olduğında didiler fülân yirde bir Ebû ğassâl var. Seherden varup ol ğassâlun âheste kapusın dağ idüp selâm virdüm. İçerüden eyitdi ki meger Şiblî fevt olmuşdur didüm. Belî pes taşra çıkup gördüm ki ol yolda gördüğümüz âdemdür. Ta‘accüb itdüm. Didi niye ta‘accüb idersin? Ahvâli takrîr itdüm. Ve kendüye kıasem virdüm ki sen Şiblinün fevtün neden bildün? Didi ki: Ey nâdân! Andan bildüm ki Şiblî bildim ki benüm anuñla yarın işim olacağdur.

Ebû Bekr-i Şaydelânî Kaddesa’llâhu Te‘âlâ sırrahu

Fârisiden gelüp Nişâbûrda vefât itmüşdür. Kendü müridlerinden biri nakl ider ki ba‘de’l vefât mezârı üzre bir levh tertîb idüp kendü ismün yazup mezârına dikedük. İrtesi gördük ki ismi bozulmuş. Gerü nakş itdürdük. Yine irtesi bozuk. Birkaç def‘a böyle itdük. Mağv olur idi. Ebû ‘Alî-i Dekkâkdan sırrın su‘âl itdük. Didi ki [10b] ol âdem dünyâda kem-nâmlık ihtiyâr itmişdi. Hağ Te‘âlâ dahı anı mağfî dutmağ istiyor.

Ebû Bekri’l-Habbâzü’l-Bağdâdî Rahmetu’llâh

Cerîrinün üstâdıdur. Ve dimişdür ki: *El-‘iyâlu ‘uķûbetün tenfîzi shehvâti’l-ħelâl.*¹⁷⁵

‘Abdu’llâh bin ‘İşâm Makdisî Kuddise sırruhu

Şeyhü’l-İslâm dir ki kendü nakl ider ki Hağret-i Resûla’llâh şalla’llâhu ‘aleyhi ve sellem rü’yâda gördüm ve didüm: “Yâ Resûla’llâh! Bu işden ki bizüz hağıķati nedür? Buyurdi ki: Kendüden şerm itmek ya‘nî hağķ ile olup Allâh Te‘âlâdan ħâlî kılmağdan şerm eyleye ki zâhir ve bâtın ile Allâh subhâne ve Te‘âlâ ile olup zâhir ve bâtın ile hağķ ile meşğûl olmağdan ħicâb eyle. Didüm: “Yâ Resûla’llâh! Mümkini nedür? Buyurdi ki: İķtizâ ħasebiyle zâhirde hağķla olur ise bâtında Hağ ile ola.

Ebu’l-Hayr-ı Tiynâtî’l-Aķta‘ Kuddise sırruhu

Tabaķa-i râbi‘adandır. Ve ismi Ĥammâddur. ‘Abd kısmîdür Tiynâtda. Ve Zenbîl tıķurdi. Ve şağrâya gitdi ki arslanlar ile müvâneset iderdi. Sene-i erba‘în ve şelâşe mi‘ede fevt olmuşdur. Kerâmâtı çok ve Cüneyd ve Cellâ ile şoğbet itmişdür.

¹⁷⁵ Oğul ve kız helâl şehvetlerin tatmin edilmesinin cezasıdır.

Mürīdlerinden biri nakl ider ki: Bir gün oturur iken didi ki: Ve ‘aleykümü’s-selām. Didüm: “Yā Şeyh! Melekler ile mi söyleşürsün?” Didi: “Hayır, bir benī ādem hevādan geçerken selām virdi. ‘Aleyk aldum.”

Ebu’l-Hasen-i Kārafī nakl ider ki: Kendüye vedā‘a vardum. Didi ki: Bilürem ki bir aqçen yokdur. Bu iki elmayla getir. Alup yola düşdüm. Üç gün bir nesne fütüh olmadı. Ol elmanuñ birin cebümden çıkarup yidüm. Birin dahı yimek kaşdıyla elümi cebüme şokdum. Gördüm yine elma iki olmuş. Bu minvāl üzre Mūşıla dek¹⁷⁶ yidüm. Mūşıla vardum, hātıruma geldi ki bu elmaların hāqıqati ma‘lūm olup beni tevekkülden alıyordu. İkisin dahı çıkardum. Gördüm ki bir ‘abāya derviş durup dir ki: Göñlüm elma isteye. Al elmaları, aña virdüm, geçüp gitdüm. Yine hātıruma geldi ki Şeyh Ebu’l-Hayr bu elmaları buña mı göndermişti? Su’āl ideyim diyü gerü döndüm. Ğayrı görmedüm.

Ebu’l-Hayr-ı Habeşi Rahmetu’llāhi Te’ālā

İsmi İkbāl ve laqabı Tāvūsu’l-Harameyndür. Cürcān h̄ācelerindendür, bu h̄ācelerüñ ‘abdı imiş. H̄ācenüñ hıdmetünde iken yine Hāq Subhāne ve Te’ālānuñ hıdmetiyle meşgūl imiş. Bir gün h̄ācesi dir: “Benden ne isterseñ iste.” Eyitdi ki: Nesne istemem. Ğāyet ziyāde ibrām itmegin. Didi ki: Bāri istersen beni *li-vechillāh* [11a] āzād eyle. H̄ācesi eyitdi ki: Ben seni niçe müddeddür ki āzād itmişem. H̄āce sensin ve ben bendeyim. Bundan sonra h̄ācesin vedā‘ idüp ve meşāyih ziyāreti niyyeti ile Bağdāda çekilüp gitdi. Rivāyet iderler ki ol şeyhe ki ārzū itmişti. Bağdāda gelüp gördi ki şeyh hālet-i mevtde selām virdigünde ‘Aleyke’s-selām yā Ebā’l-Hayr! Müştāk saña Hicāzda bir laqab qorlar ki anuñla müşerref olursın. Varup anda mücāveret eyle ki maqşūduñ anda hāşıl olur. Kendüden menkūldür ki: Altmış sene Ka‘bede mücāveret itdim ve hiç kimesneden su’āl itmedüm. Ve çok meżāyıklar çeküp kaçan ki su’āl itmek istedigümde hātifden bir nidā geldi ki “Hiç hicāb itmez misin ki bir yūziñi anuñla bize secde idersin. Yā anı halka niçün hōr idersin?” Ve dirler ki ravza-i Muṭāhhara-i Muṣṭafāya ‘alā sākinihā şalla’llāhu ‘aleyhi ve sellem ziyāretine varup “Es-selāmu ‘aleyke yā Resūlü’s-Şaḳāleyn! Didigünde cevāb gelürdi ki “Ve ‘aleyke’s-selām yā Tāvūse’l-Harameyn!

Ebū Yezīd-i Mergāzī Rahmetu’llāhi ‘aleyh

Şeyhü’l-İslām nakl ider ki Ebū Yezīd-i Fakih-i Mergāzī hacca giderken Kirmānda İbrāhīm Şeybāniye uğrayup anuñ şöhetin ‘imāret-i qalbi bilüp ve ol sene hac idüp ve vefāt

¹⁷⁶ “Dek” kefle yazılması gerekirken kafla yazılmıştır.

itdigünde gâyetle yağmurlı gün imiş. Taşra çıkarmayup evde emāneten defn itmişler. Ba‘dehu āhar mezāra naql itmek için defn itdikleri yeri açdıklarında kendüyi anda bulmadılar.

Ebu’l-Edyān Raḥmetu’llāh

İsmi ‘Alidür. Anuñ-çün Ebu’l -Edyān dimişler ki cümle dīnlere naẓar idüp mühāliflerin şikest itdi. Başradandur. Cüneyd ve Harrāz ile şöhet itmişdür. Kendünün ‘Aḥmed adlu bir ‘abdi var idi. Naql ider ki: Bir Mecūsī ile mābeynlerde āteş baḥşı vāķı‘ olup Ebu’l -Edyān eyitdi ki: “Āteş, Allāh Te‘ālānuñ izni ile yaḫar.” Mecūsī eyitdi ki: “Böyle degüldür. Kendü ṭab‘ı ile yandurur. Ve eger Allāh Te‘ālā izni ile yandudığın bana gösterirsen, dīniñe gireyim.” diyü ḫavl idüp Ebu’l-Edyān buyurdi. Bir miḫdār odun getirüp yaḫdılar ve bī-nihāye ḫalk cem‘ olup ḫaçan ki odun tamām yanup ‘alevi gitdi. Ebu’l -Edyān seccādesin āteşüñ üzerine bırakup namāz kıldı. Selām virdikden soñra ḫalkup āteş üzerine yürüyerek Mecūsīye gelüp eyitdi ki: Bu kifāyet ider mi? Yāḫūd bir def‘a daḫı varayım? Mecūsī ol sā‘at imāna gelüp müslümān oldı. Aḥmed dir ki: ḫaçan ki aḫşam oldı. Ayaḫların avuşdururdum. Gördüm ayaḫı altı bir miḫdār [11b] ḫabarmış. Seyyidinā bu nedür? Buyurdi ki: ḫaçan āteş üzre yürür idim. Ġāyib idüm. Āteşüñ āḫirine yetişdigümde ḫāzır olup söz söyledüm. Ol vaḫt ḫabardı.

Ba‘zılar eydür: “Her ḫaçan ḫacca gitse idi, kendü evinden iḫrām bağlayup ve telbiyye iderek giderdi. Bir sene ḫacdan geldügi gibi yine telbiye itmege başladı. Didiler: “Sen henüz ḫacdan geldün, telbiye idersin?” Didiler: “Bu def‘a ḫac için itmem. Tengri için iderem.” dedi. Ve bir haftaya varmayup dāru’l-‘uḫbāya rıḫlet itdi. Raḥmetu’llāhi ‘aleyh.

Ebū ‘Amru’z-Züccāci Raḥmetu’llāhi ‘aleyh

Ṭabaḫa-i ḫāmisen. İsmi Muḫammed bin İbrāḫīm Nişābūrīdür. Kırk sene ḫarem-i beytulillāhda olup bevl itmeyüp ve tüyi bırakmamışdur. Altmış ḫaccı olup Ebū ‘Amr-ı Nüceyd naql ider ki: Ben Ka‘bede idüm ki meşāyihdan Kettānī ve Ebu’l-Hüseyn-i Müzeyyin-i Kebīr ve Şaḫīr ve birkaç daḫı ḫalka varup oturlar idi. Bunlaruñ şadrlarında ‘Amr-ı Züccāci oturup sözine anlar taşdıḫ iderler idi. Naql iderler ki: Ben otuz sene Cüneydün ḫelāsın elüm ile pāk iderdüm, diyü faḫr iderdi. Ve sene-i şemān ve erba‘ın ve şelāşe mi’ede fevt olmuşdur.

Kendü naql ider ki: Vālidim fevt olduğda elli direm¹⁷⁷ aḫçe baña mīrāşı ḫaldı. ḫac ḫaşd ile yola girdüm. Bir şaḫşa rast geldüm. Baña eyitdi ki: “Neñ var?” Eyitdim ki: Elli dirhemüm var diyü toḫrı söyledüm. Didi: “Vir bana.” Ben daḫı çıkarup teslīm itdüm. Alup şaydı, gördi

¹⁷⁷ Dirhem olarak yazılmalı direm yazılmıştır, birlik sağlanamıştır.

elli dirhem hemān-dem al dirhemūñ didi. “Niçün?” didim. Toğruluguñ beni tutdı diyüp atın bana virdi ki “Bin bu ata.” Kabūl itmedüm. Çok ibrām itmesiyle benden didi “Sen var git ben dahı ardınca irişürüm.” Gelecek sene Ka‘beye gelüp benim ile bile kaldı tā ölince. Raḥmetu’llāhi ‘aleyh.

Ebu’l Hüseyni’l-Karāfi¹⁷⁸ Kaddesa’llāhu Te‘ālā sırrahu

İsmi Muhammed ‘Alī bin ‘Osmān bin Naẓrī’l-Karāfidür. Karāfe Mısr karalarından bir karyedür. Kendü Dimyātda olup yüz on yaşında sene-i şemānīn ve şelāse mi’ede merḥūm olmışdur. Ve dimişlerdür ki Karāfi yegāne ve bī-naẓir ve ḥāzırı’l-vakt olup ‘āmme ve ḥāşşası ‘ārif ve muvaḥḥid ve kendüde muvaḥḥid ve bī-nişān idi. Ve meşāyihden on ‘azizi ihtiyār itmiş idüm. Biri budur.

Bir zaman gemide bir aḥvāl içün elün ve ayağın bağlayup şuya atdılar. Muḥayyile namāz vakti oldı. Mescide şaff-ı evvelde gördiler. Aşlā bir yerinde ıslakı yokdur. Raḥmetu’llāhi ‘aleyh.

Ebu’l-Hüseyn bin Sem‘ün¹⁷⁹ Raḥmetu’llāhi ‘aleyh

İsmi Muhammed bin Aḥmed bin İsmā‘il bin Sem‘ündür. Ve Bağdāddandır. Bu ṭāyifeden biri nakl ider ki: İbn-i Sem‘ünüñ meclisinde idim. Bu ṭāyifeden biri minber altında oturur iken [12a] uyku almış. İbn-i Sem‘ün görüp kaṭ‘-ı kelām itdi. Tā ki uyandı. İbn-i Sem‘ün aña eyitdi ki: Ḥazret-i sallā’llāhu Te‘ālā ‘aleyhi ve sellem ḥazretlerin rü’yāda gördün mi? Didi: “Belī.” Didi: “Ben dahı anuñçün kaṭ‘-ı kelām itdim ki gördüğün rü’yāya māni‘ olmayayım.”

Ve kendüye didiler ki: Halkı zühd ve terk-i dünyāya tergīb virüp ve kendü nefis cāmeler giyüp ve leziz ta‘āmlar yirsin. Nicedür? İbn-i Sem‘ün eyitdi ki: Ol vakt ki senün dahı ḥālün Allāh Te‘ālā ḥazretleriyle öyle ola ki gerekdür, nefis cāme ve leziz ta‘ām zarar virmez.

Şeyḥu’l-islām buyurur ki: Ebu’l-Hüseyn-i Sem‘ün ile eyü degülem. Zīrā ki üstādum Ḥuşrīyi¹⁸⁰ rencide ider ve her kim ki senün üstādınıñ biri rencide idüp ve sen dahı aña rencide olmayasın kelb senden eyüdür.

İbn-i Sem‘ün dimişdür ki: Her kelām ki andan zikru’llāh ḥālīdür, lağvdur. Ve her ḥāmūşluk fikru’llāhdan ḥālīdür, lağvdur. Tārīḥ-i fevti sene seb‘a ve şemānīn ve şelāse mi’edür.

¹⁷⁸ Bazı yerlerde Karāfi bazı yerlerde Firākī olarak yazılmış. Birlik olması açısından hepsinde Karāfi kullanıldı.

¹⁷⁹ Bazı yerlerde Sem‘ün bazı yerlerde Şem‘ün olarak yazılmış. Birlik sağlamak için Sem‘ün kullanıldı.

¹⁸⁰ Huẓrī olarak yazılmış yani dat kullanılmış. Ama Huşrī olarak sad ile yazılması gerekmektedir.

Kendüyi kendü evinde defn itdiler. Otuz tokuz seneden soñra istediler ki çıkarup āhar¹⁸¹ mezârlık¹⁸²da defn eyleyeler. Mezârın açdıklarında gördiler ki kefeni bile tâze ve pâk olup cidden bir hâlel¹⁸³ irişmiş degül idi.

Cühm-i Rakķi Rahmetu'llāhi Te'ālā

*Hüve min metāhiri'l-fitān ve'l meşāyihi ve kâne min fūkarāi's-şādıkīn. Ve kâne müstehzā-i bi's-semā' ve ilāhen fihi mābeynu'l-mescid.*¹⁸⁴

Kendü bir gün hammāmdan taşra çıkdı. Ve içinde olan halka dahı taşra çıkuñ diyüp kaçan ki cümle taşra çıkdılar. Hammāmuñ kubbesi yıkıldı.

Ve bir gün meclisde bir kimesne teklif ile rakş iderdi. Hemān kendü kalkup başını ol ādemuñ ayakları arasına geçirüp ve kaldırup dīvārlara ol deñlü urdı kim bî-hüş itdi.

Ebü 'Abdu'llāh bin Hafifi's-Şirāzi Kaddesa'llāhu Te'ālā sırrahu

Tabaka-i hāmisdendür. Ve ismi Muhammed bin Hafif bin İsfikşarı'd-Ḍabī-i Şirāzidür. Kendü 'aşrında Şeyhü'l-meşāyiḥ olup Şeyhü'l-İslām dirlerdi. 'Ulūm-ı zāhir u ḥakāyıkda 'ālim idi. Tarih-i vefatı eḥadī ve şelāşin ve şelāse mi'edür.

Kendü naql ider ki bir gün bir hātūn baña gelüp eyitdi ki: Şirāz nāhiyesinden bir 'avret gelmişdür. Bir su'ālī var. Ben dahı ol 'avretuñ yanına vardum. Eyitdi ki: Bize bir 'aceb kışşa vāķı' olmuşdur ki anuñ ḥayretinde qalmışuz. Qabilemizde bir ma'sūm var idi. Gündüz iftār itmezdi. Ve kimesne ile söyleşmezdi. Bir gün koyun görmege gitdüm. 'Ādeti meger böyle imiş ki koyunu otlamağa [12b] kodukda kendü bir kenāra çekilüp namāza başlar imiş. Bir gün bīmār olup kendüye qabilemizden taşra bir gölgelik var idi. Anda yaturdı. Bir şabāḥ ki halk her biri bir tarafa kār u kesblerine dağılmışlar idi. Gördük ki hemān yiryüzinden kalkup hevāya çıkdı. Degirmen taşı gibi çarḥ ura daķ. Vālidesi görüp ġāyip oldu. Qabile halkına ḥaber itdük. Perākende oldılar ki bu tağlaruñ birisine yaḥtemil ki düşe hiçbir yerde eşerin bulmadılar. Şeyḥ dir: “Ben bir miḳdār müte'ellim oldum. 'Avret kıyās itdi ki ben i'timād itmedüm. Birkaç 'avret dahı çağırup anlar dahı böyle şehādet itdiler. Bir kimesne ol maḥalde ḥāzır idi ki bu sözi

¹⁸¹ Başka, diğeri anlamına gelmektedir.

¹⁸² Kaf ile yazılmalıyken kef ile yazılmıştır.

¹⁸³ Hı ile yazılmalıyken ha ile yazılmıştır.

¹⁸⁴ O, gençlerin ve şeyhlerin son devirde yaşayanlarındandı. Sadık dervişlerdendi. Semānın âşıklarındandı, semāda hayranlıkla kendinden geçenlerdendi. İki mescidin ortasında vefat etti.

‘avretler söylediler. Eyitdi ki: Yâ şeyh bu aḥvāl kābil midür ki şöḥbeti ola? Ben eyitdim: “Ey nādān bunda niçe ādemler var ki böyle aḥvāl için munṭazırdurlar.

Ve yine naḳl buyururlar ki Ḥorāsān ḥüccācı ile bir nev-cüvān gelüp ḥaste düşüp yanımızda bir kimse var idi. Ve bir şāliḥa ‘avreti var idi. Tımār itmek için ol cüvānı yanına gönderdik. Bir kaç günden sonra ol ādem çıkageldi ki levni müteḡayyir olmuş. Ve didi ki: ‘Aẓẓema ‘llāhu ecrakum. Ol cüvān müteveffā oldu. Didüm: “Niçün müteḡayyir oldunuz?” Cevāb virdi ki: Ol cüvān¹⁸⁵ bize didi ki: Bu gice yanuma ḥāzır olavuz ki bu giceden ḡayrı ‘ömrümüz yokdur. Ben daḡı ‘avratıma eyitdim ki: Evvel aḡşam sen otur. Ba ‘dehu beni uyandır. Şabaḡa deḡin ben beklerim. Öyle idüp kaçan ki beni uyarup oturdum. Seḡere deḡin bekler iken nāḡāḡ uyku almış beni. Bu uyku içinde işitdim ki, dir: “Sen uyursun ve Ḥū Te ‘ālā senün evündedür ve gelmişdür. Ditreyerek uyandum. Gördüm ki ev içinde ses var ve ḡareket ve rüşenālık var. Meger āḡir nefesi imiş. Gözlerin kapayup ve elin ayakların uzatdım. Teslīm-i rūḡ itdi. Ol ādeme didüm: “Bu daḡı kimseye söyleme. Ve var teḡḡız ve tekfinine muḡayyed ol.” Raḡmetu’llāhi ‘aleyhim.

Ebū Muḡammed ‘Aḡāyidī¹⁸⁶ Raḡmetu’llāhi ‘aleyh

Ḥafīfün üstādlarındanur. Ve Ḥafīf naḳl ider ki: Ḥaḡıḡat üzre kesbe ri ‘āyet ider. Bunun gibi görmemişem. Tecevvüd anuñ kesb idüp iki ekmege virir. Birin yir ve birin taḡadduḡ ider. Ḥesāb ḡavfundan kırk sene çerāḡ yaḡmamış idi ki muḡāsebesin virememe diyü.

Abdu’r-raḡīm-i İḡṡāḡrī Raḡmatu’llāhu Te ‘ālā ‘aleyh

Şaṡāratlı ve şevḡlı kimesne idi. Şikār için tāzīler şaḡlardı. Ve göḡercin beslerdi. Naḳl iderler ki: Bir gün şikāra giderken bir kimesne ḡafīyyen [13a] ‘aḡabine düşüp gitdi. Kaçan ki taḡ arasına irişdi. Tāzīleri bırakup durrā ‘esin¹⁸⁷ geyüp ve ayak üzre zıḡru’llāha meşḡul oldu. Ol taḡdan şadālar peydā oldu. Ben öyle fehmi itdüm ki ḡiç bir ḡacer ve şecer ḡalmadı ki zıḡru’llāḡ ile kendüye müvāfaḡat itmedi.

Ca ‘fer-i Ḥazzā ‘ naḳl ider ki kendüyi görmege İḡṡāḡra vardum. Evine gitdüm ki ḡarāb olmuş. Zāviyesine vardum ki bir eski ḡırḡayla oturmuş ve ḡāyetle perişān ve mükkedder ḡayrān oldum. Baña eyitdi ki: Noldı saña? Eyitdüm ki: Nedür bu ḡāl? Şimdi ölürsin. Hemān yerinden

¹⁸⁵ Cüvān olması gerekir. Sehven cevāb yazılmıştır.

¹⁸⁶ Diğer kaynaklarda Atā’idī olarak geçen bu isim sehven “Aḡāyidī” olarak yazılmıştır.

¹⁸⁷ Ferace anlamına gelmektedir.

tırup ve taşra çıkup bir büyük taş var idi. Götürüp dama çıkardı. Ve didi: Ey kavî var imdi kâdir iseñ aşağı indir, didi. ‘Azîm ta‘accüb itdüm. Ve bugün evin yidi gündür nesne iftâr itmedüm didi. İmdi bâzâra var. Her ne bilürseñ al bulı kim senüñ sebebüñle ben dağı iftâr itdüm diyü buyurdu. Ben dağı bâzâra varup kavun ve kemik alup getürdüm. Bir loğma kavun çignedi ve yine taşra bıraktı. su‘âl itdüm: “Kapu bağludur.” diyü cevâb. Ve açılmaz didi. Raḥmetu’llâhi ‘aleyh.

Ebū Bekri’l-İşkâf Raḥmetu’llâhi ‘aleyh

Şeyḥ Ebū ‘Abdu’llâh-ı Hafîf nakl ider ki: Ebū Bekr İşkâf otuz sene şâyim idi. Hâlet-i nez‘ide penbe ile ağzına şu kodılar. Kabûl itmeyüp ve bırakup yine şâyim gitdi.

Ebū Muhammed Haffâf Raḥmetu’llâhi ‘aleyh

Şeyḥ Ebū ‘Abdu’llâh-ı Hafîf nakl ider ki: Ebū Muhammed Şîrâz meşâyıhlarıyla berberde otururlar idi. Rü’yetden söz açılıp herkes kendü hâli kadar nice birer söz irâd iderlerdi. Ve Ebū Muhammed sükût idüp Mü’mil eyitdi ki: “Yâ Ebū Muhammed sen niçün söylemezsin? Didi: “Ben ne söyleyim? Sizüñ söyledigüñüz cümle hadd-i ‘ilmdür. Haḳîkat-i müşâhede degüldür. Ve haḳîkat-i müşâhede oldur ki hicâb münkeşif olup kendüyi ‘ayân göresin.” Bu sözi neden söylersin? Ve saña nice ma‘lûm olmuştur? Didi: Tebûk şahrâsında ve meşakkat-i vifâka ziyâde ile çekmiş idim. Münâcatda idim ki hicâb münkeşif olup kendüyi gördüm. ‘Arşında oturur secde itdüm ve didüm: “*Mevlâya mâ hâzâ mekâne ve mevzu’i minke.*”¹⁸⁸ Kaçan ki halk bunu işitdiler hāmûş oldılar. Mü’mil eyitdi: Kalk senüñle İbn-i Sa’dân muḥaddise varalum. Kalkup geldiler. İbn-i Sa’dân bunlara ta‘zîm ve ikrâm ve tevķîr ve tekrîm itdikde Mü’mil eyitdi ki “*Eyyühâ’s-şeyḥ-i yezdân tervî lenâ’l-ḥadîsü’l-mervî ‘ani’n-nebiyyi şalla’llâhü Te‘âlâ ‘aleyhi ve sellem!*”¹⁸⁹ *İnnehü kıle: İne li’s-şeyṭânî ‘arşen beyne’s-semâ’i ve’l arz. İzâ erâde bi-‘abdin fitneten keşefe lehu ‘anhu.*¹⁹⁰ İbn-i Sa’dân [13b] eyitdi ki: *Ḥadîsinî fulân ‘an fulân ve esnedân.*¹⁹¹ *Ani’n-nebiyyi şalla’llâhü ‘aleyhi ve sellem kıle: İne li’s-şeyṭânî ‘arşen beyne’s-semâ’i ve’l arz. İzâ erâde bi-‘abdin fitneten keşefe lehu ‘anhu.*¹⁹² Kaçan ki Ebū Muhammed bunu işitdikde didi: “Yâ Şeyḥ bir dağı tekrâr it.” Gerü i‘âde eyledi. Şeyḥ

¹⁸⁸ Allah’ım! Senin katında yerim ve durumum nedir?

¹⁸⁹ Ey Şeyh! Bize Peygamber’den (s.a.v.) rivayet edilmiş hadisi aktar.

¹⁹⁰ Şöyle dedi: Şeytanın gökle yer arasında bir arşı vardır. Bir kul hakkında fitne murad ettiğinde, onu kendisine açar (ona gösterir).

¹⁹¹ Bana falan, falandan (rivayetle) hadis nakletti ve isnadını zikretti.

¹⁹² Hz. Peygamber (s.a.v.) buyurdu ki: “Şeytanın gökle yer arasında bir tahtı vardır. Bir kul hakkında fitne (ayartma/imtihan) murat ettiğinde, onu ona açığa çıkarır (gösterir).”

Muhammed giryân olup kalkup gitdi. Birkaç gün görmedük. Birkaç günden sonra çıkageldi. Didik kânde idüñ? Eyitdi ki: Ol günden berü kılduğum namâzları i‘âde iderdüm. Zirâ ki şeytâna secde idüp tapışdum. Ammâ çâre yoktur. Ol mevzi‘de ki görmüşdüm. Ve secde itmişdüm. Yine ol mahalle varup la‘net itmeyince olmaz diyüp gitdi. Ve ğayrı hayrın almaduk.

Hüseyn bin Hameviyye ve sâhibuhu Ebû Ca‘feri’l-Harrâz el-İştahrî Rahmetu’llâhi Te‘âlâ

Şeyh Ebû ‘Abdu’llâh-ı Hafif demişdür: Hasan bin Hameviyyenüñ dostı Ebû Ca‘fer-i Harrâz İştahradan yanımuza geldi. İbn-i Zeydân eyitdi ki: Ārzü iderem ki kendüyi bu gice yanımuza getüresin. Ol gice kendüyi getirüp İbn-i Zeydân meclisine varduk. Eşnâ’-i kelâmda İbn-i Zeydân Harrâza eyitdi ki: İltimâs iderüz kendü sergüzeşt ve ahvâlünüzden bir hikâyet nakl eyleser. Bizi mesrûr itmiş. Eyitdi ki: Benüm hikâyetüm yokdur. İstersiz gördüğüm evliyâ’u’llâhdan nakl ideyüm. Buyuruñ didiler. Eyitdi ki: Ben ve birkaç kimesneler Hasen bin Hameviyye ile oturmuş idik. Hasen başın aşağı tutmuşdı. Nâgâh bir feryâd idüp ve nazarımızdan ğâyib oldu. Üç gün kendüyi göremeyüp haberin alamadık. Ve bizden su‘âl itseler idi meşgûldür dir idük. Üç günden sonra gördük ki mescid kapusından içerü girdi. Onı müteğayyir ve bir merhamet bağışlamış ki kimse söyleşmege kâdir olamadı. Biz kendü ile dâ‘imâ inbisât üzre idüğümünden didiüm: Yâ Şeyh! Bir miqdâr tâze peynir var. Câ‘iz ise götüreyim. Götür, deyüp önüne kodum. Bir lokma alup işâret itdi ki sen beni. Şeyh Ebû ‘Abdu’llâh dir ki: İbni Zeydân baña dönüp eyitdi ki: Şüphe yok bu âdem şâdıkdur. Ammâ ben bu hikâyeti taşdıķ itmem. Bir delîl getür ki i‘timâd ideyim. Ba‘dehu Şeyh yatup biz İbni Zeydân oturup bunu ol miqdâr beyân ve nakl itdüm ki i‘timâd itdi. Şeyh Ebû ‘Abdu’llâha su‘âl itdiler ki: Bu ahvâle ne dîrsiz? Buyurdi ki: Kendi mekânından gitmemişdi. Ve lâkin kendüye bu libâs geyürmişler idi ki ebşârdan mestûr olmuşdur.

‘Abdu’llâhu’l-Kaşşâr Rahmetu’llâhi Te‘âlâ ‘aleyh

Şeyh ‘Abdu’llâh-i Hafif nakl ider ki ‘Abdu’llâh-ı Kaşşâr eyitdi ki: Kaçan hacca niyyet itdüm. Şîrâz Meşâyılı baña sefâriş eyitdiler ki: Kaçan Sehl-i Tüsterîye [14a] irişüp görürsin. Bizden selâm idüp söyle ki biz senüñ fazluña mu‘terifüz. Ve her ne nakl eylersüñ taşdıķ iderüz. Lâkin haqqıñuzda bir kelâm işitmişüz ki‘Arefe günü eviñüzden çıkup ‘Arafât vakfeye irişür imiş. Siz eger vâkı‘ ise ‘ilâm buyurasız ki biz i‘timâd iderüz. ‘Abdu’llâh dir ki: Kendüye

vardığımda gördüm ki bir yerde oturup bir izār¹⁹³ bürünüp ve karşusunda na‘leyn ve vālih ve hayrān gibi oturup bakar, selām virdüm. Ve oturup muhabbetinden bir zamān söylemedüm. Mābeynde bir ahvāl geçdükden soñra ol hālden dönüp ben dahı meşâyıhuñ sipārişlerin takrİR itdüm. Bir miqdār baş aşağı şalup ba‘dehu eyitdi ki: Yā dost! *Hā’ulā’i’l-ķavmu yu’minūne billāhi yef’alu mā yeşā’u.*¹⁹⁴ *Ķullet ne’am.*¹⁹⁵ *Ķāle femā su’ālihim ‘an zālik.*¹⁹⁶

Şeyh Ebū İshāk-ı İbrāhīm bin Şehr-yār-ı Kārzūnī, Ķuddise sırrahu’l ‘azīz

Kendü Fārisiyyü’l-aşl olup çok muhaddis ile hem-şoñbet olmuş. Kārzūnda ve Şirāzda ve Başra ve Mekke ve Medīnede ve Ka‘bede Şeyh Ebu’l Ķasen-i ‘Ali bin ‘Abdu’llāh bin Cehzam-ı Hemedānī görüp andan nakl ider ki: Zū’n-nūn dimişdür ki: *‘Aleyke bi’l ķaşd fe-inne’r-rızā taķlīli’r-rızķ yūzekķi yesīre’l-‘amel.*¹⁹⁷ Ma‘lūm ola ki tavassuť-ı ahvāl ihtiyār eylesin. Ya‘ni zarūret-i vakte ķanā‘at idüp ziyādeye tālīb olmayasın. Ķaķķā ki rızķ-ı ķalīle rızā-ı ‘amel-i ķalīli pāk ider ve li-hāzā a‘mal-i pāk lāyık ķabūl Ķazret-i Bārīdir. Vūzerādan birinūñ şeyhe ziyāde irādet ve i‘tiķādı olup ne deñlü ceddü ve ve cehd itdi ise kendüden nesne alup ķabūl itmedi. Bir gün şeyhe Ķaber gönderürdi ki benden bir nesne alup ķabūl itmeyüz. Sen ve senūñ iķün hālā birķaķ ķul alup āzād idüp şevābın saña hībe itdüm. Şeyh cevāb gönderdi ki senūñ gönderdüğün söz gelüp bize vāşıl oldu. Ve eyüligüne du‘ā itdüm. Lākin bende āzād etmek bizüm işümüz degüldür. Bil ki bizüm işümüz āzādları bende itmekdür. Şeyh Ķuddise sırruhu, Ķazret-i şalla’llāhu ‘aleyhi ve sellem Ķazretlerini rü’yāsında görüp su‘āl buyurdılar ki: Yā Resūlu’llāh “*Mā et-Taşavvufu?*”¹⁹⁸ Ķazret-i şalla’llāhu ‘aleyhi ve sellem: “*Ķüllemā hecese bi-bālike ve Ķaķare fi-Ķayālike fā’llāhu Sübhānehu bi-Ķilāf zālike’t-tevhīdān tenezzehe ‘ani’ş-şekke ve’ş-şirke ve’t-ta’Ķīl.*¹⁹⁹ Gerü su‘āl itdi ki: *Mā el-‘akl?*²⁰⁰ Ķazret-i şalla’llāhu ‘aleyhi ve sellem buyurdi ki: *Ednāhū terkū’d-dünyā ve a’lāhū terkū’t-tefekķūr fi zātu’llāhu Te‘ālā.*²⁰¹ Ve tārīķ-i fevti sene sitte ve ‘İşrīn ve erba‘-mi’e.

¹⁹³ Futa ve peştemal gibi bele bağlanıp vücūdun alt kısmını örten şey anlamına gelmektedir.

¹⁹⁴ Bu topluluk Allah’a iman ediyor ve (O’nun) dilediğini yaptığını kabul ediyorlar.

¹⁹⁵ Ben dedim: Evet.

¹⁹⁶ Bana dedi ki: O hâlde bunun hakkında niķin (sürekli) soru soruyorlar?

¹⁹⁷ Orta yolu tut ķünkü rızā ve kanaat, az rızıkla yetinmeyi öğretir, az ameli de bereketlendirir.

¹⁹⁸ Tasavvuf nedir?

¹⁹⁹ Zihnine ne gelirse gelsin, hayaline ne düşerse düşsün, Allah Subhānehū onun tam aksinedir. İşte tevhit budur: Allah’ı şüpheden, şirkten ve sıfatlarını inkār etmekten tenzih etmektir.

²⁰⁰ Akıl nedir?

²⁰¹ Onun en aşağı derecesi dünyayı terk etmektir, en yüce derecesi ise Allah Teālā’nın zātı hakkında tefekkürü terk etmektir.

Şeyh Rûzbihân Baklî [14b] Raḥmetu'llāhi Te'ālā

Künyeti Ebū Muhammed bin Ebî'n-Naşr el-Baklî'n-Nesvî. Şümme eş-Şirāzîdür. Sultānū'l-'urefā ve bürhānū'l-'ulemā ve kıdve-i 'uşşāk olup bidāyet hālinde 'Irāk u Şām u Hicāz seferin idüp sağr-ı İskenderiyyede Şeyh Ebu'n-Necîb-i Sühreverdî ile Şaḥîḥ-i Buḥārî ḥadîşi semā'ında şerîk iderler. Ve hırkayı Şeyh Sirāce'd-dîn Maḥmūd bin Ḥalîfe bin Abdü's-selām bin Aḥmed bin Sâlden geymişdür.

*Ve iştiğālū bi'l-riyāzātü's-şedîde fî eṭrāfū's-Şirāz ve cibālihā. Kāne şāḥib-i istiğrāk ve vecd-i dāyim. Lā yeskun lev'ate ve lā yerḳāde me'ate ve lā yetme'in fî vakt mine'l-evḳāt. Ve lā yeslū sâ'ate mine'l-ḥanîn ve'z-zeferāt yetanāveluhu külle leyletin bi'l-bükā-i ve'l-'avîl.*²⁰² Ve mezkûr Şeyhün ba'zı kelām-ı derd-bārları var ki vecd-i ğalebesinde kendüden şadır olmuşdur. Ve lakin herkesün dā'ire-yi 'aḳlı ihāṭa itmeyüp fehm itmez.

Ve taşnîfât-ı keşir şāḥibidür. Tefsîr-i 'Arāyis gibi ve *Şerḥ-i Şaḥiyyât-ı 'Arabî vü Fārisî*. Ve *Kitābu'l-Envār fî keşfi'l-esrār*'ında getürmüşdür ki: Ḳavval gerekdür ki ḥub-rüy ola ki 'ārifler tervîḥ ḳulüb içün mecma'-ı semā'da üç nesneye muḥtācdur. Revāyiḥ-i ṭayyibe ve vech-i şabîḥ ve şavt-ı melîḥ. Ve ba'zı dimişlerdür ki: Bu ḳavlden ictināb etmek eyüdüdür. Zîrā buncılayın iş bir 'ārif müsellemdür ki anuñ ṭahāret-i ḳalbi kemāle irmiş olup ve gözleri ḥaḳdan ğayra bakmaḳdan mestûr olmuş ola. Ve dirler ki Şeyh-i Şirāzuñ cāmi'-i 'atîḳında elli sene tezkîr-i va'z iderdi. İbtidā ki şirāza gelüp va'z itmege gider iken işitdi ki bir 'avrat kızına naşîḥat idüp eydür ki: Ey kız! Kendü ḥüsnüñi ḥalka izḥār itme ki ḥor ve bî-i'tibār olursın. Şeyh eyitdi ki: Ey ḥātun! Ḥüsn-i rızā degüldür ki tenhā vü münferid ola. Belki ister 'ışḳa hem-ḳarîn ola. Zîrā ḳadîmde ḥüsn ile 'ışḳ-ı 'ahd itmişler ki birbirlerinden ayrılmayalar. Subḥāne'llāh. Şeyhün bu kelāmından aşḥābına bir mertebe vecd 'arız oldı ki ba'zıları hemān gitdiler.

Ve şeyh Ebu'l-Ḥasen-i Kerdüye naḳl ider ki: Bir şūfî da'vetinde Şeyh Rûzbihân ile ictimā' vāḳı' oldı. Ammā daḥı kendü ile āşinālığım yok idi, bilmezdüm. Ḥātıruma geldi ki 'ilm u ḥâlde ben Rûzbihāniden ziyādeyim. Benüm sırruma muṭṭalî' olup eyitdi ki: Ey Ebu'l-Ḥasen! Bu ḥātırı kendüden nefy eyle ki bugünler Rûzbihāniye berāber yokdur. Ve kendü yegāne-i dehr ve zamānıñ nādîr akrānı olduḡın bu rubā'ide işaret buyurmuşdur.

²⁰² O, Şiraz'ın çevresinde ve dağlarında şiddetli riyazetlerle meşgul idi. Sürekli istiğrak ve vecd hâlinde bulunurdu. Gönlü yanık hâlden asla sükûna ermezdi. Gözleri uykuya varmazdı, hiçbir vakitte huzura kavuşmazdı. Bir an bile hasret ve inlemelerden kurtulmazdı. Her gece ağlama ve feryatlar onu kaplardı.

درین زمانه منم قاصد صراط الله
ز حد خاور و تا آستانه اقصی
روندگان معارف مرا کجا بینند
که هست منزل جانم بمورای وری

Kendü şāhib-semā' idi. Ve lakin āhir-i 'ömrinde ferāğat itdi. [15a] Sebebin su'āl eyitdiler. Didi: *"İnnenī esma'u'l-āne min Rabbī 'azze ve celle festa'rižu mimmā semi'tu min gayrihi.*²⁰⁴

Ve dirler ki āhir-i 'ömrinde kendüye kılunc 'arız olmağın müridlerinden birisi kendüden izinsiz Mışra varup belesān yağı getürüp öñine kōduğında buyurdi ki: *Cezāke'llāhu 'an niyyetike.* Ve lakin al yağı ve çık taşra. Anda bir kelb var, yatmışdur. Aña sür ve taḥkīk bil ki Rūzbihān hiçbir yağ ile eyü olmaz. Bu bir bendedür ki Hāk Te'ālā 'ışk bendlerinden anuñ ayağına urmışdur. Ol maḥale degin ki kendünüñ sa'ādet liḳāsına iriše.

Ve Şeyḫ Ebū Bekr bin Ṭāhir ki kendü aşḫāblarındandır. Nakl itdi ki: Her şehir mu'tādımız idi. Şeyḫle ki bir 'aşr Qur'an ben okur idim ve bir 'aşr Qur'an Şeyḫ okurdu. Kaçan ki fevt oldu. Dünyā baña tar²⁰⁵ olup āḫar bir gece kılup namāz kılup ve Şeyḫün mezārı üzerine vardum. Baña 'arız olup okumağa başladum. Kaçan ki 'aşrı tamām itdüm. Gördüm ki mezardan Şeyḫün sesi gelüp Kur'an okur. Ol miḳdār okudu ki sāyir aşḫābları geldikde kāt' itdi. Ve kaç müddet ḫāl böyle idi. İttifākā aşḫābdan birine dimiş oldum. Dahı işitmedüm. Ve şāhib-i *Fütūḫāt-ı Mekkiyye* raḍiya'llāhu 'anh getürmüşdür ki: Şeyḫ Rūzbihān Mekke-i Mükerrremde mücāvır idi. *Ve kāne keşīru'z-za'kân fī ḫāl vaḥdehu fī'llāh yuḫīṣ inneḥü yeşviş 'ala't-ṭāyifin mā leyte fe kāne yeṭūfī 'alā suṭūḥu'l-ḫaram ve kāne şādıku'l-ḫāl.*²⁰⁶ Nāgāḫ bir muğanniye 'avretün muḥabbetine mübtelā olup hīç kimesne vākıf degül idi. Ammā ol vecd u şayḫa ki vecdde fi'llāh urur idi. Yine bākī idi. Lākin evvel Allāh için idi. Ḫālā muğanniye için ve kendü bilürdi ki ḫalk vākıf degüldürler. Bir gün ḫaremde şūfiler meclisinde gelüp ve ḫırkāsın çıkarup anlarıñ öñine kōdı. Ve aḫvālın anlara nakl idüp didi ki istemem ki ḫāl u ḫālimde kāzib olayım diyüp muğanniyenün ḫidmetin ihtiyār itdi. Bunuñ 'ışk u muḥabbetinden muğanniyeye söyledi ki bu evliya'u'llāh kibārdandır. Bu ḫāle giriftār olmuş. Muğanniye işitdği gibi tevbe idüp ve

²⁰³ Bu zamanda ben, doğunun sınırlarından en uç eşiğe kadar Allah'ın yolunun elçisiyim. Mârifet yolcuları beni nerede görsünler ki canımın konağı varlık âleminin ötesindedir.

²⁰⁴ Şimdi Rabbimden (azze ve celle) işitiyorum, dolayısıyla O'ndan başkasından işittiklerimi reddediyorum.

²⁰⁵ Dal ile yazılmalıydı ancak Tı ile yazılmıştır.

²⁰⁶ O, Allah ile halvet hâlinde iken çokça haykırırdı. Bu haykırışlarının tavaf edenlere karışıklık vereceğini hissettiğinden, Harem'in damlarında tavaf ederdi. Hâlinde de sadık idi.

şeyhüñ hıdmetin ihtiyār itdi. Bu def‘a muğanniyenüñ muḥabbeti şeyhüñ ḳalbinden zā‘il olup meclis-i şūfiyeye gelüp gerü hırḳasın geydi. Tuvuffiye Raḥmetu‘llāhi ‘aleyh fī nıṣf-i Muḥaremü‘l-Ḥarām min şuhūr sene sitte ve şemānīn.

Şeyḥ Ebu‘l-Ḥasen-i Kerdūye Raḥmetu‘llāhi ‘aleyh

‘İlm ü taḳvā şāḥibi idi ki altmış sene evinde ḳapanup cum‘a namāzından ve ba‘zı mühim lāzımadan ḡayrıya [15b] ṭaşra çıḳmaz idi. Ve aḥyānen²⁰⁷ Hıdr Ḥazreti ‘aleyhi’s-selām ḥazretleriyle şoḥbet iderler idi. Ve sebep-i vefātı bu olmuştur ki bir kimesne kendüye geldi ki bunda bir kimesne zuhūr idüp dir ki benim nefsim ‘İsā ‘aleyhi’s-selām nefsi gibidür. Ol emvāt-ı ṭabī‘i iḥyā iderdi. Ben emvāt-ı ḡafili iḥyā iderem. Şeyḥ bir āḥ çeküp eyitdi ki: Yā Rabbi! Baña uzun ‘ömr virdüñ ki böyle bir zamāna irişdük. Buncalayın sözler işidem. Bundan böyle dirlik istemem diyüp ol gün bir şancu tutup dāru‘l-beḳāya intikāl buyurdılar. Āḥir-i Muḥarrem sene sitte ve şemānīn idi.

Ve Şeyḥ Rūzbihān yüz döndürüp bunlara eyitdi ki: Geliñüz bu ḥayāt-ı cismānī ḳaydından ve bu fānī dirlikden geçüp ve ḥayāt-ı ebedī [ve] rūḥānī ile muttaşif olalum. Anlar daḡı ḳabūl itdiler. Rūzbihān eyitdi ki: Ben sizlerden muḳaddem giderem. Ve Ebu‘l-Ḥasen on biş gün benden soñra ve Ebū ‘Alī bir ay soñra gelüp bize irişürsüz. Yine öyle vāḳı‘ olup Ebu‘l-Ḥasen Muḥarrem āḥirinde Ebū ‘Alī nıṣf-ı şaferde gitdiler.

Şeyḥ ‘Abdu‘llāh Belyānī Ḳuddise sırruhu‘l-‘azīz

Laḳabı Evḥade‘d-dīn. Ve Şeyḥ Ebū ‘Alī Ebū ‘Alī Deḳḳāḳ evlādındandır. Nesebi bu minvāl üzre dir ki: Şeyḥ ‘Abdu‘llāh bin Mes‘ūd bin ‘Alī bin ‘Aḥmed bin ‘Ömer bin İsmā‘il bin Ebī ‘Alī Deḳḳāḳdur. Ḳaddesa‘llāhu Te‘ālā ervāḥīm. Silsilesi öyledür.

Kendü naḳl ider ki: Evāyıl-i ḥālimde ḥalḳdan teneffür idüp on bir sene ṭaḡlarda gezdüm. Ḳaçan ki ṭaḡdan indüm. Ebū Bekr Zāhid Hemdānī Raḥmetu‘llāhi Te‘ālā şoḥbetine dāḡil oldum. Kerāmet ve ferāset şāḥibi kimesne idi. Ve virdi ol idi ki gice ḳalḳup bir demur ‘aşāsı var idi. Zenāḥdānı altına dayayup²⁰⁸ şabaḡa degin ayaḡı üzre ṭurur idi. Ve ben daḡı muvāfaḳaten ardunca ṭurur idim. Ve ḡāḥi baña baḳup dir idi: “Var bir yerde uyu ve ben de uyımayup ḡāḥ oturur ḡāḥ ṭurur idim. Ol zamāna degin kim anuñ ḡālī daḡı baña geldi. Andan soñra ben daḡı

²⁰⁷ Ara sıra, bazen anlamına gelmektedir.

²⁰⁸ Kelime tı ile yazılmalıydı ancak dal ile yazılmıştır.

tenhâlık²⁰⁹ ihtiyâr itdüm. Ve mezbûr zâhidüñ baña muhabbet inbisâtı keşretinden Lûlû dir idi. İşitdüm ki bir def‘a eyitmiş ki Lûlû gelüp bizden bir nesne alup gitdi. Ve bilmem kıandedür? Ve kendü küllemâ eyidür ki: Dervîşlik şalvet ve şavm ve ihyâ-i leyl degüldür. Bu cümle bendelik esbâbîdür, dervîşlik gönül incitmemekdür. Ve yine dimişdür ki: Allah bilicilerden oluñuz! Kaçan ki Allah bilici olamayasız kendiñüz bilici dağı olmañız zîrâ kendiñüz bilici ki olmayasız Hağ bilici olursız. Târiğ-i vefâtı [16a] sene sitte ve şemânin sitte-mi’ededür.

Mūsā bin ‘İmrān Cîreftî Raḥmetu’llāhi Te‘ālā ‘aleyh

Şeyḫ Ebū ‘Abdu’llāh-ı Tākî pîridür ve kibârdandur. Şeyḫü’l-İslām naql ider ki: Şeyḫ Ebū ‘Abdu’llāh el-Ḥafîf ile Şeyḫ Mūsā bin ‘İmrānuñ aralarında bir tefârûk var idi. Kendüye haber gönderdi ki: Benüm Şîrâzda biñ mürîdüm var ki eger her birinden biñ dînâr istesem aḥşama kıomazlar. Pes şûfî kıanķımızdır? Mūsā dağı haber gönderürdi ki: Benüm dağı Cîreftde biñ düşmenüm var ki eger fırsat bulalar beni aḥşama kıomazlar. Pes şûfî kıanķımızdır?

Ebū ‘Abdu’llāh Dîneverî Kaddesa’llāhu Te‘ālā sırrahu

Tabaķa-i ḥâmisden ve ismi Muḥammed bin ‘Abdu’l-ḥālîk Dîneverîdür. *Ve hüve men eccellehü’l-meşâyîğ u ekberhüm ḥâlen ve eṣṣaḥahüm fî ‘ulûm et-ṭâyîfe.*²¹⁰ Nice sene vādî’l-Ḳurâda olup Dînevere geldi. Şeyḫü’l-islām dir ki: Âḫîr-i ‘ömrinde vādî’l-Ḳurâyâ varup mescidde olur idi. Halk gidüp ve kendüyi kimse misâfirete getürmeyüp ve bir zevâda virmediklerinden açlık ile vefât itdi. İrtesi, halk gelüp kefenleyüp mezâra kıoydılar. Dağı irtesi, kefeni mescidüñ miḥrâbında buldılar ki bir kâğıd içinde yazılmış ki: “Size bir dostumuz geldi. Kendüyi müsâfirete almayup ve bir nesne virmeyüp acından öldürdiñüz. Sizüñ kefenüñüzü istemezüz.

Ve kendü dimişdür ki: Hağ Subḥâne vü Te‘ālā ḥazretleri kendü fuķarâsına selām. Furķân-ı kerîminde buyurur ki: “*Fe-ķul selāmun ‘aleyküm.*”²¹¹

Bir kimesne kendüye gelüp eyitdi ki: *Keyfe emseyte?*²¹² Bu beyti okıdı.

شعر²¹³
إذَا اللَّيْلُ أَلْبَسَنِي ثَوْبَهُ
تَقَلَّبَ فِيهِ فَتَى مَوْجَعٍ

²⁰⁹ Kaf ile yazılmalıydı ancak Kef ile yazılmıştır.

²¹⁰ Şeyhlerin en yücelerinden, hâli en büyüklerinden ve tasavvuf topluluğunun ilimlerinde en belîğ olanlarındandı.

²¹¹ De ki: “Selam olsun size!” (Kur’an-ı Kerim, 6/54).

²¹² Bu gece hâlin nasıldı?

²¹³ Gece beni kendi elbisesine bürüdüğünde, o gecenin içinde acı çeken bir delikanlı olarak durmadan dönüp dururum.

Ebu'l-Hüseyn-i Sirkî Kıddise sırruhu

Tabaka-i sâdiseden ve ismi 'Alî bin Ca'fer bin Dāvüddur. Şîrvân mağribinden olup Şîrvânî-i Kebîrûn şâkirdidir. Ve Mekke-i Mükerrerede mücâvir kalup Şeyhü'l-harem olup 'aşrınıñ yegânesi idi. Yüz yirmi dört yaşına girüp âhîr-i 'ömründe mak'ad olmuşdı. Ve lâkin ezân u ikâmet işitdigünde ayağa kalkar, nefrâd idi. Kendüden su'al itdiler ki: "Taşavvuf nedür?" Buyurdi ki: "*El-ifrâdu ve'l-infirâd.*"²¹⁴ Ve yine didi ki: "*Et-taşavvufu terkü'l-halkı ve ifrâdu'l-himmeti.*"²¹⁵ Ve yine didi ki: "*El-halku mihnetu mâ dehalû fî şey'in illâ ifsadûhu.*"²¹⁶

Ebu'l-Hüseyn Cehzam el-Hemedânî Rahmetu'llâhi 'aleyh

Tabaka-i sâdiseden ve ismi 'Alî bin 'Abdu'llâh bin el-Hasan bin el-Cahzamdur. Kevkebî ve Ca'fer-i Huldî şakirdi olup Şeyhü'l-haremlık idüp *Behcetü'l-Esrâr*-nâm kitâb kendinüñdür. Târih-i Yâkaşidesine nihâyet yokdur. [16b] Sene erba'-ı 'aşer ve 'erba'-mi'ede müteveffâ olmuşdur. Şeyhü'l-islâm dir ki: Ben âdem bilürüm ki: Ka'be-i Mükerremeye varup Ebu'l-Hüseyn-i Cehzam ziyâret idüp ve hac itmeyüp dönüp gelmişdür. Meşâhuñ ziyâret ve hizmeti bu tâyifeye farzdur.

Şeyh Muhammed Sâhîrî Rahmetu'llâhi 'aleyh

Şeyhü'l-islâm buyurur ki: Bu ol kimesnedür ki Hâzreti Resûlu'llâh şalla'llâhu 'aleyhi ve sellemün Ravza-i Muṭahharalarına gelüp eyitdi ki: "Yâ Resûla'llâh beni ya ṭoyur ya qandillerün biri birine urup şikeste iderem." Ol sâ'at bir kimesne kendüyi getürüp hurma ve sâyir eṭi'ma'²¹⁷dan ṭoyurup eyitdi ki: "Sen ne didün idi? Hâzreti Resûlu'llâh şalla'llâhu 'aleyhi ve selleme bu daḥı söyledigün ne idi?" didi. Ve didi ki: "Sen neden bildün benüm söz söyledügimi?" Eyitdi ki: Uyur idüm, niyâmda Hâzreti Resûlu'llâh şalla'llâhu 'aleyhi ve sellemi gördüm. Baña eyitdi ki: Benüm bir bed-hû müsâfirim vardur. Karnın ṭoyur ve yirini tebdil eyle. Bu erâzil yiri degüldür.

Şeyh 'İmrân-ı Şelşî Rahmetu'llâhi 'aleyh

Şelş Mışırda bir kıaryedür. Anda olurdı. Şeyhu'l-islâm buyurur ki: Hâzreti İbrâhîm 'aleyhi's-selâmuñ 'âdeti ol idi ki müsâfirsiz ṭa'am yimezdi. Evinün ismini Ebü'z-ziyfân kıomuşlardı. Ve nihâvendî ṭa'am bışirmezdi misâfir olmadıkça. Ve Şeyh Abbâs Herevî dir ki:

²¹⁴ (Tasavvuf) Yalnızlık ve yalnızlaştırma, tek başına kalmaktır.

²¹⁵ Tasavvuf halkı terk etmek ve himmette ileri gitmektir.

²¹⁶ Bu halk mihnetdir, neye kıarışsalar onu bozarlar.

²¹⁷ Taamlar (yemekler) anlamına gelmektedir

‘İmrān Şelṣī gündüz nesne yiyemezdi misāfir olmayınca ve orūc tutardı.²¹⁸ Bir gün kimse gelmemiş. Oruca niyet itdi. Aḥşama ḳarīb idi ki bir müsāfiri çıkageldi. Şeyḥ müsāfir muşāḥabete tutdı. Tā ki Aḥşam olup orucı tamām oldu. Ol gice Cenāb-ı Kibriyāyı rū’yāsında gördi ki buyurur: “Yā ‘İmrān senüñ bir eyü ‘ādetüñ var idi bizim ile ve bizim daḥı bir eyü sünnetimiz var idi senüñ ile, imdi sen ‘ādetüñ bedel itdüñ. Biz daḥı sünnetimizi bedel itdük. Uyanup müte’ellim oldu. Çok geçmeyüp vālī-i Mısır olduḡı köyine bir tersā ‘āmil gönderüp kendüye hisābda cefā itmek ile terk-i diyār itdi.

Ebu’l-Hüseyn-i Mervī’r-rūdī Ḳuddise sırruhu

Şiblī Ḥazretlerin görmüşdür ve andan naḳl iderdi ki Şibliye su’āl itdiler ki ekremü’l-ekremīn kimdür? Buyurdı ki: Oldur ki ḳaçan bir kimesnenüñ cürmün ‘afv itmiş ola, ol cürmüyle daḥı bir ḳulına ‘azāb itmeye. Şeyḥü’l-islām buyurur ki: Yarın kerem şādırvānın açdığında evvelīn ve āḥirīn cürmleri nābūd ola.

Bāb-ı Fergānī Ḳuddise sırruhu’l-‘azīz

İsmi ‘Ömerdür. Fergānada olur idi. Ol vilāyetüñ dervişleri kibār-ı meşāyihā *bāb* dirler. Kerāmāt-ı zāhire şāḥibi olup evtād-ı [17a] arz dirler idi.

Şeyḥ ‘Amū naḳl ider ki: Bir gün yanında oturur idüm. Bir kimesne geldi ki “Yā Şeyḥ du’ā eyle Serkeb geldi.” Serkeb ise bir emīr idi. Cenk itmege gelmişdi. Bāb ocaḳ kenārında idi. Otururdu yanında bir ibriḳ var idi. Urup düşürdi. Ve buyurdı ki: Düşürdüm, Serkeb şehrüñ ḳapusına irişdüḡi gibi atdan düşüp boynı kırıldı.

Ebū el-Naşr-ı Serrāc Ḳuddise sırruhu’l-‘azīz

Kendüye Ṭāvusu’l-fuḳarā dirlerdi. Ve ‘ilm-i fūnūnda kāmildür. Ve riyāzāt u mu‘amelātta ‘azīm şānı var idi. Ve nice taşānīf ve kütüb şāḥibidür. Ve meskeni Ṭūsdur. Ve ḳabri daḥı andadur. Dirler ki bir Ramazānda Bağdāda varup Şūnīziyye Cāmi‘inde kendüye bir ḥalvethāne virüp ve fuḳarā imāmetine ta’yīn itdiler. Ol Ramazān terāviḥde biş ḥatm itdi. Her gice ḥādim bir ḳurş ekmek getirüp ḳaçan ki ‘ıyd oldu. Bıraḳup gitdikde ḥādim ḥücreğine varup gördi ki virdüḡi ekmekler ‘aynı ile ṭurur.

²¹⁸ Dal harfi ile yazılmalıydı ancak tı ile yazılmıştır.

Bir gün ocağ kenârında otururdu. Ma‘rifet bâbından söz açılıp söylenür iken [hücresine karîb bir ‘azîm âteş vâk‘i olup]²¹⁹ serrâce hâl el virüp hemân içre pâreye secde itdi. Kaçan ki baş kaldırıp hücresinde âteş cidden bir zarar itmedi. Didiler: “Bu ne haldür?” Buyurdu ki: Bir kimse ki anuñ dergâhında yüzünüñ şuyın dökmiş ola âteş anuñ yüzine zarar idemez.

Ve kendüden naıldür ki: Her cenâze ki benüm toprağımdan²²⁰ geçüreler, mağfûr olur. Bu işâret hükmiyle Tûs halkı cenâzelerin bunuñ mezârı üzerinden götürürlerdi. Raḥmetu’llâhi ‘aleyh.

Şeyh Ebu’l-‘Abbâsi’l-‘Kaşşâbu’l-‘Âmilî Kaddesa’llâhu Te‘âlâ sırrahu

İsmi Aḥmed bin Muḥammed bin ‘Abdü’l-Kerîm. Âmmuñ ve Ṭaberistân meşâyihindendir. Muḥammed bin ‘Abdu’llâh Ṭaberî şâkirdidir. Ve ol daḥı Muḥammed-i Cerîr Ṭaberî mürîdidür. Ammâ ümmî idi. Kelâm-ı mergûb ve nüktehâ-yı belîğ söylerdi. Bir tıfl bir deve âmilde bâzâr içre yüki ile giçürür iken beyne-bâ-halk idigünden sürçüp ve yıkılıp ayağı kırıldı. Halk gelüp yükün alup boğazlamak isterler idi. Şeyh ol maḥalde çıkagelüp tıflı ve deveyi görüp merḥamet gelüp devenüñ yularına yapışıp ve yüzün göge tutup eyitdi ki: Yâ Rabbi bu devenüñ ayağın sağ eyle. Eger itmezsen yüregün bu tıfl için pes niçün yakduñ? Fi’l-hâl deve kalkıp yola düşdi.

Ebû ‘Alîyyü’d-Deḳḳāk Kaddesa’llâhu Te‘âlâ sırrahu

İsmi Ḥasan bin Muḥammedü’d-Deḳḳākdur. Ve Nişâbûrda ‘aşrınıñ bî-naẓîri ve şarîḥu’l-beyân ve faşîḥu’l-lisân fennüñ imâmı idi. Ve Naşrâbâdîñ mürîdi idi. Tārîḥ-i fevti, sene ḥamse ve erba‘-mi’edür.

Şeyhü’l-islâm buyurur ki: Deḳḳāk her sene sefer idüp bir şehre varup [17b] yine gelürdi. *Keşfü’l-Maḥcûb* kitabınıñ şâhibi naql ider ki bir pîr didi ki: Bir gün Deḳḳâkuñ meclisine vardım ki tevekkûlden nesne su’âl itdüm. Bir eyü ‘imâme şarınmışdı. Ol ‘imâmeye gönülüm düşdi. Didüm ey şeyh tevekkül ne olsa gerekdür? Buyurdu: “Ḥalkuñ ḥalkuñ ‘imâmesine tama‘ itmemekdür.” diyüp imâmeyi baña atdı. Ve kendü kelâmıdır ki kendü başına ḥâşıl olup terbiye olmayan ağaç yaprak götürür, şemere virmez. Ve eger virürse daḥı ta‘y olmaz. Ve yine didi: Ben bu tarîki Naşrâbâdîden dutdum. Ve ol Şibliden ve ol Cüneydden ve herkes Naşrâbâdiye guslsüz gitmez idi.

²¹⁹ Bu kısım derkenarda geçmektedir.

²²⁰ Tı ile yazılmalyken te ile yazılmıştır.

Dirler ki bir gün Rey şehrine varup kendüyi bildiler. Ve kibâr ve a‘yân velâyet gelüp kendüden istidâ‘ itdiler. Qabûl itmedi. Ziyâde ilhâh eylediler. “Bâri naşîhât eyle.” diyü minbere çıkardılar. Çıktığı gibi sağına işâret idüp “*Allāhu ekber.*” didi. Ve yüzün kıbleye çevirüp “*ve rıdvānun mine ‘llāhi ekber.*”²²¹ diyüp ve şol cānibine dönüp işâret itdi ki: “*va ‘llāhu hayrun ve ebķā.*”²²² didügi gibi halk bir yerden birbirine girüp feryād-ı ğırīv kıldırdılar ve ol halde birkaçı dağı cān virdi. Ve ol eşnâda kendü dağı kürsiden inüp çekilüp gitdi. Ne deñlü bağıs idüp bir dağı bir dağı görmek istediler bulmadılar.

Bir mürîdi var idi. Bâzergân idi. Hasta olmağın ‘iyâdetine vardıydı. Ve su‘âl itdi ki: Ne oldı saña? Cevâp virdi ki: Gice ile kalkdum ki vuzû ideyim. Bir ağı yapışup isteme tutdı. Didi: “Sen ne lâzımdur ki gice namâzına kalkarsın? Sen hele dünyâ murdârını üzeriñden pâk it. Ba‘dehu buña da şürû‘ eyle. Aña müşâbihdür ki bir âdemüñ başı ağırya, şandeli ayağına dutar şifâ bulur mı? Ve eli murdâr olan etegin yumakla²²³ pâk olur mı?

Ebû ‘Alî naql ider ki münâcâtında dir idi ki: Yâ Rabbî beni rüsvây eyleme! Zîrâ senden çok lâflar urmuşam kürsi üzre ve eger sen rüsvây dağı idersen meclis içre itmeyesin. Şûfiler rüşen pesend itmişem. Beni bir hırķa²²⁴ ve bir ‘âşâ ile dūzağ vādilerine bırak ki anda ebede’l-âbâd bu firāk ile hūnâbe yiyüp ve nevğalar idüp kendü nigünsârlıguma ağlayup ve böyle eksigim içün mâtemler tutayım. Bâri senüñ kurbuñ olmaz ise teveccüh ve elemüñ ile eglenem.

Ve yine kendü buyurmuşdur ki: Yâ Rabbî bir cürm ve ‘isyân ile na‘memizi siyâh itmişüz. Ve sen rüzgâr ile bizüm saçımızı ağ itmişsün. Ey ağ ve siyâh Hâlîk! Kendü fağl ve keremüñden bizüm bu siyâhımızı ol ağa mübeddel eyle.

Üstâd Ebu’l-Kâsım Kuşeyrî, [18a] naql ider ki: Ba‘de’l-vefât kendüyi rü’yâda gördüm ki ziyâde bî-qarârlıķ iderdi ve ağlardı. Didüm: “Ey üstâd noldı sana? Meger dünyâya gerü gelmek mi istersin?” Didi: Belî. Ammâ dünyâ maşlahatı ve va‘z içün degüldür. Lâkin isterem ki belim bağlayup ve ‘âşâmı elüme alup ve bütün gün kapu kapu gezüp kapuları dağ ideyim. ‘Ey Müslümanlar! İtmeñüz, bilmezsiz ki neden ayrılssañuz ve elden çıkarsañuz gerekdür. Rağmetu’llâhi ‘aleyh.

²²¹ Allah’ın rızası ise bunların hepsinden daha büyüktür. (Kur’an-ı Kerim, 9/72).

²²² Allah’ın vereceğı mükafat daha hayırlı ve daha kalıcıdır. (Kur’an-ı Kerim, 20/73).

²²³ Gayın harfi ile yazılmalıyken kaf ile yazılmıştır.

²²⁴ Bazı yerde hırķa bazı yerde hırķa şeklinde yazılmıştır, birlik sağlanamamıştır.

Şeyh Ebu'l-Kāsım Bısr-i Yāsīn Kāddesa'llāhu Te'ālā sırrahu

Cümle-i meşāhīr-i 'ulemā-yı 'amr ve kebā'ir-i meşāyih-ı dehrdendür. Tārih-i fevti sene semān ve şelāşe mi'edür.

Şeyh Ebū Sa'īd-i Ebu'l -Hayr nakl ider ki: Eyyām-ı şabāvetimde ki henüz Qur'ān okur idim. Pederim Ebu'l-Hāyır beni Cum'a Namāzına götürüp yolda Pīr Ebu'l-Kāsım-ı Bısr-i Yāsīn Hāzretlerine rās gelüp pederime eyitdi ki: “Ey Ebu'l-Hāyır! Bu Tıfl kimüñdür?” Pederüm merhūm: “Benümdür.” didi. Hemān-dem yüzün yüzüme sürüp ve gözleri yaşdan tolup eyitdi ki: “Yā Eba'l-Hāyır! Yerimizi tutar kimse olmayup hālī gördüğümüzden bu dünyādan gitmek istemezdim ki dervişlerüm zāyi' ve perīşān qalurlar idi. Şimdi ki oğluñı gördüm bildüm ki velāyetden naşīb ve behresi var. Emīn oldım. İmdi namāzdan soñra yanuma getür deyüp kaçan ki namāzdan fāriğ olup qalkup şavma'asına varduk²²⁵ bizi yanına oturdup bir tenceresi var idi. Pederime eyitdi ki: Ebū Sa'īdi omuzuña alup qaldur. Ol tencerede bir qurş ekmek var, indirsün. Pederim merhūm dahı beni qaldırup tencereye el uzatdum. Elüme bir qurş ekmek girdi. Aldum ki arpa ekmegi. Ammā bir mertebe ıssı ki elime eşer itdi. İtirdüp eline şundum. Alup gözleri yaş ile tıldı. Ve iki pāre idüp bir pāresin baña virdi ki ekl it ve bir pāresin dahı tenāvül buyurup pederime virmedi. Peder eyitdi ki: Yā Şeyh! Ne 'aceb bundan bize naşīb virmediñüz? Buyurdi ki: Otuz senedir bu ekmek bu tencerededür. Ve bize dimişler idi ki bu ekmek kimüñ elünde ıssı olur ise cihān anuñ ile zinde olsa gerekdür. Ve bu hadişiñ hatmi kendüye olsa gerekdür. İmdi saña beşāret olsun ki ol didigümüz bu oğluñdur.

Bir gün Şeyh Ebu'l-Kāsımuñ yanında idüm. Buyurdi ki: “Ey Ferzend! İster misin ki Hāq Te'ālā ile söyleşesin.” Didüm: “Niçün istemezem?” Buyurdi ki: Her tenhā vaqıtde ki müyesser olur. Bunı söyle ve ziyāde söyleme:

رباعي²²⁶
بی تو جانا قرار نتوانم کرد
احسان ترا شمار نتوانم کرد
گر بر تن من زبان شود هر مو تنی
يك شكر تو از هزار نتوانم کرد [18b]

²²⁵ Kaf ile yazılması gerekirken kef ile yazılmıştır.

²²⁶ Sensiz, ey Canım (Rabbim!) hiç huzur bulamam, senin ihsanlarını sayıp bitiremem. Bedenimdeki her bir kıl birer dil olup konuşsa bile Sen'in bir tek lütfuna karşı bin şükürden birini dahi edemem.

Şeyh Loqmān-ı Sıraḥsī Qaddesa'llāhu Te'ālā sırrahu'l-'azīz

İbtidā' hālinde çok mücāhede ve ihtiyāt ile mu'āmele itmişdür. Nāgāh kendüden bir keşf şadır oldu ki 'aqlı gitdi. Didiler: “Yā Loqmān! Ol ḥal ne idi? Ve bu nedür? Buyurdı ki: Her ne deñlü ziyāde bendelik itdümse dahı ziyāde gerek idi dermānda qaldum. Ve didüm: “Yā Rabbī! Pādişāhların kaçan bir bendesi pīr olsa āzād iderler. Sen ḥod pādişāhlar padişahısın, Senün bendeligünden pīr oldum, āzād eyle.” Bir nidā işitdüm ki: “Ey Loqmān! Seni āzād eyledük. Ve āzād nişānı 'aqlıñı aldılar. Bundan sonra 'uqālā'-yı mecāninden oldu. Ve Şeyh Ebu'l-Ḥayr nice def'a buyurmuşdur ki: Loqmān, Ḥak Subḥāne vü Te'ālānuñ la'netinden āzād olmuş kuldur.

Ve yine nakl ider ki: Bir yerde idük ki cemā'at uyumışlar idi. Ve biz Pīr Ebu'l-Faẓl ile bir şuffa üzerinde oturup ma'rifetden ba'zı müzākere ider idük. Bir mes'ele müşkilimiz olup ḥal idemedük. Loqmānı gördük ki ḥānḳāh ṭamından uçup aşağı yanumuza geldi. Ve ol müşkilimizi ḥal idüp yine uçup gitdi. Ebu'l-Faẓl eyitdi ki: “Bu ādemün rütbesi bu mertebede iken üftāde buña cā'iz degüldür didüm. Sebep ne ola? Eyitdi ki: İlmi yokdur.

Ve yine nakl buyurur ki ben Sıraḥsda idüm ki Loqmān ḥālet-i nezi'de iken Pīr Ebu'l-Faẓl başı üzere oturur idi. Ve her sāt pīrin yüzine bakup ıssı nefes çıkarup ama ṭutaqları depretmezdi. Ḥuẓẓārdan biri kelime-i *Lā ilāhe illā'llāh* didigünde Loqmān tebessüm idüp eyitdi ki: Ey birāder biz ḥarāc virüp berāt almışsuzdur. Ve tevḥidümüz bāḳīdür. Dervīş eyitdi: Nefes-i āḥirde kendüyi ḥātıra getürmek gerek. Eyitdi ki: Baña 'arbede teklif idersin dergāh-ı Ḥaḳda Ebu'l-Faẓla bu söz hoş gelüp eyitdi ki: Böyledür ve bir sāt geçmedi ki nefes münḳaṭı' oldu. Ve yine Pīrün yüzine bakar idi. Ve hiç mütegayyir olmadı. Pīr Ebu'l-Faẓl qalkup gitmeyince gözlerin kapamadı.

Şeyh Ebu'l-Ḥasen-i Ḥaraḳānī Qaddesa'llāhu Te'ālā sırrahu

İsmi 'Alī bin Ca'ferdür. Yegāne ve ğavş-ı zamāne idi ve kıble-i vaḳt. Zīrā aşırında ḥalkuñ teveccühini kendüye idi. Ve Şeyh Ebu'l-Ḥasen ḥazretlerünün taşavvufda sülūki ve terbiyeti sultānu'l-'ārifin Şeyh Ebū Yezīd Beştāmī Qaddesa'llāhu Te'ālā sırrahunuñ rūḥāniyyetine idi. Ḥaraḳānīnün vilādeti Şeyh Ebū Yezīd ḥazretlerinün vefātından çok sonra idi. Ve fevti sene ḥamsin ve 'ısrin ve erba'mi'ededür.

Bir gün Şeyh Ebū Yezīd [19a] ḥazretleri vefātından çok sonra bir gün aşḥābına eyitdi ki: Ne nesne eyüdü? Didiler ki: Yine siz buyuruñuz. “Bir ḳalb ki anda zikru'llāh ola dā'imā.

Ve kendüden su'âl itdiler ki: Şûfî kimdür? Buyurdı ki: Muraqqâ' ve seccâde ve rüsûm ve 'âdât ile şûfî olmaz. Şûfî oldur ki olmaya. Ve yine buyurdı ki şûfî oldur ki eger gün olursa güne ihtiyâcı olmaya. Ve gice ise kamer u nucûma ihtiyâc ve varlık u yokluğa ihtiyâcı olmaya.

Ve su'âl eyitdiler ki: Âdem kendüsi bîdâr olduğın neden bilür ki? Buyurdı ki: Kaçan Hâk Sübhâne vü Te'âlâ Hazretleri içün zîkr itse cümle a'zâsı haberdâr ola.

Ve su'âl eyitdiler ki: Şıdk nedür? Buyurdı ki: Kalbden söylemek. Ba'zı her ne dirse kalbindegin söyleye.

Ve didiler: İhlâş nedür? Buyurdı ki: Her ne iderse Allâh içün eyleye. Ve her ne halk içün ider riyâdur.

Ve yine su'âl eyitdiler ki: Fenâ ve bekkâdan söz söylemek kimün hâkqudur? Buyurdı ki: Ol kimsenün ki gökden bir kıl ile aşılmış ola. Ve bir hevâ gele ki cümle ağaçları ve binâları ve tağları kıparup birbirine ura. Ve bunu yirinden hareket itmege kâdir olmaya.

Ve buyurdı ki: Hergiz bir kimesne ile şöhbet itmeñüz ki siz Allâh didigünüzde ol gayrı fikirde ola.

Ve yine buyurdı ki: Bir kimesne tağannüm idüp anuñla hâkqu isteye eyüdur ol kimse zîkr-i kûr'ân okıya ve anuñla Hâkqu istemeye.

Ve yine buyurmuşdur ki: Vâriş-i Resûlu'llâh ol kimsedür ki Resûlün fi 'line iktidâ eyleye ve illâ ol degüldür ki kâğıd yüzün siyâh eyleye.

Ve yine buyurmuşdur ki: Kırk senedür ki bir qarâr üzreyim ki Hâk Te'âlâ kalbime nazar ider ve kendüden gayrı nesne görmez. *Mâ bekkâ fî li-gayrı'llâhi şey'un ve lâ-fî şadrî li-gayrihi qarârûn.*²²⁷

Ve kırk senedür gönlüm bir içim şavuk şu ârzü ider. Ve bir içim ekşi ayran ister. Dahı kendüye virmek müyesser olmamışdur.

Ve yine buyurmuşdur ki: Dünyâda 'ulemâ 'ubbâd çokdur. Ammâ sen anlardan olmak gerek. Sen ki şabâh öylesin ki Hâk Te'âlâ pesend eyleye ve gice dahı güzellik.

²²⁷ Allah'tan başkası için hiçbir şey kalmadı, kalbimde de O'ndan başkası için hiçbir karar (yerleşme, sükûn) yoktur.

Ve kalbün rüşeni oldur ki anda halk ve işün eyüleri oldur ki anda maḥlukuñ endişesi olmaya. Ve ni‘metlerün ḥalâli oldur ki senün sa‘yün ile ola. Ve refiklerün eyüsi oldur ki dirliği ḥaḳ ile ola.

Şeyḥ Ebū Sa‘īd bin Ebi’l-Ḥayr Kaddesa’llāhu sırrahu

İsmi Fazlū’llāh bin Ebi’l-Ḥayrdur. Sultān-ı vaḳt ve cemāl-i ehl-i ṭarīkāṭ ve müşerrefü’l-kulüb idi. Kendü ‘aşrunda olan meşāyih-i cümle kendüye musahḥar idi. Ve ṭarīkatde Şeyḥ Ebu’l-Fazl bin Ḥasan-ı Seraḥsīdür. Şeyḥ Ebū Sa‘īd naḳl ider ki: Bir gün Seraḥs maḥallelerinden geçer idüm. Bir depe var idi [19b] toprakdan. Ve Loḳmān-ı Mecnūn ol depe üzerinde oturup kürk pâresi diker idi. Kendü kâsdıyla yukarı çıkup nazar iderdüm. Meger benüm gölgem üzerine düşmiş imiş. Eyitdi ki: Yâ Ebū Sa‘īd! Biz seni bu pâre ile yîle dikkük. Pes kalkup elümi tutup yîle götürüp gitdi. Tâ Ebu’l-Fazluñ ḥānḳāhına irişdük. Kapusun daḳ idüp çağırdı. Taşra çıkup eyitdi ki: “Yâ Eba’l-Fazl! Bunı şaḳla ki sizdendür.” deyüp gitdi. Bir daḥı benüm elümi tutup içeri ḥānḳāha götürdi. Ve bir şuffede qarār itdikden soñra eline bir cüz ve erzāk alup nazar u muṭāla‘a iderdi. Dānişmendler ḳa‘idesince bizim daḥı ḳalbimizde bir ṭalep peydā oldu. ‘Acep ol cüz’i nedür? Pîr muṭṭali‘ olup eyitdi ki: Yâ Ebā Sa‘īd! Yüz yigirmi dört biñ peygamberün ki ḥalka gönderdiler. Buyurur ki: Bu sözi ḥalka diyeler ki: Allāh Te‘ālā Ḥazretlerinden. Anlar geldiler. Ve her kim ki bu kelimeyi söyledi, bu kelimeden müstaḡraḳ oldu. O kelime budur ki “*Lā ilāhe illa’llāh muḥammedū’r-Resūlu’llāh.*” Şeyḥ buyurur ki: Bu söz ol gice beni uyutmadı. Şabāḥı gün toḡmazdan evvel Pîrden destūr alup tefsîr-i şerîf dersi içün Ebū ‘Alî-i Faḳîh yanına vardum. İbtidā dersi bu âyet-i kerîme ey ki İlā-âyet: “*Ḳāle’llāhu şümme zerhüm fî ḥavzihim yel‘abūn.*”²²⁸ İstimā‘ itdigüm gibi ol sâ‘at ḳalbime bir ḳapu açılıp ve beni kendümden aldılar. Ḥoca Ebū ‘Alî ol tefsîri bende görüp didi: “Dün ḳande idün?” Didüm: Bir Ebu’l-Fazl yanında idüm. Buyurdı ki: Yüri yine âvāreye git ki ḥarām idi ol ma‘niden senün böyle gelmegün. Pîr Ebu’l-Fazluñ yanına mürāca‘at itdüm bu kelimeden ve aña ve ḥayrān Ebu’l-Fazl beni görüp eyitdi ki: Yâ Ebā Sa‘īd!

بیٔ٢٢٩

مستك شده همی ندانی پس و پیش
هان كم نكنی تو این سر رشته خویش

Didüm ey Pîr! Ne buyurursın? Didi: Gel otur ve bu kelimeye muḳayyed ol ki bu kelime saña nice işler itse gerekdür. Ve ḳaçan ki Pîr Ebu’l-Fazl Raḥmetu’llāhi ‘aleyh raḥmet-i yâ

²²⁸ Allah de, sonra bırak onları daldıkları bataktaki oynaya dursunlar. (Kur’an-ı Kerim, 6/91).

²²⁹ Mest olmuşsun ne önünü biliyor ne ardını görüyorsun. Aman, kendi yolunun bu ipini sakın elinden kaçırma!

Rabbe rıhlet itdi. Hālā hayātında müşkilimizi hal iderdi. Bu def'a iktizā itdi. Şeyh Ebu'l-Abbāsa vardım. Bir sene yanında kaldım.

Dirler ki: Şeyh Ebu'l-Abbāsuñ mecma'-ı hānesinde bir mevz'ı var idi ki kırk sene anda oturur idi cemi'iyet ile ve gicelerde. Eger bir derviş kalıup namāza mübāşeret ide idi, dir idi: Ey Ferzend! Var yat ki bu yer her ne iderse sizūñ için ider. Ve illā bu kendüye hıç lāzım degüldür. Ve buña ihtiyācı yokdur. Lākin o bir sene içre Ebū Sa'ide dimedi ki: "Var yat ve namāz kılma!"

Sāyirler gibi ve kendü [20a] berāberinde bir hürecik virmişdi. Bir gice Şeyh şavma'asından çıkdı. Meger faşd²³⁰ itmiş imiş açılmış. Ebū Sa'id haberdār olup kendü zāviyesinden çıkup şeyhūñ yanına geldi. Ve ellerin yudurup faşd yirin yine bend itdi. Ve kendü cāmesin şeyhe geyürüp ve şeyhūñ kan ile alūde olan esbābların pāk yıkayup ve yine ol gicede kurdup ve büküp şeyhün huzūrına getürdi. Şeyh buyurdi ki: Sen geymeñ gereksin. Şeyh Ebū Sa'id dahı geydi. Ve zāviyesine varup oturdi. Kaçan ki şabāh oldı. Cemā'at gelüp Ebū Sa'ide bahtılar ki şeyhūñ esbābın geymiş ve şeyhe bahtılar Ebū Sa'idūñ esbābı arkasında ta'accüb itdiler. Şeyh Ebu'l-Abbās buyurdi ki: Dün nice nişānlar oldı. Ol cümle Ebū Sa'idūñ naşibi imiş. Mübārek olsun!

Ebū Sa'id hāzretleri naql iderler ki: Bir gün iki kimesne Şeyh Ebu'l-Abbāsuñ yanına geldiler ve oturup eyitdiler ki: Birbirümüz arasında bir söz vākı' olmışdur ki birümüz dirüz: Endüh-ı ezel ü ebed tamām-rek. Ve birimiz dirüz: Şādī-i ezel ve ebed tamām-rek. Göreyim Şeyh ne buyurur. Şeyh elin anlaruñ üzerlerine koyup didi ki *Elhamdü'llāh* ki kaşşāb oğlunuñ menziline endühdur ne şādlık. *Leyse 'inde rabbikum şabāhun ve lā-mesā'en*.²³¹ Endüh u şādlık senūñ şıfatuñdur ve her ne ki senūñ şıfatuñdur, muḥaddiştir. Ve muḥaddiştir ise kadīme yolu yokdur. Ve kaşşāb oğlu Teñrī bendesidür emr ü nehyide ve tābi'-i sünnet-i Resūlu'llāh şallī aleyhi ve sellem.

Bir kimesne cūvān-merdlik da'vāsın ider, şahidi budur. Kalıup gitdiler, su'āl itdüm ki: Bunlar kimlerdür? Buyurdi ki: Bunlaruñ biri Ebu'l-Hasen-Ḥarakānī ve biri Ebū 'Abdu'llāh Dāsītānī idi.

²³⁰ Hacamat anlamına gelmektedir.

²³¹ Rabbinizin yanında ne sabah vardır ve ne akşam.

Ve yine Ebū Sa‘īd ḥazretleri naql iderler ki: Bir seneden soñra Ebu’l-Abbās ḥazretleri buyurdılar ki: Şimden gerü yine menzilinize ‘avdet buyurunuz ki birkaç gün dahı bu ‘ilmi senüñ kapuña indirse gerekdür ki ben dahı ol işāret ḥükmi ile gerü geldüm. Nice biñ ḥil‘at ve fütüh ile meşāyih-ı Māverā’ü’n-nehirden bir şeyḥ var idi ki ismi Muḥammed bin Naşr-ı Ḥabībīdür. Şeyḥi görmemişdür. Mervden Ebū Bekr-i Ḥaṭīb bir ḥuşuş için Nişābüra gidersen şeyḥden bir su‘ālüm var. İsterem ki su‘āl idüp baña cevābın getüresin. Ammā ol şartıyla su‘āl benüm olduğın bilmeye. Didi: Su‘ālüñ nedür? Eyitdüm ki: Kendüden su‘āl eyle ki āşāra maḥv olur mı? Bir kâğıda yazup virdi.

[20b] Ebū Bekr dir ki: Nişābüra irişüp varup ḥānda ḳonduğım gibi gördüm, iki şūfi gelüp çağırırlar ki “Bu kāruvānda Ebū Bekr-i Ḥaṭīb kimdür?” Didüm: “Benem.” Didiler: Şeyḥ size selām idüp buyurdi ki: “Ben āsūde degülem ki siz kāruvān ile varup ḥāna ḳonasız. Gerekdür ki bize gelesiz. Didüm: Ḥamāma varup bir ğusl idüp ba‘dehu varayum. Baña bir ‘azīm ḥāl el virüp ve yakīn bildüm ki kendüye kimse ḥaber itmemişdür. Ḥammāma varup ğusl idüp taşra çıkdıgımda gördüm ol iki dervīş üd u gül-āb ḥāzır itmişler. Ba‘dehu Şeyḥüñ ḥuzūrına varup beni gördigünde eyitdi ki:

اهلاً لسعدى و الرسول و جِبّاً²³²
وجه الرسول لحبّ وجه المرسل

Selām itdüm. ‘Aleyk aldı ve eyitdi ki: Eger sen ol Pīrūñ risāletin ḥor tatarsan anuñ sözi yanumuzda ‘azīzdür. Sen Mervden çıkalı biz menzil menzil ‘add iderüz. Getür görelüm. Ol Pīr ne dimişdür? Şeyḥüñ mehābetinden su‘āl ḥātırımdan gitmiş idi. Kâğıdı şundum. Alup buyurdi ki: Eger cevābın şimdi virirsem ḥātırıñdan gider. Ḳaçan ki gitmelü olursan gel cevābın vireyim. Ne deñlü ki Nişābünda her gice Şeyḥüñ şöḥbetine varur idim. Gitmelü oldıgımda su‘ālüñ cevābın istedüm. Buyurdi ki: Ol Pīre söyle: *Lā-tubkī ve lā-tezeru*.²³³ ‘Ayn ḳalmaz, ḳanda ḳaldı eşer? Başum aşāğā şaldum ve didim ki: Bu mefhüm olmadı. Buyurdi ki: Bu dānişmendlikdür, mefhüm olmazsın. Hemān bu beyti ḥātırıñda şaḳlayup var aña söyle:

²³² Elçi olan Sadi’ye merhaba, göndereni temsil ettiğı için elçi ne kadar güzeldir.

²³³ Geride bir şey koymaz, bırakmaz. (Kur’an-ı Kerim, 74/28).

جسم همه اشك گشت و چشمم بگریست
در عشق تو بی جسم همی باید زیست
از من اثری نماند این عشق از چیست
چون من همه معشوق شدم عاشق کیست

Didüm, yâ Şeyh buyursunlar. Hasan-ı Mü'eddibe yazup getürüp Merve geldüm. Pîr Muhammed-i Hâbîbî yanuma gelüp ve ahvâli kendüye naql ve bu beyti okudığımda hemân feryâd idüp düşdi. İki âdem getürüp evine irişdürüp bir haftaya varmadın teslîm-i rûh itdi. Beytün mefhûmı bu idi ki: Cismüm kamu 'ışk olup gözümden gitdi. Benden ki eşer kalmadı bu 'ışk nedür? Ma'şûk ben olıcak 'âşık kim olur?

Şeyh Kuddise sırruhu buyurmuşdur ki: Ber-rüste bir âhirdür ve ber-beste bir âhirdür. Ol ki 'ulûm lisân takrîrine müte'allıkdur. Ve ol tâ'ife "*İnnâ vecednâ âbâ-enâ 'alâ ümmetîn.*"²³⁵ temessük itmişlerdir. Ber-bestedür. Tahrik-i lisânı hayât-ı 'âriyete meded ider. Ve beyâbân-ı gurûrda serây gösterür. Kaçan ki nâşîye-i melekü'l-mevt zâhir ola pîrâye-i [21a] 'âriyetî lisânı başından def' olundığı gibi adamuñ rüsvâlığı zâhir ola. Ve ol ki kalbe müte'allıkdür birer senedür. Ve bundan dîn ve dünyâya çok şemerât mütevaḳḳu'dur.

Bir gün kavvâl, Şeyhün huzûrında bu beyti okur idi ki:

اندر غزل خویش نهان خواهم شد
تا بر لب تو بوسه زخم خویش بهانه

Şeyh su'âl eyitdi ki: "Bu müfredi kim dimişdür?" Didiler: "'Ammârenüñdür." Buyurdi ki: Ziyâretine varalum. Gider iken Şeyhün lisânına daḥı bu beyt cârî oldı ki:

در راه پیگانه‌گی نه کفر است و نه دین
يك كام ز خود بیرون نه و راه به بین
ای جان و جهان تو راه اسلام گزین
با مارسیه نشین و با خود منشین

Şeyh ḥazretleri buyurmuş ki: Bu beyt ba'de'l-vefât cenâze önünce okıyasın.

²³⁴ Bedenim bütünüyle gözyaşına dönüştü, gözlerim durmadan ağlıyor, senin aşkında artık beden kaydından sıyrılmış olarak yaşamak gerekir. Benden zerre kadar eser kalmadı, bu nasıl bir aşktır? Madem ben baştan sona mâşuk oldum, artık âşık kimdir?

²³⁵ Şüphesiz biz babalarımızı bir din üzerinde bulduk. (Kur'an-ı Kerim, 43/22).

²³⁶ Kendi gazelimin (şiirim) içinde gizlenmek isterim ki sen şiirimi okurken fark ettirmeden senin dudağından bir öpücük alayım.

²³⁷ Vahdet yolunda ne küfürden ne de dinden söz edilir. Bir adım olsun kendinden dışarı çık da yolu gör. Ey canım, ey cihanım! İslâm yolunu seç. Siyah bir yılanla otur, ama kendi nefsinle baş başa oturma!

Şeyhden su'âl itdiler ki: “*Tefekkürü sâ'aten hayrun min 'ibâdeti senetin*. Ne manası olur?” Şeyh buyurdi ki: Kendü yoklığın bir sâ'at fıkır itmek evlâdur ki varlığı endişesiyle bir yıl 'ibâdetden.

Hâzret-i Şeyhüñ mukrîsi Ebû Şâlih hâsta olduğında Şeyh Ebû Bekr-i Mü'eddib buyurdi ki: Bir pâre kâğıd ile devât ve qalem getür. Devâd²³⁸ve qalemi getürdi. Şeyh eyitdi: O kâğıda yaz ki:

رباعی²³⁹
حورا بنظره نکارم صف رد
رضوان ز تعجب کف خود بر کف زد
یک خال سیه بر آن رخان مطرف زد
ابدال ز بیم چنگ بر مصحف زد

Bunı yazup ve Hâce Şâlih'e bağladılar. Fi'l-hâl şihhat buldı.

Şeyh bir gün yaprağı şararmış bir dıraht altında iclâs idüp bu müfredi okıdı:

فرد²⁴⁰
تو از مهر زرد و من از مهر زرد
تو از مهرماه و من از مهرماه

Aşhâbdan Şeyhe didiler ki: “Fülân kimse şu üzre yürür.” Buyurdi ki: “Qurbağalar ve şun'alar dağı yüzer.” Ve didiler ki: “Fülân kimesne hevâda uçar.” Buyurdi ki: “Sinek ve uşqur ve zağlar dağı uçar.” Ve didiler ki: “Fülân bir anda bir şehrden bir şehre uçar.” Buyurdılar ki: “Şeytân dağı bir nefesde şarkdan garba gidebilür. Bu maqûleler maqbûlümüz degüldür. Merd oldur ki halk arasında oturup ve alış ve viriş idüp ve evlenüp ve ekl şürb idüp bir lahza Hâkdan gâfil olmaya. Ve su'âl itdiler ki: “Taşavvuf nedür?” Buyurdi ki: “Ol nesne ki başında var birağasın ve ol nesne ki eliñde var viresin. Ve her nesne ki saña gelür şıçramayasın. Ve yine buyurdi: *Allâhu bes ve mäsivâ heves ve'nkaça'an-nefs.*”²⁴¹ Ve yine buyurur: Hâlık ile maqlûk-bende arasında hicâb yir ve gök degüldür. Ve 'arş u kürsî [21b] hicr degüldür. Benliğüñ ve gürürüñdur hicâb. Bunları ortadan getür. Hâkka irişüñüz. Bu tã'ifeden biri Bağdâda gitmek istedigünde Şeyh buyurdi ki bizden bi âşâr getür.

²³⁸ Bir öncekinde devât (te ile) burada devâd (dal) ile yazılmıştır, birlik sağlanamamıştır.

²³⁹ Huriler sevgilime bakmak için saf saf dizildiler, Rıdvân hayretinden ellerini birbirine vurdu. O yanaklara konmuş tek bir siyah ben, bütün endamını süsledi. Abdallar ise korkularından Mushaf'a sarılıp yemin ettiler.

²⁴⁰ Sen nasıl güneşten sarardıysan ben de dertten güneş gibi sarardım. Sen de ondan dolayı aysın, ben de.

²⁴¹ Allah yeter, O'ndan başkası hevestir, nefsin arzusu kesilsin.

قالوا خراسان اخرجت شيئاً
ليس له في جماله ثان
فقلت لا تتكروا محاسنه
فمطلع الشمس من خراسان

Tāriḥ-i fevti sene erbā' ve erba'-mi'e Raḥmetu'llāhi 'aleyhi rahmete vāsi'aten.

Şeyḥ Ebu'l-Kāsim-ı Gürgānī Qaddesa'llāhu Te'ālā sırrahu

İsmi 'Alīdür. Kendü 'aşırında bī-naẓīr bī-bedel üç vāsıta ile nisbeti seyyidü't-ṭāyife Cüneyde irişür. Bir mertebe ḥāl şāḥibi idi ki cümleñün teveccühleri kendüye idi.

Şāḥib-i *Keşfü'l-Maḥcūb* naḳl ider ki: Bir müşkil vāḳı'amız düşüp ḥalli için Şeyḥ Ebu'l-Kāsim ḥazretlerine vardum. Kendüyi evinüñ karīnde bir mescidde buldum tenhāca. Biz daḥı varup söylemezden evvel gördüm ki benüm vāḳı'amı bir direk ile söyleşür. Haber alup didüm: “Yā Şeyḥ! Bu söyledigüñ benüm vāḳı'amdur.” Buyurdi ki: “Ey ferzend! Ḥaḳ Te'ālā bu direki nuṭṭa getürüp bunu benden su'āl itdi.

Ḥ'āce Muẓaffer bin Aḥmed bin Ḥandān Qaddesa'llāhu Te'ālā sırrahu

Künyeti Ebū Aḥmeddür. Ḥaḳ Te'ālā bālīş-i riyāsetden bu kışşanuñ ḳapusın kendüye meftūḥ idüp ve tāc-ı kerāmeti başına ḳomuşdur. Şeyḥ Ebū Sa'īd Ebu'l-Ḥayr buyurur ki: Bizi bu dergāha bendelik yolundan getürdiler ve Ḥ'āce Muẓafferi Ḥudāvendlik yolından. Ya'nī biz, mücāhedet ile müşāhedet bulduk. Ve ol müşāhedetden mücāhedete geldi. Bir gün Ḥ'āce Muẓaffer buyurur idi ki: “Biz Şeyḥ Ebū Sa'īd ile ol şeklüz, bir ölçek ṭarınuñ bir dānesi odur ve bāḳıyesi benüm. Ebū Sa'īdün bir mürīdi ḥāzır²⁴³ idi. Varup Ebū Sa'īd Ḥazretlerine naḳl itdükde buyurdılar ki: “Var söyle ol bir dāne daḥı kendüdir. Biz ḥiçüz.

Ma'sūḳ-ı Tūsī Qaddesa'llāhu Te'ālā sırrahu

İsmi Muḥammed ve 'Uḳalā-yı mecānīndendür. Ve büyük ve şāḥib-i ḥāl kimesnedür. Tūs şehrinde olurdi. Ve ḳabri daḥı andadur. Şeyḥ Ebū Sa'īd Tūsa gitdigünde bir ḳaryeye iḳāmet idüp dervīşüñ biri ma'sūḳa gönderdi ki ruḥşat var mıdur? Şehre girelüm diyü ruḥşat isteye. Dervīş gitdi. Ve Şeyḥ ata binüp aḳabince revāne oldı. Şehre ḳarīb bir fersaḥ yir ḳaldığında şeyḥüñ atı ṭayanup daḥı gitmez oldı. Cümle ṭurdılar. Dervīş ma'sūḳa varup selām yitürüp

²⁴² Dediler ki: “Horasan öyle birini ortaya çıkardı ki güzellikte onun bir benzeri yoktur.” Ben de: “Onun güzelliklerini yadırgamayın çünkü güneşin doğduğu yer de Horasan'dır.” dedim.

²⁴³ “Dat” ile yazılmalıydı fakat “zı” ile yazılmıştır.

ruhşat istedi. Kendü tebessüm idüp gelsünler diyü cevâp itdigünde Şeyhüñ [22a] dahı atı yürümege başladı. Dervîş gelüp ruhşat aldığın söyleyüp revâne olup ve ma‘şûk dahı istikbâle çıkdı. Ve Şeyhi kucup eyitdi ki: Fâriğ ol bu nevbet sizde dahı hâlet çokdur. ‘Aynü’l-kuzzat-ı Hemedânî risâlesinde getürmişlerdür ki: Muḥammed Ma‘şûk namâz kılmazdı. Hâce Muḥammed Ḥamaviyye İmâm Aḥmed-i Ğazzâlî raḍıya’llâhu Te‘âlâ ‘anhdan işitdüm ki buyururlar idi: Kıyâmet güninde şiddiklar cümle bu temennâyı iderler ki nolaydı biz toprak olayduk²⁴⁴ ve Muḥammed Ma‘şûk kadem başaydı.

Şeyh Ebū Sa‘îd Tūs Cāmi‘inde bir gün naşîhat ider iken Muḥammed kaftanının bir bāğın döküp Ebū Sa‘îdî sukût itdirdi. Ve nuṭṭkdan kaldı. Bir sâ‘atden soñra ma‘şûka eyitdi ki: Ey Sulṭân-ı ‘aşr ve ve ey Server-i vücūd! Kaftanının bendin aç ki yidi kat yire ve tokuz kat göge bend bırakduñ.

Ebū Sehli’ş-Şa‘lūkî Ḳuddise sırruhu

İsmi Muḥammed bin Süleymâne’ş-Şa‘lūkîdür. ‘Ulüm-ı şerī‘atde imâm-ı vaḳt idi. Ve yegâne-i ‘aşr ve Şeyh Ebū ‘Abdü’r-raḥmân-ı Sülemî naḳl ider ki: Semâ‘ içün Ebū Sehlden su‘âl itdiler buyurdı ki: *Yüstehabbü’l-ehli’l-ḥaḳāyık ve yübāhu’l-ehlü’l-‘ilm ve mekru’l-ehlü’l-fısk u el-fücūr.*²⁴⁵

Ve Nîşâbūrda fevt olmışdur. Târiḥ-i fevti sene tis‘a ve sittîn ve şelâşe-mi’edür.

Şeyh Ebu’l -Ḳāsım-ı Ḳuşeyrî²⁴⁶ Ḳuddise sırruhu’l-‘azîz

İsmi ‘Abdu’l-kerîm bin Hevâzinü’l-Ḳuşeyrîdür. Şāḥib-i *Tefsîr* ve *Risâle* ve *Leṭāyifü’l-İşārât*dur. Ebū ‘Alî-i Dekḳāk şākirdidür. Ve târiḥ-i fevti sene ḥamse ve sittîn ve erba‘-mi’edür.

Keşfü’l-Maḥcûb şāḥibi dir ki: Ḳuşeyrîye ibtidâ bir kerre ḥālinden su‘âl itdüm. Didi ki: Baña bir gün taş lâzım olup şahrâya varup her taş a ki yapışdım. Cevāhir olup birağur idüm. Anuñçün dirler ki bunların yanında ikisi dahı birdür. Taş dahı mu‘teberdür.

Ve yine naḳl iderler ki: *“Eş-şûfî ke-meşeli’l-birsâm evveluhu hezeyân ve âḥiruhu sukûn fe-izâ temekkenet.”*²⁴⁷

²⁴⁴ Kaf ile yazılması gerekirken Kef ile yazılmıştır.

²⁴⁵ Hakikat ehli için müstehaptır, ilim ehli için mubahtır, fısk ve fücür ehli için mekruhtur.

²⁴⁶ Kuseyr olarak yazılmış olup “şın”ın noktası koyulmamıştır.

²⁴⁷ Sûfî, birsâm denilen hastalığa benzer; başlangıcı hezeyan, sonu ise sükûnettir, bu hâl kalpte yerleşince (böyle) sürer.

Şeyh Ebu'l-‘Abbās-ı Şakḳānī Ḳuddise sırruhu

İsmi Aḥmed bin Muḥammeddür. ‘İlm-i uşul ve fūrū‘da imām ve kibriyā-i ehl-i islām ve ehl-i taşavvuf ismi idi.

Şāḥib-i *Keşfü'l-Maḥcūb* naḳl buyurur ki: Bir gün Ebu'l-‘Abbāsuñ yanına vardum. Gördüm ki okurdu: “*Ḍarabe'llāhu meşelen ‘abden memlūken lā-yakḍiru ‘alā şey’in.*²⁴⁸” Zār zār öyle ağlardı ki kıyās itdüm dünyādan rıḥlet itmek isteye didüm. Yā Şeyḥ! Bu ne ḥāldür? Buyurdu ki: On bir senedür kelām-ı ‘izzeti vird idindüm. Bu maḥalle [22b] gelince daḥı geçemem.

Ve Nişābūrda Şeyḥ Ebū Sa‘īd ḥücreinde iken Seyyid-i Ecel ki Nişābūruñ sādāt-ı kibārından idi. Şeyḥe gelüp yanında oturur iken Şeyḥ Ebu'l-‘Abbās Şakḳānī daḥı çıḳageldi. Şeyḥ ta‘zīm idüp Seyyid-i Ecelüñ üsti yanına geçirüp Seyyid-i Ecel rencide-i ḥāṭır olup ḳalbinde bir nesne ḥuṭūr itmegin hemān Şeyḥ dönüp Seyyid-i Ecele eyitdi ki: Saña muḥabbet idenler ceddüñ Ḥāzret-i Resūlu’llāh şalla’llāhu Te‘ālā ‘aleyhi ve sellem ḥāṭırı içündür. Ve buña muḥabbet ve ‘izzet idenler Allāh Sübhāne ve Te‘ālā ḥāzretleri içündür.

Şeyḥ Ebu'l-‘Abbās Şakḳānī naḳl ider ki: Bir gün eve gelür iken ḳapuda gördüm. Bir şarı kelb yatur. Kıyās itdüm ki āḥar maḥalleden gelmiş ola. Ḳovmak istedüm. Yirinden ḳalḳup ve gelüp benüm dāmenüm altına girüp nā-bedīd oldu.

Ebu'l-Faẓl-ı Muḥammed bin Ḥasanü'l-Ḥaylī Ḳuddise sırruhu

Ḥac yolında ‘aḳabe ḳaryende vāḳı‘a Beytü'l-Cin-nām ḳaryede fevt olmuştur.

Şāḥib-i *Keşfü'l-Maḥcūb* dir ki: Ṭarīḳatde benüm iḳtidārum buña olup ‘ilm-i tefsīr ve ‘ilm-i rivāyetde ‘ālim idi. Ḥuṣrīnūñ mūrīdi olup altmış yidi sene ‘uzlet idüp kendü nāmın tuyurmak²⁴⁹ içün Cebel-i Likām ṭaḡlarında gezüp yürürdi. Çok müsin²⁵⁰ olup āyāt u kerāmātı bī-nihāye idi. Ammā libās u rūsüm mutaşavvıfası olmayup mehīb kimesne idi. Kendü buyurmuşdur ki: “*Ed-dünyā yevmun ve lenā fihā şavmun.*” Ya ‘nī dünyā bir yevmdür. Ve anda bize bir vazīfe bir şavmdur.

Bir gün kendü eline şu döker iken ḥāṭurumdan geçti ki: Cümle işler çünki taḳdīr iledür, pes niçün bir kerāmet ḥāṭırı içün āzādeler pīrlər bendeligin iderler. Fi'l-ḥāl buyurdu ki: Ey

²⁴⁸ Allah, hiçbir şeye gücü yetmeyen ve başkasının malı olan bir köle ile misal verir. (Kur’an-ı Kerim, 16/75).

²⁴⁹ Dal ile yazılması gerekirken te ile yazılmıştır.

²⁵⁰ Yaşlı anlamına gelmektedir.

ferzend! Hâtıruñdan geçeni bildüm ammâ her hükme bir sebep vardır. Kaçan ki Hâk Sübhâne ve Te‘âlâ hazretleri bir ‘avân-beçeye isteye ki tâc ve memleket vire. Aña tevbe virdürüp ve bir dostunuñ hîdmetine meşgûl itdirür. Tâ ki bu hîdmet-i kerâmet kendü kerâmetine sebep ola.

H‘âce Hammâd Ahmed der Sırahsî Kuddise sırruhu

Mübâriz ‘ubbâd-ı vakt idi. Şâhib-i *Keşfü’l-Mahcûb* nakl ider ki: Birkaç müddet benüm refikim idi. Kendüden ‘acâyibler müşâhede itdüm.

Bir gün kendüden su‘âl itdüm ki: “Evâyil-i hâlûñ nice idi?” Eyitdi ki: “Bu tâ‘ifeye gâyetle mu‘tekid idüm. Ve mahzûz idüm ki her aç olduķda naşibimi yimeyüp âhire virürdüm. Mu‘tâdum bu idi. İttifākâ Sırahsden bir cânibe sefer itmek lâzım gelmeliyin. Bir deveye binüp çöle revâne oldum. “*Ve yu’sirûne ‘alâ enfusihim.*”²⁵¹ kavli qalbimde [23a] tâze tırur idi.

Bir gün bir mahalle nuzûl itmişdim. Bîşeden bir arslan çıkup devemi yıķup öldürdikden soñra bir tepe üzerine çıkup feryâd eyledi. Anı gördüm bîşe-zârdan ne deñlü cân-âverler var ise çıkup yanına cem‘ oldılar. Ve önlerine düşüp devenüñ leşi üzerine gelüp bunlara gösterdi. Ve kendü hiç yimeyüp yine ol tepe üzerine çıkup bunlar yimege başladılar. Ol deñlü muntazır oldu ki cümle ve hoş murâdları üzere tıoyup ve çekülüp gitdiler. Ba‘dehu kendü dahı yimek qaşdı ile gelür iken gördi ki bir dilkü henüz geliyor. Yine dönüp tepe üzerinde qarâr eyledi. Dilkü dahı tıoyup gitdi. Arslan dahı lisân-ı faşih ile baña eyitdi ki: Yâ Ahmed lokmasın nişâr itmek kelbler şan‘atıdır. Ammâ merdler nişarı dîn ve cândur. Kaçan ki bunu işitdüm. Elümi cümle işlerden çeküp tevbe itdüm.

Edib-i Kemendî Kuddise sırruhu’l-‘azîz

Keşfü’l-Mahcûb şâhibi ile mu‘âşır idi. Dirler ki yigirmi sene ayak üzre durup min ba‘d teşehhüdden gayrı vakitte iclâs itmedi. Su‘âl itdiler ki: Sebebin nedür? Buyurdi ki: “Benüm ol kadar haddüm yokdur ki müşâhede-i bâriyede oturayım.” diyü cevâb virdi. Raḥmetu’llâhi ‘aleyh.

Ebu’l -Hüseyn-i Meşnâ Qaddesa’llâhu Te‘âlâ sırrahu’l-‘azîz

İsmi ‘Alî-i Meşnâ idi. Bir pîr-i müvecceh u nûrânî ve ehl-i fazl olup Şibli Hazretleriyle müşâhib itmişdür. Dervişlerinden biri baña iltimâs itdi ki Ebu’l-Hüseyne söyle Şibli Hazretlerinden bize bir miqdâr nakl itsün. Kendülerine söyledigümde niçün Hazret-i Resûl

²⁵¹ Onları kendilerine tercih ederler (Kur’an-ı Kerim, 59/9).

şalla'llāhu Te'ālā 'aleyhi ve sellemden söyle dimezsın. Eyitdüm ki: İkisinden de buyurıñuz. Eyitdi ki: Hāzret-i Resūlu'llāh şalla'llāhu Te'ālā ve 'aleyhi vesellem buyururlar ki: Benüm üstüme Qur'an temām gelmese idi sūre-i Kehf kifāyet iderdi.

Şeyh Ebū Zūr'a-i Erdebīlī Kıddise sırruhu'l-'azīz

İsmi 'Abdu'l-vehhāb bin Muḥammed bin Eyyūbu'l-Erdebīlīdür. 'Ālim ve zāhid olup Ebū 'Abdu'llāh-ı Hafif ile Hicāz seferine çıkdıkda Ebū Zūr'aya uğrayup kendüye bir miqdār et pişirüp getürdi. Şeyh ol etden yimeyüp sefere çıkdılar. Çölde yolu yitürüp dört gün aç gezüp nesne bulmadılar. Şeyh aşhābına buyurdi ki: Bir şikār arañuz bulı ki bulına idi. Aşhāb dañı etrāfa dağılup ittifākā bir kelbden ğayrı bulmayup kelbi getürdiler. Şeyh buyurdi ki Hāzret-i İmām-ı Mālik mezhebi üzre [23b] boğazladılar. Mürīdler dañı boğazlayup kısmet itdüklerinde başı şeyhe düşdi. Herkes bişürüp haşşasın yedüklerinde Şeyh yimekte eskāra düşüp ol gice dañı şabr idüp irtesi şabaḥ kelbün başı lisāna gelüp bu iş Ebū Zūr'anun getürdüğü eti yemediğün ğarāmetidür. Bundan soñra Şeyh Ebū Zūr'adan istiḥlāllik istemege vardı. Ebū Zūr'anun tāriḥ-i fevti sene ḥamse-i 'aşer ve erba'-mi'edür. Raḥmetu'llāhi 'aleyh.

Ebū 'Abdu'llahu'l-Müştehir-i Beyābūnī Kıddise sırruhu

Ḳabri Şirāzda meşhūrdur. Budur ki dimüşdür: “*Emseytū kürdiyyen ve eşbaḥtū 'arabiyyen.*”²⁵² Bunun kışşası öyledür ki: Bu bir kürd ādemi imiş. Bir gün Şirāzda bir medreseye varup görür ki ṭālibū'l-'ilmiler ilā-yı mübāḥase ve derse meşğuldürler. Anlardan bir nesne su'āl itdi. Cümle gülmege başladılar. Eyitdi ki: “Ne gülersiz? Ben isterem ki sizün okudığunuz 'ilmiden nesne öğreneyim.” Dediler: “Murāduñ ise dānişmend olmak bu gice oldığun ol ṭāmından bir ip bağlayup ayaklarıñdan aşı olup ne deñlü söyleyebilür iseñ söyle ki: “*Kezberetun 'usferetun.*”²⁵³ Andan soñra 'ilm kıpası açılır, ṭālibū'l-'ilm olursun. Bilmez idi ki kendüye istiḥzā iderler idi. Hemān varup didükleri üzre idüp şabāḥa degin ta'lim itdükleri sözi ol miqdār tekrār itdi ki ḥüsn-i niyyet ve şıdk ve yakīn üzre. Haḳ Subḥānehu ve Te'ālā ḥāzretleri kendüye hidāyet ve 'ilm-i ledünni kıpasın küşāde ve sīnesin envār-ı kıds ile münşerih idüp bir 'ālim veli oldı ki her müşkil ve muğlaḳ mesāile cevāb virüp ve cümle mu'annid u mu'arıza ğalebe itdi.

²⁵² Akşamleyin Kürt idim, sabahleyin Arap oldum.

²⁵³ Kezberetun 'usferetun: Aslı sırasıyla “kişniş” ve “aspir” anlamına gelen iki bitki adıdır; burada talebelerin alay maksadıyla uydurdukları anlamsız bir söz gibi kullanılmıştır.

Şeyh Ebu ‘Abdu’llāh-ı Bākū Kaddesa’llāhu Te‘ālā sırrahu’l-‘azīz

İsmi ‘Alī bin Muḥammed bin ‘Abdu’llāh-ı Bākūdür. ‘Ulūmda mütebahḥir olup Ḥafīf ile ve Nişābūrda Kuşeyrī Ebu’l-Ḥayr ve Ebu’l-‘Abbās ile şoḥbet itmişdür. Ba‘dehu Şirāz karīnde bir mağāra içre mesken tutup meşāyiḡ u ‘ulemā varup şoḥbet iderlerdi. Tāriḡ-i fevti sene işneyn ve erba‘īn ve erba‘mi’edür.

H‘āce Ebū Aḥmed-i Abdāl-ı Çeştī Kaddesa’llāhu Te‘ālā sırrahu

Şultān-ı Feresnāfe-i Çeştī evlādıdır. Ve ol vilāyetüñ emīri idi. Mezḡūr Feresnāfe-i Çeştīñ hemşīresi var idi. Ğāyet şālīḡa idi. Bir gün Şeyḡ Ebū İshāk-ı Şāmī, yanına gelüp eyitdi ki: Birādere Ḥaḡ Te‘ālā [24a] bir evlād virecekdür. Ammā ‘azīmü’ş-şān olsa gerekdür. Bundan böyle ḡaremi ile muḡayyed olasın ki ḡarām ve şūphelü loḡmadan ihtirāz eyleye. Ol daḡı şeyḡüñ vaşıyyeti üzre olup eli ücretiyle geçinürdi. Tāriḡ-i sene sittīn ve mi’eteyn ki Mu‘taşım-ı Bi’llāḡ ḡilāfeti zemān idi. H‘āce Ebū Aḥmed mütevellid oldı. Ve ol za‘īfe yine eli ücretiyle besler idi. Kaçan ki yegirmi yaşına irişdi. Babası Sultān Feristān ile şikāra çıkup ittifākā şikār üzre gezer iken babasından ve sāyir etbā‘ından cüdā düşüp bir taḡ arasında gelürken gördüḡi kırḡ nefer-i ricālu’llāḡ bir taş üzerinde oturur. Ebū İshāk-ı Şāmī aralarında bile. Ebū Aḥmedüñ ḡāl müteḡayyir olup silāḡ ve esbābın bıraḡup Şeyḡüñ ayaḡına düşdi. Ve ḡırḡa geyüp kendülerden daḡı ayrılmadı. Birkaç gün arayup bulmayup ḡaber aldılar ki Şeyḡ Ebū İshāk ile biledür. Ādem gönderüp getürdiler. Ol ḡalden rucū‘ etmek içün zincir ü bend itdiler fāyide-mend olmadı.

Bir gün pederünüñ ḡum-ḡānesine varup cümle küplerin kırmaḡa başladı. Babası ḡaber-dār olup men‘ itmeḡe geldigünde ḡapuyı sed olmuş görüp giremeyüp ḡama çıkdı. Ve bir taş alup pencereden aşıḡa atdı ki başına ura. Kudret-i Ḥaḡ ile pencere taşı şıkup aşşıḡa inmeḡe ḡomadı. Pederi bu ḡālī müşāhede itdigünde inşāfa gelüp oḡlı elinde tevbe itdi. Tāriḡ-i fevti sene ḡamse ve şelāşe-mi’edür.

H‘āce Muḥammed bin Ebī Aḥmedü’l-Çeştī Kaddesa’llāhu sırrahu

Kendü pederinden soñra ḡā’im-maḡām olup peder-i vaşıyyeti üzre yegirmi yaşında taḡşīl-i ‘ulūm-ı dīni ve ma‘ārif-i yakīni itmişdür. Ve zühd ü vera‘ kemālinde olup dünyādan ve ehlinden ictināb üzre olup dir idi ki evvel ve āḡir terk-i dünyā itsek gerekdür. Pes niçün kendümüzü mülevves iderüz.

Bir zemānda ki Sultān Maḡmūd-ı Sebükteḡin Sevmenāt Ğazāsına gitdigünde H‘āceye rü’yāsında didiler ki imdāda gitmek gereksin. Yitmiş yaşında idi ki dervişānı ile varup müşrikler

ve ‘abede-i eşnām ile cihād itdi. Bir gün müşrikler gālebe idüp islāmı bir mişeye kabadup şikest bulmağa an qalmışdı ki H̱ācenüñ Çeştde bir degirmenci mürīdi var idi. Muḥammed-i Kākū nāmında idi. H̱āce hemān fera‘ idüp “Kākū irişegör.” Ol sâ‘at gördiler ki Kākū durmayup müşrikler ile cenk idiyor. Ol miqdār cenk ve cihād itdi ki İslām manşūr oldı. Lākin ol gün Çeştde Muḥammed Kākūyı [24b] dirler ki degirmenüñ ağacın alup dīvārlara ururdı. Sebebin su‘āl itdiler. Bu kıssayı söyledi.

Üstād Merdān Raḥmetu’llāh kaşaba-i Sincāndan ve ẖācenüñ mürīdi. H̱ācenüñ istincā taşını, vuzū şuyını hizmetin iderdı. Bir gün vaṭanına gitmesi içün ruḥşat virdüklerinde mürīd eyitdi ki: “Benüm müfāreḳata tākātım yokdur.” diyüp ağladı. H̱āce eyitdi: Elüm çekme! Her kaçan kim bize ārzū-yı ru‘yet murād idersin hicāb-ı cismānī ve mesāfat-ı mekānī ref‘ olup bizi anda göresin. Ve yine öyle olup dā‘imā Sincāndan müşāhede iderdı. Tārīḫ-i fevti sene aḥadī ‘aşer ve erba‘mi’edür. Raḥmetu’llāhi ‘aleyh.

H̱āce Muḥammed-zāde H̱āce Yūsuf Sem‘ān Ḳuddise sırruhu’l-‘azīz

H̱āce Muḥammed bin Ebī Aḥmedüñ hemşire-zādesidür. Ve mürīdi olup kendü terbiye itmişdür. H̱āce Muḥammed altmış biş sene te‘ehhül itmeyüp bir hemşiresi var idi. Kırk yaşına girüp birāderinüñ ḥidmetin bırakmayup ve Haḳ Te‘ālā ḥazretlerinüñ ‘ibādeti iştiğālinden zevc talebinde degül idi. Bir gece H̱āce Muḥammed pederi H̱āce Aḥmedi rü’yāsında görüp eyitdi ki: Vilāyet-i Şāfalānda Muḥammed Sem‘ān nām kimesne var. ‘Ālim u şālīḥdür. Hemşireñi aña tezvīc eyle. H̱āce Muḥammed daḥı Muḥammed Sem‘ānīyi bulup kendüye ‘aḳd-i nikāḥ bağlayup birkaç müddetden soñra H̱āce Yūsuf mütevellid olmuşdur. Ve H̱āce Muḥammed daḥı müte‘ehhül olup zeker u evlādı olmadıḡundan H̱āce Yūsufi evlādı gibi terbiye idüp kendüden soñra kā‘im-maḳām olmuşdur. Bir çille-ḥāne düzüp on iki sene anda münzevī olup ol mertebe sekr u dehşet ve vālih u ḥayret kendüye gālebe itdi ki aḥyānen vuzū el-ānda bir sâ‘at kadar ḡāyb olup girü ḥāzır olduḡda vuzū iderdı. Şeyḥü’l-islām kendü ile mülākāt itmişdür. Ve tārīḫ-i fevti sene tis‘a ve ḥamsin ve erba‘mi’edür. Seksen dört sene yaşayup ḥin-ı vefātta kendü büyük oḡlı H̱āce Ḳuṭbe’d-dīn Mevdūdīyi kā‘im-maḳām itdi. Raḥmetu’llāhi ‘aleyh.

H̱āce Ḳuṭbe’d-dīn Mevdūd Ceştī Ḳaddesa’llāhu Te‘ālā sırrahu

Yidi yaşında Ḳur‘ānı vāzıḥ ḥıfz idüp ‘ilm taḥşiline meşḡul idi. Tā ki yigirmi altı yaşına irişüp pederi fevt olduḡunda kā‘im-maḳām oldı. Hışāl-ı ḥamīde ve aḥlāḳ-ı pesendīde ile mevşūf ve ma‘rūf olup ol vilāyetde cemī‘-ı ḥaḳ kendüye i‘tikād ve muḥabbet ve inḳıyād ve irādet getürmişlerdür.

Şeyhü'l-islâm Aḥmedu'n-Nāmıkî Ḳuddise sırruhunuñ şeref-i şoḥbet ve devlet-i terbiyeti ile dahı müşerref olmuşdı. Ve havāş [25a] ve 'avām bunuñ keşf u kerāmāt ve ḥavārık- 'ādātın ki müşāhede itmişlerdi. Eṭrāf u cevānibe intişār bulup cümle bunuñ mürīdi ve mu'tekīdi oldılar. Kaçan ki Herātdan kılqup Çeşte müteveccih oldı. H̱āce ziyāde mürīdi cem' idüp geliyor ki Şeyhü'l-islāmı şehrden taşra ide. Şeyhü'l-islāmuñ ise aşḥābı kendüden mahfı tutup söylemezler idi. Ve lākin kendi ḥod anlardan eyü bilürdi. Bir gün şabāḥ ta'amında şofra getürdiler. Buyurdı ki: Bir miḳdār şabr eyleñüz ki birkaç resül gelse gerekdür bir sâ'at geçmedi bir ḥādim geldi ki buyurduñuz kimesneler geliyorlar. Kaçan ki geldiler. Selām virüp 'aleyk alup ve ta'am gelüp yenilüp sofa kalkdıktan soñra Şeyhü'l-islām buyurdı ki: Siz mi söylersiz yāḥud biz mi söyleyelüm siz niye gelmişsiz? Anlar didiler: Ḥazret Şeyḥ buyursun. Eyitdi ki: H̱āce Zāhid-i Mevdūd sizi göndermişdür ki Aḥmede söyleñüz. Bizüm vilāyetimüze niye gelmişdür, selāmetle dönüp gitsün. Ve illā nice ki lāzımdur öyle dönderürem. Resül olanlar taṣdīk itdiñüz. Buyurdı ki: Murād eger bu qaralardur. Bunlar ḥalkuñ mülkidür ne benümdür ve ne kendünündür. Ve eger vilāyetden murād bu ḥalkdur. Bu ḥalk ise Sencerüñ ra'ıyyesidür. Pes şeyḥü's-şuyūḥ Sencerdür. Ve eger vilāyet ise ben bilürem ve Rabbü'l-'ızzet bilür. Pes yarın göstereyim anlara ki vilāyet nedür ve nicedür? Bunı didükden soñra bir bulut zāhir olup 'azīm yağmur yağup gice ve gündüz açılmadı. Dahı irtesi Şeyḥ buyurdı ki: Atları eyerlesünler ki gidelim. Aşḥābı eyitdiler: İki üç güne degin dahı taşra çıkmak olmaz. Ve mellāḥlar bu şudan giçemez. Şeyḥ buyurdı: Bunda nesne yokdur. Biz mellāḥlık iderüz. Kaçan ki yola düşdiler. Gördiler bir nice ādemler müteselliḥ bile gelürler. Su'al itdi ki: Bunlar kimlerdür? Cevāb virdiler ki: Bunlar sizüñ mürīdleriñüz ve muḥībleriñüzdür. İştmişler ki cemā'at size 'adāvete gelmişler. Anuñçün gelürler. Buyurdı ki: Döndürüñüz silāḥ ve kılıç Sencer işidür. Bizüm silāḥımız gayrīdür. Hele anlar dönüp birkaç mürīdi ile şuyuñ kenārına geldiler. Şu taşkın idi. Buyurdı ki: Bugün mellāḥlık²⁵⁴ iderüz. Ma'ārifden birin müzākere idüp cümle zevk u sürür ḥāşıl idüp vālih u ḥayrān oldılar. Pes buyurdı ki: Cümleñüz gözleriñüzi kapañuz ve üçer kerre bunu söyleñüz: *Bismi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm*. Üç tekrār itdüklerinden soñra her kankısı [25b] gözin tiz açdı, ancak ayağı kabı ıslatdı. Soñra açanlaruñ nesneleri ıslatmayup kendülerin ol gicede buldılar. Resül olanlar bunu gördükde varup H̱āce Mevdūda naql itdiler. İ'timād itmeyüp iki biñ mürīd ile müsliḥ Şeyḥuñ ardınca gidüp irişdigünde Şeyḥuñ nazarına uğraduğı gibi H̱āce Mevdūd atdan inüp Şeyḥuñ ayağına düşdi. Ve Şeyḥ eliyle arkasına ururdu. Ve dir

²⁵⁴ Kaf ile yazılmalyken kef ile yazılmıştır.

idi: Vilāyet merd olanlar hışm ve silāhıyla degüldür. Var atına bin ki sen henüz dahı şabīsın. Ne eyleyeceğin dahı bilmezsin. Ol aralıkda bir kūya nüzül idüp biri bir maḥalleye ve biri dahı bir maḥalleye koydılar. H̱āce Mevdūduñ mürīdleri eyitdiler ki: Biz gelmiş idük ki Aḥmedi vilāyetden çıkaralum. Şimdi bir kūyda bile konmuşuzdur. Bir āḥar fıkr itmek gerekdür. H̱āce Mevdūd buyurdi ki: Ben öyle mā‘kūl gördüm ki yarın Şeyḥūñ ḥidmetine varup ve kendüden ruḥşat alup girü ‘avdet idelüm. Mürīdleri eyitdiler ki: Biz dahı bir fıkr itmişüz ki yarın Qaylūle maḥallinde ki Şeyḥūñ aşḥābı dağılup kendü yalıñuz qalır. Ol maḥalde bir kaçımız senūñle bile varalum. Bir semā‘ eyleyelüm. Ol ḥinde kendüye bir nesne uralım. H̱āce gerçe mā‘kūl görmedi. Ve lākin bi’zzarūrī tab‘ıyyet idüp irtesi günki Qaylūle maḥalli gelüp Şeyḥūñ aşḥābı dağılup ḥādım ferş getürürdi ki Şeyḥ qaylūle ide. Buyurdi ki: Bir sâ‘at şabr eyle ki görilecek maşlahat var. Hemān-dem kapu daḳ olup ḥādım kapuyı açdıgında H̱āce Mevdūd bir alay-ı mürīdleriyle içerü girüp ve selām virdikden soñra semā‘ya başlayup na‘ra urmağa bünyād itdiler. Şeyḥū‘l-islām Ḥazretlerinin mürīdi var idi Sehlā-nām. Şeyḥ çağırdı ki yā Sehlā! Qandesin? Ol ise ‘uḳalā-yı mecānīnden şāḥib-i velāyet kimesne idi. Ol sâ‘at ḥāzır olup bunlara bir mertebeye na‘ra urdi ki cümle pabuçların ve şarıkaların bırakup ancak H̱āce Mevdūd yalıñuzca qaldı. Ve ‘azīm ḥacālet çeküp ve baş açup Şeyḥe istiğfāra geldi. Ve eyitdi ki: Şeyḥe rüşendür ki bu işde rızām yok idi. Şeyḥ eyitdi ki: “Pes niçün müvāfaḳat idüp geldün?” “Ḥaṭā itdüm, ‘afv buyurıñuz” diyü bunca ma‘zeret [26a] talebinden soñra şalavata müdāvemmet eyleyüp ‘ilme meşḡul ol ki ‘ilmsüz zāhid şeyṭāna maşhara olur. H̱āce Mevdūd qabūl idüp eyitdi ki: Dahı ne buyurursız Şeyḥ eyitdi ki: Kaçan ki taḥşīl-i ‘ilmden fāriḡ olasın. Kendü ecdāduñ ḥanedānı iḥyāsına muḳayyed ol ki ocaḡuñuz büyükdür. H̱āce eyitdi ki: Çün ki siz iḥyā-i ḥānedān emr itdiñüz. Teberrüken biri iclās buyurıñuz. Şeyḥ eyitdi ki “Berü gel.” Gelüp kendü yanında yaşıdığa tekye itdirüp üç def‘a buyurdi ki ‘ilm şartı ile ve üç gün şeyḥūñ ḥidmetinde iki üç ḥüddāmıyla qalup ve nice fevā‘idler kesb idüp ruḥşat alup ‘avdet itdi. Ve bundan soñra taḥşīl-i ‘ilme sa‘y idüp ve Belḥ u Buḥārā tarafına varup dört sene anda taḥşīl-i ‘ilm ve ma‘ārif-i ictihād idüp ve kendüden her yerde nice aḥvāller şādır olup Çeşte mürāca‘at itdi. Bu def‘a mürīd ve eḥibbā terbiye muḳayyed olup her taraftan kendüye gelürler idi. Şāḥ-ı Sincān ki isim u resmi ve laḳabı Rükne‘d-dīn Maḥmūddur. Kendüye gelüp kaç eyyām Çeştede ki ikāmet itdi.

Çeştede qazā-yı ḥāceti olduğunda ata binüp ve şāḥrāya varup ṭahāret ider idi. Ve dir idi ki: Çeşt, terābāt-ı evliyā ve menz-gāḥ-ı itḳıyādur. Ṭahārat itmek terk-i edebdür.

Ve dirler ki: Ol isim Ḥ̣ace-i Sincān idi. Ḥ̣ace Mevdūd ḥazretleri şāhlık lakabın kendüye erzānī görmegin Şāh Sincān diyü söylemege başlayup tefāhur iderdi. Ḥ̣acenüñ fevti tārīhi sene seb‘ u ‘ısrīn ve ḥamse mi’edür. Ve Şāh-ı Sincān iki sene soñra fevt olmışdur. Raḥmetu’llāhi ‘aleyhim.

Ḥ̣ace Aḥmed bin Mevdūd bin Yūsufu’l-Çeştī Kuddise sırruhu’l-‘azīz

Kibārdan olup pederi yerine oturdu. Ṭavā’ifüñ maḥbūli ve kāffe-i enāma mürüvvat ve şefkati mebzūl idi.

Dirler ki bir gice rü’yāsında Ḥazret-i şalla’llāhu ‘aleyhi ve sellemi görüp “Yā Aḥmed! Sen bize müştāk degül iseñ biz saña müştākuz. İrtesi üç kimesne ihtiyār idüp Ḥicāz seferine müteveccih oldı. Varup şerāyiṭ-i ḥaccı edā itdikden soñra Medīne-i münevvere ve Ravza-i muṭahhara-i Muşṭafaviyyeye ‘alā züvvārihā tuḥefu’t-teḥāyān ve’t-teslīmāta gelüp altı ay mücāveret itdi. Dirler ki: Bunüñ mücāveret ve müdāvet ve müvāzabetinden ḥadımlere güç gelüp rencide itmek isterler idi. Ravza-i Şerīfe-i Nebeviyye āşkäre bir şedā geldi ki kendüsini incitmeñüz ki ol bizüm müştāklarımızdandır.

[26b] Ba‘dehu andan Bağdāda gelüp Şeyḥ Şehābe’d-dīn-i Sühreverdī ḥānḳāhına konup ve ḥalīfe-i vakt çok ta‘zīm idüp ve bu dahı çok naşīhat itmişdür. Bir sırı²⁵⁵ iḥsān alup fuḳarāya bezl idüp Ḥorāsāna revāne olmuşdur. Tārīḥ-i vilādeti sene seb‘a ve ḥamse-mi’e ve fevti sene seb‘a ve seb‘in ve ḥamse-mi’edür. ‘Ömr-i ‘azīzleri seb‘in olmuşdur.

Ebu’l-Velīd Aḥmed bin Ebi’r-Recā Kuddise sırruhu

Herāt kıyeesinde Āzādan-nām kıyeyendür. ‘Ulūm-ı zāhir ve bāṭında ‘ālim idi. Ve Ḥazret-i İmām Aḥmed-i Ḥanbel şākirdi olup *Buḥārī*, *Şaḥīḥi* üstadından naḳl iderdi. Dirler māl-dār kimesne imiş. Cümle emvāl ve erzākın ḥadıṣ-i şerīf talebinde ve ḥac ve ḡazāya şarf itmişdür. Tārīḥ-i fevti sene işneyn ve şelāşin ve mi’eteyndedür.

Ebū İsmā‘īl-i ‘Abdu’llāh bin Ebī Manşūr Muḥammedü’l-Enşārī el-Herevī Kaddesa’llāhu Te‘ālā rūḥahu

Laḳabı Şeyḥü’l-islāmdur. Ve bu kitābda ba‘zı yerlerde ki Şeyḥü’l-islām diyü zıkr olunur. Bunlardur ve kendü Ebū Manşūr Mette’l-Enşārī evlādlarındandır. Ve Mette’l-Enşārī, Ebū Eyyüb-ı Enşārī oğlıdur. Ve Ebū Eyyüb şāḥib-i raḥl-i Ḥazret-i Resūlū’llāh şalla’llāhu

²⁵⁵ Sin ile yazılması gerekirken Sad ile yazılmıştır.

‘aleyhi ve sellemdür. Ol maħalde ki Medīneye hicret buyurdılar. Mette-i Enşārī Emīrū’l-Mū’minīn Hāzret-i ‘Oşmān Raḍiya’llāhu Te’ālā ‘anhūnūñ ḥilāfeti ‘aşrında Aḥnef bin Ḳays ile Ḥorāsāna gelüp Herātta ḳalup sākin olmuş idi.

Kendülerden naḳl buyururlar ki: Benüm pederüm Belḥde Şerīf Ḥamza-i ‘Uḳaylī ile olurdı. Bir gün bir ‘avrat gelüp dimiş ki: “Ebū Manşūra söyleñüz beni zevcelige ḳabūl itsün.” Pederüm Ebū Manşūr buyurmuş ki: “Ben hergiz zevce itmem.” ‘Avdet itmiş. Şerīf eyitmiş ki: “Belī sen zevce ideceksin ve senden bir evlād gelecekdür. Ammā ne evlād!” Ba‘dehū her ne gelüp ve benüm vālidemi tezvīc idüp ben zūhūra gelmişem.

Tārīḫ-i vilādetim Cum‘a günü maḡrīb vaḳtinde ve Şa‘bānuñ ikinci günindeki sene sitte ve tis‘in ve şelāşe-mi’edür. Ve vilādetüm faşl-ı bahār olmağın bahārdan ḡāyet maḥzūzam.

Kendü naḳl ider şabāvetimde aḳrabāmuzdan Ebū ‘Āşım beni evine getürüp ve önüme ta‘ām getürüp baña ḳavvāllık²⁵⁶ eylerdi. Bir ‘afife ve şālīḫā ḥātūnı var idi ki ihtişām ve velāyet şāḫibi idi. Eyitdi ki: Pīrimüz ya‘ni Ḥıdr ‘aleyhi’s-selām Abdu’llāhı görüp su‘āl itdi ki: Bu kimdür? Didim: Fülān kimesnedür. Buyurdi ki: Meşrıḳdan maḡribe deḡin kendü āvāzesi ile ṭolsa gerekdür. Şeyḫū’l-islām buyurur ki: Bu su‘āl itmek kendü vaḳtidür. Bilür ammā yine su‘āl eyler.

Ve yine buyurur ki: On dört yaşına deḡin mektebde okuyup [27a] ba‘dehu meclise getürür oldılar. Ve daḫı şabāvetde iken şi‘r söyledüm. Ġayriler ḫased iderlerdi.

Ḥāce Yaḫyā-yı ‘Ammāruñ aḳrābālarından bir uşāḳ var idi. Benüm böyle her istedigüm şi‘ri söyledigümi görüp varup pederine dimiş ki ‘Abdu’llāh her kim nice şi‘r istese söyler babası istemiş ki imdi bu beyti getür kendüye ‘Arapça buña nazīre söylesün. Gördim ki getürdi ve getürdüḡi beyti budur ki:

بیت²⁵⁷

روزی که بشادی گذرد روز آنست
دان روز دگر روز بداندیشانست

Ben daḫı sā‘atinde eyitdüm ki beyt-i ‘Arabī:

²⁵⁶ Kaf ile yazılması gerekirken kef ile yazılmıştır.

²⁵⁷ Bir gün neşeyle geçerse asıl gün odur, bil ki öteki gün kötü niyetlilerin günüdür.

شعر²⁵⁸

و يوم الفتى ما عاشه في مسرة
و سايره يوم الشقاء عصيب
دم الوصل ما رمت السعادة فالدُّجى
بتنقيص عيش الأكرمين رقيب

Ve bu beyti dahı iltimās itdiler ki:

فرد²⁵⁹

آب آید با جوی که روزی بوده
بن دخی دیدم که بالبدیهه

شعر²⁶⁰

عهدنا الماء في نهر فنرجو
كما زعموا رجوع الماء فيه

Ve bir vecîh şabî var idi. Mektebde birisi eyitdi ki: Bunuñ içün bir nesne söyleyin.

Eyitdüm ki:

شعر²⁶¹

لابي احمد وجه قمر الليل غلامه
وله لحظ غزال رشق القلب سهامه

Ve buyururlar ki: Benüm altı biñ beytim var ‘Arabî halk arasında. Ve bir gün hesāb itdüm ki yitmiş binüñ ‘Arabî beytinden ziyāde hātıramda var imiş. Ve şabāhlar Qur’ān okuyup ba‘dehu gelüp ders alurdum. Ve altı varak yazı yazup hıfz iderdüm. Ba‘de’z’zühr edibe varup meşq alup yazar idüm. Günümü bahş idüp evkātımden bir sā‘atimi zāyi‘ itmezdüm. Ve gice ile hadîş-i şerîf yazar idüm. Hattā ta‘āmı vālidem ağızıma götürüp qodıydı.

Hak Te‘ālā hazretleri baña bir mertebeye hıfz virmişdi ki her ne ki kalemüm altından giçse hıfz ider idüm. Ve üç yüz biñ hadîş-i şerîf hātıırımda vardur ve nice biñ isnādlarıyla.

Ve taḥşîl-i ‘ilmde niyyetüm dünyā içün degül idi. Allāh Te‘ālā içün ve nuşret-i sünnet Resūlu’llāh şalla’llāhu ‘aleyhi ve sellem içün idi. Ve bin hadîş-i şerifi üç yüz kimesne yazdım ki cümlesi Sünnî ve şāhib-i hadîş idi. Ve tāriḥ-i vefātı sene eḥadî ve şemānîn ve erba‘-mi’edür. ‘Ömr-i ‘azîzleri sene ḥamse ve şemānîn olmuş idi. Raḥmetu’llāhi ‘aleyh.

²⁵⁸ İnsan için esas gün, onu sevinç içinde yaşadığı gündür; buna eşlik eden sıkıntı günleri ise çetin ve ağır günlerdir. Karanlıkta, asil insanların hayatını gölgeleyip eksilterek mutluluk arayan kimse, gerçek anlamda sevgi ve kavuşmanın hakkını gözetken biri sayılamaz.

²⁵⁹ Su, bir zamanlar aktığı arkına yine gelir, ben de bunu bizzat, kendiliğinden (hazırlıksızca) gördüm.

²⁶⁰ Suyu bir zamanlar bir nehirde görmüştük bu yüzden söyledikleri gibi suyun yeniden o nehre dönmesini umarız.

²⁶¹ Ebû Ahmed’in hizmetkârının yüzü gece ayı gibi parlak, bakışları ise bir ceylanın bakışı gibi kalbi ok misali delip geçer.

H̱āce Hayrçe Kıddise sırruhu

Şeyhü'l-islām buyurur ki: Bu Hayrçe bir kimesnenüñ 'abdi idi. Kendüden nice ahvâller müşâhede itmekle âzâd idüp ol dahı gelüp Gâzurgâhda bir hücre yapup maķâm itdi. Şeyhü'l-islām buyurur ki: Ben bunuñ efendisi oğlun gördüm. Baña naķl itdi ki: Bir gün seyl gelmişdi. Ve kendü bir depe üzerine çıkup dir idi ki: Yâ Rabbi! Her kim ki senden [27b] aķçe isteye aķçe vir ve her kim ki māl u ğulām ve mülk isteye vir. Hayrçeye sen yitersin.

Ve kaçan ki bir haste veya bir marîz olsa idi Hayrçe yanına getürürler idi. Sûre-i Fâtîha okuyup üfürdiğü gibi rahat olurdu. Bir dānişmendüñ dişi aĝrıyup yanına vardı. Hayrçe *el-Hamd* okuyup üfürüp eyü oldı. Dānişmend eyitdi ki: Ey Hayrçe *el-Hamd* sen toĝrı ve şahîh okumazsın. Saña ta'lim ideyim. Didi var sen kendü kalbini taşhîh eyle diyü cevâb eyledi. Şeyhü'l-islām dir ki: Ben Haraķāniden işitdüm ki: *el-Hamd* okurdu. “Hā”yı “hā” okurdu. Ümmî olmaĝın okıyamaz idi. Huşûşā seyyid ü ğavş-ı rûzigâr idi. Raĥmetu'llāhi 'aleyh.

Ebū Naşr bin Ebî Ca'fer bin Ebî İshak el-Hirevî el-H̱āce Bādî Kıddise sırruhu

Zāhir ve bâtında 'ālim ve faķih-i rûzigâr idi. Kirmānda tevbesine sebep bu olmuş ki bir gün bir kimesne fetvâ istedi ki bir kimesne cüvānlıĝı eyyāmında ğazab yüzinden bir merkebe birkaç aĝaç urmuş ve ol merkeb yüz döndürüp lisāna gelüp eyitmiş ki: Ey H̱āce! Biz mazlûma bu hışmı itdün. Yarın bu hışmuñ 'uhdesinden nice gelseñ gerekdür. Bunu işitdükden berü o kimesne yigirmi senedür ki gice gündüz aĝlar ve hālā aĝlamakdan gözlerinüñ yaşı kana tebdil olmuşdur. Anuñ tahārati ve şalavâtı hükmi nicedür? Şeyh Ebū Naşr bu fetvâyı okudıĝı gibi düşüp bî-hüş oldu. Kaçan ki hüşa geldi. Ol kimesneyi görmege niyyet idüp vardığında meger fevt olmuş imiş. Nazar idüp gördi. Bir pîr-i nûrānî ve gözyaşı yerine kan gelüp yüzi üzre kurumış ve çehresi güler. Ebū Naşr bunuñ güldiĝüne ta'accüb idüp ve techîz ve tekfinine hâzır olup namāzın kıldılar. Ba'dehu Ebū Naşr 'avdet itdiĝünde aĝlayarak gelür iken bir pîre rāst gelüp eyitdi ki: Ne aĝlarsın? Meger Haķ Te'ālā âyetlerine muĥālefet mi itdün? Senüñ bu aĝladuĝuñ dāmeni yanmışlaruñ aĝlamasına beñzer, degül yüregi yanmışlaruñ. Ebū Naşr bunu dahı işitdüĝi gibi derd derd üzerine ve âteş âteş üzerine artup ve cümleden geçüp sefer u seyhāte çıķdı.

Ve dirler ki: Üç yüz pîre irişüp ve şöbet itmişdür. Ve Hâzret-i Hızır 'aleyhi's-selāmı dahı görüp Harem-i Ka'be ve Medîne ve Beytü'l-Maķaddesde çok riyāzât u 'ibādât idüp Herāta mürāca'at itmişdür. Ve yüz yigirmi dört yaşına girüp târih-i fevti sene ĥamse-mi'edür. Raĥmetu'llāhi 'aleyh.

**Ebū ‘Abdu’l-lāh-ı Muhtār bin Muḥammed bin Aḥmedü’l-Hirevî Ḳaddesa’llāhu sırrahu’l
‘azîz**

Kibâr-ı meşâyih-ı Herâtdur. ‘İlm-i zâhir u bâtında câmi’ olup kerāmât u velâyâtı [28a] nihâyetsüzdür. Mezârınuñ levhinde târiḥ-i fevti sene seb‘a ve seb‘în ve mi’eteyn yazılmışdır.

Ve kendü kelâmıdır ki: Ta‘âmı öyle yimek gerekdür ki sen anı yimiş olasın, ol seni yimeye, zîrâ ki eger sen yimiş olsan nûr olur. Ve eger ol seni yir ise cümle ḳurd olur. Ve’l-hâşıl her ne ḥalde olur ise bâtında ḥâlişan li-vechi’llāh olup ve ol fi’ilde niyyetüñ Ḥaḳ Sübhâne vü Te‘âlâ Ḥazretlerinüñ rızâ-yı şerîfiyle olup ve şer‘-i Resûlu’llāh şalla’llāhu ‘aleyhi ve selleme mütâbi‘îni ile ola.

Ve çok aşḥâb şâhibi idi ki her biri kerâmet ve velâyet mertebesinde nice ḥavârîḳ-ı ‘âdatları zâhir olmuşdı. Ebū Ya‘lâ bin Muhtârü’l-Aleviyyi’l-Hüseynî raḍıya’llāhu Te‘âlâ ‘anh daḥı kendü aşḥâblarından olup keşf-i kerâmet şâhibi ve Seyyid-i İmâm dimekle meşhûr idi. Raḍıya’llāhu ‘anh.

Şeyḥ Ebū Zeri Būzcânî Ḳuddise sırruhu

Şeyḥü’l-islâm naḳl buyurur ki: Şeyḥ Ebū Zeri görmüş bir âdem gördüm. Dir idi ki Būzcânda bir medrese var idi ki Şeyḥ Bū Zeri ol medrese sükkânına evliyâ dir idi. Ben daḥı bir gün o medrese ḳapısında idüm. Ve uyumuş idüm. Ḥâdim dışara çıkdıḡunda su’âl itdi ki: O medrese içinde olan tut ağacın depret. Ḥâdim daḥı depretdügi gibi her dökülen evrâḳ meskûk aḳçe olup şeyḥe götürdi. Şeyḥ buyurdi: Var bâzârdan ta‘âm alup getür.

Sultân Maḥmûduñ babası Sebûktigin ki sene seb‘a ve şemânîn ve şelâse-mi’ede fevt olmuşdur. Bir gün Şeyḥüñ yanına gelüp kendüye çok dürüst naşîḥatler itdi. Ve Sultân Maḥmûd ise ol vaḳitte henüz tıfl idi. Kendüye ziyâde iltifât ve şefḳat idüp yanına alup bu beyti oḳudı:

شعر²⁶²

يعرفنا من كان من جنسنا
و سائر الناس لنا منكرون

Ve bu daḥı kendü eş‘ârıdır:

شعر²⁶³

تو بعلوم مرا دیدی
دیدي آنکه بعیب بخیري

²⁶² Bizimle aynı tabiattan olanlar bizi tanır, diğerk bütün insanlar ise bizi inkâr eder, kabul etmez.

²⁶³ Sen beni ezelden beri tüm kusurlarımla bildin ve öylece kabul ettin. Ben hâlâ o kusurlarla aynı kişiyim; o zaman senin başlangıçta beğendiğini şimdi reddetme.

تو بعلم آن و من بعيب همان
رد مکن آنچه خود پسندیدی

Şeyhü'l-İslâm Ahmed en-Nāmıkî Kıddise sırruhu

Künyeti Ebū Naşr Ahmed bin Ebi'l-Hasendür. Ve Cerîr bin 'Abdu'llâh el-Becelî evlâdlarındandır. Rağıya'llâhu 'anh. Ve mezbûr Cerîr, Hazret-i şalla'llâhu 'aleyhi ve sellemün dâru'l-bekāya intikâl buyurdukları eyyâmlarda imāna gelmişdür. *Qale rağıya'llâhu Te'ālā 'anh: Mā hâcebenî resûlu'llâhi şalla'llâhu 'aleyhi ve sellem münzû eslemtü ve lārānî illā tebesseme fî vecihî.*²⁶⁴

Ve Şeyh Mümî ileyh hazretlerinün kırk iki evlâdı olmuşdur. Otuz tokuzu oğlan ve üç kız. Ve ba'de'l-vefât kızlarıyla on yidi oğlı kalmışdur. Ve oğullarınun on dördü [28b] 'âlim [u] 'âmil u kâmil ve şâhib-taşnîf ve velâyet ve muhtedâ ve pîşvâ olmuşlardır.

Kendü ümmî idi. Yigirmi iki yaşında tevfiğ-i refikî olup cümleden tayıb olup tağlara düşüp on sekiz sene riyâzatdan sonra ki kırk yaşına girdi. 'İlmü'd-dîni kendüye keşf olup halk arasında fâş oldu. Ve 'ilm-i tevhid ve ma'rifet ve sırr-ı hikmet ve reviş-i tarikat ve esrâr-ı hakikatde üç yüz kâğıddan ziyâde taşnîf itmişdür ki bir 'âlim u hakim aña i'tirâz ve dahl idememişdür. Ve bu taşnîfleri cümle âyât ve ehadîs-i beyyüne ile muqayyed ü mü'eyyeddür.

Ve Şeyh Zahîrî'd-dîn-i 'İsâ evlâdlarından biridür. Nakl ider ki: *Rumûzu'l-Hakâyık*-nâm kitâbda getürmüşdür ki: Pederüm Şeyh hazretleri âhir-i 'ömrine degin altı biñ kimesne elinde tevbe itmişdür.

Şeyh Ebū Sa'id-i Ebu'l-Hayrda bir hırka var idi ki Hazret-i Emîru'l-mü'minîn Ebî Bekrî's-Şiddîk rağıya'llâhu Te'ālā 'anhün hırka-yı mübâregi idi ki 'an'ane ile kendüye irişmişdi. Vefât-ı eyyâmlarında kendüye gösterdiler ki hırka-yı Ahmede teslim ile bu dağı oğlı Ebū Tâhire sipâriş itdi ki benüm vefâtımdan sonra birkaç sene bir uzun boylu, nevhat, gök gözlü ki ismi Ahmed ola. Sen yârân ile oturur iken hânîkâha çıkar gelür. Zinhâr ki ol hırka aña teslim eylesin. Kaçan ki Hazret-i Şeyh Ebū Sa'id Kıddise sırrununun rihleti qarib oldu. Oğlı Ebū Tâhirün gönlünden geçerd ki velâyetin kendüye vire. Şeyh gözin açup eyitdi ki: Ol velâyet ki sen ister idün, gayrıya virdiler. Ve meşihat 'ilmin gayrınınun kapısına dıkdiler. Ve ol hizmet ki bizde idi. Âhire sipâriş buyurdılar. Kimesne ne hâl idigün bilmedi. Tâ ol maḥale degin ki birkaç seneden sonra bir gice Ebū Tâhir pederin rü'yâda gördi ki ta'cîl üzre bir yire gider. Eyitdi

²⁶⁴Ben İslâm'a girdiğimden beri Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) bana hiçbir şeyden dolayı itap etmedi, bana baktığında da ancak yüzüme tebessüm etti.

ki: Yā Şeyh! Nedendür bu ta‘cîl? Şeyh buyurdi ki: Sen dahı gel ki kûţbu’l-evliyā geliyor. Uyanup irtesi idi ki hānķāhda oturur iken Aḥmed gelüp selām virdi. Ebū Ṭāhir bildi ki pederinüñ vaşıyyeti olan ādemden envā‘i i‘zāz ve ihtirām idüp ve lâkin muktezā-yı beşeriyet ile hırķa teslîminde tereddüd iderdi. Aḥmed eyitdi: “Ey H̄âce emānete hıyānet cāyız degüldür.” didigünde Ebū Ṭāhir mesrūr olup varup hırķa getürüp Aḥmede geyürdi. Rivāyetdür ki ol hırķa-i şerîfî yigirmi iki kimesne geydi. Tā ki Şeyhü’l-İslām Aḥmed Ḳuddise sırruhu’l-‘azîze irişdi. Ve naḳldür ki Şeyh Ebū Sa‘îd ḥazretlerinüñ irâdetleriyle kırķ kimesne velî olmışdur ki cümleden biri Şeyhü’l-İslām Aḥmed ve biri dahı [E]bū ‘Alî-i Fārmididür.

Ve Şeyhü’l-İslām Aḥmedden su‘āl itdiler ki: Sende [29a] olan ḥālât ve maḳāmâtı hiçbir evliyādan ne işitmişüz ve ne gördük. Buyurdılar ki: Biz riyāzat eyyāmlarında cümle evliyā’u’llāh eyitdükleri riyāzâtı yirine getürüp izdiyād dahı itdük. Ḥaḳ Sübhānehu ve Te‘ālā kendü faẓl u keremi ile anlara bu agende²⁶⁵ virdigün bir yirden Aḥmede virdi. *Hāzā min faẓli rabbî*.²⁶⁶

Ve cāmi‘-i maḳāmāt-ı Ḥazret-i Şeyh naḳl buyurur ki: Şeyhün bidāyet-i ḥālinde su‘āl itdüm. Buyurdılar ki: Yigirmi iki yaşımda idüm ki Ḥaḳ Sübhānehu ve Te‘ālā baña tevbe-i kerāmet itdi. Ve tevbeye dahı sebep ol idi ki ba‘zı kimesneler ile fısķa muḳayyed idüm. Meclis devr-i nevbeti baña irişdikde emîr-i meclisimüz olan kimesne ḥāzır degül idi. Ve ḥarîflerimüz devr-i ṭaleb iderler idi. Ben eyitdüm ki: Bir miḳdārcık şabr eyleñüz emîr gelsün devre başlayalum. Anlar eyitdiler ki: Biz tavaḳķuf idemezüz, tahammül güç gele, diyü ibrām itmeleriyle ben dahı devre başladum. Bir miḳdārdan soñra emîr gelüp devr itmeme irişmişdi. İḳtizā itdi. Meclis devrin bizüm menzilümüzde ideler. Kaçan ki menzirimüze geldiler. Bulunan ṭa‘ām ne ise ihzār olunup ve kendü menzilümüzde kırķ küp ḥamr şaḳlardum. Ḥamr içün köylere ādem gönderdüm. Cevāb getürdiler ki: Köylerde bir ḳatre ḥamr ḳalmayup boşalmış. Bu aḥvāle ta‘accüb idüp ve kimseyi āgāh itmedüm. Ve āḥar yerden bir miḳdār ḥamr bulup önlerine koyup ve menzirimüze bir miḳdā[r]²⁶⁷ḥamr dahı pinhān eylemişdüm. Varup getürmek içün bir merkebe binüp revāne oldum. Varup destileri ṭoldurup merkebe yükledüp gelür iken merkeb yürümede kāhillik idüp yürüme istemedükçe ḍarb iderdüm, tîz yürüye. Nāgāh güşuma bir şadā-yı ‘aẓîm geldi ki: “Ey Aḥmed! Bu merkeb nice bir rencide ḳılırsın. Ḥareket itmemege biz emr eyledük. Emîr-i meclis bî-tahammüldür, ‘özrimi ḳabûl itmeyeler

²⁶⁵ Dolu, doldurulmuş anlamlarına gelmektedir.

²⁶⁶ Bu Rabb’imin fazlındandır. (Kur’an-ı Kerim, 27/40).

²⁶⁷ Rı harfi unutulmuştur.

diyü ta‘cıl idersin. Yâ bizden niçün ‘özl istemezsin ki kabûl eyleyüz?” Bunu işitdigüm gibi yüzümü yerlere sürüp tevbe itdim ki min-ba‘d dahı hamr içmeyem. Ve didüm: “Yâ Rabbî! Ol deñlü ihsân eyle ki bu merkeb yürüyüp ma‘hûdi anlara irişdürüp yanlarında hacâlet çekmeyem.” Gördüm ki merkeb harekete başladı. Kaçan ki varup getürdigüm hamrı önlerine koddum. Baña kadeh şundılar. Ben eyitdim ki: “Tevbe itmişem.” Üzerime gelüp eyitdiler ki: “Bizi masharalığa alma! Bu ne sözdür? Al!” diyü birbir ibrâm ve ilhâha başladılar. Yine bir şadâ işitdüm ki: “Ahmed! Kadehi al! Ve bir miqdârını iç! Ve gayrısını anlara tattu!” Ben dahı alup taddum ki emr-i Haq ile şehd-i şeker olmuş ve ol [29b] kadehden cümle huzzâr-ı meclise taddurdum. Her biri ol sâ‘at tevbe vü istigfâr idüp çekilüp gitdiler. Ve ben dahı vâlih ve hayrân olup tağlara ve şahrâlara yüz tutup²⁶⁸ ‘ibâdet ve mücâhedet ve riyâzata meşgûl oldum. Birkaç müddet bu hâl üzere iken bir gün hâtırıma geldi ki: “Ey Ahmed! Haq Te‘âlâ tarîkate böyle mi giderler ki sen gidersin? Bir âlâ şâhib-farz-ı ‘iyâlî bırakmışsın ki anların nafaqaları zimmetüne vâcibdür. Ve yine fikr itdüm ki o da sâyir erzâkdan mâ‘adâ kırk ‘adet hamr küpleri var. Anı şatup nafaqa itsünler. Ol halde ve fikirde idüm ki huşur itdi ki: Yâ Ahmed! Eyü ehl-i tarîksin ki tevekkül ve ümîdi hamra idersin. Yolu yitirüp galaş olmuşsın. Niçün tevekkül Haq Sübhâne ve Te‘âlâ hazretlerine itmezsin ki kendü keremi ile senün şâhib-farzlarıña hazâne-i fazlından rızq vire ki haqîkatde Rezzâk “O” dursun. Hamr küplerine ümîd dutarsın. Hemân şafrâ başuma urup bî-hod ve hayrân tağdan inüp şehirde eve varup ve ol küpleri bir bir kırmağa başladum. Subaşıya haber virdiler ki Ahmed tağdan dîvâne gelüp bu evzâ‘yı idiyor diyü subaşı dahı âdem gönderüp beni getürüp ahur içinde habs itdi. Ben dahı oturup ellerimi birbirine urup bu beyti okurdum:

بیٔ 269

استر بخراس می‌بگردد صدکرد
تو نیز ز بهر دوست گردی درکرد

Hemân atlar yimekten başların kaldırup ve gözlerin oğup ve yaşlar akıdup ve başların dîvârlara urmağa başladılar. At hizmetkârı böyle görüp varup subaşıya haber virdi ki bir dîvâne getürüp ahura koymışlar. Cümle atlarım yimekten ve başların dîvâra urup subaşı gelüp bu hâlî görüp benden ‘özrin istedi. Andan çıkup yine tağ tarafına mürâca‘at itdüm. Ve nice sene anda kalup bir yire varmadum. Ve Haq Sübhânehu ve Te‘âlâ kendü fazl u keremi hazînesinden

²⁶⁸ Dal ile yazılmalyken tı ile yazılmıştır.

²⁶⁹ Katır nasıl değirmen çevresinde dönüp duruyorsa sen de dostun hatırı için o şekilde çalışıp gayret göstermelisin.

şāhib-farzlarumuñ her birine yevmi bir batmān buġdāyı erzānī vü ‘ināyet iderdi ki şabāh alkup yaşdıqları kenārında mevcūd bulurlardı.

H̱āce Ebu’l-Kāsım-ı Kürd, bir mālđār kimesne idi. Kendü naql ider ki bir aḥvāl ḥudūşıyle cümle māl elimden ıkup faķır oldum. Ve ḥic kimesneyi bilmez idüm. Aḥvālüm mükedder olup her rüz ‘ulemā ve meşāyılı ḥidmetlerine varup istimdād ve himmet talep ider idüm. Ve ḥalka ‘arz-ı ihtiyāc idemeyüp bu renc ḥātır ile mescide varup oturur idim ki bir Pır gelüp iki rek‘at namāz kılup ba‘dehu yanuma geldi. Bir Pır-i nūrānī [30a] vü mehīb kimesne idi. Kendünden baña ‘azīm heybet müstevlī oldu. Ve yanumda oturup baña eyitdi ki: Niçün elem-zedesin? Ben daḥı serkeştim. Ḥikāyet eyitdüm. Buyurdu ki: Bu taġda Aḥmed bin Ebi Ḥasan nām kimesne var. Bilir misün? Didüm: Benüm aṭ‘ī u adīm dostumdur. Eyitdi ki: İmdi anuñ yanına var ki sāhib-i velāyet kimesnedür. Evvelā kim derdiñe bir dermān eyleye. İrte oldu. Ben de alkup yanuna ıktım. Ve selām virdüm. ‘Aleyk alup aḥvālimi su‘āl itdi. Keyfiyet-i aḥvālimi takrır itdüm. Buyurdi ki: Bira gündür göñlüm seni ārzū idiyor bildüm ki işüñ düşmüşdür. Var imdi ḥātırıñ ḥoş tut Allāh Te‘ālā āsān eyleye. Bu gice münācāt ideyüm. Görelüm ne cevāp gelür. İrtesi yine şabaḥdan yanına vardım. Beni gördügi gibi eyitdi ki: Berü gel ki Ḥā Sübhānehu ve Te‘ālā senüñ işiñü āsān itdi. İmdi kifāfüñ içün a ae gerek? Didüm: Dört dānek. Buyurdi ki: Seni bu aşa ḥavāle itmişdür. Her gün gel ve bu aşdan al. Fuṣalā-yı ‘aşr bu bābda bir beyt dimüşdür:

بو الفاسم کرد شد چو یکسر مضطر²⁷⁰
بگشاد بر و کرامت احمد در
کردند حواله کفافش بحجر
هر روز چهار دانگ می می بر

aan ki ol aşuñ yanına vardım. Gördüm ki bira ae kenārında dökölmiş turur. Alup Şeyḥün yanına geldüm. Eyitdüm ki Yā Şeyḥ! Ben şimdi Pır olmuşam ve şabī evlādlarum var. aan ki ben ölürem, anlaruñ aḥvālī ne var? Buyurdi ki: Tā ḥıyānet itmeyeler, anlara daḥı bu aeyi her gün almak müyesser olur. Ebū el-Kāsım ḥayatda olduka gelüp her gün ol aeyi ḥāzır bulup alur idi. Ve kendüden şoñra evlādları daḥı bira müddet alup bir gün birisi ḥıyānet itmesiyle munatı‘ oldu. Raḥmetu’llāhi ‘aleyh ve rızā’ en kāmilen uddise sırruhu.

²⁷⁰ Ebū’l-Kāsım Kürd tümüyle darda kalınca Ahmed ona cömertlik kapısını açtı, geçimliġi taşa bağlandı ve o taş vasıtasıyla her gün dört paylık miktar kendisine gönderildi.

Şeyh Ebū Tāhir-i Kürd Kaddesa'llāhu Te'ālā sırrahu

Hazret-i Hıdr 'aleyhis-selām ile şöhetler itmişdür. Şeyhü'l-islām nakl ider ki: Şeyhü'l-islām Aḥmedüñ ziyāde muvānesetleri var idi. Şeyhü'l-İslām nakl ider ki: Bir gün gönlüm zerdālū ārzū itdi. Gönlüme bir sene va'de virdüm. Kaçan ki bir sene tamām oldı. Eyitdi ki: Benüm va'düm tamām oldı. Senüñ va'düñ nice oldı? Ben daḥı pederümden qalmış bir zerdālū ağacı var idi. Yanuna vardum. Anda bir çaḳal zerdālūdan yemiş ve bir dānesin bütün çıkarmış. Ben alup pāk itmek ister iken nefsum eyitdi: Yā Aḥmed ne eylersün? Ben eyitdüm ki: [30b] Bunı pāk idüp saña virsem gerek. Bundan ğayrı yok. Eyitdi ki: Şimden girü 'ahdim olsun ki daḥı ārzū itmeyem. Hemān anı baña virme didüm. Şimdi inşāfa geldüñ ve ağaçdan bu def'a birkaç dānesin düşürüp birkaçın yuyup ve bir kaçın Şeyh Ebū Tāhire götürdüm ve öñine qodum. Şeyh bir miqdār bakup eyitdi ki: Yā Aḥmed bize vaḳf zerdālūsin getürmişsün. Didüm Yā Şeyh! Vaḳf degüldür. Pederümden qalmış mülk ağacıdur. Elü ile düşürdüm. Didi ki: *Bāreka'llāh* vaḳf zerdālūsi getürürsin ve mülkimdür, dirsın. Ben daḥı edeb ri'āyet idüp ve gönlümden Cenāb-ı Bārīye münācāt iderdüm ki: Yā Rabbī! Sen 'Ālimsin ki bu zerdālū benüm babamdan qalmış mülk ağacındandır. Bu aḥvālī kendüye keşf eyle. Bir sā'atden soñra Şeyh oğluna eyitdi ki: Var süriden bir qoyun getür ve boğazlayup Aḥmed içün bir t̄ā'am müheyyā eyle ki ol qoyun Şeyhüñ qoyunlarından degüldür. Yime! Ben daḥı ḥātıruma geleni söyledüm. Ve oğlan çağırup qoyunuñ şaḥtın su'āl itdi. Oğlı didi ki: Sürü uzak idi. Kaşşābdan aldum. Kaşşābı çağırup su'āl itdiler. Didi ki: Bu qoyun subaşınıñ zımman aldığı qoyunlaruñ etidür ki boğazladum. Bir miqdārın yine subaşıya getürdiler. Ve mā'adāsın bunda getürdiler. Şeyh başın aşāğa şalup ve ben qalkup bir şavm'a var idi ol semtlerde varup içine girdüm ve oturup ve baña 'ārız olup ağlayup eyitdüm ki: Yā Rabbī! Benüm içün bir mūnis daḥı qalmadı. Bir Pīrimüz var idi ki anuñla hem-şoḥbet idüm. Aña daḥı varacaḳ yüzüm qalmadı. Gördüm ki Şeyh daḥı çıkageldi. Göñülden eyitdüm: Yā Rabbī! Qoyunuñ aḥvālın nice keşf itdüñ ise zerdālūñuñ daḥı keyfiyeti öyle keşf ola. Bu fikirde iken Hazret-i Hıdr 'aleyhi's-selām daḥı zāhir olup eyitdi ki: Yā [E]bā Tāhir! Aḥmedüñ mülkin vaḳf itdüñ ve şüpheli qoyun etin ḥelāl didüñ. Bunı kimden ta'līm itdüñ? İmdi Aḥmede senüñ ḥiç daḥlüñ olmasun ki anuñ pāyesi merātibün-'aleyhdür. Raḥmetu'llāhi 'aleyh.

Hüccetü'l-İslām Muḥammed bin Muḥammed el-Ġazzālī Kuddise sırruhu

Künyeti Ebū Ḥāmid ve lakabı Zeynü'd-dīndür. Taşavvufda intisābı Şeyh Ebū 'Alī Fārmidiyedür. Ve kendü buyurmuşdur ki: *Leḳad semi'tü's-Şeyḥe Ebā 'Aliyyi'l-Fārmidiyye*

ḳaddesa'llāhu Te'ālā rūḫahu inneḫü ḳāle inne'l-esmā'e't-tis'ate ve't-tis'ine teṣīru evṣāfen li'l-'abdi's-sāliki ve hüve yaṣḍifi's'-sülūkı ğayru vāşılı.²⁷¹

Ve kendü evāyil-i ḫālinde Tūs ve Nişābūrda taḫşil-i 'ilm ve tekmi'l-i kemāle meşğul olup ba'de Nizāmü'l-mülk ile mülākāt [31a] idüp kendüye i'timād ve i'tibār buldurmuşdur. Ve Nizāmü'l-mülk meclisinde olan füzalā ile def'āten münāzara ve mücādelesı vāḳı' olduğda cümleye ğalebe iderdi. Kendüye Bağdād içre sâkin olmuşdur. 'Irak ḫalkı cümle şifte vü firifte ya'nî meftun u ḫayrânî olup ḳadr-i bülend ve menzîl-i ercümend olup ba'de ihtiyārî ile cümlesin terk idüp tarîḳ-i zühd u vera' ile muḳayyed oldu.

Sene şem'an ve şemânîn ve erba'-mi'ede ḥacc idüp mürāca'atında Şāma gelüp birkaç müddet dahı anda sâkin olup Ḳudüs-i Şerife vardı. Ve andan Mışra çıḳup ve İskenderiyede birkaç eyyām eglenüp yine Şama 'avdet itdi. Ve birkaç eyyām Şāmda dahı eglendikden soñra vaṭanına mürāca'at idüp ve ḫalkdan 'uzlet idüp kendü ḫālete meşğul oldu. Ve kitāplar taşnîf itmege başlayup *İḫyā-i 'Ulūm* gibi ve *Cevāhirü'l-Ḳur'ān* ve *Tefsîr-i Yāḳūtü't-Te'vîl* ve *Mişḳatü'l-Envār* gibi kırk mücelled kitāb tasnîfleri var meşhûr ve müta'arif olan kitāblardan.

Bundan Nişābūra 'avdet idüp Nizāmiyye-i Nişābūr medresesinde derse meşğul oldu. Birkaç müddetden soñra yine vaṭanına mürāca'at idüp şüfiyûna ḫānḳāh ve talebeye medrese binā itdi. Ve baḳiyye-i 'ömrin vezāyif-i ḫayra tevzî' idüp ḫatm-i Ḳur'ān gibi ve şoḫbet-i erbāb-ı ḳulüb ve tedris-i 'ulūm gibi. Aña civār-ı raḫmet-i Bāriye rıḫlet itdi. Tāriḫ-i fevti rābi'-i 'aşer Cemāzi'l-āḫir. Sene ḫamse ve ḫamse-mi'edür. Raḫmetu'llāhi 'aleyhim dā'imen.

Ve ekābir-i 'ulemādan biri naḳl ider ki: Bir gün Mekke-i Mükerrerede beyne's'salāteyn Ḥarem-i Şerife vardum. Aḫvāl-i faḳr ve vecdden baña bir ḫāl irişüp bir yerde durup ve oturamaz idüm. Ve bir yer arar idüm ki bir sâ'at varup istirahat ideyim. Ḥaremden olan ribātlara varup saĝ tarafda bir ev yanında düşüp ve elümi başum altına dayadum tā ki uyumayup naḳz-ı vuzū' olmaya. Nāĝāḫ gördüm ehl-i bid'atlardan bir kimesne ki bu ḫāliyle meşhûr idi. Gelüp ve ol ḫānḳāh ḳapısı öninde seccāde şalıp cebninden bir levḫ çıkardı. Ben öyle anladım ki taş idi ve yazılmışdı. Anı öpüp ve sücüd yerine ḳoyup namāza başladı. Ve secde anuñ üzerine idüp yine cebine ḳodı. Ben anı gördigümde gönlüme çok kerāhet gelüp eyitdim ki: N'olaydı Sultān kevneyn ve Beytü'l-Ḥarameyn ve İmāmü'l-Ḳıbleteyn ve Şefi'i min fi'd'dāreyn şalla'llāhu Te'ālā 'aleyhi ve sellem ḫazretleri göreydi. Bu fikirde iken ğalebe-i nevm olup

²⁷¹ Şeyh Ebû Ali el-Fârmedî'yi (Allah ruhunu mübarek kılsın) şöyle derken işittim: Allah'ın doksan dokuz ismi, sâlik kul için sıfatlara dönüşür fakat o, sülûkte henüz (maksada) ulaşmış değildir.

beyne'n-nevm [31b] ve'l-yaķazayla gördüm ki bir büyük şahrā imiş ve halk tırmışlar. Ve her birinüñ ellerinde birer mücelled kitāb var. Ve cümlesi bir kimesnenüñ karşıısına geldiler. Birisinden bunları su'al itdüm. Didi ki: Bu Hāzret-i Sultānu'l-enbiyā Muḥammedü'l-Muṣṭafā şalla'llāhu 'aleyhi ve sellem ḥāzretleridür ki bunda oturup ve bunlar aşḥāb-ı mezāhiblerdür ki gelmişlerdür. İsterler ki kendü kitāblarından 'aķāyid [u] mezāhibleri Hāzret-i şalla'llāhu 'aleyhi ve sellem okuyup mezāhib ü 'aķāyidlerin taṣḥīḥ eylerler. Anı gördüm ki bir kimesne ilerü geldi. İmām-ı Şāfi' ḥāzretleridür. Elinde bir kitābı var. Dā'ire içre girüp Hāzret-i şalla'llāhu 'aleyhi ve sellemüñ karşıısına gelüp selām virüp Hāzret-i şalla'llāhu 'aleyhi ve sellem daḥı cevāb virüp “merḥabān” diyüp ba'de İmām ḥāzretleri daḥı karşıısında oturup kendü kitābıñı mezḥeb ve i'tikādı bābında idi, okudı. Andan sonra bir kimesne daḥı geldi. Didiler Ebū Ḥanīfe raḍıya'llāhu 'anh ḥāzretleri idi. Ol daḥı anuñ yanına oturup kendü mezḥeb ve i'tikādı olan kitābından okudı. Ve bunlarcılayn mezḥeb şāhibleri bir bir gelüp kitābların okudılar. Tā kim kimse kalmadı. Her kim ki 'arż-ı mezḥeb idüp kitābın okur idi birbiri yanına otururlar idi. Nāgāh Revāfızdan biri geldi. Ve elinde birkaç cüz'ü var cildsiz ve kendü mezḥeb ü 'aķāyid-i bāṭılāsı yazılmış. İstedügi dā'ireye girüp ol daḥı cüz'lerin okıya. [Hāzret şalla'llāhu Te'ālā 'aleyhi ve sellemüñ yanında olanlar ellerinden cüz'lerin]²⁷² alup yabana bıraḡup ve kendüsi ihānetler ile sürdi. Ben daḥı gördüm ki kimse kalmayup fāriḡ oldılar. İlerü vardum. Ve elümde bir mecelle kitāb var. Çaḡırdum ki: Yā Resūlu'llāh! Bu kitāb benüm i'tikādum ve ehl-i İslāmuñ i'tikādıdır. Eger izn-i şerīf olur ise okıyayım. Hāzret-i Şalla'llāhu 'aleyhi ve sellem buyurdı ki: Ne kitābdur? Didüm ki: *Ḳavā'idü'l-'Aķāyid*dür ki Ġazzālīnün taṣnīfidür. Baña izin virdiler. Başladum kitābuñ evvelinden okuyup ol maḥalle geldüm ki Ġazzālī dir ki: *Va'llāhu Te'ālā ba'se'n-nebiyye'l-ümmiyye'l-Ḳureyşıyye Muḥammeden şalla'llāhu 'aleyhi ve sellem ilā kāffeti'l-'Arab ve'l-'acem ve'l-cin ve'l-ins.*²⁷³ Bu maḥalli okudıḡum gibi Hāzret-i Sultān-ı Enbiyā şalla'llāhu Te'ālā 'aleyhi ve sellemüñ beşere-i mübāreklerine beşāšet gelüp tebessüm zāhir oldı. Kaçan ki na't u şıfatlarına irişüp okudum. Baña iltifāt idüp buyurdı ki: “Eyne'l-Ġazzālī?”²⁷⁴ İmām-ı Ġazzālī ise anda ḥāzır idi. Tırup eyitdi ki: “Ġazzālī benüm Yā Resūlu'llāh!” diyüp Ġazzālī daḥı mübārek elin öpüp yüzine ve gözlerine sürüp yine varup oturdı. [32a] ammā Hāzret-i şalla'llāhu Te'ālā 'aleyhi ve sellem benüm okudıḡum *Ḳavā'idü'l-*

²⁷² Bu kısım derkenarda geçmektedir.

²⁷³ Allah Teâlâ, ümmî, Kureyşli Peygamber Muhammed'i (sallallahü aleyhi ve sellem) bütün Araplara, Acemlere (Arap olmayanlara), cinlere ve insanlara gönderdi.

²⁷⁴ Ġazzālī nerede?

‘*Ak̄āyide*’ eyitdi ki: “İstibşārı birinüñ kırā’etinde itmemişdür. Kaçan ki uyandım, gözümde dahı ‘alāmet var idi bu gördüklerimden.

Şeyh Ebu’l-Hasen-i Şāzili kaddesa’llāhu Te’ālā rūhahu ki kendü zamānınınuñ k̄utbı idi. Gördüğü vākı ‘adan böyle haber virür ki: Hāzret-i şalla’llāhu ‘aleyhi ve sellem, İmām-ı Ġazzālī ile Hāzret-i Musā ve ‘İsā ‘aleyhimā’s-selāma tefāhur itmişdür. Ve Ġazzālīnün münkerlerine Hāzret-i şalla’llāhu ‘aleyhi ve sellem ta’zīr emr idüp ölünceye degin bedenlerinde ta’zīr için urulan savtuñ²⁷⁵ eşeri t̄urur idi. *Kaddesa’llāhu ervāhihim vece’alel cennet-i me’vāhum.*²⁷⁶

Şeyh Aḥmed-i Ġazzālī Kuddise sırruhu

Ebū Bekr-i Nessācuñ aşḥābındandır. Bī-naẓīr, iltifāt u taşnifātı ve risāleleri var. Cümleden biri *Risāle-i Sevānīḥ*dur ki Şeyh Faḥre’d-dīn-i ‘Irāķī Raḥmetu’llāhi Te’ālānuñ *Leme’atı* anuñ süneninde vākı ‘olmuşdur. Nice ki *Leme’atı*ñ dībācesinde dir: Ammā ba’de bu birkaç kelime-i merātīb-ı ‘ışık beyānında sünen-i *Sevānīḥ* ile zübān vaktinde imlā olunur. Ve *Sevānīḥ*ñ fuşüllerinden biri budur ki: Ma’sūḳ cümle ḥalde ḥod ma’sūḳdur. Pes istiḡnā, anuñ şıfatıdır. ‘Āşıka dā’imā ma’sūḳ gerekdür. Pes iftikār şıfatı olmuş olur. Ve ma’sūḳa hīç nesne lāzım degüldür. Pes şıfatı istiḡnādur.

Bir gün va’z meclisinde ḳadı bu āyet-i kerīmeyi okur idi ki “*Kul yā ‘ibādiye’llezīne esrafū ‘alā enfüsihim lā-taḳneṭū min raḥmeti’llāh*”²⁷⁷ Buyurdi ki: *Şerrafehüm biyāi’l-izāfeti ilā nefsihi bi-ḳavlihi yā ‘ibādī şümme enşede.*²⁷⁸

Bir gün kendüden, birāderi Ḥüccetü’l-İslām ḥāzretleri [içün] su’āl itdiler ki: “Ḳandadır?” Buyurdi ki: “Ḳan içredür.” Su’āl eyleyen kimesne kendüyi arayup cāmī’de bulup Şeyh Aḥmedün sözine ta’accüb itdi. Ve bu sözi Ḥüccetü’l-İslām ḥāzretlerine naḳl itdigünde buyurdılar: “Toḡrı söylemişdür ki ben ol maḥalde istiḥāzadan bir mes’ele fikrinde idüm.”

Ḳazvīn şūfilerinden bir şūfī Tūsa varup Ḥüccetü’l-İslām ḥāzretlerine geldikde birāderi Şeyh Aḥmed ḥāzretlerinden ve aḥvālinden su’āl buyurdi. Şūfī dahı bildüğü miḳdār haber virdi. Buyurdi ki: “Kelimātından hīç nesne var mı?” Eyitdi ki: “Bir cüz’ var.” Çıkarup ḥuzūrına ḳodı.

²⁷⁵ Kamçı anlamına gelmektedir.

²⁷⁶ Allah onların ruhlarını kutlu kılsın ve cenneti onlara sığınak/mekân eylesin.

²⁷⁷ De ki: “Ey kendilerinin aleyhine aşırı giden kullarım! Allah’ın rahmetinden ümidinizi kesmeyin. (Kur’an-ı Kerim, 39/53).

²⁷⁸ Onları, “Ey kullarım!” sözüyle kendisine nisbet ederek şereflendirdi, sonra (bir şiir/beyit) okudu.

Alup müṭāla‘a ve bir miḳdār te‘emmul itdikden soñra “*Sübḥāna’llāh!* Bir ṭaleb itdük ve Ahmed buldı.” diyü buyurdı.

Dirler ki āḫir-i ‘ömrinde muhtaṣar idi. At ve ṭavarları boşanup kaçdılar. Kendüye haber virdüklerinde buyurdı ki: “Biz indük, kim biner ise binsün. Tārīḥ-i vefātı sene seb‘a ‘aşer ve ḥamse mi’edür. [32b] Ve ḳabri Ḳazvīndedür. Raḥmetu’llāhi ‘aleyh.

H’āce Yūsuf-ı Hemedānī Ḳaddesa’llāhu Te‘ālā sırrahu’l-‘azīz

Künyeti Ebū Ya‘ḳūb. İmām, ‘ālim, ‘ārif-i rabbānī ve şāḫibü’l-aḫvāl, ve’l-mevāhibü’l-cezīlete, ve’l-kerāmāt, ve’l-maḳāmātu’l-celīlete. İbtidā’ ḫālinde Bağdāda gelüp ve Şeyḫ Ebū İshāḳ Şirāzīnūñ meclis-i mulāzemetinde olup aḫvālī gitdükçe teraḳḳī ve izdiyād buldı. Ve ‘ilm-i naẓarda fāyık olup ve ‘ilm-i fıḫda ve sāyir ‘ulūmda kendü aḳrānlarına teḡallüp itdi. Ve bu şıḡar sinni ile Şeyḫ Ebū İshāḳ kendüye sāyir aşḫāblarından taḳdīm iderdi. Ve Bağdād ve İşfahān ve Semerkand ḫalkından çok kimesneler kendüden ḫadīṣ istimā’ idüp ba‘dehu cümlesin terk idüp ibādet u riyāzāt ve mücāhedet ṭarīḳine sülūk itdi. Ve meşhūr oldur ki taṣavvufi intisābında Şeyḫ Ebū ‘Alī-i Fārmidīyedür.

Ve dirler ki Şeyḫ ‘Abdu’llāh-ı Cüveynī ve Şeyḫ Ḥasan-ı Simnānī ile şoḫbet itmişdür. Ve bir miḳdār Mervde sākin olup ve andan Herāta gelüp birkaç eyyām ikāmet itdikden soñra Merv ḫalkı iltimāsıyla Merve mürāca‘at idüp ve yine birkaç müddetden soñra Herāta gitdi. Nice müddet ikāmet idüp Mervi ārzü idüp giderken bi-emri’llāhi Te‘ālā vefāt idüp ol maḫalde emāneti ḳodılar. Birkaç müddetden soñra Merve naḳl olunup mezār-ı şerīfi Mervde zāhir ve meşhūrdur.

Şeyḫ Muḫyi’d-dīnü’l-‘Arabī ḳaddesa’llāhu Te‘ālā rūḫahu ḫazretleri kendü muşannefātında naḳl buyurur ki: Sene işneyn sitte-mi’e de Şeyḫ Evḫadü’d-dīn Ḥāmid-i Kirmānī Ḳonyada ve benüm menzirimde idi ki ve didi idi ki: Bizüm vilāyetimizde H’āce Yūsuf-ı Hemedānī Raḥmetu’llāhi Te‘ālā altmış seneden ziyādedür ki şeyḫlik ve irşād seccādesinde oturırdı. Bir gün kendü zāviyesinde iken ḫātırına ṭaşra gitmek ḫuṭūr idüp ammā cum‘a güninden ḡayrı ṭaşra çıḳmak mu‘tādı degül idi. Göñli ṭaralup ve ne ṭarafa gidecegin bilmezdi. Hemān ata binüp ve başın şaluvirdi. Ne ṭarafa giderse gitsün at kendüyi şehirden ṭaşra çıkarup ve şāḫrāya düşüp kendüyi bir vīrāne mescide getürüp ṭurdı. Şeyḫ inüp mescide girüp gördüğü bir kimesne başın ḫırḳasına çekmiş oturup bir sā‘atden soñra ki başın ḳaldırdı. Bir heybetli²⁷⁹

²⁷⁹ Metinde “heybetle” şeklinde imla edilmiş olup “heybetli” şeklinde düzeltilmiştir.

cüvân imiş. Eyitdi ki: Yâ Yûsuf bir müşkil mes'elem var, diyü takrîr itdi. Şeyh mes'elesine cevâb virüp hal itdükden şöra eyitdi ki: “Ey Ferzend! Bundan böyle müşkil mes'eleñ oldukça [33a] şehre gelüp baña söyle.”²⁸⁰ Ve beni zahmete bırakma. Hemân ol cüvân Şeyhe bakup eyitdi ki: Her kaçan ki bir müşkil olsa her seng senüñ gibi bir Yûsufdur baña. Şeyh Muhyî'd-dîn hazretleri buyururlar ki: Ben andan bildüm ki mürîd-i şâdık kendü şıdkı ile Şeyhini kendü tarafına tahrik idebilür.

Ve Şeyh Necîbe'd-dîn Büzgâş-ı Şîrâzî Kıddise sırruhu buyururlar ki: Bir zamân meşâyih kelâmından birkaç cüz'ü elüme girdi. Mütâla'a itdigümde baña gâyetle hoş gelüp kimüñ taşnîfidür bulukim bir mîkdâr dahı ele getüreyim deyü talep ve tefahhuş iderdüm. Bir gice rü'yâmda gördüm ki bir ak şakallu bir nûrânî ve vecîh ve şâhib-i vakâr hânkâhdan içeri geldi. Ve tahâret-hâne tarafına gitdiler, vuzû' ala. Beyâz câme geymişdi. Ve o câmeden altun ile âyete'l-kürsî yazılmış. Ammâ eyü kalemle ki cümle câmeyi tutmuş. Ben dahı 'akabince vardum. Ol câmeyi çıkarup baña virdi. Anuñ altında bir yeşil câme dahı geymiş. Ol dahı ancılayın yazılmış. Anda dahı baña virdi ki şakla tâ vuzû' alayım. Kaçan ki vuzû'yı tamâm idüp eyitdi ki: “Bu iki câmeden birisin saña virsem gerekdür. Kaşkısın isterseñ al.” didigünde ben eyitdüm ki: Kaşkısın ki ihsân idersüz maqbûlümüzdür. Beyâzı kendü geydi. Ve yeşil baña geydürdi. Ve eyitdi ki: Beni bilür misin? Ben ol cüz'lerüñ muşannifiyem. Baña Ebü Yûsuf-ı Hemedânî dirler. Ve ol cüz'lere *Rûtbetü'l-Hayât*-nâmdur. Ve andan ma'ada nice taşnîflerüm var. Andan eyü *Menâzilü's-Sâyirîn* gibi ve *Menâzilü's-Sâlikîn* gibi. Kaçan ki uykuğan uyandım. 'Azîm hurrem u şâdân olup server hâşıl oldı.

Rivâyetdür ki: Bağdâdda Nizâmiyye medresesinde va'z iderken fuğahâdan İbnü's-Sakâ dimekle ma'rûf bir fakîh kalçup bir mes'ele su'al itdi. Hâce hazretleri buyurdi ki: Var otur ki senüñ su'al itdigün mes'eleden küfr râyihası gelür. İhtimâl var ki senüñ mevtüñ İslâm dîni üzre olmaya. İttifakâ birkaç müddetden şöra Rûm Pâdişâhı tarafından elçilik ile bir Naşrânî geldigünde İbn-i Sakâ bunuñ yanına varup şöbet idüp eyitdi ki: İsterem İslâm dînin birağup senüñ dînüñe girem ne dirsın? Ol Naşrânî dînine girdi. Ve Naşrânîlikle oldı. Ve dirler ki: İbni's-Sakânuñ [33b] kelâm-ı 'izzet hıfzında idi. Hîn-i fevtinde su'al itmişler ki: Hiç hâtıruñda var mı cevâb virdi ki: Bu âyetden gayrı bâkî kalmamışdur ki “*Rubemâ yeveddu'llezîne keferû lev kânû müslimîn.*”²⁸¹ Ve ba'zılar İbni's-Sakânuñ hikâyetin gayrı yüzden nakl itmişlerdür. Nice ki Şeyh

²⁸⁰ Metinde “söyledi” şeklinde imla edilmiş olup “söyle” olarak düzeltilmiştir.

²⁸¹ İnkâr edenler zaman zaman “Keşke Müslüman olsaydık” diye arzu edecekler (Kur'an-ı Kerim, 15/2).

Muhyi'd-din-i Seyyid 'Abdu'l-kadir-i Geylānī ḳaddesa'llāhu sırrahu ḫāzretlerinüñ zikrinde gelür. *İnşā'allāhu Te'ālā*.

Ve H̱āce Yūsuf Hemedānī ḫāzretlerinüñ ḫulefāsı dördür; H̱āce 'Abdu'llāh-ı Berķi ve H̱āce Ḥasan-ı Endakī ve H̱āce Aḫmed-i Yesevī ve H̱āce 'Abdu'l-ḫālīķ-ı Gücdüvānī ḳaddesa'llāhu Te'ālā esrāruhum. Ve H̱āce ḫāzretlerinden soñra bunlar dördi daḫı maḳām-ı da'vetde olmamışlardı. Ve ḫıdmet-i şerīflerinde edeb ṭarīķıyla birkaç ḫalkası daḫı var idi. Ve H̱āce Aḫmed Yesevī Türkistān ṭarafına 'azīmet idüp cümle aḫbābı H̱āce 'Abdu'l-ḫālīķ Gücdüvāniye mütāba'ata delālet ider idi. Bu, ḫānedānuñ meşāyiḫ-i müte'aḫḫirīnlerinüñ ba'zı risālelerinde böyledür. Raḫmetu'llāhi 'aleyhim ecma'in.

H̱āce 'Abdu'l-ḫālīķ-ı Gücdüvānī ḳaddesa'llāhu Te'ālā sırrahu

Bunlaruñ revişleri ṭarīķatde ḫüccetdür. Ve cümle firaķuñ maḳbūlidür. Zīrā 'ale'd-devām şıdķ u şafā ve mütāba'at-ı şer'ı ve sünnet-i Muşṭafā şalla'llāhu 'aleyhi ve sellem yolında sa'y u himmet ve mücānebet ve muḫālefet-i bid'at u hevāda bezl-i ḳudret itmişlerdür. Ve kendü pāk yūriyişlerin naẓar-ı aḡyārdan mestür ṭutarlardı. Bunlar daḫı tāzelikde sebķ-ı zıķr-ı ḳulūbi Ḥāzret-i Ḥıdır 'aleyhi's-selāmdan ta'līm itmişlerdür. Ve ol yine buyurmuşdur ki: Ḥavza gir ve şuya ṭal ve ḳalbünle eyit ki: *"Lā ilahe illā'llāh illā'llāhu Muḫammedun resūlu'llāh."* Öyle idüp ve bu sebķi alup işe meşḡul oldılar. Ve fütūḫāt-ı keşireye nāyil olup evāyil-i ḫāllerinden evāḫirine deḡin rüzḡārları cümle ḫalkuñ maḳbūl ve mergūbları ve maḫmūd ve maṭlūbları olmuşdur. Şeyḫü's-şuyūḫ 'ālim, 'ārif-i Rabbānī H̱āce İmām-ı Ebū Ya'ḳūb Yūsuf Hemedānī ḳaddesa'llāhu Te'ālā sırrahu Buḫārāya geldigünde H̱āce 'Abdu'l-ḫālīķ ḫāzretleri şoḫbetlerine varup anlar daḫı ezķār-ı ḳulūb şāḫibi idigün ma'lūm idüp Buḫārāda olduķca şoḫbetden ḫālī ve münfik olmadılar. Pīr-i şebaḳları²⁸² Ḥāzret-i Ḥıdır 'aleyhi's-selām ve pīr-i şoḫbet ve ḫırķaları H̱āce [34a] Yūsuf ḫāzretleri idi. Ve H̱āce Yūsuf ḫāzretleri neden soñra riyāzete meşḡul olup kendü aḫvālin mestür ṭutar idi. Ve velāyetlerinden biri bu idi ki her vaķit namāzında Ka'be -i Mükerreme varup namāzı edā idüp yine gelür idi.

Ve Şāmda ḫānķāḫ u āsitāne yapılup çok kimesneler mürīd ve eḫibbā olmuşdur. Bir gün 'āşūr eyyāmlarında cem'ıyyet ile oturup ve ma'rifetden ba'zı müzāķire iderler idi. Nāḡāḫ zāhidler şuretinde bir cüvān çıķageldi. Ḥırķa arkasında ve seccāde omuzunda gelüp bir kūşede ḳarār idüp oturdı. H̱āce ḫāzretleri buña naẓar idüp bir sā'atden soñra ol cüvān ḳalkup gelüp

²⁸² Sin harfiyle yazılmalıyken Sad harfiyle yazılmıştır.

eyitdi ki Hâzret Resûl şalla'llâhu 'aleyhi ve sellem buyurmuşdur ki: *"İttekû firâsete'l-mü'mini fe-innehu yenşuru bi-nûri'llâhi 'azze ve celle."*²⁸³ Bunuñ sırrı nedür? Hâce Raḥmetu'llâhi 'aleyh buyurdılar ki: Bu ḥadîş-i şerîfün sırrı oldur ki sen zünnârı kesüp ve imân getürsin. Ol cüvân eyitdi ki: Hâşâ bende zünnâr ola. Hâce ḥazretleri mürîdün birine işâret idüp hırka üzerinden aldılar. Belinde zünnâr zâhir oldı. Cüvân ol sâ'at zünnârı kesüp imân getürdi, ḥuẓẓâr-ı meclise eyitdi: Geliñüz! Biz daḥı bu cüvân gibi zünnâr-ı bâtınımızı ki 'ucb u riyâdan 'ibâretdür kesüp imân getürelüm. Nice ki şimdi maḡfurdur. Biz daḥı ni'met-i ma'fîret ile muḡtenim olalım. Bu sözden ḥuẓẓâra 'azîm-ḥâlet el virüp Hâce ḥazretlerinün ayaḡına düşüp herbiri tevbe ve istigfâra başladılar.

Bir dervîş Hâce ḥazretlerine gelüp eyitdi ki: "Eger Hâḡ Te'âlâ cennet ile cehennem arasında beni muḡayyer itse, ben cehennemi ihtiyâr iderdüm. Zîrâ ben müddet-i 'ömrümde nefsimün murâdı üzre gitmemişem" diyü hâlde ise cennet nefsimün murâdıdır. Ve cehennem Hâḡ Te'âlâ ḥazretlerinün murâdıdır. Hâce ḥazretleri bu sözi red idüp buyurdi ki: Bendenün ihtiyârda ne 'alâkası var. Her ḡande ḡor ise kendü bilür. Ve dervîş eyitdi ki: Şeytân ehl-i ṭarîka el yetürmesi var mı? Hâce ḥazretleri buyurdi ki: Her kimse ki nefsün serḡadd-i fenâsına irişmemiş ola, ḡaçan ki ḡışm u ḡazaba gele. Şeytân ol maḡalde fırşat bulup el yetüre. Ammâ ol kimse ki fenâ-yı nefs serḡaddine irişmemiş ola, anda ḡışm olmayup ḡayret şâḡibi ola. Ve her ḡande ki ḡayret ola, şeytân andan firâr ider. [34b] Ve bu şıfat ol kimseyedür ki yüzün Hâḡḡa ṭutup ve Allâhu Te'âlânun kitâbın saḡ eline alup ve sünnet-i Resûlu'llâh şalla'llâhu 'aleyhi ve sellemi bir eline alup bu pertev-nüreyn ile ṭarîḡ-ı müstaḡîme gide.

Bir gün Hâce ḥazretlerine ba'îd yirden bir misâfir gelüp otururlar iken nâḡâḡ bir güzel yüzlü bir cüvân ra'nâ gelüp ve Hâce ḥazretlerine iltimâs idüp du'â ṭaleb itdiḡünde anlar daḥı du'â idüp el ḡaldırdıḡı gibi ol cüvân ḡâyib oldı. Ol misâfir Hâceden su'âl itdi ki: "Bu cüvân kim idi?" Buyurdi ki: "Bu bir melekdür dördinci felekde. Bir taḡşirâtı olup kendüyi maḡâmından ayrı gelüp ol ki felege gelüp sâyir meleklerle eyitdi ki: Ne işleyem ki yine maḡâmıma 'avdet müyesser ola." Anlar daḥı bizi göstermişler ki: "Var du'â istimdât eyleye!" Ol daḥı gelüp bizden du'â iltimâs itdi. Du'â itdüm. *Elḡamdülü'llâh!* İcâbete ḡarîn olup maḡâm-ı evveline vâşıl oldı. Misâfir eyitdi: Bize daḥı imân ḡaḡḡında bir du'â eyle. Bula ki bu dâm-ı şeyâtından imânımızı selâmetle çıkarabilevüz. Hâce ḥazretleri buyurdılar ki: Va'de oldur ki

²⁸³ Müminin firâsetinden sakının ḡünkü o, Allah'ın nuru ile bakar.

her kim ferāyız-i hamse ‘aķabince du‘ā eyleye, red olmaz. Siz bizi ĥayr-du‘ā ile yād idüñ biz daķı sizi, diyü buyurdılar. Raķmetu’llāhi Te‘ālā ‘aleyh.

Ḥāce ‘Alīyy-i Rāmeystenī Kuddise sırruhu

Ḥāce Maķmūduñ ĥalkasındandır. Ve bu silsilede laķabları Ĥazret-i ‘Azīzāndur. Ve anlaruñ maķāmāt-ı ‘āliye ve kerāmāt-ı t̤ahireleri çok olup doķımacılık şan‘atı ile muķayyeddürler. Ve Ĥazret-i Celāle’d-dīn-i Rūmī kaddesa’llāhu sırrahu’l-‘azīz ġazeliyyātında her ne işāret itmiş ise oldur:

بیت²⁸⁴

گر نه علم حال فوق قال بودی کی شدی
بنده اعیان بخارا خواجه نساج را

Ve mezār-ı şerīfleri Ḥārezmde olup teberrük ve ziyāretgāhdur.

Ve kendüden su‘āl itdiler ki: “İmān nedür?” Buyurdılar ki: Kōparılup ve ittışāl itmekdür. Ve yine su‘āl itdiler ki: “Mesbūk ve mesbūkāñ k̤azāsına kaçan k̤alkar?” Buyurdi ki: Şubĥdan evvel.

Ve kendüden menķüldür ki buyurmuşdur: “Eger yiryüzünde Ḥāce ‘Abdü’l-ĥālīķ-ı Ġücdüvānī evlādından biri olaydı, Mañşūr hergiz dāra gitmezdi.

Ḥāce ‘Ārif-i Rīvkerdī Kuddise sırruhu

Ḥāce ‘Abdü’l-ĥālīķ ĥazretlerinüñ üç ĥalīfeleri var idi. Biri Ḥāce Aĥmed-i Şıddīķ ve Ḥāce ‘Ārif-i Rīvkerdī ve Ḥāce Evliyā-i Kilān. Ve Ĥazret-i Ḥāce Bahā’e’d-dīn Naķşibendī Raķmetu’llāhi Te‘ālānuñ [35a] nisbet-i irādetleri silsilesi bu cemā‘atden Ḥāce ‘Ārife iriştir. Raķmetu’llāhi Te‘ālā.

Ḥāce Muĥammed Baba‘-i Simāsī Kaddesa’llāhu Te‘ālā sırrahu

Ol ‘azīzlerüñ ĥulefālarındandır. Ve Ḥāce Bahā’e’d-dīn ĥazretlerin naķar-ı ķabūl oġullıġa ķabūl eyleyen budur ve bunlar nice def‘a buyurmuşlardur ki: Tīz ola K̤aşr-ı Hinduvān, K̤aşr-ı ‘Ārifān olacaķdur. Tā ki bir ġün Emīr Seyyid Külāl ki ol kendi ĥalkalarındandır. K̤aşr-ı ‘Ārifān tarafından geķer iken buyurdi ki: Ol rāyiĥa ziyāde olmuşdur. Öyle fehm olunur ki ol kimse mütevellid olmuşdur. Şemm-i müşākildi, diyü buyurdıkları ġünden Ĥazret-i Ḥāce üç ġün evvel mütevellid olmuşdı. Ceddi nice niyāzlar ile Ḥāce Muĥammed Baba ĥidmetine ġötürdi. Ĥazret yine geldükde Ḥāce ĥazretleri buyurdılar ki: Bu tıfl benüm evlādımdur. Ve oġullıġa

²⁸⁴ Eġer hāl ilmi sözden üstün olmasaydı Buhara’nın ileri gelenleri Hāce Nessac’ın hizmetķarı olur muydu?

ķab l itdüm. Ve aŗ  b  arafına müteveccih olup buyurdu ki: Bu ol kimsedür kim biz  okusun almıŗduk. Mu ted -y  r zig r olsa gerekdür. Ve Em r Seyyid Kil la buyurdu ki: Oğlum Bah 'e'd-d n ha  ında terbiyet   Ő   at n  dir   itmeye. Sen ki tak  r iderse   el l itmem. Emir Seyyid eyitdi ki: Merd olmayam eger H  ce  azretlerin n vaŗiyyetlerinde tak  r idersem.

 azret-i H  ce Bah 'e'd-d n Ğaddesa'll hu Te   a sırrahu na l iderler ki:  a an ki te'eh  l itmek isterdi. Cedd m beni H  ce Muğammed Baba  idmetine gönderdi. Da'vete ki  ud m-ı Ő  fleriyle menzilizimiz bereket bula.  a an ki Ő eref-i m   hedeleriyle müşerref oldum.  btid ' ker met ki kend lerinden m   hede itdüm. Bu idi ki ol gice  albimde 'az m niy z u tazarru'lar z  ir olup  alk p mescidlerine vardum. Ve iki rek'at nam z  ılıp ve baŗımı secdeye  oyup ve Cen b  Y  Rabbe tazarru' ve niy z itdüm. Ve o e n da lis numdan c r  oldı ki:  l   ! Senün bel lar n bugün hükmüne  uvvet ve mu abbet n mi neti i  n ba a ta amm l vir.  a an ki irtesi  azret-i H  cen n  idmetlerine vardum. Buyurdu ki: Ey Ferzend! Du' da böyle demek gerek ki:  l   ! Ol nesne ki Senün r z n andadur. Fa l u kerem n ile bu  ulluga müyesser eyle. Cen b-  B r  kendü  ikmeti ile bir dostına bela göndere. Yine kendü 'in yeti ile o dostına ol  aml n ta amm l n virüp ve anın  ikmet n kendüye z  ir eyleye. Ve ill  k st  lık ile i tiy r bel  idüp istemek g  d r.  tm mu  gerekdür. Ba'de  a' m gelüp yidig m zden Ő  ra ba a bir  ur  ekmek virdi.    ırm dan geçdi ki bunda  oyınca yidüm. Ve bu s 'atde ise menzilizimize varuruz, bu ekmegi neyleyeyim. Hele ata binüp ve ben rik blarınca piy de yürüyüp gönlüme bir tefri al   [35b] v    ' oldukça buyururlar idi ki: Gününü bir  o ca  utmak gerekdür. Ve yol üzre dostlardan birinün evi üzre u rad  unda Ő   ib-i   ne be   et-i tam m ile isti b l idüp n z l itd rd kden Ő  ra tereddüde düşdi. H  ce eyitdi ki:  o r  söyle, ne    r bdas n? Eyitdi ki: Bir k se s d özür var amm  ekmek bulunmuyor. H  ce ba a teveccüh idüp buyurdu ki: Ol  ur  ekmegi getür ki l z m oldu diyü buyurdu. Ba a bu m   hededen k ll  yak nler     l oldu.

Seyyid Emir Kil l Rahmetu'll hi Te   a

H  ce Muğammed Babanın  al fesid r. H  ce Bah 'e'd-d n  azretlerine nisbet-i Ő   beti ve ta'  m  d b-  s l k-   ar  ati ve tel  n-i zikru'll h bunlardandır.

Bir gün mecma'-  ke  r arasında H  ce Bah 'e'd-d n  azretlerin çağırıp buyurdu ki: Oğul Bah 'e'd-d n H  ce Muğammed Baba  azretlerin n senün ha   n da olan nefeslerin yirine getürdüm. Buyurd  ları üzre sağa terbiyyet b b nda dir   itmedüm, diyüp elin göğsüne  utup eyitdi ki: Ben p st nlar m  senün i  n   l  idüp ve senün m rg-i r   aniyyet n beyza-i

beşeriyetden çıkmışdır. Ve hālā tayr-ı himmetüñüz bülend-pervāz olup bundan böyle her kâtda ki bir rāyiha istiṣmām ider sen ṭalebinde taḫṣīrāt itmegün.

Naḳl eylerler ki: Kaçan ki Emīr raḥmetu'llāhu 'aleyhden bir nefes ṣādır oldu. H̄'āce Ḥāzretleri buyururlar ki: Ol nefes vasıta-i ibtilādan ba'īd ve selāmete ḳarīb olur idi.

Bir gün Emīr raḥmetu'llāh H̄'āce Ḥāzretlerine buyururlar ki: Kaçan ki üstād ṣākirde terbiyyet ider. Dā'imā ister ki kendü terbiyyetinüñ eşerin ṣākirdinde müṭālā'a eyleye. Tā kendü terbiyyeti aña eşer itdigün taḫḳīk idüp eger bir ḥalel müṣāhede iderse işlāḥ eyleye. Andan soñra buyururlar ki: Oğlum Emīr Burhān bundadır. Ve hīç kimse aña taṣarruf elin ḳomayup ve terbiyyet-i ma'nevī itmemişdür. Bizüm naẓarumuzda terbiyyetine meşğūl olasız. Tā ki eşerini müṭālā'a idüp şıfatıñuza i'timādum gele. H̄'āce Ḥāzretleri daḥı imtiṣāl emirleri ile Emīr-i Bürhānuñ zāhir u bâtınında peydā olup eşer-i ṣekr-i ḥaḳīkī zāhir oldu.

Kuşem Şeyḥ Raḥmetu'llāhi Te'ālā

Meşāyiḥ-i Türkden olup H̄'āce Aḥmed Yesevī ḥānedānındandır. H̄'āce Bahā'e'd-dīn Ḥāzretlerine Emīr Kilāl Ḥāzretleri buyurmuşlar idi ki: Bundan böyle Türk ü Tāzīkden her ḳande bir rāyiha istiṣmām idersen ṭalebinde taḫṣīrāt itme. Ol nefesleri [36a] mücebince Kuşem Şeyḥüñ yanına vardılar. İbtidā' mülākında Şeyḥ ḳavun yir idi. Ḳabuğın H̄'āceye atdılar. Ḥarāret hevādan ve teberrüken ol ḳabuğı temām yediler. Ol meclisde üç def'a böyle vāḳı' olup ol eşnāda Şeyḥüñ ḥādimi içerü girüp eyitdi ki: Bugün üç deve ve dört at ḡāyib itmişem. Şeyḥ H̄'āceye işāret idüp Çagatayca eyitdi ki: “Anı yaḥṣi tutuñuz.” Hemān müridlerinden dört kimesne heybetle öyle yapışdılar ki ḳıyās idersin aralarında ḳan olmuşdur.

H̄'āce Ḥāzretleri buyurdılar: Kim ki meşāyiḥ-i Türküñ şıfatın bilmeye, anların ṭarīḳatlerinden nevmīd ḳala.

Ve hemān mürāḳabede iki dizi üzere gelüp ve teveccüh itdi. Aḥşam namāzından soñra ḥādim geldi ki deve ve atlar yine kendüler geldiler. Üç ay miḳdārı ḥidmetlerinde olup kendüye dir idi ki: Toḳuz oğlum onıncısı sensin ve sen cümlesinden muḳaddemsin. Şeyḥ āḥir-i 'ömrinde olup bir dükkān açup ve bey' u şirā²⁸⁵ ile muḳayyed olup bir gün evlādların ve ta'allūḳātların cem' idüp eyitdi ki: Naḳlimüz ḳaçalı geldi. Gelüñüz müvāfaḳatla kelime-i tevḥīd idelüm. Başladıklarında bir sā'at geçmeyüp teslim-i rûḥ itdi. Raḥmetu'llāhi 'aleyh.

²⁸⁵ Alım satım, alışveriş anlamlarına gelmektedir.

Ḥalīl Atā Ḳaddesa'llāhu Te'ālā

H'āce Bahā'e'd-dīn Ḥazretleri buyurmuşlardır ki: Evāyil-i ḥālimde bir gice rū'yāmda gördüm ki Türkūn meşāyih-ı kibārından Ḥakīm Ata beni bir dervīşe sipāriş ider. Kaçan ki uyandım. Ol dervīşūn naqşı ḥatırında idi. Ve benüm pederimūn vālidesi var idi bir şālīḥa. Vāqı'amı aña söyledüm. Didi: Ey oğul! Türk meşāyihlerinden saña bir ḥişşe ve naşib olsa gerekdür. Ve ben ise dā'im ol dervīşūn talebinde idüm. Bir gün Buḥārā bāzārında mülākāt vāqı' olup ismini su'al itdüm. “Ḥalīl” didi. Ol vākit kendü ile şoḥbet ve müzākere müyesser olmayup menzilüme vardım. Gice olduğda bir kimse gelüp eyitdi ki: Ol dervīş seni ister. Ben daḥı bir miqdār mīve alup yanına vardım. Kaçan ki kendüyi gördüm. İstedüm ki ol gördigüm vāqı'ayı kendüye söyleyeyim. Kendü eyitdi: “Senūn ḥatıruña olan bize 'ayān oldı. Beyāna ḥacet yokdur.” didigünde ḥālüm müteğayyir olup şoḥbetine meyl ve ārzūm ziyāde olup meclisinde 'azīm 'acāyib ü ğarāyib nesneler müşāhede olunur idi kendüden. Ve bir müddetden soñra kendüye Māverā'ü'n-nehir pādişāhlığın müyesser olup yine mülāzemet ve ḥidmetinde [36b] idüm. Ol eyyāmlarda daḥı kendüden büyük aḥvāller müşāhede iderdüm. Ve baña ziyāde iltifāt u şefkāt idüp gāḥ luṭfla gāḥ 'unfla baña ādāb-ı ḥidmet ta'līm iderdi. Ol sebeble fevāyid-i bī-ğāye ve maḳām-ı seyr u sülūkda ḥālet-i bī-nihāye ḥāşıl itdüm. Altı sene pādişā[h] olmazdan şoḥbetine ḥidmet vāqı' olup ve altı sene daḥı pādişāhlığında bu ṭarīkle ḥidmetinde oldum ki melāda ādāb-ı saltanatına ri'āyet iderdüm. Ve ḥelāda ḥāşş-ı şoḥbetine maḥrem olurdum. Ve nice eyyāmlar ḥavāşları yanında buyururdu ki: Her kim Allāh rızāsı için baña ḥidmet ider büyük kimesne olsa gerekdür. Ve ben bilürüm ki maḳşūdı kimdür? Ve birkaç müddetden soñra ki memleket-i mecāzīsine zevāl irişüp ol ḥadem ü ḥaşem²⁸⁶ hebā'en menşūr²⁸⁷ oldı. Dünyā işi benüm gönlime daḥı qabīḥ görünüyor. Buḥārāya geldüm. Ve Buḥārā kūylarından Rīvertūn-nām bir kūyda sākin oldum.

Ḥazret-i H'āce Bahā'e'd-dīn-i Nakşibendī Ḳaddesa'llāhu sırrahu'l-'azīz

İsm-i şerīfleri Muḥammed bin Muḥammedü'l-Buḥārīdür. H'āce Muḥammed Baba Şemāsī Ḥazretlerinūn nazar-ı qabūli ile oğullığıdır dirler. Ve ta'līm-i ādāb-ı ṭarīkat bi-ḥabesi's-şūret Seyyid Emīr Kilāl Ḥazretlerinden görmişdürler. Nice ki mezkūr oldı. Ammā ḥaḳīkat ḥasebiyle anlar ise Üveysī idiler. Ve Ḥazret-i 'Abdü'l-ḥālīk-ı Gücdüvānī rūḥāniyyetinden terbiyyet bulmuşlardır.

²⁸⁶ Ḥa ile yazılmalıyken hı ile yazılmıştır.

²⁸⁷ Boşa gitmiş, boşuna harcanmış anlamına gelmektedir.

Nice ki buyurmuşlar idi: Bir gice münādī-i aḥvāl ve ġalebāt-ı cezebāt ile Buḥārā mezārlığında üç türbe-i müteberrekeye irüşüp her birinde gördüm birer çerāğ yanar. Ve ol çerāğdānlarda yağ u fetileleri var. Ammā fetile bir miqdār hareket virilmek ister ki rüşen yana. Āḥirde ki mezāruñ kıblesi karşıusunda oturdum. Müşāhede iderken uyku almış. Gördüm ki dīvār yarı olup ve bir taht çıktı. Ve bu tahtuñ bir perde çekilmiş yeşil ve o tahtuñ etrafında bir cemā'at var. Ol cemā'atūñ arasında Ḥ̣āce Muḥammed-i Babası²⁸⁸ gördüm. Bildüm ki bunlar merḥūmlardur. Ol cemā'atden biri baña eyitdi ki: Bu taht üzere olan Ḥ̣āce 'Abdu'l-ḥālīk ḥazretleridür. Ve bu cemā'atler ḥulefālarıdurlar. Ve her biri baña gösterdi ki bu Ḥ̣āce Aḥmed-i Şiddīk ve Ḥ̣āce Evliyā'-i Kilān ve Ḥ̣āce 'Ārif-i Rīvkerdī ve Ḥ̣āce Maḥmūd-ı Encīr-i Fağnevī ve Ḥ̣āce 'Alī-i Rāmeytenīdürler ḳaddesa'llāhu Te'ālā ervāḥahum. Ve Ḥ̣āce Muḥammed-i Baba Şimāsiye irişdi. Eyitdi ki: Bu ḥod senūñ şeyḥūndür. Ḥāl-i ḥayvānında görmüşsin. Ve saña külāḥ virüp ol kerāmeti saña iḥsān itmişdür ki eger bir belā nāzil ola, senūñ bereketūñle def' ola. Andan sonra ol cemā'at [37a] eyitdiler ki: Kulaḳ tutun bir ḥoşca dinle ki Ḥ̣āce ḥazretleri ba'zı sözler söylese gerekdür. Ḥaḳ Sübhāne vü Te'ālā yolında sülūk itmek yanında ki saña andan çāre olmaya. Ol cemā'atden recā itdüm ki Ḥ̣āce ḥazretlerine beni buluşduruñ, mübārek cemāline müşāhede idüp müşerref olayım. Perdeyi ḳaldurdılar. Gördüm bir pīr-i nūrānī oturmuş. Selām virdüm. Cevāb red itdiler. Andan sonra ol sözleriñe mebd-i sülūk ve vasaṭ ve ve nihāyete müte'allīkdür. Baña beyān itdiler ve buyurdılar ki: Ol çerāğlar ki ol keyfiyyetle saña gösterdiler. Senūñ bu ṭarīḳda isti'dāduñ ve ḳābiliyetūñe işāret ve beşāretdür. Ammā fetile-i isti'dāda hareket lāzımdur. Tā rüşen olup ve esrārı zāhir eyle.

Ve yine mübālağalar ile buyurdılar ki: Cümle-i aḥvālūñde cādde-i emr u nehye ḳadem ḳoyup ve 'azīmet, 'amel-i sünneti yerine getür. Ve ruhşatlardan ve bid'atlerden ba'īd ola. Ve dā'imā eḥādīş-i Resūlū'llāḥ şalla'llāhu 'aleyhi ve sellemi kendūñe reh-nümā ve pīşvā eyle. Ve aḥbār ve āşār Ḥazret-i şalla'llāhu 'aleyhi ve sellem ve aşḥāb-ı kirāmuñ rıdvān Te'ālā 'aleyhim ecma'īnuñ tecessüs u tefahḥuşunda ol. Bu sözlerden sonra ol cemā'at baña eyitdiler ki: Senūñ ḥālīñūñ şāhid-i şādīḳı oldur ki yarın 'ale's-şabāḥ fülān yire gidüp ve fülān işi işleyesin. Bunuñ tafşīlī bāb-ı maḳāmlarında mezkūrdur. Andan sonra Nesef ṭarafına müteveccih olup Emīr Seyyīd Kilāl ḥidmetine var. Pes ben daḥı bunlaruñ buyurduḳları üzere Nesefe varup Emīr Seyyid ḥidmetine irişdüm. Ḥazret-i Emīr baña lūṭuflar ve iltifātlar idüp ve telḳīn-i zīkr u ṭarīḳ nefy ü

²⁸⁸ Ḥ̣āce Muḥammed-i Babayı olması gerekirken sehven Babası yazılmıştır.

işbâtı tarîk-i hufye ile meşgûl itdiler. Vâkı‘ada çünkü ‘amele me’mûr idüm. Zîkr-i ‘alâniyye ‘azîmetine ‘amel itmedüm.

Bir kimse anlardan su‘âl itdi ki “Dervîşlik size mevrûş mıdır yâ iktisâb mıdır?” Anlar dağı cevâbında buyurdılar ki: “*Cezbetun min cezebâtü’l-ḥaqqı ḥükmiyle tüvâzî ‘ameli’s-sekaleyn*”²⁸⁹ sa‘âdetiyle müşerref olmuşuz.

Yine anlardan su‘âl itdiler ki: “Sizûñ tarîkûñüzde zîkr-i cehrî ve ḥalvet ve semâ‘ olur mı?” Buyurdılar ki: “Ḥaḳ Sübhānehu ve Te‘ālā ile.”

از درون شو آشنا و از برون بیگانه وش²⁹⁰
اینچنین زیبا روش کم می شود اندر جهان

Anı ki Ḥaḳ Sübhānehu ve Te‘ālā Ḥazretleri buyururlar: “*Ricālun lā-tülhîhim ticāretün ve lā-bey’un ‘an zikru’llāh.*”²⁹¹ İşāret bu maḳāmudur.

Ve dirler ki: Ḥāce Ḥazretlerinûñ ‘abd u cāriyesi yok idi. Sebebin su‘âl itdiler. Cevâb buyurdılar ki: Bendelik efendilik ile rāst [37b] gelmez.

Bir kimse yine su‘âl itdi ki: Cenābıñuzuñ silsilesi nereye irişür? Buyurdılar ki: Silsileden kimse bir yire irişemez.

Ve yine buyururlar idi ki: Kendü nefislerûñüze töhmet eyleñüz ki her kim ‘ināyet-i Ḥaḳ Sübhāne ve Te‘ālā ile kendü nefisini yaramazlıkla mütehhem idüp ve mekr u keydin bilmiş ve añlamış ola, anuñ yanında bu ‘amel āsāndur. Ve bu tarîkde tek u pû²⁹² idenlerûñ ekseri vardır ki ḥalḳuñ günāhların alup yükün çekerler.

Ve buyururlar idi ki: Ḳavluhu Te‘ālā “*Yā eyyuhe’llēzîne āmenū āminū bi’llāhi.*”²⁹³ İşāret anadur ki her ṭarfetü’l-‘aynda bu vücūd-ı ṭabî’inûñ neyfyin itmek gerekdür. Ve ma‘būd-ı ḥaḳḳîñiñ işbâtın kılmak gerekdür.

Şeyḫ Cüneyd Ḳuddise sırruhu buyururlar idi ki: Bizüm tarîkımıza müte‘allık ehl-i tarîk olanlara büyük ḥicāb var. Ta‘allük ḥicābdur.

²⁸⁹ Allah’ın cezabelerinden bir tanesi iki cihan ehlinin bütün amellerine denktir.

²⁹⁰ İç dünyanda (Hak’la) tanış ve ünsiyet sahibi ol, dış görünüşte ise yabancı biri gibi dur; dünyada böylesi güzel bir yol tutan kimse pek azdır.

²⁹¹ Öyle erler vardır ki ne ticaret ne de alışveriş onları Allah’ı zikretmekten alıkoymaz. (Kur’an-ı Kerim. 24/37).

²⁹² “Tek u pû” koşuşturma anlamına gelmektedir.

²⁹³ “Ey iman edenler! Allah’a iman edin!” (Kur’an-ı Kerim, 4/136).

Dir ki: “*El-îmānu ‘aḳdu’l-ḳalbi bi-nefyi cemi’i mā teveleheti’l-ḳulūbi ileyhi mine’l-menāfi’i ve’l-mazārrı sīvā’llāhu Te’ālā.*”²⁹⁴

Ve buyururlar idi ki: Bizüm tarikatümüz şöhetdür. Ve halvetde şöhet ve şöhetde āfet ve ḥayriyyet cemi’iyyetdedür. Ve cemi’iyyet şöhetde birbirinde nefy şartı ile ve ol büyük ki buyurmışdur ki: “*Te’āle mü’minu bi-sā’atin.*”²⁹⁵ İşāret añadur ki eger bu tarīḳuñ erbāb-ı tarīḳları birbiriyle şöhet itseler anda ḥayr u bereket çok olup ümīd vardur ki ol mülāzemet ve müdāvetüñ intihāsı imān-ı ḥaḳīḳī ola.

Ve bizüm tarīḳümüz “urve-i vüṣṣā” olup Ḥazret-i Resūlu’llāh şalla’llāhu ‘aleyhi ve sellemüñ dāmen-i mübāreklerine yapışup ve aşḥāb-ı kirāmlarınun raḍıya’llāhu Te’ālā ‘anhüm āşārlarına iḳtidā itmekdür. Bu tarīḳatde ‘amel-i ḳalīl ile fütūḥāt-ı keşīre var. Ammā sünnete ri’āyet katı güç olup ve her kim bu tarīḳümüzden yüz döndüre, aña ḥaṭar-ı dīn vardur.

Ve ṭalīb gerekdür ki ol zamān ki Ḥaḳ Te’ālā dostlarından bir dostla şöhet ider. Kendü aḥvāline vāḳıf olup ol şöhet itdügi eyyāmlarıyla eyyām-ı güzeştelerin müvāzīn idüp göre. Eger tefāvüt itmişdür, bi-hükm-i “*Eṣabte fe-elzimi*”²⁹⁶ ol ‘azīzlerüñ şöhetin ḡanīmet bile.

Ve buyururlar idi ki: “*Lā-ilāhe*” nefyi ālihe-i ṭabī’atdür. “*İlla’llāh*” İşbāt-ı ma’būd bi-ḥaḳḳı celle celāluhu. “*Muḥammedun Resūlu’llāh*” kendüyi maḳām-ı “*Fettebi’ün*”²⁹⁷ye getürmekdür. Ve maḳsūd-ı zıkrden oldur ki kelime-i tevḥīdüñ ḥaḳīḳate irişe. Ve ḥaḳīḳat-i kelime oldur ki ol kelime-i şerīfeyi söylemekle māsivā bi-küllīye nefy ola. Çok söylemek şart degüldür.

Ve yine buyurmışlardur ki: Ḥazret-i ‘Azīzān ‘aleyhi’r-raḥmetü ve’r-rıdvān buyururlar idi ki “Bu ṭā’ifenüñ güzellerine yir süfre gibidür. Ve biz ise dirüz, tırnaḳ gibidür ki hīç nesne bunlaruñ [38a] naḫarlarından ḡāyib degüldür. Tevḥīd sırr-ı ḥaddine irişmek olur ammā ma’rifet sırr-ı ḥaddine irişmek güçdür.

Ve Ḥāce Ḥazretleri ḥacc-ı şerīfe gidecek müddetlerde Ḥorāsanuñ ekābir-zādelerinden birisine ta’līm-i zıkr itmişdi. Ḥacc-ı şerīfden mürāca’at buyurduḳlarında kendüye didiler ki: Fülān kimse ta’līm buyurduḳuñuz sebaḳ-ı zıkrüñ tekrārına çokluk meşḡul degüldür. Buyurdılar

²⁹⁴ İman, kalbin; fayda ve zarar nev’inden olup insanların kalplerinin yöneldiği her şeyi reddederek yalnızca Allah Teālā’ya bağlanmasıdır.

²⁹⁵ Geliniz, bir an iman edelim.

²⁹⁶ İsabet ettin sakın bundan ayrılma!

²⁹⁷ ...Bana tabi olunuz... (Kur’an-ı Kerim, 3/31).

ki: Nesne lâzım gelmez. Pes kendüden su’âl itdiler ki: Bizüm için hîç vâkı’a gördünüz mi? Didi: Gördük. Yine buyurdılar ki: Hemân bu yiter. İmdi bu sözden ma’lûm olur ki: Her kimüñ ki fi’l-cümle bu ‘azizlere bir rābıtası ola, ümîd var ki âhîru’l-emr bunlara mülhâk olup ve sebebi necât ve ref‘-ı derecât ola inşâ’llâhu Te‘âlâ *Allāhümme yessir innā bi-ḥaqqı Muḥammed şalla’llāhu Te‘âlâ ‘aleyhi ve sellem ve āli Muḥammed*.²⁹⁸

Bir kimesne H̱āce Ḥazretlerinden kerāmet taleb itdigünde buyurdılar ki: Bizüm kerāmetimüz zāhirdür ki bu deñlü ma’siyet ve günāhlarımız var iken yine yiryüzünde gezebilirüz.

Ve buyururlar ki: Şeyḥ Ebū Sa’îd-i Ebu’l-Ḥayr ḳaddesa’llāhu sırrahu’l-‘azîz ḥazretlerinden su’âl itdiler ki: Cenāze-i şerîfñüz öñince ḳankı²⁹⁹ nesne okıyalum? Buyurdılar ki: Āyet okımaḳ büyük nesnedür. Bu beyti okıyuñ kâfidür:

چيست از اين خوبتر در همه آفاق كار³⁰⁰
دوست رسد نزد دوست يار بنزديك يار

Pes H̱āce Ḥazretleri daḥı buyurdılar ki: Benüm cenāzem öñinde daḥı bunı okusınlar ki:

بيت³⁰¹
مفلسانيم آمده در كوى تو
شىء الله از جمال روى تو

Mevlānā Cemāle’d-dîn Ḥazretlerinden su’âl itdiñüz ki: H̱āce Bahā’e’d-dîn Ḥazretlerinüñ nisbet-i sülûk ve tarîḳi meşāyiḥ-i müte’ahḥîrinden kimüñ tarîḳatine münāsebeti var? Buyurdi ki: Siz müteḳaddimlerden söyleñüz ki iki yüz seneden mütecāvizdür ki buncalayın zuhûr-ı âşâr-ı velāyet ki Ḥazret-i H̱āce Bahā’e’d-dîne ‘ināyet-i İlähî olmuşdur. Meşāyiḥ-i müte’ahḥîrinden birisine olmamışdur.

Şeyḥ Ḳuṭbe’d-dîn-nām bir Pîr ki Ḥorasāndan gelüp H̱āce Ḥazretlerinüñ ḥidmet-i şerîflerinde aşḥāblarından idi. Ḥorāsana teşrîf buyurduğunda naḳl itdi ki: Ben henüz küçük idüm. Ḥazret-i H̱ācegān buyurdi ki: “Fülān gögercinlige var. Birḳaç gögercin yavrısını getür!” didi. Biz daḥı varup birḳaç gögercin yavrısını alup getürür iken birisine meylüm olup şaḳladum.

²⁹⁸ Ey Allah’ım! Bize kolaylık ver, Muhammed’in (sallallāhu aleyhi ve sellem) hakkı için.

²⁹⁹ Ḳanḡı olarak gayın ile yazılmalıyken kaf ile yazılmıştır.

³⁰⁰ Bütün ufuklarda bundan daha güzel ne iş olabilir ki dostun dosta, yârın yâre kavuşması.

³⁰¹ Biz müflisler senin sokaḡına geldik, Allah için, o güzel yüzünün hatırı için (bize lütuf ve ihsanda bulun).

Ve mā‘adāsın teslim eyleyüp kaçan ki taḥḥ olunup ve sofraya gelüp ḥuẓẓāra baḥş olunduḡda baña ḥişşe virmediler. Buyurdu ki: Ḳudbe‘d-dīn kendü ḥişşesini sağ iken almışdur.

[38b] Ve Ḥ‘āce Ḥāzretlerinüñ tārīḡ-i fevtleri mäh-ı rebī‘u‘l-evvelüñ üçinci günü dü-şenbe gicesi ki hicretüñ sene eḡadī u tis‘īn ve seb‘a-mi‘e idi. Ḳaddesa‘llāhu sırrahu‘l-‘azīz.

Ḥ‘āce ‘Alā‘e‘d-dīn -i ‘Aṭṭār Ḳaddesa‘llāhu Te‘ālā rūḡahu

İsm-i şerīfī Muḡammed bin Muḡammed el-Buḡārī olup Ḥ‘āce Bahā‘e‘d-dīn Ḥāzretlerinüñ aşḡāb-ı kibārındandır. Ve Ḥ‘āce Ḥāzretleri ḡāl-i ḡayātında nice taleblerüñ birilerin buña ḡavāle idüp buyururlar idi ki: Ḥ‘āce ‘Alā‘e‘d-dīn bizüm yükümüzi çok ḡafīf itmişdür. Āḡirü‘l-emr envār-ı vilāyet ve āşār-ı ‘ala‘l- vechi‘l-etemm ve‘l-ekmel. Yümn-i şoḡbet ve ḡüsn-i terbiyetleriyle anlardan buña irişüp zāḡir oldu. Anlaruñ taleblerinden niceleri pāygāḡ-ı bu‘d ve noḡşāndan pīşgāḡ-ı ḡurb u kemāl irişmişlerdür. Ve mertebe-i tekmīl ve ikmāl bulmuşlardır.

Bu faḡīr ba‘zı ‘azīzlerden istimā‘ itdüm ki: Kıdvetü‘l-‘ulemā‘i‘l-muḡaḡḡikīn ve üsvetü‘l-küberā‘i‘l-müdaḡḡikīn şāḡibu‘t-taşānīfü‘n-nāyīḡa ve‘t-taḡḡikātü‘r-rāyīḡat es-Seyyid Şerīfā‘l-Cürcānī Raḡmetu‘llāhi Te‘ālā ki tevḡīḡ-i inḡirāṭ anlaruñ aşḡābları silkinde bulmuşlardır. Ve ḡādīmlerine ve mülāzīmlerine tamām mertebe niyāz ve iḡlāş itmişlerdür. Ve nice müddetler buyururlar idi ki: Tā ben Şeyḡ Zeynüd-dīn ‘Alī Kilā raḡmetu‘llahu Te‘ālā şoḡbetine irişmedüm. Rafẓdan ḡalāş olmadum. Ve tā ki Ḥ‘āce ‘Aṭṭār Ḳaddesa‘llāhu sırrahuya irişmedüm. Ḥaḡ Te‘ālā Ḥāzretlerin bilmezdüm. Ve kelimāt-ı ḡudsiyyeler ki şoḡbet meclisinde buyurmuşlardır. Ba‘zıların Ḥāzret-i Ḥ‘āce Muḡammed Pārsā ḡaddesa‘llāhu Te‘ālā rūḡahu ḡayd-ı ṭaḡrīre getürmüşler idi. Anlardan bir ḡaçın teberrüken ve istirşāden zıkr olunur.

Sābıḡan ‘ināyet-i ezeliyi nicedür görmek gerek ve o ‘ināyet-i ‘illete ümīd-vār olup ve ol ‘ināyet talebinde bir laḡza ḡāfil olmamak gerekdür. Ve istiḡnādan kendüyi şaḡlayup Cenāb-ı Bārīden ḡavf u ḡaşyet üze olup ulu pādīşāḡ bilmek gerekdür. Ve zḡḡūr-ı istiḡnā-yı ḡaḡḡikatden lerzān olmak gerekdür. Ve sukūt üç şıfatdan ḡālī olmamak gerek. Ya ḡaṭarātdan şaḡınmak veyā müṭālā‘a-i zıkr-i ḡalb ki ḡüyā olmuş ola veyā müşāḡede-i aḡvālüne ḡalbden geṡe, ḡaṭarāta mānī‘ degüldür. Ammā iḡtirāz andan güçdür. İḡtiyār-ı ṭabī‘ī ki yigirmi sene miḡdārı anuñ nefyinde idüm. Nāḡāḡ ḡaṭıra nisbeti ile geṡdi. Ammā ḡarār ṭutmadı. Ḥaṭarātı men‘itmek büyük ve ḡavī işdür. Ve ba‘zılar bunuñ üzerindedürler ki ḡaṭarāta öyle ‘itibār yokdur. Ammā ḡomamak gerekdür tā ki mütemekkin ola ki anuñ temkīni mecārī-i feyze sedde peydā ider. Bu taḡdīrce dā‘imā aḡvāl-i bāṭına mütefaḡḡış olmak gerekdür. Ve kendüye nefes urmak ve teḡi itmek [39a]

zāhiren emr-i mürşid ile huzurda yā gaybetde nefy haţarāt içündür ki bāţında mütemekkin itmişdür. Tehī itmek gerekdür. Ve kendüden gitmekdür. Kendüye gitmek vāşıl-ı tarīkda mu‘teber budur. Ve kendüden gidüp kendüye gitmenüñ ‘alāmetidür. Ğaybet kendüden ve huzūr-ı Hakk-ı Sübhānehu vü Te‘ālā Hazretlerine ‘ışk kadarınca ve netice-i muhabbet müfriţedür. Ve her kimüñ ki ‘ışkı ziyādedür, kendüden gaybeti ve ma‘şûka huzūr-ı ziyādedür. Ve çün mülk-i melekût, tālibe mestür olup ferāmüş eyleye, fenā ola.

Biş vakit namāz ‘akabince ve mezākire-i ‘ilmden sonra yigirmi def‘a kelime-i istiğfār itmek imdāddur, sa‘y ve teveccühde ki zikr olındı. Pes şaykalı āyine yüzine gerek. Ve el āyinelerine ve ardına şaykaluñ fā‘idesi nedür? dir. Fī zamanın zikr-i hafıyyeye meşğül olanlar ma‘ada ile söylerler, degül kalb ile. Maşşūd çok söylemek degüldür. Bir nefesde üç def‘a “*Lā ilāhe illā’llāh*” söyleye. Sağ taraftan başlayup ve kalbinde nuzul itdüre. Ve “*Muhammedu’r-Resulu’llāh*”ı şol tarafından çıkarup söyleyeler. Ve mücāhedesüz ise olmaz. Ve bu kelime-i tevhīdi şabahta ve ‘ışadan sonra ve halvetde ve halkdan ferāgatde söyleyeler. Ve Şeyh ‘Attār Hazretleri Rahmetu’llāhi Te‘ālā buyururlar ki:

صد هزاران قطره خون از دل چکید³⁰²
تا نشان قطره زان یافتم

Yahūd bir nefesde toköz def‘a veyā on sekiz def‘a söyleye. Eger netice virmez ise yine başdan çuta.

Meşāyih-ı kibāruñ revvaḥa’llāhu Te‘ālā ervāḥuhā ve nevvera’llāhu Te‘ālā akbāruhā ḥazerātiniñ merākad-i şerīflerin ziyāret idenler ol miqdār feyż-yāb olur ki ol ‘azizüñ şıfatun bilmiş olup ol şıfatla gelüp teveccüh ider. Egerçi kurb-ı şūrīde müşāhede-i muḥaddesenüñ āşarı çokdur ammā ḥaḳīkatde ervāḥ-ı muḥaddesi teveccühüne ba‘de şuver-i māni‘ degüldür. Ve ḥadīs-i şerīfdür ki: *Ḳale şalla’llāhu Te‘ālā ‘aleyhi ve sellem şallū ‘aleyye ḥayşü mā küntüm.*³⁰³

Bu sözler beyān u bürhāndur. Ol teveccühe ve ziyāretde anlarıñ şıfatları bilinmek bābında müşāhede-i şūr mişāline ehl-i ḳubūruñ ‘itibārı nokşāndur. Ve buña binaen H‘āce Kebīr Ḳaddesa’llāhu Te‘ālā sırrahu buyurmuşlardur ki: Hakk Sübhāne vü Te‘ālāya mücāveret eḥaḳ u evlādur. Halk mücāveretinden ve bu beyti dā’imā tekrār buyururlar idi ki:

³⁰² Gönlümden yüz binlerce kan damlası süzüldü de ancak onlardan bir damlanın izini (ne olduğunu) şimdi anlayabildim.

³⁰³ Peygamber Efendimiz sallallāhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: Nerede olursanız olun bana salāt getirin.

تو تا کی گور مردان را پرستی
بکردگار مردان گر دورستی

Ve ekābir-i dīn raḍīya'llāhu Te'ālā 'anhūm ecma'in ḥazretlerinūñ ziyāret u müşāhedesinden [39b] maḫşūd-ı Ḥaḫ Sübhānehu vü Te'ālāya teveccüh itmek gerekdür. Ve rūḥ-ı pür-envārların vesīle-i kemāle teveccühe ḥaḫḫa döndür. Nice ki ḥalḫa tevāzu' itdügi gibi imdi gerekdür ki zāhirde ḥalḫa egerçi tevāzu' ider ammā ḥaḫīḫatde Ḥaḫ Sübhānehu vü Te'ālā ile ola. Zīrā ḥalḫa tevāzu' ol vaḫitde pesend olunur ki ḥāşşaten Allāhu Te'ālā için ola. Ol ma'nī ile ki anları müzāhir āşā ḫudret u ḫikmet göre. Ve illā ol şan'at olur degül. Tevāzu' ve ṭarīḫa-i mürāḫīye nefy u işbāt-ı ṭarīḫatda cezbeğe a'lā ve aḫrebdür. Ve mürāḫabe ṭarīḫatinden vezāret ve taşarruf mülk-i melekūt mertebesine irişmek olur. Ve ḫāṭıra-i şerāfet ve naḫar-ı mevhibet ile naḫar itmek ve bāṭını münevver ḫılmaḫ mürāḫabe-i müdāvetindendür. Ve meleke-i mürāḫabeden devām-ı cem'iyet-i ḫāṭır ve devām-ı ḫabül-ı ḫulüb ḫāşıldur ve bu ma'nāya cem' ḫabül dirler.

'Azīzler Raḫmetu'llāhi Te'ālāya zīkr-i 'alāniyye için su'al itdiler. İcmā'-i 'ulemā ile buyurmışlar ki: Nefes-i āḫirde pek söylenüp ve telḫin itmek cā'izdür. Ve dervişlere her nefes, nefes-i āḫirdür.

Ve Ḥāce 'Alā'e'd-dīn Ḳuddise sırruhu ḫazretlerinūñ vefāt tāriḫidür: Sene işneyn ve şemāniye Recebūñ yigirmisi ḫeḫar-şenbe gicesi ba'de'l-işā' vāḫı'olup ḫabr-i mübārekleri Nevcuḫāniyān-nām ḫaryededür. Raḫmetu'llāhi Te'ālā 'aleyhi ve 'alā sāyırul-meşāyiḫi ecma'in.

Ḥāce Muḫammed Pārsā Ḳaddesa'llāhu Te'ālā sırrahu

İsm-i şerīfleri Muḫammed bin Muḫammed bin Maḫmūd el-Ḥāfīzī el-Buḫārīdür. Bu daḫı Ḥāce Bahā'e'd-dīn Ḥazretlerinūñ aşḫāblarındandır. Ve Ḥāce Ḥazretleri sāyır-i aşḫābları ḫuzūrında buña ḫitāb idüp eyitdi ki: Ḥülefā-yı ḫaceḫān ḫaddesa'llāhu Te'ālā esrārahum ve ce'alel cennet-i me'vāhum ḫanedānından bu za'ife irişen ḫuḫūḫ u emānet ve ol nesne ki bu yolda kesb itmişem. Ol emānetleri saña teslīm itdüm. Nice ki dīn ḫarındāşımız Mevlānā 'Ārife teslīm itmiş idüñ. Ḳabül eylemelisün ve ol emāneti sen daḫı Teñri bendelerine irişdürmek gereksün. Bu daḫı tevāzu' ile ḫabül itdi. Ve Ḥāce-i Kebīr Ḥazretleri vefātlarına ḫarīb

³⁰⁴ Sen daha ne zamana kadar erlerin kabirlerini (put gibi) yücelteceksin? O erlerin gerçek Rabbi'nden ise uzak duruyorsun.

eyyâmlarda Parsâ hâzır degül iken aşhâb huzûrlarında Parsâ hakkında buyurdılar ki: Bizüm zühûrımızdan maksûd anuñ vücûdudur. Aña iki tarîk üze cezbe u sülûk terbiyyet itmişem. Eger meşgûl olursa cihân andan münevver olur. Ve bir maħalde daħı naẓar-ı mevhibetle şıfat-ı Berh aña kerâmet buyurdılar ve kışsa-i Berh rağıyallâhu Te‘âlâ ‘anh kitâb-ı [40a] *Kûtu’l-Kulûb*da mezkûrdur. Bir maħalde daħı naẓar-ı mevhibetle kendüye nefes bağışladılar. Tâ her dirse, ol ola. Bir maħalde daħı buyurdılar ki: Her ne dirse Hâk Te‘âlâ anı ider. Bu hadîs-i şahîh hükmi ile Kâle Resûlu’llâh şalla’llâhu Te‘âlâ ‘aleyhi ve sellem: “*İnne min ‘ibâdi’llâhi men lev eḡsamu ‘ale’llâhi sübhânehu ve Te‘âlâ le-eberre.*”³⁰⁵ dirim, söyle! O söylemez ve bir maħalde daħı aña zıkr-i hafıyye telkîn buyurup ve deḡâyık u haḡâyık âdâb-ı tarîkatdan ve sâyirden her ne virmiş idi, ‘amel itmesine icâzet virdiler, *et-teşrifât lâ tû‘adde velâ tuḡşî.*³⁰⁶ Ve sene işneyn ve ‘aşrîn ve şemân-mi’e muħarreminde tavâf-ı niyyetu’llâhu’l-ḡarâm u ziyâret-i seyyidü’l-enâm ‘aleyhi’ş-şalvete ve’s-selâm ḡazretleri kaşdı ile divâne olup her yerde sâdât ve meşâyih ve ‘ulemâ maḡdem-i şerîflerine gelüp envâ‘-ı ta‘zîm ve tekrîmleriyle ḡudûmün ḡanîmet ‘add iderler idi.

Hâtıruma öyle gelür ki Câmdan geçtiklerinde ol senenüñ Cemâziye’l-evvel veyâ âḡir idi. Bir ḡaḡirüñ pederi bir nice muḡlişler ve niyâz-mendler ile ziyâretine gitdiklerinde ben henüz biş yaşımı tamâm itmemişdüm. Hüddâmlardan biri beni omuzlarına götürüp H‘âce ḡazretlerinüñ maḡfe-i maḡfûf-i pür-envârlarına tutup baña iltifât idüp bir yâre nebât-ı iḡsân buyurdılar. Ve ol günden bugüne altmış senedür ki şafâ-yı tal‘at-ı münevverleri henüz gözümde ve lezzet-i didâr-ı mübârekleri ḡalbimde mevcûddur. *El-ḡâletün hâzâ ol rābiḡa-ı iḡlâş ve i‘tikât ve irâdet ve muḡabbet ki ḡânedân-ı H‘âcegân ḡaddesa’llâhu Te‘âlâ ervāḡahüm ve ce‘ale’l-cennete meşvâ cehme*³⁰⁷ bu ḡaḡirüñ nisbeti vaḡı‘ olmuşdur anlaruñ naẓar-ı mübârekleri ile olmuşdur. Ve ümîd varım ki bu rābiḡanuñ yümni ile anlaruñ muḡabbetleri ve muḡlişleri zümresiyle maḡşûr olavuz. Ve bu muḡrib ḡuşûr daħı öyle ola *bi-mennihi ve cûdihi.*³⁰⁸ Ve ḡaçan ki şehr-i Nişâbüra irişdiler. Yollaruñ ḡavfı ve hevânuñ ḡarâreti yanında aşhâb tereddüd çeküp söyleşürler imiş ol maħalde.

³⁰⁵ Şüphesiz Allah’ın kulları içinde öyleleri vardır ki Allah (sübhânehû ve teâlâ) üzerine yemin etseler Allah o yemini mutlaka doğru çıkarır (onları yalancı çıkarmaz).

³⁰⁶ Teşrifat ve lütufları sayılmayacak ve hesap edilemeyecek kadar çoktur.

³⁰⁷ Bu hâl, Hâcegân hanedanının (Allah Teâlâ onların ruhlarını mukaddes kılsın ve cenneti barınakları yapsın) ihlâs, itikat, irade ve muhabbet rabitasıdır.

³⁰⁸ Onun lütfu ve cömertliğiyle / ihsanıyla.

Mevlānā Celāle'd-dīn-i Rūmī Kuddise sırruhu ḥazretlerinüñ dīvānı ḥāzır bulunup tefe'ül buyurduklarında bu beyt-i şerīf gelür ki:

بيت³⁰⁹

روید ای عاشقان حق باقبال ابد ملحق
روان باشید همچون مه بسوی برج مسعودی

مبارك باد تان این ره بتوفیق امان الله
بهر شهری و هر جای بهر دشتی که پیمودی

Ve bu mektübı anda yazup Buḥārāya gönderdiler. Ve ol gün ki Nişābūrdan ṭaşra çıkup yazdılar ki:

[40b] Bismi Subḥānehü vü Te'ālā ve ol gün Cemāzī'l-āḥirüñ on birinci günü idi. Sene işneyn ve 'iṣrīn şemāne-mi'e. Ve faẓl u kerem-i İlāhī celle zikruhu ile ḥāl-i şıḥḥat u selāmet u refāhiyyet ve vüṣūḳ-ı temām ile ve feyẓ-ı faẓl-ı nā-mütenāhī ile kuvvet-i ḳalb ve kuvvet-i yakīn ile müteveccih oldılar. Ve bu ḥadīs-i şerīfün āṣār u beşāretleriyle ki *Kāne Resūlu'llāhu ṣalla'llāhu 'aleyhi ve sellem yetefā'elu ve lā-yeteṭayyeru ve ḳale Resūlu'llāhu ṣalla'llāhu 'aleyhi ve sellem lem yebḳa ba'dī mine'n-nübüvveti ille'l-mübeşşirātü yerāha'l-mü'minu ev-yurā lehu ve ḥāzā ḥadīṣun müttefaḳu 'alā şıḥḥatihi*.³¹⁰

يا نبيّ الهدى حديثك غوثي³¹¹
واعتصامي ببابكم والتجائي

Ve kaçan ki kenef-i şıḥḥat u 'āfiyet ve zūhiyet Ka'be-i Mükerrremeye irişüp erḳān-ı ḥaccı tamām mertebe edā itdiler. Kendülere şikest-mizāc 'arız olup ṭavāf-ı vedā'yı zahmet ile idüp Medīne-i Resūlu'llāh ṣalla'llāhu 'aleyhi ve sellem revāne oldılar. Ve yolda aşḥābın ṭalebe bunı imlā buyurdılar.

Bi'smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

Cā'enī Seyyidü't-ṭāyifeti'l-Cüneyd Kaddesa'llāhu Te'ālā sırrahu fī şaḥvetu yevmü's-sebti't-tāsi'i 'aşere min Zī'l-ḥicce'ti sene işneyni ve 'iṣrīne ve şemān-mi'e. 'İnde inşirāfinā min Mekketi'l-Mübāreketi zādeha'llāhu Te'ālā şerrafe ve tekrīmen ve ta'zīmen ve berākāt ve

³⁰⁹ Gelin ey Hak âşıkları; ebedî bahtıyarlığa kavuşmuş olarak ay gibi sevinçli ve akıcı bir hâlde uğurlu burca doğru yürüyün. Allah'ın emniyet ve tevfiğiyle bu yolunuz mübarek olsun; uğradığınız her şehirde, her yerde ve geçtiğiniz her ovada (bu bereket sizinle olsun).

³¹⁰ Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) hayırlı şeylerden uğur çıkarır fakat uğursuzluğa inanmazdı. Yine şöyle buyurmuştur: “Benden sonra peygamberlikten sadece müjdeleyici rüyalar kalacaktır mümin onu (rüyayı) ya kendisi görür ya da ona gösterilir.” Bu hadis, sahihliği üzerinde ittifak edilmiş güvenilir bir rivayettir.

³¹¹ Ey hidayet peygamberi! Sözlerin benim için bir imdattır; tutunduğum yer sizin kapınız, sığındığım makam sizsiniz.

*naḥnu nesīru me‘a‘r-rekbi ve ene beyne‘n-nevmi ve‘l-yakāzati ve kāle raḍiya‘llāhu ‘anhu fī ziyārete ve beşāretihi‘l-kaşdu maḳbūlun fe ḥafīẓtu hāẓihi‘l-kelimete ve surirtu biḥā şümme esteykaẓtü mine‘l-ḥāleti‘l-vākı‘ati beyne‘n-nevmi ve‘l-yakāzati. El-ḥamdü li‘llāhi ‘alā zālike.*³¹²

Ve bundan sonra yine birkaç ‘Arabî kelimât imlâ itdiler ki tercümesi budur: Bu kelime-i vâhide ki Seyyidü‘t-Ta‘ife Cüneyd Ḥazretlerinden vâkı‘olmuşdur. Bir kelimedür câmi‘a u tāmme ve bir beşâretdür şâmile-i ‘âmme bize ve evlâdlarımıza hâzır u gâyib olan aşşâb u aḥbâblarumuza. Zîrâ bu meşâ‘ir-i ‘izâm ve ed‘iyeden kaşdumuz mevķıf u maḳâm meşâlih-i dînî ve dünyevî için idi. Ve ol kaşd ise bu beşâret müktezâsıyla maḳbūl u maḳrūn *ve‘l-ḥamdü li‘llāhi sūbhānehu ḥamden ṭayyiben mübāreken yuvāfi ni‘mehu ve yükāfi mezīdehu.*³¹³ Ve mäh-ı mezbûruñ yigirmisi çehâr-şenbe günü Medîne-i Münevvereye gelüp ve Ḥazret-i Risâlet-penâh şalla‘llāhu ‘aleyhi ve sellemden nice beşâretler gördiler. Ve ol müsvedde ki imlâ itmiş idiler. Taleb idüp müṭâla‘a buyurdıklarında eyitdiler ki: Hemân budur. Ziyâde yazılmamışdur. Ve Penc-şenbe günü civâr-ı rahmet-i rahmâne vâşıl oldılar.

Mevlânâ [41a] Şemse‘d-dîn Fenârî Rûmî ve ehl-i Medîne ve sāyir ḥuccâc-ı müslimîn namâzın kılup Cum‘a gicesi Emîru‘l-mü‘minîn ‘Abbâs Raḍiya‘llāhu Te‘ālâ ‘anh ḳubbesi ḳarîbinde medfûn oldılar. Ve Şeyḫ Zeyne‘d-dîn Ḥ‘âfi Raḥmetu‘llāhi Te‘ālâ ‘aleyhi ḥazretleri Mısırdan yonulmuş beyâz mermer levḥ getürüp ve mezâr-ı şerîflerin yapırup sāyir mezârlardan mümtâzdur.

Ve Ḥ‘âce Ḥazretlerinüñ evlâd-ı kebîri olan Ḥ‘âce Burhâne‘d-dîn Ebû Naşruñ raḥmetu‘llāhu Te‘ālānuñ te‘alluḳâtından biri naḳl ider ki: Ḥ‘âce Burhâne‘d-dîn Ḥazretleri buyurdılar ki: Peder-i merḫūmuñ ḥîn-i fevtinde hâzır degül idüm. Mübârek yüzlerin açdım ki nazar idem, gözlerin açup ve tebessüm itdiler. Bu def‘a elem ve ıztırâbım daḫı ziyâde oldu. Ve ayağı tarafına varup yüzimi mübârek kademlerine sürmek istedüm. Ayaḳların çekdiler.

³¹² Bana, tarikatın efendisi Cüneyd-i Bağdadî -Allah Teâlâ sırrını mukaddes kılsın- Zilhicce’nin on dokuzuncu cumartesi günü (H. 822 / M. 1419) geldi. Biz mübarek Mekke’den -Allah Teâlâ onun şerefini ve yüceliğini artırsın, tazim ve bereket versin- dönüş yolundaydık. Kervanla birlikte gidiyorduk, ben ise uyku ile uyanıklık arasında bulunuyordum. O (Hz. Cüneyd) dedi ki (Allah ondan razı olsun): “Ziyaret ve müjde hususunda niyet kabul olunmuştur.” Bu sözü hıfzettim ve onunla sevindim. Sonra, uyku ile uyanıklık arasında yaşadığım bu halden uyandım. Bunun için Allah’a hamdolsun.

³¹³ Allah’a hamdolsun; O münezzehtir. Güzel ve mübarek bir hamd olsun; nimetlerinin şükrüne erişmeye çabalayan, lütfunun artışını anmayı amaçlayan bir hamd.

Ve Hâzret-i H'âce ibtidâ' hacc-ı şerîf niyyetin idüp çıkmak üzere iken müridlerinden ve mu'tekîderinden biri gelüp eyitdi ki: H'âce gitdiñüz mi? Buyurdılar ki: Gittük ve gittük. Ve kendü enfâs-ı müteberrekelerindendür ki aşhâbınıñ birine yazmışdı ki bu hâkîrûñ hâtır-ı sizûñ aḥvâl-i zâhir u bâtınıñuz içün nigerândur. Ve 'ale'd-devâm ol birâderûñ nisbeti ile nazârât-ı bî-'illet-i İlâhiyedür.

Ve Seyyidü't-tâ'ife Cüneyd Kâddesa'llâhu Te'âlâ sırrahu buyurur ki: *În bedet 'aynun mine'l-keremi'l-hakate'l-lâhîkîn bi's-sâbîkîn*.³¹⁴ Ve bu cümleden aşl mu'teberdür küberâ-yı dîn katlarında ba'de gûşîşi kıomaya ve bahşîşi gözle.

Ve Hâzret-i H'âce Kâddesa'llâhu sırrahuya su'âl eyitdiler ki: Tarîkati ne ile bulmak olur? Buyurdılar ki: "Teşerru'-ile." *Ba'de'l-hâfızate 'ale'l-emru'l-vasaṭ fi't-ta'âm lâ fevka'l-şeb'a velâ'l-cû'a'l-müfraṭ u taklîl-i menâmda 'alâ tarîkî i'tidâl-i mizâc sa'y itmek 'ala'l-huşuş aḥyâ'i beyne'l-ışâeyn ve kıbleş-şubḥ bahîş lâ yaṭṭalî'u 'aleyhi eḥadün. Ve kendüden gitmeklikle teveccüh ve nefî-i havâṭır 'ala'l-huşuş hâtır-ı temennî nisbet-i ḥâliyle ve mâzî ve müstaḳbele eyü müeşşirdür. Fî ref'u'l-ḥicab 'ani'l-ḳalb. Ve dahı: İzâ sekete'l-lisân 'an fuzüli'l-keḷâmi neṭâka'l-ḳalbu me'a'llâhu sübhânehu ve izâ neṭâka'l-lisânu sekete'l-ḳalbu. Ve ş-şumtû 'alâ kısmeyni şumtûn bi'l-lisâni ve şumtûn bi'l-ḳalbi 'ani'l-havâṭiri'l-ekvâni fe-men şamete lisânuhu ve lem yeşumtu ḳalbehu ḥaffet vizruhu ve men şamete lisânuhu ve ḳalbu [41b] zahare lehu sırruhu ve tecellâ lehu rabbuhu 'azze ve celle ve min yeşmut bi-lisânihi fe-hüve nâṭıḳun. Bi-lisâni'l-ḥikmeti sâkitun 'an fuzüli'l-keḷâmi rezeḳanâ'llâhu Te'âlâ zâlike bi-faḍlihi ve keremihi.*"³¹⁵

³¹⁴ Kerem sahiplerinden (büyüklerden) bir nazar olursa sonradan gelenler de öncekilere yetişir.

³¹⁵ Yiyecek hususunda orta yolu gözetmekten sonra (gereklidir ki) ne doyma sınırını aşmalı ne de aşırı açlığa düşmeli. Uykuyu da azaltmakta, mizacın dengesi yoluyla gayret etmek gerekir. Özellikle akşam ile yatsı arası ile sabah namazından önceki vakitleri ihya etmek hususunda; öyle ki bu hâle hiç kimse muttali olmaz. Kendinden geçmek suretiyle teveccüh ve (zihne gelen) düşünceleri gidermek, özellikle temenni ve hayalden doğan hatıraları uzaklaştırmak; geçmiş ve gelecekle ilgili hayalleri bertaraf etmek, kalbin üzerindeki perdeyi kaldırmada çok etkili olur. Ve dahi dil faydasız sözden sustuğunda, kalp Allah Teâlâ ile konuşur. Dil konuştuğunda ise kalp susar. Sükût iki kısımdır: Biri, dilin susmasıdır diğeri kalbin mahlukatla ilgili düşüncelerden susmasıdır. Her kim diliyle susar da kalbi susmazsa, (sadece) günah yükü hafiflemiş olur. Her kim hem diliyle hem kalbiyle susarsa, sırrı ona açılır ve Rabbi ona tecellî eder. Her kim diliyle sussa da (hakikatte) hikmet lisanıyla konuşuyorsa, o kimse faydasız sözden susmuş demektir. Allah Teâlâ bize de kendi lütuf ve keremiyle bunu nasip etsin.

Ḥāce Ebū Naşr-ı Pārsā Kuddise sırruhu

Ḥāce Muhammed-i Pārsā Ḥazretlerinin veled-i kebiri olur. Kendüden soñra kendü yerine şecere-i tayyibe olmuştur. İsm-i şerifi Ḥāce Burhāne'd-din Ebū Naşr Muhammed bin Muhammed bin Muhammed bin Maḥmūd el-Ḥāfizī el-Buḥārīdür. Raḥmetu'llāhi Te'ālā. Pāye-i 'ulūm-ı şerī'ate ve rūsūm-ı tarīkini vālid-i büzürgvārilerine irişdürmişdi. Ve nefy-i vücudı belki bezl-i mevcudı giçürmüşlerdi. Ve setr-i hālde bir mertebede idiler ki bu yola ḳadem başalı kendüden bir nesne zāhir ve şādir olmaz idi. Bu ṭayifenüñ 'ulūmında ve ṣayir 'ulūmda mahāreti ve mu'allimātı derece-i kemālde olup kendüden bir nesne su'al itdüklerinde buyururlardı ki: Kitāba mürāca'at idelüm. Ve kitābı açdıgunda yā ol su'al maḥalli gelür idi yā bir k̄āğıd yukarı ve aşāğa.

Bir gün meclis-i şerīflerinde Şeyḫ Muḫyi'd-din-i 'Arabī Ḥazretlerinin muşannefātı müzākere olurdu. Kendü vālid-i mācid-i büzürgvārlarından nakl buyurdılar ki: *Füṣṣ* cāndur ve *Fütūḥāt* ḳalbdür. Ve her kim *Füṣṣ*ı eyü bile Ḥazret-i Resūlu'llāh şalla'llāhu Te'ālā 'aleyhi ve selleme dā'iyesi ḳavī olur.

Tuvuffiye Raḥmetu'llāhi Te'ālā 'aleyhi fi şuhūr sene ḥamse ve sittin ve seman-mi'e. Ve ḳabr-i nūrları Belḥdedür.

Ḥāce Ḥasan-ı 'Attār Raḥmetu'llāhi 'aleyh

Ḥāce 'Alā'e'd-din Ḥazretlerinin oğlıdur. Ve şemere-i şecere-i vilāyeti anlardan eyü cezb idüp ḳavī idiler. Ve şıfāt-ı cezbe ile her kimi isteseler taşarruf idüp ve kendüyi maḳām-ı ḥuzūr ve şu'ürdan bu keyfiyyet bī-ḥodlık ve bī-şu'ürlük 'ālemine irişdirürler idi. Ve *erbāb-ı sülūka* 'alā *sebīli'n-nedre* mücāhededen soñra müyesser olan zevḳ-i ḡaybet u fenādan buña ṭatdırurlar idi. Ve cümle Māverā'ü'n-nehir ve Ḥorāsānda bunun keyfiyyet-i taşarrufı ṭalibler ve zāyirler arasında tamām mertebe iştihār virüp dest-būs-ı şerīflerine her kim ki gelür idi ayakdan düşüp bī-ḥodlık ve ḡaybet-i devleti virirdi.

Böyle istimā' olmuştur ki bir gün şabāḥ ile evden taşra çıkdılar. Ḡāyet ḡāyet ḥāliyle ve her kim ki nazarına uğradı ol daḫı bī-ḥodlık ḥāline uğrayup bī-ḥod olurdu. Dervişlerden biri Herāt seferine varup gelüp āşār-ı [42a] cezb ve ḥayret ve bī-ḥodlık ve ḡaybet kendüde zāhir idi. Ve ḡāḥi bāzārlardan geçdigünde öyle görünür idi ki kendüsi bu emr-i bāṭını ṭutmuştur ve ḥalḳuñ gelen ve gideninden niceler ve bu silsileden bir bir 'aziz ki yanına varır idüm. Dir idi ki: Ol dervişüñ aḥvāli bundan ḡayrı degül idi ki dā'imā Ḥāce Ḥasan Ḥazretlerinin mevācesinde ṭurup cehre-i mübāreklerin mürāḳabe ve müşāhede itdigün berekātından cezbeleri şıfatı buña

sirâyet itdi. Ve Hâcegân Hazerâtının tarîk-i silsileleri üzre Hâce Hasan Hâzretleri gâhî hastaların yükleri altına girüp hastalıkların alur idi. Ol eyyâmlarda ki Şirâza sefer itdiler. Kendü dostı ve ehibbâsından bir Şirâzî bir marîza mübtelâ olup rencür iken Hâce Hâzretleri anuñ yüki altına girüp hastalığı aldukdâ ol ‘azîz şîhhat bulup ve Hâce Hâzretleri hasta oldılar. Ol marâzdan dâru’l-bekâya rihlet buyurdılar. Rahmetu’llâhi ‘aleyh. Fî leyletü’l-dû-şenbe yevm-i ‘ıydu’l-edhâ sene sitte ve ‘ışrîn ve semân-mi’e. Ve na‘şların Şirâzdan vâlid-i büzürgvârî *nevvera’llâhu merķadehumuñ* medfûn olduğı vilâyet-i Şagâniyâna getürdiler. *Nevvera’llâhu merķadehumâ*.³¹⁶

Mevlânâ Ya’kûb-ı Çerhî Rahmetu’llâhi Te’âlâ

Ğazeyn küylarından olan Çerh-nâm kıaryedendür. Ve Hâce Bahâ’e’ d-dîn Hâzretlerinin aşhâblarından olup Hâce ‘Alâ’e’ d-dîn-i ‘Attâr ile şöhet itmişdür. Ve cenâb-ı maḥdûmı irşâd-me’âbı Hâce Nâşire’ d-dîn-i Ubeydu’llâh daḥı irişmişlerdür. Ve cenâb-ı maḥdûmı buyururlar ki: Herâtda idüm. Mevlânâ Ya’kûb Çelebî Hâzretlerinin şöhetleri dâ’iyesi ile Şagâniyâna müteveccih olup nice miḥnet u meşakkatle vardum. Öyle gelür idi ki yolun nışfın yayan gitmiş ola. Kaçan ki şöhetlerlerle müşerref oldum. Mübârek yüzlerinde bir miḥdâr nefret olına çok bir beyâzlık var idi. Ve benüm ile libâs-ı sitem ve siyâset ve bârid söyleşüp ol mertebeye sitem itdiler ki yakın idi. Bâḥınım kendüden münkatı’ olup ye’s hâşıl idüp ziyâde ile maḥmûm ve maḥzûn oldum. Bir def’a daḥı yine meclis-i şerîflerine hâzır oldum. Baña bir maḥbûb şüretinde göründi ki hergiz ancılayın bir maḥbûb görmemişdür. Ve ziyâdeler ile iltifâtlar itdiler. Ve bu eşnâda ki söyleşürler idi.

Nazarıma bir ‘azîzüñ şüretinde görindiler ki [42b] anuñla nice müddet rābıta-i ittihādımız olup ve muḥabbet-i ‘azîm itmişdüm. Lâkin nice eyyâm idi ki müteveffâ olmuşdı. Ve fi’l-hâl yine ol şüreti ḥal’ itdiler. Ben öyle taşavvur itdüm ki ol şüret baña ḥayâl görindi. Ammâ sâyir refiklerimden su’âl itdüm. Anlar daḥı böyle gördük didiler. Ve benüm ‘aḳîdüm oldur ki ol ḥal’ ve lûbs şüret kendü şu’ur u ihtiyârları ile idi.

Bu ma’nânıñ işbâtı içün ki Mevlânâ Hâzretlerinden su’âl itmişlerdür. Böyle işitdüm ki: Mevlânâ Hâzretleri buyururlar imiş ki: Bir tâlib, bir ‘azîzüñ şöhetine geldigünde Hâce ‘Ubeydu’llâh gibi gelmek gerekdür. Çerâğ ile yağ ve fitile müheyyâ ve âmâde idüp ancak bir şerâreye mevķûfdur.

³¹⁶ Allah onların kabirlerini nurlandırın.

Mevlānā Nizāme'd-dīn-i Hāmūş Raḥmetu'llāhi Te'ālā

H̱āce 'Alā'e'd-dīn Ḥazretlerinūñ aşḥābındandır. Ve H̱āce-i kebīr ḥazretlerin Buḥārada āvān-ı taḥsilde 'ulemādan birisinin meclisinde görmışlerdür. Ve ba'dehu envā'-ı riyāzāt u mücāhedāta meşḡul olup tezkiye-i nefis ve taşfiye-i ḳalbe cehd-i belīḡ idüp 'Alā'e'd-dīn Ḥazretlerinūñ ḥidmetlerine ve şoḥbetlerine gelmişlerdür.

Naḳl ider ki: İbtidā şoḥbetlerine vardığımda H̱āce-i kebīrūñ aşḥābından biri taşrada oturmışdı. Beni gördüğünde eyitdi ki: Mevlānā Nizāme'd-dīn! 'An ḳarībdür. Zühd u pākizegiñden giçesin. Bu söz ḥātıruma güç gelüp H̱ācenūñ yanına vardığımda anlar daḥı bu 'ibāreti söylediler. Ammā ḥātıruma güç gelmedi. Ve Ḥazret-i Mevlevī maḥdūmı Mevlānā Sa'de'd-dīni'l-Kāşḡirī raḥmete'llāhu Te'ālā buyururlar idi ki: H̱āce Ḥazretlerinūñ ḳaftānlarınıñ öñi dā'imā yağlı ve zifirli idigünün sebebi, müşkilüm idi. Āḥir böyle taḥḳīḳ itdüm ki ta'ām tenāvül buyurduḳları maḥalde ol cezbe ve keşret ḥālī ki var idi. Ol maḥalde eḥibbā tā vāḳı' olup ve ḳaşıḳ elinden düşüp çorba üzerine dökülüp zifir iderdi.

Ve yine buyurdılar ki: Ḳaçan ki H̱āce 'Alā'e'd-dīn Ḥazretlerinūñ şoḥbetinde cezbe ve galebe-i ḥāl anlara zāhir olurdu. H̱āce Ḥazretleri isterler idi ki anları andan 'avdet itdireler. Buyururlar idi: Tā buḡra çorbasın bişüreler ve H̱āce Ḥazretleri kendü beline peştemāl bağlayup muḳkayyed. Ḳaçan ki buḡra bırakacak maḥalle gelürdi. Mevlānā Nizāme'd-dīni talep idüp ḥamīri eline virürdi. Ve henüz bir iki buḡrā [al]madın maḡlūb-ı ḥāl olup ḥamīr elinden düşerdi.

H̱āce Ḥazretleri buyururlar idi ki: Mevlānā Nizāme'd-dīn naḳl itdi ki: Bir gün [43a] H̱āce Ḥazretleri H̱āce Muḥammed-i 'Alī-i Ḥakīm Tirmizī Ḳuddise sırruhunuñ ziyāreti dā'iyesi ben daḥı bile gitmeyüp olduğum maḥalle vardum. Rūḥāniyyetleri ḥāzır olup ḳaçan ki H̱āce Ḥazretleri mezarlarına irişdiler. Mezār-ı şerīfi ḥālī olmaḡın ol cihetden idigün bildiler. Hemān 'avdet idüp istedi ki taşarrufla buña bir şekl meşḡul ola. Ben daḥı müteveccih olup kendümi bir gögercin meşābesinde buldum. Ve H̱āce Ḥazretleri bir toḡan olup arduma düşüp ḳavdı. Her ḳande vardum ise 'aḳabimden irişüp āḥir mużṭarib olup Ḥazret-i Resūlu'llāh şalla'llāhu 'aleyhi ve sellemūñ rūḥāniyyet-i a'lāların penāḥ getirüp ve envār-ı bī-nihāyelerinden maḥv oldum. Bu def'a H̱āce Ḥazretlerine mecāl-i taşarrufu ḳalmayup ḡayretinden ḥasta oldu. Ve ḥiç kimesne ḥastalığınıñ sebebin bilmezdi.

Ve yine kendüleri naḳl buyururlar ki: Kendü mu'teḳid ve muḥlişlerinden biri bir ḳavī marāza mübtelā olup 'iyādetlerine gitdiler ve gider iken buyurdılar ki: Bu ādem bize çok eyü ḥidmetler itmişdür. Gerekdür ki 'iyādet itdigümüzden yükünüñ altına girüp ḥastalığın alavuz.

Ben bu sözden havf itdüm. Kaçan ki üzerine varılıp yaşadığı kenârında cülûs itdiler. Hastanun harekete ve kelâma iktidârı olmayup bî-hod yaturdı. Bir sâ‘atden sonra Hâce Hazretleri buña teveccüh buyurdılar. Hemân hasta oturup tekellüm itmege başladı. Hâce Hazretleri baş kaldırıp eyitdi ki: Bu yük dahı saña havâledür ki çok söylersin. Ba‘dehu daşra³¹⁷ çıkup buyurdılar ki: Gördüm gidicilerden olup ve bu yükün alıcılardan degüldür. Yine kendüye havâle itdük. Ol âdem ol marâz ile gitdi.

Naql ider ki: Bir gice Hâce Hazretlerinin münkirlerinden birisi nisbeten bir alay sözler dir idi. Ve biz ise anı karşılayup niza‘ ider idük. Söz kesrete vardı. Ve biz münâza‘a itdigümüz maħalde Hâce Hazretlerinin sa‘adet hâneleri mesâfe olup söz irişmek ihtimâli yok idi. İrtesi huzûr-ı şerîflerine vardığımda buyurdılar ki: Aħşam sekizinde teşvîş virdi. Gerekdür ki her ne dirlerse disünler muqayyed olmayasın.

Ve Cenâb-ı maħdûm Hâce ‘Ubeydu’llâh *nevvera’llâhu kabrehu* buyurdılar ki bir gün anların iħrâm mülâzemetlerin bağlayup gider iken yolda âşinâlardan birisi qarşuma geldi. Ĥamr içmişdi. Ve beni bir miqdâr söze tıtdı. Kaçan ki [43b] şöhet-i şerîflerine geldüm. Buyurdılar ki: Sen Ĥamr içer misin? Ben eyitdüm ki: Ĥayır. Eyitdiler ki: Pes ne Ĥâldür? Didüm: Yolda bir serhoş rast geldi. Benimle bir miqdâr söyleşdi. Buyurdılar ki: Pes anun Ĥâlidür ki saña sirâyet itmişdür.

Ve yine buyururlar ki: Mevlânâ Nizâme’d-dîn Hazretleri naql itdiler ki: Semerkand ekâbirinden bir kimesne ki bizimle iħlâş ve muħabbet ü irâdet keşîresi var idi. Ĥasta olup fevti yaklaşdı. Bir alay-ı evlâd u ta‘allukâtı var idi. Bize gelüp ‘azîm niyâz ve iltimâs itdüklerinde ben dahı nazar idüp gördüm ki gitmelü olup beķâsına imkân yok. Meger zımnımda kendüye zâmin olayım, zâmin olduğum gibi şıħhat buldı. Nice eyyâmdan sonra mensûbâtımızdan birisin bir töhmetle Ĥâkim ihânet idüp öldürdi. Lâkin ol şahş bu bâbda sa‘y itse def‘ idüp Ĥalâş olmasına ķâdir idi. Takşîrât idüp muqayyed olmadığından Ĥâtırım kendüden rencide olup kendüyi zımnımdan iħrâc itdüm. Düşüp fevt oldı.

Ve yine kendüler buyururlar ki: Bir gün işitdüm ki Mevlânâ Ĥasta olmuşlar. Kaçan ki kendüye varup gördüm ki ‘azîm ditreme tıtmış. Āteş yakmışlar ve nice esbâb³¹⁸lar örtmişler. Ve yine teskîn bulmaz. Bir sâ‘at oturdum. Aşķâbından biri degirmene buğday götürmişdi. Meger şuya düşmüş. Cümle esbâbı ışlanmış. Ditreyerek geldi. Ĥazret-i Mevlânâ gördüğü gibi

³¹⁷ Tı ile yazılmalyken dal ile yazılmıştır.

³¹⁸ Esvap (giyecek, elbise) kelimesinin halk ağzındaki şeklidir.

eyitdi: Bu âdemi kızdıruñ ki bunuñ üşümesidür ki baña sirāyet itmişdür. Mezbûrı kızdurdukları gibi ditremeler sākin oldu.

Mevlānā Sa‘ade’-d-dīn Kāşgarī Rahmetu’llāhi ‘aleyh

Evāyilde taḥşīl-i ‘ulūma muḳayyed olup ve kütüb-i mütedāvile cem‘ itmişdür. Ve cem‘iyyet-i şuverisi daḥı olup bu ṭarīka dā‘iyeleri olduḳda terk ü tecrīdi tamām idüp Nizāme’-d-dīn Ḥazretlerinüñ şoḥbetlerine yine dāḥil oldılar. Ve buyururlar idi ki: Birkaç seneden soñraki şoḥbet-i şerīfleriyle müşerref oldum. Ḥacc-ı şerīf dā‘iyyesin idüp kendüden bir ruḥşat istediğümde buyururlar ki: Her ne deñlü ki naẓar iderüm seni ḥuccāc arasında görmem. Ve andan evvel vāḳı‘alar görmişdüm. Andan mütevehhem idüm. Kendüler buyurmuşlar idi ki: Endişe itme! Ḥorāsāna gitdigünde ol vāḳı‘alar Şeyḫ Zeyne’-d-dīn Ḥazretlerine söyle ki bir meşrū‘ âdemdür. Ve cadde-i sünnetde şābit buyurdukları [44a] Ḥorāsānda maḳām-ı irşād u şeyḫūḥiyyetde mu‘ayyen idiler.

Kaçan ki Ḥorāsāna vardum. Buyurdukları üzre Ḥac seferi te’ḥīr u tevaḳḳuf olunup ammā bundan soñra çok müyesser oldu. Kaçan ki Şeyḫ Zeyne’-d-dīn Ḥazretlerinüñ şoḥbetleriyle müşerref oldum. Ol vaḳ‘aları kendüye ‘arz itdüm. Buyurdılar ki: Benden bī‘at eyle. Ve ḳayd-ı irādetimüze girin. Eyitdüm ki: Bu ṭarīkı kendüden aldığım ‘azīz henüz ḥayātdadır. Ve siz emīnsiz eger bu ṭarīkinde cā‘iz görürsüz öyle ideyim. Buyurdılar ki: Var istiḥāre eyle. Ben eyitdüm ki: Kendü istiḥāreme çokluk i‘timādum yokdur. Cenābıñuz istiḥāre eyleñüz. Buyurdılar: İkimiz daḥı istiḥāre idelüm. Kaçan ki gice olalı istiḥāre itdüm. Gördüm ki ṭabaḳa-i Ḥ‘acegān herbiri ziyāret-gāhına ki Ḥazret-i Şeyḫ ol vaḳt anda idi. Geldiler, ammā ağaçları ḳopara ḳopara, dīvārları yıḳarak, ḳahr u ḡazab āşarı kendülerde zāhir idi. Bildüm ki ol işāret baña men‘ içündür sāyir ṭarīka varmaḡa. Hemān ḥātīram tesellī olup ve ayaḡımı uzadup ḥuzūr ve rāḥatlıkla yatdum. İrtesi Şeyḫ Ḥazretlerinüñ ḥidmet-i şerīflerine vardığımda ben söylemezden evvel buyurdılar ki: Ṭarīḳ birdür ve cümle bir yire varup kavuşur yine kendü ṭarīkıña meşḡul olup bir vāḳı‘a ve müşkilüñ olduḳda bize i‘lām eyleñüz. Ḳādir olduḳça imdād iderüz.

Ve Mevlānā Ḥazretlerine galebe vü istilā-yı ma‘nīye zāhir olup bir miḳdār teveccūh āşār-ı ḡaybet ve keyfiyyet-i bī-ḥodiyet yüz gösterdigünde ol ḥāle vāḳıf olmayanlar ḳıyās iderler idi ki uyur. Ve ibtidā ki şoḥbetlerine dāḥil oldum. Bir cāmi‘de yanlarında oturur idüm. Ve kendüler mu‘tādıları üzre kendüden ḡāyib oldılar. Ben zānn itdüm ki meger uyḳuları gelmişdür.

Eyitdüm ki: Bir miqdār istirāhat buyursañız olmaz mı? Tebessüm idüp buyurdılar ki: Meger uyğudan gayrı bir işimüz olduğına i'timād itmez misin?

Dervîşāndan birisi ki şöhetlerine varır idi. Böyle hikāyet itdi ki: Ol meclis-i va'zda ki dervîşān ma'ārifi zıkr olunurdu. Baña 'azīm tağayyur hāşıl olup ve ziyāde na'ra u feryād urur, ğamda maḥcūb olur idüm. Bir gün kendülere naql itdüm. Buyurdılar: Her kaçan saña öyle tağayyur hāl vākı' ola, beni hātırına getür. Ol eyyāmlarda ki Hicāz seferine gitmişler idi. [44b] Bir medreseye vardum ki anda bir 'aziz va'z u naşihat iderdi. Hemān beni tağayyur olmak tutduğunda kendüye teveccüh itdüm. Gördüm ki medrese kapusından girüp baña irişdiler. Ve iki ellerin omuzuma koyup ben kendümden gidüp bî-hüş düşmüşüm. Bir zamāndan soñra kendüme geldüm. Va'z meclisi tağılmış ve gün toğup ol gün Ramazān-ı şerifün āhir penç-şenbesi gün idi. Ol günü hātırumda şakladum. Tā ki Hacc-ı şerifden 'avdet itdüklerinde su'āl ideyim. Kaçan ki geldiler, hıdmetlerine varup gördüm ki huzūrunda cem'ıyyet var. Ol hālî kendüye söyleyemedüm. Baña yüz döndürüp buyurdılar ki: Ol gün Ramazān-ı şeriflerün āhir penç-şenbe günü idi. Pes ma'lūm itdüm.

Ve tāriḥ-i fevtleri şehr-i Cemāziye'l-āhirün yidinci erbi'ā³¹⁹ güninde ki sene sittin ve şemān-mi'e idi.

H'āce 'Ubeydu'llāh edāme berekāt-i vücūdihi'l-'aliyyi müfāriku't-tālibin Raḥmetu'llāhi Te'ālā

Bugünlerde mazhar-ı āyâtı ve mecma'-ı kerāmāt u vilāyâtı ṭabaḳa-i h'ācegān ve rābıta-i iltiyāmı ve vāsıta-i intizāmı silsile-i şerif 'ālî bünyānları H'āce Ḥazretleridür. Cenāb-ı kebîr yādın ümîd olunur ki vücūd-ı şerif ve zāt-ı laṭifleri berakâtıyla bu silsilenün kıyām u intizāmı ilā yevmi'l-kıyām imtidād ve bir devām ola. Egerçi bu ḥaḳîrden bu maḳûle kelimāt küstahlık yüzünden olup ammā kendü kendüme endişe itdüm ki inşāf ve lāyık degüldür. Bu ṭayifenün zıkr-i ma'ārif ve neşr-i menākıbları yanında cem' itdigümüz mecmū'a bu 'azizlerün zikirlerinden hālî ve menākıb-ı a'lālarından 'ārî ola. Ve'l-ḥālet-i hāzā silsile-i şerifelerün menākıb u aḥvāl-i münasebetleridür. Birkaç kelime-i ḳudsiyyeleri ki raḳamzede-i ḥāme-i ma'ārif-i nigār olmuşdur. Bu mecmū'a miskiyyetü'l-ḥitām eylemişdür.

Māsivāu'llāhdan gönli ḳaṭ' itmek ve nehy itmek Ḥaḳ Sübhānehu ve Te'ālā Ḥazretleri vaşf-ı eḫadiyyeti ile ḳalbe mazhar eylemesine delîldür ki neyl-i ma'ārif-i ḥaḳāyık, esmā u şıfāta

³¹⁹ "Çarşamba" anlamına gelmektedir.

bu ma'nāsızın müte'azzırdır. Zîrâ kâbiliyyet kabûl-i 'ukûs envâr-ı tecelliyât-ı zât her nesne iltifâtından vaşmet-i hudûs bulduğundan tehî olmayınca müyesser degüldür. Ve kalbün tehî olması mevķûf düşmüşdür. Vaşf-ı eħadiyyet ile tecelli-i zâta bu ma'nânun ħuşûli içün taħķik-i îmân-ı billâh u Resûlu'llâh tamâm [45a] *câ'e men 'inda'llâhu ve men 'inde Resûlu'llâhu 'alâ murâdu'llâhu ve 'alâ murâde Resûlu'llâh*.³²⁰ Esbâbdan ittiħād-ı riyâzâtıdan ki şerî'at anuñ aħzın men'itmemişdür. Ve vaşf-ı inkisâr, ħużû' ile devâm-ı zıkr şart u ciddî ile mezķûrdur. Ĥazret-i Resûl şalla'llâhu 'aleyhi ve selleme kemâl-i mütâba'atle ve lâkin bu nisbet taħşilinde ħiç bir sebep andan kavî-rek degüldür ki şıdk u niyâz-ı tamâm ile bir cemâ'atün lâzıme-i vaktin eyleye ki anlarun bâtınları bu tecellîye mazhar olmuş olalar. Ve bu tecellî satvetiyle vücûd-ı ġayrı anlarun başireti karşıusından kaldırmış ola.

Ve şuhûd-ı ġayrîden tamâmî ile âzâd olup müzâĥamet-i şu'ürdan fenâ-i ĥaķikîye kendüye ve sâyire ĥalâş ola. Taħķik-i fenâdan sonra Ĥaķ Subĥānehu ve Te'ālā anları kendü tarafından ve vücûd-ı mevhûb-ı Ĥaķānî ile müşerref kılmışdur. Bî-ħodlık ve sekr ĥâlinden ifâķat bulup ve sâyirlerine daĥı vâsıta-i ĥuşûl-i sa'âdet-i ĥaķikaya ki fenâ vü beķādan 'ibâretdür. Bu maķāmda mümkünâtdan ħiç bir nesne anları Ĥaķ Sübĥānehu Te'ālā şuhûdından maĥcûb idemez. Pes ezķiyāya vâcib oldur ki kalbün giriftârlığı taĥlîşına vücûd-ı ekvānda ki ĥaķikâtinde ĥicâb bu giriftârlıktan 'ibâretdür. Bir nesne sebebi ile ki ĥalâşlık olur. Temessük idüp sâyirlerden ol kendüyi ĥâlâş itmek gerekdür. Ve eger iştiğāl-i zıkrı kendü isti'dādına münâsib görürse takşîr ve ihmâli kendüye cāyız görmeye. Ve eger kendü isti'dādında bile ki kalb giriftârlığından erbâb-ı şuhûd şöĥbeti ile ĥâlâş olur. Kendüyi bu ber-güzîde ve âdâb-ı şöĥbet şāĥiblerine irişdire. Ve kalbün ĥaķdan ġayrıya giriftâr olmasının ĥalâşına ĥaķikâtte zamân-ı vuşûl u şuhûddur. Çün kalb müzâĥamet-i şu'ürdan vücûd-ı ġayr ile necât buldı. Ĥayrı giriftârlığı Ĥaķ Sübĥānehu şuhûdunda nesne degüldür.

Andan sonra ki satvet-i nefy mādûn-ı Ĥaķķ ile ġayr-ı Ĥaķķa iltifâtının ġubârından kalbün âzâd oldı. Ĥaķķdan ġayrı işbât-ı nesne kalmadı.

رباعی³²¹

تیغ لا در قتل غیر حق براند
در نگرزان بس که بعد لا چه ماند

³²⁰ Allah katından ve Resûlullah katından gelen (şey), Allah'ın muradı üzere ve Resûlullah'ın muradı üzeredir

³²¹ "Lâ" kelimesinin kılıcı, Ĥaķ'tan başkasını ortadan kaldırmak için çekildi; iyi bak, bu "lâ"dan sonra ne kalır? Yalnız "illâllah" kaldı, geri kalan her şey gitti. Sevin şimdi, ey azgın ve yakıcılığı büyük aşk!

ماند الا الله باقى جمله رفت
شاد باش اى عشق سرکش سوز زفت

Eger istersen Haḫ Sübhāne vü Te‘ālā ile maḫām-ı ḥuẓūrda mekr u vesvese-i şeytāndan āzād olasın. Belki melekler senüñ ḥuẓūrıña muṭṭalı‘ olmayalar. Ve belki nefsuñ daḥı ḥuẓūrıña vāḳıf olmaya. İmdi bir kimse ile hem-niş’in [45b] ol ki ḳalbleri zıkr-i zātda müstaḡraḳ olmuş olup ve kendüden ḳurutulmuş ola. Bu ma‘nānuñ ta‘bırın ba‘zılar şuhūda ve ba‘zılar vücuda itmişlerdür. Ve ba‘zı daḥı tecellī-i zāta ve ba‘zı yāddāšta itmişlerdür. Ve eger bu sa‘adet el virmeye gerekdür ki ṭarīḳ-i zıkr veyā ṭarīḳ-i teveccüh ve cezbe-i Ḥ‘ācegānı ḳabül idüp dā‘imā kendüni bu ṭarīḳuñ müdāvemetine şābit-ḳadem eyleye. Sen tā bu devlet-i ‘uzmāyı ki mā fevkī mutaşavver degüldür irişesin. *Leyse verā’u’llāhi müntehā ve ilā rabbike’l-müntehā leyse verā’i ‘ibādān kurbet.*³²²

شعر³²³

عاشقان را شادمانی و غم اوست
مزد کار و اجرت خدمت هم اوست

غیر معشوق از تماشاى بود
عشق بنود هرزه سودایى بود

عشق آن شعله است گو چون بر فروخت
هر چه جز معشوق باقى جمله سوخت

Eger su‘āl iderler ki: Vaḥdet nedür? Cevāb virdi ki: Ḳalbüñ ḥalāşlğı ‘ilm u şu‘ürdan, vücdihi ḡayr-ı Haḫ Sübhānehu. Eger su‘āl ideler ki: İttiḥād nedür? Cevāb budur ki: Haḫ Sübhānehu Te‘ālānuñ var[lığında]³²⁴ istiḡrāḳ. Eger su‘āl ideler ki: Tevhīd nedür? Cevāb budur ki: Ḳalbüñ taḥlīş u tecrīd olması māsivā’ullāha āḡāḥ olmasından. Eger su‘āl ideler ki: Sa‘adet nedür? Şöyle ki: Haḫ Sübhānehu Te‘ālā Ḥazretlerinüñ cemāl-i bā-kemālin müşāhededen ötüri kendüden geçmek. Eger su‘āl ideler şaḳāvet nedür? Cevāb vir ki: Me‘yūs luk kendüden ve Haḫḳdan. Eger su‘āl ideler: Vaşl nedür? Cevāb vir ki: Nūr-ı vücd-ı Haḫ şuhūdına nisyān olmaḳ. Eger su‘āl ideler ki: Faẓl nedür? Cevāb vir ki: Sırr-ı māsivā’ullāhdan ayırmak. Eger su‘āl ideler ki: Sekr nedür? Söyle[di] ki: Ḳalbe bir ḥāl zāhir olmaḳdur ki ḳalb şaḳlamaḡa ḳādir olmaya. Ol nesneyi ki bundan ve bu ḥalden evvel setre eylemesi vācībdür.

³²² Allah’tan ötesi bir son yoktur, son durak Rabbinedir ve kulluktan daha öte bir yakınlık da yoktur.

³²³ Âşıkların sevinci de kederi de O’dur; yaptıkları işin karşılığı ve hizmetlerinin ücreti de O’dur. Mâşuktan (sevgiliden) başka her şey sadece seyredilip geçilecek bir manzaradır; buna yönelen bir “sevgi” ise boş ve sapkın bir heves olur. Aşk öyle bir alevdir ki bir kere tutuştu mu mâşuktan başka ne varsa hepsini yakıp ortadan kaldırır.

³²⁴ Anlaşılması için metin tamiri yapılmıştır.

Bu haķir ol zamān ki Buḥārāya varup Mevlānā Ḥūsāme'd-dīn bin Mevlānā Ḥamīdū'd-dīn Şāşī Ḥazretlerinin ḥidmet-i şerīfleriyle müşerref oldum. Ḥaķırde bir ıztırār u ıztırāb var idi. Anlar buyurdılar ki: Mürākabe ḥaķīkatde intizārdur. Ve ḥaķīkat-ı mürākabe 'ibāret bu intizārandur. Ve nihāyet seyri bu intizāruñ ḥuşūli neden 'ibāretdür? Buncılayın intizā[r]³²⁵ taḥaḳḳukundan şoñra ki zuhūrı gālebe-i muḥabbetindendür. Rāh-ber bu intizārdan ğayrı degüldür.

رباعی³²⁶

گر ندارم از شکر جز نام بهر
این بسی بهتر که اندر کام زهر
آسمان نسبت بعرش آمد فرود
در نه بست عالیت پیش خاک تود

Çün bizcileyin faķirlere bu ma'nāyı [46a] müyesser degüldür. Buncılayın güft u ğular giriftārlığı şirīn görünür. Bu güft u ğüy iştigālinden *rezzaḳanā'llāhu ve iyyākum intizāren bihi yuġnīnā 'annā bī-ḥürmeti Muḥammedin şalla'llāhu Te'ālā 'aleyhi ve sellem*.³²⁷

Ve ba'zı aḥvāl u aḳvāl ḥābından Ḥ'ācegān *raḥimḥumu'llāhi Te'ālā ervāhahum ve ce'alel ḥayşü me'vālehüm* ḥazerātının zikri u reviş ṭarīḳatlerinin beyānı 'ale'l-ḥuşuş Ḥazret-i Ḥ'āce Behā'e'd-dīn ve aşḥābları ḳaddesa'llāhu Te'ālā esrārahümden silk-i taḥrīre geçdi. Ma'lūm oldu ki ṭarīḳatleri ehl-i sünnet ve cemā'at i'tikādıdır. Ve itā'at aḥkām-ı şerī'at ve ittibā'sının seyyidü'l-mürselin şalla'llāhu 'aleyhi ve sellem ve devām-ı 'ubūdiyyet ki 'ibāretdür; āgāh olmak dā'imā Cenāb-ı kibriyāya ve vucūd-ı ğayrıya mezāhimet-i şu'ürsizin. Pes ol ṭāyife ki bu 'azīzlerüñ nefyin iderler. Ol sebebdan olmak gerekdür ki zülmet-i hevā vü bid'at zāhir ve bāṭınların tutup virmedi. Ḥased u 'aşabiyyet dīde-i başiretlerin kör itmişdür. Ol ecilden envār-ı hidāyet ve āşār-ı velāyetlerin görmezler. Ve bu nā-bīnālİK anları bunların envār u āşārları ki müşerref ve maġrībi tıtmışdur. İnkārına bırakmışdur. Heyhāt heyhāt.

بیست³²⁸

نقشبندیه عجب قافله سالار را ندند³²⁹
که بر ند از ره پنهان بحر قافله را

³²⁵ Anlaşılması için metin tamiri yapılmıştır.

³²⁶ Şekerden payıma yalnız adı düşmüş olsa bile, bu yine de ağızımda zehir bulunmasından çok daha iyidir. Gökyüzü, arşa nispetle aşağıdadır; yoksa bir toprak yığımına kıyasla pek yücedir.

³²⁷ Allah, bizi ve sizi o (hakikat) ile rızıklandırın, onunla bizi kendimizden müstağnî kılın Muhammed'in (sallallāhu aleyhi ve sellem) hürmetine.

³²⁸ Beyit olarak yazmakta ancak burada kıta-ı kebire bulunmaktadır.

³²⁹ Nakşibendiye, kervanı gizli bir yoldan hareme ulaştıran ne tuhaf ve hayranlık uyandırıcı kervan rehberleridir! Sohbetlerinin çekim gücü, sâlikin gönlünden halvet vesvesesini ve çileye dalma düşüncesini alıp götürür. Bu topluluğu eksiklikle ayıplayan kimse, kendi noksanlığından ötürü böyle yapmaktadır; böyle bir sözü dile getirmekten Allah'a sığınırım. Dünyanın bütün aslanları bu silsileye bağlanmışken hangi hile ile bu zinciri çözebilirler ki?

از دل سالک ره جاذبه صحبت شان
می برد و سوسه خلوت و فکر چله را

قاصری کرزند این طایفه را طعن قصور
حاشا لله که برآرم بزبان این کیله را

همه شیران جهان بسته این سلسله اند
رو به از حيله چي سان بگسلد این سلسله را

Şeyh Ebu'l-Hasen-Büstî Kaddesa'llāhu Te'ālā

Şeyh Ebū 'Alī Fārmedī aşhābındandır. 'Aynu'l-kuzzāt Hazretlerinin risālesinde nakl olunur. 'İlm-i şāhir u bâtın şāhibidür. Raḥmetu'llāhi 'aleyh.

Muḥammed Bin Hameviyyetü'l-Cüveynî

Şeyh Ebu'l-Hasen-i Büstî aşhābındandır. Ve Simnānda olan Sekkākīyye ḥankāhī ki Şeyh Rükne'd-dīn 'Alā'ü'd-devle Raḥmetu'llāhi Te'ālā evāyilde anda olurdu. Ve nice erba'inler çıkarup ve ba'zı mülkler vakf itmişdür. Buña mensūbdur. Raḥmetu'llāhi 'aleyhim.

Şeyh Hasen-i Sekkāk Simnānî

Ḳuddise sırruhu. Ebu'l-Hasan el-Büstî aşhāblarındandır. 'Aynu'l-Ḳuzāt Hazretlerinin risālesinde 'ulūm-ı zāhirî buncalayın bilür. Ān kimesne vardır diyü nakl buyururlar ve *Selvetu't-ṭālibin* nām bir kitāb vardır taşavvufda. Raḥmetu'llāhi 'aleyh.

'Aynu'l-Ḳuzāt-ı Hemadānî Kaddesa'llāhu sırrahu'l-'azîz

Künyeti Ebu'l-Fezāyil 'Abdu'llāh bin Muḥammedu'l-Meyāncîdür. Ve 'Aynu'l-Ḳuzāt lakabıdır. [46b] Şeyh Muḥammed Hameviyye ile ve Şeyh Aḥmed Ġazālî ile şoḥbet itmişdür. Ve fezāyil u kemālāt-ı şuverî ve ma'nevî kendü muşannifâtından zāhirdür. Eger 'Arabî ve eger Fārisî ol miḳdār keşf-i ḥaḳāyık ve şerḥ-i daḳāyık ki kendü itmişdür, çok kimesne itmemişdür. Ve kendüden ḥavāriḳ-ı 'ādāt-ı keşre ihyā u emvāt gibi zāhir olup Şeyh Aḥmed ile kendü mābeynlerinde mükātebāt ve mürāselāt gelüp gitmişdür. Ol cümleden *Risāle-i Ġaybiyye* ki Şeyh kendüye yazmışdır. Feşāḥat u belāḡatda ve revānî selāmet demek olur. Naẓîri yokdur. Ve 'Aynu'l-Ḳuzāt hazretleri *Zübdetü'l-Haḳāyık*-nām kitābda dimişdür ki 'ulūm-ı resmînüñ ḳıl u ḳalinden melûl olduğumdan şoñra muşannifāt *Hucetü'l-islām* müṭāla'asına meşḡûl oldum. Ve dört sene miḳdārı aña muḳayyed olup çün maḳşûdum ḥāşıl oldu. Ḳıyās itdüm ki maḳşûduma vāşıl olmışam. Kendüme eyitdüm ki:

Ve ‘an qarīb idi ki talebden fāriğ olup ol ‘ulūmdan her ne taḥṣīl itdümse anuñ ile iktifā ideyim. Bir sene daḥı böyle qaldum. Tā ki Seyyid ve Mevlā ş-Şeyḥü’l-imām Sultānu’t-ṭarīka Aḥmed bin Muḥammedu’l-Ġazzālī Raḥmetu’llāhi Te‘ālā benüm vaṭanum olan Hemedāna teṣrīf buyurdılar. Ve soḥbet-i şerīfleriyle müşerref oldum. Yigirmi güne degin bende bir nesne zāhir oldı ki bende ve talebimde kendüden ğayrı hīç nesne bākī qalmadı. *İllā māṣā‘allāh*. Ve ḥālā ol nesnede taleb-i fenādan ğayrı şuğlūm yoḡdur. Eger ‘ömr-i Nūḥa mālīk olup bu talebde ifnā itsem yine nesne ḥāşıl itmemiş olurum. Zīrā ol nesne cümle ‘ālemi qaplamışdur. Ve gözüm bir nesneye uğramaz. İllā ki görürem ve her nesne ki anda istiğrākum efzūn olmaz, baña mübārek olmasun.

Ve kendü naḡl ider ki: Ben ve pederim ve şehirden bir cemā‘at muḡaddem şūfī evinde idük. Peder raḡş ider idi. Ve Ebū Sa‘īd beyt okırdı. Peder-i merḡūm naḡar idüp eyitdi ki: Ḥ‘āce Aḥmed Ġazzālī Raḥmetu’llāhi Te‘ālāyı gördüm ki siziñ ile bile raḡş idiyor ve libāsı böyledür diyü nişānı virdi.

Bū Sa‘īd eyitdi ki: Mevtimi ārzū iderüm. Ben eyitdüm ki: Mest hemān bī-hūş düşüp öldi. ‘Aşruñ müftīsī ḥāzır idi. Eyitdi ki: “Şağ öldürdün, imdi ölmüşü daḥı diri it.” Didüm: “Ölmüş kim var?” Didi, eyitdi ki: “Faḡīḥ Maḡmūd” Buyırdı ki: Yā Rabbī! Faḡīḥ Maḡmūdı şağ eyle! Ol sā‘at şağ eyledi.

Ve yine kendü dimişdür ki: Ey ‘azīz! Ḥaḡ Te‘ālāya nisbet bir işi ki ğayrılarda görürsen anı mecāzī bil, na-ḡaḡīkī. [47a] Fā‘il-i ḡaḡīkī Rabbu’l-‘izzetü celle şānehüyi bil. Oradan ki buyırmışdur: *Ḳul yeteveffākum melekü’l-mevt*.³³¹ Bunı mecāzī bil ve ḡaḡīkī oldur ki *Allāhu yeteveffē’l-enfüse ḡīne mevtiḡā*.³³² Ve Ḥazret-i şalla’llāhu ‘aleyhi ve sellemüñ yol göstermesin daḥı mecāzī bil ve iblīsüñ daḥı güm-rāḡ oldıḡun mecāzī bil. *Yuḡdillu men yeşā’u ve yehdī men yeşā’u*³³³ ḡaḡīḡat bil. Ṭtatum ki ḡaḡḡı iblīs ḡalālete bıraḡır. Yā iblīsı bu şüretde kim yaratdı? Mūsā ‘aleyhi’s’selām anuñçün dir idi: *İn ḡiye illā fitnetüke*.³³⁴

³³⁰ Artık sevgilinin menziline in ve orada karar kıl; zira işte burası dostların konak yeridir.

³³¹ De ki ölüm meleḡı canınızı alır. (Kur’an-ı Kerim, 32/11).

³³² Allah, (ölen) insanların ruhlarını öldüklerinde alır (Kur’an-ı Kerim, 39/42).

³³³ Şüphesiz Allah dilediḡini saptırır, dilediḡini hidayete erdirir. (Kur’an-ı Kerim, 35/8).

³³⁴ Bu, sırf senin bir imtihanındır. (Kur’an-ı Kerim, 7/155).

بیت³³⁵

همه جور من از بلغاریانست³³⁶
که مادام همی باید کشیدن

گنه بلغار از نیز هم نیست
بگویم گر تو بتوانی شنیدن

خدایا این بلا و فتنه از توست
ولیکن کس نمی‌یارد حچیدن

همی‌آرند ترکان راز بلغار
ز بهر پرده مردم دریدن

لب و دندان آن خوبان چون ماه
بدین خوبی نبایست آفریدن

Şeyh Fetha Kaddesa'llāhu Te'ālā sırrahu

'Aynü'l-kuzẓāt Hemedānī ḥazretlerinüñ kendü muşannefâtında bunuñ içün naql buyurur. Şāhib-i keşf ve şāhib-i kerāmet-i 'azīzdür. Raḥmetu'llāhi 'aleyh.

Şeyh Berke-i Hemedānī Raḥmetu'llāhi Te'ālā

Bu daḥı 'Aynu'l-kuzẓāt ḥazretlerinüñ muşannefâtında naql buyururlar ki: Bu daḥı şāhib-i velāyet u müstecābü'd-da' ve olup velāyet u kerāmet zāhir u bāhirdür. Raḥmetu'llāhi Te'ālā 'aleyh.

Şeyh Ziyā'e'd-dīn Ebu'n-Necīb-i 'Abdü'l-kāhiri's-Sühreverdī Raḥmetu'llāhi Te'ālā

'Ulūm-ı zāhirde ve bātında mükemmel olup tālīfāt u taşnīfātı ziyādedür. Nisbet-i şerīfleri on iki vāsıta ile Emīru'l-mü'minīn Ebī Bekrini's-Şıddīk Raḍıya'llāhu Te'ālā 'anh'a irişür ve tarīkatde nisbeti Şeyh Aḥmed-i Ġazzālī Ḥazretlerine irişür. *Ādābu'l-Mürīdīn* nām kitābında dimişdür ki: *Ve ecme'ū 'alā enne'l-fuḳarā efḍalu mine'l-ğınā izā kāne maḳrūnen bi'r-rızā fe-in ihtacce muḥtācun bi-kavli'n-nebiyyi şalla'llāhu'aleyhi ve sellem. "El-yedu'ul-ulyā ḥayrun mine'l-yedu's-süflā" kıle lehü el-yedu'ul-ulyā tenālu'l-fazīlete bi-iḥrāci mā fihā ve'l-yedu's-süflā teciddu'l-menḳaşate bi-ḥuşūli's-şey'i fihā fe-fī tafḍili's-seḥā'i ve'l-atā'i delīl*

³³⁵ Beyit olarak yazmakta ancak burada kıta-ı kebire bulunmaktadır.

³³⁶ Çektiğim bütün mihnetler görünüşte hep ağyardandır; bana bin türlü belâyı onlar reva görür. Oysa aslında onların da bir günahı yoktur; istersen, dinlemeye razı olursan bu macerayı anlatayım: Bu dert ve mihnetin hepsi sevgilinin işidir; fakat onun hakkında kim "nasıl ve niçin?" diye hesap sormaya cesaret edebilir ki? Âşıkların bağrını yüz parça eder, üzerlerine bunca cefâ kılıcını indirirler. Ey Allah'ım, bunca kan dökücünün eline kader okunu niçin verirsin!

*‘alā faẓlu’l-fakr fe-men faḍle’l-ḡaniyyü’l-infākî ve’l-‘atā’i ‘ale’l-fakrî kâne ke-men faḍḍale’l-ma‘şiyete ‘ala’ṭ-ṭā’ate bi-faẓli’t-tevbeti.*³³⁷

İmām Yāfi ‘î Ḥazretlerinüñ târihinde buyurur ki: Şeyḥ Ebu’n-Necîb [47b] Ḥazretlerinüñ aşḥâblarından biri rivāyet ider ki: Bir gün Bağdâdda Şeyḥ ile bâzârdan giçer idük. Bir kaşşâb dükkânında bir koyunuñ gövdesi aşılımış idi. Şeyḥ eyitdi: Bilür misin bu koyun ne söyler? Biz eyitdük: Bilmezüz. Buyurdılar ki: Bu dirdi ki: Ben boğazlanmış degülem. Kendü kendüme ölmüşem. Kaşşâb işitdügi gibi bî-hûş düşdi. Kaçan ki kendüye geldi. Ḥazret-i Şeyḥüñ şaht-ı kavline ikrâr idüp tâyib oldu. Tuvuffiye fî sene şelâşe ve sittin ve ḥamse mi’e Raḥmetu’llâhi ‘aleyh.

Şeyḥ ‘Ammâr-ı Yâsir Kaddesa’llâhu sırrahu’l-‘azîz

Şeyḥ Ebu’n-Necîb-i Sühreverdî aşḥâbından olup nâkışlar tekmîlinde ve müridler terbiyetinde vekāyi’ keşfinde mükemmil ve kâmil idi. Ve Şeyḥ Necme’d-dîn-i Kübrâ Ḳuddise sırruhu *Kitâb-ı Fevâ’ihü’l-cemâlde* getürmişdür ki: Kaçan ki Şeyḥ ‘Ammâr Ḥazretlerinüñ ḥidmetine irişüp izni ile ḥalvete girdüm. Ḥâtırumdan geçdi ki bu ‘ulüm-ı zâhiriyye ki kesb itmişem. Fütühât-ı gaybiyye el virse anı kürsi üzre Ḥaḳ tâliblerine söylesem. Çün bu niyyet ile ḥalvete girdüm. Tekmîl-i ḥalvet müyesser olmayup taşra çıkdum. Şeyḥ ḥazretleri buyurdılar ki: Ol taşḥîḥ-i niyyet eyleyüp andan soñra ḥalvete gir. Şeyḥüñ Pertev-i nûr-ı bâṭinî ḳalbime ziyâ bırakup kitâblarımı vakf idüp üzerimde olan esbâblarımı cümle fuḳarāya virdüm. Ve eyitdüm ki: Bu ḥalvet-ḥâne benüm ḳabrimdür. Ve üzerimde olan cübbeyi pâre pâre ideyim. Tâ setr-i ‘avret olmayup istiḥyâ mâni’-i ḥurûc ola. Bu defa’ Şeyḥ baña nazar idüp eyitdi ki: Şimdiden girü gel ki niyyeti dürüst itmişsin. Gelüp ḥalvete girüp tekmîl-i ḥalvet el virüp Şeyḥüñ yümn-i himmetiyle ebvâb-ı futühât baña güşâde oldu.

Şeyḥ Rûzbihân-ı Kebîr-i Mısrî Raḥmetu’llâhi ‘aleyh

Aşlında Kâzrûnîdür. Ammâ Mısrda olur idi. Şeyḥ Ebu’n-Necîb-i Sühreverdî müridlerinden olup ekşer evḳatda maḳâm-ı istiḡrâḳda idi. Ve Şeyḥ Necme’d-dîn-i Kübrâ

³³⁷ Âlimler ittifak etmişlerdir ki eğer fakirlik rıza ile birlikte olursa fakirlik zenginlikten daha faziletlidir. Eğer bir kimse Peygamber Efendimizin (sallallâhu aleyhi ve sellem) şu hadisini delil getirirse: “Üst el (veren el), alt elden (alan elden) daha hayırlıdır.” O kişiye şöyle cevap verilir: Üst el, içindekini (malı) çıkararak fazilete ulaşır; alt el ise içine bir şey girdiğinde eksilmeye uğrar. Dolayısıyla cömertliğin ve bağışın üstün sayılmasında, aslında fakirliğin faziletine bir işaret vardır. Şu hâlde kim, zenginliği (infak ve bağış yapabildiği için) fakirliğe üstün tutarsa o, tevbenin faziletinden dolayı günahı itaate üstün tutan kimse gibi olur.

Ḥazretleri bunun şöhbetine irişüp anda riyâzâtı celûb ve ḥalvetlerde oturmuşdur. Ve Şeyḥ-i mezbûr kendüye kızın nikâḥlayup andan iki duḡter-i pâkize aḡterî gelmişdür. Ve *fî Kitâb-ı Tuḡfetü'l-Berere Semi'tü Şeyḥünâ Eba'l Cenâb yekûlu semi'tü Rûzbihân fî'l-mısr yekûl kîle lî mirârân etrak eş-şalâte fe-inneke lâ taḡtâcü ileyhâ. Fe-kultü yâ Rabbî innî lâ uḡıku zâlık kellifnî şey'en âḡar.*³³⁸

Şeyḥ İsmâ'îl Kaşrî Raḡmetu'llâhi Te'âlâ 'aleyh

[48a] Bu daḡı Şeyḥ Ebu'n-Necîb-i Sühreverdînüñ aşḡablarındanur. Ve Şeyḥ Necme'd-dîn-i Kübrâ bunun daḡı şöhbetine irişmişdür. Ve aslında ḡırka [y]ı bunun elinden geymişdür. Ve Şeyḥ İsmâ'îl ḡırkayı Muḡammed Mâtekîlden ve ol daḡı ḡâdimü'l-fuḡarâ Muḡammed bin Dâvuddan ve ol daḡı Ebu'l-'Abbâs-ı İdrîsden ve ol daḡı Ebu'l-Kâsım bin Ramažândan ve ol Ebü Ya'ḡûb-ı Taberîden ve ol Ebü 'Abdu'llâḡ bin 'Oşmândan ve ol Ya'ḡûb-ı Nehricürîden ve ol Ebü Ya'ḡûb Mûsâdan ve ol 'Abdu'l-Vâḡid bin Zeydden ve ol Kûmeyl bin Ziyâddan geymişdürler ḡaddesa'llâhu Te'âlâ ervâḡahüm. *Ve ce'alel ḡubti meşvâḡihim.*³³⁹ Ve ol Emîru'l-mü'minîn ve imâmu'l-mutteḡîn eseddu'llâhu'l-ḡâlib fârmene'l-meşâriḡ ve'l-maḡârib 'Alî ibni Ebî Tâlib kerreme'llâhu vechehu ve Raḡmetu'llâhi Te'âlâ 'anh'dan geyüp ve anlar daḡı Ḥazret-i Risâlet penâḡ şalla'llâhu Te'âlâ 'aleyhi ve sellemden kezâ zikrehu's-Şeyḡ Rukne'd-dîn 'Alâ'e'd-devle Sümnânî ḡaddesa'llâhu Te'âlâ sırrahu fî ba'zı muşannifâtihi.

Şeyḡ Necme'd-dîni'l-Kübrâ ḡaddesa'llâhu Te'âlâ sırrahu'l-'azîz

Künyet-i şerîfleri Ebu'l-Cenâbdur. Ve ism-i şerîfleri Aḡmed bin 'Ömerü'l-Ḥîveḡîdür. Ve laḡab-ı şerîfleri Kübrâdur. Ve dirler ki Kübrâ laḡab olmasî sebeḡ budur ki evân-ı şebâbetinde 'ilm taḡşîline meşḡûl olup her kimüñ ile mübâḡaşe itse ḡalebe iderdi. *Felaḡḡabūhu bi-hâzâ's-sebebü't-ḡâmmetü'l-Kübrâ şümme ḡalebe 'aleyhi zâlike'l-laḡab feḡaḡefü eḡ-ḡâmmete felaḡḡabūhu bi'l-Kübrâ ve hâzâ ve câ'e şaḡḡhu naḡlihi cemâ'atün min aşḡâbihi mimmen yûşḡu bihim. Ve ḡâle ba'zahüm ḡüve memdûdun bi-fetḡı'l-bâ'i'l-müvaḡḡadeti eyyü ḡüve Necmü'l-Küberâ'i cem'u tekbîrun li-kebîr ve ş-şaḡḡu'l-evvel kezâ fî târiḡu'l-imâm-ı*

³³⁸ Tuḡfetü'l-Berere kitabında şöyle nakledilir: Şeyhimiz Ebâ'l-Cenâb'dan işittim, o da Mısır'da Rûzbihân'ın şöyle dediğini işitmişti: Bana defalarca “Namazı bırak, sen ona muḡtaḡ deḡilsin” denildi. Ben de şöyle dedim: “Ey Rabbim! Ben buna asla taḡammül edemem, bana başka bir şey yükle.”

³³⁹ (Allah) onların yolundan gidenleri deḡil, bu yoldan sapanların gidişatını karışıklıḡa çevirdi.

Yâfi'î Rahmetu'llâhi Te'âlâ.³⁴⁰ Ve kendüye Şeyh Velî-tirâş dahı dimişlerdür. Ol ecilden ki ğalebât-ı vecdde nazar-ı mübâreki her kime düş oldı ise velâyet mertebesine irişürdi.

Bir gün teferrüc için bir bâzergân Hâzret-i Şeyhüñ hânkâhına gelüp Şeyhüñ ziyâde hâli var iken nazar-ı bâzergâna uğradığı gibi mertebe-i velâyete irişdi. Hâzret-i Şeyh su'âl buyurdi ki: Kankı vilâyetdensin? Cevâb virdi ki: Fülân vilâyetdenüm. Kendüye irşâd için icâzet virdi. Tâ vilâyetinde halkı hakka irşâd eyleye.

Bir gün Hâzret-i Şeyh aşhâbıyla oturur iken bir toğan bir keklik kuş getürürdi. Nâgâh Hâzret-i Şeyhüñ nazarı kekliğe uğradığı gibi keklik toğanı kovarak Şeyhüñ huzûrına getürdi. Beyt:³⁴¹

[49b] bu kadar elem-zede degüldüm ki bunlaruñ semâ'ları âvâzından elem çekerdüm. Zîrâ semâ'a münkir ve nakle dahı kudretim yokdur. Bir gice semâ' iderler idi. Hâret-i semâ'da Şeyh İsmâ'il yanuma gelüp eyitdi ki: İster misin kalkasın? Ben eyitdüm: Hemân-dem. Elüm kapup beni ser ve bu semâ' arasına getürdi. Bir miqdâr beni dolandırıp ve getürüp dîvâra dayadı.³⁴² Hâtırına gelür ki şimdi düşerem. Gözimi açup kendümi ten-dürüst buldum. Bir mertebe ki hastalıgımdam bir nesne kalmamış. Baña irâdet hâşıl olup irtesi hîdmetlerine vardum. Ve kendüden irâdet alup sülûka meşğûl oldum. Ve bir müddet anda kaldum. Tâ ahvâl-i bâtından haberdâr oldum. Bir gice hâtırına geldi ki 'ilm-i bâtından haberdâr oldum ve 'ilm-i zâhirüm hüd Şeyhden ziyâdedür. İrtesi Şeyh beni taleb idüp buyurdi ki: Şimdi girü sefer idüp 'Ammâr-ı Yâsirüñ yanına varmak gereksin. Bildüm ki Şeyh hâtırına vâkıf oldı. Bir nesne söylemeyüp kendüm Şeyh 'Ammâr Hâzretlerine varup anda dahı bir müddet eglenüp yine bir gice böyle bir hâtıra itdüm. İrtesi Şeyh 'Ammâr Hâzretlerine varup anda dahı bir müddet eklenüp yine bir gice böyle bir hâtıra itdüm. İrtesi Şeyh 'Ammâr Hâzretleri buyurdi ki: Necme'd-dîn, yürî Mışra Rûzbihâna var ki bu varlıguñı bir sîlî ile başıñdan çıkara. Kalkup Mışra kalkup varup hânkâhına gitdüm. Şeyh kendü anda degül idi. Ve mürîdleri cümle mürâkâbede kimse baña muqayyed olmadı. Birisinden su'âl itdüm ki: Şeyh bunlaruñ kankısıdur? Didi ki: Şeyh taşradadur. Ve vuzû alır. Ben dahı taşra varup gördüm ki Şeyh mâ-

³⁴⁰ Ona bu sebepten ötürü "Tâmmetü'l-Kübrâ" lakabını verdiler. Daha sonra bu lakap üzerinde galip geldi (yaygınlaştı) ve "tâmm" kelimesini hazfederek sadece "Kübrâ" diye anmaya başladılar. Bu rivayet, güvenilir kabul edilen arkadaşlarının bir topluluğu tarafından sahih olarak nakledilmiştir. Bazıları ise bu lakabın "Kübrâ" değil, uzatılarak "Küberâ" şeklinde okunması gerektiğini, bunun da "kebîr" kelimesinin çoğulu olup "büyükler" anlamına geldiğini söylemiştir. Fakat sahih olan ilk şeklidir (yani "Tâmmetü'l-Kübrâ"dır). Nitekim imam Yâfi'î'nin tarih kitabında da bu şekilde geçmektedir. Allah ona rahmet etsin.

³⁴¹ Metinde 48b ve 49a arası eksiktir.

³⁴² Tı harfiyle yazılmıyken dal ile yazılmıştır.

i kalil ile vuzū alır. Hâtıruma geldi ki ‘acaba Şeyh bilmez mi ki bu deñlü şu ile vuzū cā’iz degüldür? Nice Şeyhdür! Hele vuzūyı tamām idüp kalkup elinüñ şuyın yüzüme serpdı. Yüzüme tokundığı gibi baña bir bî-hüdlik ‘arız olup Şeyh hanķāha girdi. ‘Aķabince vardum. Kendü şükr-i vuzūya muķayyed olup ve ben ayak üzere turup muntazır idüm ki selām virdikden sonra ben dañı kendüye selām virem. Öyle tırdığım yerde kendümden ğāyib olup gördüm ki kıyāmet koptmuş ve cehennem zāhir olup hālķı çeke çeke getirürler. Ol yolda bir tel var. Ol telün üzerinde bir kimse oturur. Her kim ki dir, buña müte‘allıķam [50a] kollar ve sāyirlerin āteşe bırağurlar. Nevbet baña irişdükde ben dañı didüm: Aña müte‘allıķam. Şaluvirdiler. Ben dañı ol depenün üzerine çıkdım. Gördüm ki oturan Rūzbihān Hāzretleridür. Hemān varup ayağına düşdigümde baña bir sille urup eyitdi ki: Bundan sonra ehl-i Hāķ olanları inkār itme. Bunun mehābeti serāsimesinden kendüme geldüm. Şeyh dañı namāzı edā idüp selām virdügi gibi varup ayağına düşdüm. Şeyh zāhirde dañı sille urup yine ol sözi söyledi. Ol da‘da‘alar hātıramdan gidüp buyurdi ki: Turma yine Şeyh ‘Ammāra var!

Ve bir mektüb yazdı ki “Ne kadar bakıruñuz var ise gönderiñüz ki zer-i hūliř idüp yine size göndürelüm.” Ben dañı ‘avdet idüp gelüp bir nice müddet dañı ĥidmet-i şeriflerinde olup sülūkı tamām itdigümde buyurdi ki: H‘ārezme var ki anda ‘aceb ādemler var ki bu tārīķa ve müşāhede ve kıyāmete dañı münkirdürler. İřlāhlarına sa‘y idüp endişe itme. Kaķan ki H‘ārezme varup bu tārīķa şöhret virüp üzerine çok mürīdler cem‘ oldılar. İršādlarıyla meşğul iken küfr-i Tatar H‘ārezme müstevli oldılar. Şeyh aşhābın cem‘ itdi. Altmışdan ziyāde oldılar. Ol günde Sultān Muhammed H‘ārezm-şāh kaçmışdı. Küfr-i Tatar kıyās itdiler ki bundadır. H‘ārezme döküldiler. Şeyh Sa‘de‘d-dīn-i Hamevī ve Şeyh Rađiye‘d-dīn-i ‘Alī Lālā ve bu emşālleri taleb idüp eyitdi ki: Turmañuz ve herbiriñüz vilāyetleriñüze ki meşriķ tarafından bir āteş yandı ki maĝribe deĝin yandursa gerekdür. Ve bu bir ‘azīm fitnedür ki bu ümmet içre dañı böyle bir kātına olmuş degüldür. Aşhābdan ba‘zıları eyitdiler ki: Olmaz mı ki Hāzretüñüz du‘ā eyleyesiz ki Hāķ Sübhāne vü Te‘ālā Hāzretleri bu fitneyi bu vilāyetden re‘f re‘f eyleye. Ve müslümānlar vilāyetinden men‘ eyleye. Şeyh Hāzretleri buyurdılar ki: Bu bir kaza-i mübremdür. Du‘ā anı ref‘ eyleyemez. Pes ‘aşhāb eyitdiler ki: Hāzır davar, merākib vardur. Cā’iz ise Şeyh Hāzretleri dañı aşhāba müvāfaķat idüp Ĥorāsāna gidelüm. Hāzret-i Şeyh buyurdi ki: Baña izn yokdur gitmege. Zīrā bunda şehīd olsam gerek. Pes ‘aşhāb çekilüp Ĥorāsāna revāne oldılar. Kaķan ki küffār şehre girdiler. Şeyh Hāzretleri girü fülān aşhāba buyurdi ki: *Ĥūmū ‘alā ismu’llāhi nuķātil*

*fî sebîli'llāh.*³⁴³ Ve kendü içeri girüp hırka-i mübâreklerin geyüp ve kuşağın muhkem bend idüp ve koynuna taşlar taldurup ve eline bir sinân alup taşra çıktı. Küffâr dağı muqâbele olduğunda yüzlerine [50b] taş atardı. Tâ ki dükendi. Küffâr-ı düzağ karar-ı tığ âteş-bâr ve tîr bî-karâr yağdırup mübârek sinelerine bir tîr gelüp mecrûh itdigünde mübârek yedleri ile çeküp çıkarup bıraktı. Ve ol zağm ile rihlet-i dâru'l-bekâ itdi. Dirler ki: Hîn-i nûş-ı şerbet-i şehâdetlerinde bir kâfirün perçemin tutmuşdı. Ba'de's-şehâdet ol kâfirün perçemini kimesne elinden halâş idemedi. 'Âkıbet kesdiler.

Ve Hâzret-i Mevlânâ Celâle'd-dîn Rûmî kuddise sırruhu bu kışşanuñ işâretlerin ve kendüler Şeyhe intisâbların gazalliyâtında getürmüşlerdür ki:

بیت³⁴⁴

ما ازان محتشمانیم که ساغر گیرند³⁴⁵
نه ازان مفلسگان که بز لاغر گیرند
بیکی دست می خالص ایمان نوشند
بیکی دست دگر پرچم کافر گیرند

Ve kânet şehâdet Qaddesa'llāhu Te'âlâ sırrahu'l-'azîz fî şuhûri sene şemân'ısr u sitte-mi'e. Ve Şeyh Hâzretlerün müridleri bî-nihâye olup ba'zıları bunlardır ki yegâne-i cihân u muqtedâ-yı ehl-i zamân idiler. Cümleden biri Şeyh Mecde'd-dîn-i Bağdâdî ve Şeyh Sa'de'd-dîn-i Hamevî ve Baba Kemâl-i Cendî ve Şeyh Rağiye'd-dîn-i 'Alî Lâlâ ve Şeyh Seyfe'd-dîn-i Bâhurzî ve Şeyh Necme'd-dîn-i Râzî ve Şeyh Cemâle'd-dîn-i Gîlîdür. Ve ba'zılar dağı dirler ki: Mevlânâ Bahâ'e'd-dîn-i Veled. Vâlid-i Mevlânâ Celâle'd-dîn-i Rûmî dağı anlardandır. Qaddesa'llāhu Te'âlâ esrârahum ve ce'ale'l-cennetü me'vâhüm.

Şeyh Mecde'd-dîn-i Bağdâdî Kuddise sırruhu'l-'azîz

Künye-i şerîfleri Ebû Sa'îd ve isimleri Mecde'd-dîn Şeref bin el-Mü'eyyed bin Ebi'l-Feth-i Bağdâdî Rahmetu'llâhi Te'âlâ. Aşlı Bağdâdî olup H'ârezm-şâh Bağdâdî halîfesinden bir tabîb ilhâh itdigünde bunuñ pederin gönderdiler. Ba'zı dirler ki: H'ârezm karyelerinden Bağdâduñ-nâm bir karyedendür. Sulţanuñ muqarrebelerinden idi. Şeyh Rukne'd-dîn-i 'Alâ'ü'd-devle buyurmuşdur ki: Şeyh mezbûr emred³⁴⁶ iken Şeyh şöhetine varmışdur. Didikleri hilâfdur. Müteveccih ve pāk şüret kimesne idi. Şeyh Hâzretleri ibtidâ kendüyi mütevazzâ

³⁴³ Allah'ın adıyla kalkın! Allah yolunda savaşalım.

³⁴⁴ Metinde beyit yazmakta ama bu şiir rubaidir.

³⁴⁵ Onlar, her dem zevk ile kadeh tutan izzet ve kerem sahibi bir kavimdendir; değersiz ve müflis kimseler gibi hileyle cılız bir keçiye (ufak bir ganimete) razı olanlardan değildirler. Bir elleriyle imanın saf şarabını içer, öbür elleriyle de kâfirin sancağını tutarlar.

³⁴⁶ Henüz bıyıkları ve sakalı çıkmamış delikanlı, genç anlamına gelmektedir.

h dmetine me'm r itdiler. V lidesi H zret-i Őey e  dem gönderdi ki oğlum Mecde'd-d n n z kd r. Ve bu h dmet ise bir 'aceb h dmetd r. Eger buyururlar ise on 'abd göndereyim, t  m teva    h dmetin görsünler. Ve o lum    ar h dmetle isti d m buyursunlar. Őey  buyurdu ki: Var söyle bu söz sizden 'acebdür ki siz t b 'ilmin bil rsiz. Eger sen   o lu    afr v  Őıtma t t p elem virse ben Őerbeti 'abde virsem sen   o lu   ey  olur mı?

Ve Őey  Rukne'd-d n 'Al ' 'd-devle nakl itmi   r ki: Bir gün S lt n B yez d H zretlerinin [51a] m r dlerinden biri ki i  görmiş ve h s bda idi. Ba a eyitdi ki: Nedend r sen bu h nd na ir det ve B yez d H zretlerinden  ayrıya mut ba'at s l k itd  ? Ben eyitdüm ki: Böyle bilürem ki bir gün vuz  alırdım. Gördüm ki kıble t rafının d v rı yarılıp ol t rafında bir Őahr  z hir olup gök ve yıldızlar ve müşteri göründi. Birisinden su'al itdüm ki: Bu nedür? Eyitdi ki: Bu n r S lt n B yez dd r. Bir s 'at geçdi. Yine bir gök dağı göründi n r n  güneş gibi. Anı dağı su'al itdüm. Didiler: Mecde'd-d n-i Ba d d n n n rıdur. Ol derv   müte'accib itdi. Ba'dehu eyitdim ki: Ben bu sözi anu  mertebesi i  n vey  Mecde'd-d n  B yez de terci  itdigüm i  n s ylemed m. L kin H k S bh nehu ve Te' l  H zretleri herkesi bir me rebe hav le itmi   r. Ol çünki ol me rebe müteveccih olup ol t r ka mut be'at itdi. Őeb t-ı k d m ile H k Te' l  H zretleri anı ol Őey  t r kine a a mer tib-i a'l da cilve itdi. Ve 'ale't-tah k k k y metde mer tib z hir olur ve bu d ny da mer tib-i a'l n n ni  n  H zret-i Res lu'll h Şalla'll hu Te' l  'aleyhi ve sellemün sünnetlerine m t ba'at itmekdür.  ayrı degüldür. Her kimün m t bi'atı ziy ded r, rütbesi dağı ' l d r.

Bir gün Őey  Mecde'd-d n H zretleri bir a  derv   ile otururken bir ' lim ğalebe idüp eyitdi ki: Ben dery  ken rında bir beyza ba  idüm. Ve Őey  m Necme'd-d n H zretleri terbiyyet kınadı altına alup besledi. T  ki beyzadan h r c idüp ördek yavrusı olup dery ya g td m. Ve Necme'd-d n ken rda kıldı. Őey  Necme'd-d n H zretleri bu sözi n r-ı ker metle bilüp lis nlarından çıkmış oldu ki "Dery da  ls nler." Őey  Mecde'd-d n H zretleri bu nu k  işidüp ziy de havf itdi. Ve k lk p Őey  Sa'ade'd-d n H mev n n yanına varup eyitdi ki: Bir gün H zret-i Őey  n va t-i hoş olduğunda ba a hab r eyle ki varup kend ler nden ' zr isteyem. Bir gün sem  üzre Őey  hoş-  l olup kendüye hab r gönderdi. Őey  Mecde'd-d n dağı bir t  ta  te  tıldurup ve başına alup yalın ayak varup p b  ları ken rında tırdı. Őey  kendüye n zar idüp buyurur ki: Derv  ler t r ki üzre per   n kel mu  ' zrin istersin,  m n u d n n sel mete  ıkardu . Amm  ba u  gidüp dery da öleceksin ve biz dağı senün avucu ndan [51b] gider z. Ve serd rlar n ba ları ve H  rezm mülki dağı senün avucu ndan gidüp ' lem har b olsa gerekdür. Őey  Mecde'd-d n hem n Őey  n ayağına düşüp zam n-ı k l l içre

Ḥazret-i Şeyhüñ nuṭḡ-ı şerīfleri zuḥūr itdi. Ve böyle oldu ki Şeyḥ Mecde'd-dīn bir gün Ḥ'ārezmde va'z iderdi. Sultān Muḥammedüñ vālidesi bir cemīle 'avrat idi. Ġāyetle ve Şeyhüñ va'zına ve gāḥ ziyāretine daḥı varır idi. Müdde'iler fırsat gözlediler idi. Tā ki bir gice Sultān ġāyetle mest iken fırsat bulup eyitdiler ki: Senüñ vālideñüz Ebū Ḥanīfe mezḥebi üzere Şeyḥ Mecde'd-dīne nikāhlanmışdur. Sultān bu sözden ġazaba gelüp emir eyitdi ki: Şeyḥ Mecde'd-dīni deryāya atarlar. Ḥuddāmlar varup Şeyḥi tutup hemān deryāya atdılar. Şeyḥ Necme'd-dīn Ḥazretlerine ḥaber varup müteġayyiru'l-ḥāl olup eyitdi ki: *İnnā li'llāhi ve innā ileyhi rāci'un*.³⁴⁷ Ferzendüm Mecde'd-dīni deryāya atdılar ve öldi. Pes başların secdeye koyup ve çok zamān ḳalup baş ḳaldırup buyurdılar ki: Ḥazret-i Rabbu'l-'izzetden ricā' etdüm. Oğlum Mecde'd-dīn ḳanı için mülki Sultān Muḥammedüñ elinden girü ala. İcābet itdiler. Sultāna bu sözi ḥaber virdiklerinde eyitdigüne nādim oldu. Ve bir taşıtı altın ile bir idüp ve bir kılıc bir kefen üzerine koyup ve Ḥazret-i Şeyḥe gelüp baş açup şaff-ı ni'ālde tırdı ve eyitdi ki: Eger diyet gerekdür işte altın ve eger kışaşdır işte kılıc Ḥazret-i Şeyḥ cevāb buyurdılar ki: *Kāne zālike fī'l-kitābi meşṭūran*.³⁴⁸ Anuñ diyeti cümle senüñ milküñdür. Başñ daḥı gidüp ve nice ḥalkuñ başları daḥı gidüp ve biz daḥı sizüñ avucuñuzdan giderüz. Sultān Muḥammed bu sözi işitdi. Nevmīd olup girü döndi. Çok vakit giçmeyüp Cengiz Ḥan ḥurūc idüp üzerine geldi. Ve ne itdiyse itdi. Bir gün ḳavvāl Şeyḥ Mecde'd-dīn Ḥazretlerinüñ meclislerinde bu beyti okıdı ki:

بیٔ 349

خوش بافته‌اند در ازل جامه عشق
گر يك خط سبز در کنارش بودی

Şeyḥ hemān meḥāsin-i şerīf tutup ve barmağın boğazına çöküp eyitdi ki:

گر يك خط سرخ بر کنارش بودی 350

Ġālibā bu işāret kendü şehādetlerine beşāret idi. Ba'dehu bu rubā'ī okıdılar:

رباعی 351

در بحر محیط غوطه خواهم خوردن
یا غرقه شدن یا گوهری آوردن
کار تو مخاطره‌است خواهم کردن
یا سرخ کنم روی ز تو یا گردن

³⁴⁷ Biz Allah'a aidiz ve şüphesiz O'na döneceğiz (Kur'an-ı Kerim, 2/156).

³⁴⁸ İşte bu, Kitap'ta (Levh-i Mahfuz'da) yazılmış bulunuyor (Kur'an-ı Kerim, 17/58).

³⁴⁹ Aşkın elbisesi ezelde ne güzel dokunmuştur ne hoş yaratılmıştır! Ah cânım, keşke onun kenarında bir de yeşil bir hat bulunsaydı.

³⁵⁰ Keşke onun kenarında bir de kırmızı bir hat (çizgi) bulunsaydı.

³⁵¹ Sonunda bu bedenın düşeceğı yer deryadır; nihayet ya nasibim boğulmak olacaktır ya da bir cevher elde etmek. Aşk işi bu yolda bütünüyle tehlike ile doludur ya yüzümü (utançla) kızartacağım ya da boynumu (kana bulanarak, can vererek) kızartacağım.

Şeyh Necme'd-dîn Kıddise sırruhu hâzretlerinüñ hıdmetlerinde [51a]³⁵²bir dervîş var idi. Beşkirâbâd karyesinden aña Zengî-i Beşkirîâbâdî dirler idi. Ve 'âlî mertebeye irişüp semâ'olmayınca hâlvetten çıkmazdı. Bir gün semâ'da hoş-hâl olup bir yüksek pencere var idi. Üzerine çıkup ve incek maħalde Şeyh Mecde'd-dîn Hâzretlerinüñ boynına binüp ayakların şalkıtdı. Ve Mecde'd-dîn getirüp çerh urur idi. 'Ale'l-huşuş ki Zengî bir irü cisim âdem idi. Ve Mecde'd-dîn ise nâzûk ve laţîf kimesne idi. Yine böyle iken semâ'dan sonra eyitdi ki: Boynımdaki bilmem Zengî mi idi, yâhud bir serçe mi idi? Zengî boynından indügi vakitte dişi ile Mecde'd-dînüñ yüzün böyle ışırdı ki eşeri var idi. Mecde'd-dîn buyurdu ki: Kıyâmetde baña bu fâhr yiter ki Zengî yüzimi ışırdı.

Ve Şeyh Rükne'd-dîn 'Alâ'ü'd-devle Kıddise sırruhu nakl ider ki: Şeyh Mecde'd-dîn Hâzretleri buyurdu ki: Vâkı'anda Hâzret-i Resûlu'llâh şalla'llâhu Te'âlâ 'aleyhi ve sellemden su'âl itdüm ki: *"Mâ tekûlu fî hâkķı İbni Sînâ?"*³⁵³ *Ķâle şalla'llâhu 'aleyhi ve sellem: "Hüve raculun erâdân yuzıllü ila'llâhi Te'âlâ bilâ vâsıtı fe hâcebtuhu bi-yedî hâkezâ fe-sakâta fî'n-nâr."*³⁵⁴

Ben bu hikâyeti Üstâd Mevlânâ Cemâle'd-dîn Halebî Kıddise sırruhuya söyledigümde ta'accüb itdiler ki ben Bağdâddan Şâm niyyeti ile çıkdıgümde andan Rûma gidem. Müşıla irişdüm, Cum'a gicesi idi. Câmî'de yatup uyurdum. Vâkı'anda gördüm ki bir kimesne eyidür ki: Bu cemâ'ate gitmez misin ki bir eşfâ'eyleyesin. Ben dahı nâzar itdüm. Gördüm ki bir cemâ'at halka urup oturlar ve bir kimse aralarında söyler ve bunlar istimâ' iderler ve üzerine nûr-ı berķ urur. Su'âl itdüm ki: Bu kimdür? "Hâzret-i Resûlu'llâh şalla'llâhu 'aleyhi ve sellemdür" diyü cevâb virdiler. Ben dahı ilerü varup ve selâm virdüm. Cevâb verüp ve baña halkada yir gösterdiler. Oturdum. Ba'dehu su'âl itdüm ki: "Yâ Resûlu'llâh! *Mâ tekûlû fî hâkķı İbni Sînâ?"*³⁵⁵ *Ķâle: "Raculun eğalle'llâhu 'alâ 'ilmin."*³⁵⁶ Ve yine su'âl itdüm ki: *"Mâ tekûlû fî hâkķı Şehâbe'd-dîn-i Maķtûl?"*³⁵⁷ Buyurdılar ki: *"Hüve min müttebi'ihî."*³⁵⁸ Andan 'Ulemâ'-ı İslâmdan dahı su'âl itdüm ki: *"Mâ tekûlu fî hâkķı Fâhre'd-dîni'r-Râzî?"* Buyurdılar ki: *"Hüve*

³⁵² 51a varak numarası sehven iki kere yazılmıştır.

³⁵³ İbni Sina hakkında ne dersin?

³⁵⁴ Hz. (Peygamber) (s.a.v.) şöyle dedi: O, Allah Teâlâ'ya hiçbir vasıta olmadan ulaşmak isteyen biriydi; ben de elimle böyle önünü kestim, o da ateşe yuvarlandı.

³⁵⁵ Ne dersin İbni Sina hakkında?

³⁵⁶ O bir kişidir ki Allah Teâlâ ona ilim üzerine dalalet verdi.

³⁵⁷ Şehabeddin Maktul hakkında ne dersin?

³⁵⁸ Ol dahı ona tabi olanlardır.

raculun mu'āteb."³⁵⁹ Ve yine didüm: "*Mā teḡūlu fī ḡaḡḡı ḡüccetü'l-İslām Muḡammed el-Ġazzālī?*" Buyurdılar ki: "*Hüve raculun vāşılun ilā maḡşūdihi.*"³⁶⁰ Ve yine didim ki: "*Mā teḡūlu fī ḡaḡḡı İmāmü'l-ḡHameyn?*" Buyurdılar ki: "*Hüve mimmen naşara dīnī.*"³⁶¹ Ve yine didüm ki: [51b]³⁶² "*Mā teḡūlu fī ḡaḡḡı Ebi'l-ḡHaseni'l-Eş'ārī?*" Buyurdu ki: "*Ene ḡultü ve ḡavli şıḡḡun el-īmānu [yemānun] ve'l-ḡḡikmetu yemāniyyetun.*"³⁶³ Andan şoñra yanumda olanlar eyitdiler ki: Bu su'āleri neylersin? Bir duā iste ki saña fā'idesi ola. Ben daḡı eyitdüm: Yā Resūlu'llāh! Baña bir du'a ta'līm buyur. Buyurdu ki: "*ḡul: Allāḡümme! Tub 'aleyye ḡattā etūbe ve e'şimnī ḡattā lā-e'ūd ve ḡabbib ile't-ḡā'āt ve kerreh ile'l-ḡaḡī'at.*"³⁶⁴ Andan şoñra benden su'āl buyurdılar ki: ḡanda gidersin? Eyitdüm ki: Rūma. Buyurdılar ki: "*Er-Rūmu mā daḡalehu'l-ma'şūm.*"³⁶⁵ Vāḡı'adan uyandum.

Ve anda bir pencere var idi. Mevlānā Muvaffaḡe'd-dīn Güvāşī āḡir-i 'ömrinde ḡarīr olup anda sākin idi. ḡalkup yanına vardum. Beni su'āl itdi: "*ḡandensin ve ḡande gidersin?*" Didüm: "*Baḡḡāddanum ve Rūma giderüm.* Didi: "*Rūma mı?*" "*Belī Rūma.*" didüm. "*Er-Rūmu mā daḡale'l-ma'şūm.*" Ben ta'accüb idüp etegine yapışdum. Ve didüm: Meger siz Aḡşam-ı giçen mesclisde ḡāzır mı idüñüz? Buyurdu ki: Da'nī da'nī.³⁶⁶

Ve Şeyḡ 'Alā'ü'd-devle buyurur ki: Mevlānā Cemāle'd-dīn bir 'azīz kimesne idi. Ve 'ulūmda taşānīfi çok idi. İmām Ġazālī ḡazretleri ile mābeynleri iki vāsıḡadan ziyāde olmayup Şeyḡ Mecde'd-dīn ḡazretlerinüñ vāḡı'ası şıḡḡatine bu ḡikāyet delīl-i vāzıḡdur.

ḡaçan ki Şeyḡ Mecde'd-dīn ḡuddise sırruhuyu sene seb'a ve sitte-mi'ede şehīd itdiler. ḡatunı Nīşābūrda idi. Cenāzesin Nīşābūrda naḡl itdi. Ve sene şelāşe ve şelāşin ve şeman-mi'ede kendüyi İsfērāyine naḡl itdiler.

³⁵⁹ Ol bir azarlanmış kimsedir.

³⁶⁰ Ol kişidir ki maksuduna vasil oldu.

³⁶¹ Ol benim dinime yardım edenlerdendir.

³⁶² 51b varak numarası sehven ikinci kere yazılmıştır.

³⁶³ Ben dedim ki: Hāl böyledir, sözüm doğrudur. İman Yemen'dedir, hikmet de Yemen'dedir. Yani onlarda iman sağlamdır.

³⁶⁴ Ey Rabbim! Bana tövbe etme başarısı ver ki tövbe edebileyim. Beni günahlardan koru ki bir daha onlara dönmeyeyim. Bana ibadeti sevdire. Günahları da bana çirkin göster.

³⁶⁵ Rum'a masum dâhil olmadı.

³⁶⁶ Bırak beni, bırak beni!

Şeyh Sa‘de‘d-dîn-i Hamevî Rahmetu’llâhi Te‘âlâ

İsm-i şerîfleri Muḥammed bin el-Mü‘eyyed bin Ebî Bekr bin Ebi’l-Ḥasen bin Muḥammed bin Ḥammūyedür. Şeyh Necme‘d-dîn-i Kübrâ Ḥazretlerinin aşḥâblarından olup Kıddise sırruhu.

Ve fî Târihi’l-Yâfi‘î: *Kāne şaḥîbe aḥvâlin ve riyâzâtin ve lehu aşḥābu ve müridüne ve kelâmun sekenun sefeḥun kâsiyüne müddeten şümme rece‘a ilâ Ḥorāsânin fetuvuffî hunāke.*³⁶⁷

Ve ‘ulûm-ı zâhirde ve bâtında bî-naẓîr olup muşannefâtı çokdur. *Kitâb-ı Maḥcûb* ve *Secencelu’l-Ervâḥ* gibi. Ve ğayra ve ‘ibâreti mermûz u kelimâtı müşkil ve erkâm u eşkâl ve devâyir ki naẓar-ı aḳl ve fikr anuñ keşf ve ḥallinden ‘âciz olup tâ dîde-i başîret nûr-ı keşf ile münfetih olmaya, anuñ derk olunması müte‘azzir[dür].

Kendü dimüşdür ki: *Beşşerenî Allāhu Sübhānehu ve kâle men eşḡā kelāmeke bi-ḥüsni’l-ḳabûli ve’l-i’tikādi fî zikrîn ve ta’rîfî feḳad inderahḥabet fîhi nuṭfetü’l-‘ilmi ve’l-ma’rifeti ve ile’l-tebese ‘aleyhi fî’l-ḥālî feḳad şebete lehu’n-naşibu fî ṭavrin min eṭvârihi.*³⁶⁸ Şeyh Şadre‘d-dîn [52a] Konevî Kıddesa’llāhu Te‘âlâ sırrahu şoḥbetine irişüp naḳl idüp dir ki: Ben kendüden işitdüm. Dir idi ki: Mevâşık yididür. Ve mişâḳ-ı “*elestü bi-rabbikum*”³⁶⁹e münḥaşır degüldür. Anı kendü Şeyḥüm ve pîr-i mürşidüm olan Ḳuṭbu’l-vâsılîn Şeyh Muḥyi‘d-dîn ibni ‘Arabî kıddesa’llāhu sırrahu’l-‘azîz ḥazretlerine didigümde buyurdılar ki: Külliyyâtı söyler ve illâ cüz’iyyât andan ziyâdedür. Şeyh Muḥyi‘d-dîni’l-Cündî *Füşuşu’l-Hikem Şerḥi*’nde getirür ki: Şeyh Şadre‘d-dîn bir gün semâ‘ meclisinde Şeyh Sa‘de‘d-dîn ile bile idiler. Semâ‘ eşnâsında Şeyh Sa‘ade‘d-dîn bir şuffa var idi. Yüzün ol şuffa tarafına tutup ve âdâb üzre bir sâ‘at ṭurup ba‘dehu gözlerin örtüp ve âvâz ile çağırdı ki: Yâ Şadre‘d-dîn! Şadre‘d-dîn dahı yanına vardığı gibi gözlerin Şeyh Şadre‘d-dînüñ yüzine açup eyitdi ki: Ḥazret-i Resûlu’llāh şalla’llāhu Te‘âlâ ‘aleyhi ve sellem bu şuffada ḥâzır idiler. Cemâl-i şerîflerinüñ müşâhedesi ile müşerref olan gözleri istedüm ki senüñ yüzüne açayım. Ve kendüler naḳl iderler ki: Ol zamân ki rûḥuma ‘urûc vâḳı‘ olup ḳâlebdan münselih itdi. On üç gündür ki senüñ ḳalebüñ böyle yatur idi. Ve bu eş‘âr kendinüñdür:

³⁶⁷ Hal ve riyazet sahibiydi. Dostları, müritleri ve çeşitli sözleri vardır. Suriye’deki Kasyon Dağı eteğinde bir süre oturdu. Daha sonra Horasan’a göç etti ve orada vefat etti.

³⁶⁸ Yüce Allah bana müjde verip şöyle buyurdu: Her kim senin sözünü güzel bir kabul ve sağlam bir inançla dinler ve onu benim zikrimde ve tanıtımında kullanırsa onda ilim ve marifetin hakikati yerleşmiş olur. Eğer öyle ki bu sözden hâlen bir faydalanma gerçekleşirse yine o sözün mertebelerinden birinde bir nasip vardır. Yani hakikat yönünden bakıldığında, o söz bir şekilde yine fayda verir.

³⁶⁹ Ben sizin Rabbiniz değil miyim? (Kur’an-ı Kerim, 7/172).

شعر 370

یا راحتہ مهجتی و نور البصری
استیقظ قلبی بك وقت السحری
ناجیت ضمیر خاطری یا قمری
إنی أنا فیک و أنت لی فی نظری

[رباعی] 371

کافر شوی ار زلف نگارم بینی
مؤمن شوی ار عارض یارم بینی
در کفر میا ویز و در ایمان منکر
تا عزت یار و افتقارم بینی

رباعی 372

بی تو نظری نیست مرا در کاری
بی روی تو خوش نیایم گلزاری
در باغ رضای چون تو زیبا یاری
پیدا و نهان روی تو دیدم باری

رباعی 373

بی تو نه بهشت بایدم نه رضوان³⁷⁴
با لطف تو دوزخ همه روح و ریحان

فرد 375

انت قلبی و انت فیه حبیب³⁷⁶
و لسقم القلوب انت طبیب

لیس فی قلبی من یحبك صدقاً
غیر ذکرك حالة تستطیب

انت سقمی و صحتی و شفائی
و بك الموت و الحیاة تطیب

³⁷⁰ Ey gönlümün rahatı, gözümün nuru! Seher vaktinde kalbim seninle uyandı. Ey ay yüzlüm, içimin sesiyle sana gizlice niyaz ettim. Şüphesiz ben sendeyim, sen de benim nazarımda yalnız bana aitsin.

³⁷¹ Sevgilimin zülfüne (saçına) bakarsan kâfir olursun; sevgilimin yanağını görürsen mümin olursun. Ne küfre asılıp kal ne de imana bak; tâ ki sevgilinin izzetini ve benim fakrımı (yoksulluğumu) göresin.

³⁷² Sensiz hiçbir işe meylim yok; yüzünü görmeden bana hiçbir gül bahçesi hoş gelmez. Rızâ bahçesinde -ey güzel yâr-yüzünü en azından bir kez hem açıkta hem gizlide, gördüm.

³⁷³ Rubai olarak yazılmış ancak şiir tek beyitten oluşmaktadır. Bu şiir Lâmiî Çelebi tercümesinde rubaidir. Burada rubainin birinci ve son satırı alınıp beyit hâlinde verilmiştir. Nevâî'nin tercümesinde ise bu şiire yer verilmemiştir.

³⁷⁴ Sensiz bana ne cennet gerek ne de Rıdvân; senin lütfunla cehennem bile baştan başa huzur ve reyhân olur.

³⁷⁵ Burada da ferd yazmakta ancak bu şiir gazeldir.

³⁷⁶ Sen benim kalbimsin; kalbimde sevgili olan da sensin. Kalplerin hastalığına şifa veren tabip sensin. Kalbimde seni hakikaten sevmeye vesile olan bir şey yoktur-yalnız senin zikrin vardır; o da gönlün hoş bulduğu bir hâldir. Sen hem derdim hem sağlığım hem de şifamsın; ölüm de hayat da seninle güzelleşir. Bana lütufla nazar ettiğinde artık ne gönlümden ne de gözlerimden kaybolursun. Sırrım, canım ve vicdanım bütünüyle sanadır-hepsi huzurunda secdededir, şahitlik eder; bana ise hiçbir pay kalmaz.

و إذا ما نظرت في بطف
عن فوادی و اعینی لا تغیب

لك سرّی و مهجّتی و ضمیری
ساجد و شاهد و مالی نصیب

Şeyh merķūmuñ ‘ömürleri altmış üç sene olup tāriḥ-i sene ḥamse ve sitte-mi’ enüñ ‘ıyd-ı adḥāsında müteveffā oldılar ve ve kabır-i şerifleri Baḥrābāddadur. Raḥmetu’llāhi Te’ālā ‘aleyhim ecma’in.

Şeyh Seyfū’d-dīn-i Bāḥurzī

Şeyh Necme’d-dīn-i Kübrā Ḥazretlerinüñ ḥulefālarındandır. ‘İlim tahşil ve tekmilinden soñra [52b] Ḥazret-i Şeyḥüñ ḥidmetine gelüp terbiyyet bulmuşlardır. İbtidā kendüyi ḥalvete koyup ikinci ḥalvetde ḥalvet kapusına kendü gelüp eliyle urup eyitdi ki: Ey Seyfe’d-dīn!

نظم 377

منم عاشق مرا غم ساز و ار است
تو معشوقی ترا با غم چه کار است

Ṭur! Taşra gel! Ve elinden yapışıp taşra çıkardı ve Buḥārā tarafına gönderdi. Bir gün Şeyh Necme’d-dīn Ḳuddise sırruhu ḥazretlerine Ḥıṭādan bir cāriye getürmüşler idi. Zifāf gicesi aşḥābına eyitdi ki: Biz bu gice lezzet-i meşrū‘aya meşgūl olsak gerek. Siz daḥı bize muvāfaḳan terk-i riyāzāt idüp ferāḡat ve ḥuzūr ile yatuñuz. Şeyh böyle buyurduḡdan soñra ol gice Şeyh Seyfe’d-dīn ibriḡi tıldurup Ḥazret-i Şeyḥüñ ḥalvet-ḥānesi kapusunda tırdı. Kaḳan ki şabāḥ olup Şeyh Ḥazretleri çıkup Şeyh Seyfe’d-dīni gördi. Ṭurur, eyitdi ki: Ben size dımedim mi? Bu gice kendü ḥuzūriñızda olup bu gice terk-i riyāzātıda idüñüz. Eyitdi ki: Belı, buyurdıñız ki: Herkes kendü ḥuzūriñızda olup ferāḡat eyleñüz. Pes Şeyḥüñ āsitānın beklemeden ḡayrı benim bir ḥuzūrum yokdur. Ḥazreti Şeyh buyurdı ki: İmdi saña müjde olsun ki sulṭānlar senüñ rikābuñda yürüyeler.

Bir gün selāṭinden biri Şeyh Seyfe’d-dīn Ḳuddise sırruhu ziyāretine gelüp gitdiḡünde recā itdi ki: Bir at nezr idüp getürmişem. Ḳadem-rencide idüp kendü elümle bindürmek isterem. Recāmı ḳabūl buyursunlar. Şeyh daḥı itimāsların mebzūl tıutup ḥanḳāḥ kapusına çıkup ve pādışāḥ rikābın tıutup Şeyhi bindirdüklerinde at serkeşlik idüp ve ‘inānı elden ḥalāş bulup kırk elli ḳadem miḡdārı at şeyhi alup gitdi ve pādışāḥ daḥı bile giderdi. Ba‘dehu aşıḡa inüp pādışāḥa eyitdi ki: Bu atıñ serkeşlik itdiḡünüñ ḥikmetin bilür misüz? Didi: Ḥayır diyü cevāb

³⁷⁷ Ben âşığım, gam bana yaraşır. Sen ise maşûksun senin gamla ne işin olur?

virdüklerinde buyurdılar ki: Şeyhüm Şeyh Necme'd-dîn Hazretleri baña bir naş itmişlerdi ki padişahlar önünce buyursunlar. Hālā nuṭḡ-ı şerîfî yerin buldı. Ve min kelimātu'l-ḡudsiyyet.

رباعی³⁷⁸

هر شب بمثال پاسبان کویت
می‌کردم گرد آستان کویت
باشد که برآید ای صنم روز حساب
نامم جریدهٔ سکان کویت

رباعی³⁷⁹

هر چند گهی ز عشق بیگانه شوم
با عافیت آشنا و هم‌خانه شوم
ناگاه پری‌رخ‌ی بمن برگزرد
برکردم از آن حدیث دیوانه شوم

Bir gün bir dervîşün cenāzesine ḥāzır olup didiler ki: Yā Şeyh telḡin buyurıñuz. Meyyitün qarşusına gelüp bu beyti oḡudı ki:

رباعی³⁸⁰

[53a] گر من گنه جمله جهان گر رستم
لطف تو امیداست گر گیرد دستم
گفتی که بوقت عجز دستش گیرم
عاجزتر از این خواه که اکنون هستم

Ve Tuvuffiye ḡaddesa'llāhu Te'ālā sırrahu'l-'azîz fî sitte şemān ve ḡamsîn ve sitte-mi'e. Ḳabri fî'l-Buḡārā.

'Aynu'z-zamān Cemāle'd-dîn-i Gılānî Ḳuddise sırruhu'l-'azîz

Bu dahı Şeyh Necme'd-dîn Ḳuddise sırruhu ḡazretlerinün ḡulefālarıdır. Ziyāde ile dānişmend ve fāzıl kimesne idi. İbtidā ki Şeyhün şoḡbetine 'azîmet itdi. Kütübḡānesine gelüp 'ulūm-ı 'aḡlî ve naḡlî leṡāyifinden bir mecmū'a intihāb itdi ki seferlerde kendüye mūnis ola. Ḳaçan ki Ḥ'ārezme yaklaştı. Bir gice Ḥazret-i Şeyḡi vāḡı'asında gördi ki kendüye dir ki: Ey Gılîcik! Püşteliki bırak ve gel. Ḳaçan ki uyandı, fikir itdi ki püştelik nedür? Bende ḡod dünyālıktan nesne yokdur. Ve cem'î dahı ḡāṡıruma gelmez. İkinci gice yine böyle görüp üçüncü gice gördigünde su'al itdi ki: Şeyḡā! Püştelik buyurdıḡuñuz ne olsa gerek? Buyurdı ki: Ol mecmū'adur ki cem' itmişün. Ve uyandığı gibi ol mecmū'a Ceyḡūna bıraktı. Ḳaçan ki Ḥazret-

³⁷⁸ Her gece sanki senin mahallende nöbet tutan bir bekçi gibi eşîḡinin çevresinde döner dururdum; olur da -ey sevgili- hesap günü geldiḡinde adım senin mahallenini mesken tutanların sicil defterinde yer alsın diye...

³⁷⁹ Her ne kadar bazen aşktan uzak düşüp rahatla aşına olup onunla aynı haneyi paylaştım da ansızın peri yüzlü bir güzel yanımdan geçince onun sözünü yeniden açar ve yine deliye dönerim.

³⁸⁰ Varsın bütün dünyanın günahı benim üzerimde olsun; yeter ki elimi tut, umudum Sen'in lütfundandır. "Acz vaktinde onun elinden tutarım" demiştin; benden daha âcizini arama çünkü şimdi en âciz hâlimdeyim.

i Şeyhe mülākāt itdi. Buyurdi ki: Eger ol mecmū'a [y]ı bırakmaya idüñ hîç bir fâ'ide göremez idüñ. Pes kendüye hırka geydirüp ve erba'ine kodı. Erba'ine kodı. Erba'in tamām olduktan soñra kendüye 'Aynü'z-zamān diyü isim virdi.

Ve Şeyh Cemāle'd-dīn, Qazvīnde olurdi. Sādātdan biri Şirāza gitmege niyyet itdigünde Şirāz hākimi ki Şeyhüñ mu'aqqidlerinden idi. Kendüyi sipāriş buyurmasın iltimās itdi. Şeyh dañı bir pāre kâğıda yazdı ki: 'Asel ve rāziyānec kendüye virdi. Kaçan ki Seyyid Şirāziye vardı. Hākime buluşmak istedi. Didiler börki³⁸¹ ağırır, hammāma gitmişdür. Seyyid dañı hammāma varup gördi ki börk ağırsından 'azīm ıztırābdadır. Varup selām virdi. Hākim eyitdi ki: Qandan gelürsin? Didi ki: Qazvīnden. Şeyhüñ ahvālinden su'al itdigünde kâğıdın çıkarup virdi. Kâğıdı açup gördi ki yazılmış: 'Asel ve rāziyāne. Eyitdi ki: Hāzret-i Şeyh, nūr-ı firāsetle ve kerāmetle 'ilācımızı bilüp yazmışdur. Buyurdi. Hāzır idüp yidügi gibi şifā buldı. Ve o seyyide ziyāde ri'āyet itdi.

Baba Kemāl-i Cündi Rahmetu'llāhi Te'ālā

Şeyh Necme'd-dīn Hāzretlerinüñ şıhhatlerinde tekmīl-i merātib itdigünden soñra Şeyh Hāzretleri hırka-i şerīflerin kendüye virüp eyitdi ki: Türkistānda Mevlānā Şemse'd-dīn Quddise sırruhu hāzretlerinüñ oğlu Aḥmed Mevlānā [53b] dirler. Bu hırkamızı aña ulaşıdurup ve kendüden terbiyeti dirig itme. Kaçan ki Baba Kemāl Cünde irişdi. Gördim ki bir alay-ı eṭfāl oynaşur. Ve Aḥmed Mevlānā aralarında ammā oynamaz ve henüz dañı şabī idi. Ve sāyir uşakların esbābların bekleyüp seyr ider. Mevlānā Kemālī gördiği gibi kalkup istikbāl itdükden soñra eyitdi ki: Nice bir biz gayrilerün esbābların şaklayup ve sen bizüm esbābımızı şaklayasın didigünde Hāzret-i Baba Kemāl kendüyi yanına alup ve müftī hāzretlerine geldi. Müftīye ahvāl-i i'lām itdükden soñra didi ki: Benüm oğlum bir miqdār meczūbdur. Bī-taḥammül ki ḥidmet ve terbiyyesine isti'dādı olmaya. Bundan küçük bir qarındaşı dañı var. Dānişmend ve Mevlānā vezirün ve gāyetle mü'eddep ve müsta'addür. Baba eyitdi ki: Naşib olup müstefid olur. Ve liki bir Hāzret-i Şeyhüñ işāret ve havālesiyle gelmişem.

Muhālefete qudret ve liyākatim yokdur diyü Aḥmedün terbiyyetine muḳayyed olup zamān-ı qalīl içre tamām-ı terbiyyet bulup kemālün şit u şadāsı münteşir oldu. Ve dañı nice tālepler şoḥbet-i şerīfnde terbiyyet bulup mertebe-i kemāle irişdiler ve bunlardan biri Şeyh Bahā'e'd-dīn Kübrādan ki kendü birāderi olan Dānişmend Mevlānā Muḥammedi dañı bununı

³⁸¹ Bögri kelimesinde matetez vardır, börki olarak yazılmıştır.

terbiyyetine havāle idüp ve oğlu Ebu'l-Fütûh birâderi Mevlânâ Muhammede havāle itmişler idi. Gâlibâ Hâce Ebu'l-Vefâ-i Hârezmî'nin intisabı Ebu'l-Fütûhadur. Nice ki silsile-i meşâyihide beyân ider.

بیت³⁸²

رسید فیض علی را ز احمد مختار³⁸³
پس از علی حسن احمد خزینۀ اسرار

حبیب و طائی و معروف پس سری و جنید
دو بوعلی است دگر مغربی ابوعثمان سر اخیار

عقیب ابن همه بوالقاسم و بصری از نساج
امام احمد و پس سهروردی و عمار

پس از اکابر مذکور شیخ نجم‌الدین
که بود قدوة اخیار و سرور ابرار

کمال و احمد و آنکه بهاء ملت دین
ذکر محمد و پس بوالفتوح فخر کبار

*Nevvera'llāhu merḳadehümā ve ce'alel cennet-i meşvāhümā.*³⁸⁴

Hâce Ebu'l-Vefâ-i Hârezmî Rahmetu'llāhi Te'ālā

Hâzet-i Hâce Ebu'l-Vefâ Kıddise sırruhunuñ erbâb-ı tevḥîd ve aşḥâb-ı ezvâk u muvâcîdün meşârib-i şâfiyeden şurb-ı tamâmları var idi. Nice ki resâ'il u eş'ârında bu ma'nânun zahiri maḥşûş rubâ'ileri olup bu da'vî işbâtı için birkaçı zikr olunmuşdur:

رباعی³⁸⁵

ای آنکه تویی حیات جان و جانم
در وصف تو گرچه عاجز و حیرانم
بینای چشم من تویی می‌بینم
[54a] دانای عقل من تویی میدانم

³⁸² Beyit yazmakta ancak bu şiir bir gazeldir.

³⁸³ Ali'ye ulaşan feyiz Ahmed-i Muhtâr'dan (Hz. Peygamber'den) gelmiştir. Ali'den sonra Hasan, ardından da "sırların hazinesi" Ahmed gelir. Sonra Habîb, Tâ'î ve Marûf; onların peşinden Serî ve Cüneyd gelir. İki Ebû Ali vardır; bir diğeri de Mağribî Ebû Osmân'dır ki seçkinlerin başıdır. Bunların akabinde Ebu'l-Kasım ve (Basralı) en-Nassâc; sonra İmâm Ahmed, ardından Sühreverdî ve Ammâr zikredilir. Anılan bu büyüklerden sonra Şeyh Necmeddîn gelir ki o, seçkinlerin örneği ve sâlihlerin efendisidir. Nihayet Kemâl ve Ahmed ve "dindar milletin ziyneti" olan Muhammed'in zikri; peşi sıra da Ebu'l-Fütûh ki büyüklerin iftiharıdır.

³⁸⁴ Allah, ikisinin kabrini nurlandırın ve cenneti de onların barınağı (makamı) kılın.

³⁸⁵ Ey canın hayatı ve benim de canım olan Sen! Her ne kadar seni vasfetmekte âciz ve hayret içinde olsam da bilirim ki gözümün görmesi sensindir. Ben seninle görürüm. Aklımın bilmesi sensindir. Ben seninle bilirim.

رباعی 386

من از تو جدا نبوده‌ام تا بودم
اینست دلیل طالع مسعودم
در ذات تو نابدیدم ار معدومم
وز نور تو ظاهرم اگر موجودم

رباعی 387

چون بعضی ظُهورات حق آمد باطل
پس منکر باطل نشود جز جاهل
در کل وجود هر که جز حق ببیند
باشد ز حقیقت الحقایق غافل

رباعی 388

خور راز قیود خود اگر برهانی
دانش نه از دلایل برهانی
بکیست ولی نه آن یکی کس دانی
یکی که نباشد آن یکی را ثانی

رباعی 389

بد گردم و اعتذار بدتر ز گناه
چون هست درین عذر سه دعوی تباه
دعوی وجود و دعوی قدرت و فعل
لا حول و لا قوّة الا بالله

Ḥ̣āce Ebu'l-Vefā Ḥazretlerinüñ tārīḥ-i vefatı sene ḥamse ve şelāşin ve şemān-mi'edür.

Raḥmetu'llāhi Te'ālā.

Şeyḥ Necme'd-dīn-i Rāzī el-Ma'rūf bi-Dāye Raḥmetu'llāhi 'aleyh

Bu dahı Şeyḥ Necme'd-dīn-i Kübrā Ḳuddise sırruhunuñ aşḥābındandır. Bunuñ terbiyyetin Şeyḥ Mecde'd-dīn Ḥazretlerine sipāriş itmişdi. Tefsīr-i *Baḥrū'l-Ḥakāyık* ve *Miṣādū'l-İbād* nām kitābuñ şāhibidür. Keşf-i ḥakāyık ve şerḥ-i deḳāyıkda kemāl-mertebe kuvvet u kudretleri olup Cengiz vāḳı'asında Ḥ̣ārezmden çıḳup Rūm tarafına varup Şeyḥ Şadre'd-dīn-i Konevī ve Mevlānā Celāleddīn Rūmī Ḥazretleriyle mülākāt itmişdür.

³⁸⁶ Ben var olduğumdan beri Sen'den hiç ayrı olmadım; bahtımın uğurlu oluşunun delili de budur. Sen'in zâtında ben, kendi başıma yok hükmündeyim; eğer mevcut isem Sen'in nurunla varım ve görünürüm.

³⁸⁷ Bazı görünümeler ilk bakışta hakikat gibi görünse de sonunda bātıl çıkmıştır; bu sebeple bātılı (hak zannedip ondan) ancak cahil kimse ayırt etmez. Varlığın bütününde Hak'tan başka bir şey gören kimse ise hakikatlerin hakikatinden gafil demektir.

³⁸⁸ Kendi benliğini (nefsini) bağlarından kurtarabilirsen anlarsın ki hakiki bilgi, burhanî delillerle elde edilen bir bilgi değildir. O Bir'dir; fakat senin “bir kişi” diye bildiğin türden bir bir değildir. Öyle bir Bir'dir ki o Bir'in asla bir ikincisi yoktur.

³⁸⁹ Kötülüğe düşerim; fakat özür dilemek, günahın kendisinden de beterdir. Çünkü böyle bir özürde boşa çıkmış üç iddia vardır: Varlık iddiası, kudret iddiası ve fiil iddiası. Hâlbuki “Lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâh” (Güç ve kuvvet ancak Allah'ın yardımıyla).

Rivāyet olunur ki bir yerde hāzırlar iken mağrib ezānı okunup imāmet için iltimās itdiler. Şeyh imāmet idüp rek‘ateynde daḥı “*Kul yā eyyuhe’l-kāfirūn*” okuyup ba‘de’s-şalāt laṭīfe yüzünden eyitdiler ki: Bir def‘a senūñ için okıdı ve bir def‘a benüm için.

Ve tāriḥ-i vefātları erba‘ ve ḥamsin ve sitte-mi‘edür. Bağdādda Şünīziyye mescidinden taşra Seriyy-i Sakatī ve Şeyh Cüneyd mezārlarından ḥāric bir mezār vardır, odur dirler ḳabri odur *Allāhu Te‘ālā a‘lemu*.

Şeyh Raḍiye’d-dīn-i ‘Alī Lālā el-Ġaznevī Raḥmetu’llāhi Te‘ālā

Ve hüve ‘Alī bin Sa‘īd bin ‘Abdü’l-celīl Lālā el-Ġaznevī. Şeyh merḳūmuñ pederi olan Şeyh Sa‘īd, Ḥakīm Senāyīnūñ ‘ammū-zādesidür. Ḥacc-ı şerīfiyyeti ile Ḥorāsāna geldigünde Ebū Ya‘ḳūb Yūsufu’l-Hemedānī Raḥmetu’llāhi Te‘ālā ile şoḥbet idüp ol eyyāmlardaki Şeyh Necme’d-dīn-i Kübrā ḥadīş talebi için Hemedāna giderdi. Bir fersaḥ yirde bir ḳarīde ki Şeyh ‘Alī Lālā anda olurdu. Uğrayup ḳondı. Daḥı gelmezden ol bir gice Şeyh ‘Alī vāḳı‘a gördi ki: Bir nerdübān ḳomışlar göge deḡin ve bir kimse ol nerdübānuñ başında ṭurup ve ḥalk bir bir anuñ ḳarşusına gelürlerdi. Ve gelen ādemi eliyle yapışup ve yukaru götürüp yanında [54b] bir kimesne ṭurur idi. Aña teslīm idüp ol daḥı göge götürür idi. Nevbet kendüye gelüp anı daḥı elden ele alup getürdiler. Bu vāḳı‘ayı varup pederine söyledigünde pederi eyitdi ki: Ol kimse [y]i bilür misin? Didi: Bilürem. Ve ismin daḥı bildüm. Eyitdi: İmdi ol kimesneyi talep idüp bulmaḳ gerekdür ki senūñ kilidüñ anuñ elindedür. Pes Şeyh ‘Alī Lālā anuñ talebiyle sefer idüp nice sene dünyāyı dolaşup nām u nişān bulmadı. Tā ol zamān ki Şeyh Necme’d-dīn Ḥazretleri Ḥ‘ārezme varup bu ṭarīḳi münteşir itdigünde Şeyh ‘Alī Türkistānda Şeyh Aḥmed Yesevī ḥānḳāhında idi. Bir gün Ḥ‘ārezmden bir kimesne gelüp ve Şeyh ‘Alī ḥalvetde idi. İşidür ki Şeyh Aḥmed ol kimseden su‘āl itdi ki: Ḥ‘ārezmde dervişāndan ḥiç kimse var mıdır? Ve ḥalk ne ile meşḡuldür? Ve ol şahış eyitdi ki: Ḥālā bir cüvān kimesne gelmişdür. Ve ḥalkı irşāda da‘vet idüp ve bir miḳdār ḥalk üzerine cem‘ olmuşlardır. Su‘āl itdi ki: İsmi nedür? Didi: Necme’d-dīn-i Kübrā. Şeyh ‘Alī Lālā bunu işitdüḡi gibi hemān ḥalvetden taşra çıkup misāfir olmaḡa niyyet itdi. Şeyh Aḥmed eyitdi ki: Sebep nedür? Bu ḳışı hele bunda çıkar. Eyitdi: Şimdiden girü eglenemem diyüp ve yola düşüp Şeyh Necme’d-dīn ḥazretlerine geldi. Ve sülūka meşḡul oldu.

Nice müddetden soñra Şeyh Mecde’d-dīn gelüp mürīd oldu. Ve Şeyh Necme’d-dīn ḥazretleri yigirmi biş yaşında sülūka meşḡul olup ve Şeyh Mecde’d-dīn, Şeyh ‘Aliden üç dört sene ziyāde sülūka başlayup ammā Şeyh ‘Alī daḥı civānlıḡında talebe meşḡul idi. Ve dirler ki:

Şeyh ‘Alî Lâlâ kâmil yüz yigirmi dört mürşidden hırka giyüp ba‘de’l-vefât ol hırkalardan yüz on üçü mevcûd bulundu. Ve Hindistâna gittükde Ebu’r-rızâ’i Reten Rağıya’llâhu Te‘âlâ ‘anh ile şohbet idüp ve Hâzret-i Resûlu’llâh şalla’llâhu Te‘âlâ ‘aleyhi ve sellemüñ emânetin kendüden aldı. Nice ki Şeyh Rukne’d-dîn-i ‘Alâ’ü’d-devle anı taşhîh idüp demişdür ki: Ya’nî eş-Şeyh Rağıye’d-dîn-i ‘Alî Lâlâ, şâhibi Resûlu’llâh şalla’llâhu ‘aleyhi ve sellem Ebâ e’r-rızâ’i Reten bin Naşr Rağıya’llâhu ‘anh *fê-a’tâhu meşţân min emşâti Resûlu’llâh şalla’llâhu ‘aleyhi ve sellem vaşale ilâ hâzâ’z-za’îfi min şâhibi Resûlu’llâhi şalla’llâhu ‘aleyhi ve sellem ve hâze’l-hırkatü vaşale min Ebi’r-rızâ’i Reten ilâ hâzâ’z-za’îfi.*³⁹⁰

Ve Şeyh Rukne’d-dîn yine yazmışdur ki: Böyle dirler ki: Ol emânet Hâzret-i Resûlu’llâh şalla’llâhu ‘aleyhi ve sellemden [55a] Şeyh Rağıye’d-dîn-i ‘Alî Lâlâ için idi. *Ve hâzâ’l rubâ’iyyeti mine’l-enfâsi’l-kudsıyyetihi menkûletün min hattıhi biyedihi.*³⁹¹

رباعی³⁹²

هم جان بهزار دل گرفتار تو است
هم دل بهزار جان خریدار تو است
اندر طلبت نه خواب باید نه قرار
هر کس که در آرزوی دیدار تو است

Tuvuffiye Qaddesa’llâhu Te‘âlâ sırrahu fi’l-sâlişe min rebî‘u’l-evvel sene işneyn ve erba‘în ve sitte-mi’e.

Şeyh Cemâle’d-dîn Aḥmed-i Çürfânî Raḥmetu’llâhi ‘aleyh

Şeyh Rağıye’d-dîn-i ‘Alî Lâlâ aşḥâbındandır. Şeyh Rukne’d-dîn-i ‘Alâ’ü’d-devle buyurmışdur ki: Her kim bizüm Aḥmedüñ ḥâmûşlıgundan münâsebet eyleye, ol nesne ki Cüneyd ü Şibliden bulur, bundan bulalar.

Bir gün Şeyh Sa‘ade’d-dîn Hamevî, Çürfâna irişüp Şeyh Aḥmede âdem gönderüp taleb itdigünde ‘uzlet içre olmağıyla varmadı. Ve tekrâr âdem gönderdi ki senüñ için Şeyh ‘Alî baña icâzet-nâme yazmışdur. Ben dahı yazayım eline gelsün. Şeyh Aḥmed cevâb gönderdi ki: Ben Hâk Te‘âlâyı icâzet ile tapmam. Şeyh Rukne’d-dîn buyurur ki: Kendüden bu söz baña katı hoş geldi.

³⁹⁰ Şeyh Rukneddîn Alâü’d-Devle bunu doğrulamış ve şöyle demiştir: Şeyh Radiyyüddîn Ali Lala, Peygamber Efendimiz’in sahabesi Ebu’r-Ridâ Reten b. Nasr’dan (Allah ondan razı olsun) iki tarak almıştır. İşte o taraklar doğrudan Resûlullah’ın sahabesinden bu aciz kula ulaşmıştır. Ve yine bu hırka da Ebu’r-Ridâ Reten’den bu aciz kula kadar ulaşmıştır.

³⁹¹ Bu rubâî, onun mübarek nefeslerinden olup bizzat kendi el yazısından nakledilmiştir.

³⁹² Canım bin gönülle sana esirdir, gönlüm de bin can pahasına seni satın almaya taliptir. Seni talep eden, seninle buluşmayı arzulayan herkes için ne uyku yaraşır ne de huzur ve sükûn.

Ve Şeyh Ahmed, kendü mürîd itdi[g]li birine görüp dir ki: Murâkabeye varmış. Ayağından pabucun çıkarup mürîdüñ boynuna birkaç urdı. Mürîd eyitdi ki: Yâ Şeyh ben murâkabeye varmışam. Ne içün incidürsüz? Buyurdi ki: Murâkabeye varmak bir kimesnenüñ haqqıdır ki bir hafta ta‘âm yimemiş olup ve ayak sesi işitdigünde hâtırına gelmeye ki ‘aceb baña ta‘âm mı getürürler. Ve târih-i fevti sene tis‘a ve sittin ve sitte-mi’edür. Raḥmetu’llâhi ‘aleyh.

Şeyh Nüre’d-dîn ‘Abdu’r-raḥmân İsferânî Kerfî Raḥmetu’llâhi ‘aleyh

Şeyh Ahmed-i Cürfânî aşḥâbındandır. Tâliblerüñ teslikinde ve terbiyyetinde ve keşf-i veḳâyî’lerinde ‘azîmü’s-şân iderler. Şeyh Rükne’d-dîn ‘Alâ’ü’d-devle buyurur ki: Peder-i merḥûm benden su‘âl itdi ki: Bu eyyâmlarda evliyâlardan kim vardır? Ben didüm ki: Yemende İbn-i ‘Acil ve Şeşderde Şemse’d-dîn Sâvecî ve Ebherde H‘âce Hâcî şırât-ı müstaḳîm üzere kaç meşâyih bilür idüm ‘add itdüm. Eyitdiler ki: Bu deñlü meşâyih var iken sebep nedür ki sen Şeyh ‘Abdu’r-raḥmâna irâdet getürmişsin ve anlara mültefit itmemişsin. Ben eyitdüm ki: Benüm maḳşûdum var idi ki anuñ irşadı olmayınca olmazdı. Zîrâ ben isterdim ki sülûk idüp bu tarîkatı bilüp ve añlayam ve ol vaḳitde nısf-ı dünyâda bundan ğayrı bir üstâd yok idi. Ve ben daḳı [55b] muḳayyed olmadım ki göreyim. ‘Azîmü’s-şân kim var ki varup irâdet alayım. Zîrâ eger bir kimesnenüñ işi demürce iken ḳuyumcı dükkânına varsa ‘aḳl aña ḥande ider.

Ve hem Şeyh Rukne’d-dîn-i ‘Alâ’ü’d-devle buyurmuşdur ki: Âḫir ‘aşr ve devirde Şeyh Nüre’d-dîn-i ‘Abdu’r-raḥmân Ḳuddise sirruhunuñ vücûdı olmaya idi sülûk be-küllî maḥv olup nişânı ḳalmazdı. Ammâ çünki Ḥaḳ Te‘âlâ bu tarîkı ḳıyâmete deġin bâḳî ḳosa gerek idi. Kendü ile müceddid itdi.

Ve yine kendü naḳl ider ki: Bir gün cemâ‘at-ḥânedede idüm. Kendümi ġayib itdüm. İmâm Ġazâlî Ḥazretlerin gördüm ki oturup ve başın dizleri üzerine ḳoyup ve bir ḳalem barmaḳları arasında ve müteḥayyir olmuş. Kendüden su‘âl itdüm ki: Ne fikirdesiz? Ne olsa gerekdür? Buyurdi ki: Niçe mütefekkir olmayam kim ben dünyâda Sîmurġa otuz şıfat ile yazmışdum. Ve ḥâlâ göremem meġer ġalaṭ imiş. Ben bu vaḳı‘ayı Şeyh Nüre’d-dîn-i ‘Abdu’r-raḥmân Ḳuddise sirruhuya söyledüm. Buyurdi ki: Ben daḳı ḳarye-i Şaḳānda idüm. Ve ol vaḳt ma‘rifetden söz söylemekde meḥâretüm kemâlinde idi. Ġaybdan gördüm ki: Ḥaḳ Subḥānehu vü Te‘âlâ baña buyurur ki: İmâm Ġazālînüñ ḥasretlerinden bu ḥasret ziyâdedür. Sülûkı tekmiḻ itmedin Ḥazret-imüze geldi. Andan soñra ġaybetden ki geldüm. Lisānumda bir ‘uḳde buldum. Ve ba‘dehü

h  m  şlığı ihtiya  r idüp kendü kaydım   meşę  l oldum. Bağd  dd   m  teveff   oldu. Sene seb  a ve ş  l  ş  n ve sitte-mi  e Ra  metu  ll  hi Te    l   aleyh.

Ebu  l-Mek  rim Rukne  d-d  n-i              A  med bin Muğammed el-Bey  b  
Bey  nk   Kıddise sırruhu

Kendü aşlında m  l  k-ı Simn  ndandır. On biş yaşında Sult  n-va  t   idmetiyle meşę  l olmuşdur. Bir gün Sult  n bir a  d  sı iledür. Köşede kendüye cez  be irişüp andan seb  a ve ş  m  n  n sitte-mi  e de Bağd  da varup Şey   N  re  d-d  n-i   Abdu  r-ra  m  n Kesref  i ş   betine irişdi. H  c  z seferi   avdetiyle es-seb  a ve ş  m  n  nde irş  da izn verildi. Ve yine   iş  n ve seb  a-mi  ede Sekk  kiyye h  n  k  hında on altı senede yüz kırık erba   n   ı  armışdur. Kaçan ki    mri yitmiş yidiye irişdi. Cum  a gicesi Receb  n yigirmi ikisindeki sitte u ş  l  ş  n ve seb  a-mi  e idi. Ş  fiy  b  dd   civ  r-ı ra  met-i Ra  m  na vaşıl oldu. Ve kütüb-ı zam  n    m  de  d-d  n-i   Abd    l-vehh  b h  z  resinde medf  ndur.

Bir gün P  diş  h    b  n   Şey   H  zretlerine bir ceyl  n [56a] gönderdi ki ş  yddur, yis  nler ki   el  ld  r. Şey   buyurur ki: Bu a  v  lde Em  r Nevr  zu  n h  k  yeti h  at  ruma geldi. Ol va  it ki H  r  s  nda idi. Ve ben meş  hed-i T  s ziy  retine gider iken işidüp elli atlu ile   a  abince geldi ki m  d  m H  r  s  ndasın isterem ki senün ile bile olayım. B  ri bir  a   gün ş   bet itdük. Bir gün ş  k  rdan gelüp iki   avş  n getürüp eyitdi ki: Kendüm urmuşam. Yisinler dimiş. Ben eyitdüm ki: Urursa ursun. Ben yimem. Didi ki: Sebep nedür? Buyursunlar. Cev  b virdüm ki: H  zret-i   m  m-ı Ca  fer kavlince h  r  mdur. Çünki kib  rdan biri h  r  m itmişdür. Yinmemesi evl  dur.

Bir gün yine bir ceyl  n getürdi ki: Bunı dağı ben urmışam. Ol ok ile ki kendüm d  zmişd  m. Ve bir ata binmişd  m ki dedelerim  zden bize evl  d-ı evl  da   almışdur. Ve anlarda   azallarda almışlardur didi. Ben eyitdüm ki: Bu hem  n Cel  le  d-d  n Dergez  n   h  k  yetine be  zer ki   mer  -y   Moğoldan biri ki Hemed  n e  r  fında olur imiş. Ve kendüye ir  det da  v  sında olup mu  tekidi iken bir gün ziy  retine geldükde iki d  ne ördek getürüp didi ki: Bu ördekleri benüm   oğanum   tmuşdur,   el  ld  r. Mevl  n   eyitdi ki: Söz bu   rdekde degüldür. Ol b  zdadır ki ne ile   uvvet buldı ki bu ördekleri   tmağ      adir oldu, diyü cev  b eylemiş.   mdi bu senün atu  n d  n gice   anę   mazl  mu  n arpasın yimişd  r ki ceyl  n ardınca segirtmeğ      adir ola. Anu  n yimesi bize l  y  k degüldür, diyü yimedi.

Derviş  n biri Şey  den su   l itdi ki:     n bu beden  n toprakda idr  k   yokdur. Ve beden mükteseb r    ile kendüden m  f  ra  at itmişdür. Ve   lem-i erv  h  da ise h  c  b yokdur. Pes ne ihtiya  cdur toprak üstüne gitmek ve f  yide nedür? Z  r   her ma    mda ki r    a teveccüh ide

büyüklik ol ola ki toprak üzerine gitmişdür. Şeyh buyurdi ki: Fâyidesi çokdur. Biri budur ki: Bir kimesnenün ziyâretine çokça varsañ saña teveccühi ziyâde olur. Ve kaçan ki toprağı üzerine olup varılsa hüsn ile müşâde ide. Toprak anı anuñ hissi dahı aña meşğul ola. Ve külli ile müteveccih olup ziyâde fâyide göre ve dahı her ne kadar ki ervâha hicâb yokdur ve cümle cihân aña birdür. Ammâ bir bedende ki yitmiş sene şöhet ve ülfet itmiş ola. Ve ba‘de‘l-ḥaşr ebedü‘l-âbâd anda kalsa gerekdür ki pes ol mevzi‘e anuñ nazar u ta‘allukı ziyâde ola sayir mevâzi‘den.

Ba‘dehü hikâyet itdi ki: Bir def‘a Cüneyd Ḥazretlerinün ḥalvetlerinde idüm. Ve baña ziyâde [56b] zevkler ḥâşıl olurdi. Cüneydüñ ḥalveti olduğundan pes taşra çıkup toprağı üzerine vardum. Anda ol deñlü zevk bulmadum. Bu ahvâli Ḥazret-i Şeyh Ḳuddise sirruhuya söyledigümde buyurdi ki: Ol zevki Cüneyd Ḥazretlerinün sebebi ile bulduk. Didüm “Belî” diyü cevâb buyurdılar. İmdi bir mevzû‘daki birkaç eyyâm sâkin olmuş. Evlâd-ı zevk ḥâşıl olına. Pes bu bedende ki nice seneler dâyim anuñ ile şöhetde ola. Ve ülfet tutmuş olmak muḳarrerdür ki zevk dahı ziyâde ḥâşıl ola. Ammâ ihtimâl var ki meşğüllük sebebiyle toprak üzere hüsn-i teveccühde takşîrât düşmüş ola. Bir hırkâda ki ehl-i diller geydigünden zevk müşâhede olına. Pes beden ḥod ol hırkâdan dahı karîbdür. Fevâid-i ziyâret çok olmak gerekdür. Bir kimesne Ḥazret-i Resûl‘illâh şalla‘llâhu ‘aleyhi ve sellemün rûḥâniyetine bunda teveccüh itse fâyide bulur. Ammâ Medîneye varsa Ḥazret-i şalla‘llâhu ‘aleyhi ve sellemün rûḥâniyyetine mübârekleri anuñ gelmesinden ve yol zahmetlerinden ḥaberdâr olur. Kaçan ki anda irişe ḥaşş ile ol Ḥazretün ravza-i pâkin göre. Bi‘l-küllîye müteveccih ola. Bu fâyide ile ol fâyidenün münâsebetinedür ve ehl-i müşâhedeye bu ma‘nâ taḥakkukdur.

Ve yine buyururlar ki: Cümle enbiyâ-yı ‘azâm ve evliyâ-yı kirâm ve meşâyih-i zü‘l-i ihtirâm anuñçün gelmişlerdür ki tâ kim ḥalkuñ gözlerin açalar. Kendü ‘ayblarına ve Ḥaḳḳuñ cemâline ve kendü ‘acine ve Ḥaḳḳuñ kudretine ve kendü zulmüne ve Ḥaḳḳuñ ‘adline ve kendü cehline ve Ḥaḳḳuñ ‘ilmine ve kendü mezelletine ve Ḥaḳḳuñ ‘izzetine ve kendü bendeligine ve Ḥaḳḳuñ ḥâlîklığına ve kendü faqrına ve Ḥaḳḳuñ ganîligine ve kendü takşîrine ve Ḥaḳḳuñ ni‘metlerine ve kendü fenâsına ve Ḥaḳḳuñ bekâsına.

Ve bu ki kıyâs-ı Şeyh dahı anuñçündür ki müridlerin dahı gözlerin bu ma‘nâya küşâde eyleye. Pes her ne deñlü ki mürid kendü işbâtında ve kendü kemâline ziyâde sa‘y eyleye veyâ bir ‘amel eyleye ki kemâli zâhir ola. Ve Şeyh kendüden ziyâde cefâ çeke. Zîrâ Şeyh bu cümle cefâyı anuñçün çeker ki tâ nefsinün kemâl-bîn gözlerin dike. Ol yüzlerin ki kemâl-i Ḥaḳḳı görür, küşâde eyleye. Ve ol ise her laḫza kendü kemâlinde gayrı gözler açar. Pes ḥaḳîkatde cefâyı Şeyh çekmiş olur anuñ ḥaḳḳında. Dervîş gerekdür ki kendü nefsi kemîninde ola. Tâ ol

gözleriñe kendü kemâlinde açar. Ol sâ‘at anı kapa ve eger böyle olmaya [57a] kendüye haber olunca degin kendü kemâlin görem ki nefsi her tüyi başına bir göz peydâ eyleye. Ve Hakkıñ kemâlin görmege, kör eyleye. Zîrâ nefsüñ hâşiyeti budur.

Ve yine kendü buyurur ki: Bu halkıñ ‘aceb i‘tikâdları var. Dirler ki dervîş olanlar elbette gedâ ve muhtâc olmak gerekdürler. Ve bilmezler ki Hakk Sübhânehu ve Te‘âlâ Hazretleri, bir mürşidi muhtâc dutmamışdur. Hakk Sübhânehu ve Te‘âlâ Hazretleri bendelerinüñ kendüden gayrıya muhtâc olduğun istemez. Bu dünyâyı anlarıñ berakâtıyla tutmuşdur. Ve Hazret-i Şeyh Mecde‘d-dîn Bağdâdî Kıddise sırruhunuñ her sene hânkâhınıñ süfre harcı iki yüz biñ altuñ idi. Ve ben hisâb iderem ki emlakdan biş yüz biñ mülk vakf itmişdür şüfiyyün tâyifesine ki kendü tarikatinde olanlara.

Ve yine kendü buyurmışlardur ki: Bu arâzî ve mezâri‘î Hakk Te‘âlâ hazretleri kendü kudret ve hikmeti ile yaratmışdır. İster ki ma‘mûr olup fâyidesi halka irişe. Ve eger halk ile idiler ki dünyâ ‘imâretinde ki mahlûk nef‘i içün olup işrâf içün olmaya ne kadar şevâb var. Hergiz ‘imâret terk itmeyeler idi. Ve eger terk idüp toprağı hâlî kıya vebâlî ziyâdedür.

Ve yine buyurur ki: Bir kimesne mümkün degüldür ki mertebe-i velâyete irişe illâ ki Hakk Te‘âlâyı anuñ sırrı üzere bir perde örtmeye. Ve anı halkıñ gözinden pinhân eyleye. Ve *tahte kabâb*. Ma‘nisi budur. Ve bu kabâb ise şîfat-ı beşeriyyetdür. Degüldür ki bizden perde vü şîfat. Dağı oldur ki ol kimse de bir ‘ayb ve her hüner vücûda getüre ki halk gözlerine ‘ayb görine. Ve ma‘nî *Lâ-ya‘rifuhum gayr*³⁹³ budur ki: Bir kimesnenüñ bâtının nûr-ı irâdeti ile münevver itmedin ol velî bilmez. Pes ol nûr ile anı bilür, degül kendüsin.

Ve bir dervîşân ki işe meşgüldürler, gerekdür ki aralarında batıl kimesne [y]i komayalar ki bir batıl yüz âdemi işinden alıkor.

Ve dervîşler gerekdür ki loğma yedükleri ve kande eyü hâtır olalar ki tohm-ı a‘mâl zemîn-i kâleb-i insânda loğmadur. Kaçan ki gaflet ile tohm bırakalar mümkün degüldür ki cem‘iyyet-i hâzır hâşıl ola. Eger helâl loğma ise dağı.

Ve yine buyururlar ki: Hakkîm-i Tirmizî ve mağâribe cemâ‘ati dimişlerdür ki: *Bidâyetü’l-evliyâ’i nihâyetü’l-enbiyâ’i*³⁹⁴ dimişlerdür, anlarıñ ‘özrleri var. Ol sözden murâdları bu idi ki: *Bidâyetü’l-evliyâ’i nihâyetü’l-enbiyâ’i fî’ş-şer‘ati ve nihâyetü’l-evliyâ’i ve*

³⁹³ Onları (benden) başkası bilmez.

³⁹⁴ Velilerin bidayeti, nebilerin nihayetidir.

bidāyetü'l-enbiyā'i fi't-ṭarīkatı.³⁹⁵ Zīrā ki kemāl-i şerī'at, Nebīnūñ āhīr kārında tamām oldu ki: “*El-yevme [57b] ekmeltü lekum dīnekum*”³⁹⁶ Ve velī tā şerī'atı kemāle irişdürmeye, vilāyete qādem başmaz. Pes enbiyāya şerī'at intihā-i kār ola ve velīye ibtidā ola. Zīrā ol hūküm ile ki bir kimse Mekke-i Mükerrremeye gelüp nice müddet sülūk eyleye. Ve bir kimse daḥı āhīr-i 'ömrinde Medīneye gelüp mültefit olmaya, hergiz velāyete irişmeye. İnkār iderse belki [kāfir olur.]³⁹⁷ Pes ibtidā' velāyet oldur ki cümle şerī'atı tekmil eylemiş ola. Ve mütāba'at eyleye. Ammā ṭarīkatde böyledür ki her ne deñlü velī sa'y eyleyüp mertebesi 'ālī ola, rūḥ aña ol mi'rāc ki cism-i enbiyāya olur ḥāşıl itme ve muḥāl ola. Pes intihā'-i velāyetde velīnūñ rūḥı cism-i nebīye müşābehet bulur. Ṭarīkatde *nihāyetü'l-evliyā'i bidāyetü'l-enbiyā'*³⁹⁸ olur.

Ve daḥı buyurur ki: Enbiyā 'aleyhimü's-selām inşā-i günāhdan 'āmeden māşūmdurlar. Ve evliyā günāhı ḥ'or tütmaḡdan maḥfūz. Ve Ḥazret-i şalla'llāhu Te'ālā 'aleyhi ve sellemden mervīdür ki: *İn ta'firi'llāhümme fağfir cemmen ve eyyu 'abdin leke lā ellemā*.³⁹⁹ Ve bu bī-çārenūñ yanında hiç bir günāhdan bed-ter degüldür ki bir yanda kendüyi muḡaşşır ve mücrim bilmeye.

Aḥī 'Alī-i Mışrī Ḳuddise sırruhu'l-'azīz

Şām tarafında bir Şeyḡ idi. Mürīd-i keşīre şāḡīb olup munşif kimesne idigünden ba'zı müsta'id olan mürīdlerine eyitdi ki: Siz nice ṭālib-i Ḥaḡ iseñüz, ben daḥı ṭālib-i Ḥaḡḡım. Ve ben bir mürşide irişüp sülūk itmemişem. Ve ḥālā vāḡı'ada gördüm. Ve ḡalkdan daḥı işidürem ki Ḥorāsānda bir kāmīl mürşid var. Kalkın⁴⁰⁰ ḡidmetine varup birkaç gün sülūk idelüm. Ola ki ḡalk bize mazınne itdüklerin ḡāşıl idelüm. Ḳalkup Ḥorāsāna ol Şeyḡūñ ḡidmetine varup sāyır mürīdleri zümresine ve ḡalkasına dāḡıl oldu.

Bir gün Manşūr-ı Ḥallācuñ müzākeresi olunur idi. Aḡī 'Alī Mışrī Şeyḡden aḡvālīn istifsār itdi. Şeyḡ Ḥazretleri ba'zı menāḡıbların naḡl itdükden şoñra buyurdi ki: Ol eyyāmlardaki 'ālimūñ germiyyeti var idi. Ziyāretine vardum. Ḳaçan ki mürāḡabeye vardum. Rūḡını 'İlliyyīnde ve maḡām-ı a'lāda gördüm. Ve münācāt idüp didüm: Yā Rabbī bu ne ḡāldür ki Fir'avn: *Ene rabbikumu'l-a'lā*⁴⁰¹ didi. Ve Ḥüseyn-i Manşūr *Ene'l-Ḥaḡ* söyledi ve ikisi daḥı

³⁹⁵ Şeriatta velilerin bidayeti, nebilerin nihayetidir. Tarikatta velilerin nihayeti nebilerin bidayetidir.

³⁹⁶ Bugün sizin için dininizi kemale erdirdim. (Kur'an-ı Kerim, 5/3).

³⁹⁷ Eksik kelime vardır. Bu sebeple metin tamiri yapılmıştır.

³⁹⁸ Evliyanın nihayeti, enbiyanın bidayeti.

³⁹⁹ Allah'ım! Eğer affedersen öyleyse bol bol affet çünkü senin hangi kulun vardır ki günaha hiç bulaşmış olmasın?

⁴⁰⁰ Kef ile yazılmış olan bu kelime akabinde gelen cümlede kaf ile yazılmıştır bu sebeple birlik yoktur.

⁴⁰¹ Ben, sizin en yüce Rabbinizim! (Kur'an-ı Kerim, 79/24).

da‘vā-yı ulūhiyyet eylediler. Böyle iken hālā Hüseyn-i Manşūruñ rūhı ‘İlliyyinde ve Fir‘avnuñ siccindür. Bunda ne hikmet var. Sırrumda nidā geldi ki “Fir‘avn kendüyi görüp [58a] ve hodbînlik idüp bizi yitürdi. Ve Manşūr ise cümle bizi görüp kendüsin yitürdi. İmdi aña göre kıyās eyle.”

Şeyh Necme’d-dîn-i Muḥammed bin Muḥammedu’l-Erkânî Raḥmetu’llāhi ‘aleyh

Bu daḥı Şeyh Rükne’d-dîn-i ‘Alā’ü’devle mürîdidür. Seksen yaşında olup şemân u seb‘în u seb‘a-mi’ede müteveffâ olmuştur. Ve İsfereyinde medfûndur. Kavl-i Ḥazret-i şalla’llāhu ‘aleyhi ve sellem ile dimişdür ki: “‘*Aleyküm bi’s-sevâdi’l-a’zam.*”⁴⁰² Ey bi’l-Kur’ân.

Aḥî Muḥammed-i Dihistânî Raḥmetu’llāhi ‘aleyh

Şeyh Ḥazretleri buyurmuşlardır ki: Erba‘inde idim ve erba‘inüñ otuz tokuzuncı gicesi idi ki ğaybdan gördüm ki bir cemā‘at misâfirler gelmişler. Ve aralarında bir mecnûn kimesne var ki Ḥaḳ Subḥānehu ve Te‘ālā Ḥazretlerinin aña nazar-ı ‘ināyeti var. Ve baña havāle itmişler. Kaçan ki kendüme geldüm. Ḥādimi çağırıp didüm ki: Misâfir gelürse icāzet virme tâ ben taşra çıkmayınca. İttifāka birkaç müsâfirler gelüp ḥādime didüm. Yarınki gün ki cum‘adur. Ve erba‘inüñ tekmîli gündür. Misâfirleri câmi‘ye benüm yanına getür, didüm. Cum‘a günü ben daḥı taşra çıkdım. Ol misâfirleri getürdiler. Bakdım ki ol gördüğüm cüvân aralarında yok. Didüm ki: Bunlardan sonra gele. Meger esbâbların beklemeye kalmış imiş gördüm. Ḥādım dir ki: Misâfirleri çağırdım. Esbâbları bekler. Bir cevâb kılmışdur. Şeyhi görmek ister. Eyitdüm: Var getür didüm. Ḥüddām varup çağırdı. Gelür iken gördüm ki ol gördüğüm cüvândur ki vâkı‘a gördüm idi. Selām virüp ve bir miqdâr oturup kalkup gitdi. Ben ‘aḳabince ḥādimi gönderdim ki bu cüvāna söyle birkaç gün yanımızda eglensün ki anuñla işim var. Ḥādım taşra çıktığında görmüş ki тұrur. Ḥādım eydür ki: Ne тұrursın? Cüvân dir ki: İsterem Ḥazret-i Şeyhe recā eylesün. Beni ḥidmete kabûl itsün. Ḥādım eyitdi: Ben daḥı saña anuñçün geldüm, diyüp böyle geldiler. Ve refîkleri gidüp kendüyi bir ḥidmete meşğûl itdüm. Bir mertebe ḥidmet itdüm ki maḳdûr-ı beşer degüldür. Hele üç sene zıkr idüp ve birkaç ḥalvet çıkarup eyü ḥallere irişdi.

Bir gün müsâferetde idük. Gördüm bir yerde oturmuş ve kendüye vâridād nâzil olup ve ḥāl büyüyüp keşf oluyor. Bu ḥâlden mest u mağlûb olmuş. Hemân yanına varup çağırıram ki: Ne işidesin? Ve ne görürsin? Tiz söyle. Didüm: Söyleyebilmem. Didi: Söyle, diyü zecr u ibrām

⁴⁰² Büyük çoğunluğa uyun (cemaatin ekseriyetinden ayrılmayın).

ile söyledi. Bildüm ki maḳām-ı ‘ālī olup [58b] olup görürem ki bu hâlden ‘aceb hâşıl itmişdür. Ben eyitdüm: Bu nesne degüldür diyü nefy itdüm. Ve lâkin ol maḳâmda kendüden hâşıl olmuş. Bir maḳâmdur ki anda sâlikden ekl ihtiyâcî ref’ olur. Kaçan ki kendüsi ol hâlde gördi. Ğurûr peydâ idüp ve kendü kendüye eyitdim ki: Nesne yimemek Hâḳḳuñ şıfatıdır ve baña ise bu şıfat hâşıldur diyü eklden fâriğ olup bi’l-küllîye terk itdi. Bu deñlü degnek urup ve degnegi ağzına şoḳup şerbet döker idük. Cidden boğazından inmeyüp yine taşra bırakırdı. Gördüm ki ḳâbil degüldür. Kendü rızāsına ḳodum altı sene hiç bir nesne yimeyüp ve yine hîdmetden ḳalmayup.

Ve sa’âdetinüñ biri ol idi ki kendüyi min-ba’d bi-niyâzsız⁴⁰³ tutmadı. Ve illâ ol varṭada helâk olurdu. Ve ben otuz yidi senedür Şeyḥüñ işâretiyle irşâda meşgûlüm. Ve bu deñlü tâlibler gördüm. Ammâ bu Muḥammed kişi ki dünyâ lezzetine ve nefsi ârzûsına meyl itmez kimesne hiç görmedüm. Ve kendü ve birâderi hâdim idi. Ve bir kimesne anuñ ağzından işitmedi ki ḥazz-ı nefis için ta’âm u şarâbdan ve câmeden nesne isteye. Ve bu deñlü müddetde nice ḥastalıklar daḥı çekdi. Bir gün yatmayup ve bir kimesneden devâ taleb itmedi.

Ve’l-hâşıl altı sene nesne yimeyüp Hacc-ı şerîfe niyyet idüp ve kendüyi bile getürerem. Kaşdım ol idi ki nice kimesne bunuñ bu hâline ta’accüb idüp ve Hâḳ Te’âlânuñ ḳudretine ve ḳâdir-i muṭlaklığına şükr eylediler. Medine-i münevvereye irişdük. Aña didüm eger Hâzret-i Muḥammedü’l-Muşṭafâ şalla’llâhu ‘aleyhi ümmeti ve benüm mürîdümsin gerekdür ki her ne ki Resûlu’llâh şalla’llâhu ‘aleyhi ve sellem ümmeti itdi ise bende iderem. Sen daḥı eyleyesin ve illâ var git ki gayrı bizüm şoḥbetimizde daḥı olamazsın. Ve ‘Alî Dost daḥı hâzır idi. Ağzına bir loḳma ḳodı. Ve günde üç loḳma kendüye ta’yîn itdi, yiye Ka’be-i Mûkerreme varıncaya degin. Ve Ka’bede didüm: Sâyir dervîşler gibi ekl eyle. İtdi ve ol varṭadan ḥalâş oldu. Raḥmetu’llâhi ‘aleyh.

Ebu’l-Berekât-ı Takıyye’d-dîn-i ‘Aliyyi’d-Dostî es-Simnânî Raḥmetu’llâhi Te’âlâ

Bu daḥı Şeyḥ Rükne’d-dîn-i ‘Alâ’ü’d-devle aşḥâbındandır. Hâzret-i Şeyḥ bir gün buyurur ki: Mâdâm ki sâlik tecellî vaḳtinde şüret idrâk ider. Ol tecellî-i şuverî ola. [59a] Ve Hâḳ Te’âlâyı ol şüretten münezzeḥ bilmek gerekdür. Anı tecellî-i Hâḳ bile ki Hâzret-i Musâ ‘aleyhi’s-selâm bir ağaçdan işitdi ki “*İnnenî ene’llâh*.”⁴⁰⁴ dir idi. Kim ki ol ağaca Tañrı dise

⁴⁰³ Kelimede hem “sız” olumsuzluk eki hem de aynı anlamda “bi” eki bulunmaktadır.

⁴⁰⁴ Şüphe yok ki ben Allah’ım. (Kur’an-ı Kerim, 20/14).

kâfir olur. Ve her kim ki bu söz Tañrı sözi degüldür dise yine kâfir olur. Pes tecellî-i şüveri dahı buncılâyın i'tikâd itmek gerek. Ve ol gün Ahî 'Alî dahı hâzır idi.

Emîr Seyyid 'Alî bin Şehâbü'l-Hemedânî

'Ulûm-ı zâhir u bâtında câmi'dür. Ve ehl-i bâtın 'ilminde taşnîfâtı çokdur. Ve meşhûrdur. *Kitâb-ı Esrâri'n-Nokta* ve *Şerh-i Esmâ'u'llâh* ve *Şerh-i Füşûsu'l-Hikem* ve *Şerh-i Kaşîde-i Hamriyye-i Fâriziyye* ve *Zahriyyetü'l-Mülûk* ve gayrıları gibi. Ve Şeyh Şerefe'd-dîn Maḥmûd bin 'Abdu'llâhu'l-Mezdekânî mürîdi idi. Ammâ tarîkat kesbin şâhibu's-sırrı beyne'l-aḳṭâb Taḳiyyü'd-dîn-i 'Alî-i Dostîden itmişdür. Kaçan ki Şeyh Taḳiyyü'd-dîn dünyâdan rihlet itdi. Yine Şeyh Şerefe'd-dîn Maḥmûda rucû' itdi. Ve didi fermân budur ki aḳşâ-yı bilâd-ı 'âlemi dur eylemeyesin. Emri üzre bu dahı üç nevbet rub'-ı meskûnı seyr idüp ve biñ dört yüz velî ile hem-şoḥbet olup bir meclisde dört yüz velî'u'llâh ile mülâkât itmişdür. Ve sâdis zi'l-ḥiccenüñ seb'a ve şemânin sitte-mi'ede Kirüsüvâr vilâyetine qarîb bir maḥalde fevt olup Raḥmetu'llâhi Te'âlâ Qaddesa'llâhu sırrahu'l-'azîz.

Şeyh 'Abdu'llâh Garcistânî Raḥmetu'llâh

Bu dahı Şeyh Rukne'd-dîn-i 'Alâ'ü'd-devlenüñ aşḥâblarındandır. Henüz şabî iken pederi fevt olup ve vâlidesi bir kimesneye vardıkda bir gün bir ḥuşûşda tevehhüm idüp kaçup köyden ḥâric yirde bir ağaç var idi. Ve altında çeşmesi olup ol ağacüñ üzerine çıkup şaklandı. İttifâkâ ol günlerde birkaç mevlevî dervişler müsâferetle gelüp ol ağacüñ altına nuzûl itdiler. Bir lahızadan gördiler ki şu içinde ağacüñ 'aksi arasında bir şabî 'aksi düşmüş. Bakup gördiler ki bir şabîdür. Aşağa indirüp aḥvâline muṭṭali' oldukda bile getürüp gittiler.

Yolları Simnâna uğramagın Şeyhüñ şoḥbetine varup bile getürdiler. Kaçan ki Şeyhüñ nazarı bu ma'sûma uğradı. Bu tarîkda kemâl-i kabiliyyeti olacagın nûr-ı ferâsetle bildi. Pes dervişler misâfir olup çekilüp gider iken 'aḳablerince âdem gönderüp ol tıflı alup getürdigünde dervişler tereddüd idüp ḥâkime vardılar. Çünki Şeyhüñ hikâyetini zâhir idi. [59b] Fâ'ide [y]i virmeyp dönüp ba'dehu Ḥazreti Şeyh buña bir mertebe iltifât ile bir nesne meşgûl oldu ki dahı kimesne itmiş degül idi. Qarîb eyyâmda mertebe-i 'âliye irişüp ve bu beyitte fi'l-cümle izḥâr itmişlerdür. Kaçan ki mertebe-i tekmi'l ve irşâdı tamâ[m] idüp ḳaṭı' merâtib itdi. Tûs vilâyetine ḥavâle buyurdılar. Bu dahı varup tâlibler irşâdına meşgûl oldılar. Ḥâkim ol-vâḳt olan istid'â itdi ki ba'zı a'dâ ile muḥârebe itdigünde ma'an ola. Qabûl idüp muḥârebenüñ birinde şehîd oldu. Ve cesed-i mübâreklerin Tûsa naḳl itdiler. Raḥmetu'llâhi 'aleyh.

Baba Maḥmūd-ı Tūsī Raḥmetu'llāhi 'aleyh

Şeyḥ 'Abdu'llāh Ḥazretlerinüñ müridlerindendir. Bir zamān dervişlerin ḥalvete kōdığında ḥānḳāhuñ ḥādimi gelüp eyitdi ki: Buñca iki derviş var. Vilāyete ḳadem basup keşf olsa gerekdür. Ġāfil olmayasın bī-ḥodlık itmeyeler ve ḥalvetden çıkmayalar diyü tenbīh eylediler. Ḥādim daḥı ḥāzır tūrup nāgāh gördi ki Baba Maḥmūd na'ra ve feryād iderek ḥalvetden taşra atladı. Ve 'aḳabince Hindū İlyās-nām bir derviş daḥı na'ra urarak taşra çıktı. Hemān ḥādim 'aḳablerince segirdüp Hindū İlyāsa irişüp tūtdı. Baba Maḥmūd yüzün taḡa ve şahrāya tūtup çekilüp gitdi. Ba'dehu Hindū İlyās Ḥazret Şeyḥüñ Ḥüsn-i terbiyyet ve siyāseti ile girü kendü ḥāline mürāca'at idüp ve Şeyḥ Maḥmūd öyle meczūb ve maḡlūb ḳalup kendüden nice ger emān ve ḥavāriḳ-ı 'ādāt zāhir olmışdur.

Aḥī 'Alī Ḳutluk Şāh Raḥmetu'llāhi 'aleyh

Bu daḥı Şeyḥ 'Abdu'llāh Ḥazretlerinüñ müridlerindendir. Ḥüsn-i terbiyetleriyle mertebe-i kemāle irişüp tekmīl itmişler ve ol eyyāmlarda ki Şeyḥ 'Abdu'llāhi leşker ile bile sefere istid'ā itdiler. Aḥī 'Alī daḥı ol seferde bile idi. Şeyḥ-i Ḥazret buyurur ki: Biz bu seferde şerbet-i şehādet sa'ādetine irişsek gerekdür. Bizüm yerimize Aḥī 'Alī [y]i naşb eylesiz. Zāhid, 'ābid, meḳāşif kimesne Raḥmetu'llāhi Te'ālā.

Şeyḥ Ḥāfiẓ Bahā'e'd-dīn 'Ömer-i Eberdiḥi Raḥmetu'llāhi 'aleyh

Aḥī 'Alī müridlerindendir. Dirler ki: küçük iken pederi fevt olup sinn-i temyīze irişdigünde aḳrabālarından birḳaç kendüyi derzilik virdiler. Ol eyyāmda Şeyḥ 'Alī Ġarcistānī müridlerinden Mevlānā Raḍiye'd-dīn-i 'Aliyy-i Māyānī Raḥmetu'llāhi Te'ālā ki Ḥazret-i Ḥıdr 'aleyhi's-selām ile nice şoḡbetler itmişdür. [60a] Eberdī-nām ḳaryeye gelüp su'al itdi ki: 'Ömerüñ oḡlı ḳandedür? Dirler ki: Derzilik işler. Buyurdi ki: Terziyānde olanlar terziyānde olur. Ādem gönderüp ve gönderüp kendü ile bile Tūsa gönderdi. Ve anda bir şālih ḥāfiẓa ta'līm-i Ḳur'ān için virüp ve kendüler müsāferet itdiler. Birḳaç eyyāmdan şoñra gelüp uğradığında gördi ki Şeyḥ ḥāfiẓuñ levni müteḡayyir olmuş. Üstādından su'al itdi ki öyle fehmi iderim ki Şeyḥ Ḥāfiẓa sen yidigün ta'āmdan yidirürsin. Eyitdi ki: Nice ideyim ḡayri nesnem yokdur. Buyurdi ki: Kendüyi götür ve ḳarye-i Eberdihe varup anda ta'līm eyle. Ve Şeyḥ Ḥāfiẓ naḳl ider ki: Ḥaḳ celle ve 'alā ṭarīḳat-i ibtidā' sülūk itdigümde Nişābūrda Mevlānā Şemse'd-dīn-i Ḥalīfe irşāda meşḡul idi. Ve Ḳarye-i Virānide Şeyḥ Aḥī 'Alī ve sāyir vilāyetlerde nice 'azīzleri işidirdüm. Ve ḳanḳısına varacağımı bilmeyüp tereddüd üzere idim. Bir gice vāḳı'amda görürem ki bir 'ālī-i 'imāret ve önünde bir revāḳ var. Ve ol revāḳ önünde bir perde çekilmiş ve cemā'at-

i keşire ile tölmuş otururlar. Ve Mevlānā Şemse'd-dīn ol revākuñ kenārında oturmuş ve ol cemā'at arasında bir tāt aşılımış ve Mevlānā dir ki: Bu tāt her kimiñ başına muvāfık gelürse bizüm mü'annimüz aña havāle olur. Ve her kime gelüp öyle imtiḥān ile başına qodıgunda rāst gelmezdi. Ve biz bir kūşede oturur iken Şeyḥüñ nazarı baña uğradı. Ve eyitdi ki: Ey ferzend! Sen daḥı ilerü gel. Ben daḥı kalkdum ki varayım. Gördüm ki yirde ardından bir kimse çıkup ve beni tutup Aḥī 'Alīnūñ yanına getürdi. Ve eyitdi ki: Tut bu ma'sūmı ve süd vir. Bu ḥālde iken uyandum. Kendü kendüme eyitdüm ki: Aḥī 'Alīnūñ ḥidmetine varmağa işāretdür diyü ḥidmetine vardum. Beni gördüğü gibi eyitdi ki: Ḥāfız süde giç geldüñ. Ben daḥı kendüden bey'at idüp tevbe ve telkīn virdiler.

Ve yine nakl ider ki: Bir zamān bu vilāyetde bir mertebe vebā oldı ki ekşer-i ḥalk ḥayātlarından kaṭ'-ı ümīd itdiler. Bir gün Ḥazret-i Raḍiye'd-dīn Māyānī ḳaryemize uğrayup ve beni isteyüp eyitdi ki: Emir böyledür ki benümle bile gitmelüsin ki varalum. Ḳarye-i İscilde Şeyḥ Muḥammed Ḥālīd Raḥmetu'llāhi Te'ālānuñ ḳabri üzre bir ḥatm-i Ḳur'an eylesin. Böyle ki Ḥaḳ Te'ālā bu belıyyātı def' eyleye. Ben daḥı nuṭḳ-ı şerīflerine imtişāl itdüm. Ol eyyāmlarda Ḥ'āce 'Abdu'r-raḥmān-ı Gehvāreger ya'nī beşikçi Ḥaḳ Te'ālānuñ maḥbūb ve meczūblarından idi. Ḳarye-i İscilde Şeyḥ Muḥammed-i Ḥālīdūñ türbesi taşu üzre oturup büyük sözler söylemege başladı. Ve Mevlānā Raḍiye'd-dīn-i 'Alī ise ḡāyetle müteşerri' kimesne idigünden ḥavf itdüm ki olmaya bir aḥvāl vāḳı' ola ki ḥalk belıyyet-i vebāsı girü taleb eyleyeler. Ḳaçan ki İscile irişdük. Bir kimesne görüp Ḥ'ācenūñ [60b] aḥvālinden su'al itdüm. Didi ki: Şimdiye degin yine taş üzre oturur idi. Nāḡāḥ eyitdi ki: Ḥālā bir ḳoç geliyor ki ben anuñ sürisinde olmağa ḳudretim yokdur diyü ḳalkup anda bir mağarada şaḳlandı. Biz daḥı mezār üzerine varduḳda 'azīm ḥalk yanımıza cem' olup ol eṣnāda ḥaber geldi ki ḥākim-i vilāyet olan 'Alī biñ Ḥ'ācenūñ ziyāretine gelüp ehl-i ḳarye daḡdaḡaya düşdiler ki Ḥ'āce sizūñ sebebiñüz ile mağaraya girmiştir. Emīr 'Alī ḥālā gelüp Ḥ'āce [y]i bunda bulmayınca bize ḡāzab itmesi muḳarrerdür. Ḥazret-i Mevlānā hemān mağara ṫarafına varup çağırdı ki misāfire böyle mi ri'āyet idersiz? Ḳaçan ki Ḥ'āce Mevlānā Ḥazretlerinūñ sesin işitdi. Hemān taşra çıkup birbiriyle ḳucaḳlaşup küreşdiler. Ve Ḥ'āce Mevlānānuñ ḳulaḡına bir nesne söyleyüp Mevlānā aḡlamağa başladı. Bu bir sā'at böyle ayak üzre ṫurup ḥaber virdiler ki Emīr 'Alī ḳapuya gelmiştir. Ve size muntazırdur. Ḥ'āce taşra çıkup 'Alī Begi görüp eyitdi ki: Ey Moḡolluk yūri git ki 'azīz misāfire var. Emīr 'Alī daḥı dönüp gitdigünde ardından çağırdı ki: Ey Moḡol! ṫurma, segirt. Ol daḥı segirtmege başlayup gitdi. Tā ki nazardan ḡāyib oldı. Andan Ḥ'āce ve Mevlānā ziyāret üzerine geldiler. Ve ben ise yine ol ḥavfdayım ki olmaya Ḥ'āce yine bir büyük söz söyleye, diyü Mevlānāya eyitdim ki:

Ben Kır'ânı bir gün bir gecede hatm idebilürüm. Mevlânâ buyurdu ki: Emr üç giceli günedir, didüklerinde ben dağı Kır'âna şurū' itdüm. Ol eşnâlarda H'âce tekellüme başlayup kelimâtın yüksek eyitdigünde Mevlânâ hemân bir na'ra urduğı gibi dağı söylemege mecâlî olmayup âhir meclise degin dağı nesne söylemedi. Kaçan ki hatm tamâm olup ve du'â idüp birbiriyle vedâ'laşdılar. Haq Sübhânehu ve Te'âlâ ol beliyyâtı kendü rahmet ve re'feti ile def' itdi.

Mevlânâ Fahre'd-dîn-i Gûristânî Rahmetu'llâhi 'aleyh

Tahşîl-i 'ulûm-ı zâhirî idüp dâ'imâ hâtırında idi ki tahşîlden soñra Haq Subhânehu ve Te'âlânun ṯarîkî sülûkına meşğûl olına. Bir gün Mışırda medrese içre mü'tâlâ'ada iken hâtırına bir miqdâr kelâl vâkı' olmağın def' içün taşra çıkdığında sülûk dâ'iyesi hâtırına düşüp eyitdi ki: Bundan böyle bu hücreye girmek revâ degüldür diyüp [61a] hücrenin kitâblarıyla ve sâyir eşyâlarıyla bırakup ve kapusın dağı bağlayup Şeyh Şey'i'llâh rahmetu'llâh hizmetine revâne oldu ki pâdişâh-ı Mışır idi. Ve sağ oldukça hizmetinde kalup sülûk ile mu'kayyed idi. Fevt oldukça Şeyh Muhyi'd-dîn-i Tûsî ki Hazret-i İmâm Gazzâlî evlâdından idi. Tûsa varup hizmetine irişdi. Birkaç eyyâm şöhetinde olup istedigün bulmayup ve didiler ki: Eberdihde pederimizün bir dervîşi var aña gitsek olur. Kaçan ki anda vardılar. Şeyh Hâfız bir maşlahat içün âhar yire gitmişdi. Dervîşlerine eyitdi ki: Bize bir 'azîz misâfir gelse gerekdür. Kalkıñuz gidelüm. Maşlahatı görmedin geldiler, Şeyhün gözi Mevlânâ Hazretlerine toqundığü gibi bu mısrâ'yı okudı:

405 شعر

406 یار درخانه و ما گرد جهان میگردیم

Ve kendü ile şöheteye başlayup Şeyh Hâfız şöhetde oldukça şöhetlerinde idi. Ve halvetler idüp ve tertîbler bulup vefâtından soñra vilâyet-i Câma varup ve anda Şeyhü'l-islâm Ahmed Kuddise sırruhunun türbesinde erba'ine girüp çabûke ziyâde mu'tekid idiler. Hâtırına gelür ki bizüm hâneye nüzûl buyurup bir haqîr şabî idüm. Beni dizi üzerine alup ve mübarek barmaklarıyla hevâ üzere Allâh Muhammed, Ebû Bekr, 'Ömer, 'Osmân, 'Alî isimlerin yazup ve ben okurdum. Tebessüm ve ta'accüb iderlerdi. Anların ol şefkat ve luğfları benüm kalbime bu ṯayifenün irâdetleri muhabbetinün tohmını zer' eyleyüp o günden berü neşv ü nümâ bulmaqdadır. Ümidüm var ki anların muhabbetleriyle hayâtda olup ve yine muhabbetleriyle cân virem. Ve ehibbâları zümresine dâhil olam. *Allâhümme ahyîni miskînen ve emtîni*

405 Tek bir mısra olmasına rağmen metinde şiir olarak etiketlenmiştir.

406 Yâr evdeydi, biz ise dünyanın dört bir yanında dolaşıp duruyorduk.

*miskīnen v'aḥṣurnī fī zümreti'l-mesākīn.*⁴⁰⁷ Ve tārīḫ-i 'iṣrīn ve ṣemān-mi'ede Ḥorāsāndan Ḥarīmeyni'-ş- Şerīfeyne varup ve andan Mıṣra gidüp anda müteveffā olmuşdur. Ve türbe-i pür nūrları Qarāfede Ḥazret-i İmām-ı Şāfi' Raḥmetu'llāhi Te'ālā mezārı qarībindedür. Ve Mıṣırda Seyyid Faḥre'd-dīn dimekle meşhūrdur. Raḥmetu'llāhi Te'ālā 'aleyh.

Şāh 'Alī-i Ferāhī Raḥmetu'llāhi Te'ālā 'aleyh

Bu daḫı Şeyḫ Rukne'd-dīn 'Alā'ü'd-devlenüñ mürīdlerindendür. Pederi Fera ḥākimi olup mu'ammer kimesne idi. İstedi ki ḥükümetden iştiḡāl idüp ve münzevī olup tāt u 'ibādatla baḳiyye-i 'ömrin geçirüp oḡlı şāh 'Alīyi pādīşāh-ı [61b] vaḳte gönderdi ki ḥükümet nāmesin oḡlı üzerine taḥrīr ideler. Şāh 'Alīnün ṭarīḫ-i Sümnān nevāḫīlerinden bir nāḫiyeye uğrayup anda yolu üzerine ḳuttā'-ı ṭarīḫ çıkup cenk itdi. Ḥarāmizādeler çok olmaḡla ta'alluḳātın cümle öldürdiler. Ve kendüye daḫı nice zaḫmetler irişdirüp ol ḍarbdan maḳtūller arasında düşmişdi. Ol vaḳitde Şeyḫ Rükne'd-dīn 'Alā'e'd-devleye ḡaybdan keşf olup fülān yirde bir miḳdār ādem ḳatlı olup ve içlerinden biri ṣaḡdur. Ammā kemāl mertebede ḳābiliyyet ve isti'dādı var, iriş diyü Şeyḫ hemān ol maḫalle varup cümlesi maḳtūl ancak birinde ḡayātdan bir ramāḳ var. Ancak ḳaldırup menziline getirüp tımār itdiler. Gözin açup kendüye geldi. Ve birḳaç günden ṣoñraki cerāḫatleri ṣıḫḫate yüz ṭutdı. Şeyḫ eyitdi ki: Şimdi girü istersün maşlaḫatun içün pādīşāha veyā pederü ki varabilür misün? Eyitdi: Murādum şimdiden girü Şeyḫün ḡidmetinden müfāraḳat itmeyem. Āḫir varup ruḡṣat alup ve gelüp Şeyḫün ḡidmetinde oldı. Ve Şeyḫün ḡüsn-i terbiyyesine irişdi. Ve ne bulmuş idiyse buldı. Raḥmetu'llāhi 'aleyh.

Şeyḫ Muḫammed-i Şāh Ferāhī Raḥmetu'llāhi Te'ālā

'Ulūm-ı zāhirī ve bāṭinī mükemmel olup bir vāsıta ile Şāh 'Alī Ferāḫīnün mürīdidür. Āḫir-i 'ömrinde Hürmüz yolından Ḥacc-ı şerīfe 'azīmet idüp Metūcāna irişüp bīmār oldı. Birḳaç günden ṣoñra vefāt itdi. Şāḫib-keşf ve ilḡām kimesne olup yolda bir ṣehre geldi ki anda bir kelīsā var idi. Murāḳıbe içre iken bir na'ra urdı. 'Ulemādan bir kimesne refiḳı idi. Sebebin su'āl itdükde idüp didi ki: Bu kelīsāda baña bir cemīle 'avrat gördüm. Eyitdüm: "Yā Rabbī! Bunı baña baḡışla." Sırrıyla baña didiler ki: Bu kelīsāda olan 'avrat içün dimedün ki seni aña baḡışlayam. Ol 'avrat ol sā'atde imāna geldi. Raḥmetu'llāhi 'aleyh.

⁴⁰⁷ Allah'ım! Beni miskin olarak yaşat, miskin olarak öldür ve miskinlerle beraber haşret.

Şeyh Bahā'e'd-dīn-i 'Ömer Kaddesa'llāhu sırrahu'l-'azīz

Şeyh Muḥammed Şāhuñ hemşire-zādesidür ve hem mürīdidür. Ve ba'zı ekābirden işitdüm, dirler idi ki: Şeyh Rukne'd-dīn-i 'Alā'ü'd-devlenüñ aşhāblarından bunuñ gibi kimesne ola daḥı şağır iken meczūb olup cezbe eşarı kendüde zāhir idi. Ve evkāt-ı ḥamsede yanına bir kimesne kor idi ki [62a] namāzuñ kaç rek'atı kıldıgun kendüye bildüre idi zīrā kaç kıldıgun bilemezdi. Evāyil-i ḥālinde bu tayıfeye ta'atıuş ola geldiḡü üzre maqşūd ele gelmediḡü bābdan tayısı Şeyh Muḥammed ile söyleşürdi. Şeyh Muḥammed kendüye bu beyti okurdi:

مصراع⁴⁰⁸

اگر نالد کسی نالد که یاری در سفر دارد
تو باری از چه می نالی که یاری در بغل داری

Ve kendünüñ mu'tādı idi ki kaçan cāmi'[y]e varsa ḥükkām u tevābi' ile anda müslümānlaruñ kifāyāt-ı mühimmātı içün söyleşüp aḥvāl-i ekser böyle giçerdi. Kendü maḥremlerinden biri su'al itdi ki: Cāmi'de bu deñlü söyleşmekden ġaraż nedür? Eyitdi ki: Eger buña meşḡul olmayup sükūt otursam maḡlūb u müstehlik olup ḥavvāsım 'ilmden ḡalur ne gözüm görüp ve ne ḡulaḡlarum işidür.

Bir gün ṭulū'-ı şemsde bir dervīş yanına gelüp ve kendü başın murāḡabe dizi üzre ḡomış gördi. Ve başı ḡaldırıp dervīşe eyitdi ki: Ḳābil midür ki bir kimesne şabaḡ namāzından şimdiye degin Cenāb-ı Kibriyāya elli biñ yıllık tā'at u 'ibādet eyleye. Bu sözden öyle fehmi olunur ki kendüye ol vaḡtde ṭayy-ı zamān ve başt o an vaḡ'ı olmışdı. Ve kendüye elli biñ sene görinüp ve şarf-ı tā'at itmiş bulundu. Ve şāyimü'd-dehr idi.

Ve Ḥazret-i Maḡdūmī Mevlānā Sa'de'd-dīn-i Kāşḡarī Raḡmetu'llāhi Te'ālā naḡl iderler ki: Kendüye Ka'be yolında bir maraḡ 'arız olduḡunda aşhāb bu deñlü ibrām itdiler ki iftār itmedi. Bir gün gördüm, ricāl-i ḡaybdan bir cemā'at maḡāfesi ardınca yürürler. Kaçan ki maḡāfesi ḡapusına irişdiler. Durmayup ḡeçdiler. Ben bu aḡvāli kendüye söyledigümde eyitdi ki: Anlar ḡutb idiler ve benüm aşhābum idiler. Maḡāfe ḡapusına geldüklerinde ben ayaḡum uzatmışdum. Edebe ri'āyet idüp ḡiçdiler. Ve ben ayaḡımı divşürdüm girü yanıma gelüp *Fātīḡa* okıdılar. Ve hemān ol gün āşār-ı şıḡḡat zāhir oldu. Ve cidden iftār itmedi. Ve bu beyt kendüden ḡaṭırumdadur ki ba'zı fuḡarāya Maṭlūb-ı Ḥaḡıḡıye teveccūh ve iḡbāl devāmı içün terḡīb virdüklerinde söylerler idi:

⁴⁰⁸ Eḡer şikāyet edecek biri varsa sevgilisi yolculukta olan şikāyet etsin; sen ise sevgilin yanındayken niçin sızlanıyorsun?

دلارامی که داری دلبر و بند
دگر چشم از همه عالم فرو بند

Tuvuffiye yevmü's-şelâşân selh-i Rebî'ü'l-evvel sene seb'a u hamsîn u şemân-mi'e.
Raḥmetu'llāhi Te'ālā.

Mevlānā Şemse'd-dîn-i Esed Raḥmetu'llāhi Te'ālā

'Ulūm-ı zāhirde cevdet-i ṭab' u ḥiddet-i fehmdede tamām-ı mertebe şöhreti var idi. Buyurur idi ki: Āvân-ı taḥşîlinde [62b] ṭarîḳ-ı sülûk-ı Bārîye ziyâde dâ'îye itdigümde ol eyyâmlarda Şeyḥ Zeyne'd-dîn-i H'âfî Raḥmetu'llāhi Te'ālā ṭalîblere irşâd ve müridlere terbiyyet virmekde idi.

Bir gün meclis-i şerîflerine ḥâzır oldum. Bir cemâ'ate bey'at ve tevbe ve telkîn ve zîkr virür idi. Ve dervîşlerün kâ'idesi budur ki ol vâkıt bey'at için ki Şeyḥ müridün elin eline alup ba'zılar daḥı ol dervîşün etegine yapışurlar ve ikinci dervîşün daḥı etegine biri yapışur ve anuñ daḥı biri ilâ intihâ' eteklerine yapışurlar. Ben daḥı anlardan birisinün etegine yapışdum. Meclis âhîrinde yine taḥşîl itdüm kim hücreme varup taḥşîl-i 'ilme meşğûl oldum. Ve zîkrimde müdâvemet ve ziyâde teḳayyüd üzre iken gün be gün kendümde zîkrün te'sîrîn ziyâde müşâhede iderdüm. Ol vâkte degin bâṭınım bi'l-küllîye ol cānibe müncezb oldı. Taḥşîli terk itdüm.

Ve Ḥazret-i Şeyḥ Behâ'e'd-dîn-i 'Ömer ile şoḥbet idüp ve erba'inler çekmişdür. Halk anuñ müridi kıyâs iderler idi. Ve Mevlānā Faḥre'd-dîn-i Kûristânî ile şoḥbet idüp hırkasın kendüye virmişdi. Aḥyānen teberrüken giyerdi. Ve Mevlānā Sa'ade'd-dîn-i Kâşgarî ile daḥı şoḥbet idüp ri'âyet iderlerdi.

Ḳāle ba'zu'l-ârifîne izā tecellî Allāhu Subḥānehu ve Te'ālā bi-zātihi li-ḥadi yerā külle'z-zevāti ve ş-şifāti ve'l-ef'ālî mütelâşiyeten fî eşi'ati zātihi ve şifātihi ve ef'ālîhi ve yecidu nefsehu me'a cemî'i'l-maḥlûḳati ke-ennehâ müdebberahu lehā e'zā'uhā lā-yelummu bi-vāḥidin minhā şey'un illā ve yerāhu mulimmen bihi ve yerā zātehu el-lezzāte'l-vāḥidete ve şifatehü şifatehā ve fî lehu fî lihā li-istihlākihi bi'l-küllîyyeti fî 'ayni't-tevhîdi ve leyse li'l-insānî verā'e hāzîhi'l-mertebeti maḳāmun fî't-tevhîdi ve lemmā incezebe başîretu'r-rūḥi ilâ müşâhedeti cemālî'z-zāti istetere nûru'l-aklî'l-fāriḳi beyne'l-eşyā'i fî galebeti nûri'l-lezzāti'l-

⁴⁰⁹ Sen gönlüne huzur veren bir sevgiliye ve bağa sahipken artık gözünü bütün dünyadan çevir.

*ḳadīmeti ve't-tefe'a't-temīzu beyne'l-ḳıdemi ve'l-ḥudūṣi li-zuhūḳi'l-bāṭını 'inde mecī'i'l-ḥaḳḳi ve tusemmā hāzīhi ḥāletu cem'ān.*⁴¹⁰

‘Azīm-i vecd u ḥāl şāḥibi olup meclis-i semā‘da ḥālī müteğayyir olup şayḫalar ve za‘kalar ururdu. Ḥuẓẓār-ı meclis eşerinden hoş-ḥāl olurlardı. Tuvuffiye Raḥmetu’llāhi Te‘ālā ‘aleyh, leyletü’l-cum‘a fī-ğurre-i Ramaẓānu’l-mübārek, sene erba‘ın ve sittin ve şemān-mi’e ve ḳabri Ġāzurgāhda Şeyḫü’l-islām ḳurbındadır. Raḥmetu’llāhi Te‘ālā ‘aleyhim.

Şeyḫ Bahā’e’-d-dīn Veled Raḥmetu’llāhi Te‘ālā

Ba‘zılar rivāyet iderler ki [63a] Şeyḫ Necme’-d-dīn-i Kübrā Ḳaddesa’llāhu Te‘ālā sırrahu şoḥbetlerine irişmişdür ve ḥulefāsıdur. İsm-i şerīfi Muḥammed bin el-Ḥüseyn Aḥmedü’l-Ḥaṭībī el-Kübrādur. Emīrū’l-mü’mīnīn Ebū Bekr-i Şiddīḳ Raḳıya’llāhu Te‘ālā ‘anh evlādılarındanur. Vālide-i ‘azīzeleri Ḥorāsānda pādīşāh olan ‘Alā’ü’-d-devle Muḥammed bin Ḥ’orzemşāh kıızıdur. Ḥazret-i Sultān-ı enbiyā’i ve burhān-ı etḳiyā şefi‘a ‘ālemyān u ādemyān ḥabīb-i Ḥüdā Muḥammedü’l-Muştafā şalla’llāhu ‘aleyhi ve sellem Ḥazretlerin vāḳı‘asında görüp işāret buyurmuşlar ki: Kerīme-i ‘afifeñüzi Ḥüseyn-i Ḥaṭībīye nikāḥ eyle. İrtesi hemān çağırdup ‘aḳd u nikāḥ idüp toḳuz aydan soñra Bahā’e’-d-dīn-i Veled ḥazretleri mütevellid eyledi. Vālid-i ‘aleyhi’-rahmān naḳl buyururlar ki: Ḳaçan ki sinn-i temyīze irişdi. ‘Ulūm-ı dīni ve ma‘ārif-i yakīni taḥşiline meşḡul olup kemāl bir mertebeye irişdi ki Ḥazret-i Sultān-ı ‘ālemīn Resūlu’llāh şalla’llāhu Te‘ālā ‘aleyhi ve sellem ḥazretlerin rü’yāsında kendüye Sultānū’l-‘ulemā laḳab ḳodılar. Ḳaçan ki kendüye zuḥūr tamām ḥāşıl olup ḥavāş u ‘avāmuñ merci’i oldu ‘ulemādan Faḥre’-d-dīn-i Rāzī ve ba‘zıları ḥased idüp sultānlık ile ḥurūc ider diyü mütehhem itdiler. Ol günlerde Mevlānā Celāle’-d-dīn daḫı ma‘şūm idi.

Şeyḫ ma‘zeretle Belḫden ḳalkıp Baḡdād-ı behiştten Ka‘be-i mu‘azzama u mükerreme müteveccih olup Baḡdāda irişdiler. Ba‘zı kimesneler gelüp su‘āl itdi ki: Bunlar ne ṭāyifedürler, ḳandan gelüp ve ḳanda giderler? Mevlānā Bahā’e’-d-dīn ḥazretleri buyurdılar ki: Mā hāzā illā

⁴¹⁰ Allah Teālā bir kuluna zātī tecellisini nasip ederse o kul bütün varlıkları, sıfatları ve fiilleri Allah’ın nurlarında yok olmuş (erimiş) görür. O kul, kendisini bütün mahlûkatla öylesine bir bulur ki sanki onların hepsini o idare ediyormuş gibi hisseder. Bütün mahlûkatı kendi uzuvları mesabesindedir. Onlardan herhangi birine bir şey yakın olsa kendisine yaklaşmış gibi görür. Yine kendi zâtını Allah’ın bir ve tek olan zâtı olarak görür; sıfatlarını O’nun sıfatları, fiillerini de O’nun fiilleri olarak bilir. Çünkü bütününüyle tevhidin hakikatinde yok olmuştur. İnsan için bu mertebeden öteye tevhit makamında başka bir derece yoktur. Her ne zaman ruhun basireti Allah’ın cemālını müşahedeye çekilse akıl -ki bütün eşyayı birbirinden ayıran bir ölçüdür- o kadim (ezelî) zâtın nurunun galebesi karşısında gizlenir. Artık kadim (Allah) ile hâdise (yaratılmış olanı) birbirinden ayıramaz. Çünkü Hak gelince bâtil yok olur. İşte bu hâle “cem” denir.

Bahā'e'd-dīnī'l-Belḥī. Ve alup istikbāline gelüp aan ki Mevlānānuñ arusına geldi. atırından inüp azret-i Mevlānānuñ dizin öpdı. Ve ḥānāhına teklif itdi. azret-i Mevlānā buyurdılar ki: Mevālīye medrese münāsibdür diyüp Müstenariyye medresesine nüzül buyurdılar. Ayaklarından çizmesin Şeyḥ azretleri çekdi.

Üçüncü günde Ka'be-i Mükerrremeye müteveccih ve revāne oldu. acc-ı şerīf itdüklerinden şoñra Rüm arafına 'avdet buyurup dört sene Erzincānda imāmet buyurup ve yidi sene daḥı Lārendede mesken itdiler. Ve azret-i Mevlānā Celāle'd-dīn uddise sırruhuyı on sekiz yaşında evlendürdiler. Ve Hicretüñ selāşe ve 'ısrın ve sitte-mi'esinde Sultān Veled azretleri mütevellid olup aan ki büyüdi. [63b] Bilmeyenler Mevlānā Celāle'd-dīn azretlerinüñ birāderleri kıyās iderlerdi. Andan Sultān-ı vat istid'asıyla onyaya gelüp azret-i Mevlānā Bahā'e'd-dīn Veled uddise sırruhu anda vāşıl-ı rahmet-i Raḥmān oldu. addesa'llāhu Te'ālā sırrahu.

Şeyḥ Seyyid Bahā'e'd-dīn-i Muḥaı Raḥmetu'llāhi Te'ālā

Ve Seyyid Burḥāne'd-dīn daḥı dirler. Seyyid Ḥüseynīdür. Tirmizīdür. Ve Mevlānā Bahā'e'd-dīn Veled azretlerinüñ terbiyyet-yāb mürīdi olup ol şerefetiyle Ḥorāsānda ve Tirmizde Seyyid Sırdān demekle meşhūr idi.

Ol gün ki Mevlānā Bahā'e'd-dīn Veled azretleri fevt oldu. Kendü Tirmizde bir cemā'atle oturmuşdı. Eyitdi ki: Ey Dirīgā! Üstādum ve Şeyḥüm bu dünyādan intikāl buyurdılar. Ve birkaç günden şoñra Mevlānā Celāle'd-dīn azretlerinüñ terbiyyesi için alup onyaya geldi. Ve azret-i Mevlānā touz sene ḥidmetinde ve mülāzemetinde niyāz-mend olup terbiyyetler ḥāşıl itdi

Ve dirler ki: aan Şeyḥ Şehābe'd-dīn Sühreverdī Rūma ıup Seyyid Bürḥāne'd-dīn azretlerini görmege geldi. Seyyid ol vaitte kül üzre oturmuşdı. Yerinden deprenmedi. Şeyḥ uzacıdan ta'zīm idüp oturdı. Ve hī söylemezler idi. Mürīdler su'al eyitdiler ki: Bu sükūta bā'ış nedür? Şeyḥ eyitdi ki: Ehl-i ḥaller yanında lisān-ı ḥāl gerek, degül zübān-ı āl. Ve yine su'al eyitdiler ki: Kendüyi nice buldıñuz? Buyurdi ki: Dürr-i ma'ānī ve ḥaāyık-ı Muḥammediyye şallā'llāhu 'aleyhi ve sellem ile memlū bir mevlī deryādur. Beḡāyet āşikār o ḡāyet ḡāyetle pinhān.

Ve azret-i Şeyḥ Şalāḥa'd-dīn Raḥmetu'llāhi Te'ālā Seyyid uddise sırruhunuñ mürīdlerindendür. Seyyid azretleri buyurdılar ki: Ḥālimi Şeyḥ Şalāḥa'd-dīn azretlerine

bağışladum ve kâlimi Mevlânâ Hazretlerine. Ve mezâr-ı müteberrekeleri Dârü'l-Feth Kayseriyyededür. *Selâmu'llâhi ve tahıyyâtuhu 'aleyhi ve 'alâ cemî'i 'ibâdi'llâhi's-şâlihîn.*⁴¹¹

Mevlânâ Celâle'd-dîn-i Muhammed el-Belhî er-Rûmî Rahmetu'llâhi Te'âlâ

Ve Hazret-i Mevlânânun vilâdetleri Belhdedür. Erba' ve sitte-mi'e Rebi'u'l-evvelün altıncı günü idi diyü rivâyet iderler. Hazret-i Mevlânâyâ dağı biş yaşında iken şuver-i rûhânî ve eşkâl-i gaybî ya'nî sefere-i melâ'ike ve berere-i cinn ve havvâş-ı ins ki mestürân-ı kıbâb-ı 'izzetdürler kendüye zâhir olurlar idi ve mutemessil olup gelürler idi.

Mevlânâ Bahâ'e'd-dîn Veled Hazretlerinin haţtı ile yazılmış buldılar ki: Mevlânâ Celâle'd-dîn-i [64a] Muhammed Belhde dağı altı yaşında iken Cum'a günü sâyir uşaklar ile evlerimizün tamlarında seyr iderlerdi. Uşaklar biri birine eyitdiler ki: Gel bu tamlardan o tama şıçrayalum. Celâle'd-dîn Muhammed dimiş ki: Bu muğavv[î] hareket kelb ve kedi ve sâyir cânverler işidür. Hayf degül mi ki âdem buña meşgûl olur. Eger cânıñuzda kuvvet ve kudret var ise gelüñüz tâ gök tarafına uçalum. Hemân ol hinde uşakların nazardan gâیب olup uşaklar feryâd itmege başladılar. Bir lahızadan sonra beşere-i şerîfeleri tağayyur bulup ve gözleri muğâyir girü gelüp eyitdi ki: Sizünle söyleşdigüm vakitte gördüm ki birkaç yeşil libâslar beni kapup ve göklerin etrafın gezdirüp ve 'acâyib melekûtı baña gösterdiler. Kaçan ki sizün feryâdların şadâsı geldügi gibi yine bunda götürdiler.

Ve dirler: Ol, sin u sâlde üç dört günde bir iftâr iderdi. Ve ol zamân ki Hacc-ı şerîfe vardı. Şeyh-i şerîfe vardı. Şeyh Ferîdü'd-dîn 'Attâr ile şöhet itdigünde Şeyh *Esrâr-nâme* kitabın kendüye virüp ve dâ'imâ bile getirürler idi.

Ve Mevlevî Hazretleri buyururlar idi ki: Ben bu cism degülem ki 'âşıklar nazarında manzûram. Belki ben ol zevkem ve ol feraham ki mürîdler bâtınlarında benüm kalamumdan baş urur. Allâh Allâh! Çün ol demi bulup ve ol zevkten lezzet bula. Sen ganîmet bilüp ve şükürler eyle ki ben uyam.

Ve Hazret-i Mevlevî didiler ki: Bir kimesnedir ki "Dil u cânım hîdmetündedür." Buyurdi ki: Üsküt⁴¹² halk arasında bu bir kizb sözdür. Buralar kalmışdur. Ol kimesne ancılâyın dilü ve cânı kande buldı ki merdler hîdmetinde ola. Andan sonra yüzün Çelebî Hüsâme'd-dîn

⁴¹¹ Allah'ın selâmı ve tahiyyâtı onun üzerine ve Allah'ın bütün salih kullarının üzerine olsun.

⁴¹² Sessiz anlamına gelmektedir.

Ḥazretlerine döndürüp buyurdi ki: Allāh Allāh! Evliyā’-i Ḥaḳ ile diz-be-diz oturmak gerekdür ki ol ḳaryede ‘azīm eşerler vardur.

رباعی⁴¹³

یکی لحظه از و دوری نشاید
که از دوری خرابها فزاید
بهر حالی که باشی پیش و باش
که از نزدیک بودن مهر زاید

Ve buyururlar ki: Bir ṭayur yirden uçup yuḳaruya çıḳsa egerçi göge iriṣebilmez. Ammā ol ḳadar olur ki damdan dūr olup ḥalāṣ ola. İmdi buncalayın bir kimesne eger dervīṣ olup ve dervīṣlik kemāline daḫı iriṣmez ise ol ḳadar olur ki zümre-i ḥaḳ ve sāyir ehl-i bāzārdan mümtāz olur. Ve dünyānuñ zaḥmetlerinden biri [64b] olup sebük-bār olur ki *Neca’l-muḥaffifūn ve heleke’l-muṣaḳḳilūn*.⁴¹⁴

Ebnā-i ḥaḳdan birisi Ḥazret-i Mevlānāya gelüp ma’zeret isterdi ki ḥidmetüñüzde taḳṣīrātım vardur diyü, buyurdi ki: Ma’zerete ihtiyāc yokdur. Ol ḳadar ki sāyirler senüñ geldigüñden minnet-dār olurlar. Biz, gelmemeñüzden ol deñlü memnūn oluruz.

Ve bir gün kendü aşḥābından birin ḡam-g’in görüp buyurdi ki: Bu gönül ṭarlıḡı daḫı bu gönül baḡlamaḳdandır. Her dem ki āzāde olasın bu dünyādan ve kendügi ḡarīb bilesin. Her renkde ki müṣāhede idüp ve her telezzüz andaki çāšnī bulasın. Bilesin ki anda ḳalmayup bir yire daḫı gitsen gerekdür. Hergiz müte’ellüm u dil-šek olmaz idüñ.

Ve yine buyurmuşdur ki: Mer[d]⁴¹⁵ -i āzāde oldur ki bir kimesnenüñ rencide itdigünden rencide olmaya. Ve cüvān-merd oldur ki rence müstaḥaḳ kimesne [y]i rencide itmeye.

Mevlānā Sirāce’d-dīn-i Ḳonevī vaḳtūñ ṣāḥib-ṣadrı ve kibri olup ammā Ḥazret-i Mevlevī ile eyü degül idi. Kendüye didiler ki: Mevlevī dimişdür ki ben yitmiş üç mezhebden birisiyim. Çünki ḡaraḡ ṣāḥibi idi. İsterdi ki Mevlānā Ḥazretlerin rencide ve bī-ḥürmet eyleye. Kendü muḳarriblerinden biri ki büyük dānişmend idi. Gönderdi ki: Var Mevlānādan cemā’at arasında su’āl eyle ki bu sözi sen mi söyledüñ? Eger iḳrār iderse kendüye şütüm idüp rencide eyle. Ol dānişmend daḫı gelüp cemā’at içre Mevlānādan su’āl itdi ki: “Yitmiş iki mezhebden birisiyim” didigüñ vāḳi’ midür? Buyurdi ki: Belī, dimişem. Dānişmend daḫı şütüma başlayup sefāhetler

⁴¹³ Ondan bir an bile uzak durmak uygun değildir; çünkü uzaklık gönül yıkımını artırır. Hangi halde olursan ol, onun yanında ol; zira yakınlık sevgiyi çoğaltır.

⁴¹⁴ Hafif yük taşıyanlar kurtuldu, ağır yük altında olanlar ise helak oldu.

⁴¹⁵ Dal harfi unutulmuş olup tarafımızdan eklenmiştir.

itdi. Hâzret-i Mevlânâ bunuñ sözlerine hânde idüp eyitdi ve eyitdi ki: Ey nādān! Senüñ bu didüklerüñ dağı benüm. Dānişmend hacîl olup gitdi.

Ve Şeyh Rükne'd-dîn 'Alā'ü'd-devle buyurmuşdur ki: Baña bu söz kendüden gâyetle hoş gelmişdür. Hâzret-i Mevlânâ ekşer evkâatde hâdimden su'âl ider idi ki: Evde bugün bir nesne var mıdır? Eger “Nesne yokdur” dir ise münbasiş olup şükrlər ider idi ki “*Li'llāhi'l-ḥamd*” bugün evimüz Peyğamber şalla'llāhu 'aleyhi ve sellem evine dönmüşdür.” Ve eger diseler “Maṭbaḥ ṭa'āmdan ḥālī degüldür, müheyyādur” münfa'il olup buyurur idi: Bugün bu evden buyurur idi: Bugün bu evden⁴¹⁶ Fir'avn rāyiḥası geliyor.

Ve dirler ki: Meclis-i şerīflerinde şem' [65a] hergiz yandurmazdı meger nādīr vāḳı' ola çerāğ yaḳar idi. Ve buyurur idi ki: *Hāzā li'l-mülūkī ve hāzā li's-şu'lūkī*.⁴¹⁷

Bir gün meclis-i şerīflerinde Şeyh Evḥadü'd-dîn Kirmānī Raḥmetu'llāhi Te'alā ḥikāyeti zikr olunup bir merd-i şāhid-bāz ammā pāk-bāz idi. Ve bir yaramaz iş itmezdi. Buyurdılar ki: Kāşkī idüp giçe idi.

ای برادر بی نهایت در گهی است⁴¹⁸
بر هر آنچه می رسی بروی ما نیست

Bir gün buyurdı ki: Rebāb şadāsı cennet ḳapusınuñ şadāsıdur ki biz anı işidirüz. Münkirüñ biri eyitdi ki: “Biz dağı ol āvāzı işidirüz. Lākin nedendür tā öyle germiyyet olmazuz?” didi. Hâzret-i Mevlânâ buyurdılar ki: Hāşā ve kellā. Biz işitdigümüz cennet ḳapusınuñ açıldığınıñ āvāzıdur. Ve ol şadā ki anlar işidürler, ḳapandığınıñ āvāzıdur.

Ve buyurdılar ki: Bir kimesne bir dervişüñ ḥalvetine girüp eyitdi ki: “Niçün tenhā oturursın?” Derviş eyitdi ki: Sen geldikden şonra tenhā oldum. Zīrā beni Hāḳdan alıḳoyup māni' olduñ.

Bir cemā'at mecma'ında Hâzret-i Mevlânāya emānet teklif ve iltimās itdiler. Ve Hâzret-i Şeyh Şadre'd-dîn Ḳonevī dağı ḥāzır idi. Mevlânâ eyitdi ki: Biz abdāl ādemüz. Ḳande irişür isek otururuz ve ṭururuz. İmāmete taşavvuf ve erbāb-ı temkīn lāyıkdur, diyü Şeyh Şadre'd-dîn Hâzretlerine işāret buyurdılar. İmāmet anlar itdi. Buyurdı ki: *Men şallā ḥalfē imāmin taḳiyyin feke-ennemā şallā ḥalfē nebiyyin*.⁴¹⁹

⁴¹⁶ Cümle iki kere yazılmıştır.

⁴¹⁷ Şem, beğlerindir ve çerāğ yağı fukarânındır.

⁴¹⁸ Ey kardeş! (Hakk'ın) dergâhı sonsuzdur, hangi mertebeye ulaşsan da bil ki bu, O'nun sonu ve nihayeti değildir.

⁴¹⁹ O kimse ki müttaki ardında namaz kılsa peygamber arkasında namaz kılmış gibidir.

Ḥazret-i Mevlānā semā‘da iken bir dervīşüñ ḥātırına bu ḥuṭūr itdi ki “Fakr nedür?”
Mevlānā Ḥazretleri eşnā-ı sema‘da bu rubā‘îyi okurdi:

شعر⁴²⁰

الجوهر فقر و سوى الفقر عرض
الفقر شفاء و سوى الفقر مرض
العالم كله خداع و غرور
و الفقر من العالم سر و عرض

Kendüden su‘âl itdiler ki: Dervīş günāh ider mi? Buyurdi ki: Meger ṭa‘āmı iştihāsız yiye. Zīrā ṭa‘āmı iştihāsız yimek dervīşe ‘azīm günāhdur diyü buyurmuşlardır.

Şoḥbet-i ‘azīzde *Lā tuṣāḥibū ġayre ebnā’i’l-cins*.⁴²¹ Ve buyurdi ki: Bu bābda efendüm Şemse’d-dīn Tebrīzī Ḥazretleri buyururlar idi ki: “Maḥbûle geçen mürīdün ḳavl olduğuna ‘alāmet oldur ki aṣlā bīḡāneler ile şoḥbet idebilmeye. Ve eger bīḡāneler şoḥbete nāḡāh düşe öyle otura ki ṭıfl mektebde ve esīr bendde oturur gibi otura.

Ve Ḥazret-i Mevlānā āḥir maraḫlarında aşḫābına eyitdi ki: Benüm gitdigümden elem çekmeñüz ki Manşūr Raḥmetu’llāhi Te‘ālā ḥazretlerinün nūrı yüz elli seneden şoñra Şeyḫ Ferīdū’d-dīn ‘Atṭār rūḥına [65b] tecellī idüp mürşidi oldı. İmdi her ḥāldeki olursız, benümle olasız. Ve beni yād eyleñüz. Tā ben size meded olayım. Her ne libāsda olur isem. Ve yine buyurdi ki: ‘Ālemde bize iki ta‘alluḫ var. Biri bedenümüz ve biri siz. Ḳaçan ki ‘ināyet-i Ḥaḳ Te‘ālā ile ferd u mücerred olup ‘ālem-i tefrīd u tecrīd el vire, ol daḥı sizün olacaḫdur. Ḥazret-i Şeyḫ Şadre’d-dīn Ḳuddise sırıruhu ‘ıyādetlerine geldi. Buyurdi ki: *Şifāke’llāhu şifā’en ‘ācilen*.⁴²² Ref‘-i derecāt olup ümīddür ki şıḥḥati müyesser ola. Ḥazret-i Mevlānā buyurdi ki: Bundan böyle *şifāke’llāh* sizün olsun. ‘Āşık u ma‘şūk arasında ancaḫ bir gömlek ḳalmışdur. İstemez misiz ki nūr nūra ulaşa.

مصراع⁴²³

من شدم عريان ز تن اواز خيال
می خرامم در نهایت الوصال

Ḥazret-i Şeyḫ aşḫābı ile giryān oldılar. Ḥazret-i Mevlānā girü bu mıṣra‘ı okudı:

⁴²⁰ Öz denilen şey fakirliktir, fakirliğin dışındaki her şey arızî bir niteliktir. Fakirlik şifadır, fakirlikten başkası hastalıktır. Bütün âlem aldatma ve aldanıştır. Fakirlik ise âleme göre hem gizli bir sırdır hem de (dünyevî bakışla) arızî bir hâldir.

⁴²¹ Kendi cinsinizden (yani kendi topluluğunuzdan) başkasıyla arkadaşlık etmeyiniz.

⁴²² Allah seni tez zamanda şifaya kavuştursun.

⁴²³ Ben bedenden ve hayalden soyundum, kavuşmanın (vuslatın) en yüksek mertebesinde salınarak dolaşıyorum.

Ve Hâzret-i Mevlânâ Qaddesa'llâhu Te'âlâ aşhâbına bu birkaç kelime[y]i vaşıyyet buyurdi ki: *Ūṣīkum bi-taḳva'llāhi fī's-sırrı ve'l-'alāniyete ve bi-kılleti't-ṭa'āmi ve kılleti'l-menāmi ve kılleti'l-kelāmi ve hicrāni'l-me'āṣi ve'l-enāmi ve muvāzabeti'*⁴²⁵ *ṣ-ṣiyāmi ve devāmi'l-kıyāmi ve terki'ṣ-ṣehvāti 'ale'd-devāmi ve ihtimāli'l-cefā'i min cemī'i'l-enāmi ve terk-i mücāleseti's-sufehā'i ve'l-'āvām ve muṣāḥabeti'ṣ-ṣālīhīne ve'l-kirām ve inne ḥayra'n-nāsi men yenfa'u'n-nāsi ve ḥayru'l-kelāmi mā ḳalle ve mā delle ve'l-ḥamdüli'llāhi vaḥdehu.*⁴²⁶

Hilâfete münāsib kimdür? diyü su'al itdüklerinde üç def'a buyurdi ki: Çelebî Hüsâme'd-dîn, dördüncü def'a didiler: Nesebüñ Sultân Veled içün ne buyurursız? Buyurdi ki: Ol pehlüvândur, vaşıyyete ihtiyâc yokdur. Çelebî Hüsâme'd-dîn su'al itdi ki: Namāzuñuzı kim kılsuñ? Buyurdi ki: Şeyḫ Şadre'd-dîn. Ve yine buyurdi ki: Yārânlarımız bizi bu tarafa çekerler ve Mevlânâ Şemse'd-dîn Hâzretleri ol cānibe ister. *Yā kavmenā ecībū dā'ıye'llāh.*⁴²⁷ Nâçâr gitmeliyüz. Ve Tuvuffiye Qaddesa'llâhu Te'âlâ rûḥahu vakt-i gürüb e'ş-şemsi ḥāmis şehr-i Cemâziyel-âḥir sene işneyn ve seb'in ve sitte-mi'e.

Ve Şeyḫ Mü'eyyedü'd-dînden su'al itdiler ki: Hâzret-i Şeyḫ Şadre'd-dîn, Hâzret-i Mevlânâ hakkında ne buyurur idi? Eyitdi ki: Bir gün yārân-ı ḥāşşadan Şemse'd-dîn ve Faḥre'd-dîn 'Irākî ve Şerefe'd-dîn-i Mûşilî ve Şeyḫ Sa'îd Fergānî ve ğayrîhim ile oturmuşlar idi. Hâzret-i [66a] Mevlânānuñ sîret ü serîretinden söz açılıp Hâzret-i Şeyḫ buyurdi ki: Bāyezîd ve Cüneyd ḥazarâtı bu 'aşırda olaydılar, bu merd-i merdānuñ ğāşiye kişi olurlardı. Ve minnet bilürler idi. Ḥ'ānsālâr-ı fakr-ı Muḥammedî oldur. Biz, anuñ tufeyli ile zevk iderüz. Cümle ḥuzzâr inşâf idüp âferîn didiler. Andan Şeyḫ Mü'eyyed eyitdi ki: Ben daḥı ol Sultānuñ niyâz-mendlerindenem. Ve bu beyti okudı:

⁴²⁴ Sen nereden bileceksin ki iç âlemimde ne büyük bir sultanla hemnişinim / oturup kalkmaktayım.

⁴²⁵ Kelime sehven "Muvâzabet" yazılması gerekirken "muvâzabet" şeklinde yazılmıştır.

⁴²⁶ Size tavsiyem şudur: Gizlide ve açıktā Allah'tan sakının. Az yiyin, az uyuyun, az konuşun. Günahlardan ve kötü kimselerden uzak durun. Oruç tutmaya ve gece ibadetine devam edin. Şehvet ve arzuları daima terk edin. İnsanların cefasına sabredin. Cahil ve sefihlerle oturup kalkmayın, sâlih ve değerli kimselerle dost olun. Bilin ki insanların en hayırlısı, insanlara faydalı olandır. Sözü en hayırlısı da az ve yol gösterici olandır. Hamt yalnızca Allah'adır.

⁴²⁷ Ey kavmimiz! Allah'ın davetçisine uyun! (Kur'an-ı Kerim, 46/31).

لو كان فينا للالوهية صورة
هي انت للتي و لا اتردد

Raḥmetu'llāhī Te'ālā rūḥahu ve nevvera'llāhu kabrehu.

Mevlānā Şemse'd-dīn Muḥammed bin 'Alī bin Melikdād et-Tebrizī Kaddesa'llāhu
Te'ālā sırrahu

Hazreti Mevlevī kendü el-kābında böyle yazmışdur ki: *El-mevlā el-e'azzü'd-dā'ī ile'l-ḥayri ḥulāşatü'l-ervāḥi sırrü'l-mişkāti ve'z-zücāceti ve'l-mişbāḥi Şemsü'l-Ḥakkı ve'd-dīni nevvera'llāhu f'l-evvelin ve'l-āḥirin.*⁴²⁹

Kendü buyurur ki: Henüz mektebde idüm. Ve mürāhiḳ olmamışdum. Eger kırk gün giçe idi, sîret-i 'ışk-ı Muḥammedī şalla'llāhu Te'ālā 'aleyhi ve sellemden ta'ām arzûsın itmezdüm. Eger ta'ām için söyleyeler idi, elüm ve başum ile anı men' iderdüm.

Ve kendüler Şeyḫ Ebū Bekr-i Sellebāf-ı Tebrizîdür. Ve bâ'zılar dirler: Şeyḫ Rükne'd-dīn-i Sincāsīnī mürîdidür ki Şeyḫ Evḥade'd-dīn-i Kirmānī daḥı anuñ mürîdi idi. Ve bâ'zılar dirler ki: Baba Kemāl Cündî mürîdidür. Ve cāyiz ki cümlesinüñ şoḥbetine irişmiş ola. Ve terbiyyet bulmuş ola.

Ve āḥir ḥālinde siyāḥ keçe geyüp ve sefer iderdi. Ve her kande varsa ḥānlara konardı. Dirler ki: Bağdāda vardığıunda Şeyḫ Evḥade'd-dīn-i Kirmānī şoḥbetine varup kendüden su'āl itdi ki: Ne işdesin? Eyitdi ki: Anı taş⁴³⁰ içre görürem. Hazret-i Mevlānā Şemse'd-dīn buyurdi ki: Eger boynunda çıbanuñ yokdur, niçün anı gökde görmezsin. Ve dirler: Ol vakit ki Mevlānā Şemse'd-dīn, Baba Kemāl şoḥbetinde idi. Şeyḫ Faḥre'd-dīn-i 'Irākī daḥı Şeyḫ Bahā'e'd-dīn-i Zekerıyyā emriyle anda idi. Ve Şeyḫ Faḥre'd-dīn 'Irākīye her feth u keşf ki yüz gösterir idi. Anı nazm u neşr libāsına koyup Baba Kemāl nazarına irişdirür idi. Ve Şemse'd-dīn ol maḳûleden nesne izhār itmezdi.

Bir gün Baba Kemāl eyitdi ki: Oğul Şemse'd-dīn esrār-ı ḥaḳāyıkdan Faḥre'd-dīn zāḥir itdügi gibi hiç saña daḥı lāyih olmaz mı? Eyitdi ki: Belī, andan evvel müşāhede iderdüm. Ve lākin ol bâ'zı ıştılāḥāt öğrenmişdür. [66b] Anı bir eyü libās ile cilve virebilür ve bende ise ol

⁴²⁸ Eğer aramızda ulûhiyetin (ilâhiliğin) bir sûreti olsaydı o sen olurdun; bunu söylemekte hiç tereddüt etmem.

⁴²⁹ Çok aziz efendi, hayra davet eden, ruhların özü, mişkât, zücade ve misbahın sırrı, Hakk'ın ve dinin güneşi. Allah onu öncekiler ve sonrakiler içinde nurlandırın.

⁴³⁰ Altın leğen anlamına gelmektedir.

kuvvet yok. Baba Kemāl eyitdi ki: Hāḡ Te‘ālā Hāzretleri saña bir muşāhib ihşān ve ‘ināyet eyleye ki ma‘ārif u ḡāḡāyık-ı evvelin ve āḡirin senün nāmeñe izhār eyleye. Yenābī‘ ḡükm-i ḡalbinden lisānına cārī olup ve libās ḡarf u şavt ile gele. Ve o libāsuñ ṡirāzı senün ismüñe ola.

Ve dirler ki: Mevlānā Şemse’-d-dīn Hāzretleri, sene işneyn ve erba‘in ve sitte-mi’ede müsāfereti eşnāsında Ḳonyāya geldi. Ve Şeker-rizler Hānına nuzul buyurdi. Mevlānā Hāzretleri ol eyyāmlarda tadrīs-i ‘ulūm ile meşḡul idi. Bir ḡün bir cemā‘at-ı fuḡalā ile medreseden çıkup Şeker-rizler Hānının öninden ḡiçdi. Mevlānā Şemse’-d-dīn Hāzretleri gelüp Mevlānānuñ dizginine yapışup eyitdi ki: Yā imāmü’l-müslimīn! Bāyezīd mi büyükdür yāḡud Hāzret-i Muşṡafā şalla’llāhu ‘aleyhi ve sellem mi? Mevlānā buyurdi ki: Ol su‘ālün mehābetinden ḡüyā ki yidi ḡat ḡök birbirinden ayrılup yire düşdi. Ve bāṡınurdan bir ‘azīm āteş dimāḡuma irişüp ve tütünüñ ‘arşa çıkdi. Andan şoñra cevāb virdüm ki: Hāzreti Muşṡafā şalla’llāhu ‘aleyhi ve sellem cümle ‘ālem ve ādemün kebīridür. Ve eşref u a‘ḡamdur. Ve ḡaḡḡında *Levlāke levlāke limā ḡalaktü’l-eflak*⁴³¹ buyurulmuşdur. Ebū Yezīd ise ḡande ḡaldı. Pes eyitdi ki: Ne ma’nāsı var. Hāzret-i şalla’llāhu ‘aleyhi ve sellem ol ‘azāmeti ile buyurmuşdur ki: *Sübhāneke mā ‘arafnāke ḡaḡḡa ma’rifetike*.⁴³² Ve Ebū Yezīd dimişler ki: *Sübhānī mā a’ḡame şānī ve ene sulṡānu’s-selātīn*⁴³³ daḡı dimişdür. Ben eyitdüm ki: Ebū Yezīdüñ şusuzlḡı bir cür‘a ile sākin olmaḡın ol sīr-āblıḡdan dem urdi. Ve idrākī kūzesi andan ṡolup ve ol nūr, anuñ evinün penceresi miḡḡarı idi. Ammā Hāzret-i Muşṡafā şalla’llāhu ‘aleyhi ve sellemün istiskāsı ‘azīm ve şusuzlḡı şusuzlḡ üzre olup ve sīne-i mübāreki şerḡ-i “*Elem neşraḡ leke şadrek*”⁴³⁴ ile ārzü’llāḡ-ı vāsī’a olmışdı. Fi’l-ḡaḡīḡa şusuzlḡdan dem urdi. Ve her ḡün ḡurbet, ziyādetinün istid‘āsından idi. Hemān Mevlānā Şemse’-d-dīn Hāzretleri na’ra urup ve düşüp Mevlānā Hāzretleri daḡı ḡatırdan inüp şākirdlerine buyurdi ki, ḡaldırup medreseye ḡetürdiler. Ve mübārek başların dizi üzerine ḡomışdı. Tā ki kendüye geldi. Ba’de eline [67a] yapışup ve revāne oldılar. Ve üç ay miḡḡarı bir ḡalvet yirde leylen ve nehāran şavm u vişāle oturdılar ki aşlā ṡaşra çıkmayup ve kimse daḡı yanlarına varmaḡa cür’et idemezdi.

Bir ḡün Mevlānā Şemse’-d-dīn Hāzretleri, Hāzret-i Mevlānādan bir maḡbūb şāhid istedi. Hāzret-i Mevlānā daḡı kendü ḡareminün eline yapışup ḡuzūrına ḡetürdi. Mevlānā Şemse’-d-dīn Hāzretleri buyurdi ki: “Ol benüm āḡiret hemşiremdür. Bir nāzenin oḡlan ḡetür.” didi. Fi’l-ḡāl

⁴³¹ Sen olmasaydın (Ey Habibim) ḡökleri yaratmazdım.

⁴³² Sen noksan sıfatlardan münezzeḡsin! Seni, bilmemiz ḡereḡḡı ḡibi ḡaḡıyla bilemedik.

⁴³³ Kendimi tesbih ederim. Şanım ne kadar yücedir. Ben sultanların sultanıyım.

⁴³⁴ (Ey Muhammed!) Senin ḡöḡsünü açıp ḡenişletmedik mi?” (Kur’an-ı Kerim, 94/1).

varup oğlu Sultān Veledi getürdi. Yine buyurdı ki: Bu benüm oğlumdur. Var bir miqdār şarāb getür, zevk ider idük. Hāzret-i Mevlānā ol sā‘at varup buhūrilerden bir desti tıldurup getürdi. Mevlānā, Mevlānā Şemse‘d-dīn Hāzretleri dönüp buyurdı ki: Ben Mevlānānuñ kuvvet-i muṭāva‘atın ve vüs‘at-i meşreblerin imtiḥān itdüm. İmdi her ne dirlerse didüklerinden ziyādedür.

Ve buyurdı ki: Bu meşāyihlerden su‘āl iderüz ki: *Li-me‘a‘llāhi vaḳtun*,⁴³⁵ bu vaḳt müstemir ola. Dirler ki: Yok, müstemir olmaya. Ve buyurdı ki: Bir kimesne ümmet-i Muḥammedden bir dervīşe du‘ā idüp eyitdi ki: Hāḳ Te‘ālā saña cem‘iyyet virsün. Dervīş eyitdi ki: Hey hey! Böyle du‘ā itme. Baña du‘ā eyle ki: “Yā Rabbī! Cem‘iyyeti andan ref‘ eyle ve tefriḳalık vir ki ben ol cemi‘iyyetden ‘acizem.

Ve buyurdı ki: Bir kimesne didi ki: Tahāret-hānede Hāḳ Te‘ālānuñ ism-i şerīflerin söylememek gerek. Ve Kur‘ān daḥı okumamak gerek meger āheste. Didüm: Yā anı neyleyem ki anı kendimden ayıramam. Şāh atdan inmez, bī-çāre neylesün?

Ve ba‘zılar rivāyet iderler ki: Kaçan ki Hāzret-i Mevlānā Şemse‘d-dīn Konyaya irişdi. Ve Hāzret-i Mevlānāya gelüp mülākāt itdigünde Mevlānā bir havuḫ kenārında oturup ve birkaç kitāblar yanına ḳomışdı. Su‘āl eyitdi ki: Bunlar ne kitāblardur? Mevlānā eyitdi ki: Bu ḳıl u ḳāl dirler. Senüñ bunlar ile ne işüñ var? Hāzret-i Mevlānā Şemse‘d-dīn hemān elin uzadup ve kitābları alup havḫa bıraḳdı. Mevlānā Hāzretleri te‘esüf-i tamām ile eyitdi ki: Hey dervīş, ne eyledüñ? Ol kitāblaruñ ba‘zıları peder-i merḥūmuñ fevāyidlerinden idi. Daḥı ele girmez. Hemān Şemse‘d-dīn Hāzretleri elin havuḫa şalup kitābları birer birer çıkarup gördiler ki zerre ḳadar birisine şu eşer itmemiş. Mevlānā Hāzretleri eyitdi ki: Bu ne sırdur? Mevlānā [67b] Şemse‘d-dīn buyurdı ki: Bu zevk u ḥāldür. Senüñ bundan ne ḫaberüñ var? Andan soñra birbiriyle şöḫbete bünyād urdılar. Nice ki zıkr olmışdur. Bir gice ikisi daḥı bir ḫalvetde oturur iken bir şahış taşradan gelüp Şemse‘d-dīn Hāzretlerine işāret itdi ki taşra çıḳa. Fi‘l-hāl ḳalkup Hāzret-i Mevlānāya eyitdi: Beni öldürmege isterler. Bir ḫayli tevāḳḳufdan soñra Hāzret-i Mevlānā buyurdı ki: “*Elā lehu‘l-ḫalḳu ve‘l-emru tebāreke‘llāhu rabbü‘l-‘ālemīn*”⁴³⁶ Yidi kimesne müttefiḳ olup ve kemīnde otururlar imiş. Hāzret-i Şemse‘d-dīne bir bıçaḳ urduḳları gibi Mevlānā Şemse‘d-dīn bir na‘ra urdı ki ol cemā‘at cümle bir yerden bī-hüş olup düşdiler.

⁴³⁵ Allah ile öyle bir vaktim olur ki...

⁴³⁶ Dikkat edin, yaratmak da emretmek de yalnız O‘na mahsustur. Alemlerin Rabbi olan Allah‘ın şanı yücedir. (Kur‘anı Kerim, 7/54).

Ve anlardan biri ‘Alā’e’-d-dīn Muḥammed idi ki Mevlānānuñ oğlu idi ki “*İnnehu leyse min ehlike*”⁴³⁷dāğı ile ensāmı var idi. Ve kaçan ki ol cemā’at hūşa geldiler. Birkaç kaçre kandan ğayrı anda bir nesne bulmadılar. Ol günden berü bu ana degin ol sultān-ı mu’inden bir nişān zāhir olmamışdır. Ve kāne zālīke fī şuhūr sene ḥamse ve erba’īn ve ve sitte-mi’e ve ol nākesler müddet-i ḳalīl içre her biri bir belāya uğrayup mübtelā oldılar. Ba’dehu helāk oldılar. Ve ‘Alā’e’-d-dīn Muḥammede bir ‘aceb illet zāhir olup ol günde vefāt itdi. Ve Ḥazret-i Mevlānā cenāzesine varmadı.

Ve ba’zılar dirler ki: Mevlānā Şeyḥ Şemse’-d-dīn, Mevlānā Bahā’e’-d-dīn Veled yanında medfūndur. Ve ba’zılar dirler ki: Ol nākesler beden-i mübārekin bir kuyuya bırakmışlar idi. Bir gice Sultān Veled vāḳı’asında gördi ki Mevlānā Şemse’-d-dīn Ḥazretleri işāret ider ki fülān kuyuda yaturam. Nişfu’l-leyl içre maḥrem yārānlar cem’ idüp çıkarup Mevlānā Ḥazretlerinüñ medresesinde Emīr Şadre’-d-dīn medresesi yanında defn olındı. Allāhu Te’ālā a’lem. Raḥmetu’llāhi ‘aleyhi ve nevvera’llāhu ḳabrehu.

Şeyḥ Şalāḥa’-d-dīn-i Firīdūne’l-Ḳonevī el-Ma’rūf bi-Zerḳūb Raḥmetu’llāh

Bidāyet-i ḥālinde Seyyid Burhāne’-d-dīn-i Muḥaḳḳıḳ Tirmidī mürīdi idi. Bir gün Ḥazret-i Mevlānā zerḳūblar bāzārından gezer iken ḍarbları āvāzından kendüye bir ḥāl zāhir olup çarḥ urmağa başladı. Şeyḥ Şalāḥa’-d-dīn gördüğü gibi ilhām ile dükkāndan şıçrayup ve Mevlānā Ḥazretlerinüñ ḳadem-i şerifine baş ḳodı. [68a] Ve Ḥazret-i Mevlānā tutup kendüye çok ‘izzet itdi. Ve zuhūrdan ‘aşra degin semā’ idüp bu ḡazeli okırdı:

فرد 438

یکی گنجی بدید آمد درین دگان زرکوبی
زهی صورت، زهی معنی، زهی خوبی، زهی خوبی

Şeyḥ Şalāḥa’-d-dīn buyurdi: Dükkānını yağma itdiler. Ve iki günden āzād oldı. Ve durmayup Ḥazret-i Mevlānā şöḥbetine revāne oldı. Ve Mevlānā Ḥazretleri daḥı ol ‘ışḳ-bāzlık ki Şeyḥ Şemse’-d-dīn ile iderdi, bunuñla itmege başladı. Ve on sene miḳdārı kendü ile müvāneset ve muşāḥabet idüp bir gün Ḥazret-i Mevlānādan su’āl itdi ki: ‘Ārif kimdür? Buyurdi ki: Senüñ sırruñdan söz söyleyendür ve sen sükūtda olasın. Ve ancılayın merd ise Şalāḥa’-d-dīndür. Ve kaçan ki Sultān Veled derece-i bulūğa irişdi. Ḥazret-i Mevlānā, Şeyḥ Şalāḥa’-d-

⁴³⁷ O, asla senin ailenden değildir. (Kur’anı Kerim, 11/46).

⁴³⁸ Bu altın dövme dükkânında (zarkûb dükkânında) bir hazine ortaya çıktı ne güzel suret ne güzel mânâ ne büyük güzellik ne büyük güzellik!

dinüñ kerîmesin kendüye hutbe itdi. Ve Çelebî-i ‘Ârif ol kerîmesindendir. Ve Şeyh Şalâha’d-din Hâzretleri Konyada merhûm olup Mevlânâ Bahâ’e’d-din Kâddesa’llâhu Te‘âlâ sırrahu mezârı qurbında medfûndur. Raḥmetu’llâhi Te‘âlâ ve nevvera’llâhu merḳadhâ.

Şeyh Hüsâme’-d-din-i Hasan bin Muhammed el-Hüseyn bin Ahî Türk Raḥmetu’llâhi ‘aleyh

Kaçan ki Şeyh Şalâha’d-din civâr-ı raḥmete irişdi. Hâzret-i Mevlânânuñ nazâr-ı ‘inâyeti ve anuñ hilâfeti Çelebî Hüsâme’-d-din Hâzretlerine müntakıl oldı. Ve ‘ışk-bâzlık bünyâdına başladı.

Ve meşnevînüñ sebep-i nazmına ol idi ki Çelebî Hüsâme’-d-din gördi ki aşâb Hâkîm Senâyînüñ *İlâhî-nâmesine* ve Ferîdü’-d-din-i ‘Atṭâruñ *Manṭıku’-ṭ-Tayruna* ve *Muṣîbet-nâmesine* meyl u rağbet üzredirler. Hâzret-i Mevlânâ iltimâs itdi ki esrâr-ı ğazalliyât çokdur. Senâyînüñ *İlâhî-nâmesi* gibi veyâ *Manṭıku’-ṭ-Tayr* gibi manzûm bir kitâb taşnîf itseñüz ki dost ve ihtiyâyâ yâdigâr kıla, ğâyetle luṭf u ‘inâyetdür. Hâzret-i Mevlânâ fi’l-hâl bir kâğıd pâresi çıkarup ve Çelebî Hüsâme’-d-din eline virüp ol sâ‘at meşnevînüñ evvelinden on sekiz beyt taḥrîr ve inşâ buyurdılar:

بشنو از نی چون حکایت میکند⁴³⁹
[...]
تا پس سخن کوتاه باید و السلام

Beytine degin ba‘dehu Mevlânâ Hâzretleri buyurdı ki: Senüñ zamîründen bu dâ‘iye baş göstermedin ‘âlem-i gaybdan ‘âlem-i gayb gönölüne bunu ilkâ itmışdi. Fî-mâ ba‘de nazm-ı meşnevîye şürü‘ u itmâmına ihtimam [68b] itdiler. Ahÿânen vâkı‘ olur idi ki evvel giceden tâ tulû‘-i fecre degin Hâzret-i Mevlânâ imlâ idüp ve Çelebî Hüsâme’-d-din taḥrîr iderdi. Ve ba‘dehu ol taḥrîr itdüklerin bülend-i âvâz ile Hâzret-i Mevlânâya okurdi. Ve kaçan ki mücelled-i evvel tamâm oldı, Çelebî Hüsâme’-d-din ḥaremi vefât idüp aralıkda fetret vâkı‘ olmağıyla te’ḥîre ḳalup iki seneden sonra yine Hâzret-i Mevlânâdan meşnevînüñ baḳiyyesi tekmîli içün istid‘â itdiler. Nice ki iftitâḥ-ı mücelled-i şânide getürmüşlerdür:

فرد⁴⁴⁰
مدتی این مثنوی تاخیر شد
مهلتی بایست تا خون شیر شد

⁴³⁹ Dinle, ney nasıl hikâye eder! [...]

O hâlde sözü kısa kesmek gerekir, ve’s-selâm.

⁴⁴⁰ Bu Mesnevî bir süre gecikti, kanın süte dönüşmesi için bir mühlet gerekiyordu.

Andan sonra āhırine deyin Hāzret-i Mevlānā taqrīr idüp ve Çelebî Hüsāme'd-dīn taqrīr buyururlardı. Bir gün Hüsāme'd-dīn Hāzretleri buyurdı ki: Aşhāb ol vakit ki *Meşnevî*yi okurlar, hūzzār-ı meclis anuñ nūrına müstağrak olurlar. Ve görürem ki gayb cemā'ati ellerinde kılıçlar ile turup her kimüñ ki ihlāş ile işgā itmez ise anlaruñ imānın kökini ve dīn ve imānı ellerinden getürüp şāhların çıkarup ve kaṭ' idüp ve çeke çeke müstaḳırr-i saḳara getürürler. Hāzret-i Mevlānā buyurdılar ki: Öyledür ki görmüşsin.

بیت 441

دشمن این حرف و این دم در نظر
شد ممثل سرنگون اندر سقر

بیت 442

ای حسام‌الدین تو دیدی حال او
حق نمودت پاسخ افعال او

Sultān Veled Kaddesa'llāhu Te'ālā sırrahu

Sultān Veled Hāzretleri Şeyḥ Şemse'd-dīn-i Tebrizī Hāzretlerine ve Seyyid Burhāne'd-dīn Muḥakkık Tirmizī Hāzretlerine gereği gibi ḥidmetler itmişdür. Ve kendü ḥaremi, pederi olan Şeyḥ Şalāḥa'd-dīn Hāzretlerine irādet-i irādet-nāmeleri olup on bir sene Çelebî Hüsāme'd-dīni, kendü pederinüñ kāyim-maḳāmı ve ḥalīfesi bilüp ve pederinüñ kelāmını dā'imā lisān-ı faşīḥ ve beyān-ı şarīḥ ile taqrīr buyururlardı. Ve Hākīm Senā'inüñ *Ḥadīkası* vezni üzere. Ma'ārif u esrāra mute'allık meşnevîsi var. Kendü eyitmişdür: Nice zamān Hāzret-i Mevlānā kendüye ḥitāb ider idi ki: *Ente eşbeḥu'n-nāse bī-ḥalken ve ḥulken*.⁴⁴³

Ve gāyetle ta'alluḳ-ı muḥabbeti olup bir mertebe meyli var idi ki celī kalem ile medrese dīvārına yazmışdur ki: Bizüm Bahā'e'd-dīn nīk-baḥtdur. Ḥayātı hüsñ ve mehābetleri [69a] daḥı müstaḥsindür. Ve dirliği eyüdü. Ve eyüligiyle daḥı ölür.

Ve bir gün nevāziş idüp dir idi: Ey Bahā'e'd-dīn! Benüm bu dünyāya geldigüm senüñ zuhūruñ içün idi. Bu cümle kelām fi'ildür. Ve sen fi'ilümsin.

Bir gün Hāzret-i Mevlānā kendüye buyurdı ki: Kendüñ ile bir miḳdār aḳçe getirüp Hāzret-i Mevlānā Şemse'd-dīn talebi ile Şām-ı şerīfe var ve ḳadem-i şerīflerine nişār eyle. Ve başmaḳların Rüm ṭarafına döndür. Ve ḳaçan ki Dımışḳa varırsın. Şāliḥiyyede bir oda var ve

⁴⁴¹ Bu söze ve bu nefese düşman olan, nazarımda sakarda (cehennem'de) başaşağı düşmüş bir timsal olarak belirdi.

⁴⁴² Ey Hüsameddin, sen onun hâlini gördün; Hak da sana onun fiillerinin karşılığını (cevabını) gösterdi.

⁴⁴³ Yaratılış ve ahlāk bakımından insanlardan bana en çok benzeyen sensin.

kendü ol odada bir fireng oğlu ile şaṭranc⁴⁴⁴ oynarlar. Kaçan ki kendü yiñer, akçe alır. Ve kaçan ki oğlan yiñer, sille yir. Zinhār inkār üzere olmayasın ki ol oğlan bu ṭāyifedendür. Ammā kendüsin bilmez. İster ki kendüyi kendüye bildüre. Pes Sultān Veled Dımışka varup Mevlānā Şemse’-d-dīn Ḥazretlerin nişān virdügi yirde ol fireng-zāde ile şaṭranc oynar iken buldı. Ve birkaç yoldaşlar ile içerü girüp ve selām virüp ādābıyla i ‘zāz⁴⁴⁵ ve ihtirām eyledi. Fireng-zāde bunların Ḥazret-i Şeyḥ Şemse’-d-dīniyye böyle ta ‘zīm u tekrīmler itdüklerin göricek bildi ki bir büyük kimesnedür. Kendü itdügi bī-edeblikden ḥacil olup hemān baş açup imān getürdi. Ve ādābıyla karşı ṭurup istedi ki māl mülkin yağma itdüre. Ḥazret-i Mevlānā Şemse’-d-dīn ḳomayup buyurdi ki: “Girü Firengistāna ‘avdet eyleye. Ve ol vilāyetlerüñ ‘azizlerüñ müşerref idüp ḳutbları ol.” Andan soñra Sultān Veled getürdügi zer u sīmi Ḥazret-i Mevlānā Şemse’-d-dīn Ḥazretlerinüñ ḳudūmına işār idüp ve pabucların Rūm ṭarafına döndürdi. Ve pederi Mevlānā Ḥazretlerinden ve sāyir Rūm muḥlişlerinden ol cānibe teşrif buyurmaların istid ‘ā idüp kendüler daḥı icābet itdiler. Ve götürdügi atı Mevlānā Şemse’-d-dīn Ḥazretlerine getürüp ve bindürüp ve kendü piyāde rikāb-ı şerīflerine düşüp revāne oldılar. Mevlānā Ḥazretleri buyururlar idi ki: “Gel, Bahā’e’-d-dīn! Ata bin.” Ve ol ise dir idi ki: “Şāh, atlu ve bende daḥı atlu olmaḳ olıcaḳ iş degüldür.” diyüp Şāmdan Ḳonyaya gelinceye degin piyāde rikāblarında yürüdiler.

Kaçan ki Ḳonyaya irişüp Ḥazret-i Mevlānā ile mülākāt itdüklerinde Sultān Veledüñ itdügi ḥidmetleri ve kendüye söyleyüp cevāb virdigüni bir bir taḳrīr [69b] idüp beşāset ḥāşıl iderler idi. Pes buyurdi ki Ḥazret-i Vehhāb baña iki nesne mevhibet itmişdür: Ser ü sır. İmdi serümi Ḥazret-i Mevlānā yolında ihlāşıyla fedā itdüm. Ve sırrımı Bahā’e’-d-dīn Velede bağışladum. Ve eger Bahā’e’-d-dīn ‘ömr-i Nūḥ olup ve cümlesin bu yolda şarf itmiş olsa ol nesne müyesser olmaz idi ki bu seferde benden aña müyesser oldı. Ümīd var ki sizden daḥı naşīb ola.

Ve kaçan ki Ḥazret-i Mevlānā dāru’l-beḳāya intikāl buyurdılar idi, yidi günden soñra Çelebī Hüsāme’-d-dīn ḳalkup cümle aşḥāb ile Sultān Velede gelüp eyitdi ki: İsterüz ki bundan böyle pederiñüz yirine geçüp muḥliş u mürīdleriñüze irşād buyurasız. Ve bizüm şeyḥimüz ve ulumuz olup ve ben rikābuñda bende-vār gāşiye ḳişinüz olayım diyüp bu rubā’i oḳudı:

⁴⁴⁴ “Satranç” sinle yazılmalıkken şın ile yazılmıştır.

⁴⁴⁵ İkrām etme, saygı gösterme anlamlarına gelmektedir.

فرد 446

بر خانه دل ای جان این کیست ایستاده
بر تخت شه که باشد جز شاه و شاهزاده

Sultān Veled baş aşağı bırakıp ve ağlayarak eyitdi ki: *Es-Şūfî evlā bi-hırkatin ve'l-yetimu ahrā bi-hırkate*.⁴⁴⁷ Pes nice ki pederüm zamānında ḥalife u ulu idüñ. Ba'de'l-yevm yine ḥalīfemüz ve ulumuzsın.

Ve kendü buyurmuşdur ki: Bir gün peder-i merhūm buyurdı ki: “Bahā'e'd-dīn! Eger ister isen ki dāyimā cennetde olasın, cümle ḥalk ile dost olup kimsenüñ kīnin gönlünde tutma. Ve bu rubā'ı iyi okudı:

رباعی 448

پیشی طلبی ز هیچکس پیش مباحث
چون مرهم و موم باش چون نیش مباحث
خواهی که هیچکس تیوبد نرسد
بد کوی و بد آموز و بد اندیش مباحث

Cümle enbiyā 'aleyhimü's-selām bu şüret u sīretde olup 'ākībet kāffe-i 'ālemiyān anlarıñ ḥalklarına mağlūb olmuşlardır. Ve luṭflarına meczūb ḳalmışlardır. Kaçan ki dostları yād idersiz, gönlünüz būsitānı ḥurremlık ile şukūfte olup gül ü reyḥān ile memlū olur. Ve kaçan ki düşmenleri zıkr idersiz, gönlünüz bāğ-ı ḥār mār ile toľup pejmürde-ḥāṭır olursız.

Ve dirler ki leyle-i fevtinde bu beyti okırdı:

فرد 449

امشب شب آنست که بینم شادی
دریابم از خدای خود آزادی

Ve Tuvuffiye Ḳuddise sırruhu leyle-i yevmü's-sebtü'l-'āşer min şehr-i Receb. Sene işnā-i 'āşer ve seb'ā-mi'e.

Şeyḥ Şehābe'd-dīn-i Sühreverdī Ḳuddise sırruhu

İmām Yāfī'ī [70a] Ḥazretleri el-ḳābında böyle yazmışdur ki: Üstād-ı zamāne ferīd-i āvāne, maṭla'u'l-envār ve menba'u'l-esrār delīlü't-ṭarīḳa ve tercümānī'l-ḥaḳīḳa üstādu's-

⁴⁴⁶ Ey can, gönöl hanesinin kapısında duran bu kimdir? Zira padişahın tahtında, padişah ile şehzâdeden başkası bulunmaz.

⁴⁴⁷ Sûfî hırkaya daha layıktır, yetim ise yanıklığa (hüzne) daha çok uygundur.

⁴⁴⁸ Hiç kimseden üstünlük bekleme, kimsenin önüne geçmeye çalışma; merhem ve mum gibi yumuşak ve onarıcı ol, diken ve iğne gibi batıcı olma! Eğer kimseden sana kötülük gelsin istemiyorsan kötü huylu, kötü öğreten ve kötü niyetli olma!

⁴⁴⁹ Bu gece öyle bir gecedir ki sevinci göreyim ve Rabbimden gerçek özgürlüğü (kurtuluşu) elde edeyim.

şüyühü'l-ekābirî'l-cāmi' beyne 'ilmiyyi'l-bāṭını ve'z-zāhiru kudvetü'l-ārifin ve 'umdetü's-sālikin el-'ālimu'r-Rabbānī Şehābe'd-dīn-i Ebū Hıfz-ı 'Ömer bin Muhammedu'l-Bekrī es-Sühreverdī, Qāddesa'llāhu Te'ālā sırrahu.

Ḥazret-i Emīru'l-mü'minīn Ebū Bekru's-Şiddik Raḍıya'llāhu 'anh evlādındandır. Ve taşavvufda intisābı kendü 'ammusı olan Ebu'n-Necib Sühreverdīyedir. Ve Ḥazret-i Şeyḥ 'Abdü'l-kādir-i Gılānī Raḥmetu'llāhi Te'ālā şöhetine irişüp ve meşāyih-i keşire irişüp ve dimüşdür ki: Bir müddet ba'zı abdāllar ile cizire-i 'Abādānda Hıdr 'aleyhi's-selām ile görüşmüşem. Ve Ḥazret-i Şeyḥ 'Abdü'l-kādir-i Geylānī Raḥmetu'llāhi Te'ālā 'aleyh bunun için buyurmuşdur ki: *Ente āḥiru'l-meşhūrīn bi'l-'irāk*.⁴⁵⁰ Ve kendü taşnīfatları var. 'Avārif ve *Reşfün-Naşā'ih* ve *İ'lāmü et-tükī* ve gayriler gibi ve 'Avārif'i Mekke-i Mükerrremde taşnīf itmişdür. Her kaçan ki müşkili olsa idi, varup beyt-i İlāhī tavāf idüp ve tevfiķi taleb iderdi ol müşkilün ḥalline ve Ḥaḳķı temyize itmesine.

Ve kendü 'aşrında Bağdāduñ Şeyḥü's-şuyūhı olup istiftā-i mesāil için erbāb-ı tarīkat mesāfe-i ba'id u karībden gelürler idi. *Kit ileyhi ba'zihim yā seyyidī in terektü'l-'amelu eḥledtü ile'l-beṭāleti ve in 'amilet dāḥilini'l-'ucb. Fekkeyte fī cevābe a'mel ve estağfiru'llāhu mine'l-'ucb*.⁴⁵¹

*Risāle-i ikbāliyye*de mezkūrdur ki: Şeyḥ Rukne'd-dīn 'Alā'e'd-devle didi ki: Şeyḥ Sa'ade'd-dīn Ḥamavīden su'āl itdiler ki: Şeyḥ Muḥyi'd-dīn nice bulduñ? Didi ki: Baḥr-ı mevvāc lā-nihāleyete. Didiler: Şeyḥ Şihābe'd-dīn-i Sühreverdī nice bulduñ? Eyitdi ki: *Nūr-ı mütāba'ate'n-nebiyyi şalla'llāhu 'aleyhi ve sellem fī-cebīn Sühreverdī şey'ün āḥer*.⁴⁵² Vilādet-i şerīfleri mäh-ı Receb er-Receb sene tis'a ve şelāşin ve ḥamse-mi'ede olup vefāt-ı işneyn ve şelāşin ve sitte-mi'e dūr. Raḥmetu'llāhi Te'ālā.

Şeyḥ Necībe'd-dīn 'Alī bin Büzgaş eş-Şirāzī Raḥmetu'llāhi Te'ālā

'Alim u 'ārif ve ser-çeşme-i 'ulūm-ı ma'ārif idi. Pederi ümenā-i tüccār ve aḡniyā-i kibā[r]⁴⁵³dan olup ve Şāmdan Şirāza gelüp müte'ehhil ve mütevaṭṭın olmuşdı. Bir gice vāķı'asında görmüş. Ḥazret-i Emīrū'l-mü'minīn 'Alī bin Ebī Tālib Raḍıya'llāhu 'anh kendüye

⁴⁵⁰ Sen, Irak'taki meşhurların sonuncususun.

⁴⁵¹ Bazıları ona şöyle dediler: "Ey efendim! Eğer amelî (ibadeti) terk edersem, boşluğa ve tembelliğe düşerim. Eğer amel edersem, bu defa içime kendini beğenme (ucub) giriyor. Bu durumda ne yapmalıyım?" O şöyle cevap verdi: "Amel et (ibadetine devam et) ve ucubdan dolayı Allah'tan mağfiret dile."

⁴⁵² Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem)'e uymanın nûru, Sühreverdî'nin alnında bambaşka bir şeydir.

⁴⁵³ Rı unutulduğu için metin tamiri yapılmıştır.

bir miqdār [70b] ta‘ām getirüp ve ma‘an tenāvül buyurdılar. Ve ba‘dehu kendüye beşāret virmişler ki Hāḳ Te‘ālā saña bir veled necīb ve şālīḥ virse gerekdür. Kaçan ki ol veled mütevellid oldu, ismini ‘Alī koyup ve laḳabın Necībe’d-dīn.

Ve kendüye bidāyet ḥalinde daḥı fuḳarāya muḥabbet idüp ve anlar ile hem-nişīn olurdu. Her ne deñlü ki pederi nefīs libāslar ve lezīz ta‘āmlar müheyyā iderdi. Bir nesne mültefit olmayup dir idi ki: Ben ‘avrat libāsların giymem. Ve nāzūkler ta‘āmin yimem. Kanda ki bir şāl maḳūlesi libās var ise anı geyüp ve muḥtaşar ta‘ām ne ise anı yir idi. Tā ki sinn-i temyīze irişüp ṭaleb dā‘īyesi kendüde istiḥkām bulup tenhā evḳāt geçürmege başladı.

Bir gice rü’yāsında gördi ki Şeyḥ-i Kebīrūñ ravzasından bir pīr çıḳdı. Ve altı pīr daḥı ‘aḳablerince bir yola giderler idi. Birbiri ardınca ve ol pīr-i evvel bunuñ yüzine bakup ve tebessüm iderek eline yapışup bir ḡayrı yire teslīm idüp eyitdi ki: Bu saña Hāḳ Te‘ālā vedī‘atı olsun. Bundan şoñra uyanup ve gördüḡi vāḳı‘a[y]ı pederine naḳl itdigünde pederi eyitdi ki: Bu vāḳı‘a[y]ı kimse ta‘bīr idemez. Meger Şeyḥ İbrāhīm ve bu ise ol ‘aşruñ mecānīn-i ‘uḳalāsından idi. Bu vāḳı‘a bir kimesne ile kendüye gönderüp ta‘bīrīn istedigünde Şeyḥ İbrāhīm eyitdi ki: Bu vāḳı‘a ‘Alī Büzḡaşdan ḡayrı kimesnenūñ degüldür. Ve ol evvelki bir Şeyḥ-i Kebīrdür. Ve ol pīr-i şānī bu ṭarīḳi kendüden alan kimsedür. Ve zāhirā bu pīr ḥayātda olmaḳ gerekdür ki kendünūñ terbiyyesin aña ḥavāle itmişdür gerekdür ki ol Şeyḥi arayup ele getüreler. Maḳsūdına irişe. Hemān pederinden ruḥşat alup Hicāz ṭarafına revāne oldu. İttifāḳā Şeyḥ Şehābe’d-dīn Ḥazretlerine mülāḳāt itdigünde bildi ki ol vāḳı‘asında gördüḡi pīrdür. Ve Ḥazret-i Şeyḥ daḥı aḥvāline muṭṭalī‘ idi. Vāḳı‘asınūñ mażmūnıñ kendüye söyledi. Ba‘dehu Şeyḥūñ mülāzemetinde olup ve ḥırḳa geyüp ve birkaç seneden şoñra Ḥazret-i Şeyḥün izni ile Şīrāza geldi. Ve anda müte’ehhil olup ḥānḳāḥ yapup ve ṭalibler irşādına meşḡul oldu. Ve ḥālāt u kerāmātı ḥalḳ arasında istiḥār bulup eyü sözler ve laṭīf risāleleri var ki her birinden enfās-ı muteberreke Ḥazret-i Şeyḥ Şehābe’d-dīn istiḣmām [71a] olunurdu.

Bir gün kendüye didiler ki: Tevhīdūñ sırrın bize bir mişāl eyle. Buyurdu ki: İki āyīne ve bir elmadur. Fuḳalādan biri ḥāzır idi. Bu ma‘nāyı mażmūnıñ nazma getürdi:

رباعی⁴⁵⁴

شیخ کامل نجیب دین پیر کهن
این حرف نو آورد بصرای سخن

⁴⁵⁴ Olgun, dindar ve kadim şeyh, söz meydanına böyle yeni bir düşünce getirdi: “Birlik (vahdet) için bir misal istiyorsan, bir elmayı ve iki aynayı tasavvur et.

گفتا که ز وحدت از مثالی خواهی
سییی و دو آیینہ تصور میکن

Bir gün daḥı buyurdı ki: Dā'imā ma'sūkuñ ḥālin vaşf iderem. Ve anuñ ise ḥālī bu kadar.
Ammā isterem ki bir kimesne bunı naẓma getüre. Ol fāzıl ḥāzır idi, eyitdi:

رباعی⁴⁵⁵

ای آنکه ترا بحسن تمثالی نیست
چون حال من از حال رخت خالی نیست
وصافی من همه ز خال رخ تست
و این طرفه که بر رخ تو خود خالی نیست

Ve tuvuffiye fī şehr-i şa'bān sene şemān u seb'in ve sitte-mi'e.

Zahīrū'd-dīn-i 'Abdu'r-raḥmān bin 'Alī Būzgaş'ş-Şīrāzī Raḥmetu'llāhi Te'ālā

Ḥalef-i şıdk ve ḥalīfe-i be-ḥaḳ idi. Vālidesi kaçan ki pederinden kendüye ḥāmīle oldu.
Şeyḥ Şehābe'd-dīn kendü hırkasından bir pāre gönderüp kaçan ki mütevellid oldu. Ol hırka
pāresi ile şardılar. Ve dünyā hırkalarından ibtidā geydügi hırka budur.

Ve kaçan ki büyüdi. Pederi ḥidmetiyle meşgūl olup kendüden terbiyyet buldı. Ve pederi
henüz ḥayātda iken Ḥacc-ı şerīfe varup ve 'Arefe gicesi rü'yāsında görür ki: Ḥazret-i
Resūlu'llāh şalla'llāhu 'aleyhi ve sellemūñ ravza-i muṭahhara-yı müteberrekelerine gelüp
“Selām Ebā'n-Necāşī!” Bunuñ bu vākı'asına pederi muṭṭali' olup kendü ehline beşāret virdi ki
murādı ḥāşıl olmışdur.

Ve bundan şoñra ders söyleyüp ve ḥadīş-i şerīf naḳl idüp ve kitāblar taşnīf itmişdür.
Cümleden biri 'Avārīf'i tercüme idüp keşf ü ilhāma mute'allıḳ çok kelimāt irād itmişdür. Ve
maḳāmāt u kerāmāt-ı 'ālīye irişüp ve Ḥazret-i Şeyḥ Şehābe'd-dīn Ḥazretlerinin eş'arlarından
bu iki beyti dā'imā okurdı:

شعر⁴⁵⁶

وقد كنت الارض من الوصل بالرضا
و أخذنا فوق الرضا متبرما
فلما تفرقنا و شطأ ما لنا
قنعث بطيفى منك يأتى مسلم

⁴⁵⁵ Ey güzellikte eşi benzeri olmayan sevgili! Benim hâlim de senin yüzünün hâlinde ayrı değildir. Sana dair bütün tasvir ve övgülerim bütünüyle yüzündeki “ben”dendir; ne var ki işin şaşırtıcı yanı, senin yüzünde aslında hiçbir ben bulunmamaktadır.

⁴⁵⁶ Seninle kavuşma hâlinde iken yalnızca rızana razı olur, hatta bunun da ötesini bıkkınlıkla karşılar, beğenmezdim. Ama ayrılıp aramızdaki bağ uzaklaşınca şimdi senden bana selām vererek gelen bir hayalinle yetinir oldum.

Ve tuvuffiye fî Ramazân-ı sene sittin ‘aşre ve seb‘a-mi’e. Raḥmetu’llāhi Te‘ālā.

Şeyḥ Muḥammed-i Yemenî Raḥmetu’llāhi Te‘ālā

Şeyḥ Necîbe’d-dîn-i Büzgâş Ḥazretleri buyururlar ki: Bir gün Şeyḥ Şehâbe’d-dîn Kuddise sırruhu ḥazretlerinüñ meclis-i şerîflerinde bir cemā‘at aşḥâb ile oturmuş idük. Ḥazret-i Şeyḥ buyurdi: Aşḥâbuñ birine ki var! [71b] Taşraya bir ġarîb kimesne var. Getür ki ol kimesneden âşinâ koḥusı gelür. Aşḥâbdan biri taşra varup kimesne [y]i bulmayup girü geldi. Ḥazret-i Şeyḥ mehâbetle eyitdi ki: Var getür! Tekrâr varup gördüğü ġurbet ve sefer âşârından qarârmış bir kimesne тұrur. Alup geldi. İster ki şaff-ı ni‘âlde otura. Ḥazret-i Şeyḥ buyurdi ki: Ey Şeyḥ Muḥammed! Berü gel ki senden dost koḥusı⁴⁵⁷ gelür. Kendü yanına oturup ve nice muşâḥabetler itdiler. Şeyḥ tenâvül-i ta‘âm için sofraya getürdiler. Ve ta‘âm yidiler. Ol sofrada nâr var idi. Ḥazret-i Şeyḥ tenâvül itdüğü nârüñ çekirdeklerin taşra çıkarup sofraya bırakır idi. Ben ise şâim idüm. Niyyet itdüm ki Ḥazret-i Şeyḥüñ mübârek ağızından çıkan ol nâr dânelerin alup anuñ ile iftâr ideyim. Ḥâtırumdan bu giçdüğü gibi Şeyḥ Muḥammed elin uzadup ve ol dâneleri alup ve baña baḳup yidi ve tebessüm itdi. Bildüm ki kendüye ḥâtırumdaki ilḥâm oldı. Ve sofraya kalkduḳdan soñra Ḥazret-i Şeyḥ buyurdi ki: Şeyḥ Muḥammed, ḥâfız-ı kelâmu’llāhdur. Ve lâkin tenhâ oḳumışdur. Bir kimesne gerekdür ki birkaç gün bile okuya. Aşḥâbdan ḥâfız olanlar istid‘â itdiler ki kendüler oḳıdalar ve benüm daḥı ḥâtırumdan giçdi ammâ söylemedim. Ḥazret-i Şeyḥ hemân baña ḥavâle itdi. Kaçan ki Ahşam oldı. Ḥuddâmdan Şeyḥ ‘İsâ çıkagelüp ve bir nâr pâresi getürüp eyitdi ki: Ḥazret-i Şeyḥ bu pâreyi bir miḳdâr yin daḥı size gönderdiler ki iftârı bunuñ ile eyleyesiz. Ve buyurdi ki: Bu nâr ol Şeyḥ Muḥammed yidüğü nâr dânelerinüñ bedeli olsun.

Ve kaçan ki şabâḥ olup namâzından ‘avdet idüp eve geldüm. Ol Şeyḥ Muḥammed daḥı çıkagelüp selâm virdi. Ben daḥı ‘aleyk aldum. Oturdi. Mehâbet şâḥibi olmağıyla ne ol ve ne ben söyledüm. Kelâm-ı ‘izzetden bir cüz’ü oḳuyup gitdi. Ve ikinci gün böyle gelüp gidüp üçüncü günde oḳudukdan soñra eyitdi ki: “Sen benüm üstâdum olduñ. Ve ben Yemendenem. Şîrâzı görmemişem. Luṭf eyle, Şîrâzuñ meşâyih ve zühhâduñ bir bir isimleriyle zıkr eyle.” Ben daḥı bir bir bildigüm meşâyih ve zühhâduñ isimlerin zıkr itdigüm gibi bir mertebe bî-ḥod olup düşdi ki kıyâs itdüm öldi. Bir iki sâ‘at miḳdârı böyle yatdıḳdan soñra kendüye gelüp eyitdi ki: Varup cümlesin gördüm. İster iseñ sen bir bir isimlerin söyleye. Ben ve vaşfların ideyim. Ben

⁴⁵⁷ Önceki cümlede hı ile yazılmış olan bu kelime burada kaf ile yazılmıştır, yazım birliği yoktur.

dağı anlarıñ girü bir bir isimlerin söyledikce kendü dağı anlarıñ sülûkların [72a] ve hâllerin ve libâsların ta‘bır iderdi. Bir mertebeye ki qarşularında oturup ve kendülerine söyler gibi haber virür idi. Ve ben ta‘accüb iderdüm. Pes âhır kelâmda eyitdi ki: Bu zıkr itdigümüz kimesnelerden Hüseyin nâm kimesne velâyet mertebesinden düşüp ismini evliyâlar cerîdesinden ref‘ itdiler. Ben didüm sebep ne idi? Eyitdi ki: Şîrâz Pâdişâhı olan Atabeg Ebû Bekrûñ kendüye irâdeti olmağıyla yanına varup kendüye ziyâde mâl u ni‘met virüp qabûl itmesiyle Hâkkuñ nazârından düşdi. Bu söz benüm hâtırımda qalup Şîrâza vardığımda ‘aynî ile söylediği üzre buldum.

Ve yine didi ki: Ol zühhâdlardan birisi dağı saña nişâne virmişdür. Ve senünle biledür. Ben ne deñlü fikr itdüm hâtırıma gelmedi. Baña eyitdi ki: “Pabucuma nazâr eyle.” Nazâr itdüm. Hâtırıma geldi. Şîrâzda bir pabuçcı kimesne var idi. Bu cânibe çıkdığımda baña çift pabuç virdi. Teberrüken ki nazâr itdükçe ferâmuş itmeyüp du‘â ideyim. Pes bunuñ şöhetinde çok zevkler ve şafâlar itdüm. Andan soñra Hâzret-i Şeyhden hırka giyüp ve icâzet alup vilâyetine gitdi.

Şeyh İbrâhîm-i Meczûb Rahmetu’llâhi Te‘âlâ

Şeyh Necîbü’d-dîn-i Büzgaş aḥvâli içre zıkr olan kimesnedür. Ve Şeyh dimişdür ki: “Meczûb ‘aceb dîvâne idi. Ve dirler ki: Nice eyyâmlar olurdu, hiç nesne yimezdi. Ve gâhî olurdu bir def‘ada nice batmân ta‘âm yir idi. Ve nice kerâmât u keşf aḥvâllerin hikâye iderlerdi. Baña şöhetî dâ‘ıyesi olmağın bir gün şöhet idelüm didükçe qabûl itmezdi. Bir gün kış içinde kendüyî bâzârda gördüm. Eyitdi ki: Bugün şöhet idecek maḥaldür. Ol şartla ki bâzâr mescidinde olavuz. Kendü ile didüğü mescide vardum. Ve didüm ki: Bir mîkdâr ta‘âm getüreyim mi? Eyitdi ki: İştihâm yokdur. Ve yağmur yağmağa başladı.

Cemâ‘atle mağrib ve ‘aşâmı edâ itdük. Cemâ‘at dağılup biz tenhâ kalduk. Eyitdi ki: Açım baña ta‘âm getürünceye qarañluk ve qar ve yağmur durmayup yağar. Birkaç akçem var idi. Çıkarup eyitdüm ki: ‘Aded ma‘lûmuñdur. Bu akçe al ve yarın ta‘âma virüp qarnuñ toyur. Benden akçe alup ve bir sâ‘at şabr itdigünden soñra yine başladı ki qarnum açdur, nesne getür. Lâ-‘ilâc oldum. Evimüz dağı mesâfe-i ba‘îde idi. [72b] Lâkin akrabâlardan ve mün‘im kimesne ol mescide yakın vardı. Aña vardum. Ve qayvelerin içdirüp eyitdüm ki: Birkaç misâfirüm gelmişdürler. Ve ta‘âm isterler. Zîrâ bilü[r] idüm ki ta‘âmı ziyâde yir idi. Ve bu birkaç didigümüz ma‘anî ve ḥaḳîkatde bir ten-i müncemî‘dür el, ayak ve rûḥ ve qalb ve sâyir cevâriḥ gibi, zîrâ ḥilâf söylemiş olurum. Ev şâḥibi eyitdi ki: Giç vaḳıtdür ve ta‘âm qalmamışdur. İsterseñ ta‘âm iletin, getürüp bişürinüz, didi. Ben dağı ma‘ḳuldür, didüm. Hîdmetkârları var

idi. Her birine bir sīnī ile kiminden pirinc ve kiminden bakla ve nohūd ve basturma ve bir koyun kuyruğı virüp benümle ma'an mescide getürdiler. Ve Şeyhūñ öñine kodılar. Tahmīn itdüm ki elli min 'ırākī nesne idi. Didüm: Şabr eyleñüz. Bunlaruñ ben bişüreyüm. Eyitdi ki: Bişürmege ihtiyāc yokdur. Ben böyle dağı yirem, diyüp ve öñine alup cümlesin yidi. Ve bir sâ'atden soñra bir sâ'il āvāzı geldi. Böyle mütehayyir turur idüm. Görürem ki kalkup sâ'ilüñ arduca varup ve mescide getürüp yidi. Ve kaçan ki leylüñ nısfı gecdi. Baña eyitdi ki: Var mescidüñ bir küşesinde uyı ki ben saña çok zahmet çekdirdüm. Ammā eger hareket idüp yā deprenesin seni helāk iderem. Ben dağı mescidüñ bir küşesinde varup yatdum. Havfumdan bir hareket idemezdüm. Ve mescidde bir büyük taş var idi. Her sâ'at kalkup ve ol taşı alup ve başum ucına gelüp kendü kendüye dir idi ki: Bu taşı başına urup öldüreyim. Yine dir idi: Revā degüldür ki bir pīr babası var. Yarın gelüp ceza⁴⁵⁸ ve feza⁴⁵⁹ iderdi. Bu taşı yine yerine koyup bir kaç def'a böyle itdi. Ve ben ise havfumdan uyumayup ammā kendümi uyurlığa urdum. Bir sâ'atden soñra baña eyitdi ki: Bilürem ki havfuñdan uyumamışsın. Saña çok cefā itdüm. İmdi seni Tañrıya bağışladum. Ve ben mescidüñ tāmı üzerine çıkarum. Tā sen emīn olup uyuyasın. Hemān mescidüñ tāmı üzere çıkup ve nerdübān başında imāmuñ bir hücreci var idi. Aña girdi. Ben dağı havfumdan kapuyı bağlayup gelüp yatdum. İşidür idüm ki bir nesne yir. 'Acaba ne yir ola? Ve bu fikr itdüm ki hiç yiyecek nesne yokdur ol hücrede. Kaçan ki şabāh olup çıkup gitdi. Vardum gördüm ki imāmuñ kitāblarınuñ cildlerin yimiş.

Şeyh Cemāle'd-dīn-i Lūrī Raḥmetu'llāhi Te'ālā

Şeyh Necībe'd-dīn Ḳuddise sırruhu buyurur ki: [73a] Baña bir kimesne eyitdi ki: Lūriden bir kimesne gelmişdür ki ismi Cemāle'd-dīndür. Cezbe-i 'azm şabāhı olup cāmī'de olur. Ben dağı cāmī'ye vardum ki vāqı'a cezbe-i tām ve istiğrāk tamām olup cāmī'de olur. Ben dağı cāmī'ye vardum. Gördüm ki vāqı'a cezbe-i tām ve istiğrāk tām olup iki gözleri ol eşerden kāse-i pūr-ḥūna dönmüş. Yanına varup selām virdüm. 'Aleyk idüp eyitdüm ki: Benüm beyāzı kara idenler [ile] işüm yokdur ya'ni fūkahā ile ve kitābet idenler ile. Bir kimesne eyitdi ki: Bu şūfilerdendür. Ve ben yanına oturup aḥvālinden su'āl itdüm. Didi: Ben bir Lūrī ādem idim. Ümmī ve bir nesne bilmem. Vilāyetimde katır şaklamağdan maḥzūz idüm. Ve birkaç katırım var idi. Bir gün katırlar yanında aḥurda oturur idüm. Nāgāh baña bir ḥāl vāqı' olup cezbe zāhir

⁴⁵⁸ Sabırsızlık gösterme, şikâyet, sızlanma anlamına gelmektedir.

⁴⁵⁹ Korkudan dolayı inleyip sızlama anlamına gelmektedir.

oldı. Ve benlik hicābı benden refi‘ itdiler. Bî-hūş olup katırların ayakları altına düşüp çalınur idüm. Kaçan ki hūşa geldüm. Sırr-ı tevḥîd baña keşf oldı.

Ba‘dehu Şeyḥ Necîbe‘d-dîn naql ider ki: Bir zamān ḥılṭiyyāt ve şaṭḥiyyāt söylemege başladı. Bir mertebe ki ‘ulemā ve sülāḥā küfrine nisbet idüp ve katline fetvā virdiler. Ol târiḥde Şîrāz pâdişāhı Atabeg Ebū Bekr idi. Ḥuzūrına getürüp ve katline ruḥşat istediler. Buyurdı ki: Bunda iki kimse var. Anlar fetvā virdilerse katl iderüm. Biri Şeyḥ Necîbe‘d-dîn-i Büzgaş ve biri Şeyḥ Mu‘îne‘d-dîn. Ve benüm yanuma fetvā için geldiler. Ben eyitdüm ki: Ol meczûb ve maḡlûb âdemdür. Anuñ katli cāyiz degüldür, diyü yazdum. Ve Şeyḥ Mu‘îne‘d-dîn daḥı bu vecih üzere yazup katlinden ferāḡat itdiler.

Ve yine naql buyururlar ki: Bir gün vuzū alurdum. Ve Cemāle‘d-dîn baña müşāhede iderdi. Yüzüme urduğumda didüm: *İrfā‘i‘l-ḥadeş*.⁴⁶⁰ Cemāle‘d-dîn eyitdi ki: Ḥadeş ḥod ḳalmamışdur. Ammā söyle ki *İrfā‘i‘l-muḥdiş*.⁴⁶¹

Şeyḥ Şemse‘d-dîn-i Şafî Raḥmetu‘llāhi Te‘ālā

Meşāyiḥ-i kibārdan olup ḥālāt ve kerāmāt şāḥibi ‘aşrînüñ kibārundan idi. Ve Şeyḥ Necîbe‘d-dîn Ḳuddise sırruhu, kaçan ki Şeyḥ Şehābe‘d-dîn Ḥazretlerinüñ ḥidmeti niyyeti ile Bağdāda vardığında Şeyḥ Şemse‘d-dîn refiḳi idi. Ve Şeyḥ Necîbe‘d-dîn kendüye fıkıhdan ba‘zı nesneler gösterüp Ḥazret-i Şeyḥ Şehābe‘d-dîn Ḥazretlerinüñ ḥidmet-i şerîflerinde bile olup kaçan ki Şîrāza gitmelü olduk. Ḥazret-i Şeyḥ baña ḥırka geydürmek için ruḥşat-nāme yazdığıunda Şeyḥ Şemse‘d-dîn Ḥazretlerine yazup ve yigirmi ‘adet külāḥ baña ve yigirmi daḥı aña virdiler. Ve külāḥların her birine birer isim yazup buyurdı ki: Şîrāza vardıḡunuzda tarafımızdan niyābeten [73b] ibtidā bu külāḥları yazılan isim şāḥiblerine geydürüp ba‘dehu ḥırkaya mufîd olına.

Şeyḥ Nûre‘d-dîn-i ‘Abdü‘ş-şamed-i Naṭnazî Raḥmetu‘llāhi Te‘ālā

Meşāyiḥ-i kibārdan olup ḥālāt u kerāmāt şāḥibi, ‘aşrınüñ kibārından idi. Ve Şeyḥ Necîbe‘d-dîn Ḳuddise sırruhu kaçan ki Şeyḥ Şehābe‘d-dîn Ḥazretlerinüñ ḥidmeti niyyeti ile Bağdāda vardığında Şeyḥ Şemse‘d-dîn refiḳi idi. Ve Şeyḥ Necîbe‘d-dîn kendüye fıkıhdan ba‘zı nesneler gösterüp Ḥazret-i Şeyḥ Şehābe‘d-dînüñ ḥidmet-i şerîflerinde bile olup kaçan ki Şîrāza gitmelü olduk ve Ḥazret-i Şeyḥ baña ḥırka geydürmek için ruḥşat-nāme yazdığıunda

⁴⁶⁰ Hadesi götür.

⁴⁶¹ Hades sahibini götür.

Şeyh Şemse'd-dīne dahı yazup ve yigirmi dahı aña virüp şāhiblerine virdürdi. Ve Şeyh 'İzze'd-dīn-i Maḥmūd Kāşī ve Şeyh Kemāle'd-dīn ikisi dahı kendü mürīdleridür.

Şeyh 'İzze'd-dīn-i Maḥmūd'ı-Kāşī Kaddesa'llāhu sırrahu

Tercüme-i 'Avārif şāhibi ve şāriḥ, *Kāşide-i Tā'iyye-i Fāriziyye*[si] olup bu iki kitābda ḥaḳāyık-ı bülend ve ma'ārif-i ercümendden çok nesneler derc itmişdür. Ve bu birkaç rubā'i kendü ma'ārifindendür:

رباعی⁴⁶²

ای عکس رخ تو داده نور بصرم
تا در رخ تو بنور تو می‌نگرم
گفتی منگر بغیر ما آخر گو
غیر از تو کسی که آید اندر نظرم

Şeyh Kemāle'd-dīn-i 'Abdü'r-rezzāk el-Kāşī⁴⁶³ Raḥmetu'llāhi Te'ālā

Nüre'd-dīn-i 'Abdu's-şamedūn mürīdidür. Zāhir u bāṭın 'ulūmında cāmi' olup ve taṣnīfātı çokdur. *Tefsīr u Te'vīlāt* ve *Şūfiyye İslāḥātı* ve *Şerḥ-i Füṣūṣu'l-Hikem* ve *Şerḥ-i Menāzilü's-Sāyirīn* ve sāyirler gibi. Ve Şeyh Rukne'd-dīn ile hem-‘aşr olup birbiriyle vahdet ḳavlinde nice mübāḥaṣātleri olmuşdur.

Ve kendü Sultāniyye tarafına gitdükde Emīr-i iḳbāl Sīstānī ile refīḳ olup kendüden su'āl itdi ki: Senūn Şeyḫūn Muḥyiddīn-i 'Arabī ḥaḳḳında ve kelāmında ne i'tiḳād üzredür? Emīr İḳbāl eyitdi ki: Anı 'Azīmi's-şān bilür ma'ārifde. Ammā Ḥaḳ Te'ālā içün vücūd-ı mutlaḳdur, didügi sözünde ğalaṭa düşmüşdür, diyü bu kelāmuñ pesend itmez. Şeyḫ eyitdi ki: Anuñ ḥod ve aṣl cümle ma'ārifī budur, diyü sözünden eyü kelāmı yokdur. Şeyḫlükden 'acebdür ki bu kelāmı inkār ider. Zīrā cümle enbiyā ve evliyā ve e'imme buña zāhib olmuşlardır.

Emīr İḳbāl bu sözi Şeyḫe 'arz itdigünde Şeyḫi eyitdi ki: Cemī'-i milel ve niḥalde kimse bu rüsvālıḳda söz söylememişdür. Eyü mülāḥaza olunsa mezheb-i ṭabī'iyye vü dehriyyenūn i'tiḳādları bundan çok eyüdü. Bu kelāmuñ nefyi ve ibtālīne müte'alliḳ çok sözler yazdı. Bu ḥaberi Şeyh Kemāle'd-dīn işitdigünde bu ma'ārizeleri yazup [74a] Şeyh Kemāle'd-dīn, Şeyh Rukne'd-dīn 'Alā'ü'd-devle Ḥazretlerine gönderdi bu maẓmūn üzere ki.

⁴⁶² Ey yüzünün yansıması gözlerime nur veren sevgili! Ben senin yüzüne yine senin nurunla bakıyorum. “Bizden başkasına bakma!” dedin; söyle, zaten gözümün önüne senden başka kim gelebilir ki?

⁴⁶³ Bu kişinin ismi kaynaklarda Kemāleddün Abdürrezzāk el-Kāşānī olarak geçmektedir.

Şüret-i Mektüb-ı Şeyh Kemāle'd-dīn-i 'Abdū'r-rezzāk Raḥmetu'llāhi Te'ālā

Emdād-ı te'yīd u tevfiḳ ve envār-ı tevḥīd u taḥkīk Ḥazret-i Eḥādiyyetden zāhir ezhār u bāṭın envār ile Mevlānā el-a'zam Şeyḥü'l-İslām ḥāfız-ı evzā'i'ş-şer', kıdvetü erbābī't-ṭarīka, muḳīm-i sürādīkāti'l-celāl, muḳavvim-i estāri'l-cemāl, 'alā'i'l-ḥaḳḳı ve'd-dīn ḡavṣi'l-İslām ve'l-müslimīn mütevālī yād merasim taḳdīm-i du'ā vü ihlāşdan şoñra ma'rūz budur ki: Bu dervīş ḥazretlerinüñ ism-i şerīflerin hergiz ta'zīmsiz zıkr itmemişdür. Lākin *Kitāb-ı 'Urveyi müṭāla'a* itdüm. Ve baḥşi i'tiḳādıma muṭābık anda bulmadum. Pes Emīr İḳbāl yolda bulup eyitdi ki: Şeyḥimüz Ḥazret-i Şeyḥ Rukne'd-dīn 'Alā'ü'd-devle Ḳuddise sırruhu Şeyḥ Muḥyi'd-dīn-i 'Arabīnün tevḥīdde bu kelimātın pesend itmezler. Bu du'ā-gü eyitdi ki: Meşāyiḥden her kimi görüp ve işitdüm, bu ma'nī üzere idiler. Ve *Kitāb-ı 'Urvade* buldığımız bu ṭarīk üzre degül. Pes ziyāde mübālağa idtiler ki bu bābda mektüb yazup su'al ile ben eyitdim ki: Mīzāc-ı şerīflerine belki muvāfiḳ gelmeyüp elem çekeler. Ve lākin ḥālā gösterdiler ki mücerred bu sözün nakli cefā ve sitem gösterüp ve teşni' ve taḥṭiye-i küfre irişdürür. Dervīşlik yüzünden ḡarīb nesnedür ki benüm kendüler ile cidden bir şoḥbetüm vāḳı' olmamışdur. Mücerred tekfir eylemeleri lāyık degüldür. Ve yaḳın bileler ki işbu taḥrīre getürdüklerimiz birkaç kelimāt taḥkīk yüzündendür, degüldür ki rencīdelik ve hevā-yı nefsdan. “*Ve fevḳa zī 'ilmin 'alīm.*”⁴⁶⁴ Zāmirimize pūşide buyurulmaya ki her ne nesne ki ḳānūn-ı kitāb ve sünnete mebnī olmaya, bu ṭāyife yanında i'tibārsızdur. Zīrā ṭarīk-i mütāba'ata virürler. Ve bu ma'nānuñ bināsı bu iki āyetde tafşil buyurulmuşdur:

*Senurīhim āyātina fī'l-āfāḳi ve fī enfusihim ḥattā yetebeyyene lehum ennehu'l-ḥaḳḳu evelem yekfī bi-rabbike ennehu 'alā külli şey'in şehīd. Elā innehum fī miryetin lıḳā'i rabbihim elā innehu bi-külli şey'in muḥiṭ.*⁴⁶⁵

Ve ḥaḳk ise üç mertebe ile mürettibdürler:

Mertebe-i nefis: Ve bu ṭāyife-i ehl-i dünya ve etbā'-ı ḥavvāsdırlar. Ve aşḫāb-ı ḥicāb, münkir-i Ḥaḳdurlar. Çün Ḥaḳḳı ve anuñ şıfātını bilmeye. Ḳur'ān-ı 'Azīmü'ş-şānı ve Muḥammedü'l-Muşṭafā şalla'llāhu Te'ālā 'aleyhi ve sellemün ḥadīs-i şerīfede söyleyeler ve anlardan ötüri. Ḥaḳ Sübhānehu ve Te'ālā kelām-ı ḳadīm ve Furḳān-ı 'azīminde buyurur: “*Ḳul*

⁴⁶⁴ Her ilim sahibinin üstünde daha iyi bir bilen vardır. (Kur'an-ı Kerim, 12/76.)

⁴⁶⁵ Kur'an'ın gerçek olduğu kendileri için apaçık belli oluncaya kadar onlara çevrelerinde ve kendilerinde bulunan kanıtlarımızı hep göstereceğiz. Rabbinin her şeye tanıklık etmesi (onlar için) yeterli değil midir? Bilesin ki onlar Rablerinin huzuruna çıkacakları konusunda kuşku içindedirler. Kesinlikle unutulmamalı ki Allah her şeyi kuşatmıştır. (Kur'an-ı Kerim, 41/53-54).

era'eytüm in kâne min 'indi'llāhi şümme kefertüm bihi men edallü [74b] *mimmen hüve fî şikākın ba'id.*"⁴⁶⁶ Ve eger anlardan biri imān getüre, mağfiret bulup düzaḥdan ḥalāş ola.

Mertebe-i şānī: Mertebe-i ḳalḥ ve bu maḳāmuñ ehli ol mertebeden terfī itmiş olalar. Ve 'aḳılları şāfī olup aña irişmişlerdür ki Ḥaḳ Sübhānehu ve Te'ālānuñ āyātı ile istidlāl ideler. Ve tefekkür ile ol āyātdeki ef'āl u taşarrufāt-ı İlāhīdür. Mezāhir-i āfāk u enfüsde ma'rifet-i şıfāt u esmā'-i Ḥaḳқа irişeler. Zīrā ef'āl-i āşār-ı şıfātdur esmā'-i meşādir-i ef'āl. Pes 'İlm u ḳudret ve ḥikmet-i Ḥaḳḳı 'aḳl-ı muşaffā gözi ile şevb-i hevādan göreler. Ve sem' u başar u kelām-ı Ḥaḳḳı 'ayn-ı enfüs-i insānī ve āfāk bu cihāniden girü bulalar. Ve Ḳur'an-ı Kerīm ve anuñ ḥaḳıḳatine mu'terif olalar.

"Ḥattā yetebeyyene lehum ennehu'l-ḥaḳḳu."⁴⁶⁷ "Ve bu ṭā'ife ise ehl-i bürhān olup ve istidlāllerinde ḡalaṭ muḥāldür. Çün nūr-ı ḳuds u ittişāl Ḥazret-i vāḥidiyyete ki maḥall-i tekeşşür-i esmā'dur. Anlaruñ 'aḳılları öyle münevver ola ki başiret ola ve tecelliyāt-ı esmā' ve şıfāt-ı ilāhiyye binā olur. Ve şıfātları, şıfāt-ı Ḥaḳda maḥv ola. Ve ṭā'ife-i evvel gördüklerin bunlar müşāhede ideler. Ve iki kısma daḥı nefs-i nāṭıka, nūr-ı ḳalble müzekkā ola. Lākin zevī'l-'aḳl müteḥallıḳ 'aḥlāḳ-ı İlāhī olur. Ve zevī'l-başirete müteḥaḳḳıḳ aña pes bed-ḥulḳı anlardan muḥāl olup ve cümlesin kendü merātibinde ma'zūr ṭutmaḳ gerekdür. *Ve nercū en yekūne minhum.*"⁴⁶⁸

Mertebe-i şālişe: Rūḥdur. Ve bu maḳāmuñ ehli, mertebe-i tecellī-i şıfātdan giçüp maḳām-ı müşāhedeye irişmiş olalar. Ve şuhūd-ı cem'-i eḥadiyyet bulup ve ḥafiden daḥı giçüp ve ḥucub-ı tecelliyāt-ı esmā' ve şıfāt ve keşret-i ta'ayyünātdan fāriḡdürler. Ve Ḥazret-i Eḥadiyyetde anlaruñ ḥālī *"Evelem yekfī bi-rabbike ennehu 'alā külli şey'in şehīd."*⁴⁶⁹ Ve bu ṭāyife; ḥalḳı, āyīne-i Ḥaḳ görürler. Ve yā Ḥaḳḳı, āyīne-i ḥalḳ ve bundan yukāru istihlākdür. 'Ayn-ı eḥadiyyet-i zātdur. Ve maḥcūbān-ı muṭlaḳa buyurur: *"Elā innehum fī miryetin min liḳā'i rabbihim."*⁴⁷⁰ Ve ḳalmışlar tecelliyāt-ı esmā' vü şıfāt-ı maḳāmında. Egerçi yaḳın sebebi ile şekden ḥalāş olmuşdurlar. Ammā liḳā'-i 'ale'd-devām ve ma'nā-yı *"Küllü men 'aleyhā fān ve yebḳā vechu rabbike zū'l-celāli ve'l-ikrām"*⁴⁷¹ a ḳaşırdurlar. Ve muḥtāc-ı tenbīhe *"Elā*

⁴⁶⁶ De ki: İnkār ettiğiniz Kur'an, gerçekten Allah'tan ise hâlinizin ne olacağını hiç düşündünüz mü? Doğrudan ayrılıp uzaklaşandan daha sapık kim olabilir? (Kur'an-ı Kerim, 41/52).

⁴⁶⁷ Onun (Kur'an'ı) hak olduğu tebeyyün etsin (açıkça belli olsun) diye... (Kur'an-ı Kerim, 41/53).

⁴⁶⁸ Ve umarız ki onlardan olur.

⁴⁶⁹ Rabbinin her şeye şahit olması onlara yetmiyor mu? (Kur'an-ı Kerim, 41/53).

⁴⁷⁰ Bilesin ki onlar Rablerinin huzuruna çıkacakları konusunda kuşku içindedirler. (Kur'an-ı Kerim, 41/54).

⁴⁷¹ Yer üzerinde bulunan her canlı yok olacaktır. Ancak azamet ve ikram sahibi Rabbinin zatı baki kalacaktır. (Kur'an-ı Kerim, 55/26-27).

*innehü bi külli şey'in muḥiṭ*⁴⁷² dirler ve bu ḥaḳīkatüñ şuhûdı ile “*Hüve külli şey'in hâlikun illā vecheh*.”⁴⁷³ ma'nā ile ṭāyife-i aḥīrden ğayrı [75a] zafer bulmamışdır. Ve bu ḥazretde “*Hüve'l-evvelu ve'l-âḥiru ve'z-zāhiru ve'l-bāṭinu*.”⁴⁷⁴ 'ayāndur. Ve küllide müte'ayyināt ve vech-i Ḥaḳ meşhûd ve vücûh-ı esmā'ıyyede anuñ ta'ayyünâtı tenezzüh “*Fe-eynemā tevellū fe-şemme vechu'llāhi*.”⁴⁷⁵ muḥaḳḳıḳleri olmışdır.

نظم⁴⁷⁶

گر ز خورشید بوم بی نیروست
از پی ضعف خود نه از پی اوست

İmdi bu ihāṭadan ma'lûm olur ki Ḥaḳ Sübhānehu ve Te'ālā cümle ta'ayyünâtdan münezzehdür. Ve anuñ ta'yini, kendü 'ayn-i zâtına ve anuñ eḥadiyyeti, eḥadiyyet-i 'adedi degüldür tā āña şānī ola. Nice ki Senāyī dimişdür:

رباعی⁴⁷⁷

احدست و شمار از و معزول
صمدست و نیاز از و محذول
آن احد نی که عقل داند و فهم
و آن صمد نی که حس شناسد و وهم

Zirā ḥiss u 'aql ve fehmi u vehm cümle müte'ayyinâtdurlar. Ve hergiz müte'ayyin, ğayrı müte'ayyine muḥiṭ olmaz.

شعر⁴⁷⁸

الله اكبر ان تقيد الحى
بتعين فيكون اول و آخره

واحد لا غيره ثابته و لا
موجود ثمة فهو غير متكاثر

هو اول هو آخر هو ظاهر
هو باطن كل و لم يتكاثر

⁴⁷² Kesinlikle unutulmamalı ki Allah her şeyi kuşatmıştır. (Kur'an-ı Kerim, 41/54).

⁴⁷³ O'nun varlığından başka her şey yok olacaktır. (Kur'an-ı Kerim, 28/88).

⁴⁷⁴ O her şeyden öncedir, kendisinden sonraya hiçbir şeyin kalmayacağı sondur, varlığı âşikardır, gerçek mahiyeti insan için gizlidir. (Kur'an-ı Kerim, 57/3).

⁴⁷⁵ Nereye dönerseniz Allah'ın yüzü işte oradadır. (Kur'an-ı Kerim, 2/115).

⁴⁷⁶ Eğer baykuş güneş karşısında güçsüz kalıyorsa bu onun kendi zayıflığındandır, güneşten kaynaklanan bir eksiklikten değil.

⁴⁷⁷ O, birdir, sayının O'nun hakkında geçerliliği yoktur. O, Samed'dir; ihtiyaç O'na nispet edilemez. O öyle bir “Ehad”dır ki akıl ve idrak O'nu bilemez; öyle bir “Samed”dir ki duyular ve vehim O'nu tanıyamaz.

⁴⁷⁸ Allah, diri olan hiçbir varlığın O'nu belirli bir taayyünle kayıt altına alıp O'nu bir başlangıç ve son hâline getiremeyeceği kadar yücedir. O tektir; O'ndan başka O'na ikinci olabilecek hiçbir varlık yoktur; o makamda O'ndan başka mevcut bulunmadığı için çoğalma da söz konusu değildir. O, her şeyin evveli, âhiri, zâhiri ve bâtınıdır; fakat bütün bunlara rağmen çokluk hâline gelmiş değildir.

Pes her kimüñ bu mertebesi ola, Haḡ Subḡānehu ve Te‘ālā anı merātib-i ta‘ayyünātdan mücerred idüp kayd-ı ‘uḡūlden çıkara. Ve keşf ü şuhūd ile ol ihāta irişe. Ve illā ḡucub-ı celālde ḡala. Ve Sākī-i Kevşer Emīrū’l-Mü’mīnīn ‘Alī raḡıya’llāhu ‘anh ve kerrama’llāhu vechehū kelāmında gelmişdür ki: *El-ḡaḡīkatü keşfü sübeḡātī’l-celālī min ḡayrı işāretin*.⁴⁷⁹ Zīrā eger işāret-i ḡissī yā ‘aḡlī tecellī-i cemāl vaktinde muṡlak ḡala; ‘ayn-ı ta‘ayyün zāḡir olup ve cemāl-i ‘ayn ü celāl ola ve şuhūd-ı nefis ihticāb. *Sübhāne men lā ya‘rifuhu illā ḡüve vaḡdehu*.⁴⁸⁰

Ve inşāf oldur ki bu ma’nī nefyi içün her baḡş ki ‘Urvāde buyurmuşdur ve anuñ delāilī nehc-i müstaḡīm ve ṡarīḡ-i bürḡān üzere degüldür. Bu yüzden ol dānişmendler ki ma‘ḡlāt bilürler, pesend itmezler. Ve Hıḡr-ı ser-şikeste vaşfını buyurmuşdur ki Şeyḡū’l-islām Mevlānā Nizāme’d-dīn-i Hirevī sellemehu’llāhudan su’āl itdüm. Buyurdı ki: Bu Hıḡr, Türkmāndur. Ve bīḡāre ḡāl-i Hıḡr-ı tercümānı su’āl idersiz çünki cüvānlıkı evvelinde faẓliyyāt u şer‘iyyāt baḡşinden fāriḡ olmuşdı. Ve ol baḡışlerin ve uşūl-ı fıḡḡ ve uşūl-ı kelām baḡışlerinde ḡiḡbir feth itmedi. Taşavvur olundı ki baḡş-i ma‘ḡlāt ve ‘ilm-i İlāḡī ve aña mevḡūf olanlardan ḡalḡa bildirdi. Bu teredüdlər ḡalāş itdi. Onca müddet taḡşīline şarf olunup istiḡzārı bir yere irişdi ki andan eyü şüret baḡlamaya ve ol miḡdār vaḡşet ve izṡırāb ve ictināb andan ḡāşıl olmuşdur ki ḡarār olmaz. Pes ma‘lūm oldı ki ma‘rifet-i maṡlūb ṡavr-ı ‘aḡldan ber-terdür. Zīrā ol ‘ulūmda ḡükemā her ne ḡadar [75b] teşbīhden şuver-i ecrāma ḡalāş bulmuşlar teşbīhde ervāḡa düşmüşler ol vakte deḡin ki şoḡbet-i mutaşavvıfa ve erbāb-ı riyāzet ve mücāhede ihtiyār olunup tevḡīḡ-i Haḡ, dest-gīr oldı.

Ve ibtidā bu kelimāt Mevlānā Nüre’d-dīn Naṡnazī ḡuddise sırruhu şoḡbetine irişüp ve anuñ şoḡbetinden hemān bu ma’nī-i tevḡīd buldı. Ve *Füṡūṡı* ve *Keşf-i Şeyḡ* Yūsuf Hemedānīyi ziyāde pesend iderdi. Ve andan şoñra Mevlānā Şemse’d-dīn Kīşīye yitişdüm. Zīrā Mevlānā Nüre’d-dīn ḡazretlerinden işitmişdüm ki fi-zamānına ṡarīḡ-i ma‘rifetde aḡrānı yokdur. Ve rubā‘i anuñdur:

رباعی⁴⁸¹

هر نقش که بر تختۀ هستی پیداست
آن صورتِ آن کس است کان نقش آراست
دریای کهن چو برزند موج نو
موجش خوانند و در حقیقت دریاست

⁴⁷⁹ Hakikat, Haḡ’ın celāl nurlarının, herhangi bir işarete/delile gerek olmadan açığa çıkmasıdır.

⁴⁸⁰ Kendisi’ni ancak yine Kendisi’nin bildiḡi Allah her türlü noksanlıktan münezzehtir.

⁴⁸¹ Varlık tahtasında görünen her şekil, o nakşı işleyenin sûretidir. Kadim deniz yeni bir dalga kabarttığında ona “dalga” derler; oysa hakikatte denizin kendisinden başka bir şey değildir.

Ve tevḥīdde hemān bu ma'nīyi beyān idüp dir idi ki: Nice erba'in ve daḥı riyāzatlardan soñra baña bu ma'nī keşf oldu. Ve ol eyyāmlarda Şīrāzda bir kimesne yok idi ki bu ma'nī anuñ ile müzākere olına. Ve Şeyḥ Ziyā'e'd-dīn Ebu'l-Ḥasenüñ daḥı bu ma'nādan ḥaberi yok idi. Ve ben andan ḥayretde idüm. Tā ki *Füzûş* elüme girüp müṭāla'a itdüm. Ol ma'nāyı bulup şükr itdüm ki bu ma'nā ṭarīk-i mevcūd imiş. Ve kibār aña irişüp bulmuşlar.

Ve buncılayın daḥı Mevlānā Nüre'd-dīn Ebr-kūhī ve Şeyḥ Şadre'd-dīn Rūzbihān-ı Baklī ve Şeyḥ Zāhīrū'd-dīn Büzğāş ve Mevlānā Aşile'd-dīn ve Şeyḥ Nāşire'd-dīn ve Kuṭbe'd-dīn Ebnā-i Ziyā'e'd-dīn Ebu'l-Ḥasan ve bunlardan ğayrı nice kibār şöḥbetlerine irişdüm. Cümlesi bu ma'nāda müttefik idiler. Ve hiçbiri birine muḥālif degüller idiler. Ve ḥālā bir kimesne kıvli ile anuñ ḥilāfın qabūl itmek olmaz. 'Ale'l-ḥuşuş ki kendüm bu maḳāma irişememişdüm. Henüz gönüm qarār tutmazdı. Ve Şeyḥü'l-islām Mevlānā Nüre'd-dīn Naṭnazī vefāt itdükden soñra gönüm qarār idecek bir mürşid istedüm, bulmadum. Yidi ay şenliksiz şahrālara düşüp ve kıllet-i it'am ile ḥalvet ve riyāzat çekdüm. Tā bu ma'nī baña fetḥ oldu. Ve gönüm qarār tutup itmīnān ḥāşıl itdi. *Ve'l-ḥamdü li'llāhi 'alā zālik*.⁴⁸² Ve egerçi Ḥaḳ Sübhānehu ve Te'ālā Ḥazretleri buyurdi ki: "*Felā tuzekkū enfusikum*"⁴⁸³ Ve lākin yine buyurdi: "*Ve emmā bi-ni'meti rabbike feḥaddis*"⁴⁸⁴

Andan soñra Bağdādda Şeyḥ Nüre'd-dīn-i 'Abdu'r-raḥmān Esferānī Ḳuddise sırruhu şöḥbetine irişdüm. İnşāf idüp buyurdi ki: Ḥaḳ Sübhānehu ve Te'ālā baña 'ilm-i ta'bīr-i veḳāyi' ve te'vīl-i menāmātı bağışlamışdur. Bundan ziyāde daḥı bir maḳāma irişmemişem. Ve mücerred [76a] ol baḥşları ile ki ṭarīk-ı ma'ḳul ve nehc-i müstaḳīm üzere degüldür. Bu şuhūda gelen ma'nāyı terk itmek olmaz.

Ve Şeyḥ 'Abdu'llāh Enşārī Ḳuddise sırruhu sözi daḥı cümle budur. Ve āḥir cümle maḳāmların üçüncü derecede tevḥīd şarfe⁴⁸⁵ irişdürmüşdür. Ve Şeyḥ Şehābe'd-dīn Sühreverdī kelimātında birkaç yerde taşriḥ buyurmuşdur. Nice ki imām-ı Muḥaḳḳıḳ Ca'fer Şādıḳ raḳıya'llāhu 'anh kelimātınuñ şerḥinde varır olmuşdur ki: *İnnī ukerriru āyeten ḥattā esme'e min kā'ilihā*.⁴⁸⁶ Buyurdi ki: Ol lisānını bu ma'nīde şecere-i Mūsā gibi buldi ki: "*İnnī ena'llāh*".⁴⁸⁷ şadāsın andan işitdi. Eger müte'ayyen olaydı iki şüretde nice zuhūr bulur idi. Ve Ḳur'an-ı

⁴⁸² Bundan dolayı Allah'a hamdolsun.

⁴⁸³ Kendinizi temize çıkarmayın. (Kur'an-ı Kerim, 53/32).

⁴⁸⁴ Rabbinin nimetine gelince; işte onu anlat. (Kur'an-ı Kerim, 93/11).

⁴⁸⁵ Bir yıldızın adıdır.

⁴⁸⁶ Şüphesiz ben bir ayeti o kadar tekrar ederim ki tâ onu kailinden (nakledenden) işitirim.

⁴⁸⁷ Şüphesiz ben, evet ben alemlerin Rabbi olan Allah'ım! (Kur'an-ı Kerim, 28/30).

Mecîdde “*Ve hüve’llezî fi’s-semâ’i ilâhun ve fi’l-arzı ilâhun.*”⁴⁸⁸ Nice ra’s u şâdık olup ve ol hadîs-i Resûlu’llâh şalla’llâhu ‘aleyhi ve sellem ki “*Lev delle eḥadukum ḥableten le-hebeṭe ‘ale’llâh.*”⁴⁸⁹ Nice rāst gelür idi. Ve her kimüñ ile ki ‘āleme akrebdür ḥablu’l-verîdden kaçan olurdu. Âḥir bu ma’nāya nazar itmek gerek ki naşş-ı Qur’ānda “*ṣāliṣu seleṣetün.*”⁴⁹⁰ küfrdür ki “*Leḳad kefere’llezîne ḳālū inne’llāhe ṣāliṣu selāṣetün.*”⁴⁹¹

Rābi’-i seleṣe Şırf-ı imāndur ve tevḥîd[dür]. “*Mā yekūnu min necvā selāṣetin illā hüve rābi’uhum.*”⁴⁹² Zîrā eger ṣāliṣu seleṣe olaydı, müte’ayyin olurdu ve anlardan biri [olurdu]. Ammā rābi’u seleṣe oldur ki kendü Bārîlik vücûdı ki ḥükm-i “*Ve lâ ednā min zālîke ve lâ ekṣere illā hüve me’ahum.*”⁴⁹³ “ile sâni-i vâhid ve ṣāliṣ-i işneyn ve rābi’-i seleṣe ve ḥāmis-i erba’a ve sâdis-i ḥamsedür. Buyurmuşdur ki: *Hüve me’a külli şey’in lâ bi-muḳārenetin ve ğayri külli şey’in ve lâ bi-müzāyeletin.*”⁴⁹⁴

Ve bu ḥāḳîr ol zamân ki Ḥ’âce-i Cihân ile şoḥbet iderdüm. Her ne deñlü ta’n ururlar idi. Ba’zılar Ḥaḳḳ-ı ‘alîmdür ol sebepten idi ki anuñ isti’dādında ma’nî “*Yekādu zeytuhā yuẓî’u ve lev lem temseshu nārun*”⁴⁹⁵ bulup ve aña daḥı küllî i’timādum var idi ki ol muḥālîfler sözi ile Ḥaḳdan dönmezdi, diyü du’ā-gü daḥı eger ‘ayān bulmayup ve bu ma’nîde nice ‘ālî sözler mutevāfık ve müṭābık bulmaya idüm. Bu beyānı mükerrer itmeyüp ve bu ma’nîye delāyil-i keşîre getürmezdim. Nice ki *Şerh-i Füṣṣuṣuñ* evvelinde beyān olmışdur. Tā evvel muḥaḳḳıḳ dānişmendler ki aşḥāb-ı fūhūm zekîdürler. Sizüñ ile takrîr ideler. Ve Taṭvil u imlādan ihtirāz itdüm. *Ve men lem yuṣaddıḳi’l-cümlete hāne ‘aleyhi en lâ-yuṣaddıḳa’t-taṣṣîl.*”⁴⁹⁶ Ḥaḳ Te’ālā dostları cemālî tarafına hidāyet kerāmet eyleye. *Ve innā [76b] ev iyyākum le’alā hüden ev fi ḍalālîn mübîn*⁴⁹⁷ *va’llāhu muvaffıḳu ve’l-mu’înu.*⁴⁹⁸

⁴⁸⁸ O, gökte de ilah olandır, yerde de ilah olandır. (Kur’an-ı Kerim, 43/84).

⁴⁸⁹ Sizden biriniz bir ip sarkıtsa (o ip) Allah’a inerdi.

⁴⁹⁰ Üçün üçüncüsü

⁴⁹¹ Andolsun, “Allah, üçün üçüncüsüdür” diyenler kafir oldu. (Kur’an-ı Kerim, 5/73).

⁴⁹² Üç kişi gizlice konuşmaz ki dördüncüleri O (Allah) olmasın. (Kur’an-ı Kerim, 58/7).

⁴⁹³ Bundan daha az yahut daha çok da olsalar, nerede olurlarsa olsunlar, O mutlaka onlarla beraberdir. (Kur’an-ı Kerim, 58/7).

⁴⁹⁴ O (Allah), her şeyle beraberdir ama bitişiklik yoluyla değil. Her şeyden başkadır ama ayrılık ve uzaklık yoluyla değil.

⁴⁹⁵ Bu ağacın yağı, ateş dokunmasa bile neredeyse aydınlatacak (kadar berrak)tır. (Kur’an-ı Kerim, 24/35).

⁴⁹⁶ Bir şeyin özetini anlamayan ayrıntısını hiç anlamaz.

⁴⁹⁷ “Öyleyse doğru yolda veya apaçık bir sapıklıkta olan ya biziz ya sizsiniz.” (Kur’an-ı Kerim, 34/24).

⁴⁹⁸ Ve Allah (her işte) başarıya ulaştıran ve yardım edendir.

Cevāb-ı mektūbdur ki Şeyh Rükne'd-dīn-i 'Alā'ü'd-devle Kaddesa'llāhu Te'ālā sırrahu Zahrine yazup göndermişdür Kāşāne: “*Quli'llāhu şümme zerhum...*”⁴⁹⁹ el-āyet. Dīn uluları ve tarīk-ı yakīn yolcuları ittifāk ile dimişlerdür ki: Cenāb-ı kibriyā-yı ma'rifetden ber-h'ürdārlik ol kimse bulur ki loğmasın tayyib u pāk ve lehce-i kelāmın şıdk u şāf itmeni şī'ār ve dişār eyleye. Kaçan ki bu ikisi ola mefkūd. Pes bu tāmāt u türrehātdan nedür maqşūd? Şeyh Nure'd-dīn 'Abdu'r-rahmān İsfērānī Kuddise sırruhudan rivāyet iderler ki: Otuz iki sene miqdārı şeref-i şohbeti ile müşerref oldum. Hergiz bu ma'nā anuñ lisānlarından cāri olduğun işitmedüm. Belki İbnü'l-'Arabī Hazretlerinüñ taşnīfātlarınıñ muṭāla'asın men' buyururlar idi. Ol ḥadde degin ki kaçan işitdi, Mevlānā Nüre'd-dīn-i Hākīm ve Mevlānā Bedre'd-dīn ba'zı talebeye *Füşūş*dan ders virirler idi. Gice ile anda varup ol nüshayı ellerinden alup pāre pāre itdi. Ve men'-i payende-i 'azīm te'kidler itdi. Ve dahı ol nesne ki ferzend-i 'azīzüm şāḥib-kırān-ı a'zam ide *Allāhu bi-cündi't-tevfīk ve eḳarre ḳalbihi bi-tevli't-taḥḳīk*⁵⁰⁰ ḥavāle itmişdi. Lisān-ı mübāreklerinden giçdi ki ben bu i'tikād ve ma'ārifden bīzārem ey 'azīz! Eyyām-ı vahdetümde vefk-ı işāretle *Kitāb-ı Fütūḥāh* muḥaşşā iderdüm. Bu tesbīḥe irişdüm ki buyurmuşdur: “*Sübḥāne men ezhare'l-eşyā'e ve hüve 'aynuhā.*”⁵⁰¹ Ben yazdum ki: *İnne'llāhe lā-yestahyī mine'l-ḥaḳḳi eyyuhā'l-musebbiḥu lev semī'te min eḥadin ennehu yeḳūlu faḍaletu's-şeyḥi 'ayni vücdi's-şeyḥi lā tusāmihuhu elbettehe bel taḡḍabu 'aleyhi fe-keyfe yesūgu li-'āḳılın en yensube ile'llāhi hāzā le-hezeyāni tub ile'llāhi tevbeten naşūḥan li-tencū min hāzihi'l-varṭati el-va'ireti'lleti yestenkifu minhe'd-dehriyyüne ve't-ṭabī'ıyyüne ve'l-yūnāniyyüne ve's-şekmāniyyüne ve's-selāmu 'alā meni't-tebe'a'l-hüdā.*”⁵⁰²

Cüneyd Hazretlerinden su'āl itdiler ki: “*Mā nihāyetü hāzā'l-emr.*”⁵⁰³ Kāle: “Er-rücū'u ile'l-bidāyeti.”⁵⁰⁴

Ey 'azīz! Bidāyet ve vasat maḳām-ı tevḥidde ḥaşşa ḥilāl-i semā'dur. Bu mişāl-i rubā'iler ḳavvāllere çok virmişem. Ve ol zevkde ḳalmışdum. Biri budur ki:

⁴⁹⁹ (Ey Muhammed!) Allah (indirdi) de, sonra bırak onları... (Kur'an-ı Kerim, 6/91).

⁵⁰⁰ Allah, onu tevfiḳ ordusuyla desteklesin ve kalbini hakikatin yönlendirmesiyle sâbit kılsın.

⁵⁰¹ Varlıkları ortaya çıkaran o Zât'ı tesbih ederim; hâlbuki O, varlıkların bizzat kendisidir.

⁵⁰² Ey tesbih eden kimse! Allah, hakkı söylemekten (hakikati açıklamaktan) hayâ etmez.

Eğer bir kimseden “Şeyhin fazileti, şeyhin varlığının ta kendisidir” dediğini duysan ona asla müsamaha göstermez, bilakis ona öfkelenirdin. Peki böylesi bir hezeyanı Allah'a isnat etmek akıl sahibi bir kimseye nasıl yakışır, nasıl caiz olur? Bu hezeyandan dolayı Allah'a içten (nasûh) bir tevbe ile tevbe et ki dehrîlerin, tabiatçıların, Yunan filozoflarının ve Şekmâniyye mensuplarının bile çekinip tiksindiği şu sarp ve tehlikeli çıkmazdan kurtulasın. Hidayete uyanlara selâm olsun.

⁵⁰³ Bu emrin nihayeti nedir?

⁵⁰⁴ Yine evveline rücû etmektir.

رباعی 505

این من نه منم اگر منی هست تویی
ور در بر من پیرهنی هست تویی
در راه غمت نه تن بمن ماند نه جان
ور زانکه مرا جان و تنی هست تویی

Ve ol maḳāmda ki küfr ḫulūl görünür ve ittiḥād tevḫīd müşāhede iderdüm. Bunu didüm:

شعر [77a]

انا من اهوى و من اهوى انا⁵⁰⁶
ليس فى المرأة شىء غيرنا

قد سهى المنشد اذ انشده
نحن روحان حللنا بدنا

اثبت الشركة شرکا واضحا
كل من فرق فرقا بيننا

لا اناديه و لا اذكره
ان ذكرى و ندائى يا انا

Şeyḫ Nüre'd-dīn 'Abdu'r-raḥmāni'l-Mısrī Raḥmetu'llāh

Kibārdan olup 'aşrında ṭālibler kıblesi ve Mısır diyārında terbiyyet ü irşāda meşḡūl idi. İbtidā Şeyḫ Cemāle'd-dīn Yusūf Gūrānī ḫidmetinde tekmīl-i ma'ārif idüp irşāda ruḫṣat vermişdür.

Şeyḫ Zeyne'd-dīn-i Ebū Bekr el-Ḥ'āfi Ḳuddise sırruhu

Ḥazret-i Ḥ'āce Muḥammed Pārsā Ḳuddise sırruhu ba'zı mektūblarında bunuñ elḳābın böyle yazar idi ki: *Zū'l-'ilmi'n-nāfi'i ve'l-'ilmi'r-rāfi' melāzū'l-cumhūri şifā'u's-şudūri şafvetu'l-'ulemā'i ve'l-'urefā'i rāfi'u a'lāmi's-sünneti ḳāmi'u eḏālili'l-bid'ati nāhicu münāhici'l-ḫaḳīḳati sāliku mesāliki's-şerī'ati ve't-ṭarīḳati'd-dā'i ile'llāhi sübhānehu 'alā ṭarīḳi'l-yakīn seyyidunā ve mevlānā zeynu'd-dīnu'l-milleti ve'd-dīn.*⁵⁰⁷

⁵⁰⁵ Artık bu “ben” dediğim ben değilim, eğer bende bir benlik varsa o da sensindir. Senin uğrunda bende ne beden kaldı ne can; buna rağmen bende bir beden ve candan söz edilecekse o da sensindir.

⁵⁰⁶ Ben sevdiğimim, sevdiğim de benim; aynada bizden başka hiçbir şey yoktur. “Biz iki ruhuş bir bedene yerleştik.” diyen o okuyucu gaflet etmiştir çünkü böylece arada bir ortaklık yani açık bir ikilik (şirk) kabul etmiş olur. Aramıza bir ayırım koyan herkes, bizi birbirinden ayırmış sayılır. Ben onu ne ayrı bir varlık olarak çağırıyorum ne de anarım zira benim zikrim ve nida edişim hep “ey ben!” diyedir.

⁵⁰⁷ Faydalı ve yüce ilim sahibi, halkın sığınağı, gönüllerin şifası, ulemā ve âriflerin özü; sünnetin bayraklarını yücelten, bidat sapıklıklarını bastıran, hakikatin yollarını izleyen, şeriat ve tarikat yollarında yürüyen, yakīn yoluyla Allah'a davet eden, efendimiz ve seyyidimiz, millet ve dinin zîneti.

‘Ulüm-ı zāhirī vü bātında cāmi’ idi. Ve nisbet-i tarikatde Şeyh Nüre’d-dîn ‘Abdu’r-raḥmān Mıṣriyyedür. Kendü naql ider ki: Mıṣırdan Bağdāda geldigümde ol ṭākye ki Şeyh ‘Abdu’r-raḥmān baña virmişdi. Nice büyüklerün başına girüp çıkup ba‘de baña müyesser olmuşdı. Benümle ittifākā bir tāt-ı Geylānī ile şoḥbet u mülākāt itdigümde ol ṭākye benden isteyüp ben dahı dervīşlik resmini üzre virdüm. Gicesi vāḳı‘amda gördüm ki ol ṭākye qarşumda istiğāşe ider ve ol kitāblaruñ ki başlarına girüp çıkmışdı. Bir bir ‘add iderdi ki benüm refiḳlerüm ve künyeler fülān ve fülān idiler. Hālā beni bir mest u maḥmūre virdük ki şurb-ı ḥamra meşğöldür. İrtesi dostlardan birisi ile anuñ ṭalebine çıkdığımızda işitdük ki ḥarābatdadur. Ve şurb-ı ḥamra meşğöldür. Anda vardığımızda didiler ki fülān yirdedür. Ol maḥalle vardum. Gördüm ki mest düşmüş ve ṭākye başında. Refiḳum baña iyitdi ki: Sen taşrada ṭur, varup ṭākye [y]i getüreyim. Ben dahı taşra çıkdum. Ol varup ṭākye [y]i alup ve ḳapısı üzerine bağladı. Ve gelüp ṭākye [y]i baña virdi.

Ve dirler ki Şeyh-i mezbūruñ nihāyet-i ‘ömrinde vārid-i ‘aynī irişüp üç gün gicesiyle kendüden ġāyib olup ḳaçan ki kendüye geldi. Bir sene ḳarīb ḥāmuş olup tekellüm itmezdi. Kendü mürīdlerinden Dervīş Aḥmed Semerḳandī şāḥib-i riyāzāt ve şūfiyyūn kelāmın çok görmüş kimesne idi. Ve minber üzre ḥalkā beyān iderdi.

Ve *Füṣṣuṣuñ* [77b] āḥirinde kendü eliyle yazmışdur ki: Ḥazret-i Resūlu’llāḥ şalla’llāhu ‘aleyhi ve sellem *Füṣṣu’l-Ḥıḳem* dersin baña işāret buyurup Dervīşābādda idüm ki ol Ḥazreti görüp didüm ki: Yā Resūllu’llāḥ! *Mā teḳūlü fī fir‘avn?*⁵⁰⁸ Ḥazret-i şalla’llāhu ‘aleyhi ve sellem buyurdi ki: *Ḳul: kemā ketebe,*⁵⁰⁹ *şümme ḳulte yā Resūlu’llāḥ! Mā teḳūlü fī’l-vücūd.*⁵¹⁰ *Kāle şalla’llāhu ‘aleyhi ve sellem: Emā terāhu yeḳūlu’l-vücūdi fī’l-ḳadīmi ḳıdemun ve fī’l-ḥādīşi ḥādīşun.*⁵¹¹

Fevt-i Şeyh Raḥmetu’llāhi ‘aleyh sene şemān ve şelāşīn ve şemān-mi’e.

Emīr Ḳıvāme’d-dīn Sincānī Kuddise sırruhu

Mecālīse ma‘ārif söyleyüp ve dir idi ki: Mūsā ‘aleyhi’s-selām baña bir kāse şerbet virdigünden bu mütekellimlik bende zāḥir oldı. Ve *Cünūnu’l-Mecānīn*- nām bir kitāb taşnīf idüp ve eş‘ār-ı keşīresi dahı var.

⁵⁰⁸ Firavun hakkında ne dersin?

⁵⁰⁹ (Muhyiddin Arabi’nin) yazdığı gibi.

⁵¹⁰ Sonra Ya Rasulallah! (Firavun’un) vücudu hakkında ne dersin?

⁵¹¹ Muhyiddin Arabi’yi görmez misin ki vücūd, kadīimde kadīmdir ve ḥādīse ḥādīsidir, der.

Ḥazret-i Monla Celāle'd-dīn Rūmīnūñ nice ebyātına cevāb diyüp Mevlānā Şeyhī Kūhistānī tārīḥ itmışdır:

رباعی⁵¹²

امیر تارك سالك قوام ملت و دين
كه در طريق طلب مثل شاه ادهم بود

بسال هفت صد و سی و چهار میلادش
بسرخ روزه و آغاز عید عالم بود

شب مفارقتش بر شهر هشت صد و بیست
بر اقتضای قضا پنج شب مقدم بود

Ḥāce Şemse'd-dīn Muḥammed el-Kūsī el-Cāmī Ḳaddesa'llāhu sırrahu'l-'azīz

Şeyḥü'l-İslām Aḥmed el-Cāmī en-Nāmīkī evlād u insānīdendür. Şeyḥ Ebū Sa'īd Ebu'l-Ḥayrdan kalan hırқа'an'ane ile buña irişmişdir. Ve ol hırқанuñ beḳası Ḥazret-i şalla'llāhu 'aleyhi ve sellemūñ gömlegi pāre-i mübārekindendür. 'Ulūm-ı zāhir ve bātında cāmī' idi. Tuvuffiye Raḥmetu'llāhi 'aleyh. Fī sene şelās u sittin ve şemān-mi'e-yi hicrāt.

Mevlānā Zeyne'd-dīn Ebū Bekr Tāybādī Ḳaddesa'llāhu sırrahu'l-'azīz

'Ulūm-ı zāhirde Mevlānā Nizāme'd-dīn Hirevī şākirdidür. Ve Üveysī idi. Ve Şeyḥü'l-İslām Mevlānā Aḥmedü'n-Nāmīkī rūḥāniyyetinden terbiyyet bulup tevbe-i şerīflerinde çok mülāzemet itmışdır.

Ṭūsda mezārlar ziyāretinde iken Şeyḥ Ebū Naşr Serrācuñ mezārında bir gice rü'yāsında Ḥazret-i Resūlu'llāh şalla'llāhu 'aleyhi ve sellemi görüp buyurmuş ki: Yarın bir 'uryān dervīşe rāst gelürsen kendüye ta'zīm idüp ihtirām eyle. Lākin secde itmek irtesi Ṭūsa girdigünde Baba Maḥmūd Ṭūsī ki mecāziden idi rāst gelüp gördüm ki Ḥazret-i şalla'llāhu 'aleyhi ve sellemūñ buyurduğu kimsedür. Kaçan ki Mevlānāyı gördi kendüsin yire bırağup kendüsin başına çekdi. Mevlānā yanına varup bir mikdār başı üzre тұrup ba'dehu Baba Maḥmūd ayağın uzadup ve ḳalkup kendü kendüye eydür ki: Ey edepsiz! Ol kimesneye [78a] ta'zīm itmez misin ki dün gice Şeyḥ Ebū Naşr Serrācuñ mezārında Ḥazret-i şalla'llāhu Te'ālā 'aleyhi ve sellem ile mülāḳāt idüp seni nişān virmişdi. Ve melā'ike kendüden ḥayā iderler. Mevlānā selām idüp

⁵¹² Dünyayı terk etmiş, seyr ü sülūk yoluna girmiş, millet ve dinin direği olan bu emir, talep yolunda Şah-ı Edhem'e benzerdi. Doğumu 734 yılında, oruç gününün sonuna ve bayramın başlangıcına rastlamıştı. Ayrılış gecesi ise 820 yılı içinde, ilāhî kaderin gereği olarak (takdir edilen vakitten) beş gece önce vuku buldu.

cevāb virdi. Ve eyitdi ki: Yüri Rūm diyārına var ki evliyāları saña muntazırdurlar, diyü cevāb virdi. Mevlānānuñ vefātı içün Melik ‘İmāde’-d-dīn bu tāriḥ itmışdür:

تاریخ⁵¹³

سنه احدى و تسعين بود تاریخ
گذشته هفتصد از سلخ محرم

شده نصف النهار از پنجشنبه
که روح پاک مولانای اعظم

سوی خلد برین رفت و ملایک
همه گفتند از جان خیر مقدم

Mevlānā Celāle’-d-dīn Maḥmūd Zāhid Mürğābī Raḥmetu’llāhi Te’ālā ‘aleyh

‘Ulūm-ı zāhirde Mevlānā Nizāme’-d-dīn Hirevī şākirdidür. Taḳvā u vera’da teḳayyudī bir mertebe idi ki kendü zirā’atun nez’ iden ādem, öküzlerin vaḳf toprakda bir kerre ot yedürdigün istima’ itmekle ol zirā’ati ḳabūl itmeyüp maḥsūlini fuḳarāya bezl eyledi. Raḥmetu’llāhi Te’ālā ‘aleyh.

Mevlānā Cemāle’-d-dīn Ebū Yezīd Pūrānī Raḥmetu’llāhi Te’ālā ‘aleyh

‘Ulūm-ı şer’iyye mütāba‘at ve sūnnet Ḥabīb-i ekrem şalla’llāhu Te’ālā ‘aleyhi ve sellem ri‘āyet üzere idigünden maḳām-ı i‘lāma irişüp va‘z u naşīḥati ḥalka eşer iderdi. Ve her gün kendüye kaç müsāfir gelecekdür bilür idi. Ve ṭa‘āmların mühibbā ider idi, ṭa‘ām içün intizār çekmeyeler.

Bir gice mescide ḥatm-i Ḳur’ān olur idi. Türklerden birisi bir ṭabaḳ ḳavurma getürüp ve baña ḳısmet itdürdi ki ḥelāl malımdandır, bir miḳdār ekl eyleñüz. Ben daḥı bir pāre andan ekl itdigüm gibi daḥı ol ḥāl bende ḳalmadı.

Mevlānā Zāhīrū’-d-dīn Ḥalvetī Ḳaddesa’llāhu sırrahu’l-‘azīz

‘Ulūm-ı zāhir u bātında cāmi’ ve ḳır’āt-ı seb‘a ile ḥāfız idi. Bir gice Ḥazret-i şalla’llāhu ‘aleyhi ve sellemi rü’yāda görüp buyurur ki: Yā Zāhīrū’-d-dīn! Benüm içün Ḳur’ānı oḳu. Bu daḥı cümle Ḳur’ānı oḳur.

⁵¹³ Tarih yedi yüz doksan bir senesiydi. Muharrem ayının sonu geçmişti. Perşembe günü gün ortası olduğunda yüce Mevlānā’nın tertemiz ruhu yüce cennete yöneldi ve meleklerin hepsi gönülden “hayırlı bir geliş olsun” diyerek onu karşıladılar.

Dirler ki erba'ine girdükde on günde bir iftâr iderdi buğday aşî ile. Tārîh-i fevti sene şemân-mi'edür.

Şeyh Bahâ'e'd-dîn Zekerîyyâ Mûltânî Kaddesa'llâhu sırrahu'l-'azîz

'Ulûm-ı zâhirîyi tahşîl ve tekmîl idüp on biş sene ifâde-i derse meşğûl olup günde yitmiş âdeme ders ta'lîm iderdi. Ba'dehu hacca varup 'avdetinde Bağdâda gelüp Şeyh Şehâbe'd-dîn Sühreverdî hânkâhına uğradığıunda mürîd olup mürîd olup merâtib-i 'aliyyeye vâsıl olmuştur.

Şeyh Nizâme'd-dîn Dehlevî Hâlidî Kaddesa'llâhu sırrahu'l-'azîz

'Ulûm-ı dîni tahşîl u tekmîlinden şoñra bir gice [78b] Dehlevî Câmî'inde ihyâda iken mü'ezzîn: "*Elem ye'ni li'llezîne âmenû en tahşe'a kulûbuhum li-zikri'llâhi.*"⁵¹⁴ Kaçan ki bunu işitdi. Hâl kendüye müteğayyir olup irtesi zâd u râhilesiz Şeyh Ferîdü'd-dîn Şekergenc hizmetî ârzûsıyla böyle düşüp varup mürîd oldı.

Naql iderler ki: Bir kimesne bir miqdâr akçenûñ temessükün zâyî' itmişdi. Şeyhûñ yanına varup ahvâli 'arz itdigünde Şeyh buyurdi ki: Al bu akçe [y]i ve var bazârdan helvâ alup dervîşâna bezl eyle. Ol kimse akçe [y]i Şeyhden alup ve varup helvâcıya virüp helvâcı dañı bir kâğıda miqdârınca helvâ koyup alup nazar itdigünde gördüğü kendü zâyî' itdüğü temessükidür.

Ve bir gün vuzû ider iken kimesne yok idi ki Şeyhe taraq vire. Hemân taraq yerinden kalkup Şeyhûñ eline uyuşdı. Raḥmetu'llâhi Te'âlâ 'aleyh.

Şeyh Ebû 'Abdu'llâhu'ş-Şavma'î Kaddesa'llâhu sırrahu'l-'azîz

Gilân meşâyihinden ve zühhâdındandır. Müstecâbü'd-da've ve 'âlî mertebe kimesne olup Cenâb-ı Bârîden her ne istese olur idi. Ve kıble'l-vuķû' her ne nesneden haber virse vâķı' olurdi. Bir cemâ'at kendü eḥibbâsından ziyâreti kaçdı ile Semerkanda revâne oldılar. Yolda birkaç atlu ḥarâmzâde üzerlerine dökilüp ğâret itmek istediklerinde bunlar Şeyh 'Abdu'llâhı çağırdılar. Gördiler ki aralarında тұrup dir ki: *Subbūhun, Kudḏusun Rabbunâ'llāh.*⁵¹⁵ Ey atlular! Dağıluñ! Anı gördük ki atlular cümle bir yirinden müteferriķ olup atlar kendülerin getirüp tağdan tağa bırakup ikisi bir yire gelediler ve bu cemâ'ati şerlerinden ḥalâş idüp cemâ'at Şeyhi arayup dañı bulamadılar. Kaçan ki Gilâna geldiler.

⁵¹⁴ İman edenlerin Allah'ı zikretmekten (ve inen haktan dolayı) kalplerinin saygı ile ürpermesinin zamanı gelmedi mi? (Kur'an-ı Kerim, 57/16).

⁵¹⁵ Her türlü noksanlıktan uzak, pek mukaddes olan Rabbimiz Allah'tır.

Ḳaẓiyyeyi aşhāba didüklerinde aşhāb eyitdiler ki: Şeyḥ yanımızdan bir laḥza ġāyib olmamışdır.

Ḥazret-i Şeyḥ Muḥyi'd-dīn 'Abdū'l-ḳādir el-Cīlī Ḳuddise sırruhu'l-'azīz

Künyeti Ebū Maḥammeddür. 'Alevī idi, Ḥasanī [dür]. Vālidesi tarafından Ebū 'Abdu'llāh Şavma'ī nebīresidür. Ve vālidesi ümmü'l-ḥayr, ümmetü'l-cebbār, Fāṭıma binti Ebī 'Abdu'llāhu'ş-Şavma'idür. Dimişdür ki: Ḳaçan ki oğlum 'Abdu'l-ḳādir tevellüd itdi. Ramazān-ı şerīfde hergiz süd içmezdi. Bir sene ġarra-i Ramazānda hevā-yı bulut idi. Hilāli göremediler. Gelüp 'Abdu'l-ḳādirüñ vālidesinden su'āl itdiler. Eyitdi ki: Bugün 'Abdu'l-ḳādir süd içmedi. Ba'dehu ma'lüm itdiler ki Ramazān imiş.

Ve vilādet-i şerīfleri sene aḥadī ve seb'in ve erba'-mi'e olup ve vefātları sene aḥadī ve sittīn ve ḥamse-mi'e. 'Ömr-i şerīfleri [79a] toḳsan sene olmuş.

Kendü naḳl ider ki: Eyyām-ı tıfūlliyetimizde zirā'at için şıḡırları getürüp şahrāya gider iken şıḡırlar yüzün baña döndürüp lisān-ı faşih ile baña eyitdi ki: Yā 'Abdu'l-ḳādir! *Mā li-hāzā ḥulikte ve lā bi-hāzā umirte.*⁵¹⁶ Ḥavfa düşüp girü döndüm. Ve kendü o ṭamımuñ üzerine çıkup gördüm ki ḥācılar 'Arafātda vakfeye ṭurmuşlar. İnüp vālidemüñ yanına gelüp eyitdüm ki: Şimdiden girü beni Ḥaḳ Te'ālā ḥidmetine me'mūr idüp ruḥşat vir. Tā ki Bağdāda varup 'ilme meşḡul olup ve şālihleri ziyāret ideyim. Benden bu dā'iyenüñ sebebin su'āl idüp söyledigümde ağlayarak ḳalkup pederi mīrāşından ḳalmış seksen altun var idi. Kırk altun birāderine alıḳoyup ve kırk altun ḳaftānınuñ ḳoltuḡı içinde dıkdürdi. Ve baña vālidem ruḥşat virüp cemī'-i aḥvālde şādık olmaḡam için ziyāde 'ahd u naşihāt itdi. Ve vedā' için ṭaşra çıkup eyitdi ki: Ey Ferzend! Yüri ki Allāh Te'ālā için senden mülāḳat ümīdin ḳaṭ' itdüm. Ḳıyāmete degin daḡı seni görmesem gerekdür.

Ben daḡı ayrılıp birkaç yoldaş ile Bağdād ṭarafına müteveccih oldum. Ḳaçan ki Hemedāndan geçdük, altmış atlu ḥarāmzāde üzerimize dökilüp cümle ḳāfile ḥalkın tutup şoydılar. Ve baña muḳayyed olmadılar. Ba'dehu birisi baña eyitdi ki: “Ey fakīr! Ne nesneñ var?” Didüm: “Kırk altunum vardur.” didi. “Ḳandadur?” Didüm: “Ḳoltuḡum altındadır.” Ḳıyās itdi ki istihzā iderem. Bıraḳup gitdi. Biri daḡı uğrayup su'āl itdigünde aña daḡı öyle cevāb virdüm. Ol daḡı bıraḳup gitdigünde ikisi daḡı ḥarāmzādelere başınuñ yanına varup benüm bu

⁵¹⁶Bunun için halkolmadın ve bununla emr olunmadın.

sözimi söylediklerinde başları olan kimesne beni istedüp gelüp getürdiler varup gördüm, bir tepe üzerinde oturup ğanîmetlerin haşşalaşurlar. Benden su’âl itdi ki: “Ne var sende?” Eyitdüm ki: “Kırk altun.” Qandadır? didi. “Qoltuğumdadır.” didüm. “Söküp çıkarsınlar.” didi. Çıkdılar. Baña eyitdi ki: “Aşlı nedür ki sen kendü rızkuña böyle mu’terif olduñ?” Eyitdüm ki: “Vâlidemüñ naşîhatin tutmuşam. Baña ‘ahd itdürür ki cidden kızb itmeyüp şadâkatden tecâvüz itmem.” Pes harâmzâdebaşı eyitdi ki: “Biz nice senelerdür ki halkımızuñ emrine hıyânet üzereyüz.” diyüp benüm elümde tevbe itdi. Ve yoldaşları bu hâli görüp eyitdiler ki: “Harâmîlikde bizüm ulumuz idüñ. İmdi tevbede dağı yine ulumuz ol” diyüp cümlesi bir yirden tevbe itdiler. Ve kâfileden her ne almışlar idi, girü virdiler. İbtidâ benüm elümde tâyyib olanlar, bunlar idi.

Ba’dehu Bağdâda varup tahşîl-i ‘ilme ve kırâ’et-i Qur’âna [79b] meşğûl olup ve fıkḥ u hadîş ve ‘ulûm-ı edebîyye aña bir ‘aşr olanlardan ta’lîm idüp müddet-i kalîl içre akrânından fâyiğ u mu’âşîratından müteḥayyir oldı. Vâhid ve ‘ışrîn ve ḥamse-mi’ede meclis u va’za cülûs buyurdılar.

Ve kerâmât ve maḳâlâtı zâhir u ahvâl-i ‘âlî olup kendü naql itmişdür ki: On bir sene bir hücre içre oturup Haḳ Subḥānehu ve Te’ālā ile ‘ahd itdüm ki bir loḳma yiyemem tā yedürmeyeler ve içmeyem tā içürmeyeler. Bir def’ada kırk gün nesne yimek müyesser olmadı. Ba’dehū bir kimesne çıkagelüp bir miḳdâr ta’ām getürüp ḳodı ve gitdi. Qarîb gelmişdi ki nefsum ta’ām üzerine düşe. Eyitdüm ki: Va’llâhi Haḳ Te’ālā ile itdigüm ‘ahdime ḥilâf getüremem. İşidürdim ki bâṭnumdan bir şadâ gelür idi ki: “*El-cū’ el-cū’*”⁵¹⁷ Ol ḥalde iken Şeyḥ Ebū Sa’îd Maḥdūmî Raḥmetu’llâhi Te’ālā baña uğrayup ve benden bu âvâzı işitdigünde eyitdi ki: Yâ ‘Abdu’l-Kâdir! Bu ne âvâzdur. Didüm ki: Nefsimüñ ḳalaḳ u ızdırâbıdır. Ve ammâ rûḥ yine kendü ḳarârındadır. Müşâhede Şeyḥ Ebū Sa’îd teklîf itdi ki evimize gel, mülâḳât olalum, diyüp ve gitdi. Ben kendü nefsimde eyitdüm ki: Taşra çıkamam. Nakâḥ gördüm ki Ebu’l-‘Abbās Hıdr ‘aleyhi’s-selām geldi. Ve eyitdi: Ḳalkup Ebū Sa’îdüñ yanına gitmek gereksin. Ba’dehu ḳalkup gitdüm. Gördüm ki Ebū Sa’îd ḳapısı önünde ṭurup baña intizâr çekiyor. Eyitdi ki: Yâ ‘Abdu’l-ḳâdir! Benüm teklîfüm kifâyet itmedi mi ki Hıdrı dağı da’vet-i ḥayy itdüñ. Beni içerü götürüp ve müheyyâ itdüğü ta’āmı getürüp loḳma loḳma ağızuma ḳor idi. Tâ ki ṭoydum. Ba’dehu baña ḥırḳa geyürüp şoḥbetinde ḳalmamız lâzım geldi.

⁵¹⁷ Açım açım!

Nisbet-i Hırka: *Eş-Şeyhi Ebū Muhammed ‘Abdu’l-kādir bin Ebī Şālīh bin ‘Abdu’llāhi’l-Cilī lebise’l-hırkate min yedi’s-şeyhi Ebī Sa’īdi’l-Mübārek bin ‘Alī el-Maḥzūmī ve hüve lebisehā min yedi’s-şeyhi Ebi’l-Ḥaseni ‘Aliyyi bin Muḥammed bin Yūsuf el-Ḳureşiyi’l-Hekārī Ebi’l-Fereci’t-Ṭarsūsī ve hüve lebisehā min yedi’s-şeyhi Ebi’l-Faḍl-ı ‘Abdu’l-vāhid bin ‘Abdu’l-‘azīz et-Temīmī ve hüve min yedi’s-şeyhi Ebī Bekri’s-Şiblī ḳaddesa’llāhu Te’ālā sırrahu’l-‘azīz.*⁵¹⁸

Ve yine kendü rivāyet ider ki: Seyāhatde iken bir kimesne baña geldi ki bildigüm degül idi. Eyitdi ki: Şoḥbet ister misin? Eyitdüm: İsterem. Eyitdi ki: Ol şartla ki muḥālefet itmeyesin. Didüm: İtmem. Eyitdi ki: Bundan otur ben gelince degin ben daḥı oturdum. Bir sene oldı ki bugün çıkageldi ki ben henüz anda oturur idüm. Bir sâ‘at oturup ben gelince bir yire gitmeyesin [80a] diyüp yine bırakup gitdi. Bir seneden şoñra girü bir çanak süd ile bir ekmek getirüp geldi. Ve eyitdi ki: Ben Hıdram. Ve baña buyurdılar ki: Senünle ta‘ām yiyem. Ve yidükden eyitdi ki: Ḳalk senünle Bağdāda gidelüm. Ve bile geldük.

Şeyḥ Ḥammād-ı Debbās Ḳaddesa’llāhu Te’ālā rūḥahu

Şeyḥ Muḥyi’d-dīn ‘Abdu’l-kādir Ḥazretlerinin meşāyihlerindendir. Feth-i bâbu’l-ma‘ārif u esrār kıdvetü’l-meşāyihu’l-kibār Şeyḥ Muḥyi’d-dīn Seyyid ‘Abdu’l-kādir Ḥazretleri tazeligi eyyāmlarında Şeyḥ Ḥammāduñ ḥidmetinde olup bir gün şoḥbetinde kemāl-i edeble oturur iken ḳalkup taşra çıkdıgunda Şeyḥ Ḥammād buyurdi ki: Bu ‘acemīnün bir ḳademi var ki zamānında cümle evliyā’u’llāhuñ bunı üzerinde olsa gerekdür ve her ne nuṭḳ eylese me’mūr olsa gerekdür. Ḳaçan ki söyleye, *Ḳademī hāzihī ‘alā raḳabeti külli veliyyi’llāh*⁵¹⁹ cümle evliyā’u’llāh bunların āvāz ideler. Tuvuffiye Şeyḥ Ḥammād Raḥmetu’llāhi Te’ālā fī şehr-i Ramazānu’l-mübārek sene Ḥamse u ‘ışrīn u ḥamse-mi’e.

Ulemādan Monlā ‘Abdu’llāh-nām kimesne naḳl ider ki: ‘İlm taleb içün Bağdāda giderdüm. Ve ibnü’s-Saḳḳā daḥi refiḳum idi. Nizāmiyye medresesinde ‘ibādetle meşḡul olup ve şālīhler ziyāretine varur idük. Ol eyyāmlarda bir ‘azizi dirler idi ki gavşdur ve ne vakt ister ise görünür ve dilerse ḡāyib olur. Pes bu ḥaḳır ve refiḳum İbnü’s-Saḳā ve Ḥazret-i Şeyḥ

⁵¹⁸ Hırkanın nisbeti (silsilesi) şudur: Şeyḥ Ebū Muhammed Abdülkādir b. Ebī Sālīh b. Abdullah el-Cilī (Geylānī), hırkayı Şeyḥ Ebū Sa’īd el-Mübārek b. Ali el-Maḥzūmī’nin elinden giydi. O, hırkayı Şeyḥ Ebū’l-Hasan Ali b. Muhammed b. Yusuf el-Kureşī el-Hekārī el-Tarsūsī’den giymişti. O da hırkayı Şeyḥ Ebū’l-Faḍl Abdülvāhid b. Abdülazīz et-Temīmī’den almıştı. O da hırkayı Şeyḥ Ebū Bekr eş-Şiblī’den almıştı. Allah azīz sırrını mukaddes kılsın.

⁵¹⁹ İşte bu ayağım, Allah’ın bütün velîlerinin boynu üzerindedir.

‘Abdu’l-kādir henüz taze idi. Ğavṣuñ ziyāretine varduk. İbnü’s-Sakā yolda eyitdi ki: Ben andan bir mes’ele su’āl ideyim ki bilmeye. Ve ben andan bir mes’ele su’āl iderüm. Göreyim ne cevāb virür. Hāzret-i ‘Abdu’l-kādir [menākıb-ı Şeyh ‘Abdu’l-kādir Raḥmetu’llāhi Te‘ālā ‘anh]⁵²⁰ eyitdi: Ma‘āza’llāh, ma‘āza’llāh ki kendüden nesne su’āl ideyim. Benüm gitdigüm berekātı içündür. Kaçan ki varduk kendüyi yirinde bulamaduk. Bir sā‘at oturdukdan soñra gördük yirinde oturur. Pes hışm yüzinden İbni’s-Sakāya nazar idüp eyitdi ki: Vay saña Ey İbni’s-Sakā! Benden mes’ele su’āl itsek gerek ki ben bilmeyem. İmdi ol mes’elenüñ cevābı budur budur diyüp ve sende küfr āteşi şu‘lesi vardur diyüp ba‘dehu baña baķup “Yā ‘Abdu’llāh benden mes’ele su’āl itseñ gerek. Tā göresin ne cevāb virirdüm. Mes’eleñ budur ve cevābı budur. Ammā dünyāya kulaĝuña deĝin müstaĝrak olasın. Benüm ile bī-edeblik itdün. Ba‘de Seyyid Şeyh ‘Abdu’l-kādir Hāzretlerine baķup [80b] ve kendüyi yanına getürdi. Ve ‘İzzet u ikrām iderek eyitdi ki: Yā ‘Abdu’l-kādir! Tañrıyı ve Resūlini hoşnūd itdün ol edebi ki şakladuñ. Seni öyle görürem ki Bağdādda minbere çıkmışsın. Ve dirsın ki: *Kademī hāzihī ‘alā raķabeti külli veliyyi’llāh*. Ve yine öyle müşāhede iderem ki ‘aşruñda olan evliyā cümlesi boyunların pest idüp saña ihtirām iderler, diyüp ol sā‘at ĝāyib oldu. Andan soñra daķı kendüsin görmedüm. Ve Hāzret-i Şeyh ‘Abdu’l-kādir raḥmetu’llāh haķķında her ne söyledi ise vāķı‘ oldu.

Ve İbn-i Sakā taḥşil-i ‘ulūma meşĝul olup aķrānı mābeynlerinde fāyiķ olmaĝıyla ḥalīfe kendüsin Rūm mülkine elçilik ile gönderdi. Rūm meliki İbn-i Sakāyı Naşrānī ‘ulemālarıyla münāzara itdirdigünde cümlesin ilzām idüp Rūm meliki bunuñ bu deñlü ‘ilm u faẓlda ķudretin müşāhede itmek ile ‘izzet u ihtirāmında mübālaĝa itdi. İttifāķa melikün bir cemīle kıızı var idi. Meftūn olup melikden istedi. Melik eyitdi ki: Biz ĝayrı tāyifeye kıız virmezüz. Eger Naşrānī olup bizüm dīnimüze dutar ise dirīĝ itmem. İbn-i Sakā daķı icābet idüp kıızı kendüye virdiler. Ba‘dehu İbn-i Sakānuñ ḥātırına ĝavṣuñ kelāmı gelüp bildi ki bu uğradıĝı aḥvāl ol sebeb ve ol nefisdendür. Ve ammā ben kaçan ki Dımışķa gitdüm. Nūre’d-dīn Şehīd beni bir evķāfa mütevellı itdi. Ve tamām-ı mertebe dünyālık baña yüz tutdı. Ğavṣuñ buyurdıĝı kelām, netīce virüp vuķū‘ buldı.

Bir ĝün Hāzret-i Şeyh ‘Abdu’l-kādir Raḥmetu’llāhi Te‘ālā kendü ribāṭında va‘z u naşīḥat iderdi. Ol mesclisde elli kimesneye ĝarīb meşāyiḥ ḥāzır idiler. Cümleden biri Şeyh ‘Alī Hītī ve Şeyh Bekā’ī ibni Battū ve Şeyh Ebū Sa‘īd Kaylavī ve Şeyh Ebu’n-Necīb Sühreverdī ve Şeyh Cāĝir ve Kaḍībū’l-bān-ı Müşilī ve Şeyh Ebū’s-su‘ūd ve sā‘ir meşāyiḥ-ı kibār ḥużūrlarında

⁵²⁰ Derkenar yazısıdır.

Ḥazret-i Şeyḥ eşnā-yı kelāmında hemān buyurdu ki: *Ḳademī ḥāzihī ‘alā raḳabeti külli veliyyu’llāh*. Ol ḥinde hemān Şeyḥ ‘Alī Hītī kalkıp minbere çıkup ve Ḥazret-i Şeyḥūn mübārek ḳademün tutup boynı üzerine koyup ve başın dāmen-i şerīflerine ḳodı. Ve sāyir meşāyihler daḥı her biri boyunların uzatdılar. Şeyḥ Ebū Sa‘īd Ḳaylavī naḳl ider ki: Ḥazret-i Şeyḥ “*Ḳademī ḥāzihī ‘alā raḳabeti külli veliyyu’llāh*” didügi maḥalde Ḥaḳ Sübhāne vü Te‘ālā, Ḥazret-i Şeyḥūn ḳalbine tecellī itdi. Ve Ḥazret-i Resūlu’llāh şalla’llāhu [81a] ‘aleyhi ve sellem daḥı melā’ike-i muḳarrebīn yedleriyle ol meclisde ḥāzır olan evliyā-i müteḳaddimīn ü müte’ahḥirīn ḥazretlerindeki iḥyāları kendü ecsādlarıyla ve emvātları kendü ervāḥlarıyla ḥāzır idiler. Şeyḥ Ḥazretlerine ḥil‘at geyürdi. Ve melā’ike ve ricālū’l-ḡayb meclisini iḥāṭa idüp ve hevā üzerinde daḥı şaflar bağlamışlar idi. Ve yiryüzünde bir velī’u’llāh ḳalmadı ol sā‘at boyunların beste itmedük. Meger ‘Acemde bir kimesne baş çeküp tevāzu‘ itmedügi çün aḥvālī diğەر-gün oldu.

Şeyḥ Şadaḳa-i Bağdādī Raḥmetu’llāhi Te‘ālā

Bir gün Şeyḥ Şadaḳa bir söz söyledi ki ol söz için bi-ḥasebi’ş-şeri‘ mu‘āhezesi lāzım gelürdi. Ḥalīfe-i a‘lām itdüklerinde iḥzārına emr itdi. Tā ki ta‘zīr eyleye. Ḥalīfenün emirlerine varup Şeyḥi tutup başından imāmesin aldıklarında Şeyḥūn ḥādimi feryād itdi ki: “Vā Şeyḥ āh” Ol sā‘at Şeyḥe ḍarb itmege ḳaşd eyleyen ādemün eli ḳurudı, şel oldu. Bu aḥvālden vezīre daḥı bir mehābet müstevlī olmağın ḥalīfeye götürmeyüp itlāk itdi. Şeyḥ Şadaḳa daḥı ol sā‘at Ḥazret-i Şeyḥ ‘Abdu’l-ḳādirün [menāḳıb-ı Ḥazret-i Şeyḥ ‘Abdu’l-ḳādir raḍiya’llāhu ‘anh]⁵²¹ ribāṭına geldi. Gördi ki bir alay-ı meşāyih ve sāyir-i nās oturmuşlar. Ve muntazırdurlar ki Ḥazret-i Şeyḥ ṭaşra çıkup naşīḥat eyleye. Kendü daḥı gelüp meşāyihün arasında ḳarār itdi. Ḳaçan ki ṭaşra gelüp ve kürsiye çıkıdı. Hiçbir kelām söylemeyüp ve ḳārīlere daḥı nesne dimesdi ki bir şeyi okıyalar. Ve lākin ḥużzār-ı meclise bir ‘aẓīm vecd ḥāşıl olup ḥālet el virdi. Şeyḥ Şadaḳa efkāra düşdi ki bu ne aḥvāldür? Şeyḥ bir nesne söylemedi. Ve ḳārīler bir nesne okumayup hemān Ḥazret-i Şeyḥ ‘Abdu’l-ḳādir raḍiya’llāhu ‘anh yüzün buña döndürüp buyurdu ki: Benüm müridlerimden birisi Beytü’l-Muḳaddesden bir ḳademde bunda gelüp ve benüm elümde tevbe itmişdür. Bugün ḥużzār-ı meclis anuñ ziyāfetindedürler. Şeyḥ Şadaḳa kendüye fikr itdi ki bir kimesne ki Beytü’l-muḳaddesden Bağdāda bir ḳademde gele, ol neden tevbe itmek iḳtiżā ider ve Şeyḥe ne ihtiyācı olur? Ḥazret-i Şeyḥ yine buyurdu ki: Ol ādem tevbe [y]i anuñçün itdi ki

⁵²¹ Derkenar yazısıdır.

dağı hevâda uçmaya ve baña ihtiyacı anuñçündür ki kendüye Hağ Sübhānenehu ve Te‘ālānuñ muhabbeti yolın göstereyim.

Ve yine bir gün Bağdādda Kürsīde naşihat iderken Kürsī dibinde oturur. Bir bāzergān-i ‘azīm takāzā ‘ariz olup Hağret-i Şeyhe ilhām olduğıda [81b] mübārek rızaların bāzergānuñ başın yürüyüp kendüyi bir şahrāda bir dırahtsitān ve aqarşu kenārında bulup qazā-yı hācet ve abdest idüp başından ridāların qaldırdığıda yine kendüyi bāzergān kürsi dibinde bulup bu hāle ta‘accüb iderken meclis-i va‘z-ı āhır olup meclisden qalkup hānda hücrelerinde vardığıda hücrelerinin anahtarların bulmayup hātıra ider ki demin abdest aldığı şahrāda bir dıraht üzerine aşmışdı. Ba‘dehu zamān yine kervān ile Bağdāddan ‘acem diyārına gitdükde Bağdāddan çıkup on altı menzil qat‘ olunduğıda abdest bozdığı menzil görüp refikeleri olan bāzergānlara qaziyye-i hikāyet iderek abdest burada aldım. Miftāhları bu dırahtlarda aşdum dir iken bir bāzergān işte anahtarların diyü dırahtuñ birinden indürüp şāhib olan bāzergāna virdi. Hesāb itdiler üç sene bu qaziyye beyrinde geçmişti.

Şeyh Seyfe’d-dīn ‘Abdu’l-vehhāb Qaddesa’llāhu Te‘ālā sırrahu’l-‘azīz

Hağret-i Şeyh ‘Abdu’l-kādir [Menākıb-ı Hağret-i Seyyid ‘Abdu’l-kādir]⁵²² Quddise sırrahu’l-‘azīz hağretlerinin oğlıdur. Naql ider ki: Hiçbir mäh-ı cedid yok idi ki ibtidā benüm pederime gelmeye. Eger evvel ay içinde bir şiklet veyā bir nā-ğışluk muqadder ise bir Şeyh şekli ile gelür idi. Veyā hod ni‘met-i şihhat muqadder ise bir mağbüb şüretinde gelür idi.

Bir gün ki sene sittin u hamse-mi’e cemāzīyü’l-āhırinüñ selhi ki cum‘a günü idi. Meşāyihden bir cemā‘at peder-i merhūmuñ şohbetinde oturlar iken nāğāh bir pākize şüret cüvān çıkageldi. Ve eyitdi ki: *Es-selāmu ‘aleyke yā veliyu’llāh*. Ben Receb mähim ve gelmişem. Tā ki saña tehniyye idem. Ve bende hiç ağırlık ve yaramazlık yokdur, diyüp gitdi. İttifākā ol ay içre hayırdan ğayrı bir nesne müşāhede olunmadı. Ve qaçan ki mäh-ı Recebün selhi oldu. Yine meclis üzerine gördük ki kerih-i l-manzar kimesne çıkagelüp eyitdi ki: *Es-selāmu ‘aleyke yā veliyyu’llāh*. Men⁵²³ şehr-i Şa‘bānam. Ve saña tehniyye geldüm ki bende mevt u cefā ve fenā-i halk muqadder olmuşdur, diyüp ve gitdi. İttifākā ol ay içre Bağdādda fenā-i halk zāhir olup ve Hicāzda ağırlık ve Horāsānda katl u kıtāl vāki‘ oldu. Ve Hağret-i Şeyh dağı hāste düşüp qaçan ki Ramazān-ı şerīfün yigirmi toquzuncı günü oldu. Şeyh ‘Alī Hiti ve

⁵²² Derkenar yazısıdır.

⁵²³ “Ben” yerine “men” zamiri tercih edilmiştir ancak önceki cümlede de “ben” zamiri kullanılmıştı, yazım birliğı yoktur.

Şeyh Necîbe'd-dîn Sühreverdî ve evliyâ'u'llâhdan bir kaçî hâzır-ı [82a] bi'l-meclis idiler ki bir şahş vakâr-ı tamâm ile gelüp eyitdi: *Es-selâmu 'aleyke yâ veliyyu'llâh*. Ben şehr-i Ramazānam. Bende saña muḳadder olan içün i'tizâre gelmişem ki senüñle âhîr-i ictimâ'umdur, diyüp gitdi. Hikmeten Şeyh Hâzretleri ol senenüñ rebî'ü'l-âhîrinüñ ...⁵²⁴ güninde dünyâdan rihlet idüp bir Ramazān dahı görmek müyesser olmadı.

Bir gün Hâzret-i Şeyh kürsî üzre meclis tâkrîr ider iken Şeyh 'Alî Hîtî karşusunda oturur iken uyhuuya⁵²⁵ vardı. Hâzret-i Şeyh ehl-i meclisi sükût itdürüp ve kendü inüp kürsiden Şeyh 'Alinüñ karşusunda edeple тұrdı. Ve müşâhede iderdi ki Şeyh 'Alî uyandığı gibi Hâzret-i Şeyh buyurdi ki: Yâ Şeyh! Hâzret-i Risâlet penâh şalla'llâhu 'aleyhi ve sellemi vâḳı'ada gördüñ mi? Şeyh 'Alî eyitdi ki: Belî gördüm. Hâzret-i Şeyh buyurdi ki: Ben anuñçün edeble karşıunda тұururdum. Pes Hâzret saña ne vaşıyyet buyurdılar? Eyitdi ki: Senüñ mülâzemetünde olmayı tenbîh buyurdılar. Ba'dehu sāyir aşhâb Şeyh 'Aliden su'al itdiler ki: Hâzret-i Şeyhüñ karşıunda edeble тұururdum didigünüñ vecîhi nedür? Şeyh 'Alî eyitdi ki: Hâzret-i Resûlu'llâh şalla'llâhu 'aleyhi ve sellemi ben nice rü'yâda görürüdüm ise ol bîdârlıkda ol zamân öyle görürdi.

Ve Şeyh 'Alî Hîtî Ḳuddise sırruhu *kâne min meşâyihü'l-beṭâyih ve min cümle kerâmete min zikruhu 'inde teveccühü'l-esdâliye et-taşarruf 'anhu ve min zikruhu fî arz-ı mebkâtin indefi'l-bakḳ bi-izni'llâhi Te'âlâ*.⁵²⁶

Şeyh Ebū Muhammed 'Abdu'r-raḥmānu't-Ṭafsūnecî Ḳaddesa'llahu Te'âlâ sırrahu

[Menâkıb-ı Hâzret-i Şeyh Raḥmetu'llâhi 'aleyh]⁵²⁷

Bir gün Ṭafsūnecdeki Bağdād kararındandır. Kürsiye çıkup eyitdi ki: *Ene beyne'l-evliyâ'i ke'l-kürkiyyi beyne't-tuyûri eṭvâhum 'unuḳâ*.⁵²⁸

Şeyh Ebu'l-Ḥasen 'Alî bin Aḥmed ki Hâzret-i Şeyh 'Abdu'l-ḳâdir Ḳaddesa'llahu Te'âlâ sırrahunuñ aşhâbındandır. Cennet-nâm karyeden gelüp meclisinde hâzır idi. Hemân yirinden тұurup ve başından ṭacın çıkarup eyitdi ki: Gel küreş idelüm. Şeyh 'Abdu'r-raḥmān hemân sükût

⁵²⁴ Eserde bu kısım boş bırakılmıştır.

⁵²⁵ Azerbaycan sahasına ait dil özelliğini gösterir. Ancak başka bir yerde uyku olarak yazılmıştı, yazım birliği yoktur.

⁵²⁶ Şeyh Ali Hîtî kuddise sırruhu, Batâyih şeyhlerindendi. Kerametlerinden bazıları şunlardı: Onun adı, özel teveccüh esnasında anıldığında, ondan manevî tasarruf zuhur ederdi. Onun ismi kurak bir yerde anıldığında ise Allah Teâlâ'nın izniyle oradaki kuraklık ortadan kalkardı

⁵²⁷ Derkanar yazısıdır.

⁵²⁸ Ben, velîler arasında tıpkı kuşlar arasındaki turna gibiyim, onların en uzun boyunlusu benim.

idüp buyurdu ki: ‘İnāyetu’llāhdan başınuñ bir bütün hālī görmem. Ve buyurdu ki: Tācın⁵²⁹ yine başına koyalar. Eyitdi ki: Ol nesneden ki geçdüm girü mürāca‘at itmey diyüp meskeni olan Cennet-nām kıryeye revāne oldu. Ve gider iken zevcesine çağırdı ki: Ey Fātimā! Baña esbāb getir. Zevcesi dañı kũyda işidüp kırsuya cāme getirüp geydikden şöñra eyitdi ki: Senũñ Şeyhũñ kimdür? Şeyh dañı benũm Şeyhũm, Şeyh ‘Abdu’l-kādir hāzretleridür. Şeyh ‘Abdu’r-raḥmān eyitdi ki: Ben Şeyh ‘Abdu’l-kādirũñ zıkrın [82b] hergiz işitmedũm. Ve kırk senedür ki derekāt-ı bāb-ı kudretdeyem anı anda görmedũm. Ba‘dehu kırba geldikten şöñra kendũ aşḥāblarından birkaçına eyitdi ki: Bağdāda varıñuz ve Şeyh ‘Abdu’l-kādire benden selām tebliğ idüp diyũñuz ki: Şeyh ‘Abdu’r-raḥmān dir ki: Kırk senedür ben derekāt-ı bāb-ı kudretdeyem, seni anda görmedũm. “*Lā-dāḥilen ve lā-ḥāricen.*”⁵³⁰ Hāzret-i Şeyh ‘Abdu’l-kādir dañı ba‘zı aşḥābına buyurdu ki: Tāfsũnec yolına revāne olıñuz ki yolda Şeyh ‘Abdu’r-raḥmānuñ aşḥābına rāst gelũrsüz ki baña göndermişdür. Anları döndürüp Şeyh ‘Abdu’r-raḥmāna varasuz. Ve benden selām eylesüz. Ve diyesüz ki Şeyh ‘Abdu’l-kādir dir ki: *Ente fī’d-derekāti ve min hüve fī’d-derekāti lā-yerā min fī’l-Hāzret-i ve min fī’l-Hāzret-i lā-yerā min fī’l-miḥda’i ve ene fī’l-miḥda’i edḥulu ve aḥrucu min bābi’s-sırri min ḥayṣü lā-terānī bi-emāreti en ḥaractü leke’l-hil’ate’l-fülāniyyete fī’l-vakti fülāniyyi ‘alā yedeyye ḥaractü leke ve hiye ḥil’atü’r-rızā’ ve bi-emāreti ḥurūci’t-teşrifi’l-fülāniyyi fī’l-leyleti’l-fülāniyyeti leke ‘alā yedeyye ḥarace leke ve hüve teşrifu’l-fethi ve bi-emāreti en eḥla’a ‘aleyke fī’d-derekāti bi-maḥḍarin min işnā ‘aşere elfi veliyyu’llāhi sübhānehu ḥil’ate’l-vilāyete ve hiye fereciyyetun ḥaḍrā’u tırāzuhā sũretu’l-iḥlās ‘alā yedeyye ḥaracet.*⁵³¹

Bunlar dañı yolda Şeyh ‘Abdu’r-raḥmānuñ aşḥāblarına rāst gelüp döndürüp Şeyhe varup tebliğ-i risālet itdüklerinde Şeyh eyitdi ki: *Şadaķa’s-Şeyḥu ‘Abdu’l-kādir hüve Sultānu’l-vakt ve şāḥibu’t-taşarruf fihi.*⁵³²

⁵²⁹ Te ile yazılmalıyken tı ile yazılmıştır.

⁵³⁰ Ne içerde ve ne dışarıda.

⁵³¹ Sen uyku (gaflet) hālinesin. Uyku hālinde olan kimse, huzurda olanı göremez. Aynı şekilde huzurda olan kimse de miḥdada (yani kutbun gizlendiği yerde) bulunanı göremez. Miḥda sũflerin dilinde, kutbun vasıla ermişlerden gizlenme yeridir. Ben şu an miḥdayım, sırrın kapısının güneşinden girerim ve çıkarım. Bu makam sebebiyle sen beni göremezsin. Bunun işareti şudur ki falanca vakitte falanca hilat senin için verildi; o hilat, benim elimle sana çıktı ve o hilat, rıza hilatidir. Bir başka işareti ise şu: falanca gecede senin için bir ‘teşrif’ (manevî lütuf) ortaya çıktı; o teşrif de benim elimle sana çıktı ve o teşrif bir fethdir. Ve bir başka işaret de şudur ki on iki bin velinin huzurunda sana bir hilat giydirildi. O hilat yeşil bir feraceydi; üzerindeki işlemler Sũre-i İhlās idi. Bu da benim elimle gerçekleşti.

⁵³² Şeyh Abdülkādir doğru söylemiştir; o, zamanın sultanıdır ve onun üzerinde tasarruf sahibidir.

Bir t acir Şeyh  amm ada gelüp eyitdi ki: Yidi yüz d n r met ' m var. Ő ma gitmege niyyet itmişem. Şeyh  amm d eyitdi ki: Eger bu sene gidecek olur ise  m lu    rete gidüp ve sen dağı katl  linurs n. T acir müte'ellim Şeyh  amm ddan   k p yolda Şeyh 'Abdu'l-k dir  azretlerine uğradı. A v li  azret-i Şeyhe 'arz itdigünde Şeyh buyurdu ki: Y ri var ki sel metle gidersin. Ve  an metle 'avdet idersin. Ve ben kefilim. T acir dağı sefer idüp Ő ma varup met ' n bi  d n ra f r ht itdi.

Bir gün a  esi  oynında iken  az -y    cete varur. Ve a  e [y]i anda unuttur. Menziline gelür.  ttif  a nevm ğalebe idüp    ba girdig nde r 'y sında görür ki bir   file ile bile imiş.  ar m    file üzerine dökilüp ve cümle ehl-i   file [y]i hel k iderler. Ve kendüye dağı bir za m ururlar, hel k olur. Ol  avfiyla ve heybetiyle uyanup üzerinde  an 'al metin görüp ve ol  arbu  eşerin  is idüp a  esi [83a]   t rına düşer. Fi'l-  l  alk p s r'atle ol ma alle varup a  esin bulup ve ba' dehu m r ca'at idüp geldikten Ő nra kendü kendüye fikr ider ki eger ibtid  Şeyh  amm da varırsam ol büyük kimesnedür. Ve eger Şeyh 'Abdu'l-k dir  azretlerine varsam ki kel m  Ő   hd r diyü fikr iderken N   h yolda Şeyh  amm da r st gelüp buyurdu ki: Evvel Şeyh 'Abdu'l-k dir  azretlerine var ki anu  sözi    dur. Z r  sen   katli ni on yidi def' a Cen b-  B riden rec  itdi. T  ki v  i'aya mübeddel oldu. Ve telef-i m l itdirüp bulmağa döndi. Pes n   r Şeyh 'Abdu'l-k dir  azretlerinin  idmetlerine varup Şeyh  amm du  takr rini nakl itdükde  azret-i Şeyh taŐ   itdi.

Ve Şeyh Ő   be'd-d n Sühreverdi  addesa'll hu Te'    r  ahu buyurdu ki: T zelig mde 'ilm-i kel m ta  iline meŐ  l idim. Ve bir  a  it b andan o  mıŐdum. L kin benim 'ammum beni andan men' itmek isterdi. Bir gün 'ammum,  azret-i Şeyh 'Abdu'l-k dir Ğaddesa'll hu Te'    sırrahunu  ziy retine gider idi. Ve ben dağı bile idüm. Ba a eyitdi ki: Özür ol, bir ödeme gider z ki  albi     Te'   dan  aber virür ve berek t-  d d rına m ntaz r ol.  a an ki varup müşerref olduk, 'ammum eyitdi: Y  Seyyidi! Bu benüm bir derz demd r. ' lm-i kel ma meşğöldür. Ne  adar istedüm ki men' ideyim, fer  at itmedi.  azret-i Şeyh ba a müteveccih olup buyurdu ki: Y  'Ömer! Ne  it b  ıf z itmiş misin? Ben eyitdüm: F l n  it b ve f l n  it b.  azret-i Şeyh hem n eliyle g gsimi bir kez Őı adı ı gibi vall hi ol  it blardan bir lafız   t rumda  almadı. Ve     Te'    ol  it bda olan mes 'il   cümlesin ba a fer muŐ

itdürdi. Ve ‘ulüm-i ledünniden kalbimi memlû itdi. Kaçan ki huzûrında müfârakat itdigümüzde hikmet nâţık lisânıyla baña eyitdi ki: *Yâ ‘Ömer! İn ente aḥiru’l-meşhûrine bi’l-‘Irâk.*⁵³³

Şeyh Ebû ‘Ömer ve ‘Osmân Şarîfini Kaddesa’llâhu Te‘âlâ sırrahu

[Menâkıb-ı Hâzret-i Şeyh ‘Abdu’l-kâdir]⁵³⁴

Kendü nakl ider ki: İbtidâlarda benüm işim bu idi ki Şarîfinde yatdıgumda arka üzerine yatup ve göge bakar idüm. Bir gice gördüm ki hevâda biş dâne gögercin uçup gider. Ve her biri bir zıkr ider. Dikildüm bunları gördüm ki [83b] biri dir: *Sübḥâne men ‘indehu ḥezâ’inu küllü şey’in ve mâ tenezziluhu illâ bi-ḳaderin ma’lûm.*⁵³⁵ Ve biri daḥı dir ki: *Sübḥâne men e’ṭâ külli şey’in ḥalkahu şümme hedâ.*⁵³⁶ Ve biri daḥı dir ki: *Sübḥâne men be’aşe’l-enbiyâ’i ḥucceten ‘alâ ḥalkihi ve fâḳdale ‘aleyhim Muḥammeden şalla’llâhu ‘aleyhi ve sellem.*⁵³⁷ Ve biri daḥı dir ki: *Küllü mâ fi’d-dünyâ bâṭılun illâ mâ kâne li’llâhi ve li-Resûlihi.*⁵³⁸ Ve biri daḥı dir ki: *Yâ ehle’l-ḡafleti ‘an Mevlâkum ḳümû ilâ rabbikum rabbın kerîmin yu’ṭi’l-cezîle ve yaḡfiru’z-zünûbe’l-‘azîm.*⁵³⁹ Kaçan ki ben bunları işitdüm. Bî-ḥûd olmışam. Vaḳtâki kendüme geldüm. Dünyâ mâlı ve ḥissi kalbimden çıḳup kaçan ki şabâḥ oldı. Haḳ Te‘âlâ Hâzrerlerine ‘ahd itdüm ki kendümi bir Şeyḥe yetirüp teslim ideyim baña Haḳ Te‘âlânuñ ve tırmayup bir tarafa revâne oldum. Ammâ bilmez idüm ki ḳande giderdüm. Nâḡâḥ bir mehîb ve ehl-i vaḳâr nûrânî bir pîre râst geldüm. Ve baña eyitdi ki: Esselâm ‘aleyk yâ ‘Osmân! Ben daḥı bir cevâb idüp ḳasem virdüm ki: Sen kimsin ki benüm ismimi bildüñ? Ben seni hîç gördigüm yokdur. Buyurdi ki: Ben Hıdram. Şeyḥ Abdu’l-kâdir yanında idüm. Baña eyitdi ki: Yâ Eba’l-‘Abbâs! Dün Şarîfinde bir kimseye cezbeye irişüp ḳabûl olunmuşdur. Ve aña yidi ḳat gökden nidâ geldi ki: “Merḥabâ beg yâ ‘abdî! Ve kendü Haḳ Te‘âlâ ile ‘ahd itmişdür ki kendüsi bir Şeyḥe teslim eyleye. İmdi o tarafa var ve anı baña gönder. Ve ba’dehu baña eyitdi ki: Yâ ‘Osmân! *Hâzret-i ‘Abdu’l-kâdir Seyyidü’l-‘Ârifîn ve ḳıbletü’l-vâfirîn fi hâzâ’l-vaḳti fe-‘aleyke bi-mülâzemete ḥidmetihi ve*

⁵³³ Ey Ömer! Şüphesiz sen, Irak’taki meşhurların sonuncusun.

⁵³⁴ Derkenar yazısıdır.

⁵³⁵ Her şeyin hazineleri kendi katında bulunan ve onları ancak belirlenmiş bir ölçüye göre indiren Zât, her türlü noksanlıktan münezzehtir.

⁵³⁶ Her şeye hilkatini (yaratılış özelliklerini) veren, sonra onlara yol gösteren (Kur’an-ı Kerim, 20/50) (Allah) noksan sıfatlardan münezzehtir.

⁵³⁷ Peygamberleri, mahlûkatına karşı birer delil olarak gönderen ve onların üzerine Muhammed’i (sallallâhu aleyhi ve sellem) üstün kılan Allah, noksan sıfatlardan münezzehtir.

⁵³⁸ Dünyada ne varsa hepsi boştur ancak Allah için ve O’nun Rasûlü için olan şey müstesna.

⁵³⁹ Ey Mevlâ’nızdan (Rabbinizden) gaflet edenler! Rabbinize yönelin! O, kerîm bir Rabdir, pek çok ihsanlarda bulunur ve büyük günahları bağışlar.

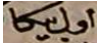
ta'zîmu hürmetihi,⁵⁴⁰ diyüp gâyib oldı. Ben dahı kendüzümü görmedüm. İllâki Bağdâdda Hâzret-i Şeyhüñ hîdmetine vardum. Baña eyitdi ki: *Merhaben bi-men cezebehu mevlâhu ileyhi bi-elsineti't-ıayri ve ceme'a lehü keşîran mine'l-hayr*.⁵⁴¹ Yâ 'Osmân! Tiz ola ki Hâk Te'âlâ saña bir mürîd vire ki ismi 'Abdu'l-gânî bin Nokta ve mertebesi sâyir evliyâdan refî' ola. Ba'dehu başuma bir takye geyürdügi anuñ eyüligi ve hevâsı fi'l-hâl dimâguma irişüp ve dimâğumdan kalbime eşer itdi. Hemân melekût baña keşf olup cümle maḥlûkâtun Hâk Te'âlâya envâ'-ı [84a] luğât ile itdükleri tesbîḥleri işitdüm. Az kalmışdı ki 'aqlımı zâyil itdüm. Ol hâlde iken Hâzret-i Şeyhüñ elinde bir miqdâr penbe var idi. Baña urdıgu gibi kendü 'aqlımı düşürdüm. Andan soñra beni birkaç ay ḥalvete kodı. Va'llâhu zâhir u bâtında bir işim olmaz idi ki ben anı söylemeden baña söylemeye idi. Ve hiç bir hâl u makâma ve müşâhede ve mükâşefeye irişmemişdi ki ben su'âl itmeden kendü baña söylemeye. Ve baña nice aḥvâllerden ḥaber virdi ki otuz seneden soñra vâkı' oldı. Ve benüm hırka geydigüm ile İbn-i Noktanuñ hırka geymesinüñ mâbeyninde yigirmi biş sene murûr itdi ve İbn-i Nokta buyurdıgu gibi idi.

'Ulemâdan biri naql ider ki: Henüz tâze idüm ki Hâzret-i Şeyḥ 'Abdu'l-kâdir Qâddesa'llâhu sırrahu hîdmetine vardum. Ve felâsife 'ilminden benümle bir kitâb götürmişdüm. Hâzret-i Şeyḥ ol kitâbı görmedin ve benden su'âl itmedin buyurdı ki: *Yâ fülân "Bi'se'r-refîku kitâbuke hâzâ"*.⁵⁴² Tırup ve anı yu! Ben niyyet itdüm ki Şeyhüñ ḥuzûrunda kâlkup ve kitâbı evde koyup gayrı böyle bir kitâba bakmayam. Zîrâ ol kitâbdan ba'zı nesneler aḥz idüp muḥabbet itmişdüm. Bu ma'nâ üzre iken Şeyḥ baña bir nazar itdi. Kâlkmağa kudretim olmayup bağlanmış kimesne gibi kaldum. Pes Hâzret-i Şeyḥ buyurdı ki: Kitâbı baña vir! Koynumdan çıkarup açdum ki kitâb beyâz olmuş ki cümle evrâkıında bir yazılmış ḥurûf yok. Şeyhüñ eline virdüm. Birkaç evrâk karışdırup buyurdı ki: Bu *kitâb Fezâyil-i Qur'ân* imiş. Ve baña virdi. Ben dahı alup açup bakdum ki ḥüsn-i ḥatt ile Fezâyil-i Qur'ân yazılmış. Ba'dehu buyurdı ki: Tevbe ider misin? Ol nesne ki kalbünde olmaya, lisân anı söylemeyesin. Didüm: Belî. Buyurdı ki: Ayağa kâlk. Ayağa kâlkdum ki ol kitâbdan okudıgumdan ḥâtırumda bir ḥarf kalmamış.

⁵⁴⁰ Hazreti Abdülkadir, bu zamanda âriflerin efendisi ve feyz sahiplerinin kıblesidir. O halde sana düşen, onun hizmetine devam etmek ve hürmetini büyük tutmaktır.

⁵⁴¹ Merhaba o kimseye ki Mevlâ'sı onu kuşların dilleriyle (işaretleriyle) kendine çekti ve onun için pek çok hayrı topladı.

⁵⁴² Senin bu kitabın ne yaramaz yoldaştır.

Bir gün Hâzret-i Şeyh ‘Abdu’l-kâdir Qaddesa’llâhu sırrahunuñ meclis-i şerîflerinde Ebu’l-Me‘ânî nâm bir kimesneye bir ‘azîm takâzâ⁵⁴³ vâkı‘ oldu. Bir mertebe ki hareket mecâlî kalmayup isti‘âne tarîkıyla Hâzret-i Şeyhe tevbe itdigünde [84b] Hâzret-i Şeyh hemân minberden bir ayak aşağı indi. Şeyhüñ ardında ol indügi bâbda bir âdem başı belürdi. Bir pâyeye dahı indükde ol başuñ bedeni görünmeğe başladı. Bir iki pâyeye dahı indigünde bir kimesne oldu ki ‘aynî ile Hâzret-i Şeyhe müşâbih ve tırmayup âvâz-ı bülend ile Hâzret-i Şeyh gibi söylemeğe başladı. Bu hâli Cenâb-ı Bârî ile ol şahşdan ğayrı kimesne görmezdi. Pes Hâzret-i Şeyh minberden bi’l-küllîye inüp ve ol şahşuñ başı üzere gelüp ve dâmen-i şerîfin ol şahşuñ üzerine örttüğü gibi ol şahş kendüyi bir şahrâda gördi ki güşâde ve şu akar ve ağaçlar var. Kendüde birkaç miftâh var idi. Ol ağaçlaruñ birine aşup ve kazâ-i hacet itdi. Kalkup vuzû idüp ve iki rek‘at namâz kılup selâ[m] virdigünde Hâzret-i Şeyh dâmen-i şerîfin kaldırıp kendüsin yine meclisde görüp ve eşer-i vuzû var. Ve def‘-i takâzâ itmiş ve Hâzret-i Şeyh yine minberde tekellüm ider. Güyâ ki hîç aşağı inmemiş. Ol şahş sükût idüp kimesneye söylemeyüp ve lâkin miftâhları yokladı, bulamadı. Ba‘dehu nice müddetden soñra ol şahşuñ ‘acem tarafına bir seferi vâkı‘ olup Bağdâddan on dört gün gitdükde bir şahrâya konup ve vuzû için bir tarafa gitdigünde gördi ki bu şahrâ ve bu şu ve dirâhtlar ol vuzû aldığı yire beñzer. Bir miqdâr devr idüp ol gördi. Ve yanında ağacı bulup gördi ki miftâh dahı aşı olup tırmayup durur. Pes ol seferden ‘avdet idüp Bağdâda geldigünde Hâzret-i Şeyhe varup ve bu ahvâli söylemek istedi. Hâzret-i Şeyh kulağını tutup buyurdi ki: Yâ Eba’l-Me‘ânî! Ben şâğ oldukça bunu kimesneye söyleme.

Ve yine bir gün Hâzret-i Şeyh ‘Abdu’l-kâdir qaddesa’llâhu Te‘âlâ rûhahu birkaç fukahâ u fuqarâ ile mezâristân ziyâretine varur iken Şeyh Hammâd rahmetu’llâh mezârı üzerinde nâdide eglendi. Bir mertebe ki hevâ ıssı oldu. Girü dönüp geldigünde beşere-i mübâreklerin âşâr-ı behcet ve sürûr zâhir idi. Su‘âl itdiler ki: Yâ Şeyh! Sizüñ Şeyh Hammâd mezârı üzerinde bu deñlü tevaşşufuñuza bâ‘iş ne idi? Buyurdılar ki: Bir cum‘a günü Şeyh Hammâd ve aşhâbı ile câmi‘ye gider idüm. Köpri üzerinden geçer iken Şeyh bir eliyle baña tokunup ve beni şuya bıraktı. Ben ise bir şâl cübbe geymişdüm. Ve hevâ ğâyetle şâvuğ idi. Ve koynımda birkaç eczâ’lar [85a] var idi. Elüme alup kaldırdım tâ ki ıslamaya. Ve anlar beni bırakup kendülerin dahı şudan çıkup esbâbımı şıkup ve ‘akablerince revâne oldum. Ve lâkin ziyâde ile üşüdüm. Kaçan ki kendülere irişdüm. Benüm için aşhâb biraz söylediler. Men‘ itdi ki ben anı incitdüm.

⁵⁴³ Tabîi hacet (tuvalet ihtiyacı) anlamına gelmektedir.

Egerçi ammā imtiḥān idi murādum zīrā ben anı bir ağır tağ gibi görürem ki cidden yirinden hareket itmeye.

Pes ben bugün ḳabrinde gördüm ki muraşsa‘ ve mücevher ḥulleler geymiş, başında yāḳutdan bir tāk ve lākin bir eli hareketden ḳalmış. Ben eyitdüm: Buña sebep nedür? Eyitdi ki: Bu el ol eldür ki seni şuya bıraḳdı. ‘Acaba ḳābil midür ki baña ‘afv eylesin? Eyitdüm ki: Ḳābıldür. Eyitdi ki: İmdi Cenāb-ı Bāriden iltimās eyle ki benüm elümi girü baña vire. Pes ol idi ki ṭurup Ḥaḳ Sübhānehu ve Te‘ālā Ḥazretlerinden ricā itdüm. Ve biş bin evliyā‘u’llāh daḫı mezārlarında ricā iderlerdi ki Yā Rabbi! Şeyḫ Ḥammād ḥaḳḳında Şeyḫ ‘Abdu’l-ḳādirüñ du‘āsın ḳabül eyle. Ḥaḳ celle ve ‘alī Ḥazrete icābet idüp elini girü kendüye a‘ṭā idüp ol eliyle benümle muşāfaḫa itdi.

Ḳaçan ki bu söz Bağdādda şāyi‘ oldı. Bağdāduñ meşāyihı ve Şeyḫ Ḥammāduñ aşḫābı cem‘ oldılar ki Şeyḫ ‘Abdu’l-ḳādir bu söyledügi sözi beyāna çıkarsun. Ḥazret-i Şeyḫüñ medresesine geldiler. Ve lākin mehābetinden söylemege kimesne cür‘et idemez idi. Ḥazret-i Şeyḫ buyurdi ki: Bilürem niye gelmişsin. İmdi mābeyniñüzden iki kimesne [y]i ihtiyār idinüz. Tā bu aḫvāl anlaruñ lisānından size taḥḳīḳ ola. Pes anlar daḫı Şeyḫ Ebū Ya‘ḳūb Yūsuf bin Eyyūb Hemedānī ve Şeyḫ Ebū Muḥammed ‘Abdu’r-raḥmān bin Şu‘ayb el-Kürdī ḳuddise sırrıhumāyı ihtiyār itdiler ki ikisi daḫı keşf u aḫvālātda kibārdan idiler. Ol cemā‘at eyitdiler ki: Bir hafta mehil virürüz bu aḫvālüñ ḥaḳīḳati ne? Ḥazret-i Şeyḫ buyurdi ki: Bir kez daḫı yirinden ḳalkmadın inşā‘Allāh Te‘ālā bu emr size taḥḳīḳ olur diyüp mübārek baş aşığa şaldı. Ve anlar daḫı başların aşığa şaldılar. Nāgāḥ medresenüñ taşrasından bir ses gelüp gördiler ki Şeyḫ Yūsuf tamām-ı sür‘atle gelür. Ḳaçan ki içerü medreseye girüp eyitdi ki: Ḥaḳ Sübhānehu ve Te‘ālā Ḥazretleri Şeyḫ Ḥammādı baña gösterdi. Ve buyurdi ki: Tiz var Şeyḫ ‘Abdu’l-ḳādirüñ medresesine ḥazır olan meşāyihā söyle ki Ḥazret-i Şeyḫ ‘Abdu’l-ḳādir her ne söz söylemiş ise taḥḳīḳ u şaḥīḥdür. Bu sözde [85b] iken Şeyḫ ‘Abdu’r-raḥmān daḫı gelüp eyitdi ki: Ḥazret-i Şeyḫ nice ḫaber virdi ise şaḥīḥdür.

Ḥazret-i Şeyḫ ‘Abdu’l-ḳādir ḳaddesa’llāhu Te‘ālā rūḫahudan su‘āl itdiler. Sebeḫ nedür ki size Muḫyi’d-dīn laḳab itdiler? Buyurdi ki: Bir Cum‘a günü seyāḫatle yalın ayak Bağdāda gelür idüm. Bir müteḡayyiru’l-leḫn ḫasta gördüm ki bedeni ḡāyetle naḫīf olmış. Baña eyitdi ki: Esselāmu ‘aleyk yā ‘Abdu’l-ḳādir! Ben daḫı cevāb virdüm. Eyitdi ki: Baña yaḳın gel. Vardum. Eyitdi: Beni ḳaldır, oturayım. Ḳaldırdum. Gördüm ki cesedi tazelendi ve şüreti güzellenüp ve rengi şāfi oldı. Ben ḫavf itdüm. Baña eyitdi ki: Beni bilür misin? Bilmem didüm. Eyitdi ki: Ben İslām dīniyem. Ben ol gördigün gibi idüm. Ḥālā Ḥaḳ Sübhānehu ve Te‘ālā beni senüñle

şagladup ihyā itdi. Ente Muhyi'd-dīn. Ben dahı geçüp cāmi'ye geldüm. Bir kimesne karşıma gelüp na'leynimi çevirüp eyitdi: Yā Şeyh Muhyi'd-dīn! Kaçan ki namāzı edā itdüm. Halk üzerime üşüp elümi ve ayağımı öpüp yā Şeyh Muhyi'd-dīn! Diyüp söylerler idi. Ve andan evvel hergiz söyler yoğdı.

Meşāyihdan biri naql ider ki: Ben ve Şeyh 'Alī Hītī; Hāzret-i Şeyhūñ medresesinde idük ki Bağdād ekābirinden biri Hāzret-i Şeyhe eyitdi ki: Yā seyyidī! *Ḳāle cedduke Resūlu'llāhu şalla'llāhu 'aleyhi ve sellem men du'ie fe'l-yucib ve mā ene da'vetuke ilā menzili*.⁵⁴⁴ Buyurdılar ki: Eger baña izin olur ise varayım. Pes başını bir zamān aşāğa şalup ba'dehu buyurdi ki: Vardum ve kaçıra binüp şāğ tarafında Şeyh 'Alī ve şolunda ben yanına düşüp gitdük. Tā evvel Şeyhūñ menziline varduk ki Bağdāduñ cümle meşāyih ve 'ulemā ve a'yān anda idiler. Ba'dehu envā'-ı ni'metle bir simāt⁵⁴⁵ çekdiler. Ve iki ādem getirür ve üsti örtülü bir tabak dahı getirüp simātuñ intihāsında kodılar. Ba'dehu şāhib-i da'vet eyitdi ki: Eş-şalā. Hāzret-i Şeyh başın aşāğa şalup ne kendü yidi ve ne kimseye yimesine izin virdi. *Ve ehlu'l-meclis ke-enne 'alā ru'ūsihimu ṭ-ṭayru min heybetihi*.⁵⁴⁶ Pes Hāzret-i Şeyh baña ve Şeyh 'Aliye işāret buyurdi ki ol tabakı getirün. İkimiz dahı kalkup ol tabakı Hāzret-i Şeyhūñ öñine getirüp koduk. Ammā gāyet ağır idi buyurdi. Ol tabakuñ örtüsün alup açduk. Bir māder-zād nā-bīnā ve meczūb ve meczūm ve meflūc bir evlād şāhib-i da'vetūñ [86a] evlādı imiş. Hāzret-i Şeyh hemān eyitdi ki: *Ḳum bi-izni'llāhi mu'āfiyen*.⁵⁴⁷ Fi'l-hāl ol şabī şāğ u sālīm bīnā kalkup yürüdi. Huzzār-ı meclis olanlar hemān feryād eylediler. Hāzret-i Şeyh ta'āmdan dahı yimeyüp ve kalkup gitdi. Ba'dehu Ebū Sa'īd Ḳaylavī yanına varup bu ahvālī söyledigümde eyitdi ki: Şeyh 'Abdu'l-ḳādir “*ve ubri'u'l-ekmehe ve'l-ebraşa ve uhyi'l-mevtā bi-izni'llāh*.”⁵⁴⁸

Bir 'acūze Hāzret-i Şeyh 'Abdu'l-ḳādir ḳaddesa'llāhu sırrahu'l-'azīze gelüp ve oğlını bile getirüp eyitdi ki: Benüm oğlumuñ gönli size māildür. Hıdmetiñüze getirüp ben ḥaḳḳ-ı zimmeti edā itdüm. Hāzret-i Şeyh dahı ḳabūl idüp mücāhede ve riyāzāta. Birkaç günden soñra 'acūze oğlını görmege gelüp gördi ki oğlı arpa etmegi yir. Ve şaralmış ve za'if olmuş az yimekten ve az uyumakdan. 'Acūze Hāzret-i Şeyhe gelüp hücre kenārında bir tabak gördi

⁵⁴⁴Ey efendim! Senin deden Hz. Peygamber (s.a.v.) buyurdu ki: “Bir kimse davet edilirse kabul etsin.” İşte ben de seni evime davet ettim.

⁵⁴⁵Ziyafet anlamına gelmektedir.

⁵⁴⁶Şeyhin heybetinden, sanki mecliste bulunanların başları üzerinde bir kuş varmış gibi hiç kimse hareket etmez ve söz söylemezdi.

⁵⁴⁷Allah'ın izniyle şifa bulmuş olarak ayağa kalk.

⁵⁴⁸Körü ve alacalıyı iyileştiririm ve Allah'ın izniyle ölüleri diriltirim. (Kur'an-ı Kerim, 3/49).

tavuk kemikleri var içinde. ‘Acūze eyitdi ki: Yā Şeyh! Sen tavuk yirsin benüm oğluma arpa etmegi yedirürsin. Hāzret-i Şeyh hemān elini ol kemiklerüñ üzerine koyup buyurdi ki: *Qum bi-izni’llāh*⁵⁴⁹ “*men yuhyi’l-’izāme ve hiye ramīm*.”⁵⁵⁰ Ol tavuk fi’l-hāl hayāta gelüp feryād itdi. Hāzret-i Şeyh ol ‘acūzeyeye eyitdi ki: Ol vaqt ki senüñ oğlñ buña kâdir ola, her ne isterse yisün.

Meşâyıhdan ‘Ömer-nām bir ‘azîz naql ider ki: Bir gice halvetde oturur idüm. Nāgāh gördüm ki dīvār yarılıp içinden kerihü’l-manzar bir şahş çıkup geldi. Didüm: Kimsin? Eyitdi ki: İblisim. Gelmişem saña eyülik için. Didüm: Senüñ eyülik nedür? Eyitdi ki: Murākabe-i celese [y]i saña ta’līm itmekdür. Ve *Celese’l-ḳurfeşā’i ve re’suhu munekkesun*. Ḳurfeşā, oldur ki uylukları karnına tıyayup ve dizleri yukaru kaldıra. Kaçan ki şabāh oldı. Şeyh ‘Abdu’l-kādir Hāzretlerine vardum ki bu ahvālî hikāye eyleyem. Muşāfaḫa itdüm. Elümi tutup ben söylemeden kendü baña buyurdi ki: *Yā ‘Ömer! Şadaḳake ve hüve kezūbun*.⁵⁵¹ Ba’dehu hiçbir sözün zinhār kabül eylemeyesin, diyü kırk yıl Şeyh Hāzretlerinüñ ḫidmet-i şeriflerinde oldum.

Bir gün Şeyh ‘Abdu’l-kādir Hāzretleri Ḳuddise sırruhu’l-‘azîz naşihat iderdi. Yağmur yağup sâkin olmazdı. Ba’zı ḫalk kesret-i yārāndan müteferriḳ oldılar. Hāzret-i Şeyh yüzün göge tutup eyitdi ki: Ben cem’ iderem. Ve sen tağıdursın. Fi’l-hāl meclis [86b] üzerinde kesilüp ve taşrada yine yağar idi.

Hāzret-i Şeyhüñ müridlerinden biri eydür ki: Bir gün Hāzret-i Şeyh ile Cum’a mescidine gider idük. Hiç kimesne Hāzret-i Şeyhe mültefit olmayup ve selām virmediler. Kendü kendüye eyitdüm ki: Her cum’a biz nice tereddüt ile cum’aya varur idük. Ḥalkuñ izdiḫāmından ḫālā bu niçedür? Bu ḫatıra tamām olmadın Hāzret-i Şeyh tebessüm iderek baña teveccüh itdi. Gördüm ki ḫalk Hāzret-i Şeyhe selām için bir mertebe izdiḫām itdiler ki ta’bîr olur degüldür. Yine kendüye eyitdüm ki: Ol ki ḫāl eyü idi. Ziyāde izdiḫāma uğraduk. Hāzret-i Şeyh buyurdılar ki: Bunı sen istediñ. Ḥalkuñ gönülleri elümdedür. Nice istersem iderdüm, diyü buyurdılar.

Meşâyıhdan biri naql ider ki nice müddet Ḥaḳ Te’ālā Hāzretlerinden ricā ider idüm ki ricāl-i ḡaybdan birin baña göstere. Bir gice rü’yāmda gördüm ki Hāzret-i İmām Aḫmed Ḥanbel raḏıya’llāhu ‘anhuñ mezār-ı şeriflerinde ziyāret iderem. Ve ḳabr-i şerifi ḳurbunda bir kimesne var. Ḥatırıma geldi ki ricāl-i ḡayblardandur. Kaçan ki uyandum. Ol ümîddeyim ki zāhirde yine görsem gerek. Ḳalkup İmām Aḫmed Ḥanbel ziyāretine vardum. Ol kimesne yine ol maḫalde

⁵⁴⁹ Allah’ın izniyle kalk!

⁵⁵⁰ Şu çürümüş kemikleri kim diriltecek? (Kur’an-ı Kerim, 36/78).

⁵⁵¹ Gerçek söyledi ama o yalancıdır.

gördüm. Ta'cîl ile ziyâret itdüm. Benden mu'kaddem çıktı. Ardına düşdüm. Kaçan ki Dicleye irişdi. Diclenüñ iki kenârı biri birine kavuşup bir kademde geçdi. Kendüye kâsem virdüm ki: “Bir mi'kdâr tûr! Bir söyleyeceğüm var, söyleyem.” Didi: “Söyle” Didüm: “Ne mezhebdesin?” Eyitdi: “*Ḥanîfen müslimen ve mâ ene mine'l-müşrikîn.*”⁵⁵² Öyle kıyâs itdüm ki ḥanefî'l-mezhebe ola. Dönüp bu hâṭıra [y]ı eyitdüm ki varup Ḥazret-i Şeyḥe bunu söyleyem. Medrese kapusından girdüm içerü. Evden ses virdi ki meşrîkdan mağrîbe degin ḥanefî'l-mezhebe bir evliyâ yokdur kendüden gayrı.

Ḥazret-i Şeyḥ 'Abdu'l-kâdir Quddise sırruhu'l-'azîzüñ müridlerinden biri nakl ider ki: Hîdmetiyle mu'kayyed idüm. Ve eger gicelerde uyanık olurdum. Bir gice dün nısfı taşra çıktı. İbrik getürdüm. İltifât itmeyüp medrese tarafına müteveccih oldı. Medresenüñ kapısı açılıp taşra gitdi. Ben daḥı müte'âkip gitdüm. Ve ben öyle kıyâs ider idüm ki 'aḳabince olduğımı bilmez. Şehir kapusına irişdikde kapu açılıp andan daḥı çıkup gitdi. Ben daḥı çıktum. Kapu yine kapandı. Bir mi'kdâr gitdük [87a] nâgâh bir şehre irişdük ki bilmez idüm ne şehirdür. Ḥazret-i Şeyḥ bir ribâṭa müteveccih oldı ki anda altı kimesne oturmuşlar idi. Karşu çıkup kendüye selâm itdiler. Ben bir direk dibinde şaḳlandum. Ol ribâṭuñ bir kûşesinde bir nâle sesi gelür idi. Ol sâ'at sâkin oldı. Nâgâh bir âdem çıkagelüp ve ol ses gelen tarafa gitdi. Anı gördüm ki yine çıktı. Arkasında bir âdem ve yanınca bir âdem çıkageldi. Ve ol ses gelen tarafa gitdi. Anı gördüm ki yine yanında olan âdem bile bıyıkları ağzın uzamış ve başı açık gelüp Ḥazret-i Şeyḥüñ önünde oturdu. Ḥazret-i Şeyḥ daḥı buña kelime-i şehâdetin telkîn idüp ve baş ve bıyık kılların tırâş idüp ve ismini Muḥammed kôdı. Ve ol altı kimesneye eyitdi ki: “Bu âdemi ol müteveffânüñ yirine komağa me'mûr olmışam.” didigünde anlar daḥı “*Sem'an ve ṭâ'aten.*”⁵⁵³ didiler. Pes Ḥazret-i Şeyḥ taşra çıkup böyle müteveccih oldı. Ben daḥı 'aḳabince divâne olup bir mi'kdâ [r]cık yürüdükden soñra Bağdâd kapusına irişdük. Evvelki gibi küşâde oldı. İçeri girüp medrese kapusına gelüp ol daḥı ḥandân olup içerü girüp Ḥazret-i Şeyḥ sa'âdet-ḥânelerine buyurdılar. Şabâḥ oldı. Ders için Ḥazret-i Şeyḥüñ karşusına geçdüm. Mehâbet baña müstevlî olmağın okıyamadım. Ḥazret-i Şeyḥ buyurdu ki: Ey Ferzend! Niçün okımazsın? Ben eyitdüm: Seyyidinâ ve Şeyḥinâ gice ile gördüğüm aḥvâl baña mehâbet bırakmışdur. Kâsem virdüm aşlını beyân eyleye. Buyurdu ki: Ol şehir Nihâvend şehridür. Ve ol altı kimesne abdâllardur. Ve ol işitdigüñ nâle büyüklerinüñ iniltisi idi. Ve ol meyyiti çıkardılardı tâ kaydın göreler. Ve ol

⁵⁵² Ben hanîf ve Müslümanım, müşriklerden değilim.

⁵⁵³ Başüstüne, işittim ve itaat ettim.

kelime-i şehâdetin telkîn itdigüm âdem Kōstantiniyyede bir tersâyî idi. Ve ben me'mûr olmuşdım ki ol müteveffânun yirine bedel ideyim. Ol idi ki getürdiler ve telkîn idüp bedel kōdum. El'ân anlarun biridür.

Bir gün Hâzret-i Şeyh naşihat ider iken nâgâh gök yüzine birkaç kadem gidüp ve eyitdi ki: Ey İsrâ'il! Gerek idi ki kelâm-ı Muḥammediyyi işitmeñ gerek idün diyüp gerü geldi. Sebebin su'âl itdüklerinde buyurdi ki: Ebu'l-'Abbās ile Hıdır 'aleyhi's-selām meclisimiz üzerinden geçüp gider idi. Birkaç kadem anuñcün gitdüm ve işitdiñüz ki ne didüm.

Hâzret-i Şeyhün hüddâmlarından biri nakl ider ki: Misâfirler mehâbetçün Hâzret-i Şeyhün iki yüz elli altun borcî bağlamış idi. Bir gün bir âdem çıkageldi ki ben anı hergiz görmemişdüm. Ve izninsiz anı [87b] teklîf içerü girüp ve Hâzret-i Şeyh ile çok muşâhabet itdükden sonra bir miqdâr akçe çıkarup eyitdi ki: Bunı karzıñıza⁵⁵⁴ viriñüz diyüp gitdi. Hâzret-i Şeyh baña buyurdi ki: Al bunı dânilere vir ve yine buyurdi ki: Bu gördigün âdem Şayrafî'-i kâdr kim idi? Ben eyitdüm: Şayrafî'-i kâdr kim olsa gerekdür? Buyurdılar ki: Şayrafî' bir melekdür ki Cenâb-ı Bârî evliyâlarun farzların edâ itmek içün gönderir.

Şeyh Bekâi bin Battûr Raḥmetu'llâhi Te'âlâ

[Menâkıb-ı Hâzret-i Şeyh 'Abdu'l-kâdir Qâddesa'llâhu Te'âlâ]⁵⁵⁵

Nakl ider ki bir gün Hâzret-i Şeyh 'Abdu'l-kâdir Hâzretlerinün meclis-i şerîflerinde hâzır idüm ki naşihat iderler idi. Nâgâh minberün evvelki pâyesinde sözini kaç' idüp ve bir sâ'at kadar sükût olduğdan sonra aşağı yire indi. Ve ba'dehu yine çıktı. Ve ikinci pâyede oturup ben müşâhede itdüm ki evvelki pâyenün karşısı göz hüküm itdügi kadar ve sündüs aḥdardan bir ferş bıraktılar. Hâzret-i Sultân-ı kevneyn şalla'llâhu Te'âlâ 'aleyhi ve sellem aşḥâb-ı kirâmiyla oturdılar. Ve Hâzret-i Haḳ Sübhānehu ve Te'âlâ, Şeyh 'Abdu'l-kâdir Hâzretlerine bir mertebe ḳalbine tecellî itdi ki kendüsin zabt idemeyüp düşmek şadedinde iken Hâzret-i risâlet penâh şalla'llâhu Te'âlâ 'aleyhi ve sellem tutdı. Andan gördüm ki Hâzret-i Şeyh bir mertebe küçük ve zebûn oldu ki bir serçe kadar. Ve ba'dehu bir mertebeye büyük oldu ki ta'bîr olunmaz. Andan sonra cümlesi mahfî olup bir nesne göremedüm. Pes ḥuẓẓâr-ı meclis Şeyh Bekâdan Hâzret-i Resûlu'llâh şalla'llâhu 'aleyhi ve sellem ve aşḥâbını gördigünün keyfiyyetin su'âl itdiler. Eyitdi ki: Haḳ Sübhānehu ve Te'âlâ Hâzretleri anları te'yîd itmişdür.

⁵⁵⁴ Karz kelimesi ödünç anlamına gelmektedir.

⁵⁵⁵ Derkenar yazısıdır.

Bir kuvvet ile ki ervāh-ı muṭahharaları müteşekkil olur. Şūr-ı ecsād ve şıfāt-ı a‘yān ile ve bunları ol kimseler görürüler ki Hāḳ Te‘ālā Hāzretleri anlara kuvvet-i ru‘yet sūr-i ecsād-ı ervāh ve şıfāt-ı a‘yān virmişdür. Andan soñra Hāzret-i Şeyhüñ aḥvālın su‘āl itdiler. Eyitdi ki: İbtidā düşmege ḳarīb olduğuna bā‘iş bu idi ki Cenāb-ı Kibriyā ibtidā tecellī itdigünde bir şıfat ile idi ki beşerüñ aña taḥammüli yok idi. Meger Hāzret-i Resül-i Kerīm Hüdā-yı Rabbu’l-‘alemīn şalla’llāhu ‘aleyhi ve sellemüñ mu‘āveneti [88a] ile ve tecellī-i şānī şıfat-ı celāl ile idi. Anuñçün Hāzret-i Şeyh eriyüp öyle küçük oldu. Ve üçünci tecellī şıfat-ı cemāl ile idi ki Hāzret-i Şeyh ḥaddden ziyāde büyüdi. Nevvera’llāhu ḳabrehu ve ḳaddesa’llāhu sırrahu’l-‘azīz.

Ḳaḏību’l-bān-ı Mūşılī Ḳaddesa’llāhu sırrahu’l-‘azīz

Künyeti Ebū ‘Abdu’llāhdur. Şeyh Muḥyī’d-dīn ibnü’l ‘Arabī ḳaddesa’llāhu Te‘ālā sırrahu’l-‘azīz ba‘zı risālelerinde buyurur ki: Bu ṭāyifeden biz ba‘zıların görmüşüz ki anlaruñ şūret-i rūḥāniyeleri mütecessid ve mütemeşsil olur. Şūret-i cismāniye gibi ve ol şuver-i mütecesside de aḥvāl u ef‘āl giçürür. Hāzırlar ḳıyās iderler ki ol şuver-i cismāniyyeleriyle geçirürler. Ve dirler ki: Biz fülān kimesne [y]i gördük ki böyle böyle iderdi. Bā vucūd ki ol kimesne ol fi‘ilden müberrādur. Ve biz bu ṭāyifeden dā‘imā bunu def‘ātle müşāhede itmişüzdür ve görmüşüz. Ve Ḳaḏību’l-bān Mūşılīnūñ daḥı ḥālī böyle idi. İmdi gerekdür ki buña inkār getürmeyesin. Hāḳ Sübhānehu ve Te‘ālā Hāzretlerinūñ esrārı efrād-ı ‘ālemde kebīr u keşīrdür. Ve kuvvet-i ‘aḳl ve idrāk ile anuñ gavrına yitişmek olmaz.

Şeyh ‘Abdu’llāh Yāfi‘ī Raḥmetu’llāhi Te‘ālā buyurur ki: ‘Ulemādan biri baña naḳl itdi ki: Fuḳarādan birinūñ hīç namāz ḳıldıḡın görmezler idi. Bir gün namāz ve iḳāmet iderler iken ve ol faḳīr otururdu. Fukehādan biri inkār yüzinden eyitdi ki: Ḳaḳup cemā‘atle namāzı niçün kılmazsın? Ol faḳīr daḥı ḳaḳup yine ol faḳīhūñ yanında namāza tekbīr getürdi. Namāzuñ bir rek‘atin ḳıldı. İkinci rek‘atin ḳaḳdıklarında faḳīh teḳayyüd idüp gördi ki yanında namāz ḳılan āḥar ādemdür. Ve ol ṭa‘n itdi ki faḳīr degüldür. Ta‘accüb itdi. Rek‘at-i şālişde gördi ki ol ādem yirine namāz ḳılar. Yine bir āḥar ādemdür. Ve rek‘at-i rābi‘de kezālik yine bir ḡayrı ādem görüp efkāra düşdi. Ḳaçan ki selām virdiler. Baḳdı gördi ki yine evvelki ol faḳīrdür. Ve ol üç kimesneden eşer yok. Pes ol faḳīr faḳīhe baḳup gelüp ve eyitdi ki: Ey faḳīh! Ol gördigüñ dört kimseden ḳaḡısı idi senüñle namāz ḳılan?

Şeyh ‘Abdu’llāh Yāfi‘ī Hāzretleri yine buyurdılar ki: Ḳaḏību’l-bān Mūşılī Hāzretlerinden yine buncılayın bir ḳaḏiyye işitdüm ki Mūşıl Ḳāḏisi [88b] ve ba‘zı ‘ulemā kendüye inkār üzere idiler. Ḳāḏi bir gün bir şoḳaḳdan geçüp gider iken Ḳaḏību’l-bānī ḳarşudan

gelür gördüğünde hâtırına gelür ki bu âdemi şimdi tutayım. Ve hâkime getirüp ve ahvâlin hâkime bildüre. Tâ hâkından gelüp siyâset eyleye, diyü fıkır iderken bir dahı gördi ki qarşudan gelen bir Kürd âdemîsidür ve dahı yakın geldigünde bakup gördi ki bir ‘Arabdur. Dahı yakın geldi gördi ki fuķehâdan bir faķihdür. Kaçan ki kâğiye yaklaşdı. Eyitdi ki: Ey kâđi! Kâđibü’l-bânî hâkime getürmek istersek ve siyâset itdürmek istersek kâđi inkârına tevbe idüp ol sâ‘at mürîdi oldı. Hâzret-i Şeyh ‘Abdu’l-kâdir Raķmetu’llâhi Te‘âlâya didiler ki: Kâđibü’l-bân namâz kılmaz. Buyurdı ki: Öyle söylemeñüz ki paşa dâ‘imâ Ka‘bede sücüddadur.

Muĥammedü’l-Āvânî ki İbnü’l-‘Aķāyid ile meşhurdur Kaddesa’llāhu sırrahu’l-‘azîz

Şeyh Muĥyi’d-dîn seyyid ‘Abdu’l-kâdir kaddesa’llāhu Te‘âlā sırrahu’l-‘azîz ĥâzretlerinüñ ařĥâblarındandır. *Fütühât-ı Mekkiyyede* mezkûrdur ki Şeyh kendüye mu‘rebidü’l-ĥađra diyü söyleyüp ve buyurur idi ki Muĥammed bin Kāyid mine’l-Müferridîn řāĥib-i *Fütühât* dir ki: Müferridün bir cemā‘atdür ki řuţb dâ‘iresinden ĥâricdürler. Ve Hâzret-i Hıdır ‘aleyhi’s-selām anlardandır. Ve Hâzret-i Resûlu’llāh şalla’llāhu ‘aleyhi ve sellem dahı meb‘ûş olmazdan evvel anlardan idi.

İbn-i Kāyid kendü naķl ider ki: Cümle nesnelerden geĥüp terk itdüm. Ve Cenāb-ı Kibriyāya müteveccih olup yüzi dergāhına şuttum. Nāgāĥ yüzüm üzre bir ayak yiri görüp ĥayret yüzinden eyitdim ki: Ey ‘acabā bu kimüñ ĥademinüñ yiri ola? Zîrā ol i‘tiķādda idim ki baña sebķat ider yokđur. Anı işitdüm ki didiler: Bu niřān Hâzret-i Nebî şalla’llāhu Te‘âlā ‘aleyhi ve sellemüñ ĥadem-i řerîfinüñ niřānidur. Bu def‘a ĥâtırum tesķin buldı.

Ebu’s-Su‘ūd bin eř-Şiblî Kaddesa’llāhu Te‘âlā sırrahu

Bu dahı Hâzret-i Muĥyi’d-dîn Seyyid ‘Abdu’l-kâdir kaddesa’llāhu Te‘âlā sırrahu’l-‘azîzüñ ařĥābındandır. *Fütühât*da mezkûrdur ki nice řādıķu’l-ķavl kimesneler naķl itdiler ki: Şeyh Ebu’s-Su‘ūd ki imām-ı vaķt idi. Buyurdı ki: Bir gün Dicle kenārında geĥer idüm. Ĥâtırına geldi ki ‘acabā Ĥaķ Te‘âlā Hâzretlerinüñ bendeleri var mıdır ki řu içinde kendüye ‘ibādet ide? Bu ĥâtıra tamām olmadın anı gördüm ki řu yarılıp [89a] içinden bir âdem çıķup eyitdi ki: Yā Ebu’s-Su‘ūd! Belî! Ĥaķ Te‘âlānuñ ķulları vardur ki řu içinde ‘ibādet iderler. Ve ben anlardanum. Benüm aşlım Tikrîtdendür. On biř günden řoñra anda böyle bir ĥādiře zühür itse gerekdür diyüp gitdi. Ĥikmeten on biř günden řoñra Tikrîtde didüĥi gibi bir ĥādiře zühür itdi.

Ve *Füşûş*da mezkûrdur ki Şeyh Ebu’s-Su‘ūd kendü mürîdlerine eyitdi ki: On biř senedür Ĥaķ Te‘âlā baña memleketde taşarruf virmişdür. Ammā ben taşarruf itmem. İbn-i

Ḳāyid kendüden su'āl itdi ki: Niçün taşarruf itmezsin? Eyitti ki: Ben taşarrufı Ḥaḳ Te'ālā Ḥazretine ḳomışam. Nice isterse taşarruf eylesin.

Şeyḥ Rukne'd-dīn 'Alā'u'd-devle Raḥmetu'llāhi Te'ālā buyurmuşdur ki: Mezārlığa varup İmām-ı Aḥmed Ḥanbel Raḥmetu'llāh Te'ālā türbesi ṭarafına teveccüh itdüm ki varup ziyāret idem. Yol üzre bir ḥarābe künbed var idi. Ben anda kimesne oldıḡun bilmez idüm. Geçüp gider iken gördüm ki ol künbedden baña bir işāret gelür ki ḳande gelürsin? Gel beni daḡı ziyāret eyle. Ben daḡı hemān dönüp künbede geldüm. Baña bir feraḥ irişdi. Baḡdum ki ol künbed şāḥibinüñ rüḥı baña dir ki: Öyle dirlik ile ki ben itdüm. Ben daḡı eyitdüm ki: Nice dirlik itdün. Eyitdi ki: Cenāb-ı Bārīden her ne irişür ise ḳabül eyle. Ben eyitdüm: Eger ḳabül olunacak ise ideyim. Eyitdi: Bārī bugün saña bir nesne irişse gerekdür ki ḳabül eyle. Eyitdüm: Öyle olsun. Ḳaçan ki şehre vardum. Bu aḥvālī Şeyḥ Nūre'd-dīn 'Abdu'r-raḥmāna söyledüm. Eyitdi ki: Bilür misin ol künbedde olan kimdür? Eyitdüm ki: Bildigüm degüldür. Buyurdi ki: Aña Ebu's-su'ūd dirler. Ve 'Aceb ṭarafı vardur ki Ḥaḳ Sübhānehu ve Te'ālā Ḥazretlerinden kendüye her ne gelse idi redd itmezdi. Ve kimseden bir nesne ṭaleb itmezdi. Ammā mükellef libās geyüp ve ziyāde ve eyü ṭa'āmlar yir idi. Bir gün kendüye bir ādem gelüp gördi ki başında bir şārıḳ var ki iki yüz dīnāra deger. Göñlinde eyitdi ki: Bunüñ itdügi ne işrāfdur? Bu dülbendüñ bahāsiyla iki yüz dervīş cāmelenür! Ebu's-su'ūd eşrāf ḥātır ile āgāh olup eyitdi ki: Ey fülān! Bu şārıḳı başımıza kendü kendümüze ḳomamışuz. İsterseñ al götür. Ve fūrūḥt eyleyüp aḳçesiyle dervīşāna bir mīḳdār ṭa'ām getir. Ol ādem daḡı ol dülbendi getirüp ve fūrūḥt idüp bir sufre ṭa'ām müheyyā idüp zuhr vaḳtinde getürdi. İçerü girüp gördi ki [89b] yine ol dülbend Şeyḥüñ başında ṭurur. Ta'accüb itdi. Şeyḥ Ebu's-su'ūd Ḳaddesa'llāhu sırrahu buyurdi ki: Ne ta'accüb idersin? Var fülān Ḥ'āceden su'āl eyle ki bu dülbend ḳandan getürmişdür. Varup su'āl itdigünde Ḥ'āce didi ki: Geçen sene deryāda gemi üzre iken bir muḥālif rüzigār esüp 'azīm furtına oldıḡunda nezr itdüm ki eger selāmete ḳıḳarsam bir eyü dülbend şeyḥe hediye getüreyim. Altı ay idi ki ben böyle dülbend Baḡdādda arardum, bulamadum. Ḥālā bir dülbend filan dükkānda begendüm ve alup Şeyḥe getürdüm. Bu def'a Şeyḥ Ḥazretleri buyurdi ki: Gördün mi bu dülbendi başımıza ḡayrılar ḳodılar.

Şeyḥ Ebū Medylene'l-Maḡribī Ḳaddesa'llāhu sırrahu

İsmi Şu'ayb bin el-Ḥüseyndür. Ve bu ṭāyifenüñ ekābirinden olup çok meşāyıḡ kendü şöḡbetinde terbiyyet bulmuşdur. Cümleden biri Şeyḥ Muḡyi'd-dīn ibni'l-'arabī Ḳaddesa'llāhu sırrahu'l-'azīzdür. Kendü muşannefātında ma'ārif ve kelāmlarından nice yirde zikrin itmişdür.

İmām-ı Yāf‘î Hâzretleri buyururlar ki: Yemenüñ şuyûhları Hâzret-i Şeyh ‘Abdu’l-kâdir Hâzretlerine kıaddesa’llâhu sırrahu’l-‘azîze nisbet iderler. Ve ba‘zılar dağı Şeyh Ebü Medyene Hâzretlerine nisbet iderler. Bu Şeyh mağribî ve ol Şeyh meşriķîdür.

*Fütühât*da mezkûrdur ki: Evliyâ’u’llâhdan biri naķl buyurur ki: Bu tâ’ifeden biri dir ki: İblîsi vaķı’amda görüp su’âl [itdüm]⁵⁵⁶ Ebü Medyen ile nicesin? Eyitdi ki: Anuñla benüm aḥvâlüm aña beñzer ki bir kimesne bir deryâya durmayup bevl ider iken biri görüp niçün böyle idersin? didigünde cevâb virir ki: Anuñcün bevl iderem tâ deryâ necis olup kimesne ṭahâret itmeye. İmdi bu âdemden ziyâde aḥmak olur mı? Pes benüm sa’yım dağı aña öyledür.

Bir gün Şeyh Ebü Medyen deryâ kenârında gezer iken frenk kâfirleri kendüyi tutup gemiye kıodılar. Şeyh gemiye girüp gördi ki dağı nice esîr Müslimânlar var. Kâfirler yelken açup gitmek istediklerinde ne deñlü iķdâm itdiler gemileri yirinden [90a] oynamadı. ‘Âciz kıalup bildiler ki ḥâlâ esîr itdükleri âdem kıulüb şâhibidür. İcâzet virdiler. Şeyh gemiden çıkımam didi tâ ol Müslimânları çıkarmayasız. Lâ-‘ilâc olup cümlesine dağı icâzet virdikleri gibi gemileri ḥareket idüp gitdi.

Kendü eş‘ârındandır:

شعر 557
لا تتكر الباطل في طوره
فانه بعض ظهوراته

و اعط منك بغداده
حتى توفي حق اثباته

Tuvuffiye fî-sene tis‘în ve ḥamse-mi’e.

Ebu’l-‘Abbâs bin el-‘Ureyf el-Endülüsî Kıuddise sırruhu’l-‘azîz

İsmi Aḥmed bin Muḥammeddür. ‘Âlim-i ‘ulûm ile ‘ârif u vücûh idi.

Şâhib-i *Fütühât* Şeyh Ebü ‘Abdu’llâh Ğazâliden naķl iderler ki: Şeyh bir gün ṭaşra şahrâya gider iken her ağaca ve ota irişürdüm. Benümle söyleşürler idi ki “Beni al, fülân derde...”⁵⁵⁸ Ve dâ’im bu aḥvâlde müteḥayyir olup Şeyhüñ yanına gelüp ḥaber virdüm. Şeyh buyurdi ki: Saña bunuñ içün biz terbiyyet itmedük. İmdi ‘alâmet-i şıdķ-ı tevbe oldur ki ol

⁵⁵⁶ Burada“itmek” yardımcı fiili eksik olduğı için metin tamiri yapılmıştır.

⁵⁵⁷ Batılı kendi tavrında (alanında) inkâr etmeyiniz. Kuşkusuz o bazı görüntüleri itibariyle hakır. Sen de hakkın isbatına yetecek kadar ona hakkı olan değeri ver.

⁵⁵⁸ Cümle tamamlanmamıştır.

mevzi'ye girü 'avdet ide. Sen ve ol ağaclar ve otlar dahı senüñle tekellüme gelmeyeler. 'Abdu'llāh hemān ol mevzi'ye 'avdet idüp gördi ki ol ağaclar ve otlardan kendüye dahı bir şadā gelmeyüp hāmd idüp secde-i şükr itdi. Ve dönüp Şeyh e'lām itdigünde Şeyh eyitdiler: *El-ḥamdu li'llāhi'llezī ih'tāreke li-nefsihi ve lem yedfa'ke ilā kevni mişlike mine'l-ekvān*.⁵⁵⁹

Tuvuffiye sene sitte ve şelāşin ve ḥamse-mi'e.

Ebu'r-Rebī' i'l-Kefif el-Mālikī Ḳuddise sırruhu'l-'azīz

Ebu'l-'Abbās bin el-'Ureyf mürīdlerindendür. Bir gün aşhābına eyitdi ki: Fi'l-meşel iki ādemüñ onar aqçeleri olsa biri tokuz aqçesin taşadduk idüp birin şaklasa ve biri dahı birin taşadduk idüp tokuzın şaklasa kankısı fāzıl-rekdür? Eyitdiler ki: Tokuz aqçesin taşadduk iden fāzıl-rekdür. Şeyh buyurdi ki: Didigünüz eyüdür. Ammā mes'elenüñ rühin bilmediñüz. Ḥadīs-i nebevī şalla'llāhu Te'ālā 'aleyhi ve sellem vārid olmışdur ki: Yitmiş biñ kerre kelime-i *lā ilāhe illā'llāh* söyleyen necāt bulur. İmdi kendü söyleyen kimesneye mi necāt buldı dirsiz yoḥsa vekīl u bedīle söyledeni [90b] necāt buldı dirsiz? Şeyh Ebu'r-Rebī' -i Mālikī didi ki: Ben zikri yitmiş biñ eyitdüm. Hiç kimesnenüñ ismine mu'ayyen itmemişdüm. Bir sefer ta'āma rāst geldüm. Bir cemā'at hāzır idiler. Ve aralarında bir şāhib-i keşf şabī var idi. Ta'āma el uzatdığumuzda ol şabī el virdügi ta'am el-ān hemān ağlamaya başladı. Didiler: Niçün ağlarsın? Eyitdi ki: Nice ağlamayam ki cehennem baña gösterdiler. Gördüm ki vālideme anda 'azāb ediyorlar. Şeyh Ebu'r-Rebī' dir ki: Merḥamet idüp hemān ḥātırıma geldi ki Yā Rabbī! Sen vākıfsın ki ben yitmiş biñ kerre kelime-i *lā ilāhe illā'llāh* dimişem. Anuñ şevābın bu şabīnüñ vālidesi āzādlığı için olsun. Bu niyyeti ḥātırımdan geçirdiğim gibi gördüm ki ol şabī gülmege başladı. Ve eyitdi ki: Vālidemi cehennemden çıkarup 'azābdan ḥalāş itdiler. *El-ḥamdu li'llāh* diyüp ta'am yimege başladı. Şeyh Ebu'r-Rebī' eydür ki: Ḥadīs-i nebevīnüñ şalla'llāhu Te'ālā 'aleyhi ve sellem şıḥḥati bu şabīnüñ keşfi ile ma'lūm oldu ve ol şabīnüñ dahı keşf-i ḥadīs-i nebevī ile şalla'llāhu 'aleyhi ve sellem.

Misāfir eş-Şāmī şümme'l-Hakkārī Ḳaddesa'llāhu Te'ālā sırrahu'l-'azīz

Şeyh 'Aḳīl Mīḥī ve Şeyh Ḥammād-ı Debbās ile şoḥbet itmişdür. Cebel-i Hakkāriyye ki Mūşıl tevābi'lerindendür. Anda kendüye çok ḥalk cem'iyet idüp ba'dehu 'uzlet ihtiyār idüp anda kendüye bir zāviye binā itdi. Ol vilāyet ḥalkı cümle kendüye mürīd oldılar.

⁵⁵⁹ Seni kendisi için seçen Allah'a hamdolsun. Seni, benzerlerin gibi varlıklardan bir varlık içine götürüp atmadı.

Ve sene seb‘a ve hamsin ve hamse-mi’ede müteveffâ oldılar. Ve mezâr-ı şerîfleri dahı ol vilâyetdedür. Kerâmet u âyât şâhibi olup ol vilâyetde mezâr-ı müteberrekedür.

İmâm-ı Yâfi Hazretlerinüñ târihinde mezkûrdur ki: Şeyh ‘Adiye Hazretlerinüñ müridlerinden birisi murâd itdi ki halkdan inkıtâ‘ idüp ‘uzlet eyleye. Şeyhe eyitdi ki: Yâ Şeyh! Halkdan münka‘atı‘olmak isterem. Nolaydı ki bu şahrâda bu şu olaydı ki ben içeydüm. Ve bir nesne olaydı ki ben kût ideydüm. Şeyh hemân-dem kalkup ol şahrâda iki taş alup bir yire koyup ve yine iki büyük taşlar var idi. Birine ayağıyla urdı. Bir çeşme olup tatlu şu akmâğa başladı. Ve birine dahı ayağıyla urdı. Bir enâr ağacı bitdi. Nâr ağacına eyitdi ki: Yâ ağac! Bi-izni’llâhi Te‘âlâya günde bir dâne nâr vir! [91a] Ve bir gün tatlu ola ve bir gün ekşi ola. Be-ğudretu’llâhi Te‘âlâ öyle oldı.

Seyyidi Ahmed bin Ebi’l-Hasen er-Rufâ‘î el-Bedevî Kaddesa’llâhu Te‘âlâ sırrahu’l-‘azîz

Zevi’l-makâmâtı’l-‘aliyye, ve’l-aḥ vâli’s-seniyye ḥırkâta’llâhu Te‘âlâ ‘alâ yedu’ul-‘avâyd. Ve ḳalbi lehu’l-a‘yân u izharu’l-‘acâyib. Ve likin aṣḥâba li-feḥîmu’l-ceyyidi ve er-redî yedḥûl ba‘zahûm el-yezân ve yel‘ab bi’l-ḥayât. Ve hâzâ ammâ ‘arîfu’l-Şeyh ve’l-aṣliḥâ‘i. Ne‘ûzu bi’llâhi mine ‘ş-şeyṭânî ‘r-racîm.⁵⁶⁰

Hazret-i İmâm Mûsâ Kâzım radıya’llâhu Te‘âlâ ‘anh evlâdından. Ve nisbet hırkası vâsıta-ı hamse hamse ile Şiblî Hazretlerine irişür. Ümmi ‘Abîdede sâkin idi. Baṭāyihda kendü hemşîre-zâdesi ki Ebu’l-Hasen ‘Alîdür. Naḳl ider ki: Bir gün ḥalvet-ḥânesi ḳapusunda oturur idüm. İçerüde bir kimesnenüñ âvâzın işitdüm. Naḳar itdüm. Gördüm ki yanında bir kimesne oturur ki hergiz gördigüm degüldür. Bir iki sâ‘at oturup uzun muṣāḥatlar itdi. Ba‘dehu ol kimesne ḳalkup ve bir pencere içinden çıkup berḳ-i ḥâṭif gibi hevâya ḳıḳdı. Ve ben Şeyḥüñ yanına varup kim idigün su‘âl itdüm. Buyurdı ki: Sen anı gördüñ mi? “Belî” didüm. Buyurdılar ki: Ol, ol kimesnedür ki Ḥaḳ Te‘âlâ Hazretleri anı baḥr-ı muḥîṭ muḥâfazat itdürmişdür ve ricâl-i erba‘anuñ biridür. Üç gündür ki mehcûr olmuşdur ammâ bilmezdi. Didüm: Yâ Seyyidi! Mehcûrlığına bâ‘iş nedür? Buyurdı ki: Baḥr-ı muḥîṭ cezîrelerinden bir cezîrede sâkindür. Ol cezîrede de üç gün ve üç gice yağmur yağup ol maḥal ḥâṭırından geḳer ki nolaydı bu yağmur ‘umrânda olan ma‘mûr yirlerde yağaydı. Ve yine der-‘aḳab istiğfâr ider. Ve likin bu sebeple

⁵⁶⁰ Yüce makamların ve yüksek hâllerin sahipleri, Allah Teâlâ’nın inayetiyle hırka giymişlerdir. Onların kalplerine eşyanın hakikati açılmış, harikulâde hâller ortaya çıkmıştır. Fakat bu yolun içinde iyi anlayışlı olan da vardır, kötü anlayışlı olan da; bazılarının içine ölçsüzlük ve oyun düşer, hayatla oyalanır. Ama bu durum, şeyhini gerçekten tanıyan ve ıslah edilmiş olan kimseler için geçerli değildir. Biz kovulmuş şeytandan Allah’a sığınırız.

şimdi mehcûrdur. Ben eyitdüm: Yâ Seyyidî! Mehcûr idigün sen i‘lām buyurduñ mı? Hicāb itdüm. Ben eyitdüm ki: Eger emrũn olursa ben āgāh ideyim. Buyurdı ki: Sen bilürsin. İmdi başıñı ħurcına çek. Başımı ħurcına çekdigüm gibi ħulağıma bir şadā geldi ki: Yâ ‘Alî! Başuñı çıkar. Kaçan ki başımı çıkardum. Kendümi muĥĥet cezārelerinde gördüm. Ta‘accüb iderek bir miĥdār gitdüm. Ol şahşā rāst gelüp selām virdüm. Ve ol aĥvālî kendüye söyledigümde baña ħasem virdi ki her ne dirsem öyle eyle. Ben daĥı nola? didüm. Eyitdi ki: İmdi ħurcımı boynıma taĥup ve yir üzre beni sürüyüp ve nidā it ki Ĥaĥ Sübhānehu ve Te‘ālā Ĥazretlerine i‘tirāz idenũñ sezā ve cezāsı budur. [91b] Ben daĥı hemān ħırĥasın boynına taĥup yüzi üzre sürmek istedigümde hātifden bir nidā geldi ki: “Ey ‘Alî! Çek eliñi ki gökde melekler kendü içün zārîlik ideyorlar ve ağlıyorlar. Ĥaĥ Te‘ālā kendüden rāzî oldu. Hemān ki ben bu āvāzı işitdüm. Bî-ĥuş oldum. Kaçan ki kendüme geldüm. Kendümi yine tayım yanında gördüm. Vā‘llāhi gelüp kendügimi bilmedüm.

Ve ba‘zı evĥātde Seyyidî Aĥmed Ĥazretlerinden ta‘vîz taleb itdüklerinde yazmak içün kâğıd isterdi. Gāhî mürekkeb bulunmadığında mürekkebsiz yazup virir idi. Bir gün birisi birkaç müddetden soñra kâğıdı getürdi ki “Yâ Seyyidî! Bu kâğıdda nesne yazmayup virerek bâri bir nesne yazup vir.” Seyyid Aĥmed Ĥazretleri ol kâğıda naẓār idüp buyurdı ki: Ol kâğıd yazılır. Aĥup gördi ki yazılmış.

Bir gün aşĥāblarından iki ādem şahṛāya varup bir yirde oturdılar. Ve birbiriyle söyleşerek biri eyitdi ki: Seyyid Aĥmed Ĥazretlerine bu deñlü müddet mülāzemetũnden ne ĥāşıl itdũñ? Bu eyitdi ki: Her ne murāduñ var ise söyle. Eyitdi ki: İsterem benüm düzaĥdan āzād olduğuma nāmemi bu sâ‘at gökden aşığa indirsin. Ol kimesne eyitdi: Allāhu Sübhānehu ve Te‘ālā Ĥazretlerinũñ keremi ve luṭfu çokdur. Ve faẓlı bî-ĥaddür. Ve lā-yu‘ddur. Bu sözde iken nāgāh gördiler ki gökden bir beyāz kâğıd yire düşdi. Alup baĥdılar ki ĥiç bir yazusı yok. Seyyidî Aĥmed Ĥazretleri ol varaĥa naẓār itdügi gibi Ĥaĥ Sübhānehu ve Te‘ālā Ĥazretlerine secde itdi. Kaçan ki başın secdeden ĥaldırup eyitdi ki: *El-ĥamdu li‘llāhi‘llezî erānî ‘atake aşĥābî mine’n-nārî fî’d-dünyā ĥable’l-āĥireti.*⁵⁶¹ Didiler: Ey Seyyidî! Bu varaĥda yazı yok. Beyāzdur. Buyurdı ki: Yidi ĥudret siyāh ile yazmaz. Bu nūr ile yazulmuşdur.

Ve dirler ki: Bu deñlü ‘ibādet iştigāl içre laṭif eş‘ārı daĥı vardur:

⁵⁶¹ Allah’a hamdolsun ki ashabımın cehennemden kurtuluşunu bana dünyada, ahiretten önce gösterdi.

اذا جن ليل هما قلبي بذكركم
انوح كما ناح الحمام المطوق

و فوقى سحاب بمطر الهمم و الاسى
و تحتى بحار للهوى تتدفق

سلوا ام عمرو كيف باءت اسيرها
تفك الاسارى دونه و هو موثق

فلا هو مقتول فيبقى المقييل راحة
و لا هو ممنون عليه فيطلق

Tuvuffiye Raḥmetu'llāhi Te'ālā 'aleyhi [92a] fī sene şemān ve seb'in ve ḥamse-mi'e.

Ḥayāt bin Ḳays el-Ḥarrānī Ḳaddesa'llāhu Te'ālā sırrahu'l-'azīz

Şāhib-i kerāmet-ı ḥāriḳa ve'l enfās-ı şādıḳa ve'l-aḥvāl-i fāḥire ve'l-envār-ı bāhire ve'l-maḳāmāt-ı 'āliye ve'l-menākıbu'l-sāmiye. Ve bu ol dört Evliyā'u'llāh-ı kibāruñ biridür ki Ḥazret-i Şeyḫ Ebu'l-Ḥasen Ḳureyşī buyurmuşdur ki: Meşāyihdan dört kimesne bilürem ki ḳubūr-ı mübāreklerinde daḥı öyle mutaşarruflardur ki emvātı iḥyā iderler bi'izni'llāhi Te'ālā. Biri Şeyḫ Ma'rūf-ı Kerḫī Ḥazretleri Ḳuddise sırruhu ve biri Şeyḫ 'Abdu'l-ḳādir Ḥazretleri ḳaddesa'llāhu Te'ālā sırrahu'l-'azīz ve biri daḥı Şeyḫ 'Uḳayl Miḥī ḳaddesa'llāhu sırrahu'l-'azīz ve Ḥazret-i Şeyḫ Ḥayāt Ḥarrānī ḳaddesa'llāhu Te'ālā esrārahum. Ve ce'ale'l-cennete me'vāhum.

Şüleḥādan biri naḳl ider ki: Yemende kimi ile deryāya sefer itdüm. Ḳaçan ki Hind deryāsınuñ ortasına geldük, bir muḥālif rüzgār esüp gemimizi pāreleyüp biz bir taḫta pāresi ile [ḳalduk]. Mevc beni bir cezāreye bıraḳdı. Çoḳ gezüp bir nesne görmedüm. Nāgāḥ bir ḫarābeye uğradum. Anda bir mescid bulup ṭoḡrı vardum. Gördüm ki dört kimesne otururlar. Selām virdüm. Cevāb virdiler. Ve benüm aḥvālīm su'āl itdiler. Ben daḥı sergüzeştimi taḳrīr eyledim. Ve aḫşama degin yanlarında ḳaldum. Bunlaruñ Cenāb-ı Bārīye ḫüsn-i teveccüh ve kemāl-i iḳbāllerinden emr-i 'azīm müşāhede iderdüm. Ḳaçan ki Aḫşam oldı. Şeyḫ Ḥayāt-ı Ḥarrānī Ḥazretleri geldi. Ol cemā'at istiḳbāl idüp selāmın aldılar. Ve geḫüp yatsu namāzın cemā'atle kıldılar. Ve tā ṭulū'-ı fecre degin namāzda idiler. Ve işidirdüm ki Şeyḫ Ḥayāt Ḥazretleri

⁵⁶² Geceler karardığında, ey cân! Gönlüm seni anmakla hayran ve mahzun olur, ciğerim yanarak sabaha kadar ney gibi inler. Bir yandan üzerimde gam bulutu her an belâlar yağdırır, öte yandan altımda aşk deryaları kaynayıp taşar. Gam ve mihnet esirlerinin hepsi serbest bırakıldığı hâlde bilmem neden ben hâlâ âciz ve inleyen bir esir gibi bağlı tutulurum. Ne beni öldürürler ki bir an olsun rahata kavuşayım, ne de lütfedip gece gündüz özgür bırakırlar.

münâcât idüp âhîrinde buyurur idi ki: *Yâ habbîbe't-tâ'ibîn ve yâ surûre'l-'ârifîn ve yâ kurrete 'ayne'l-'âbidîn ve yâ enîse'l-müteferridîn ve yâ hırze'l-lâci'în ve yâ zahre'l-münka'tı'în ve yâ men cenneti ileyhi kulûbi's-şiddîkîn! Ve yâ men âniste bihi ef'idetü'l-muhibbîn ve 'aleyhi 'akefet himmetü'l-ḥâşî'în.*⁵⁶³

Ba'dehu böyle ağladı ki ol maḥal ayuñ on dördünci gicesi gibi aydınlık oldu. Andan sonra Şeyḥ Ḥayât Ḥazretleri mescidden taşra çıkup ol cemâ'at baña eyitdiler ki: Ne тұursın ve 'akabince git. Ben daḥı ardına düşüp gördüm ki bu yirler ve tağlar ve ormân ve bir beyâbânlar ayağı altında tayy olup her kadem başdukca işidürdüm dir idi ki: *Yâ Rab! Ḥayâtin kün li-ḥayâtin.*⁵⁶⁴ Birâz vaḳitde Ḥarrâna irişdük. Halk henüz [92b] şabâḥ namâzında idiler. Ve dünyâdan rihlet idinceye degin Ḥarrânda idiler. Tuvuffiye fî sene aḥadî ve şemânîn ve ḥamse-mi'e.

Şeyḥ Cāgîr Kâdessa'llāhu Te'ālā sırrahu'l-'azîz

Şeyḥ Ebu'l-Vefâ kendüye du'â idüp ve Şeyḥ 'Alî Hîtî ile kendü taḳiyyesin gönderüp ve gelmesine teklîf itmemişdür. Ve demişdür ki: Hâḳ Subḥānehu ve Te'ālā Ḥazretlerinden ister idüm ki baña mürîd ideydi. Ve yine baña bağışladı. Ve Şeyḥ Cāgîr 'Irâḳ semtinuñ ekrādındandır. Ve Sammāraya bir menzil yirde tavaṭṭun idüp sene tis'in ve ḥamse-mi'ede müteveffâ olmuşdur. Raḥmetu'llāhi 'aleyh. Ve ḳabri andadır.

Ve demişdür: *Men şāhede'l-Hâḳka 'azze ve celle fî sırrihi saḳaṭe'l-kevnu min ḳalbihi.*⁵⁶⁵

Aşḥâbından biri naḳl ider ki: Bir gün kendü ile bile idüm ki bir süri şıḡırlar gelüp önünden geçerler idi. Şıḡıruñ birine işâret idüp buyurdı ki: Bu dişi şıḡır ḥāmiledür. Bu nişân ile bir erkek buzaḡu fülân günde ṭoḡursa gerekdür. Ve bize nezr getürürler. Ve fülân ve fülân âdemler bunuñ etinden yeseler gerekdür. Ve birine daḥı işâret idüp buyurdı ki: Bu bir dişi buzaḡu ṭoḡursa gerekdür. Fülân günde ve fülân âdemler bunuñ etinden yese gerekdür. Ḥattâ bu şarıca kelebek daḥı anda naşîbi var. Va'llāhi ki Ḥazret-i Şeyḥ her ne buyurmuşdı öyle vâḳı' oldu. Tuvuffiye fî sene tis'in ve ḥamse-mi'e.

⁵⁶³ Ey tevbe edenlerin sevgilisi, ey âriflerin sevinci, ey âbidlerin göz aydınlığı, ey halvettekilerin dostu, ey sığınanların sığınağı, ey dünyadan kopup yalnız Sana yönelenlerin dayanağı! Ey kalpleri Sana yönelmiş siddıkların, ey gönülleri Sen'in ile ünsiyet bulan muhiblerin ve gayretlerini Sana hasreden huşû sahiplerinin İlahı!

⁵⁶⁴ Ya Rabbi! kendi ezeli hayatını benim hayatıma kaynak kıl.

⁵⁶⁵ Bir kimse sırrında (gönlünün özünde) Allah'ı müşahade etse dünyanın bütün halleri onun gönlünden silinir, çıkar.

**Şeyh Ebū ‘Abdu’llāh Muḥammed bin İbrāhīm el-Ḳureyşī el-Hāşimī Ḳaddesa’llāhu
Te‘ālā sırrahu**

İmāmu’l-‘ārifin ve delīlū’s-sālikin, şāhibu’l-aḥvālī’l-fāḥire ve’l-kerāmetu’l-bāhire. Kendü buyurmuşdur ki: *El-‘ālīmu min neṭeḳa ‘an sırrike ve ṭ-ṭalī’a ‘alā ‘avākıbu emrike.*⁵⁶⁶

Kendü naḳl ider ki: Bir gün Mināda idüm. Gāyetle şuşādum. Ve hīç bir yerde şu bulamadum. Gezer idüm tā ki bir kuyı bulup içeyim. Bir kuyuya irişdüm ki bir alā-yı e‘ācim şu çekerler. Birine eyitdim ki: Şu maṭaraya bir miḳdār şu koy, içeyim. İncitüp ve beni urup ve elimden maṭaramı çeküp atdı. Ben vardum ki: Maṭara [y]ı alayım. Ammā ḳalbim ziyāde şikeste olmuşdı. Gördüm ki maṭara yanında bir bürke şu тұrur. Hemān ol şudan içüp ve maṭara[y]ı ṭoldurup yoldaşlarıma getürdüm. İçdiler ve kışşa [y]ı kendülere naḳl itdüm. Ve anlardan birisi var idi ki ol bürkeden şu getüre bir eşer bulmadı. Bildüm ki bu bir āyāt idi ṭaraf-ı Bārīden. Tuvuffiye Raḥmetu’llāhi fī sene tis’a ve tis’in ve ḥamse-mi’e.

**Ebu’l-Ḥasen ‘Alī bin Ḥamīdi’ş-Şa‘īdiyyu’l-Ma‘rūf ibni’ş-Şabbāğ Ḳaddesa’llāhu
sırrahu**

Aḥvāl-i keşire ve maḳāmāt-ı kebīr şāhibi olup bī-nihāye [93a] ḥavārıḳ-ı ‘ādātı var idi. Pederi şabbāğ idi. Ve ister idi ki oğlu daḥı şabbāğ ola. Bu ise meclis-i şūfiyyeden cāşını alup şöḥbetlerinden ḥālī olmazdı. Pederi bu vāz’dan müte’ellim idi. Bir gün dükkāna gelüp gördi ki ḥalkūñ birḳaç boyanacak zerk⁵⁶⁷ı var idi. Boyamamış ve va‘adesi geçmiş. Babası ḡazab-nāk olup kendüye bī-ḥużūr oldığı gibi ‘Alī ol boyanacak esbābları alup cümlesin bir boya küpüne başdı. Babası bunu müşāhede itdüğü gibi daḥı ziyāde ḡazab-nāk olup eyitdi: Bu ne işdür ki itdün boyamadığın temiz iken cümlesini bir renk idüp bunların her biri bir renge boyansa gerek idi. Şāhiblerine ne cevāb virürüz, didigünde Ebu’l-Ḥasen hemān göye el uzadup esbāblarını çıkardı ki her biri şāhiblerinün istedüğü renk olmuş. Pederi bu ḥālī gördüğü gibi ḥayrān olup ba‘dehu ṭarīḳ-ı şūfiyye sülük idüp...⁵⁶⁸

Ve Ebu’l-Ḥasenün ‘ādeti bu idi ki kendüye mürīd olanların isimlerin levḥ-ı maḥfūzda görmese nice meclis-i şerīflerine dāḥil itmezdi. Bir kimesne gelüp şöḥbetine dāḥil olunmasın ricā itdi. Şeyḥ buyurdı ki: Bizde öyle bir ḥidmet yokdur ki seni ta’yin eyleye. Ve zāvil-i ādem ziyāde mübālağa ile ricā itdi. Şeyḥ buyurdı ki: İmdi her gün şahrāya varup bir şilk diken

⁵⁶⁶ Gerçek âlim, senin sırrından konuşan ve işlerinin sonuçlarını bilen kişidir.

⁵⁶⁷ Eskiden sufilerin giydiği mavi hırka anlamına gelmektedir.

⁵⁶⁸ Burada cümle tamamlanmamıştır.

devşirüp matbağa götür. Ol âdem dahı rızâ virüp bir kaç gün varup dikenini getürdi. Birkaç eyyâmdan sonra elleri ağrıyup ferâgat idüp ve fuḳarâ şöḫbetin dahı terk itdi. Bir gice vâḳı'asında gördi ki kıyâmet olup ve ḥalk şırâtdan geçüp kimisi ateşe düşerler. Ve kendü dahı düşmek üzeredür. Eṭrâfına bakar ki hiçbir ele alup ve yapışacak nesne yok. Mutaḥayyir ṭurur iken nâgâh gördi ki âteş üzerinde ol kendinün devşirüp getürdüğü dikenlerden bir arḳa diken gezüp ṭurur hemân kendüsin ol dikenün üzerine bıraḡup ateşden necât bulup ve uyanup bu ḥavf ile Şeyḫe geldigünde Şeyḫün nazarı uğradıḡu gibi buyurdi ki: Saña dimedüm bundan ḡayrı ḥidmetimüz ḳalmamışdur. Tekrâr istiḡfâr idüp yine ḥidmetine meşḡul oldı. Tuvuffiye fi sene işneyn 'aşere ve sitte-mi'e.

Ebū İshâḳ bin Zarîf Ḳuddise sırruhu

Şeyḫ Muḫyi'd-dîn el-'Arabî Ḳuddise sırruhu'l-'azîz meşâyihlerindenür. *Fütūḫâ*nda buyurmışdur ki: Gördiḡüm meşâyihlerin kibârındandır.

İbnü'l-Fârız el-Ḥamevî Ḳaddesa'llāhu Te'ālā sırrahu'l-'azîz

[93b] Künyeti Ebū Ḥafẓ ve ismi 'Ömerdür. Ḥazret-i Resûl'llāh sallā'llāhu Te'ālā 'aleyhi ve sellemün murzi'ası Ḥalîme Ḥâtûn ḳabileleri olan benî sa'd ḳabilesindendir. Ḥameviyü'l-aşl u Mışrı'l-mevlid ve'l-miḥted idi. Pederi Mışruñ 'ulemâ-ı kibârından idi.

Oḡlı Seyyidi Kemāle'd-dîn Muḥammed naḳl ider ki: İbnü'l-'Ārız Ḥazretleri buyururlar idi ki: İbtidā'-i seyâḫatimde bir müddet ruḫşat alup Mışruñ ṭaḡlarında ve şahrâlarında gezüp yürürdüm. Ve bir günde bir ya iki günde bir gelüp pederimi ziyâret idüp yine giderdüm. Ḳaçan ki bederüm vefât itdi. Bu cümle tecrîd ve seyâḫat ve sülûk-ı ṭarîḳ-ı ḫaḳîḳatden ferâgat itdüm. Ammâ bu ṭarîḳden baña ḫiç bir nesne feth olmadı. Ol maḫale deḡin ki bir gün Mışır medreselerinün birine vardum. Gördüm ki: Medrese ḳapusunda bir pîr-i baḳâl vuzû alır. Ammâ aldıḡu vuzû tertîble olmayup evvel ellerin yuyup ba'dehu ayakların yudı. Ve sonra başına mesh idüp sonra yüzün yudı. Ben ta'accüb idüp eyitdüm ki: Yokdur sinn u sāl ile İslām içinde ve fuḳahâ arasında ola ve sāyir Müslimânlar gibi vuzû almaḡı bilmeye. Ol pîr hemân baña baḳup eyitdi ki: Ey 'Ömer! Saña Mışırda feth yokdur. Saña feth Mekke ve Ḥicâzda olsa gerekdür. Hemân ṭurma git ki feth ḳarîb olmışsun. Bildüm ki: Evliyâ'u'llāhdandır ve böyle vuzû almaḡdan murâdı izḫâr cehl ü setr-i ḫâldür. Yanına varup eyitdüm ki: Yâ Seyyidi! Ben ḳanda ve Ka'be ḳanda ve mevsim-i ḥacc dahı deḡül ve yoldaş ile girmez. Nice ḳabildür? Eliyle işâret idüp baña eyitdi ki: İşte Ka'be, ben dahı nazar idüp gördüm, Ka'be ḳarşumda durur. Gözimi ayırmayup yola düşüp gitdüm. Ve ebvâb-ı feth baña küşâde olup Ka'be yollarınun ṭaḡların ve

vādilerin seyāhat idüp giderdüm. Ka‘be cidden nazarımdan gāyib olmadı. Tā ki vādī muķime irişdüm ki andan Ka‘beye on menzil yerdür. Biř vakti dağı Harem-i şerifde kılurdum. Ve ben gidüp geldikçe bir büyük arslan benümle yoldaş olup ve deve gibi dizlerin çöküp dir idi: “*Yā Seyyidi! İrkeb.*”⁵⁶⁹ Ve ben hergiz binmedüm. Ve on biř sene ol vādide kaldum. Nāgāh ol baķāl Şeyhüñ āvāzı kulağuma dikdi ki “*Yā ‘Ömer! Te‘ālā ile ‘l-Kāhire uğzur vefāti*”⁵⁷⁰ işitdigüm gibi ta‘cıl-i tamām ile kendüye varup gördüm ki muhtaşar olmış. Selām virdüm. ‘Aleyk alup baña birkaç aķçe virdi ki techiz ü tekfinime ve beni götüren hāmmāllara vir. Ve beni Qarāfeye götür. Qarāfe hālā İbnü‘l-Fārızuñ mezārı olduğı yire dirler. Ve anda koyup muntazır ol ki tağdan bir kimesne [94a] inüp gelür. Anuñ ile namāzımı kılup ve muntazır ol tā ki Haķ Sübhānehu ve Te‘ālā ne eyler. Pes emr-i Haķla merhūm olup ve şoğbeti üzre cenāzesin getirüp ol vādiyede ķodum. Gördüm ki tađ tarafından bir ādem ķuş gibi sür‘atle gelür. Ammā ayağı yire degdigün görmezüz. Yakın geldigünde gördüm ki řehr içre bāzārda gezüp ve hāķ kendüyi maşharalığa alup ve eñsesine sille urduķları ādemdür. Eyitdi: Yā ‘Ömer! İlerü gel. Tā namāzın kılalum. İlerü gitdüm. Gördüm ki yir ile gök arası yaşıl ve beyāz ķuşlar ile tölmiş. Bizüm ile namāza hāzır olmuşlar. Kaçan ki namāzdan fāriğ olduķ, bir ‘azīmü‘l-heykel kıatı iri bir yaşıl ķuş aralarından aşağa inüp ve tābütuñ ayağı ucına geķüp ve tābüti ‘aynī ile yutdı. Ve çekilüp sāyir ķuşlar ile uçup tesbīh iderek gitdiler. Ben ol hālden ta‘accüb itdüm. Ol ādem eyitdi ki: Yā ‘Ömer! Mā semmeyte “*İnne ervāhe‘ş-şühedā‘i fi cevftayrin ĥużrin tesreĥu mine‘l-cenneti ĥaysü şā‘ethum şuhedā‘i’s-suyūfu ve emmā şuhedā‘i‘l-muĥabbeti fe-küllühum ecsāduhum ve ervāĥuhum fi cevftayrin ĥużrin ve hāzā‘r-raculu minhum*”⁵⁷¹ Yā ‘Ömer! Ben dağı bunlardan idüm. Benden bir zillet vāķi‘ olmağıyla aralarından çıkardılar. Oldur ki hālā bāzārda ķafama sille ururlar. Ve anuñla niyyet-i edīb iderler.

İbn-i Fārız Hażretlerinüñ dīvānı var, ‘uyün-ı ma‘ārif ve fünün-ı letāyif olup cümleden biri *Kaşide-i Tā‘iyyesidür* ki yidi yüz elli beytdür. Meşāyih u şüfiyye ve ‘ulemā u fużalā kıatlarında mu‘teberdür. Kendü seyr u sülükundan ve haķāyık-ı ‘ulüm-ı dīniyye ve ma‘ārif-i yakīniyye ve zevķ ve aĥvāle mute‘allik cem‘ idüp nazm itmişdür ki bir kimesneye dağı müyesser degüldür.

⁵⁶⁹ Yā Seyyidi! Bin.

⁵⁷⁰ Ya Ömer! Mısıra gel, vefatıma hazır ol.

⁵⁷¹ Gerçekte şehitlerin ruĥları yeşil ķuşlar içindedir. Cennette diledikleri yerlerde dolaşır ve uçarlar. Bunlar kılıçla şehit olanlardır. Fakat muĥabbet şehitlerinin hepsi, bedenleriyle ve ruĥlarıyla yeşil ķuşların içindedir. Ve bu ķiři onlardandır.

شعر⁵⁷²

عن كل لطف فيه لفظ كاشف
في كل معنى حسن اهبر

بحر و لكن الطفاه عنبر
مزن و لكن الغيوث جواهر

Şeyh Raḥmetu'llāhi Te'ālā buyurur ki: *Kaşîde-i Ta'îyyeyi* söyledigümde Ḥazret-i Resûlu'llāh şalla'llāhu 'aleyhi ve sellem Ḥazretlerin vâkı'anda gördüm. Buyurdu ki: Yâ 'Ömer! *Mā semmeyte kaşîdetekte*.⁵⁷³ Ben eyitdüm: Yâ Resûlu'llāh! Aña, *Levâyiḥu'l-Cenân ve Revâyiḥu'l-Cinân* ismi kıodum. Buyurdu ki: *Lā bel semmihā Nazmu's-Sülûk*.⁵⁷⁴ *Kısmetihā bi-zâlik*.⁵⁷⁵

Aşḥâbından naql iderler ki: Bu söyledügi kaşîdeyi sāyir şu'arâ kıā'idesi üzre söylemezdi. Belki gāhî cezbesi istilā [94b] idüp bir hafta ya on gün kendü ḥavâssından ğāyib olup kaçan ki kendüye gelüp ḥāzır olurdu. Kırk elli beyti imlā iderdi. Ne deñlü ki Ḥaḳ Sübhānehu ve Te'ālā ol ğaybetde fetḥ itmiş ise ba'dehu yine ol ḥālet olıncaya deĝin terk iderdi.

Bir gün İbnu'l-Fāriz Ḥazretlerine bir hefve⁵⁷⁶ şadır oldu. Kendüyi anuñ ile mu'āḥeze itdi ki ve 'azîm kıabz oldu. Bir mertebe ki az kıalmışdı rûḫı müfāraḳat ide. Ol maḥalde bu beyti okıdı:

شعر⁵⁷⁷

من ذا الذى ما سائق
و من له الحسنی فقط

İşidür ki arz u semā mābeyninde daḫı bunı okurlardı ki ammā kim okudıĝu ğörünmezdi:

فرد⁵⁷⁸

محمد الهادي الذي
عليه جبريل هبط

Şeyh Burhāne'd-dîn-i İbrāhîm-i Ca'berî Raḥmetu'llāhi Te'ālā böyle naql ider ki: Ca'ber nevāḥîsinde seyāḥatde idüm. Nāĝāḥ gördüm, bir şahş berk-i ḥātîf gibi geçer ve bu beyti okırdı:

⁵⁷² Ondan olan her lütufta sırrı ifşa eden bir söz, her manada göz kamaştıran bir güzellik vardır. O bir deniz ama köpüğü amber gibidir. O bir bulut ama yağmuru âdeta mücevher taneleridir.

⁵⁷³ Kasidene ne ad koydun?

⁵⁷⁴ Yok belki adını *Nazmu's-Sülûk* ver.

⁵⁷⁵ Onun kısmeti, nasibi de budur.

⁵⁷⁶ Yanlışlık, hata anlamına gelmektedir.

⁵⁷⁷ Dünyada hiç kötülük etmemiş kimse var mıdır? Yine her an iyilik hâlinde bulunan, sürekli ihsan eden kim olabilir?

⁵⁷⁸ Hakk'a ulaştıran rehber Muhammed (s.a.v.) 'dir, öyle ki Cebrâil kendisine vahiy getirmek üzere inmiştir.

فلم تهوني ما لم تكن في فانيا
ولم تقن ما لم تجتلى فيك صورتى

Bildüm ki bu söz dost sözidür. Ardınca segirdüp ve tutup eyitdüm ki: Bu nefes saña kandan irişmişdür? Eyitdi ki: Bu nefes qarındaşum Şerefe'd-din ibni'l-Fārizuñdur. Didüm: Ol şimdi kandaşur? Eyitdi ki: Bundan ol nefes Hicāz tarafından gelür. Ve hālā muhtażar olmışdur. Ve ben me'mūr olmuşum ki intikālī vaqtinde hāzır olayım. Ve cenāzesi namāzın kılayım. Ve hālā aña giderim, diyüp Mısr tarafına müteveccih ve revāne oldı. Ben daḥı 'aḳabince gitdüm. Tā ki Mışra irişüp ve İbnü'l-Ārız Hāzretlerine varup selām virdügi muhtażar olmışdur. 'Aleyk aldı. Ve eyitdi: İbrāhīm otur. Saña müjde olsun ki sen evliyā'u'llāh Te'ālā zümresindensin. Ben eyitdüm: Yā Seyyidī! Bu beşāret bilürem ki Allāh Te'ālā Hāzretlerinüñ lisānında cārī oldı. Ve lākin itmīnān-ı ḳalb içün neden ma'lūm itdiñüz? Eyitdi ki: Hāḳ Te'ālādan ricā itdüm ki intikāl vaqtinde Evliyā'u'llāhdan bir cemā'at üzerimde hāzır⁵⁸⁰ ile ve sen hāzır⁵⁸¹ oldun. Lā-bud sen anlardansın. Andan soñra gördüm ki cennet kendüye mümeşsil oldı. Ḳaçan ki nażar itdi. Āh, idüp ağlamağa başladı. Ve rengi mutegayyir olup bu beytleri okudı:

ان كان منزلتى فى الحب عنكم
ما قد رايت فقد ضيعت ايامى
[95a] امنية ظفرت روحى بها زما
اليوم احسبها اضغاث احلامى

Ben eyitdüm: Yā Seyyidī! Bu 'ālī maḳāmdur. Eyitdüm ki: Ey İbrāhīm! Rābī'a-i 'Adeviyye ki bir 'avrat idi, dimişdür ki: “*Ve 'izzetuke mā 'abedtuḳe ḥavfen min nāriḳe ve lā-rağbeten fī cennetike bel kerāmeten li-vechike'l-kerīmi ve maḥabbeten fī-ke.*”⁵⁸³ İmdi bu ol maḳām degüldür ki ben anı istedüm. Ve anun cüst u cūsında 'ömr geçirdüm. Pes sākin olup ḥandān olmağa başladı. Ve baña selām virüp vedā' itdi. Ve eyitdi ki: Benüm techīz u tekfīnime cemā'atle hāzır⁵⁸⁴ ol. Ve namāzımı kılup üç gün ḳabrim üzerinde ol. Ba'dehu vilāyetiñe git.

⁵⁷⁹ Bana gerçek anlamda âşık sayılmazsın çünkü varlığın benim uğrumda henüz fânî olmamıştır. Yolumda canını vermediğin için de fenâ mertebesini elde etmiş değilsin.

⁵⁸⁰ Bu kelime, ha ile yazılması gerekirken hı ile ayrıca dat harfiyle yazılması gerekirken zı harfiyle yazılmıştır.

⁵⁸¹ Aynı kelime burada da yanlış yazılmış olup bu sefer ha harfi doğru ancak zı harfi yanlıştır. Doğrusu “dat” ile yazılmalıydı.

⁵⁸² Ey sevgili, meğer senin yanında kıymetim yokmuş. Yazık, günlerimin bütün gayreti boşa gitmiş. Yıllar boyunca uğraşıp elde ettiğim o maksat, bugün bana karmakarışık rüyalarından ibaret görünmektedir.

⁵⁸³ Senin yüceliğin hakkı için söylüyorum ki Sana ibadetimi ne cehenneminden korkarak yaptım ne de cennetine rağbet ederek. Ben sana yalnızca kerim yüzünün şerefi için ve sana olan sevgimden dolayı ibadet ettim.

⁵⁸⁴ Hāzır kelimesi daha önce zı harfiyle yanlış yazılmıştı burada ise doğru yazılmış olup yazım birliği sağlanamamıştır.

Andan sonra muhâtabaya ve münâcâta meşgûl olup ol hinde bir kâbilûn âvâzın işidüp ve kendüsün görmezdim. Dir idi ki: “Yâ ‘Ömer! *Fe-mâ terûmu.*”⁵⁸⁵ Kendü dir idi ki:

اروم وقد طال المدى منك نظرة⁵⁸⁶
و كم من دماء دون مرمای ظلمت

Ba‘dehu beşâsetle haqqına vâsıl oldı. Bildüm ki maşşudını virdiler.

Ve intikâl vaktinde Evliyâ’u’llâhdan çok kimesne hâzırlar idi. Ve ben bu büyüklükde cenâze görmemişdim. Ve ak ve yaşıl kuşlar cenâzesi üzere pervâz iderdi. Ve çok halk cem‘ olmuşdı. Hattâ Hâzret-i Resûlu’llâh şalla’llâhu ‘aleyhi ve sellemün rûh-ı muşaddes u muşahharı dağı hâzır olup namâzın kıldı. Ve sâyir enbiyâ u evliyâ ve ins u cin tâyifesi ervâhları iktidâ itdiler. Ve ben her tâ’ife ile namâz kılordum. Zîrâ her tâyife başka başka kırlarlar idi. Bu sebeble defni aşıama te’hîre kalmışdı. Herkes bir güne söz söylerdi.

Ba‘zılar dirler idi ki: Muhabbet da‘vâsında kendüyi yüksek makâma tutdığucün kendüye bu te’dîpdür. Ve sâyirler dağı buña göre âlâyi sözler söyleşürlerdi. Ve cümlesi bu esrârdan bî-hayr “*illâ men şâ’a’llâh.*”⁵⁸⁷ Hele aşıama karîb defn olunup vaşıyyeti muktezâsınca üç gün mezârları üzerinde ikâmet itdüm. Ammâ nice ‘acâyib u garâyib ahvâller müşâhede itdüm ki ‘akıllar tâkat getüremez idi ki ta‘bır olunur degüldür. Tuvuffiye Rahmetu’llâhi Te‘âlâ. Fî sene işneyn ve selâşîn ve sitte-mi’e.

İbrâhîm Mi‘şâr el-Ca‘berî Kıddise sırruhu

Künyeti Ebû İshâk ve şâhib-i âyât-ı zâhire [95b] ve makâmât-ı fâhire idi. Ve tarîkı mahv-ı küllî ve nefy-i vücûd u iflâs ve muhtâclık idi. Hâzret-i Şeyh Muhyî’d-dîn Seyyid ‘Abdu’l-kâdir kaddesa’llâhu Te‘âlâ sırrahu’l-‘azîz buyurmuşdur ki:

شعر⁵⁸⁸

انا بلبل الافراح املاء دوحها
طربا و فى العلباء باز اشهب

Ve Şeyh İbrâhîm nazîresinde dimişdür ki:

⁵⁸⁵ Ne dilersin?

⁵⁸⁶ Uzun zamandır senden bir bakış bekliyorum; muradıma erişebilmek uğruna kim bilir nice kanlara, nice canlara haksızlık ettim.

⁵⁸⁷ Ancak Allah’ın dilediği (kimse) müstesna.

⁵⁸⁸ Ben neşeli bir bülbülüm, bahçenin dallarını neşe ve coşku ile doldururum. Yücelik âleminde ise akdoğan gibi bir doğanım.

انا صرد المرحاض املاء بيره
نتتا و فى البيداء كلب اجر ب

Naql iderler ki: Kaçan eceli karib oldı. Kendü kabri olacak maħalle varup eyitdi ki: *Yā kubeyr! Kad-cā' eke Zübeyr.*⁵⁹⁰ Kaç gün geçmedin civār-ı Haḳḳa irişdi. Sene seb'a ve şemānîn ve sitte-mi'e.

Şeyḥ Muḥyi'd-dîn Muḥammed bin 'Alî bin el-'Arabî Ḳaddesa'llāhu Te'ālā sırrahu'l-'azîz

Kıdve-i kā'iledendür. Vaḥdet-i vücûda 'ulemā vü fuḳahā-i zāhiruñ ekşerî kendüye ta'n itmişlerdür. Fuḳahā vü şūfiyye cemā'atinden az kimesne kendü büyük tutmuşlardur. *Fehḫamūhu tefḫîmen 'azîmen. Ve medḥi kelāmehu ve mebraḥan kerîmen. Ve vaşfūhu 'uluvvi maḳāmāt ve aḥber ve a'nehu bi-mā yaṭvil-i zikruhu min'el-kerāmāt. Hekezā zikruhu İmām el-Yâfi'î Rahmetu'llāhi Te'ālā fî târiḫe.*⁵⁹¹

Laṭîf [u] eş'âr-ı ğarîb [ve] aḥbâr-ı nâdir u 'acîbi var. Muşannefâtı bî-ḥaddur. Bağdād meşâyihîñ kibârından biri kendü menâkıbından bir kitâb cem' idüp yazmışdur ki Ḥazret-i Şeyḫüñ muşannefâtı biş yüzden ziyâdedür. Kendü aşḫâbıñ ricâlleriyle bir risâlesinüñ fihristinde kendü muşannefatlarından iki yüz elli kitâbuñ ismini yazmışdur. Ekşerî taşavvufda ve ol risâlenüñ dîbâcesinde yazmışdur ki bu kitâbları taşnîf itmekde kaşdum sâyir muşannif ve te'lifler gibi kitâb taşnîf itmek degül idi. Sebeb bu idi ki Haḳ Sübhānehu vü Te'ālā tarafından baña bir emr vârid olurdu ki az ḳalır idi beni yaḳa. Kendümi anlaruñ ba'zılarınıñ beyânına meşġûl iderdüm. Ve ba'zılarına daḫı vâḳı'ada veyâ mekâşefede taraf-ı Bârîden me'mûr olur idüm.

Târîḫ-i imām-ı Yâfi'îde mezkûrdur ki Şeyḫ Şehābe'd-dîn Sühreverdi Ḳuddise sırruhu'l-'azîz ile mülâḳât itdiler. Ve birbirine müşâhede ve nazar idüp bir tekellüm vâḳı' olmadın yine müfâraḳât itdiler. Ba'dehu kendüye Şeyḫ Şehābe'd-dîn Ḥazretlerinüñ ḫâlınden su'âl itdiler. Buyurdu ki: *Raculun memluvvun min ḳarnihi ilā ḳademihi mine's-sünneti.*⁵⁹² Ve Şeyḫ

⁵⁸⁹ Ben, helâ kuşu gibi helâ çukurunu pis kokuyla dolduran bir varlığım; çölde ise ancak uyuz bir köpek mesabesindeyim.

⁵⁹⁰ Ey küçük kabir! Sana Zübeyr geldi.

⁵⁹¹ Onu pek büyük bir tâzimle yücelttiler, sözlerini değerli görerek övdüler. Onu yüksek makamlarla vasıflandırdılar ve hakkında zikri uzayacak kadar çok kerametler naklettiler. İmam Yâfi'î de tarih kitabında onu bu şekilde anmıştır. Allah ona rahmet etsin.

⁵⁹² Öyle bir kimsedir ki baştan ayağa kadar sünnetle (Peygamber'in yoluna uygun yaşayışla) doludur.

Şehābe'd-dīn Ḥazretlerinden Ḥazret-i Şeyhüñ ḥālin su'āl itdüklerinde buyurdi ki: *Hüve bahru'l-ḥakāyık*.⁵⁹³ Ve Şeyḫ Muḫyi'd-dīn Ḥazretlerinin taşavvufda nisbet ḥırḥası⁵⁹⁴ bir vāsıta ile Şeyḫ 'Abdu'l-kādir Geylānī ḳaddesa'llāhu sırrahu'l-'azīz ḥazretlerine irişür. Ve bir nisbet ḥırḥası Ḥazret-i Hıdır 'aleyhi's-selāma irişür.

Ve kendü buyurmışdur ki: [96a] *Lebistu hāzihi'l-ḥırḳate'l-ma'rūfete min yedi Ebi'l-Ḥasenī 'Alī bin 'Abdu'llāh bin Cāmī' bi-bustānihi bi'l-muḳlī ḥārice'l-Muşılī sene ihdā ve sitte mi'e*.⁵⁹⁵ *Ve lebişehā İbni Cāmī' min yedi'l-Hıdırī 'aleyhi'selām*.⁵⁹⁶ Ve bir tesbitde dahı Hıdır 'aleyhi's-selām bī-vāsıta irişür.

Ḳāle raḍiya'llāhu 'anhu şaḥibtü ene ve'l Hıdır 'aleyhi's-selām ve te'dītu bihi ve eḥaztū 'anhū fī vaşiyyetihī evşānīhā şifāhen et-teslīmu li-maḳālātī'ş-şuyūḫī ve ğayri zālike ve ra'eytū minhu şelāşe eşyā'in min ḥırḳatī'l-'avāyidi ra'eytuhu yemşī 'ale'l-baḥri ve 'ala'l-arzī ve ra'eytuhu yuşallī fī'l-hevā.⁵⁹⁷

Ve t̄a'inlerüñ t̄a'nına sebep ekşer *Füṣṣu'l-Hikem* kitābıdır. Zāhirā bunların t̄a'nı taklīd [u] ta'aşşub ola. Veyā kendinüñ iştilāḥātına 'adem-i ittilā'larındandır. Veyā muşannifātında derc itdüğü ma'ānī ve ḥakāyık ḡamūdıdır. Ve ḥakāyık u ma'ārifden ol miḳdār ki *Füṣṣu*nda derc itmişdür. Sāyir kitāblarında yokdur.

Ve ḥaḳīr Ḥāce Burhāne'd-dīn Ebū Naşr Parsā ḳaddesa'llāhu sırrahu'l-'azīz Ḥazretlerinden böyle istimā'itdüm ki buyurur idi: “*Füṣṣ*, cāndur ve *Fütūḥāt* ve kitāblarında zıkr itdüğü maḥalde “*Ḳāle ba'zu'l-küberā'i'l-'arifin*”⁵⁹⁸ diyü Ḥazret-i Şeyḫe ḥitāb iderdi.

Revī'üş-Şeyḫ Mü'eyyedü'd-dīnū'l-Cündī, Fī-Şerḫü'l-Füṣṣu'l-Hikem 'an-şeyḫe'ş-Şeyḫ Şadre'd-dīnū'l-Ḳonevīden Ḳaddesa'llāhu sırrahu ennehu revī'ü'ş-Şeyḫ raḍiya'llāhu 'anhu ennehu ḳāle lemmā vaşaltü illā bahru'r-Rūm min bilādi Endelis 'azemtü 'alā nefsi en lā arkebu'l-baḥra illā ba'de en eşhede tefāşile aḥvālū'z-zāhiratü ve'l-bāḫinetü'l-vücūdiyye

⁵⁹³ O, hakikatler denizidir.

⁵⁹⁴ Burada “ḥırḥa” olarak yazılmış olan kelime akabinde gelen cümlede “ḥırḳa” olarak imla edilmiştir, yazım birliği sağlanamamıştır.

⁵⁹⁵ Ben bu māruf ḥırḳayı (manevî dervişlik ḥırkasını) Ebu'l-Hasan Ali bin Abdullah bin Cāmī'nin elinden, Musul dıṣında falanca yerde, hicrī 601 yılında giydim.

⁵⁹⁶ “İbn Cāmī de Hızır”ın elinden giydi.

⁵⁹⁷ Ben Hızır aleyhi's-selām ile sohbet ettim ve ondan edep öğrendim. Ayrıca onun yüz yüze yaptığı vasiyetini aldım. Şeyhlerin sözlerini ve diğer hususları ona teslim olarak kabul ettim. Ondandır olağanüstü hallere dair üç şey de gördüm: Denizin üzerinde yürüdüğünü gördüm. Yerin katlarını aşıp gitmesini (tayy-ı arz) müşāhede ettim. Havada namaz kıldığını gördüm.

⁵⁹⁸ Bazı büyük ârifler şöyle dedi.

mimmā kaddera'llāhu sübhānehu 'aleyve velī ve minnī ilā āhīr-i 'ömrī feteveccehtü ilā'llāhi sübhānehu bi-ḥuzūri tām̄ ve şuhūdī'āmm ve murakabetin kāmiletin fe-eşhedeni'llāhü subhānehu cemī'a aḥvālī mimmā yecrī zāhīren ve bātınen ilā āhīr-i 'ömrī ḥattā şoḥbeti ebīk İshak bin Muḥammed ve şoḥbeteke ve aḥvāleke ve 'ulūmeke ve ezvāḳake ve maḳāmātike ve tecelliyātike ve mükāşefātike bi-cemī'i ḥuḫūzike mina'llāhi sübhānehu şümme rakibtü'l-baḫra 'alā başīretin ve yakīnin ve kâne mā kâne ve yekūne min ğayrı ihlālin ve ihtilālin.⁵⁹⁹

Ve yine *Fütūḫātda* kendü hālinde ḥikāyet getürmişdür ki: *Ve lekād āmennā bi'llāhi ve bi-Resūlihi ve mā cā'e bihi mücmelen ve mufaşşalen mimmā vaşale ileynā min tafḏīlihi ve mā lem yaşıl ileynā evelem yeşbüte 'indenā fe-naḥnū mü'minūne bi-küllī mā cā'e bihi fī-nefsü'l-emr eḫaztū zālike 'an ebeveyye aḫze taklīdin ve-lem yaḫṭurlī mā ḥükmü'n-naẓari el-'aḳliyyi fīhi min cevāzin ve ihāletin ve vüçüb fe'altü 'alā imānī bi-zālike ḥattā 'alimtü min eyne āmentü ve bimāzā āmentü ve keşefa'llāhu 'an başārī ve başīretī ve ḥayālī fe ra'eytü bi-'aynu'l-başari mā-lā yudrakü illā bihi faşāru'l-emrulī meşhūden ve'l-ḥükmu'l-mütaḥayyelü'l-mütevehhemü [96b] bi't-taklīdi mevcūden fe-'alimtü kadera menī't-tebe'atühü ve hüve'r-Resülü el-meb'üşü ileyye Muḥammedün şalla'llāhu 'aleyhi ve sellem ve şāhedtü cemī'an el-enbiyā'i küllihim min ādeme ilā Muḥammedün 'aleyhim eşşalātü ve's-selām ve eşhedeni'llāhü Te'ālā el-mü'minīne bihim küllühüm ḥattā mā baḳiye minhüm min aḫadün mimmen kâne ve yekūn ilā yevmü'l-ḳiyāmeti ḥaşşatihim ve 'āmmetihim ve ra'eytü merātibe'l-cemā'ati küllihā femā zaḫzaḫanī 'ilmü mā ra'eytühü ve 'āyentüh 'an imānī felem ezel eḳülü ve a'melü mā eḳülühü ve a'melü li-ḳavli'n-nebiyyi şallā'llāhu 'aleyhi ve selleme lā le-'ilmī velā li-'aynī velā li-şuhūdī fevāḫaytü beyne'l-imāni ve'l-'ayān ve hāzā 'azizü'l-vucūdi fī'l-ittibā'a fe-inne menzilete'l-iḳdāmi li'l-ekābiri innemā yekūnū beyyinen izā vaḳa'ati'l-mu'āyenetü limā vaḳa'a bihi'l-imān feya'melü 'alā 'aynin lā 'alā imān felem yecma'a beynehümā fefātehü mine'l-kemāli en-ya'rife ḳadrehü ve menziletehü fehüve ve in kâne min ehli el-keşfi femā keşefa'llāhu lehü 'an ḳadrihi ve menziletihi fecehile nefsehü fe'amile 'ala'l-müşāhede el-maḳāmi zā beḳā bi'l-hāli ve in küntü a'lemü enne lehü ricālen fī'l-'ālem lākin mā cema'u'llāhu beynī ve beynehüm fī rüyeti*

⁵⁹⁹ Şeyh Müeyyedüddin el-Cündi, *Fusûsu'l-Hikem* şerhinde, Şeyhlerin Şeyhi Sadreddin Konevi'den kuddise sırruhu şöyle rivayet eder: Şeyh (Allah ondan razı olsun) dedi ki: "Endülüs diyarından Rum denizine ulaştığımda, Allah'ın benim hakkımda ömrümün sonuna dek takdir ettiği varlığın zahir ve batın hallerinin ayrıntılarına şahit kılınmadıkça denize binmemeye kendi kendime karar verdim. Bunun üzerine tam bir huzur, genel bir müşahede ve kâmil bir murakabe ile Allah'a yöneldim; Allah da beni ömrümün sonuna kadar zahirde ve batında cereyan edecek bütün hallerime şahit kıldı. Hatta baban İshak b. Muhammed'le sohbetim, seninle sohbetin, hâllerin, ilimlerin, zevklerin, makamların, tecellilerin ve keşiflerin ve Allah'tan sana nasip olan bütün payların dahi. Sonra basiret ve yakîn üzere denize bindim, olup biten ve olacak olan her şey bozulma ve karışma olmaksızın vuku buldu.

a'yānihim ve esmāyihim feḳad yümkinü en eküne ra'eytü minhüm vemā cema'tü beyne 'ayneyhi ve ismihi ve kâne sebebü zālike ennenī mā 'alakṭü ḳad ilā cānibi'l-ḫaḳḳi en liṭla'anī 'alā kevnī mine'l-ekvān velā ḫādişi mine'l-ḫavādiş ve innemā 'alakat nefsi me'allāhi en yesta'milenī fīmā yürzihi velā yesta'milenī fīmā yübā'idnī 'anhü ve en yeḫuşşanī bi-maḳāmin lā yekünü li-müttebi'in a'lā minhü velev eşrakenī fihi cemi'a min fī'l-'ālemi lem yete'eşşer li-zālike fe-innenī 'abdün maḫżun lā aṭlebü't-tefavvuḳa 'alā 'ibādihi bel ce'ale'llāhu fī nefsi mine'l-ferāḫi ennenī etemennī en yeküne'l-'ālemü küllehu 'alā ḳademin vāḫidetin fī a'lā el-merātibi feḫaşşanī'llāhu biḫātimeti emrin lem taḫṭurli bibālī feşekertu'llāhu Te'ālā bi'l-fecri 'an şükrihi me'a tevfiyeti fī's-şükri ḫaḳḳahu ve mā zekertu mā zekertuhu min ḫālī li'l-faḫri lā vā'llāhi ve innemā zekertehu le-emraynī el-emru'l-vāḫidu li-ḳavlihi subḫānehu ve Te'ālā “ve ammā bi-ni'meti rabbike feḫaddiṣ”⁶⁰⁰ ve āyeti ni'metin a'ẓami min hāzihi ve'l-emru'l-āḫaru li-yesme'a şāḫibün yütimmühü feyühaddiše fihi mütimmehü li-isti'māli nefsihi fīmā isti'māltuhā feyenālū mişle hāzā feyekünü ma'ī ve fī deracati ve ennehü lādīḳa velā ḫarace illā fī'l-maḫsūs.

Şeyḫ Şadre'd-dīn ḳaddesa'llāhu sırrahu'l-'azīz *Kitāb-ı Sulūk*ında buyurmuşdur ki: Bizüm Şeyḫün bir mübārek maḫşuş nazarı var idi ki ḳaçan ki murād ideydi bir ādemün aḫvāline muṭṭali' ola, aña bir nazar itdügi gibi dünyevī ve uḫravī aḫvālinden ḫaber virürdi.

*Fütūḫāt*ün kırk dördünci bābında mezkūrdur ki: Ḥazret-i Şeyḫ buyurmuşdur ki: Ol vaḳit ki beni [97a] kendümden aldılar. Bir müddet geçdiler yine imāmet idüp cemā'atle namāzımı kılurdum. Ve ādāb u şerāiṭ namāzı bi-iltimām yirine getürüp bir nesne ḳuşūr itmezdüm. Ve lākin ne cemā'atden ve ne maḫal ve mekāndan ve 'ālem-i maḫsūsdan ḫiçbir nesne ḫaberüm ve şu'urum yok idi. Bu itdüklerimi daḫı ifāḳatdan soñra baña ḫaber virdiler. Uyumış ādemün ḫarekātı gibi bildüm ki Ḥaḳ Sübhānehu ve Te'ālā benüm vaḳtimi baña maḫfūz ṭıtdı idi. Ve Şibliye nice itmiş ise baña daḫı öyle itdi. Şibliye namāz vaḳitlerinde kendüsin virdiler idi. Ammā bilmezüz kendinün şu'urı olur mı idi olmaz mıydı? Bunu Cüneyd Ḳaddesa'llāhu sırrahuya söylediler. Eyitdi ki: *El-ḫamdü li'llāhi'llezī lem yecrī 'aleyhi lisānu zenbin*.⁶⁰¹

Ve yine *Fütūḫat*da getürür ki: Ḥazret-i Şeyḫ bu beyti kendü buyurmuşdur:

⁶⁰⁰ Rabbinin nimetine gelince işte onu anlat! (Kur'an-ı Kerim, 93/11).

⁶⁰¹ Şükürler olsun Allah'a ki onun diliyle ḫiçbir günah işlemesine izin vermedi.

شعر 602

یا من یرانی و لا اراه
کم اذا اراه و لم یرانی

Aşhâbdan biri eyitdi ki: *Lā yerānī*⁶⁰² nice? Didi: Bilürsün ol seni görür. Bir *sebîle-bedîhe*⁶⁰⁴ demişdür ki:

شعر 605

یا من یرانی مجرما
و لا اراه اخذا

کم ذا اراه منعا
و لا یرانی لائذا

Ve yine *Fütühâtda* getürmişdür ki: Cum'a namâzından şoñra tavâf iderdüm. Bir penâh tıttıcı şahşı gördüm ki tavâf ider. Ammâ hîç kimseye müzâhemet itmez. Ve eger iki kimsenün arasına uğrasa birbirinden ayırmaz idi. Bildüm ki bir rûhdur. Ve mütecessid olmuşdur. Yolu üzerine tırup selâm virüp baña cevâb virdi. Ve yanına düşüp bir miqdâr gitdüm. Mâbeynimizde bir âlâ sözler söylendi. Bildüm ki Aḥmed Sebtîdür. Âḥir kendüden su'âl itdüm ki: Günlerden bu sebt gününü kesb için neden taḥşîş itmişsin? Buyurdi ki: Ḥaḳ Sübhānehu ve Te'âlâ dünyānuñ bināsına eḥad günü ibtidâ idüp ve cum'a günü tamām itmişdür. Pes bu altı gündeki ol bizüm işmüzde idi. Biz daḥı anuñ işinde idük. İmdi ḥaḫḫ-ı nefis için sebt gününde gayrı kalmamışdur. Pes ol günde kesbe meşğûl oldum ol altı günün kıtî-çün. Ve yine su'âl itdüm ki: Zamānıñuzda kıutb kim idi? Eyitdüm ki: Ben idüm, diyüp ve çekilüp ba'dehu yine 'avdet idüp ol maḳāma geldüm. Aşhâbdan su'âl itdiler: Ol senünle söyleşen kimesne 'aceb kimesne idi? Hîç gördüğümüz degül idi. Aḥvâli ḥikāyet itdüm. Ta'accüb itdiler.

Ve yine *Fütühâtda* getürür ki: Bizim meşâyihlerden birine di[di]ler ki: Fülân pâdişāhuñ kıızı ki kendüden nice kimesne menfa'at görür. Ve saña daḥı i'tikâd u ihlâsı var. Ḥâlâ ḥastadur. Gerekdür ki anda varasın. Şeyḥ ḫalkup gitdi. Anda vardukda kızuñ zevci karşı gelüp ve Şeyḥi bālîni üzre götürüp Şeyḥ kıızı görüp eyitdi ki: Bu ḥâlet nez'dedür. Tîz maderine irişün! Zevci eyitdi: Maderine irişmek nice olur? Şeyḥ eyitdi ki: Şatun alunuz. Varup bir kâmil diyet

⁶⁰² Ey beni gören ama benim göremediğim Sevgili! Ne çok olur ki ben Sen'i gördüğümü sanırım da Sen beni görmezsin.

⁶⁰³ O beni görmez.

⁶⁰⁴ Bedihî yoldan, doğaçlama olarak anlamına gelmektedir.

⁶⁰⁵ Ey beni suçlu olarak gören Zât! Ben ise (Sen'i) beni yakalayıcı/hesaba çekici olarak görmüyorum. Ne çoktur ki ben Sen'i nimet verici olarak görürüm de Sen beni Sana sığınan biri olarak görmezsin.

getürdiler. Hemân kızuñ nez‘ u cān çekmesi te’hîre [97b] alup ve gözin açup Şeyh  sel m viridi. Şeyh  dağı sel m virüp eyitdi ki: Şimden girü elem çekme. Sa a nesne yok. Vel kin bir h l var ki melek ’l-mevt h zretleri bir yire ki n zil ola, boş dönmez. Ben ise bedel ile seni h l ş itdüm. H l  bedelini ister. Ve boş dönüp gitmez. Bir c n alınca imdi senüñ sağılığından nice  demler intif ‘ idüp ‘a  m ’l-k drsin. Ve senüñ bedel ñ dağı bir ‘a  m ’l-k dr gerekdür. İmdi benüm bir sevgil  kızm  var. Sa a fed  ideyim, diyüp ve  alk p evine vardı. Ve melek ’l-mevte eyitdi ki: Sen bir c nsız gitmezsın ve ben bunuñ bedelin H k Te‘ l  H zretlerinden  atun aldum. Yirine benüm kızm ñ c n n al, diyüp ve evine girüp kızm na eyitdi ki: K zm c n ñ ba a vir ki seni p diő h kızm na bedel virmiő m. Kızı eyitdi ki: Benüm c n m senüñ ferm nu dadur. Pes Şeyh  eyitdi: Y  melek ’l-mevt c n n al. Fi’l-h l kızuñ c n n  ab  idüp düşdi, öldü. Pes Şeyh  İbnü’l-‘Arab  rağıya’ll hu ‘anh  buyurdi ki: Bizüm yanumuzda öyle degüldür ki bir mar zuñ c n n  alun ve yirine bir c n virelim. Z r  biz kend m zde öyle m ő hede itmiő z d r ki bir kimesnenüñ c n n  atun aldıımızda bedeline c n virmez z.

Ve yine *F t h t da* g t rmiő d r ki sene sitte ve ő m n n ve h mse-mi’ede ‘ulem -i fel sifeden biri meclisimizde h z r idi. Ve bu iő e iő b t-ı nübüvveti s yir M slim nlar gibi itmeyüp ve h v r k-ı ‘ d ta ve mu‘ciz t-ı enbi ya ink r iderdi. İttif ken va t-i ő it  olmağıyla meclisde bir min al  teő  urur idi. İő n -i kel mda ol felsefi eyitdi ki: H lk  dirler ki İbr h m ‘aleyhi’s-sel m H zretlerini  teő e bır k dılar. Ve  teő an  yakmad . Bu ise mu  al bir sözüdür. Z r   teő bi’t- tabi‘ mu ri d r. Huő ő   cs m-ı   b le [y]i imdi bunuñ te’v li budur ki  ur’ n-ı Ker mde me   r olan  teő Nemr duñ   zab   teőid r. Ve H zret-i İbr h m ‘aleyhi’s-sel m ol  teő e bır  up yakmad . Bu ise mu  al bir sözüdür. Z r   teő Nemr duñ   zab   teőid r. Ve H zret-i İbr h m ‘aleyhi’s-sel m ol  teő e bır  up ve yanmadığından mur d budur ki Nemr d   zab  itdi. Ve   zab n tes  n buldı. Ol felsefi s zin tam m itdükde Şeyh   addesa’ll hu Te‘ l  sırrahu eyitdi ki: Ne d rsin ki H zret-i İbr h m h   ında? Cen b-ı B r n ñ “*Berden ve sel men*”⁶⁰⁶ buyurdiğın  sağa taő dik  itdireyim. Ve benüm mur dum iz  r-ı ker met degüldür. Ancak def‘-i ink r mu‘cize-i İbr h m ‘aleyhi’s-sel m meded. Ol m nk r eyitdi ki: Olmak ihtim li yokdur. H zret-i Şeyh  buyurdi ki: Bu man alda [98a] olan  teő i m nk r ñ etegine döküp ve eliyle bir s ‘at mi  dar   ar ő durd . M nk r ñ eteginden bir zerre y r yanmad . Ve  teő i yine eteginden alup man ala  oyup ve m nk re eyitdi ki: El ñi getür  o. M nk r elin  teő e

⁶⁰⁶ Serin ve esenlik (ol). (Kur’an-ı Kerim, 21/69).

götürüp kodığu gibi yanup kaçırđı. Pes âteşüñ yandırduğı mücerred tab‘ ile olmayup emr-i Hakk ile olduğı zâhir u ‘âyân olmağın münkir i‘tirâf idüp ve imân getürdi.

Ve yine *Fütühâtda* getürür ki: Sene şelâse u sitte-mi’e de Şeyh Ebu’l-‘Abbâs Cüreyrî Mışırda baña nakl itdi ki: Şeyh ‘Abdu’llâh Kurbânî ile bâzârda gider idük. Ve kendü bâzârdan ma‘şûm şıbyân için bir şişe almışdı ki ma‘şûmlara beşikde altına koyarlar, âb-rîz olur. Yol için bir cemâ‘ate râst geldük. Bize eyitdiler ki: Bir yirde oturup sizüñle bir ta‘âm tenâvül idelim. Biz dahı karar virdük. Ta‘âm için bir miqdâr sirke alınmak lâzım gelüp koyacak bir zarf bulunmamak ile ol şişe âb-rîz pâkdur, diyü içine koyup getürdiler. Ve tenâvül olunup yine kalkup parakende olduk ve ben yine ‘Abdu’llâh ile bile giderdüm. Ve ol âb-rîz için aldığımız şişe yine elinde va’llâh ben ve Ebü ‘Abdu’llâh Kurbânî ikimüz dahı işitdük. Ol şişeden âvâz geldi ki: Evliyâ’u’llâh Te‘âlâ benden ta‘âm yiyeler. Ve ben şimden girü bevl zarfı ⁶⁰⁷olmak ihtimâli yokdur, diyü Hakk Te‘âlâ Hazretlerine kâsem idüp ve elinden şıçrayup ve yire düşüp pâre pâre oldu. Bu hâli müşâhede itdigümüzde bize dahı ‘aceb hâl el virdi.

Ammâ Hazret-i Şeyh buyurur ki: Yâ Şeyh Ebu’l-‘Abbâs siz ol mev‘ıza-ı kaşriyyeden bî-habersiz olasız. Tevehhüm itdigüñüz gibi degüldür. Nice zarflar⁶⁰⁸ olmuşlardur ki sizden eyü kimesneler andan nesne yimişlerdür. Ve sonra anı mevzi‘ ağıyar itmeyüp ve Hakk Te‘âlâ Hazretlerinüñ nehy itduğı nesnelerden aña komayasız. Şeyh Ebu’l-‘Abbâs inşâf u taşdik idüp siz buyurduğunuzdan biz gâfil itmişüz.

Ve yine *Fütühâtda* getürür ki: Benüm tayılarumdan biri Telesmân pâdişâhı idi. Ve ismi Yahyâ bin Yu‘ân idi. Zamânında meşâyihdan biri taşra yolına gider iken Yahyâ bin Yu‘âna hıdem u hışımla râst gelüp Yahyâya eyitdiler ki: Bu gelen Ebü ‘Abdu’llâh Tûnisîdir. Hemân Yahyâ atüñ baş çeküp kendüye selâm virdi. Ve nefis câmeler giyüp zîb u zîneti kemâl mertebe idi. Ba‘dehu eyitdi ki: Yâ Eyyuhe’s-Şeyh! Bu giydigüm câmeler ile namâz câyiz midür? Şeyh hânde itdi. Yahyâ eyitdi ki: “Niçün hânde idersin?” Şeyh: “Senüñ nâdânlık ve ‘akılsızlığundan.” Zîrâ senüñ hâlüñ ol kelb hâline beñzer ki murdârlığa düşüp ve cemî‘ a‘zâsı mühmelât olup ve toyınca dahı yimişken bevl itdigünde kıçın kaldırur ki üzerine şıçramaya. [98b] İmdi senüñ dahı karnuñ harâmdan mâlâmâl⁶⁰⁹ olup ve ‘ibâdu’llâhuñ mezâlimi boynuñda kat kat olmuş. Su‘âl idersin ki geydigüm esbâbla namâz câyiz midür? Yahyâ hemân ağlayarak

⁶⁰⁷ Zarf kelimesi zı ile yazılması gerekirken dat ile yazılmıştır.

⁶⁰⁸ Burada da zarf kelimesi zı ile doğru olarak yazılmış ancak birlik sağlanamamıştır.

⁶⁰⁹ Dolu, dopdolu anlamına gelmektedir.

atından inüp Şeyhüñ mülâzımı oldu. Üç günden şoñra Şeyh eyitdi ki: Üç gün misâfiretüñ gitdi. Şimden girü al bu ipi odun taşu ve kefâfî miqdârını kütü içün alıkoy. Ve mâ‘adâsını taşadduk iderdi. Ve halk saltanatın bırakup bu hâliyle gördüklerinde giryân olurlar idiler. Müteveffâ oluncaya degin bu hâl üzre kendü şehrinde idi. Kaçan ki halkdan du‘â iltimâs-çün Şeyhe gelürler idiler. Dir idi: Varıñuz Yahyâdan istenüz ki saltanatdan zühde gelmişdür. Belki ben olsam gelmeye idüm.

Şeyh Rükne‘d-dîn ‘Alâ‘ü‘d-devle Qaddesa’llâhu Te‘âlâ sırrahu havâşî-i *Fütühâtmda* Hazret-i Şeyh radıya’llâhu ‘anhuñ büyüklüğine ve kemâline ekşer yirde i‘tirâf itmişdür. Hattâ hıttâb mahallerinde “*Eyyuhe’s-sıddıku yâhüd eyyuhe’s-sadıku eyyuhe’l-mukarrebü ve eyyuhe’l-veliyyü ve eyyuhe’l-‘arifu’l-Hakkâni*”⁶¹⁰ diyü yazmışdur. Ve bu hâşîye kendü yazusuyla *Fütühâtmda* meştürdur. Ammâ kendüyi ol ma‘nideki Hazret-i Haq ve vücud-ı mutlakdur dimişdür. Tahtih, belki tekfir itmişdür. Ve lakin ahâlî-i ‘aşrdan ba‘zısı ikisinüñ dahı sözine i‘timâd u ihlâş itdiler. Ve ba‘zı risâlelerde yazmışlar ki tevhid-i hakikatde anlaruñ aralarında hilâf yokdur. Zîrâ Şeyh Rükne‘d-dîn, Şeyh ibni ‘Arabîye itdügi tahtih ü tekfiri Şeyh kelâmında fehmi itdügi ma‘niye râci‘ idi. Ammâ Şeyhüñ murâd itdügi ol ma‘nâ degül idi. Zîrâ vücûda üç i‘tibâr var. İ‘tibârüñ biri, bi-şartı şeyle ki vücûd, mukayyeddür. İkinci, lâ şey ki vücûd-ı ‘âmmdür. Ve üçünci, lâ bi-şart şeyle ki vücûd-ı mutlakdur. Ve Şeyh radıya’llâhu ‘anhuñ Haq Sübhânehu ve Te‘âlâ Hazretlerinüñ zâtına vücûd-ı mutlak didügi ma‘nâ-yı âhir iledür.

Ve Şeyh Rukne‘d-dîn Quddise sirruhu anı vücûd-ı ‘âmm ile haml itmişdür. Ve nefyi ve inkârında mübâlağalar eylemişdür. Huşûşâ ol itlâk vücûd-ı zâta ma‘nâ-yı âhire işaret itmişdür. Nice ki ba‘zı risâlelerde buyurmuşdur ki: *El-hamdu li’llâhi ‘ale’l-îmâni bi-vücûbi vücûdihî ve nezâhetihî ‘an en yekûne mukayyeden maḥdûden ev mutlakēn lā-yekûne mukayyedâtihi vücûdun*.⁶¹¹ Çünkü mukayyed maḥdûd olmaya [99a] ve mutlakî olmaya ki vücûdı mevķûf ola. Mukayyed anda nâçâr mutlakî olmak gerek. Lâ şart şeyle ki takayyüd u ‘umûmdan hiçbirleriyle meşrûf olmaya ve kuyûd u ta‘ayyünât merâtibde kendü şart-ı zuhûrı ola degül anuñ şart-ı vücûdı fi ḥaddi zâtihî.

⁶¹⁰ Ey Sıddık, ey Mukarreb, ey Veli, ey Arif-i Hakkani!

⁶¹¹ Allah’a hamdolsun ki O’nun varlığının zorunlu olduğuna iman ederiz ve O’nu kayıtlı/sınırlı olmaktan tenzih ederiz. Çünkü mutlak anlamda O’nu kayıtlayabilecek hiçbir şeyin varlığı yoktur.

Ve *Risāle-i İkbālīyye*de mezkūr mezkūrdur ki: Şeyh Rukne'd-dīn 'Alā'ü'd-devle meclisinde kendüden bir derviş su'āl itdi ki: Şeyh Muhyi'd-dīn ibnū'l-'Arabī Hāk Te'ālāya ki vücūd-ı mutlak dimişdür. Kıyāmetde anuñ ile mu'āf olur mı olmaz [mı]? Buyurdi ki: Ben bu ma'kūle sözleri istemem ki lisānıma getüreyim. Nolaydı ol da'ı dimiş olaydı. Zīrā buncılayın müşkil kelāmı söylemek murād revā degüldür. Çünkü söylendi, bi'z-zarūr anı te'vīl itmek gerek. Tā dervişlerūñ hātırlarına bir şüphe gelmeye. Ve büyüklerūñ haqqında i'tikādsız olmayalar. Ve ben bilirüm ki Muhyi'd-dīn 'Arabīnūñ bu sözden murādı ol idi ki vahdeti, keşretde sâbit eyleye. Vücūd-ı mutlak dimişdür tā ikinci mi'rācı beyān idebile ki mi'rāc ikidür. Biri oldur ki *Kāne'llāhu ve lem yekūn me'ahu şey'un*.⁶¹² Ve bunun bulunması āsāndur. İkinci ol ki: *El-ān kemā kān*.⁶¹³ Ve bunun ise şerhi müşkilcedür. Ol istedügi işbāt ile ki ma'hlūkātūñ keşreti Hākūñ vahdetinde hīç ziyādet itmez. Hātırına vücūd-ı mutlak düşmişdür. Çün anuñ bir şıkkı bu ma'nāya rāst gelmekle kendüye hoş gelmiş. Ve ol bir şıkkında ki nokşān lāzım gelür. Gāfil kalmışdur. Pes çünkü kaşdı Hāk Te'ālānūñ vahdāniyyeti idi. Hāk Te'ālā kendüden 'afv itmiş ola. Zīrā ehl-i kabileden her kim kemāl-i Hākda ictihād idüp ve ha'fā itmiş ise benüm katımda böyledür ki çün murādı kemāl-i Hāk idi, ehl-i necātdan olur. Ve muşib ise ehl-i derecāt.

Veledü's-Şeyh raḍıya'llāhu 'anhu min bilād-ı Endelis sene sittīn ve ḥamse-mi'e ve Tuvuffiye leyletü'l-cum'a sānī ve'l-ışrīn min şehr-i Rebī'u'l-āḥir sene şemān ve şelāşin ve sitte-mi'e bi'd-Dımişk fī sefh⁶¹⁴-i Cebel-i Kāysūnu'l-ma'rūf bi's-şālīhiyye ḳaddesa'llāhu Te'ālā esrārahum ve Raḍıya'llāhu Te'ālā 'anhum.

Şeyh Şadre'd-dīn Muḥammed bin İshāk el-Konevī ḳaddesa'llāhu sırrahu'l-'azīz

Künyeti Ebu'l-Me'ālīdür. Cümle 'ulūmda cāmi' idi. Eger zāhirī ve eger bāṭinī [99b] ve 'aḳlīde ve naḳlīde tamāmu'l-'ayār idi. Kendü ile H'āce Naşire'd-dīn Tūsi arasında esvile u ecvibe-i keşir vāḳı' olmuşdur. Ve ḥadīşde Mevlānā Kuṭbe'd-dīn ile 'Allāme-i Şirāzī kendü şākiridür. Kitāb-ı *Cāmi'u'l-Uşūl* kendü ḥaṭṭıyla yazup vālih okıyup ve anuñla iftiḥār iderdi. Ve bu ṭāyifedür, Şeyh Mü'eyyedü'd-dīn Cündī ve Mevlānā Şemse'd-dīn İki ve Şeyh Muhyi'd-dīn 'Irākī ve Şeyh Sa'īde'd-dīn Fergānī ḳaddesa'llāhu Te'ālā ervāḥahüm. Ve da'ı birkaç meşāyiḥden kendü ve ḥacr-ı terbiyyetinde olmuşlar. Ve şoḥbetinde perveriş bulmuşlar. Ve Şeyh-i kebīr raḍıya'llāhu Te'ālā 'anh bilād-ı Mağribden Rūma müteveccih olduğunda bunun

⁶¹² Allah Teâlâ vardı ve O'nunla birlikte hiçbir şey yoktu.

⁶¹³ Şimdi da'ı öyledir.

⁶¹⁴ Dağ eteği anlamına gelmektedir.

vilâdeti vaktinde kendü müşâhedâtında bunuñ isti'dâd u 'ulûm ve tecelliyât u ahvâl u makâmâtında ve müddet-i 'ömrinde ve ba'dehu müfârağat-ı rûhında berzahda ve berzahdan sonra her ne hâl olup ve olacağdur cümlesin keşf itdi idi. Ve Konyaya geldükden sonra tevellüd idüp ve pederi dahı müteveffâ oldu. Hâzret-i Şeyh bunuñ vâlikesin 'akd-i nikâha getürüp ve ba'dehu Hâzret-i Şeyhün şöhetinde ve terbiyyetinde ve hizmetinde terbiyye bulup Şeyhün nakkâd kelâmıdır. Ve Hâzret-i Şeyh kendüyi zenbîle koyup evün ortasında aşup şabî iken bu yüzden riyâzat itdirürdi. Kırı nândan gayrı nesne yedürmezdi.

Birgün Hâzret-i Şeyhün önüne Şadre'd-dînün vâlikesi bir tavuk getürür. Şeyh Hâzretleri dahı cümlesini ekl idüp Şadre'd-dîne virmez. Vâlikesi dahı hâtıra ider ki bir tavuğı yidi. Benüm oğluma bir nesne virmedi. Fi'l-hâl bu söz Şeyhe keşf olup tavuğun kemiklerin cem' idüp "*Kum bi-izni'llâh*"⁶¹⁵ didügi gibi tavuk budur. Sağ olur, baka. Hatun biz senün oğlını böyle olduğdan sonra tavuk yesün dirüz, diyü cevâb buyururlar.

Ve kendünün nice taşnîfâtı vardı. *Tefsîr-i Fâtîha* gibi ve *Miftâhu'l-Gayb* ve *Füşûş* ve *Fükûk* ve *Şerh-i Hadîs* ve *Kitâb-ı Nefehât-ı İlâhiyye* gibi kendünün vâridât-ı kudsiyyelerinden anda çok derc ve zîkr itmişdür. Ve her kimün ve her kim ki kendüyi bu tarîkda kemâlin bilmek isteye ol kitâbı mütâla'a idüp görsin ki ne deñlü ezvâk u mükâşefât u münâzelât şâhibi imiş. Ve yine anda getürmişdür ki sene şelâs u hamsîn ve sitte-mi'e de vâkı'a-i tavîle Hâzret-i Şeyhi gördüm. Mâbeynimizde çok sözler irâd olup âşâr u ahkâm-ı esmâ'-i İlâhiden [100a] birkaç sözler söyledüm. Ziyâde ile mahzûz olduğundan beşerelerinden beşâset âşâr zâhir olmaya başladı ve mübârek başların debredüp ba'zı ol sözlerden i'âde buyururlardı. Ve dirlerdi ki: "Melîh melîh" Ben eytdüm: Yâ seyyidî! Melîh sensin ki ol deñlü kudret şâhibi olmışsın. Ba'dehu yanına varup ve yed-i mübâreklerin bûs idüp eytdüm ki: Senden bir hâcetim dahı kalmışdur. Buyurdi ki: İste. Didüm ki: isterim mütehaqqîk olayım. Senün keyfiyyet-i şuhûd dâyim idi ki ve *tecellî'z-zâtî'llezî lâ hicâbe ba'dehu ve lâ-müstakarre li'l-kümmeli dūnehu*.⁶¹⁶ Buyurdi ki: Belî, ol nesne ki istediñ mebzûldür. Huşûşâ sen bilürsin ki benüm evlâd u aşhâbum var idi. Ve anlaruñ ekşerin öldürdüm ve diri itdüm. Ve öldi ol ki öldi. Ve öldürüldi ol kim öldürüldi. Ve hiçbirine bu makâm ve bu ma'nî müyesser olmadı. Ve didüm ki: Yâ seyyidî! *El-*

⁶¹⁵ Allah'ın izniyle (ayağa) kalk!

⁶¹⁶ Bu, zâtî tecellîdir ki ondan sonra hiçbir perde yoktur, kâmiller için de ondan başka bir durak yeri bulunmaz.

*ḥamdü li'llāhi 'alā ihtışāşī bi-hāzihī'l-fāzileti a'lem enneke tuḥyī ve tumītu.*⁶¹⁷ Ve ba'zı sözler daḥı söyledim ki ifşā itmek olmaz. Girü uyandum. *Ve'l-minnetu'llāhi 'alā zālik.*⁶¹⁸

Ve kendü ile Mevlānā Celāle'd-dīn Rūmī ḳaddesa'llāhu Te'ālā sırrahu'l-'azīz mābeyninde ziyāde ihtışāş şoḥbet u muḥabbet vāḳı' olmışdur. Bir gün bir 'azīm meclisde cümle Yunanuñ ekābiri cem' olup ve Şeyḫ Şadre'd-dīn Ḥāzretleri şuffenüñ şadrında ve seccāde üzerinde oturmuşdı. Ḥāzret-i Mevlevī Raḥmetu'llāhi 'aleyh geldi. Şeyḫ kendü yirin teklīf itdigünde Mevlānā Ḥāzretleri oturmayup eyitdi ki: Ḳıyāmetde ne cevāb vireyim? Meşāyih ve senüñ gibi bir Şeyḫüñ yirine nice oturdım. Ḥāzreti Şeyḫ eyitdi ki: İmdi bir kūşesinde sen otur ve bir kūşesinde ben oturayım. Yine Ḥāzret-i Mevlānā ḳabūl eylemedi. Ḥāzret-i Şeyḫ buyurdi ki: Bir seccāde ki saña yaramaz baña daḥı yaramaz diyüp seccade [y]i ḳaldırup pāyāna atdı.

Ve Ḥāzret-i Mevlānā kendüden muḳaddem vefāt itmekle namāzın kendüye vaşıyyet itmişdür.

Dirler ki: Şeyḫ Şerefe'd-dīn Ḳonevī ve Şeyḫ Şadre'd-dīn Ḳuddise sırruhumādan su'āl itdi ki: “*Min eyne'l-eyni ve mā'l-ḥāşılı fi'l-beyni?*”⁶¹⁹ Şeyḫ cevāb virdi ki: *Mine'l-'ilmi ile'l-'ayni ve'l-ḥāşılı fi'l-beyni teceddüdü nisbetin cāmi'atin beyne't-ṭarafeyni zāhireten bi'l-ḥūkmeyni.*⁶²⁰

بيت⁶²¹

صوفی چه فغانست که من این الی این
این نکته عیانست من العلم الی العین

Şeyḫ Mü'eyyedü'd-dīnü'l-Cündī Raḥmetu'llāhi Te'ālā

Şeyḫ Şadre'd-dīn [100b] Ḥāzretlerinüñ mürīd u şākirdindendür. 'Ulūm-ı zāhir u bā'tında cāmi' olup ve Şeyḫ Muḥyi'd-dīn Ḥāzretlerinüñ muşannefātından olan *Füṣṣu'l-Ḥikem* ve *Mevāḳi'i'n-Nücūm* kitāblarını şerḥ ve *Füṣṣu*ñ sāyir şāriḥleri bundan aḥz itmişlerdür. Ve anda itdügi taḥḳikāt bir kitābda yokdur.

⁶¹⁷ Bu fazilete sahip olduğum için hamdi yalnız Allah'a mahsus bilirim çünkü gerçekten diriltten ve öldüren yalnız O'dur.

⁶¹⁸ Bütün bunlar, Allah'ın lütfu ve ihsanıyladır.

⁶¹⁹ Nereden geldik nereye gideriz, ortada elde ettiğimiz şey nedir?

⁶²⁰ İlmin muradı, varlık sahasına gelmek ve iki taraf (ilm ile dış âlem) arasındaki bütünleyici ilişkiyi yenilemektir. Çünkü o ilişki hem ilmen hem de hakikatte (aynen) açıktır.

⁶²¹ Ey sūfī! Benim bu hâlden şu hâle geçişimden ötürü neden feryat ediyorsun? Bu incelik aşikârdır. Mesele, ilim (bilgi) mertebesinden müşâhede (görme, ayn) mertebesine geçişten ibarettir.

Bir gün naql buyururlar ki: Bağdâdda idüm. Bir kimesne benüm yanıma xondı. Ve da'vâ iderdi ki "Mehdîyem." Ve benden Mehdî olduğuna şehâdet istedi. Ben eyitdüm ki: Hâk Te'âlâ xatında şehâdet iderim ki sen kezib söylersin ve Mehdî degülsin. Benümle 'adâvet ve düşmenlige başlayup Melâhîde ve Nuşayriyyeden bir cemâ'at cem' idüp ve baña îzâ itmege musallaṭ itdi. Ben daḥı Şeyḥ-i kebîr Şeyḥ Muḥyi'd-dîn bin el-'Arabî Kuddise sırruhunûñ ervâḥ-ı şerîfelerine penâh getürdim. Gördüm ki zâhir olup ve bir eliyle ol müdde'inûñ iki ellerin tutup ve bir eliyle iki ayaklarından yapışup eyitdi ki: Yire urayım mı? Ben eyitdüm: Yâ seyyidî! Emr senüñdür. Pes dönüp gitdi. Ve ben kalkup mescide vardum. Ve ol müdde'î ise etbâ'ıyla baña cefâ içün hâzır tûrurlar idiler. Ben anlara mültefit olmayup geçüp miḥrâbda namâzımı kıldum. Baña hiç bir söz söyleyemeyüp parâkende olduklarından şoñra âḥir ol müdde'î elümde tevbe müsâfir oldı.

Ve Şeyḥ mezbûrûñ ḥaḳâyık ve ma'ârifde 'ilmi gâyet ziyâdedür. Raḥmetu'llâhi 'aleyh.

Şeyḥ Sa'de'd-dîn Fergânî Raḥmetu'llâhi Te'âlâ

Kemâl-i erbâb-ı 'irfân ve ekâbir-i aşḫâb-ı zevḳ u vicdân idi. Ve mesâ'il-i 'ilm-i ḥaḳîkî buncılâyın kimesne zabṭ u merbûṭ beyân itmemişdür ki dîbâce-i şerḥ-i Kaşîde-i Tâ'iyye-i ibn-i Fâriẓi eyitdügi gibi kendü Şeyḥi Ḥazret-i Şeyḥ Şadre'd-dîn Konevî kaddesa'llâhu sırrahu'l-'azîze'arz itdigünde ziyâde istiḥsân idüp üzerine ba'zı nesneler yazdı idi. Ve sâyir taşnîfleri vardur. Cümleden biri *Menâhicü'l-İbâd ile'l-Me'âd* e'imme-i erba' rıdvânû'llâhu Te'âlâ 'aleyhim ecma'inûñ mezâhibi beyânında ve mesâ'il-i 'ibâdât ve ba'zı mu'âmelâtta ki bu ṭarîḳûñ sâliklerlerine andan çâre yokdur. Ve âdâb-ı ṭarîḳat beyânında ki taşḫîḥ-i aḥkâm-ı şerî'at ve sülûk-ı râḥ-ı ḥaḳîḳat, ansız müyesser degüldür. Ve el-ḥaḳ ol bir kitâbdur ki xatı müfid ki her mürîd ve ṭalibûñ mâ-lâ-büddidür.

Anda getürmişdür ki: Mürîdlerûñ meşâyiḥe intisâbları üç ṭarîḳladur. [101a] Biri ḥırḳa ve biri telḳîn ve biri şoḥbet ve ḥidmet ve te'eddüb. Ve ḥırḳa daḥı iki nev'idür. Biri ḥırḳa-i irâdet ki anı bir Şeyḥden ḡayrı alınmak revâ degüldür. Ve ikinci ḥırḳa-i teberrük ve anı teberrüken ve teberrüken birkaç meşâyiḥden almak câyizdür.

Ve kendünûñ ḥırḳa-i irâdeti beyânında buyurmışdur ki: Kendü ḥırḳa'ı Şeyḥ Necîbe'd-dîn 'Alî bin Büzḡaş Şirâziden geyüp ve ol daḥı Şeyḥ Şehâbe'd-dîn Sühreverdiden geyüp ve ol daḥı kendü 'ammusı Kâdî Vecîhe'd-dînden geyüp ve ol daḥı kendü pederi Ebû Muḥammed 'Amaviyye ve Aḥî Ferec Zincânî geydigünde ikisi daḥı yapışmışdur. Ammâ Ebû Muḥammed,

Ahmed Esved Dineveriden hırğa geymişdür. Ve ol Mimsâd Dineveriden ve ol Ebu'l-Kâsım Cüneydden.

Ve Şeyh Mecde'd-din Bağdâdî kaddesa'llâhu Te'âlâ sırrahu'l-'azîz *Tuḥfetü'l-Berere* kitabında getürmişdür ki: Hırğaların nisbeti tâ Hazret-i Muhammedü'l-Muṣṭafâ şalla'llâhu Te'âlâ 'aleyhi ve sellem hazretlerine degin muttasıldur 'afî 'anhu ile. Ve buyurmışdur ki: Hazret-i Sultân-ı kevneyn şalla'llâhu Te'âlâ 'aleyhi ve sellem hırğa-i emîrû'l-mü'minîn ve imâmu'l-muttekin esada'llâhu'l-gâlib fârisu'l-meşârik ve'l-mağârib 'Alî bin Ebî Tâlib raḍıya'llâhu 'anh ve kerrema'llâhu vecchüye geyürdi. Ve ol daḥı Hasan-ı Baṣrî raḍıya'llâhu 'anha geyürdi. Ve Hasan-ı Baṣrî Kümeyl bin Ziyâde geyürdi. Ve Kümeyl 'Abdu'l-vâhid Zeyde ve ol Ebü Ya'kûb-ı Nehrcûriye ve ol 'Amr bin 'Osmân Mekkiye ve ol Ebü Ya'kûb Taberîye ve ol Ebu'l-Kâsım Ramazâna ve ol Ebu'l-'Abbâs bin İdrîse ve ol Dâvud Hâdime ve ol Muhammed bin Mâtekile ve ol Şeyh İsmâ'il Kaşriye ve ol Şeyh Necme'd-din Kübrîye ve ol Mecde'd-din Bağdâdiye.

Ve ammâ bu ḥaḳîrûn nisbet-i telkin Sa'ide'd-din kendü şeyhimüz olan Şeyh Necibe'd-din 'Aliden telkin almışam. Ve ol Şeyhu's-suyûḥ Şehâbe'd-dinü's-Sühreverdî raḍıya'llâhu 'anhüden ve ol kendü 'ammusı Şeyh Ebu'n-Necibu's-Sühreverdiden ve ol Şeyh Ahmed Gazzâliden ve ol Ebü Bekr Nessâhdan ve ol Ebu'l-Kâsım Gürgâniden ve ol Ebü 'Osmân Mağribiden ve ol Ebü 'Alî Kâtibden ve ol Ebü 'Alîyy-i Rûdbâriden ve ol Seyyidü't-ṭâyife Hazret-i Cüneyd Bağdâdiden kaddesa'llâhu Te'âlâ ervâḥahum.

Ve bundan soñra yine buyurur ki: Nisbet-i hırğa-yı irâdet nisbet-i telkin-i zıkrde iki şeyh tutmak mezmûmdur. [101b] Ammâ nisbet-i şöḥbetde ma'kûldür icâzet şartıyla veyâ evvelki Şeyhün şöḥbeti fevtiyle ola.

Ve yine getürmişdür ki: Şeyh Necibe'd-din rahmetu'llâhdan işitdüm ki: Şemse'd-din Şafî, Şirâz câmi'inde imâm ve şâlihler ve pâklar ekâbiri idi. Dâyim evkâtı, zıkr u tilâvet ve envâ'-ı 'ibâdet ile müstağrak idi. Lâkin kimesneden telkin-i zıkr almamışdı. Bir gice vâkı'asında kendü zıkrin bir nûr-ı muşavver gibi gördi ki kendü ağzından çıkup yire geçer. Kendü kendüye dir ki: Bu 'alâmet-i ḥayr degüldür. Zîrâ naşş-ı İlâhî “*Yeṣ'adü'l-kelimu't-ṭayyibu*”⁶²² Buña muḥâlifdür. İmdi var ise bu nokşânlık telkin-i meşâyih olmadıgundan diyüp hemân Şeyh Rûzbihân Baklî kaddesa'llâhu sırrahu'l-'azîz müridlerinden birine varup ve telkin-

⁶²² ...güzel sözler yükseltir (Kur'an-ı Kerim, 35/10).

i zıkr alup yine ol gice vâkı‘asında kendü zıkrin gördi ki nūr şüretinde göklere çıkar. Andan soñra Hâzret-i Şeyh Şehâbe’d-dînü’l-Sühreverdi kâddesa’llâhu sırrahu’l-‘azîz şöhetine irişür. Ol mertebeye irişdi ki ancak olur.

Şeyh Mūsā Sedrānī Raḥmetu’llāhi Te‘ālā ‘aleyh

Ebū Medyen Mağribînüñ büyük aşḥâblarından Şeyh Sa‘îde’d-dîn Fergānī *Kaşıde-i Tā’iyye Şerḥinde* getürmişdür ki: Şeyh Mu‘teber Talḥa bin ‘Abdu’llāh bin Talḥa et-Tüsteri el-‘Irākī raḥmetu’llāh sene ḥamse u sittin ve sitte-mi’e de işitdüm ki: “Şeyh Şehâbe’d-dîn Hâzretlerinüñ oğlu Şeyh ‘İmāme’d-dîn Muḥammedden ki dir idi: Bir ḥaccımda pederüm ile bile idüm. Ve ṭavâf ider idük. Şeyh Mağribî daḥı ṭavâf iderdi. Ve her taraftan ḥalk anı ziyâret iderlerdi. Ve benüm için kendüye didiler ki: “Bu, Şeyh Şehâbe’d-dîn oğludur. Baña merḥabâ idüp ve alnumdan öpüp baña ḥayr du‘â itdi. Ve anuñ ḥayr du‘âsınuñ eşerin dâ’imâ kendümde müşâhede iderdüm. Ümîdüm var ki âḥiretde daḥı berākâtı benümle bile ola. Ṭavâfdan soñra peder-i merḥūmuñ ḥidmetine varup ve Şeyh Mūsāya bulaşup ve baña ḥayr du‘â itdigün söyledigümde gâyetle mesrūr oldı. Ve ḥuẓẓâr-ı meclis menâkıbına şürü‘ idüp cümleden biri eyitdi ki: Dâ’imâ Şeyh Mūsā Hâzretlerinüñ virdidür ki bir gün bir gicede yitmiş biñ ḥatm-i Qur‘ân ider. Ve peder-i merḥūm sükûtda idi. Peder-i merḥūmuñ aşḥâblarından biri daḥı eyitdi ki: Belî, anuñ didügi şaḥîḥdür. Ben daḥı ziyâde işitmişdüm. Bu sözde ḥâtırımda bir miqdâr şüphe kalmışdı. Ol vakte degin ki bir gice yine Şeyh Mūsā Hâzretleri ṭavâf iderken bulup vakfesinde ṭurur. Ḥacerü’l-esvede teḳabbül ve sûre-i Fâtiḥadan ibtidâ idüp kırâ’et iderek ṭavâf itmege [102a] başladı. Ve nice ki sāyir ḥalk ṭavâfda yürürler. Ve tilâvet iderdi. Öyle ki ḥarf cümle fehm olunurdi. İttifâḳ Ḥacerü’l-esvedden beytün ḳapusına degin dört ḳademden ziyâdece ola. Ol maḥalli geçinceye degin ḥatm itdi. Bir mertebe ki ben ḥarf ḥarf işidürdim. Ba‘dehu peder-i merḥūma naḳl itdüm. Ve cümle taşadduḳ itdiler. Ba‘dehu peder-i merḥūmdan su‘âl itdiler ki bu, baştı-ı zamân ḳâbilinden midür ki ba‘zı evliyâ’u’llāh ḥazrâtına vâkı‘ olur?

Peder-i merḥūm daḥı bu ḳaḫıyyenüñ şıdkı için buyurdi ki: Şeyḥü’s-şuyūḥ İbn-i Sekîne Raḥmetu’llāhi Te‘ālānuñ bir mürîdi var idi baḳır dökici bunuñ ḥidmeti bu idi ki Cum‘a günü şūfîlerüñ seccadelerin câmi‘ye getürüp ve döşeyüp ve ba‘de’s-şalât yine ḥānḳāha getürür idi. Bir Cum‘ada seccâdeleri getürüp ḡusl için Dicle kenârına varup ve şu yuyup şuya girüp başın ḳaldırup baḳdı ki bu şu Dicle degüldür. Ve bu yirler Dicle kenârı degüldür. Gelüp geçenlerden su‘âl itdi ki bu ne şudur? Ve bu ne yirdür? Didiler ki: Bu Nîl şuyıdır? Ve bu Mışır vilâyetidür, didüklerinde ta‘accüb iderek şudan çıkup ve şehir tarafına müteveccih oldı. Bu ḥâliyle ḳande gidecegin bilemeyüp yine bir baḳır dökici kimesnenüñ dükkânına toḡrılup vardı. Ve üzerinde

bir peştemâlden ğayrı nesne olmayup dükkân şâhibi ferâsetiyle bildi ki bu âdemüñ dökmeçilikden haberi var. İmtihân itdükde gördi ki bu şan‘atı a‘lâ bilür. Hemân evine götürüp ve ‘izzet idüp bir kıızı var idi ki cemîle-i vaqt kendüye ‘ağd-ı niķāha götürüp yidi sene yanında ķalup üç evlādı daķı dünyāya geldi. Hıķmeten bir ğün yine ğusl icābı ile Nîle varup şuya bandıķı gibi başın taşra çıkarup gördi ki Dicle kenārındadır. Ve ol zamān şoyundıķu esbāb ‘aynı ile tırur. Fi‘l-hāl giyinüp hānķāha geldi. Gördi ki şūfîlerüñ seccādeleri birbirine şarılmış tırur. Biri eyitdi ki: Kādesin? Tîz evvelki şūfîlerüñ ba‘zıları mescide gitmişlerdür. Ol daķı seccādeleri götürüp mescide varup namāzı edā itdigünden řoñra seccādeleri yine hānķāha götürüp ve ta‘cîl ile evine vardı. Ve içeri girüp ehli eyitdi ki: Misāfirler içün getürdigüñ balıķ pişmişdür. Var misafirlerine getür. Ol daķı varup misāfirlerine getürüp balıķı bile yidikden řoñra ķalkup kendü Şeyķi olan İbni Sekîne yanına varup serğüzeşti naķl itdi. Şeyķ buyurdi ki: Ādem gönderür. Ve oğulların Mışrdan getür. Mışra ādem gönderüp fi‘l-hāķıķa oğulların getürdiler. Didüği cümle řaķıķ çıķdı. [102b] Ve Şeyķ Hāzretleri buyurdi ki: Bu aķvāl saña vāķı‘ olmazdan hātırından ne geğer idi? Eyitdi ki: Hātırumdan “*kāne miķdāruhu elfe senetin*”⁶²³ āyetinden bir miķdār dağdağa var idi. Şeyķ eyitdi: İmdi bu aķvāl saña taraf-ı Hāķdan bir raķmetdür ki tařķıķ-i imān ve i‘tikād idüp eřķālūñ ref‘ ola ki Hāķ Te‘ālā ķādirdür, aña ki ba‘zı bendelerine nisbet zamānı bař idüp ve uzun gösterür. Hāķıķat hālinde ķařır iken ve yine ķabz zamānda daķı böyledür ki zamān-ı tūlî ķabz idüp ķařır gösterür. “*Vallāhu‘l-ķādiru ‘alā mā yeřā*”⁶²⁴

Ve yine bu ķaziyyeye münāsib ve ķarıbdür ki řaķıķ-i *Fütūhāt* raķıya‘llāhu Te‘ālā ‘anh zıķr itmişdür ki: Bir cevheri kimesne naķl itdi ki: Bir miķdār hāmîri getürdüm firuna bişürtmege. Ve cenābetüm var idi. Ğusl itmege Nîle varup şuya batdığumda kendümden ğāyib olmuşam. Ve vaķ‘a görür gibi kendümi gördüm ki Bağdāda gitmişem ve olup altı sene hātunumla olup birķaķ evlādum olmuş. Kendüme gelüp gözüm açdım ki řu içindeyim. Ğuslimi tamām idüp esbābım giyüp firuna vardum. Ekmek bişüp alup evime getürdüm. Ve bu vāķı‘a [y]ı ehlime söyledüm. Bu vaķ‘anuñ üzerine birķaķ ay geķmedin ol hātun Bağdāddan evlādların daķı alup Mışra gelür. Ve cevherinüñ evin su‘āl iderek çıķageldi. Ol beni ve ben anı bilüp evlādları baba diyerek ehlim su‘āl itdi ki: Kāç senedür ki bu ādeme nikāhlanmıřsın? Cevāb virdi ki: Altı senedür diyü.

⁶²³ ...süresi bin yıl olan... (Kur‘an-ı Kerim, 32/5).

⁶²⁴ Allah dilediķi şey üzerine kadirdir.

Şeyh 'İsā Hettār-ı Yemenî Rahmetu'llāhi Te'ālā

İmām-ı Yafî'î Hâzretleri buyururlar ki: Bir gün bir fâhişeye rāst gelüp didüm ki: Bu gice yanıña gelsem gerek. Ol 'avrat dahı kendüye zîb u zînet virüp gice ile vardum. Ve içerü girüp iki rek'at namāz kılup ve taşra çıkdum. Ol 'avrata hāl el virüp ve hemān-dem tevbe idüp ef'āl ve kabāyiğdan ferāğat itdi. Şeyh ol 'avratı bir dervîşe niķāhlayup buyurdı ki: Bir helvā bişürsinler ve 'asel ve un alsunlar ve yağ almasunlar. Ol avratuñ bir 'aşıkı var idi. İşitdi ki: Şeyh anı bir dervîşe nikāhlayup ve ta'āmı için bir helvā bişürmek ister. Ammā yağ yok. İki dāne şîşe şarābı bir hıdmetkārına virüp eyitdi ki: [103a] Bunları Şeyhe götürüp ve söyle ki: Şöyle bir ahvāl itmişsiz. Mesrūr olduk. Ta'ām için yağ yok imiş. Yağ yerine bunu kosunlar diyü istihzāen gönderdi. Ol ādem ol şîşeleri götürüp geldigünde Şeyh eyitdi ki: Niçün giç geldüñ? Getür ol şîşeleri diyüp birin eline aldı. Ve helvā kazanınuñ içine dökdi. Ve ol birin dahı alup kezālik dökdigünden sonra ol şîşe getüren ādeme eyitdi ki: Otur helvāyı bile yiyelim. Helvā bişüp ve sofraya gelüp yidiler ki 'ömürlerinde öyle tatlu yağ yedükleri yoğdı. Ol ādem varup ol kimesneye nakl itdüğü gibi gelüp Şeyhüñ elinde tevbe itdi.

Şeyh Ebu'l-Ġays Cemilü'l-Yemenî Rahmetu'llāhi Te'ālā

Zü'l-Makāmātu'l-'aliyye ve'l-'ahvālu's-seniyye ve'l-enfāsu's-şādika ve'l-kerāmātu'l-hāriķa. Evāyil-i hālinde kuttā'i't-tarīķ idi. Bir gün bir kārībānuñ yolın gözedür iken hātifden bir şadā geldi ki: *Yā şāhibü'l-'ayn! 'Aleyke 'aynun.*⁶²⁵ Ya'ni “Ey kārübān gözden seni dahı gözedür vardur bunda.” Kendüye müte'eşşir olup ve cümleden fāriğ olup Cenāb-ı Bārīye müteveccih oldı.

Ve şeyh İbnü'l-Efleğ-i Yemenīye varup tevbe ve inābet idüp gitdükce nefsi pāk ve gönli pāk olup ve şıdķ ve irādet ve sīmā-i sa'ādet peydā olup kendüden havārık-ı 'ādāt zuhūra gelmege başladı. Dirler ki bir gün evden götürmege şahrāya varup evden cem' iderken merkebini bir arslan pāreleyüp yimiş. Odunu cem' idüp yüklemeye geldigünde gördi ki merkebi arslan durmayup yir. Dönüp arslana eyitdi ki: Sen benüm merkebimi yedüñ. Pes ben odınımı neye yükleyem? İmdi ma'būd 'izzeti için ki bu odunu saña yüklesem gerek diyü kısem itdüğü gibi arslan mütāba'at idüp odunu yükledi. Ve şehre getürdi.

Ve yine bir gün ehli 'ıtrıyyātdan bir nesne isteyüp 'atğardan varup istedigünde 'atğār eyitdi ki: Benüm dükkānumda 'ıtr ma'ķülesi yokdur. Yok olsun didükde fi'l-hāl ne kadar 'ıtr

⁶²⁵ Ey ayn (göz) sahibi! Üzerinde (seni gözetleyen) bir göz var.

kaşemi var ise mun‘adim oldu. ‘Attār, Şeyh İbnü’l-Eflāha varup şikāyet itdigünde kendüyi çağırıp izhār-ı kerāmet itdigü-çün şöhetinden severdi. Ebu’l-Ġayş ne kadar mudārā ve tazarru‘ itdi ise [103b] kabūl itmeyüp şöhetinden ibā itdi. Ba‘dehu her kaṅḡi⁶²⁶ Şeyhe vardı ise “Sen Şeyhe muhtāc deḡilsin” didiler: Tā ki Şeyh-i Kebīr ‘Alī Ehdele irişüp ve iltimās-ı şöhet idüp kabūl buyurdılar. Naql ider ki şöhetine vāşıl oldıgumda kıyās itdüm ki bir katre idüm, deryāya düşdüm.

Bir gün fuḡarāsı didiler ki: Gönlümüz et ister. Buyurdi ki: Fülān gün et yirsiz. Ol gün geldükde didiler ki: Yolda kervān gelürken kuṭṭā‘-ı ṭarīḡ başup ḡāret itmiş. Bir sā‘atden şöra kuṭṭā‘-ı ṭarīḡlerden birisi bir şıḡır Şeyhe ḡurbān getürüp nezr virdi. Şeyh buyurdi ki: Boḡazlayup etin bişürdük. Ammā başını ‘aynī ile dursun bir sā‘atden şöra birisi daḡı gelüp bir büyük ḡarār buḡdayı getürdi. Anı daḡı un idüp etmek itsinler. Şeyh her ne buyurdi ise itdiler. Pes sofraya getürölüp Şeyh buyurdi ki: “Yiñüz!” Birḡaç fuḡahā ḡāzır idiler. Sofraya gelmediler. Şeyh eyitdi ki: Fuḡarā siz yiyiñüz. Fuḡahā ḡarām yimezler. Çünki fuḡarā yiyüp sofrā [y]ı getürdiler. Ḳapudan bir kimesne içerü girüp eyitdi ki: Eyyühe’ş-Şeyh! Saña bir şıḡır nezr itmişdüm. Yolda getürürken ḡarāmīler elimden aldılar. Şeyh eyitdi ki: Şıḡıruñ başın görsen bilür misin? Eyitdi: Bilürem ol başı getürdiler. Görüp eyitdi ki: Belī, bu benüm nezrüm olan şıḡıruñ başıdur. Ve der-‘aḡab biri daḡı geldi. Eyyühā’ş-Şeyh saña bir yük buḡdayı nezr idüp getürürdüm. Yolda ḡarāmīler elimden aldılar. Şeyh eyitdi: Nezrūñ fuḡarāya vāşıl olmışdur. Ḳaçan ki ol fuḡahālar bu aḡvālī gördiler, terk-i muvāḡaḡatdan nādim oldılar. Ve Tuvuffiye Raḡmetu’llāhi Te‘ālā fi sene aḡadī ve ḡamsīn ve sitte-mi’e.

Şeyh Ebu’l-Ḥasan Maḡribī eş-Şāzili Raḡmetu’llāhi ‘aleyh

İsmi ‘Alī bin ‘Abdu’llāhdur. Şerīf u Ḥasenīdür. Ve İskenderiyyede sākin olup evliyā’u’llāh kibārdan ve meşāyiḡ ‘uzāmdan anda çok kimesneler ile şöhet itmişdür.

Kendü rivāyet ider ki seyāḡatde iken bir gice bir püşte üzerinde yatdum. Ve arslanlar şabāḡa degin eṭrāfımda gezüp yürürler idi. Ve hergiz anlaruñ ünsi gibi bir gice üns bulamamış idüm. Ḥāṭıruma geldi ki bu maḡām-ı ünsden baña Ḥaḡ Te‘ālādan bir nesne ḡāşıl olmışdur. Pes bir çay üzerine çıḡageldüm. Bir alay-ı [104a] keklikler gezerler. Ammā öyle keklikler görmemişdüm. Beni gördükleri gibi cümlesi bir yirden öyle teyerān⁶²⁷ itdiler ki ḡavfdan

⁶²⁶ Bazı yerde kaṅḡi şeklinde gayın ile imla edilmiş bazı yerde doğrusu olan kaṅḡı şeklinde kaf ile yazılmıştır, yazım birliḡi saḡlanamamıştır.

⁶²⁷ Tı ile yazılması gerekirken Te ile yazılmıştır.

ḥafakāna uğradım. Ve bir şadā işitdüm ki: “Sen gice arslanlar ile müvāneset itmişdün. Şimdi kekliklerün uçmasından kōrkduñ. Zāhirā dün bizüm ile idün. Ve ḥālā kendü nefsün ilesin.”

Ve yine kendü naql ider ki bir zamān seksen gün aç gezüp nesne yimedüm. Ḥātıruma geldi ki bu işde saña bir naşib ḥāşıl olmışdur. Nāgāh bir mağāradan gördüm. Bir ‘avrat çıkdı. Bir maḥbūba ki yüzi güneş gibi berķ urur. Eyitdi ki: Ol menḥūsı gör ki seksen gün aç ķalup ķarār itdi ve Ḥaķ Te‘ālāya kendü ‘ameli ile nāz idüp ben altı aydur ki ta‘ām yimem.

Ve yine kendü naql ider ki: Bir gün bir mağarada idüm. Eyitdüm ki: Yā Rabbī! Kaķan şāķir bendelerünnden oluram? Bir nidā geldi ki: Her kaķan ki *mün‘amun ‘aleyh*⁶²⁸ kendüden ğayrı görmeyem? Ve ḥāl bu ki enbiyāya in‘ām itmişsin. ‘Ulemā u mülūka in‘ām itmişsin. İşitdüm ki buyururlar: Eger enbiyā olmaya idi, sen toĝrı yol bulmaya idün. Ve eger ‘ulemā olmaya idi sen iķtidā kime ider idün? Ve eger mülūk olmaya idi, sen emīn nice gezer idün? Ve bu cümle benden saña ni‘metdür.

Ve yine kendü naql ider ki: Bir refiķum var idi. İkimiz daḥı bir mağarada olur idük. Ve Ḥaķ Te‘ālā Ḥazretlerine vuşul talebinde olup dir idük ki: Yarın bize fetḥ olur. Nāgāh bir müḥib ādem iķerü girüp su‘āl itdim ki: Sen kimsin? Eyitdi ki: Ben ‘Abdu’l-melikim. Bildüm ki Evliyā’u’llāhdandur. Didük ki: Nedür ḥālün? Ol didi ki: Senün ḥālün nedür? Ne ḥālī olsa gerek. Ol ādemün kim diye ki “Yarın baña fetḥ olur ve ol bir gün güşād.” Ve ne vilāyet var ve ne felāḥ! İmdi ey nefis! Niķün Ḥaķ Te‘ālā Ḥazretlerinin ḥidmetin ve ‘ibādetin yine kendüye itmezsin. Biz bildük ki bize niķün gönderdi. Tevbe vü istiĝfār itdük. Ve bize fetḥ yüz göstermege başladı.

Ve yine kendü naql ider ki: Ḥazret-i Risālet Penāh şalla’llāhu Te‘ālā ‘aleyhi vesellem rivāyet buyurdi ki: Yā ‘Alī! *Ṭahhir şiyābeke mine’d-denes teḥuẓzu mededi’llāhi fī külli nefsin.* Ya’nī pāk eyle [104b] libāsıların çirkden tā meded u behre-mend olasın her nefesde meded u te’yīd bāri ğurre ile. Didüm: Yā Nebīyu’llāh benüm libāsıların ķanķısıdır? Buyurdi ki: Ḥaķ Te‘ālā Ḥazretleri saña biş libās geyürmişdür. Ḥil‘at-i muḥabbet ve ḥil‘at-ı ma‘rifet ve ḥil‘at-i tevḥīd ve ḥil‘at-i imān ve ḥil‘at-i islām. İmdi her kimün Ḥaķ Te‘ālā Ḥazretlerine muḥabbet ve ‘ibādet ve tāt ve emr-i şerīflerine imtisāl ve nehy itdigünden ictināb ide, her ne murād iderse ola. Ve her kim Ḥaķ Subḥānehu ve Te‘ālā Ḥazretlerin bilüp ve maĝfīret ḥāşıl eyleye ve ma‘mūr ola.

⁶²⁸ Ona nimet verilmiş kimse.

Şeyh Ebu'l-'Abbās Mūsā nakl ider ki: Medīne-i Münevverede Emīru'l-Mü'minīn Hāzret-i Hamza raḍiya'llāhu Te'ālā 'anh ziyāretine gitdüm. Yolda bir kimesne baña yoldaş olup kaçan ki anda irişdük. Türbe-i şerīflerinüñ kapısı bağılı idi. Hāzret-i Risālet Penāhī şalla'llāhu Te'ālā 'aleyhi ve sellemüñ rûḥāniyyet-i 'lāmları berakātında kapu açılıp içerü girdük. Merḳad-ı şerīflerinde gördük ki bir ādem du'ā ider. Kendü refīkuma eyitdüm ki: Bu ādem abdāllardandır. Ve bu sâ'at du'ā müstecāb olacak sâ'atdür. O refīkum du'ā itdi ki Hāḳ Te'ālā Hāzretleri kendüye günde bir dīnār rûzī kıla. Ve ben du'ā itdüm ki: Yā Rabbī! Dünyā belāsından ve āḫiret 'azābından baña 'āfiyet vir. Mürāca'at idüp Medīne-i Münevvereye ḳarīb geldigümüzde ḳarşumuzdan bir ādem gelüp ve yoldaşuma bir dirhem virdi. Ve Medīneye girüp Şeyh Hasan Hāzretlerinüñ nazarı bize uğraduḳda refīkuma eyitdi ki: Yā Ḥasīsü'l-himme! 'Ömründe du'ā müstecāb olacak bir sâ'at bulduñ ve ol sâ'ati bir dīnāra şarf itdüñ. Niçün Ebu'l-'Abbās gibi du'ā itmedüñ ki dünyā belāsından ve āḫiret azābından 'āfiyet içün du'ā itdi ve Hāḳ Te'ālā ḳabül itdi.

Ve yine kendü nakl ider ki: Bidāyet ḫālimde şahrā ve beyābānda gezüp inḳitā'-ı ḫalkdan ise şehre varup 'ulemā'-i aḫyār şoḫbetlerinde olmak münāsibdür, diyü tereddüde düşdüm. Ve baña ta'rīf itmişlerdi ki fülān ṭaḡuñ başında bir velī var. Anı ārzü idüp gitdüm. Aḫşama deḡin ancak irişüp eyitdüm ki: Gice ile varmak münāsib degüldür, diyü maḡāranuñ kapısı öñinde yatdum. İşidürdüm ki içerüde buyurur idi ki: Yā Rabbī! Nice kimesneler var senüñ ḳullaruñdan ki senüñ bendelerüñi ve ḫalkıñı kendüye müsahḫar eylemegi ister ve müsahḫar itdüñ. Ve rāzı oldılar. Hāḳḳā ki ben isterem ki ḫalkıñı bed-ḫū eyleyesin. Benüm ḫaḳḳumdaki senden ḡayrı ḫiçbir melce'm olmaya, ḫāzretüñden ḡayrıya. Ben işidüp kendü nefsim [105a] eyitdüm ki: Diñle! Bu Şeyh ḳanḳı baḫrden i'tirāz ider. Kaçan ki şabāḫ oldı. Ḥidmetine varup selām virdüm. Ve heybetinden mütevehhim olup eyitdi ki: Yā Seyyidī! Ḥāl nicedür? Eyitdi ki: Şikāyet itdüm, Cenāb-ı Bāriye berd-i teslīmden ya'nī rızā ve ḫoşlık nice ki sen şikāyet idersin? Ḳorḳarım ki anuñ ḫalāveti beni meşḡul eyleye Hāḳ Te'ālā dan.

Şeyh Yāsini'l-Maḡribi el-Ḥaccāmü'l-Esved Raḫmetu'llāhi Te'ālā

Erbāb-ı velāyet ve aşḫāb-ı kerāmetden olup ḫaccāmlik şüretiyle mestür idi. İmām-ı Nevāvī Hāzretleri bunuñ mürīdi ve mu'tekidlerinden olup maḳām-ı irādetde nisbeti buña olup her ne işāretitse ol vech üzere ḫareket iderdi. Bir gün buyurdi ki: Yanuñda imāmet u 'āriyet olan kitābları şāḫiblerine virüp kendü diyārına var. Ve ehl u 'iyāliñi ziyāret eyle. Şeyḫüñ kelāmın ḳabül idüp ve vilāyetine varup ehl u 'iyālin ziyāret itdükden soñra rahmet-i Hāḳḳa vāşıl oldı.

Ve Şeyh Yāsīn Hāzretleri sene seb‘a ve şemānīn ve sitte-mi’ede müteveffā oldu. Ve İmām-ı Nevāvī Hāzretleri sene sitte ve seb‘īn ve sitte-mi’ede müteveffā oldu.

Şeyh Ebu’l-‘Abbāsī’l-Mürsī Rahmetu’llāhi Te‘ālā

Şeyh Hasan Şāzili Hāzretlerinūn şākirdlerindendir. Şāhib-i makāmāt-ı ‘āliyye ve kerāmāt-ı zāhire olup bir gün bir ādem kendüyi ziyāfete getürüp imtiḥān için bir şübheli ṭa‘ām getürdi. Şeyh eyitdi ki: Hāriş Muḥāsibīnūn bir ṭamarı var idi ki bir şübheli ṭa‘ām el uzatsa hareket iderdi. Anūn bir ṭamarı var idi ise benüm altmış ancılayın ṭamarlarum var ki hareket ider, didi.

Şeyh Sa‘dār ve Mürīdi Şeyh Cevher Raḥimehuma’llāhi Te‘ālā

Şeyh Cevher evāyilide bir kimesnenūn kulu idi. Āzād oldu. ‘Aden bāzārında alım ve şatım iderdi. Ve fuḳarā meclisine ḥāzır olup tamām mertebe i‘tikād ve ihlāşı var idi. Lākin ümmī idi. Şeyh Sa‘d Haddāduñ vefātı ḳarīb olduğda fuḳarāsı kendüye eyitdiler ki: Sizden soñra bize Şeyh kim olsa gerek? Buyurdi ki: Benüm vefātımdan üç gün soñra fuḳarā bir yire cem‘ oldukları maḥalde bir yeşil kuş gelüp kimūn başına ḳonar ise ol olur. Ḳaçan ki üçüncü gün olup fuḳarā zikr u tesbīḥden fāriğ oldılar. Nāgāh bir yeşil kuş gelüp yanlarına ḳarīb bir yirde oturdi. Fuḳarānuñ kibārları her biri ümīdde oldılar ki bulı ki başımıza ḳona. Hemān ol kuş pervāz idüp ve gelüp Cevherūn başına ḳondı. Ve kendinūn cidden ḥātırından [105b] geçmez idi. Pes fuḳarā kendüyi ḳaldırıp zāviyeye getürmek istedüklerinde “Ben ümmiyem ve ehl-i şevḳim, benüm isti‘dādum olmayup ḥaḳḳından gelebilmem diyü i‘tizār itdi. Bu ṭaraf-ı Ḥaḳdandır, diyü zāviyeye getürüp seccādeye culūs itdürdiler.

Aḥmed bin el-Ca‘d ve Şeyh Sa‘īd Raḥimehuma’llāhi Te‘ālā

Künyeti Ebū ‘İsādur. İmām-ı Ya‘fī raḥimehu’llāh naḳl ider ki: Yemende bu iki Şeyh her biri aşḥāb u tilāmize sāhibleri idiler. Bir gün Şeyh Aḥmed aşḥābı ile ba‘zı meḳābir-i kibār ziyāretine müteveccih olup yolda Şeyh Sa‘īdi görüp eyitdi ki: Aḥi bile getür beni anlar da bileler. Nice getürdiler. Şeyh bir mikdār gidüp yine ‘avdet itdi. Şeyh Aḥmed ne ise ziyāret idüp ‘avdet itdigünde yine Şeyh Sa‘īde rāst gelüp eyitdi ki: Fuḳarānuñ saña bir ḥaḳḳı vacīb oldu ki ziyāretten ‘avdet itdük. Şeyh Sa‘īd eyitdi ki: Baña ḥiç bir ḥaḳḳ müteveccih olmamışdur. Şeyh Aḥmed: Ḳalk, inşāf eyle. Şeyh Sa‘īd eyitdi ki: Her kim bizi ḳaldurur, biz anı oturduruz. Şeyh Aḥmed eyitdi ki: Her ki bizi oturdur, biz anı mübtelā iderüz. Ḥikmeten bu iki Şeyh birbirlerine söyledikleri nice pezīr olup Şeyh Aḥmed, muḳ‘ad olup yirinde ḳaldı. Dünyādan gidinceye degin ve Şeyh Sa‘īd kendü tenini yırtup pāre pāre itmege mübtelā oldu. Tā dünyādan gidince

degin. İmām Yāfi‘ī Hāzretleri buyururlar ki: Bu fuḳarā aḥvālī ve nefesi keskin kılıcdan daḥı kesicidür. Bunlar birbirleriyle berāber olurlar ise birbirlerine riāyet iderler. Ve eger berāber olmaya, ḳavīnūn nefesi za‘ife riāyet ider. Ve gāh sābıḳuñ nefesi suyūfa ri‘āyet ider.

Şeyḥ Necme’d-dīn ‘Abdu’llāh bin Muḥammedü’l-Işfahānī Raḥmetu’llāhi Te‘ālā

Şeyḥ Ebu’l-‘Abbās Mürsī şākirdlerindendir. Nice seneler Ka‘bede mücāvır olup menākıb ve kerāmeti bī-şumārdur. ‘Ulemā-ı Yemenden biri naḳl ider ki: Hacc-ı şerīfe gitdiğümde pederimi bī-ḥuzūr koyup gitmişdür. Ka‘bede pederūñ ḥasta olduğundan gāyetle endişem var idi. Şeyḥ Necme’d-dīn Hāzretlerine aḥvālī ‘arz idüp didüm: Ḳā’il midür mükāşefe yüzünden pederūñ aḥvālinden baña bir ḥaber viresin. Ol sâ‘at bakup eyitdi ki: Pederūñ şıḥḥat bulmuş. Ve serīr üzere oturup ve kitābların yanına alup misvāk ider ve sīmāsı böyle böyledür, diyü [106a] müjde virdi. Ve evvelden görmüş idi.

Bir gün Evliyā’u’llāhdan birinūñ cenāzesi ile giderdi. ‘Ulemā-i kibārdan biri ḳabri üzere oturup telḳīn virdüğü maḥalde Şeyḥ Necme’d-dīn ḥande iderdi. Şākirdlerinden biri ḥandenūñ sebebin su‘āl itdiğünde elem çekdiğünden şoñra buyurdı ki: Mülāḳḳın telḳīne şürü‘ itdiğünde ḳabr şāḥibi aşağadan zecr itdi ki ta‘accüb itmezsiniz ol mürde ki zindeye telḳīn ider.

Ve Şeyḥden su‘āl itdiler ki: Hiç evlenmiş misiz? Buyurdılar ki: Ne evlenmişem ve ne ‘avrat bişürdüğü ta‘āmdan yimişem. Ve kendü Şeyḥi ‘Acem vilāyetinde kendüye eyitmişdi ki: ‘An-ḳarībsin. Mısrda ḳuṭb ile mülāḳāt olursın. Şeyḥ hemān ārzū ile yola girüp yolda giderken cāsüssın, diyü ḥarāmiler kendüsini tutup bağlayup getürdiler. Kendü naḳl ider ki: Ol ḥıynde gördüm ki bir pīr üzerime çıkageldi. Bir şāhin şikār üzerine ḳonar gibi üzerime çöküp ve bendelerüm açup eyitdi ki: Ey ‘Abdu’llāh! Tır yukarı ki senūñ maṭlūbuñ benem. Ba‘dehu ḳalḳup yola dīvāne olup Mışra irişdüm. Ammā ḥiç maṭlūbımı görmedüm ve bilmem ḳandadır. Birḳaç eyyām ḳaldum. Bir gün fuḳarā eyitdiler ki: Şeyḥ Ebu’l-‘Abbās Mürsī gelmişdür. Geliñüz ziyāretine varalum didiler. Ben daḥı bileler nice vardum. Ḳaçan ki gözüm vech-i mübāreklerine uğradı. Bildüm ki ol pīrdür. Ve ol vaḳ‘adan bir şemmecik daḥı keşf buyurdılar. Ḥużzār-ı meclise ben daḥı andan şoñra şoḥbet ve ḥidmetlerinden müfāraḳat itmedüm dünyādan rıḥlet idinceye degin.

Ḳaçan ki Şeyḥi vefāt itdi. Ka‘be-i Mükerreremeye müteveccih olup giderken yolu kendü Şeyḥūñ şeyḥi Ḥasan Şāzelī mezārına uğradı. Ziyāretine vardığında ḳabrdan bir şadā geldi ki “Tırma Ka‘beye git ve otur.” Ḳaçan ki ḥarem-i şerīf ḳarīne irişdi. Hātifden bir şadā geldi ki:

*Ḳadimte ilā ḥayri beledin ve şerri ehlin.*⁶²⁹ Andan sonra mücāvır olur. Sene aḥadī ve ‘iṣrīn ve seb‘a-mi’ede dünyādan rıḥlet buyurdılar. Ve kendüsi Fuḍayl-ı ‘İyāz ḳarībinde defn itdiler.

Evlüyā’u’llāhdan ba‘zı dirler ki: Ḥazret-i Resūlu’llāh şalla’llāhu Te‘ālā ‘aleyhi ve sellemūñ ziyāretinden ‘avdet itdigümüzde Şeyḥ Necme’d-dīn Ḥazretlerin fıkr iderdük ki Medīne-i Münevvereye varup Ḥazret-i şalla’llāhu ‘aleyhi ve sellemi ziyāret itmezdi. Bu ḥāṭırumuzda i‘tirāz ider idük. Nāgāḥ başımı yukāru [106b] ḳaldırup gördüm ki Şeyḥ Necme’d-dīn hevāda uçup Medīne ṭarafına gider. Baña “Yā Muḥammed!” diyü çağırup ve birkaç kelime [y]i tekellüm itdi.

Kendü aşḫābından bir gün kendüye eyitdiler ki: Ḥazret-i şalla’llāhu ‘aleyhi ve sellemūñ ziyāretine varmadığıñuz için ḥaḳḳıñuzda ḥaḳḳuñ inkārı var. Eyitti ki: Münkir olanlar ikiden ḥālī degüldürler. Müteşerri‘ veyā muḥaḳḳıḳ. Eger müteşerri’dürler kendüye söyleñüz ki: Bendeye cāyız degüldür ki bir bende, efendisi izin olmadın sefer ide. Ve eger muḥaḳḳıḳdür diye ki: Bir kimesne ki dā’im senūñle ve senūñ ḥuzūruñdadur. Anuñ ṭalebi için sefer ider misin?

Ḥorāsān kibārından birisinūñ ḥaṭṭıyla bir ḥāşiyede yazılmış ki sene şelās ve seb‘a-mi’ede ḥacc-ı şerīfe vardum. Ol senede Şeyḫü’l-Ḥarem, Şeyḫ Necme’d-dīn İṣfahānī idi. Ḥıdmetine varup gelirdüm. Bir gün baña eyitdi ki: “*Büdelā’u ümmetī erba‘üne isnā ‘aşere fi’l-‘Irāḳi ve semāniyete ‘aşrüne fi’ş-Şām*”⁶³⁰ ḥadīşin işitmiş misin? İşitdüm işitdüm ama müşkilim var ki bunlar dā’imā Şām ve ‘Irāḳda mı olur? Eyitdi ki: Ḥayır, Ḥazret-i Resūlu’llāh şalla’llāhu Te‘ālā ‘aleyhi ve sellem bu ‘ālemi iki ḳısm üzre taḳsīm buyurmuşdur. Nıṣf-ı şarkī, nıṣf-ı ğarbī ve nıṣf-ı şarkī ‘Irāḳdan ṭutmuşdur. Ḥorāsān ve Hindüstān ve Türkistān ve ol ṭaraflar bile dāḥıldür. Pes bu eṣnāda ḥāṭıruma geldi ki ‘acabā Ḥ‘āce Ḳuṭbe’d-dīn Yahyā-yı Cāmī Nişābüri su‘āl eyleyem. Benden evvel buyurdılar ki ol daḥı bu isnā-i ‘aşere dāḥıldür.

Ḥ‘āce Ḳuṭbe’d-dīn Yahyā-ı Cām Nişābüri Raḥmetu’llāhi Te‘ālā

Künyeti Ebu’l-Fazldur. Aşlı Cāmdan ve tevellüdi Nişābürdadur. ‘Ulūm-ı zāhirī ve aḥvāl-i bāṭinī ile ma‘rūf ve mevsūf idi. Ve Şeyḫ Rukne’d-dīn Erdebilī ve Şeyḫ Şafıyye’d-dīn ve Şeyḫ Şadre’d-dīn ile şoḥbet idüp ve yidi def‘a ḥac itmişdür.

⁶²⁹Öyle bir şehre geldin ki şehirlerin en hayırlısıdır ama halkı kavimlerin en kötüsüdür.

⁶³⁰Ümmetimin büdelası kırk kişidir ki on ikisi Irak’ta, yirmi sekizi Şām’dadır.

Bir gün şahrā tarafına varup kendü koyun ve şığırına uğrayup hemān oradan bu ruk‘a [y]ı aşhābına yazup ve kendü hac tarafına müteveccih ve revāne oldı.

بیت⁶³¹

با دوست بیوسیتان شدم رهگذری⁶³²
بر گل نظری فکندم از بیخبری
دلدار بطعنه گفت شرمم بادا
رخسار من اینجا و تو در گل نگری

Nāgāh gayret-i İlāh ez-kemīn gāh: “fe-lā ted‘u me‘a’llāhi” bīrūn tā ḥat ve kemendi
[107a] “Cezbetü min cezebātī’l-ḥakḥ” der gerden-i dil muḥakḥık endāḥt.⁶³³

Ve tuvuffiye fī sene erba‘īn ve seb‘a-mi’e behre.

Ebū Muḥammed ‘Abdu’llāhu’l-Mercānī el-Mağribī Raḥmetu’llāhi Te‘ālā

Meşāyihūn ve şūfiyyūnūn ekābirindendür. ‘Ulūm-ı İlāhī ve ma‘ārif-i Rabbānī ebvābı kendüye meftūḥ idi. Bir kimse kendüye eyitdi ki: Şeyḥ va‘z itdigünde gözden bir derk zāhir olur idi Şeyḥūn ağzından göge degin. Tuvuffiye fī sene tis‘a ve tis‘īn ve sitte-mi’e min Tūnus.

Ebū ‘Abdu’llāh el-Ma‘rūf bi-İbnü’l-Muṭarriḥi’l-Endülisī Raḥmetu’llāhi Te‘ālā ‘aleyh

Ka‘bede mücāvır idi. Giceli ve gündüzli evrādı var idi. Ve günde elli arslan gelüp kendüyi ziyāret iderler idi.

İmām-ı Yāfi‘ī Ḥazretlerinden naḥl iderler ki: Şeyḥ Ebū Muḥammed, Ḥazret Resūlu’llāh sallā’llāhu Te‘ālā ‘aleyhi ve sellem ziyāretine gitmege niyyet idüp Şeyḥ Ebū ‘Abdu’llāh Muṭarriḥ vedā‘ına uğradığında Şeyḥ Ebū ‘Abdu’llāh eyitdi ki: Ben işitmişem, fülān maḥalde şu yokdur. Ol maḥalle vardıguñuzda çok şusuzlık ve zaḥmet çekersiz. Ammā yine yağmur yağup ve şu içseñüz gerekdür. Dört kimese idük. Ol maḥalle varduk. Hevā gāyetle ıssı olup ve bir gölge yok. Ve şu ise bī-nām u nişān gāyetle şusuzlık. Şeyḥ Ebū ‘Abdu’llāhuñ nuṭḫı ḥātıruma gelüp söyleşür iken bir bulut peydā olup bir ‘azīm yağmur yağdı. Şu içdük. Ve şu alup ve bir miḳdār şu daḥı bile getürüp yola düşdük. Gördük vardıgumuz yerlerde yağmur cidden eser⁶³⁴ yoğ idi.

⁶³¹ Beyit yazılmış ancak burada rubai vardır.

⁶³² Sevgiliyle birlikte bahçede gezinirken farkında olmadan bir güle göz attım. Sevgili, alaylı bir edayla “Yazıklar olsun sana! Benim yüzüm buradayken sen nasıl güle bakarsın?” dedi.

⁶³³ Birden İlāhī gayret pusu yerinden (çıktı) ve “Allah ile beraber başka bir İlāha yalvarma!” (Kur’an-ı Kerim, 26/213) diye seslendi; sonra da “Hakk’ın cezbe(lerinden) bir cezbe”, hakikati tahkik edenin gönlünün boynuna bir kement attı.

⁶³⁴ Bu kelime se ile yazılmalıyken sin ile yanlış yazılmıştır.

Şeyh Süleymān Türkmān Molla Raḥmetu'llāhi 'aleyh

Dimaşķda olur idi. Bir köhne ve çirkin 'abā geyüp ve yirinden az hareket idüp ve az söylerdi. 'Ulemādan ba'zılar yanına gelüp eydürlerdi ve dirlerdi ki: Ramazānda nesne yiyüp ve namāz kılmazdı. Ammā muğayyebātdan haber virüp ve keşf iderdi. İmām-ı Yāfi'î Hazretleri buyurur ki: İhtimāl var ki setr-i hāl ve telbislük yolından olarız. Bu maķūleler çok var ki setr-i hāl için halka böyle görünür. Ammā evķāt-ı namāzın fevt itmez ve anı halk görmez. Ve ihtimāldür ki ağzına ķodıķı daķı boğazına inmeye bu mişāl yokdur. Tuvuffiye fî sene erba' aşer ve seb'a-mi'e.

Şeyh 'Aliyy-i Kürdî Raḥmetu'llāhi 'aleyh

'Uķalā'-yı mecāninden olup kendüden envā'-ı kerāmāt [107b] ve havārıķ-ı 'ādāt zāhir olmuşdur. Dimaşķ halkı cümle mürîd ü mu'tekidi idiler. Ve kendüler ile hilm yüzünden olup mālîk ve memlûk mu'āmelesi üzere olup anlar daķı bunun hükmine münķād iderler.

Bir gün kibāruñ birine buyurdı ki: Dervişlere semā' için bir da'vet tedārikin gör. Ol daķı varup da'vet-i mühimmātın tedārik ve müheyyā ve ma'rûf dervişleri da'vet itdi. Ve Şeyh 'Alî kendü daķı gelüp içerüye girdiğinde yir şofasında bir miķdār şeker killeleri тұrur idi. Şeyh şāhib-i hāneye eyitdi ki: Bu killeleri havza bırak. Şāhib-i hāne daķı killeleri havza birağup ol gün ta'ām yenilüp kalkup gidinceye degin cümle dervişān ol şerbetden içdiler. Kalkup gitdükleri vakitte Şeyh 'Alî, şāhib-i hāneye eyitdi: Var şeker killelerini çıkar. Şāhib-i hāne daķı havza varup gördi ki şeker killeleri 'aynı ile тұrur. Çıkardığında birbirlerine zerre ve ıslak degül. Ba'dehu şāhib-i hāneye eyitdi ki: Sen taşra çık ve kapuyı üzerime kapayup kilid vur. Ve üç gün yanuma gelme. Şāhib-i hāne daķı kapuyı kapayup ve üzerine kilid vurup gitdi. İkinci günü gördi ki Şeyh 'Alî taşra şoķakda gezüp ve kendüye selām virdi. Şāhib-i hāne evine vardı ve gördi ki kapu yine kilidli. Açup üçerü girdi. Gördi ki evinüñ karşısında döşenen mermerler cümle ķopmış. Şeyhe varup eyitdi ki: Yā Seyyidi! Niķün benüm evimüñ taşların ķoparduñ? Şeyh eyitdi ki: İnşāf mıdur bir alay-ı dervişî harām ferş üzerinde ziyāfet eylesin. Eyitdi ki: Yā Seyyidi! Ol benüm pederümden mīrāş ķalmışdur. Şeyh elem çeküp birağup gitdi. Ol ādem varup bir hoşca tefahķuş itdi ki pederinden şoñra termīm itdürdigünde bennāsi⁶³⁵ ol mermerlere tama' idüp ve şatup yirine bunları alup koyup yapmış.

⁶³⁵ Bennā, bina yapan kimse anlamına gelmektedir.

Ol müddetlerde ki Şeyh Şehābe'd-dīn Sühreverdī ḳaddesa'llāhu sırāhu'l-'azīz risālet ile Dımışka geldi. Aşhābına eyitdi ki: Turiñuz! Şeyh 'Alī Kürdī ziyāretine varalum. Didiler ki: Ol bir ādemdür. Namāz ḳılmaz. Ve meḳşūfu'l-'avret gezer. Şeyh: "Elbette varmaluyuz" diyü binüp Şeyh 'Alīnūñ [108a] menziline varup atından indigünde Şeyh 'Alīyi gördügi gibi hemān keşf-i 'avret itdi. Şeyh Şehābe'd-dīn Ḥazretleri buyurdı ki: Senūñle bize bu māni' olmaz. Bugün senūñ misāfirūñüz. Ba'dehu yakın gelüp ve selām virüp oturdılar. Gördiler iki ḥammāl gelüp ve bir miḳdār ṭa'ām getürdiler ki Şeyh 'Alī işāret itdi ki Şeyhūñ öñine ḳoyılır ki misāfirimūzdür. Pes Şeyhe teklīf itdi. Buyuruñuz ki sizūñ ziyāfetūñüzdür, didiler. Ve Şeyh 'Alīyi büyük ṭutdılar. Ve ihtirām itdiler.

Şeyh 'Alī evāyillerde cāmi'de olurdı. Nāgāh Yāḳūt nāmında bir meczūb daḥı Dımışka geldi. Ve bu Dımışkdan çıkup vefāt idinceye degin şahrālarda gezer idi.

Şeyh Müferric Rahmetu'llāhi Te'ālā 'aleyh

Şa'id vilāyetinde celilü'l-ḳadr idi. Altı ay cezbe istilāsiyla ṭa'ām ve şarābdan kesildi. Ḥalk bunı dīvāne olmışdur ḳıyāsiyla dögdiler. Ve ḳayd u ḥabs itdiler. Girü gelüp baḳarlardı ki elinde ve ayağındaḡı bendelerle ve irtesi ṭaşrada buldılar. Ḥalk kendüden bu ḥālleri müşāhede itmeleriyle bildiler ki kerāmetdür. Ve birḳac gögercin kebāb idüp getürüp öñine ḳodılar. Gögercinlere "Uçıñuz!" didügi gibi *bi-izni'llāhi Te'ālā* uçup gitdiler. Ve aşhāblarından biri 'Arefe Güni Şeyh Müferrici 'Arafātda görür. Ve biri daḥı 'Arefe Güni şabāḥdan aḥşāma degin kendü evinde Şeyhle şöḥbet ider. Ḳaçan ki ḥacda olan aşhāb ile mülāḳāt olurlar. Birbiriyle nizā'a düşüp ṭalāḳ ile şart iderler ki ben 'Arafātda gördüm. Ve öbüri dir ki: Ben evinde bile idüm. Ve bu nizā'yla Şeyhe varup Ḳazıyye [y]i kendüye 'arz itdükden sonra Şeyh buyurdı ki: İkiñüz daḥı sözüñüzde şādıḳsuz ve ṭalāḳıñuza zarır yokdur. Ol ḥinde ekābirden biri ḥāzır idi. Şeyhden su'al itdi ki: Birinūñ kelāmı şahih olduğu ḥalde biri ḥāniş olmaḳ gerek idi. Bu mes'ele müşkilümūzdür. Ol meclisde 'ulemādan birḳac kimesne var idiler. Şeyh cevāb için bunlara işāret itdi. Her biri bir güne cevāb söyleyüp şāfi cevāb viremediler. Ol eṣnāda bu su'alūñ cevābı baña zāhir olduğu gibi Şeyh baña işāret itdi. Ben eyitdüm ki: Bir velī vilāyete taḥḳiḳ üzere ḳadem başdıḳdan sonra ol ma'nāda anuñ rūḥānīyyeti bir şüretle [108b] muşavver olabilür. Ve mütemekkin olur ki ve ora ki bir vaḳt-i vāḥidde cihāt-ı muḥtelifede kendüyi mütē'addid şüretler ile göstere. Şeyh müferriḥ ḳavl-i şahih budur diyü taḥsīn itdi.

Şeyh Ebu'l-‘Abbāsi’d-Demenhūrī Raḥmetu’llāhi Te‘ālā

Demenhūr, Mıŝrda bir mevzi’dür. Tüccārdan biri naql ider ki: Seferde idüm. Bir bār-ı kerīm var idi. Ve cümle metā‘ımı aña yüklemiŝdüm. Kaçan ki Mıŝra girdüm. Halkuñ izdihāmından yitürdüm ve arayup bir yirde bulamadum. Yārānuñ biri eyitdi ki: Şeyh Ebu’l - ‘Abbāsa varup du‘ā itdirin. Dağı hemān Şeyhe varup aḥvālimi söyledigümde baña hiç mültefit olmayup benüm sözümüñ arasında āḥar ṭarafa baḳup dirdi ki: Misāfirimüz gelmiŝdür. Bu deñlü pirinç ve yağ ve etmek ve ḥavāyic⁶³⁶ lāzımdur. Ben böyle görmek ile dağı ṭurmayup çıkup gitdüm. Nedür bu dervişlerüñ ḥālī? Kendü ḥavāyicileründen ğayrı nesne bilmezler. Dağı yanına varmam didüm.

İttifākā bir kimesnede birkaç aḳçe alacağım var idi. Rāst geldüm. Aḳčem için ibrām idüp altmış dīnār güc ile aldum. Kendü kendüme eyitdüm ki: Bu aḳçe ile bir mu‘āmele iderüm. Yā giden aḳçeleri girü kazanam ve yāḥud bunı dağı yitürem, diyü ve Haḳ yolıçün Şeyh her ne buyurdi ise alayım diyüp Şeyhüñ istedüklerin aldum. Kaç aḳçe dağı fazla ḳaldı. Aña dağı ḥelvā aldum. Ve götürüp Şeyhe gitdüm. Kaçan ki Şeyhüñ ḳapusına varup gördüm ki bār-ı kerīm yüki ile Şeyhüñ zāviyesi ḳapusunda ṭurur. Ta‘accüb iderek ‘acabā beñzetdüm, diyü dağı yakın varup gördüm ki odur. Bir dağı yitürmeyem, diyü istedüm ki götürüp gidem. Şoñra didüm buñı bu araya getirüp şaḳlayan bundan böyle yine şaḳlamağa ḳādirdür, diyüp zaviye[den] içerü girüp Şeyhüñ yanına varup ol getürdüklerimi Şeyhe ‘arz itdüm. Ḥelvāyı gördükde “Bu nedür?” didi. Eyitdim ki: Birkaç aḳçe fazla ḳaldı. Ḥelvāya virdüm. Şeyh buyurdi ki: Ḥelvā şartda yoğ idi. Sen ziyāde itmiŝsin. İmdi biz dağı ziyāde idelüm. Hemān var, ḳumāŝlarını bazāra getür ve fūrūḥatına mübāŝeret eyle. Ve ŝatdıguñı aḳçesin al ve ta‘cıl idüp noḳŝān üzre ŝatma ki berr u baḥr yolları elimdedür. Ben dağı ḳumāŝlarımı bazāra getürüp ve istedigüm bahā ile satup ve aḳçelerin alup fāriğ olduḳdan ŝoñra bāzergānlar baḥr u berrden bir uğurdan dökildiler.

Şeyh Reyḥān Raḥmetu’llāhi Te‘ālā ‘aleyh

‘Aden vilā [109a] yetinde olurdi. Ve keşf u kerāmet ŝāḥibi idi. Nice aḥvāli müŝāhede olunmiŝdur.

Şeyh ‘Alā’e’d-dīni’l-Ḥārezmī Raḥmetu’llāhi Te‘ālā

Kibārdan imām-ı Yāfi’i Raḥmetu’llāhi Te‘ālā naql ider ki: Şeyh ‘Alā’e’d-dīn on iki gün bir abdestle namāz ḳılardı. Ve on biş sene yanın yire ḳoyup yatmamıŝdur. Ve birkaç gün geçer

⁶³⁶ Burada hı ile yazılmış olan bu kelime akabinde gelen cümlede ha ile yazılmış ve yazım birliğı sağlanamamıştır.

imiş ki iftâr itmez imiş. Ve iftâr itdigünde cüz'î nesne yir imiş. Ve nice kerâmetleri müşâhede olunmuşdur. Raḥmetu'llâhi Te'âlâ 'aleyh.

İmâm-ı 'Abdu'llâhu'l-Yâfi'î Raḥmetu'llâhi Te'âlâ 'aleyh

Hüve Ebu's-Sa'adât Afîfû'd-dîn 'Abdu'llâh bin Es'ad el-Yâfi'î el-Yemenî. Nezîlu'l-Ḥarameynü's-Şerîfeyn şerrefeha'llâhu Te'âlâ ve raḍiya'llâhu 'anh. 'Aşrınıñ meşâyih-i kibârından olup ve 'ulûm-ı bâtinî ve zâhirîde 'âlim idi. Ve kendünüñ nice taşnîfâtı vardır. *Mir'âtü'l-Cinân* ve *'İbretü'l-Yakẓân fî Ma'rifeti Ḥavâdişi'z-Zamân* gibi ve *Kitâb-ı Ravzû'r-Reyâhîn fî Hikâyeti's-Şâlihîn* ve *Kitâb-ı ed-Dürrü'n-Naẓîm fî Feẓâyili'l-Ḳur'ânî'l-'Azîm* gibi. Ve daḥı nice taşnîfleri ve eş'âr-i melce'leri var.

Kendü naḳl ider ki: Evâyil-i ḥâlimde mütereddîd idüm ki taleb-i 'ilme meşḡûl olayım. Ve bu keşâkeş ve ıztırâbda ḥ'âb u qarârum ḳalmışdur. Bir kitâbum ḳalmışdur. Bir kitâbum var idi ki gice gündüz aña muṭâla'a iderdüm. Ol ḥalde bir gün açup bir varak gördüm ki hergiz görmemişdüm. Ve içine müşâhede itdüm ki birkaç ebyât yazılmış. Ol ebyâtı kimesneden işitmedüm idi.

شعر 637

كن عن همومك معرضا
و كل الامور الى القضا

فلربما اتسع المضيق
و ربما ضاق القضا

و لرب امر مطعب
لك في عواقبه رضا

الله يفعل ما يشاء
فكن تكن متعرضا

Ḳaçan ki bu ebyâtı okudum. Güyiyâ âteşime bir şu sevilüp tesyîn-i ḥarâret oldı. Ben daḥı hemân kitâb-ı *Mir'âtü'l-Cinâna* şürû' itdüm. Ol târiḥdeki anda mezkûrdur. Sene ḥamsîn ve seb'a-mi'eye degin ve bundan şoñra çok gitmeyüp merḥûm olmışdur. Raḥmetu'llâhi Te'âlâ 'aleyh.

⁶³⁷ Kaygılarını bir yana bırak ve bütün işleri ilâhî kadere havale et. Daralmış nice şey vardır ki sonradan genişler. Kimi zaman da takdir edilen pay darlık getirir. Sana zahmet veren nice iş olur ki sonucunda gönlün ondan razı hâle gelir. Allah dilediğini yapar. Öyleyse O'nun hükmüne teslim ol ki lütfuna mazhar olasın.

Şeyh Şehābe'd-dīnī'l-Maktūl Raḥmetu'llāhi Te'ālā

İsmi Yahyā bin Habeşdür. Meşşā'iyān ve İşrākiyān ḥikmetlerinde mütebahḥir idi. Ve her birinde taşnīfāt-ı lāyıkā ve te'līfāt-ı rāyiḳāları vardır. Ve ba'zıları kendüyi sīmyāya mensūb iderlerdi.

Hikāyet [109b] iderler ki: Bir gün bir cemā'atle Dımişkdan taşra çıktı. Ve bir koyun sürüsine rāst geldiler. Cemā'at didiler ki: Bize bir koyun gerektür. Biri varup bir koyun getürdi. Ve on dirhem çobanına virdiler. Çoban on dirheme tesellī olmayup feryād itmege başladı. Şeyh aşḥāba eyitdi ki: Siz koyunu getürüp gidiñüz. Ben çobanı tesellī iderim, diyüp cemā'at koyunu getürüp gitdiler. Şeyh daḥı çobāna tesellī virüp söyleşür iken Şeyh daḥı cemā'atüñ ardınca gitmege başladı. Çobān gördüğü koyun gitdi. Ve Şeyh daḥı bir nesne vormeyüp gider. Çobān feryād idüp Şeyhüñ gelüp ardından yetişüp şol eline yapışdı ki “Getür daḥı akçe vir” diyü Şeyhüñ eli omuzundan kopup çobānuñ eline geldi. Ve durmayup ḳan akardı. Çobān bu ḥālī göricek ḳorḥusından bırakup kaçdı. Şeyh ol elini ḳaldırup yārāna gelüp aḥvālī didi. Şeyhüñ ol ḳopan eli bu niyetde olan rızāsı imiş.

İmām-ı Yāfi'ī dir ki: Ne yaramaz işdür bu ve ne yaramaz ādemdür ol ki bunları işleye. Ve ne yaramaz 'ameldür ki buncılayın işler ile olur. 'Akīde ve i'tikādında ḥalel var idi. Ve ḥükemā'-i müteḳaddimīn anı müteḥhem tutarlardı. Kaçan ki Halebe geldi. Haleb 'ulemāsı anuñ ḳatline fetvā virirler. Ba'zıları dirler ki: Habs itdiler ve ḥınāk⁶³⁸ ile ḳatl itdiler. Ve ba'zılar şalb olındı. Ve ba'zılar ḳatlı olındı. Ve ḳatlı mābeynde kendüyi muḥayyer itdiler. Kendü riyāzāta mu'tād olmağ ile açlık ile ḳatlı olınmasın ihtiyār itdi. Pes ḥabs içre birkaç eyyām ta'ām virmediler. Fevt oldı. 'Ömri otuz altı yā otuz yidi idi. Ve ehl-i Haleb bunuñ ḥaḳḳında ihtilāf idüp ba'zılar ilḥād ve zındıklığa nisbet iderlerdi. Ve ba'zıları kerāmāt ve maḳāmātına mu'teḳid idiler. Ve dirler ki ḳatlı olındığından soñra şevāhid-i keşire ile kendüden kerāmātı zāhir olmuşdur. Ve bu Şeyh Şemse'd-dīn Tebrizī Raḥmetu'llāhi Te'ālā sözine münāsibdür ki buyurmuşdur ki: Dımişkda Şeyh Şehābe'd-dīne āşikārā kāfir oldurdılar. Ḥāşā ki kāfir ola. Çünkü Şemse şıdkla ḥidmet itdi. Bedr-i kāmil tamām oldı. Pes eyitdi ki: Niyāz-mend şadıḳlara ziyāde mütevāzī' olayım. Ve münkirlere ziyāde 'azimetle olayım. Ol Şehābe'd-dīnüñ ise 'ilmi 'aḳlına ḡālib idi. 'Aḳl ise [110a] 'ilme ḡālib gerek idi. Ḥākim-i dimāğ ki maḥal 'aḳldur. Zā'if olmuş idi. 'Ālem-i ervāḥda bir miḳdār zevḳ ḥāşıl itmekle bir ṭāyife aḡa indiler. Ve muḳīm oldılar. Ve

⁶³⁸ Gazap, kin anlamına gelmektedir.

‘âlem-i Rabbânîden söz söylerler. Ammâ yine ol ‘âlem-i ervâhdur ki Rabbânîyi kıyâs iderler. Meger fazl-ı İlâhî irişe veyâ cezebâtıdan bir cezbe ve yâhûd bir merd ki eline yapışıp ‘âlem-i ervâhdan ‘âlem-i Bârîye çeke. Raḥmetu’llâhî Te‘âlâ ‘aleyh.

Şeyḥ Evḥadü’-d-dîn Ḥāmidü’l-Kirmānî Raḥmetu’llāhî Te‘ālā ‘aleyh

Şeyḥ Rükne’-d-dîn Sencānî mürîdidür. Kibârdan olup Şeyḥ Muḥyi’-d-dînü’l-‘Arabî ḳaddesa’llāhu sırrahu’l-‘azîz ḥazretlerinüñ şoḥbet-i şerîflerine müşerref ve muḡtenim olmışdur. Ve Şeyḥ İbnü’l-‘Arabî *Fütūḥāt* resāyilinde bâb-ı şemāniyede getürmişdür ki: Şeyḥ Evḥade’-d-dîn nakl itdi ki: “Cüvānlıkda Şeyḥün ḥidmetinde idüm. Ve seferde idük. Bir ‘ammārda bir miḳdār eglendi. Ammâ bir miḳdār yüregi zaḥmet virir idi. Ba‘dehu bir yire varduḳ ki anda dāru’ş-şifā var idi. Ben ilḥāḥ itdüm ki ruḥşat vir baña varup şerbet getüreyim. Hele ruḥşat virdiler. Ol dāru’ş-şifāya varup gördüm ki bir kimesne oturur. Ve ḳarşusunda şem‘ yanup ve bir alay-ı ḥüddām ve mülāzımları eṭrāfında turlurlar. Ben daḥı hemān ol ḥüddāmlaruñ aralarında turdum. Ol beni bilmez ve ben anı bilmezem. Gözi baña tuş olup ḳalkup yanuma geldi. Ve elümi eline alup eyitdi ki: “Nedür ḥācetün söyle.” Ben daḥı Şeyḥün aḥvālın kendüye didigüm gibi fi’l-ḥāl mu‘ālece var. Çıkarup ve baña virdi. Ve benümle taşraya bile çıkup öñümüzce şem‘i bile çıkardılar. Mülāḥaza itdüm ki Şeyḥ bunları görür ise biraḳup gider. İltiması girü döndürdüm. Ve Şeyḥün ḥuzūrına gelüp dārüyı virdüm. Ve ol ādemün bu deñlü ‘izzet ve ihtirāmın söyledüm. Şeyḥ tebessüm idüp eyitdi ki: Ey ferzend! Sen bu deñlü ibrām ile ruḥşat istediñ ben daḥı saña şefḳat idüp ruḥşat virdüm. Ḳaçan ki anda irişdün. Ol mevzu’uñ emîri ḳorḳdum ki saña iltifāt itmeye. Ve sen ḥacîl olasın. Pes ben kendü heykelümden mücerred olup ol Şeyḥün şüretine girüp ve anda varup yirinde oturdum. Ḳaçan ki sen geldün. Seni mu‘azzez tutdum. Nice ki gördün.

Ve *Risāle-i İḳbālîyye*de mezkûrdur ki Şeyḥ Rükne’-d-dîn ‘Alā’ü’-d-devle Raḥmetu’llāhî Te‘ālā buyurmuşdur ki: Biz Mināda iken Şeyḥ Şehābe’-d-dîn Sühreverdi Ḳuddise sırruhu’l-‘azîz mürîdlerinden biri anda idi. Ziyāretine vardum. Bir ‘azîz [110b] kimesne idi. Ba‘zı kelimātıdan soñra kendüden su‘āl itdüm ki: Biz işidirüz ki Şeyḥ Şehābe’-d-dîn Ḳuddise sırruhu, Şeyḥ Evḥade’-d-dîn Kirmānî mübtedi‘ tutup ve yanına ḳomamışdur. Girçek midür? Ol mürîd pîr eyitdi ki: Belî, şaḥîḥdür. Ve ben ol maḥalde Şeyḥün ḥidmetinde idüm. Buyurdi ki: Evḥadü’-d-dînün ismini yanımda zıkr itmeñüz ki ol mübtedi‘dür. Ammâ bugün daḥı Şeyḥe didiler ki: Bu sözi Evḥade’-d-dîn işitdigünde eyitdi ki: Her ne ḳadar olur ise egerçi baña mübtedi‘dür, diyü buyurmuşdur, ammâ baña bu müfāḥaret besdür ki ismimi lisānlarıyla zıkr itmişlerdür.

Emîr Seyyid Kâsım Tebrîzî Rahmetu'llâhi 'aleyh

Evâyilde irâdeti Şeyh Şadre'd-dîn Erdebîlî Rahmetu'llâhi 'aleyhdendür. Ba'dehu Şeyh 'Alîyy-i Yemenî ile hem-şoĥbet itmişdür.

Ve ba'zî 'azîzler naĥl iderler ki: Seyyid Semerkânda iken ĥidmetinde idük. Naĥl ider ki: Ma'ârif eşnâsında Şiddîk-ı Ekber rağıya'llâhu 'anh ziyâde dem urup ve gözlerinden ĥatre ĥatre yaşlar dökerdi. Mürîdleri dirler idi ki: Zâhirâ maĥâm-ı Ebû Bekru's-şiddîk rağıya'llâhu Te'âlâ 'anh ĥazretlerinüñ ĥarîĥlerindedür.

Ve nice kerâmât-ı 'acîbeleri naĥl olunup bir 'azîze küllî i'timâdum var idi. Naĥl ider ki: Birĥaç mu'temedlerden işitdüm ki: Câmdan misâfir olup meşhed-i muĥaddes-i Tûs ĥarafına müteveccih olup gice ile gider iken Ĥarcurd ĥarafından bir şu'â' gördük ki yirden göge deĥin çekilmiş. Ta'accüb iderek yine ol gice Ĥarcurda geldük. Gördüĥi ol şu'â' Ĥazret-i Seyyidüñ üzerindedür. Ve Ĥ'âce-i kebîr Ĥazret-i Ĥ'âce Bahâ'e'd-dîn Ĥaddesa'llâhu Te'âlâ sırrahu ile şoĥbet idüp ve ĥâyet mu'tekid idi. Ol ĥarîĥde olduĥı fehm olunur. Sene seb'a ve şelâşin ve şemân-mi'ede ve dünyâdan rıĥlet buyurdi. Rahmetu'llâhi 'aleyh.

Ĥakîm Senâyî-i Ĥaznevî Rahmetu'llâhi Te'âlâ

Künyeti Ebu'l-Mecd. Tâyife-i şüfiyyenüñ küberâsından olduĥı muĥaĥĥaĥdur. Ve Ĥ'âce Yûsuf Hemedânî mürîdidür.

Ve tevbesine sebep bu idi ki Sultân Sebüktigîn küffâr diyârına Ĥazânîni ile ĥış faşında Ĥaznînden çıĥmışdı. Ve Ĥakîm Senâyî medĥi yanında bir ĥasîde söyleyüp Sultân Maĥmûda 'arz itmek içün getürüp gider iken bir külĥan [111a] ĥapusına uğradı ki anda bir meczûb olurdi. Ve ol meczûb ise ĥadd-i teklîfden çıĥup bade-ĥorlık ile meşhûr idi. Ĥakîm bir şadâ işitdi ki ol meczûb kendü sâķîsine dir ki: Bir ĥadeĥ ĥoldur. Maĥmûd-ı Sebüktigin körliğine vir içeyim. Sâķîsi eyitdi ki: Niçün böyle dirsın? Maĥmûd ĥâlâ İslâm pâdişâhıdır. Ve bir ĥâzî âdemdür. Eyitdi ki: Bir ĥayretsiz âdemdür. Elinde ve taĥt-ı taşarrufunda olanlaruñ zabtına ĥâdir degüldür. Ĥâlâ bir ĥayrı memleket daĥı olmak ister. Ol ĥadeĥi alup içüp ve yine eyitdi ki: Bir ĥadeĥ daĥı ĥoldur. Ĥakîm Senâyî didükleri şâ'irüñ körliğüne içeyim. Sâķîsi eyitdi ki: Senâyî bir fâzıl u laĥîf kimesnedür. Niçün böyle dirsün? Meczûb eyitdi ki: Eger laĥîf-tab' olaydı bir işe meşĥûl olurdi ki kendüye bir nef'i ola. Bir alay beyĥûde ve kezzâb sözleri bir kâĥıda yazmışdur ki ĥiĥbir ĥâcete yaramaz. Ve ne içün ĥalk olduĥun daĥı bilmez. Ĥakîm bu sözleri işitdüĥi gibi mest iken ĥüşyâr olup ve ĥâl-i müteĥayyir ve ĥalbi mütefeĥkir sülûk içün çekilüp gitdi. Ve hemân meşĥûl oldu.

Mevlānā Celāle'd-dīn Rūmī ḳaddesa'llāhu Te'ālā sırrahu'l-'azīz kelāmında mezkūrdur ki: Ḥakīm Senāyī muhtaṣar iken ḥafīten lisanı ucıyla bir nesne söylerdi. Ḥāzır olanlar ḳulak tutarlardı ki bu beyti okurdu:

مصراع⁶³⁹

باز گشتم ز آنچه گفتم ز آنکه نیست⁶⁴⁰
در سخن معنی و در معنی سخن

Tārīḫ-i vefātı sene ḥamse ve 'ısrīn ve ḥamse-mi'edür. Ve kendünün yüz seksen beyti bir *Ḳaṣīde-i Rā'ıyye*sı vardır ki aña *Rumūzu'l-Enbiyā* ve *Künūzu'l-Evliyā* nām ḳomışlardır. Evveli budur:

بیت⁶⁴¹

طلب ای عاشقان خوش رفتار⁶⁴²
طرب ای نیکو ای شیرین کار

تا کی از خانه هین ره صحرا
تا کی از کعبه هین ره خمار

در جهان شاهی و ما فارغ
در قدح جرعه و ما هشیار

زین سپس دست ما و دامن دوست
زین سپس گوش ما و حلقه یار

Ve üç mücelled kitābı daḥı var. Meşnevī diyü ad ḳoymışdur. Maḳbūl-i bi'l-benām.

Şeyḫ Ferīdū'd-dīn-i 'Aṭṭār Ḳuddise sırrahu'l-'azīz

Şeyḫ Muḫyi'd-dīn Bağdādī ḳaddesa'llāhu sırrahu'l-'azīz mürīdlerindendir. Ve ba'zılar dirler ki: Üveysī idi. Celāle'd-dīn Rūmī ḳaddesa'llāhu sırrahu'l-'azīz buyurmuşdur ki: Manşūruñ nūrı, yüz elli seneden şoñra Ferīdū'd-dīn 'Aṭṭāruñ ruḫına tecellī itdi.

Ve tevbesine sebep bu oldu ki [111b] 'aṭṭār⁶⁴³ dükkānında olup mu'āmele ile meşḡul idi. Bir gün bir derviş ḳarşısına gelüp birḳaç def'a "*Şey'en li'llāh*"⁶⁴⁴ itdi. Ferīdū'd-dīn mültefīt

⁶³⁹ Mısra yazmakta ancak burada beyit vardır.

⁶⁴⁰ Söylediğim sözlerden geri döndüm çünkü ne sözde hakikî mânâ vardır ne de mânânın kendisinde söz bulunur.

⁶⁴¹ Beyit yazmakta ancak burada gazel vardır.

⁶⁴² Ey güzel hâllere sahip âşıklar! Talebe yönelin! Ey güzel ve tatlı işler yapanlar, neşeye gelin. Daha ne zamana kadar evde oyalanacaksınız, haydi çöl yoluna düşün! Daha ne zamana kadar Kâbe ile yetineceksiniz, haydi meyhane (aşk meyhanesi) yoluna yönelin! Dünyada bir "şahit" (ilâhî sevgili, cemal sahibi) vardır, biz ise ondan gaflet içindeyiz; kadehte bir yudum (aşk şarabı) durur, biz hâlâ ayık geziyoruz. Bundan böyle elimiz dostun eteğindedir, bundan böyle kulağımız da yalnız yârın kapısının halkasına bağlıdır.

⁶⁴³ Kaf ile yazılmalıyken kef ile yazılmıştır.

⁶⁴⁴ Allah rızası için bir şey verin / yardım edin!

olmadı. Dervîş eyitdi ki: Ey Hâce! Sen vefât itseñ gerekdür. Ferîdü’ d-dîn eyitdi ki: Nice ki sen vefât idesin, didi. Dervîş eyitdi ki: Benüm gibi idebilür misin? ‘Atṭār eyitdi ki: Belî. Dervîş daḥı ağacdan bir çanağı var idi. Başı altına koyup ve uzanup “*Allāh!*” didügi gibi cān virdi. ‘Atṭār bunu müşāhede itdigünde müteğayyirü’l-hāl olup hemān dükkānı kapayup bir ṭarīka sülük itdi.

Mevlānā Celāle’ d-dîn Rūmī ḳaddesa’llāhu Te’ālā sırrahu’l-‘azîz, Nîşābūrda kendü ile hem-şoḥbet idüp ve kitāb-ı *Esrār-nāme*’i virmişdi. Dā’imā beyān-ı ḥaḳāyık u ma’ārifde aña iḳtidā iderdi.

مصرع⁶⁴⁵

گرد عطار کشت مولانا
شربت از دست شمس بودش نوش

Ve bir de daḥı dimişdür ki:

مصرع⁶⁴⁶

عطار روح بود سنایی دو چشم او
ما از پی سنایی و عطار آمديم

Ve Ḥazret-i Şeyḫ tāriḫ-i sene seb’a ve ‘işrin ve sitte-mi’ede küffār elinde şehîd olup yüz on dört yaşında idi. Ḳabr-i münevvereleri Nîşābūrdadur. Raḥmetu’llāhi ‘aleyhim dā’imen.

Şeyḫ Şerefe’ d-dîn Muşliḫ bin ‘Abdu’llāhu’s-Sa’dî eş-Şirāzî Raḥmetu’llāhi ‘aleyh

Efāzıl-ı şūfiyyeden idi. Ve Şeyḫ ‘Abdu’llāh-ı Ḥafîf Ḳaddesa’llāhu sırrahunuñ buḳ’a-i şerîfi mücāvirlерinden olup ‘ulūmdan behre-yāb ve ādābından feyz-dīde idi. Ve çok seferler idüp ve eḳālīm görüp birkaç def’a piyāde ḥacc itmişdür. Ve büt-ḥāne-i Sūmenāta girüp büyük bütlerin şikest itmişdür. Ve nice meşāyiḫ-i kibār görüp ve Şeyḫ Şehābe’ d-dîn Ḥazretleriyle şoḥbet itmişdür. Ve bir sefinede ma’an deryā seferin itmişdür.

Ve dirler ki: Şām ve Beyte’l-Muḳaddesde nice müddet-i saḳḳālḳ iderdi. Ḥazret-i Hıdr ‘aleyhi’s-selām ḥazretlerine irişüp kendüyi zülāl-i ifḍāl ve in’amından sirāb itdi.

⁶⁴⁵ Mevlānā, Attār’ın (manevî) tozuyla âdeta “öldürüldü”. O, aşk şerbetini ise Şems’in elinden içti.

⁶⁴⁶ Attār ruhtu, Senâi ise onun iki gözüdür; biz ise Senâi ile Attār’ın izinden gelerek (onların yolundan yürüyerek) geldik.

Bir zamānda eşrāf-ı sādātdan biri ile bir miqdār güft u gūyı olmağın ol şerīf, gice rū'yāsında Hāzret-i Resūlu'llāh şalla'llāhu [112a] Te'ālā 'aleyhi ve sellemi görüp kendüye 'itāb itmişler. İrtesi gelüp Şeyhden ma'zeret ve ıstırzā⁶⁴⁷ taleb itdi.

Meşāyihden biri kendüye münkir idi. Bir gice rū'yāsında gördi ki gök kapuları güşāde olup ve melā'ike nūrdan tabaqlar ile tūrmayup nāzil olurlar. Su'āl ider ki: Bunlar nedür? Dirler ki: Şeyh Sa'dī bir beyt demişdür ki ol beyt 'inda'llāhu⁶⁴⁸ makbūldür. Gāh olmuşdur ve bu nūrlar anuñçün gönderilmişdür. Ve ol beyt budur:

فرد⁶⁴⁹

برك درختان سبز در نظر هشیار
هر ورقی دفر نیست معرفت کردگا

Ol 'azīz vākı'adan uyanup kalkdığı gibi gice ile Hāzret-i Şeyh Sa'dī zāviyesine vardı ki beşāret vire. Gördi ki Hāzret-i Şeyh çerāğ öninde oturup zemzeme ider. Dikildigünde gördi ki bu beyt okurdu. Tārih-i vefātı ahādī ve tis'in ve sitte-mi'e. Raḥmetu'llāhi Te'ālā 'aleyh. Raḥmeten vāsi'aten.

Şeyh Fahre'd-dīn İbrāhīm el-Meşher bi'l-'Irāķī Raḥmetu'llāhi Te'ālā 'aleyh

Kitāb-ı Leme'āt şāhibidür. Ve eş'ār-ı meşhūr ve Hemedān nevāhīsinden şığārında Qur'an-hıfz idüp gāyetle eyü okur imiş. Bir mertebe ki Hemedān halkı āvāzına mübtelā olmuşlardı. Andan şoñra tahsīl-i 'ulūma iştigālde olup on yidi yaşında medreselerde ifādeye meşgūl oldı.

Bir gün alay-ı Kāenderler Hemedāna gelüp yanlarınca bir maḥbūb oğlan var idi. Şeyh görüp meyl-i muḥabbet idüp giriftār oldı. Ne deñlü ki Hemedānda idi. Bunuñ yanında idi. Kaçan ki Hemedāndan çıķup gittiler. Birkaç gün giçmeden şabr idemeyüp 'aķeblerince gitdi. Kendülere irişüp bu dahı ol şekle girüp bile revāne oldılar. Birkaç eyyāmdan Hindūsitāna çıķup şehr-i Mültānda Şeyh Bahā'e'd-dīn Zekerıyyā şöḥbetine irişdi. Şeyh bunu ḥalvete koyup on günden şoñra kendüye vecd u ḥāl el virüp bu gāzeli anda inşā itdi:

مصرع⁶⁵⁰

تخستین باده کاندنر جام کردند
ز چشم مست ساقی وام کردند

⁶⁴⁷ Rıza talep etmek anlamına gelmektedir.

⁶⁴⁸ Allah yanında anlamına gelmektedir.

⁶⁴⁹ Yeşil ağaçların yaprakları, uyanık (idrak sahibi) kimsenin nazarında her bir yaprağıyla Allah'ı tanımaya dair birer defter hükmündedir.

⁶⁵⁰ Kadehe konulan ilk şarabı, sâkinin mest olmuş gözlerinden ödünç almışlardır.

Bu beyti āvāz-ı bülend ile okuyup ve ağlardı. Hānķāh ehli bunu gördüklerinde Şeyhūñ hīlāfına meyl olduğunu anladılar. Zīrā anların ẗarīķlarında hālvēt içre zīkr u murāķabeden ğayrī [112b] nesne olmaz. İnkār yüzinden Şeyhe i‘lām itdiler. Şeyh buyurđı ki: Ol işlerden siz memnūn degūldūr. Bırķaķ ğünden şöıra Şeyhūñ muķarreblerinden birinūñ yolu hārabāta uğradığında gördi ki ol ğazeli hārabātlar ķeng ü ķengāne ile okurlar. Şeyhe gelüp ve bunu takrīr itdi. Şeyh su‘āl itdi ki: Ne işitdūñ? Söyle. Okuyup buraya geldiler. Lehū

و له 651

چو خود کردند راز خویشن فاش
عراقی را چرا بدنام کردند

Şeyh buyurđı ki: Anūñ işi tamām olmışdur. Ve ķalkūp ‘Irākīnūñ hālvēt-hānesi ķapusına geldi. Ve eyitdi: ‘Irākī mūnācātī hārabātda idersin. Taşra çıkūp ve Şeyhūñ ķademine yüzün sürdi. Şeyh eliyle başını yirden ķaldırup ve daĥı hālvēt-hāneye koydı. Ve arkasından hırķasın geyürüp ve kendū kerīmesin ‘aķd-i nikāhına getürdi. Ve Şeyhūñ kerīmesinden bir evlādı dūnyāya gelüp ismini ve laķabını Kebīre’d-dīn ķodılar. Yıgirmi biş sene Şeyhūñ hīdmetinde olup Şeyh hīn-i vefātında kendū yirine hālīfe naşb itdi. Lākin ğayr-ı mūrīd ve dervīşler Şeyhūñ buña bu deñlū iltifātın mūşāhede itmeleriyle tār-ı hāsed yūreklerin yakūp pādīşāh-ı vakte varup eyitdiler ki: Bu ādemūñ evķātı ve dā‘imā şī‘r u ğazel ile geķüp ve tāze maĥbūblar ile şöĥbet ider. Şeyhūñ hīlāfatına istiĥķākı yokdur. Şeyh ‘Irākī bunların bu aĥvāline muṭṭālī‘ olduğunda daĥı ṭurmayup Hārameyn-i Şerīfeyn zādehumā‘llāhu Te‘ālā şerīfeyn ziyāretine mūteveccih ve revāne oldı. Ve ‘avdetinde Rūma çıkūp Konyada Şeyh Şadre’d-dīn ķaddesa‘llāhu Te‘ālā sırrahu‘l-‘azīz şöĥbetiyle mūşerref olup ve anda terbiyyet buldı. Bir cemā‘at *Fūşūş* okurlardı. Ve bu istimā‘ iderdi. Ol istimā‘ eşnālarında *Leme‘ān* yazup Şeyhūñ hūzūrına getürdi. Şeyh muṭāla‘a idüp pesend ve taḥşīnler itdi.

Ol eyyāmlarda Mu‘īne’d-dīn Pervāne, Rūm hāķimlerinden idi. Ve Şeyh ‘Irākīyye mu‘teķidi idi. Şeyh ‘Irākīyye içün Tokatda bir hānķāh binā idüp her ğün mūlāzemetine gelüp geydürdi. Bir ğün Şeyhe [113a] bir miķdār aķķe getürüp niyāz u iltiyām tamām eyle. Eyitdi ki: Hāzret-i Şeyh bize hīķbir hīdmet teklīf itmez ve bir iltifāt itmez oldı. Sebebi ne ola? Bilmezüz didi. Şeyh işidüp hānde iderek eyitdi ki: Sen aķķe ile bize ķarīb viremezsin. Bize bir hīdmetūñ var ise Hāsan ķavvālī bize ğönder. Bu Hāsan ise bir tāze ve maĥbūb dilber idi. Ve ğiriftār ve mūbtelālārı çok idi. Emīr, Şeyhūñ ta‘alluķ-ı hātırın mūşāhede itmegin fi‘l-hāl ādemler

⁶⁵¹ Madem kendi sırlarını zaten kendileri açığa vurdular öyleyse İrākī’yi niķin kötü şöĥrete çıkardılar?

gönderüp nice zahmetler ile ‘aşıkları elinden hālāş idüp getürdiler. Hasan geldigünde Şeyh emir ile istikbāl idüp ve kendü eliyle şerbetler içirdi. Ve hān-kāhda kendü ile şöhetler ve semā‘lar idüp ve ol eşnāda nice gāzeller tarh itdi. Ba‘dehu Hasan ruḥṣat alup gitdi.

Bir gün Emir Mu‘ine’d-din meydāndan gezer iken gördiler. Şeyh bir alay-ı uşşāklar ile çevgān oynarlar. Emir eyitdi ki: Ben kankı tarafından olayım. Şeyh yol tarafın gösterdi. Emir daḥı geüp gitdi. Ve birkaç müddetden sonra Emir müteveffā olduğu gibi Şeyh daḥı Mısr tarafına çıkup Sultān-ı Mısr ile mülākāt itdi. Sultān-ı Mısr mürīd u mu‘tekidi olup bunu Şeyhü’ş-şuyuh-ı Mısr itdi. Lākin Şeyh teklifsiz şokaklarda ve bāzārlarda gezüp yürür idi.

Bir gün pabuçlar bāzārından gezer iken gözi bir pabuççı oğlana dūş olup göñlin aldırdı. Ve dükkānına varup selām virüp su‘āl itdi ki: Bu kimün oğlıdur. Babası eyitdi ki: Benüm oğlımdur. Şeyh oğlanuñ tuṭaḳlarına işāret idüp didi ki: Zūlm degül midür bu tuṭaḳ ile merkeb ve şıḡır derileri bir araya gele ve ṭoḳuna. Babası eyitdi ki: Nice ideyim bir fakir ādemüm. Ve şan‘atumuzuñ hāli budur. Eger tuṭaḡı derilere ṭoḳundıḡu için dişine ekmek daḥı ṭoḳunuyor. Şeyh eyitdi: Günde ne kār ider? Dört dirhem işler, diyü cevāb virdiler. Şeyh eyitdi: Ben günde sekiz dirhem vireyim. Daḥı bu tuṭaḳları ol derilere urmaya. Pes Şeyh her gün dükkānına varup sekiz dirhemi virüp ve nazar iderdi. Ve ba‘zı [113b] eş‘ārlar okurdu ve ağlardı. Bu aḥvāl sultāna bir ‘aks olup sultān Şeyhden su‘āl itdi ki: Oğlanı ḥalvete götürür mi? didiler. Hayır. Hemān devāt u kalem alup Şeyhün vazifesine sekiz dirhem daḥı zımm idüp ve mülākāt olduğunda Şeyhe Sultān eyitdi ki: Şöyle bir aḥvālñüz istimā‘ itdük. İsterseñüz hān-kāha getürñüz. Şeyh eyitdi ki: Ben buña kādir degülem.

Bundan sonra Şāma ārzūlayup gitdigünde Şāmuñ ‘ulemā vü meşāyiḥi ve a‘yān u eşrāfi Şeyhi istikbāl itdiler. Melikü’l-ümerānuñ bir bedi‘u’l-cemāl oğlu var idi. Şeyhün nazarı uğradıḡu gibi ayaḡına düşmek istedi. Oğlan daḥı oğlan Şeyhün ayaḡına düşmüş. Halkı bu sebepden inkāra düşdiler. Ammā söyleyebilmezlerdi. Şeyh Şāmda altı ay kaldıḡdan sonra oğlu Kebire’d-din Mūltāndan gelüp ba‘dehu marīz olup vaşıyyet idüp rūḥ-ı pür-fütūḥların Cenāb-ı Bārī Te‘ālā Ḥāzretlerine teslīm idüp merḳad-i münevvereleri Şeyh Muḥyi’d-din ibni’l-‘Arabī ḳaddesa’llāhu Te‘ālā sırrahu’l-‘azīz merḳad-i şerīfi civārında medfūndur. Ve oğlu daḥı yanındadır. Tuvuffiye fī semān u semānīn ve sitte-mi’e. *Nevvera’llāhu ḳabrehumā.*

Emir Hüseyin Rahmetu’llāhi Te‘ālā

İsmi Hüseyin bin ‘Alim bin Ebi’l-Hüseyndür. Gür nevāḥilerinden olup zāhir u bāṭında ‘alim idi. Kitābı *Kenzü’r-Rumūz* kendünündür. Öyle anılınur ki Şeyh Bahā’e’d-din Zekerıyyā

mürīdidür. Ve taşnīfatı çokdur. *Kenzü'r-Rumūz* ve *Zādü'l-Müsāfirīn* ve *Nüzhetü'l-Ervāh* ve *Rūhu'l-Ervāh* ve *Şirāt-ı Müstakīm*. Ve bir *Dīvām* dahı var ki Şeyh Maḥmūd Çepüsteri *Gülşen-i Rāz* kitabın aña cevāb dimişdür.

Ve dirler ki: Tevbesine sebep ol olmışdur ki bir gün şikāra çıkmışdı. Karşusına bir āhū geldi. İstedi ki bir ok ura. Āhū dönüp eyitdi ki: Hüseyni! Baña ok urmak istersün. Haḫ Te'ālā ma'fıret ve bendelik içün yaratmışdur, degül bu iş içün diyüp gāib oldı. Yüregine ot⁶⁵² düşüp ve māl u mülkin terk idüp bir cemā'at ile çekilüp Mültāna gitdi. Varduklarında Şeyh Rukne'd-dīn ol [114a] cemā'ate ziyāfet idüp gice ile Haḫret-i Resūlu'llāh şalla'llāhu Te'ālā 'aleyhi ve sellemi rū'yāsında görüp kendüye eyitdi ki: Yā Rükne'd-dīn! Benüm evlādımı ol cemā'atin arasından çıkar ve bir işe meşgūl it. İrtesi ol cemā'ate eyitdi ki: Arañuzda seyyid kimdür? Hüseyni gösterdiler. Alup terbiyyete başladı. Tā ki bir maḫām-ı 'āliyye irişüp pes icāzet ile Ḥorāsāna ve Herāta gelüp Herāt ḫalkı mürīd u mu'tekidi oldılar. Ol maḫalde vāşıl-ı cinān oldı. Tuvuffiye fī sene şemān-ı 'ısrūn ve seb'a-mi'e.

Şeyh Evḫadī İşfahānī Raḫmetu'llāhi Te'ālā

Öyle istimā' olunmışdur ki Şeyh Evḫade'd-dīn Kirmānī aşḫāblarındandır. Kendünün *Dīvām* var. Laṭif-i ḫaḫāyık ve ma'ārif u meşnevīden çok nesneler getürmüşdür. Tuvuffiye fī sene şemān ve şelāşin ve seb'a-mi'ede müteveffā olup Tebrizde medfūndur. Raḫmetu'llāhi Te'ālā 'aleyh.

Efdālü'd-dīn Bedīle'l-Ḥaḫāyık el-Ḥākanī Raḫmetu'llāhi Te'ālā

Felekī şā'irün şākirdi olup şi'rde tamām şöhret bulmuşdur. Ve tarz u tarḫ şi'ri sayire müşābih olmayup ve şi'rine mānend eş'ār kimse eyitmemişdür. Nice ki Haḫret-i Mevlevī ḫaddese sırrıhu'l-'azīz buyurmuşdur ki:

⁶⁵³ مصرع

شعر چه باشد بر من تا که ز من لاف از او
هست مرا فن دگر غیر فنون شعراً

Ve kendü kelāmlarındandır:

⁶⁵² Dal ile yazılmalıydı ancak te ile yazılmıştır.

⁶⁵³ Şiirin benim yanımda ne kıymeti var ki onunla övüneyim? Benim, şairlik sanatlarından başka bir sanatım (ayrı bir yolum) vardır.

بیت 654

صورت من همه او شد صفت من همه او
لا جرم کس من و من کس نشود در سخنم

Ve yine dimişdür ki:

عشق بیفشرد پای بر نمط کبریا⁶⁵⁴
بود بدست تخت هستی ما راز ما

Bu maḳūle kelāmı çokdur. Ve bu kelāmlarından öyle eglenür ki meşreb-i şāfi-i şūfiyāndan şurbı var imiş. Ve'l-müsteḏi bi-nūri'llāh ḫalīfe zamānında olmağıyla Bağdād medḥinde eyitdügi 'Arabī ḫaṣīdesine cevāb dimişdür. Yüz seksen beyitdür.

Şeyḫ Nizāmī Raḥmetu'llāhi Te'ālā

'Ulūm-ı zāhirde ve muştalahātda tamām behresi var idi. Ammā cümleden el çeküp ve Cenāb-ı Kibriyā tarafına yüz tutmuşdı. Ve 'ömr-i girān-māyesin ibtidādan intihāsına degin ḫanā'at u taḳvā ve 'uzlet u inzivā ile geçirüp sāyir şu'arā gibi galebe-i hırş u uzdan cüda, erbāb-ı dünyā[ya] mülāzemet itmemişdür. Belki selātin-i vaḳt nice hedāyeler göndermişlerdür. Sene işnā u tis'in ve ḫamse-mi'ede müteveffā olmuşdur. 'Ömri altmışda imiş.

Hüsrev-i Dehlevī Raḥmetu'llāhi Te'ālā

Laḳabı 'Ayne'd-dīndür. Pederi [114b] Belḫ nevāhīlerinden ḳabīle-i Laḫin ümerāsındandır. Sultān Mülḫşāh Ḥallaḫī vefātından soñra Şeyḫ Nizāme'd-dīn-i Evliyā ḫidmetine varup ve riyāzāt ve mücāhedāt şuḡline başladı.

Dirler ki: Kırk sene şıyāmu'd-dehr idi. Ve dirler ki: Kendü Şeyḫi Nizāme'd-dīn ṭayy-ı arz ile ma'an ḫac idüp ve penç def'a Ḥazret-i Resūlu'llāh şalla'llāhu Te'ālā 'aleyhi ve sellemi vāḳi'asında görmüşdür. Ve Şeyḫün işāretiyle Ḥazreti Hıdır 'aleyhi's-selāmı görüp ve ağzı yarından iltimās itdigünde buyurdılar ki: Ol devleti Sa'di aldı. Hüsrev, bu ye's ile ḫātır-ı şikeste Şeyḫün ḫidmetine gelüp aḫvālī 'arz itdigünde Şeyḫ Nizāme'd-dīn kendü ağzı yarın ağzına ḳoyup nice berakāt müşāhede itmişdür. Meşelā toḳsan toḳuz kitāb taşnīf idüp ve bir de zıkr itmişdür ki: Taşnīf itdigüm kitāblar biş yüz bīn beyitden ziyādedür.

⁶⁵⁴ Benim sūretim bütünüyle O oldu, niteliklerimin tamamı da O'ndan ibaret kaldı; bu sebeple sözümde ne “ben” diye bir kimse kalır ne de “başkası” diye bir varlıktan bahsedilebilir.

⁶⁵⁵ Aşk, ayağını ilāhī kibriyā (ululuk) yoluna bastı; bizim varlığımız da sırrımız da başlangıçtan beri O'nun elindeydi.

Ḥazret-i Şeyḥ Sa‘dī ile şöḥbet, anuñ ile iftiḥār iderdi. Ve semā‘ ve vecd-i ḥāl şāḥibi olup Şeyḥ Nizāme‘d-dīn Ḥazretleri buyurdılar idi ki: Rūz-ı ḥaşre hergiz bir nesne ile faḥr ider. Biz Ḥüsrev ile faḥr iderüz.

Kendü naḳl ider: Ol vakit ki ḥatıruma geldi ki: Ḥüsrev emir ismidür. Nolaydı ismim faḥr ismi olaydı. Rūz-ı kıyāmetde beni ol ismiyle çağıra idiler. Bu endişe [y]i Ḥazret-i Şeyḥe ‘arz itdiğümde buyurdılar ki: Rūz-ı kıyāmetde saña çanak yalayıcı Muḥammed deyü çağıralar. Tuvuffiye fī sene ḥamse ve ‘ısrīn ve sitte-mi’e.

Ḥasan Dihlevī Raḥmetu’llāhi Te‘ālā

Laḳabı Necme‘d-dīn Ḥasan bin ‘Alā‘e’s-sencerīdür. Şeyḥ Nizāme‘d-dīn Evliyānuñ kātibi ve mürīdi evşāf u aḥlāk-ı marziyye ile muttaşif olup şāḥib-i *Tārīḥ-i Hind* rivāyet ider ki: Mekārim-i aḥlāk u leṭāfet u zarāfet-i mecālisde ve istikāmet-i ‘aḳl ve reviş-i şūfiyye ve lüzūm-ı ḳanā‘at ve i‘tikād-ı pākīzede ve tecerrüd u teferrüdde ‘alāyık-ı dünyevīyyede bī-esbāb-ı şūrī hoş olup ve meclis-i şerīfī mü‘eddep ve pākīze şöḥbet olup bunuñ meclisinde maḥzūz olduğum bir müşabihe [115a] olmaz idüm. Ve Ḥazret-i Şeyḥ Nizāme‘d-dīne olan kemāl- i‘tikādından Ḥazret-i Şeyḥüñ meclis-i şerīf içre irād buyurdukları enfās-ı müteberrekelerin cem‘ idüp ismini *Fevā‘idü’l-Fuād* kırmışdır. Ve bu diyārda tamām olup andan ğayrı daḥı nice divāvīn-i müte‘addid ve şāḥāyif-i neşr u meşneviyātı çokdur.

Şeyḥ Kemāl Ḥocendī Ḳuddise sırruhu’l-‘azīz

Kibārdandur. Ve eş‘ār u tekliḳāta meşğūl olup taḳīdi ğālibā setr-i ḥālī içün idi. Nice ki getürmişdür:

مصرع⁶⁵⁶

این تکلفهای من در شعر من
کلمنی یا حمیرای منست

Ve ‘ale‘d-devām riyāzāt ve mücāhedāta iştiğāl üzre idi. Ve anda oldukça ḥayvānī nesne yemez idi. Bir gün peder baña eyitdi ki: N’olaydı et ile pişmiş bir ta‘ām tenāvül buyura idigün ki sen eger şıgıruñ boğazlar iseñ yerim. Ben daḥı kendüden bī-ḥaber ol şıgırımı boğazlayup ve bir miḳdārın pişürdüp getürdüm. Tenāvül buyurdılar. Ve Tebrīzde bir tenhā zāviyede olurlardı. Ve ba‘de’l-vefāt yoḳladılar ki ol ḥücreinde bir ḥasīr pāresiyle ve bir taşdan ğayrı nesne bulmadılar. Ve oldığı maḥalle her sene seyl nice yerleri ve oldığı serāyı ḥarāb iderdi. Kendüye

⁶⁵⁶ Şiirimdeki bu bütün yapmacıklarım, “Konuş benimle ey humeyrām!” dememden ibarettir.

haber virdüklerinde ben andan gayrı yirde olmam, diyü cevâp virüp hükmen ol sene seyl geldükde nice yirleri harâb olup ve kendü olduğu yire bir zarar gelmedi. Ve Tuvuffiye fî sene şelâş ve şemân-mi'e ve mezârı Tebrîzde olup levh-ı mezârında yazılmışdur ki:

مصرع⁶⁵⁷

کمال از کعبه رفتی بر در یار
هزارت آفرین مردانه رفتی

Mevlânâ Muhammed Sîrîn meşhûr bi-Mağribî Raḥmetu'llâhi Te'âlâ

Şeyh İsmâ'îl Sîsî mürîdlerindendir. Ve dirler ki: Bir def'a seyahatle mağrib diyârına varup ve anda Şeyh Muḥyi'd-dîn bin el-'Arabî ḳaddesa'llâhu Te'âlâ sırrahu'l-'azîz mensûbatlarından bir 'azîz elinden hırḫa geyüp ve Şeyh Kemâl Hocendî ile mu'âşır olup ve birbiriyle şöḫbet iderler imiş. Tuvuffiye fî-sene tis'a ve şemân-mi'e Raḥmetu'llâhi Te'âlâ.

Şemse'd-dîn Muhammedü'l-Hâfîzu's-Şîrâzî Raḥmetu'llâhi Te'âlâ

Lisânü'l-ğayb ve tercümânü'l-esrâr-ı gaybiyye ve ma'ânî-i ḫaḳîkiyye idi ki kisvet-i şûret ve libâs-ı mecâzda kendüyi göstermişdür. Ve bir pîre bî'at itdügi dahı ma'lûm degül idi. Ve taşaddukda bu tâyifeden bir nesne münâsebet itmemişdür. Lâkin kelâm-ı derd-bârları bu tâyifenüñ meşreblerince vâḳi' olup bir mertebe münâsib düşmüşdür ki hîç kimesnenüñ böyle vâḳi' olmayup [115b] Silsele-i H'âceğân ḳaddesa'llâhu Te'âlâ esrârahümden biri buyurmuşdur ki: *Dîvân-ı Hâfîz* gibi dîvân olmaz. Eger şûfî ola, eş'âr-ı ma'rûf ve meşhûr olmağın İrâd-ı kelâma ihtiyâc yokdur. Tuvuffiye fî-sene işneyn ve tis'in ve seb'a-mi'e.

İsrâfîl Ḳaddesa'llâhu Te'âlâ sırrahu

Müteḳaddiminleründendir. Şeyhü'l-islâm dir ki: Zü'n-nûn Mısrînüñ pîrlerindendir ve mağribdür. Mısrda seyyid ḫulûv ider. Ve kendünüñ zühd ü tevekkül ve mu'âmelât-ı mergûbda çok kelâmı var.

Ebu'l-Esvedü'l-Mekkî Raḥmetu'llâhi 'aleyh

Kibârdan olup ehl-i ḫâl ve ehl-i maḳâl olup küberâdan ve ekâbir-i evliyâ'u'llâhdan olup keşf u kerâmet zâhir⁶⁵⁸ u bâhir-i 'azîzdür.

⁶⁵⁷ Ey Kemal! Kâbe'den ayrılıp sevgilinin kapısına gittin. Binlerce aferin sana, yiğitçe gittin.

⁶⁵⁸ Bu kelime zı ile yazılmalıyken dat ile imla edilmiştir.

Ebu'l-Esved-i Rā'ī Kıddise sırruhu

Meşāyihdendir. Bir zamān şahrāda ehline vedā' itdi ki: Ben gıtdüm. Ve kendü hemşiresi maṭharasın südden tıldurup eline alup gıtdi. Yolda ṭahāret ihtiyāc olup ṭahāret itmek istedigünde gördi ki maṭharada olan süddür. Yoldan dönüp evine gelüp didi: Baña şu südden vācibdür, diyü südi boşadup şu tıldurup gıtdi. Her kaçan ki ṭahāret ider idi, maṭharadan şu gelürdi. Ve kaçan ki aç olurdı, süd gelirdi.

Ebū Ya'kūb Hāsimī Raḥmetu'llāhi Te'ālā 'aleyh

Ehl-i zāhid ve ehl-i takvā olup Zü'n-nün Mıṣrī Kıddise sırruhu'l-'azīz ile hem-şoḥbet olup şāhib-i keşf ve kerāmet ḥāşıl itmişdür.

Velīd 'Abdu'llāh es-Sakḳār Raḥmetu'llāhi Te'ālā 'aleyh

Künyeti Ebū İshāk Zü'n-nün Kıddise sırruhu aşḥāblarındandır. Ve naḳl buyurur ki: Şahrāda bir zengī gördüm ki her kaçan Allāh dir-idi, aḳ olurdı.

Fuḍayl bin 'İyāz Kaddesa'llāhu Te'ālā rūḥahu

Ṭabaḳa-i ūlādandır. Ve künyeti Ebū 'Alīdür. Ve aşlı Kūfededür, dirler. Ve ba'zı Ḥorāsān semtinden dirler ve vefātı Muḥarremde sene seb'a ve şemānīn ve mi'ede imiş. Fuḍayluñ bir oḒlı var idi. OḒlı nāmında zūhdde ve 'ibādatda ve ḥavf ve ḥaşyetde babasından ziyāde idi.

Bir gün Beytu'llāhda zemzeme ḡarīb bir Ḥ'ānende okudı ki: *Ve yevmü'l-kıyāmete "ve tera'l-mücrimīn"*⁶⁵⁹ ilā āyeh. Bir na'ra urup teslīm-i cān itdi. Fuḍayl dir ki: Dostdan bir nişān ve 'ārifden bir cān.

İbrāhīm Ribāṭī Kaddesa'llāhu Te'ālā sırrahu

İbrāhīm Setenbenüñ mürīdidür. Ve tevekkül-ṭarīḳun kendüden almışdur. Ve ḳabri Herātda Zengī-zāde ribā [116a] tınuñ ḳapısı öñindedür. İbrāhīm Setenbe ile seferde idiler. İbrāhīm Setenbe, Ribāṭīye yolda eyitdi ki: Sende ḥiç aḳçe var mı? Ve yāḥūd bir zād⁶⁶⁰ getürmiş misin? Ribāṭī eyitdi ki: Ṭokuz pāre getürmişim. Yine bir miḳdār gidüp yine didi: Ḥiç sende bir nesne var mı? Didim ki: Ṭoküz pārem vardır. Yine bir miḳdār gidüp oturup eyitdi ki: Doğrı söyle ki benüm ayaḒımı aḒırlandı. Gidemem. Ribāṭī eyitdi ki: Benüm ile birḳaç na'leyn

⁶⁵⁹ (Kıyamet Günü'nde) "suçluları görürsün" (Kur'an-Kerim, 14/49).

⁶⁶⁰ Azık, yiyecek anlamlarına gelmektedir.

ķayıřları var. Götürmiřem ki kaçan na‘leynüñ ķayıřları kırılı çekeyim, didi. şimdi bir kırılımış var mıdır? didi. Didüm: Ėayır. Didi ki: O toküz dirhemüñ vardır. Gidemedigüm andandur. Didi: O toküz dirhem bıraķdı. Ve Ėıřımıla ķalkup yürüdi ki bulıkim na‘leynüñ ķayıř tızce kırılı ki serzeniş eyleye. Ėazārā biri kırıldı. El itdi ki çıkara. Gördi ki ķayıřuñ biri yolda yitür, alup baēladı. Ve ķamu yolda böyle idi. ĖĖir kendüye didi: “*Ėezā men ‘āmele Allāhe ‘ale ř-řıdķı.*”⁶⁶¹

İbrāhīm Etrüş Rağmetu’llāhi Te‘ālā

Müte’ahĖirīnlerdendür. Naķl ider ki: Bir şüfi dünyālīga düşdi. Sebeb bir igne olup sefer itmek ister. Bir igne lāzım olup bir igne peydā eyledi. Ėoyacaķ nesne lāzım bir bez pāresine koysam, elde getürmek olmaz. Bir ķaftān tedārik idüp ķaftanı ise getürmek Ėammāllıķdur, diyü bir refiķ peydā idüp getürtmüş bir igne sebebiyle.

İbrāhīm řayyādu’l-Baēdādī Rağmetu’llāhi Te‘ālā

Künyeti Ebü İřĖāķdur. Ma‘rūf-ı KerĖi ile şoğbet idüp Cüneyd dir ki: Bir gün Seriyi-yi Saķaķi Ėuddise sırruhu yanına geldi. Bir pāre Ėařır bürünmiş. Serī anı key ki bende on dirhem var idi. Anuñ ile saña bir cübbe aldum. İbrāhīm eyitdi ki: Sen fuķarā ile oturursın. Ve on dirhem řāķlarsın, diyüp cübbe [y]i geymedi.

İbrāhīm ‘Ėacuriyy-i řaēir Ėaddesa’llāhu Te‘ālā rūĖahu

Bunuñ daĖı künyeti Ebü İřĖāķdur. Ebü MuĖammed Cerīri dir ki: Bir Yahūdī, İbrāhīm Ėacuri yanına gelüp kendüde bir nesnesi olmaē ile taķāzā itdi. Birbiriyle söyleřdüklerinden řoñra Yahūdī eyitdi ki: Baña bir nesne göster ki řeref-i İřlāmı anuñ ile kendü dīnümnden efďal bilüp Ėmān getüreyim. Didi: Doğrı söyleysin. Didi: Ey İbrāhīm! Ridāñı baña vir. Pes ridāñı alup kendü ridāsına řarup ateře bıraķdı. Ve der-‘aķeb çıkardı ki Yahūdīnün ridāsı içinde iken yanmış. Ve kendü ridāsı řaē ve selāmet ol sā‘at Yahūdī Ėmāna geldi.

İbrāhīm Ėcūriyy-i Kebīr RaĖmetu’llāhi Te‘ālā

Cüneyd Ėaddesa’llāhu Te‘ālā sırrahu’l-‘azīz ile hem-şoğbet itmişdür.

Muğammed bin Ėālidü’l-Ėacuri Rağmetu’llāhi Te‘ālā

[116b] MeřāyiĖ-ı kibārdandur. Ca‘fer-i Ėuldi kendüden çok Ėikāyetler naķl itmişdür. Evvel ki Ėālinde kerpiç ‘ameliyle geēünüp kifāf iderdi. Kendüden naķl olunur ki: Bir gice

⁶⁶¹Kim Allah’a sadakat üzere iş yaparsa onun işi böyle olur.

kerpiçler arasında gezerdim. Bir kerpiç bir kerpice dir ki: Saña selâm olsun. Ben bu gice âteşe girsem gerek. Bunu işitdiğüm gibi işçiler yine tenbîh ider ki ol kerpiçleri dağı âteşe kımasunlar. Ve andan sonra bu ‘amelden ferâgat itdüm, didi.

İbrâhîm bin Şemmâsi es-Semerķandî Kaddesa’llâhu Te’âlâ sırrahu

Nice müddet Bağdâdda ikâmet idüp ba’dehu Semerķanda gitdi. Ol müddetdeki küffâr leşkeri Semerķanda gelmişler idi. Bir gice kalkıp taşra çıkup ol küffâr ‘asker yine bir na’ra urduğu gibi ‘asker biri birine düşüp ve biri birin kırup ve kalkup kaçdılar. Ve yine kendüleri Semerķandda vefât idüp ve anda medfûndur.

Feth bin ‘Alî el-Müşilî Kaddesa’llâhu Te’âlâ sırrahu

Müşuluñ mütekaddim ve kibâr-ı meşâyihindendir. Bişr-i Hâfi akırânıdır. ‘İşrîn ve mi’eteynde vefât itdi. Yidi sene Bişr-i Hafiden evvel ‘ıyd-i adhdada şokaklarda gezer iken gördüğü herkes koyunların kırbân idiyorlar. Didi: Yâ Rabbî! Benüm nesnem yok ki saña kırbân ideyim. Ben ancak buña kâdirüm, diyüp barmağın boğazına çeküp hemândem düşdi. Halk varup bakdılar ki merhûm olup ve boğazında bir yeşil haţţ çekilmiş. Rahmetu’llâhi Te’âlâ.

Feth bin Suhruf el-Mervezî Kaddesa’llâhu Te’âlâ sırrahu

Künyeti Ebu’n-Naşrdur. Horâsanuñ meşâyih-i kibârındandır. Leşkerleri gibi kabâ ile gezerdi. On üç sene Bağdâdda kaldı. Ve Bağdâddan bir nesne yimezdi. Antâkıyyeden kendüye getirürler idi, tenâvül iderdi. Ve nez’ hâlinde bir nesne söyler idi. Kulağ urup dinlediler. Ve dirdi ki: “*İlâhî iştedde şevķî ileyke fe-‘accil kudûmî ileyke.*”⁶⁶² Çünkü kendüyi yıkarlar idiler. Gördiler ki sâķında yazılmış yeşil tamarlar ile ki “*el-Fethu li’llâh.*”⁶⁶³ İbrâhîm Harbî didi ki: Ben hâzır idüm. İşbu haţtı gördüm. Dir: Otuz üç def’a namâzın kıldılar. Otuz biñ halka kırb var idi. Ve târîh-i vefâtı nısf-ı Şa’bân sene şelâş ve seb’in ve mi’eteynde idi.

Bişr bin el-Hâriş bin ‘Abdu’r-rahmân el-Hâfi Kaddesa’llâhu sırrahu’l-‘azîz

Tabaka-i ulâdan olup ve künyeti Ebû Naşrdur. Aşlı Merv küylarından bir küydan olup Bağdâdda ikâmet itmiş idi. Ve yine anda vefât itdi. Seb’a ve ‘işrîn ve mi’eteynde idi. Ve Ahmed Hanbelden mukaddem nice seneler kendüyi ‘azîz ve kebîr ve mükerrrem dutarlar idiler. Rahmetu’llâhi ‘aleyh.

⁶⁶²Ey Allah’ım! Sana olan aşkım ve özlemim arttı. Beni tezce yüce huzuruna kavuşturun.

⁶⁶³Fetih (başarı) ancak Allah’tandır.

[117a] Bişrū't-Teberānī Kuddise sırruhu

Taberiyenüñ meşāyih-i muḳaddemīnlerindür. Ve ehl-i kerāmet büyük kimesne idi. Kendüye didiler ki: Meşāyih dirler ki her ne deñlü ki Bişr Taberiyyededür, bize Rūmda emīnlik yokdur. Kaçan ki bunu işitdi, kulları var idi. Biner filorī degerdi. Cümlesini āzād itdi. Raḥmetu'llāhi 'aleyh.

Ebū Ca'fer Semmāk Kaddesa'llāhu Te'ālā sırrahu'l-'azīz

Bağdādīdür. Serī Saḳaṭī meşāyihinden münzevī ve münḳaṭī' ve müte'abbid olmuş idi. Cüneyd eydür ki: Ben Seriden işitdüm ki bir gün Ebū Ca'fer baña geldi. Gördi ki yanumda birkaç ādem oturmuşdur. Oturan kimesneleri görüp durmayup ve oturmayup baña bakup eyitdi ki: Yā Serī! *Şırte menāḥe'l-baṭṭālīn*⁶⁶⁴ diyüp gitdi.

Aḥmed bin Ḥaḍreviyyete'l-Belḥī Kaddesa'llāhu sırrahu'l-'azīz

Tabaḳa-i ūlādandur. Künyeti Ebū Ḥāmiddür. Ve Ḥorāsānuñ meşāyih-i kibārī olup ammā Belḥīdür. Ebū Tūrāb-ı Nahşebī ve Ḥātem-i Aşamm ile şoḥbet idüp İbrāhīm Edhemi görmüşdür. Kendü dir ki: İbrāhīm didi ki: “*Et-tevbetü hiye'r-rücū'u ile'llāhi Te'ālā bi-şafā'i's-sırr.*”⁶⁶⁵ Ḥacc seferinde Ebū Ḥafşı ziyāret idüp ve Bisṭāmda Bāyezīd Ḥāzretleri ile mülākī olmuşdur. Ebū Ḥafşadan su'al itdiler ki: Bu ṭayifeden kimi büyük gördüñ? Didi ki: Aḥmedī Ḥaḍraviyyeden büyük-rek kimesne görmedüm himmetde ve aḥvāl-i sıdḳda. Erba'in ve mi'eteynde dāru'l-beḳāya intikāl idüp mezārı Belḥde ziyāret-kāhdur.

Yaḥyā bin Mu'āz er-Rāzī Revveḥa'llāhu Te'ālā rūḥahu

Tabaḳa-i ūlādan olup künyeti Ebū Zekerıyyā ve laḳabı vā'iz. Yūsuf bin el-Ḥüseyn er-Rāzī'dir ki: Yüz yigirmi şehre uğradum bu deñlü 'ulemā ve meşāyih ve ḥükemā gördüm. Hiçbir yir[de] Yaḥyā-yı Mu'āz -ı Rāzī sözine ḳādir-rek bulmadum.

Ve kendü dimişdür ki: “*İnkisāru'l-'āşīn aḥıbbu ileyye şavletü'l-mütī'in.*”⁶⁶⁶ Ve kendüler Belḥe gelüp birkaç müddetden soñra ikāmetden soñra Nīşābüra gidüp sene şemān ve ḥamsīn ve mi'eteynde āḥirete naḳl itdiler.

⁶⁶⁴Sen battallar menzili olmuşsun.

⁶⁶⁵Tövbenin hakikati şudur ki kul, gönlünün safâsıyla Allah'a yönelir. Bundan başka tövbe yoktur.

⁶⁶⁶Günahkârların boynu bükük (mahviyet içinde olmaları), bana itaat edenlerin heybetinden daha sevimlidir.

Halef bin ‘Alī Raḥmetu’llāhi Te‘ālā

Başradandur. Ve Yaḥyā-yı Mu‘āz ile şöhet itmişdür. Dir ki: Bir gün Yaḥyānuñ meclisinde idüm. Bir nesne vecd ḥaşıl olup ğayriler Şeyḥden su‘āl itdiler ki: Buña ne oldı. Didi ki: Haḳ Te‘ālānuñ kelāmın işidüp sırr-ı vaḥdāniyyet ḳalbine keşf olup şıfat-ı insāniyyet kendüden maḥv oldı.

Ebū ‘Aliyy-i Sindī Ḳaddesa’llāhu Te‘ālā rūḥahu

Şeyḥ Rūzbihān Baklī *Şerḥ-i Şaḥḥiyyāt*da getürmişdür ki: Bāyezīdün üstādlarındandır. Ve Bāyezīd dimişdür ki: Ben Ebū ‘Aliden ‘ilm-i fenāyı tevḥīdde öğrenirdüm. Ve ol benden *el-Ḥamdü li’llāh ve ḳul ḥüve’llāhu aḥad* öğrenürdi.

[117b] Zālīm bin Maḥmūd Raḥmetu’llāhi Te‘ālā

Kibār-i meşāyiḥden olup ismi ‘Abdu’llāhdur. Lākin kendüye Zālīm tesmiye itmişdi. Ol vecihle ki hergiz benden Haḳ Te‘ālā Ḥazretlerine bendelik gelmemişdür. Pes ben zālīm olmuş oluram. Ve Ebū Ca‘fer Ḥaddād mürīdlerindendir. Ve kendü buyurmuşdur ki her kim isterse yol kendüye küşāde ola. Bu üç nesneye müdāvet gerekdür. Zıkr-i Haḳ Te‘ālā ile ārām dutmaḳ ve ḥalkdan kaçmaḳ ve ekl-i ḳalīl.

Ebū Müzāḥim-i Şirāzī Raḥmetu’llāhi Te‘ālā

Meşāyiḥ-i Fārisiñ kibārından olup Cüneyd ve Şiblī ile şöhet itmişdür. Ma‘fıret bābında söz söyledükde meşāyiḥ kendüden ḥavf iderler idi. Şāhib-i ḥadīs-ğır kimesne olup Şeyḥ Ebū ‘Abdu’llāh Ḥafīf kitāb-ı *Esāmī-yi Meşāyiḥ-i Fārisi*’de kendüyi zıkr itmişdür. Sene Ḥamse ve erba‘ın ve şelāşe-mi’ede dünyādan naḳl itmişdür.

‘Abdu’llāh Meḥdī Bāverdi Raḥmetu’llāhi Te‘ālā

Bu ṭāyife kibārlandıandır. Ebū Ḥafş-ı Ḥuddāduñ üstadı idi. Ebū Ḥafş Bāver’de varup şākirdliğin itmişdür. Ve ‘Abdu’llāh ibtidā demürce imiş. Ve demürcilikden ferāğatine bu sebep olmuşdur ki: Bir gün demürcilik işler iken köriye demür ḳomış imiş. Bir a‘mā dükkānı önünden gezer iken bu āyeti okur ki: “*el-mülkü yevme izini’l-ḥaḳḳu li’r-Raḥmān*.”⁶⁶⁷ ‘Abdu’llāh işitdügi gibi elinde olan demüri düşüp kendüden bī-ḥabersiz⁶⁶⁸ iken köriye uzadup kızmış demüri çıkardığıunda şākirdi görüp düşüp bī-hüş olmuş. Şākirdine eyitdi ki: “Saña ne oldı?” Ve kendü

⁶⁶⁷ O gün egemenlik yalnızca Rahman’a aittir. (Kur’an-ı Kerim, 25/26).

⁶⁶⁸ Hem bī var hem siz/siz eki vardır.

eline bakdı ki kızmış demür elinde hemân müte'ellüm olup sırrımız fâş oldu, deyüp dükkânı bırakup andan sonra dağı işlememiş.

Hamdün Kaşşâr Kaddesa'llāhu Te'ālā sırrahu

Tabaka-i ulādandır. Ve künyeti Ebū Şālîh olup Şeyh ve imām ve ehl-i melāmet idi. Ve Nîşābūrda melāmet tarîki kendüden menşur⁶⁶⁹ olup Hâzret-i Aḥmed-i Mürsel şalla'llāhu 'aleyhi ve sellemden sonra peygamber olmak cāyiz olsaydı Hamdün olurdu, diyü Cüneyd ve aşḥābları dimişlerdür. Nîşābūr içre dünyādan nakl idüp kabri Hîrededür. Raḥmetu'llāhi 'aleyhim dā'imen.

Ebu'l-Ḥasan Bārūsî Kaddesa'llāhu Te'ālā sırrahu

Şeyh 'Abdu'r-Raḥmān Sülemî *Tārîḫ-i Şūfiyye*de kendüsin zıkr itmişdür ki: Kudemā-i meşāyiḫ-i Nîşābūrdur. Ve Hamdün-ı Kaşşāruñ üstādlarından bir müstecābü'd-da'vedür. Ve kendü dimişdür ki: "*Lā yazḥîr 'alā aḥad şey'ün men nūr'ul-îmān el-ebā-i tebbā'is'-sünnete ve mücābenete el-bid'ate ve külli mūzî' terrî fihi ictihāden zāhiren bilā nur fā'lem in sünnete bid'ate ḥaḳıḳate.*"⁶⁷⁰

[118a] Manşūr bin 'Ammār Kaddesa'llāhu Te'ālā

Tabaka-i ulādan olup künyeti Ebū's-Serīdür. Ehl-i Merv yā ehl-i Bāverd veyā Pūşenk'den olup Başrada iḳāmet itmişdür. Hükemā-i meşāyiḫdendür. Mu'āmelātde eyü sözleri var. Ba'de'l-memāt kendüyi rü'yāda gördiler. Ve su'āl itdiler ki: Nedür ḥālūñ? Didi ki: Baña Rabbü'l-'izzet, 'izzet u ihtirām idüp yidinci felekde beni minbere çıkardılar. Ve buyurdılar ki: Anda benden söyledüñ ve ḥālā bunda andan baña söyle diyü.

Aḥmedü'l-'Āşimu'l-Anṭākî Raḥmetu'llāhi Te'ālā

Tabaka-i ulādan ve künyeti Ebū 'Alî'dir. Ve Ebū 'Alî'dir. Ve Ebū 'Abdullāh dağı dirler. Bişr-i Hāfî ve Seriyi-i Saḳatî ve Hâdiş-i Muḥāsin'i akranlarıdır ve Fuḳayl-i 'İyāz'ı görmüşdür. Ve Aḥmed Ebū el-Cevārî üstādıdır. Ve şāhib-i velāyet ve keşf-i kerāmeti zāhir⁶⁷¹ ve bāhirdür. Kaddesa'llāhu Te'ālā sırrahu'l-'azîz.

⁶⁶⁹ Menşūr şeklinde uzaması gerekirdi.

⁶⁷⁰ İmanın nuru, sünnete tabi olmayı tercih eden ve bidatten sakınan kimselerden başkasında ortaya çıkmaz. Zahirin bir içtihat gibi görünen bir şeyle karşılaştığında, içinde nur olmadığını görürsen bil ki o iş hakikatte bidattir.

⁶⁷¹ Zı ile yazılmalıydı ancak dat ile yanlış yazılmıştır.

Muhammed bin Mansûr el-Tûsî Rahmetu'llâhi Te'âlâ

Bağdâdda olur idi. Şûfî ve muhaddis kimesne olup 'Osmân bin Sa'id el-Dârimî ve Ebu'l-'Abbâs mesrûk ve Ebû Ca'fer Haddâd ve Ebû Sa'id Harrâz ve Cüneydün üstâdlarındandır. Muhammed bin Mansûr bir gün bir cemâ'atle söyleşürler idi. Netice-i kelâm melâmet ve melâmiyyete irişdükde birisi eyitdi ki: Biz böyle iken melâmeti sözi ve zikri bizüm sözümüz degüldür. Cevâb virdi ki: *'İnde zikru's-şâlihîn tenezzelü'r-rahmete.*⁶⁷² Ol sâ'at bulut yoğ iken yağmur yağmağa başladı.

'Alî 'Askî Rahmetu'llâhi Te'âlâ

Mekke-i Mükerrremde mücâvir olup kendü dimişdür ki: *Men radiye mine'd-dünyâ bi'd-dünyâ fe-hüve mel'ûnun. Ve men radiye'l-'ilmi bi'l-'ilmi fe-hüve meftûnun ve men radiye mine'z-zühdi bi's-senâ'i fe-hüve mahcûbun. Ve men radiye mine'l-hakki şey'in mādûne'l-hakki kâyinen men kâne fe-hüve tã'in.*⁶⁷³

'Abdu'llâh Habîk bin Sâbîku'l-Anţākî Rahmetu'llâhi Te'âlâ

Tabaka-i üladandır. Keyfiyyeti Ebû Muhammeddür. Ve Zühhâd-i şûfiyyedendir. Ve helâl yiyici ve şâhib-i vera' kimesne idi. Cemî' hâlinde aşıl Kûfe'den olup Anţalya'da sâkin idi. Ve taşavvufda tarîkatı Süfyân-ı Şevrî tarîkatinde idi. Zîrâ Süfyân müridleriyle hem-şöhbet olmuşdur. Feth bin Şuhruf dir ki: 'Abdu'llâh Habîkî ibtidâ gördigümde didüm: Ey Horāsânî! Dört nesnedür ki andan ğayrı degüldür. Göz ve lisân ve kalb ve hevâ. Gözüni şakla ol nesneye bakmadan ki Hak Te'âlâ istemeye ve begenmeye. Ve lisânını hıfz it ol sözi söylemekden ki Hak Te'âlâ senün gönülünden anuñ hilâfın bile. Ve gönliñi dağı şakla ki hiçbir Müselmânun anda ğıll ve hıkdî olmaya. Hevânı hıfz eyle [118b] tâ her bir emre mâyl olmaya. Kaçan ki bu haşletler sende mevcûd olmaya pes topraklar başına ki bedbaht olduñ.

Ve kendü dimişdür ki: Öyle istimâ' itmişüz ki ihbâr Benî İsrâ'ilden bir haberi eyitdi ki: *Yâ Rabbi! Kem a'siyke ve lâ-tu'ākibnî*⁶⁷⁴ ...vahyu'llāhu ilā nebiyyi min enbiyā-yı Benî İsrâ'îl *ķāle lehü kem u'ākibuke ve ente lâ-tedrî elem eslubke ķalāvete münācātî.*⁶⁷⁵

⁶⁷² Sâlihlerin anıldığı yere rahmet yağar.

⁶⁷³ Kim dünyadan yalnızca dünya ile razı olursa o lanetlenmiştir. Kim ilimden yalnızca ilmin kendisiyle razı olursa o fitneye düşmüştür. Kim zühdden yalnızca insanların övgüsüyle razı olursa o perdelenmiştir. Kim de Hak'tan, Hak'tan aşağı olan herhangi bir şeyle razı olursa o haktan sapmıştır.

⁶⁷⁴ Ben sana defalarca isyan ettim ama sen bana ceza vermedin.

⁶⁷⁵ Allah Teâlâ, İsrailoğullarından bir peygambere vahyetti: "Ona söyle ki 'Ben sana defalarca ceza verdim ama sen bunu anlamadın. Sana verdiğim cezaların işareti, senden dua ve münâcâtın lezzetini gidermem değil miydi?"

Sehl bin ‘Abdu’llāhu’t-Tüsterī Kāddesa’llāhu Te‘ālā sırrahu’l-‘azīz

Ṭabaḳa-i şāniyeden ve künyeti Ebū Muḥammeddür. Bu ḳavmūñ küberāsından olup ve bu ṭāyifenūñ ‘ulemāsındandır. İmām-ı Rabbānī ki iḳtidāya yarar, aḥvālde ḳavī ve aḳvālde za‘īf ve Zū’n-nūn şākirdidür. Kendü ḥālū⁶⁷⁶sı Muḥammed bin Süvār ile şoḥbet idüp Cüneyd aḳrānıdır. Şelāş ve şemānīn ve mi’eteynde Cüneydden evvel dāru’l-beḳāya intikāl itmişdür. Ve ‘ömri seksen olmuşdı.

Sehlden su’āl itdiler ki: Bedbaḥtlıḳ nişānı nedür? Cevāb virdi ki: Allāh Te‘ālā Ḥazretleri saña ‘ilm vire ve tevfiḳ-i ‘amel vermeye. Eger ‘amel vire ihlāş vermeye ki ‘amel eyleyesin.

‘Abbās bin Ḥamzate’-n-Nişābūrī Kāddesa’llāhu Te‘ālā rūḥahu

Künyeti Ebu’l-Fazldur. Ve küberādan ve muḳaddemātdan olup Bāyezīd Zū’n-nūn ile şoḥbet itmişdür. Tāriḥ-i fevti şemān ve şemānīn ve mi’eteynde Cüneydden evvel müteveffā olmuşdur.

‘Abbās ibni Yūsufe’ş-Şekli Rahmetu’llāhi Te‘ālā

Bunuñ daḥı künyeti Ebu’l-Fazldur. Bağdāduñ meşāyiḥ-ı ḳudemāsındandır. Ve kendü dimişdür ki: Her kim Ḥaḳ Te‘ālāya meşguldür, anuñ imānından su’āl itmemek gerek.

Şeyhü’l-islām dir ki: Her kim bugün anı ḳoyup kendüye ve ḥalka meşguldür, yarın kendüden daḥı meşgül. Ya’nī maḥcūbdur.

Ebū Ḥamza-i Ḥorāsānī Kāddesa’llāhu Te‘ālā rūḥahu

Ṭabaḳa-i şāliseden olup dimişler ki: Aşlı Nişābūrdan idi. ‘Irāḳ meşāyiḥleriyle şoḥbet itmişdür. Ve Cüneyd aḳrānı ve Ebū Sa‘īd Ḥarrāz ile refiḳ olmuş. Meşāyiḥuñ cüvān-merdlerinden idi. Tāriḥ-i vefātı sene tis‘īn ve mi’eteyndür.

Bir gün bir mescidde ayaḡına şaracaḳ dolaḳ istendigünde bir parça dībā getürdiler. Alup ayaḡına şardı. Kendüye didiler ki: Niçün böyle itdūñ? Bu dībānuñ kıymetiyle nice böyle dolaḳ almaḳ olur. Buyurdi ki: “*Lā-eḥūnu’l-mezhebe*” Ya’nī ben mezhebe ḥıyānet itmem.

Şāḥib-i *Keşfü’l-Maḥcūb* dimişdür ki: Ben gördüm ki bir sultān bir dervīşe üç yüz mişkāl aḳçe gönderdi ki ḥammām ḥarçlıḳı itsün. Ol dervīş aḳçe [y]i alup ve ḥammāma girüp cümlesin bir yirden ḥammāmiye ‘atā itdi. Şeyhü’l-islām dir ki: “*Et-taşavvufu* [119a] *ve’t-taşarrufu lā-*

⁶⁷⁶ Farsçada annenin erkek kardeşi anlamına gelmektedir.

yekūnu,” taşavvuf ve taşarruf ikisi bir yirde olmaz. Dirîğ idüp ve kıymetin şaklamak âdemi taşavvufdan taşra çıkarır yağdan kıl çekilür gibi. Şûfiler dünyānuñ bilmezler ve el dağı çekmezler. Ve eger cümle dünyāyı bir loğma idüp şûfinüñ ağızına koysañ işrâf olmaya. Ve işrâf oldur Allāh Sübhānehu ve Te‘ālā Hazretlerinüñ rızā-yı şerîfi olmayan yirlere şarf olına.

Ebū Hamza-i Bağdādî Kaddesa’llāhu Te‘ālā rūhahu

Tabaka-i şāliseden olup ve ismi Muḥammed bin İbrāhîmdür. Ve dirler ki: ‘İsā ibni Āyāt evlādından olup Seriyy-i Saḳatî akrānı ve Bişr-i Hāfî ile şoḥbet itmişdür. Ve seferde Ebū Tūrāb-ı Naḥşebî ile refîk olup Ebū Bekr-i Kettānî Ḥayr-ı Nessāc ve ğayrılar kendüden ḥadiş rivāyet iderler ve târîḥ-i vefâtı sene tis‘a ve şemānîn ve mi’eteyndedür.

Kendü dimişdür: “*Levlā el-ġafletu le-māte’ş-şiddikūne min revḥi zikru’llāh.*”⁶⁷⁷

Hamza bin ‘Abdu’llāhu’l-‘Aleviyyu’l-Ḥüseynî Kaddesa’llāhu Te‘ālā sırrahu

Künyeti Ebu’l-Kāsımdur. Hamza bin ‘Abdu’llāhu’l-‘Alevî Ebu’l-Ḥayr-ı Tiynātî şakirdidir. Ve kendü aç qarın ile şahrāya giderdi. Ve dir idi: Qarın toḳluğu ma’lūmdur. Şûfî şahrā ve çölde öyle olmak gerek nice ḥazardaki şûfî seferde ḥazardadır.

Aḥnefû’l-Hemedānî Raḥmetu’llāhi Te‘ālā ‘aleyh

Hemedānuñ meşāyiḥ-i kibārlarındandır. Ve kendü dimişdür: Benüm ibtidā aḥvālüm bu idi ki: Bir bādiyede tenhā ḳalmışdum. Dest-i niyāz ḳaldırup eyitdim ki: Yā Rabbî! Bir za‘îfem ve bābında ḳalup senüñ ziyāfetüne gelmişem. Ḳaçan ki bunu söyledüm. Ḥātıruma geldi ki baña didiler: Seni kim da‘vet itdi? Yine didüm: Yā Rabbî! Bu bir memleketdür ki erbāb-ı ḥācetüñ biri var. Nāġāḥ ardından bir ses geldi. Baḳup gördüm ki deveye binmiş bir ‘Arap didi: Ey ‘Acemî! Ḳande gidersin? Didüm: Ka‘beye. Didi: Seni da‘vet itdiler mi? Didüm: Bilmem. Didi: Allāhu Te‘ālā Hazretleri bu yerlerde istiṭā‘ati şart itmemiş midür? Didüm: Belî. Ve lîkin Ṭufeylîliyem. Eyü Ṭufeylîsin. Yol açıḳdur. Ve bu deveye iyelik idebilür misin? Didüm: İderüm. İnüp deveyi baña teslîm idüp eyitdi ki: Var Teñri evine.

Ebū ‘İḳāl bin ‘İlvān el-Maġribî Raḥmetu’llāhi Te‘ālā

Meşāyiḥ-i ma‘rūfdandır. Ve Ebū Hārūn-ı Endilūsî ile hem-şoḥbet olup Mekke-i Mükerrremeye anda vefāt itdi. Ebū ‘Oşmān Maġribî eydür ki: Ebū ‘İḳālūñ mürîdleri didiler ki: Kendü dört sene Ka‘bede hiç bir nesne yimedi ve içmedi. Tā dünyādan gitdi. Ve kendüden naḳl

⁶⁷⁷ Eğer gaflet olmasaydı siddıklar, zikrullahın safāsından ve zevkinden can verirlerdi.

iderler ki: Benümle yitmiş hırğa-püş var idi. Mekkede idük. [119b] ‘Azīm kaht vākı’ olup benden ğayrı altı kimesne kaldık. Mā‘adāmız öldiler. Ba‘dehu on yidi gün geçdi. Hiç bir nesne elümize girmeyüp hayātdan ümīd kaht itdük. Benüm hātıruma huṭūr itdi ki varup Ka‘benüñ rüknine yapışup anda öleyim. İstedüm ki kaḫup varam. Mecālüm olmayup düşdim. Sürünerek kendümi rükne yitürdüm. Ve beytüñ rüknin kucaḫlayup birkaç münācāt hātıruma huṭūr idüp söyledüm. Gördüm ki cānum yirine geldi. Ğayret idüp zemzem dīvārına arḫa virüp ṭurdum. Gördüm bir siyāh ‘abd gelüp elinde bir ḫuzı büryān ile vāfir ekmek⁶⁷⁸ ve bir kāse daḫı ṭa‘ām. “Ebū ‘İḳāl sen misin?” didi. “Belī.” didüm. Ve bunları benüm önüme ḫoyup gitdi. Ben daḫı yoldaşlarum çağırdum. Düşerek gelüp yidük, diyü naḫl ider. Ve yine Ka‘bede medfūndur.

Hammād-ı Kureşī Ḳaddesa’llāhu sırrahu

Künyeti Ebū ‘Amr’dır. Bağdādīdür. Ve meşāyiḫ-i kibārdandır. Cüneyd kendüye varmışdur. Nice keşf u kerāmet zāhir u bāhir olmuşdur.

Ebu’l-Hüseyn-i Nūrī Ḳaddesa’llāhu Te‘ālā sırrahu

Ṭabaḫa-i şāniyedendür. Ve ismi Aḫmed bin Muḫammed ve yāḫūd Muḫammed bin Muḫammeddür. İbn-i Begavī dimekle ma‘rūfdur. Menşe’i ve mevlidi Bağdāddur. Seriiyy-i Saḫatī ve Muḫammed Ḳaşşāb ve Aḫmed-i Ebu’l-Havārī ile şoḫbet itmişdür. Cüneyd aḫrānıdır. Ammā Cüneyd bundan ehl-i ‘ilm idi. Tārīḫ-i vefātı ḫamse ve tis‘in ve mi’eteyndedür. Ḳaçan ki nūr fevt oldı, Cüneyd eyitdi ki: “*Zeheb-i nısf-ı hāzā’l-‘ilmü bi-mevtü’n-nūri.*”⁶⁷⁹

Ebū Ca‘fer bin el-Kerbini Rahmetu’llāhi Te‘ālā

Cüneyd aḫrānı ve ecille-i meşāyiḫ-i Bağdāddur. Ca‘fer-i Ḥuldī dir ki: İbnü’l-Kerbini vefātı günü Cüneyd bir serī üzerinde otururdu. Başını göge dutdı. Ebū Ca‘fer eyitdi ki: Ḳatı uzak ve ba‘iddür. Bu def‘a başın aşığa şaldı. Ebū Ca‘fer yine eyitdi ki: Uzaḫdur ve ba‘idsin. *Ma’nāhu in al-Ḥaḫḫ aḫreb ile’l-abd men in işāretün ileyhi fī-cihete.*⁶⁸⁰

Kehmeş bin el-Hüseynü’l-Hemedānī Rahmetu’llāh

Lakabı Ebū Muḫammed. Ve meşāyiḫ-i keşire ile şoḫbet idüp kendü naḫl ider ki: Bir gice Hemedānda evde oturur idüm. Ḳapu ḫalındı. Didüm ki: İḫtimāl var Cüneyd ola. Ḳaçan ki ḫapuyı açdum. Baña selām idüp eyitdi ki: Ḳasden senüñ ziyāretüne gelmişdüm. Senüñ ḫalbüñ

⁶⁷⁸ Bu kelime başka bir yerde “etmek” olarak te ile yazılmış, yazım birliği sağlanamamıştır.

⁶⁷⁹ Bu ilmin yarısı, nûrun ölümüyle gitmiş oldu.

⁶⁸⁰ Bunun manası şudur: Allah, kula öyle yakındır ki O’na herhangi bir yönde işaret etmekten (daha yakındır).

toğrulığı ma'lûm oldu, diyüp ve girü 'avdet itdi. Ve irtesi kendüyi bu deñlü tefahhüş itdüm, bulmadum. Ve kimesneden haber işitmedüm. Meger [120a] o gice gelüp ve gitmiş.

'Amr bin 'Osmān el-Mekkī eş-Şūfī Raḥmetu'llāh

Tabaka-i sāniyeden olup ve künyeti Ebū 'Abdu'llāh. Ve Manşūr-ı Hallācuñ üstādıdır. Aşlı Yemenden. Ve müfliḳ⁶⁸¹ sözi olmağla kendüyi Mekkenen taşra itdiler. Ciddeye gitdi. Anda ḳādī itdiler. Bağdātta sene tis'in ve mi'eteynde fevt olmışdır.

Şāh Şücā'-ı Kirmānī Ḳuddise sırruhu

Tabaka-ı sāniyeden olup Mülük evlādıdır. Ebū Ḥafş Ebū Tūrāb-ı Naḥşebī ile hem-şoḥbet olup Ebū 'Osmān Ḥīrī üstādıdır. Vefātı sene ve tis'in ve mi'eteyndedir. Nevv dā'imā mübtelā olup kendüyi ekşer evḳātta ya uyur veya uyumaḳ niyetinde bulurlar idi.

Ebū 'Osmān Mağribī Raḥmetu'llāh

Bişinci tabakadan olup ve ismi Sa'id bin Selāmü'l-Mağribidür. Ve Ebu'l-Ḥasen-i Dīneverī şakirdidür. Ve nice sene Mekke mücāvır olup seyyidü'l-vaḳt ve yegāne-i meşāyih idi. Bir sebep ile Nīşābüra geldi. Şāḥib-i kirāmān zāhire olup dimişdür ki: Benüm ibtidā bu işe geldigüm anuñçün idi ki benüm bir atum ve bir kelbüm var idi. Cezāyirde şikār iderdüm. Ve bir ağaç çanağum var idi ki anuñ içinde süd içerdüm. Bir gün istedüm ol çanağdan süd içem ve ol kelb feryād idüp üzerime bir mertebe hücum itdi ki beni süd içmekden alıḳodı. Ve başın çanağa şoḳup ve içüp ol sâ'at şişüp öldi. Zāhir ol südde yılan kuşduğunu görmişdi. Kendüsin bize fedā idüp kaçan ki bunu gördüm. Tövbe idüp bu kār talebine geldüm.

Ebū 'Osmān Mağribī baña eyitdi ki: Ol gün ki ben vefāt iderüm. Melekler cümle toprak örterler. Kaçan ki vefāt itdi. Nīşābürdan ben ḥāzır idüm ki kimse kimseyi görmezdi tozdan.

Talha bin Muhammed bin el-Şabbāḥ en-Nīlī Raḥmetu'llāhi Te'ālā aleyh

Ebū 'Osmān Ḥīrīnün büyük mürīdlerinden tāriḥ-i vefātı işneyn ve şelāse-mi'edür.

Zekeriyyā bin Delūye Raḥmetu'llāh

Künyeti Ebū Yaḥyādur. Ve Nīşābürdandır. Aḥmed Ḥarb şakirdidür. Ve Zāhid ve mütevekkillerden olup ve vefātı sene erba' ve tis'in ve mi'eteyndedir.

⁶⁸¹ Şair ve hatip için güzel sözlü anlamına gelmektedir.

Zekeriyyā bin Yahyā el-Herevī Raḥmetu'llāh

Kibār-ı meşāyiḥden ve müstecābü'd-da' ve idi. Aḥmed-i Ḥanbel Raḥmetu'llāhi Te'ālā buyurmuşdur ki: Zekeriyyā abdāllardandır. Ḥamse ve ḥamsin ve mi'eteynde olup şehir-i Herātda vefāt itdi.

Ebū Ṭālīb Aḥmed Aḥmīmī Raḥmetu'llāh

Meşāyiḥ-i kibār ve kerāmet-i bisyār sahibi idi. Ebū 'Osmān naql ider ki: Ebū Ṭālīb gördüm, kuşlar ile söyleşür. Ve bir seferde arslan ḥavfı olduğu mahalle geldigümüzde ben ziyāde ḥavf iderdüm. Eyitdi ki: Her kimüñ Allāh Sübhānehu ve Te'ālā Ḥazretlerinden ḥavfı ola, bir nesneden ḥavf itmez.

Ebu'l-Abbās-ı Mesrūk Kudise sırru

[120b] Ṭabaḳa-i sāniyeden, ismi Aḥmed bin Mesrūkdur. Ṭusdan olup Bağdāda gitmişdi. Ve anda vefāt itdi semān ve tis'in ve mi'eteynde. Cüneyd Ḥazretleri naql buyurur: Ebū 'Alī Rūdbārī üstadlarından ve Ḥāriş Muḥāsibī ve Seriyy-i Saḳatī şakirdlerindendir.

Şeyḥ Ebu'l-Abbās-ı Mevzūn Bağdādī Raḥmetu'llāh

Şeyḥü'l-islām naql ider ki: Şeyḥ dimişdür: Kendü nefsiñi meşgūl eyle andan evvelki seni şugle biraḳa.

لقد جلب الفراغ عليك شغلا⁶⁸²
و اسباب البلاء من الفراغ

Ebū 'Abdu'llāhu'l-Mağribī Raḥmetu'llāhi 'aleyh

Ṭabaḳa-i sāniyeden ve ismi Muḥammed bin İsmā'ıldür. İbrāhīm-i Ḥavvāş ve İbrāhīm bin Şeybān-ı Kirmānşāhī üstadıdır. Ve mezār-ı pür-envārı Ṭūr-ı Sīnā tağında üstadı Ebu'l-Ḥasen bin 'Alī ile bir ḥarnūb ağacı yanındadır. Tārīḥ-i vefātı tis'a ve seb'in ve mi'eteyndedir.

Kendü dimişdür ki: Allāhu Te'ālā Ḥazretleri benden şehvet teklifin alsa andan sevgilüdür ki baña “Cennete gir”, diyeler. Bu kelām aña mişāldür ki Ḥazret-i Emīru'l-mü'minīn 'Alī kerrema'llāhu vecchü ve raḳiya'llāhu 'anh buyurmuşdur ki: Baña ihtiyār virseler isterseñ cennete gir, isterseñ mescide gir. Ben mescide girerdüm. Zīrā cennet benüm naşībümdür anuñ ḳaribinde ve mescid anuñ naşībīdür [benüm] yakın[umda].

⁶⁸² Boş kalmak başına iş açtı, başa gelen belaların sebebi de çoğu zaman boşluktur.

Ve Ebū ‘Abdu’llāh dimiřdūr ki: Hiç dūnyādan muttaşif nesne görmedüm. Zīrā ki eger kendüye hıdmet idesin, ol dağı saña hıdmet ider. Ve eger kendüden yüz döndürüp Hāk talebinde olasın, sende kaçır. Pes hergiz ki şıdqla dūnyādan geđer, řerrinden emīn olur.

Ebū ‘Abdu’llāh es-Sencerī Kaddesa’llāhu Te‘ālā sırıahu

Tabağa-i şāniyeden ve Horāsān meşāyihlerindendūr. Kendü dimiřdūr ki: *‘Alāmetü’l-evliyā’i selāšetun tevāzu’un ‘an rif’atın ve zūhdün ‘an kudretin ve insāfun ‘an kuvvetin.*⁶⁸³

Ve yine dimiřdūr ki: Bir vā’izün meclisinden ki derviş, ğanī ve ğanī, derviş olmaya, ol nice vā’iz olur.

Ve bir kimesne kendüye eyitdi ki: Bir altunum var, saña virmek isterem, didi. Buyurdi ki: Eger virürsen saña eyüdü. Ve eger virmez iseñ baña eyüdü.

Ebū ‘Abdu’llāhu’l-Huřrī Raḥmetu’llāhi ‘aleyh

Başradandur. Feth-i Müşillī naql ider ki: Ebū ‘Abdu’llāhu’l-Huřrī otuz Şeyḥden işitdüm ki abdāllardandur, didiler. Ve bu otuz dağı abdāllardan idiler. Raḥmetu’llāhi ‘aleyhim dā’imen ve meşāyihinā.

Ca’fer bin el-Müberka’ Kuddise sırıahu

[121a] ‘Ulemā’-i meşāyihdendūr. Şāḥib-i zūhd ve şāḥib-i verā’ idi. Raḥmetu’llāhi Te‘ālā.

‘Alī bin Bindāri bin el-Hüseyn eş-Şūfi eş-Şayrafī Kuddise sırıahu

Tabağa-i ḥāmisdendūr. Ve künyeti Ebu’l-Hüseyndūr. Nişābūr meşāyihlerinün kibārından olup çok seyāḥat ve çok meşāyih görmişdūr. Ve çok ḥadıř şāḥibidūr. Tārīḥ-i rihleti tis’a ve ḥamsın ve selāşe-mi’ededūr. Raḥmetu’llāh.

Muḥammed bin el-Fazlı’l-Belhī Kaddesa’llāhu Te‘ālā

Tabağa-i şāniyeden, künyeti Ebū ‘Abdu’llāhdur. Aşlı Belhīdür. Muta’aşşıblar kendüyi bī-günāḥ şehirden çıkardılar. Yüz bin şehre döndürüp bed-du‘ā itdi. Bir şūfī ol vilāyetde kalmadı. Kendü Semerkanda varup anda kādī itdiler. Andan ḥacca ‘azīmet idüp Nişābūra geldi.

⁶⁸³Velīlerin (Allah dostlarının) alameti üçtür: Yüksek bir makamdayken tevazu göstermek, gücü yettiğı halde dūnyadan yüz çevirmek, kudreti elindeyken adalet ve insaf ile davranmaktır.

Ba‘dehu Semerkanda varup merhūm oldı. Sene tis‘a ‘aşer ve şelāse-mi’e. Raḥmetu’llāhi Te‘ālā.

Muḥammed bin ‘Alī el-Ḥakīmī’t-Tirmizī Ḳuddise sırruhu

Ṭabaḳa-i şāniyeden, künyeti Ebū ‘Abdu’llāh. Ve kibār-ı meşāyiḥdendür. Ve kerāmet-i zāhirī olup çok teşānīfi vardır. Ve ‘ilm-i zāhirde daḥı kitābları vardır. Ḥazreti Hıdır ile ‘aleyhi’s-selām hem-şoḥbet itmişdür. Ebū Bekr-i Ḥarrād kendü şākirdidür. Nakl ider ki: Her aḥad günü Hıdır ‘aleyhi’s-selām kendü yanına gelüp birbiriyle vaḳāyī‘ler söyleşürler idi.

‘Alī bin Bekkār Raḥmetu’llāhi ‘aleyh

Künyeti Ebu’l-Ḥasendür. Dirler ki: Kaçan gice yatacak maḥalde cāriye tūş⁶⁸⁴ken bıraḳdıḳda kendü gelüp eliyle yoklayup dir idi ki: Sen eyü yatacak yirsin. Ammā vallāhi sende yatmam. Ve Aḥşam abdesti ile şabāḥı edā iderdi. Ve atınuñ arpasını kendü pāk iderdi. Ve kendüden nakldür ki: Bir zamān ğazāya gitmişdüm. Müselmānlara şikest vāḳı‘ olmağın kaçdılar. Ben daḥı kaçdum. At altımda süst u pür-nūr oldı. Üzerinde ben daḥı bu āyet-i kerīmeyi okuyup “*İnnā li’llāhi ve innā ileyhi rāci’ün*.”⁶⁸⁵ “At daḥı lisāna gelüp “*İnnā li’llāhi ve innā ileyhi rāci’ün*.” Ol vaḳt ki beni ğayriler emrine ḳomuşduñ, didi. Ol vaḳitden beri ‘ahd itdüm ki kendü elümden at arpasını pāk idem. Sebeb budur, didi.

Bir gün şaḥrāya mürīdleriyle odun cem‘ine gidüp mürīdler Şeyḥi ve Şeyḥ mürīdleri ğāyib itmiş. Arayorken Şeyḥi gördiler mürebbe‘ oturmuş. Ve dizine bir arslan baş ḳoyup yatur. Ve Şeyḥ siṇek korur. Mürīd [121b] eyitdi. Ne oturursın? Şeyḥ eyitdi ki: Bu arslan uyumuşdur. Yüri saña varur irişürüm, didi. Raḥmetu’llāhi Te‘ālā ‘aleyh.

Ebū ‘Abdu’llāh-i ‘Abbādānī Raḥmetu’llāh

Sehl Tüsterī şākirdlerindendür. Ve Bağdāda varup Ḥazret-i Şeyḥ Şiblī Ḳuddise sırruhu’l-‘azīzi görmışdür. Raḥmetu’llāhi ‘aleyh.

⁶⁸⁴ Rastlamak / mübtela olmak anlamlarına gelmektedir.

⁶⁸⁵ (Onlar) “Bizler, Allah için varız ve muhakkak O’na döneceğiz” derler. (Kur’an-ı-Kerim, 2/156).

Abdu'llāhu'l-Ḥaḍramī Raḥmetu'llāhi 'aleyh

Biri dir ki: Kendüye taşavvuf içün su'āl itdüm. Yigirmi sene idi söylemez iken baña Kur'an ile cevāb virdi: “*Ricālun şadaķū mā 'āhedu'llāhe 'aleyh.*”⁶⁸⁶ Didim: Şıfatları nicedür? “*Lā-yerteddu ileyhim tarfuhum ve ef'idetuhum hevā'un.*”⁶⁸⁷ Raḥmetu'llāh.

Ebū 'Abdu'llāhu's-Sālimī Raḥmetu'llāhi 'aleyh

Kendüye su'āl itdiler ki: Halk arasında Evliyā'u'llāhı nice bilmek olur? Didi ki: Leṭāfet-i lisān ve ḥüsn-i aḥlāk ve beşāşet-i şüret ve saḥā-yı nefis ve kıllat-i i'tirāz ve şāḥib-i ma'zeretlik ile her kim 'özr isteye, qabül ide. Ve halkuñ eyülerine ve kimilerine şefkat içün merḥamet idicikler ola.

Ebū Ṭālib-i Muḥammed bin 'Alī 'Aṭiyyete'l-Hārişī'l-Mekkī Raḥmetu'llāhi Te'ālā

Şāḥib-i *Ḳūtu'l-Ḳulūb*dur. Bunuñ bir muşannifi yok idi. Aşlı Mekkenen Başra ve Bağdāda varmışdur.

Ebū 'Abdu'llāh-i Čāvpāre Şūfī Hemedānī Raḥmetu'llāhi Te'ālā

Kibār-ı meşāyiḥdendür. 'Ahd itmişdür ki bir ta'āmdan ki gönüller ürküp nefret eyleye hergiz yimem. Bir gün Şūnīziyye Mescidinde iken bir ta'ām getürdiler. Gönli ol ta'āmdan ürküp yimedi. Yārān ibrām itdiler. Bir miķdār yidigünde ol gice iḥtilām oldu. Rü'yasında eyitdiler ki: Yā 'Abdu'llāh naķz-ı 'ahd eyleyenlere böyle belā gelür.

Ebū Bekr Verrāk et-Tirmizī Raḥmetu'llāhi Te'ālā

Ṭabaķa-i şāniyedendür. İsmi Muḥammed bin 'Ömer el-Ḥakīmi't-Tirmizīdür. Belḥde taşānīf şāḥibi olup Tevrīti ve İncil ve Zebūrī daḥı okumışdur. Kendü dīvāncesinde dimişdür ki: Eger tama'a su'āl eyler ki: “Pederuñ kimdür?” Dir ki: “Şekdür maķdūrda. Ve eger diyeler ki “Şan'atun nedür? Dir ki: Zül u iktisābdur ve ḥ'orlukdur. Ve diyeler ki: Ğāyetuñ nedür? Diye ki: Ḥarmāndur.

Kendü dimişdür ki: Halk üç gürūhdur. Biri ümerā ve biri 'ulemā ve biri fuķarādur. Kaçan ki ümerā eksük ola, re'āyānuñ ma'aş u iktisābı daḥı eksük ola. Kaçan ki 'ulemālar eksük, şerī'ata sa'y u iṭā'at daḥı eksük ola. Kaçan ki fuķarā eksük ola, halkuñ eyülikleri daḥı eksük

⁶⁸⁶ (Müminlerden) Öyle adamlar vardır ki Allah'a verdikleri söze sadık kaldılar. (Kur'an-ı Kerim, 33/23).

⁶⁸⁷ Gözleri kendilerine bile dönmez, kalpleri de bomboştur. (Kur'an-ı Kerim, 14/43).

ola. Umerānuñ fesādı zūlm ile olur. Ve ‘ulemānuñ [122a] fesādı zūlm ile olur. Ve ‘ulemānuñ fesādı ʔama‘ ile ve fuḡarānuñ fesādı riyā ile olur.

Ebu’l-Kāsım-ı Rāzī Kuddise sırruhu’l-‘azīz

İsmi Ca‘fer bin Aḡmed bin Muḡammed olup Nīşābürdandır. Māl-dār u muna‘im imiş. Cümle mālın bu ʔâyife yolında bezl idüp dervīşlik ile vefāt itdi şemān ve seb‘in ve şelāşemi’ede. Ebu’l-Kāsım dōrt nesne mevcūd idi. Cemāl ve māl ve zūhd be kemāl.

Ve seḡāvet-i tamām bir da‘vetde şūfīler ile bile olup Ca‘fer-i Ḥuldī daḡı ḡāzır idi. ʔa‘ām geldükde Ebu’l-Kāsım “Sāyimem.⁶⁸⁸” diyü el urmadı. Ca‘fer eyitdi ki: Şavmuñ şevābı iḡvānuñ ḡalb-i sürürundan ziyāde ise yanuñda yime. Kāsım ʔa‘ām yimege başladı.

Bekr-i Soḡdī Raḡmetu’llāḡ

Semerḡand soḡdılarındandır. Ve Ebū Bekr-i Verrāḡ şākirdidir.

Sālih Bin Mektūm Raḡmetu’llāḡ

Bu daḡı Ebū Bekr-i Verrāḡ mürīdlerindendir. Ve Belḡdendir.

Ebū Zerri’t-Tirmizī Raḡmetu’llāḡi ‘aleyh

Ḥorāsān meşāyihlerinden ve şāḡib-i kerāmet idi.

Hāşimī-i Soḡdī Raḡmetu’llāḡ

Bu daḡı Semerḡand soḡdılarındandır. Ve Ebū Bekr-i Verrāḡ şākirdidir.

Muḡammed Bin Ḥasanü’l-Cevherī Raḡmetu’llāḡ

Künyeti Ebū Bekrdür. Bağdādī el-aşl, Zü’n-nūn şākirdi, büyük kimesnedür.

Ebū Bekr-i Kesā‘ī-i Dīneverī Raḡmetu’llāḡi Te‘ālā

‘Irāḡ Ḳuhistānındandır. Dīneverde Cüneyd mürīd ve şākirdlerindendir. Şeyḡ Ebu’l-Ḥayr-ı ‘Aşḡalānī dimişdür ki: Ebū Bekr-i Kesā‘ī uyudıḡında göğsinden Ḳur‘ān-ı ‘azīmü’ş-şān şadāsı gelürdi.

⁶⁸⁸ Oruçluyum.

Ebū ‘Aliyy-i Cürcānī Raḥmetu’llāhi ‘aleyh

Ṭabaḳa-i s̄aniyeden ve ‘Irāk meşāyihlerindendürler. Vera‘-ı ʔarīḳatde Bişr-i Ḥāfiye yakındur. İsmi Ḥasan bin ‘Alīdür. Ḥorāsān meşāyihinden daḥı dimişler: Şāḥib-i taşānīfdür.

Muḥammed ve Aḥmed Ebnā’-i Ebi’l-Verd Raḥimehuma’llāhu Te‘ālā

Ṭabaḳa-i s̄aniyeden ve ‘Irāk meşāyihlerindendürler. Vera‘-ı ʔarīḳatde Bişr-i Ḥāfiye yakındur. Ve Muḥammedüñ keyfiyyeti Ebu’l-Ḥasendür.

Ṭāḥir-i Maḳdisī Raḥmetu’llāhi ‘aleyh

Ṭabaḳa-i şāliseden, ḳudemā-i meşāyih-i Şām ve Zū’n-nūnı görmışdür.

Kendü naḳl ider ki: Zūn’n-nūn baña dimişdür ki: Ḥaḳ Te‘ālā zātında söz söylemek cehldür ki hīḳ kimesnenüñ zātu’llāhda sözi yokdur. Ve revā degüldür ki söyleye. Meger Allāhu Te‘ālā kendüyi peygamberine ve peygamberi kendüye söylemiş. Evvelā anuñ keyfiyyetin bilmek lāzım degüldür. Teslīm ve taşdıḳden ğayrı anda bir vecih yokdur. Ḥāzret-i şalla’llāhu ‘aleyhi ve sellem buyurur ki: Allāhu Te‘ālāya du‘ā ve şenāsındaki “*Lā ebluḡu midḥateke ve lā-uḥşī şenā’en ‘aleyke ente kemā eşneyte ‘alā nefsike*.”⁶⁸⁹ Ve Ḥaḳḳ Tebāreke ve Te‘ālā buyurur ki: “*velā yuḥṣūne bihi ‘ilmen*”⁶⁹⁰ Bundan bil ki: Oldur Rabb u aḥad ve bī-naẓīr. Ve işaret müşirden şirkdür. [122b] Ya’nī ki şirk-i ḥafī ki işaret idici gerek. Ve ol ise ikilige gelmez. Ḥaḳīḳatde var oldur. Ve mā‘adāsı bahāne ve kendü birlik ile ve mevcüddur. “*İllā külli şey’in mā hālā Allāhu batıl*.”⁶⁹¹ Ve Ṭāḥir dir ki: Eger ḥaḳḳ ārifüñ nūrın görseler yanarlar. Ve eger ‘ārif daḥı kendü nūrın görse yanar.

Ebū Yaḳūbu’s-Sūsī Raḥmetu’llāhi Te‘ālā

Şeyḫ Ebū ‘Abdu’llāh Ḥafīf naḳl ider ki: Ebū Yaḳūb ile sema‘da ḥāzır idi ki ḳavvāl bu beyti okudı:

لو استدت ميتا الى حجرها⁶⁹²
عاش ولم ينقل الى القبر

İbni Zīzī işitdigünde şafāsından ḥāl el virüp ellerin ardından yire ḳoyup ve sīnesin yukarı idüp gözlerin göge dikdi. Ve ol ḥalde eyitdi ki: Söyle benden vallāhi benden ğayrı

⁶⁸⁹Allahım! Öfkenden rızana, cezandan affına sığınırım. Senden yine sana sığınırım. Sana övgüyü saymakla bitiremem. Sen kendini nasıl övdüysen öylesin. (Müslim, salāt, 222).

⁶⁹⁰Onların bilgisi ise Rahmân’ı kuşatamaz. (Kur’an-ı Kerim, 20/110).

⁶⁹¹Allah’ın dışında olan her şey batıldır.

⁶⁹²Bir ölü, onun (kapısının) eşğine yaslansa dirilir ve artık kabre götürülmezdi.

kimesne işitmez. Nāgāh bu beyninüñ iki tamarlarından kan boşanup öyle ağıdı ki gūyā ifşād neşter urmuşdur. Ve böyle tıururdu. Tā ki bī-hūş oldu. Aşhābı kaldırup tamarlarına dülbend bağlayup tıutdılar.

Ebū Ya‘kūb Mezkūrī Raḥmetu’llāhi Te‘ālā

Bundan su‘āl itdiler ki “Tevekkül nedür?” Didi ki: “Terk.” Ve Sehl-i Tüsteriden su‘āl itdiler: “Kādir olduğun terk itmek.” Ve Hallāc didi: “Müsebbibi görmek.” Ve Feth-i Mūşilī didi ki: “Sebebdan melāl.” Ve Şakīk eyitdi ki: ‘Acz-i garkda dīdār.” Ve Şiblī eyitdi ki: Herkes dīdārda gönlün unutmak.” Raḥimehuma’llāhu Te‘ālā.

Ebū Ya‘kūb-ı Meydānī Raḥmetu’llāhi Te‘ālā

Nuşaybīn meşāyihindendir. Şiblī Mısrda müteveccih olup gitdigünde yolu Ebū Ya‘kūba uğrayup Şiblīye karşı çıkkı. Ya‘kūbuñ evvel-i irādeti idi. Henüz bu işe şürū‘ itmişdi. Ve bir semīn ādem idi. Şiblī elini bunuñ başı üzerine koyup eyitdi ki: “*Cebereke’llāh*” Ebū Ya‘kūb eyitdi: “Āmīn” Halk didiler: “Bu ne aşıl sözdür. Bunu şabīler dirler.” Andan sonra her ne istedi, buldı. Şiblī dir: Elūmi başına koyup “*Cebereke’llāh*” didigümde başında bir tüyi kalmadı, āmīn dimedüñ.

Ebū Ya‘kūb bin Zizī Raḥmetu’llāhi ‘aleyh

Kendü dimişdür ki: Her kim teklīf ile ‘ilm-i tevḥīd dir ise küfrdür. Şā[hib]⁶⁹³-i vera‘ ve şāhib-i taşavvuf kimesne idi.

Ebū Ya‘kūb Nehricūrī Kuddise sırruhu

Tabaka-i rābi‘ adandır. İsmi İshāk bin Muḥammed. ‘Ulemā-i meşāyihdendir. Nice sene Mekkede mücāvır olup anda fevt olmuşdur. Tāriḥ-i fevti şelāşin ve şelāşe-mi’ededür. Ve dimişdür ki: “*Ed-dunyā bahrun ve’l-āḥiretu sāhilun ve’l-merkebu’t-takvā ve’n-nāsu ‘alā seferin.*⁶⁹⁴ *Ve ‘anhu men aḥaze’t-tevhīd [123a] bi-t-taklīdi fe-hüve ‘ani’t-tariḥun ba’idun.*⁶⁹⁵

⁶⁹³ Metin tamir yapılmıştır.

⁶⁹⁴ Dünya bir denizdir, ahiret ise onun sahilidir. İnsanlar da o sahile doğru yolculuk halindedir. Bu denizden geçip ahiretin kıyısına varılamaz, ancak takva gemisine binmekle ulaşılır. Kim o gemiye binirse kurtuluşa erer, kim binmezse helak olur.

⁶⁹⁵ Kim tevhidi (Allah’ın birliğini) sadece taklitle kabul ederse marifet (hakikati bilme ve derin idrak) yolundan uzak düşer.

Ebū Ya‘kūbu’z-Zeyyāt Kuddise sırruhu

Kendü bir gün mürîdlerinden su‘âl itdi ki: “Hâtıruñuzda Qur‘ân var mı?” Didi: “Yok” Didi ki: *Ve gavṣāhu bi’llāh.*⁶⁹⁶ Bir mürîdüñ ki hâtırında Qur‘ân yokdur, bir turunca beñzer ki kokuşu olmaya. Pes ne ile tena‘‘um idersiz ve ne ile terennüm idersiz ve ne ile perverdigārıñuz ile rāzıñuz söylersiz?

Aḥmed bin Vehb Raḥmetu’llāhi ‘aleyh

Künyeti Ebū Ca‘fer ve Başradandır. Nice müddet Bağdādda Şüniziyye mescidinde tevekkül ile oturup ve dimişdür ki: Her kim kût talebi için kalkdı, faqr nāmı andan kalkdı. Vefâtı sene seb‘in ve mi’eteyndedir.

Ebū Ya‘kūb-ı Mezābilī Raḥmetu’llāhi Te‘ālā

Bağdādîdür. Ve akrân-ı Cüneyddür. Taşavvuf için su‘âl itdiler. Didi ki: *Hālun yedmaḥillu fihā me‘ālimu’l-insāniyyeti.*⁶⁹⁷

Ebū Ya‘kūb-ı Akṭa‘

Kaddesa’llāhu Te‘ālā sırrahu’l-‘azîz Mekke-i Mükerrermede olur idi. Ebū ‘Abdu’llāh Ḥafîf, Ebu’l-Ḥasen-i Müzeyyinden nakl ider ki: Ben Mekkede idüm. Şeyḥ Ebū Ya‘kūb ḥālet-i nev‘ide idi. Görmege vardum. Aşḥābları baña eyitdiler ki: Eger saña mültefit olur ise kendüye telkîn-i şehādet eyle. Ben daḥı henüz şabî idüm. Yanına varup yaşıdığı kenārına oturdum. Baña bakdı. Didüm: *Eyyuḥe’s-Şeyḥ! Neṣhedu en lā ilāhe illā’llāh.*⁶⁹⁸ Dedi: *İyyāye ya’nî bi-‘izzeti men lā-yezūku’l-mevt mā beḳā beynî ve beynehu illā bi-ḥicābi’l-‘izzeti.*⁶⁹⁹ Didi: Beni istersin ki bu şehādeti ideyüm. İmdi anuñ ‘izzeti için ki hergiz mevt zāyıkası görmiş degüldür. Ve görmez ki benümle anuñ arasında ancak ḥicāb-ı ‘izzet kalmışdur.

Ebū Ya‘kūb- ı Ḥarrāt-ı ‘Asḳalān

Raḥmetu’llāhi Te‘ālā meşāyiḥden ve bir ‘azîz kimesne idi.

⁶⁹⁶ Ve yardım (imdadı) Allah’tandır.

⁶⁹⁷ Öyle bir haldir ki orada insanlığa ait bütün işaretler (beşerî sıfatlar) yok olup gider.

⁶⁹⁸ Ey Şeyh! Biz şahitlik ederiz ki Allah’tan başka ilah yoktur.

⁶⁹⁹ Beni kast ediyor; hiç ölmeyecek olan o Zât’ın izzeti hakkı için söylüyorum ki benimle O’nun arasında izzet perdesinden başka hiçbir şey kalmamıştır.

Ebū Ya‘kūb-ı Kürtî

Rahmetu’llāhi Te‘ālā. Şeyhü’l-islām dir ki: Görmüşdüm, bir pîr-i rûşen ve şāhib-i vakt ve kerāmet idi. Şeyh Ebū Mu‘ammer nakl ider: Bir gün giçerdi. Bir cemā‘at oturmuşlardı. Kendülere eyitdi ki: *Tahsebum cemī‘an ve kulūbuhum şettā*.⁷⁰⁰

Hayr-ı Nessāc Kāddesa’llāhu Te‘ālā sırrahu

İsmi Muḥammed ve künyeti Ebu’l-Ḥasendür. Sāmireden olup Bağdādda tavaṭṭun itmişdür. Ṭabaḳa-i şāniyeden olup Seriyy-i Saḳāṭinüñ mürīdi ve Nūrī ve ‘Aṭānuñ üstādıdır. İbrāhīm-i Ḥavvāş ve Şiblī, bunuñ meclisinde tāyyib olmuşlardır. Yüz yigirmi yaşında hicretüñ işneyn ve ‘işrīn ve şelāşe-mi’esinde fevt itmişdür.

Ca‘fer-i Ḥuldī nakl ider ki: Nessācdan su‘āl itdüm ki “Şan‘atüñ bez tokumaḳ mıdır?” “Degüldür” didi. “Pes niçün Nessāc dirler?” didi. Cevāb virdi ki: “Ḥaḳ Te‘ālā ile ‘ahd itmişdüm ki hergiz raṭb yimem. Bir gün nefsum ğalebe idüp bir dāne yimiş [123b] oldum. Nāgāh gördüm ki bir şahış baña bakup eyitdi: Ey benden firār iden Ḥayr! Bunda neylersin? Meger bunuñ bir ‘abdi var imiş. Ḥayr adlu ve kaçup beni aña beñzedüp yapışdı. Halk daḫı gelüp beni gördüklerinde didiler: Belī, senüñ ‘abd-ı keder ki kaçmışdı ve ben bu ḥāle ḥayrān olup bildüm ki yine uğradum. Ve cürümü añladum. Pes ol şahş beni götürüp sāyir doḳumacı ‘abdallarınüñ yanına koyup eyitdi ki: Ey firār-ı bed-kār! Efendiñden daḫı kaçır mısın? Otur, evvelden işledigüñ işiñi işle. Ben daḫı Çulḥa dergāhına girüp bez doḳumağa başladum. Ammā öyle işlerdüm güyā ki nice sene bu şan‘ata müdāvemet itmiş gibi dört ay işledüm. Bir gice ḳalkup vuzū idüp mescide varup didüm: Yā Rabbī! Daḫı ol itdigümi itmem. Kaçan ki şabāḥ oldu. Ol ‘abdüñ müşābeheti benden zāil olup yine ḥaḳīḳī şūretime girüp ḥalāş oldum. Pes bu nāme sebeb ol ḥayātım oldu ki Ḥaḳ Sübhānehu ve Te‘ālā baña anuñla ‘uḳūbet itdi.

Ebu’l-Ḥasen-i Mālikī nakl ider ki: Haber-i Nessācuñ ḥal-i nez‘inde ḥāzır idüm. Aḫşam namāzı irişmişdi ki kendüye bir ğaşy ḥāşıl olup bīhūş oldu. Kaçan ki hūşa gelüp gözin açdı. Kapu tarafına nazar bırakup eyitdi: *Ḳıf ‘afāke’llāhu*. Ya‘nī bir sā‘at tevaḳḳuf eyleyüp baña mühlet vir ki sen nice me’mūr-ı Bārī-iseñ ben daḫı me’mūr-ı Bārīyem. Ve emrine muṭī‘ ol fermān ki sendedür. Fevt olmaz ve senüñ ḳabzuñdayım. Ammā namāz vakte baḡlu fermāndur. Ḳorḳarım fevt ola. Pes şu isteyüp ve vuzū alup maḡribi edā itdükden soñra gözin yumup teslim-

⁷⁰⁰ Sen onları toplu sanırsın halbuki kalpleri darmadağınaktır. (Kur’an-ı Kerim, 59/14).

i rûh itdi. *Raḥmetu'llāhi vāsi'aten*.⁷⁰¹ Pes kendüyi rü'yāda görüp ḥālın su'āl itdiler. Didi ki: *Lā-tes'elnī 'an ḥāzā velākin isteraḥtū men dūnyākumu'l-ḳāzire*.⁷⁰²

Maḥfūz bin Maḥmūd Ḳuddise sırruhu

Ṭabaḳa-i şāliseden ve ḳudemā-i meşāyiḥ-i Nişābūr olupdur. Tārīḥ-i fevti şelāşe ve şelāşe-mi'ede Ebū Hıfz ile bir yirde yaturlar.

Maḥfūz bin Muḥammed Ḳuddise sırruhu'l- 'azīz

Bağdādīdür. Sālikān-ı tārīḳ-i taşavvufuñ pīridür. Dimişdür ki: *Men ebşara meḥāsine nefsihi ubtuliye bi-mesāvi'n-nāsi ve men ebşara 'uyūbe nefsihi sellim min rü'yetihi mesāvi'n-nāsi*.⁷⁰³ Ve dahı *ekşeru'n-nāsi ḥayren eslemehum li'l-müslimīne şadren*.⁷⁰⁴

İbrāhīmü'l-Ḥavvāş Ḳaddesa'llāhu sırrahu

Ṭabaḳa-i şāniye ve yāḥūd şālisedendür. Künyeti Ebū İshāḳ. Tārīḳ-i tecrīd ve tevekkülde bigāne-i vaḳt idi. Ve dirler: Bağdādī imiş. Babası āmilden Cüneyd ve Nūrī akırānı olup anlardan evvel dūnyādan naḳl itmişdür. Tārīḥ-i vefātı aḥādī [124a] ve tis'in ve mi'eteyndedür. Ve mezār-ı pūr-envārı Ṭabrek ḳal'ası ḳurbundadır. Yürek ağrısı idi marāz-ı mevti ve fevt oldığı gün yitmiş def'a ḡusl itdi. Zīrā her ḥācet-i ḳazāya varduḳda bir ḡusl iderdi. Kış faşlında olup yitmiş bir def'ada ḡuslden şoñra raḥmet-i Bāriye gitdi.

Ve Hıdır 'aleyhi's-selām ile şoḥbet itmişdür. Şeyḥ Ebū Bekr-i Kettānī naḳl ider ki: İbrāhīm seferden gelüp didüm ki “Çölde ne şafāya vāşıl olduñ?” Dedi: Hıdır 'aleyhi's-selām ḥāzretlerin gördüm, Didi: Senüñle yoldaş olayım mı? Didim: Ḥayır. Didi: Niçün? Didigümde ḳorḳaram ülfet tutam.

Mimşād-ı Dīneverī dir ki: Bir gün mescidde nīm-Ḥ'āba girmişdüm. Baña didiler ki: İstersek Teñri dostlarından bir dost görsen tevbe ṭağı üzerine çık. Uyandum, 'azīm ḳar dahı yağmışdı. Varup ṭağa çıkıdum. Gördüm İbrāhīm murabba' oturmuş ve bir sofra miḳdārı yir eṭrāfında ḳar yok. Yeşil çemen ve üzerinde yağan ḳar ḡarḳ olmuş. Didüm: Bu mertebeyi ḳandan bulduñ? Didi: Fuḳarā ḥidmetinden.

⁷⁰¹ Allah'ın rahmeti geniştir.

⁷⁰² Beni bunun hakkında sorma fakat ben, sizin o pis (değersiz) dünyanızdan kurtulmakla huzur buldum.

⁷⁰³ Kim kendi iyiliklerini görürse (kendi faziletleriyle övünürse) insanların kötülükleriyle meşgul olur. Ama kim kendi kusurlarını görürse insanları kötülemekten, ayıplamaktan uzak kalır.

⁷⁰⁴ İnsanların en hayırlısı, Müslümanlara karşı gönlü en selim (zararsız/emin) olan kişidir.

İbrāhīm bin ‘İsā Raḥmetu’llāhi Te‘ālā

Meşāyih-i Bağdāddur. Cüneyd ile şöḥbet itmişdür. Şeyḥ Ebū Abdu’llāh dir ki: Kendüye didüm baña vaşiyyet eyle. Didi ki: Bir iş itme ki soñra peşimān olasin. Tārīḥ-i fevti tis‘a ve sittin ve şelāşe-mi’edür.

Ebū Muḥammed-i Cerīrī Qaddesa’llāhu Te‘ālā sırrahu

Tabāka-i şāliseden ve ismi Aḥmed bin Muḥammed el-Ḥüseynīdür. Cüneydün aşḥāblarındandır. Kendüden soñra yerine bunu naşib itmişdür. Hebīr senesi Qaramıta cenginde şusuzlıktan merḥūm olmuşdur. Tārīḥ-i fevti erba‘ ‘aşer ve şelāşe-mi’edür. Bir dervīş dir ki: Ol sene ben dahı bile idüm. Qaramıta ilinden kaçmışdım. Kaçan ki gitdiler. Ben dönüp ol ḥastalara geldüm ki şu vireyim ve aḥvāllerine nazar ideyim. Ḥasta arasında Cerīriyi gördüm. Düşmiş ve ‘ömri yüz seneye varmışdı. Didüm: Ey Şeyḥ! Niçün du‘ā itmezsin ki Ḥaḳ Te‘ālā Ḥazretleri bu belāyı keşf eyleye. Cevāb virdi ki: Ey birāder! Bu du‘ā vaḳti degüldür. Rızā vaḳtidür. Bunda teslīm lāzımdur. Du‘ā nüzül-ı belādan evvel gerekdür. Belā geldikten soñra rızā ve teslīmden ğayre çāre yokdur, diyü merḥūm oldu. Raḥmetu’llāhi Te‘ālā ‘aleyh.

Ebu’l-‘Abbās bin ‘Aṭṭār Raḥmetu’llāhi Te‘ālā

Tabāka-i şāliseden. İsmi Aḥmed bin Muḥammed bin Sehl bin ‘Aṭādur. Bağdād şūfīlerinün tarīḳlerinde [124b] olup Qur’ānı tefsīr itmişdür. Ve kendü Ḥallāc sebebi ḳatl olmuşdur. Tārīḥ-i tis‘a ve şelāşe-mi’ede Kāhir-bi’llāhuñ ḥilāfetinde idi ki ol vezīr ki Ḥallācı ḳatl itdi. Buña didiler ki: Ne dirsın Ḥallāc ḥaḳḳında? Ebu’l-‘Abbās eyitdi ki: Senün ol deñlü kesbün var ki buña ne hemān ḥaḳḳıñ aḳçelerin girü vir. Vezīr eyitdi: Baña ta‘rīz ve kināye idersin. Emr itdi: Dışlerin bir bir çeküp başına ḳaḳarlardı. Tā ki müteveffā oldu. Raḥmetu’llāhi Te‘ālā ‘aleyh.

Ebū Şāliḥi’l-Müzeyyin Raḥmetu’llāhi Te‘ālā

‘Aşrınıñ kibārından idi. Sehl bin ‘Abdu’llāh naḳl ider ki: Benüm ārzüm var idi ki Ebū Şāliḥ ile şöḥbet ideyim. İttifāḳā Ḥarem-i Ka’bede görüp kendüye şöḥbet içün temennā itdüm. Cevāb virdi ki: Ey Sehl! Eger yarın Şāliḥi ölmüş göresin kimün ile şöḥbet idersin? Didüm ki: Bilmem. Hemān-dem gözümden ğāyib olup ğayrı görmedüm.

Ebu’l-‘Abbās-ı Arzī Raḥmetu’llāhi ‘aleyh

Zāhid u ‘ābid ve ‘aşrınıñ kibārından imiş. Raḥmetu’llāhi ‘aleyh.

Ebu'l-‘Abbās Dīneverī Raḥmetu’llāh

Ṭabaḳa-i ḥāmisden ve ismi Aḥmed bin Muḥammeddür. Ṭarīḳat ve istikāmet şāḥibi olup Nişābūrda eglenüp ma‘rifet bābında ḥalka va‘z u naşīḥat idüp andan Tirmize gelmiştir. Ve anda merḥūm oldu. Erba‘in ve şelāşe-mi’ede kendüye didiler ki: Allāhı nice bildün? Bilmekte daḥı ‘aczüm yokdur. Takşīr itmeyim vardur, didi. Raḥmetu’llāhi ‘aleyh.

Ebu'l-‘Abbās Aḥmed bin Yahyā eş-Şirāzī

Şeyḫ ‘Abdu’llāh-ı Ḥafīfün üstādıdır. Dir ki: Ben Aḥmed bin Yahyā gibi vecdde müteḥakkık kimesne görmedüm. Cāziyesi bir mertebe idi ki şahraya varup arslanlar ile oynaşurdu. Raḥmetu’llāhi ‘aleyh.

Ebu'l-‘Abbās Bāverdī Raḥmetu’llāh

Büyük kimesne idi. Ve Şiblī Ḥazretlerin Nişābūrda görmışdür.

Ebu'l-‘Abbās-ı Berde’ī Raḥmetu’llāh

İsmi Aḥmed bin Muḥammeddür. Ve pederi babası Hārūnu’l-Berde’ī’ş-Şūfī naql ider ki: Kendülerden bir Şeyḫün ki dīdārı saña münfa‘it itmeye, sözinden hiç münfe‘it görmezsin. Zīrā icāzeye lāzımdır.

‘Abdu’l-Vāḥid bin ‘Alīyyi’s-Seyyārī Raḥmetu’llāhi ‘aleyh

Ebu’l-‘Abbāsuñ Hemşire-zādesi ve şākirdidür. Kendü serāyın Mervde şūfīlere vakf itmişdür. Sebebi budur ki: Bir gün şūfīleri da‘vet idüp semā‘ iderler iken aralarında biri hevāya çıkup nā-bedīd oldu. Ve daḥı görünmedi. Bu kerāmeti gördi. Serāyını fuḳarāya vakf itdi. Ve kendüler sene ḥamse ve şelāşe-mi’ede vāşıl-ı cenāb-ı rabbu’l-‘iyād [125a] oldu. Raḥmetu’llāhi ‘aleyh.

Ebu’l-‘Abbās-ı Sühreverdī Raḥmetu’llāhi Te‘ālā

İsmi Aḥmeddür. Mekke-i Mükerrremde sākin olurdı. Raḥmetu’llāhi ‘aleyh.

Ebu’l-‘Abbās-ı Nihāvendī Raḥmetu’llāhi ‘aleyh

Ṭabaḳa-i sādisedendür. İsmi Aḥmed bin Muḥammed bin Faḍl. Ḥuldī şākirdidür ki Cümle ‘ālim ol ārzūdadır ki Ḥaḳ Te‘ālā bir sā‘at anlar ile ola. Ve ben ise ol ārzūdayım ki Ḥaḳ Te‘ālā bir sā‘at beni baña vire. Tā ki kendümi fikr ideyim neyim ve ḳandeyim?

Tersāyīnūñ biri işitmiş ki Müslimānlar arasında şāhib-i ferāsetler vardurur. Bu Nihāvendī Hāzretlerinūñ hānkāhına geldi. Şeyh görüp nesne dimeyüp ol tersā dört ay anlar ile abdest alup namāz kılup dört aydan soñra gitmek istedükde Şeyh eyitdi ki: Tuz, etmek yedüñ. İnşāf degüldür ki bīgāne geldüñ ve böyle bīgāne gidesin. Tersā fi'l-hāl İslāma gelüp ve ol makāmda kaldı tā ki Şeyh merhūm olduğda bunu yerine geçürdiler. Raḥmetu'llāhi 'aleyh.

Ebu'l- 'Abbās-ı Nesā'ī Raḥmetu'llāhi 'aleyh

İsmi Aḥmed bin Zekerıyyādur. Nişābürdandur. Mışırda olurdı. Raḥmetu'llāhi 'aleyh.

Ebu'l- 'Abbās-ı Süreyc Raḥmetu'llāhi 'aleyh

İsmi Aḥmed bin 'İmrān bin Süreycdür. Ḥamse ve şelāşe-mi'ede merhūm olmışdur. Kibār-ı vaktinden oldığı muḥarrerdür. Raḥmetu'llāhi Te'ālā 'aleyh.

Ebu'l- 'Abbās bin Ḥamza bin Muḥammed

Ḳaddesa'llāhu Te'ālā sırrahu'l- 'azīz. Muḳaddemāt-ı meşāyiḥ-ı Herāt ve vera'da kāmīl ve müstecābü'd-da' ve ve süḥā kimesne olup Aḥmed Ḥanbel ile refīḳ olup İbrāhīm Setenbe ile şoḥbet itmişdür. Tāriḥ-i rıḥletleri aḥadī ve erba'in ve mi'eteyndedür. Raḥmetu'llāhi Te'ālā 'aleyh.

'Abdu'l-Melik-i İskāf

Raḥmetu'llāhi Te'ālā. Yüz yigirmi yaş 'ömr gördi. Kendüden çok keşf u kerāmet zāhir olmuşdur. Raḥmetu'llāhi Te'ālā 'aleyh.

Fāris bin 'İsā Bağdādī Raḥmetu'llāhi 'aleyh

Künyeti Ebu'l-Ḳāsim ve Manşūruñ ḥülefālarındandur. Ḥorāsāndan Semerḳanda varup ḥamse ve şelāşin ve şelāşe-mi'ede merhūm olmışdur.

Aḥmed bin Ḥüseyn bin Manşūru'l-Ḥallāc

Şeyḥü'l-islām Ebū 'Abdu'llāh-ı Bākūden naḳl ider ki: Aḥmed bin Ḥallāc didi ki: Pederüm ber-dār olan günün gicesi kendüden naşīḥat istedüm. Didi ki: Nefsiñi bir şuḡle bırak tā evvel seni şuḡle bırakmaya ve ol vaḳitle 'ālem ḥidmetine sa'y iderler. Sen bir nesneye sa'y ile ki zerresi 'amel-i şaḳaleyn [125b] den eyü ola. Didüm: Nedür ol? Didi: Ma'rifetdür.

Ebū Manşūr-ı Kāvkülāh Raḥmetu'llāhi Te'ālā

Şeyhü'l-İslām dir ki: Sıraşda bu Şeyh melāmeti idi. Kendü neufsine dā'im 'azā' ve cefā üzre olup bir an huzūr u rāḥat virmezdi. Raḥmetu'llāhi 'aleyh.

Ebū 'Amr-ı Dımaşķı Raḥmetu'llāhi 'aleyh

Tabaķa-i şāliseden olup ve meşāyiḥ-i Şāmdan olup 'Abdu'llāh-i Cellā ile şoḥbet itmişdür. Vefātı 'ısrīn ve şelāşe-mi'ededür. Kendü dimişdür ki: Peyğamberlere izhār-ı āyāt ve mu'cizāt nice farz ise evliyā'u'llāh daḥı kerāmātı şaklu dutmaķ öyle farzdur. Tā ḥalk fitneye düşmeyeler. Raḥmetu'llāhi 'aleyh.

Muḥammed bin Hāmidi't-Tirmīzī Raḥmetu'llāhi 'aleyh

Tabaķa-i şāniyeden olup ve künyeti Ebū Bekr ve meşāyiḥ-ı Ḥorāsāndandır. Kendü dimişdür ki: Senüñ sermāyeñ ḳalbüñdür. Kaçan ki meşğul idesin gönliñi her zann u gümāna ki ḥatıruñda gelür zāyi' idesin.

'Abdu'llāh bin Muḥammedu'l-Ḥarrāz Raḥmetu'llāhi Te'ālā

Tabaķa-i şāliseden ve künyeti Ebū Muḥammed ve Rey meşāyiḥindendir. Nice müddet mücāvir-i Mekke olup 'ısrīn ve şelāşe-mi'e tāriḥinde fevt olup kendü dimişdür ki: “*El-cū'ı ṭa'ām ez-zāhidin.*” Ya'nī “Açlık zāhidler ta'āmıdır.” “*Ve'z-zākiri ṭ-ṭa'āmu'l-ārifin.*” “Allāh Sübhānehu ve Te'ālā ḥazretlerin zikr itmek 'āriflerüñ ṭa'āmıdır.

Bennān bin Muḥammedu'l-Ḥammāl Ḳaddesa'llāhu Te'ālā sırrahu'l-'azīz

Tabaķa-i şāliseden ve vāsıṭıyyıdır. Lākin Mışırda olurdı. Anda fevt olmuşdur. Sitte 'aşer ve şelāşe-mi'ede fevt olup Şeyhü'l-İslām buyurur ki: Bu ḥammāl degüldür, imāmdur. Lākin kendüye bir cürm ile ḥākim arslanlar önine bırağup min ba'd arslanlar yanına gelüp ḳoḳlayup yimeyüp yalar idi.

İşḥāķ ibni İbrāhīm el-Ḥammāl Ḳuddise sırruhu'l-'azīz

Meşāyiḥ-ı kibārdan olup kerāmāt şāḥibi idi. Ve Lübnān ṭağında maķām itmiş idi. Bu ṭāyifeden biri dir ki: Lübnān ṭağında nāgāḥ şınaştım⁷⁰⁵ beni görüp “Allāhu ekber! Yolu bitürmişsin gibi” Didim: Belī. Didi: Otuz senedür ki hıç ādemi görmemişem. Ve 'aşāsın baña virüp didi: Yürü bu 'aşā saña yol gösterür. Bir sâ'at gitdüm. Kendümi Anṭākiyyede buldum.

⁷⁰⁵ Karşılıklı görüşmek anlamına gelmektedir.

‘Aşâyı bırağdum vuzû ideyim diyü. ‘Aşâ gâyb oldı. Anṭâkiyye ḥalkına naḳl itdüm. Didiler: Ol İshâkdur. Anı az kimesne görür. Te’essüf çekdüm.

Bennân bin ‘Abdu’llâh Ḳaddesa’llâhu sırrahu

Künyeti Ebu’l-Ḥasen ve meşâyiḥ-ı Mışrdan olup kendü dimişdür ki: Her şūfinūn ki gönli rızḳ ḡamına baḡlu ola, aña kesb emr itmek [126a] gerek.

Şeybân bin ‘Alî Ḳaddesa’llâhu Te’âlâ sırrahu’l-‘azîz

Mışruñ meşâyiḥ-ı müteḳaddimlerindenür. Ve müstecâbü’-d-da‘ve olup ve meşâyiḥden eḥibbâsı çok idi. Mürîdlerinūn biri gelüp kendüden tecrîd ile ḥacca gitmege ruḥşat istedi. Didi: Evvel ḳalbiñi mücerred eyle sehv ü ḡafletden ve nefsiñi hevâdan ve lisânıñı laḡvdan. Bu def‘a tecrîd ḥâşıl olur istersen dünyâ şaḳla istersen şaḳlama.

Ebu’l-Ḥasen bin Muḥammed el-Müzeyyin Ḳaddesa’llâhu Te’âlâ sırrahu

Ṭabaḳa-i şâlişeden ve ismi ‘Alî bin Muḥammeddür. Ehl-i Bağdâd ve Cüneyd ve Süheyl ile şoḡbet itmişdür. Ve Mekke-i Mükerrede müteveffâ olmuşdur şemân ve ‘ısrîn ve şelâse-mi’ede.

Şeyḥü’l-islâm Ebu’l-Ḥasen-i Müzeyyin ikidür. Ve ikisi dahı Bağdâdîdür. Kebîri Bağdâdda medfûndur. Ve şaḡiri Ka’bede. Müzeyyin-i Şaḡir dir ki Ḥaḳ Te’âlâ Ḥazretlerine ṭarîḳ, kevâkib ‘adedünce varurın dimişdür.

Bir gün Müzeyyin-i Şaḡir bir arslana râst gelüp “*Şümme emâtehu fe-aḳberekü.*⁷⁰⁶” diyüp arslan ol sâ‘at teslîm-i rûḥ itdi. Ḳaçan ki ṭaḡa çıḳdı. “*Şümme izâ şâ’e enşerah*⁷⁰⁷” Arslan dirilüp ḳalkdı.

Ebu’l-Ḥasenü’ş-Şâyiḡu’d-Dîneverî Raḥmetu’llâhi Te’âlâ

Ṭabaḳa-i şâlişedendür. İsmi ‘Alî bin Muḥammed bin Sehdür. Ve meşâyiḥ-ı kibârdandır. Sene şelâşin ve şelâse-mi’ede Dîneverde merḥûm olmuşdur. Raḥmetu’llâhi Te’âlâ.

⁷⁰⁶ Sonra onu öldürdü ve kabre koydu. (Kur’an-ı Kerim, 80/21).

⁷⁰⁷ Sonra (Allah) dilediğinde (o şey) açılır / genişler / ferahlar.

Ebu'l-Haseni's-Şabîhî Raḥmetu'llāhi Te'ālā

Ṭabaḳa-i şāliseden ve ismi Ḥasen bin 'Abdu'llāh bin Bekrdür. Ve ehl-i Başra idi. Ve anda bir zîr-i zemîn var idi. Otuz yıl andan çıkmadı. Hemân 'ibâdet idüp min-ba'd ṭa'âm yimezdi. Böyle iken Başra halkı bunu şehrden çıkarup Sūsaya varup anda vefât itdi.

Kendü dimişdür ki: *"El-ğarîbu hüve'l-ba'îdu 'an vaṭanihi ve hüve mukîmun fîhi."*⁷⁰⁸

Ebu'l-Hasen-i Suyûtî Raḥmetu'llāhi 'aleyh

Kibârdan olup çok kerâmet-i 'âliyesi vardur.

Ebu'l-Hasen bin Şa're Raḥmetu'llāhi 'aleyh

İsmi 'Amru bin 'Osmân bin el-Ḥakîm bin Şa'redür. Meşâyiḥ-ı Mışrdan olup dirler ki kabrinden Qur'an şadâsı gelüp ziyâretine varanlar işidürler. Raḥmetu'llāhi Te'ālā 'aleyh. Ve *Nûr-ı kabrihi bi-hidâyeti'l-Qur'an.*⁷⁰⁹

İbrâhîm Dāvûdu'l-Kaşşâr er-Raḳkî Raḥmetu'llāhi 'aleyh

Ṭabaḳa-i şālisedendür. Künyeti Ebû İshâḳ ve meşâyiḥ-i Şâmdan Cüneyd aḳrânıdır. Kendü dimişdür ki: Dünyâda iki nesneyi pesend iderim. Şoḥbet-i fakrî ve Ḥaḳ Te'ālā dostları içün ḥidmeti diyü buyurmışdur. Raḥmetu'llāhi 'aleyh.

[126b] Ebû Ḥâmidu'z-Zencî'l-Esved Ḳuddise sırruhu

Otuz sene Ḥarem-i Ka'bede beyte karşı oturup ṭahâretten gayrî ṭaşra çıkmadı. Ve bir ferd anuñ bir şeyi yidigün ve içdigün daḥı görmedi. Vecde geldükde beşeresi beyâz olurdu. Raḥmetu'llāhi 'aleyh.

Ebû Ca'fer-i Ḥaffâz Ḳaddesa'llāhu sırrahu

Aşḥâb-ı Cüneyddür. Bir gün Bağdâdda tâzelik eyyâmlarında gezer iken Ebû Ca'fer-i Ḥaffâz bir vîrânede otururdu. Yanına varup hacâletle kendüye didüm: Yâ Şeyḥ! Bir söz söyle tâ ki girü döneyim. Didi: Ne söyliyim? Didüm: Ḥâliḳa yol nicedür? Didi: Saña beşâret ki ol seni istemeye idi, sen anı istemez idüñ. Ve yolın su'âl itmez idüñ, didi. Raḥmetu'llāhi 'aleyh.

⁷⁰⁸ Garip, vatanında ikamet ediyor olsa da ondan uzak olan kimsedir.

⁷⁰⁹ Kabrinin nuru, Kur'an'ın hidayeti ile (sayesindedir).

Ebū Ca‘fer-i Sūmānī

Ḳuddise sırruhu'l-‘azīz buyurur ki: *Şadīḳuke men ḥazzereke z-zünūbe ve refīḳuke men başşareke'l-‘uyūbe ve eḥūke men sāyereke ilā ‘allāmu'l-guyūb.*⁷¹⁰

Ebū Ca‘fer bin Ḥamdān bin ‘Alī bin Sinān Ḳuddise sırruhu

Ṭabaḳa-i şāliseden olup Nīşābūrda bundan ulu meşā[yih]⁷¹¹ yok idi. Zamānında zühd u vera‘da yegāne olup aḥadī ‘aşer ve şelāşe-mi’ede vefāt itmişdür. Raḥmetu’llāhi ‘aleyh.

Ebū Ca‘fer-i Ferḡānī Raḥmetu’llāhi ‘aleyh

İsmi Muḥammed bin ‘Abdu’llāh ve Bağdāddandır. Kendü dimişdür ki: *Et-tevekkül bi’l-lisān yūrişu’d-da‘vā ve tevekkül bi’l-ḳalbi yūrişu’l-ma‘nī.*⁷¹² Mekāşif bir ‘azīzdür. Kibār-ı evliyā’u’llāhdandır. Raḥmetu’llāhi ‘aleyh.

Ca‘fer-i Sāmānī Ḳaddesa’llāhu Te‘ālā sırrahu

Kendü naḳl ider ki bir sefere gider iken yolum Lübnān ṭaḡına uğradı. Anda bir alay-ı abdāllar cemā‘atin gördüm. Yanlarında bir cüvān ḥidmetlerin idüp geçerler. Bir miḳdār gök ot devşürüp bunlar içün bişürüp yirlerdi. Üç gün anda ḳaldum. Dördünci günü baña eyitdiler ki: Bizüm ma‘işetimizi gördüñ. Var git sen bizüm ile geçinemezsin. Baña du‘ā itdiler. Bırakup gitdüm. Birḳaç eyyāmdan soñra Bağdāda geldüm. Ol cüvān bāzārda dellāllik ider. Didüm: ‘Acabā ol mıdur? diyü baḳdıḡumdan su‘āl itdüm ki: Bunda ne işlersin? Ve nice düşdüñ? didüm. Cevāb virdi ki: Bir gün balıḳ bişürdüm. Ve ḳısmet maḥalinde eyüsin kendü öñüme ḳodıḡumdan bunda düşdüm, didi.

Ebū Ca‘fer-i Ḥaddād Raḥmetu’llāhi ‘aleyh

Ebū Ca‘fer-i Ḥaddād ikidür. Biri Bağdādī ve biri Mışrīdür. Ebū Ca‘fer Şaḡīr Mışrī [127a] budur. Demirci idi. Fāzıl u şāḥīb-i vera‘ idi.

Ebū Ca‘fer-i Mu‘āz-ı Mışrī Raḥmetu’llāhi Te‘ālā

Ebu’l-Ḥasen-i Sīrvānī üstādıdır. Şāḥīb-i taşavvuf ve vecd u ḥālāt şāḥībıdır.

⁷¹⁰Gerçek dostun, seni günahlardan sakındırandır. Yoldaşın, sana kusurlarını gösterendir. Kardeşin ise seninle beraber gaybı bilen Allah’a doğru yürüyendir.

⁷¹¹“Meşā” yazılmış. Metin tamiri yapılarak “meşāyih” olarak düzeltilmiştir.

⁷¹² Tevekkül yalnızca dil ile olursa kuru iddiaya dönüşür, kalp ile olursa hakikate ulaştırır.

Ebū ‘Abdu’llāhu’l-Berkī Kıddise sırruhu

Tabaka-i şāliseden ismi Muḥammed bin Sa‘ddür. Meşāyih-i Nişābürdandır. ‘İlm-i zāhir ve bātında ve daḳāyık-ı ‘ulūmda söz şāhibi idi. ‘İşrīn ve şelāşe-mi’ede vefāt itmişdür. Raḥmetu’llāhi Te‘ālā.

Ebu’l-Hüseynü’ d-Derrāc Kıddise sırruhu

Tabaka-i şāliseden İbrāhīm-i Havvāş ḥādimi ve Bağdādīdür. ‘İşrīn ve şelāşe-mi’ede semā içre fevt itmişdür.

Ebu’l-Hüseyn-i Selāmī Kıddise sırruhu

Ebu’l-Hüseyn Derrācuñ birāderidür. Ve andan fāzıl u zāhid-rek idi. Bu tarīka sülūk ideli hergiz ḥātır-ı fāsīd baña vāḳı‘ olmadı.

Ebū Bükeyrū’ d-Dürrāc Raḥmetu’llāhi ‘aleyh

Ebu’l-Hüseyn-i Dürrācuñ birāderidür. Ve andan zāhiddür.

Ebu’l-Hüseyn-i Hāşimī Kıddise sırruhu

Zāhid u ābid ve müttakī kimesnedür. Raḥmetu’llāhi ‘aleyh.

Ebu’l-Hüseyn-i Mālīkī Raḥmetu’llāh

İsmi Aḥmed bin Sa‘īdu’l-Mālīkī Cüneyd ve Nūrī ile şöḥbet idüp Bağdādīdür. Tarsūsda vefāt itmişdür.

Ebū Bekru’l-Vāsītī Kıddesa’llāhu sırrahu’l-‘azīz

İsmi Muḥammed bin Mūsādur. ‘Ālim idi. ‘Ulūm-ı zāhir ve bātında kāmīl olup ‘İşrīn ve şelāşe-mi’ede fevt itmişdür. Ve üstādı Cüneyddür. Kendüye bir nāme yazup göndermişdür ki: *“Bi’smi’llāhi’r-raḥmāni’r-raḥīm. ‘Aleyk yā Ebā Bekr Raḥmetu’llāhi ve berakātuhi ‘āfānā’llāhu ve iyyāke bi’l-kerāmeti.”*⁷¹³ Ve daḳı yazmış ki: ‘Ulemā vü ḥukemā, Allāh Te‘ālā tarafından ḥalka raḥmetdür, sözüñde öyle ol ki ḥalka raḥmet olasın. Ve kendüñe belā ve kendü ḥālūñden taşra çıkup anlaruñ ḥālīne girüp ve anlaruñ tākāt ve ḥallerine göre söz söyleyesin, didi.

⁷¹³ Ey Ebū Bekir! Allah’ın rahmeti ve bereketi üzerine olsun. Allah bizi de seni de lütuf ve ikramıyla afiyet içinde kılsın.

Ebū Bekr-i Zekḳāk-ı Kebīr Ḳuddise sırruhu'l-‘azīz

Ṭabaḳa-i şāliseden ve ismi Aḥmed bin Naşrdur. Ve ehl-i Mışrdandır. Fevt olduğunda Ebū Bekr-i Kettānī didi ki: *İnkāṭa‘a ḥüccetü’l-fuḳarā’i fī duḥūlihimi’l-Mışr.*⁷¹⁴ Ve kendü dimişdür ki: “*Semeni-i hāze‘ṭ-ṭarīkūn rūḥu’l-insān.*”⁷¹⁵

Ebū Bekr-i Zekḳāk-ı Şağīr Raḥmetu’llāhi ‘aleyh

Bu Bağdādīdür. Ḥadīş yazardı. Ḥaḳīkatden çok nesne yazmışdur. Ve yek-çeşm idi. Su‘āl itdiler: Gözüñüze ne vāḳı‘ oldı. Didiler: Gözüñüze ne vāḳı‘ oldı. Didi ki: Bir zamān şahrāya çıḳup tevekkele ḳadem başdım ki ehl-i menāzil elinden nesne yimeyem. Birkaç gün geçüp açlıḳdan gözüñüñ biri yudum üzre aḳdı.

[127b] Ebū Bekr-i ‘Aṭā-i Cuḥfī Raḥmetu’llāhi Te‘ālā

Şāḥib-i kerāmet ve şāḥib-i vera‘ kimesne olup vecd u ḥālāt şāḥibi idi. Raḥmetu’llāhi Te‘ālā ‘aleyh.

Ebū Bekr-i Şıḳāk Ḳaddesa’llāhu sırrahu'l-‘azīz

İsmi Muḥammed bin ‘Abdu’llāhdur. Kendü dir ki: Şahrāya giderdüm. Üzerime on miḳḳārı çübān kelpeleri hücum itdiler. Yakın geldüklerinde oturup mürāḳabeye vardım. Hemān aralarından bir aḳ köpek dönüp sayirlerine ḥamle idüp benüm üzerimden ḳovdı ve benden ayrılmadı. Tā ol köpekler biraḳup gitdiler. Ba‘dehu yine baḳdım, kendüyi daḥı görmedüm.

Ebū Bekr-i Yezdāniyār Mevī Ḳuddise sırruhu

Ṭabaḳa-i rābi‘adandır. İsmi Ḥüseyn bin ‘Alī bin Yezdāniyārdur. Taşavvufda ṭarīḳi var ki aña maḥşūşdur. Ba‘zı meşāyiḥ bunu inkār iderler.

Şeyḥü’l-islām naḳl ider ki: Ebū Bekr rü’yāda Allāhu Te‘ālā Ḥazretlerin görüp dir ki: Yā Rabbī! Ḥācetüm var. Cenāb-ı Kibriyā buyurur ki: “Ne ḥācet istersin ki seni şūfiler elinden ḳurtardım” diyü buyurur.

Ebū Bekr bin ‘İsā el-Muṭavva‘ī Ḳuddise sırruhu

Ebherdendür. Ḥamse ve şelāşe-mi’ede fevt olmışdur.

⁷¹⁴Fakirlerin Mısır’a varmaya özürleri kalmadı.

⁷¹⁵Bu tarikin kıymeti insanın ruhudur.

Ebū Bekr bin Tāhiri'l-Ebheri Raḥmetu'llāhi Te'ālā

Tabaḳa-i rābi'adan ve ismi 'Abdu'llāh bin Tāhir bin el- Hārişü't-Ta'idür. Şelāşin ve şelāşe-mi'ede vefāt idüp kibār-ı meşāyiḥden olup 'ālim ve müteverri' idi.

Ebū Bekr bin Ebī es-Sa'dān Raḥmetu'llāhi Te'ālā

Tabaḳa-i rābi'dan ve ismi Aḥmed bin Muḥammed Ebī Sa'dāndur. Şeyḥ Ebu'l-'Abbās Ferḡānī Raḥmetu'llāhi 'aleyh dimişdür ki: Bu zamānda iki ādemden ḡayrı bu ṭayifede kimesne ḳalmamışdur. Ebū 'Alī-i Rūdbārī Mısrda ve Ebū Bekr bin Ebī Sa'dān 'Irāḳda. Raḥimehumu'llāh.

Ebū Bekr-i 'Aṭūfi Ḳuddise sırruhu

İsmi Muḥammed bin 'Alī el-Hüseyn bin Vehbi'l-'Aṭūfidür. Remlede ḡamse ve rābi'in ve şelāşe-mi'e tāriḥinde müteveffā olmışdur. Raḥmetu'llāhi 'aleyh.

Ebū Bekr-i Sekkāḳ Ḳuddise sırruhu

Dimişdür ki: Müştāḳa ḥin-i mevt şaḡlara şeker şerbetden lezizdür.

Ebū Bekr-i Saḳḳā Ḳuddise sırruhu

Mekkeye giderdüm. Gemimüz 'azīm fırtınaya uğradı. Ve ḡalḳ du'ā itmege başladılar. Gemi içre bir derviş kilime şarılı ve bir kenārda otururdu. "Niçün du'ā itmezsın?" didüklerinde gözlerin göge dutup ve yine başın kilime çekdi. Fi'l-ḡāl rūzigār ve şiddet tenezzül itmege başladı. Ve mevc daḡı sākin oldı. Raḥmetu'llāhi 'aleyhim.

Ebū Bekru'l-Mısrī Ḳuddise sırruhu

İsmi Muḥammed [128a] bin İbrāhīmdür. Tāriḥ-i vefātı ḡamse ve erba'in ve şelāşe-mi'edür. Ve Zeḳḳāḳ-ı Kebirüñ şākirdi olup Cüneyd ve Nūrī ile hem-şoḡbet olmışdur.

Ebū Bekru'd-Duḳḳī Ḳuddise sırruhu

Tabaḳa-i ḡāmisden ve ismi Muḥammed bin Dāvūd ed-Dımaşḳidür. Ehl-i Dīneveridendür. Ve yüz yigirmi yaşına girmişdür. Ve Zeḳḳāḳ-ı Kebirüñ şākirdidür. Cüneyd ve İbn-i Cellā ile şoḡbet itmiş. Mücerred-i cihān ve kibār-ı meşāyiḥdandur. Tis'a ve ḡamsin ve şelāşe-mi'ede fevt olmışdur. Keşf u kerāmet şāḡibidür.

Ebū Bekr-i Tamistānī Kuddise sırruhu'l-‘azīz

Ṭabaḳa-i ḥāmisden olup ve aṣlı Fārisdendür. Kibār-ı meṣāyihden ve āyāt u kerāmāt şāḥibi olup sekr u muḥabbet kendüye ġālib idi. Nişābüra varup anda merḥūm oldu erba‘in ve şelāşe-mi’ede. Raḥmetu’llāhi Te‘ālā ‘aleyh.

Ebu Bekr-i Ferrā Kuddise sırruhu

Ṭabaḳa-i ḥāmisden, Muḥammed bin Aḥmed bin Ḥamdūne'l-Ferrādur. Ecille-i meṣāyih-i Nişābürdandur. Şeyḥ ‘Amū demiş ki: Eger ben Ebū Bekr-i Ferrāyı görmesem idi şūfī olmaz idim. Tāriḥ-i fevti seb‘in ve şelāşe-mi’ededür.

Ebū Bekri’ş-Şibhī Kuddise sırruhu

Ṭabaḳa-i ḥāmisden ve ismi Muḥammed bin Ca‘ferü’ş-Şibhīdür. Meṣāyih-i Nişābürdan olup sittin ve şelāşe-mi’ededür. Raḥmetu’llāh.

Ebū Bekrū’t-Ṭarsūsī

Kaddesa’llāhu sırrahu'l-‘azīz. Ṭabaḳa-i ḥāmisden olup Mekke de çok mücāveret idüp kendüye ṭāvusu'l-ḥameyn dirlerdi. Erba‘ ve seb‘in ve şelāşe-mi’ede merḥūm olup vāşıl-ı raḥmet-i Raḥmān olmuşdur. Raḥmetu’llāhi ‘aleyh.

Ebū Bekrū’s-Sūsī Kaddesa’llāhu sırrahu

İsmi Muḥammed bin İbrāhīme’s-Sūsīdür. Ve Remlede müteveffā olmuşdur sitte ve şemānīn ve şelāşe-mi’e. Zū’n-nūn ve Şiblī ve Ḥarrāz ve Nūrī ve Dürrāc semā‘da iken teslim-i rūḥ itmişdür. Raḥimehuma’llāhu Te‘ālā.

Ebū Bekr-i Şekīr Raḥmetu’llāhi Te‘ālā

Bu daḥı meṣāyih-ı kibārdandur. Şāḥib-i vecd u ḥāl şāḥibi olup çok nesneleri zāhir⁷¹⁶ olmuşdur.

Ebū Bekr-i Cevzekī Raḥmetu’llāhi Te‘ālā ‘aleyh

Ḳabri Nesādadur. Kendü demişdür ki: Bir gün çölde şusız kalmışdım. Bir cüvāne rāst geldüm. Selām virdüm. ‘Aleyk aldı. Eyitdi ki: Neñ var? Eyitdüm ki: Şusuzlıktan ḥālim mükedder olmuşdur. Bir ḥıyār olsa şusuzluḳın def‘ iderdi. Yüri bizi maşḥāralıḡa alma, diyü

⁷¹⁶ Kelime zı ile yazılmalyken dad ile yazılmıştır.

ile gidüp baǵdum bir ‘aẓīm būstān zāhir⁷¹⁷ olup ʔaṭlu hıyār ve ʔavun sür‘atle varup murādım üzre yidüm.

Ebū Bekri’r-Rāzī Ẕaddesa’llāhu Te‘ālā ‘aleyh

Müteverri‘ ve müctehid idi. Bir kimesne ki kendüyi görürdi esir u giriftār olurdı.

[128b] Ebū Bekr-i Müfid Raḥmetu’llāhi ‘aleyh

İsmi Muḥammed bin Aḥmed bin İbrāhīmdür. Cercebād şehrinden ve Cüneyd ve Ebū ‘Osmān Hıri görmışdür. Erba‘ ve sittin ve şelāse-mi’ede müteveffā olmışdur.

Ebū Bekr-i Ẕaşrī Raḥmetu’llāhi ‘aleyh

Ẕaşr-ı Hübeyrden olup Şirāzda muḥaḳḳıḳ kimesne idi.

Ebū Bekr-i Mevāzini Ẕuddise sırruhu

Mısrda Şeyḥ Sırvāni üstādıdur. Şā[hib-i]⁷¹⁸zühd u vera‘ u taḳvā şāhibidür.

Ebū Bekr-i Uşnāni Raḥmetu’llāhi Te‘ālā ‘aleyh

Şeyḥ Ebū ‘Abdu’llāh-ı Ḥafif naḳl ider ki: Şākirdlerümden biri gelüp eyitdi ki: Ebū Bekr ʔamdan düşüp bir tāze ʔavāl getürüp üfürürler iken Ebū Bekr anuñ naǵmelerin işidüp ḥāl el virüp semā’a başladı ve bī-ḥaber olup düşdi. Ebū ‘Abdu’llāh dört gün kendüden ğāyib oldı. Ba‘dehu tenbīh itdi ki ol ʔavāl daḳı bu cemā‘at arasında nesne okumaya. Ğāyb vecd u ḥālāt şāhibidür. Raḥmetu’llāhi ‘aleyh.

Ebū Bekr-i Meǵāzili Raḥmetu’llāhi ‘aleyh

Kendü naḳl ider ki: Ebu’l-Ḥasen-i Müzeyyini imtiḥān için evine varup ʔapusın daḳ idüp ve didüm ki: *Yā ehle’d-dāri vāsūni bi-şey’in*.⁷¹⁹ Kendü ehline eyitdi: Ey mü’mine! Bir nesne var ise vir ki eger ol, Allāhı bile idi baña gelmezdi. Ya’nı imtiḥān için bunu işitdigüm gibi bıraḳup gitdüm.

Ebū Bekr-i Ẕaṭi‘i Raḥmetu’llāhi ‘aleyh

Baǵdādda ḥāfız ve imām idi. İmām-ı Aḥmed-i Ḥanbel şākirdidür. Ve Cüneydi görmışdür. Şemān ve şelāse-mi’ede merḥūm olmışdur. Raḥmetu’llāhi Te‘ālā.

⁷¹⁷ Zı harfi ile yazılması gereken bu kelime çoǵu yerde dat harfi ile imla edilmiştir.

⁷¹⁸ Metin tamiri yapılmıştır.

⁷¹⁹ Ey saray sahipleri! Bana bir nesne ile destek olunuz.

Ebū Bekr-i Hemedānī Raḥmetu'llāh

Hüseyn-i Fakīr, Ebū Bekrden raḥmetu'llāhdan naql ider ki: Dervīşlik üç nesnedür: *Terkü't-ṭama' ve'l-men'i ve'l-cem'*. Ya'nī “Kimesnenün nesnesine ṭama' itmeye ve başına ne gelür ise men' itmeye ve nesne alur ise cem' itmeye.”

Ebū Bekr-i Kefşīrī Raḥmetu'llāhi 'aleyh

Kefşīr, Şāmda bir karye ismidür. Kendü dir ki: Tih-i Benī İsrā'ilde gider iken gönlüm bākla ārzü itdi. Ol sā'at bākla şaticısınıñ āvāzın işitdüm. Getürüp önüme kodı.

Ebū Bekr Dāvudu'd-Dīneverī Raḥmetu'llāhi 'aleyh

Şāmda olurdı. İbn-i Cellā ile şöhet itmişdür. Ve kendü dimişdür ki mi'de maḥall-i ṭa'āmdur. Eger ḥelāl loḳma ḳor iseñ kuvvet-i ṭa'at bulursuñ. Ve eger şüpheli ḳor iseñ Haḳ yolın setr eyleye. Ma'şiyet tevellüd eyleye. Ve dirler yüz yaşına girüp [129a] Dīneverde ḥamse ve şelāşe-mi'ede merḥūm olmışdur.

Ebū 'Aliyy-i Rūdbārī Raḥmetu'llāhi Te'ālā 'aleyh

Ṭabaḳa-i rābi'adan olup ismi Aḥmed bin Muḥammed bin el-Ḳāsım bin Manşūr olup vūzerādandır. Nesebi Kisrāya irişür. Tevbesine sebep Ḥazret-i Cüneyd bir gün cāmī'de naşīḥat iderdi. Ebū 'Alīnün yolu oraya uğradı. Cüneyd bir kimesneye “İsma' yā hāzā”⁷²⁰ didigünde Ebū 'Alī kendüye ḳıyās idüp durup dinledi. Cüneydün kelāmı gönlünde bir tutup tamām mertebe eşer idüp ve cümle māsivā'u'llāhdan fāriğ olup ṭarīḳate sülūk idüp ḥāfız-ı ḥadīş ve 'ālim-i daḳīḳ ve imām ve edīb oldı. Bağdāddan Mışra varup Mışrīlerün Şeyḫi ve şūfīsidür. Raḥmetu'llāhi Te'ālā 'aleyh.

Ebū 'Alīyyi's-Şakafī Raḥmetu'llāhi Te'ālā

Ṭabaḳa-i rābi'adan olup ve ismi Muḥammed bin 'Abdu'l-vehhābdur. Ve Nīşābūrda İmām ve muḳaddem olup 'ulūm-ı şer'iden ve 'ulūm-ı şūfiyāne meşḡul olup şemān ve 'işrīn ve şelāşe-mi'ede müteveffā olmışdur.

⁷²⁰ Dinle ya kişi!

Kendüden su’âl itdiler ki: Kimüñ ‘ıyşı şa‘b-rekdür? Eyitdi ki: Nā-ümîdlik ile zindegānī idenüñ. Şeyhü’l-islām dir ki: Nā-ümîdligüñ bir kâpusı küfre açılır. *“lā ye’yesu min revḥi’llāhi ille’l-kavmu’l-kāfirūn.”*⁷²¹ *“lā-taknaṭū min raḥmeti’llāhi.”*⁷²²

Ebū ‘Aliyyi’l-Kātibi’l-Mıṣrī Raḥmetu’llāhi Te‘ālā

Ṭabaḳa-i rābi‘adan olup kibār-ı meşāyih-i Mıṣrdur. Ve kerāmāt-ı zāhir olmuşdur. Kendüden mervîdür ki: Kaçan bir müşkil işim olur ol gice Ḥazret-i Resûlu’llāh şalla’llāhu Te‘ālā ‘aleyhi ve sellemi rü’yâda görüp su’âl iderdüm. Kendüye ve baña cevâb buyururlardı. Anuñla ‘âmil olurdum.

Ebū ‘Aliyy-i Meşṭulī Raḥmetu’llāhi Te‘ālā

İsmi Ḥasan bin Mūsādur. Ebū Ya‘qûb Mūsā şäkirdidür. Erba‘în ve şelâse-mi’ede müteveffâ olmuşdur. Mekâşif u şāhib-i velâyet kimesne idi. Her zamân Resûlu’llāh şalla’llāhu Te‘ālā ‘aleyhi ve sellemi rü’yâsında görürdi. Raḥmetu’llāhi Te‘ālā ‘aleyh.

Ebū ‘Aliyy-i Rāzī Raḥmetu’llāhi Te‘ālā

Bu daḡı kibār-ı Evliyā’u’llāhdan olup nice kerāmet u velâyet zāhir⁷²³ olmuşdur. Raḥmetu’llāhi ‘aleyh.

Ebū ‘Aliyy-i Ḥayrān Raḥmetu’llāhi Te‘ālā

İsmi Şālih bin Ḥayrāndur. Fakih Şāfi‘yi cem‘ idüp kâdī’l-kuzẓāt itmek istediler. Qabûl itmeyüp Muḳtedir-i Bi’llāh ḡalîfenüñ vezîri ‘Aliyy-i bin ‘İsâ Ebū ‘Aliyyi istedi ki kâdī eyleye. Qabûl itmeyüp şāhib-i vera‘ ve ḡāl olup nice keşf u kerāmet zāhir⁷²⁴ olmuşdur.

[129b] ‘Abdu’llāh bin Muḡammed el-Ma‘rûf bi’l-Mürta‘iş Raḥmetu’llāh

Naql ider ki: Bir misāfiri geldi. Ve kendüden igne istedi. Yitmiş kerre misāfiri ḡatırı içün çāresüz igne getürdi. Ebū ‘Aliyyi imtiḡān içün yine begenmeyüp igne-i celî getürdi. Misāfir cevâb virdi ki: Benüm murādum igne degüldür seni imtiḡāndur, diyü cevâb virdi. Ebū ‘Aliyy daḡı cevâb virdi ki: Yidi yüz kerre göndersen varurdum, diyü cevâb virdi. Misāfir daḡı istiḡfār idüp ṭarîḡate girdi. Şāhib-i keşf u kerāmet kimesne idi. Raḥmetu’llāhi ‘aleyh.

⁷²¹ Kafirler topluluğundan başkası Allah’ın rahmetinden ümidini kesmez. (Kur’an-ı Kerim, 12/87).

⁷²² Allah’ın rahmetinden ümidinizi kesmeyin. (Kur’an-ı Kerim, 39/53).

⁷²³ “Zı” ile yazılması gerekirdi ama “dat” ile yazılmıştır.

⁷²⁴ “Zı” ile yazılması gerekirdi ama “dat” ile yazılmıştır.

‘Abdu’llāh bin Muḥammed bin Menāzil Raḥmetu’llāhi Te‘ālā

Ṭabaḳa-i rābi‘ adandur. Ve künyeti Ebū Muḥammed Nişābūrīdür. Ve Bağdādda olurdu. Şūnīziyye Cāmi‘inde şemān ve ‘işrīn ve şelāşe-mi’ede müteveffā oldu. Raḥmetu’llāhi Te‘ālā.

Ebū ‘Aliyy-i Sīrcānī Raḥmetu’llāhi Te‘ālā

Ṭabaḳa-i rābi‘ adandur. Ve ismi Ebū Muḥammeddür. Nişābūrda olup kendinüñ bir tarīḳi var idi ki bīgāne idi. Ve şāḥib-i vera‘ ve şāḥib-i keşf ve kerāmet idi. Raḥmetu’llāhi ‘aleyhi rahmeten.

‘Abdu’llāh bin Ḥaddād-ı Rāzī Raḥmetu’llāh

Şāḥib-i keşf u kerāmet idi. Ve kendü buyurmuşdur ki: Her kim ki cüvānlıkda Ḥaḳ Te‘ālā Ḥazretlerine ḥidmetinde taḳşīrāt iderse birlikde aña taḳşīrāt iderler, diyü buyurmuşdur.

‘Abdu’llāh-i Nebāzānī Raḥmetu’llāhi Te‘ālā

Kendü buyurur ki: Ḥazret-i Resūlu’llāhu şalla’llāhu Te‘ālā ‘aleyhi ve sellemi rü’yāmda gördüm. Didüm ki: Yā Resūlu’llāh! Ḳanḳı ḳavm ile şoḥbet ideyim. Buyurdu ki: Mihmān olanlar ile şoḥbet eyle. Ya‘nī dervīşān degül mihmān getürenler ile ki aḡniyā tāyifeleridür.

Ebu’l-Ḥayr-ı ‘Asḳalānī Raḥmetu’llāhi ‘aleyh

Bağdāda gelüp ve meşāyiḥ ile hem-şoḥbet idüp ve anda fevt olmuşdur.

Ebu’l-Ḥayr-ı Ḥamşī Raḥmetu’llāh

Nice def‘a beyā[bān]⁷²⁵da ḥacc itmişdür.

İbrāhīm eş-Şeybānī Raḥmetu’llāhi Te‘ālā

Ṭabaḳa-i rābi‘ adan olup ve künyeti Ebū İşḥāḳdur. ‘Abdu’llāh-ı Menāzilden su‘āl itdiler ki: Ne dirsiz bunuñ ḥaḳḳında? Eyitdi ki: *İbrāhīm ḥüccetu’llāhi ‘ale’l-fuḳarā’i ve ehli’l-ādābi ve’l-mu‘āmelāti.*⁷²⁶ Ve sene seb‘a ve şelāşin ve şelāşe-mi’ede āḥirete rıḥlet itdi.

İbrāhīm bin Aḥmed bin el-Müvellidi’ş-Şūfī er-Raḳḳī Raḥmetu’llāhi Te‘ālā

Ṭabaḳa-i rābi‘ adan ve künyeti Ebū İşḥāḳdur. Raḳḳa meşāyiḥlerinden olup isnā ve erba‘in ve şelāşe-mi’ede fevt olmuşdur.

⁷²⁵ Metin tamiri yapılmıştır.

⁷²⁶ İbrahim, dervişler (fakirler), edep ehli ve tasavvufi muameleler ehli üzerinde Allah’ın hüccetidir (onlara örnek ve Allah’ın bir delilidir).

Kendü naql itmişdür ki: [130a] Ben ibtidâ'-i irâdetimde Müslim-i Mağribî ziyâretine vardığımda kendüyi mescidde buldum. İmâmet idüp süre-i el-ḥamdı birkaç yirde ğalaṭ okudı. Kendü kendüme eyitdüm ki: Benüm çekdigüm zaḥmet zâyi' oldı. Hele ol gice anda ḳalup irtesi ṭahâret içün Furât kenârına vardum. Yolum üzre bir arslan yatmış. Ğayrı ṭarafa gitdüm. Öñümi arslan aldı. 'Âciz ḳalup feryâd itdüm. Müslim şavma'adan çıkup arslanlar Müslimi gördüklerinde yüzlerin ayağına sürüp ve ol daḡı ḳulaḳlarından yapışup eyitdi ki: Ey Tañrı kelpeleri! Size dâ'imâ dimemiş miyim ki benim misâfirlerime dolaşmayasınız. Ve dönüp baña eyitdi ki: Yâ Ebâ İshâḳ! Siz zâhiriñüz taşḫîḥ itmesine sa'y idersiz. Tâ ḡalḳdan ḳorḳmayasız. Ve biz bâṭın taşḫîḥine çalışuruz. Tâ ḡalḳ bizden ḡavf itsün.

İbrâhîm Cîlî Raḡmetu'llâhi Te'âlâ

Bir Pîr-i nûrânî ve Gîl vilâyetinden idi. Şeyḡ Ebu'l-Ezher-i İştahîrî naql ider ki: İbrâhîm kendü 'ammu-zâdesine mübtelâ olmağın niḳâhıyla 'aḳd idüp bir mertebe muḡabbet ile meftûnî olmuşdı ki bir sâ'at yanından ayrılmaz idi. Bir gice kendü kendüye eyitdi ki: Ben bu ḡâliyle âḡirete gidersem ne itmiş olurum. Ve baña ne dirler, diyü fîkr idüp hemân ḳalḳup ḡusl itdi. Ve namâz ḳıḳup ḡaḳ Sübhânehu ve Te'âlâ Ḥazretlerine tazarru' u niyâz itdi ki: Yâ Rabbî! Baña yine evvelki ḡâlûmi a'ṭâ eyle. Ḥükmen ol sâ'at 'avreti maḡmûm olup üç gün yatup ba'dehu vefât itdi. 'Avratı defn idüp yine evvelki ḡâline girüp baş açık yalın ayak şahrâya düşüp ve aşlından olup ziyâde şâḡib-i keşf olmuşdur. Raḡmetu'llâhi Te'âlâ 'aleyh.

İbrâhîm-i Dihistânî Raḡmetu'llâhi Te'âlâ

Şeyḡü'l-İslâm naql ider ki: Şeyḡ Muḡammed-i Ḳaşşâb, Dâmiḡānda baña didi ki: Ol eyyâmlardaki bu diyâr içre ba'zı ehl-i kelâm zuḡūr itmişler idi. Ben âzurde⁷²⁷ḡâṭır idüm. Ḳalḳup Şeyḡ İbrâhîmüñ yanına vardum ki kendüden bu ṭarîḳden ve sözlerinden nesne su'âl idüp müstefîd olayım. Henüz birkaç kelâm itmedin didi ki: Yâ Muḡammed! 'Avdet eyle ki “*Lâ-ya'rifuhu eḡadun ḡayruhu*.” “Allâhu Te'âlâyı Allâhdan ḡayrı kimesne bilmez.” Ve Zû'n-nün daḡı bu bâbda söylemişdür ki: *El-'ilmu fî zâti'llâhi Te'âlâ cehlun*.⁷²⁸ Şeyḡü'l-İslâm dir ki: Allâh Te'âlâyı bilmek [130b] olmaz illâ kendü kelâmı ve sünneti ile eger anı bunlar ile bilesin, bilmiş olursun ya'nî ma'fîret taşdîḳi ve teslîmi. İmdi mücerred 'aḳl ile anı bilmek olmaz. Zîrâ 'aḳl maḡlûḳdur. Ve imân ise sem'idür. Ne 'aḳlî degüldür.

⁷²⁷ İncinmiş/gücenmiş anlamına gelmektedir.

⁷²⁸ Allah'ın Zâtı hakkında (konuşulan) ilim, cehalettir.

İbrāhīm-i Mergīnānī Raḥmetu'llāhi Te'ālā

Şeyḥ'ül-İslām buyurur ki: İbrāhīm dimişdür: Ol nesne ki kulaḳ işidür. 'İlmdür ve ol nesne ki fehm bulur, ḥikmetdür ve ol nesne ki anuñ ile işidüp bulursın, ḥayātdur.

İbrāhīm-i Nāzevīrī Raḥmetu'llāhi Te'ālā

Künyeti Ebū İshāḳdur. Meşāyih-i Nişābürdan olup Ebū Ḥafş ve Ebū 'Osmān ile şoḥbet itmişdür. Hüb şüret ve eyü kārī⁷²⁹ olduğundan laḳabını Nāzeviyye ḳomışlardır. Raḥmetu'llāhi Te'ālā.

Muzaffer-i Kirmānşāhī Raḥmetu'llāhi Te'ālā

Ṭabaḳa-i rābi'adan olup Cebel meşāyihlerinden kendü ṭarīḳatde yegāne olup 'Abbās-ı Şā'irūñ üstādıdır. Gice [y]i üç baḥş itmişdi. Ve bir baḥşında namāz kılırdı. Ve bir baḥşında Ḳur'ān okurdu. Ve bir baḥşında daḥı münācāt idüp zārīlik du'a iderdi.

Ebu'l-Hüseyn Bennān Raḥmetu'llāhi Te'ālā

Ṭabaḳa-i rābi'adandır. Ebū Sa'id-i Ḥarrāz ile şoḥbet idüp Tihde vefāt itmişdür.

Ebu'l-Hüseyn bin el-Hind el-Fārisī Raḥmetu'llāhi Te'ālā

Ṭabaḳa-i rābi'adandır. İsmi 'Alī bin Hind el-Ḳureşīdür. Fārs meşāyihinden olup 'Amru bin 'Osmān ve Cüneyd ṭabaḳasındandır.

Şeyḥ Ebū 'Abdu'llāh Ḥafīf naḳl ider ki: Şeyḥ Ebu'l-Hüseyn bir cemā'atle Şīrāzda ṭa'ām üzre idiler. Ve ben seferde idüm. Cemā'ate eyitdi ki: 'Abdu'llāha bir ḥisse alıḳoyuñuz. Kimesne muḳayyed olmadı. Tekrār buyurdu ki: 'Abdu'llāha bir ḥişşe ḳaldıruñ. Bir miḳdār ṭa'ām ḳaldırdılar. Ben daḥı varup selām virdüm. Ebu'l-Hüseyn 'aleyk aldı. Ve ḳalkuñuz nūr idi. Ve dir idi: *Ḳulūbu'l-mü'minīn lā-tekzību*.⁷³⁰

Ebū Ca'fer-i Muḥammed bin 'Aliyyi'n-Nesevī el-ma'rūf bi-Muḥammed bin 'Ulyān Raḥmetu'llāhi Te'ālā

Ṭabaḳa-i rābi'adan ve Nişābüruñ meşāyihlerinden ve kibārındandır.

⁷²⁹ Okuyucu anlamına gelmektedir.

⁷³⁰ Müminlerin gönlü yalan söylemez.

Ve kendüden rivāyetdür ki: Her kim kendü ihtiyārıyla izhār-ı kerāmet ider, müdde‘îdür. Ve her kimden ki ihtiyārsız bir kerāmet zāhir olur, velîdür, kendüden harîkulāde çok kerāmet zāhir ve bāhir olmışdur. Raḥmetu’llāhi ‘aleyh.

Ebū Sa‘îdî’l-A‘rābî Raḥmetu’llāhi Te‘ālā

Tabaḳa-i ḥāmisden ismi Aḥmed bin Muḥammed Başriyyedür. Mekke-i Mükerrermede sākin olup kendü vaktinde Şeyḥü’l-ḥarem idi. Aḥadî ve erba‘în ve selāse-mi’ede merḥūm oldu. [131a] Raḥmetu’llāhi ‘aleyh.

İbrāhîm bin Yūsuf bin Muḥammedü’z-Züccācî

Raḥmetu’llāhi Te‘ālā ‘aleyh. Künyeti Ebū İshāḳdur. Ebū Ḥafşuñ aşḥābından olup ve tarîḳ-i melāmetde çok tekke būsî vardır. Şāhib-i velāyet ve kerāmet kimesnedür. Raḥmetu’llāhi ‘aleyh.

Ca‘fer bin Muḥammed bin Nuşayru’l-Ḥuldî el-Ḥavvāş Raḥmetu’llāhi Te‘ālā

Tabaḳa-i ḥāmisdendür. Künyeti Ebū Muḥammed Bağdādîdür. Ḥuld bir mahalledür Bağdādda ve ḥaşîr-yāf imiş. İki biñ ‘azizü bir bilürüm, diyü naql ider. Semān ve erba‘în ve selāse-mi’ede Bağdādda vefāt itdi. Mezārı Seriyy-i Saḳatî mezārı kurbunda Şüniziyyededür.

Ebu’l-Ḥüseyn eş-Şüfî el-Küşencî Raḥmetu’llāhi Te‘ālā ‘aleyh

Tabaḳa-i ḥāmisden ve ismi ‘Alî bin Aḥmed Sehdür. Ḥorāsānda cüvānmer[d]ligiyle meşhūr ‘Irāḳda Ebu’l-‘Abbās ve Dımışkda Tāhir-i Ḳudsî ile şöḥbet idüp Şiblî ile muşāhebesi olmışdur. Semān ve erba‘în ve selāse-mi’e vefāt itmişdür. Raḥmetu’llāhi Te‘ālā.

Bindār bin el-Ḥüseyn Muḥammed bin el-Mühellebü’s-Şirāzî Raḥmetu’llāhi Te‘ālā ‘aleyh

Tabaḳa-i ḥāmisden ve künyeti Ebu’l-Ḥasen olup Şirāzdandur. Ve selās ve ḥamsîn ve selāse-mi’edür rıḥlet itmişdür. Şāhib-i taşavvuf ve ehl-i ḥāl kimesne idi. Ve keşf u kerāmet zāhir⁷³¹ olmışdur.

⁷³¹ “Zî” harfî ile yazılmalıyken “dat” ile yazılmıştır.

Ebū ‘Amr bin Nüceyd Kaddesa’llāhu Te‘ālā sırrahu

Tabaka-i hāmisden olup ismi İsmā‘il bin Nüceyd bin Aḥmedü’s-Sülemîdür. Ḥamse ve erba‘în ve selāse-mi’ede civār-ı Ḥaḳḳa vāşıl olmuştur. Ve kibār-ı meşāyiḥden olup tarīḳ şāhibidür. Ve kendü dimişdür ki: *Terbiyyetü’l-ihṣān ḥayru mine’l-ihṣān.*⁷³²

‘Abdu’llāh bin Muḥammed bin ‘Abdu’r-raḥmānu’r-Rāzī Raḥmetu’llāhi Te‘ālā

Tabaka-i hāmisden olup künyeti Ebū Muḥammeddür. Ve Nişābūrda bu ḳavmūñ meşāyiḥindendi. Riyāzāt-ı keşiresi olup Ebū ‘Oşmān yārānıdır. Ve bu ṭāyifenūñ ‘ulūmında mehāreti ve Cüneyd ve Semnūn ve Rūveym ile şoḥbeti olmuştur. Selāş ve ḥamşin ve selāse-mi’ede civār-ı Raḥimine vāşıl olmuştur.

Ebu’l-Ḥüseynü’s-Sīrvānī Raḥmetu’llāhi Te‘ālā ‘aleyh

Nāmı ‘Alī bin Muḥammedü’s-Sīrvānī olup kibār-ı ṭavvābi‘inden olup ve Dimyāṭda çok sākin olup kibār-ı evliyā’u’llāhdandır. Şāhib-i keşf ve vecd u ḥāl şāhibidür. Raḥmetu’llāhi Te‘ālā.

Ebū Süleymān-ı Nīlī Raḥmetu’llāhi Te‘ālā

Şāhib-i vecd u ḥāl olup bir kelām ki lisānlarından cārī olsa zuhūr bulurdu. Bir gün bir pāk libās geymiş. Giysisinde hükümet nişānı vardır, didükde mağribe ḥākim itmişlerdür. Raḥmetu’llāhi Te‘ālā.

[131b] Ebū Süleymān-ı Ḥavvāş-ı Mağribī Raḥmetu’llāhi Te‘ālā ‘aleyh

Meşāyiḥ-i mağribdendir. Keşf-i kerāmeti zāhirdür.

Ebu’l-Kāsım-ı Naşr ābādī Kaddesa’llāhu Te‘ālā sırrahu

Tabaka-i hāmisden olup ismi İbrāhīm bin Muḥammed Maḥmūdiyyedür. Mevlūd ve maḳām-ı Nişābūrdur. Ehl-i irşād ve şāhib-i vecd ve ḥālāt u ḥaḳāyık ve ‘ālim idi. Envā‘-ı ‘ulūmıyla ve Şeyḫ Şiblī ve Vāsıṭiyyi görmüştür. Nihāyet-i ‘ömrinde Ka‘beye varup ve Ebū ‘Oşmān-ı Mağribī kendüyi görmege geldigünde birbiriyle nizā‘ idüp luṭfıyla Naşrābādiyye eyitdi ki: Mekke senūñ yerūñ degüldür. Bu daḥı eyitdi: Senūñ yerūñ degüldür. Belki benüm yerümdür. Çok geçmeyüp bir sebep ile Ebū ‘Oşmān Nişābūra varup anda vefāt idüp ve

⁷³² İhsanı (iyiliği) terbiye etmek, bizzat ihsandan daha hayırlıdır.

Naşrābādī Ka‘be-i Mükerrermede alup işneyn ve seb‘in ve şelāşe-mi‘ede vefāt itdi. Raḥmetu‘llāhi Te‘ālā ‘aleyh.

Ebū Bekr-i Rāzī Baḥlī Raḥmetu‘llāhi Te‘ālā

İsmi Muḥammed bin ‘Abdu‘llāhu’r-Rāzīdūr. Nīşābūrda olup Ḥorāsānuñ meşāyiḥ-ı kibārındandır. Kendüden semā‘ içün su‘āl eylediler. Cevāb virdi ki: ‘Aceb fitne-āmīz ve arab-engīzdür; kendüyi fitneden şakla, diyü buyurdılar. Raḥmetu‘llāhi ‘aleyh.

Ebu‘l-Ḥüseynü‘l-Ḥuşrī Raḥmetu‘llāhi Te‘ālā

Ṭabaa-i ḥāmisden ve ismi ‘Alī bin İbrāhīme‘l-Başrīdūr. Bağdādda olup Şeyḫ Sülemī dir ki: Tamām-ı ḥālīyle bundan ğayrı meşāyiḥ görmedüm. Eyü lisānlu ve büyük sözlülikde lisānü‘l-vaḳt idi. Ḥanbelī-mezḥeb olup Ḥazret-i Şiblīnün şākirdidür. Aḫadī ve seb‘in ve şelāşe-mi‘ede rıḥlet-i bea itdi.

Bir gün münācāt itdi ki: Yā Rabbī! Ben senden rāzıyım. Sen de benden rāzı ol. Nidā geldi ki: Ey kezzāb! Eger sen benden rāzı olayduñ benüm rızāmı aleb itmez idüñ, diyü. Raḥmetu‘llāhi Te‘ālā ‘aleyh.

Ebū Naşr-ı Ḥabbāz ve Ebu‘l-Ḥasen-i Sūhān Ājen Raḥimehuma‘llāhi Te‘ālā

Gāzurgāhda iki kimesne adīmdürler. Biri Şeyḫ Ebū Naşr-ı Ḥabbāz ki kibārlarındandır. Bunūñ biraa mürīdi ve şākirdleri ḥacca giderler iken Ḥuşrīnün ziyāretine vardılar. Ḥuşrī bunlardan istedi ki: Bir nesne okuyalar. Aralarından biri başladığı gibi Ḥuşrī semā‘ da bī-arār olup eyitdi ki: Siz Ebū Naşr-ı Ḥabbāz şākirdi degül misüz? Didiler: Belī. Didi ki: Bu sene size teklīf yokdur. Zīrā üstāduñuzdan destürsüz ıkmışsuz. ‘Avdet idīñüz. İttifāa [132a] her kim abūl idüp ‘avdet itdi. Selāmetle geldi. Ve her kim muḥālefet itdi. Semūma uğrayup ‘Arafāta irişmedi.

Ve biri daḫı Şeyḫ Ebu‘l-Ḥasen-i Sūhān-ı Ājen‘dir ki bizüm cāmi‘de olurdı. Şākird nal ider ki: Pīrümüz Ramażān-ı şerīfün āḫır gicesi evvel aḫşamdan şubḫa degin secde idüp dir idi: Yā Rabbī! Ol şavm ki ıtdum senün içün ve ol ḥacc ki ve namāz ılup ve ur‘ān okudum senün içündür. Ve cümleden tevbe itdüm ki beni rāyigān yarlıa, diyü münācāt iderdi.

Şeyḫ Muḥammed Ḥarrānī Raḥmetu‘llāhi Te‘ālā

Kendü ol kimesnedür ki otuz giceli ve gündüzli Ka‘be-i Mükerrermede mücāvir idi bir nehār ile bir abdest ve bir iftār ile. Kibār-ı meşāyiḥdendür. Raḥmetu‘llāhi ‘aleyh.

Ebu'l-Hasenü'l-Urmevî Raḥmetu'llāhi Te'ālā

Bu ṭāyifenüñ kibārlarındandır. Huṣrî ve Ebû 'Abdu'llāh-ı Rūdbārî ve ibni Ḥafîf 'aşrunda idi. Rūmeyyede olup kabri dahı andadır. Raḥmetu'llāhi Te'ālā.

Ebu'l-Ḥayr-ı Mālîkî Raḥmetu'llāhi Te'ālā

İsmi Bindār bin Ya'kūbu'l-Mālîkîdür. Ve meşāyih-i kibārdan olup envā'-ı 'ulūm cem'itmişdür.

Ebū Bekrū's-Şa'rānî Raḥmetu'llāhi Te'ālā

Ebû 'Abdu'llāh-ı Ḥafîf demişdür ki: *Mā ra'eyte zāhiden müteḥalliyen mine'd-dünyā eşdaḳe zāhiren min Ebî Bekri's-Şa'rānî.*⁷³³

Ca'feru'l-Hazzā' Kaddesa'llāhu Te'ālā sırrahu

Künyeti Ebū Muḥammed. Şoḥbetü'l-Cüneyddür. Aḥadî ve erba'in ve şelāşe-mi'ede merḥūm olup şāhib-i keşf ve vecd u ḥāl şāhibidür. Raḥmetu'llāhi Te'ālā 'aleyh.

Hişām bin 'Abdān Raḥmetu'llāhi Te'ālā 'aleyh

Künyeti Ebū Muḥammeddür. Şeyḥ Ebû 'Abdu'llāh Ḥafîf naql ider ki: Kaçan Hişām namāza ṭurur idi. Kendüyi vecd u ḥāl tutup miḥrābda ilerü ve girü hareket iderdi. Ve kendünün bir koyunu var idi ki südin şağup nafaḳa iderdi.

Bir gün otlamağa mu'tādî üzre gönderdigünde kendüye nevm galebe idüp uyurken koyun bir kimesnenün zirā'atine düşüp otlar iken uyandı. Hemān koyunu alup ol zirā'at şāhibine getirüp eyitdi ki: Bu koyun senün zirā'atünden yimişdür. Al ne eylerseñ eyle. Zirā'at şāhibi eydür ki: Ben ḥelāl itdüm. Neylerseñ eyle. Baña dahı bu koyun lāzım degüldür, diyü bırağup gitdi.

Ebū Muḥarriz Raḥmetu'llāhi 'aleyh

Nevāḥî-i Şirāzdan olup ve Zü'n-nūnuñ aşḥāblarından olup şāhib-i vecd u ḥāl şāhibidür. Şeyḥ-i kebîr ve şāhib-i ṭarîḳdür. Raḥmetu'llāh.

⁷³³ Dünyadan elini çekmiş zâhidler arasında zahirde Ebû Bekir eş-Şarânî kadar samimi olan bir kimse görmedim.

[132b] Mü'mil el-Ḥaṣṣāṣ Raḥmetu'llāhi Te'ālā

Şirāzuñ meşāyih-i kibārındandır. Kārı şabāḥ namāzını kılop ders kır'āte meşgūl olup işrākı dahı kılop evine gelürdi. Şāhib-i ḥāl 'aziz idi. Raḥmetu'llāhi Te'ālā 'aleyh.

'Alī bin Şeleviyye Raḥmetu'llāhi Te'ālā

'Abdu'llāh bin Ḥafif naql ider ki: 'Alī bin Şeleviyye bir kimesne ile mübāḥaşe üzre iken namāz vaqt olup tağda ise şu yokdur. Ve karşısındaki tağda şu görünüp tahāret itmek isterdi. Hemān iki tağ başların birbirine kavuşdurdılar ve bir ayagun ol tağa başup tahāret idüp ve vuzū aldı. Raḥmetu'llāhi Te'ālā.

Ebū'd-Ḍaḥḥāk Raḥmetu'llāh

Şāhib-i vecd u ḥāl şāhibidür. Raḥmetu'llāhi Te'ālā.

Ebū Tālib-i Ḥazrec bin 'Alī Raḥmetu'llāhi Te'ālā

Cüneyd Bağdādī Ḥazretlerinüñ aşḥābındandır. Şāhib-i ḥāl olup şeyḥ-i kāmil idi. Eger pelāslar geyerdi. Raḥmetu'llāhi Te'ālā 'aleyh.

Ebū 'Aliyy-i Vārcī Raḥmetu'llāhi Te'ālā

Şāhib-i vecd u ḥāl şāhibi olup Şirāzda evvelleri ḥākim olmışdur. Yevmiyye fuḳarā içün ta'am-ı mu'ayyen itmişdür. Raḥmetu'llāhi Te'ālā.

Ebu'l-Fazl-ı Ca'ferü'l-Ca'dī Raḥmetu'llāh

Şeyḥ Ebū 'Abdu'llāh Ḥafif naql ider ki: Ca'fer-i Ca'dīye didiler ki: Ebū 'Amr-ı İştāhri didi ki: Ben gısl ider iken peştemāl açılıp düşer iken ardundan iki el peydā olup peştemālî tutup düşmege kıomadı. Ca'ferüñ elleridür, didükde Ca'fer ğazab-nāk olup cümle aşḥāb ma'zeret istediler.

Ebu'l-Kāsimu'l-Kaşrī Raḥmetu'llāhi Te'ālā

Cüneyd Ḥazretlerinüñ aşḥāb-ı kibārındandır. Şeyḥ Ebū 'Abdu'llāh naql ider ki: Ebu'l-Kāsim dā'im baş aşāğa şalardı. Ve yidi günde bir iftār idüp ancak kıurı ve bayāt ekmek yirdi. Şāhib-i keşf ve kerāmet olup küberādan idi. Raḥmetu'llāhi Te'ālā.

'Abdu'l-'aziz-i Buḥrānī Raḥmetu'llāhi Te'ālā 'aleyh

Köhne libāslar geyüp ve eline gireni şadaқа iderdi. Yeñi cāme teklif itdüklerinde kıabül eylemez. Şāhib-i kerāmet idi. Raḥmetu'llāhi Te'ālā 'aleyh.

Ebu'l-Hasen-i Hakîmî Rahmetu'llâhi Te'âlâ 'aleyh

Kendü nakl ider ki: Cüneyd Hazretlerinden işitdüm ki: Seriyî-i Sakatî Hazretleri meclisinde cemâ'at-i keşîre ile hâzır idüm. Serî su'âl itdi ki: Ol ne nesnedür ki nevm getürmez ve giderür? Herkes bir nesne söyleyüp kimi açlık ve kimi şusuzluk nevbet [133a] baña irişdükte eyitdüm ki: *'İlmu'l-kulûbi bi-ittılâ'i'llâhi Te'âlâ 'alâ külli nefsin bi-mâ kesebet.*⁷³⁴ Buyurdi ki: *Ahsenet ahsenet*⁷³⁵ diyüp yanına alup 'izzet itdi.

Şeyh Ebû 'Alî Hüseyin bin Muhammedü'l-Ekkâr Rahmetu'llâhi Te'âlâ

Şeyh Ebû 'Abdu'llâh-ı Hafif aşhâblarındandır. Ve Şeyh Ebû İshâk-ı Kâzrânî Şeyhidür Kıddise sırruhu. Dirler ki: Şeyh-i mezkûr kaçan ki Kârzâna geldi. Meşâyih yanına cem' oldılar. Ebû İshâk henüz tıfl idi. Anlar ile bile gelmişdi. Didiler ki: Bu tıfl eyü Qur'ân okur. Buyurdi ki okusun, kaçan ki okudu. Şeyhe hoş gelüp pesend itdi. Fâriğ olduğdan sonra anı meşâyihden isteyüp ve Şîrâza bile getürüp ve meşâyihden hadîs-i şerîf ta'lim itdürüp ve 'Irâk ve Hicâza götürür idi. Ve ol mertebeye ki Ebû İshâk irişmişdi. Şeyhün şöbet ve hizmeti berakâtında idi. Şeyhün mezâr-ı pür-envârı Şîrâzda Hafîfün ravza-i şerîfi kapusunda. Rahmetu'llâhi Te'âlâ 'aleyhim ecma'in.

Şeyh Cemâle'd-dîn Muhammed Baklincâr Rahmetu'llâhi 'aleyh

*Kâne şeyhen vechen behiyyu'l-manzar zekiyyu'l-mahber zâ mücâhedât ve halevât u evrâd-ı keşîre min'el-'ibâdât ve't-ṭ-ā'ât ve lehu kelimātu'r-rûḥāniyyete ve işārāt rahmāniyyete.*⁷³⁶ Ve Tuvuffiye Rahmetu'llâhi 'aleyh sene sitte ve hamsîn ve seb'a-mi'e fi's-Şîrâz. *Nevvera'llāhu merḳādehu.*⁷³⁷

H'âce 'Alî bin Hasan-ı Kirmânî Rahmetu'llâhi Te'âlâ

Meşâyih-i Kirmândan müte'ahhirîndür. Ve anda dârü's-şîfâ-hânesi⁷³⁸ var idi. Ve işi muntazam ve mu'amelâtı a'lâ ve mürîdi çok idi. Şeyh 'Amû mürîdi olup dünyâdan intikâl itmeyince mesned-i irşâda oturmadi.

⁷³⁴ Kalplerin bilgisi şudur ki yüce Allah'ın, her bir nefis hakkında kazandıklarını bildiğine (muttali olduğuna) iman etmektir.

⁷³⁵ Ne güzel ne güzel!

⁷³⁶ O, yüzü parlak ve güzel görünüşlü, sözü temiz ve nezih bir şeyhti. Çok mücâhedeleri, halvethaneleri ve ibadet ile taatlerden pek çok evrâdı (zikir ve duaları) vardı. Onun ruhani sözleri ve Rahmânî işaretleri mevcuttu.

⁷³⁷ Allah kabrini nurlandırın.

⁷³⁸ Aynı anlama gelen hem "dâr" hem "hâne" kelimeleri aynı kelime kullanılmıştır.

Mire-i Nişābūrī Raḥmetu'llāhi Te'ālā

Şūfilerden bir büyük kimesne idi. Ve pīr idi. Ammā melāmetī idi. Bir ḥidmetkār ile Nişābūra varup ol vilāyetüñ kendüye ziyāde mu'tekid olmalarıyla çok kimesne mürīdi olduğundan kendü müte'ellim idi. Āḥir eglenmeyüp şehrdən çıkduḡda çok ādem uyup bile çıkıldılar. Ḥidmetkārına eyitdi ki: Bunlar ḡande giderler? Didiler ki: Senüñ ḥidmetüñüz ihtiyārı ile giderler. Pes şabr itdi ki bir yüksek yire irişüp üzerine çıkdı. Ve hevā rüzgārı idi. Hemān ṡon baḡın çözüp bunlaruñ ve kendinüñ üzerin murdār itdi. Halk bunu müşāhede idüp “Bu nice şeyḡlıkdür?” diyüp ve dönüp gittiler. Şeyḡ daḡı bir aḡar şı var idi, varup kendüyi ve cāmelerin pāk idüp bu ḡāl ile ellerinden ḡalāş buldı. [133b] Şoñra ḥidmetkārına eyitdi ki: Bu aḡvāle münkir olma, öyle bir āfet ve fitne-i 'aẓīm ve şuḡl-i keşiri bir bevl ile kendümüzden dūr itdük.

Ebū 'Abdu'llāhu't-Terūḡīdī Raḥmetu'llāhi Te'ālā

Ṣabaḡa-i ḡāmisden ismi Muḡammed bin Muḡammed bin el-Ḥüseyndür. Ṣūsūñ kibār-ı meşāyiḡindendür. Ṣarīḡatde kerāmāt-ı zāḡir olup bülend-himmet ve 'aşrınüñ güzīdesi idi. Ḥamsīn ve şelāşe-mi'ede merḡūm olmışdur. Kendü dimişdür ki: *Ṣūbā li-men lem yekun lehu vesīletun ileyhi ḡayruhu*.⁷³⁹

Ebū 'Abdu'llāh er-Rūdbārī Ḳaddesa'llāhu Te'ālā sırrahu

Ṣabaḡa-i ḡāmisden ve ismi Aḡmed bin 'Aṡṡārdur. Şeyḡ-i Şām dirler. Deryā kenārında vāḡı' şūr üzre olur idi. Ve ḡabri andadur. Şeyḡü'l-islām dir ki: Bu ol kimesnedür ki çölde devesinüñ ayaḡı ḡuma banduḡda eyitdi ki: “*Celle'llāh*” devesi daḡı lisān-ı fasīḡ ile “*Celle'llāh*” dedi. Ve dir ki: Ḥadıṡ-i şerīf yazmaḡ ādemden cehli giderür. Ve dervīşlik ādemden kibri giderür.

Ebū 'Abdu'llāh Me'nūk Raḥmetu'llāhi Te'ālā

İsmi Aḡmed bin İbrāḡīm Me'nükdür. Fārisde olup Bindār-ı Erḡānī şākirdidür. Ve yüz elli yaşına girmegin dişleri ḡalmayup söyleşdigünde iki ādem her biri bir ṡarafından oturlardı. Aḡzınüñ yarını silerlerdi. Raḥmetu'llāhi Te'ālā 'aleyh.

Ebū 'Abdu'llāhu'l-Muḡrī Raḥmetu'llāhi Te'ālā

Ṣabaḡa-i ḡāmisden ve ismi Muḡammed bin Aḡmed bin Muḡammedu'l-Muḡrīdür. Cüvānmerd u seḡī idi. Kendüye elli biñ dīnār mīrās ḡalup cümlesini fuḡarāya bezl itdi. Ve

⁷³⁹ Ne mutlu o kimseye ki Allah'a yaklaşmak için O'ndan başka hiçbir vesilesi yoktur.

vaḥdet ve tecrīd ile iḥrāma girdi. Sitte ve sittīn ve ṣelāṣe-mi'ede civār-ı Rabbü'l-‘ālemīne rūḥı pervāz itdi. Raḥmetu'llāhi Te'ālā 'aleyh.

Ebu'l-Kāsımu'l-Mukrī Raḥmetu'llāhi Te'ālā

Ṭabaḳa-i ḥāmisden ve ismi Ca'fer bin Aḥmed bin Muḥammedü'l-Mukrī Ebū 'Abdu'llāhuñ birāderidür. Ḥorāsan meşāyiḥlerinden olup kendü 'aşrınıñ kibārı ve ṭarīkatinde 'aliyy u şerīf-i himmet idi. Şeyḫ Sülemī bir meşāyiḥinde bunuñ semtini ve vaḳārını ve oturuşını görmedüm, dir. Şemān ve seb'in ve ṣelāṣe-mi'ede fevt olup Nīşābūrda medfündür.

Ebū Muḥammedü'r-Rāsibī Raḥmetu'llāhi Te'ālā

Ṭabaḳa-i ḥāmisden olup ve ismi 'Abdu'llāh bin Muḥammed Rāsibīdür. Bağdāduñ meşāyiḥ-i kibārındandır. Sene-i seb'a ve sittīn ve ṣelāṣe-mi'ede merḥūm olmuşdur. Raḥmetu'llāhi 'aleyh.

Ebu'l-Hüseyn-i Ṭarzī Raḥmetu'llāh

Büyük kimesne olup Ṭarzda bir yerde olurmışdı. [134a] Raḥmetu'llāhi Te'ālā.

Ebu'l-Hüseynü'l- Sīrvānī Raḥmetu'llāhi 'aleyh

Ṭabaḳa-i sādiseden ve ismi 'Alī bin Ca'fer bin Dāvuddur. Sīrvān-ı mağribden olup Sīrvānī-i Kebīrūñ şākirdidür. Ve Mekke-i Mükerrerede mücāveret idüp ve Şeyḫü'l-Ḥarem olup 'aşrınıñ bigānesidür. Yüz yigirmi dört yaşında muḳ'ad olup ezān ve ikāmet işitdigünde kıyāma ḳalkardı. Raḥmetu'llāhi Te'ālā 'aleyh.

Şeyḫ Aḥmed-i Cuvālger Raḥmetu'llāhi Te'ālā

Fergāndan olup Ka'bede mücāvir idi. Naḳl iderler ki: Ṭa'am-ı tenhā yimek mu'tād itmiş idi. Sebebin su'al itdiler. Cevāb virdi ki: Bir kere bir kimesne ile şofra-dāş idüm ṭa'am yir idük. Çanaḳdan bir et parçası çıkardım. Gönlüme hoş gelmeyüp yine çanağa bıraḳdum. Yüzime çağırıp eyitdi ki: Bir nesne [y]i ki kendün için pesend itmezsin, ḡayra nice yidürürsün? didi. Ol vakitden birü tenhā yimegi ihtiyār itdüm.

Ebu'l-Hüseyn-i Ḥaddād-ı Herevī Ḳaddesa'llāhu sırrahu'l-'azīz

Derviş ve şūfīlerūñ zarīfi idi. Ve Ka'bede mücāvir olup bir gün Şeyḫ Ebu'l-'Abbās Kaşşāba gelüp su'al itdi ki cüvān-merdlük nedür? Eyitdi ki: Herīseyi yārāna şāvutmamaḳ meger Ebu'l-Ḥaseyn kendü menzīlinde yārān ḥāzır iken kendü bir yir şuḡl ile meşḡul olduğundan herīse(y)i şāvutmuş imiş.

Ebu'l-Muzaffer-i Tirmidî Kıddise sırruhu

Tabaka-i sâdiseden ve ismi Habbâl bin Ahmed olup Hanbelî-mezhebinde imâm u zâhid idi. Tirmidde Hazret-i Hıdr 'aleyhi's-selâm meclisine gelüp söyleşür imiş. Şöyle vera' u takvâ şâhibidür ki kendü üzerine konan siñegi kıomazdı şâyet bir kimesne üzerine kıonup aña şıklet virmeye diyü. Raĥmetu'llâhi 'aleyh. Ve üzerine min-ba'd sinek kıonmaz oldu.

Emîrçe-i Sifâlfürüş Kıddise sırruhu'l-'azîz

Naql iderler ki: Emîrçe 'akrebi dükkândan alup ve şahrâya getürüp kıordı. Ve cânveri öldürmemek abdâllar işidür. Bir kimse kendü ferîştesin görüp su'âl itdi ki: Âdem ne itmek gerekdür ki kendü melegin görebile? Eyitdi ki hiç bir cânveri öldürmeyüp incitmemek gerekdür. Bir gün bir kıarınca kendüyi dişleyüp bir nesne ile urup düşürdi. Dağı melegin görmez oldu.

Şerîf Hamza-i 'Ukıaylî Raĥmetu'llâhi Te'âlâ 'aleyh

Hirevîdür. Lâkin Belhde olur idi. Kerâmet u maķâmât şâhibi olup ve müstecâbü'd-da' ve idi. Ve Hazret-i Hıdr 'aleyhi's-selâm ile hem-şoĥbet olup büyük yârânları var idi. Raĥmetu'llâhi Te'âlâ 'aleyh.

'Ârif-i 'Ayyâr Kıaddesa'llâhu sırrahu'l-'azîz

Belhde olur idi. Şerîf 'Ukıaylî aşĥâbıdır. Ve ismi Manşûrdur. Dirler ki: Bir gün bir meclisde [134b] oturup muşâhib ider iken eyitdi ki: Dirler ki Hazret-i Emîrû'l-mü'minîn 'Alî rağıya'llâhu 'anh Hayberün kıapusın kıaldırdı. Eger Haķ Te'âlânun lutf u 'inâyeti benümle olsa ve Resûl-i kerim Hüda-yı Rabbü'l-'âlemîn şalla'llâhu Te'âlâ 'aleyhi ve sellemün naẓarı benümle olsa ben Kıaf tağın kıaldurur idüm. Şeyhü'l-islâm dir ki: Bu söz Hazret-i 'Alî rağıya'llâhu Te'âlâ 'anh ve kerrema'llâhu vechehü ĥazretlerine şehâdetdür.

Ebu'l-Hüseyn-i Sâlbih bin İbrâhîm Kıddise sırruhu

Şîrâzda kendüye Şeyhü's-şüyüh dirler idi. Kendü 'aşrınun kıbârı ve 'Abbâs-ı Hirevînün pîridür. Ve dünyânun meşâyiĥı ĥânķâhına gelüp otuz sene ĥânķâhda fuķarâ ĥidmetine meşĥûl idi. İĥtiyâcların görüp nice 'ulemâ u suleĥâ gelüp mücâveret iderlerdi. Vefâtı selâşe ve erba'in ve erba'-mi'edür. Ve kıaçan ki nez'e kıarîb oldu. Bir mürîdin gönderdi ki kefen ala. Mürîd varup iki kefen alup geldigünde Şeyh-i merĥûm ölmüşdür. Mürîd Şeyhi böyle gördigünde kıucaķlayup bir kerre Allâh diyü cân teslim idüp fevt oldu. Raĥmetu'llâhi Te'âlâ 'aleyhim.

Ebū Ḥamīd-i Dostān Ḳaddesa'llāhu Te'ālā sırrahu

Mervde olurdu. Kendüyi gören Aḥmed-i Çeştî dir ki: Ḥaḳ Subḥānehu ve Te'ālā Ḥazretlerinüñ ta'zîmini bir mertebe gâlib olup namâzda Allāh diyüp ekber dimedin ḥāmûş olurdu.

Esbāb geymezi. Mürîdleri geydürürlerdi. Ve tenhâ düşdükde bir muhtâca virürdi.

Bir gün bir kimesne ile bir yire gider idi. Ol kimesne eyitdi ki: Sen bunda dur, benim bunda bir görecegüm var. Varup görüp geleyim. Ol kimse vardı, ol gice gelmedi. Ve ḳar daḫı yağar idi. İrtesi ol kimse geldi. Gördi ki Ebū Ḥamīd daḫı anda durup ḳar içinde kendüsi bekler. Didi: Sen daḫı bunda duruyor mısın? diyü söyledükde sen dimedün mi ben gelinceye degin bunda dur? Dost olan dost sözün yirine getürür.

Şeyḫ Ebu'l-Faẓl bin Ebu'l-Ḥasen es-Seraḥsî Ḳaddesa'llāhu Te'ālā sırrahu'l-'azîz

İsmi Muḥammed bin el-Ḥasen. Ve Ebū Naşr-ı Serrācuñ şākirdidir. Kibārdan biri naḳl ider ki: Seraḥsda henüz tıfl idüm ki ibrişim ḳurdu için tût yaprâğı düşürmege vardum. Gördüm ki Ebu'l-Faẓl gelüp geçdi. Ve beni görmedi. Bildüm ki kendüden gâyibdür. Ve dir ki: Yâ Rabbî! Bir seneden ziyâdedür ki baña bir dānik aḳça virmedün ki [135a] başımı tırâş ideyim. Dostları ki böyle idersin? Anı gördüm ki ağaḳlar cümle yapraklarıyla altun oldu. Bu kerre eyitdi ki: 'Aceb işün var kendü gönlimiz güşâdeligi için bir söz söylemege ḳoymazsın.

Ḥālū-yı Nişābūrî Ḳaddesa'llāhu Te'ālā sırrahu

İsmi Aḥmeddür. Seraḥsda olurdu. Kerāmet u velāyet-i zāhir şāḫibi olup ḳabri daḫı andadur. Raḥmetu'llāhi Te'ālā.

Şeyḫ Aḥmed-i Naşr Ḳaddesa'llāhu Te'ālā sırrahu

Kibār-ı meşāyiḫden olup ve Ebu'l-'Abbās-ı Ḳaşşāb ile bir 'aşrda idiler. Yigirmi ḥaccı var iken bir gün Ḥaremde iki yüz seksen miḳdārı pîrler ḥuzûrunda bu tâyife ḥaḳḳında esrār-ı ḥaḳāyıkdan aşḫāb-ı tāmāt 'ibāretinde bir söz söylediler. Pîrler ḳabûl itmeyüp kendüyi sordılar. Ol sā'at Hıdırî Ḥazretlerine ilḥām olup Baḡdādda ḥuddāmına eyitdi ki: Aḥmed geldükde içeriye komayasın. Ḳaçan ki Aḥmed Baḡdāda gelüp Hıdırîye vardı. Ḥuddāmı eyitdi ki: Fülān gün Şeyḫ tenbîh itdi ki: Seni içeriye ḳomayalım. Aḥmed bunu işidüp hemān bî-hûş düşüp birkaç gün anda ḳaldı. Âḫir Hıdırî çıḳup eyitdi ki: Ol edebsizlik ki itmişsin. Anuñ ḡarāmeti oldur ki Rūma gidüp bir sene toñuz güdüp ve gice Tarsûsda bir yir var ki kāfirler melāmetlerden alup ḥarāb itmişler. Şabāḫa degin anda namāz ḳılup ve uyumayasın. Ümîd var ki pîrler merḥamet idüp

yine seni kabûl eyleyeler. Ahmed şâdıkü'l-kavl olmağın, fi'l-hâl varup Şeyhüñ buyurduğu üzere edâ-ı hîdmet itdükde yine Hıdrîye geldi. Hâdim, Ahmedî gördüğünde çağırdı ki “Tîz gel ki Şeyh bugün yidi def‘a senüñ için taşra çıkdı.” Kaçan ki Şeyh Hıdrî taşra çıkup eyitdi ki: *Yâ Ahmed ve veledî ve kurretü ‘aynî*.⁷⁴⁰ Ahmed sevindigünden “*Lebbeyk*”⁷⁴¹ diyüp ve Harem-i Ka‘be tarafına müteveccih olup gitdi. Haremde olan pîrler dağı istikbâl idüp ‘azîm ri‘âyetle eyitdiler: *Yâ veledâhu ve kurretü ‘aynâhu*.⁷⁴²

Şeyh Ebû ‘Aliyy-i Siyâh Kaddesa’llâhu Te‘âlâ sırrahu

Mervüñ meşâyih-i kibârundandır. Otuz sene şâyim olup kimse ta‘âm yidigün görmemişdür. Her şabâh evinden çıkdıkda iki ekmek bile alurdu ki şahrâda şerîklerüm ile yirüm. Ve yolda fuکارaya virüp yimezdi. Rahmetu’llâhi Te‘âlâ erba‘ ve ‘işrîn ve erba‘-mi‘ede.

Şeyh Ebû ‘Alîyyî’s-Şebeviyyu’l-Mervezî Kaddesa’llâhu Te‘âlâ sırrahu’l-‘azîz

İsmi Muhammed bin Muhammed bin ‘Amru bin Şebeviyyedür. Kibâr-ı evliyâ’u’llâhdan olup nice keşf u kerâmeti zâhir ve bâhirdür. Kaddesa’llâh.

[135b] Şeyh Muhammed Kaşşâb-ı Âmilî Rahmetu’llâhi Te‘âlâ

Dâmğânda olur idi. Kaşşâbuñ şakirdi ve zâkiri idi. Ba‘dehu kendüyi meclisde halka söz söylemekden men‘ itmişdi ki büyük söylerdi.

Şeyh Ebû ‘Abdu’llâh Dâstânî Kaddesa’llâhu Te‘âlâ sırrahu’l-‘azîz

Şeyh Muhammed bin ‘Alîyyî’d-Dâsitânî ve lakabı Şeyhü’l-meşâyihdür. Envâ‘-ı ‘ulûmda ‘âlim ve dergâh-ı Hakküñ muhteşemlerinden idi. Ve kelâm-ı mühezzeb ve işârât-ı latîf ve Şeyh Ebu’l-Hasen akrânıdır. Ve nisbet-i irâdeti üç vâsıta ile Şeyh ‘Amî-i Bistâmî ki Hâzret-i Bâyezîdüñ birâder-zâdesine irüşür. Târih-i vefâtı seb‘a ‘aşer ve erba‘-mi‘edür.

Keşfü’l-Mahcûb şâhibi nakl ider ki: Şeyh Sehl ki kendü mürîdlerindendir. İşitdüm ki: Bir müddetde Bistâma çegirge müstevlî olup nice zirâ‘atler ve ağaclar kesret-i cerâd⁷⁴³dan siyâh oldı. Ve hâlâyık bu hâlden hürûşa gelüp tereddüt çekerdı. Şeyh baña eyitdi ki: Ne haberüñ vardır? Didüm ki: Çekirge gelmişdür. Ve halk bu sebebden ıztırâba düşmüşlerdür. Şeyh kalkup

⁷⁴⁰ Ey Ahmed, oğlum, gözümün nuru!

⁷⁴¹ Buyur, emrindeyim!

⁷⁴² Ey onun evladı ve gözünün nuru!

⁷⁴³ Çekirge anlamına gelmektedir.

o üzerine çıkup ve yüzün göge tutdı. Ol sâ‘at çekirge ki bi‘l-cümle kalkup gitdiler. ‘Aşra degin bir dâne kalmayup ve kimesneye bir zarar irişdürmediler.

Ebū‘t-Tayyib-i Sehl bin Muhammed Şa‘lūkī

Bu dağı Süheylü‘l-Şa‘lūkī oğlıdur. Ve imām olmışdur. Erba‘ ve erba‘-mi‘ede merhūm oldı.

Emīr ‘Aliyy-i Ğayyūr Raḥmetu’llāhi ‘aleyh

Meşāyih-i kibārdandur. Bir mürīdi var idi. Muhammed-i Şehrābādī bazārdan ta‘ām getürmek için gönderdi. Akçeleri yoğ idi. Mürīd kendüyi şatup ve ta‘ām alup gönderdi. Birkaç günden soñra dervīşi şatun alan, aḥvāle vākıf olup dervīşi ma‘zeretle gönderdi.

Şeyh Ebū ‘Abdu’r-raḥmānu’s-Sülemī en-Nişābūrī Raḥmetu’llāhi ‘aleyh

İsmi Muhammed bin Ḥasan bin Muhammed Mūsā es-Sülemīdür. Şāhib-i Tefsīr-i ḥakāyık ve Ṭabakāt-ı meşāyihdür. Ve muşannefatı çokdur. Ve Ebu‘l-Kāsım-ı Naşrābādī mürīdi olup tāriḥ-i fevti işnā ‘aşer ve erba‘-mi‘edür.

Hüseyn bin Muhammed Mūsā es-Sülemī Kuḍdise sırruhu

‘Abdu’r-raḥmān-ı Sülemīnün pederidür. Cümle mülklerin furuḥt⁷⁴⁴ idüp taşadduk itdi. Kendüye didiler ki: Evlāduñ var. Kendüye bir şeyi alıkoy. “Eger şālīḥ olur ise “*ve hüve yetevelle ş-şālīḥ in.*”⁷⁴⁵ Ve eger müfsid ola [136a] fesād āleti virmiş olurum.” Vefātı erba‘in ve şelāşe-mi‘ededür.

‘Alī bin ‘Oşmān bin Ebī ‘Alī el-Celābī el-Ġaznevī Kuḍdise sırruhu

Künyeti Ebu‘l-Ḥasen olup ‘ālīm ü ‘ārif kimesne idi. Ve Ebū Ḥasen şākirdidür.

Şeyh Aḥmed-i Neccār İsterābādī Kuḍdise sırruhu

Meşāyih-i Ḥorāsāndandur. Ve Şiblī ve Mürta‘iş ile şöḥbet itmişdür.

Şeyh Ebū Zūr‘a-i Rāzī Kaddesa’llāhu Te‘ālā sırrahu

İsmi Aḥmed bin Muhammeddür. Şiblī şākirdlerindür. Dirler ki: Bütün gün meṭāyib⁷⁴⁶ söylerdi. Dervīşanı güldürürdi. Ba‘de‘l-memāt rü’yāda görüp ḥālin su‘āl itdiler. Ḥaḳ Te‘ālā

⁷⁴⁴ Bu kelime hı ile yazılmalıydı ve kelimedede vav harfi de olmalıydı.

⁷⁴⁵ “O, bütün sālīhlere velilik eder.” (Kur’an-ı Kerim, 7/196).

⁷⁴⁶ Lugat-ı Remzi’de “güzide” olarak anlamlandırılmıştır.

Şeyh Ebū ‘Abdu’llāh-ı Tākī Kaddesa’llāhu sırrahu’l-‘azīz

İsmi Muḥammed bin el-Fazl bin Muḥammedu’ṭ-Tākī el-Hirevīdūr. Mūsā bin ‘İmrān-ı Cīreftī mürīdidür. Şeyhü’l-İslām dir ki: Ben kendüyi nā-bīnā⁷⁴⁸ gördüm. Lākin ol mehābet⁷⁴⁹ de bir ‘azīz dahı görmedüm. Şāhib-i ferāset u kerāmet u velāyet olup meşāyiḥ buña ziyāde ta‘zīm iderlerdi. Tārīḥ-i fevti sitte ‘aşer ve erba‘-mi’edür. Raḥmetu’llāhi Te‘ālā.

Şeyh Ebu’l-Ḥasen-i Bişrī Sencerī Kuddise sırruhu’l-‘azīz

Şeyhü’l-İslām buyurur ki: Benüm pīrlerümdendür. Ve çok meşāyiḥ görüp cāsüsü’l-kulüb idi. Ve Şeyh Ebū ‘Abdu’llāh Ḥafīfün şākirdidür. Raḥmetu’llāhi Te‘ālā ‘aleyh.

Kākā Ebu’l-Ḳaşr-ı Büstī Kaddesa’llāhu Te‘ālā sırrahu

Şeyhü’l-İslām buyurur ki: Büyük kimesne olup ammā melāmeti olmağın beni pederüm sāyir meşāyiḥa getürüp buña götürmez idi. Ve Ebu’l-Ḥasen-i Tīşesāv ve birāderi Ebū Muḥammed bunuñ ḥādimleri ve mürīdleri idiler. Bunlar ve sāyir mürīdlerinüñ ḥalleri ‘azīm na‘ra urmaḳ idi. Raḥmetu’llāhi Te‘ālā ‘aleyh.

Kākā Aḥmed-i Sünbül ve Bürāderi Muḥammed-i Ḥūrçe Raḥīmeḥuma’llāhi Te‘ālā

Şeyhü’l-İslām buyurur ki: Kākā Aḥmed ve bürāderi büyük ādemler idi. Ve bāṭınları eyü idi. Ve dervīş idiler. Ve velāyet u kerāmet şāhibi idiler. Raḥīmeḥümü’llāh.

Ebū Manşūr-ı Muḥammedü’l-Enşārī Kuddise sırruhu’l-‘azīz

Şerīf Ḥamza-i ‘Uḳaylī mürīdi olup Ebu’l-Muẓaffer-i Tirmīzī ḥidmetin itmişdür. Şeyhü’l-İslām buyurur ki: Şeyh Aḥmed-i Kūfānī baña eyitdi ki: Bu deñlü gezdük ve bu deñlü dahı gezsek pederün gibi bulmayasın. Ve ben yitmiş biş sene ‘ilm u ta‘līm idüp yazdum ve zahmet çekdüm i’tikād için bu cümle pederden taḥşil itmişdüm. ‘Aceb şādıḳ ve müttakī ve ehl-i vera‘ kimesne idi.

Ve kendü için Fuḍayl bin ‘Iyāz ve İbrāhīm-i Edhem vāḳı‘alar görüp ta‘biri gün-be-gün zuhūr idüp ve ibtidā’ ḥālinde vaḳt u ḥālī gāyetle eyü olup ferāgat-i ḳalb ve şafā vaḳti var iken ehl u ‘iyāl ḳaydına düşüp āḥir bu ızdırabdan dükkānın terk idüp Belḥde [137a] Şeyhi Şerīf Ḥamza-i ‘Uḳaylī yanına varup anda müteveffā oldu. Sene şelāşin ve erba‘-mi’edür.

⁷⁴⁸ Anadan doğma kör anlamına gelmektedir.

⁷⁴⁹ Büyüklük anlamına gelmektedir.

Ebū Manşūr-ı Sūhte Kıddise sırruhu

Şelâbetlü⁷⁵⁰ bir şâdıķ kimesne idi. Evini bir gün âteşe urup evi yanmadığı için suhte⁷⁵¹ laķab ķodılar.

Şeyh Aħmed-i Çeştî ve Bürâderi Hâce İsmâ‘îl-i Çeştî Kıddise sırruhumâ

Şeyhü’l-İslâm buyurur ki: Şeyh Aħmedden ğayrı tarîķ-i melâmetde bundan ķavî kimesne görmedüm. Ve Çeştîler cümle böyle bî-bâķ⁷⁵² ve şâhib-i ihlâş ve târik-i mürâyâ olup şer‘-i rusûlde süstlik⁷⁵³ göstermezlerdi. Ve bunlar ğâyet şâhib-i ferâset kimesneler idi. Ve velâyet u kerâmet şâhibleridür.

Ebū Hâfş-ı Gāvurdânî Raħmetu’llâhi Te‘âlâ

Kerâmet-i zâhirî bî-nihâyedür. Hâķ Sübhânehu ve Te‘âlâ dostlarından bir dost idi. Raħmetu’llâhi Te‘âlâ ‘aleyh.

Ebū Bişr-i Kûvaşânî

Raħmetu’llâhi ‘aleyh. Kerâmet şâhibi olup vuħûşa ve tuyûra işâret itdükde yanına gelürlerdi. Raħmetu’llâhi Te‘âlâ ‘aleyh.

Aħmed-i Mercâne ve Aħmed-i Kâh-ı Destânî Raħimehümu’llâhu Te‘âlâ ‘aleyhumâ

Bunlar bir tût ağacının üzerinde bir budagda semâ‘ iderlerdi. Kırk biş gün ki biz anda idük. Her gice ziyâfetde olup ve biñ iki yüz câme hediye getürdiler. Bu cümleden bir eski seccâde evlerine getürüp ğayrısını fuķarâya bezl itdiler.

Şeyh Aħmed Hâcî Kıddesa’llâhu Te‘âlâ sırrahu

Şeyhü’l-İslâm buyurur ki: Benüm pîrlerümdendür. Ve Şeyh Huşrîyi ve Hâsen-i Tarzîyi görmişdür. Şâhib-i velâyet ve keşf-i kerâmet şâhibi idi. Raħmetu’llâhi ‘aleyh.

Şeyh [E]bū Seleme-i Bâverdî Raħmetu’llâhi Te‘âlâ ‘aleyh

Hâķib ve şüfî-i seyyâh idi. Ve Şeyhü’l-İslâmuñ pîrlerindendür. Çok meşâyih-i kibâr görüp ğâyet müsin⁷⁵⁴ âdem idi.

⁷⁵⁰ İnanç ve ahlak üstünlüğünden doğan kuvvet anlamına gelmektedir.

⁷⁵¹ Yanmış, yanık anlamına gelmektedir.

⁷⁵² Korkusuz anlamına gelmektedir.

⁷⁵³ Gevşeklik anlamına gelmektedir.

⁷⁵⁴ Yaşlı pîr anlamına gelmektedir.

Ebū ‘Alī-i Keyyālī Kuddise sırruhu

Sīstān meşāyihindendür. Ve ʔarīk-i melāmet ʔutar imiş. Ehl-i kerāmetdür. Büyük kimesne olup Raḥmetu’llāhi Te‘ālā.

Ebū ‘Alī-i Zerger Kaddesa’llāhu sırrahu

Pīr-i kebīr ve şūfī şāḥib-i vera‘ kimesne olup ve Ebu’l-Abbās-ı Kaşşāb şākirdlerindür. Raḥmetu’llāhi ‘aleyh.

Ebū ‘Alī-i Pūteger Kaddesa’llāhu sırrahu’l-‘azīz

Şeyḥ Ḥuşṛiyyi görmişdür. Şāḥib-i velāyet ve keşf-i kerāmetdür. Raḥmetu’llāhi ‘aleyh.

Şeyḥ Ebū Naşr-ı Kabbānī Kaddesa’llāhu Te‘ālā sırrahu’l-‘azīz

Çok sefer u seyāḥatlar idüp Şeyḥ Ebū ‘Amru Ekkāfa ḥidmet itmişdür. Raḥmetu’llāhi ‘aleyh.

Şeyḥ İsmā‘īl-i Naşrābādī Kaddesa’llāhu Te‘ālā sırrahu’l-‘azīz

Ebu’l-Kāsım-ı Naşrābādī oğlıdur. Şāḥib-i vecd u ḥāl idi. Raḥmetu’llāhi Te‘ālā ‘aleyh.

Şeyḥ Ebū Hāşim [137b] es-Şūfī Kaddesa’llāhu sırrahu’l-‘azīz

Künyeti ile meşhūr Şeyḥ imiş. Şāmda ammā aşıl-da Küfeli imiş. Ve Süfyān-ı Şevrī Ḥazretleriyle hem-‘aşr idiler. Vefāt itdi. Sufyānu’s-Şevrī bi’l-Başra min tāriḥ sene aḥadī ve sittīn ve mi’e. Ve Sufyān-ı Şevrī dimişdür ki: *Levlā Ebu’l-Hāşim eş-Şūfī nā‘arefet daḳāik-i Rabbānī*⁷⁵⁵

Ve yine dimişdür ki: Ben Ebū Hāşim-i Şūfiyyi görmeyince şūfilik ne idigün bilmez idüm. Egerçi kendüden evvel zühd u vera‘ ve mu‘āmele-i nīgū⁷⁵⁶ ile tevekkül ve muḥabbet bābında ulu kimesneler var idi. Ve līkin ibtidā ism-i şūfilik buña tesmiye olup bundan evvel kimesneye şūfī dinilmemiş idi. Ve ibtidā şūfīler için Remle-i Şāmda binā olınan ḥānkāhuñ sebebi ile olmuşdı ki bir gün kāfir beglerinden biri şikāra çıkmışdı. Yolda bunlardan iki kimesne [y]i gördiler ki birbirine kavuşduklarında kolların birbirlerinin omuzlarına koyup görüşüp ve hem ol aralıkda oturdılar. Me’külatdan⁷⁵⁷ her neleri var idiyse önlerine koyup ve yidiler. Ve ʔalkup gitdiler. Bunlaruñ bu mu‘āmeleleri ol kāfir beginuñ ḥoşına gelüp birin çağırıp eyitdi ki: “Ol

⁷⁵⁵ Eğer Ebu Hāşim es-Sūfī olmasaydı rabbanī incelikler bilinmezdi.

⁷⁵⁶ Güzel muamele anlamına gelmektedir.

⁷⁵⁷ Yenecek şey, azık anlamlarına gelmektedir.

görüştüğüñ âdem kim idi.” Didi ki: “Bilmem.” “Ve senüñ neñ olur?” Didi: “Bilmem” “Ve kanden gelüp kande gider?” Didi: “Bilmem.” “Yâ bu görüşmek ne idi ki eyitdigünüz?” Dervîş eyitdi ki: “Bu bizüm tarîkimüzdür.” Didi: “Sizüñ bir yiriñü[z] var ki bir araya gelesiz?” Didi: “Hayır yok.” Eyitdi ki: Pes ben sizlere bir muğân binâ ideyim ki anda bir araya cem‘ olasız. Pes ol hânkâhı Remlede binâ itdi.

Şeyhü’l-İslâm dir:

شعر 758

خير دارٍ حلَّ فيها خير ارباب الديار
و قادمًا وفق الله خياراً بالخيار

ايضا له 759

هي المعال و الاطلال و الدار
دار عليها من الاحباب آثار

Ve Ebū Hāşim kıddesa’llāhu sırrahu’l-‘azîz dimişdür bu bâbda:

شعر 760

لقلع الجبال بالابر
[138a] ايسر من اخراج الكبر من القلوب

Ya’nî: İgne ile taşğ delmek âsândur pes ƣalbden kibri ƣıkarmaƣdan.

Ebū Hāşim bir gün Şüreyk-i Kādîyi gördi ki Yahyâ-yı Hâlid evinden taşra ƣıƣar. Ağlayup eyitdi ki: “*E’ûzu bi’llâhi min ‘ilmi lâ yenfâ’u*”⁷⁶¹ Ve yine dimişdür ki: “*Ehzu’l-mer’i nefsehu bi-ğüsni’l-edebi te’dibu eh*”⁷⁶²

Manşür-ı ‘Ammâr-ı Dımaşķi dimişdür ki: Ebū Hāşim Şüfî hasta idi. Mevt mertebe mertebe. Kendüye didüm: Kendüñi nice görürsin? Didi: Belâ-yı ‘azîm içre görürem. Ammâ hevâ ya’nî mihr ü muhabbet belâdan ziyâdedür. Ya’nî belâ kebîrdür ammâ muhabbet ü mihr cenbinde haƣîrdür. Şeyhü’l-islâm buyurdı ki: Eger hevâ ƣadarınca belâ olaydı, hevâ olmazdı.

⁷⁵⁸ Ne mübarek bir yurttur ki yurtların sahiplerinin en hayırlısı orada konaklamıştır. Oraya gelışte Allah, seçkin kimseleri en hayırlı (misafir) ile bir araya getirmek suretiyle onlara lütuf ve başarı nasip etmiştir.

⁷⁵⁹ Orası, yüce makamların ve eski hânelerin toplandığı bir yurttur. Öyle bir evdir ki üzerinde dostların hatıra izleri bulunmaktadır.

⁷⁶⁰ Dağları iğnelerle yerinden söküp atmak, kalplerden kibri ƣıkarmaktan daha kolaydır.

⁷⁶¹ Fayda vermeyen ilimden Allah’a sığınırım.

⁷⁶² Kişi önce kendini edeplice yetiştirirse bu zaten ailesinin terbiyesidir.

شعر 763

نعصى الاكّه و انت تظهر حبّه
هذا و ربّى فى القياس بديع
لو كان حبّك صادقا لا طعنه
ان الحبّ لمن يحب مطاع

Şeyhü'l-İslām dir ki: Her kim anı ḥavf için tapar kendüyi tapar. Ve kendü necāt-ı ṭama'ı ile hareket itmiş olur, degül muḥabbet ü ṭā'at ve fermān için. Ve her kim aña ümīd için tapar ol daḥı kendüye tapar ve tena'um ve rāḥatlığı için hareket ider, degül muḥabbet u ṭā'at için. Ve ben aña ḥavf u ümīd için tapmam⁷⁶⁴ me'cūrlar gibi. Ve daḥı muḥabbeti da'vāsıyla daḥı tapmam ki ṭā'atde aña lāyık 'ibādet itmege 'āciz kıalam. Belki anı kendü fermānı ile taparum ki buyurdı: Nāb tābdum ve Resūlünüñ sünneti muḥabbetine. Ve kendü taḫşir itme mu'aterefim. Muḥammed bin Sa'īd el-Zencī Raḥmetu'llāhi 'aleyh su'al itdiler ki: Sıfle kimdür? Buyurdı ki: Ol kimesnedür ki Ḥaḫ Te'ālā Ḥazretin bīm u ümīd için tapa[r] dılar. Pes niçün taparsın? Buyurdı ki: Anuñ mihr u dostlığı beni ḥidmet ve ṭā'ata ḫomışdur.

Şeyh Ebū Manşūr [138b] Kāzur Ḳuddise sırruhu'l-'azīz

Ḳarār-dāde derviş idi. Ve Aḫmed İsterābādī ve Ebū Naşr-ı Serrācī görüp çok meşāyih ile şoḫbet itmişdür.

İsmā'il-i Ḳabbās-ı Cīreftī Ḳuddise sırruhu

Bir rūşen pīr u muḥaddis ve şeyh ve mü'min kimesne idi.

Ebū Sa'īd-i Mu'allim Ḳuddise sırruhu

Maḫbūlu'l-ḫulūb ve bir pīr-i rūşen ve nūrānī kimesne idi.

Şeyh Muḥammed-i Ebū Ḥafş-ı Kürtī Ḳuddise sırruhu

'Aşrınıñ kibārındandır. Bir pīr u şālīḫ kimesne idi.

Şeyh 'Amū Ḳaddesa'llāhu Te'ālā sırrahu

Künyeti Ebū İsmā'ıldür. Ve ismi Aḫmed bin Muḥammed bin Ḥamza eş-Şūfī-i Ḥorāsāndur. Ve Şeyhü'l-İslām buyurur ki: Rūsūm-ı şūfiyānı kendüden ta'līm itmişem. Kendü bir yire gitdigünde yirine beni kıoyup ve mektūbunu baña gönderür idi. Ve kendüye 'Amū

⁷⁶³ Biz Allah'a isyan eder, sonra da O'nu sevdiğimizi gösteririz. Bu, doğrusu aklî ölçüye göre hayret verici bir durumdur. Eğer O'na olan sevgin gerçek olsaydı, O'na itaat ederdin. Zira seven kimse, sevdiğine itaat eder.

⁷⁶⁴ Metinde tapmaz yazılmış ancak özne yüklem uyumsuzluğu olduğu için tapmaz değil tapmam şeklinde düzeltilmiştir.

laqabını Şeyh Ebu'l-‘Abbās-ı Nihāvendī koşıdur. Ve ‘ömri toksan iki olup tārīḡ-i fevti ahādī ve erba‘in ve erba‘-mi’ededür.

Şeyh Ahmed-i Kūfānī Kuddise sırruhu

Şeyh ‘Amūnuñ ḡuddāmlarındandır. Çok pīrler görüp ve nice seferler itmişdür.

Ebu'l-Ḥasen-i Neccār Kuddise sırruhu'l-‘azīz

Kuhendizde büyük kimesne idi. Mekke-i Mükerrremde elli hırka-püş mürīd ile gördiler.

Şeyh Ebu'l-Leyş-i Kūşencī Kaddesa’llāhu sırrahu

‘Ārif u kebīr kimesne olup yalın ayak gezerdi. Şāḡib-i velāyet ve keşf-i kerāmet şāḡibidür.

Muḡammed ‘Abdu’llāh-ı Kāzur-ı Mürīdī Kuddise sırruhu

Herātta bu t̄ayifenūñ kibārındandır. Ve kerāmet şāḡibi olup mu‘āmele u terk-i emlāklardan çıkdılar. Ḥ‘āce [E]bū ‘Abdu’llāha eyitdi ki: Sen bu vilāyetden çıkp git ki senūñ nefsūñ ḡalka zarar ediyor.

Kurbenc Kuddise sırruhu

Bir pīr şāḡib-i velāyet ve kebīr ehl-i ferāset idi. Ḥ‘āce ‘Abdu’llāh [E]bū Zehl bir gün kendüye rāst geldigünde didi ki: Ey [Ebū] Zehl oğlu! Kaçan ola ki seni aşğa oturalar ve beni yukarıya. Ḥ‘āce ḡüşyār olmağın bildi ki kaçdı nedür? Ve büyük kimesnedür. Didi: Ey Şeyḡ! Kābil degöldür. Didi: Böyle olmaz ise ne lezzeti var. İttifākā bir hafta geçmedin Ḥorāsān Ḥākimi kendüyi tutup Kālāt Kāl‘asında bir kubbeye içinde ḡabs idüp ol celsede fevt oldu.

Ebū ‘Abdu’llāh-ı Ahmed bin ‘Abdu’r-raḡmān ibni Naşri’l-Mālīnī Kuddise sırruhu’l-‘azīz

Herātuñ meşāyiḡ-i kibārundan olup Şeyḡ ‘Amū ile Ḥacc idüp Meşāyiḡ-i Ḥarem ile şoḡbet itmişdür. ‘Ulūm-ı zāḡir u bātında ‘ālim ve zūhd u vera‘da yegāne-i rūzigār idi. Şāḡib-i kerāmet ve velāyet olup tecrīd u terk-i dūnyā bābında söyledüğü söz ḡöñüllere begāyet eşer iderdi.

Kendü aşḡābından [139a] olan ‘Abdu’llāh bin Muḡammed bin ‘Abdu’r-raḡīm nakl ider ki: Bir gün baña didi: Var Mekkeye ve fülān kimesneye böyle böyle söyleyüp gel. Ben dahı birkaç yol gitdigüm gibi kendümi Ka‘bede buldum. Ve varup sipāriş itdüğü ādemi bulup ve söyledüğü emāneti yirine getirüp edā itdügümden sonra ‘avdet idüp kable’ş-şalāt yine ḡidmetine

geldüm. Lâkin ol vaqt ki ol kimesneye sipârîşi edâ itdüm. İstedüm ki eglenüp hacc ideyüm. Ol kimesne eyitdi ki: Geldüm, yûri Şeyhüñ sözine hilâf çıkma. Vallâ üç aya degin gidemezsin.

Ğabri Herâtdadur. Raĥmetu'llâhi Te'âlâ 'aleyh.

Sultân Mecde'd-dîn Tâlibe Kaddesa'llâhu Te'âlâ sırrahu

Dirler ki 'askerî zümresinden olup tecrîd u tevekkülde bigâne-i vaqt idi. Dervîş Muhammed-i Çerger ki abdâllardan idi. Herâtda bir câmi' içre nice müddet evkât geçürüp bir gün yatur iken ibriki düşüp şuyı dökülmiş. Câmi'nün hâdimi gelüp dökülmiş şuyı gördükde kıyâs itdi ki dervîş bevl itmişdür, diyü dervîşi döğüp a'zâsını mecrûh itdi. Çerger bir âh idüp câmi' tahta olmağın yanmağa başladı. Ve iş câmi'den bâzâra düşüp bâzâr dahı yanmağa başladı. Sultân Mecde'd-dîn haber alup hemân kâküp Çergerün 'aķabince gidüp kendüye irişüp eyitdi ki: Ey Çerger! Müslimânlaruñ şehrin niçün yandurursın? Pes Çerger girü dönüp ol âteş olan maħalle gözinüñ yaşından bir kaç kaķre dökdügi gibi âteş sâkin oldu.

Ve bu dahı rivâyet olunur ki: Bir zamân Herâta seyl gelüp şehri yıķmak şadrında iken Sultân Mecde'd-dîn buyurdi ki: Kendü hırķasın seyl öninde ķodılar. Fi'l-hâl tenzil bulup kaķ' oldu. Ve Herâtda Fîrüz-bâdda durup huşķda medfündür. Raĥmetu'llâhi 'aleyh.

Şeyĥ Maĥmûd Eşnevî Raĥmetu'llahu Te'âlâ

Şâĥib-i *Risâle-i Ğâyeti'l-imkân fî Ma'rifeti'z-zamân ve'l-Mekândur*. Mecde'd-dîn ile bir yirde medfündür. Ekâbir-i meşâyih u muĥaķiklerden olup taĥķikât-ı zamânda bunuñ söyledigün dahı kimesne söylemege ķâdir degüldür.

H'âce 'Abdu'llâh-ı İmâmî İşfahânî Raĥmetu'llâhi 'aleyh

H'âce 'Alâ'e'd-dîn Ĥazretlerinüñ aşĥâblarındandır. Şâĥib-i vecd u ĥâl olup şâĥib-i velâyet ve izĥâr-ı kerâmet itmişdür. Raĥmetu'llâhi 'aleyh. 'İlm-i ĥaķâyık ve daķâyıkda mâhir olup küberâ-i meşâyihdendir. Kerâmet-i 'acîbine şâĥibdür.

[139b] Fî Zikri'n-Nisâ'i'l-'Ârifâti'l-Vâsılâtı İlä Merâtibi'r-Ricâl Raĥimehu'llâhi 'Anhumâ

Şâĥib-i *Fütûĥât* Raĥmetu'llâhi Te'âlâ *Fütûĥât*uñ yitmiş üçinci babında taķâķât-ı ricâlu'llâh zikrinden şoñra getürmişdür ki: *Ve külli mâ yezķuru men hüve lâ er-ricâl bâ ismi'r-ricâl feķad yekün minhümü'n-nisâ'i ve lâkin li-ĝalebin zikri'r-ricâl kıyle li-ba'zihim kem el-abdâl ķâle erba'un nefsên feķıyle lehü lem lâ teķüle erba'üne raculen feķâle ķad yekünü fihim*

en-nisā'i.⁷⁶⁵ Ve Şeyh 'Abdu'r-raḥmān es-Sülemī şāḥib-i ṭabaḳātü'l-meşāyih raḥimehümu'llāhu Te'ālā nisve-i 'ābidāt ve nisā-i 'ābidāt ve nisā-i 'ārifāt aḥvālī zikrinde müstakīl bir kitāb cem' idüp ve aḥvāllerinden çok şerḥ u beyān itmişdür.

بيت⁷⁶⁶

فلا التأنيث لاسم الشمس عيب
و لا التذكير فخر للهلال

Rābi'a-i 'Adeviyye Raḥimehu'llāhi Te'ālā rūḥahā

Başradan idi. Süfyān-ı Şevrī raḍıya'llāhu Te'ālā 'anhā ḥazretleri kendüye varup ve gelüp mesā'il su'āl iderlerdi. Ve va'z u du'āsına rağbet idüp bir gün kendüye gelüp ve el ḳaldırup eyitdi ki: *Allāhümme innī es'elüke's-selāmete*.⁷⁶⁷ Rābi'a hemān ağlamağa başladı. Süfyān ḥazretleri būkā⁷⁶⁸nıza sebep ne ola? Eyitdi ki: Ba'ış sensin. Zīrā sen bilmez misin ki selāmet dünyāda dünya terki iledür ve sen ise anuñla ālūdesin.

Ve yine Rābia Ḥazretleri buyururlar ki: Her nesnenüñ bir şemeresi var. Ve muḥabbetüñ şemeresi ise Cenāb-ı Bārīye müteveccih olmaḳdur.

Süfyān Ḥazretleri kendüden su'āl itdi ki: Ḳanḳı eyü nesnedür ki bendelik ile Ḥaḳ Sübhānehu ve Te'ālā Ḥazretlerine ḳurbiyyet ḥāşıl eyleye? Buyurdı ki: Bende olan dünyā ve āḥiretde andan ḡayrısına muḥabbet itmeye.

Süfyān bir gün ḳarşusunda eyitdi ki: *Vā ḥüzn āh*.⁷⁶⁹ Rābi'a buyurdı ki: Ḥilāf söylersin. Eger maḥzūn olayduñ senüñ rüzgāruñ ve 'ıyşuñ ḥoş geçmezdi.

Ve yine kendü kendüye buyurur ki: Benüm ḡam u elemüm andandur ki elemüm yoḳdur. Raḥmetu'llāhi Te'ālā 'aleyhumā.

Lübābetü'l-Müte'abbide Raḥimehu'llāhi Te'ālā

Beytü'l-muḳaddes ehlindendür. Kendü dir imiş ki: Ben Ḥaḳ Sübhānehu ve Te'ālādan ḥicāb iderüm ki kendüden ve ḥidmetinden ḡayrıya [140a] meşḡul olayım.

⁷⁶⁵ Her kim "ricāl" ismiyle anılanlardan söz ederse onların arasında kadınlar da olabilir. Ancak genellikle erkekler anıldığı için bu şekilde söylenmiştir. Mesela abdāl hakkında "kırk nefis" denildi. Kendisine "Neden kırk erkek demedin?" diye sorulduğunda "Çünkü onların içinde kadınlar da bulunabilir" diye cevap verdi.

⁷⁶⁶ "Şems" kelimesinin dişil (müennes) oluşu bir eksiklik olmadığı gibi, "hilāl" kelimesinin eril (müzekker) oluşu da bir üstünlük sebebi değildir.

⁷⁶⁷ Allah'ım! Senden selāmet (esenlik, afiyet ve korunmuşluk) dilerim.

⁷⁶⁸ Ağlama, ağlayış anlamına gelmektedir.

⁷⁶⁹ Ah ne kadar da hüznülyüm!

Bir kimesne kendüye eyitdi ki: Hacc'a giderim. Ne du'â ideyim? Eyitdi ki: Anı iste ki Hakk Te'âlâ senden hoşnûd ola ve kendüden hoşnûdlar maķāma irişdirüp ve dostları yanında kim nām eyleye.

Meryemü'l-Başariyye Raķimehu'llāhi Te'ālā

Başra ehliñdendir. Rabi'a ile şoķbet idüp ve ĥidmetinde olmuřdur. Ve andan soñra birkaç müddet ķalup muķabbetu'llāh kelimātıyla muķayyed olup ve muķabbetu'llāh kelimātıyla muķayyed olup⁷⁷⁰ ve muķabbet müzākeresi olunur iken ol meclisde merķūm oldu.

Kendü dimiřdür ki: Hergiz rızķ-ıķūñ fikr ve endiře çekmedüm bu āyet-i kerīme [y]i göreli. Ve ol āyet-i kerīme budur: *Ve fī's-semā'i rızķukūm ve mā tū'adūn.*⁷⁷¹

Reyhāne-i Vālihe Raķimehu'llāhi Te'ālā

Bāşra müte'abbidlerindendir. Mirrī Şāliķ Raķmetu'llāhi Te'ālā eyyāmında bu ebyātı kendü yaķasına yazmışdur:

شعر⁷⁷²

انت انسى و همتى و سرورى
قد ابى القلوب ان يحب سواكا

يا عزيزى و همتى و مرادى
طال شوقى متى يكون لقاكا

ليس مؤلى من الجنان نعيم
غير انى اريد ان القاكا

Mu'āzetü'l-'Adeviyye Raķimehu'llāhi Te'ālā

Rābi'a-i 'Adeviyye aķrānlarındandır. Ve kendü ile şoķbet idüp kırķ sene yüzün göge tutmayup ve ķāyimü'l-leyl ve şāyimü'n-nehār idi.

⁷⁷⁰ Cümle, mükerrer yazılmıştır.

⁷⁷¹ Gökte rızķınız ve size vaad olunan şeyler vardır. (Kur'an-ı Kerim, 51/22).

⁷⁷² Sen benim ünsiyetim, gayem ve sevincimsin. Kalbim senden başkasını sevmeyi reddetmiştir. Ey azizim! İsteğim ve muradım sensin. Uzun zamandır hasret içindeyim, seninle buluşmam ne zaman gerçekleşecek? Cennetin nimetlerinden de özel bir beklentim yoktur, benim asıl arzum orada sana kavuşmaktır.

‘Uķiretū’l-‘Ābide Raḥimehu’llāhi Te‘ālā

Bu daḥı ehl-i Başradandır. Ve Rābi‘a-i ‘Adeviyye ile şöḥbet itmişdür. Ol deñlü ağlamışdur ki gözleri a‘mā olup birisi eyitdi: Nā-bīnālık ne güc aḥvāldür. Kendü eyitdi ki: Ḥaķ Te‘ālādan maḥcūb olmaķ gücdür. Ve hem ķalb ķörligi gücdür.

Şe‘vāne Raḥimehu’llāhi Te‘ālā

Bilād-ı ‘Acemdendür. Ğāyetle ḥūb-nefs olup eyü nağmāt ile va‘z u naşīḥat iderdi. ‘Ābide u zāhide ve erbāb-ı ķulūb meclisinde ḥāzır olurlardı. “*Kānet mine’l-müctehidātū’l-ḥāyifātū’l-mübekkiyāti.*”⁷⁷³ Kendüye eyitdiler ki: Korkarız ağlamaķdan gözleriñize bir zarar gele. Eyitdi ki: Ḥaķ Te‘ālā Ḥāzretlerinüñ ‘azābı ḥavfından dünyāda ķör olmaķ baña daḥı eyüdür.

Dirler ki ol mertebe kendüye endūh ve elem istilā itmişdi ki namāz ve ‘ibādetden ķalmışdı. Vāķı‘asında bir kimesne kendüye eyitdi ki:

شعر⁷⁷⁴

اذرى دموعك اما كنت شاجيه
ان النياحة تشفى للحرى نينا

جدى و قرمى و صومى الدهر ذابيه
فانما الذوب من فعل المطيعنا

Ba‘dehu ṭā‘ate ‘avdet idüp ve bu ebyātı [140b] ile terennüm idüp ve ağlardı. Ve işidenler daḥı bile ağlardı.

Dirler ki: Kaçan pīr oldu, Fuḍayl-ı ‘İyāz kendüye gelüp ṭaleb-i du‘ā iderdi. Ve kendü buyurdi ki: Yā Fuḍayl! Senüñle Cenāb-ı Bārī arasında bir nesne ḥāyil⁷⁷⁵ ķalmamışdur ki ben du‘ā ideyim. Fuḍayl bu sözden nağra urup ve bī-ḥūd düşdi.

Kürdiyye Raḥimehu’llāhi Te‘ālā

Başrada olup Şa‘veneye ḥidmet iderdi. Kendü naķl ider ki: Bir gice Şe‘vāne ḥidmetinde idüm. Uyḥuya varup baña ayak urup eyitdi ki: Tır! Bu uyḥu yiri degüldür. Uyḥu yiri ķabirdür. Vardukda murād üzre ancılayasın.

⁷⁷³ (Şe‘vāne) ḥavf edici ve ağlalayıcı müctehidelerden oldu.

⁷⁷⁴ Üzgün olduḡun zaman gözyaşlarını dök çünkü feryat edip ağlamak, kederli kimse için bir şifadır. Gayret et, kalk ve ömrün boyunca eriyip tükeninceye kadar oruç tut. Zira böyle eriyip tükenmek, itaatķâr kulların işidir.

⁷⁷⁵ Korku anlamına gelmektedir.

Ḥafza binti Sīrīn Raḥimehu'llāhi Te'ālā

Muḥammed Sīrīnūñ hemşiresīdür. Zühd u vera'da birāderi gibi olup āyāt-ı kerāmāt şāḥibi idi. Naql iderler ki: İbādet itdügi gicelerüñ kemerinde gāhī çerāğı dōkinüp söndükden şoñra yine evini rüşen görürler idi.

Rābi'a-i Şāmiyye Raḥimehu'llāhi Te'ālā

Aḥmed bin Ebi'l-Ḥavārīnūñ zevcesīdür. Naql ider ki: Aḥvāl-i muḥtelif olup gāhī kendüye 'ışk u muḥabbet gālebe iderdi. Ve gāhī üns ve gāhī ḥavf müstevlī olup muḥabbet gālebesinde dir idi ki:

شعر 776

حبيب ليس يعدله حبيب
و ما لسواه فى قلبى نصيب

حبيب غاب عن بصرى و شخصى
و ليكن عن فوادى لا يغيب

Ve üns olduğı hālde dir idi ki:

شعر 777

و لقد جعلتك فى الفواد محدثى
و ابحت جسمى لمن اراد جلوسى

فالجسم منى للجليس موانس
و حبيب قلبى فى الفواد انيسى

Ve yine ḥavfı hālinde dir idi ki:

شعر 778

و زادي قليل لا اراه مبلغى
الى الزادي ابكى ام لطول مسافتي

اتخرقني بالنار يا غاية المنى
فاين رجائي منك اين مخافتي

⁷⁷⁶ Sevgili... Ona denk hiçbir sevgili yoktur. Ondan başkasının da kalbimde hiçbir payı yoktur. Öyle bir sevgili ki gözümden ve suretimden (zahiren benden) gizlenmiştir fakat kalbimden asla kaybolmaz.

⁷⁷⁷ Ben Sen'i gerçekten kalbimin içinde konuşup dertleştiğim (sevgili) kıldım. Bedenimi ise benimle oturmak isteyene bıraktım. Böylece bedenim, benimle oturan için ünsiyet verici bir dosttur fakat kalbimin sevgilisi, kalbimin içinde benim asıl yakın yoldaşımdır.

⁷⁷⁸ Ağızım pek az, bunun beni varacağım yere ulaştıracağını da sanmıyorum. Peki ben ağızıma mı ağlayayım, yoksa yolculuğumun bu kadar uzun oluşuna mı? Ey en büyük arzu ve dileğim! Sen beni ateşle yakar mısın? O hâlde Sen'den olan ümidim nerede, Sen'den duyduğum korku (saygı dolu haşyet) nerede?

Zevcesi rivāyet itmişdür ki: Bir gün öñinde bir taş tı tururdu. Eyitdi ki: Bu taş tı kaldırırñuz içinde görürem ki Emîrû'l-Mü'minîn Hârûnu'r-Reşidüñ fevti yazılmışdur didi. Ba'dehu haber alındı ki ol gün vâşl-ı rahmet-i Rahmân olmuş imiş.

Halîme-i Dımışkıyye Raḥimehu'llāhi Te'ālā

Şām-ı şerîfün nisā-i süddelerinden olup Rābi'a-i Şāmiyyenüñ üstādıdur. Zāhide u 'ābide ve şāliḥa idi.

Ümm-i Ḥasan Raḥimehu'llāhi Te'ālā

[141a] Kūfede olup zāhide ve 'ābidelerden olup Süfyān-ı Şevrî ziyāretine varup ve dirler ki: Zevceligine daḥı tālîb idi. Ve Süfyān naql itmişdür ki: Ziyāretine vardığımda bir köhne ḥasîr pâresinden ğayrı nesnesin görmedüm. Ben eyitdüm ki: 'Ammu-zādeleriñüzden nesne murād olınsa dirîğ itmezlerdi. Eyitdi ki: Ey Süfyān! Ben hergiz dünya için su'al itmem. Ve ol kalb yine ki anda Ḥālîkdan ğayrınıñ fikri ola.

Fâtıma-i Nişābüriyye Raḥimehu'llāhi Te'ālā

Ḳudemā-i nisā-i 'ārifān-ı Ḥorāsāndandır. Ebū Yezîd-i Beştāmî Ḳaddesa'llāhu Te'ālā sırrahu kendüye du'ā itmişdür. Ve Ka'bede mücāvîr olmuş. Gāhî Beytü'l-Muḳaddese varup gelürdi. Bir gün Zü'n-nūna bir nesne gönderdi. Ḳabûl itmeyüp eyitdi ki: Nisā t̄ayifesinden nesne almak mezelletdür. Ebū Yezîd Ḥazretleri buyururlar ki: 'Ömrümde bir âdem ve bir nisā gördüm. Ol daḥı Fâtıma-i Nişābüri idi. Bir maḳāmdan bî-ḥaber degül idi. Ve kendü kelimâtındandır: *Men 'amile'llāhu 'ala'l-müşāhedeti fe-hüve 'ārifun ve min 'amile 'alā müşāhedete'llāhu Te'ālā iyyāhu fe-hüve'l-muḥlişu.*⁷⁷⁹

Zeytüne Raḥimehu'llāhi Te'ālā

İsmi Fâtımadur. Ebū Ḥamza ve Cüneyd ve Nûriye ḳaddesa'llāhu Te'ālā esrārahum ḥidmetlerin itmişdür. Şāliḥa ve ābide ve zāhide idi.

Fâtımatü'l-Berda'iyye Raḥimehu'llāhi Te'ālā

Erdebilde olurdu. 'Ābide ve zāhide olup ve hem 'ārifelerden idi.

⁷⁷⁹ Kim Allah için müşāhede üzere (Allah'ı görüyormuş gibi) amel ederse o ârifdir. Kim de Allah Teâlâ'nın kendisini görmekte olduğunu bilerek amel ederse o ihlâşlı kimsedir.

Ümm-i ‘Alī zevce-i Ahmed bin Haḍraviyye Raḥimehu’llāh

Kibār evlādıdır. Ve bî-nihāye māl-dār imiş. Cümle mālın fuḳarāya nafaḳa idüp ve Bāyezîdî ve Ebū Ḥafz Ḳuddise sırruhümāyı görüp ve su’aller itmişdür.

Ebū Ḥafz buyurmışdur ki: Ben dā’imā nisā ṭāyifesinüñ ḥadîşlerin mekrûh tutardum. Tâ ki Ümm-i ‘Alîyi gördüm. Bildüm ki Ḥaḳ Te‘ālā ma‘rifetin ve kendüyi bilmekligin istediği yire ḳor.

Bāyezîd Ḥazretleri buyurmışdur ki: Her kim taṣavvufa heves ider gerekdür ki Ümm-i ‘Alî himmeti gibi heves ve sa‘y ile ele getüre.

Ümm-i ‘Alî dimişdür ki: Ḥaḳ Sübhānehu ve Te‘ālā Ḥazretleri ḥalkı kendüye da‘vet itdi. Envā‘-ı leṭāyif ve iḥsānlarıyla icābet itmediler. Pes anlara envā‘-ı [141b] belāları dökdi üzerlerine ki ol belālarıyla kendüye getüre. Zîrâ kendüleri istediği-çün kendüye geldüklerin ister ki ol belālardan çok ḥavf idüp geleler.

Belḥden bir ḥātūn gelüp eyitdi ki: Bir geldüm ki Ḥaḳ Sübhānehu Te‘ālā Ḥazretlerine bir taḳarrüb bulayım senüñ ḥidmetüñ sebebi ile. Buyurdi ki: Niçün Ḥaḳ Sübhānehu ve Te‘ālā Ḥazretlerüñ ḥidmet sebebi ile baña taḳarrüb istemezsin.

Ümm-i Muḥammed vālideti eş-Şeyḥ Ebî ‘Abdu’llāh Ḥafîf Raḥimehu’llāhi Te‘ālā ‘aleyhimā ve ‘aleyhā

‘Ābide, zāhide, şālihālardandır. Şeyḥ ‘aşr-ı āḥîr-i şehr-i Ramaẓānda ḳadir içün o ṭam üzerine çıkup namāz ḳıladı. Ve vālidesi çağırdı ki: Ey Muḥammed! Ey ferzend! Senüñ istediğün bundadır, gel! didigünde aşğa inüp ol nûrı müşāhede itdi. Ve vālidesinüñ ayağına düşdi.

Fāṭımā binti Ebî Bekri’l-Kettānî Raḥimehu’llāhi Te‘ālā

Semnūn-ı Muḥib ol vaḳit ki muḥabbet yolından söylerdi. Māyil olup bir gün yine öyle bir meclise varup kendüsi ve üç nefer âdem cān virdiler.

Fıḍḍa Raḥimehu’llāhi Te‘ālā

Şeyḥ Ebū’r-Rebî‘-i Mālîkî Raḥmetu’llāhi Te‘ālā naḳl ider ki: Bir şāliḥa ḥātūnuñ ḥayrın işidürdüm. Bir ḳaryede ve kerāmât ve keşf şāḥibi dirler idi. Ziyāreti içün ol ḳaryeye vardum. Didiler ki bir ḳoyunu var. Süd ile bal şağılur. Kendüm ile bir ḳadeḥ getirüp kendüye vardum. Ve selām didüm ki isterüm ḳoyunuñuzu getirüp ve bu çanaḳa bir miḳdār süd şağarsız. Fi’l-ḥāl

qoyunu getirüp ve ol qadeh içre şagup virdi. İçdüm ki süd ile ‘asel idü ki muqarrer ve kendün bu qoyunuñ kışşasın ilhâh itdüm.

Buyurdi ki: Mâ-mülkde bir qoyundan gayrı nesnemüz yok idi. ‘İyd-ı ađhâ oldu. Zevcim istedi ki: Qurbân eylesin. Eyitdüm ki: Biz fakîrüz. Ve bize qurbân terkine ruşşat var. Haq Te‘âlâ bizüm bir qoyuna ihtiyâcımız olduğın bilür dindi. İttifâken irtesi gün bir misâfirimiz geldi. Bu def‘a zevcime eyitdüm ki: Misâfir ikrâmına [142a] me’mûruz. İktizâ eyitdi ki: Qoyunu boğazlayalım. Ammâ bir maḥfî yirde ki uşâqlarımız görüp ağlaşmayalar. Zevcim dahı qoyunu götürüp evüñ ardında boğazlamak üzere iken anı gördüm ki qapudan içre bir qoyun çıkageldi. Ben eyitdüm: Var-ısa⁷⁸⁰ qoyun zevcimüñ elinden kaçup gelmişdür. Taşra çıkup gördüm ki zevcüm qoyunuñ derisin çıkarur. Ta‘accüb idüp aḥvâli zevcime söyledüm. Eyitdi ki: İhtimâl var ki Haq Te‘âlâ bize qoyunuñ bedelin göndermiş ola. Bu ol qoyundur. İmdi ey ferzend! Öyle bil ki benüm bu qoyunum mürîdlerimüñ qalblerinde otlar. Kaçan ki anlaruñ qalbleri eyü hoş olur. Bunuñ dahı südi eyü olur. Ve her kaçan ki anlaruñ qalbleri müteğayyir olur. Bunuñ dahı südi müteğayyir olur.

İmâm Yâfi‘î Ḥazretleri buyurur ki: Bu sözden murâdı mürîdlerüñ terğibi içündür ki kaçan gönüllerimiz ve qalblerimiz eyüdür, bizde olanlar eyü olur. Pes siz dahı qalpleriñüzi eyü idüñüz ki yanınızda olanlar dahı eyü olalar.

Telmîze-i Seriyi-i Saḳatî Raḥimehu’llâhi Te‘âlâ

Seriyi-i Saḳatî Qaddesa’llâhu sırrahu şakirdidür. Ve bir oğlı var idi. Mu‘allime virmişdi. Mu‘allim bunu degirmene gönderdi. Diger mânende suya⁷⁸¹ düşüp ğarq oldu. Mu‘allim gelüp Seriyi-i Saḳatîye söyledi. Serî dahı eyitdi ki: Geliñüz, vâlideşi qatına varalum. Qalkup vâlideşi yanına geldiler. Ve Seriyi-i Saḳatî münâsebetle şabr u rızâ bâbında bir âlâ söz söyledigünde ḥâtûn eyitdi ki: Ey üstâd bu kelimâtdan kaçduñ nedür? Serî eyitdi ki: Oğluñ suya düşüp ğarq oldu. Eyitdi ki: Benüm oğlum? Didi ki: Belî. Eyitdi ki: Haq Te‘âlâ bunu itmemişdür. Tırñuz! Benümle bile geliñüz. Qalkup bile gitdiler. Tâ ki suya irişüp su’âl itdi ki: Qande düşdi? Gösterdiler. Ol maḥalle varup eyitdi ki: Oğul Muḥammed! Hemân şu içinden ses virdi ki “Lebbeyk ey vâlide!” Ḥatun hemân şuyuñ içine girüp ve oğlunuñ eline yapışup çıkarup evine götürüp Şeyḫ Serî, Şeyḫ Cüneyd [142b] Ḥazretlerine bakup “Bu nedür?” diyü su’âl itdigünde

⁷⁸⁰ Galiba anlamına gelmektedir.

⁷⁸¹ Su kelimesi sad ile yazılması gerekirken sin ile imla edilmiştir. Akabinde gelen cümlelerde ise sad ile yazılmış olup yazım birliği sağlanamamıştır.

buyurdu ki: Bu hatun her ne nesne ki Hâk Te‘âlâ kendüye vâcib itmışdür ri‘âyet üzere olup muhâlefet itmemişdür. İmdi böyle olanlara hüküm odur ki her ne hâdiş olur ise kendüye i‘lâm olunur. Pes bu hatuna oğlunuñ fevti i‘lâm olunmamışdur. Bildüm ki oğlı fevt olmayup ve Hâk Te‘âlâ Hâzretleri bunu itmemişdür, diyü âşikâr itdi.

Tuhfe Raḥimehu’lîlâhi Te‘âlâ

Seriyy-i Saḳatî nakl ider ki: Bir gice gözüme uyku girmeyüp bir mertebede iztıraba düşdüm ki teheccüdden mahrûm kaldum. Şabâh olup namâzı edâ itdükden şoñra taşra çıkdum ki bir tarafa gideyim, bulıkim göñlüm açıla. Ne cānibe gitdüm ise iztırābum teskîn olmayup fıkır itdüm ki bīmāristān tarafına varup mübtelālara nazar ideyim. Ola ki nefsum berd-hem olup küşāde ola. Tarafa vardığım gibi kalbim müşerriḥ olup içerü girüp gördüm ki bir maḥbūba ve cemīle cariye, pāk cāmeleriyle ve eyü koḳularıyla iki eli ve ayakları bende olmuş. Beni gördüğü gibi gözleri yaşarup birkaç beyt okudı. Bīmāristāncıdan su‘āl itdüm ki: Bu kimdür? Eyitdi ki: Bu bir H‘ācenüñ cāriyesidür. Dīvāne olmağıyla işlāḥ için bunda getürmişdür. Didüğü gibi cāriye ağlayarak bu beyti okumaya başladı:

شعر 782

معشر الناس ما جننت و لكن
انا سكرانت و قلبي صاحبي

اغللت يدي و لم ات ذنبا
غير جهدي في حبه و اقتضاحي

شعر 783

انا مقتوننت بحب حبيب
لست ابطي عن بابه من براح

فصلاح الذي زعمتم فسادی
و فسادی الذي زعمتم صلاحی

ما على من احب مولی الموالی
و ارتضاه لنفسه من جناح

⁷⁸² Ey insanlar topluluğu! Ben delirmedim fakat sarhoşum, kalbim ise ayıktır. Siz ellerimi zincire vurdunuz oysa ben hiçbir günah işlemedim. Yegâne suçum olanca gücümle O’nu sevmek ve bu uğurda rezil olmayı göze almak.

⁷⁸³ Ben sevgilinin aşkıyla büyülenmiş bir kimseyim. O’nun kapısından ayrılp uzaklaşmayı hiç düşünmem. Sizin benim için “islah, düzelme” diye ileri sürdüğünüz şey aslında benim bozulmamdır. Benim “fesat” diye gördüğünüz hâlim ise gerçek salahımdır. Efendiler efendisini sevmiş ve O’nu kendisi için seçip razı olmuş birine, bu sevgiden dolayı nasıl bir günah isnat edilebilir?

Bunuñ sözleri albimi yakup begāye getürdi. Benüm bu gözümüñ yaşını gördüğünde eyitdi ki: Ey Serī! Bu bir ağlamadur anuñcün nice olur, eger anı Ha ma‘rifeti üzre bilesin, diyüp bir sa‘at bī-hūd düşdi. aan ki kendüye geldi. Eyitdüm ki: Ey cariye! Didi ki: Lebbeyk ya Serī! Ben daı cevb itdüm ki: Serī olduımı neden bildüñ? Eyitdi ki: Ol zamndan berü bildüm ki cahil degülem. Eyitdüm ki: Sen muabbet zikrin idiyorsun, muabbetüñ kimedür? Eyitdi ki: [143a] eyitdi ki: ol kimesne [y]i ki kendü ni‘metlerin bize bildirüp ve ‘aıyyeleri ile bize minnet odı. alblere arīb ve sa‘illere mucībdir. Eyitdüm ki: Seni bunda kim mabūs itdi? Eyitdi ki: Ey Serī! Hasidler ittifa itdiler, diyü bir na‘ra urdı. Öyle ıyas itdüm ki cn virdi. Ba‘dehu birkaç beyt okıdı. Bīmāristāncıya eyitdüm: Bendelerin alup alıvir, didüm. Ol daı alıvirdi. Ben eyitdüm: İmdi ande dilerseñ var. Eyitdi ki: Benüm gidecek yerüm yokdur. Ha Sühbānehu ve Te‘āl Hazretleri beni bir bendesine memlūk itmidür. Anuñ rızası olur ise giderüm. Ben eyitdüm: Va‘llhi bundan ‘kıldür.

Anı gördüm ki Hcesı ıageldi. Bīmāristāncıya eyitdi ki: anı Tuhfe? Eyitdi ki: İerüdedür. Ve ey Serī daı yanındadır. Haz idüp ve ierü girüp ve selm virüp baa ok itirm itdi. Ben eyitdüm ki: Ta‘zm ve itirma bu cariye benden elyaq⁷⁸⁴dur. Ve sebep nedür ki bunu abs itmisin? Eyitdi ki: Yımez ve imez ve yatup uyumaz. Ve bizüm daı ratlıımızı gidermidür. Dim alayup ‘alı baından gitmidür. Huuan ma-milketim yigirmi biñ dirhem idi. Bua virdüm ki an‘atı sebebiyle bulı ki yigirmi biñ daı fa‘ide ideyim. Bu ise böyle divane oldu. an‘atı ne olduun su‘l itdüm. Eyitdi ki: Murībedir. Didüm: Böyle olalı birkaç eyym mıdur? Eyitdi ki: Bir senedir. Ve bu sebep bu oldu ki bir gün ‘dın eline alup bu i‘ri okudı:

شعر 785

و حقا لا نقضت الدهر عهدا
و لا كدرت بعد الصفو ودا

ملات جوانحی و القلب وجدا
فكيف الذى و اسلو و اهدى

فيا من ليس لى مولا سواه
اراك تركتني فى البارى عبدا

⁷⁸⁴ Layık anlamına gelmektedir.

⁷⁸⁵ Sen’in hakkın iin andolsun ki ömür boyu hiçbir ahdi bozmadım. Safiyet bulduktan sonra hiçbir dostluı da bulandırmadım. İimi, gönümü bütünüyle ak ve vecd ile doldurdun, böyleyken ben nasıl senden yüz çevirir, seni unuttur, başkasına yönelebilirim? Ey ki Sen’den başka Mevla’sı olmayan bir kulum ben! Sen’i, beni yaratılmılar leminde (bu dünyada) bir kul olarak bırakmı görüyorum.

Ba'dehu alup 'ūdını ırup ve alamaa baladı. Ben bunu bir kimesne muabbetine mübtelā olmuş fehm itdüm. Ba'dehu tahı itdüm ki ol hāli yok. Pes cünūnına aml itdüm. Cāriyeden su'al itdüm ki: Böyle midür? Dil-i asta ve zebān-ikeste idüp eyitdi:

شعر⁷⁸⁶

خاطبني الحق من جناني
فكان وعظي على لساني

قربني منه بعد بعد
و خصني الله و اصطفاني

احببت لما دعيت طوعا
مليا للذي دعاني

[143b] و خفت مما جنيت قدما
فوقع الحب بالاماني

H'āce ıssına eyitdüm ki: Senüñ bu deñlü açeñ gitmiş imden-girü bu saña ayır itmez. İmdi bunda ursun. Ben varayım bahāsın getüreyim, diyü hücreme geldüm. Ben de ise bir dir[h]em⁷⁸⁷ yok. Müteayyir alup ol gice tazarru' ve niyāzdan gözüme uyu girmedir.

Nāgāh gördüm ki apuyı da itdiler. Didüm kimdür? Eyitdi ki: Eibbādan birisi. apuyı açup gördüm ki bir ādem dört-bi idmetkār ve bir em'-i 'azım öñince izin isteyüp ierü girdi. Didüm sen kimsin? Eyitdi ki: Amed bin Müsennāyım. Bu gice uyuda hātifden didiler ki: Tiz bi bedre açe alup Serīye götür. Ve bunuñla göñlün o eyle ki Tufe [y]i atun alsun. Bunu gördüm. Ve alup secde-i ükr idüp ve alup abāa münazır oldım. açan ki aba olup açe[y]i götürüp bīmāristāna vardum. Tufeyi görüp alamaya baladı. Anı gördüm. H'ācesi daı geldi. Alayarak eyitdi ki: Alama ki istediğüñi getürdüm bi biñ fāyidesiyle. Eyitdi ki: Lā va'llāhi. Didüm: On biñ. Didü: Lā va'llāhi. Didüm: İki bahāsın vireyim. Yine cevāb virdi ki: Dūnyā mālın virseñ abül itmem. Ol li-vechi'llāh āzāddur. Sebebin su'al itdüm ki nedür? Didi ki: Baña bu gice tevbih⁷⁸⁸ itdiler. Sen şahid ol ki cümle mālımdan āzād itdüm. *Allāhümme kün lı bi's-sā'ati kefilen ve bi'r-rızi cemilen.*⁷⁸⁹ Andan soñra Tufe alup üzerinde olan

⁷⁸⁶ Hak, gönlümün derinliklerinden bana hitap etti. Böylece dilimden yükselen öğüt de aslında O'nun hitabının bir yankısı oldu. Uzaklıkların ardından beni kendisine yaklaştırdı. Allah beni özel bir lütufla seçip ayırdı. Davetine kendi rızamla icabet ederek O'nu sevdim ve beni aırana bütünüyü yöneldim. Daha önce işlediğim günahlardan korktum. Bunun üzerine içimde sevgi yerleşti ve kalbim O'na kavuşma ümitleriyle doldu.

⁷⁸⁷ Metin tamiri yapılmıştır.

⁷⁸⁸ Azarlama anlamına gelmektedir.

⁷⁸⁹ Allah'ım! Bu vakitte bana kefil ol, rızkımı ise güzel ve bereketli eyle.

libâsların çıkarup ve bellâslar⁷⁹⁰ giyüp ve taşra çıkup yine ağılardı. Didüm: Niçün ağlarsun? Eyitdi ki:

شعر 791

هربت منه اليه
و بكيت منه عليه

و حقه و هو سؤالي
لا زلت بين يديه

حتى انال و اختي
بما رجعت اليه

Andan sonra gâyib olup dahı görmedük. Ba‘dehu Ka‘be-i Mükerreremeye ‘azîmet itdük. İbn-i Müsennâ yolda merhûm olup ben ve ol H‘âce Ka‘beye varduk. Tavâf maḥallinde bir ḥazîn âvâz ve mecruh şadâ işidüp diñledüm ki bunu dir idi:

شعر 792

محب الله في الدنيا سقيم
تطاول سقمه فداواه راه

سقاء من محبته بكاس
فاوراه المهيم اذ سقاء

[144a] فهم محبه و سماع اليه
فليس يريد محبوبا سواه

كذاك من ادعى شوقا اليه
يهيم بحبه حتى يراه

Bu şadâya vardum. Gördüm Tuḥfe baña eyitdi: Ey Serî! Lebbeyk, diyü cevâb virdüm. Ve didüm ki: Sen kimsin? Eyitdi ki: Sen bildükden sonra bilmez olduñ. Ben Tuḥfeyim. Baḫdım ki bir ḥayâl olmış. Didüm: Bu ‘uzletden ne nef‘ gördüñ? Eyitdi ki: Ḥaḫ Te‘ālâ kendü ḫurbına üns ve ḡayrından vaḥşet virdi. Didüm: İbn-i Müsennâ vefât itdi. Didi: Raḥmetu’llâhi Te‘ālâ kendüye kerâmetler bağışlar meger gözler görmüş degüldür. Ve cennetde baña hem-civârdur. Didüm ki: H‘âceñ dahı benümle gelmişdür. Bir maḥfice du‘â idüp hemân sâ‘atde Ka‘be

⁷⁹⁰ Ayağa giyilen mesh anlamına gelmektedir.

⁷⁹¹ Ondan kaçıp yine O’na sığındım. O’ndan dolayı (işlediğim kusurlar sebebiyle) yine O’nun için ağladım. And olsun ki O, niyazımın tek konusudur, daima O’nun huzurunda bulunmak isterim. Tâ ki O’na dönüşüm sebebiyle umduğum nasibe kavuşayım.

⁷⁹² Allah’ı seven kimse bu dünyada adeta bir hastadır. Onun bu derdi uzar gider, nihayet Rabbi onu tedavi eder. Ona sevgisinden bir kadehle içirir, el-Müheymîn ona bu aşk şarabını içirdiğinde, o da Allah’ın sevgisi ve (ilâhî) dinleyiş hâlinde kendinden geçer ve artık O’ndan başka hiçbir mâşuk istemez. Aynı şekilde, kim O’na karşı bir şevk ve özlem iddiasında bulunuyorsa, O’nu görüp müşahade edinceye kadar O’nun sevgisiyle kendinden geçer.

karşusunda müteveffâ oldu. Hâcesi gelüp üzerine düştü. Vardum ki kaldırayım. Gördüm ki ol dağı merhûm olup techîz ü tekfinlerin idüp kabre kodum. Raḥimehu'llāhu Te'ālā 'aleyhümā.

Ümm-i Muḥammed Raḥimehu'llāhi Te'ālā

Ḥazret-i Şeyḥ 'Abdu'l-kādir seyyid Muḥyi'd-dīn Geylānī ḳaddesa'llāhu Te'ālā sırrahu'l-'azîzüñ 'amme⁷⁹³sidür. Naḳl iderler ki: Gılānda bir sene kılet maṭar olup ḥalkı istiskāya çıkdılar, yağmadı. Ümm-i Muḥammede gelüp du'ā istediler. Ümm-i Muḥammed ḳapusunuñ öñini süpürürdi. Eyitdi ki: Ben süpürdüm. Yā Rabbī! Sen şula. Ol sā'at öyle bārān iḥsān oldu ki seyler yürüyüp dünyā raḥmete gark oldu.

Ḥabībūñ Merviyye Raḥimehu'llāhi Te'ālā

Şeyḥ Ebū Sa'īd Ebu'l-Ḥayr Ḳaddesa'llāhu Te'ālā sırrahu naḳl ider ki: Mervde idüm. Ve bu Merviyye baña eyitdi ki: Otuz senedür ki istid'ā iderdüm ki bir laḫza beni baña ḳomaya. Tā göreyim ki kendüm var mıdur? Ve ben kimüm? Ve müyesser olmadı.

Ka'b Kızı Raḥimehu'llāhi Te'ālā

Şāliḫa u 'ābide u zāhidelerden olup Raḥimehu'llāhi Te'ālā.

Fāṭıma binti'l-Müşennā Raḥimehu'llāh

Ḥazret-i Şeyḥ Muḥyi'd-dīn bin el-'Arabī ḳaddesa'llāhu Te'ālā sırrahu'l-'azîz *Fütūḫāt-ı Mekkiyye*sinde yazmışdur ki: Ben nice sene bunuñ ḥidmetinde oldum. Ol eyyāmlarda toḳsan biş yaşında idi. Ve lākin tāze ve güzel idigünden baḳmağa ḥicāb iderdüm. Görenler anı on dört yaşında kıyās iderler idi. Ve Cenāb-ı Bārī ile mu'āmelesi olup bir gün [144b] yanına bir za'ife ḥātun gelüp Eyitdi ki: Benüm zevcüm fülān şehre gitmişdi. İşitdüm ki ḥālā bir menkūḫa dağı almak ister. Ben eyitdüm ki: İster misin gelsün? Eyitdi: İsterim. Ben dağı dutup Fāṭımaya eyitdüm ki: Ey vālide! İşidür misiz bu za'ife ne söyler? Buyurur ki: Murādınız nedür? Ben eyitdüm ki: Bunuñ zevcesi gelüp ve ḥāceti bitmek gerek didigümde “*Sem'an*” diyüp *Fātiḫatü'l-Kitāb* okumağa başladı. Ben dağı bile okudum. Ve eyitdi ki: Ey Fātiḫa! Fülān şehre varup ve bu za'ifenün zevcini getürmek gereksiz didigünden çok gitmeyüp ol ādem ḫāzır oldu.

⁷⁹³ Hala anlamına gelmektedir.

Cāriye-i Sevdā Raḥimehu'llāhi Te'ālā

Zü'n-nün Kādessa'llāhu Te'ālā sırrahu naql ider ki: Bir siyāh cāriye[y]i gördüm ki şıbyān buña taşla urup dirler ki: Ey zındıka! Sen İlahı görürem dirsın. Ben bunun 'aķabince bir miķdār gitdüm. Dönüp eyitdüm ki: Ey Zü'n-nün! Kande gelürsin? Ben eyitdüm ki: Sen beni kandan bilürsin? Eyitdi ki: Anuñ dostlarınıñ cānları kendü sipāhıdur. Ve birbiriyle āşinādur. Ben eyitdüm ki: Nedür bu āşıkларуñ söyledükleri? Didı ki: Ne dirler? Ben eyitdüm ki: Dirler ki sen dir imişsin ki “Ben Allāhı görürem.” Eyitdi ki: Toğrı söylerler. Zırā ben kendüyi bildün beri hıç maḥcüb olmamışam.

İmre'et-i Mechüle Raḥimehu'llāhi Te'ālā

Zü'n-nün Kādessa'llāhu Te'ālā sırrahu naql buyurur ki: Tavāf-ı Beytu'llāhda idüm. Gördüm ki bir nūr zāhir oldı. Ta'accüb iderek girü dönüp bakdum ki bir ḥazīn āvāz gelür. Ol tarafa müteveccih olup gördüm ki isnād-ı Beytu'llāha bir cāriye yapışup dir ki:

بيت⁷⁹⁴

انت تدرى يا حبيبي
من حبيبي انت تدرى

و نحولى الجسم و الدمع
يبوحان بسرى

قد كتمت الحب حتى
ضاق بالكتمان صدرى

Bunı işidüp giryān oldum. Ve yine eyitdüm ki: *İlāhī seyyidī ve mevlevī! bi-ḥubbuke lī illā ḡafertenī.*⁷⁹⁵ Ben eyitdüm ki: Ey cāriye! “*Bi-ḥubbike leke*”⁷⁹⁶ demek saña yetişmez mi ki “*Bi-ḥubbike lī*”⁷⁹⁷ dirsın. Ne bilürsin ki anuñ saña muḥibbi var? Eyitdi ki: Hāķ Sübhānehu ve Te'ālā Ḥazretlerinüñ öyle bendeleri vardur ki muḥabbet ider. Meger işitmedüñ mi Hāķ Te'ālā Ḥazretlerinüñ ol kelām-ı 'izzetini ki buyurmuşdur: *Yuḥibbuhum ve yuḥibbūnehu.*⁷⁹⁸ Ve didi ki: Arduña [145a] bak! Ben dahı bakup yine dönüp bakdum, ḡāyib oldı.

⁷⁹⁴ Ey sevgilim, sevdiğimin kim olduğunu sen zaten bilirsin. Bedenimin zayıflığı ve gözyaşlarım, içimdeki sırrı açığa vurmaktadır. Sevgiyi gizlemiştim fakat artık bu sevgi göğsüme sığmaz oldu.

⁷⁹⁵ Ey Rabbim, Efendim, Mevlām! Senin bana olan sevgin sebebiyle beni bağışla!

⁷⁹⁶ Ben seni sevdiğim hakkı için.

⁷⁹⁷ Sen beni sevdiğin hakkı için.

⁷⁹⁸ Allah onları sever, onlar da Allah'ı severler. (Kur'an-ı Kerim, 5/54).

Cāriye-i Mechūle Raḥimehu'llāhi Te'ālā

Zü'n-nūn Ḥazretleri naql iderler ki: Bir müte'abbide cāriyenūñ haberin aldum ki bir ḥarābāt deyrde olur imiş. Yanına varup gördüm ki bir za'if cāriye, selām virdüm. Cevāb virdi. Ben daḥı didüm: Ey cāriye! Naşārā meskeninde niçün olursın? Cevāb virdi ki: İki dünyāda daḥı Ḥaḫ Te'ālā Ḥazretlerinden ğayrısın görmem. Didüm ki: Seni bir ḥakīme görürem. Baña bir toğrı yol göster. Eyitdi ki: Ey cüvān-merd! Taḫvāyı mezād-ı ṭarīḫ ile ve zühdi ṭarīḫ ve vera'yı merkeb ve ḥāyifler ṭarīḫinde sülūk eyle. Tā ki ḥuccābsız ve bevvābsız bir ḫapıya irişesin.

İmre'et-i Mışriyye-i Uḥrā Raḥimehu'llāh

İmām Ya'fi'ī *Tārīḫ*inde bir meşāyiḥden naql ider ki: Mışırda bu ḥātun otuz sene bir yerde iḫāmet idüp yimedi ve içmedi.

İmre'et-i Mışriyye Raḥimehu'llāhi Te'ālā

Ve yine İmām Yāfi'ī ḥazretleri naql ider ki: Mışırda bu ḥātun otuz sene vālih ve ḥayrān olup bir ayak üzre ṭururdu.

İmre'et-i Ḥ'ārezmiyye Raḥimehu'llāhi Te'ālā

Ve yine İmām Yāfi'ī ḥazretleri naql iderler ki: Ḥ'ārezmde bir ḥātun yigirmi sene yiyüp içmedi.

Ḥabeşiyye Raḥimehu'llāhi Te'ālā

Ḥazret-i Şeyḫ 'Abdu'l-ḳādir ḳaddesa'llāhu Te'ālā sırāhu'l-'azīz naql buyurur ki: Eyitdi ki: Bağdāddan Ḥacca niyyet itdüm. Şeyḫ 'Adiyy Müsāfir Ḳuddise sirruhuya rāst geldüm. Ol daḥı bencileyin tāze idi. Birbirimiz ile muvaffākten yola düşüp tecrīdlik ile gitdük.

Bir gün bir menzilde bir cāriye-i Ḥabeşiyye burḳa' ile çıkagelüp ve baña iti iti⁷⁹⁹ bakmağa başladı. Ve eyitdi ki: Ey cüvān! Ḳandesin? Ben didüm ki: 'Acemdenüm. Eyitdüm ki: Bugün beni zahmete ḳoduñ. Didüm sebebi ne ola? Eyitdi ki: Ben ḥālā Ḥabeşde idüm. Baña müşāhede vāḳı' oldu ki Cenāb-ı Bārī Te'ālā Ḥazretleri saña tecellī idüp ve 'aṭālar ve 'aṭālar itdi ki kimesneye itmemişdür. Murādum seni görüp bilmek idi. Pes bugün sizūñ ile bileyim. Dönüp yoluñ bir tarafında ol gidüp ve bir tarafında ben giderdüm. Ḳaçan ki gice oldu. Hevādan bir ṭabaḫ [145b] çıkageldi. İçinde altı etmek ve bir miḳdār sirkeyle sebzi. Cāriye eyitdi ki: *El-*

⁷⁹⁹ "Acı acı" anlamına gelmektedir.

*ḥamdü li'llāhi'llezī ekremenī ve ekreme zayfī.*⁸⁰⁰ Her gice baña iki etmek gelürdi. Bu gice size daḥı ikişer etmek geldi. Ve üç ibrik şu daḥı gelüp her birimiz birin içdük. Bir ḥalāvet ve çāšnide ki 'ömrümüzde öyle görmedük. Ba'dehu ayrılup bir Ka'be-i Mükerreremeye revāne olup varduk. Tavāf içre Şeyḥ 'Adiye tecellī vāḳı' olup bir mertebe bī-ḥūd düşdi ki meyyit gibi gördüm ki ol cāriye başı üzre turup dir ki: Öldüren yine diri ider. Andan soñra baña daḥı tecellī vāḳı' olup bāṭınumdan bir ḥitāb işitdüm ki: Ey 'Abdu'l-kādir! Tecrīd-i zāhiri ḳo ve tefrīd, tevḥīdī lāzım tut! Ve Müslimānlar nef'i içün bir yirde ḳarār tut ki bizüm ḥāş bendelerimiz var ki her biri senün elün ile isterüz ki şeref-i ḳurbumuza irişeler. Ve yine ol cāriye gelüp eyitdi ki: Ey cüvān! Bilmem sende ne sır var. Ḥālā görürem ki üzeründe nūrdan bir çadır var. Ve göge degin melekler etrāfuñ alup cümle evliyānuñ gözleri ḥire olup saña olan iḥsāndan ümīd vardurlar diyüp ve ḡāyib oldı.

İmre't-i İşfahāniyye Raḥimehu'llāhi Te'ālā

Ḥazret-i Şeyḥ 'Abdu'l-kādir Ḳaddesa'llāhu Te'ālā sırrahunuñ aşḥābından biri naḳl ider ki: Bir gün Ḥazret-i Şeyḥ minber üzre istiḡrāḳda iken 'imāme-i şerīfinün kelefı açıldı. Ve kendü bī-ḥaber idi. Ḥuẓẓār-ı meclis Ḥazret-i Şeyḥün muvāfaḳatına tāḳiyelerin ve 'imāmelerin ḳudūm-ı minbere bıraḳdılar. Ḥazret-i Şeyḥ yine ḥāline geldükden soñra 'imāmesin düzedüp ve baña eyitdi ki: Şādıḳlarıñuzu ḳaldırıñuz! Cümlemiz varup ḳaldırduk. Soñra bir 'aşabe yirinde ḳaldı. Ḥazret-i Şeyḥ ol 'aşabe [y]i isteyüp ve alup mübārek omuzına bıraḳup fi'l-ḥāl 'aşabe ḡāyib oldı. Ben ḥayrān ḳaldum. Ḥazret-i Şeyḥ ḥis idüp aṣāḡa indikden soñra eyitdi ki: Siz şarıḳlarıñızı minber ayaḡına bıraḳdıḡuñuzda benüm hemşirem var İşfahānda, ol daḥı 'aşabesin bıraḳmışdı. Ol 'aşabe anuñ idi. Omuzıma ḳoduḡumda tā İşfahāndan el uzadup aldı.

Ümerā-i Fārisiyye Raḥimehu'llāhi Te'ālā

Şeyḥ Necībe'd-dīn 'Alī bin Büzḡaş Raḥmetu'llāhi Te'ālā naḳl ider ki: Gülbāyigāndan bir ḥātun Şirāza geldi. Bir ḥāl şāḥibi ḥātun idi. Ve bize gelüp giderdi. Ve benüm ise bir mīḳdār zarūratum [146a] oldıḡun bilürdi. Evimizde birḳaç arpa ve buḡday ḳoyacak şanduklar var idi aḡızları örtülmiş. Baña eyitdi ki: Müzāyaḳa çekecek ki bunlaruñ içinde olandan def'-i zarūret niçün itmezsin? Ben eyitdüm: Anlar boşdur. Çünki boşdur, aḡızların aç! Allāhu Te'ālā Ḥazretleri anuñ lāzım gönderür. İmdi bu daḥı aña münāsibdür. Aḡzı açık ve içi boş olduḡdan

⁸⁰⁰ Hamdolsun Allah'a ki bana ikram etti ve misafirime de ikramda bulundu.

şoñra Hâk Te‘âlâ anı taldurur. Bu hâtun ol taşarrufı itdügi gibi Hâk Sübhānehu ve Te‘âlâ ol miqdâr buğday ve arpayı ‘atâ itdi ki şanduklardan artup kaldı.

Hâtimetü’l-Kitâb

Terceme-i kitâb-ı *Nefehâtü’l-Üns min Hadarâti’l-Kuds*. Maşşud bu şerh u beyāndan, bir nice evliya-i kirām ve etkiya-i ‘izāmuñ şerh-i ahlāk ve ef‘āl u hādışāt-ı ahvālleridür ki her biri çāpük-suvār-ı meydān-ı velāyet u meş‘al-efrūz-ı rāh-ı hidāyet olup ve kadem-i şıdk ile badiye-i taleb yolında her biri tek ü pū idüp kadd-ı vuşlat mażmūnunca maşşuda vāşıl oldılar. Şühūdları bu beytdür:

بيت 801

چندا قومی که دید حق بود دیدارشان⁸⁰²
مخو باشد در شهود سر غیب اسرارشان

جمله در کھف فنا از هستی خود خفته آند
لیک پندارند خواب آلود کآن بیدارشان

گرچه اند آیند خورشید جمال خود بکل
مشرق و مغرب گرفته بر تو انوارشان

از خدا خواهند سر ذات خود در ذات او
این بود ساعت بساعت سر استغفارشان

ریخته باران عرفان از سحاب مکرم
شسته نفس حرف غیر از صفحه بیزارشان

هر یکی مرا با خود از سودای دل باز ادها
ز آتش شوق و محبت گرمی بازارشان

یکدم از طرف در و دیوارشان
منشین که هست صدکشایش از در و صدبشتی ار دیوارشان

کارشان جز نفی ذات و وصف و فعل خویش نیست
ای خواجه بود که جامی را کنی در کارشان

⁸⁰¹ Beyit yazmakta ancak bu manzume bir gazeldir.

⁸⁰² Öyle kimseler vardır ki onların görmesi doğrudan Hakk’ı görmektir. Görünmeyenin sırlarını temaşa ederlerken benlikleri silinir. Hepsî, fenâ mağarasında kendi varlıklarından uykuya dalmış gibidir fakat uykulu olanlar bu hâli uyanıklık sanırlar. Güzelliklerinin güneşi görünüşte doğup batıyor olsa da nurları doğudan batıya her yeri kaplar ve sana da erişir. Kendi özerlerinin sırrının O’nun zâtında tecelli etmesini Allah’tan dilerler. İşte saat be saat istiğfar etmelerinin gizli anlamı budur. Kerem bulutundan irfan yağmuru yağmış, gönül sayfalarındaki “O’ndan başkası”na dair ne varsa hepsini yıkayıp silmiştir. Onlardan her biri beni, gönlün kuruntularından çekip alır, kendine çeker. Onların pazarları iştıyak ve muhabbet ateşiyle hararetlidir. Kapılarının eşiginden ve duvarlarının dibinden bir an bile ayrılma! Çünkü kapılarından yüz türlü açılış, duvarlarından yüz türlü ferahlık doğar. Onların işi kendi zâtlarını, niteliklerini ve fiillerini yok bilmektir. Ey efendi! Ne olur Câmî’yi de onların bu işlerinde hizmete kabul et!

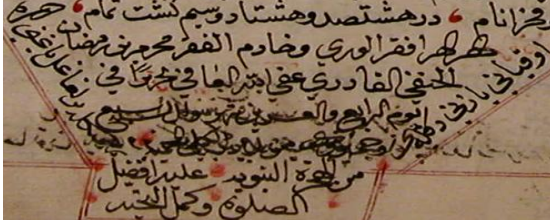
اتمامي تاريخينه رباعي⁸⁰³

اين نسخه مقتبس زانفاس كرام

كزوي نفحات انس آيد بمشام

از هجرت خبر بشرو فخرانام

در هشتصد و هشتادوسيم گشت تمام

⁸⁰³ Bu nüsha, erdemli kimselerin nefeslerinden derlenmiş bir metindir. Ondan ünsün (yakınlığın) esintileri buruna gelir. (Nüsha) insanlığın övücü olan Hz. Peygamber (salla'llahu aleyhi vesellem)'in hicreti esas alınarak sekiz yüz seksen üç yılında tamamlandı.

3. Seçme Sözlük

Agende: Dolu, doldurulmuş

Ahyânen: Ara sıra, vakit vakit, bazen

‘Amme: Hala

Asabe: Baba tarafından akrabâ olanla

Asam: Sağır, işitmez

Âzürde: İncinmiş, gücenmiş

Bâlin: Yastık, kalın minder yastığı

Başmak: Pabuç, çarık

Bat: Kaz / uzun boyunlu kap, testi, sürâhi

Batn-ı mader: Anne karnı

Begâye: Talep etmek, istemek

Bellâs: Ayağa giyilen mesh

Berd: Soğuk

Berdâr: Darağacına çekilmiş, asılmış.

Beşere: Derinin dış tabakası, üst deri, cilt

Bey’ ü şirâ: Alım satım, alışveriş

Bî-bâk: Korkusuz

Bükâ: Ağlayış, ağlama

Celb: Kendine doğru çekme

Celle-hâne: Çilehane

Cenb: Yan

Cerâd: Çekirge

Cerrar: Zorla para toplayan, kendisine menfaat sağlayan (kimse)/Yapışkan, kovulmakla gitmeyen (dilenci)

Ceza’: Sabırsızlık gösterme, şikâyet, sızlanma

Çâşnî: Çeşni, lezzet, tat

Çirk: Kir, pas, pislik

Dânek: Bir dirhemin dörtte biri

Dendan: Diş

Deyr: Daha çok dağ tepelerinde veya kasabaların dışında kurulmuş, hristiyan râhip ve râhibelerinin yaşadığı binâ veya birçok binâdan ibâret manastır

Dîbâ: Eskiden çok makbul tutulan, genellikle desenli, ağır dokuma ipekli kumaş, bir nevi canfes (Hem memleketimizde dokunmuş hem de ithâl edilmiştir)

Durrâ’e: Ferace

Ebsar: Gözler

Ecille: Bilgi veya rütbece büyük olanlar

Edgâsu ahLâmiî: Karışık rüyalar

E’imme: İmamlar.

Elyak: Layık

Emred: Henüz bıyıkları ve sakalı çıkmamış delikanlı, genç

Endek: Az

Endûh: Gam, keder, tasa

Erbîâ: Çarşamba

Fasd: Hacamat

Fâyık: Yüce, âli

Ferişte: Melek

Feza': Korkudan dolayı inleyip sızlama

Filori: İlk olarak Floransa'da basılan, sonradan Avrupa'da ve Osmanlı ülkesinde kullanılan, üzeri zambak çiçekli altın para

Fürûmânde: Âciz, ezilmiş, zayıf

Garâmet: Ödenmesi gereken şey, borç, vergi, resim

Gaşy: Mest olma

Güman: Zan, şüphe

Hacâlet: Utanma, mahcup olma

Haccâm: Hacamatçı

Hacr: Bir kimseyi, kânûnun kabul ettiği bir sebeple kendi malını ve haklarını istediği gibi kullanmaktan menetme, kısıt

Hafî: Erkek torun

Hâl': Hükümdarı tahttan indirme/ Soyma, çıkarma, soyulma, çıkarılma

Hâllâç: Pamuk veya yünü bu iş için yapılmış bir aletle, tokmak ve yay ile kabartan kimse, pamuk atıcı

Hâlû: Farsçada annenin erkek kardeşi

Hamuş: Sessiz

Havâyic: İhtiyaçlar

Hâyil: Korku

Hebâen mensûrâ: Boşa gitmiş, boşuna harcanmış

Hefve: (Ayak) Kayıp sürçme/Yanlışıklık, hatâ

Herîse: Keşkek yemeği

Hınâk: Gazap, kin

Hidem: İşler/Hizmetler

Hîfe: Korku, havf

Hîn: Zaman

Hirre: Dişi kedi

Huccâc: Hacılar

Istırzâ: Rıza talep etmek

Iyd-ı adha: Kurban Bayramı

İbâ: Çekinme, kaçınma, râzı olmama, içtinap ve imtinâ etme

İfâkat: Hastalıktan kalkma, sağlığına kavuşma, iyileşme

İfnâ: Yok etme

İsgâ: Kulak verip söz dinleme / Söylenilen sözü dinleyip kabul etme ve yerine getirme.

İstihyâ: Hayâ etme, utanç duyma, utanma

İstitâat: Kudret, güç, tâkat, güç yetme

İşâ: akşamla yatsı arası vakit

İşâ: Akşamla yatsı arası vakit.

İtf: Acı

İzâz: Ağırlama, ikram etme, saygı gösterme

Ka'kaa: Süngü, kılıç gibi silahların birbirine çarpmasından çıkan ses

Kahillik: Gayretsizlik, tembellik

Kaht: Kuraklık sebebiyle ürünün yetişmemesinden ileri gelen kıtlık ve açlık

Kalak: Can sıkıntısı / Gönül darlığı / Kararsızlık /Zahmet / Meşakkat

Karz: Ödünç

Kelâl: Yorgunluk, bıkkınlık, usanç

Kemin: Çok az / Çok küçük, çok hakir

Keyd: Hile, oyun, desîse

Kifaf: Yaşamaya yetecek kadar rızık

Kulunç: Vucutta, özellikle omuz başlarında duyulan şiddetli ağrı

Kurs: Yuvarlak ve yassı nesne/ Ateşe konup güzel koku veya tütsü için yakılan misk ve amberden yapılmış ufak tane

Kût: Rızık

Lavg: Ortadan kaldırma, hükümsüz bırakma, ilgâ ve feshetme / Faydasız boş söz / Yanılma, atlama, hatâ etme

Lahm: Et

Levn: Beniz

Lüb: Öz, iç/ Bir şeyin aslı ve maksadı olan ruh, akıl, mana vb. manevi tarafı, özü, mağz

Mâadâ: -den başka, -den gayrı

Mâhut: Bilinen, adı geçen, malum

Mâlâmâl: Dolu, dopdolu

Mazanne-i keramet: Kendisinden keramet beklenen

Mecûr: Yaptığı iyilik veya hizmetin karşılığını almış olan, sevap kazanan, ecir ve mükâfâta nâil olan / Kirâya verilmiş, kirâlanmış

Mehabet: Büyüklük

Mehcûr: Uzaklaşmış, uzakta kalmış, ayrı düşmüş

Mekûlat: Yenilecek şey, azık

Melâ: Dolu olan yer

Melâlet: Bıkma, usanma

Mellâh: Denizci, gemici, kaptan

Menhûs: Uğursuz, şeâmetli, meşum

Mesâbe: Değerinde, hükmünde, yerinde, karşılığında

Metâyib: Seçilmiş ve güzel şeyler / Yorgunluklar, meşakkatler, eziyet verecek şeyler

Metcer: Ticaretle uğraşan / Giyim ve süs eşyası satılan dükkân

Mevrus: Miras kalmış, verâset yoluyla edinilmiş. / (Huy, hastalık için) anadan, babadan geçmiş

Mezâd: Artma, çoğalma

Muâlece: İlaç/İlaç kullanma.

Muâmele-i nîgû: Güzel muamele

Mugan: Mekân

Muganni: Şarkıcı

Mugayyebât: Beş duyu ile bilinemeyen gizli ve görünmez şeyler, hâller, ilahi sırlar, ledünniyat

Murakka: Yama vurulmuş, yamanmış, yamalı

Murassa: İnci, elmas, yakut vb. kıymetli taşlarla süslenmiş, mücevherlerle bezenmiş

Mutâbaat: Birine uyup arkasından, izinden gitme, ona tabi olma

Mutrîbe: Bir mûsikî âleti çalan kimse, sâzende / İlâhî, gazel, şarkı vb. okuyan kimse, hânende

Mübrem: Kaçınılmaz, vazgeçilmez, zarûri

Müflık: Şair ve hatip için güzel sözlü

Mülâki: Buluşan, kavuşan, görüşen (kimse)

Mültefit: İlgi ve güler yüz gösteren, iltifat eden (kimse)

Mürebî: Eğiten, terbiye eden kimse, eğitici / Mürşit

Mürûr: (Zaman için) geçip gitme, bitme, sona erme

Müsin: Yaşlı

Müsin: Yaşlı pir

Müstecab: Olumlu, müspet cevap alınan, kabul edilen (istek, dua vb.)

Mütegayyiru'l-levn: Rengi değişen

Müttehem: Suçlanan, suçlu olduğu iddia edilen, töhmet altında bulunan

Mütevazzıh: Açıklık kazanan, açıklığa kavuşan

Nâ-bînâ: Anadan doğma kör

Nâib: Bir makamın sorumluluğunu asıl sahibi yerine geçici bir zaman için yüklenen, ona vekâlet eden kimse, vekil

Nakkâd: Bir şeyin iyisini kötüsünden ayıran kimse / Tenkitçi, eleştirici, münekkıt / Hayır kurumlarında çalışanların işe devamını kontrol etmekle görevli kimse

Nân: Ekmek

Nâtır: Hamamda hizmet eden kimse, natır/ Bağ ve bahçe bekçisi, muhafız, gözetleyici.

Nefy: Sürgün etme, sürme, uzaklaştırma, sürgüne gönderme

Nevmîd: Ümitsiz olma durumu, ümitsizlik

Nikâk/nikârak: Anlaşmazlık, kavga, niza.

Nizâ: Çekişme, kavga, anlaşmazlık, ihtilâf

Nüzûr: Nezirler, adaklar

Pelâs: Aba ve çul gibi kaba yünden dokunan şeyler ve özellikle bunların eskileri kaba dokunmuş kilim

Ratb: Yaş, ıslak / Tâzelik, yeşillik

Remy-i cimâr: Hacda şeytan taşlama sırasında atılan taşlara ve bu taşların atıldığı yerlere verilen ad

Rencûr: İncinmiş, sıkıntılı/ Hasta, dertli, rahatsız

Reviş: Yürüyüş, gidiş/ Takip edilen hareket tarzı, tutum, üslup, yol

Rida: Aba, elbise

Rüsum: Vergiler/ Usul, kural, merasim/Suretler, şekiller, resimler.

Sabâvet: Çocukluk, sabîlik

Sâdât: Büyük ve yüce kimseler, ileri gelenler, efendiler

Sahre: Taş kütlesi, kaya / Kudüs'teki Kubbetüssahre içinde yer alan, Yahûdi, Hıristiyan ve Müslümanlarca mukaddes olduğuna ve Hz. Peygamber (s.a.v.)'in mîraç gecesinde üzerine basarak yedi kat semâya yükseldiği için üzerinde ayak izlerinin bulunduğu inanılan büyük kaya.

Sâil: Soru soran kimse / Dilenen kimse, dilenci

Sâk: Baldır

Sarfe: Menâzil-i kamerden biri / boncuk

Savma'a: İçinde ibadet edilen ve uzlete girilen çeşitli dinlere ait tapınak.

Savt: Kamçı

Sayha: Yüksek sesle bağırma, haykırma, çığlık, nâra

Saykal: Cilâ/Cilâ yapan kimse

Sefh: Dağ eteği

Selâbetli: İnanç ve ahlak üstünlüğünden doğan kuvvet

Selîta: Kötü dilli (Lugat-ı Remzî)

Semin: Değerli, kıymetli, pahâlî

Ser: Başkan, önder, reis

Serîd: Tirit denilen yemek

Serîka: Çalınmış nesne

Sigar: Küçük olma, küçüklük

Sîlî: Şamar, tokat anlamındaki “sille”nin eski metinlerde görülen asıl şekli

Simât: Sofra, somat / Yemek, ziyafet

Suhte: Yanmış, yanık

Sumât çekmek: Sukût etmek

Sûmenât: Puthane

Surra: Para kesesi (Kamus-ı Türkî).

Südde: Kapı, kapı eşiği

Sükkân: Bir yerde oturanlar, o yerin sakinleri

Süstlik: Gevşeklik

Şandel: Mum

Şatâret: Şenlik (Lehçe-i Osmani)

Şel olmak: Çolak olma durumu, el ve kol sakatlığı

Şemmecik: Çok az miktar, zerre miktârı

Şugl: İş, meşgale, gâile

Şurû': Başlama

Şütûm: Sövüp saymalar, küfürler

Ta'ab: Yorgunluk

Tamu: Cehennem

Taş: Altın leğen

Taş: Leğen

Tavassut: Vasıta olma

Tavattun: Bir yere yerleşme, orayı vatan edinme.

Tayib: Ayıplama

Tayr: Kuş

Tefahhus: İyice, etraflıca araştırma.

Teferrüç: Eğlenmek için yapılan gezinti

Tehniye: Kutlama, tebrik etme

Tek u pū: Koşuşturma

Tenâvül: Yeme, içme

Tennur: Fırın, ocak, tandır

Tersâ: Hristiyan.

Tersâyî: Hristiyan

Tevbîh: Azarlama, paylama

Tırâz: Eskiden elbiselerin yakalarına, yen ağızlarına, önlerine ve eteklerine sırma vb. ile işlenen süslere ve alâmetlere verilen isim / Süs, süsleme, ziynet / Üslup, tarz / Herkesin dikkatini çekecek kısa cümle / XIX. yüzyılda döviz karşılığı kullanılmıştır

Tilamiz: Öğrenciler

Tûş: Mübtela olmak/rastlamak

Uçmak: Cennet

Ukûbet: Ceza, eziyet, işkence

Unf: Şiddet, sertlik, kabalık, terslik

Üsküt: Küsmüş, sessiz

Yahtemil: İhtimal

Zâd: Azık, yiyecek

Zerk: Eskiden Sûfilerin giydiği mavi hırka

Zıll: Gölge

SONUÇ

Muhammed b. Hüseyin'in *Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds Tercümesi*, Molla Câmi'nin *Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds* adlı meşhur sûfî tabakât eserinin Türkçeye yapılmış üçüncü ve Anadolu sahasında ise ikinci tercümesidir. XV. yüzyılda Ali Şir Nevâî'nin Çağatay Türkçesiyle, XVI. yüzyılda ise Lâmiî Çelebi'nin Anadolu Türkçesiyle yaptığı tercümelerden sonra Muhammed b. Hüseyin'in XVII. yüzyılda gerçekleştirdiği bu çeviri, tercüme geleneğinin sürekliliğini gösteren ve literatüre tamamlayıcı nitelikte katkı sunan bir örnek olarak öne çıkmaktadır. Bu sebeple eser, bu tezde konu edilerek Osmanlı Türkçesinden günümüz Türkçesine aktarılmış ve çeşitli yönleriyle incelenmiştir.

Üç ana bölümden oluşan çalışmanın “Giriş” kısmında, öncelikle *Câmi'nin Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds* isimli eseri tanıtılmış; eserin menşei, yazılış süreci, üzerine yazılan haşiyeler ve mevcut tercümeleri ile Türkçe tercümeleri üzerine yapılan çalışmalar hakkında bilgi verilmiştir. Bu çerçevede Türkçe tercümelere dair üç doktora tezi, üç makale, on kitap, iki sempozyum bildirisi, altı ansiklopedi maddesi ve kitap bölümü olmak üzere mevcut literatür derlenmiştir.

Birinci bölüm, tercümenin müellifi Muhammed b. Hüseyin'in hayatı ve eserlerine, *Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds Tercümesi*'nin yazılış sebebine ve eserin nüsha tavsifine ayrılmıştır. Sultan İbrahim devrinde yaşamış bir devlet adamı olan ve biyografik bilgileri oldukça sınırlı olan mütercim *Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds Tercümesi*'ni 1640-1648 yılları arasında tamamlayarak Sultan İbrahim'e sunduğu tespit edilmiştir. Bu dönemin, Osmanlı'nın Duraklama Devri'ne denk geldiği ve toplumda hâkim olan buhranlı atmosfer dolayısıyla edebî ve ahlakî faaliyetlerin bir tür toplumsal dengeleme aracı olarak öne çıktığı belirtilmiştir. Bu bağlamda, evliya menkıbelerini içeren *Nefehâtü'l-Üns* gibi bir eserin tercümesi, dönemin manevî ihtiyaçlarına cevap verme çabası olarak değerlendirilmiştir. Mütercimin aynı yıllarda tercüme ettiği *Hilyetü'l-Mülûk* adlı eserin de bu çabanın bir devamı niteliğinde olduğu belirtilip bir siyasetname hüviyetindeki bu eserin de Sultan İbrahim'e sunulduğu ve idari düzenin güçlendirilmesine yönelik ahlakî prensipler içerdiği ortaya koyulmuştur. Ayrıca mütercimin yine ahlakî prensipler içeren *Tercüme-i Gülistân-ı Sadî* adlı bir başka eseri daha tespit edilmiştir. Her üç eserin de Farsçadan tercüme edilmiş olması, müellifin İran menşeli klasiklere özel bir ilgi duyduğu ve bu coğrafyada kaleme alınan eserleri Türkçeye kazandırma yönünde bir tercih içinde olduğu sonucuna götürmüştür.

Tezin ikinci bölümü “Muhammed b. Hüseyin’in *Nefehâtü’l-Üns min Hadarâti’l-Kuds Tercümesi*’nin İncelenmesi” başlığını taşımaktadır. Bu bölüm altı başlık altında incelenmiştir. Bu başlıklardan ilki “Tercüme Eserin İçerik Yönünden Değerlendirilmesi” adlı temel başlık olup onun altında ise iki başlık bulunmaktadır. Bunlardan ilki olan “Mukaddime Hakkında” adlı başlıkta eserin mukaddimesi ele alınmış ve mukaddimenin hangi başlıklardan oluştuğu ve içeriğinde nelerin yer aldığı ayrıntılı biçimde değerlendirilmiştir. Yapılan inceleme sonucunda mütercimin mukaddime kısmında Câmî’nin metnine sadık kaldığı, diğer tercümelerin aksine herhangi bir ekleme ya da çıkarma yapmaksızın neredeyse bire bir çeviri gerçekleştirdiği tespit edilmiştir. Bu durum, mütercimin metne yaklaşımında mümkün olduğunca aslına bağlı kalma kaygısı güttüğü ve eserin özgün yapısını koruma yönündeki tutumunu ortaya koyduğu belirtilmiştir. “Sûfiler ve Biyografileri Hakkında” başlığı altında ise tercümede toplam 586 sûfiye yer verildiği, bunlardan 34’ünün kadın sûfi olduğu belirlenmiştir. Tercümede, Câmî’nin eserindeki otuz dokuz sûfiye yer verilmemesi metnin yıpranması sonucu bazı yaprakların eksik olması ve mütercimin seçici tavrı ile ilişkilendirilmiştir. Buna karşılık tercüme Câmî’nin telifinde yer almayan dokuz yeni sûfinin eklendiği tespit edilmiştir. Bu noktada özellikle İmam-ı Âzam Ebû Hanîfe ile İmam Şâfiî gibi mezhep imamlarının tercümeye dâhil edilmesi sûfilîği Sünnî çerçevede göstererek dönemin eleştirilerine karşı meşruiyet sağlama çabasının bir yansıması olarak değerlendirilmiştir. Bunun yanı sıra Veysel Karanî gibi Sünnî hadis geleneğinde makbul sayılan tâbiînler ile sahabeyle görüşmüş ve erken zühd geleneğinin öncülerinden kabul edilen Hasan-ı Basrî’nin tercümeye eklenmesi, sûfilîğin ehl-i sünnet çizgisiyle uyumlu olduğunu vurgulayan ve onu sahabe-tâbiîn silsilesine bağlayan bilinçli bir tercih olarak yorumlanmıştır. Mütercim, 34 kadın sûfiyi ise Câmî’nin telifine -sayı ve tertip yönüyle- sadık kalarak vermiştir. Metinde kadınların sayıca azlığı, erkeklerden sonra sıralanması ve isimlendirilmesinde çoğunda anonim nitelemeler kullanılması ise kadın kimliğini önemsememekten dolayı değil rivayetlerin aktarılma biçiminin, kimlik netliğinin ve dönemin mahremiyet-kamusal görünürlük koşullarının bir yansıması olarak görülmüştür.

Ayrıca biyografilerde klasik menakıpname geleneğinin gözetildiği, sûfilerin künyeleri, tarikat bağlantıları, ilmî yönleri, kerametleri ve vefat tarihlerinin kaydedildiği ortaya koyulmuştur. Ancak metinde, biyografiler içerisinde bazı Arapça alıntılar ve Farsça manzum parçaların tercümesiz bırakıldığı, şiir türlerinin hatalı etiketlendiği ve imla açısından da eksiklikler bulunduğu gözlemlenmiştir. Bu durum, mütercimin ilmî donanımının sınırlı ölçüde yansıdığını göstermekte ve şiir bilgisi ve yazım disiplini açısından yetersiz olduğunu

düşündürmektedir; buna rağmen tasavvuf geleneğine duyduğu ilgi ve gösterdiği aktarım gayreti dikkate değer niteliktedir.

İkinci başlık ise “Tercüme Eserin Diğer Tercümelerle Mukayesesi”dir. Bu kısım, “Mukaddimelerin Mukayesesi”, “Sûfilerin Mukayesesi” ve “Hâtimelerin Mukayesesi” olmak üzere üç alt başlığa ayrılmış olup ilkinde *Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds Tercümesi'nin* mukaddime kısmı, Nevâî ve Lâmiî'nin çevirileriyle karşılaştırılmış ve sonuç olarak tercümenin mukaddime kısmının metne sadık kalma yönüyle diğer tercümelerden ayrılmakta olduğu sonucuna ulaşılmıştır. İkinci alt başlıkta ise araştırmacıların çalışmalarında kolaylık olması amacıyla sözü edilen üç tercümede geçen sûfilerin varak numaraları ve dikkate değer olduğu düşünülen hususlar tabloda verilmiştir. Muhammed b. Hüseyin'in tercümesinin biyografi kısmının ise diğer tercümelerle büyük oranda benzerlik gösterdiği ancak tercümede yer yer kısaltmalara gidildiği tespit edilmiştir. Üçüncü alt başlık olan “Hâtimelerin Mukayesesi”nde *Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds Tercümesi'nin* hâtıme kısmı, Nevâî ve Lâmiî'nin çevirileriyle karşılaştırılmış ve sonuç olarak Muhammed b. Hüseyin'in tercümesinin hâtıme kısmı, diğer tercümelerin hâtimelerinden farklı olarak Câmî'nin eserinin hâtimesini yapı ve içerik bakımından büyük ölçüde muhafaza etmekle birlikte metnin sonunda yer alan manzum parçaları tercüme etmeyip Farsça hâliyle bıraktığı vurgulanmıştır.

Üçüncü ana başlık olan “*Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds Tercümesi*”nde Adı Geçen Kitap İsimleri ve Açıklamaları” kısmı da “Eser Kaynaklık Teşkil Eden Kitaplar” ve “Eserde Sûfilere Atfedilen Kitap İsimleri” olmak üzere iki alt başlık altında incelenmiş ve bunun sonucunda yirmi iki tane esere kaynaklık teşkil eden kitap, altmış dört tane de eserde sûfilere atfedilen kitap ismi tespit edilmiştir, bu kitapların içeriği ve metindeki bağlamları da açıklanmıştır.

“*Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds Tercümesi*”nin Söz Varlığı” başlığını taşıyan dördüncü başlık ise “Eserde Geçen Yer İsimleri”, “Arkaik Kelimeler”, “Deyimler”, “Mecaz Anlam Taşıyan Kalıp İfadeler”, “Tekrar Grupları” ve “Âyetler” alt başlıklarından oluşmaktadır. Bu bölümde söz varlığı açısından 165 yer adı tespit edilmiş ve bu yerlerin Orta Doğu özellikle İran, Orta Asya ve Anadolu bölgelerinde yoğunlaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Arkaik kelimeler başlığı altında ise eserde geçen ve arkaik olduğu düşünülen kelimeler alınıp sözlüklerden tespit edilip açıklamaları verilmiştir. Eserde geçen deyimler ise tabloda gösterilmiştir. Buna göre 116 farklı deyim tespit edilip *Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds Tercümesi*’nin bir dil malzemesi olarak da incelenmeye değer olduğu ortaya çıkarılmıştır. Ayrıca deyim sözlüklerinde yer

almayan dokuz deyim, *Tarama Sözlüğü*'ne kazandırılması gereken yeni malzeme olarak değerlendirilmiştir. Bunun yanı sıra eserde tespit edilen bazı kalıp ifadelerin ve benzetmelerin de ayrıca değerlendirilmesi yapılarak bu ifadelerin metnin anlam derinliğini artıran, anlatımı güçlendiren ve soyut kavramların daha somut biçimde ifadesine imkân tanıyan dilsel yapılar olduğu ortaya koyulmuştur. Eserde on bir farklı tekrar grubu tespit edilip bu ikilemelerin aynı kelimenin tekrarı ya da ek alarak yapılan tekrar grupları olarak kullanıldığı ve işlev olarak da farklılıklar gösterdiği belirtilip bu grupların cümle içerisinde anlatımı güçlendirmek, vurgu yapmak ve duygusal etkiyi arttırmak amacıyla kullanıldığı tespit edilmiştir. Metinde yer alan âyetler de yine bir tabloda gösterilmiş ve buna göre kırk altı farklı surenin toplam seksen altı farklı yerde ve bağlamda kullanıldığı görülmüş ayrıca en çok atıfta bulunulan sureler de tespit edilmiştir.

“*Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds Tercümesi*’nde Yer Alan Seci Örnekleri Üzerine Değerlendirme” başlığı altında ise eserde tespit edilen seci örnekleri verilip bu örnekler üzerinden değerlendirme yapılmıştır. Sonuç olarak da tercümenin genel üslubunun sade bir anlatıma sahip olduğu, mütercimim ise edebî bir kimlik ya da şairane bir kudret sergilemediği tespit edilmiştir. Buna rağmen mütercimim secili ifadelere yer verdiği ancak bu secilerin sistematik bir süsleme unsuru olarak değil de belirli geleneksel alanlarda işlevsel bir biçimde kullanıldığı sonucuna varılmıştır. Özellikle mukaddime bölümünde, bazı tasavvuf büyüklerinin biyografik tanıtımlarında, dua ve tazim ifadelerinde ve hükümdar methiyelerinde secili yapıların tercih edildiği görülmüştür. Bu durum, mütercimim seciden tamamen uzak durmadığını fakat onu yalnızca geleneğin gerektirdiği bağlamlarda kullandığını ortaya koymuştur.

“*Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds Tercümesi*’nde Yer alan Manzumeler” başlığı altında ise eserdeki tüm manzumeler tespit edilerek bunların geçtiği varak numaraları, sûfi adları, nazım şekilleri ve dilleri gibi bilgiler bir tablo hâlinde sunulmuştur. Ardından bu şiirlerin dil ve nazım biçimleri açısından genel dağılımı değerlendirilmiş ve toplamda 133 manzum parça tespit edilmiştir. Bu şiirlerden on biri gazel, on yedisi kıta, sekizi mesnevi, üçü mısra, elli dokuzu müfret, otuz beşi ise rubai nazım biçiminde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca en çok kullanılan nazım biçiminin müfret en az kullanılanın ise mısra olduğu görülmüştür. Şiirlerin dil dağılımına bakıldığında ise bunların elli birinin Arapça, yetmiş yedisinin Farsça ve beşinin mülemma olduğu belirlenmiş, dolayısıyla tercümede en çok Farsça şiire yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır. 586 sûfinin biyografisinin yer aldığı eserde, elli altı sûfinin biyografisinde 128

manzumenin bulunduğu tespit edilmiş ayrıca üç manzumenin mukaddimede geçtiği, iki manzumenin de hâtimede yer aldığı ortaya koyulmuştur. Biyografisinde en fazla şiire yer verilen sûfilerin Ebu Saîd b. Ebu'l-Hayr, Mevlânâ Celâleddîn Rûmî ve Herevî olduğu belirlenmiştir. Ayrıca biyografilerinde şiir geçen sûfilerden beşinin kadın olduğu, bunlar arasında ise en çok şiire sahip olan sûfinin Tuhfe olduğu tespit edilmiştir. Kadın sûfilerdeki şiirlerin tamamının Arapça olduğu ve bu şiirlerin rubai, gazel ile kıta nazım şekillerinde yazıldığı saptanmıştır.

Bu bölümün son başlığı ise “Sûfilerin Biyografilerinde Şiirin Yeri”dir. Bu bölümde tasavvuf geleneğinde kaleme alınan biyografik eserlerin yalnızca sûfilerin hayat hikâyelerini aktaran metinler olmadığı; aynı zamanda manevi terbiyenin, tasavvufî anlayışın ve halkla kurulan irtibatın ifadesi olarak işlev gördüğü vurgulanmıştır. Bu tür eserlerde yer alan şiirlerin çoğunlukla beyitler şeklinde yazıldığı ve sûfinin hâlini, düşüncesini veya bir soruya verdiği cevabı yansıttığı, yüksek edebî sanatlarla bezeli olmaktan ziyade irşat amacı taşıdığı ve genellikle sohbet ortamlarında doğaçlama olarak dile getirildiği ifade edilmiştir. Bu ifadeyi somutlaştırmak adına, eserdeki bazı sûfi biyografileri sadeleştirilerek örnekler sunulmuş ve bu biyografilerde yer alan şiirlerin işlevsel bağlamları gösterilmeye çalışılmıştır. Sonuç olarak bu şiirlerin edebî birer süs unsuru değil daha çok tasavvufî öğretilerin aktarımı, ilahi aşkın ifade edilmesi ve şeyh-mürît ilişkisi çerçevesinde duygusal-manevi bir etkileşim sağlama amacıyla kullanıldığı ortaya koyulmuştur.

Tezin üçüncü ve son bölümünde ise çeviri yazılı metnin kuruluşunda takip edilen yol ve metne dair açıklayıcı notlara yer verilmiş, ardından *Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds Tercümesi'nin* çeviri yazılı metni sunulmuştur. Bu bölümün sonunda ayrıca eserde geçen bazı kelimelere dair bir seçme sözlük hazırlanarak tez tamamlanmıştır.

Sonuç olarak Muhammed b. Hüseyin'in *Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds Tercümesi*, Anadolu sahasında kaleme alınmış ikinci tercüme olup Molla Abdurrahman Câmi'nin *Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds* adlı meşhur sûfi tabakât eserinin fazla değişikliğe uğramamış bir versiyonudur. Bu eser, Anadolu'daki sûfi ansiklopedi ve menakıpname geleneğinin bir devamı niteliğinde olup özellikle Türk tasavvuf edebiyatı açısından kayda değer bir öneme sahiptir. Tercümenin gün yüzüne çıkarılarak şekil-muhteva-söz varlığı bakımlarından değerlendirilmesi ise hem Câmi'nin Osmanlı sahasındaki etkisini derinlemesine ortaya koymakta hem de Osmanlı tercüme faaliyetlerinin dil, üslup ve amaç

bakımından durumunu gözler önüne sermektedir. Gelecekte tercümenin farklı nüshalarının bulunmasıyla bu değerlendirmelerin daha da zenginleşeceği öngörülebilir.

KAYNAKÇA

- Abduganiev, A. (2018). *Ebü'l-Abbas El-Müstağfirî ve Hadis İlmindeki Yeri*. (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Akçiçek, A. (2016). *Molla Câmi, Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds. Evliya Menkıbeleri*, Huzur Yayınevi, İstanbul.
- Aksoy, Ö. A. (1988). Atasözü ve Deyimler Sözlüğü c.2. *İnkılap Kitabevi*.
- Algar, H. (2006). Necmeddîn-i Kübrâ. *TDV İslam Ansiklopedisi*. c. 32, s. 500.
- Altınova, M. (2024). *Nahîfî Divan'ı Sözlüğü [Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlük]* (Doktora Tezi) Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Ay, Y. (2021). *Nefehâtü'l-Üns-Molla Câmi*. Crab Publishing.
- Aydın, E. (2019). *Muhammed b. Hüseyin Er-Revanî'nin Hilvetü'l-Mülûk Adlı Eseri (İnceleme-Metin-Dizin)*. (Doktora Tezi). Bursa Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Aydınlı, A. & Tosun, N. (2022). Hind Alt Kıtası Sühreverdîyye Literatürü (XIII-XV. Yüzyıl). *Tasavvuf İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi*, 25(49), 55-91.
- Aydınlık, S. (2018). *Ravzü'r-Reyâhîn Fî Hikâyâtî's-Sâlihîn Tercümesi: Metin-İnceleme (162a-320b)*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ayverdi, İ. & Topaloğlu, A. (2007). Türkçe Sözlük. İstanbul: *Kubbealtı Yayınları*.
- Ayverdi, İ. (2008). Misalli Büyük Türkçe Sözlük. c.I-II-III. İstanbul: *Kubbealtı Yayınları*.
- Baş, D. (2013). Yâfiî. *TDV İslam Ansiklopedisi*. c.43. s.176.
- Bilgin, O. (1995). Fahreddîn-i Irâkî. *TDV İslam Ansiklopedisi*. c.12. s.85-86.
- Candoğan, K. & Malak, S. (1971). *Mevlâna Nureddin Abdurrahman ibn Ahmed Câmi. Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds Tercümesi*. Bedir Yayınevi. İstanbul.
- Cebeci, L. (2003). Mefâtihu'l-Gayb. *TDV İslam Ansiklopedisi*. c.28. s.348.
- Çağbayır, Y. (2007). Ötüken Türkçe Sözlük. c. 1-5. İstanbul: *Ötüken Yayınları*.
- Çağdaş Sözlük. [Erişim: 22.04.2025, [Lugat-ı Renzi](https://lugat-1.renzi.com/)]
- Çağrı, M. (2000). İhyâü Ulûmi'd-Dîn. *TDV İslam Ansiklopedisi*. c.22. s.10.
- Çakan, İ. L. (1993). Câmi'u'l-usûl li-ehâdisi'r-Resûl. *TDV İslam Ansiklopedisi*. c.7. s. 136.
- Çetinkaya, M. & Koç, T. (2004). *Ahmed Gazzâlî Âşıkların Hâlleri Sevânihi'l-Uşşâk*, Hece Yayınları.
- Çınarcı, M.N. (2011). Tebriz Milli Kütüphanesinde Bulunan Türkçe El Yazmalarına Ek. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 4(2), 99-110.
- Çubukcu, H. (2020). Sûfî Hikayelerinde (Menkıbelerinde) Kadın Tasavvuru. *Şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi*, 12 (2), 193-208.
- Demirli, E. (2008). Sadreddin Konevî, *TDV İslam Ansiklopedisi*. c.35. s. 424-425.
- Dilcin, C. (2013). Yeni Tarama Sözlüğü. *TDK Yayınları*.
- Diyanet İşleri Kur'an-ı Kerim Türkçe Meali [Erişim Tarihi: 12.11.2024 <https://acikkuran.com/>]
- Ekinci, K. (2016). Gazâlî'nin Mutasavver Tefsiri. *Artuklu Akademî*, 3(1), 107-120.
- Ekşioğlu, S. (2015). Şeyhî Divanı'ndaki Arkaik Sözcükler. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 3(15), 378-387.
- Eraslan, K. (1979). *Alî Şîr Nevâyî, Nesâyimü'l-Mahabbe min Şemâyimi'l-Fütüvve*. (Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul.
- Eraslan, K. (1996). *Alî Şîr Nevâyî, Nesâyimü'l-Mahabbe Min Şemâyimü'l-Fütüvve*, TDK Yayınları. Ankara.
- Eraslan, S. (2023). Ebû Abdurrahman es-Sülemî'nin Tabakâtü's-Sûfiyye'sindeki Sûfî Tabakaları: Bölge-Şehir Dağılımının Serencâmı ve İşaret Edilen Sûfî Havzaları. *Hittit İlahiyat Dergisi*, 22(2), 549-568.

- Esir, H. A. & Karaca, S. (2017). Üç Sûfî Tabakât Kitabının Mukayesesi: Nefehâtü'l-Üns, Nesâyimü'l-Mahabbe ve Fütûhu'l-Mücâhidîn. *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (3)5, 81-115.
- Eyüpoğlu, E. K. (1975). *Şiirde ve Halk Dilinde Atasözleri ve Deyimler*. Doğan Kardeş Matbaacılık Sanayii A.Ş.
- Gençosman, M. N. (1963). *Câmî Hayatı ve Eserleri*. Milli Eğitim Basımevi. Ankara.
- Gökçe, F. (2017). Hadislerin Hikmet/Hikemî Yorumu -Sadreddin Konevî'nin Kırk Hadis Şerhi Özelinde-. *Universal Journal of Theology*, 2(1)1-35.
- Güleç, İ. & Ömer, S. (2020). *Câmî-i Rûm-İli! Mollazâde Süleyman Şeyhî'nin Zübdetü Nefehâtü'l-Üns Adlı Eseri. Câmî-i Rûm-İli: Köstendilli Süleyman Şeyhî Kitabı*, Vakıf Araştırmaları Merkezi (VAKAR) Yayınları, İstanbul.
- Gülensoy, T. (2007). Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü. Ankara: *Türk Dil Kurumu Yayınları*.
- Güncel Türkçe Sözlük. [Erişim:19.05.2025, <https://sozluk.gov.tr/>]
- Güneş, İ. (2018). Ahmed-i Dâî Divanı'nda Eskicil Ögeler. *Hikmet-Akademik Dergisi*, (8), 129-143.
- Hatiboğlu, İ. (2006). Müstağfirî. *TDV İslam Ansiklopedisi*, c. 32, s. 108-109.
- Hoca, N. (1991). Baklî. *TDV İslam Ansiklopedisi*. c.4. s. 547.
- İbrâhimî, D. (1995). Esrârname. *TDV İslam Ansiklopedisi*. c. 11. s. 434-435.
- İpek, İ. (2023). *Kâtip Hacı Ali Efendi ve Sûfî Biyografilerine Dâir Tuhfetü'l-Mücâhidîn ve Behcetü'z-Zâkirîn Adlı Eseri / Kâtip Hacı Ali*. (Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi. İstanbul.
- Kaçar, M. & İpek, İ. (2017). *Lâmiî Çelebi'nin Nefehâtü'l-Üns Tercümesine Amasyalı İki Müellif Tarafından Yapılan Özetleme ve Genişletme Çalışmaları*, Uluslararası Amasya Sempozyumu, Amasya Üniversitesi Uluslararası Amasya Sempozyumu Tarih-Dil-Kültür-Edebiyat, Amasya Üniversitesi Yayınları Bildiriler Kitabı, c.2 (Edebiyat, Dil, Kültür), s. 1114-1122.
- Kandemir, Ş. (2022). Nefehâtü'l-Üns Tercümesi (Muhammed b. Hüseyin er-Revânî. *Türk Edebiyatı Eserler Sözlüğü*.
- Karaca, S. (2019). *Lâmiî Çelebi, Fütûhu'l-Mücâhidîn li-Tervîhi Kulûbi'l-Müşâhidîn (Nefehâtü'l-Üns Tercümesi): İnceleme, Tenkitli Metin, Sözlük, Dizin*. (Doktora Tezi). Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Rize.
- Karaca, S. (2021). Fütûhu'l-Mücâhidîn/Nefehâtü'l-Üns Tercümesi (Lâmiî Çelebi). *Türk Edebiyatı Eserler Sözlüğü*.
- Karaca, S. (2025). *Molla Abdurrahman Câmî, Sûfîler Ansiklopedisi, Fütûhu'l-Mücâhidîn, Lâmiî Çelebi*. Ketebe Yayınevi.
- Karaismailoğlu, A. (2010). Şebüsterî. *TDV İslam Ansiklopedisi*. c.38. s.401.
- Karaman, G. (2022). Riyâzü'r-Rahme'de Sanatlı Üslup ve Seci Kullanımı. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, (14)29, 690-715.
- Karlığa, H.B. (1996). Gazzâlî. *TDV İslam Ansiklopedisi*. c.13. s.520-523
- Kaya, E. (2020). *Hilyetü'l-Mülûk (İnceleme-Transkripsiyon-Dizin)*. (Doktora Tezi). Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Kılıç, F. & Yıldız, A. (2006). Sehî, Latifî ve Âşık Çelebi Tezkirelerinde Seci. *Osmanlı Araştırmaları Dergisi*, 27(27), 235-254.
- Kılıç, M. E. (1996). El-Fütûhâtü'l-Mekkiyye. *TDV İslam Ansiklopedisi*, c. 13, s. 251.
- Kılıç, M. E. (1996). Fusûsü'l-Hikem. *TDV İslam Ansiklopedisi*. c.13. s.230-231.
- Kılıç, M.E. (1995). Fergânî, Saîdüddin. *TDV İslam Ansiklopedisi*. c.12. s.382.
- Kılıç, M.E. (1996). el-Fütûhâtü'l-Mekkiyye. *TDV İslam Ansiklopedisi*. c.13. s.251,253.

- Köksal, M. F. (2018). Tartışmalı Bir Seci' Türü: Sec'-i Mütevâzin. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*. (21)21, 589-604.
- Kubbealtı Lugatı. [Erişim: 19.05.2025, <https://lugatim.com/>]
- Kufacı, O. (2022). Zübdetü Nefehâtî'l-Üns (Şeyhî). *Türk Edebiyatı Eserler Sözlüğü*.
- Kur'an-ı Kerim*. Abese 80/21.
- Kur'an-ı Kerim*. Ahkaf 46/31.
- Kur'an-ı Kerim*. Ali İmran 3/188.
- Kur'an-ı Kerim*. Ali İmran 3/31
- Kur'an-ı Kerim*. Araf 7/155.
- Kur'an-ı Kerim*. Bakara 2/257.
- Kur'an-ı Kerim*. Enam 6/91.
- Kur'an-ı Kerim*. Enam 6/54.
- Kur'an-ı Kerim*. Fatır 35/8.
- Kur'an-ı Kerim*. Hadid 57/3.
- Kur'an-ı Kerim*. Haşr 59/70.
- Kur'an-ı Kerim*. Haşr 59/14.
- Kur'an-ı Kerim*. Hicr 15/2.
- Kur'an-ı Kerim*. Hicr 15/70.
- Kur'an-ı Kerim*. Hûd 11/120.
- Kur'an-ı Kerim*. Lokman 31/34.
- Kur'an-ı Kerim*. Maide 5/3.
- Kur'an-ı Kerim*. Müddessir 74/28.
- Kur'an-ı Kerim*. Nahl 16/75.
- Kur'an-ı Kerim*. Naziat 79/24
- Kur'an-ı Kerim*. Neml 27/40.
- Kur'an-ı Kerim*. Nisa 4/136.
- Kur'an-ı Kerim*. Nur 24/37.
- Kur'an-ı Kerim*. Şuara 26/213.
- Kur'an-ı Kerim*. Taha 20/73.
- Kur'an-ı Kerim*. Taha 20/14.
- Kur'an-ı Kerim*. Tevbe 9/72.
- Kur'an-ı Kerim*. Zuhruf 43/22.
- Kur'an-ı Kerim*. Zümer 39/42.
- Kur'an-ı Kerim*. Zümer 39/53.
- Kurtuluş, R. (1997). Hasan Dihlevî. *TDV İslam Ansiklopedisi*. c.16. s.316.
- Küçük, S. (2013). Zâtî Dîvânı'nda Arkaik Unsurlar. *A.Ü. Türkiyat Araştırmalar Enstitüsü Dergisi*, (49), 117-13.
- Küçük, S. (2014). Şeyyad Hamza'nın Yûsuf u Zeliha'sında Arkaik Unsurlar. *A.Ü. Türkiyat Araştırmalar Enstitüsü Dergisi*, (52),1-25.
- Küçük, S. & Rahmani, Z. (2023). Hakîm Senâî-yi Gaznevî'nin (öl.525/1131 [?]) Hadîkatü'l-hakîka İsimli Eserinde İnsan. *İlahiyat Akademisi*, (18), 223-257.
- Molla Câmi, Nureddin Abdurrahman b. Ahmed b. Muhammed el-Câmi. *Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds*. Süleymaniye Kütüphanesi, Aşir Efendi Koleksiyonu, no. 00177-001.
- Muhammed b. Hüseyin. *Terceme-i Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds*. Konya Yazma Eserler Bölge Müdürlüğü, Bölge Yazma Eserler, no. BY00003318/1.
- Murad, A. (2016). *Nefehâtü'l-Üns, Molla Câmi, Evliya Menkıbeleri*. Fatih Yayınları, İstanbul.
- Nalbat, M. (2021). Ârifî'nin Kenzu'r-rumûz Adlı Mesnevisi Üzerine Bir İnceleme. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 5(2), 1365-1393.
- Nızamî, K.A. (1999) Hüseyinî Sâdât el-Gûrî. *TDV İslam Ansiklopedisi*. c.19. s.24.

- Nişanyan Sözlük. [Erişim tarihi: 24.04.2025, <https://www.nisanyansozluk.com/>]
- Oğuz, S. (ty). *Nefehâtü'l-Üns, Mevlâna Abdullah Molla Câmi, Evliya Menkıbeleri*. Medine Yayınları. İstanbul.
- Okumuş, Ö. (1993). Câmi, Abdurrahman. *TDV İslam Ansiklopedisi*, c. 7, s. 97.
- Okuyan, M. (2006). Necmeddîn-i Dâye. *TDV İslam Ansiklopedisi*. c. 32. s. 496.
- Orhan, K.Z. (2016). *Alâüddevle Simnânî ve Tasavvufî Görüşleri*. (Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Öngören, R. (2003). Mecdüddin el-Bağdâdî. *TDV İslam Ansiklopedisi*. c. 28. s. 231.
- Öngören, R. (2008). Sadeddîn-i Hammûye. *TDV İslam Ansiklopedisi*. c. 35. s. 391.
- Özdemir, M. & Kandemir, Ş. (2025). Muhammed b. Hüseyin'in Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds Tercümesi. *Uluslararası Dil, Edebiyat ve Kültür Araştırmaları Dergisi* (UDEKAD), 8 (3), 1371-1388.
- Öztürk, M. (1997). Hadîkâtü'l-Hakîka. *TDV İslam Ansiklopedisi*. c. 15. s. 20.
- Saklan, B. (1994). Ebu Tâlib el-Mekkî. *TDV İslam Ansiklopedisi*. c.10. s.239
- Savi, S.İ. (2009). Senâî. *TDV İslam Ansiklopedisi*. c.36. s.502-503
- Sevgi, A. (1996). Gülşen-i Râz. *TDV İslam Ansiklopedisi*. c.14. s.254.
- Şahinoğlu, M.N. (1989). Alâüddevle-i Simnânî. *TDV İslam Ansiklopedisi*. c. 2. s. 347.
- Şahinoğlu, M.N. (1991). Attâr, Frîdüddin. *TDV İslam Ansiklopedisi*. c. 4. s. 97.
- Şenödeyici, Ö. (2016). *Osmanlı Edebî Metinlerini Anlama Kılavuzu*. Kesit Yayınları, İstanbul.
- Tahir, B. M. (1975). *Osmanlı Müellifleri*. (çev.İsmail Özen), c.3, Meral Yayınevi. İstanbul.
- Tanyeri, M.A. (1999). *Örnekleriyle Divan Şiirinde Deyimler*. Akçay Yayınları.
- Tekin, U. B. (2023). *Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds Evliya Menkıbeleri*. Yasin Yayınevi. İstanbul.
- Tosun, N. (2013). Yusuf el-Hemedânî, *TDV İslam Ansiklopedisi*. c.44. s.13.
- Türk, O. (2021). Hamzaname'nin 72. Cildinde Yer Alan Arkaik Kelimeler. *Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi*, (15), 135-148.
- Türk, V. (2021). *Nesâyimü'l-Mahabbe min Şemâyimü'l-Fütüvve / Yiğitlik Kokularından Sevgi Esintileri- Tasavvuf ve Mutasavvıflar- Ali Şir Nevâî*. Ötüken Yayınevi, İstanbul.
- Türk, V. (2021). *Nesâyimü'l-Mahabbe min Şemâyimü'l-Fütüvve. Türk Edebiyatı Eserler Sözlüğü*.
- Ufuk, Ş. P. & Kirik, E. (2019). Kâmûs-ı Türkî'den Çağdaş Türkiye Türkçesine Deyimlerde Anlam Değişimleri. *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 5(10),139-162.
- Uludağ, S. (1991). Avârifü'l-Maârif, *TDV İslam Ansiklopedisi*. c. 4. s. 110.
- Uludağ, S. & Bayburtlugil, N. (1991) Aynülkudât el-Hemedânî, *TDV İslam Ansiklopedisi*, c.4. s.281-282.
- Uludağ, S. & Kara, M. (1995). *Câmi, Abdurrahman. Nefehâtü'l-Üns: Evliyâ Menkıbeleri, tercüme ve şerh: Lâmiî Çelebi*. Marifet Yayınları.
- Uludağ, S. (1988). Abdülkâdir-i Geylânî. *TDV İslam Ansiklopedisi*. c.1. s.237.
- Uludağ, S. (1991). Avârifü'l-Maârif. *TDV İslam Ansiklopedisi*, c. 4, s. 109.
- Uludağ, S. (1998). Hücvârî. *TDV İslam Ansiklopedisi*, c. 18, s. 458-459.
- Uludağ, S. (2000). İbnü'l-Fârîz. *TDV İslam Ansiklopedisi*. c.21. s.41
- Uludağ, S. (2002). Kuşeyrî, Abdülkerîm b. Hevâzin. *TDV İslam Ansiklopedisi*. c.26. s.474.
- Uludağ, S. (2006). Nefehâtü'l-Üns. *TDV İslam Ansiklopedisi*, c. 32, s. 521-522.
- Uludağ, S. (2008). er-Risâle. *TDV İslam Ansiklopedisi*. c. 35. s.122
- Uludağ, S. (2010). Sülemî, Muhammed b. Hüseyin. *TDV İslam Ansiklopedisi*. c. 38. s. 53,54.
- Uludağ, S. (2019). Câmi, Ahmed-i Nâmekî. *TDV İslam Ansiklopedisi*. c.7. s.100).
- Uludağ, S. (2022). Kâşânî, Abdürrezzâk. *TDV İslam Ansiklopedisi*. c.25. s.5-6.
- Uludağ, S. (1988). Âdâbü'l-Mürîdîn. *TDV İslam Ansiklopedisi*. c. 1, s.337.
- Yavuz, Y. Ş. (1995). Fahreddin er-Râzî. *TDV İslam Ansiklopedisi*, c. 12, s. 94.

- Yayla, M. A. (2022). Yazma Eserlerde Kullanıcı-Dostu Bir Unsur Olarak Fihristler: Lâmiî Celebi'nin Nefehâtü'l-Üns Tercümesinin Topkapı A. 1422 Nüshası Özelinde Bir Değerlendirme. *Marmara Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 9(2), 550-561.
- Yazıcı, T. & Uludağ, S. (1998). Herevî, Hâce Abdullah. *TDV İslam Ansiklopedisi*, c. 17, s. 224-225.
- Yazıcı, T. (1998). Hemedânî, Emir-i Kebîr. *TDV İslam Ansiklopedisi*. c. 17. s. 186-187.
- Yeniterzi, E. (1992). *Ali Şir Nevâyî'nin Tezkiretü'l-Evliyâ Türünde Bir Eseri: Nesâyimü'l-Mahabbe*. Ali Şir Nevâyî Sempozyumu Bildirileri, Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Konya.
- Yetik, E. (2001). İzzeddin el-Kâşî. *TDV İslam Ansiklopedisi*. c.23. s.555.
- Yetik, E. (2004). Menâzilü's-Sâirîn. *TDV İslam Ansiklopedisi*. c. 29. s.122.
- Yıldız, A. (2007). Bazı Belâgat Kitaplarına Göre Secinin Tanım ve Tasnifi Üzerine Düşünceler. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 2(4), 1055-1065.
- Yılmaz, H.K. (2010). Sühreverdî Şehâbeddin. *TDV İslam Ansiklopedisi*. c. 38. s. 40-41-42.

EKLER

EK-1: Konya Yazma Eserler Bölge Müdürlüğü, Bölge Yazma Eserler Koleksiyonu
BY00003318/1 numaralı *Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds Tercümesi*, fihrist vr. 1

